ISAACI CASAVBONI EPISTOLÆ,

quotquot reperiri potuerunt, nunc primum junctim editæ.

Adjecta est EPISTOLA de morbi ejus mortisque causa: deque iisdem narratio RAPHAELIS THORII.

HAGÆ COMITIS
Ex Officina THEODORI MAIRE.
CIↃIↃCXXXVIII.

Cum Privilegio.

Nobilissimo & illustri viro

ADRIANO PLOSIO

A B

AEMSTEL,

Ordinis S. Michaelis Equiti, Domino supremæ jurisdictionis de Geyn, Iutphaes, &c. Domino de Oudegeyn & Lievendael, Toparchæ de Tienhoven dominiique de Vthoren, in consessu Potentissimorum Ordinum Generalium nomine Provinciæ Vltrajectinæ Deputato ordinario.

VIr nobilissime, Ea fuit Isaaci Casauboni etiam tum superstitis gloria, ut ob doctrinam stupendam, pietatem inque omni vitæ colore sanctimoniam, merita in divinas humanasque literas, non doctis solum, qui magnitudinem hominis poterant interpretari, sed & indoctis, quos modo nomen ejus & odos afflaverat, grande seculi sui lumen, aliquis eruditionis parens haberetur. Ita quidem nobiscum comparatum est: quæ sibi facilia quisque factu putat, æquo animo accipimus; supra veluti ficta pro falsis ducimus: prorsus ut admirabile videatur tantam vim famæ ejus fuisse, ut & rem compertam illi libenter crederent, & hi judi-

cium captu ipſorum majus, velut præſumpta & contradictionem vincente veritate, extorqueri ſibi paterentur. Regum denique, quo nullum augustius magiſque verendum inter mortales vocabulum eſt, cura eſſe cœperat oſtentare Caſaubonum: nec immerito qui hunc odiſſent, in ſuſpicionem venerunt, quaſi parum eſſent Majeſtatum obſervantes. Nec tamen ullos acquiſiviſſet hoſtes, quando virtute provocatam invidiam modeſtia componebat, niſi maturi ævi ſtudia ad antiquitatem Eccleſiaſticam illuſtrandam & ſummorum Principum jura aſſerenda applicuiſſet. Eo namque per corruptionem temporum deventum, uti quorum docendorum omnibus, qui juſtam ſui fiduciam haberent, copia facienda foret, quæque præſtari, non permitti, deberent, de his mutire nefas: ſi hiſcas, probra & maledicta in promptu; ea neſcire aut diſſimulare ingens apud pleroſque peritia cenſeatur. Hi tamen dum odia ſunt profeſſi, & qua parte tenerrimo ſenſu læderentur, palam fecerunt, efficere nequiverunt, ut in optimis quibuſque etiam illarum partium, etſi fortaſſis non omnes opiniones noſtri figi & inoleſcere ſinerent, unam opinionem indubitatam τὴν ὑπερβολὴν de perfecta ejus πολυμαθείας & ſingulari honeſtate labefactarent. Cum igitur tantus vir ad beatos tranſiiſſet, mirum non eſt, quoſcunque commune publicum tangit, velut indicto literarum funere, luctum induiſſe; æſtiman-

tes

tes quot egregiarum lucubrationum, ultimam autoris manum flagitantium aque solo ipso petendarum, jacturam fecissent. Dolere alii abruptas Exercitationes Ecclesiasticas, poscere nonnulli Polybianum commentarium, aliaque majoris momenti: plurimi (& harum desiderium acrius quia spe majori) Epistolas; quibus semper eum, qui magnam ocii etiam sui operam reddidisset, aliquid ad temporum notitiam, lucem historiæ, doctrinæ & officii regulam immiscere solitum nemo ignorabat. Quæ res viro reverendo summorumque in Ecclesiam Dei meritorum Andreæ Riveto potissimũ incitamento fuit, ut vota publica non frustrãda ratus longius de editione illarum serio cogitaret, ac conquisitas undique, sive quos commercium hoc exercuisse cum Casaubono, sive ad alios scriptas asservare cognoverat, describi & ad operarum commoditatem parari curaret. Accidit percommode, ut eopse fere tempore ego tum celebritate loci illectus, tum aliis caussis, quas hic nulla percensere opportunitas, in hanc civitatem migrarem. Conquestus igitur mecum vir venerandus, occupationũ gravissimarum multitudine institutum suum impediri, si id muneris injungi mihi non gravarer, libenter id delegaturum affirmabat. Etsi non falleret me, quot horarum pretio ea se mihi provincia liceret, tamen cum paucas schedas evolvissem, velut œstro instinctus ac thesaurum talem latere

ultra indignatus, omnẽ molestiam devorare constitui. Et ne asymbolus ad has epulas accederem, statim ad amicos, ubi plures exstare epistolas addidiceram, de consilio meo scripsi, quorum comitate factum, ut non pœnitenda accessione hunc apparatum auxerim. Quanto id fuit melius quam si difficiles nugas nostras vulgare pergerem? ut maxime acu rem tetigissem, tamen & modeste de iis loquendum foret ut meis, & paucorum admodum, qui talibus capiuntur, studia colligerem. In hoc vero munere licet mihi sine derisu & invidia gloriari, tanquam alieno, fructusque ad omne genus lectorum perveniet. Sive quis erudiri velit, admirandæ & secretæ doctrinæ multa vestigia, de diversis scriptoribus veteris & recentis ævi judicia, consilia de studiis consultissima reperiet: sive quis delectationem quærat, innoxiæ voluptatis variis illicibus delinietur. Qui variarum Ecclesiarum statum, eruditorum historiam cognoscere havebit; qui dictionem puram volet, elegantem, sine fuco ac cerussa, sine affectatione sensuum & argutiarum, quibus genuinam indolem Romani sermonis pleriq; nunc frangunt & vitiant; qui selectissimos Græcorum flosculos & vermiculata emblemata conspicere gestiet; qui denique, quod maximum est, contemplari amabit animum viri rarissimi ac penitus τετραγώνου, sæpe cum fortuna luctantem & saluberrimis se monitis erigentem, nunc hilarem & pudenti

denti ſale jucundum, modo pro cauſſæ perſonæque aſſumptæ dignitate irritatum, ac mox iterum compoſitum: quiſque pro guſtu ſuo deliciis ineſcabitur. Si vero ſint, qui hac editione offenſos ſe arbitrentur, (& credo fore aliquos) ii primum conſcientiam ſuam interrogent, quid ipſi de Caſaubono & ſuperſtite & defuncto commeruerint: deinde nobis certe imputare nihil poſſunt, qui in alieno opere, quod interpolare inque eo Curionem agere non erat pudoris noſtri, auſpiciis alienis ductuque nihil niſi miniſtri fuimus, & paullo plus quam manuariam operam præſtitimus. Nam qui querentur, nullam ſelectionem in tam amplo volumine adhibitam, potuiſſe complures rerum alicujus ponderis inanes luce prohiberi: accipiant quæſo juſtiſſimam defenſionem. Neque enim inficias ibo, ad eundem impegiſſe me olim lapidem, & ut in hoc genus ſcriptorum incideram, identidem ſuperfluæ diligentiæ, ut credebam, veſtigia annotaſſe. At poſtquam ipſe in hujuſmodi muneris portionem veni, vela dedi retrorſum & deprehendi religione quadam judicium inhiberi, ne tot monumenta venerandæ nec ultra ſcripturæ manus diſtinguas magis quam ames. Non ſecus ac qui poſt longi temporis peregrinationem ex improviſo caris ſuis ſupervenientes hæſitant, quem primo invadere velint amplexu; deinde in obvios proximoſque intempeſtiva deliberatione neglecta

irruunt.

irruunt. Cumque vivant adhuc multi, aut certe necessarii illorum, qui ad suum suorumque honorem pertinere putant, si tam insigni amicitia fama eorum renovetur, ac in hoc clarorum virorum theatro sedem impleat: ingratum fore fatebitur quivis sapiens, in communi exspectatione plures per censurã nostram spe sua fraudari; lubricum vero & anxium nobis, dispicere qui omitti possint, qui dilegi. Denique in tanta judiciorum varietate, ubi contingit, ut quod huic admodum arrideat, id elevet alter, quod ille laudet, id insipidum videatur isti; colligantur, age, suffragia, & detur nonnihil sententiæ singulorum: nonne idem eventurum credibile est, quod seni in fabulis, qui a puella vetulaque adamatus, hac nigros illa albicantes capillos vellente, subito calvus apparuit? Optima ergo ratio est, ut ea sectetur quisque, quæ maxime ad palatum facient suum, reliqua aliis relinquat: nec sibi soli sed universis consuli debuisse existimet. Atque hoc edecumatum opus nostraque in eo cura cum patrocinio munienda essent, te, vir illustris, compellare ausi sumus. Ego ex quo fama tua desiderium mihi, humanitas potestatem innotescendi tibi fecit, sæpenumero mecum in consilium ivi, si ulla esset via, qua hoc gaudium mihi ex tanti voti felicitate erumpere liceret. Etiam pridem multa argumenta collegeram, quibus ad dignam venerationem tui meipsum stimularem. Obversabatur ingens

gens virtus tua & mores nihil non civile promittentes: quibus cum ad ſpem æternorum commodorum reipublicæ oſtenſus fueris, nihil in illis immutavit præſentis fortunæ magnitudo & copia, quin civem patremque gereres, inque ampliſſimis honoribus labores potius tuos & ſollicitudinem quam gloriam putares. Obverſabatur eminens tua dignitas, quam infinitis erga patriam meritis tot per annos ſic continuaſti, ut quanto deceſſores ſuperaſti tuos, tantum exemplum onuſque relinquas (o ſero & cum poſteritate!) ſecuturis. Docent nos priſci ſapientes, grande & oneroſum depoſitum eſſe creditam commiſſamque rempublicam: ingentes oportere eſſe animas & ad hanc rem a natura comparatas, quæ hujus molis fœcunditatiſque, ut ita dicam, negotiorum & curarum tam in proſpera quam adverſa fortuna ſint capaces: a magiſtratu virum oſtendi. Nempe hunc ſanguinem, hos ſpiritus hauſiſti ex generoſa Amſteliorum tuorum gente, per atrocitatem temporum latente aliquandiu & oppreſſa, ut per te honeſtaretur præſtantiſſimis rebus geſtis, nec ab alio profecturis, niſi pro quo laudatiſſimi majores ſpopondiſſent, & in quem omnia ornamenta ſua transſcripſiſſent. Quid dicam de ſingulari tuo erga omnes elegantis eruditionis cultores ſtudio, qui ceu Prytaneum ædes tuas celebrant, & liberali ſermone, præcipuo tuo poſt graviſſimas curas avocamento, quicquid eſt doctæ

 oblecta-

oblectationis & dant pariter & accipiunt. Vnde laudabile & præclaris viris ambiendum certamen, quis majore cum honore nominis tui ſcripta ſua in famam mittat. Quæ aliaque plurima reputans eam mihi ſpeciem tui formaveram, uti quod offerretur a me tibi obſervantiæ pignus, in privatis opibus nihil dignum reperirem. Bonum factum vero, quod æſtum hunc cogitationũ mearum ſublevarunt Iſaaci Caſauboni Epiſtolæ: quas cum publice videndi cupiditate accenſum te dudum animadvertiſſem, nec me leviter in adornandis augendiſque iis juviſſes, non alii quam tibi ipſæ commendari voluerunt. Accipe igitur, nobiliſſime virorum, hoc nobile munus, ejuſque patronatum profitere. qui & patrem illius [illegible] facis maximi; & me, cujus obſtetricatu id luce donatum eſt, adſciviſti inter eos, qui propiores decora tua contemplantur. Scripſi Hagæ a. d. IX. Kalend. Octobr. A. C. CIↃIↃCXXXVIII.

Illuſtri Dignitati Tuæ

devotus

JOH. FREDERICUS GRONOVIUS.

HEN-

HENRICI MAGNI,

FRANCIÆ ET NAVARRÆ REGIS CHRISTIANISSIMI,

Epiſtola ad

ISAACVM CASAVBONVM.

Monſieur de Caſaubon,

AYant deliberé de remettre ſus l'Vniverſité de Paris, & d'y attirer pour ceſt effect le plus de ſçavans perſonnages qu'il me ſera poſſible; ſçachant le bruit que vous avez d'eſtre aujourdhuy des premiers de ce nombre: Je me ſuis reſolu de me ſervir de vous pour la profeſſion des bonnes lettres en laditte Vniuerſité, & vous ay à ceſte fin ordonné tel appointement, que je m'aſſeure que vous vous en contenterez. Partant vous ne faudrez incontinent la preſente receue, de vous preparer à vous acheminer par deça, pour vous y rendre le pluſtoſt que le pourrez commodement faire. Et à fin que l'obligation que vous avez d'enſeigner en ma ville de Montpellier ne vous puiſſe retenir ou retarder, j'eſcris preſentement aux Conſuls d'icelle, qu'ils ayent à vous en tenir quitte & deſchargé, & à vous aſſiſter de ce qu'ils pourront en voſtre voyage. pour les fraix duquel j'ay donné l'ordre, que vous entendrez par les lettres du Sieur de Calignon, Conſeiller en mon Conſeil d'Eſtat. ſur lequel me remettant je ne vous en diray icy d'auantage. Sur ce, je prie Dieu, Monſieur de Caſaubon, qu'il vous ayt en ſa ſainćte garde. Eſcrit à Paris ce III. jour de Januier, CIↃIↃXCIX.

HENRY.

FORGET.

SERENISSIMO POTENTISSIMO
PRINCIPI

IACOBO VI.

Scotorum (*postea Magnæ Britanniæ, Hiberniæ*, &c.) REGI.

QVod minime omnium Majestatem Tuam latet, Rex Serenissime idemque sapientissime, adfectus ingentis hæc interdum vis est, ut mutis atque elinguibus vocem exprimat. Lydi quondã regis filio id evenisse testis historia antiqua. ademerat infelici puero vocis usum naturalis quædam linguæ impotentia. pietas vinculum solvit, & opportuno tempore loquela donavit. Simillimum est quod nunc & mihi Tua Majestas usu videt venisse. Personant aures nostræ quotidianis multorum sermonibus, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ commemorantium, quę ille fecit in ornanda, imo cumulanda Tua Majestate generis omnis dotibus, quarũ vel singulas in Principe tanto jure aliquis non adulandi studio miretur. Est qui benignitatem naturæ tuæ, pari comitate junctam, miris laudibus tollat in cœlum. Est qui de æquitate justissima, & æquissima justitia, de prudentia, de judicio, quæ in omnibus dictis, factis tuis cernuntur, eximia prædicet ac rara. Alius mihi fortitudinem tuam, cujus grande nuper documentum Majestas Tua dedit, meritissimo dilaudat. Versatur jam & in ore omnium amor Musarum tuus & illa insignis, quæ in te est, peritia literarum, quæ judicio sapientissimi Imperatoris fundamenta sunt cunctarum virtutum. Super hæc omnia fulget longe lateque pietas tua, Rex Serenissime, & purioris Religionis amor, atque in ejusdem professione & propagandi studio firma constantia. Harum igitur tot tantarumque virtutum frequens ac seria contemplatio, cum impulisset me dudum, ut tacita cogitatione atque intimis sensibus sublime hoc tantæ præstantiæ tuæ fastigium venerarer: tandem etiam vocem rumpere & te, magne Rex, affari compulit: cum præsertim ab humanissimo & eruditissimo Johanne Spotisvodo, quem in comitatu Illustrissimi tui legati hic vidimus, intellexissemus Tuam Majestatem non solũ de nostro nomine & studiis inaudisse aliquid: sed & existima-

tioni

tioni favere non obſcure. Nempe, hæc eſt magnarum & vere Διοτρεφῶν animarum natura, hæc indoles, ut eorum etiam, qui poſſint minimum, conatus honeſtos benigne interpretentur: & non minus voluntatis quam facultatis in pendendis cujuſque meritis habeant rationem. Certe Suffenus ipſe mihi non ſum nec unquam fui: qui ingenii mei brevem nimis modum probe novi. Et tamen diffiteri nequeo ad nuntium hunc incredibili quodam gaudio eſſe me perfuſum. Nihil enim ad commendationem lucubratiuncularum noſtrarum aut ſperare, aut omnino concipere animo majus poteramus: quam ut per illas ei principi vel leviter innoteſceremus, qui cæterarum tanto Regi convenientium virtutum gloriam, laude inſuper eruditionis ivit cumulatum. O ſalve, & felix vive diu immortale ſeculi decus. Abſque te eſſet haut ſatis ſcio an habitura eſſet noſtra ætas, quod vetuſtati, Pios ſuos & Philoſophos Imperatores in Chriſtiani nominis contumeliam jactanti, poſſet opponere. Vnus tu, Rex ſapientiſſime, amore ac ſtudio cum aliarum diſciplinarum tum imprimis pietatis, quæ vera Philoſophia eſt, veteres illos tam longo ſuperaſti intervallo, quanto divina diſtant humanis, & ut cum Poeta dicam, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης. Sed longe animi judicio meo falletur, quiſquis novum hoc veluti ſidus ferreo iſto potiſſimum ſeculo caſu aut forte fortuna putabit illuxiſſe. Solet ſummus ille rerum arbiter quos ad magnas, & ut ita dicam extraordinarias rerum converſiones elegit, eoſdem raris quoque & extraordinariis virtutibus inſignire. Regna a majoribus fundata & quaſi per manus inter cætera patrimonii ſibi tradita, quietis rebus bene ac prudenter adminiſtrare, etſi laus eſt non mediocris: ejuſdem tamen, ſi verum fateri licet, cui etiam mediocria interdum ingenia uſu ipſo paria ſe videantur præbuiſſe. Major animi vis, mens acrior, altior prudentia in eo principe deſideratur, quem Macedoniæ ſuæ non capi finibus, etiam hoſtes ipſi (ut eſt potens veritas vel a conjuratis oſoribus ſuis verum extorquere) ſunt faſſuri. Eſtne aliquis Europa tota, ac prope dixerim toto jam terrarum orbe, quin ſciat Magnum Henricum noſtrum, Regem Chriſtianiſſimum qui rebus geſtis etiam feliciſſima ſcriptorum ingenia longe a tergo reliquit, ad debitum ſibi jure ſanguinis regnum admirabili quodam animi robore, & illis quas heroicas dixere virtutibus, magna mole Gigantum fraterculis contra nitentibus fruſtra multis, viam ſibi feciſſe? Te quoque, Princeps inclyte, *majoribus ire per altum Auſpiciis manifeſta fides.* neque dubitamus magnum aliquid, quod loquantur poſteri, ſuo tempore editum iri ab excellentibus adeo & præſtantibus virtutibus tuis. In quibus commemorandis, ac pro virili parte ornandis, facerem libenter, qui meus

est in te adfectus, aut potius pietas, ut mediocris ingenii vires exsererem: nisi viderem gravissimis occupationibus tuis bono publico esse parcendum. Contraham igitur orationis vela, & cujus potissimum gratia instituta hæc scriptio est, non tam meo privatim nomine, quam publico bonorum omnium, quibus hic pietas, & virtus cordi, quod ex immani illa conjuratione quæ Majestatem Tuam anno oppresserat, memorabili in omne deinceps ævum exemplo, maxime quidem manu cœlesti, sed & virtutem ac fortitudinem tuam secundante sis liberatus; cuncti & tibi & universis gentibus, quibus aut jam imperas, aut quandoque imperaturus es, ex animo gratulamur. Macte felicitate tua, Rex Serenissime, atque illud serio gaude, serio triumpha, tam inlustri argumento superos palam fecisse, teque & salutem tuam sibi esse curæ. Quis igitur adversus te si Deus a te?

Δυσμενέων παῖδες τῷ σῷ μένει ἀντιόωσιν.

Quod superest, Rex θεοφιλέστατε, Deum Opt. Max. assiduis precibus oramus, ut domi forisque omnia tibi tuta ac læta præstet: consiliis atque inceptis tuis adsit, præsitque semper benignus: faxit denique ut Tua Majestas, populos a providentia divina & submissos sibi & commissos quam optime, quam felicissime, quā diutissime regens

Imperium Oceano, famamque ut terminet astris.

Lutetiæ Parisiorum a. d. XII. Kal. Octob. anno ἀπὸ τῆς σωτηρίου οἰκονομίας. CIↃIↃCI.

Tuæ Maiestatis

devotiss. cliens

Isaacus Casaubonus.

Serenissimi Iacobi VI. Scotorum (*postea Magnæ Britanniæ, Hiberniæ*, &c.) Regis

Epistola ad Isaacum Casaubonum.

Innotuit nobis antehac insignis tua prudentia & eruditio: nunc adfectus tui erga nos, & cultus non levem fecisti significationem. uterque gratus, etiam literæ tuæ quæ effusæ in nostras laudes. Quanquam illud Tragici hactenus perplacuit, animo magis quam voce laudari velle, tamen non diffitemur nos plurimum lætatos laudatione tua.

Pul-

Pulchrum ait ille, laudari a viro laudato, annon a te? cujus nomen jampridem perclaruit in nostro orbe. Perge, per nos licet, laudare, colere, venerari, aut si quid aliquid aliud ducis mage nobis dignum, id face: nihil a te quod non gratissimum. Amamus enim eruditionem tuam, pietatem, prudentiam, acre judicium, & insignem animi temperiem, quorum nomine (& hæc non ultima laus, non minima,) vales gratia apud regem fortissimum & potentissimum. Gratulamur ex animo utrique vestrum, tibi quod honos sit habitus virtuti tuæ: illi quod ad cæteras virtutes hanc adjecerit vere regiam, cultum hominum literatorum. O felicem Galliam, si tanto Principe, si tam præclaris ingeniis diu fruatur. Ruebat Regnum per motus bellorum civilium: ille retinuit, ille effecit ne jam animam agens exspiraret Respublica. Silebant artes & tantum non peribant bonæ disciplinæ: vos restituistis. Quid est quod non hinc speremus, dummodo pax constet & libertas liberæ genti? Sed Deus videbit. Litigia in religione, ut intelleximus, inter vos satis fervent, nec remittunt adversarii quicquam de veteri pertinacia. Mirum quod in tanta luce non pudeat errorum: mirum quod non tædeat viros puerilium nugarum. Romanos porro certum est omnia miscere in gratiam sui Pontificis, serunt odia inter Principes, adimplent omnia suspicionibus: Pacem Christianæ Reipubl. sibi noxiam arbitrantur: etiam involant in jura nostra & regna divino humanoque jure nobis debita aliorsum transferre conantur. hæc persentiscimus & quam humanitus fieri potest cavemus, securi de eventu. Deus enim hucusque a nobis & in posterum, ut speramus. Tu vero, Casaubone, quicquid nostra scire interest, per literas dum occasio erit significabis. scis quid momenti habeant opportuna nuntia præsertim in rebuspublicis. Pietas tua & affectus, de quo multa apud nos Spottisivodus noster, hæc suadent: dein tu sub principe, quocum nobis conjunctissima est amicitia; in illa Ecclesia, cujus status nos habet valde sollicitos. Optamus certe prospera omnia, nos interim prospicimus Ecclesiis nostris, certi una cum imperio propagare certam in Deum fidem. Exteris, si dederit Dominus, opitulabimur: nunc & sicut hactenus firmum nobis est studia bonarum artium, sed & earum fautores fovere: namque hæc ornamenta regnorum ducimus & firmamenta. Rectissime Seneca & ad nos: *Etsi nostra magis refert fortiores fieri quam doctiores, tamen alterum sine altero non fit: non enim aliunde venit animo robur quam a bonis artibus, & a contemplatiane naturæ.* Ignoscimus philosopho quod non adjecerit studia pietatis, quæ nos tamen ante omnia semper poscimus & meritissime. μία φυλακὴ δ' εὐσέβεια· δ' εὐσεβῆς

S

τῷ ἀνθρώπυς. ὅτι δαίμων κακὸς ὅτι ἐμπεφραγμένη κρατεῖ, διὸς τῷ ῥύεται τὸν ἀλιτβῶ ἐκ πατρὸς κακοῦ. Quod superest impeditum in Scotiam iter tuum superiori legatione moleste tulimus: nobis multo potius coram tecum sermocinari quam per literas. & dabit illud Deus aliquando, confidimus, fortasse in locis non ita dissitis. Tu perge interea dum hoc fiat quam iniimus amicitiam crebrioribus literarum alloquiis fovere, ita feceris nobis longe gratissimum. Nunc quoniam itur ad occupationes publicas, te, charissime Casaubone, salvere jubeo & valere. Edimburgi in palatio nostro suburbano Kal. Febr. anno salutis CIↃIↃCII.

SERENISSIMO POTENTISSIMO PRINCIPI

IACOBO VI.

Scotorum (*postea Magnæ Britanniæ, Hiberniæ*, &c.) REGI.

TAntine Tuam Majestatem, IACOBE Rex Serenissime, leviculum illud nostrû scriptionis officium fecisse, debitum pridem heroicis virtutibus tuis, ut literis meis statim, non multo secus atque in privati hominis modum, responderes? ut in tanta negotiorum mole hanc curam susciperes & aliis & multis προτιμημένους anteverteres? adeone te fastigii tui aut meæ humilitatis rationem habuisse nullam? Nempe illud supererat, Rex maxime, ut etiam mihi privatim, civilitatis tuæ, & illarum tot tamque illustrium virtutum specimen præberes, quas longe lateque radiantes dudum in te cum omnibus bonis, qui ubique gentium degunt, tacitus sum demiratus. Equidem ut vidi, ut legi quas ad me Tua Majestas dignata est scribere, gaudione majore fuerim affectus, an admiratione obstupefactus, non dixerim facile. Nam quæ hæc est tam ingens, tam inusitata comitas? quæ tam obvia benignitas? Deum immortalem! quam hodie, non dicam ordinis tui Regum & Principum: sed omnino procerum pauci vitam ad hoc exemplum instituunt? Inter illos paucos Tuam Majestatem, Jacobe Regum decus, non dicam censeri debere: verum de loco principe cum uno fortasse aut altero, οἷοι νῦν βροτοί εἰσι, contendere, ambigit hodie mortalium nemo. Olim de magno quodam

dam populi Romani Senatore vir disertus dixit : *Nihil aliud eum esse quam ex omni bonarum artium congerie collectam perfectionem.* Absit invidia verbo, sed profecto meliore nunc jure de tua Majestate communis gentium consensus vulgo idem prædicat. Vt jam quacunque in orbis parte positus aliquis tuum, Rex sapientissime, nomen audierit, perfecta magni principis imago simul illi in mentem veniat. O illum beatum populum, cui talis tantusque rector θείᾳ μοίρᾳ obtigit! beatiores tamen illos, qui excellentissimas T. M. dotes familiarius norunt, propiusque mirantur. Super omnes beatum te, imo beatissimum, qui tam insignem hanc gloriam, & omnia quæ Dei Opt. Max. liberalis manus in te non effudit, sed profudit, bona atque ornamenta, auctori, unde habes, fers accepta. Persta, magne Rex, in ista ratione propositi : atque illud firmiter crede, virtutum cæterarum, omnisque adeo felicitatis genetricem, conservatricem, amplificatricem, Pietatem esse, & in ea fide quam a puero imbibisti ἀμετακινήτως constantiam. Oro supplex venerorque τὴν παναγίαν ἐν τριάδι μονάδα, ut promovendæ gloriæ suæ, & imperii tui propagandi faciles certasque M. T. rationes suggerere; teque nova semper laude florentem, nepotibus ac pronepotibus nostris servare : perfecta denique beatitudine καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, velit cumulare. In hoc voto finem faciam, ne publica regni tui negotia intempestivo ocio meo interturbem. si hoc unum T. M. oravero obtestatusque fuero, sic de nobis sibi persuadeat: tuum unius nomen in terris esse, quod secundum clementissimum herum nostrum, Henricum Magnum, Regem Christianissimum, omni cultu, observantia, veneratione, devota mente colamus, & æternum simus culturi. Lutetiæ Parisiorum a. d. XI. Kalend. Majas CIↃIↃCII.

Rex Serenissime,

Eram traditurus jam jam has literas, cum accepi a viro magno & bonarum partium, libellum περὶ τῶν Λοιολιτῶν, τῶν θεοσυλῶν, οἱ γνώμῃ τῇ δημοσιωτάτῃ φυγαδευθέντες, ἀκίνδυνοι ἤδη ἀπελεύσονται ὥστε καθόδου τυχεῖν. Cum igitur superioribus mensibus eo res videretur adducta, ut præsens exitium patriæ nostræ immineret, vir ille quem dixi hunc librum scripsit τῷ δεσπότῃ offerendum: sed pio incepto fortuna intervenit. re enim evulgata ante absolutam editionem tantum poterant fautores τῶν Λοιολιτῶν ut impediretur publicatio. Ego vero hoc exemplar nactus,

ejusque lectione oblectatus, putavi rem me facturum T. M. non ingratam si id tibi mitterem. Sane enim, magne Rex, tua etiam & omnium principum res hic agitur, cum sit manifestissimum & exploratissimum vestra omnium fastigia deorsum ruitura, si huic hominum generi, ὃ μὴ γένοιτο οὐδέποτε, ex voto res succedant. Nos certe si illi fuerint restituti, γῆν πρὸ γῆς cogitamus. Verum de his si per T. M. licet alias pluribus.

TVÆ MAJESTATIS

devotiss. servus

ISAACVS CASAUBONVS.

ISAACVS CASAVBONVS,

(O DOCTIORVM QVICQVID EST ASSVRGITE HVIC TAM COLENDO NOMINI)

QVEM GALLIA REIP. LITERARIAE BONO PEPERIT. HENRICVS IV. FRANCORVM REX INVICTISSIMVS LVTETIAM LITERIS SVIS EVOCATVM BIBLIOTHECAE SVAE PRAEFECIT, CHARVMQVE DEINCEPS DVM VIXIT HABVIT. EOQVE TERRIS EREPTO JACOBVS MAG. BRIT. MONARCHA, REGVM DOCTISSIMVS, DOCTIS INDVLGENTISS. IN ANGLIAM ACCIVIT. MVNIFICE FOVIT POSTERITASQVE OB DOCTRINAM AETERNVM MIRABITVR.

H. S. E. INVIDIA MAJOR.

OBIIT AETERNAM IN CHRISTO VITAM ANHELANS

KAL. JVL. CIↃIↃCXIV. AETAT. LV.

VIRO OPT. IMMORTALITATE DIGNISS.

THOM. MORTONVS EP. DVNELMENS.

JVCVNDISSIMAE QVOAD FRVI LICVIT CONSVETVDINIS MEMOR PR. S. P. CV.

CIↃIↃCXXXI.

QVI NOSSE VVLT CASAVBONVM, | SVPERFVTVRAS MARMORI
NON SAXA, SED CHARTAS LEGAT, | ET PROFVTVRAS POSTERIS.

SVMMA PRIVILEGII.

Illustrium & Præpotentium D. D. Ordinum fœderatarum Belgii provinciarum decreto cautum est Theodoro Maire *Typographo, Ne quis præter illius voluntatem toto nonennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excusum inferat vendatve librum hunc, cui titulus,* Isaaci Casauboni Epistolæ. *Quod si quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, librum hunc, totum, vel partem ejus, hoc sive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel alibi impressum in has oras inferre & vendere præsumpserit, confiscatione exemplarium & mulcta insuper, uti latius patet in ipso privilegio, damnas esto, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium,* XXII. *Maji,* MDCXXXVIII.

SCHOONENBORGH.

Ad mandatum Præpotentium D. D.
Ordinum General. S.

CORN. MVSCH.

ISAACI

ISAACI CASAVBONI EPISTOLAE.

EPISTOLA I.

AMANDO POLANO.

SAlus quam a te mihi Lignarius noster nuntiavit, per mihi, vir clarissime, fuit jucunda & grata. Spero te nostri memoriam & amorem quocunq; loco quocunque tempore conservaturum. Tui certe suavissima & jucundissima recordatio in uxoris meoque animo semper recens vigebit, dum uterque nostrum spirabit. Ingrati nimis simus, si fecerimus secus: quod crimen abesse à nobis ὡς ἀπορρωσάτω, possumus, nisi fallor, ἐν Θεῷ καυχᾶσθαι. Sed quid verbis opus? re velim ipsa animum nostrum experiare; probabis sincerum animi affectum, & nos tui amantissimos reperies. Deus te, Polane charissime, tuis, nobis, imo Ecclesiæ suæ universæ quam diutissime salvum esse velit atque incolumem. Res nostræ post tuum discessum tristes semper & lugubres fuere: quasi enim abitus a nobis tuus πέρας ἡμῖν πάσης εὐτυχίας & rerum lætarum finem attulisset, ea ipsa nocte quæ profectionem tuam præcessit, in morbum inciderunt qua uxor qua filiola Abigail. Sed conjux quidem Dei gratia, sine periculo, quod quidem hactenus provideri à peritissimis medicis potuerit, ægrotat. filiola suavissima post cruciatus summos & fere continuos, cum maxime ista scriberem, eo loci erat, ut ante perscriptam hanc epistolam videretur beatam animam Deo, unde habet, reddittura. Beatam illam, quæ mature tantis hisce miseriis eripitur. Beatam, quæ ad speratam paratamque piis felicitatem πρωῒ λίαν vocatur. Beatissimam, quæ creatorem suum, patrem suum, illum totius naturæ pa-

rentem & arbitrum peccatis offendere brevi ſit deſitura. Nos tamen, mi Polane, homines ſumus, & quamvis in Dei Opt. Max. voluntate parati ſimus acquieſcere, ὅμως καὶ πασχέζειν αὐτῇ συμπάσχομεν, καὶ ἐὰν ἀπέλθῃ, ἀπελθοῦσαν deſiderabimus, flebimus, lugebimus. Verum hæc Θεῷ μελήσει· cui ſit honos, gloriaque εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Pertori noſtri negotium, velim tibi ſit curæ. Spero fore eum uſui illuſtriſ. D. Baroni. Parcius de ejus ſtudiis loquar neceſſe eſt, propter arctiſſimam amicitiam & familiaritatem, quæ mihi cum ipſo intercedit; tantum dicam, peritiam Græcæ linguæ eſſe in eo non vulgarem: quod non temere affirmamus: ſed quod ſic eſſe probe cognitum nobis exploratumque eſt. Illud nunc addam, ſiquid ejus cauſſa præſtiteris, ſic me illud interpretaturum, quaſi mihi aut meis collatum. Vale, Vir Clariſſime, & me uxoremque φιλοῦντας σε ἀντιφίλει, & precibus apud Deum tuis adjuva. Clariſ. viro Iacobo Grynæo plurimam a me ſalutem: velim etiam meis verbis ſalutes eruditiſſ. virum Feſchium juniorem, arcta pridem nobis amicitia junctum. Zuingerum quoque fama pridem mihi notum a me ſalutes pro te quæſoque. Iterum vale. Gen. a. d. vi. Id. Iul. raptim & animo confuſo.

EPISTOLA II.

ANDREÆ DUNÆO.

NOviſſimis tuis, quas Græco ſermone ſcriptas miſiſti, etſi non eadem elegantia, lingua tamen eadem reſpondi pridem. quid factum meis ſit neſcio. periiſſe in itinere illas ut ſuſpicer, ſilentium tuum facit: nullas enim poſtea literas a te accepi. Obſecro te, vir doctiſſime, colamus deinceps diligentius iſtud officij genus. Mihi quidem quæcunque a Dunæo venit epiſtola, gratiſſima ſemper venit. Neque ego libentius quicquam facio quam ut tecum per literas (quando aliter nefas) colloquar. Sed me nunc breviorem facit negotium moleſtum & grave; in quo totus eram, cum hæc ſcribebam. Accedit quod de meo ſtatu, ſtudiis & propenſa in te voluntate ut pluribus ad te jam ſcribam, nihil opus; quum ex hujus nobiliſſimi viri, qui has tibi tradet, ſermonibus omnia te intellecturum confidam. Ex eodem migrationis meæ in Narbonenſem Galliam cauſas diſces. Ita ſtatui tandem, post longam & moleſtam aliquot annorum deliberationem. Deus Opt. Max. noſtris cœptis πληρέστερον ὅρον velit concedere. Athenæus nihilominus pedetentim.

detentim ad umbilicum fere est perductus. Ac licet vix fore putem, ut ad proximas nundinas impressa prostet editio, antequam animadversionum nostrarum opus fuerit absolutum, scito tamen affectum jam esse & ὀλίγυ δεῖν absolutum Athenæi, uti vocant, contextum. Animadversionibus ne aliquam moram discessus meus ex his locis afferat, videbo. Cupio enim, imo sitio, hac opera & cura quam primum defungi. Vale vir doctissime & amicissime. Raptim Gen. VI. Id. Nov. CIↃ IↃ XCVI.

EPISTOLA III.

ANDREÆ SCHOTTO.

Binis tuis, vir optime & eruditissime, unis meis respondebo: quando antevertit diligentia tua occupationes nostras. Ante mensem & quod excurrit, quum mihi fasciculum tuum honestissimus adolescens traderet, spopondi illi me statim librum a te missum esse lecturum, & brevi tuis responsurum: orare interea illum, ut suis hoc tibi significaret, & nostræ fidei velut ἐγγυητὴς apud te intercederet. quæ illius probitas est, amor in nos, inte etiam observantia, non dubito præstitisse quod prolixe receperat; ut valde miratus sim, cum ex posteriore epistola tua cognoscerem, nihil horum adhuc te intellexisse. Sed fuerit fortasse in caussa discessus tuus ab Antwerpia: Quicquid hujus sit, oro te, vir humanissime, cessationem meam ne sic interpreteris, quasi parum mihi gratæ accidissent literæ tuæ. Illæ vero, mi Schotte, longe gratissimæ; nisi quod suppudebat, quod non provocassem ipse prior. Tu enim major, & tibi æquum erat me in hoc officio præire. Nam merita in temp. literariam tua quanti faciam, ne tu quidem nescis. Quo molestius fuit nobis, de tua oculorum ægritudine, ea legere quæ nuntiasti. Dicerem factum male, & non sic oportuisse: nisi certus essem evenire omnia mortalibus, minima, maxima, ejus nutu & voluntate, qui sit non solum *Maximus*, sed etiam *Optimus*. Non dubitas, illi te chariorem esse, quam ipse sis tibi: confide igitur, eruditissime Schotte, illius ἀφάτῳ καὶ ἀπερρήτῳ, & παντοδυνάμῳ benignitati, ac clementiæ, teque ipsi totum permitte. Sed quid ego γλαῦκα εἰς Ἀθήνας? quasi vel de robore animi tui dubitarem, vel professionem tuam & pietatem ignorarem. Venio igitur ad librum vitarum comparatarum Aristotelis ac Demosthenis, quem misisti; ac primum ingentes tibi gratias ago, quod usuram ejus, etiam an-

tequam publicatus esset, mihi concessisti. Eram quidem, cum illum accepi, occupatissimus: urgent enim nos operæ Typographicæ, quas in editione Spartiani, ac sociorum historicorum occupamus; urgent & curæ aliæ molestissimæ: ut taceam assiduas amicorum ἐπισκέψεις, quæ me in hac negotiosissima otiosorum matre enecant: taceam etiam de gravissima uxoris valetudine, quæ menses jam duos corpus illi, animum nobis cruciat. non tamen impedierunt ista, quin libellum tuum statim acceptum devorarem: quod cum dico, simul & judicium meum de illo tibi ostendo. In tantis enim & otii & temporis angustiis, nunquam lectioni ejus vacassem, nisi & argumenti genere, & tractandi modo mirifice & initio cepisses me, & captum tenuisses. Hortor igitur te, atque adeo oro etiam & etiam, utilissimi scripti editionem omnibus modis acceleres. Nemo Aristotelem, nemo Demosthenem amat aut in illorum lectione serio versatur, quin pro navata hac opera obnoxiū se tibi sit agniturus. Sed amabo, cui hunc ingenii fœtum sis commissurus, vide. fidelem & diligentem opto tibi typographum. Levia sunt scripturæ peccata nonnulla, quæ emendanda priusquam operis liber traditur. Si Plantinianis minus vacat, & Parisiensium opera volueris uti, ego futurus sum ἐργοδιώκτης, neque aliter curaturus quam si mea res ageretur. Vtinam & Senecæ controversias ad nos misisses. Nam quid tibi cum Lugdunensibus typographis? Equidem cum nuper venisset ad me Candolus, & de tuo libro sermonem injecisset, vix illi fidem habere poteram. Illum nos & præsentem officij sui monuimus quam diligentissime, & absentem urgere litteris non desinemus, priusquam res erit confecta. De fragmentis Polybij, etsi jam ante a Francisco Pithœo illa acceperam, immortales tamen tibi & habeo & ago gratias. Anni multi sunt cum eum scriptorem nobilissimum magna diligentia recensuimus, sed quia versio a nobis exigitur, quæ nos a melioribus & gravioribus curis avocatura est, impetrare ipsi a nobis nondum potuimus, ut ei negotio serio accingeremur. multa enim habemus in manibus, labore & industria nostra, si qua tamen illa est in nobis, fortasse digniora. Vale, vir amiciss. & quæ obtemperandi tibi studio de libro tuo infra subjecimus, eo animo accipe, quo scripsimus. Lut. Par. a. d. xv. Kal. Dec. cIↄ Iↄc I I.

EPISTOLA IV.

EIDEM.

DOmum reversus ex itinere duorum mensium, binas tuarum, præstantissime Schotte, simul accepi. Ex posterioribus cognovi.

gnovi frustra nos fuisse, cum a Candolo tuum exigeremus librum: qui, uti narras, in ejus manus pervenit nunquam. Gaudeo non mediocriter πἀντηματων in hoc negotio melius tibi quam ipsum te consuluisse. Nam tuus ille Bellerus cujus fidem secutus eras, parum se tibi præbuit fidelem, cum te inscio in remotas adeo oras, ut alia taceam, tuum codicem se missurum recepit. Quod quia aliter accidit, spero factum iri brevi, nisi jam factum, ut velut postliminij jure, ad te redeat tuus hic fugitivus filius. At tu si me audis, nulla mora manu eum mitte, ne iterum publicæ lucis avidus foras aliqua ratione te invito erumpat. Equidem si quid hic tuum hoc inceptum possum juvare, opem atque operam meam prolixe tibi polliceor. Sed qui habeas facultatem typorum Plantinianorum, cur alium requiras typographum? nostratium certe hic quanta sit negligentia, nuper sum expertus, cum scriptores post Suetonium curarem edendos. In quibus frequentes adeo mendæ sunt commissæ, ut me, vere dicam, editionis illius prope pudeat. Declamationes Quintiliani quarum in tuis meministi, olim edidit Patissonius homo eruditus, & in arte fide singulari uti solitus. Ille vir optimus cum ad plures ante biennium transiit, parem sibi fide, industria, & aliis virtutibus in eam rem necessariis, neminem reliquit. Si tamen ita lubet tibi, & codicem tuum ad nos mittere constituisti, omni cura efficiemus, &, ut spero, præstabimus, ne te consilij unquam pæniteat. Vitam Demosthenis Augustæ Vindelicorum edi lætor: non enim dubito opus quam emendatissime iri editum. Fidem & amorem in litteras summorum virorum Velseri & Hœschelij satis perspectam habeo. Justum Lipsium post gravem morbum ῥαίζοντα in tuos venisse amplexus, utrique vestrum gratulor. Atque utinam tertius ego vobis accessissem: cupio enim, mi Schotte, & te & illum præsentes aliquando, si voluerit ὁ σωτὴρ ἡμῶν, tueri. Sed miror nihil ad nos literarũ Antwerpia dedisse clariss. Lipsium. nam scripsi ad illum ternas post ejus novissimas; misimus etiam operis nuper a nobis editi exemplar unum per Plantinianos. quod an fuerit ei redditum, nescimus. Scribam ad ipsum, ubi primum nactus fuero, cui meas recte tradam. Interea si quid de illo aut ejus cœptis novi habes, fac me, quæso te, ut sciam. Vale vir amiciss. Lut. Par. a. d. x. Kal. Aug, CIↃ IↃ C I I.

EPISTOLA V.

EIDEM.

Et mihi gratus fuit, vir præstantiss. anagnostæ tui adventus. quanquam longe gratius futurum erat, si venisses ipse, & tui amplectendi copiam fecisses. Quid vester ordo de Gallia sit meritus, aut quæ sunt vulgo hic hominum de isto judicia, non laboro: hoc tibi omni asseveratione affirmo, & te & tui similes, qui μουσικὴν σπάρταν, ἣν ἔλαχες, κοσμεῖτε, omnibus bonis venerationi esse. Equidem ubi primum tua scripta juvenis olim legi, de singulari morum probitate quæ in te est, eam opinionem concepi, quæ postea multorum sermonibus est confirmata. Itaque licet nulla mihi dum notitia esset tui, nisi quam lectio tuorum scriptorum mihi conciliaverat, jam ex illo tamen te amabam, & magni faciebam; quid censes nunc, cum de tuo in nos affectu benevolo certi sumus? Magnam igitur voluptatem ex adventu cepissem tuo, si ita res tulissent tuæ... verum istud quidem θεοῦ ἐν γούνασι κεῖται. De munusculis vero, quæ misisti, magnas tibi ago gratias. Etsi accidit sane quam incommode, ut Senecæ codex iste eo tempore mihi concederetur beneficio tuo utendus: quo eram ὅλος καὶ πᾶς curis diversi generis occupatus. Unde factum, ut Tantalo similis delicias mihi appositas viderem, non gustarem. Nisi quod paucula quædam sublegi, velut canis e Nilo. Repetenti tamen librum Anagnostæ tuo lubens reddidi, ne rem alienam invito domino contrectasse dici possem: quod longe abest a moribus meis. Vellem, si fieri posset, paullo longiorem usuram ejus codicis impetrare a τοῦ μακαρίτου heredibus: quod te facturum aut nunc aut quando erit commodum, spero: sin alia mens illis, tibi tamen illibata παρ' ἡμῖν ἀπόκει(ται) beneficij hujus gratia. Nunnesij viri doctiss. scripta hic posse edi tecum opto: & si quid ponderis in commendatione nostra futurum, scito eam rem, vel tua gratia, fore nobis curæ: aut potius jam fuisse. Nam heri bibliopolas nostros, quod raro facio, adii ob id ipsum, si quem forte invenirem qui voluntati tuæ faceret satis. offendi adhuc neminem: sed nondum spem omnem abjeci. hoc facile video, prensandos fore illos nobis paullo diutius. De Plethone item curabitur a nobis diligenter: eo quidem impensius, quod habemus nonnulla illius nondum quod sciam edita. Misit enim ad me ex Italia Anglus quidam ante annos aliquot Diatribam non indoctam Plethonis in primos

Stra-

Strabonis libros. Habeo etiam penes me libellum hoc indice: Πλήθωνος περὶ Θεσσαλίας. Sed liber est ψευδεπίγραφος. Strabonis enim est tota illa descriptio, non Plethonis. Videor mihi in Regis bibliotheca nonnulla ejusdem vidisse ἀνέκδοτα. Quod si editorem invenero, omnia colligam, & in unum corpus congeram. Vale, vir doctiss. & nos amare perge. Lut. Par. anno τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ Dionysiano cIↃ IↃCIII. a d. XV. Kal. Novembr.

EPISTOLA VI.

EIDEM.

Literæ tuæ, quas ante paucos dies accepi, non voluntatem sed occupationes meas anteverterunt. Diu namq; est cum scribendi ad te & otium & occasionem capto. Nam donatus a Grutero nomine tuo Senecæ libro, quem nuper publicasti, ingratus sim nisi gratias tibi agerem. Ego vero grates tibi, doctiss. Schotte, & ago & habeo, quantas possum maximas: cum propter munus quo me privatim affecisti: tum multo etiam magis ipsius Senecæ nomine, quem immortali esse affectum a te beneficio, nemo negaverit harum litterarum intelligens. Perge sane, vir eruditiss. hujus generis monumentis decus & famam tibi parare. Quam sis enim in utraque lingua exercitatus, satis superque probant, quæ sunt hactenus a te edita; eximie autem, si quid judico, opus illud, quo duo illa Græciæ terræ lumina Aristotelem & Demosthenem descripsisti. Equidem pro mea virili multum me tibi debere propter operam in eo argumento positam, ingenue profiteor. Exemplaria quæ jusseras mitti Augusta Vindelicorum, missa non sunt. Verum nihil in eo peccatum: imo etiam pudori meo consultum: qui tot jam nominibus tibi obstrictus sum, ut ἀντ' ἀξίας ἀμοιβῆς rationem nullam inveniam. quid enim rependam? meorum aliquid? hoc quidem erit χάλκεα ἀντὶ χρυσέων. mittam tamen tuo amore fretus, quæ in Persium jamjam ξὺν τῷ θεῷ sum editurus. Expresserunt a nobis amici, ut quæ ante multos annos, cum publice cum ἔμμετρον Philosophum interpretaremur, nobis scripseramus, relegeremus, & publicaremus. Quid præstiterimus, judicium erit tuum. Marrucinus quidem ille, qui ante biennium in hac urbe eum conspurcavit, non multo melius Persium intellexit, quam aliquis de vervecum patria. Sed valeat τῶν ἀρχαίων σοφῶν ὁ κορυφαιότατος. Te, mi Schotte Deus Opt. Max. servet & felicem prestet. Lut. Par. a. d. IX. Kal. Febr. cIↃ IↃC IX. τοῦ Σωτῆρος.

EPISTOLA VII.

EIDEM.

QVi per se futurus erat gratissimus, ὁ πολυμαθέστατος Miræus, eo tamen gratior advenit, quia litteras a te, præstantiss. Schotte, mihi attulit. Egi Deo gratias, quod te præstet valentem, & quidem αἰὲν ἀριστεύοντα. nam quod scribis, in eo te esse, ut Ciceronem juventuti commendes, & vel aversanti eum obtrudas, moriar, nisi is mihi longe fuit jucundissimus nuntius. amo enim illum scriptorem ἐκπαθῶς, & stultitiam eorum demirari satis nequeo, qui Latinam linguam & facundiam ab alio potius sibi putant esse quærendam. Inter morbos ἐπιδημίους nostri sæculi hunc recenseamus licet. Quis igitur propositum tuum satis laudaverit? quis tam Marrucinus, qui παντὶ φυλλοβολίας εἶδος esse te dignissimum non pronuntiaverit? Ego si quid in literis video, videor mihi posse affirmare, vix potuisse a te, hac authoritate viro, aliquid institui Reip. litterariæ magis utile, imo magis necessarium. Perge igitur, mi Schotte, & pæne jam exulantem e scholis Marcum Tullium in pristinum siste locum. Civicam omnes tibi debere se fatebuntur, qui veræ eruditionis sunt studiosi; Themistij Orationes, quas doctiss. Miræus attulit, vidi, & summa cum voluptate legi. Bene meretur de Rep. litteraria, qui earum editionem parat. Sunt enim pulcherrimæ, elegantissimæ, lectu dignissimæ, καὶ ἑνὶ λόγῳ Themistio dignissimæ, Sed parum accuratius illas esse descriptas optarem, priusquam typographo tradantur. Sunt quippe in iis mendæ non paucæ, quæ eruditissimum interpretem non fugerunt. Videbis quæ in illas adnotavimus ὁδοῦ πάρεργον, inter legendum. loca enim aliquot sanavimus, in quibus, aut ipse fallor, quod potest fieri, aut ille doctissimus, & ut audio, reverendissimus tuus amicus, est deceptus. Sed vos judicabitis. mihi satis est, si animum meum vobis deditissimum fuero testatus. Vale, & me ama. Lut. Par. VII. Kalend. Decembr. CIↃ IↃ C IX.

EPISTOLA VIII.

EIDEM.

ACceperam librum tuum in M. Tullium; & jam percurreram cum postea litteræ mihi tuæ sunt redditæ. Vtrumq; mihi fuit gratissi-

gratiſſimum, & epiſtola & liber. Illa teſtis tuæ erga me benevolentiæ; hic tui in literis recti judicij, & immenſæ cupiditatis bene merendi de literarum ſtudiis & ſtudioſa juventute. Macte hoc animo, mi Schotte; dominus tibi det Neſtoreos annos, ut & opera & exemplo reipubl. literariæ poſſis quam diutiſſimè prodeſſe. Sed noli exiſtimare, te noſtris deſideriis ſatisfacturum, niſi tuis in Ciceronem vigiliis ſeriam cohortationem adjeceris, qua probos adoleſcentes ad bonam mentem revoces. Vides enim, quam frigeat hodie, & quam parum vulgi palato ſapiat ille admirandus ſcriptor. Te oro, incumbe in cauſam. glorioſum erit tibi, aliis ceſſantibus occupaſſe hanc palmam. Omnes quibus de meliore luto Titan præcordia finxit laudibus te in cælum ferent. Ego eruditorum poſtremus, amore erga te inter primos tuum triumphantis currum ſequar πάσαις εὐφημίαις σε εὐλογίζων. Nos per aliquot menſes Suetonius habuit, quem inter graviſſimas curas recenſuimus, uti poteramus. Adjecimus in Grammaticos &c. notas. Mittam exemplar, ſi erit cui tradere queam. Vale, mi Schotte. Lut. Par. a. d. VI. Kal. April. CIƆ IƆC X.

EPISTOLA IX.

EIDEM.

EXpectabam ad noviſſimas litteras meas tuum, doctiſſime vir, reſponſum; cum ex inopinato affertur mihi liber tuus recens Antwerpiæ editus, te authore ad me miſſus. Gaviſus ſum deſiderij noſtri habitam eſſe abs te rationem, & munus pulcherrimum maluiſſe te repræſentare, quam diutius differre. Benè meritus es de ſæculo tuo, benè de juventute, benè de Latinis literis: quæ omne ſuum decus, & veram gloriam videbantur brevi amiſſuræ, niſi extitiſſet aliquis exquiſitæ eruditionis vir, qui bonos juvenes inopia judicij, & culpa doctorum ſuorum errantes, in viam rectam reduceret, & in ſtudio eloquentiæ Romanæ ὀρθοποδεῖν doceret. Id tu cum hac opera abundè præſtiteris, quo honore eſſe dignus debes cenſeri? Redibit igitur, redibit in priſtinum locum M. Tullius authore te: & illorum ſententia veris rationibus victa explodetur, qui patrem Romanæ facundiæ parum idoneum Latinitatis authorem exiſtimabant. Viderint alij quantum tibi ſe eo nomine putent debere: ego agendis tibi aut habendis gratiis ſatisfacere mihi non queo. nam qui à primis annis divinum M. Tulli ingenium ſemper ſuſpexerim & amaverim: nunc ſenex aut ſenectuti proximus ita ejus ſcripta admiror, ita eorum lectione de-

lector, ut nemini hac in parte eorum qui Ciceronianos sese dici volunt, sim concessurus. Et olim quidem facundiam atque doctrinam in illo sum miratus; nunc etiam probitatem, prudentiam, & alias magno politico proprias virtutes. Sed moror te. Vale, vir venerande. Lut. Par. v. Eid. Sext. cIɔ Iɔc x.

EPISTOLA X.

EIDEM.

Video incidisse in manus tuas epistolam ad Frontonem, & genus hoc totum scriptionis tibi displicere. Nec miror: nam & ipse ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ ad tractationem ejusmodi argumenti animum appuli. Quis coegit? inquies. Dicam tibi, mi Schotte, quod res est. Illa atra & nefasta dies, quæ Henricum Magnum terris eripuit, eadem totam meorum studiorum rationem conturbavit. Tantus enim me sceleris immanis horror invasit, tantum vitæ hujusce tædium, ut ex illo tempore, prioribus curis relictis, id fere unicum agam, ut vel cædi factæ illachrymem, vel faciendæ causam inquiram. Nemo autem dubitat peritus rerum, parricidium illud ejus doctrinæ fructum esse, quæ statuit Reges ac Principes, si Romano Pontifici cœperint displicere, deponi, tolli, occidi posse impune. Sed illud non potes nescire, multos hodie libros conscribi asserendæ illi impiæ doctrinæ. Ne alios commemorem, meministi, opinor, eorum, quæ scribit Thomas Bozius lib. XVII. in signo LXXVI. Vbi causas colligit, propter quas jus esse contendit Rom. Pontifici, Imperatores, Reges & Principes, soliis avitis deturbandi, & regna transferendi. Quæ doctrina quamdiu docebitur, & ut Papæ grata defendetur, certum est nunquam defuturos, qui parricidia aggrediantur. Ego igitur, quum ex quo in Angliam veni plurimos ejus argumenti libros legerim, & magna attentione considerarim, ita cœpi horrere & doctrinam Stygiam & ejus assertores, ut perfidæ ignaviæ reum me futurum crederem, nisi gliscenti malo pro mea virili me opponerem. Adde quod ejus Epistolæ scribendæ occasio nota est, quam ipse nec quæsivi, nec oblatam potui declinare. Vale. Londini x. Kal. Mart. cIɔ Iɔc XII.

EPISTOLA XI.

EIDEM.

MVtandus, ut video, nobis stilus erit. Non enim veritatem prodemus: & multa quæ habemus comperta, proferemus, quæ silere fuit

fuit animus. Tum autem innocentiam nostram ita, volente Deo, defendemus, ut tu quoque mutaturus sis sententiam: qui persuasus à Græculo Cretensi, scripsisti nuper in scheda quam vidi; Auri sacra fames non tantum quantum conscientia valeat. Agnoscis tua verba.

Ἀτὰρ γέρον, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

Ego ut aliquid contra conscientiam? ego ut pietati aurum anteponam? aut omnino ut aurum sitiam? Non ita est: non ita est: & hoc qui mihi objicit, parricidarum defensor plus quam Cretice mentitur, & de suis moribus meos sceleratus existimat. Ego si aurum pluris quam pietatatem fecissem, in Anglia hodie non essem. Scit hoc magnus Galliarum Cancellarius: scit illustrissimus Cardinalis Perronius: scit reverendissimus Episcopus Parisiensis: sciunt Lutetiæ quicunque me norunt, & quibuscum familiariter sum versatus, vestræ professionis viri amplissimi & omni majores exceptione. Possem ei Magnum Henricum meæ integritatis, quam ipse notam & certissimis argumentis compertam habuit, testem excitare: nisi illum dirus Alastor doctrina parricidali imbutus terris eripuisset. Itaque vir clarissime, si qua veritatis tibi est cura, si qua innocentiæ, recanta opprobrium, & homini Græculo Cretensi, parricidarum defensori, posthac cave ne fidem habeas. Ego, volente Deo, cum erit opportunum, faxo ut mendacia perditissimi nebulonis, & omnium, qui cum illo faciunt, in claram lucem proferantur. Lond. III. Id Mart. CIↃ IↃC XIII.

EPISTOLA XII.

CÆSARI BARONIO CARDINALI.

Impulere nos amici quidam, illustrissime Baroni, ut Historiæ Augustæ scriptorum, qui Suetonium sequuntur, editionem concinnaremus, ipsosque cum observantiunculis redderemus ad intelligendum faciliores. Eram quidem & a scriptis codicibus (nam editos ἕλκεσι βρύειν nosti tu optime,) & ab aliis ei incepto necessariis præsidiis parum instructus, sed cum hoc me ij viri rogarent, quibus denegare poteram nihil, voluntati ipsorum pro virili morem gessi. Contuli enim dictos autores cum egregiæ bibliothecæ exemplari cujusmodi illud esset: ac notas etiam in eosdem scripsi, illas quidem uberiores longe quam ab initio cogitaram. Ac quoniam persuasi sumus nostras te esse aliquid putare nugas, librum editum confestim ad te mittere voluimus, & ut possemus, occasionem hactenus studiose quæsivimus. Verum ea est locorum intercapedo, ut ejus rei aut nulla hic

aut oppido rara facultas existat: nos certe invenimus adhuc plane nullam: deinceps si se aliqua forte obtulerit, ea utemur. Speramus enim non involupe futurum tibi, siquando a gravioribus curis vacas, his literis otium tuum oblectare, quarum juxta amantem & peritum esse te scripta tua loquuntur. Itaque profecisse nos per te, non semel sumus professi. quod si leviter aliquando rationes aut expositiones nostræ a tuis dissident, modestiam in scriptis nostris desideraturum esse te, amplissime Baroni, non putamus. Errare, falli, ac decipi facile ut homines & ἠπιδανοὶ μέροπες possumus: cognitæ veritati repugnare, neque in hoc, neque in ullo literarum genere unquam cum bono Deo convinci poterimus. Vale præstantissime vir. Lutetiæ Parisiorum nonis Maji, ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου τοῦ λόγου οἰκονομίας anno CIↃ IↃC III.

EPISTOLA XIII.

CAROLO LABBÆO.

GRatum mihi etiam atque etiam, eruditissime Labbæe, quod de reditu in patriam tuo fratrisq; fecisti me tuis literis certiorem. Posthac de studiis & inceptis vestris cum libebit, & quoties libebit, mecum διὰ ἐπιστολῶν (ὥς φησιν ὁ μέγας ἐν ἁγίοις Βασίλειος, δεινὰς τῶν ἀπόντων φίλων σκιαγραφεῖν τὴν παρουσίαν) pro necessitudine mutui inter nos amoris agetis. Mihi semper longissima quæque a te aut fratre tuo epistola, sicut olim de Aristophaneis versibus dictum, accidet gratissima. Neque deero officio, quin rescribam statim, & paria vobiscum faciam. Amo enim vos κηρόθι μᾶλλον: & de utriusque vestrum studiis nihil mediocre animo concepi. Pergite modo quo cœpistis pede: & laborem, quos Musarum amore alumni ipsarum sustinent, ne vos ante pigeat aut pœniteat quam μέγα τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι in lucem protuleritis. Locus Glossarij, de quo ad me scribis, alium Oedipum desiderat, aut tempus certe ad deliberandum. Æger enim ista scribebam è lectulo: cum mensem totum & quod excurrit gravis διάρροια nos vexasset. Accedit languor animi propter aulica negotia, quæ etiam sic affectum prodere cogunt in publicum, magno valetudinis incommodo, rei familiaris autem commodo plane nullo. Iure, mi Labbæe, indignamur: miramur etiam, qui hoc fiat, cum nova quotidie testimonia non vulgaris benevolentiæ Rex nobis exhibeat. Sed omnino latet aliquid ἐνδομύχου. Itaque videbimus & σὺν τῷ Θεῷ in posterum providebimus. Vale, & nos ama. III. Eid. Nov. CIↃ IↃC I.

EPI-

EPISTOLA XIV.

EIDEM.

NEnsis, opinor, est, cum reverso mihi e Thuanæo prætorio, ubi dies aliquot cum illo sermones egeram, tuæ, eruditiss. Labbæe, literæ sunt redditæ. quibus cum αὐθωρεὶ respondere cogitarem, nescio quo tamen casu hactenus scriptionem distulimus. Atqui negotia excusare nolo, quę huic curæ postpositurus fueram, nisi casus alius intervenisset. Hoc eo dico, ne tu me putes, chariss. adolescens, parum gratas habuisse tuas illas eruditionis refertas notis literas. Ego vero ita sum factus, ut nullum epistolarum genus præter hoc unum probem, hoc amplectar, in hoc libenter tempus collocem. utique cum ad te scribo, charissimum mihi caput, καὶ ταῖς ἀγνοτάταις πεφιλημένον ἔξοχα Μούσαις. Quod igitur semel te volo monitum, quoties eveniet cumque, ut de literis interrogatus responsum statim non mittam, persuade tibi τύχης ἡμῖν οὐκ ὑβρούζης οὐ σημεῖον εἶναι τοῦτο, ἀλλὰ τεκμήριον. De incepto illo tuo sententiam nostram & audisti sæpius & paucis nunc habe. Placet eximie nobis, quod paras in duo Glossaria omnes illas πολυειδεῖς Glossas conjicere. Levaveris studiosos harum literarum labore, quem sæpe experti sumus molestum & tædij plenum. Recte igitur feceris, si Latino-Græcum alterum, alterum vero Græco-Latinum concinnaveris; additis, ut ais, literis, quæ sint futuræ indices autoris cujusque ἐξηγηματίου: puta P. Philoxeni, C. Cyrilli, & ita in aliis. nam & hoc valde probo. nec cuiquam eorum, qui olim in hoc argumento operam posuerunt, fiat injuria. Non improbaverim certissimas quasque conjecturas statim repræsentari, cæteris in alium locum rejectis. neque enim aut omnia margines capiant, aut in locis perspicue mendosis exspectatione suspendere lectorem æquum fuerit. At cum ad conjecturas, præsertim incertas, erit veniendum, notis & quidem interdum uberioribus erit opus. In hanc rem parata tibi scimus ea subsidia a divino Scaligero & propria industria, ut nostram operam non desideres. Si quid tamen est, quod a nobis expetas, nullius rei feres repulsam, quæ quidem in nostra sit potestate. Aliorum emendationibus præter Scaligeri quid fieri oporteat, quæris. Ego vero nihil putem prætermittendum, quod ad emendationem aut illustrationem suscepti operis pertineat. Laudo etiam consilium tuum de Lexico Græco recentioris ἑλληνισμοῦ: neque enim integrum cogitas

vocabularium Græcum, si recte ego tuas capio; & post tot eruditissimorum hominum vigilias res minus jam necessaria. Recentior vero hellenismus adhuc, si pauca excipias, manet indictus & ἀνιστόρητος. Bene igitur de studiis nostris meritus fueris, si aut Zonaræ lexicon aut aliud τοιουτότροπον undeunde extuderis & publici juris feceris. Exspecto quid ad tuas sit responsurus amicissimus Thomson. quem memini literis non unis spem fecisse nobis Zonaræi illius Lexici. Eustathij locus de Philoxeno ita habet: ἐδ. ἠ. καὶ μέρος δέ ἐστι σώματος ἐπὶ τὸν ἀγκῶνας, ὥς φασι φιλόξενον εἰπεῖν ἐν τοῖς περὶ Ρωμαίων διαλέκτου. Colloquia e bibliotheca magni Thuani mittam, cum voles, & quicquid meorum desideraveris; modo remittas cum usus fueris, quia & nobis talia possunt, ἐσὶν ὅτι, esse usui. Ἀδελφικοῦ ἀποφάσεις laudavimus e libris editis, non MSS. Et vidisti puto nuperam Theodosij editionem a juvene Helvetio profectam: aut si nec vidisti, faciendum tibi censeo, ut videas. Ille juvenis spem facit nobis diversorum Glossographorum, qui vix de nomine adhuc vel eruditissimis noti. ψεύσομαι, ἢ ἔτυμον ἐρέω; κέλεται δέ με θυμός, cum prodibunt, inveniemus, quod est in proverbio, θησαυροὺς ἄνθρακας. Quare deterrere te nihil ea res debet. Macrobij locum esse corruptum judicas recte, sed de ejus emendatione aliter nobis videbatur. Nam ut *lac* sive *lacte* proprium sit ficorum, numquam evincet Macrobius. Scimus enim Græcos Latinosque sapientes in describendis plantis γαλακτώδη quendam succum *lac* appellare. Is succus manat e diversis qua herbis qua arboribus. Quare falsissimum, ficis ἴδιον esse vocabulum. Putamus e libri ora in textum hanc vocem irrepsisse, cum studiosus lector paullo mox eam adnotasset ad sequentem versum: *sumas ab alio lacte diffluos grossos*. Cætera tu recte. De vocibus πορφυροπώλης & ἀργυρόκοπος non dubium, quin recte exposita sint in Glossario. Scimus viros eximios recessisse a v. l. sæpe levi, sæpe nulla causa. Nollem factum: ut taceam, quæ bonam interdum versionem non meliore, ne dicam aliud, mutarunt. Sed condonamus facile viris summis, qui profecto facile ἀλκιζειν ἐσθλοῖς τόνδ᾽ ἀπωθοῦντο ψόγον. Recte tamen feceris, si talia, cum se obtulerit occasio, notaveris, & lectorem tuum ὁδοῦ πάρεργον admonueris. Habes, opinor, ad omnia: finem igitur faciam, si te oravero, ut amplifs. parentem tuum, & charissimum fratrem meis verbis salvere jubeas. Vale. Lutetiæ Parif. Pridie Kal. Iunij cIɔ Iɔc II.

EPI-

EPISTOLA XV.

EIDEM.

DICTVM vetus eſt, humaniſſime Labbæe, moræ lenocinium eſſe magnum. quare non dubito & meas, & τοῦ πάνυ Thomſonis, quas nunc mitto, literas eo gratiores tibi futuras, quo exſpectatiores venient. Qui faſciculum a Thomſone attulit, Photium idem mihi attulit. Quatuor & quod excurrit ſunt menſes, cum amicus quidam Thomſonis & literas & librum ab illo acceperat, ut ad me deferret: ſed cum ille præter opinionem in Anglia remanſiſſet, neque ex ea inſula pedem extuliſſet, poſt τριμήνου expectationem ſuam repetiit ὁ καλὸς κἀγαθὸς Richardus: qui alia epiſtola, quam amiciſſimo Puteano oſtendi, moram longiorem excuſat. Habemus ergo tandem Lexicum illud τριπόθητον Photij. quod mittam ad te, mi Labbæe, ubi primum occaſio ſe obtulerit bona & tuta. qua in re tuum & optimi Puteani cõſilium ſequar. Velim autem cum in tuas manus ille liber pervenerit, eo utaris ſtatim, & poſtea remittas. Nam ut ad ea, quæ nunc ſunt in manibus, parum ex uſu is codex nobis eſt; ſic ad proximas curas, quibus me jamjam cũ bono Deo accincturus ſum, magnæ utilitati videtur futurus. Probo conſilium tuum de inſerendis Placidij gloſſulis illis, quas edidit Vulanius. ſed opus hic tuis notis. nam pleraque eorum quæ adſcripſiſti ſine dubio detorta ſunt ex Varr. & Feſti libris, quod facile, ſi attendas, obſervabis. *Actarij* ſunt actuarij, de quibus in Iure & ſæpe in hiſtoria Rom. *Arſe verſe* non eſt proverbium; ſed eſt formula averruncandi incendij, ut docet Feſtus. Carminatores a carendo dicti, de qua voce Varro & magnus illius interpres. Quæ de vocibus *deribere* & *deribitio* & *deribitorium* ibi leguntur; non ſunt τριωβόλου ἄξια. ſed notum eſt, quid ſit *diribere* & *diribitorium*. *Muſſus* ineptè pro *amuſſis*. Omitto reliqua ad ſuos fontes a te in notis revocanda. Chryſoſtomi τοῦ ὡς ἀληθῶς χρυσοῤῥήμονος πατρὸς εἰς τὰ βαΐα, cum libuerit mittere, utar gratus, & reddam fide bona. Scis omnia mea tibi patere. Hoc volo tibi eſſe perſuaſum, & ut me ames. Deus Opt. Max. te ſervet cum venerando Patre & chariſſ. fratre tuo. Vale. Lutetiæ Par. a. d. XI. Kal. Febr. CIƆ IƆC III.

Epi-

EPISTOLA XVI.

EIDEM ET FRATRI.

HOc primum à vobis peto, amiciſs. & eruditiſſ. Labbæi, ut ſilentij diuturnioris mei cauſſam aliam ne putetis eſſe, quam vel corporis languorem, vel continuas occupationes, quibus ἔνθεν κἄνθεν διασπώμεθα. Multos jam menſes venit in parte curarum mearum opus inſtitutum, quod non neſcitis pridem eſſe ſubjectum prœlis; ſed illud ipſum quotidianis negotiis antevertentibus, ita lente procedit ut ſæpe & me & typographum pænituerit incepti. Adde quod inſtitutæ ab initio breviores notæ, currente ſtilo prolixæ annotationes ſunt factæ. Videbit lector meus, ſi quam impenſioris operæ gratiam mihi ſit habiturus. Ego non poſſum a genio meo impetrare, ut ſtudio brevitatis, quæ ſcio eſſe obſcura, prætervolem. De Epiſtolis ad Atticum habeo gratias; quanquam ſimul in eum librum oculos conjeci, neſcio quomodo ſpes, quam conceperam de illo codice, cæpit minuere. Sed expendam accuratius, & quid inde ſit expectandum, proximis θεοῦ διδόντος literis ſignificabo. Quicquid autẽ ſit, eruditiſſimo Thomſoni certum eſt gratias agere. De notis Polybianis multum vos amo. Oro enim ut ſi quid poſthac ejus generis in manus veſtras inciderit: mecum velitis communicatum, ea quidem lege, ut omnia mea ſciatis eſſe in veſtra poteſtate. Quod ex animo & ſincere me loqui experiemini, cum periculum facietis. Gaudeo veniſſe in tam bonas manus Euſebij illud Cujacianum Chronicum. Sed amabo, ſi quid eſt quod τρισμεγίστῳ Scaligero poſſit eſſe uſui, omnibus modis in eam curam incumbite, ut quamprimum ad ipſum mittatur. Nam vix longiorem moram res patietur, ubi ſemel, quæ nuper hinc miſimus, receperit. Hæc raptim exarata boni conſulite. Et valete amantiſſimum par fratrum. Chariſs. Parenti veſtro V.C. plurimam a me ſalutem. Lut. Par. XIIII. Kal April. CIϽ IϽC II.

EPISTOLA XVII.

EIDEM.

DIu ſileo, eruditiſs. Labbæe, & longum gratiſſimis epiſtolis, quas a vobis accepi, reſponſum debeo. Nolite tamen, per τὸν φίλιον θεὸν vos oro, in animum inducere, quaſi parum gratæ veſtræ literæ mihi accidant. illæ vero & fuerunt hactenus & porro ſemper erunt jocun-

jocundissimæ; amo enim vos, ut ille ait, ἐξ ἀρχαίου νόου; & amari vicissim a vobis hac spe, hac eruditione, hac denique probitate juvenibus magni facio: sed me tot quotidie molestissimæ curæ obruunt, ut velim nolim ὑπερήμερος esse in respondendo cogar. Accedit valetudo pariter infirma & nutans; cujus utriusque incommodi testis mihi eruditiss. & nostrum utriusque amantiss. Puteanus. Quamobrem longiore excusatione uti supersedebo. Nam quod noviss. epistola visus es tu, Carole σοφιλίστατε, quod prioribus tuis non respondissem, eo nomine mecum expostulare; nondum credo acceperas, quas ad te postremum scripsi, omnibus enim vestris respondi. Si quid tamen fuerit, quod velis a me scire, ἱκανὰ μὴ κινῇ που; dabo enim operam, ut petitioni tuæ fiat statim satis. Illud credo non expectatis, ut quicquid penes me fuerit studiis vestris conducibile, vobis offeram. quod & feci antea sæpe & nunc quoque θυμῷ σωφρονικῷ. De Glossariis videte, ut fidem impleatis quamprimum. In regis Bibliotheca inveni adhuc nihil huic incepto admodum conveniens, si quid posthac invenero, enitar ut vobis fiat ejus copia. Vale chariss. Labb. & ampliss. parenti multam a me salutem. Lut. Par.

EPISTOLA XVIII.

EIDEM.

GRatum mihi etiam atque etiam, eruditiss. Labbæe, quod de reditu in patriam tuo fratrisque fecisti me tuis litteris certiorem. Posthac de studiis & inceptis vestris cum libebit, & quoties libebit mecum, δι᾽ ἐπιστολῶν (ὥς φασι ὁ μέγας ἐν ἁγίοις Βασίλειος δυνὰς τῶν ἀπόντων φίλων σκιαγραφεῖν τὴν παρουσίαν) pro necessitudine mutui inter nos amoris agetis. Mihi semper longissima quæque a te aut fratre tuo epistola, sicut olim de Aristophaneis versibus dictum, accidet gratissima. Neque deero officio, quin rescribam statim, & paria vobiscum faciam. Amo enim vos κηρόθι μᾶλλον, & de utriusque vestrum studiis nihil mediocre animo concepi. Pergite modo quo cepistis pede, & laborum, quas Musarum amore alumni ipsarum sustinent, ne vos ante pigeat, aut pœniteat, quam μέγα τι καὶ ἰσομελοῦσι πνῖγ in lucem protuleritis. Locus Glossarii, de quo ad me scribis, alium Oedipum desiderat, aut tempus certe amplius ad deliberandum. Aeger enim ista scribebam e lectulo, cum mensem jam ipsum & quod excurrit gravis ἀρρώστημα nos vexasset. Accedit languor animi propter aulica negotia, quæ etiam sic affectum prodire cogunt in publicum, magno valetudinis incommo-

 do, rei

do, rei familiaris autem commodo plane nullo. Jure, mi Labbæe, indignamur: miramur etiam qui hoc fiat, cum nova quotidie testimonia non vulgaris benevolentiæ Rex nobis exhibeat. sed omnino latet aliquid ἐνδόμυχον. Itaque videbimus & σὺν τῷ θεῷ in posterum providebimus. Vale & nos ama. III. Eid. Novemb. CIↃ IↃ C I.

EPISTOLA XIX.

EIDEM.

SErius opinione mea & voluntate ad respondendum litteris tuis, eruditiss. Labbæe, me accinxi. erat enim consilium non ante calamo manum admovere, quam essem otii plusculum nactus, ut ad omnia epistolæ tuæ capita possem κατὰ λεπτὸν respondere; & videbar consecutus, quod volebam: sed me stilum in manus sumentem multæ & diversæ curæ interpellarunt, ut coactus sim etiam nunc comperendinatione uti & diem diffindere. habe interea schedium hoc οἷον ἀῤῥαβῶνά τινα τῆς μελλούσης ἐπιστολῆς, quę postulatis omnibus tuis accurate satisfaciet. Mitto quem petiisti magni Thuani libellum, missurus & alia omnia quæ petieras, sint modo in mea aut alicujus meorum potestate. Cum in omnibus vitæ partibus, tum in studiis locum habere debet vetus illud, κοινὰ τὰ τῶν φίλων. De tuo munere, quod ego quamvis magnum existimo, immortales tibi gratias. non poteras alio genere nos magis tibi devincire: diu enim est, cum eum librum avidissime quærebam. πάλιν ἂν καὶ πάλιν αὖ ἀποκείσθω σοι χάρις. Amplissimum parentem, & eruditissimum fratrem tuos Deus opt: max: una tecum, chariss. Labbæe, εἰς πολλοὺς πολλῶν ἐτῶν κύκλους servet. Lut. Par.

EPISTOLA XX.

EIDEM.

NOn longior tibi, eruditiss. Labbæe, mearum expectatio fuit, quam molestum mihi est, quod tamdiu in ære tuo esse cogimur. Sed multitudinem occupationum mearum si habeas notam, alia apud te excusatione mihi opus non sit. Scis librum edi a nobis, haud scio quanti pretii, certe difficilioris & longioris operæ quam initio putabamus. Atqui illud etiam scito, minimam fere partem nostri temporis hanc curam occupare. potes ex eo conjicere quantum nobis sub-

ſubciſivi temporis reliquum ſit, quod ſcriptioni epiſtolarum impendamus. Venio ad tuas. In regia bibliotheca eſſe aliquid, quod tuo conveniat inſtituto, facile adducor ut credam, nondum tamen quicquam ejus generis in noſtras manus incidit. Sed, mi Labbæe, in ea bibliotheca, etſi regiis codicillis curæ noſtræ commiſſa, peregrini adhuc ſumus. optimum enim ſenem ſed paulo moroſiorem offendere vitavimus, ac ſponte hactenus noſtro jure ceſſimus, ac porro etiam cedemus, niſi diſtincte jubeamur a Rege, τὸ γὰρ κρέττον ἐν μείζοσι. Si quando igitur in manus noſtras ille theſaurus venerit, benevolentiam noſtram experieris. De iis, quæ in noſtra ſunt poteſtate, nullá dico cauſam, cur non illis utaris ut tuis; ſed quid a me ſperare poſſis, ipſe noſti. omnia enim vidiſti, quæ ſunt penes nos. Placidius mihi eſt incognitus. quare ἄλλῳ ἠμῶ βαλάντζι. Quod editione Gloſſarii, quam parat ille juvenis Helvetius, ab incepto non deterreris, laudo conſtantiam, eoque nomine multum te amo. Fallor conjecturę, aut non multum illi cucullati, quorum copia illum audio eſſe inſtructum, nos juvabunt. De Dionyſ. Gothof. εὐφήμει, ἀπεὶ φίλος γὰρ ὁ ἀνὴρ, & quod vere dicere poſſum, τὸ πῦρ ἄγεις. Quid videretur nobis de loco Macrobii, nuper ſcripſimus, nunc vel inſpicere locum non licebat. ſi fallimur, & tua verior ſententia, (movebamur cum tuas legeremus) τὸ σὺν μυρίῳ. Placent quæ diſputas de vocibus *ruma rumus* & θηλή. In voce κοινῆς ſupereſt eſt adhuc neſcio quid ſcrupuli, ſed cogitabimus. Cætera omnia quæ apud Iſidorum aut alios emendaſti, perplacent. Atque ego ab hoc veluti guſtu in ſpem magnam adducor, & toto corpore venio ad alteram epiſtolam tuam. Quod putas libelli, quem miſeram e Bibliotheca Thuani τοῦ πάνυ, auctorem eſſe Jul. Pollucem, falleris, & cave credere. Ut Jul. Pollux tam jejuni ſcripti ſit author! at! recanta. Nam illa verba quibus ait ſcripſiſſe πλεῖστα ῥήματα κατὰ τάξιν τῶν διαφόρων πραγμάτων, non ad Julii Pollucis Onomaſticum referenda, ſed ad breves illos tractatus Gloſſis ſubjectos, ubi congeruntur rerum nomina plane κατὰ τάξιν τῶν διαφόρων πραγμάτων. Poſſum multis argumentis probare multum diſtare a Pollucis ſæculo, qui illa ſcripſit. *Superaria* ſcribas in gloſſis an *ſuperalia*, ciccum non interduim. Scis enim duas has literas R. & L. in omnibus linguis in MSSC. eſſe permutabiles. *Plagiarius* & *Fragans*, pro eodem poſuiſſe veteres conjecturam facis e loco Gloſſ. Ego non puto: monſtrum hic latere nullus dubito. Noſti tamen non pauca apud hunc magiſtrum legi, de quibus jure illud IC. uſurpaveris, non poteſt omnium, quæ a majoribus dicta ſunt, reddi ratio. Hæc breviter & raptim ad tuas. Cum ea cura, quæ me nunc exercitū habet, fuero liberatus, faciam libenter, ut ſi quid opera mea utilis tibi eſſe poſſit, tibi vacē. Vale.

 Am-

Amplissimo parenti tuo & fratri optimo plurimam a me salutem. Etiam illud a te peto, ut virum eruditiss. Stephanũ Claverium, a quo nuper litteras accepi, meis verbis quam amantiss. salutes. Scripsissem ad illum, nisi accepissem a Typographo, cujus opera est usus, in itinere eum esse ut huc veniat. Quod petiit a me, id tulit. Velim hujus ne obliviscaris. πολλὰ αὖ καὶ πάλιν ἔρρωσο. Lut. Par. a. d. IV. Eid. Oct. CIƆ IƆC II.

EPISTOLA XXI.

EIDEM.

Mitto vobis, eruditiss. adolescentes, quas ex Anglia superioribus diebus accepi. erat & in fasciculo eodem doctiss. Thomsonis epistola, ubi adscripta salus utrique vestrum sane quam peramanter. Ille me judicium meum poscit super codice epistolarum ad Atticum, qui adhuc penes vos. Respondi non dubium esse mihi, quin primo quoque die eum missuri essetis; simul accepero, beneficio hoc illius usurum & adfatim mox scripturum. Anni sunt opinor sex septem, cum in eo Ciceronis opere, ut mea sententia est, præstantissimo multi fuimus: latent enim in liturariis nostris observatiunculæ, quas raptim tunc temporis exaravimus. Quas fieri aliquando publici juris studiosorum nonnihil fortasse interfit, utique si opis aliquid nobis Thompsonianus hic codex attulerit. Eum igitur etiam atque etiam commendo vobis, ut ne quid depereat & ex commodo vestro cum mihi transmitatis. Spartiani & ejus comitum inchoata dudum editio, cum ad proximum mercatum Francofurti non possit perfici, lentius jam urgetur. Non accidit hoc mihi contra animi sententiam, cui per quam est volupe in medio opere velut pausam facere, & ut in salebrosa scruposaque via interjungere. Quotidie adolescit in nobis ἔρως scribendi, & otii desiderium ad studia sapientiæ & philologiæ. Sed nobis non licet quietis esse, urgentibus subinde amicis, quibus denegare possumus nihil: sed de inceptis nostris plura alias σὺν θεῷ εἰπεῖν. illum oro ut præstanti viro parenti vestro, vobisque liberali manu πᾶσαν παιδείαν ἀγαθῶν ἰδέαν largiatur. Valete Labb. eruditiss. & me quod facitis constanter amate. Lut. Par. XIV. Kal. Febr. CIƆ IƆ CII.

EPISTO-

EPISTOLA XXII.

EIDEM.

ETsi per mihi gratum esse solet literas ad amicos scribere, eruditos præsertim, quo in numero tu, Labbæe doctiss. accidit tamen persæpe, ut eo in genere officii accusandæ cessationis meæ occasionem illis ipsis, quorum amorem plurimi facio, præbeam. ne de aliis dicam, ipsum te expostulare σιγῇ ἐπὶ σιωπῇ mecũ, & quod novissimis tuarũ adhuc non respóderim, caussam requirere, nullus dubito. Ego vero multa habeo, atque adeo plura quam vellem, non προφασίζομαι, sed vere αἰτιῶμαι: quæ cum ex superioribus meis confidam tibi esse nota, iis repetendis supersedebo. Valetudo certe nihilo firmior: occupationes vero & ἐνοχλήματα legitimarum curarum adeo non minuunt, ut indies crescere videantur. Quid facerem? θεοῦ ἐτελείετο βουλή: qui me nihil tale cogitantem huc migrare voluit, damno studiorum meorum haud scio majore an commodo. Copia librorum ἀνεκδότων & ἀνεξετάστων alibi, hic vere πλεοναζόντων animos mihi initio addiderat, & spem in animo meo excitarat magnæ cujusdam ὀνήσεως, qua nihil mihi in rebus humanis possit accidere jocundius: rursus vero hæc tot & fere continua impedimenta, quæ heic experior, incredibile dictu est, quantum animos mihi dejiciant & mærore involvant. Quod igitur non statim, ut quæque tuarum mihi est allata, sed ex commodo meo tibi respondeo, æquum est te ignoscere, nec secius interpretari. Ego, si ita fors unquam tulerit, ut vel re vel consilio tibi possim prodesse, facile vincam, ex omni tuorum numero neminem esse unum, qui te χειρὶ μᾶλλον amet, rebus nempe, non verbis aut literis, amor verus æstimandus. Dositheum si penes Lectium virum C L. & mei amantissimum esset, facile cum tibi impetrarem. verum quid heic aut ego aut Lectius possimus, non video. si tamen jubes, tentabimus. πείρᾳ θὴν πάντα τελεῖται, ait Siculus Poëta. Vale amiciss. Labbæe. Literas a magno Scaligero tibi mitto. tu si quid ad illum, mitte, & factum puta. Patri, viro ampliss. & doctiss. fratri salutem, amabo, verbis meis. Lutetiæ Paris. Eid. Jan. CIƆ IƆ C IV. raptim.

EPISTOLA XXIII.

EIDEM.

QUod epistolæ tuæ ante aliquot menses acceptæ nondum responderim, eruditissime Labbæe, morbus primo fuit in caussa, deinde iter, in quo plures fuimus menses: postremo ἐγκύκλιοι istæ occupationes, quæ nos assidue hic enecant. ut sæpe mihi optare in mentem venerit, eveniret tale aliquid, quod me in negotiosa hac otiosorum matre ἐμπαροικεῖν non sineret. non enim nobis vivimus, sed aliis: qui nullo studiorum nostrorum respectu, tempus omne sic nobis suffurantur, ut succisivas horas non multas habeamus, quas curis melioribus impendamus. Quod si studere nobis vivere est, ut profecto est, cogita quantam quotidie faciamus vitæ jacturam: qui & matutini & pomeridiani temporis meliorem partem cogamur perdere miserrime. sed hæc mitto: οὐ γάρ τις πρῆξις κρυεροῖο γόοιο. Tu, mi Labbæe, fraterque tuus feliciores, qui ut accepi hodie a charissimo Puteano, institutum Glossariorum opus ad umbilicum jam perduxistis. Macte estote hac diligentia & φιλοπονίᾳ. Aveo si quis alius exactum & publicatum opus videre. Sed tamen illud occinere non desino, σπεῦδε βραδέως. Plane eximia provincia est quam suscepistis: verum ejusmodi, opinor, quæ properanter administrari nolit. quid enim latius fusum eo argumento? Video enim vos non segniter & ἀφθόνοις χερσὶ ea cura velle defungi; quod consilium etiam atque etiam vehementer laudamus. De Isidoro, quæ communicasti, perplacent. nos cum olim eum auctorem percurreremus, pauca ad oram codicis nostri adnotavimus vere οἷον πάρεργον: quæ non dubitamus vobis esse animadversa. Est quidem is scriptor necessarius potius quam doctus: sed non male de literis fueritis meriti, imo vero ut judicium nostrum est, quam optime, si illum opera vestra fueritis dignati. De oratione εἰς τὸν βίον magnas habeo gratias. Legi, sed quædam superant adhuc excerpenda: excerpam, & statim remittam. Vale & meis utere, si quid est quod velis. Amplissimo patri & fratri multam salutem. Lutetiæ Paris. Eidib. Oct. anno τοῦ Σωτῆρος Dionysiano CIↃ IↃ CIII. Photio cum usus fueris, ipse lubens utar.

EPISTO-

EPISTOLA XXIV.

EIDEM.

PRiusquam me totum accingo ſcriptioni illi, de qua heri locuti ſumus, & quæ dies aliquot meas omnes horas occupabit, placuit quod ſupereſt de ratiunculà expungere, & fidem meam apud te liberare. memineram enim in tuo ære eſſe. Accipe igitur quod tibi debeo, aut ut melius dicam, quantum vires meæ ferunt, ut tibi nunc ſolvam: nam alias ἢν θεὸς ἐθέλῃ, meliora exhibebimus, & uberiora. Quæſiſti a me, quid ſibi divinus vir velit, cum ſcribit, verba Apoſtoli D. Pauli ἐν μέρει ἑορτῆς ſic eſſe accipienda, ut vox μέρος ſignificet tractatum, quod Perek, aut helek, id eſt, μέρος Thalmudiſtis dicitur. Ego vero non miror faceſſiſſe hæc verba negotium tibi', hoc eſt, ei quem meliora ſtudia tenent, quam ut in nugis RR. tempus perdas. E quorum putidiſſimis ſcriptis (paucos magiſtros excipio, & omnium maximum Moſem Rambam: quem ego cum paucis demiror ſic ut nihil ſupra:) ſi qua utilitas capi poteſt, (& poteſt ſane:) ad profeſſionis tamen tuæ homines nihil admodum genus hoc literarum pertinet. Atqui etiam illorum qui Hebraice docti ſibi videntur, multos ſcio fore, qui illa non capiant. Hoc autem vult noſter magnus doctor: cum dicit Paulus, μηδεὶς κρινέτω ὑμᾶς ἐν μέρει ἑορτῆς, idem eſſe ac ſi diceret: nemo de veſtra pietate ſtatuat e tractatu magiſtrorum ſuper obſervatione feſtorum. hoc autem eſt dicere: nemo exigat a vobis obſervationem eorum præceptorum, quæ libris doctorum continentur, capite de Feſto Die. Hic ſenſus quem indicat Scaliger, & qui mihi quoque perplacet, ut omnia illius. Ergo μέρος, ut ſcribit, erit פרק vel חלק. ſed illud potius: nam minores τῆς Thalmud partes vocantur a magiſtris פרקים. vocatur & *Halakim*, quod idem eſt: ſed ἰδίως & magis uſitate *perakim*. Longum faciam ſi incipiam dicere, quid ſic in Thalmud משנה ſive Δευτέρωσις, unde δευτερωτικὴ, in veſtris etiam libris: aut quid סדר aut סדרים, quo nomine dictę ſunt ſex partes, quę totum illud corpus abſolvunt: quid מסכתות in quas dividitur vario numero una quæque partium, quas diximus. At Maſſacthoth ſecantur ſingulæ in ſua capita, quæ ipſi, ut dixi, Perakim appellant. Quare Apoſtolus cum dicit ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νουμηνίας, alludit ad duo capita Rabbinicæ ſuperſtitionis, cujuſmodi ſunt hodieque multa in ſeptimam & octavam Maſſacthoth II. Seder relata: quarum alteri nomen eſt מסכת יום טוב Tractatus de bono die, (ἑορτὴν ita vocant) altera inſcribitur מסכת ראש השנה,

Tracta-

Tractatus de capite anni harum duarum Massacthoth & reliquarum fere omnium I I: sed & capita sive Perakim singula ritus explicant ut plurimum πλατεῖ φυλακτήρια, quas vetustissimi Judæi Legi Dei ut pannum purpuræ adscribunt. Quare nihil verius quã quod observat eo loci Scaliger, B. Paulum eo allusisse, cum illa scriberet. Ab eadem voce Perek, quod pene oblitus eram, nomẽ invenerunt illi Ἀρχιφερεκῖται, quorum meminit Justinianus in Novella de Ebræis CXLVI; quo ex loco apparet inter Doctores sive Expositores Legis fuisse, qui vocaretur φερεκῖται, quasi dicas μερισταὶ, quod particulatim capita doctrinæ exponerent, aut coram populo legerent. Horum decani vel primicerii Justiniano dicuntur Ἀρχιφερεκῖται. Ipse explicat πρεσβύτεροι τυχὸν ἢ διδάσκαλοι. Pythagoræam legem, de qua alicubi mentionem fecimus, (nam & de hoc quærere te memini) in nostro de Critica tractatu fuse exponimus. Extat apud Synesium in Dione, quod pulcherrimum est illius mellitissimi scriptoris opusculum. De subscriptione illius Critici, qui Vegetium recensuit, multum te amo. Differemus in eodem opere de toto illo genere multa, & quæ observavimus eodem spectantia in medium afferemus: velit modo ὁ ὑπὲρ ἡμῶν, ut instituto pridem operi colophonem aliquando imponamus. Habes credo ad omnia. Nunc illud accipe οἷον ἐξ ἐπιμέτρου. Adeo verum est, quod scribit Scaliger pag. 102. בריות vocem, quæ creaturas proprie significat, ex usu Hebr. homines obsignare κατ᾽ ἐξοχὴν, ut manarit eadem phrasis & in alias Orientalium linguas. Nam in Geographia Arabica sexcentis locis frequentiam urbium ita designatam invenimus, ut dicat auctor esse in eis multas בריאת κτίσεις creaturas: hoc est homines. hinc illud etiam illustrandum Marci XVI. 15. *annuntiate Evangelium* πάσῃ κτίσει. Atque hanc elegantiam vernacula nostra lingua, ut scis, retinuit. Poteram his alia adtexere, quæ strictim a maximo virorum judicata non omnes, qui legent, intelligent. Sed de his omnibus cum voles, ὕστερον αὖθις. Vale ὦ ἀντιφίλτατον ἐμοὶ κάρα. In Musæo V. Eid. Mar. CIϽ IϽ C V.

EPISTOLA XXV.

CAROLO PERROTTO.

QUod me officio scribendi anteverteris, Perrotte ἀξιοφίλητε, genas suffunderer, ni esset in promptu excusatio. Nam qui literarum argumentum nullum haberem, & possem per filium tuum te, quoties illuc literas daret, salutare, omissior fuisse hac in parte & fateor, & culpam, si culpa est, serio deprecor. Amare quidem certe & colere te mun-

nunquam destiti, nunquam desistam, ὄφρ' ἐγὼ ζώοισι μετείω. Testis mihi uxorique meæ erit olim, cum ad vos redierit, Dionysius tuus aut potius noster, quam feramus uterque impatienter tui & cæterorum istic amicorum desiderium. Omnia hic etiam ultra spem, Dei beneficio, hactenus contigere læta & prospera. Unum est quod nos urit, priorum amicorum memoria, quæ in animis viget, & dum erimus semper recens vigebit. Studia filii tui curæ tibi esse, qui te norim & sciam quid sit φυσικὴ στοργὴ εἰς τὰ τέκνα, non miror. Sed tu illius nosti ingenium, quod non tam calcaribus quam freno videtur egere. Vidi quas ad ipsum dedisti, ac legi. nec diffitebor tibi, qui tuus sensus est, eundem & meum semper fuisse. Itaque hortari illum non cesso, ut studia medicinæ feliciter adeo inchoata olim capessat denuo, & fortiter id spatium decurrat, quando semel est ingressus: sed dissimulare non possum ipsum paullo mox, cum huc venit, repente immutatum, & ab eo consilio penitus aversum. quod etsi non damno, factum tamen auctore me non est, nec suasore. Atque hoc volui nescius ne esses. Vale, vir venerande, & patrum ac fratrum cœtum summa observantia colendum, etiam atque etiam meis verbis, si grave non est, saluta. Monspelii a. d. XIV. Kal. April. CIϽ IϽ XCVII.

EPISTOLA XXVI.

CHRISTOPHORO FIRXIO.

Ecquid vales, Firxi nobiliss.? ecquid nostri viget adhuc aliqua in animo tuo memoria? Spero equidem, quod sciam de meliore luto tibi ficta præcordia: etsi miratus sum nonnihil, fateor, quod nuper cum Mombelgardum, sic enim audio, venisti, atque ad nos propius accessisti, prius inde pedem retuleris, quam nos vel verbulo salutasses: verum hoc malo magnitudini, & multitudini negotiorum tribuere, quibus in illustriss. principis tui aula distringi soles: quam aut oblivioni aut neglectui. Ipse quod rarius ad te literas do, habeo paratam excusationem: nemo enim ad manum adest, cui meas committam; secus si esset, frequentiam illarum desiderare ne posses, efficerem: obtunderem te potius, qui meus est in te amor, & quæ fere est amoris comes, ἀδολεσχία. Neque tibi, reor, ingratum esset de nostro statu fieri sæpius certiorem. qui quidem impræsentiarum lætus sic satis est. Valemus enim ego, & uxor: at non & superioribus mensibus valuimus: cum illa diu summos cruciatus perferret, ego non diu quidem, sed periculosissime ægrotarem. utriusque nostrum velut piamentum fuit

filiola Abigail, paulo post fatali morbo correpta, ac nobis erepta. Ingemuimus ejus morti, atque etiam nunc oculis non siccis ingemiscimus. Sed quid nos sumus, ut Dei magni voluntati obstrepamus? feriat igitur ille uti volet, & quamdiu volet: nos Jobum imitabimur. Sed lętiora & experti postea sumus & porro speramus. Oro illum, Firxi amiciss. supplexque veneror, te nosque salvos atque incolumes præstet. Vale. Uxor quam officiosissime te salutat. Gen. a. d. v. Kal. Sept. CIↃ IↃ XCVI. Salutant te veteres amici, Beza, Lectius, Pinaldus, Colladonius.

EPISTOLA XXV.

CHRISTOPHORO PVTEANO.

GRatissimas accidisse mihi litteras tuas, amicissime Puteane, etiam tacente me confido tibi esse exploratum. Præter arctissimæ amicitiæ, quæ mihi tecum intercedit, jus sanctissimum, sunt & aliæ plures causæ, cur iis acceptis gauderem: sed illud eximium, & mihi crede, magnum, quod post intellectum morbum, quo istic laborasti gravissime, sollicitus semper vixi: ut nihil ferme potuerit evenire mihi jucundius, nullum ἀκρόαμα suavius, quam ut ea cura liberarer, factus de convalescentia tua certior. Ago, mi Puteane, ex animo, si quisquam tuorum, magno Deo gratias, qui te servavit, & porro etiam (sic spero & voveo) servabit. Tu quoque siquidem ἴσῳ ζυγῷ nos ἀδελφιλεῖς, meo nomine eidem Σωτῆρι vero σῶστρα debes. Nam si nescis, a tuo discessu vix unum egimus diem a morbo vel meo vel uxoris vel amborum immunem: quin & nunc quoque jacenti & tantum non conclamatæ adsumus, cum has scribimus. Quintus hic est dies, cum ἰατρῶν παῖδες, viri in arte sua excellentissimi, pro deposita eam habebant. Adfuit velut ἀπὸ μηχανῆς ὁ ἐπὶ πᾶσι Θεός: cujus ope effectum confidimus, ut jam spei non dubiæ sit aliquis locus. Nos ab eo tempore pedem extra cubiculum ipsius vix extulimus: quo factum ut apud amplissimum præsidem tuam, sicut optare te scribis, causam agere non potuerimus. Verum nostro patrocinio nihil opus tibi, cum neque offensa sit ulla admodum contracta: neque si maxime esset, alio deprecatore opus haberes quam lectissima matrona, parente tua: quæ apud sapientissimum virum tantum potest, quantum & virtus ipsius meretur, & commune cognationis vinculum. Quod scribis impetum cepisse te noscendi propius & penitius historiam Ecclesiasticam: laudo inceptum, atque adeo, qui meus est in te amor, serio tibi gratulor tam generosæ men-

mentis. Nam quotus quiſque eſt ex hodierna juventute,ejus præſertim cujus es tu loci,eorum majorum, quem hæc tangat cura? Omnes ad forum properant, omnes illud χρυσοῦν θέρος τὸ βῆμα, ut neſcio quis veterum dixit,amplectuntur, mirantur. eo cruda ſtudia deferunt,eo cogitationes omnes ſuas referunt. Melius tu, mi Puteane, qui animum tuũ ad vere ſublimia vere cœleſtia paras appellere, aut jam potius, appuliſti. βάλλ' οὕτως· αἴκέν τι φόως Δαναοῖσι γένηαι. Quicunq; ille fuit qui tam ſalutaris conſilii fuit auctor, hunc ſequere, & propitio numine aggredere ſtudium utiliſſimũ ſimul ac ſuaviſſimũ. O mihi præteritos referat ſi nunc Deus annos! teſtor, nihil mihi eo genere literarum antiquius: ſed nobis cum erat adhuc γόνυ χλωρὸν, dux defuit atque hortator. Tu i, cui virent genua, i bone, quo tua te virtus vocat. Spero equidem ἐκ θεοῦ obortum in animo tuo rei tam præclaræ deſiderium. Amabo autem, ſerione an joco petis a me, ut rationem tibi aliquam indicem feliciter ingrediendi hujus ſtudii? ego ut in hoc genere aliquid præcipiam tibi? Ut obliviſcar aut ipſe qui ſim, aut tu ubi ſis? Ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω. Prorſus ſic eſt, rem magnam me rogas, & cui præſtandæ parum ſim idoneus. Quanquam ſi mihi iſta ſcribenti pluſculum otii fuiſſet, nec tam gravis ærumna omnem animi mentem mihi excuſſiſſet, totis ingenii viribus in eam curam incubuiſſem,ut qua ardeam gratificandi tibi cupiditate, non neſcires. Nunc cum iſta raptim exarare cogar in ſponda lecti ſedens, cui affixa eſt conſors mea, acerrimis vexata cruciatibus, da quæſo hanc dolori meo veniam, ut aut alios meliores me,aut etiam ſi ita vis, me quoque, ſed alias conſulas. Si de lite quamvis parvæ rei in conſilium ad te aliquis adiret & multis & moleſtis diſtrictum curis, huic tu conſulendum te præberes? non ἄλλῳ δεῖν συμβουλεύειν juberes? & merito quidem: ἱερὸν γὰρ ἡ βουλή· Feres igitur animo æquo, vir amiciſſime, ſi voluntati tuæ impræſentiarum non facio ſatis. Omnino ingens, immenſum, vaſtum eſt pelagus illud, cui navim tuam cogitas credere. Sed nihil tam arduum aut difficile, quod labore & diligentia non ſis ſuperaturus. nihil eſt rerum omnium, quod non ſit μελέτῃ ἁλώσιμον. Multum autem & operæ & temporis periturum tibi, niſi mature certam rationem inieris, quæ ad optatum portum te dirigat. Quænam autem illa? nempe hoc eſt, quod tu me rogas, de quo cum jam non poſſim ſententiam meam tibi aperire, non recuſo quin liberatus hac tanta moleſtia voluntati tuæ morem geram. Vale. Lutetiæ Pariſiorum. a. d. XII. Kal. Febr. anno Meſſiæ τοῦ Χριστοῦ CIϽ IϽC IV. Dionyſiano. Si mihi librorum indicem miſeris, qui iſtic Arabice ſunt editi, aut qui putentur brevi edendi, facies mihi rem gratiſſimam. Velim etiam,ſi tibi notitia cum D. Spondano inter-

 cedit,

cedit, verbis meis illum salutes quam officiosis. Accepi ante aliquot dies illustriss. Cardin. D. Baronii literas, quas curavit ipse. his nos respondebimus cis breve tempus ἔοικε τῷ θεῷ κοινῷ.

EPISTOLA XXVIII.

CLAVDIO SALMASIO.

VIm amoris erga nos tui, eruditissime Salmasi, abunde cum alias declarasti mihi: tum vel maxime epistola illa, quam ante paucos dies abs te accepi. Nam quas mihi laudes tribuis, nimis sim Suffenus ipse mihi ac μάκκαλος, nisi quo ex fonte manent, agnoscam. Ego vero agnosco probe, & in te verum experior, quod dulcissimus Philosophorum dicebat, τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον cæcutire. Opto tibi, non ut minus nos ames, ὃ μὴ γένοιτο, οὐδ' ἔσται· sed ut brevi ad eruditionis id culmen pervenias, unde rudes conatus nostros liceat tibi recte æstimare. Fallor aut pretium illis non aliud pones quam quod ipsi facimus: qui egregiæ voluntatis nobis conscii illud tamen non ignoramus, quantum inceptis nostris frigidus obstiterit circum præcordia sanguis. Sed hæc mitto. Tria ex me quæris, de quibus quæ nostra sit sententia, accipe. Locus Sulpitiæ Poëtriæ obscurus est: ut fere sunt omnia μονάδικα dicta, ad quorum illustrationem nihil possis ex aliis scriptoribus mutuari. Omnino ejusmodi est hic versus de Imper. Domitiano per contumeliam factus:

Non trabe sed tergo prolapsus & ingluvie albus.

Apparet παροιμιῶδες dictum: sed cui simile alibi nihil memini legere. De eo igitur sic videtur nobis. alludit ad Græcorum proverbium: ἐκ ἀπὸ δοκοῦ ἔπεσεν, ἀλλ' ἀπὸ νοῦ. vel ἀπ' ὄνου: nam utroque modo urbani homines efferebant. Vis tota adagionis est in verbo πίπτειν· quod cum proprie corpori conveniat, venuste ad animum transfertur, & de eo dicitur, quem recta ratione excidisse volumus videri. Simile est apud nos, quod de malesano dicimus, mentem illi esse eversam aut subversam. ratio enim in summo capite, & cerebro collocatur. hac qui carent, jure dicitur istis excidisse ratio. Gregorius Nysse. de vita Mosis: εἰ δὲ ἀποστραφείη τοῦ σχήματος, καὶ τὰ ἄνω γένοιτο κάτω, ὥστε κατὰ τὸ πατούμενον μέρος τὸ λογιστικὸν πεσόντος ἄνω ἑαυτοῦ ποιῆσαι τὴν ἐπιθυμητικήν τε καὶ θυμώδη διάθεσιν, τότε ὁ ὀλοθρεύων εἰς τὰ εἴσω παραδύεται. Hanc parœmiam alludens Sulpitia venustate, ut mihi videtur, admirabili dixit Domitianum *non quidem de trabe esse prolapsum, sed de tergo.* quod interpretor, pronum in os cecidisse,

& qua-

& quadrupedum ferarum esse factum similem: instar Nabuchodonosori illius, quem literæ sacræ narrant. Quoniam quæ cadunt alicunde, ea necessario illud, unde ceciderunt, supra se relinquunt; non male usa est poëtica licentia Sulpitia, cum *tergo prolabi* posuit, pro στερνῷ κατενεχθῆναι, καὶ τοῖς τετράποσιν ὁμοιωθῆναι. nam brutis quadrupedibus proprium ut suprema eorum pars sit dorsum: cum contra homini os sublime naturæ parens dederit. Aliter exponere hunc versum nequeo: & de hac interpretatione quid tibi videatur, cupio scire. judicium enim tuum pluris æstimo quam pro ætate, in qua nunc es. Sequitur Juvenalis locus e Satira VII. *Sed cum fregit subsellia versu, &c.* Ubi recte judicas de interpretatione magni illius semonis Josephi Scaligeri. Olim ad Domitianum Suetonii eum ex mente nostra exposuimus, atque expositionem nostram paullo post ipse Scaliger in opere magno confirmavit. Utrumque librum si lubet consule. non enim repetemus quæ ibi scripsimus. Tertium ζητούμενον erat super altero ejusdem Juv. loco e Satira VI. in quo pro *tundendum* alii libri habent *tondendum*. Sententia est spurcissima & nefandæ obscenitatis plena. quam tamen in gratiam tuam, cujus caussa omnia cupio, etsi ἑκὼν ἀέκοντι θυμῷ pluribns persequerer; nisi animadvertissem novissimum interpretem ejus poëtæ recte illum versum esse interpretatum, certe quidem ex sententia mea. Ad illum igitur adeas, obsecro te. Vale ac me ama. Madridi III. Non. Nov. CIↃ IↃ CIV.

EPISTOLA XXIX.

EIDEM.

PRimæ, quas post tuum a nobis discessum accepi, illæ fuerunt, quas ante paucos oppido dies mihi tradidit Gilbertus noster. Utinam vero possim verbis exprimere, quam gratæ illæ mihi fuerint: & quia valere te ex illis cognovi, & quia profectum in literis tuum ex iisdem magis magisque perspexi. Hactenus enim quid in pangendis Græcis Latinisque versibus posses, præclare ostenderas: nunc vero ad solidiorem eruditionē accedere te, & jam aliquid meditari, quod posteri loquantur, incredibili cum voluptate ex tuarum lectione intellexi. Quæ de Callimachi editione scribis, nihil plebejum sapiunt: at quæ in Athenæum sunt a te animadversa, ita me Deus amet, ut mihi fuere grata, & δόκιμα sunt visa. Quare te hortor atque adeo obtestor, pergas in illa te exercere palæstra. Nec te moretur, quod aliquid ipsi occupavimus. plus enim veræ laudis ex spicilegio te manet, quam

ipſi opere tam longo ſimus adepti. Ego ingenue tibi fateor, emendationes tuas prima ſpecie ſtatim mihi ſe probaſſe; magis autem, cum ex intervallo illas relegi. At non eſt profecto cujuſvis Græcos auctores emendare, nec omnes κριτικὴν ῥῖνα habent, ſed pauci, quos Jupiter æquus amavit. Miſerunt ad me multi ſuas obſervationes in eundem auctorem, poſt noſtrorum editionem. Sed Deus bone, quam frigida aut abſurda nonnulli? Iterum igitur te convenio, & ut pergas quo cœpiſti pede, etiam atque etiam te vehementer oro. Deus te ſervet, chariſſime adoleſcens. Clariſſimum parentem a me jubebis ſalvere, ni grave eſt. Vale. Lutetiæ Pariſiorum pridie Kal. Sept. CIϽ IϽ C V.

EPISTOLA XXX.

EIDEM.

BInas poſt tuum diſceſſum literas a te accepi. prioribus ſtatim reſpondi, & meas Gilberto noſtro dedi: poſterioribus ne reſponderem hactenus, per illam ſpem tui adventus factũ eſt quam ex tuis literis conceptã ἐνηργάσατο καὶ περιεστήσατο τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ idem ille utriuſq; noſtrum amantiſſimus Gilbertus. Non igitur potes jure de ſilentio meo queri. Et profecto non is ego ſum, quem eo nomine amici ſoleant incuſare. Quod ſi quis eſt, quicum literarum commercium lubens exerceam, tu, mihi crede, cum primis numeraris. Grata nobis vel potius longe gratiſſima, quæ de tuis ſtudiis noviſſima epiſtola ſcribebas. Cum ad nos redieris, non prius hortari atque urgere te deſinam, quam a te impetravero, ut ſpecimen aliquod tuarum lucubrationum edas in publicum. Callimachus, Petronius, itemque alii veteres ſcriptores tuam operam depoſcunt. ego illorum vicem ἐγγυητὴς ero: quia certus ſum, ἕκητι τοῦ Θεοῦ ἁπάντων, quicquid inſtitueris, publico bono & honori tuo ceſſurum. Sed ante omnia illud a te expoſcimus, & ſi pateris pro amicitiæ noſtræ jure exigimus, ut cures valetudinem. Si te non reſpicis, at canos reſpice venerandi tui parentis, qui pro omnium ſuorum in te meritorum ἀντιμοιβῇ hoc te rogat, tibi imperat, ut in ſtudiis tuis memorem te veteris dicti probes, μηδὲν ἄγαν. Sic igitur animo indulge, ut corporis quoque rationem habeas. Hoc nihil gratius facere mihi queas. Vale & ampliſſimum parentem a me ſaluta. Lutet. Pariſ. Kal. Jan. CIϽ IϽ C VI.

EPISTO-

EPISTOLA XXXI.

EIDEM.

REversus domum e longinquo itinere tuas accepi non unas, quibus dum in dies responsum paro, ecce tertiam tuam epistolam, qua εὐαγγέλιον mihi narras de invento codice τοῦ Κύκλου τοῦ ὑπ' Ἀγαθίου ἐκδοθέντος. Deum immortalem, quibus ego lætitiis incessi, cum illa legerem! sed ringebar simul, quod amœnissimis delitiis tibi soli frui liceret, nõ item mihi. qui si junior essem & tot adamantinis vinculis heic non essem astrictus, istuc advolarem, & me quoque in partem tanti ἑρμαίου admitti postularem. Id vero quia non possum, neque nobis licet esse tam beatis, ut opes illius ἀξιοβιώτου bibliothecæ propius aspiciamus, per ego te Musas omnes & quicquid tibi charum, oro atque obtestor, ut μερίδας saltem aliquas & apophoreta nobiscum communices. Tune solus cum Sapphone, cum Callimacho, cum Anacreonte colloqueris, & nobis ad illorum ἑστιαμῶν admitti non licebit? me cum dico, omnes intelligo qui Græcarum Musarum ταῖς ἐπῳδαῖς καὶ χαρίσιαις oblectamur. Iterum iterumque a te peto, doctissime, amicissime Salmasi, ut dum publico convivio omnes τοὺς φιλομαθεῖς ad has lautissimas epulas es invitaturus: privatim mihi partem aliquam earum velis impertiri. Si quis faciendus fuerit sumptus ad descriptionem, omnia quæ impenderis, statim refundam. neque hoc meo unius nomine a te peto, sed & amplissimi καὶ τὰ πάντα ἀρίστου Augusti Thuani, quo nemo vivit omnis eruditionis amantior, ut nec Scaligero magno intelligentior. Accepi & a D. Guionio literas omni lepore & suavitate conditas. ô factum male quod tantum ingenium ita in tenebris delitescit. Sed de eo plura alias. Tu velim isthic illustria illa nomina D. Lingelshemium, D. Gothofredum & D. Gruterum a me salutes. Deus te servet. Vale & festinationi ignosce. nam adest famulus Cl. Bongarsii, qui urget. Lutetiæ Parisiorum Nonis Feb. CIↃ IↃ CVII.

EPISTOLA XXXII.

EIDEM.

TUas accepi & quæ adjecisti, epigrammata antiqua, pro quibus quas tibi gratias agam? certe quantas habeam, potes conjicere e petitione mea prope impudenti. quare suppudet me, quod tantum mole-

moleſtiarum tibi exhibuerim. non enim non intelligo, quæ ſit tuorum ſtudiorum ratio,& quæ contentio. Itaque, mihi crede, ſum de te & valetudine tua ſolicitus. duco enim te loco fratris. ætate antecedo ego: tu aliis dotibus, quæ mirificam tui exſpectationem mihi pridem conmoverunt. Tantum moderare ingenio, habe curam valetudinis, fruere bono ætatis: & ſerva te in hac juventa, ut major annis ea præſtare poſſis, quæ exigi niſi a te non poſſunt. Videor mihi videre te in mediis aquis Tantalo ſimilem. neque enim potes omnibus perfrui Palatinæ bibliothecæ divitiis. aviditatem tuam e literis cognoſco. & alioquin ſcio quo impetu feraris ad diſciplinas. Hæc res facit, ut corpuſculo tuo metuam. Cæterum de verſibus, quos miſiſti, pluribus ſcribam alias. nunc ſum occupatiſſimus. Si videris τὸν πάρεδρον Bongarſium, ex eo intelliges, quæ nunc ſint meæ curæ. Polybium enim ſepoſuimus τέως. Vale vir amiciſſime. Lut. Pariſio. Eid. Mart. CIↃ IↃ C VII.

EPISTOLA XXXIII.

EIDEM.

EX iis,quas ad me iſthinc dedit clariſſimus Gothofredus, de tua proſpera valetudine cognovi. Opto fruaris illa perfecte bona, ut ea quæ moliris in literis, poſſis perficere. Stephano tuo quid factum ſit, diſcupio ſcire. nam is liber nobis nunc cummaxime eſſet uſui. Multa enim, ut ſcis, Polybiana ille auctor attingit. in quibus ſi quid a te fuerimus adjuti, antiqua fide profitebimur, per quem profecerimus. Eſt ſane is liber admodum depravatus: ut non mediocris laus eum videatur ſecutura, qui meliorem ſaltem publicavetit, quam priores διορθωταὶ fecerunt. Hoc ego a te ſpero, & certo ſcio σὺν Θεῷ εἰπεῖν ita fore. Sed amabo, ſi quid χωρογραφικὸν aut aſfinis argumenti inveneris nondum publicatum, id omne ſtudioſis communica. Non ſemper Heidelbergæ futurus es, neque ſemper integrum tibi erit hæc ſtudia tractare. Fac exſtet luculentum aliquod tuæ adoleſcentiæ monumentum. Quod tamen non eo dico, ut tuam in ſtudiis diligentiam intendam: moneo potius & oro atque obſecro, ut corpuſculum hoc reſpicias, & ejus præcipuam ſemper rationem habeas. Tantum illud opto, ut & quam primum editionem matures,& ut nihil eorum omittas, quæ videntur noſtris ſtudiis poſſe conducere. Polybius neque dormit,neque currit, ſed βάδην procedit. Mitto tibi librum elegantiſſimum & te dignum, qui nuper heic editus. accipies eum a Drovardo, cui tuas dabis, ſi quid ad me ex ipſis nundinis es ſcripturus. Vale chariſſime vir & me ama. Lut. Pariſ. Kal. Sept. CIↃ IↃ C VII.

EPISTO-

EPISTOLA XXXIV.

EIDEM.

ACcepi nudiusquartus, quas anni novi Kalendis ad me dederas. Accidit mihi eas legenti, quod nunquam non quoties aliquid a te accipio literarum: ut a tuarum lectione doctior semper discedam. Nam de Periplo Mæotidis quam mihi gratum illud acroama fuisse censes? quum præsertim auctoris nomen simile quid polliceatur iis Periplis, qui jam sunt editi. Itaque te hortor atque adeo obtestor, ut opus integrum tibi describas, & tantum thesaurum tibi perire ne sinas. Ubi ad nos redieris, speramus ejus inspiciendi libri fore aliquando nobis copiam. Neque enim te fugit eo genere argumenti semper nos esse delectatos. Poteras cum Stephano tuo eum simul edere, nisi te graviora, ut video, tenerent occupatum. De epigrammatis mira sunt quæ narras. etsi equidem non dubito ita esse, uti scribis. Opto tibi sic læta omnia, ut brevi omnia, quæ meditaris, perficere ex animi sententia queas. Ego certorum hominum ἀβελτηρίᾳ multis repente calamitatibus obrutus animum pene despondi ταῖς καλαῖς Μούσαις ἀπεχθανόμενος. Deus spero, mihi meisque aderit, quos multiplex fraus & iniquitas nonnullorum proxime inopiam redegit. Vale optime & eruditissime Salmasi. Lut. Paris. IV. Eid. Febr. CIƆ IƆCVIII.

EPISTOLA XXXV.

EIDEM.

REspondi nuper iis literis, quas a te mihi paucis ante diebus reddiderat Gilbertus noster. Eo nunc breviores istæ erunt. quum præsertim a nonnullis acceperim te Heidelbergæ amplius non esse. Pars repetiisse patriam affirmabat; quidam ad V. Cl. & amplissimum Præsidem Janinũ in Hollandiam esse profectum, hoc mihi nuper quidam affirmabat e tui parentis familiaribus. Ego cupidissime tuum Florum exspecto, quem prelis dicebas jam subjectum. Atque utinam, mi Salmasi, priusquam isthinc pedem moveres, præclaras tuas vigilias nobis & omnibus harum literarum amantibus communicasses. Meum semper fuit consilium huic tuæ ætati hoc studiorum genus optime convenire. Vereor enim, ne ubi ἀνδρωθεὶς alio animum converteris, nobis juveniles tuas curas invideas. Ne feceris per Deum immortalem te oro.

quem ſupplex veneror, ut te ſervet αὐτὸς τιμήεντα ἔχοντα πόδα. Nos gravis caſus nuper afflixit, obitus filiæ natu maximæ, utrique parentum ſuo merito & ſingularem ob pietatem chariſſimæ. Θεοῦ δ' ἐτελείετο βουλή: cui ſit honos & gloria εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Vale chariſſime mihi adoleſcens, καὶ θαυμασιώτατε. Lut. Pariſ. VII Eid. Mart. CIƆ IƆ C VIII.

EPISTOLA XXXVI.

EIDEM.

EXanimarunt me literæ quas a Cl. V. Bongarſio nudiusquintus accepi. cognovi enim ex illis nutare valetudinem tuam, parumque firmam eſſe. Equidem meliora ſpero, neque ut tua eſt ætas, illud ultimum tibi metuo. Sed dolet mihi, tam infirmo te eſſe corpore, ut ingenio indulgere ſine detrimento valetudinis non queas. Quoniam tamen ita placuit τῷ ἀριστοτέχνῃ Θεῷ, ut minus commode habitet divinus animus tuus, ferendum æquo animo & hoc incommodum, & quæcumque alia idem ſummus Imperator ferre nos voluerit. Scit ille quid nobis expediat. nos magis quam pueri bimuli neſcimus. illi igitur nos noſtraque omnia permittamus. Plura in eam ſententiã adjicerem, niſi te quoque idem ſentire perſuaſum haberem. Opto tibi præſtantiſſime Salmaſi, læta fauſtaque omnia quæ ut tibi a Deo opt. max. contingant, ſupplex ejus numen veneror. Mihi certe longum erit tempus, donec intellexero te ῥᾷον & ad priſtinam ſanitatem rediiſſe. Auget ſollicitudinem de te, quia magnũ Scaligerum morbo difficillimo eſſe implicitum intelleximus: qua ex re quantum doloris percipiam, omnes ſciunt qui me norunt. De libellis quos nuper a te editos miſiſti, gratias agam pluribus, ubi te rediiſſe in gratiam cum bona valetudine cognovero. Unum ſcito, ita mihi placuiſſe hoc γεῦμα tuarum lucubrationum, ut neminem tota Europa tuorum æqualium putem tibi comparandum. parum dixi: ſed nolo in os. Iterum numen convenio & pro tua ſanatione vota facio. Vale mi Salmaſi, & mei memor vive. Scripſi per occaſionem Lut. Pariſ. pridie Non. Jan. CIƆ IƆ C IX.

EPISTOLA XXXVII.

EIDEM.

LIteræ tuæ, quas ante menſes fere duos accepi, etſi non ἀκραιφνὲς gaudium mihi attulerunt; magno tamen ſolatio mihi fuerunt μικρῷ ἧττον propter nuntium de tua afflictiſſima valetudine paullo ante allatum.

tum. Meminiſti, doctiſſime Salmaſi, quoties tecum per literas egi, ut te reſpiceres, & corpuſculi tui valetudini conſuleres. Noram animi tui impetum: quem ſciebam corpori plura imperare, quam vires ejus ferrent. Itaque quoties tui recordatio animum ſubibat, (ſubibat autem ſæpiſſime) metuens valetudini tuæ, tibi tacitus apud me iraſcebar. Nam qui nihil mediocre de tuo excellenti ingenio ſperarem, iniquo animo ferebam non id agere te, ut Reſp. literaria quam diutiſſime induſtria & laboribus tuis fruatur. Utinam fideliſſimis meis conſiliis eſſet a te obtemperatum! caruiſſes, opinor, illis cruciatibus, quos hic tibi morbus attulit. Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Ego ſpero σὺν τῷ Κυρίῳ defunctum jam te omni periculo: nihil enim νοσακερὸν epiſtola nupera tua præ ſe ferebat. Opto certe ita eſſe: & ut voti hujus damner, δέομαι τῷ Θεῷ καὶ εὔχομαι ὡς ἐκτενέστατα. Cenſeo tibi faciendum, ut quamprimum, quod valetudinis tuæ commodo fiat, aërem repetas & cœlum, cui es innutritus. Si hoc feceris, ſpero te Lutetiam brevi eſſe venturum, quo nihil mihi futurum ſit jucundius. Non neſcis magnum Scaligerum mortalitatem exuiſſe. Scito tam gravem ac moleſtum accidiſſe mihi hunc nuntium, ut nihil ſupra. Magnitudinem jacturæ, quam in illo uno capite Reſp. literaria fecit, nemo melius intelligit, quam ipſe facis. Ego privatim amiſi non amicum, ſed parentem alterum. Itaque luctu & dolore conficior. Levabor non mediocri parte hujus ærumnæ, ſi te valentem de reditu cogitare intellexero. Omnia igitur depone, corpori ſerui. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te putabo. Vale. Lutet. Pariſ. VIII. Kal. Apr. CIↃ IↃ CIX.

EPISTOLA XXXVIII.

EIDEM.

Tarditatem reſponſi hujus, doctiſſime Salmaſi, excuſabunt apud te partim occupationes meæ, partim ſi quando vacabã, tabellarii inopia. Nam Gilbertus noſter, ut ſcis, longe cubat. neq; occurrebat temere alius, qui id oneris in ſe reciperet. Ita evenit, ut qui tunc ſiluerim, cum minus triſtis eram, nunc cogar inter graviſſimos animi cruciatus te compellare. Cauſſa infandi doloris mei eſt parricidiũ nuper admiſſum ſum in ſacro capite. ô ſcelus! ô technas diaboli! ô maculam nomini Gallico inuſtam! Adeone ἔρρει τὰ καλὰ, ut reperiri potuerit tantæ immanitatis homo aut monſtrum potius hominis, qui tanti parricidii

 cri-

crimine sese impiaret? En mi Salmasi, in quæ tempora devenerimus, maximus Principum qui terras colunt, a vilissimo & nequissimo bipedum est terris ereptus. Patria infelix quantam acceperit plagam, omnes intelligunt, mœrent omnes boni. ego hoc amplius Mæcenatem amisi, herum amisi, cujus benignitatem, indulgentiam & comitatem adversum me satis prædicare, ne si maxime quidem velim, queam. Itaque angor, mi Salmasi, atq; animi vehementer crucior. Te quoq; non dissimili dolore affici, nullus dubito. Gemunt in urbe omnes ordines, omnis ætas, omnis domus. nemo tam rudis est rerum, quin acceptæ calamitatis magnitudinem sentiat. Aderit tamen, spero, Dominus, & labantem patriam præsidio suo fulciet. magnum benignitatis divinæ pignus habemus, cum omnes principes & proceres ad salutem regni procurandam videmus consentire. Omnino παρὰ τοῦ κυρίου ἐγένετο αὕτη respondeant modo posteriora primis, quod & futurum confidimus, Deo propitio. De erudita epistola quam a te accepi, noli expectare, ut gratias tibi agam. publice id libentius faciam: si tamen dabit Deus aliquid amplius edere. nam status meus nunc quidem incertissimus est, sed Deo me totum permitto. qui te servet, doctissime & amicissime Salmasi. Patri tuo multam a me salutem. Lutetiæ Parisiorum. XIV Kalend. Jun. CIↃ IↃ CX.

EPISTOLA XXXIX.

EIDEM.

Ex iis literis quas nuper accepi, non cognovi, an postremæ mearum tibi fuissent redditæ. interest tamen mea scire, an constet mihi apud te officii ratio. Tu vero ita statuere debes, neminem hodie vivere, quicum per literas, quia nequeo aliter, libentius quam tecum sim semper de communibus studiis collocuturus. atque utinam det Deus, ut omnis ejus rei facultas nobis non eripiatur. quod me plures caussæ cogunt male metuere. Nam quod sine lacrymis dicere non possum, amisimus, mi Salmasi, auctorem pacis, patrem concordiæ, monstrorum domitorem: quæ jam caput attollere incipiunt & bonos terrent, & cogunt ἀμηχανεῖν. Ego igitur tam sum incertus quid me futurum sit, quam qui maxime. Det mihi, det tibi, & omnibus τοῦ ἀγαθοῦ σύμβουλος consilium, qui solus potest, Deus opt. max. καὶ τοῦτο μὲν ταύτῃ. Suetonium hic nuper editum tibi mitto, missurus brevi σὺν Θεῷ opuscula Scaligeri, in quibus & tuum nomen legitur. Ego de eodem oleo Regum maximo parentavi & maximo doctorum postremum officium præstiti. Videbis

debis & judicabis. exspecto musas tuas lugubres in tam lugubri argumento. Cave autem alii cuiquam prius illas mittas quam mihi. nemo tua leget sinceriore affectu. Vale. Scripsi raptim, Nonis Jul. CIƆ IƆC X. Parentem tuum senatorem clarissimum salvere a me jubeas, velim.

EPISTOLA XL.

EIDEM.

Sive mea culpa est, sive tua, sive utriusque, largiter certe peccatum est, cum literarum commercium hactenus intermisimus. Ego non teram tempus occupationibus meis commemorandis. malo enim emendare errorem, quam excusare. Gaudeo te bene valere. Eram dies noctesque de te sollicitus, non solum quia te vehementer amo: sed etiam quia literas amo, & illis cupio: quæ a te quid possint sperare, non ignoro. Utinam te servet ὁ χρηστὸς Χριστός. utinam det vires pares nobilibus tuis inceptis. Sed miror nihil te scripsisse de tuis studiis. an tu me putas χρόνιον ὄντα ἐν βαρβάροις ἐκβεβαρβαρῶσθαι, sed falleris, si ita putas. hæc enim gens nihil minus est quam barbara, amat & colit literas, præsertim autem sacras. Quod si me conjectura non fallit, totius reformationis pars integerrima est in Anglia. Ubi cum studio veritatis viget studium antiquitatis: quam certi homines dum spernunt, in laqueos se induunt, unde nisi mendacio postea exuere se nequeunt. Ita hostibus veritatis non solum risus præbetur, sed etiam partes illorum mirifice confirmantur. Nemo serio versatus in antiquitate hoc verum esse negaverit. Sed multos amor partium cogit mentiri. Nos in opere jam versamur, quod fama hominum, scio, jactabitur, si dederit Deus immortalis finem ejus videre. Baronium enim nomine antiquitatis misere abutentem examinamus, & historiam ac res Ecclesiasticas pro nostra tenuitate illustramus. Jam pars operis est confecta τῇ χάριτι τοῦ ἐνδυναμοῦντος Θεοῦ. Sed procul absumus a meta. nam adversus I. tomum responsionem paramus ipso primo tomo vix minorem. Magnis sudoribus constat nobis hæc scriptio. Sed vires hactenus suggessit Deus, qui & suggeret, spero, dum expediet gloriæ ipsius: cui promovendæ si quid meæ vigiliæ possunt inservire, beatus sum. Miraberis utilitatem nostrarum literarum in tam gravi scriptione. Nunc totus in luctu sum, non privato, sed publico. Ereptus est enim vi morbi spes altera hujus regni, Regis maximi maximæ spei filius, princeps admirandus. lugent boni, luget pietas, luget virtus. Sed ἐπὶ τούτοις ἴσον. nosti cætera. Vale & me ama. Londini raptim IV Eid. Nov. CIƆ IƆC XII.

EPISTOLA XLI.

EIDEM.

NOn quia deest argumentum aut voluntas plura ſcribendi, pauca nunc ad te exaravi: ſed quia conſtanter affirmatum mihi erat a tuis, Palatinatu jam te exceſſiſſe, & brevi in hac urbe futurum. Utinam illum diem videam, qui te nobis reducem ſiſtet. Venies non inanis, ſcio, ſed Muſarum divitiis inſtructiſſimus. Itaque incredibile dictu eſt, quam incipiat mihi tui reditus exſpectatio eſſe longa. Spero Florum eſſe jam editum: quoniam de Stephano ſententiam te mutaſſe video. Audio te auctoritate impulſum Scaligeri τ̃ πάνυ, vertendi ejus auctoris conſilium mutaſſe. Omnino ſi res ſpectetur ipſa, neque habeatur ratio voluntatis Typographorum ſupervacuus ille labor. Sed in ea tempora vivi devenimus, ut qui Græcos libros edunt; plane ſui juris non ſint. Equidem quod ea conſilii mutatione ſpei noſtræ de tua editione Stephani mora ſit injecta, iniquo animo fero. Sed veni modo: non deerit ne hic quidem, qui tua libenter publicet. Veni igitur τῷ ἤρινῳ, ᾧ φιλτάτη κεφαλή. Lutetiæ Pariſ. VI Kal. Sept. CIƆ IƆ C XIII.

EPISTOLA XLII.

CUNRADO RITTERSHUSIO.

BInas poſt meum e Galliis reditum a te accepi: prioribus reſpondi nuper & literas ad Bongarſium V. Cl. miſi, & ſimul noſtrarum neſcio quid in Theocritum nugarum. poſteriores reddidit mihi Amandus Polanus vir eruditiſſ. In Gunthero eſſe te intellexi iterum lubens: ſcripſi quid de eo proxime, quæ nunc ut repetam non eſt operæ. Conjectura utraque tua, quam mihi indicaſti, judicio meo recta eſt: & næ ego plurimum tibi debeo, qui cum hactenus rerum caſſas literas ſemper a me acceperis, luculentas ipſe mittere non ceſſas, ex quarum lectione doctior fiam. negare non potes, quin jure in te vetus dictum expetat, χρύσεα χαλκείων. verumtamen neque ego propterea Diomedes, neque tu Glaucus. Memini grandem aliquam epiſtolam minatum me tibi aliquando. nondum periculum effugiſti. noli adhuc Æſculapio gallum. ubi primum occaſio offeretur commoda, ſenties memorem. Hæc ſcribebam occupatiſſimus, ſolum ut ſcires tuis literis nihil quicquam poſſe mihi accidere jucundius. Vale doctiſſ. Ritterſhuſi, & plu-

rimam

rimam a me ſalutẽ viris clariſſ. a quibus nos iſtic amari, & quos a nobis coli non ignoras. Iterum vale. Gen. III. Non. Majas. CIƆ IƆ XCVI.

E P I S T O L A XLIII.

E I D E M.

NÆ eſt ita, vir clariſſ. omnium rerum eſt viciſſitudo. fuit cum tu in ſcribendo diligentia me vinceres: ego nunc ea re antecello tibi. nam poſt noviſſimas tuas ſcripſi ad te non unas. Teſtis mihi diligentiæ meæ Jacobus Bongarſius, ad quem binas literas tibi inſcriptas ſuperioribus menſibus mittere memini. Quid te mutavit? aut cur factus es minus vocalis? niſi tu fortaſſe λύκον εἶδες. ſed fallor. non enim dubito, quod fuiſti in hoc officii genere omiſſior, eo factum id eſſe, quod Guntherus tuus te ſibi totum vindicaret, cupidus luce illa frui, quam tu ei pridem promiſſam præſtare debes. Si ita eſt, libero te culpa. recordor enim ſimilis indiligentiæ reum fuiſſe me nuper, cum in Suetonii editionem incumberem ὅλος καὶ πᾶς. Eſſem fortaſſe etiam nunc, ſi operæ, quibus in Athenæo cudendo typographus utitur, non tam crebro interjungerent. Non enim neſcis, opinor, prælo ante aliquot menſes ſubjectum id opus. Cæterum adeo lente hactenus res ceſſit, ut vix ante ἀφικομένων ἐνιαυτῶν finis futurus videatur. Enimvero is ſcriptor ille eſt, in quo nulla cunctatio longa videri debeat. Hoc tu optime noſti, qui Muſas Græcas tanta felicitate coluiſti: vitilitigatores iſta neſciunt, qui nos putant ἐτώσια ἄχθη ἀρούρης, quotquot in recenſendis veterum ſcriptis operam ponimus, ὅπως οἱ πολλὰ φρονοῦντες τῆς σοφίας nos maneamus ἐν πίνῳ, & pro virili de literis bene mereri pergamus. Vale clariſſ. Ritterſhuſi & omnibus amicis, viris clariſſimis, Camerario utrique, Scipioni Gentili, & Philippo Scherbio philoſopho, plurimam a me ſalutem, niſi grave eſt, nunties velim. Iterum vale noſtri memor. Gen. a. d. V. Kal. Sept. CIƆ IƆ XCVI. Quando proditurus ſit Oppianus tuus, ſcire cupio: jam enim expectatio longa nimis.

E P I S T O L A XLIV.

E I D E M.

DE meo in te animo, vir clariſſime, malo ex ſermonibus optimi & præſtantiſſimi Gentilis noſtri cognoſcere te, quã ex meis literis. Enimvero ſatis exorbitavimus, redeamus cenſeo in viam, νῦν δὲ παραγ-

μένων

μήπω ἐν δίκῃ τι κακὸν ἄλλων λάθῃ πότμος σεῦ ἀδάμαντι γένοιτ' ἄν. Fidem fecerimus hactenus Tulliano dicto, bonorum animos facile esse irritabiles: nunc illud potius probemus ἀκεσταί τοι φρένες ἐσθλῶν. Non clam me est, caussas habuisse te aliquas, cur existimationi τῷ νῦν μονοτοῦντι faveres minus: illum impurum, qui de magni Dei certissima sobole, Veritate, triumphos nunc agit, quid impulit, ut virum de litteris optime olim meritum, & vel parentis Roberti nomine præcipuo honore dignum, hac immanitate laceraret. Ingenue fateor, amicissime Rittershusi, cum illa primum vidi, vehementer sum commotus. Atque is ego sum tamen, cui uni optimi senis morositas plurimum displicuerit, plurimum offuerit. Sed præponderabant apud me semper tot illa & tanta in rempublicam literariam merita: quibus commemorandis nolo vel patientia tua, vel otio meo abuti: & sunt omnia tibi, si cui alii, probe nota. Omitto privatum hoc affinitatis vinculum, quod si contemnerem, magno me scelere vel judice te impiatum putarem. Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Quod superest oro Deum optimum maximum, charissime Rittershusi, ut pro tua singulari pietate & probitate omni bonorum genere te cumulet, firmamque tibi valetudinem, mihi amicitiam tuam præstet. Vale. Lutetiæ Parisiorum IV. Non. Septemb. CIƆ IƆ CII.

EPISTOLA XLV.

DANIELI EREMITÆ.

DEfuisse te adeo officio tuo, ut nos parum dignos judicares quibus discedens valediceres, miratus sum: sed multo magis, quod a profectione tua primum cognovi, purioris religionis professionem deseruisse te. Equidem affirmanti hoc mihi uxori non poteram adduci ut crederem: donec advenit meorum aliquis, qui tibi adfuit, cum monacho Lusitano gratias ageres, quod primus oculos tibi aperuisset. Agnoscis ipsa verba tua, quibus apud illum es usus. Ergo, mi Daniel, Lusitanus iste mirabile aliquod pietatis arcanum te docuit, antea tibi incognitum? Ego, qui hominem intus & in cute novi, satis acceptum habeo non te ab illo, sed ipsum a te potuisse doceri: non acumen in eo tantum, non eruditio, non lectio patrum, ut ad primum ejus congressum herbam porrigere cogereris. Victus igitur es, non quia resistere non poteras: sed quia volebas optabasque vinci. Si adeo erant valida argumenta illa Achillea, quæ ad τὸν Lucilianum te adigebant, cur ad amicos non adibas? cur rem tantam iis inconsultis ἀπροβουλεύτως? cur

denique consilium hoc tuum ita studiose nos celasti? sed mitto amicos, & in his termaximum Scaligerum: patrem tuum, senem infelicem te filio nisi resipiscis, cur in consilium non adhibuisti? Heri ostendit mihi pictor quidam Belga, probe tibi notus, epistolam ab optimo parente tuo sibi scriptam, quam equidem cum legerem lachrymas vix tenebam. tanta apparebat probi & providi senis sollicitudo de te & tua in virtute ac vera pietate perseverantia. Diceres vatem esse, qui imminentem mutationem tuam animo præsagiret. Cogito nunc quid animi futurum illi sit, postquam omnia intellexerit, quæ binis jam literis, etsi ægro corpore, prolixe ad Scaligerum scripsi. Oro te, mi Daniel, redi ad te, & ex lubrico quem insistis loco pedem refer, priusquam toto corpore concidas. Deus opt. max. στηρίξοι σε ἐν ὁδῷ τῆς ἀληθείας. Vale. Præstantissimum virum D. Riberium meis verbis quæso te saluta. Scribam ad illum, ubi cum valetudine in gratiam rediero: quod videor brevi facturus, volente Domino. Lutetiæ Parisiorum. a. d. III. *Eid.* Apr. CIↃ IↃC III.

EPISTOLA XLVI.

DANIELI HEINSIO.

LAudes illas immodicas, quibus me oneras, Daniel eruditissime, posthac si mihi tuas vis esse omni ex parte gratas, velim omittas. Duo nobis literarum studia capessentibus contigerunt, quæ vel maximo ingenio virum, nedum me, tardare poterant: ut & ὀψιμαθεῖς essemus, & αὐτοδίδακτοι. Scis vetus esse dictum vatis præcipui: τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσε. hoc nos experimur in nobis esse verissimum. nam cupiditatem quidem discendi & bene de literis merendi animo nostro insevit naturæ parens: at facultatem proficiendi & quæ mente agitabamus perficiendi non dedit. Sane cum ea ætate essem, qua te nunc esse ex magni Scaligeri literis conjicio, bonorum authorum nomina paucis admodum exceptis ne fando quidem audiveram unquam. Quod & libentius commemoro, ut εὐμοιρίαν τὴν σὴν & fati tui clementiam agnoscas Fruere, eruditissime adolescens, tanto bono: & studia tua sic compara, ut olim cum maturior ætas advenerit, inter literarum lumina merito tuo censearis. Hanc spem ut de te conciperem, divini Scaligeri literæ effecerunt, quibus ille singularem tuam eruditionem mihi dilaudat. Accessit tanti viri commendationi erudita epistola tua, multis nominibus gratissima. Magni enim beneficii loco officium illud duco, quod tu mihi istic præstitisti. Nec tamen minus

nus gratum, quod de Hesychii editione, quam moliris, nuntiasti. Equidem ita semper judicavi, omnium veterum Criticorum, qui hodie extant, eruditissimum illum esse. Perge igitur, per omnes te oro Musas, & tanto munere τὸ κοινὸν τῶν φιλομαθούντων quamprimum affice. Scriptum exemplar, quod sciam, nullum hic extat. Si fuerit inventum, experieris studiosum me tui & tuorum studiorum. De tuis poëmatis nescio quid ad me Scaliger: si me amas, fac ut illa videam: non enim usquam hic opinor extant. Vale. Lut. Par. Prid. Kal. Jan. CIↃ IↃC. Meursius quid agat, scire cupio: amo enim illum vehementer, & eruditioni ipsius ut si quisquam alius faveo.

EPISTOLA XLVII.

EIDEM.

DE versibus Græcis quos ad me misisti, & ago & habeo gratiam tibi. Sed ut quam commovisti ὄρεξιν, sedes, etiam atque etiam vide. magnam enim ex eorum lectione cepimus voluptatem, & statim ἐκ τοῦ ὄνυχος τὸν λέοντα, ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ λοιπὸν ἱμάτιον cepimus æstimare. itaque optamus mirum in modum cætera, quorum spem facis, quam primum videre. Constitueram, si fuisset otium, docti cujusdam viri emendationes in Nonnum tecum communicare. & faciam cis paucos dies, cupio enim extare illius viri sane quam docti aliquam in tuis lucubrationibus mentionem. de hoc igitur alias. Hesychium si pergis recensere, & nostras in eum authorem observatiunculas fore tibi ex usu judicas, faciam tibi σώφρονι θυμῷ earum copiam. Multa enim ἰδὲ πάρεργον emendavimus in ora nostri codicis, cum aliquādo eū Criticum ἐκ πόδας ἐκ κεφαλῆς percurreremus. Breviter, hoc velim tibi persuadeas, nihil mihi posse jucundius accidere, quam ut studia tua qua potero cunque ratione adjuvem. Atque utinam sexcentas in optimos scriptores nostras observationes, quæ nobiscum interituræ sunt, tecum poscemus communicare; ingens enim earum penes nos ὕλη. Obitus Raphelengii magnum mihi mœrorem attulit. Salús ab illius fratre mihi missa gratissima fuit. Velim serio illi affirmes, si quid possim ejus caussa, plane me totum esse ipsius. De Artemidoro, ubi primum erit otii plusculum, meminero. Vix enim unus & alter dies est, cum tuas accepi, longo intervallo post epistolam magni Scaligeri, cui nuper respondi. Vale eruditissime Heinsi, & me constanter ama. Meursio & Putschio amicissimam a me salutem. Lut. Par. VI. Kal. Apr. CIↃ IↃCI.

EPISTO-

EPISTOLA XLVIII.

EIDEM.

AUriacum tuam, eruditissime Heinsi, ex literis magni Scaligeri primum mihi notam, vidi, legi. Quæris quid sentiam? Ignosce mihi, dicere non possum. ὑπὸ γὰρ ἡμᾶς ἐκ τοῦ θάμβους κατεῖχε ἀφασία. Plane quod iis solet qui lupum priores viderunt, id mihi accidit cum tragœdiam illam tuam εἰς πόδας ἐκ κεφαλῆς percurrerem: tanta enim admiratione defixus obstupui, ut hæreret vox faucibus. Tum demum cognovi haud temere ab illo semone scriptum, eam esse compositam a te Tragœdiam, cui scribendæ unus tu ex omnibus qui literas nunc colunt, par esses. Mirabar adeo ἀπόφθεγμα tanti viri ἀπόφασιν, & (fatebor enim) ægre accedebam. Diffidebam enim non ingenio tuo, sed ætati ad quævis alia, ut rebar, aptiori quam ad tragicas ὑποθέσεις & gravissimos cothurnos. At tu, doctissime Heinsi, non æquales solum tuos, sed omnes omnino, si quid judico, longe a tergo reliquisti, qui a multis seculis in hanc arenam descenderunt. Omnia in tuo dramate ἄξια θαυμασμοῦ. argumentum magno judicio electum, & iis, quæ nunc geruntur, accommodatissimum: inventio totius διασκευῆς ingeniosissima: ἡ λέξις πάνυ μεγαλοπρεπὴς καὶ ὡς ἀκριβέστατα ῥυθμίζουσα· τῶν παθῶν ἡ δεινότης μεγίστη· καὶ ἵνα μὴ μακρολογῶ, δοκεῖς μοὶ αὐτὸν καὶ τὰ νοήματα καὶ τὰς λεκτικὰς ἀρετὰς κατωρθωκέναι. Deus tibi, χαρισάμενος πάντα, has dotes. Illi igitur honos, illi gloria. Ille te novis subinde benedictionũ suarũ incrementis augeat: ille servet, fortunet, & in omnibus, quæ institues, quæ molieris, δοίη σοὶ εὐοδουμένῳ ὄλβος τιμήεντα ἔχειν τέλος. Si quis est qui gloriæ tuæ faveat, is ego sum: quod serio persuadeas tibi velim. In Hesychio sedulã te ponere operã vehementer gaudeo: neque video, ubi melius hæc tua industria possit occupari: cum præsertim prope adsit Scaliger, quem non dubito vel propter barbaras voces sæpe tibi vocandum in partes. hoc magistro quid potest ignorare? Quia tamen ita vis, pauca e nostris in illum glossographum observatiunculis describam, & ad te mittam. Subjeci infra illarum οἱονεὶ γεῦμα. Scio posse te iis carere: sed mos gerendus est voluntati tuæ. Nonnum habeo in manibus ab erudito quodam viro multis locis emendatum. quem esse penes te optarem, & mittam fortasse, cum fuero nactus, cui tuto Priscianum τοῦ περιμαχήτου Scaligeri committam. Theocritum ab aliquot annis non legi. itaque nihil hac in parte sperandum a nobis. Otio enim, mi Heinsi, in negotiosissima hac otiosorum matre destituimur. Quare lampada tibi cursu trado: unum illud a te petens, ut quo-

quotiescunque nostrorum scriptorum aliquid ob oculos tibi versabitur, nostræ in studiis infelicitatis veniat tibi in mentem: de qua memini alias ad te scribere. Vale amiciss. Heinsi, & vive quam diutissime, αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχος ἥλικος ἔσσι. Lutetiæ Parisiorum VI. Eid. Jul. CIↃ IↃ C II.

Notas quas eram adjecturus, cogit omittere tabellarius horis aliquot opinione mea citius discedens, & literas sine mora sibi dari jubens. Hoc apud te me velim excuset. non fallemus expectationem, σὺν τῷ Θεῷ. oro etiam te, apud ampliss. virum D. Buzenvallium me excuses τὸ νῦν εἶναι· nam & ad illum scripturus fui, si per tempus licuisset. Etiam ad eruditissimum Meursium: quem meis verbis velim salvere jubeas.

EPISTOLA XLIX.

EIDEM.

Accepi ante mensem opinor, quas ad me V. Eid. Aug. dederas. longiores illas, quarum spem facis, vidi nullas. quę si & scriptæ a te sunt, non promissæ tantum, habeo quod cum fortuna expostulem, quæ literas tuas, rem mihi gratissimam, mihi invidit. nam ut Aristophanis versum, sic & epistolam tuam quo longior fuerit, eo meliorem fuisse, qui notum habeam tuorum scriptorum genium, dubitare non possum. Sed nulla fortasse periit mihi tuarum: neque post illas, quæ redditæ sunt, quicquam ad nos scripsisti. Si ita est, puto autem esse, noli longiore expectatione tuarum nos cruciare: cupio enim de te & studiis tuis atque inceptis omnia κατὰ λεπτὸν cognoscere. Nova professione ornatum te, & poëticam docere in Academia vestra ex humanissimi atque eruditissimi Bertii literis primum cognovi. Gratulor igitur tibi, mi Heinsi. & quidem plane ex animo. simul magnum illum ἐάων δωτῆρα veneror, fortunet benignus hæc auspicia: tibique ad maxima nato ut maxima quæque donorum suorum largiatur, toto pectore ipsum oro. Hesiodi quam curas editionem cupide expectamus vel propter notas tuas, quas fore eruditissimas, hoc est, Heinsio dignas confidimus. Hesychius si nos audis, sequetur postea, omnium veterum Criticorum, quos habemus hodie, longe si quid judico, doctissimus, & serio Græcantibus apprime utilis. Multa obiter, ut fit, in eo scriptore emendavimus. quæ, etsi posse te opera nostra carere scio, quia tamen ita vis, colligam simulac otium nactus fuero: nunc enim sum occupatissimus: plane ut studia nostra diversis curis obruta jaceant. etiam in

Nonnum multa habemus : quæ ut deſcribantur, brevi cum Deo curabimus, tibique mittemus. Vale amiciſſ. vir. Lut. Par. v. Eid. Nov. CIƆ IƆCII. Quid de iſto Heſychii loco cenſes? ἴδοντι, δαίρει, πρῶτος &c. ſcribimus ἀδόντι δ' αἴρει (vel αἱρεῖ) προκτὶς· παροιμία ἀπὸ τῆς, εὖ δόντι κύβος αἱρεῖ. & καθῶσιν. & κύβος non κύβους. & in fine Κρατῖνος Ἀρχιλόχοις. Elegantiſſ. proverbium eſt ἀδόντι κύβος αἱρεῖ, aut ſi malis αἴρει. quod tamen minus probo. de iis dicebatur, qui viderentur ab omni parte beati, & qui perficerent, quicquid inſtituerent. Scis quid de Timotheo duce Athen. jactatum ſit, quem æmuli ſui pingebant κοιμώμενον, τὴν δὲ τύχην τὰς πόλεις αὐτῷ περιβάλλουσαν, ut ſcribit Plut. in Sylla. in libello autem de malignitate Herod. idem narrans vocem κύρτον uſurpat.

Aliud etiam proverb. in H.cod. depravatum ita ſcribendum, ἐς πῦρ κορίζομεν, ἐς πῦρ ξαίνομεν, ex eodem in κορύζει. Sed hæc tu melius. Iterum vale.

EPISTOLA L.

EIDEM.

QUas ad me XIV. Febr. dediſti, eas accepi: priores quarum mentionem facis, vidi nullus. quod eo ad te ſcribo, ut, ſi potes, repetundarum agas cum illo qui curaturum ſe promiſerat : & poſtliminio receptas, ad nos iterum mittas. nullius enim tuarum jacturam patienter ferimus. Quod ſi per valetudinem & has ἐγκυκλίους occupationes liceret, quotidianis epiſtolis noſtris laceſſereris. Orationem item illam & odam, cujus ſpem commoves, nondum accepimus : quare oro te quæſoque, & hæc & quicquid a te publicatum fuerit, quamprimum quam tutiſſima via nobiſcum communices. Theocritum autem tuum quando editurus ſit Commelinus, ſcire percupio : novi namque hominis alioquin optimi ἀμβλυωπίαν. itaque opus illi monitore. Heſiodum confidimus eſſe jam ad umbilicum perductum. De Heſychio & Nonno quin expectationem quam excitaſti ſuperes, non dubito. In eos authores miſſuri eramus aliquot notulas, niſi per valetudinem & curas aſſiduas fuiſſemus hactenus impediti. Geneva reverſi, quo proficiſcebamur, cum hæc raptim exararemus, promiſſorum memores erimus. Vale præſtantiſſ. juvenis, & nos conſtanter ama. Lut. Par. VIII. Eid. Maj. CIƆ IƆ CIII.

Dies ſunt ſex ſeptem, cum eruditiſſ. Meurſii eruditiſſ. poëmata accepi : quo nomine gratias illi acturus eram, ſi per otium licuiſſet. quæſo te verbis meis illum ſalvere jube.

EPISTOLA LI.

EIDEM.

QUæ in Theocritum ſcripſiſti, doctiſſ. Heinſi, hodie vidi. nam cum in tuum librum caſu incidiſſem, arreptum ſtatim devoravi. Non ego is ſum, qui præter animi ſententiam ſolitus ſim cuiquam ancillari. Sed me profecto tuum illum libellum legentem admiratio inceſſebat, cum ætatem præſertim tuam cogitarem. O perge, magne juvenis, & literarum ſpes altera, quo cepiſti pede. nam quid ſperari a te viro, nedum ſene, queat, facile iis æſtimare, qui eximiam eruditionem, quæ in iis quę edidiſti hactenus apparet, non poſſunt ſatis mirari. Quod autem operis partem nomini meo volueris inſcribere, hoc eſt immortalitate me donare. Agerem tibi, ingenioſiſſime Heinſi, gratias pro tanto beneficio, ſi verba ſuppeterent, ἂν ὑπῆρξας, ἄξια. Quamobrem τὸ μὲν διὰ λόγου χάριν σοι ὁμολογεῖν, παρήσω: verum illud a te contendam, ut confidas paratiſſimum me eſſe πρὸς τὸ ἔργῳ ἀμείβεσθαι τὴν χάριν, εἴπερ ποτ' ἄρα τοιοῦτος συμβαίη καιρὸς, ut tu opera mea uti velis. Interea quod unum poſſum, illud faciam aſſidue, ut pro ſtudiorum tuorum εὐροίᾳ Deum orem, utque incepta omnia tua benignus ſemper ſecundet. Scripſi hæc μαλακῶς ἔχων ἐκ τῆς ἀσθενείας· cum melius habebo, uberius ad te ſcribam. Vale. Lut. Par. VI. Eid. Nov. anno τοῦ σωτῆρος Dionyſiano CIↃ IↃC III.

EPISTOLA LII.

EIDEM.

QUum in manus meas forte Theocritus tuus incidiſſet nuper, præſtantiſſ. Heinſi, non diſtuli, quin ſtatim & gratias agerem meritiſſimas, & admirationis, quam exprimunt mihi tua ſcripta, teſtes literas ad te mitterem. Accepi poſtea & epiſtolam tuam noviſſimam, & libellos quibus me beaſti. Quid tibi dicam, quibus inceſſerim lætitiis? quanta cum voluptate & poëmata & orationes & epiſtolam tuam legerim? Næ tu merus Aſteropæus vere ἀμφοτεροδέξιος, qui prorſa & vorſa æque polleas. cum verſus Græcos tuos lego, Homerum non Heinſium puto me legere: cum Latinos, Ovidium aut Propertium. In oratione, utrum potius admirer. neſcio τὴν τῆς διανοίας γοργότητα καὶ τὸ στρογγύλον, an putiſſimam Latinitatem. O longum fruaris, amiciſſime vir, tantis hiſce dotibus. Imo vero fruatur Eccleſia Dei hoc divino ingenio tuo. Audio

enim id te cogitare, eoque nomine immensum capio gaudium. Quod si quid apud te gratia possem, non desinerem molestus esse, antequam Davidis Psalmos Græce versos tibi expressissem. Vides quam multi nostro sæculo rem tentarint & quam vel infeliciter vel ridicule. Obtestor te & obnixe oro, accinge te operi, cui secundum τὸν μέγαν ἥρωα unus tu hodie par esse potes: imo si pateris, quod sentiam libere dicam: haud scio an a plurimis seculis sit repertus qui Græci poëtæ titulum mereretur. ne Apollinarem quidem excipio: quem Nonnus in paraphrasi sua, si quid judico, longe a tergo relinquit. Sed tuũ hoc potius judicium est. Vale, προσφιλέστατε καὶ τελειότατε Heinsi. Lut. Par. a. d. x. Kal. Jan. CIƆ IƆ C IV. Persium a nobis edi scito, non segni opera post tot ineptias interpretum illustratum, non erat animus veteres illas curas retractare: sed ita lubitum amicis. Legi quæ Marrucinus iste, de quo elegantissime scribis, ad illum effutiit. Moriar nisi opinionem meam de hominis insania res ipsa longe superarit. Quando autem prodibit scriptum de quo spem facis? velim de eo proximis literis aliquid.

EPISTOLA LIII.

EIDEM.

ACcepi, clariss. Heinsi, & quod misisti Theocriti folium, & quas scripsisti, literas. hæ quod erant amoris notis plenissimæ, ut omnes tuæ, magno gaudio me affecerunt: illud quod spem faceret accuratæ editionis poëtæ ejus, quem vehementer amo. Gratissimum etiam mihi pervenisse ad umbilicum Hesiodum tuum: quem si tuo missu brevi consequor, plurimum eo nomine me debiturum tibi profiteor. Nam qui istic eduntur libri, raro admodũ nec nisi post περιπλομένων ἐνιαυτῶν hic inveniuntur. Itaque magni Scaligeri proverbia istic cusa necdum nancisci potui, quamvis summa & cupiditate & diligentia quæsierim. Memini etiam questum nuper apud me ampliss. Thuanum, quod orationes tuas nusquam reperisset, quæ ipsi tamen fama sint notæ. Est ille vir tuorum omnium studiosissimus, neque ei quicquam opinor deest eorum, quæ a te sint edita hactenus, præter orationes, & si qua hoc genus ex ingenii tui fonte prodierunt mole minuta, quantumvis re magna & vere θαυμάσια. Velim significes proximis literis, de Martiali Scriverii quid jam spei sit reliquum: nam annus, ni fallor, præteriit, ex quo scripsit ad me Jo. Scaliger, inchoatam ejus editionem. Nos commentarium in Persium jamjam edituri σὺν Θεῷ εἰπεῖν sumus. Vale charissime Heinsi, & me ἀντιφίλει ἴσῳ ζυγῷ, ut tuus ait poëta. Cl. Vulcanium,

nium, & præstantiss. Baudium meis verbis salutes velim. Lut. Paris. VIII. Eid. Jan. CIↃ IↃ C IV.

EPISTOLA LIV.

EIDEM.

HEsiodum tuum qua cupiditate expectem, puto, non ignoras. qui scias non obtusa adeo gestare nos pectora, ut de genio scriptorum tuorum judicare nequeamus. Magnus Scaliger cum paullo post acceptum a se librum illum literas ad me scriberet: non continuit se quin suam tui admirationem indicaret. Cogita nunc quam longum mihi futurum sit tempus expectationis hujus. Mitte igitur quamprimum, si quid me amas, & mitte quam tutissima via. Nos ἀντίδωρον missuri sumus non invenustum: Dionem Chrysostomum magna forma editum heic a Morello nostro. Adjecimus & nos Diatribam αὐτοσχέδιον, cum opus consummatum ab editionis authore oblatum esset legendum. Erunt spero emendationes nonnullæ, quæ se tibi approbent: nihil prorsus quod mireris. raptim enim illa scribimus. nondum enim opus totum perlegi. Sed mitto ista. In ea epistola quam nudiustertius accepi ab illustri Scaligero, τὰ κεντηνάρια quorum mentio in recentiorum Græcorum scriptis, redigebantur ad æstimationem hodiernæ pecuniæ nostræ. Revocavit id mihi in mentem, quod a multis acceperam, δαιμόνιον illum virum de toto illo argumento scripsisse aliquid. vidi qui affirmarent habuisse se illud scriptum. Ego scio sæpe factum, ut rogatu amicorum similes quæstiones & locos antiquitatis Scaliger tractaret. Quare te oro per omnes Musas, omnia conquiras ab eo perfecta, & nisi grave est, mecum communices. Ego nonnulla nactus sum digna prorsus tanto heroe. quæ si voles curabo describenda, & ad te mittam. Vale magne juvenis. Ampliss. & nobiliss. D. Buzenvallio, itemque simillimo tui Grotio amicissimam salutem a me velim nunties. Lut. Par. a. d. VI. Kal. Apr. CIↃ IↃ C IV. Persius noster typographo jam traditus ob uxoris morbum periculosiss. excidit nobis de manibus, nec videmur repetituri, antequam promissis a te versibus fuerimus excitati. Studium ad illustrationem ejus poëtæ attulimus sane magnum. sed non tam nostra fortasse laudem merebuntur, quam asinus ille dignus omnium bonorum odio qui eum poëtam conspurcavit heic ante annos duos aut tres. Idem μεγαλαζὼν in Horatium scripsit his diebus: quæ velim videas, præsertim ubi Græca attingit. miraberis hominem τῆς φρενοβλαβείας. oro, lege,

EPISTO-

EPISTOLA LV.

EIDEM.

ECce tibi a Brugensi quodam juvene literas, qui, ut audio, aliqua te cognatione attingit. dignus certe est, quem propter mores & eruditionem ament, quicunque probitatem & literas. Ex commendatione Lemutii viri clariss. ille nobis innotuit: sed postea accessit usus aliquis & familiaritas, ut jam inter charissimos nobis censeatur. Cum igitur de eruditione tua & scriptis ἀξιαγάστοις mentio incidisset, quod sæpe solet, ille de vestra conjunctione retulit. ea fuit occasio literarum scribendarũ, quas ad te mitto. Hesiodum tuum in Francfordiensi indice vidimus adnotatum: ipsum avemus atque adeo gestimus videre, & legere: quod cis paucos dies futurum speramus. Diatribam nuper in Dionem Chrysost. scripsimus, ac simul edidimus. expresserunt a nobis amici, quibus negare nihil scimus, tenuem illam operam: in qua nihil invenies præter Lego & Scribo. quia tamen singularis est ejus editionis elegantia, exemplaria aliquot istuc missurus sum, simulac Morelli notæ erunt ad umbilicum perductæ. Mox ad Persium redibimus, si per Dei voluntatem, & mearum charitatum valetudinem ac meam ipsius liceat. Vale, & me ama, qui te plane κηρόθι μᾶλλον. Lut. Par. IV. Kal. Maj. CIƆ IƆ CIV.

EPISTOLA LVI.

EIDEM.

MUnus a te missum, clariss. juvenum, accepi superioribus diebus. Hesiodum dico tuum, de quo cum salivam mihi commovisset semo noster, ex lectione operis cognovi, virum divinum non solum ex animi sententia, ἀπὸ ὑπερβολῆς quæ scripsit scripsisse: verum etiam ἁ-πλῇ quodam usum, nec plane quanti tuum illud scriptum faceret, indicasse. Equidem sic discessi a tuorum lectione, ut nondum constituerim, utrum prius mirari debeam, judiciumne supra annos an exquisitæ eruditionis copiam, vel in sene admiratione dignam. Qui talia id ætatis præstas, obsecro quid facturus es πλείας ἀνδροσύνης μέτρα πληρωσάμενος! Ergo extitisti tu, eruditissime juvenis, qui post tot secula primus nos doceres, Ἔργα καὶ ἡμέραι quid essent? qui nugas Grammaticorum solide confutares? qui Proclum (at qualem & quantum virum?) de vicinia

 veri-

veritatis aberrantem, comiter in rectam viam deduceres? liquido constat mihi virum magnum, si viveret, in disciplinam sese tibi traditurum: nedum id facere debemus nos, ἐπείσα prope dixerim, si cum tanto viro componamur, ἀρούρης ἄχθη· de me loquor, & mei similibus, qui tam multa, de quibus vix leviter cogitaveramus, cum in tuis scriptis legimus docte adeo observata atque exposita, quid aliud possumus si grati sumus, quam te magistrum agnoscere, & omnia læta ac fausta tibi optare. Viderint alii, quo animo tuis laboribus fruantur: ego prædicatione tuorum in remp. literariam meritorum aliis fortasse, mihi certe ipsi satisfacere non possum. Dio noster pridem frontem perfricuisset, & magnum censorem teque ejusdem dignitatis candidatum adiisset, ni per Morellum staret; qui nescio quid magni καὶ ἐστομφωμένον πυθίαξ in eum authorem molitur. De Persio quid scribam, nescio: ita multa impedimenta oblata sunt nobis, quoties vel ἄκρῳ δακτύλῳ veteres in eum, philosophum nescio dicam an poëtam, nostras curas cepimus attingere. Nunc autem cum in secessu hoc amœnissimo sumus, (Madriti enim habitamus, quod regis suburbanum est prætorium) videbimus quantum otii Dei benignitas sit nobis concessura. quicquid illud erit, studiis certum est impendere. Vale chariss. Heinsi, & me ama. prop. id. Kal. Jul. CIↃ IↃC IV. Oro te meis verbis salutes virum clariss. & mihi amiciss. Dom. Baudium, quique ejus, nisi fallor, est συμβιώτης, Hallierium Pinæum, nobilem Gallum, necnon Vassanos fratres. nobis ad eos scribere τὰ νῦν δυνατὸν οὐκ ἐγένετο.

EPISTOLA LVII.

EIDEM.

De præstanti munere, quo me donasti, egi nuper tibi, doctiss. Heinsi, gratissimas gratias: etsi illis longe impares, quas animo habeo. sed & animum ipsum meum tibi confido esse notissimum. Nunc raptim hæc exaravi, ut per omnes Musas te orarem, atque obtestarer, veteris amici tui memoriam versibus tuis ad posteros transmitteres. quis ille sit, ex iis, quas ad τὸν ὑπέρμεγαν Scaligerum scripsi, cognoscere poteris. Ex eo intellexi singulari amicitia vixisse vos aliquando conjunctos: neque illi ullum erat jucundius ἀκρόαμα, quam cum de tuis laudibus prædicantem me audiret. Paucis adeo diebus prius quam fatalis hora illum corriperet, cum in Hesiodo tuo penitus defixum me videret, incredibilem ex ea re voluptatem capere se significavit: & de vestra conjunctione multa mihi tum narravit. Sæpe etiam audire memini, cum

dicerct

diceret ſe quicquid in Græcis ſciret, tibi fere uni acceptum ferre. Igitur qui te tantopere & amabat & colebat, digniſſimus eſt, qui præconem te virtutis ſuæ & incredibilis eruditionis habeat. Vale amiciſſ. Heinſi, & dolorem meum quamprimum ſolare. Lut. XIV. Kal. Aug. CIↃ IↃ C IV.

EPISTOLA LVIII.

EIDEM.

EX ſermonibus amici illius tui, qui ſalutem a te nudiusquartus mihi nuntiabat, cognovi multas epiſtolas meas, quas ad magnum Scaligerum & ad te ſcripſi, aut omnino periiſſe, aut in veſtras manus ſero perveniſſe. Affirmabat enim ille mihi, te cum ipſe diſcederet, nihil literarum pridem a me accepiſſe. Atqui ſuperioribus menſibus ſæpius me ad te ſcripſiſſe ſciunt Labbæi fratres, quibus meos ad Scaligerum faſciculos ſolitus ſum tradere tabellariis deferendos. Sed poſtea fortaſſe accepiſti ἀθρόας plures ſimul epiſtolas meas. Quod quidem an ita ſit, velim facias me certiorem, neque exiſtimes potuiſſe in me tantam ἀπειροκαλίαν cadere, ut de luculento munere tuo non agerem tibi ſtatim gratiſſimas gratias; quas equidem longe uberiores habeo & porro ſemper ſum habiturus. Audio te in eo eſſe, ut profectionem ad nos inſtituas. Utinam quidem, quamprimum ille exoriatur dies, qua tam charum mihi caput potero ſuaviari! Sed audin'? ſive ego in urbe ſim futurus, ſive Madridi, recta ſtatim ad me. niſi vis reus fieri graviſſimi criminis, violatæ amicitiæ noſtræ: quam injuriam quibus potero cunque modis ulturum me pro certo habe. Eſt mihi amicus, vir illuſtris dignitatis, ſed pietate & eruditione longe major, apud quem hoſpitium tibi metatus ſum, quamdiu volueris in urbe eſſe. Itaque veni ἀγαθῇ τύχῃ. ſpondeo fore, nunquam ut te conſilii pœniteat: ἴσθι μέν τοι φιλοθέῳ, cui te & ſtudia tua curæ eſſe nullus ambigo. Dionis notæ amici noſtri tandem ad umbilicum ſunt perductæ. Itaque id nunc ago, ut inveniam, cui tuto tradam quod tibi miſſurus ſum exemplar. Ampliſſ. Buzenvallium ſine tuis ad nos veniſſe, (ita audimus: nondum enim vidimus) miramur. Sed eo ſuſpicor illud accidiſſe, quia nihil a nobis pridem literarum acceperas, quod nollem ita accidiſſet. Vale amice ποθεινότατε. Lut. Par. a. d. XIV. Kal. Sept. CIↃ IↃ C IV.

EPISTOLA LIX.

EIDEM.

NOn dubitarem mirari te, quod promissum pridem exemplar Dionis nondum acceperis, nisi confiderem eas literas, quas nuper ea re scripsi ad illustr. Scaligerum, & acceptas ab illo, & tibi fuisse ostensas. Ex iis didicisti nulla mea culpa accidisse, ut duæ occasiones libros istuc mittendi, quæ solæ hactenus post absolutam ejus authoris editionem se obtulerunt, prætermitterentur. Una illarum fuit, cum ad vos rediret ampliss. Buzenvallius: de cujus adventu in urbem aut abitu tunc demum factus sum certior, cum ille propior vobis quam nobis erat. Altera fuit, cum Beis bibliopola Parisiensis φορτία βιβλίων quædam istuc mitteret. Ego vero ne ea occasio mihi elaberetur, satis cavisse videbar: cum Morellum διαρρήδην jussissem duo exemplaria ipsi tradere; quæ se ab illo exacturum ille ipse Beis sancte promiserat. Uter eorum officio defuerit, nescio. Ego faciam σὺν Θεῷ εἰπεῖν, ubi primum data erit facultas, memorem me facto non verbis tibi probem. Sed oro te per omnes Musas, quid sibi vult hoc tam diuturnum silentium tuum & magni herois nostri? quinas minimum ad te, septenas aut eo plures ad eum literas dedi, ad quas responsum tuli nullum. & fuere bene longæ quædam illarum, quædam tristiss. argumenti, quibus significabam vobis Hadriani mei obitum: Hadriani, inquam, Flessingensis adolescentis, quo nullum alium meliorem, aut majoris spei sol videbat. Itaque ejus desiderium amore literarum ferre non possem: nisi illud cogitarem, ὡς Θεοῦ ἐτελεῖτο βουλή· item illud, ὃν Θεὸς φιλεῖ, ἀποθνήσκει νέος. hanc unam esse causam σοφίαν καὶ ἀρετὴν illius abitus πεπληροφόρημαι. Ille te inter præcipua hujus ætatis lumina suspiciebat: & tuo magisterio in literis Græcis gloriabatur. Tu illum ne pro populari quidem tuo videris agnoscere. qui ad frequentes adeo epistolas meas luctus mei testes, ne verbum quidem ἀντεπιστέλλων tot mensium spatio sustinueris. An tu ad nos cogitas? & pro literis te nobis spectandum fruendum dare cogitas? ita nuper Scel. Phrysius, eruditiss. adolescens, cum a te veniret, affirmabat. O illum diem suavem mihi ac jucundum, cum ego te amplectar, ac vel in medio foro suaviabor. Veni igitur, mi Heinsi, neque dubita etiam in media hac barbaria reperturum te paucos quidem: sed tamen reperturum, quibus tua commoda futura sint curæ. cui rei scito jam abunde esse a me prospectum. Quare aliud cura, neque de hoc sis sollicitus. Ego si Deus faverit cœptis, primo vere ad magnum heroem

sum

ſum excurſurus. Perſius ſerio jam excuditur. miraberis λογοδιαῤῥοίαν hominis fortaſſe τὸ πρὶν οὐ μάλα ἐχεμύθου. Vale, & me ama. Vaſſanos fratres tibi cupio eſſe commendatos. Iterum vale, & aut reſcribe aut veni. Lut. Par. Non. Oct. CIↃ IↃC IV.

EPISTOLA LX.

EIDEM.

QUod Dionis dudum promiſſum exemplar nondum acceperis, cauſſam ex iis confido tibi eſſe notam, amiciſs. Heinſi, quas nuper ad te ſcripſi. binis enim literis, ex quo facultas mihi eſt adempta, cui fidebam, de ea re tecum egi. Nunc autem Beis bibliopola noſtras jubet me ſperare brevi opera ſua me quod cupio conſecuturum. Quartus hic menſis eſt, cum nullas ab illuſtriſs. Scaligero literas accepi: pene quintus, cum nullas a te. Ego interea non ceſſo meis vobis eſſe moleſtus. Sed movet me leviter hoc tam diuturnum ſilentium veſtrum. cujus cauſſam geſtio ex tuis cognoſcere. Simul illud, an meæ vobis fuerint redditæ. liquido enim jurare poſſum, eo ſpatio temporis octies ad Scaligerum τὸν πάνυ ſcripſiſſe me, nec multo rarius ad te: de noſtris rebus, quæ ſatis turbulentæ erant, cum iſta exarabam, ſi lubet, ex eo cognoſces, qui has tibi tradidit. Proxime cum ad vos ſcriberem, epiſtolam adjeci ad A. Bibranum Eq. Sileſium, quem ſciebam iſtuc iturum. velim illi reddendas cures, quas jam mitto. Vale, & me ama. Madridi. XIII. Kal. No. CIↃ IↃC IV.

EPISTOLA LXI.

EIDEM.

DE Theocrito quem accepi a te his diebus, agerem tibi, juvenum doctiſſ. gratias, ſi me verba non deficerent. nunquam infantiæ meæ ſum mihi magis conſcius, quam cum ad gratias tibi agendas, quod ſæpe mihi faciendum eſt propter crebra in me beneficia tua, accedo. Sane ſi prout ſentio me tibi obſtrictum, & quas animo habeo, verbis agere gratias inſtituam, librum non epiſtolam fecero. & tamen ne ſic quidem expreſſero, quanti te faciam, quantumque amore tuo gloriari ſoleam. Nam quod nugas noſtras in eum poëtam feciſti tanti, ut cum tuis & magni Scaligeri Notis cenſueris edendas: fungus ſim & lapis, niſi vim amicitiæ tuæ ἐπικαλοῦσαν τοῖς ἐξοδημηκόσι τῆς ζωῆς διαφορίας

ὀφθαλμοῖς agnoſcerem. Equidem ſi mihi ipſe Suffenus vixiſſem hacte-nus, tamen ex comparatione tuorum facile potui intelligere, quid di-ſtent æra lupinis. Dionem quod nondum acceperis, amabo, ignoſce: & mihi accrede, non mea id factum culpa, ſed illorum de quibus ante ſcripſi. Spero Bois noſtratem bibliopolam, probe iſtic notum, quod a me accepit, exemplar cum fide curaturum. Perſius brevi ſequetur, jam ex parte editus, & quidem ita prolixus, ut jure optimo veſtros docto-rum oculos videatur jam horrere. ἀλλὰ τί κεν ῥέξαιμι; ἤδη γὰρ ἔῤῥιπται ὁ κύ-βος. Tu quid jam pares, ſcire aveo: etiam illud, niſi grave eſt, an quas nuper ad Clariſſ. viros Bertium & Meurſium ſcripſi, acceperint ipſi. Scripſi etiam ad Vaſſanos fratres, quorum miror ſilentium, etſi ſcri-pſiſſe audio, & Lipſii literas miſiſſe, quas ego nullus vidi. ſolent enim eorum literæ quarto menſe, poſtquam ab illorum amicis ſunt acceptæ, nobis reddi. De epigrammate in Hadrianum olim meum multum te amo. Ego obitu tam chari capitis ſic nunc quoque afficior, quaſi fuiſ-ſet heſterna tantum die elatus. Sed de ejus virtutibus multa brevi, ut ſpero, opto quidem certe, coram. Deus te ſervet, maxime juvenis, & quicunque iſtic cum literis veram pietatem colunt. Hugoni Grotio adoleſcenti tibi ſimillimo plurimam ſalutem a me nunties velim. Vale. Lut. Par. x. Kal. Dec. CIↃ IↃC IV.

EPISTOLA LXII.

EIDEM.

PRimum tibi pro eximio carmine gratias ago, quod in commenta-rium noſtrum Perſianum ſcripſiſti. Fateor equidem id ſtudio non vulgari conatum me, ut tenebricoſum authorem, vel pueris clarum redderem. ſed an quod volui ſim aſſecutus, tu judicabis, ſi tanti facis ſcriptum verboſiſſimum, ut pauculas horas in ejus lectione putes tibi eſſe perdendas: quod tamen ne facias, mature te moneo. nihil enim eruditis tuis auribus dignum in eo libro te inventurum prædico: qui in tironum gratiam & ſuſceptus eſt & confectus. ut taceam quod vere poſſum dicere, eo jam perveniſſe te eruditionis ac ſcientiæ, ut a lectio-ne noſtrorum librorum doctior non poſſis diſcedere: cum contra nun-quam tuas lucubrationes de manibus ponamus nos ſine ingenii & πο-λυμαθείας tuæ ſumma admiratione. De conditione quod nuper ſcripſi, ita res habet. poſteaquam ex Foppii Sceltonis familiaris tui ſermoni-bus cognovi cogitare te brevi in Galliam: tantum ex eo nuntio con-cepi lætitiæ, ut non continerem me, quin apud amicos de tuo adventu

multa

multa loquerer. Est in urbe vir, pietate, doctrina, & magnis in remp. meritis insignis, D. Caligno, Navarræ Cancellarius, qui hoc cognito mecum egit, simulac venisses, ad se te deducerem: facturum enim ne aut te pœnitere posset, aut me, cui tua commoda majori futura sunt curæ quam tibi. Jam olim, hoc est, ante annos quinque commendatione nostra idem vir ampliss. in ædeis suas recepit N. N. exindeque eo loco semper habuit, ut nunc quoque lubentissime ibi hæreat. Sed conditione illius, etsi oppido lauta est, & perhonesta, tua longe melior futura. Est enim Caligno æquissimus ingeniorum æstimator, ὡς τοιαῦτα κρίνειν ἱκανώτατος ὤν. Quare si nihil te moratur aliud, iter tuum diutius ne differ, securus omnium rerum: deerit enim nihil tibi, non magis quam mihi. Sin commodiorem anni tempestatem mavis expectare, non diffido posse fieri, Deo opt. max. vota mea exaudiente, ut habeas me itineris comitem, quando a magno Scaligero revertar. ad quem vere proximo visendum jam parata mihi sunt omnia. Faveant modo cœptis Superi, & hujus voti me damnatum velint: quo nihil potest mihi aut optatius contingere aut gratius & jucundius. De Loiolitis quod metuis, multum te amo: sed libero te metu: nam illa μορμὼ etsi merito φοβερὰ, οὐκ ἰδίως tamen hactenus quidem. τὸ δὲ μέλλον θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Ex iis quas ad illustrem Heroem scripsi intelliges, quam pene sit factum, ut in contumeliam nostram Grotius vester huc vocaretur, quod profecto si e re illius esset futurum, optarem esse factum. amo enim non minus quam admiror stupendum illius ingenium. Verum de his, ut spero, adfatim σίγα πρὸς σίγα. Vassani fratres de tua humanitate, quam istic quotidie experiuntur, multa ad me scribunt: quamobrem illo nomine me tibi devinctissimum fatear necesse est. Dionem an acceperis a Beisio, velim significes. Vale meus amor. Lut. Par. a. d. IV. Kal. Jan. CIↃIↃ C IV.

EPISTOLA LXIII.

EIDEM.

PErsium tandem mitto tibi, juvenum doctiss. Persium dico ea mole commentarii a me oneratum, ut, quod jam ante scribere memini, operis me serio pudeat. sed scito ἀκροάσεις eas esse, quas ante multos annos in Academia Genevensi habuimus: cum præclarum illum poëtam frequenti auditorio exponeremus. Putabam cum illa prælo subjeci, XX plus minus foliorum opus futurum: qui numerus præter opinionem meam mire auxit. Quare hoc primum te oro, liceat mihi de te

vetus

vetus illud Lucilii usurpare; Persium mea nolo legere. hac exceptione vos doctos summoveri comiter volo, ne hæc putetis esse vobis scripta, quibuscum nihil heic mihi negotii est. Quod nuper scripsisti de epistola ad Perronium, vehementer sum admiratus pervenisse eam usque ad vos, quæ non alia fine scripta esset, quam ut uni illi ad quem fuit missa innotesceret. Qui nesciunt quæ mihi occasio scribēdi fuerit, quæ bonis viris typis edendi & quodammodo publicandi privatam scriptionem, ii non possunt non mirari factum, & fatuissimæ vanitatis nos accusare. Quid enim in illa infelici charta publica luce dignum? itaque postquam scivi ad magnum Scaligerum eam fuisse missam tibique & aliis istic lectam, erubui & vehementer dolui. Te igitur etiam atque etiam oro, suavissime amicorum, ut patrocinio tuo sarta tecta existimatio nostra istic maneat: persuadeasque tibi, atque omnibus confirmes, invitum me gravissimis de causis ex pastorum hujus Ecclesiæ consilio compulsum esse, ut illa tum ad Perronium exararem: quo semel omnem & Regi & omnibus, qui summa contentione id agebant, spem in posterum præciderem traducendi me alio. de quo cum ne per somnium quidem unquam cogitaverim, nescio qua tamen infelicitate mea factam, ut multis qui de suo animo meum metiebantur, perquam facile hoc mihi posse persuaderi, sæpe sit visum. Itaque spei hujus pleni ἀλφιλήκτες certi homines negotium mihi exhibebant. qua molestia ut me semel liberarem, commodiorem aliam rationem inire non potui. Pastores vero nostri cum ne sic quidem os obturatum esse intelligerent istis σπερμολόγοις, qui de nobis miros toto hoc regno rumores dissipabant, edendi eam epistolam consilium ceperunt. Volui hæc nescius ne esses, ut te patrono stultissimæ ambitionis istic absolverer. Vale mi Heinsi, & me ama. Lutet. Paris. a. d. V. Eid. Mart. CIↃ IↃC V.

Quas ante mensem & quod excurrit ad te scripsi, an acceperis scire cupio. iis literis familiariter tecum agebam de bibliotheca regia nuper mihi demandata: nec non de illa conditione, cujus in prioribus meis feceram mentionem.

EPISTOLA LXIV.

EIDEM.

PRæstantiss. Heinsi,

Accepi jam nunc divinam tuam orationem, quam misisti. quod si prius illam non legissem, quid de illa judicem, hoc est, admirationem

meam

meam de elaboratissima illa scriptione tua significare nunc non possem. Simul enim fasciculus ille mihi est traditus, & hæc ἐξ ὑπογύου scribendi istuc occasio est oblata. Sed jam aliquot dies sunt, cum magna diligentia frustra quæsitam, ope Labbæi nostri tandem inventam cupidissime legi. quid quæris? θάμβος μ' ἔχει εἰσορόωντα. nihil enim heic ab alio occupatum, omnia tua qui mirus es artifex dicere τὰ κοινὰ καινῶς. nam ἐπιταφίους quidem λόγους scripsere & scribunt quotidie multi: sed ut tu scripsisti, hactenus profecto nemo. Sed de hoc scripto tuo & aliis brevi plura. nam nunc quidem iniquis excludimur temporis spatiis. Deus te servet, ô literarum spem alteram, & mihi amorem tuum. Vale. Raptim urgente puero qui literas flagitabat. Lut. Paris. x. Kal. Maj. CIϽ IϽC V.

EPISTOLA LXV.

EIDEM.

TAndem accepisse te Dionem gaudeo: sed intererat munusculi levidensis, (de meis loquor) ne longioris expectationis tædio gratiaomnis consumeretur. Ego tuam φιλιππικὴν orationem accepi & simul legi. non putabam tibi tantum esse masculæ bilis, ut in hosticum venire auderes. Macte hac virtute, & γενναῖε παράδειγμα τῆς ψυχῆς. Censeo tamen, parcas tibi: quando in tuo capite prope unico omnes literarum Veneres periclitantur. Ego mittam tibi cis paucos dies, volente Numine, opellam librum duorum, cujus titulum ex Proleg. in Persium fortasse notum habes. hui? dices, tantum verborum de re tam levi? sic est: posteaquam enim persuasisti mihi, eam qua apud Persium usus sum πολυλογίαν tironibus non fore inutilem, verbis non parcere constitui, & horum in scribendo rationem habere semper. Ita factum, ut ex argumento Prolegomenon (sic enim initio constitueram) duo libelli nascerentur. quorum editio adeo elegans & venusta, ut lenocinio alio non sit opus. Amphitheatrum honoris, librum sacerrimum, non dubito vidisse te: de eo quæ sint istic hominum judicia, scire ex te cupio. non dissimulabo apud te gaudium meum, cum in tuum nomen incidi. spero enim fore te memorem: sed de his brevi fortasse plura. De mea istuc profectione scripsi nuper ad magnum heroa: nempe sententiam mutare multis de causis sumus coacti, & iter differre cui nos jamjam eramus accincturi. aliquid bibliotheca potuit ne tam cito tam longe abirem. sed graviores aliæ causæ fuerunt: de quibus nunc scribere non vacat. Sperabam me in reditu ducem tibi futurum

itineris in Gallias. nunc quid consilii tibi dem, non satis scio. cum præsertim raptim hæc scribam. illud spondeo adventu tuo nihil mihi posse aut gratius contingere, aut exspectatius. sin istic adhuc moraris, filium ad te mittere constitui cum bono Deo. Sed de his brevi proximis literis. Vale. v. Eid. Quint. CIƆ IƆC V.

EPISTOLA LXVI.

EIDEM.

ANte horam cum ad te scriberem, coactus sum adstantibus multis quasi aliud agens eam epistolam exarare. Unde evenit, ut de Maximo Tyrio, cujus gratia scribere potissimum institueram, nihil adjicerem. Ut igitur admissum peccatum emendarem, κτ̄ δεύτερον πλοῦν hæc prioribus adjeci. Est in bibliotheca Max. T. antiquæ manus & admodum bonæ in speciem notæ. Pauca adhuc contuli. non inveni multas varietates, quasdam tamen. Ordo sermonum est alius. Si de edendo cogitas, brevi mittam collationem & τὰς διαφόρους γραφὰς. Fac me tantum ut sciam: de cætero me vide. Sed ô quando illud erit cum hac tanta librorum copia mecum frueris? opto quamprimum eum diem illucescere, qui te mihi sistet præsentem. Cætera partim scripsi ante horam, ut dixi: partim brevi sum scripturus ut spero. Ad magnum heroem prolixe scripsi modo. si hæc epistola fasciculum priorem anteverterit, quam officiosiss. illum verbis meis salutabis. itemque virum poëtamque clariss. Baudium, veterem amicum meum. raptim a. d. VI. Eid. Jul. CIƆ IƆC V.

EPISTOLA LXVII.

EIDEM.

ITa plane est, suaviss. Heinsi, εὐαγγέλια tibi debeo propter nuntiatam mihi editionem Canterianæ συναγωγῆς. Deus bone, quem tu nobis eruditionis thesaurum dabis? Athenæum pene totum id opus continebit; sic enim velitis nolitis instituti ratio postulat. Oro igitur te, obsecro, obtestor, nihil prætermittas quo possit optimo scriptori consuli. Tres istic viri estis, qui pares futuri vel singuli oneri quamvis magno, nunc operis junctis quid non præstabitis? te dico, nobiliss. Canterum, & τὸν ὑπέρμεγαν heroem nostrum, qui etsi gravioribus curis horas suas impendit; tamen vel succisivis temporibus ea inveniet,

quæ

quæ omnes ſimus jure miraturi. Si quid igitur preces meæ apud te valent, editionem operis pulcherrimi urge, & omnibus modis adjuva. Poſtea idem a te contendemus de opere a magno Douſa inſtituto : cujus manibus hoc officium debes, ut ſis ipſe ejus editionis ἐργοδιώκτης. Dum in his occupaberis, & conſuetudine illius ſenonis, quem ego & tu pari reverentia colimus, frui poteris, non video, ut ingenue & amice, quod ſentio, tibi aperiam, quid ſit cur alibi quam iſtic eſſe malis. & profecto longe falleris, ſi putas heic te reperturum aliquid, quod vel ad pauciſſimos dies levare tibi deſiderium queat eorum quæ domi reliqueris. Novit clariſſ. Baudius quam hic literæ frigeant, quam pauci recte de illis judicent. Unica eſt regia Bibliotheca tuis oculis digniſſima : quæ ſi heic ſis, æque patebit tibi ac mihi. Sed quoties venit in mentem, quam utilem iſtic reip. literariæ operam naves, qua docendo, qua ſcribendo : etſi cupiditate tui videndi incredibili ſum incenſus : quia tamen ἐμὴ ἡ βουλή, non poſſum tibi author eſſe ut prius iſtinc pedẽ efferas, quã illa perfeceris, quæ præ manibus nunc habes. Sin aliter animo ſedet, hanc meo quodam jure legem impono tibi, ut nullum aliud, Lutetiam ubi veneris, prius ingrediaris hoſpitium quam meum. Notiſſima eſt Franciſcanorum λαύρα, in qua regione habito prope ædem illorum. Maximum Tyrium ubi eſt otium confero, & proximis literis quæ inveni, haud ſane ita multa, mittam. Vale nobiliſſ. juvenum, & me conſtanter ama. Lut. Par. XVI. Kal. Sept. CIↃ IↃC V.

EPISTOLA LXVIII.

EIDEM.

CONſtitueram nihil ad te literarum prius dare, quam poſſem τὰς διαφόρους χαρὰς Maximi Tyrii mittere. Sed cum nuper Beiſio noſtrati bibliopolæ exemplar unum tradidiſſem libelli recens a me editi, quo illud tibi perferendum curaret, facere non potui quin de ea re te certiorem facerem, ut ſi videbitur, a Raphelengio librum illum petas. Videbis quod nuper ſcribere memini, nihil quicquam eſſe prætermiſſum a nobis, quod de propoſito argumento notum haberemus. Et tamen ſancte jurare poſſum nullam unquam ſcriptionem ita mihi inter manus creviſſe atque hanc : nam initio, ὀλιγοσέλιδον in Perſium eam fore exiſtimavi hypotheſin. deinde cum ſententiam mutaſſemus, una & quidem mediocri diatriba rem poſſe abſolvi autumabamus. tandem quo proceſſerit ἀδολεσχία noſtra, vides. Utinam vere poſſem hoc abs te impetrare, ut tuum de ea lucubratiuncula judicium & magni herois

noſtri proximis literis mihi ſignificares. Habeo quamplurimos antiquitatis locos accuratiore diligentia in meis adverſariis expoſitos, de quorum editione nihil adhuc conſtitui. Sed a vobis admonitus judicium veſtrum libenter ſequar, ſive authores fueritis ut in hoc genere ſcribendi pergam, ſive contrahenda nobis vela eſſe exiſtimaveritis. Hoc igitur magni beneficii loco a te peto, ut eum me credas eſſe, qui non ſimulate verum plane ex animo proficiendi cauſſa doctorum de nugis meis judicia exquiram. Vale, & ſcito promiſſi memorem fore me, ubi primum otii aliquid fuero nactus. nunc quidem occupatiſſimus eram. raptim. Lut. Par. Non. Sept. CIↃ IↃC V. Tradita ſunt Beiſio ſex libelli noſtri exemplaria: quæ velim a Raphelengio recipias, & illis tradas aut perferenda cures, quibus ſunt inſcripta. Ad Meurſium noſtrum ſcribere nunc non licebat, neque ad Joh. Druſium: verumtamen quæ miſſa illis ſunt exemplaria, niſi grave eſt, curabis: & me apud doctiſſimos viros excuſabis. ſcribam proxima occaſione volente Deo. Iterum vale.

EPISTOLA LXIX.

EIDEM.

QUæ iſtuc miſi exemplaria libelli nuper a me editi, an reddita tibi fuerint, ſcire cupio, vir amiciſſime. ea inter alios libros mittebantur ad Raphelengium ab Hadriano Beiſio bibliopola probe iſtic noto. ac puto equidem curata illa probe fuiſſe. verumtamen propter incerta viarum, quas & hoſtis & anni tempus reddunt infeſtas, aveo ex tuis cognoſcere, acceperis illa nec ne. Omnia enim ad te direxi, ut tu amicis iſtic noſtris curares tradenda, quæ cuique erant inſcripta. Etiam illud ſcire percupio, quid nunc pares, & quid proxime, quid mox ſis editurus: tantum enim ingenium bono literarum natum quieſcere nefas. Nos in Polybio ſumus: quem ut vertamus a nobis tandem impetravimus, poſtquam nemo eſt inventus, qui hoc moleſtiſſimo onere nos vellet liberatos. dabimus ſi modo poſſumus loquentem latine: nam ut eleganter loquatur & diſerte, hoc non recipimus. Etiam in Notis noſtris ſi protrita omnia ſcripſerimus, paratum habemus patrocinium N. N., qui hanc optimam eſſe viam interpretandi auctores acriter diſputat, & quidem tot locis, ut εἰρωνείας nulla ſit ſuſpicio. de quo tamen expecto τὴν [illegible] ζω. Vale & me ama. Scripſi raptim. Lut. Par. prid. Non. Novemb. CIↃ IↃC V.

Cum jam clauſæ hæ literæ eſſent, accepi nuntium de morte magni

viri,

viri, Th. Bezæ. Rogatus ſum a clariſs. viris qui Genevæ habitant, ut illuſtrem heroem noſtrum & te & Baudium cæteroſque poëtas, qui Hollandiam veſtram illuſtratis, ad ſcribenda carmina epicedia hortarer. quod ut facias ipſe, utque aliis author ſis faciendi, te oro quanta maxima contentione poſſum. Quæ ſcripſeritis ſi ad me mittatis, rem gratiſſimam feceritis.

EPISTOLA LXX.

EIDEM.

ACcepi proximis diebus quas ſcripſiſti ad me poſt acceptum libellum de Satyrica, eruditiſs. juvenum. Etſi autem nihil eorũ agnoſco quæ tuus amor αὐτῷ τῷ θυλάκῳ, φασὶ, mihi tribuit: ea tamen elegantia, ea arte ſcripta epiſtola tua mihi eſt viſa, ut vereri ſubiret, ne ſi iterum eam legerem, plus tibi de me quam mihi ipſi crederem. Omitte igitur quæſo illud argumentum: & permitte mihi, ut meo me pede metiar. Sane vel quod nunc in manibus eſt opus, tenuitatis meæ ſatis me admonet. Polybium enim dum latine loqui docere cupio, quam ſim docendus ipſe, quotidie magis ac magis agnoſco. mirũ enim quam ſæpe levicula macula aut ignota verbi proprietas impetum meum currentis remoretur. Quanquam nihil ſane nos remoratur, quando ſemel conſtituimus ea opera quamprimum defungi. Itaque paucis diebus partem maximam abſolvimus, Sed de hoc alias. De Max. Tyrio, per Deum immortalem te oro, ignoſce: non enim mea adeo culpa factum, ut tamdiu in ære tuo eſſem, atque eorum ignavia quorum opera in ea collatione utor. Vale καὶ ζῶγε. Lutet. Pariſ. XVI. Kal. Feb. CIↃ IↃC VI. Amiciſs. & clariſs. Baudio ſalutem ex animo, & Vaſanio noſtro, ad quem nuper ſcripſi, & nunc quoque ſcriberẽ ſi eſſet otium.

EPISTOLA LXXI.

EIDEM.

PRo munere recens accepto tuorum pulcherrimorum poëmatum ago tibi gratias. eo quidem impenſius, quod in tam venuſto elegantiarum theſauro nomen meum οὐ ἀμῦνον extare voluiſti. Non poſſum paria tecum facere, quem mirari queo magis quam μιμεῖσθαι. animum tamen ſi ſpectaveris, facile impetrabo, ne, parum gratus tibi videar. De Max. Tyrio pridem eſſet tranſactum, ſi fides fuiſſet in certis

hominibus, qui operam suam mihi occupatiss. in eam rem obtulerant. sed expertus sum verbis munificos, re fidei sublestæ. Oravi igitur τὸν δεύτερον πλοῦν Vasanum nostrum, ut tua meaque caussa negotium susciperet: is si petitioni meæ morem gesserit: sin minus, quæ habeo jam inchoata proximo quoque tempore perficiam, & tibi mittam. Atque utinam esset ad manum tuta aliqua ratio curandi istuc exemplar ipsum. Sperarem enim tibi rem fore non ingratam optimæ notæ codicem tractare. si viam aperuerit ampliss. legatus, idque consilium non divulgatum fuerit, mittam librum. Vale, & me ama. Lut. Par. III. Kal. Jun. CIↃ IↃC VI.

EPISTOLA LXXII.

EIDEM.

BRevitati mearum ignoscas oro: raptim enim ab urbe proficiscens ista exaro. profectionis caussa pestis est, quæ ea potissimum regione urbis sævit, quam habeo, non tamen eram discessurus nisi amplissimæ familiæ ratio mihi fuisset habenda. Abduco mecum juvenem, qui συστατικὰ a magno Scaligero, te, & Baudio nostro attulit. Visus enim est καλὸς κἀγαθὸς πάντως, καὶ τὰ μαθήματα οὐκ ἐν παρέργῳ ἀσκήσας. huic igitur filium meum tradidi in mathematis erudiendum tantisper, dum hæc lues grassatur. Max. Tyrium puto accepisse te, & velim literis tuis statim significes. Sed quoties ad me scribere voles, ampliss. Buzenvallio tuæ sunt tradendæ. quod quia factum non est ab illust. Scaligero, evenit ut per menses amplius quatuor literas illius desiderem. Solas enim accepi quas ille juvenis attulit. quum tamen & a D. Buzenvallio sæpius interea literas acceperim. & ipse minimum ter, quater singulis mensibus scripserim. Vale amiciss. vir. Lut. Paris. VII. Eid. Sept. CIↃ IↃC VI. Greg. Nysseni libellum nuper a nobis editum tibi mittendum dedi fratribus Drovardis Francofurdum euntibus.

EPISTOLA LXXIII.

EIDEM.

EX iis quas a magno heroe accepi novissimas, intellexi Maximum Tyrium tuum ad umbilicum esse perductum. itaque frustra tibi missus fuerit liber regius, quem scio Lutetiæ unum alterumve hæsisse mensem, postquam procuratori ampliss. D. Legati Temporario traditus

ditus a me fuerat. Dolet mihi quod maturius voto tuo satisfieri non
potuerit. sed illud me recreat quod neque culpa id factum est mea: &
tu eo ingenio es, ut defectum codicis οἴκοθεν facile suppleveris. Si quid
erit aliud, in quo opera mea utilis tibi queat esse, utere jure tuo & θαῤῥῶν
impera. Tandem sitim nostram explevimus lectione admirabilis παιδὸς
λόγου πέρι operis Eusebiani. Deum immortalem οἷον τόδε πέφυκε τέρας!
non fuit, non erit par aliud ingenium: patrem unicum excipio, vere
dignum tanto filio. Beatum te, qui tanti herois consuetudine tot annos
frueris. & longum utinam fruaris, ille te. Polybius lente procedit: sed
non stetit tamen. Longus illi πρόκειται δόλιχος priusquam perveniat ad
metam: si modo dabit aliquando Deus, ut eo perveniat. Vale & me
ama. Bretoneriæ a. d. III. Kal. Oct. CIϽ IϽC VI.

EPISTOLA LXXIV.

EIDEM.

TU quidem raro ad nos scribis, optime ac præstantiss: Heinsi. Sed
raritatem tuarum ingens aliquis semper τόκος Πολυετὴς compen-
sat. Mirabar tot jam menses silere: accepi tandem & literas tuas, &
usuræ nomine Max. Tyrium a te editum, versum, emendatum. Perge
sane, θαυμασιώτατε juvenum, omnium studia, qui literis delectantur me-
lioribus, hac instantia & φιλοπονίᾳ indefessa tibi demereri. Hesiodum
excepit Theocritus, hunc Maximus. quis scit an de Platonis aut Ari-
stotelis editione posthac sis cogitaturus? hoc unum scimus, quo te
cunque impetus tulerit, excellenti ingenio tuo omnia fore facilia &
expedita. De versione pulcherrimi scriptoris, multum te amo. neque
enim cum iis sentio, qui perire omnem operam arbitrantur, quæ in
Græcis vertendis ponitur. atque audi lepidum acroama, quando ejus
mihi nunc in mentem venit. Accepi nuper ex Italia literas viri cujus-
dam ingenii præstantia & calamitate insignis; qui ante XX annos usum
manuú ac pedum amisit, ante X oculorú. est tamen adeo eruditus, adeo
eleganter latine loquitur, ut inter eruditissimos, si quid judico, censeri
mereatur. Is mihi Scaligerum τὸν μέγαν sic laudat, ut de meliore luto
fictum ipsi cor esse non dubitem. Scribit autem doctiss. ille vir, con-
tentionem sibi fuisse super meis scriptis (vide otium Italorum) cum
doctissimo alio quodam Italo, Vaticanæ a paucis mensibus præfecto,
atque hanc disputationem ait se scriptis mandasse, ejusque diatribę co-
piam brevi se mihi facturum. Monet interim, unum e capitibus repré-
hensionis meæ esse, quod Græca Latinis immiscens illa non vertam.
hoc

hoc ſibi, hoc univerſis Italis mirum quantum improbari. Quid quæris? pene victus ſum: jamque apud me conſtitui Italorum & Hiſpanorum aliquam poſthac rationem eſſe habendam. Exſpectabo tamen judicium tuum: nam illuſtriſs. Scaligero perſuadere velle, ut vulgi hominibus ſtilum ſublimem accommodare velit, ineptum ſit poſtulare. Ego non dubito quin vir ille eruditus, qui ad me ſcripſit, judicium ſuum & ſuorum popularium brevi ſit aliquo ſcripto publicaturus. noſti ejus gentis φιλαυτίαν: quæ alienorum ſpernax, ſua tantum miratur. Sed viderimus. Vale clariſs. juvenum: & apud Cl. V. Vulcanium ſilentium meum excuſa. Eram enim, cum iſta exarabam, occupatiſſimus. Gregorianam epiſtolam vobis non eſſe redditam demiror. Drovardo enim tradideram, cujus in multis ſum expertus. Videbimus & medebimur. Lut. CIϽ IϽC VII.

EPISTOLA LXXV.

EIDEM.

DE Maximo Tyrio qui vitam a te accepit, vir clariſſ. egi nuper tibi quas poteram maximas gratias. Accepi poſtea Lipſii epicedia, parvum opus, ſed plane autoribus ſuis dignum. ne quid dicam de carminibus veſtris πλείων ποιητῶν: ipſum ποιητὴν non ſolum πλαυγὸς ἀλλὰ καὶ πάμπαν πλαυγίστατον. Utinam inceſſat te libido excipiendi iſtos Anubinos latratores prout merentur! ſed fallor, & revoco: neque enim profecto digni ſunt, quibus defricandis horas tuas impendas. Nos ad Polybium longo quidem intervallo, ſed ſerio redimus: & eo quidem animo, ut ante abſolutam editionem brevi σὺν θεῷ inchoandam, ab eo non abſcedamus. Fateor tibi, quam magis eum authorem lego, tam magis eo me capi, ut jam non pœniteat eorum voluntati morem geſſiſſe, quibus ſuaſoribus opus iſtud ſuſcepi. Habeo multos τακτικῶν καὶ στρατηγικῶν ſcriptores, qui non parvo fuerunt mihi uſui. Quod ſi res tulerint, cogitamus partem illorum publicare. Sunt enim, nonnulli præſertim, lectione τῶν φιλομαθῶν digniſſimi. Utinam ea mens tibi eſſet, ut venire in ſocietatem hujus laboris una mecum velles! Equidem te magiſtro nedum ſocio gloriarer. neque dubitarem oneri pares humeros tuos fore, quod mei poſſe ferre negant. Mitto ad magnum Scaligerum exemplum indicis, qui libros noſtræ bibliothecæ continet. Si quid erit quod te alliciat, ut fieri ejus tibi copiam optes, ἐξαίτει, μὴ κατόκνει. experieris ſtudium meum tibi gratificandi. Vale vir doctiſſime, & clariſſimos viros, Vulcanium, Merulam, Baudium ac Grotium, meis

meis verbis nisi grave est, quam officiosissime saluta. Lutetiæ Parisiorum CIↃ IↃC VII.

EPISTOLA LXXVI.

EIDEM.

RESpondi nuper iis literis, quas cum Maximo tuo acceperam, vir clariss. Auctorem quidem ipsum nondum ita tractaveram, ut quid illi esset a te collatum, plene intelligerem. nunc feci, & magis magisque doctrinam illam tuam altam & reconditam sum admiratus. Tu profecto, mi Heinsi, unus hodie videris esse qui noris quomodo authores veteres sint illustrandi. divinum senem semper excipio; a quo cum discessi, te solum habeo quem in eo genere admirer. Hesiodus, Theocritus, & tot alia ingenii tui γεννήματα in magnam spem nos evexerant de tuis studiis: ἀλλὰ ταύτην τὴν ἐλπίδα αὐτὸς αὐτοῦ ὑπερβὰς κρείττων γέγονας, οἷς καθ' ἑκάστην γράφεις νικᾷς τε καὶ ὑπερνικᾷς. quo impensius Deum oramus, ut te servet, tua studia regat, & tam nobile ingenium omni indulgentia foveat. De Maximi præstantia nunquam aliter judicavi, quam ut ipse pronuntiasti. & sæpe dolueram tam bonum scriptorem, tam malum interpretem esse nactum. qui nunc tua liberalitate civitatis Rom. jus consecutus legetur, suspicietur, amabitur. Utinam Polybio meo parem felicitatem spondere possem. at multa vetant. ne de aliis dicam, hoc vere affirmo tibi, in aliis studiis nos esse jampridem. coacti enim sumus a magnis viris ad tempus curare alia. ea quæ sint, postea intelliges σὺν τῷ θεῷ. Vegetium Scriverii heic vidimus: & pro navata hac opera scriptori optimo multum illum amamus; sed de Vegetio longe aliter sentimus nos quam olim ὁ πάνυ Lipsius, qui non semel mirum quantum illi detrahit. nos caussam illius agimus in Polybianis curis: sed eo candore ac modestia, ut manes viri magni nequaquam simus sollicitaturi, quod Loiolitæ faciunt. Velim meis verbis clariss. viros Grotium & Scriverium salutes, & me ames. utque meo nomine hunc charum meum tua benevolentia dignum putes. Vale. Lut. Par. XV. Kal. Majas CIↃ IↃC VII.

EPISTOLA LXXVII.

EIDEM.

MIror silentium tuum, nam septem minimum lapsi sunt menses, a quo tuas novissimas accepi. ego interim non unas ad te dedi. An

nostri oblivio te cepit? nunquam putabo. quid igitur est? unum habeo in quo acquiescam, ita te ἐγκαλινδεῖσθαι τοῖς βιβλίοις, ut nullum omnino tempus perire tibi patiaris. laudo: etsi nolo imitari. Vale, & nisi grave est, viros clar. Vulcanium atque Baudium a me saluta. Lut. Par. III. Kal. Maj. CIƆ IƆC VII.

EPISTOLA LXXVIII.

EIDEM.

IRatus sum paci vestræ, quæ facultatem mihi adimit sæpius istic literas mittendi. nam equidem ex omnibus meis molestiis acquiesco in tuo & illustrissimi herois (si tamen placet Scioppio) colloquio. nihil certe majore cum voluptate facio, quam cum vestras lego, aut ad vos scribo. Accepi superioribus diebus panegyricum tuum, ὦ θαυμασιώτατε ἀνδρῶν. Eram tum recens a lectione Latinorum, qui in eo scribendi genere se exercuerunt. ad quorum illustrationem cum multa alia posse afferri cogitabam; tum illud inprimis, ut de virtutibus aut vitiis eorum auctorum sententia feratur, & via muniatur juventuti ad recte æstimandum totum illud scriptionis genus. Nam aut fallor vehementer, aut in plerisque ἐπιδείξεσι non pauciora sunt censura critica digna iis, quæ veram laudem merentur. Hæc meditanti mihi allatus est liber tuus, in quo omnes, quas capiebat argumentum & genus καὶ ἡ ἰδέα τοῦ λόγου, virtutes videor mihi luculente observasse. sed eminet in primis τὸ ἀστεῖον καὶ γοργὸν τῶν νοημάτων καὶ ἐπιχειρημάτων. nam deus bone, quam multa, quam paucis! quot verba, tot sententiæ. neque eæ affectatæ, sed graves ac prorsus μεγαλοπρεπεῖς καὶ δειναί. ut mihi videaris λίαν σφόδρα πρὸς τὸν ὑψηλὸν χαρακτῆρα εὐφυῶς ἡρμοσμένος, ἐν τῷδε τῷ λόγῳ αὐτὸς αὑτοῦ κρείττων γεγονέναι. Itaque quomodo tui libri lectione sim affectus, noli quærere. unica res fuit, quæ me vehementissime offendebat, scripti brevitas. quod tamen repetita lectione longius fecimus. neque hoc meum judicium est unius, sed Thuani τοῦ κριτικωτάτου. item magni Fabri, καὶ ἐν ὀλίγῳ omnium bonorum & eruditorum qui legerunt. Beatum igitur prædicare omnes τὸν ὑπέρμεγαν senem, qui immotus & κύδεϊ γαίων, hostem suum scelestissimum αἰκισθέντα confici videt. te quoque beatum, mi Heinsi, qui capitale ingenium istud ad tam bonæ caussæ defensionem tam alacriter confers. Expecto Menippeam tuam adversus παλαμναῖον ἐκεῖνον καὶ ἀλιτήριον μᾶλλον δὲ τὸ ἐξωλέστατον καὶ ἀγριώτατον θηρίον. Sed bona fide, num invides mihi, quod nullo meo merito cum tanto viro ad vapulandum jungor? isti si scirent quantum ipse eo nomine glorier, καὶ μέγα

φρονῶ,

φρονῶ, numquam eo amentiæ venissent. Sed de his fortasse alias plura. Polybii folium quotidie scito edi. Erat fortasse consultius non provocare latratus canum hac nova opera. sed jacta alea est. Baudii & Grotii virorum clariss. carmina adversus Apostatam teterrimum avidissime heic omnes expectamus. Vale, & me ama. Lut. Par. VI. Eid. Quint. CIↃ IↃC VII.

EPISTOLA LXXIX.

EIDEM.

VIr clarissime,

Quum esset mihi hodie renuntiatum allatum esse in urbem interpretem Nicomacheorum a te editum, non prius conquievi, quam librum vidi, & quædam in eo aspexi. Etsi autem de præstantia illius e tumultuaria paucarum paginarum lectione pronuntiare liquido non possum: tamen vel ex paucis illis quæ adhuc legi facile adducor, ut magni Scaligeri testimonio & Heinsii opera dignum illum putem. Itaque, præstantissime vir, de ejus publicatione multum te amo. Multum tibi graviores illæ literæ hoc nomine debebunt. Nam Eustratius meo judicio persæpe friget. Latinorum interpretum duplex est secta: Scholastici, quos vocant, rem aperuisse contenti, de verbis authoris parum sunt solliciti: Recentiores contrariã plane viam, nisi fallor, inftiterunt. nam quasi philosophari nihil esset aliud, nisi ἀκανθολογεῖν, aut γραμματικῶς νοεῖν, in verbis plerumque hærent, res parcius attingunt. Perge vero, mi Heinsi, de philosophia bene mereri. Campus quidem, ut tute melius intelligis, patet amplissimus. in eo te exerce, ea esto tuta palæstra. Vindica e tenebris Theophrastum. Platonis latifundia excole. Aristotelis mysteria divina profanis pande. Profanos appello omnes, qui sine ea cognitione literarum, quæ in te est, pulcherrima philosophi illius scripta tractant. Si quid erit in nostra bibliotheca tuis inceptis accommodatum, ἐξαιτοῦ, μὴ κατόκνει, ἵνα εἰδῇς ἀμφοῖν. Vale, charissimum mihi caput. Lutet. Paris. XIV. Kal. Nov. CIↃ IↃC VII. Scripsi nuper ad clariss. Baudium, cui salutem ut meis verbis nunties velim.

EPISTOLA LXXX.

EIDEM.

PUderet me diuturnioris silentii, nisi haberem quas afferrem caussas illius & gravissimas & justissimas. nam ab aliquot mensibus in luctu & mærore continuo ita vixi, ut mirari nemo debeat scribendi officium minus diligenter fuisse a me cultum. Ne alia commemorem, obitus filiæ natu maximæ eo me angore nuper affecit, ut nunc primum expertus mihi videar, ἡ φυσικὴ στοργὴ quam violenta res sit. ea certe fuit charis. filię meæ indoles, ut non solum uterque parens, sed & quicunque mores & pietatem singularem ipsius norant, fato functam nobiscum luxerint. Ego illam Deo non dubito fuisse charam, qui mature ad se recepit, & peccandi necessitate absolvit: nec te fugit vetus dictum, ὃν ὁ θεὸς φιλεῖ, ἀποθνήσκει νέος. Accepi tandem Paraphrasten tuum: de quo judicium meum antea ad te scripsi. Legeram enim multo ante quam tuum munus ad manus meas perveniret. Agerem tibi pro eo gratias, nisi deficerent me verba tuis meritis ἰσόῤῥοπα. Satiram tuam qua cupiditate expectem, vel sitiam potius, exprimere verbis non possum. Polybius noster quod ad authoris textum attinet, jam pene ad umbilicum est perductus. Sed longe adhuc a meta absumus. Quod superest, peto a te, ut præstantissimum virum & omni laude majorem, qui has tibi reddidit, ea comitate excipias, quam excellens ejus virtus meretur. Vale, & nisi grave est, D. Baudium a me saluta. Lut. Par. Eid. Apr. CIϽ IϽC VIII.

EPISTOLA LXXXI.

EIDEM.

SOmnium tuum, clarissime Heinsi, vidi, legi, relegi. Sciebam quantus esses in serio tractandis literis; quantus in omni genere seriæ scriptionis. tantum inesse tibi leporis, tantū amœnitatis ac venustissimæ venustatis, neque ego sciebam, neque fortasse quisquam alius eorum, qui e tuis scriptis te norunt. Deum immortalem! quam ingeniosa ἡ τοῦ μύθου διασκευή, καὶ διάθεσις; quam non e trivio, sed nescio unde ex abdito petiti joci: quam docti & salsi sales: quam alta denique & profunda atque effluens eruditio tua in singulis prope verbis apparet! Itaque etsi ἐν δεινοῖς ἦν καὶ γλυκυθυμίας πάσης ἀπεστερημένος, abstinere tamen

non potui, quin lepidissimum scriptum sæpe legendo producerem. Placuit etiam filium meum natu maximum ad epularum tuarum delicias admittere: ac propterea Satiram tuam cum eo relegi, ut quæ minus assequeretur, ea ipse interpretarer. Sed accidit perincommode, ut præter illa quatuor exemplaria, quæ a venerando & illustri Scaligero sunt missa, nullum aliud in urbe reperiatur. eo namque factum, ut illo libro, quem acceperam, frui diu mihi non licuerit. Intelligo etiam non deesse, qui curandam hic ejus libelli editionem suscipiant. Potes inde conjicere, quos plausus heic tulerit somnium istud tuum. Omnium communis vox est, somniando te vel eruditissimorum virorum vigilias & ad Cleanthis lucernam elaboratas lucubrationes superesse. Macte, vir doctissime, hac pietate, hac generositate mentis, hac denique capitalis atque ignei ingenii beatissima copia. Equidem in eorum numerum adscribi postulo, qui propter hanc μενιππείαν scriptionem multum se tibi debere ingenue profitentur. Deum veneror, mi Heinsi, ut tuum hoc pietatis officium bene tibi velit evenire. Vale. Lut. Par. VI. Eid. Maj. CIↃ IↃC VIII. Scripsi raptim per occasionem.

EPISTOLA LXXXII.

EIDEM.

DE Satira tua Menippea egi nuper tibi gratias, doctiss. Heinsi, & quam grata ejus lectio mihi fuerit, significavi. Omnino si quid mei judicii est, omnes a tergo reliquisti, qui nostra aut patrum memoria simile quid sunt aggressi. Ne hostes quidem literarum & Scaligerici nominis sine admiratione summa altæ hujus doctrinæ tuæ illa legent. Me vero quod inserueris tam ingenioso scripto, quas ego possim condignas tibi grates agere? Sed diu est, cum in ære sum tuo sine ulla spe paria unquam tecum faciendi. quanquam animo certe faciam, etsi re non possim. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ· οὐ γὰρ δὴ ἴδμαι νῦν ἀκμῇ. urgent enim Polybianæ operæ, & aliæ curæ μυρίαι ὅσαι. Sed quum ad vos rediret clarissimus Meursius, facere non potui, quin hæc pauca exararem. Vale præstantiss. Heinsi, & me ama. Eid. Maj. CIↃ IↃC VIII. Virum clariss. Do. Baudium meis verbis, nisi grave est, salvere jube. non enim vacat nunc mihi ad eum scribere: neque ita diu est, cum scripsi.

EPISTOLA LXXXIII.

EIDEM.

ACcepi nunc ipſum quas decima hujus menſis die ad me dediſti, optime & ſuaviſſime amicorum. Miratus ſum de meo ſilentio te queri, quum paucis diebus ternas aut quaternas ad te dederim. Unas Bongarſio τῷ πάνυ tradidi, binas Meurſio; quem ego virum non magis literarum ſcientia præſtare ſcio, quam fide, probitate, pietate, καὶ παντοίας ἀρετῆς. Huic ego paullo ante quam a nobis diſcederet faſciculum dedi iſtuc curandum; in quo tres erant epiſtolæ, una ad reverendum ſenem, altera ad te, tertia ad Grotium. deinde certior ab eodem factus de ſubita profectione ſua, alterum faſciculum totidem epiſtolarum ipſi commendavi. Amiſſas incuria aut aliquo caſu mea putarem; niſi ex tuis diſcerem Cl. Grotium accepiſſe quas ipſi ſcripſeram. Oro te, dulciſſime amicorum, inquiras ab Meurſio quid illis ſit factum faſciculis. Quos non eſſe amiſſos, mea plurimum intereſt. Ante omnia illud tibi perſuade, ne fieri quidem poſſe, ut tam craſſa, tam ſupina & plane ἀσυφάντος negligentia in eum hominem cadat, qui te & illuſtriſs. heroem dies noctesque cogitat, & in recordatione veſtri ex graviſſimis ærumnis ſolet acquieſcere. Noli igitur, per Deum immortalem, graviſſimis doloribus & curis meis, quibus aſſidue conficior, hunc cumulum adjicere, ut propter diuturnius meum ſilentium, quod nulla mea culpa intervenit, tuum erga me animum eſſe immutatum experiar. νῦν μοὶ χάριν εἰρήνη χθών. Deus te ſervet. Vale. Lut. Par. ſtatim poſt tuas acceptas. die Junii XVI. CIƆ IƆC VIII. Pro tuo divino libello binis illis literis egi tibi gratias, non quantas debebam, ſcio, ſed quantas poteram maximas. Aperueram tibi non judicium, ſed ſtuporem meum ad tantæ doctrinæ tantulum ſcriptum. Quæſo te, repete meas a Meurſio, & illi, niſi grave eſt, ſalutem meis verbis nuntia: nec non viris clariſſ. Baudio & Scriverio.

EPISTOLA LXXXIV.

EIDEM.

MUltum debeo veſtrati Typographo Patzio, qui ſimulac in urbem venit, memor acceptorum a te mandatorum, & tuo nomine me inviſit, & ſimul libri iſtic editi aliquot exemplaria mihi dedit. Nihil pote-

poterat neque opportunius neque gratius, aut optatius mihi contingere. Nam e novissimis τοῦ σεβασμιωτάτου senis editum istic esse eum librum cognoveram. Expectabam igitur in dies, in horas, qui munus τριπόθητον afferret. Sed Patzius tuus spem meam antevertit, qui sæpe expertus sum, quanta cum difficultate aut nostra ad vos, aut vestra ad nos transferantur. Quantis incesserim lætitiis, cum illa legerem quæ adversus nefarium sycophantam heros noster scribit, malo te conjectura tua assequi, quam verbis meis intelligere. Plane, si quid intelligo, ita oportuit cum illo monstro agi. Non deerant qui absurdum figmentum silentio τοῦ συκοφαντηθέντος affirmari putarent. hoc amici dolebant; inimici lætabantur. Vidistin' sacerrimum scriptum De Tribus Capellis. Rursus ferebant animo iniquo viri præstantes sapientia, tantum honoris tributum iri vespillonis filio, ut existimare quisquam posset, summum heroem aliquam ipsius habuisse rationem. Nunc ratio inita est, qua & huic incommodo obviam itur, & ille alastor condigne pro commerita noxa castigatur. Omnino tantum id πέρας erat, ut ad illud conficiendum clava Herculis esset opus. nam sceleratissimos fabulæ Burdoniæ authores, quis præter eum cujus res agebatur potuit confutare? etiam illi qui toties tam enixis precibus cum ipso egerunt, ne responsum ullum ederet, hoc genere scripti ita afficiuntur, ut ejus suscipiendi fuisse authores & suasores velint videri. Sed & somnii tui additamenta, qua novæ editioni accesserunt, ut quæ venustate cum prioribus certent, nobis sunt gratissima. Scribebat nuper ad me illustriss. Scaliger, urbe te abesse, & ad concelebrandas clariss. Grotii nuptias nescio quo esse profectum, unde non esses rediturus, nisi grata vinctus compede. Id si ita evenit, gratulor scilicet tibi, & εὐφημίᾳ quod factum est prosequor. sin aliter accidit, opto tibi virtuti tuæ parem conditionem. Atque in hoc omine desinam, teque orabo, ut clariss. viros Do. Baudium & Grotium meis verbis salutes. Vale. Lut. Paris. Eid. Sept. CIƆ IƆC VIII. Cl. quoque Meursium si istic est, a me, nisi grave est, salvere jubebis.

EPISTOLA LXXXV.

EIDEM.

Mi Heinsi,

Tene adeo mei esse oblitum, ut tot mensium spatio ne verbulo quidem uno nos sis dignatus? scripsi ante menses fere tres, postquam editionem alteram tuæ Satiræ accepissem, & magna cum admiratione legissem.

legissem. Scripsi item postea, & meas literas illustris. Ordinum Legato Arsenio tradidi. Quid commerui cur tu silentio hoc tam obstinato me crucies? Audivimus dudum quam periculoso implicitus morbo fuerit magnus heros, quem ego & tu pari veneratione colimus. Postea meliuscule eum habere rumor fuit; sed parum constans. nunc plane quis sit illius status, quę valetudo, nescimus: eoque nomine acerba mihi vita est ac prope jam non vitalis. Te oro, vir præstantissime, liberes me hac cura, & quid agat senex noster, literis tuis mihi significes. Nisi me totum ignoras, non potes nescire, quæ mea nunc sit anxietas mentis, quis animi cruciatus. Deus optimus maximus tantum scientiæ & virtutis thesaurum mundo etsi ingrato atque immerenti conservet. Vale vir præstantissime, & si me amas, cito rescribe. Lut. Paris. VII Eid. Dec. CIƆ IƆC VIII.

EPISTOLA LXXXVI.

EIDEM.

SI meas literas accepisti, quas a tribus mensibus plures scripsi, quæ me sollicitudo habeat, quæ anxietas animum premat meum, non ignoras, præstantissime Heinsi. Postea enim quam de morbo, periculo divini senis ad nos est allatum, ita sum, pro eo ac debui, perturbatus, eo mœrore affectus, ut ex illo vix mihi mens constet. Quod unum possum Deum opt. max. assiduis sollicito precibus, orans, obsecrans, servet orbi terrarum, etsi parum grato, φωσφόρον hunc ἀστέρα· qui si semel occubuerit, ilicet de literis & omni meliore eruditione est actum. Equidem silentium istud tuum qui interpreter, non scio. illud non dubito, si meę fuerint tibi redditæ, aut illis esse a te responsum, aut magnum aliquid accidisse, quod ejus rei facultatem tibi adimeret. Sed oro te, vir præstantissime, da hoc amicitiæ nostræ, ut ex tuis literis cognoscam, quis jam sit status illius δίου γέροντος, cujus de valetudine adversa sine lacrimis cogitare non possum. Postremæ quas ad te & ad ipsum venerandum senem scripsi, Johanni Vouverio Antwerpiensi sunt a me traditæ, qui sancte promisit se via tutissima curaturum. alias alia via direxi. Non scribo nunc ad ipsum: sed quas accepi, tibi mitto, ut cum erit opportunum, ei tradas. simul confirmes, non posse fieri, ut ullus mihi prius illucescat dies jucundus, quam de recuperata ab ipso priore valetudine optatissimum nuntium accepero. O det mihi Dominus Jesus illum videre diem, qui hoc εὐαγγελίῳ me beabit. γένοιτο, γένοιτο. interea in luctu & squallorę scito me semper futurum. Vale, & nisi me odisti, tandem rescribe. Lut. Par. x. Kal. Jan. CIƆ IƆC IIX.

EPISTOLA LXXXVII.

EIDEM.

TAndem tuas accepi, amicissime virorum. ita dico tandem; hoc est, tertio fere mense postquam ipse scripseras. accepi autem binas simul, quarum posteriores IX. Kal. Nov. fuerant datæ. Mirabar equidem, & si fas dicere, indignabar tacitus apud me de re tanta nihil me a te cognoscere. Iam rumor de morbo magni senis multos ante menses ad nos pervenerat. Atque ego quum ex eo nuntio dolorem tantum caperem quantum ipse per te facile æstimas: quia tamen nullum a te verbum veniebat, inani scilicet spe memet lactabam, & famam ex vano multum hausisse mihi persuadebam. Tuæ literæ, mi Heinsi, me primum exanimarunt, & ημερῶς ἀνάρθμον prope reddiderunt. O tristem mihi nuntium! ô casum bonis qui ubique sunt luctuosum! ô fatum literarum? Erat certe dudum tanta luce indignus mundus: qui falsi amore tantum ἀσφῆπ ἀληθείας ferre non poterat. Deum immortalem! quæ nos nunc, amicissime Heinsi, vita manet? quis nostrûm, (meum certe mihi) languorem excutiet? quis errantes reducet in viam? Me fateri non pudebit, si quid paullo accuratius unquam est a me scriptum, magno Scaligero id totum deberi. de quo nunquam cogitabam, ubi in manus calamum sumpseram, quin totus quasi contremiscerem: ea reverentia hominis animum mihi insedetat. Et ô beatum te, qui cygneas τ᾽ ἀνδρὸς voces audis, diesque totos illi ades, & de loquentis ore pendes! Oro Deum immortalem, ut quantum vulnus animo meo tuæ novissimæ imposuerunt, tantum gaudii illæ mihi afferant, quas proxime a te me accepturum spero. Ita velit, ita faxit Dominus Iesus: qui te quoque servet. Vale. Lut. Par. a. d. XV. Kal. Februar. CIↃIↃCIX. An meas acceperis, quas scripsi ad te persæpe superioribus mensibus; velim scire. Quæso te, de statu reverendi senis facito me certiorem. hoc & Thuanus te rogat.

EPISTOLA LXXXVIII.

EIDEM.

CLarissime Heinsi, quid ego commerui cur tamdiu expectatione tuarum me torqueas? Binas easque junctas a te accepi, ex quo cœpit ægrotare ὁ νῦν μακαρίτης, hei mihi! noster heros. qui plures menses

quum ægrotaverit, non defui mihi, quin & scriberem sæpe ad illum, & sepius ad te, orans, obtestansque, ut de eo morbo sigillatim omnia perscriberes. Nescio an meas acceperis: Ego certe nihil a te literarum habui post illas primas. Didici vero tandem ex literis Raphelengiorum, frustra me Deum orare assidue pro salute ejus, qui jam desiisset esse in vivis. O tristem mihi nuntium! o incomparabilem reipub. literariæ jacturam! Præ magnitudine doloris vix sum apud me. secundum parentes, & quam nuper amisi primogenitam filiam, nemo obiit unquam meorum, qui me similiter afficeret. Cogito literarum damnum inæstimabile, irreparabile. Cogito meam calamitatem, qui alterum parentem amisi. O dulce mihi nomen! O gaudia mea nunc οἰχόμενα καὶ φροῦδα. Tu restas, mi Heinsi, qui non merito meo, sed ex illius herois commendatione cepisti me amare. Perge, obsecro te, etiam post illius fata, qui nos conjunxit. Quod si quid apud te possum, de morbo & fine illius fac me κατὰ μέρος certiorem. Scripsi raptim, quum ad legatum Ordinum per occasionem venissem. Vale, & me ama. Lut. Par. VII. Kal. Mart. CIↃ IↃC IX.

EPISTOLA LXXXIX.

EIDEM.

NOn possum in animum inducere, præstantissime Heinsi, ut credam nihil te literarum ad me dedisse, ex quo divinus vir, ὁ μακαρίτης Scaliger τὸ ζῆν reliquit. affirmo tamen tibi, super re tanta nihil me ex te didicisse; quum ex illo tempore ne minimum quidem epistolium a te acceperim. Itaque de obitu tam chari viri tantum scio, quantum fama ἀδέσποτος & incerta nuntiavit. Scripsere quidem Raphelengii fratres super ea re nonnihil: verum id ea brevitate, ut cupiditati meæ ipsorum literæ non satisfacerent. Te, mi Heinsi, tacuisse si possem credere, possem illud quoque credere, ὃ μὴ γένοιτο δὴ ἐγώ, plane ex animo & memoria tua meum nomen excidisse. Hoc quum nihil jam tristius evenire mihi queat, ut liberem tuam fidem, alienam accuso. Persuadeo enim mihi literas periisse, quas super tanto casu ad me scripseras. Ac fortasse meæ quoque parum bene curatæ, quas & ante obitum & post obitum divini herois ad te exaravi. Peto igitur a te, suavissime amicorum, & quanta maxima contentione possum, te oro obsecroque, historiam illam totam brevi compendio mihi narres: neque patiaris me qui tanti amicitiam tuam æstimo, sic neglectum a te videri posse, ut ne rogatus quidem desiderio huic meo satisfacere volueris.

lueris. Qui has tibi tradet, vir nobilissimus est & dignissimus tuo amore. potes per illum me beare uberiore scriptione. Scio curaturum probe, quicquid ei tradideris. Ego multa poteram de meo statu narrare; sed eo sermone supersedebo, donec tuas acceperim. Vale, mi Heinsi, & me saltem propter magnum amicum nostrum, τὸν νῦν μακαρίτην, amare perge. Lut. Par. a. d. XIII. Kal. Maj. CIↃ IↃC IX.

EPISTOLA XC.

EIDEM.

VIr clarissime, qui tibi has reddidit, amicus meus est; adolescens pietatis & literarum amans. Is studiorum caussa istuc proficiscens, commendatione mea optavit tibi innotescere. Mihi magnæ voluptati est, ita persuasum esse omnibus qui utrumque nostrum norunt, gratiosum apud te nostrum nomen esse. Fit enim φυσικῇ τινὶ ὁρμῇ, ut ab iis quos plurimum admiramur, amari nos plurimum optemus, & si ita contingat, plurimum lætemur, quod ego in te, mi Heinsi, mirifice experior. qui etsi τῆς ἀντιφιλεῖν ὁρμῆς parem caussam in nobis non habes, non eo tamen minus spero nos amabis: qui memineris summum virorum τὸν μακαρίτην ἥρωα paria facere nobiscum non fuisse dedignatum. Puto accepisse te eam epistolam, qua egi tibi gratias pro uberioribus illis literis, quibus obitum illustriss. herois exposuisti. non possum verbis exprimere, quantum gaudii mihi in re tam tristi eruditissima & pulcherrima illa epistola tua mihi attulerit. Exspecto epicedia tua, & quicquid aliud vestra Academia protulerit ad memoriam τοῦ μακαρίτου ornandam. Ego præter lachrymas, quarum brevi meus Polybius testis erit, conferre nihil possum. Ex tuis didici esse penes te Polybium ejus manu adnotatum, & librum τοῦ Λιψίου de militia Ro. pariter ab eo pellectum & notis inustum. Puto me non pauca similiter ac fortasse eadem notasse. sed Scaligerum ignorarem, neque me nossem, nisi persuaderem mihi, multa in utroque libro eum vidisse, quæ nos fugerint. Itaque postquam editionem meam videris, petam a te ut hac in parte me adjuves. [illegible] θ. Videbis autem σὺν θεῷ proximis nundinis, aut etiam si possim citius. dum Commentarii parantur, & figuræ sculpuntur, textum publicari patiemur, quia sic volunt illi quorum sumptibus liber editur. Adjecimus vetustissimum scriptorem, cujus publicatione vel solius non dubito, quin apud candidos lectores gratiam sim initurus aliquam. Sed ipse melius statues: qui primus ante omnes, (si modo possim ulla ratione id consequi) nostrorum conatuum censor eris. Quare velim

mihi significes, si quam nosti expeditam viam ejus libri ad te mittendi. Quæ de pili Romani figura a Scaligero accepisti, ea ut proximis literis mecum velis communicare, vehementer etiam atque etiam te oro. Cupio etiam ex te scire, in quorum manus devenerint Strabo, Athenæus animadversionis nostræ, & similes libri quos a nobis acceptos ὁ μακαρίτης suis obelis compunxerat, aut notis illustrarat. Ubi didicerimus penes quos illi hodie sint, nihil intentatum relinquemus, quo impetremus, ut ea nobis communicentur, per quæ possimus proficere. Si quid igitur nos amas, effice quod in te erit, ut voti hujus damnemur. Ego, sive libri redimendi fuerint, sive describendæ illæ notæ, nulli pecuniæ parcam. Vale optime amicorum. Lut. Paris. XII. Kal. Jun. CIↃ IↃC IX. Viro Cl. Do. Baudio, ad quem nuper scripsi, plurimam a me salutem nunties velim. Quas ad Raphelengios scripsi, tibi commendo. qui si potes in eo negotio me adjuvare, rem feceris gratissimam. Cupio enim illud πολυτίμητον κειμήλιον propter memoriam τοῦ [illegible] ad me perferri.

EPISTOLA CXI.

EIDEM.

IAm te non ignorare puto, vir clarissime, eam epistolam fuisse mihi redditam, quæ de obitu maximi virorum abs te mihi scripta est. Ego iis literis de ea te feci te certiorem, quas uxori Arsenii Legat. illustriss. Ordinum istuc proficiscenti dedi. simul gratias tibi pro eo officio egi gratissimas. Postea alias brevissimas accepi, quibus τὸν μακαρίτην tueris a calumnia τῶν βλασφημησάντων ὡς οὐ βεβαίως ἐμπεδωθέντα τῇ πίστει. ea quoque epistola longe mihi fuit gratissima. qui sensus intimos nosse illius viri divini περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων magni æstimarem. Vidi enim qui negarent de omnibus cum vulgo nostrorum illi convenisse: sed pro sua pietate & prudentia abstinuisse ab earum rerum tractatione. quod cujusmodi sit, si fas esset, scire vellem. eo magis quod virum summum istic esse audimus, qui de nonnullis ἀλλοφρονεῖ. quem mirifice cum alii, tum ipse Scaliger, nobis commendarunt. Si viveret magnus heros, meum illud decus, omnino absoluto Polybio, te atque illum vidissem. sexcenta enim erant, de quibus sententiam illius præsens cognoscere avebam. Video enim ἐπιφυομένην ἀρχὴν μεγάλων κακῶν. ἀλλὰ περὶ τούτων ἅλις γε κἀνταῦθα. Mihi gratissimum fuit constantiam ἐν τῇ τῆς ὁμολογίας illius semonis cognoscere: de quo tamen nunquam dubitaveram. Nuper de scriptis illius quædam tecum egi. rogavi etiam te, ut mihi significares, quid

libellis illis esset factum quos a nobis acceperat. neque enim dubitamus multa cum peccata nostra correxisse, quæ scire nostra intersit. Quæso te, adjuva me in hac parte. Equidem sive illi libri redimi potuerint, sive aliquid fuerit describendum, nulli pretio parcam. Iterum te obtestor, faveas mihi in hoc proposito. De silentio meo desine queri: omnibus enim respondi fide bona. Quod autem scribis, dubitare te, an ideo literarum nihil a me accipias, quia contemnaris: o mi Heinsi, πῶς ὁ ἴσος φίλῳ ἴσος ἀλλήλων. Ego te contemnam, qui te unum hodie admiror, qui tuam eruditionem pluris facio quam opes Crœsi aut omnium Liciniorum? Male mecum agitur, si nondum illud sum assecutus, ut de me aliter sentias. Vide num æquius sit metuere nos, ne ingravescens ætas nostra a te cum maxime florente contemtui habeatur. Sed bona verba: aliter enim sum de tuis moribus persuasus, tu de meis esse debuisti. Accepi orationes tuas & Virgulam Divinam. Si expectas, ut pro dignitate munerum tuorum gratias tibi agam, longe falleris. Æstimare fortasse possum illa melius quam ὁ χυδαῖος ὄχλος. laudare pro merito non queo. Legeram illa omnia dudum, & apud amicos admirationem meam effuderam. Pindarica illa interpretatio spondet opus integrum, neque aliter accipio. De libro περὶ κόσμου plane tecum sentio. sed accurata illa argumentorum explicatio doctrinam tuam arguit, me judice insignem. Quid dicam de illa divina Apotheosi? Perge magne Athleta, & bonas partes semper propugna. Cæterum adversus canes & Cerberos animum mature obfirma. Citius enim sol luce sua carebit quam hæc inusitata virtus obtrectatoribus. Deum oro, vires tibi largiatur ad literarios labores, quos video tibi fore subeundos maximos. τέτλαθι δὴ φίλε τέκνον. maxima gloria e maximis provenit laboribus. Vale & me ama. Lut. Par. Non. Quint. CIↃ IↃC IX.

D. Baudio viro cl. velim significes, me literas ipsius gravissimas de negotio Hermodori accepisse. Optarem scire quid id rei sit, quis futurus sit finis. non possum nunc rescribere vergente ad finem opere instituto, quod istic brevi σὺν θεῷ exspectate, & me ambo amate.

EPISTOLA XCII.

EIDEM.

VIr clarissime, tres postremæ tuarum de meo silentio querebantur. plane ut video mutuum facimus. nam paullo ante de tuo

ipse vehementer eram questus. satisfecisti tu illa longa epistola, cujus argumentum abominor, elegantiam admiror. Satisfacerem ipse quoque non minus prolixa scriptione, si esset otii copia. Multa enim habeo de studiis, quæ tecum velim communicata. sed ignosce occupationibus meis; quarum multitudinem ex eo conjicere potes, quod tempus instabat quo nostri mercatores Polybium ad nundinas erant delaturi. nos tamen τὰ πολύγραφα nondum absolveramus, pridem inchoata, sed postea casu quodam omissa. accedunt aliæ curæ gravissimæ. Iterum igitur oro te brevitati ignoscas, & ad cognoscendum atque ignoscendum te pares. Quod superest, quantum me amas, tantum ames cupio doctissimum adolescentem qui tibi has tradidit. plura addere de summa illius eruditione, hoc vero esset operam perdere. nosti enim tu melius. Addo etiam illud, ut de observationibus τοῦ κρατίστου ἥρωος in nostras nugas voto meo, si potes, facias satis. ego nulli pecuniæ parcam, ut jam non semel scripsi. Quæ istic pronuntiata & scripta sunt in obitum maximi virorum, necdum videre nobis contigit. Tui amoris erit cogitare atque adeo efficere, ne illa diutius nobis sint expectanda. Ad Polybium tuum curandum utemur via Francfordiensi, quam & tutissimam & omnium expeditissimam sumus non semel experti. Vale. Cl. V. Baudium a nobis, nisi grave est, salvere jube. Lut. Paris. IV. Eid. Aug. CIↃ IↃC. IX.

EPISTOLA XCIII.

EIDEM.

ANgit me tuum hoc silentium, vir amicissime, & ut aliquando tandem id rumpas, te oro. Sextus prope est mensis, ex quo nihil a te literarum accepi. novissimæ enim tuæ fuere, quas libro adjeceras de vita & obitu magni herois nostri. illas dico eximias orationes, quæ sunt a te publicatæ. Ex eo tempore & scripsi ad te non semel, & Polybii exemplar ad te misi, quod probe curatum fuisse e literis cognovi, quas doctiss. Rutgersius ad me misit. Quod non e tuis id potius didicerim, ea res facit, ut de tua valetudine non mediocriter sim sollicitus. qui præsertim sciam iter abs te fuisse susceptum, & eo confecto in patriam istam alteram tuam esse reversum. Omnino male me habet tuum silentium hoc tam diuturnũ. cujus caussam priusquam cognovero, non constitui longioribus epistolis πράγματα σοὶ παρέχειν. Scripsi nonnulla ad τὸν πολυμαθέστατον Rutgersium, quę ipsum tibi fore communicaturũ confido. Vale, & me cõstanter ama. Lut. Par. III. Non. Jan. CIↃ IↃC. X.

EPISTO-

EPISTOLA XCIV.

EIDEM.

CHarissime virorum, Tu quidem imperare tibi potes, ut me silentio crucies tuo: ego vero non possum. Nam qui paucos ante dies literas ad te dedi, qui binis ad Rutgersium scriptis de tuo silentio sum questus frustra; non possum tamen nobilissimum D. Legatum ad vos dimittere, quin hæc verba inter summas occupationes meas exarem. Si quid igitur me amas, fac de valetudine tua aliquid intelligam. nam sextus opinor hic mensis agitur, ex quo nihil a te literarum accepi. Ego cum alias epistolas ex illo tempore scripsi: tum unam qua significabam edi hic a Puteanis varia opuscula ϗ ποιήματα herois nostri. Quæ potuere inveniri manu ejus scripta, placuit edere, ne vel perirent vel male publicarentur. Scimus isthic vos habere multa lectu dignissima, quæ vel ipsi edite, vel nobiscum communicate. Hoc præses Thuanus te mecum rogat. at scin quomodo? ut nihil magis obnixe queamus. Plura de nostro incepto, cum plus erit otii. Vale, & meis verbis, nisi grave est, saluta clariss. Baudium, & doctiss. Rutgersium. Lut. Par. prid. Eid. Jan. CIϽ IϽC X. Polybium te accepisse existimo. cupio tamen ex literis tuis hoc cognoscere.

EPISTOLA CXV.

EIDEM.

POstquam Polybium ad te misissem, præstantiss. Heinsi, quinque ipsi menses sunt elapsi, priusquam aliquid literarum a te acceperim. Non negabo mirum mihi esse visum istud longum adeo silentium. Erras enim profecto, si putas, literis tuis posse aliquid mihi accidere jucundius. Amo te & semper amavi medullitus, ex quo tuorum scriptorum gustum primum cepi. tum autem candor ingenii tui ita me delectat, ut soleam ex recordatione mutui nostri amoris incredibilem quandam percipere voluptatem. quum præsertim Heinsii mei in mentem venire nequeat, ut non simul augusta magni Scaligeri species mentis meæ oculis sese offerat. juvat meminisse, quod ne te quidem oblitum puto, tanti herois auspiciis nostram amicitiã & primum coaluisse, & incrementa etiam postea accepisse. Quare vel hoc solo nomine certum apud me est in conjunctissimi fratris loco te mihi semper esse

haben-

habendum, neque aliter de tuis studiis mihi fas esse judicare, quam ut ille vir divinus præivit. Hæc, mi dulcissime Heinsi, ratio est, cur soleat mihi exspectatio tuarum longior molestiam afferre οὐ τὴν τυχοῦσαν. ipse si istic essem, dies totos tecum ponerē: nunc a te disjunctus, si occasiones suppeterent, quotidie ad te scriberem. Tu enim mihi jam Scaliger & Heinsius es. καὶ τοῦτο μὲν ζώντι. Polybium tibi non plane displicuisse miror: qui sciam quantis conflictatus doloribus & ἀμηχανίαις fuerim, dum id opus habui præ manibus. Equidem ad commentariorum novum genus, audebo dicere, me comparaveram, & de eo incepto spem non mediocrem conceperam; nisi vis major ab iis studiis me plane depulisset, & in diversissimo genere literarum omnem me operam meam omnem industriam & omne tempus meum collocare compulisset. Itaque jacent Polybianæ μελέται, de quibus post ejus auctoris editionem an semel aut iterum cogitaverim, non satis scio. Nuper etiam a Typographo coactus Suetonianas animadvers. recensere, vix paucas nancisci horas potui, quas illi curæ impenderem. Nondum ea editio est absoluta, quæ si ad umbilicum fuerit perducta, mittā ad te unum exemplar: magis adeo instituti tenendi caussa, quam quod tuis oculis dignū opus censeam. etsi non pauca sane a nobis sunt adjecta. Ego vero quas tibi pro tuis muneribus gratias agam? Horatium simul acceptum statim devoravi. Non possum verbis exprimere, quantæ voluptati mihi fuerit illa eruditissima dissertatio, qua τὸ ἀρχαῖον tuo poëtæ ivisti assertum. per me quidem, τὸ δ᾽ οὖ καὶ τὸ ἀληθὲς τυχὸν. neque ego is sum, qui meas sententias κυρίας δόξας putem. quin potius scito ac tibi persuade, ὅτι ἐμοὶ οἷς ἱκανὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ ἀληθείας. hanc ipse neque in magna re neque in parva sciens prodam unquam. Quæ de transpositionibus apud summos scriptores commissis primus observasti, lectoribus tuis conjiciendum relinquent, quam multa a te nemini dum mortalium observata possint sperare. Det tibi, vir eximie, Dominus Iesus & vitam longam & omnia vitæ ac studiorum necessaria subsidia ad illam ornandam Spartam, ἣν λελόγχεις ἢ θεόθεν certa res fidem facit. Accepi & tua poëmata, δῶρον τηλαρίστου, pro quo ingentes ago tibi gratias. Legi etiam quæ in Nonnum scripsisti. legi, & judicium probavi: ut de eruditione taceam, quæ in omnibus tuis scriptis admirabilem se prodit. Vale suaviss. amicorum & me ama. Lut. Par. Kal. Maj. ꟾↄ ꟾↄꟾↄc x.

Doluit nobis, quod ad editionem libellorum & epistolarum J. Scaligeri nihil conferre volueris. Ipse scripsit olim ad me, sibi consiliū esse edere aliquando disputationem de re nummaria. aut mitte, aut ede. Hoc ego per omnia amicitiæ jura a te peto. Poëmata si miseris cum tua præfatione, curabuntur: sed habenda fuerit loci ratio.

EPISTO-

EPISTOLA XCVI.

EIDEM.

QUi hasce tibi reddidit, præstantiss. Heinsi, amicus meus quum sit, venire isthuc sine meis ad te noluit. Existimat enim posse me illi ad tuam amicitiam fores aperire: atque adeo me, ut id facerem, opere magno oravit. Non utar longis ambagibus, illud serio tibi confirmabo, dignum esse tua & omnium eruditorum amicitia: qui amplissimo patre prognatus eruditionem tanti facit, tantum amat, ut notitia virorum doctorum nihil habeat vel optatius vel charius. Is te propter merita in rempublicam literariam tua ita colit, ut nihil supra. Quare non dubitabis, si quid mihi tribuis, tua dignum esse amicitia. Ex eo intelliges, quam nunc afflictus sit meus status; qui Mæcenatem amisi, cui parem nullum unquam sum habiturus. Itaque, mi Heinsi, occiderunt omnes mihi candidi soles; neque aliud mihi restat, nisi ut squallidus & φαιὰ ἀμφιεννὺς mei optimi, clementissimi & indulgentissimi Mæcenatis mortẽ lugeam. Lugebo certe & mœrebo tanti Principis casum, dum terras colam. omnino par scelus nunquam est editum. Cæterum arcana Dei scrutari desino. Vale & me ama. ac brevi exspecta editionem libellorum τ κοινωνείας semonis. Gryniaci. a. d. VI. Kal. Iun. cIↄ Iↄc x. Clariss. viros, D. Baudium, Bertium, Scriverium, & Rutgersium, & Cunæum meis verbis salutes velim. Mittam brevi ad omnes exemplaria libri Scaligeri. Opto etiam scire, uti valeat & quid agat clarissimus & longe doctissimus D. Vulcanius: cui salutem meis verbis nunties velim. In hoc secessu scito comitem te adesse mihi: attuli enim inter paucos libros Horatium tuum. quem, id est, quæ in eum scripsisti, ego & Josias Mercerus Joh. F. vir maximus, magna cum admiratione doctrinæ tuæ legimus, relegimus.

EPISTOLA XCVII.

EIDEM.

ITa vivam, suavissime amicorum, ut benignitatem naturæ tuæ sum admiratus, quando literas legerem, quas ad me scripsisti post funestum de morte magni regis nostri nuntium acceptum. Ita enim in illis tui erga me amoris vehementia, tua de me & meis sollicitudo sese prodebat, ut etiam inter dolores meos gaudium ex ea non mediocre videret

deret mihi capere. cepiſſe enim non audeo dicere: qui poſt illud teterrimum parricidium dolendi, gemendi, flendi nullum finem facio. Nam quis luctui mederetur amiſſo Mæcenate, ſed privatam cauſſam omitto, Rege amiſſo, cui neſcio an ulla ætas ventura ſimilem unquam ſit viſura? Non ſi omnia maxima ingenia concurrerent, & vires ſuas experirentur in laudando eo Principe, ad veram tamen & debitam laudationem exprimendam non ſuffecerint. Fateantur hoc omnes, qui viderunt, neceſſe eſt; nos utique qui tot annos illo Mæcenate uſi ſumus, aliter neque ſentire neque loqui poſſumus. Et eſt tamen inventus parricida tantæ immanitatis, qui patrem patriæ perimere ſuſtineret? o tempora! o mores? Quod maxime doleo, illud eſt, tanti Regis mortem non vindicari ut par erat. Scitur, quorum doctrina fatalis illi fuerit: ſcitur, quorum conſiliis Reges & Principes occidi ſoleant; ſcitur quid in poſterum ab eodem genere hominum ſit expectandum: & ſtertimus tamen, neque ut par erat excitamur. angor animi, & plus quam exprimere verbis queam, mens mihi cruciatur. neque vero putes meæ ſalutis & fortunarum mearum reſpectum me habere. non illud eſt quod me ſollicitat, & noctes inſomnes cogit agere. ſed publica moveor calamitate, & metu ac ſollicitudine pro domo regia, quæ ſi cui vita ſua charior non eſt, illum ego bonum civem nunquam habebo. Scito autem afuiſſe me urbe, quando horrendus ille caſus accidit: qui ubi primum rem cognovi, (cognovi autem poſt paucas horas) non adeo de uxoris chariſſimæ & liberorum ſalute fui ſollicitus, ut non mens tota in cogitatione de Rege occuparetur. Veni mox in urbem, ut quicquid bonis futurum eſſet, ſors illorum mihi cum ipſis eſſet communis. Inveni ſic pacata & tranquilla omnia, ut nulla videretur accidiſſe mutatio. miratus ſum rerum faciem. quæ ex eo tempore ſemper duravit eadem. Credo æternum numen peccatis noſtris offenſum, quod unicum habebamus præſidium, & reipublicæ fundamentum; auferre nobis voluiſſe, ut ea ſpe deſtituti de emendatione vitæ ſerio cogitemus, ſine qua illius auxilium fruſtra ſperavimus. Cæterum an manſura ſint hęc alcyonia, ſcit unus Deus, qui ſolus præſtare poteſt. ἐπεὶ τὰ ἐνδόμυχα ἐὰν σκοπῶμεν, οὕτω πάσχω, ἔῤῥει τὰ καλά· ὁ μέγας Ἑρμῆς ἀπέσσυα. Verum iſta omittamus καίπερ ἀχνύμενοι πῶς, certe enim fata viam invenient. Suetonius ægre tandem eſt abſolutus: qui proſtare nudiuſtertius hic tantum cepit. abſoluta eſt & opuſculorum Scaligeri τ̃ κονωφίτυ editio. reſtat ſola præfatio: quam nos ante biduum aut triduum orſi, abripiente animi dolore θρῆνον ἐπιτεινόμεθα, non ad amicum præfationem. Videbis & fortaſſe dolebis non fuiſſe mihi plenam libertatem invehendi in ſicarios, zelotas, parricidas aut parricidarum magiſtros.

Ego

Ego possum Dei gratia omnia pericula contemnere pro veritate & salute publica: sed amicis parendum, qui libertatem meam subinde castigant. Ea præfatione edita, habebis simul volente Deo & Suetonium & ἐν τῷ μαρτυρίῳ, cum exemplaribus, quæ amicis istic promisimus. Tu qui omnes nosti, atque inprimis Cl. V. Grotium meis verbis salutabis, nisi grave est, & meum illis dolorem ἄφατον, καὶ ἀπαρηγόρητον significabis. Habetis & vos quod doleatis, amico tanto, tam fideli, tam potente amisso. Vale τὸ ἐμὸν μέλημα. Lut. Paris. a. d. VII. Kal. Jul. CIↃ IↃC X. Amicis promissa exemplaria mittam, cum tua tibi. hoc volo illis meo nomine significes.

EPISTOLA XCVIII.

EIDEM.

Scito post adventum ampliss. Mylii, qui nuper legatus ad nos venit, nihil me literarum a te accepisse. ego ad te cum idem ille istuc rediret, abunde scripsi de meis rebus, quæ te optare scire non dubitabam. post illa silui, non solum quia λόγου ἄξιον nihil erat quod scriberem: verum etiam, quia de lustranda Anglia dies noctesque cogitans ex itinere commodius me istuc literas daturum credidi. Quoniam tamen id iter diutius aliquanto differtur quam putabam; amico adolescenti ad vos se conferenti hæc pauca dedi, ut quo loco res meæ sint, nescius ne esses. Nam si faverit cœptis ὁ ἐπὶ πᾶσι, hujus autumni bonam partem in Anglia sum acturus. Quę me rationes impulerint, ut hoc consilii susciperem, malo ex Anglia tibi significare, quam ex isto loco. Et quis scit an in reditu per Hollandiã iter sim instituturus? Certe si viveret ὁ τρισμακάριος heros noster, in itu non in reditu tui videndi cupiditatem meam explessem. Quicquid constituero, faciam te statim ut scias. nam tibi quoque volenti id eventurum facile mihi persuadeo. Cætera ad iter dudum parata: sola superest discedendi venia, quam adhuc impetrare non potui. sed impetrabo σὺν θεῷ εἰπεῖν. Vale τὸ ἐμὸν μέλημα. Lut. Par. VIII. Eid. Sept. CIↃ IↃC X.

EPISTOLA XCIX.

EIDEM.

BINas de eodem oleo ad te scripsi. duo enim erant amici, qui sine meis istuc proficisci nolebant. Scripsi igitur per utrumque. priores

 cuidam

cuidam Genevensi dedi: has nobili Germano tui videndi cupido. Habet ille comitem sive præceptorem, hominem eruditum, ut ex sermonibus cognosces. Per eos intelliges de rebus nostris πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Verbo tibi dicam: in eum locum esse res redactas, ut videantur brevi omnes Galli fore mancipia Loiolitarum. Scio equidem eo ingenio esse meos Francos, ut αἰὼ γραδυρμὸ jugum non sint laturi. quin tamen admissuri sint, non dubito. urget enim vis major. itaque malo loco res nostræ sunt. Dominus Jesus hoc regnum respiciat, & vos quoque. Vale & meas, si Deus volet, ex Anglia exspecta. Lut. Par. VIII. Eid. Sept. CIↃ IↃC X. Viros cl. amicos meos salvere jube meis verbis, quæso te.

EPISTOLA C.

EIDEM.

SExtus, opinor, mensis est ex quo nihil a te literarum accepi, vir clarissime atque amicissime. Ego vero & priusquam Lutetia proficiscerer, semel atque iterum ad te scripsi, & nuper cum Rutgersio nostro rescriberem, ut meum apud te silentium excusaret, rogavi. Misi etiam ad te exemplaria aliquot τῶν κεφαλαίων, quæ Parisiis sunt edita. Et hæc & epistolas meas an acceperis, nescio. equidem nihil prorsus literarum a te accepi ab illo tempore, quo amplissimus vir Mylius legatus in Galliam venit. Te oro, nolis veteres amicos despicere: eos præsertim quos negligere non potes, ut manes magni Scaligeri non lædas. De meo in hanc νῆσον ἄφιξιν adventu ex aliorum sermonibus, puto, audivisti. Veneram cupidus Regis videndi, quem dudum admirabar. Ille pro sua incredibili humanitate, ut me semel est nactus, dimittere noluit. quum dicerem in potestate reginæ me esse, statim apud illam egit rex maximus, ut per heram meam liceret mihi hic manere, quamdiu ipsi libitum fuerit. Ex eo in Anglia sum, ubi fruor duplici solatio: nam & conspectu scelestissimorum ἀλαστόρων & parricidarum non crucior, & cum Regis benignitatem tum doctissimorū virorum eam experior humanitatem, ut videar etiam patriæ posse aliquando oblivisci, licet Thuani magni, & quorundā aliorū desiderium vix feram. Etiam illud solatio mihi est, quod in hoc regno speciem agnosco veteris Ecclesiæ quam ex patrum scriptis didici. adde quod Episcopis ἐμπείροις συνειλέγμαι doctissimis, sapientissimis, ἀφιλοτίμοις, & quod mihi novum est, prisca ecclesię amantissimis. Satis vel in hac una re fuerit momenti ad dolorē exilii spontanei leniendum, mihi quidē: nam eorum judicia, quibus in

reli-

religione nihil ſapit niſi novum, nihil moror. Verum hæc [illegible] πάρεργα. Vale amiciſſ. Heinſi, & [illegible] [illegible], qui quartum agit menſem procul a bibliotheca. Londini VI. Eid. Jan. ſtilo Liliano CIↃ IↃC XI.

EPISTOLA CI.

EIDEM.

VEnit ad me nunc ipſum nobilis hic Anglus, vetus amicus meus, vir clariſſime, nuntians cogitare ſe ad vos, & nunquid vellem rogans. Etſi & ego eram occupatus, & ille jam itineri accinctus, non potui tamen hæc pauca ad te non exarare. Quid autem putas me ad te ſcripturum? quod unum poſſum, querimoniam de tuo ſilentio acerrimam. Cum Lutetia ſum profectus, jam plures menſes tuas [illegible] exſpectaveram fruſtra. Jam hic fere ſextus eſt menſis, ex quo me Anglia habet. neque tu id ignoras: nam & monui ipſe te per literas paullo poſt meum adventum, & clariſs. Baudius, a quo ſemel ſaltem literas accepi, id te non fuerit paſſus ignorare. Obſecro igitur te, amiciſſime Heinſi, cur annum fere integrum apud me ſiles? an te inimici mei potuerunt a me abalienare? ſed novi ſimplicitatem generoſę mentis tuę; neque ante perſuadebo mihi, te erga me eſſe immutatum, quam ipſe literis tuis hoc mihi ſignificaveris. De meo vero in hac [illegible] ſtatu ne plura narrem, multa impediunt. ipſa imprimis amici hujus mei feſtinatio. Ille tibi de me, ſi curas ſcire, omnia narrabit. Tu ſi me amas, literis tuis me beabis, & curas literarias tuas mihi indicabis. Hoc nihil mihi gratius queat contingere. Vale & ignoſce feſtinationi. Lond. XIII. Apr. ſtylo Liliano. CIↃ IↃC XI. V. Cl. D. Baudium, & D. Bertium meis verbis ſalutes velim.

EPISTOLA CII.

EIDEM.

TAndem tuas accepi, hoc eſt, poſt menſes amplius octo, ex quo nihil quicquam a te literarum acceperam. Mirabar ſilentium tuum & querebar. atqui tu quoque ſilentium meum miraris & quereris. Sed eamus ad calculos, & rationes ineamus. Ego ſcripſi ad te Lutetia ſub abitum meum, & profectionem in hæc loca, & ſimul Scaligeriana miſi, deque meo conſilio, cur hoc iter ſuſciperem, te monui. poſtea vero quam huc veni, provocatus a clariſs. Baudio de eodem oleo & illi reſcripſi,

scripsi, & ad te scripsi. is fasciculus Thorio medico, viro optimo, est a me datus, qui se curaturum spopondit. deinde cum nobilis Anglus D. Bois ad vos cogitaret, dedi illi ad te literas, & ad nostrum Rutgersium, a quo ternas jam in Anglia literas accepi. Exposui caussam meam sincere & vere; nunc fluat tibi ἡ κλεψύδρα. Ego, si per te licet, hujus litis καθίζω δικαστὴν τὸν πάνυ Baudium. Omisso joco, gaudeo quod meas epistolas desideras. Moriar si vix quicquam gratius facio, quam ut ad te scribam. recreor enim tantisper suavissima recordatione non tui solum, qui mihi charissimus, verum etiam τοῦ μακαρίτου Scaligeri, quem non nescis quanta reverentia coluerim. Itaque noli putare si officio ipse fungaris, fore me lentum aut remissum. Ego vero non ibo sed curram. Una in re semper me vincas oportet, quod video te vix ullas ad me literas dare, quibus non sit adjunctum insigne aliquod tuæ liberalitatis monumentum, & exquisitæ doctrinæ μέγα τεκμήριον. Ego, amicissime vir, cætera beatus Dei immortali beneficio, hac re miser sum, quod a libris meis tot jam menses absum: neque adhuc possum illos recipere. nam neque me in totum dimittere vult augustissima Regina; neque de reditu meo magnam spem habet, si semel bibliothecam omnem meam hic habuero. Uxor quæ suo adventu me beaverat, eadem nunc reditu in Galliam me magna sollicitudine afficit. Deus immortalis qui venienti primum per obscenissimam tempestatem media hyeme adfuit, aderit spero etiam redeunti. Dum meis libris & chartis omnibus plane careo, data occasione scripsi hic epistolam ad Frontonem Jes. quam Rex maximus vult edi. argumentum sine dubio probabis. mittam igitur exemplar unum statim, & alia ad amicos istic meos, quo in numero sunt clariss. viri, Vulcanius, Baudius, Bertius, Scriverius, & Cunæus. nam Meursium Hagæ puto habitare. Omnes si meis verbis fueris dignatus salutare, maxime autem omnium τὸν πάνυ Grotium, feceris mihi rem gratissimam. De tribus libris quos misisti ad me, immortales tibi ago gratias. Duos minores non ante videram. Senecam videram, & tuas notas diligenter legeram; doctam ita me Deus opellam, & cujus doctrinam non omnes capient. Tu vero quam artem apud Arist. didicisti, eamdem usurpas in sententia ferenda de aliis. O vive diu, mi Heinsi; & quia omnes æquales tuos jampridem superasti, quod solum restat, te ipsum indies supera. Ita faxint Superi. Vale. Londini pridie τῷ ἑορτασίμῳ Πάσχα. CIƆ IƆC XI. raptim.

EPISTO-

EPISTOLA CIII.

EIDEM.

VIde quid possit occasio; nam cum paucis ante diebus ad te scripsissem, & pro recenti munere gratias egissem, nactus occasionem iterum scribendi per veterem amicum Syndicum Mildeburgensem, non potui manum a calamo abstinere, licet essem occupatissimus. Neque vero quid scribam, suppetit: nam præsentem meum statum hic vir optimus narrabit. Ego si quid vacui temporis habeo, totum pono in libris tuis legendis, quos etsi habeo domi tuo beneficio, heic tamen mihi comparavi, dum bibliothecam exspecto. Relegi igitur his diebus Notas in Horatium, & nova admiratione sum affectus. Deus tibi det, mi Heinsi, ætatem longissimam, felicitatem quanta maxima potest ἀνθρώπῳ φωτὶ contingere. Vale, & me ama. & si amas, ignosce festinationi. Lond. Kal. Apr. CIↃ IↃC. XI.

EPISTOLA CIV.

EIDEM.

VTinam clarissime vir, possem exprimere tibi, quantæ voluptati fuerint mihi tuæ literæ III. Jul. scriptæ, quas nudiustertius accepi. Mirabar silentium tuum, & ad cæteras ærumnas meas quas fero gravissimas, dolebam hunc accessisse cumulum longe molestissimum. Accepi a multis nihil esse facilius, quam Londino Lugdunum literas mittere, vel contra: singulis enim hebdomadibus naves ultro citroque commeare: eamque esse viam tutissimam. Si ita est, cur silemus? cur, dum studiosis nostras committimus, alter alterius spem frustramur? Ego feci in istis periculum: quæ si recte fuerint curatæ, assiduus in scribendo sum futurus, ἕως ἐπιλείπῃ ὁ ἐπὶ πᾶσι. Risi cum legerem in tuis me in partes Loiolitarum transiisse. Expecta paululum & videbis, quam bene mihi cum illis pestibus conveniat. Epistola ad Frontonem mea, judicio Regis & Archiepiscopi Cantuariensis & plurium doctissimorum virorum mirifice probata, docebit meos sycophantas, aliud esse pietatem veteris Ecclesiæ admirari, abhorrere a novitatibus, & optare concordiam in Ecclesia Christi: aliud perditissimæ factioni sese adjungere. ea epistola dudum scripta, pene jam edita est. Itaque mittam ad te ejus libri exemplar cis dies paucos, ut spero ἐν τῷ

κυρίῳ:

κυρίᾳ: Sed, mi Heinsi, quas ego tibi gratias referam, quod meam existimationem tanta diligentia istic defendis? at scito, eos mihi maledicere, qui patres priscæ ecclesiæ ludibrio habent, imo oderunt cane & angue pejus. Est enim genus hominum qui se putant solos sapere, solos intelligere S. Scripturam, solos esse Ecclesiam Dei, & illum [illegible] λαόν. Isti unius viri, maximi illius quidem sed errori tamen obnoxii, authoritate freti ne pati quidem possunt illorum sanctissimorum patrum nomina, quorum opera Deus immortalis olim usus est felicissima. Istorum unus est *. *. *. ut recentis hæreseos infamia Martyris Christi memoriam macularet. Quid commemorem ausa aliorum similis temeritatis plena? Volunt enim isti Patres fuisse semipaganos, imperitos scripturarum, fatuos, stultos, bardos, impios. Hinc est quod errores Papisticos ita oppugnant, ut sæpissime per illorum latera jugulum priscæ Ecclesiæ petant. Mihi hæc lascivia aut potius detestanda impietas non placet: video enim istos dum superstitionem oppugnant, latam profanationi rerum sacrarum, & totius religionis Christianæ fenestram aperire. Clamant igitur Pontificium esse me, qui errores Pontificiorum acrius quam ipsi faciant, paratus sim confutare. Est vero hæc mea sententia, quum una sit futura atque esse possit vera Ecclesia, non temere recedendum esse ab iis dogmatis fidei, quæ consensu omnium vetus Catholica Ecclesia probarit; & quum basin veræ religionis præter S. Scripturam τὸ θεόπνευστον nullam agnoscam, opto cum Melanthone & Ecclesia Anglicana, per canalem antiquitatis deduci ad nos dogmata fidei e fonte S. S. derivata. Alioquin qui futurus est novandi finis? aut φιλοκαίνων ingeniis quod frenum poterit imponi? Poteram & cupiebam multa in hanc sententiam differere, & in sinum tuum effundere: sed melius hoc fecero, si de certa ratione literas istuc mittendi constiterit. Equidem magno redimerem te, suavissimum mihi caput, videre posse, & in tanta varietate opinionum de istis rebus libertim tecum communicare. De me velim credas, etsi omnis mea voluptas est & sola, versari in lectione S. Scripturæ: nullam tamen inde me hausisse propriam sententiam, nullam habere, neque unquam [illegible] esse habiturum. Magni Calvini hæc olim fuit mens, cum scriberet præfationem suam in Com. Ep. ad R. non debere nos ἐν τοῖς κυριωτέροις, a consensu Ecclesiæ recedere. Sequor hunc ducem, & istos novos doctores, qui negant Deum esse infinitum, æternum, omnipotentem, detestor, abominor. καὶ τούτω μὲν ταῦτα. Tuam ad Baudium nostrum lucubrationem cupio videre si prodiit. beaveris me si eam miseris, aut de illa accuratius scripseris. Si una essemus, symbolam fortasse ad illud scriptum conferrem: nisi tu me dedignaveris συμψηφιζόμενον.

Theo-

Theologi ſunt in Anglia viri quidam admirandæ doctrinæ & pietatis: ut Epiſcopus Elienſis, Ep. Vintonienſis, Decanus Paulinus, alii. Horum ut quiſque eſt διαβόητος καὶ μάλιστα πεπαιδευμένος τὴν γνησίαν παιδείαν, cum ſcito φιλαρχαῖον maximum. Vellem illos noſſes. Age veni ad nos. paratum tibi erit cubiculum apud me. Spero enim fore, ut interim Dei benignitas uxorem & liberos mihi reducat. quorum & librorum deſiderio πέπονθα πάλαι, & lamentabiliter crucior animi. plane non vivo, ſed ægre vitam traho: quantumvis maximi regis & omnium bonorum gratia floream: ſit Deo τῷ πολυελέῳ laus & gloria, qui te ſervet, vir clariſſime. Londini Non. Oct. ſtil. Lil. CIↃ IↃC XI. Theophraſtum a te edi audio; ſi optaſſes, communicaſſem ſubſidia e Ms. nonnulla. Si me amas, & levare cupis dolores meos, reſcribe quamprimum.

EPISTOLA CV.

EIDEM.

SCripſi nuper ubertim de rebus meis. paullo poſt venit uxor cum parte librorum. Ita meæ fortunæ diviſæ dividunt animum mihi. ſed de ea re alias. Nunc mitto tibi librum a me ſcriptum adverſus Jeſuitas. Utinam arrideat tibi illa ſcriptio! Utinam exſtaret iſtic qui vellet illam edere. Cupio enim hoc exſtare teſtimonium judicii mei de illa ſocietate. quæ ſi mihi fuerit moleſta, adfuturum ſpero Deum immortalem conatibus meis, & vires daturum, ut fortiter veritatem pro virili tuear. Tuum de hoc ſcripto judicium κατὰ λεπτὸν exſpectabo quamprimum. Miſiſſem plura exempla D. Baudio, D. Bertio, & aliis, niſi parcere eorum pecuniæ voluiſſem, propter vecturæ caritatem. Tibi non peperci: quia videbaris impenſe eum librum deſiderare. Vale, præſtantiſſ. Heinſi. Londini raptim. XV. Kal. Nov. CIↃ IↃC XI.

EPISTOLA CVI.

EIDEM.

CLariſſime vir, etſi negotiis obruor, & nutat valetudo, non poſſum tamen diutius differre quin tuis proximis reſpondeam. Illas dico tuas XXII. Oct. datas, quæ ante dies fere quindecim mihi ſunt redditæ. Caſu acciderat, ut illa ipſa die juberet me rex ſe Londino proficiſcentem ſequi. Eo factum ut reſpondere tuæ illi epiſtolæ non ſtatim potuerim.

tuerim. facturus utique, si causa sontica non intervenisset. Dolui equidem auferri mihi facultatem per literas tecum colloquendi, saltem ut ex me scires quam ingenti lætitia sim affectus tuis legendis. nam de libro a te misso, cavi satis ne imperatum iter ejus lectionem impediret. Abstuli enim mecum, & quicquid datum est vacui temporis, in ea lectione & admiratione tuæ doctrinæ consumpsi. Cęterum in hoc commodo illud sum consecutus, quod longe fuit gratissimum: ut abunde suppeteret facultas mentionem de te faciendi apud Regem sapientissimum. Aderant tum Episcopi cum alii, tum etiam Eliensis, autor Torturæ Torti: vir, mihi crede, pietate, probitate & doctrina maximus. Et Rex & hic Episc. atque alii, quum partim a me audissent quæ sine crimine tacere non poteram, partim etiam literas tuas legissent, non solum μιᾷ φωνῇ laudarunt te omnes, ut virum doctissimum: sed etiam adamarunt propter singularem etiam ἐν τοῖς θεολογουμένοις prudentiam & sinceritatem. Bis, ter, illa pars epistolæ tuæ lecta est, quæ γεγραφηκότως τὴν ἄνωθεν ἰσότητα nuper exortam describebat. Erat omnibus gratissimum, tibi illuxisse τὴν ἀεὶ πάντα ἀλήθειαν. Ne te diutius morer, potes confidere te & Regi maximo de meliore nota esse commendatum: & a multis antiquæ fidei & pietatis viris hic non mediocriter amari. Ipse D. Archiepiscopus qui tuas legit, magnam ex illis voluptatem accepit. Eliensis vero Episcopus, ut te verbis suis salutarem, obnixe rogavit, & quum multi te hic optent videre, mature stipulatus est a me D. Eliensis suo te hospitio esse usurum: ea tamen lege & conditione, si tu meas ædes fastidieris. Mihi cum illo præsule quotidiana consuetudo intercedit: atque ille vir mihi in hoc loco magni Thuani desiderium cum oppido paucis aliis lenit. nam & profunda hominis doctrina capior, & comitas incredibilis in summa dignitate mirifice illum mihi commendavit. Venio ad tuarum principium. Ago tibi gratias, clarissime Heinsi & longe mihi charissime, quod adversus meos calumniatores firmus semper steteris. Sed, amabo, sine illos latrare quantum volent. quicquid hostes professi antiquæ Ecclesiæ dicant, ὁ φόβος τοῦ κυρίου τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ἐνιζάνει, quod Deo propitio dicere liceat impune. Plane scire te volo, & quod Jesuitæ me oderint, & quod isti καινόδοξοι, ab eodem fonte utrorumque odium proficisci, amore nempe veritatis, quem & hi & illi in me deprehendunt. Non dico me aliquid sapere eximium ἐν τοῖς τοιούτοις. illud gratia Dei vere possum dicere, quum nullam habeam mihi propriam opinionem, id agere me quotidie, ut in S. Scripturæ lectione & monumentis primęvæ ecclesiæ magis magisque proficiam. αὐτοὶ τοίνυν παλαμάσθων & fremant, quicunque me oderunt: certum mihi a cursu instituto nunquã revocare gradum, σὺν

τοῦ πολλοῦ ἡμῖν. At reditum in patriam cogito: sic enim ais istos garrire. Magnum vero crimen si patriam civis amat. tamen quod isti ajunt de reditu, vellem scire, a quo mea consilio acceperint. Quis hoc illis arcanum indicavit? de quo ne mihi quidem aut uxori meæ aliquid hactenus inauditum. Ego, mi Heinsi, a teneris annis ita me divinæ providentiæ regendum permisi, ut totus ab illa pendeam. Deus est qui me huc adduxit, qui si plane solutus essem a vinculis, quæ me Reginæ Galliarum tenent adstrictum, non dubitarem affirmare, ossa mea in Anglia post obitum meum quietura, Deo ceptis meis aspirante. Cæterum super ea re plura scribam, cum ipse plura scivero. Pro libris a te missis, quas ego tibi gratias agam? quas referam? sed hujus quidem facultas neque mihi nunc adest, neque fortasse unquam est adfutura. Animum igitur vide, plenum ἀχαριστίας, plenum admirationis doctrinæ tuæ. Valeant jam tot interpretes aureoli libelli Aristotelis. tu solus mentem es assecutus, solus exposuisti. Legi illam tuam Diatribam diligenter & attente non solum quia omnia tua mihi sunt gratissima, sed etiam quia sentiebam ea lectione multum me proficere. Aristarchum vero tuum quando videbimus? age libera fidem tuam, & nos bea. Bene vero sit amplissimo viro D. Houerdo, qui te ad illa scribenda impulit. Miratus sum elegantiam ejus tragœdiæ, quam ipse edidit, tu ad me misisti. quæso pone me in gratiam apud tantum virum; ut hoc saltem sciat, me præstantem ipsius virtutem & doctrinam atque pietatem summopere venerari. Epistolam nostram ad Frontonem acceperis necne, scire velim. Nuper Regis jussu aliam epistolam scripsimus, quam ut ipse videas, mea non parum interest. occasionem ex ipsa cognosces; argumentum scio piis fore gratissimum. Non potest edi illa epistola, sed dabo operam, ut descriptam tibi mittam. Notas in Theophrastum meas possem mittere non paucas, si esset ad manum meus codex: qui adhuc Lutetiæ heret, cum duabus partibus meæ bibliothecæ. Interim mitto notas e libris Ms. excerptas, & ad exemplar, opinor, Aldinum adnotatas. Utinam meum ipse librum haberem. Memini magnum Scaligerum patrem in prima periodo αἰτῶν hallucinatum esse, nisi me fallit mea memoria. Characteres Theophrasti an es additurus? puto te non prætermissurum. Itaque volo mittere ad te unius aut alterius loci correctionem elegantem, quæ me fugerunt, cum Notas scribebam. Habeo paratum exemplar, ubi multa adjeci, multa feci meliora. sed ubi editurus sim, nescio. nam hic frigent meliores literæ. Tuis erant adjunctæ literæ a Cl. V. Bertio, & illius epistolæ inclusa erat alia D. Vorstii. Quæso te, significa illis, non vacasse mihi ipsis respondere. Rex qui D. Vorstii epistolam vidit, paullo accuratius jussit

me respondere. Quod volente Deo facturus sum, ubi primum & otium & meliorem valetudinem fuero nactus. Scripsi enim ista non ἀκίνητος: sed ut tecum loquar, etiam morbi possim oblivisci. Deus max. te servet, & tuis conatibus benedicat. Vale vir clariss. & festinanti calamo & manui infirmæ ignosce. Lond. die XXVI. Novembris, ut hic numerantur tempora. CIƆ IƆC XI. Libellum Notarum, postquam eo fueris usus, velim cures referendum.

EPISTOLA CVII.

EIDEM.

AMicus hic meus, qui hasce tibi reddidit, ad vos profecturus rogavit me, nunquid vellem. Ego vero garrire tecum per literas nunc quoque ut semper cupiebam: sed enecant me occupatissimum negotia a S. Rege imperata. Accidit vero percommode, ut manum calamo admoturus, quo hæc tibi scriberem, tuas acciperem, tradente mercatore Belga viro honestissimo, qui suam operam in literis mittendis prolixe obtulit. Erat cum ipso minister Ecclesiæ Belgicæ hic coactæ, vir mihi amicissimus. Hæc propterea dico, ut eam viam porro insistas, quam nuper es ingressus tuas ad me mittendi. Ego ante dies XV tradidi eidem ministro fasciculum tibi inscriptum, ubi erant literæ raptim exaratæ & libellus Notarum in Arist. & Theophrast. e libris Mss. Cupio ex te scire an illa acceperis. Ac nunc quidem plura non possum. mox nactus plusculum otii literas ad te exarabo, quæ utramque manum impleant. Amicum hunc meum, virum probum & eruditum, tibi & cęteris, qui me istic amant, cupio esse commendatum. Deus immortalis te servet. Cl. V. D. Baudium & cęteros amicos saluta. Vale. Lond. XIV. Kal. Jan. CIƆ IƆC XI.

EPISTOLA CVIII.

EIDEM.

VIr clarissime, heri prolixas ad te literas dedi: simul Notas in Theophrastum e Mss. adjeci. cupio scire an acceperis. Miseram ante aliquot septimanas & tibi & paucis aliis amicis exemplaria libelli cujusdam nuper hic a me jussu Regis editi. etiam ille fasciculus an tibi fuerit redditus, scire aveo. Plura scribendi nunc otium non habeo. Exspecto tuas, valdeque opto, ut sæpe ad me scribas. ut sis diligentissimus non

non tamen diligentia me vinces, cum bono Deo. qui te ſervet, & tuis ſtudiis magis magiſque in dies benedicat. Vale. Lond. v. Eid. Dec. CIↃ IↃC XI.

EPISTOLA CIX.

EIDEM.

VIr clariſſime, alter pręteriit jam menſis, ex quo miſi ad te Notas e Mss. in Ariſt. nonnulla & Theophr. pleraque omnia. Has an acceperis ſcire percupio. Nam ut eſt hodie fides hominum, ſuſpicione res non caret, quando a tempore tam longo nihil ad me ſcripſiſti. Si Theophraſt. meus, quem aliquando legi diligentiſſime, eſſet ad manum, poteram notas aliquot tecū communicare, fortaſſe non pœnitendas. Hæret is liber cum maxima parte meæ bibliothecæ Pariſiis. Tu quid agas, maximeque uti valeas, cupio ſcire. Deus opt. max. noſtris precibus exoratus te literis ſervet, & ſtudiis tuis benedicat. Vale. Lond. VI. Kal. Feb. CIↃ IↃC XII.

EPISTOLA CX.

EIDEM.

VBeriores illas literas, quas ais ſcripſiſſe, mihi ſcito non fuiſſe redditas. Doleo periiſſe tibi tuæ diligentię fructum, mihi illam ἄφατον voluptatem, quam ſoleo e tuis percipere. Mirum eſt ei te epiſtolā tuam credidiſſe, cujus fidem plane perſpectam non habebas. Credo illius lectione cogniturum fuiſſe, de quo etiam nunc dubito, Notas ad Theophraſt. acceperis necne. De editione Characterū immortales tuæ humanitati gratias ago. Eram in eo cum Lutetia diſceſſi, ut editionē novam adornarem. Adjeci igitur nonnulla, correxi quędam. Reſtabat pręfatio ſive Diatriba judicium continens de Notis Furlani Gręci, qui in opuſcula aliquot Theophr. ſcripſit prolixe & non indocte. Is noſtra in libellum χαρακτήρων ἠθικῶν non vidit, &, niſi fallor, homo Gręcus hominem Gallum non ſuperavit. Volui igitur quædam illius candido animo expendere: ſed priuſquam illa ſcripſiſſem, liber meus Lugdunū miſſus eſt, unde folia aliquot ſuperioribus diebus accepi, ſpecimen editionis, quæ ibi paratur. Viderimus quomodo id negotium fuerit ibi curatum: teque de omnibus faciemus certiorem. Cęterum ſi potes, videris ne illa mihi uberior epiſtola tua pereat. De editione τοῦ τοῦ φιλοσόφου alias. Vale: τἀμὸν μέλημα. Deus te ſervet. Lond. Kal. Mart. CIↃ IↃC XII.

EPISTOLA CXI.

EIDEM.

VIr clariſſime, plura haberem quę ſcriberem, niſi tempore deficerer. Amicus hic meus per literas ſignificavit, quam benigne ante annum eſſet a te exceptus, cum meas ad te attuliſſet. Gaudeo atque adeo glorior non eſſe obſcuram tuam erga me benevolentiam. Crede mihi ex unius tui recordatione plus voluptatis capere me, quam ſim capturus moleſtiæ e plauſtris convitiorum, quæ e Germania exſpecto ad reditum mercatorum, qui ad nundinas ſunt profecti. Schoppius dicitur adverſus me virus omne evomuiſſe. item alii ut accepi plures. Me facti pręclari ſolatur conſcientia. qui ſi reſpondeo, docebo canes impuros, ſceleſtos, apoſtatas, quantum ſit diſcrimen inter eum qui ſolum Deum adorat, καὶ τῇ παναγίᾳ Τριάδι λατρεύει, & homines παντομανεῖτας, παντολάτρας, & multis modis idololatras. Mihi cum iſtis certamen erit etiam jucundum. illorum morſus ęgre fero, qui odium veteris Eccleſię nomine pietatis velant, & ſolos ſapere ſe putant. Sed de his plura alias. Tandem accepi utramque epiſtolam tuam, etſi ordine præpoſtero: breviorem prius multo, quæ poſterius fuerat ſcripta. alteram ante paucos dies. Utrique reſpondebo θᾶττον ἄλλοτε brevi. Nunc ad graviſſimas occupationes accedebat moleſta ἀῤῥωστία. Vale Lond. ſub Febr. finem ſtilo veteri CIↃ IↃC XII. quæſo ignoſce feſtinationi.

EPISTOLA CXII.

EIDEM.

VIr clariſſime, reſpondi ad omnes tuas, & jam incipit mihi tempus videri longum, ex quo nihil a te literarum accepi. Quas vel eo nomine mittere debes frequentiores, quia me amas, & rem facere mihi gratam cupis. nihil autem facere potes gratius, quam ſi tuis epiſtolis me ſubinde inviſas, & mecum ſermones, ᾗ θέμις ἐστὶν ἀπόντι, miſceas. Atque utinam ego illum diem videam, quo te queam amplecti atque ſuaviari. Cerneres oculis, quam alte deſcenderit in cor meum tui amor. Interim accipe a me munuſculum, ex quo intelliges quibus in ſtudiis jam ſim. Quanquam ego me quantum poſſum revoco ad priores curas, hoc eſt, τὰ ἔμπροσθεν. nam τὰ δόγματα, ut hodie tractantur, meo ingenio parum conveniunt. Paucis enim probavero quam tantopere

pere admiror antiquitatē. Cupio de hac responsione tuum cognoscere judicium. Quod si Dominus Jesus, ὁ μονώτατος Σωτήρ, me servaverit & ceptis faverit, videbis brevi particulam inchoatæ adversus Baronium disputationis. Tu quid nunc agas & tuus Theophrastus quo loco sit, cupio scire. Vale optime amicorum & me ama. Scripsi raptim, oblata occasione. Lond. Eid. Apr. CIƆ IƆC XII.

EPISTOLA CXIII.

EIDEM.

BInis tuarum debeo responsionem: quum prioribus omnibus satisfecerim. illis nondum respondi, quas ante paucos dies ὕστερον πρώην accepi, cum adjunctis muneribus tuis. Horatius prior ad me pervenit, Socrates posterior. Utrumque librum statim devoravi, qui meus est mos. In Socrate delectavit me propositum tuum hortantis adolescentes ad eam philosophię partem, quę, ut scis, Stoicis κυρίως philosophia dicebatur, & pars omnium utilissima censebatur. neque abs re. Nam quid utilius, quidve majus a literis sperari potest, quam ut artem vitæ discamus? Quod igitur studiosos ad illud genus studiorum excolendum vocas, facis quod virum bonum decet: quod autem Socratem illis in exemplum proponis, id ego in eam partem interpretor, ut existimem ad Academiam & Lyceum tuos te vocare. hoc est, ad Platonem & Aristotelem, duos sine controversia principes Philosophiæ viros, planeque admirandos. Hanc viam studiorum animadverti dudum te esse ingressum; neque dubito effecturum te σὺν θεῷ, ut literarum calumniatores intelligant, quid inter veram philosophiam & τὴν σοφιστικὴν intersit. Macte, mi Heinsi, hoc proposito. Oro Deum ut te quam diutissime præstet valentem καὶ πάσῃ ἀγαθῶν ἰδέᾳ ἀιδίῳ. Det tibi, ὁ ἐπὶ πᾶσι, Platonem illustrare, & principem Philosophorum serio recensere. Diu est cum id fieri optant harum literarum intelligentes. Olim Auberius Trioncurianus, Lausanensis professor, id negotium susceperat: quem scimus magnum usum illius philosophiæ habuisse. cęterum an tanto ponderi pares humeros haberet, id vero nescimus. Scribebas nuper venisse tibi in mentem de paranda hic operum Arist. editione, subsidio τοῦ τῆς νῦν ἀπανταχοῦ γῆς κρατούντων ἐπιφανεστάτου. Sed ut alias scribere memini, si hic esses, de eo ne cogitasses quidem unquam. ὁ γὰρ σοφώτατος βασιλεὺς οὗτος τῆς Βρεταννίας, καὶ τῶν πρὸς ζωὴν ξυμφερόντων γένους ὅλος καὶ πᾶς, ὡς τὸ μηδεμίαν σχολὴν ἄγειν πρὸς τὸ τῇ φιλοσοφίᾳ ἢ φιλολογίᾳ ἐνδιατρίβειν. Quin si notum haberes, quę sit toto hoc regno studiorum ratio, scires

T. C.

T. C. præmia ampliss. esse proposita: cæterarum disciplinarum amatoribus pene dixerim nulla, certe οὐδενὸς λόγου ἄξια. Venio ad Horatium, quem accepi a te δῶρον ὄντως τιμαλφέστατον. Excitaveras magnam expectationem tuarum observationum ante biennium, brevibus Notis editis, quas ego non semel legi. Hanc tu spem non destituisti, sed πολλῷ τῷ μέτρῳ ὑπερηκόντισας. Itaque gratulor tibi, non pœnitendam famæ prioris accessionem: gratulor poëtæ excellentissimo atque, ut tibi placet, longe doctissimo; qui idoneum suæ præstantiæ præconem te tandem est nactus: δεινὸν πάλαι σιγᾶν αὐτοῖς τὸ τοῦ σοφοῦ θαυμαστόν. Ego meum nomen inter illos profiteor, qui te docente multa ceperim admirari, quæ solitus eram prius præterire. Tuam vero de Satyris & Satyrica poësi eruditissimam diatribam majore fructu, an voluptate legerim, nondum constitui. Nos, mi Heinsi, ii sumus, qui nostra refelli a doctis & modestis viris æquissimo animo feramus. Unum nobis est propositum, ut veritas investigetur. hanc si invenimus: sin minus, τὸ δ' εὖ νικάτω, καὶ τὸ ἀληθές. Sed meum de tua illa Diatriba judicium exspecta a me, ubi primum aliquid nactus fuero otii. Volo enim te non nescire, qua diligentia etiam inter assiduas curas tua legere soleam. quippe πεπεισθεὶς ab eorum lectione nunquam me nisi doctiorem discessurum. Utinam ejus candoris, quem in te admiror, & doctrinæ, quam agnoscunt in te & prædicant omnes eruditi, micam saltem aliquam haberent illi boni viri, quos adversus me concitavi duobus illis, quos hic scripsi, libellis! Sed hoc sperare insanire esset, & mores illorum ignorare, qui caussam illam defendendam susceperunt. In his est ὁ κυνοδαίμων Schoppius. quem accepi ab excellente viro D. Lingelshemio, furiose in me debachari, pedibus manibusque nitentem demonstrare me Latine loqui nescire, neque in istis literis quicquam intelligere. Ego nullam Latini sermonis facultatem unquam ostentavi: hoc unum scio; verba mihi non defutura, si probare instituero Vespillonis filium Deo & bonis omnibus esse meritissime exosum. Sed non faciam tanti canem impurum: qui, si quid saperet, tuis telis & τοῦ μακαρείτου ἥρωος confossus chirurgo operam daret, & vulnera sua sanaret. Sed moror te. Vale optime virorum, & mihi longe charissime. Lond. v. Eidus Maj. stylo Gall. CIƆ IƆC XII. An fasciculum acceperis, quem nuper misi, in quo erant aliquot novi libelli exemplaria, scire cupio, & Theophrastus tuus quo sit loco.

EPISTO-

EPISTOLA CXIV.

EIDEM.

VIr clariſſime, accepi quas bibliopolæ veſtrati dediſti. alteras apud præſtantiſs. Grotium depoſitas nondum vidi. & vereri ſubit ne perierint. Quam jacturam ſcito me graviſſime laturum. nam qui tuis omnibus mirifice delecter, illas peculiari quodam affectu exſpecto, quas ais ſcripſiſſe de epiſtola ad Car. Per. Cupio ſcire, de illa ſcriptione quid tui ſit judicii. Multos ſcio eſſe e noſtris qui clamitent: ſed hoſtes veteris Eccleſiæ & hujus Anglicanę. nihil enim ſcripſi, cui Rex maximus & doctiſſimi Epiſcopi non ſint aſſenſi. De Scioppio libero te cura. neque enim exiſtimare debes me illius peſtis ullam rationem unquam habiturum. Profert ad invidiam meam literas, quas ſcripſi ad divinum Scaligerum poſt diſputationem inter Pl. & Epiſc. Ebr. habitam. Ego vero non recuſo quin de meis moribus & ſenſu pietatis ex illa epiſtola judicium fiat. ſunt enim veriſſima, quę ſcripſi, omnia, & ſi potes ἀνέχεαξ τεταγμένα, pię prudentię plena. Nam certo crede, mi Heinſi, τὸ πάνυ πλ. in eo quidem incepto, nihil ſe dignum feciſſe, negotium temere ſuſceptum, temere adminiſtratum, pudendo fine concluſum. utinam aliter accidiſſet. Cęterū fingere τὰ μὴ ὄντα ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὑμῶν χαρῶ, meum non eſt. Videbunt poſteri, quę ſolito candore ſcripſit ea de re præſtantiſs. Thuanus, cui ſoli fides habenda. nemo rei veritatem melius novit quam nos. Sed cupientem plura cogunt negotia finem ſcribendi facere. Audio editos eſſe Lugduni in Gallia (proſtabant Francofurti ſuperioribus nundinis) Characteres noſtros. Sunt in ea editione quędam a nobis adjecta non vulgata cum ad caput, περὶ ἀναισθησίας, tum alibi. Tuus Theophraſtus quid agat, ſcire cupio. Vale & feſtinationi ignoſce. Prid. Non. Jun. CIↃ IↃC XII.

EPISTOLA CXV.

EIDEM.

VIr præſtantiſſime, Tandem accepi quas diu exſpectavi literas tuas, poſt lectam epiſtolam ad Card. Perr. ſcriptas. Nihil memini legiſſe majori cum voluptate. cęterorum meorum ſcriptorum laudatio, ὀψιμαθὴς ſemper mihi viſa. hunc libellum a te commendari vehementiſſime ſum lętatus. non enim propria mihi illa laus eſt, ſed ad ſapientiſſi-

mnum Regem pertinet, graviſſimoſque hujus regni Epiſcopos: quorum ex mente libellus ille eſt ſcriptus. Ego ſi privato nomine ejuſmodi ſcriptum edidiſſem, a zelotis noſtris in plura fruſta diſcerptus eſſem, quam olim vel Actęon vel Pentheus a ſuis canibus & thiaſotis. Ne nunc quidem poſt illa tanta nomina ſatis ſecurus lateo. non enim deſunt, qui hęreſes meas adnotent, & graviſſime de me pronuntient. E Gallia ad Epiſc. Bathonienſem plures epiſtolæ venerunt, quibus ego graviſſime accuſor ut Papiſmi patronus. Ex Hollandia veſtra vir doctus & bonus ad me ſcripſit, damnare ſe non pauca in eo libello; quędam etiam toto animo execrari. ſic enim loquitur. Quid facerent hi cenſores, ſi aliqua Regis tanti reverentia & Eccleſiæ Anglicanæ eos non terreret? Te & divini ingenii virum Grotium noſtrum aliter ſentire non mihi eſt magis jucundum, quam Ser. Regi reverendiſque Epiſcopis, qui omnem φιλοκαινίαν ex animo oderunt. Ego conſcientiæ meæ integritate fretus & judiciis veſtris, quid de meis ſcriptis judicent aut judicaturi ſint Theologiæ omnibus ſeculis inauditæ patroni, pili non facio unius. Pergo igitur alacris in opere adverſus Baronium ſuſcepto: totis ingenii viribus id contendens, ut veræ pietatis amantibus & ſolam Dei gloriam quærentibus meos conatus approbem. Dura omnino provincia eſt, quam ſuſcepi: ſed ſpes mea omnis non in propriis viribus, quæ nullæ ſunt, verum ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ Ἰησοῦ. Qui putant nos in literis humanioribus conſenuiſſe, opus haut dubie mirabuntur, ſua exſpectatione longe majus. Theophraſtus tuus quando prodibit? juſſi meum codicem Lutetia afferri, qui ſi fuerit allatus, nonnulla tecum ſtatim communicabo, alicujus fortaſſe momenti: quanquam ſcio nihil tam parvum, nihil tam magnum eſſe, quod tuam diligentiam poſſit effugere. Deus immortalis te ſervet reip. literariæ. Vale, chariſſimum mihi caput. Lond. IV. Non. Jul. CIϽ IϽC XII. D. Elienſis te amanter ſalutat.

EPISTOLA CXVI.

EIDEM.

VIr clariſſime, qui tibi has reddidit, amicus meus eſt, & amicus de meliore nota, vir doctiſſimus & D. Epiſcopi Elienſis a multis annis αὐτὸς πλάτης. Is quum multos annos in illuſtranda lingua Arabica conſumpſerit, optavit priuſquam ſua ederet, poſſe inſpicere τὰ τοῦ κορυφαίου herois. Ea ſola illi fuit cauſſa ſuſcipiendi hujus itineris, hortatu τοῦ πάνυ Elienſis, qui nullis parcere cupit ſumptibus, ut ſtudiis literarum con-

consulatur. Ille vir magnus, a quo scis te amari & æstimari κατὰ τὴν ἀξίαν, petiit a me ut huic communi amico aditum patefacerem per literas ad tuam amicitiam. Speramus per te posse ipsi fieri copiam inspiciendi, quem servas, thesaurum. Quia vir simplex est, probus & pius, putamus non eum indignum tua benevolentia & gratia. Neque dubitare debes, si quid illi hoc iter ad voti summam profuerit, fore memorem & τῆς ἐυεργίας prędicaturum ingenue & candide. Nolo mihi fidem habeas; ipse experieris hominem non minus ἀπονηρον καὶ ἀφελῆ quam serio doctum in illis literis, quas pręcipue colit. habetis istic Erpenium, cui meus Beduelus, (sic enim vocatur is, de quo ad te scribo) probe est notus. Tibi vero, clariss. Heinsi, notum esse Erpenium existimo. Ille vir videtur mihi divinitus nactus esse spartam ornandi linguas exoticas, pręsertim Arabicam; cujus eam cognitionem labore improbo & magnis impensis est consecutus, ut ipsis Arabibus fuerit miraculo jam ante unum aut alterum annum. Ego certe stupore defigor, quoties de illo portentoso ingenio cogito. Audio illustrissimos Ordines alere professorem Arabicum. Oro igitur te, maxime Heinsi, ut efficias quo illa provincia huic tradatur, ne desit illi occasio occupandi ingenii. Versatur ille quidem, vel potius ejus pater, in re lauta; sed occupari oportet ipsum in aliquo vitæ genere honesto. Scio ipsum non esse a voluntate docendi alienum. Magnum decus adjeceris Academię vestrę, cui vel solus tu satis magnum es ornamentum, si effeceris, ut in ea professione illustriss. Ordines Erpenii opera utantur. Me ut hęc ad te scriberem, impulit insanus amor literarum, & cupiditas conatus doctorum promovendi. Tu quęso & Beduelum & Erpenium tua benevolentia complectere, & quibus poteris cunque rebus adjuva. Ego opus urgeo; sed negotium lentum est, & vix dum satis inchoatum. Videbis defensionem Scaligeri adversus Serarium super Herode alienigena accuratam & gravem. Amisimus nuper, vel pręmisimus potius Bongarsium, virum omni laudatione majorem. Beatum illum, qui non vidit mala patriæ, quę parant duo genera hominum, Jesuitę τὸ σύγχρον γένος, & οἱ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἰησουιτίζοντες. habemus enim & nos Jesuitas. Deus misereatur Ecclesię suę. Qui te servet ὦ ἀδελφὲ ἐμοὶ ποθεινέ. Vale. Lond. Kal. Aug. CIↃ IↃC XII.

EPISTOLA CXVII.

EIDEM.

VIr clarissime, scripsi ad te paucos ante dies per Beduelium Anglum, verbi Dei ministrum, quem non dubito σοὶ ἤδη ἐντυχεῖν, meas

tibi reddidisse. nunc aliud nihil habeo, quod tibi scribam, nisi hoc unum, ut pro tuo in me amore cures illi reddendas, quas ad te mitto. Literæ sunt uxoris ipsius, valde mihi commendatę. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Accepi ante quatuor, puto, dies clariss. Baudii epistolam, ad quam respondere nunc quum non possim, peto a te ut verbis meis ipsum salutes, & ei confirmes, me κατὰ λεπτὸν fide sincera accurate responsurum, ubi primum omnia exploravero. Valde enim fallitur ὁ περιφίλητος Baudius, cum putat deesse me hac in parte amici officio, qui ut fieret quod ipse cupit, magna parte fortunarum mearum redimerem. Sed de his brevi, & ad ipsum & ad te etiam. Vale meus amor. Londini, die XII. Aug. CIϽ IϽC XII.

EPISTOLA CXVIII.

EIDEM.

VIr clarissime, quas ultimo Augusti ad me dedisti, accepi nudiusquintus. habent hoc omnes epistolæ tuæ, ut incredibilem mihi semper voluptatem afferant. Videor videre oculis mentis σύμπνοιάν τινα θείαν ἐν ταῖς καρδίαις inter nos. quod si parum me credis oblectare, erras. Quo pluris te facio, eo vehementius gaudeo eandem utrique nostrum mentem esse, eundem sensum. Multum ea consideratio alacritatis mihi affert, ut pergam ἣν ἔλαχον Σπάρταν κοσμεῖν. Spartam meam voco, quando me divina providentia ad hęc studia traduxit, ut simplicem veritatem tuear, & piis lectoribus spectandam exhibeam. Scio parum hodie gratum id institutum esse τοῖς δοκοῦσι θεολόγοις. Spero tamen ἐν τῷ Κυρίῳ, ita me stilo moderaturum, ut facilius sit futurum τοῖς φιλοκάλοις nostra μωμήσασθαι, quam confutare. At οἱ ἐξ ἐναντίας mirabuntur diligengentiam nostram in detegendis erroribus, hallucinationibus; mendaciis τῶν νῦν συγγραφέων. det modo χρηστὸς Χριστὸς perficere, quod dedit inchoare. De filio τί δάκρυον αὖθις ἐγείρεις; non possum infelicis juvenis sine fletu & suspiriis meminisse. Non illi deerat ingenium, indoles quoque non pessima. Sed dum ego illum urgeo, ut eat per mea vestigia, & superet; quod fuit illi facile, si fata sivissent: reperti sunt viri graves, qui illum a me abducerent, & a professione purioris religionis. Ita ille ταλαίπωρος τοῖς ταλαιπώροις γνώμαις τέθνηκε. longa historia est, longæ ambages: sed ego immorari huic sermoni præ luctu nequeo. Nunc quid ille agat, juxta scio cum ignarissimo. Deus ὁ πολυέλεος in viam rectam illum sistat. Hoc vere possum affirmare, avertendo illi cum primis occasionem præbuisse diversitatem inter nostras hodie opiniones,

niones, & Ecclesię veteris. quam differentiam certi homines magni cum illi summo studio ostendissent, me inscio est effectum, quod fieri posse non putabam. De Beduello ago tibi magnas gratias. Non est in urbe D. Eliensis: qui ubi redierit, ex me tua in se merita cognoscet. & erit fortasse tempus, cum tu non adeo ἐμφιλοχώρητος, ut huc excurrere dedigneris. Urgerem te magis, nisi scirem averti te a tuis studiis sine damno reip. literarum non posse. Quas ad te mitto, velim, si me amas, (quis autem me amat, si tu me non amas?) diligenter cures. Scripsi aliquoties ad V. Cl. Drusium, nec meas accepit. Tu facito quęso ut accipiat. Poëmata Græca tua non dubito fore similia cæteris ingenii tui monumentis. Ego nihil possum ad te mittere ante absolutum magnum istud opus, quod me assidue exercet. Itaque Exercitationes illi, opinor, nomen faciam. Utinam perficiendi det bonus Jesus facultatem. Vidisti P. librum adversus me, quem ante aliquot dies Rex ad me misit. Legi avide: & ne dissimulem, capiebat me scriptionis elegantia. Sed dolet mihi virum eruditum tam fatue, tam insulse, tam perdite patronum agere doctrinæ parricidialis. minatur in extremo libro fulmina, tonitrua, & nescio quas διοσημείας. Sancte juro tibi, non aliter affici me talium scriptorum lectione quam si nihil ad me pertinerent. Id doleo unicum, Satanicæ caussæ tot existere patronos. Constitui silere, donec opus perfecero, tum si Deus volet, unica præfatione omnes istos canes intrepidus aggrediar, & veritatis gladio accinctus facile ἀΐδῃ προϊάψω. Fruantur interim insania sua, dum ego strenue cum magno athleta me exerceo. Deus pater Jesu Christi Ecclesiæ suæ misereatur, idemque te servet, amicissime amicorum. Lond. VII. Kal. Oct. CIↃ IↃC XII. stilo Galliarum. V. Cl. D. Grotium si videris, meis verbis, ni grave est, officiose salutabis.

EPISTOLA CXIX.

EIDEM.

PLures a tę brevi tempore literas accepi, Heinsi pręstantissime, omnes μεμψιμοιρίας & querelarũ plenas. fateor aliquãdo pluscùlas fortasse præteriisse hebdomadas dum sileo: sed non sum mihi conscius omissæ penitus responsionis ad ullam e tuis. Ego eadem semper utor via; quę an sit tuta & commoda, nescio. Amicus est quidam meus vir probus & τίμιος, qui operam suam non semel ultro obtulit. Quare semel apud animum tuũ, si me amas, constitue, non solere me in scribendo ad te indiligentem esse aut lentum. nihil enim facio libentius: nihil majore cum voluptate quã aut lego tuas aut scribo ad te. & hoc & illud σκιαγραφῶν

ἐμοὶ τὴν σὴν τελεσιουργὸν ἐμπειρίαν. Nuper clarissimus Theologus Scultetus dicebat se petiisse a te an velles venire: sed tua nobilia incepta ejus boni fruitionem nobis invidisse. Utinam aliter aliquando eveniat! excipieris a D. Eliensi sane quam amicissime. Nuper eram apud illum, quando amicus tuus & ipsi & mihi tuas reddidit. Excepit prolixa humanitate tuum amicum, quem neque ipse neque ego postea vidimus. dixit etiam mihi D. Episcopus se tibi statim responsurum. Utinam omnes docti viri, quos habet hoc regnum non paucos, (etsi pares Eliensi sane oppido paucos) pari candore cum ipso essent prediti! Sed quam longe aliter se res habeat, paucis cognosce. Non te fugit opus moliri me, quo Baronii annales confutem: id ego opus & voluntate mea suscepi, & jussu maximi Regis. Quum apud eruditos magna esset exspectatio nostrarum in illo genere vigiliarum; repertus est Etinæ qui occupare hanc laudem conaretur, & ut scirent omnes nihil ad eam opus esse Anglis homine peregrino, magno studio Prolegomena Baronii confutare aggressus vix absolutam opellam curavit edendam. Hoc etsi magno silentio actum, innotuit tamen, & mihi allatus est index capitum eo libro tractatorum: quem ego statim inspiciens firme credidi in meas vigilias esse factum. idem ordo, eadem ratio scriptionis, eadem testimonia allata, digressiones quædam simillimæ: at tractatio longe diversa, quod didici ex iis qui legerunt. & omnino etsi vir ille doctus est & acris ingenii, nihil tamen ut certo scio ad nostram diligentiam. Ei viro nomen est Montacuto. is est qui quędam Nazianz. ante biennium edidit. Acciderat ut operis nostri partem maximam illustris. Archiepiscopus paullo ante legisset: itaque ęmuli libellum, etsi nuncupatum sibi, edi vetuit, & factum detestatus est. ἴσθι δὲ, ὡς οὐκ ἐξ ἰδίας ἐπινοίας τοῦ ἐπισκ. τ Οξόνιον. ἀλλ' ἐξ ὑποθήκης ἄλλου ὃς αὐτὸν θαυμάζει, τῇ αὐτοῦ διακονίᾳ χρησάμενος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ τοῦ χρυσορρήμονος. ἐκεῖνός ἐστιν, ὃν πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν ὁ μακαρίτης Σκαλιγερὸς ἡμῖν διὰ πολλῶν ἐπιστολῶν χαρακτηρίσας, ὑπὸ τὸ πέρας ἐλέγχεται εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν τὸν κάλαμον βάψας. Ille est, qui ad omnem de viro divino mentionem hoc oraculum in ore semper habet; Sc. fuit pręceps Grammaticus, stultus Philosophus, furiosus Mathematicus. Hanc historiolā volui te non nescire, ὦ αὐτάδελφον ἐμοὶ κάρα. Hoc postremū adjiciam, plures tuarum non esse mihi redditas ex eo conjicio; quod misisse ais libellos quosdam; qui mihi non sunt redditi. Ego quum diligenter quęrerem, tui nihil inveni apud nostros bibliopolas noviter a te editum pręter orationes tuas, quas statim comparavi, statim & legi: nec sine admiratione ingenii tui, nec sine risu propter παράδοξον argumentum & ἄδοξον, quod ingeniose tractatur oratione integra. Deus immortalis te servet, & ceptis tuis magis magisque in dies benedicat.

Vale.

Vale. Lond. IV. Non. Jan. stil. Lil. CIↃ IↃC XIII. Hanc historiam noli communicare nisi cum amicissimis. οὐ γὰρ ἀκίνδυνον τοῦτό γε.

EPISTOLA CXX.

EIDEM.

VIr magne, Feresne me ita ex abrupto tribus verbis tecum agentem? feres, opinor, quia amas, & scis vehementer a me amari. Mihi quidem argumentum non deest de quo scribam: sed deest otium, deest tempus τό γε νῦν εἶναι. Igitur de aliis alias. Nunc scire ex te cupio, verane fama sit quam accepi, de proditura brevi editione omnium scriptorum τοῦ μακαρίτου Scaligeri. Audio curari illam nunc Genevæ. Quod si magna cura a te non est actum, ut fides adhiberetur, exspecto monstra, non librum. Vidisti Josephum illic editum? In nupera editione Com. in Suetonium annotatiunculam scelestè truncaverant, ut sumptui parcerent aurei unius aut alterius ad sculpendum Galbæ veterem nummum. Scripsi ea de re ad venerandum virum D. Faium, qui abunde satisfecit, & reficienda illa folia curavit. Utinā serio per literas cum illo egisses. Quicquid sit, aveo scire quid in eo negotio sit a te factum. Nos gratia Dei, ἐν πολλαῖς τοῦ σώματος ἀσθενείαις pergimus tamen πόλεμον πολεμίζειν οὐκ ἄσπονδον μέντοι, μᾶλλον δὲ εἰρηνοποιόν. Vale amicorum suavissime καὶ ὡς ἀληθῶς ποθεινότατε. Deus te servet. Lond. prid. Non. Febr. stil. Gall. CIↃ IↃC XIII.

EPISTOLA CXXI.

EIDEM.

POst novissimas quas ad te scripsi, præstantissime Heinsi, binas tuarum accepi, non sane a cursoribus allatas: nam priores annos duos erant scriptæ: alteræ ante menses, opinor, tres. Vides fidem & diligentiam eorum quibus tuas committis. potui minore spatio ex ultima India literas accipere. Posterioribus adjunctum erat munus tuum, quo me beasti, Peplus & Orationes tuæ. Orationes ante aliquot menses mihi paraveram, & ab earum lectione recens quędam ad te scripseram. Peplum ante non videram. quo avidius acceptum πεπάνηκα. Vere opus tuum; id est, eo viro dignissimum, qui in cognitione τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας paucos habet pares, scribendi usu omnes longe superat. Οἵαν ἀνδρῶν τεθαύμακα τὴν ἄγαν εὐφυΐας καὶ παιδείας. Sed Theophrasto tuo quid fiet?

tum

tum autē de editione Aristotelis si cogitas, facis id quod te decet. Quis enim præter te par tanto incepto? Ego pensum urgeo. Ac quoniam quæ jam scripta sunt, mediocre volumen possunt conficere, placet sapientiss. Regi editionem non differri. Quod si Deo opt. max. visum fuerit, ad nundinas Francofordienses partem aliquam edendam existimo. Quod utinam cum aliqua Ecclesiæ Dei utilitate fiat! Oro illum & supplex veneror, ut te servet. Vale vir præstantissime. Lond. IX. Kal. Mart. CIϽ IϽC XIII. Cl. V. Baudium, & amicissimum Erpenium meis verbis ut salutes te rogo. Scripsi non ita pridem ad utrumque, & D. Baudio nuperas nuptias sum gratulatus.

EPISTOLA CXXII.

EIDEM.

VIr præstantissime, Raptim hæc ad te scribo, ex inopinato hanc occasionem nactus. Scito igitur valere me, & eo quod consuetudine maximi viri Hugon. Grotii interdum fruar, felicitatē meam satis prædicare non posse. O virum admirabilem! equidem scivi hoc etiam ante; sed præstantiam divini illius ingenii nemo satis capiet, nisi qui vultum præsentis viderit, & sermones loquentis audierit. in vultu probitas habitat: sermones doctrinæ exquisitissimæ, & pietatis sincerissimæ sunt indices. Nec putes solum me illius viri admiratione captum esse: omnes docti & pii quibus ille innotuit, similiter sunt affecti. Rex ipse cum primis, & D. Eliensis, de quorum judiciis plura, si jam vacaret, possem tibi narrare. Quam sæpe autem in nostris colloquiis tui fiat mentio, ex ipso melius intelliges, quando ad vos redierit. Ille tibi significabit, quo tui videndi desiderio ipse flagrem. D. quoque Eliensis te posse aliquando in ædibus suis complecti vehementer cupit. Quod si hujus insulæ invisendæ cupiditas te unquam invadat, debes illos menses omnino evitare quibus urbe abest ὁ πάνυ Eliensis: sunt autem fere hi, Julius, Augustus, September; solet ille per hoc trimestre spatium in Episcopatu suo manere: digna sane regione, quam semel videas. ille autem dignissimus, quem docti invisant, ubicunque tandem locorum fuerit. Sed ego ægre passurus fuero, in Anglia te esse, nec mecum tamen esse. Volui te hoc monitum; quia spem tui adventus non semel fecisti. Vale, vir clarissime, & me ama. Lond. Prid. Eid. Apr. CIϽ IϽC XIII.

EPISTO-

EPISTOLA CXXIII.

EIDEM.

PRæter exspectationem meam accidit, ut ὁ θαυμάσιος Grotius sine meis ad vos rediret. spetabam me hoc itinere Oxonium instituto prius Londinum reversurum, quam ille negotia publica, quorum caussa ad Seren. Regem missus fuerat, ad exitum perduceret. Miratus itaque sum cum literas illius acciperem paucis post meum ab urbe discessum diebus scriptas, quibus in procinctu se esse significabat, biduo post discessurum. Ita factum, ut sine meis ille ad vos rediret. Puto autem te accepisse, quas scripsi ad te non ita multis diebus ante quā Londino discederem. Accepi postea duas tuas orationes sacras: quas statim cum legissem, cupidus tamē easdem sæpius legendi, in hoc itinere solas *illas* cum Peplo tuo & uno aut altero libro mecum attuli. Utinam plura scribas in eo genere. Quod hodie pauci faciunt, ad veram pietatem, & eam quæ devotio dicitur, omnia tu pie & prudenter refers. At nostrorum σοφῶν quotusquisque hodie de his serio cogitat, ut melior evadat. Omnes disputando, pauci bene vivendo, vincere adversarios studemus. ⁎ ⁎ ⁎. De Peplo vero tuo quid dicam? admiror τὸ γόνιμον τοῦ ἑλληνισμοῦ. quem hodie in paucis observo. Tibi vero lingua Græca magis quam Belgica videtur esse vernacula. Tuum igitur est de nostris scriptis pronuntiare, non illius ἀλιτηρίου Græculi Cretensis, qui negat me vel prima elementa doctum. Opus quod, volente Deo, jamjam sum editurus, inimicos meos adiget ad laqueum. Certe hoc spero me assecuturum, ut ipsi, si quid est in eis candoris, laqueis dignissimos se esse pronuntient. Impii homines, quos non pudet, cum adversus me scribunt, suspicionē injicere, quasi parens meus suspendio vitam finierit. Equidem nesciebam quo spectaret in illorum scriptis illa crebra laquei aut restis mentio. sed docuit me Swertius vir optimus, τὸν θεοστυγῆ Bonarscium hanc fabulam excogitasse, & sic multis persuadere. Deum immortalem! quæ est hæc plus quam diabolica rabies? Parens meus Dię Vocontiorum fato functus est. Kal. Jan. ante annos XXVII. in morbum incidit. Kal. Febr. beatam animam Deo reddidit. Elatus est humeris honestissimorum ejus urbis civium. deduxerunt funus omnes fere nobiles religionis nostræ, qui tunc ad comitia in eam urbem convenerant. Decem millia hominum ἀξιοπίστων in testimonium possum advocare. Quis igitur inauditam istorum canum Cerbereorum rabiem non miretur? in præfatione operis mei, si volet ὁ μέγας Θεὸς, respon-

debo iſtis parricidis, ſed paucis; non enim ira mea digni ſunt. Sed moror te. Vale vir præſtantiſſime καὶ δι' ἡμερῶν ἀσπίλει. Oxoniæ XVI. Kal. Jun. CIↃ IↃC XIII.

EPISTOLA CXXIV.

EIDEM.

VIr clariſſime, non patitur rerum mearum ſtatus, ut multis te morer. nam & curis moleſtiſſimis & negotiis diverſiſſimi generis obruebar, cum hæc ad te exarabam. Sed veterem amicum, virum probum, doctum, & apud Rupellenſes Græcarum literarum profeſſorem ſine meis ad te venire nolui. Ille tibi de noſtro ſtatu plura narrabit: ſi tu, uti ſpero, ad tuam amicitiam aditum ipſi patefeceris. Puto eſſe iſtic Iſaacum Chabançum, ſororis meæ filium, juvenem propter ſingularem ſuam pietatem & probitatem mihi chariſſimum. Scripſi illi, ut te inviſeret, quem velim ut alterum me amplectaris. Ille de meis rebus omnia tibi exponet; quas quidem ipſe melius quam ego notas habet. Vale, vir clariſſime & me ama. Si ad τὸν πάνυ Grotium ſcripſeris, rogo te ſignifices ipſi me Regis nomine ad ipſum ſcripſiſſe: ſed literas poſt unum alterumve diem legato Illuſtriſſimorum Ordinum ſum daturus. Σὺν Θεῷ qui te ſervet. Lond. IV. Eid. Jul. CIↃ IↃC XIII.

EPISTOLA CXXV.

EIDEM.

VIr clariſſime, quod rarius ad te ſcribo, ſcito duabus de cauſis id fieri. prior quia editione novi operis occupatus, curis obrutus & moleſtiis pene abſorptus, vix jam ſum par oneri: quum præſertim ad cætera σκληρὰ accedat diuturna uxoris abſentia, quæ in Galliis quintum jam menſem agit. Altera ratio eſt, quia ne tu quidem ſcribis. nam quod valde miror, poſt reditum iſtuc τοῦ πάνυ Grotii unas a te accepi literas; ego ternas ad te miſi. Quid ſit cur frequentiores tuas mihi invideas, divinare non poſſum. Niſi quod totum te in ſtudiis eſſe nullus dubito: Benedicat Deus immortalis tuis conatibus & inceptis omnibus. Sed noli, amabo, propter nimiam in ſtudiis contentionem veteris amici oblivisci. Theophraſtum tuum percurrebam his diebus, & tuas notas avidiſſime deſiderabam. Etſi me ſtudia habent diverſiſſima; refero tamen oculos interdum ad priores delicias. Quanquam ſcito, ab annis quam-

quamplurimis ita me alias literas tractasse, ut semper tamen sacræ, & quæ ad sacras pertinebant, me sibi vindicarent. Quid profecerim, Ecclesia Dei brevi, ut spero, judicabit. Operis quod jam sum editurus, pars fere dimidia est profligata. procul tamen adhuc absum a meta; quam det contingere ὁ ἐπὶ πᾶσι. Qui te, vir clarissime & amicissime; servet. Vale. Lond. VIII. Kal. Sept. CIƆ IƆC XIII. Qui tibi has literas reddidit, adolescens est probus, amici mei cujusdam filius, quem tua amicitia velim digneris. De magno Grotio diu est cum nihil intellexi. Scripsi nuper jussu Regis. Illi & D. Baudio, nisi grave est, salutem a me nuntiabis.

EPISTOLA CXXVI.

EIDEM.

VIr clarissime, quid acciderit, cur tam raras aut potius nullas a te literas accipiam, nescio. Ego tamen quoties possum scribo. & porro scribam, nisi tu non vis. Adeo ἐῤῥιζωμένος est meus in te amor, ut ne si velim quidem, possim abstinere, quin de te cogitem & tuas desiderem. Cupio scire ut valeas, & quid jam pares. Me exercitationes meæ ad Card. Bar. Annales mirum in modum habent exercitum. Jam Dei beneficio ad paginam est perventum CCCL. & procul tamen absum ab optata meta: feram te judicem, simul ac liber erit editus. Atque utinam prius tecum de multis συζητεῖν licuisset! Utinam viveret ὁ μέγας τῶν πινακοδελφίων κορυφαῖος. exigerem ab eo ceras miniatulas. Commovi totum agmen Loiolitarum. asinitatem τῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων multis locis patefeci. Noli putare me ab illis mihi metuere. πέποιθα, πέποιθα, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. Qui te servet, vir clarissime. Vale. Lond. prid. Kal. Oct. CIƆ IƆC XIII. Mortem τοῦ πάνυ Baudii iniquissimo animo tuli. Magnam vestra Academia fecit jacturam. legi ejus Inducias & eo magis dolui. Si postumus illi nascitur, omnem movebo lapidem, ut illi aliquid boni procurem. Jam conveni quosdam proceres, ut nobilissimum Sydneum, qui operam suam promisit.

EPISTOLA CXXVII.

EIDEM.

VIr clarissime, novi probe & memini in ære tuo esse me. Nam iis literis quas a te mihi reddidit doctissimus Erpenius, respondere ad

hanc diem non potui. Ita me curę & occupationes obruunt, quibus par non essem, nisi vires huic corpusculo ἄνωθεν sufficerentur. Opus meum gratia Dei quotidie procedit. sed multa restant tamen ad finem. Nunc versamur in arduo argumento de Paschate veteri & novo. Damus operam assidue, ne quid excidat nobis, quod vere piis jure possit displicere. ostendemus σὺν τῷ Κυρίῳ, sententiam de præsentia Christi in Sacramento, quam istic adeo quidam sunt detestati, esse Calvini maximi Theologorum, & omnium qui totam veterem Ecclesiam non putant fuisse Antichristianam. Errores Pontificiorum, si quis alius, ego ex animo detestor: sed dum Charybdin fugimus in Scyllam incidere non debemus: quod vereor ne hodie multi faciant, quos totam vetustatem facere non nauci mihi compertissimum est. spero, edito opere hoc, in bonorum, doctorum & vere piorum æquitate fore mihi paratum præsidium adversus eos, qui nomen meum sine caussa allatrant. Scio satis nullum opus jampridē exiisse, quod Romanensibus fuerit magis exosum. idem tamen an multis nostrorum futurum sit acceptum, hoc vero ego nescio. Quicquid erit, solabitur me conscientia mea; qui in negotio religionis privatam opinionem foveo nullam, quod multi hodie faciunt. Librum magni Grotii vidi, & cum incredibili voluptate legi. Doleo esse illi datam occasionem scribendi adversus hominem in nostris partibus non parvi nominis. Ea res scandalo erit multis: qui non satis attendent, quam personam author gerat. Scripsi ad illum jussu Regis. Qui fortasse operis hujus labore defunctus & te, charissimum mihi caput, & illum propius videbo. manet enim in animo meo alte impressa cupiditas visendi vestras regiones, quæ fama & gloria rerum gestarum nobilissimas gentes obscurant. Amicissimo & doctissimo Erpenio officiosam salutem meis verbis, nisi grave est, nuntiabis. Vale & me ama. Lond. proprid. Eid. Nov. CIƆ IƆC XIII.

EPISTOLA CXXVIII.

EIDEM.

AMicissime virorum, tuas hodie accepi: illas dico, quibus erat adjectum epigramma elegantissimum. Auctorem illius quod dissimulare voluisti, frustra fuisti. Novi ego τοῦ παιδὸς τοῦ πατρός. novi autem ex duplici signo, amoris erga me & doctrinæ. utrumque signum in te unum competit insigniter. Itaque tibi ago immortales gratias. Fatebor ingenue ambitionem meam: nam cum responsum Oxonii ad Cretensis librum paretur, ego tam metui ab aliorum versibus, quam optavi

tuos

tuos tacito voto. Dabo operam, ut non uno loco edantur. & quidem ut spero a filio secundo natu Latine versi. Utinam possem illum tibi in disciplinam tradere: non est aspernandæ indolis. Ego autem ne corrumpatur, illum a latere meo ægre patior discedere. Plura de eo alias σὺν Θεῷ. Meum opus crescit, ut scripsi tibi ante quinque dies. In molestissima parte jam versor. Sed Deus aderit sæpe invocatus. An aliquid Græce didicerim, hoc quoque opus testabitur. Quod si tu vidisses, peterem a te carmen Græcum, quod meos inimicos ad restim posset adigere. Sed nolo aliquid te laudare, quod prius non legeris. Secunda editio σὺν Θεῷ hac accessione superbiet. Peto a te, ut D. Erpenio, mihi charissimo viro, aurem vellas de loco Matthæi, super quo ipsum consului: *Tu es Petrus: & super hanc petram*, &c. Vale clariss. vir, & mihi dilectissime. Lond. XIV. Kal. Dec. CIϽ IϽC XIII. Scripsi ad D. Grotium ante dies quinque.

EPISTOLA CXXIX.

EIDEM.

VIr clarissime, confido accepisse te eam epistolam, qua egisse tibi gratias memini de Epigrammate venustissimo quod misisti. Scito id statim esse editum in fine libri, quem Doctor Prideaux scripsit contra Cretensem nebulonem. Adjecta est versio, sive potius imitatio filii mei Merici, qui jam pridem gestit sese in disciplinam tibi tradere. Me ne illum a me dimittam, triste fratris exemplum deterret. Eum librum una cum opere meo brevi [illegible] τοῦ θεοῦ ad te missurus sum. Restant duntaxat indices & præfationes: quæ futuræ sunt aliquanto uberiores, &, ut spero, piis hominibus gratæ. Exspectabo judicium tuum, & aliorum qui istic sunt τοῦ ἀγαθοῦ κόσμου. Tu vero Musarum decus unicum, ecquid jam agis? Nos senescimus, & ingeniolum τὸ ἀκμάζον, Dei beneficio, corpus habet admodum caducum, cui multa mala medici denuntiant. γενηθήτω δὲ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τοῦ πολυελέου. Sed de his brevi plura, uti spero. Vale, & me ama, qui te fratris & præceptoris loco habeo. Lond. proprid. Kal. Febr. CIϽ IϽC XIV.

EPISTOLA CXXX.

EIDEM.

VIr clarissime, nuper scripsi, opus meum esse Dei gratia ad umbilicum perductum. sola tum erant prolegomena, quæ publicationem illius impediebant. Ea vero tandem scito esse absoluta, meque post diem tertium mercatori istic noto D. Bursamach tria exemplaria traditurum istuc curanda: unum tibi, alterum Grotio, tertium Erpenio. Non potui citius hoc præstare. vix enim dies sunt elapsi quatuor aut quinque, ex quo ultimum folium est impressum. Itaque ne ὁ πάνυ quidem Eliensis habet a me exemplar. Scito esse allatum ad Regem Ser. scriptum Scioppii adversus ejus Majestatem & adversus me, plane furiosum. Mihi objicit lenocinium, stuprum, adulterium, furtum; uxori longe castissimæ adulterium; patri optimo, similia scelera. fingit quæ nunquam sunt facta; adjicit personarum & locorum circumstantias, ne quid desit ad probabilitatem. Ego, volente Deo, simul ac liber erit Francofurto allatus, respondebo serio & accurate. Hoc volui nescius ne esses. Vale, & si me amas, μέμνασο ἀπιστεῖν τῷ κολαβράτῳ ἀλάστορι. Scripsi raptim Lond. Eid. Mart. CIↃ IↃC XIV.

EPISTOLA CXXXI.

EIDEM.

VIr clarissime, quoties venit in mentem quam raras a te literas accipiam, silentii tui caussam soleo requirere, nec possum invenire. Quid enim tuus Casaubonus commeruit, cur has tu ab illo pœnas exigas! Vere dico, genus id quoddam tormenti est mihi, quoties tuas diutius cogor exspectare. Si te non amarem κοινὴν ὥραν, quietiore animo tuis præstolarer. Accedit quod nunquam aliquid a te literarum accipio, quin redeant in memoriam illa tempora, cum nullam a te solebam epistolam accipere solam; sed semper binas simul, quarum erat una tua, altera magni illius amici mei τοῦ νῦν μακαρίτου Jos. Scaligeri, cujus viri incomparabilis memoriam vigere in animo testatur opus in Baronium, quod in tuas jam manus pervenisse nullus dubito. Misi ante mensem doctissimo Erpenio aliquot exemplaria, rogavique ut eorum unum tibi redderet. Quod nihil ad te literarum tunc dedi, morbus impediit, a quo ne nunc quidem sum liberatus: & si jam Dei gratia κλινήρης non sum.

ſum. Verum ſcito, amiciſſ. Heinſi, corpore nos eſſe admodum affecto, & graviſſima a medicis, morborũ genera nobis denuntiari, non tanquã imminentia, ſed ut jam contracta, & quæ diutius latêre non queant. Jam ſunt aliquot menſes, cum urinæ effundendæ magnas difficultates experimur. An ea ſit vera λιθίασις, inter medicos nondum convenit. Accedunt alia incommoda valetudinis multo etiam fortaſſe magis metuenda. χωρὶς δὲ τὸ τῆς ἰσχουρίας πατρὸς θέλημα. Mitto tibi librum Doctoris Prideaux, ubi eſt tuum elegantiſſ. epigramma. Nunc poſtquam opus meum vidiſti, ſi tua commendatione illud judicaveris non indignum, audebo Muſas tuas appellare Carmini τοῦ πάνυ Grotii adjectum eſt epigramma, quod ne ipſe quidem intelligo. ſed non potui non adjicere. Vale, vir clariſſime. Lond. Kal. Maj. CIƆ IƆC XIV. Fiducia, quam habeo de tua amicitia, facit me audacem, ut non verear grave onus tibi imponere, tot literas curandi, quas mitto. Hoc a te obnixe peto. Tuum de meo opere judicium & amicas ὑπομνήσεις exſpecto.

EPISTOLA CXXXII.

EIDEM.

Vir clariſſime, gratulor tibi novam profeſſionem, qua te nuper fuiſſe ornatum, ex tuis literis & diſertiſſimis orationibus quas miſiſti intellexi. Ego quid tibi rependam, nihil jam habeo. Nam poſt editionem operis mei, (quod ſtatim ad te miſſum an acceperis, nondũ ſcio) curando corpori operam dare ſum coactus. Itaque a ſcriptione nunc ceſſamus non prius redituri ad penſum ſive Baronianum ſive Polybianum, quam de futuro meo ſtatu erit aliquid certi conſtitutum. Optarem omnia tua opera, & poëtica & τὰ φιλολογάδην γεγραμμένα, in unum tomum eſſe conjecta. Mihi jampridem eſt in animo filium meum Mericum in diſciplinam tibi tradere, ſi Deus immortalis vota mea exaudiat, neque tu nolis. Cupio in Græcis, Latinis & Hebraicis literis ipſum ſerio exerceri. Hoc in Anglia poſſe fieri ſperare non poſſum. nam hic locupletiſſima ſunt collegia; ſed quorum ratio toto genere diverſa eſt ab inſtitutis omnium aliorum collegiorum. Quo ſumtu filium poſſim iſtic alere honeſte, ſcire velim. Quod ſi res meæ ferunt, ut par ſim futurus illi impenſæ, exſpecta me iſthic non multo poſt tuas acceptas. Si conſilium probas, cogitabam apud D. Polyandrum hoſpitium illi procurare, fieri modo queat. te enim ſolum vivere, neque aliud niſi tua ſtudia curare audio. Spero tamen hoc ſaltem impetraturum me ab humanitate tua, ut filio meo velis eſſe, quod fuit ὁ μέγας Scaliger tibi,

ἐγκελευστὴς nempe & assiduus hortator. Vale, vir clarissime & amicissime. Lond. XIII. Kal. Jun. CIƆ IƆC XIV. Misi nuper ad te grandem fasciculum, quem an acceperis, velim significes: erant in eo multæ epistolæ, quas spero esse a te curatas. Opus Baronianum ad optimum & clarissimum Erpenium fuit missum.

EPISTOLA CXXXIII.

EIDEM.

VIr clarissime, tertius jam exactus est mensis, cum librum meum adhuc musteum tibi misi. Quia autem eo tempore jacens in lecto ex adversa valetudine dare ad te literas non potui, ubi primum melinscule habere cepi, grandem fasciculum exaravi & ad te misi, in quo literæ continebantur ad plurimos amicorum meorum, qui isthinc ad me scripserant. Multum mea interest scire an fuit rite curatus ille fasciculus; quod ut mihi significares magnopere te rogaveram. Scripsi postea etiam alias literas, misique ad D. Grotium, itemque alios, & de missis libellis tuis grates egi gratissimas. An tot meæ epistolæ perierint, velim mihi quamprimum significes. nam Exercitationes meas tibi fuisse redditas ex literis optimi Erpenii cognovi. cum tibi vacabit, cognoscam, spero, e tuis. Vale, & me ama. Lond. Eid. Jun. CIƆ IƆC XIV. Si librum meum vel obiter inspexisti, vidisti mendas fœdissimas passim toti operi inspersas. vidisti & mea σφάλματα ἐξ ἀπροσεξίας, quæ manum secundam desiderant,

EPISTOLA CXXXIV.

EIDEM.

VIr clarissime, post longam & molestissimam tuarum exspectationem tandem χρυσοῦ ἀνταξίαν epistolam accepi, quæ super obitu τοῦ μακαρίτου ἡμῶν ad nos scripta est. O quas ego tibi gratias referam pro tali officio? quid rependam tibi ἀντάξιον unius illius epistolæ? quicquid a me fuerit profectum, minus erit tuo munere. Gratias igitur agam tibi quantas possum maximas: illum vero divinum parentem nostrum μακαρίζω τῆς τελευτῆς: in qua veræ pietatis & constantiæ tot edidit testimonia. Plura tecum de rebus meis cupissem; sed narrabit tibi vir honestissimus, quanta cum celeritate ipso præstolante hæc mihi exaranda fuerint. Plura igitur alias σὺν θεῷ, qui te & omnes amicos servet, imprimis

mis Dom. Baudium, cujus epistola de rebus Theologicis istic turbatis magno mihi dolori fuit. Deus omnia componat, & vos servet. Vale & me ama. Raptim, VI. Eid. Maj. CIↃ IↃC IX.

EPISTOLA CXXXV.

DANIELI TILENO.

Legi librum tuum, eruditissime Tilene, eoque nomine tibi gratias ago maximas. vellem referre possem, & ἀντίδωρον mittere opus, in quo tot menses sumus: sed non patitur operarum nostrarum lentitudo. Quod malum aliud quoque est consecutum. Nam quia inter manus nostras tamdiu hæsit ista commentatio, factum est imprudentibus nobis, ut longe supra id quod institueram opus cresceret. Quid facerem? αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. Nam quæ videbantur obscura & implicita, dissimulare candoris nostri non erat. Sed de nostra opera alias. Tuus vero liber, amicissime vir, incredibiliter me delectavit, ut omnia semper tua, a quorum lectione nunquam nisi melior discedo & doctior. An erit umquam illa dies, cum τῇ σοφιστικῇ καὶ ταῖς ἀπὸ τῆς ἐντελεχείας ἐλπίσιν ἀποπεπλανημένος Antagonista tuus veritati manus dabit? ὢ ἔπος gloriosum, & quavis melius victoria. Sed vetat nos hoc sperare ἡ τῆς καρδίας πώρωσις, πάθος θανάσιμον, eorum hominum, qui agnitam veritatem infesto animo persequuntur. Miseret me illorum, maxime autem veteris amici mei, qui Venetiis nuper ad me literas dedit accuratissime scriptas, ut me ad suas partes traheret. Ibi vir ingeniosissimus & facundissimus multis disputat extra Ecclesiam esse me, quæ una sit, Romana nempe, omnibus numeris perfectissima. hæc una Christo legitima sponsa. in hac una speranda salus, & hoc genus quisquiliarum. Nosti enim repositam toties cramben. Ille autem non contentus immeritis laudibus Romanam Ecclesiam ornare, nostram insuper conviciis proscindit; & quanta maxima potest ingenii vi nostros lacerat, improbos, impios, irrisores nominans, & turbarum auctores: & quid non? Heu miserum! οἷος ἐξ οἵων. Ita me Deus amet, charissime Tilene, ut ad lectionem illam totus cohorrui. Videbar enim videre imminentem Dei dexteram, & ultricem manum. Ne nunc quidem extra pavorem sum, & illud cogito, ὀψὲ θεῶν ἀλέουσι μύλοι, ἀλέουσι δὲ λεπτά. Det illi Deus rectam mentem. Idem te servet, & amorem tuum mihi. Vale. Scripsi raptim tertio Kalendas Sextilis Juliani. CIↃ IↃC II. Galenum vocari ἄθεον miror, virum tam assiduum in Dei sapientia prædicanda. Ego illum eo maxime nomine dignum laude & æterna prædicatione semper judicavi,

EPISTOLA CXXXVI.

DAVIDI HOESCHELIO.

SCripsi his diebus notulas nescio quas ad Suetonium recens minore forma editum. Ejus simul & illarum unum exemplum tibi, Velsero alterum mitto. non dubito te pro summo tuo in me amore muneris levitatem æqui bonique consulturum: gravissimus & minus familiariter notus Velserus ne fastidiat nostras nugas, interdum vereor: sed aderis tu & munusculo, quod a se non habet, verbis tuis pondus adjicies. In Atheneo pridem sumus: & procedit ejus editio, verum ita lente ut plane testudineus hic noster sit gradus. Interea suscepi quasi invitus, sed suscepi tamen, Spartiani, Capitolini & omnium id genus historicorum editionem. Appello tuam, appello Velseri fidem, ut me vel libris vel animadversionibus vestris adjuvetis. hoc a vobis sic peto, ut majore contentione nihil possim. sum enim parum ad id ceptum viaticatus. Expertus sum in Apuleio & Suetonio, quanto usui primę editiones esse possint. eam non habeo istorum authorum: si vestra opera mihi illa contigerit, immortali beneficio me affectum a vobis putabo. Libellos, quos mihi dono misisti, legi omnes: nec diffiteor paucula quædam in iis mihi observata vel suspecta vel manifesta mendi. Sed quia illa levia erant & operis ascribenda, ideo notare neglexi. cum voles relegam, & monebo. Vale amicissime Hœscheli. Genevæ a. d. VI. Kal. Sept. CIↃ IↃC VI.

EPISTOLA CXXXVII.

EIDEM.

QUas Francofurtum miseras, accepi, vir doctissime, & libellum insimul quem muneri misisti: eoque nomine & ago & habeo tibi gratias. Laudo factum tuum, quod etiam ad has minutias descendere non graveris, dum studiosæ juventuti consulas. Sed te eximia eruditio tua multum in istis operæ aut temporis ponere non patitur. Alius generis sunt, quæ a te omnes φιλομαθεῖς exspectamus & flagitamus. Habes amplum, in quo excellens ingenium tuum occupes, stadium. Veteres dico Theologos, qui in nobili Augustana bibliotheca latent. hos profer, sodes, in lucem & novo nos semper aliquo bea munere. Athenęus noster paullatim eo deductus est, ut serio a nobis recensitus plus dimi-

dia

dia parte jam sit editus. Mea ratio hęc fuit: ut textum infinitis emendatum suppletumque locis ederem, cui e regione versionem Dalechampii cum notis non tam adjeci, quā passus sum adjici. Meas emendationes quarum ratio reddenda erat, in libro animadversionum servavi. Si votis Deus annuerit, spondeo opus fore non pœnitendum. Quanquam illud moleste accidit, quod ante migrandum hoc loco mihi est necessario, quam res sit plane confecta. Sed in fide & diligentia Pauli Stephani affinis mei certa spes. Quæ caussæ ad hanc migrationem me tandem compulerint [illegible], puto alia epistola breviter me tibi significasse. Deus opt. max. consilium approbet. Vale, amicissime Hœscheli. Genevæ a. d. VII. Idus Nov. CIϽ IϽ XCVI.

EPISTOLA CXXXVIII.

EIDEM.

TArdius responsum ad gratissimam epistolam tuam occupationibus velim meis imputes: quæ ita frequentes sunt, ut videatur nobilissima urbs eo nomine futura nobis aliquando odio. Omnia nos quidem tentamus, ut nos nobis asseramus, & studiis dedamus. sed vincunt τὴν ἐμπορικὴν σπουδὴν amicorum officia, & procerum δόσεις: quas necessitate mixtas olim apud Platonem legeram, nunc autem usu experior. Itaque omnia jam nobis hic minus grata esse incipiunt. Nam absque libellulis nostris πᾶς ἡμῖν ἀβίωτος βίος. Hinc adeo factum ut mensem ipsum post acceptas tuas elabi sinerem, priusquam ad respondendum me accingerem: quod ne aliam in partem accipias, peto a te etiam atque etiam. Laudes quibus opus nostrum aspergis, eatenus admitto, ut amorem tuum in nos & candidum animum in ea tuarum parte deosculer. Non enim ita nos ignoramus, ut quo te ὑπὲρ αἶνον adfectus provexerit, non agnoscamus. Est tamen (ne quid dissimulem) gratissimum mihi, quod tuo & magni Velseri judicio fretus, operam non male a me esse positam, persuasum jam habeo. Si dabit Deus alterius editionis facultatem, multa quæ prętermisimus, adjicientur: multa fortasse in quibus erravimus, corrigentur. utique si tu, vir doctissime, juvare & emendare nostra quam commendare malueris. De Photii loco ita censeo. Euagrium fuisse domo Epiphanensem nullus dubito. Urbs fuit Syriæ Cęlę Ἐπιφάνεια nomine, cujus multa apud Geographos & Historicos mentio. hujus ἐθνικὸν est Ἐπιφανεὺς, ut scimus cum ex analogia, tum ex Stephano. recte igitur in editione Euagrii scriptum, Ἐπιφανέως, recteque interpretes, *Epiphanensis*. Hoc ipsum indicare voluit Photius cum scriberet,

πόλεως δὲ ἐπιφανοῦς τῆς κατὰ τὴν Κοίλην Συρίαν. Πόλις Ἐπιφανὴς est Epiphania, sive Epiphanea. Sic ἡ μεγάλη πόλις τῆς Ἀρκαδίας, pro Megalopolis, ἡ τῶν Ἀντιόχων est Antiochia; sic de aliis. Non tamen displiceat, si quis putet legendum esse: π. δὲ ἐπιφανείας. Habes super hoc sententiam meam. Tu vicissim de Sidonii loco nuper a clariss. Lipsio emendato ad Paneg. Plin. p. 10. quid sentias scribe. Nam mihi videtur insigniter vir doctissimus esse hallucinatus. Verba Sidonii: *Ulpio incomparabili principi comparabilem panegyricum scripsit.* placet illi: *incomp. paneg.* Non capiebat acumen dicti. Vult Sidonius, Trajanum nulli principum esse comparabilem; sed illi ipsi comparari posse Plinii librum. h. e. ut inter omnes sui ordinis excellit Trajanus, ita inter omnes panegyricos Plinianus. Nosti argutias Sidonii: est quando frigentis. Exspectabo tamen judicium tuum. De iis quæ nunc in manibus habemus proxima epistola σὺν θεῷ. Varia enim molimur. necdum quid edituri primum simus, constitutum habemus. Puto tamen ægre diutius nos repressuros τοὺς μετὰ Suetonium, qui pridem a nobis recensiti publicari per nos gestiunt. Quamobrem, mi Hœscheli, si quid in eos infelicissimos hactenus scriptores habes, brevi communica. Ναὶ αἰτέοντά τι καὶ δίδωμι, ὦ φιλότης. Vale, & me constanter ama. Lut. Par. a. d. XII. Kal. J. CIↃ IↃC.

EPISTOLA CXXXIX.

EIDEM.

AD ternas brevi spatio mihi a te redditas duabus epistolis respondi: quarum alteram ad Bongarsium misi: alteram hodie traditurus sum Mago mercatori, apud quem habitat adolescens Augustanus, quem mihi nuper commendasti. Hujus unicum argumentum est, ut honestissimo & eruditionis amantissimo callentissimoque Tardiæo meo istac proficiscenti aditum ad te patefaciam. Ille quia literas amat, te quoque & amat & colit. Tu cum ipsum noris, amicitia tua dignissimum judicabis. Hoc interim mihi accrede, & omni ex parte letus ac fœlix per lustra multa ὑγιαίνων καὶ εὐημερῶν μὴ διαλείποις. Lutetiæ Parisiorum X. Kal. Aug. CIↃ IↃC II.

EPISTOLA CXL.

EIDEM.

VIr optime & amicissime, mitto tibi amici Pictonis tui literas, quas ab illo accepi. filii mitto nullas. caussam ex adjuncta epistola

cogno-

cognosces. Vellem, mi Hœscheli, & plane ex animo vellem, quod accidit, ne accidisset: neque enim futurum dubito, ut confundat te hic nuncius, & magno afficiat mœrore. Homo es & homo humanissimus: pater eras; magna ista sunt luctus incentiva, magna fateor; sed aliis; tibi mediocria aut potius modica, habes enim parata præsidia minuendo luctui, quæ nota sunt oppido paucis. His, oro te, nunc utere, vir doctissime: & literas, quarum tanta in te notitia, a vulgi calumnia vindica, quasi illæ nihil admodum cultoribus suis prosint. Tu vero proba exemplo tuo, τῇ γνησίᾳ καὶ μὴ ψευδωνύμῳ παιδείᾳ vim hanc inesse, ut ea prædititi non solum de virtutibus disserere: verum etiam præcepta illarum κακοῦ τῆς τύχης possint exercere. Nemo est paulo saltem humanior Europa tota, quin sciat eruditissimum esse te, & omnia in numerato habere, quæ adversus luctum e veterum sapientum scriptis solatia peti queant. Fac nunc experimento isto cognoscant tui familiares & amici, illa te non legisse, verum imbibisse: non oblectationem ex iis quæsisse, verum adversus omnia fortunę tela certa inde remedia tibi comparasse. Super omnia veniat illius tibi in mentem, qui gravissime passus auream vocem emisit: *Dederat Dominus: abstulit Dominus: sit nomen Domini benedictum.* Τρὶς μάκαρας, mi Hœscheli, καὶ τετράκις, qui totos se cum omnibus suis providentię divinę permittunt sic, ut quicquid eveniat, ita melius esse persuasissimum habeant. ὦ τῆς τύχης ἀλύγιστος! ὦ ... ὅλως φαρμάκων? Deum supplex veneror, det tibi hunc casum sic ferre fortiter, ut posthac laude & omni genere bonorum florens inter florentes tuos vitam producas quam longissime, quam beatissime. Vale. Lutetiæ Parisiorum. a. d. xv. Kal. Dec. CIƆ IƆC II.

EPISTOLA CXLI.

DAVIDI KUGLERO.

GRatæ mihi quas nuper a te accepi, Kuglere charissime. Mirabar sane silentium tuum, & tacitus apud me fidei non servatæ reum peragebam. Memini enim sic a nobis te discedere, ut spem faceres assiduarum literarum, ex quibus de tua valetudine & studiis fieremus certiores. Amamus enim te ego & uxor: semperque jucundissimum nobis futurum est, si te valentem vigentemque & in pietatis virtutis ac literarum studiis quotidie promoventem intellexerimus. Hoc votum nostrum est: hoc a Deo opt. max. tibi, charissime Kuglere, petimus, oramus. Nos valemus nunc quidem sic satis Dei beneficio: sed post tuum discessum graviter ægrotavimus ego & conjunx: obiit etiam charissima filiola Abigail non sine summo parentũ luctu. Sed enim Θεοῦ ἐθελούσης

βουλή. cujus voluntati non acquiescere summa amentia simul & impietas. Illum oro te, servet, regat, fortunet. Viro optimo parenti tuo & matri quoque plurimam a me & uxore salutem nuntiabis. Velim etiam verbis meis salutes clarissimos doctissimosque viros Junium, Glaserum, Havenreuterum. Gen. raptim Non. Aug. CIↃ IↃ XCVI.

EPISTOLA CXLII.

DIONYSIO GOTHOFREDO.

PUto accepisse te, vir clarissime, quas ante dies circiter XV studioso cuidam Anglo tibi perferendas tradidi. eo nunc brevior ero: præsertim cum variis curis distrahar. Probus nec venit nec scripsit: ut jam quid eo sit factum hic nemo sciat. Spero tamen Francofurti eum ad nundinas futurum. si ita est, tu illum in reditu videbis. Videor mihi intellexisse inibi esse te, ut cum Stephano inita societate Plutarchi editionem suscipias. Nollem id me celasses: juvissem fortasse vel re vel consilio. & nos illum scriptorem [illegible]: & nos aliquid in his literis videmus. Optimum senem nostrum solum sibi videri sapere, nec miror, nec suam ipsi vel famam vel doctrinam vel sapientiam invideo. Paulum fratrem id apud me tantopere dissimulasse demiror. Suetonium nuper relegimus: accipies ejus exemplar unum a fratre Paulo. In Athenæo nunc sumus: quo absoluto sedet animo nutantem rem familiarem serio firmare. Deus opt. max. cepta adjuvet: quem supplex veneror, servet te, tuam ac tuos. Vale vir clarissime. Gen. a. d. Kal. Sept. CIↃ IↃ XCVI.

EPISTOLA CXLIII.

EIDEM.

POst longam & mihi molestissimam exspectationem tuas tandem accepi. quibus tunc & pluribus respondebo, cum & plus otii fuero nactus, & ex aula redierit Guilielmus Ranchinus vir doctissimus, Juris professor in hac schola ordinarius, tui amantissimus & studiosissimus. Is cum aliis multis omni studio, πάσῃ σπουδῇ καὶ μηχανῇ id agit, ut vel te vel Lectium in hanc urbem pertrahat. De Lectio si qua fuerat spes, ea nunc valde minuit. Tu si animum huc appellere volueris, non erit spero cur te pœniteat. Me quidem mutationis non piget aut pœnitet, nisi quod ἔμφυτος veteris patriæ amor urit animum persæpe. Atque utinam

fieri

fieri olim posset, ut ego & tu in pristinas sedes restituti frui invicem amicitia nostra eo loci possemus, ubi eam inchoavimus. Id quoniam nulla spes est posse unquam perfici, habeo quod gaudeam, in eam venisse me urbem, ubi & pietas viget si usquam in Galliis, & ubi quantum humanis rationibus provideri potest, habitatio securissima; ubi denique honestissimorum & literarum amantissimorum virorum magna copia est. Cogita igitur, obsecro te, meus amor, & si huc animum inclinaveris, fac me certiorem. & meis uxorisque verbis lectissimam conjugem tuam & filios plurimum salvere jube. Scripsi raptim. Mompelii a. d. II. Kal. Januar. CIↃ IↃ XCVII.

EPISTOLA CXLIV.

EIDEM.

QUod diu multumque sunt moliti amici hic mei atque adeo Senatus populusque Monspeliensis, ut me huc pertraherent, id tandem, vir charissime, esse perfectum jam, opinor, nosti. Quod per alios potius quam per meipsum factus sis eo de consilio certior, condona, obsecro te, occupationibus maximis & plurimis molestissimisque, quibus sub profectionem meam ab urbe sum paulo minus obrutus. Ita quod præstare ipse non poteram, id ut meam vicem exequeretur frater, rogatus a me vehementer atque obnixe est. ejusdem fidei & Juvenales tuos tres Ms. commisi, ut eos tibi quando jusseris perferendos curet. Magnæ vero gratiæ, quod illis me tamdiu uti volueris siverisque. etsi factum negligentia mea, ut illis nondum sic essem ut decreveram usus. dum enim diem de die duco, & alterum cras semper exspecto, expertus sum tandem quod ille ait, Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει. Omnino si quantum in me harum rerum studium est, tantum ingenui pudoris non fuisset, excusare apud te factum meum, postquam illos huc attulissem, quam illis carere maluissem. valde mihi enim unum saltem utile illorum erat futurum ad multa, quæ paro. Sed Deus ne sinit, ut dici unquam studiorum curiosus, officii incuriosus jure queam. Redeo ad profectionem in hæc loca meam, quam ego non dubito miram tibi visum iri. Atqui hoc, vir amicissime, scito, itaque persuasum habeto, nihil hic a me factum temere, nihil propere, nihil inconsulte: biennium integrum tractum hoc negotium est. Testis mihi Dominus toto illo tempore aliud nihil optasse quæsisseque me, nisi ut liberalius paullo stipendium nactus curis rei familiaris liberarer, studiisque literarum me dederem ὅλον καὶ πάντα. Hoc in cœtu nostro, hoc

apud

apud Senatum, hoc ubique ſum ſemper profeſſus: Sperabam fore aliquando ut noſtri aliqua haberetur ratio. Cum omnis tandem præciſa ſpes videretur, cum me privatim multa urgerent, cum inſtarent quotidie Monſpelienſes, noſtri obſurdeſcerent, dedi manus, meamque operam iis addixi, qui illam tanto deſiderarent opere. Accedebat eo reſpectus quoque matris, cujus negotia meam præſentiam expetebant: ea vero non longe hinc abeſt. Erant & alia nonnulla momenti quam maximi, quæ mihi nunc ἄῤῥητα κείσθω. Habes cauſſas conſilii hujus mei, cujus ne me pœnitere unquam poſſit, facturos omnia ſpero, qui me huc vocarunt. Hactenus quidem certe omnia læta, omnia ſpei plena, etiam ultra ſpem. Mirus enim omnium ardor in literas, nec minor cunctorum in nos amor. τὸ δὲ μέλλον θεὸς οἶδε. cui ego ſoli me, meos meaque omnia committo ac permitto. Hic te quoque, chariſſime Gothofrede, ac tuam & tuos ſervet, regat, fortunet. Vale. Scripſi raptim Monſpelii. Nonis Janu. CIↃ IↃ XCVII.

EPISTOLA CXLV.

EIDEM.

QUod a me poſtulaſti binis tuis reſponſum, ecce illud tibi, Gothofrede præſtantiſſime. Erit puto, parum gratum iis, quorum cauſæ faves & plane, quod ajunt, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις: ſed animum hominis flectere noſtræ opis non fuit. Si quid aliud tua cauſa potero, confide eſſe me totum tuum. Nihil tam difficilis imperaveris, quod non libentiſſime ſpe gratificandi tibi ſim ſuſcepturus. Experti te hic ab omnibus doctis ſcripſi jam ante non ſemel. & eſt profecto ita. magnum enim merito nomen tuum ubicunque purioris Juriſprudentiæ ſtudia vigent. Spes eſt, ſi facilem te præbueris, poſſe eam tibi parari hic conditionem, quam fortaſſe non ſis aſpernaturus. Sed quia vir clariſſimus Ranchinus, qui tibi omnium cupit plurimum, & ſummam apud ſuos auctoritatem obtinet, ex aula nedum rediit, amplius de hoc negotio inpræſentiarum ſcribere ſuperſedebo. Lectium quidem noſtrum, Muſarum illud delicium, vix ſpes ulla ſupereſt poſſe huc unquam cogitare. Ego dies noctesque hoc molior, hoc Deum oro, ut iterum unā vitam aliquando poſſimus degere. O ſi ejus voti olim me Deus damnaverit! tum demum dicere incipiam; nunc juvat vivere. Sed ſuſpiriorum ἅλις. Vale meus amor, & diu felix vive. Scripſi raptim Monſpelii in Volcis Arecomicis. Idibus Juniis CIↃ IↃ XCVII.

EPISTO-

EPISTOLA CXLVI.

DIONYSIO GUERINO.

Literæ tuæ, vir eximie, quas ante mensem fere integrum accepi, iucundissimę ut semper mihi acciderunt. Gavisus sum valere te, tuam & tuos: eoque nomine gratias egi Deo immortali: quem supplex veneror, ut te servet ἄνοσον καὶ ἀπήμαντον. videor mihi Lutetiæ esse cum tuas & aliorum amicorum literas lego isthinc missas. non potes autem dubitare, si meos nosti mores, desiderium patriæ & tot amicorum, quos in patria reliqui, subinde ad occasiones recrudescere, & animo meo χαλεπὰ ἄλγεα infligere. Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος, qui patriam non amat, aut fidelium amicorū desiderio non tangitur. Mihi quidem cornea fibra non est, neque χάλκεον ἦτορ, ut Stoicorum ἀπάθειαν possim probare. Quamquam ea quotidie mihi narrantur de rebus patriæ, quæ meum illius desiderium magis ac magis in dies levent. Ne alia commemorem, doctrinæ parricidialis assertores, genus hominum θεοστυγές, plurimum istic posse & potentiam illorum quotidie crescere, e multorum sermonibus & literis nonnullorum intelligo. Gratulor igitur ipse mihi, quod illa saltem non video, quæ sine dolore ingenti audire non possum. Constat mihi pestes illas quiescere non posse. habent propositum sibi scopum, cujus ut fiant compotes, nihil relicturi sunt intactum. facile est ἐκ γεγονημένων τεκμαίρεσθαι τὰ μέλλοντα. Quoties venit in mentem concionum Gonterianarum quas per illam Quadragesimam habuit, quæ Henrici Magni cædem præcessit, toties contremiscunt mihi artus metu futuri. Avertat terris hanc pestem Deus immortalis. Ex istorum grege est impudens ille Græculus, qui nuper librum adversus me edens hoc inter cætera nefaria excogitavit, quod mihi convicij loco obijceret, Patrem meum sententia iudicis laqueo vitam finisse. Refutavi hanc calumniam brevi scripto ante duos menses edito, sed quod maiori insertum operi lucem adhuc videre non potest. Habent qui me amant, cur mihi gratulentur: non potuisse perditissimum nebulonem invenire, quod mihi exprobraret, præter convitium ita falsum, ut ne Diabolus quidem illius pater falsius aliquid posset excogitare. Ingratus sim erga Deum, nisi illi gratias agam, eo patre esse me natum, cuius vita speculum est probitatis & omnium virtutum. Illi ego debeo quicquid in literis didici; sed tu, vir optime & doctissime, si parentis mei vita tibi esset nota, negares profecto dignum me, qui tantæ prudentiæ & sapientiæ viri filius audiam. Inchoavi

librum de eius vita & morte, quem si Deus dabit absolvere, facile mihi, scio, ignosces, si de patris laudibus tacere non possum. Calumnias infandi Græculi scito a me sic esse confutatas, ut vereri non debeam, ne post sanatum ulcus cicatrix maneat. verum ut dixi nondum ea scriptio lucem potest videre. Esse qui molestiam aliquam tibi exhibeant, non sine dolore e tuis didici. Sed esto bono animo, vir optime & doctissime: conciliant hos tibi inimicos tua virtus & quæ in te est eruditio. Oro Deum immortalem, ut in omnibus tuis inceptis tibi adsit, & modis omnibus te fortunet. Vale. Londini. VI. Eid. Aug. CIↃ IↃ CXIII.

EPISTOLA CXLVII.

DOMINICO BAUDIO.

PRimum tibi pro eo ac debeo, amicissime Baudi, ex animo gratulor, quod ex ipsis pene Orci faucibus ereptus, salvus tandem atque incolumis istuc perveneris. Habes igitur, ἐκ τῶν ποντίων χειμώνων, luculentam materiam, in qua fœcundum illud tuum & μουσόληπτον ingenium exerceas. nam si ἡδὺ σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων, quanto illud suavius, tantum Opt. Max. Dei beneficiũ fidibus tuis numerosissimis aptare, & memoriam illius posteritati consecrare? Deus bone, qui fluent numeri ex isto mellito plane ore tuo, si stylũ semel in manus sumpseris? puto equidem, licet alte in animum tuum præsentis adeo periculi metum descendisse non dubito; longe tamẽ nobis, qui tua omnia miramur, descriptionem tui casus fore suaviorem, quam acerbum fuerit tibi frementis undique maris & indignantium undarum murmur. Excusationem tuam lubens accipio. Non commisissemus ut esset ea opus, si hospitium tuum habuissemus notum: quod cum te sæpius rogarem, semper sum expertus inexorabilem. Constitueram nihil non tentare, qui possem officio fungi, & domum te visere: sed consilium meum præceps discessio tua antevertit. Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Cum præsertim in nobis sit mutuarum literarum commercium exercere, quas vere dixit ὁ μέγας ἐν ἁγίοις Βασίλειος, δεσμὸς εἶναι καὶ τῶν ἀπόντων τῆς παρουσίας σκιαγραφεῖν. Vale doctissime Baudi, & si me amas, viro amplissimo Mæcenati tuo, quem ego iuxta tecum & colo & observo, plurimam a me salutem. Equidem inter aduersa mea refero, quod proficiscentem illum a nobis cum sæpius quæsiverim, invenire tamen non potuerim, ut præsens præsenti valedicerem, & veteri verbo rogarem, nunquid vellet aut iuberet. Iterum vale. Lutetiæ Paris. Eid. Feb. CIↃ IↃCII. raptim more meo, καὶ ἐπεσσυμένως.

EPISTOLA CXLVIII.

EIDEM.

LEgi, mi Baudi, quam miſiſti orationem, quæ vel ſi Ἰλιάδος μακροτέρα fuiſſet, tamen cupidos adhuc nos dimiſiſſet, nec plane dum ſatiatos. Equidem hoc mihi non ſumo, ut de talibus judicium putem ferre me poſſe: ſi quid tamē uſu longo conſecuti ſumus, neq; in totū linguæ Latinæ ſumus ἀμύητοι, quid ſit Latine ſcribere non ſcimus, niſi hoc eſt ita loqui, ut tu loqueris. Sive verſibus ſive τὸ καταλογάδην a te ſcripta lego, videor colloquētem mecum audire, ſine fuco, ſine cincinnis & meretriciis ornamentis, quibus inſana hęc juventus τὴν τοῦ λόγου κομψότητα metitur. Quod autem novum vitę genus inſtitueris, & ad colendas Muſas, tam propitias tibi Deas, totùm te contuleris, ita vivam, mi Baudi, ut ex ea re gaudium inſanum magnum capio. Bene ſit viris illis magnis, qui tibi iſthic manum injecerūt, & in tua te caſtra, etſi fortaſſe obtorto collo, reduxerūt. Quantā enim paſſura fuit res publica literarum jacturā, ſi tam excellens ingeniū in tenebris & inter forenſes rabulas aut aulę alicujus mancipia conſenuiſſet? Scito vero ex omnibus, qui rebus ſecundis tuis lætantur, neminem eſſe qui magis ex animo tibi gratuletur. Vale præſtantiſſime Baudi, & me ama. Lut. Pariſ. a. d. x. Kal. Jan. CIƆ IƆC III.

EPISTOLA CXLIX.

EIDEM.

ETſi Lutetia nuper diſcedens propter graſſantem ibi luem dedi ad te literas, vir clariſſime, tamen quia ſciebam Everwinum noſtrum, quem mihi commendaſti, ad te ſcribere, lubens pauca hæc exaravi: ut ſcires me ubicumque locorum tandem ſim, tui memoriam jugem ſervare, te amare, te mirari & illud præſtantiſſimum ingenium quo excellis. Legi his diebus incredibili cum voluptate carmen aureum, quo virum divinum & novum ejus opus Euſebianum laudaſti. nihil poterat neque elegantius neque Latinius. Jam ſententiarum gravitas cum perſpicuitate ita certat, ut neſciā utrum potius mirer τὴν σαφήνειαν τοῦ λόγου, quæ meo judicio præcipua virtus eſt, an τὸν ὄγκον τῆς διανοίας καὶ τὸ μεγαλόφρον. taceo pietatem ἀληθινήν, quam totum carmen ſpirat. Itaque merito me rapuiſti in admirationem tui: etſi jampridem gnarum τῆς σῆς

δεινότητος. Nos paramus Polybium : quem authorem si dabit Deus edere, ut est animus, non erit, spero, cur operæ nos pœniteat. Sed magnum opus futurum est : mole quidem certe : utinam & re ac legitima æstimatione. sed de his alias volente Deo, qui te servet. Vale & me ama. Brettoneriæ. IV. Kal. Oct. CIƆ IƆCVI. Peto a te ut clarissimum virum Vulcanium meis verbis salutes quam officiosissime. Scripsi nuper illi, & libellum misi, missurus etiam tibi, si fuisset ad manum exemplar, sed culpam emendabimus σὺν θεῷ brevi.

EPISTOLA CL.

EIDEM.

PRimum tibi de constantia, quam præstas in amore mei, gratias pro eo ac debeo gratissimas agam. Fateor enim me in ære tuo esse, neque semper in scribendi officio paria tecum posse facere.. Ut alia tempora omittam, nuper certe cum novissimas tuarum accepi, & quos adjunxeras libellos, debitor adhuc tuus eram, neq; iis dum responderam, quæ ante unum alterumve mensem a te mihi fuerant redditæ. Habes confitentem reum, cui te ignoscere candor postulat naturæ tuæ, & τὸ συγγνωμονικὸν τῶν τρόπων. Accuses per me licet cessationem meam, & & supinam si lubet appelles negligentiam: feram æquo animo quidvis, modo ne animum tuum ulla tangat suspicio amoris erga te mei imminuti. ὃ μὴ γένοιτο, οὐδ' ἔσται. Accepi ab eruditissimo Rutgersio orationem tuam ad studiosos Leidenses habitam. cujus lectio quantæ mihi fuerit voluptati, verbis nequeo exprimere. Proprium hoc est omnium tuorum scriptorum, ut in animis legentium θαυμασμόν τε κέντρον ἐγκαταλείπειν. adeo tibi τῇ Πειθοῖ θύειν familiare est καλλιρρεῖν. Sed me nescio quomodo admiratione majore affecit, carmen illud tuum purissimæ Latinitatis, quo τὸν μακαρίτην N. parentasti. O Veneres, mi Baudi, tuas ! ô elegantiam pari gravitate conditam ! expectabam carmen a Poëta ; inveni severum judicium de viro longe gravissimo. Revocavit mihi in mentem ejus carminis lectio, quæ nuper super eadem re ad me scribebas. in quo miratus sum adeo immutatum tibi fuisse animum, ut quem tot literis mihi commendaras, nunc ultro gravissimis verbis accusares. Equidem mutationis hujus caussam e tuis literis parum capiebam, quam videor ex illo carmine luculento plane jam intelligere. Fraudi nimirum viro docto & pio (talem fuisse omnes narrant, neque tu negas) fuit scivisse aliquid quod priores magistros nostros fugerit.

Iam enim, uti video, res eo rediit, ut in unius doctoris verba omnibus sit jurandum, qui pii volent audire. Meum non est de tantis rebus ferre sententiam. dissimulare tamen non possum, rem videri mihi admiratione omni dignissimam; neque ullo pacto mihi rationem illam satisfacere quam ipse non semel commemoras; lapidem vel male positum non esse commovendum. Agnoscis enim tua verba: *Toleranda sunt adulta vitia temporum.* Enimvero ista ratio & axioma istud quam vim habeat, & quid ex eo consequatur necessario, acumen tuum fugere non potest. Verum de istis rebus plura σὺν θεῷ alias. nam quod nolo te nescire, accidit mihi dum cogente necessitate in lectione Patrum eo animo versor, ut totis ingenii viribus nostra placita propugnem, ut de nonnullis capitibus universæ Ecclesiæ antiquæ admirabilis consensus in stuporem me daret, ac figere gradum cogeret. Atque hoc nunc me studium habet: quem ipse nosti a Romana tyrannide sic aversum, ut nemo queat magis. Hæc raptim exaravi, plura, ut spero, brevi scripturus. Vale pater Latini sermonis & omnium elegantiarum. Lutet. Paris. Kal. Maii CIƆ IƆCVI. Suetonium nuper editum in hac urbe, sed nondum plane absolutum (desunt enim indices nostrarum animadversionum) brevi a me exspecta.

EPISTOLA CLI.

EIDEM.

NActum esse te uxorem ex animi sententia proximæ tuæ me docuerunt. Gratulor tibi, vir clarissime, & ex animo gratulor: eo quidem impensius, quo mihi notius est τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, quantum sit studiorum adjumentum grata & θυμήρης uxor. Erexit me is nuntius in magnam spem de tuis præclaris inceptis. Deus immortalis, verus ille ζύγιος & conjugii autor & præses, effundat in te & uxorem tuam genus omne suarum benedictionum. Quod ais optare te, ut de te cum ipso Rege potius quam cum aliis egissem, falleris. nam & cum ipso Rege egi & cum viris magnis τοῖς ἀμφ' αὐτόν. Multi sapientissimum Regem & eruditissimum plenis velis φιλόμαθον in tuas laudes non semel audiverunt. Sed non est mos Anglorũ, ut viros eruditione claros aliunde accersant. Dicto sapienti sat est. Si quid me volueris curare, quod erit τὸ ἐπ' ἐμοί, utere opera mea, neque falleris expectationis. Vale. Lond. prid. Non. Febr. Stylo Gall. CIƆ IƆCXIII.

EPISTOLA CLII.

EIDEM.

DEbeo responsum ad binas tuarum: prioribus significabas non esse tibi redditas meas postremas; posterioribus illas ais accepisse. Gaudeo non dubitare te de fide mea, & sũmo amore erga te. sed quod ais, gratia me non uti qua valeo apud regem longe optimum & longe sapientissimum, tu si hic sis, aliter sentias. Verum quidem, non obscura Regem dedisse & quotidie in sermonibus suis dare testimonia suæ erga me benevolentiæ: sed non ignoras aulica negotia non ab unius voluntate pendere. Ne plura dicere cogar, scito me peregrinum esse in Anglia; ubi peregrinis non aliter bene est, nisi quamdiu ἰκτῖνες magis possunt quam φῆνες. vel unica historiola, quam ad τὸν πάνυ Heinsium, fidem dictis meis abunde fecerit. Sed hæc inter nos. Quod scribis; uxorem tibi contigisse ex animi sententia, gaudeo & tibi toto pectoris affectu gratulor. Spero magnum tuis studiis accessisse πλεονέκτημα illa ratione: & ut ita sit, oro, obsecro Dominum Iesum τὸν μονώτατον ἰᾶσθαι δυνάμενον. Ego Dei singulari beneficio expertus scio, quantum in eo sit positum felicitatis. Itaque si quis mortalium, facio lubentissime, ut consentientis matrimonii pii & honesti laudes prædicem. Sed hæc tua Sparta erit, qui mihi visus es in tua elegantissima & mellitissima epistola ad id argumentum μεγαλοφυέστατα tractandum esse aptissimus. Sed fortasse occupabit te bono publico suscepta historia patriæ. Accepi a nonnullis, jam aliquod te singularis industriæ tuæ ἱστορικὸν γένημα illustrissimis Ordinibus exhibuisse, & plausum tulisse. Quare eo etiam nomine iterum iterumq; tibi gratulor. Quem mihi nuper commendasti adolescentem, vidi tantum semel. Is si opera mea opus habuerit, dabo operam, ut intelligat quanti ego te faciam. Vale vir clarissime, & summopere mihi colende. Lond. IV. Non. Jan. CIↃ IↃCXIII. styl. Gregoriano.

EPISTOLA CLIII.

DOMINICO DE VICQ. MERICI

F. Abbati Beccensi.

SIlentium meum quomodo interpreteris, Abbas honoratissime, nescio. Me certe suppudeat tam seræ scriptionis: nisi conscius ipse mihi sim multarum & gravium occupationum, quæ me hactenus scripturientem

pturientem impedierunt. Absque iis fuisset frequentes meas habuisses. nam & tuas elicere cupio: & te maximæ spei adolescentem non possum, qui meus est in te amor, non hortari ad compescenda acriore in dies impetu literarum studia. Age igitur, mi Dominice, quam excitasti de te expectationem, ne destitue, sed supera potius & vince. Id vero nisi ipse tibi desis, difficile tibi non est futurum. Primum te Deus Opt. Max. ingenii necessariis dotibus benigna manu instruxit: patrem deinde habes, cui nihil antiquius, quam ut omnibus te virtutibus ornatum videat. Taceo præceptoris tui diligentiam. Sikco etiam doctissimi Ribesti exemplum jam tibi domesticum. Cum igitur talia & tanta irritamenta ad studia habeas, noli per Deum immortalem committere, ut tu tibi solus defuisse possis videri. Vale, & nisi tu non vis, brevi literas tui in literis profectus indices mitte. Vxor te amantissime salutat, teque una mecum orat, ut illustri & lectissimæ matronæ, Dominæ matri tuæ, nostris verbis plurimam salutem nunties. Lutetiæ Parisiorum. a. d. XIV. Kal. Ianuarii CIↃ IↃC.

EPISTOLA CLIV.

FLORENTI CHRISTIANO.

ACcepi ante paucos dies, vir doctissime, notas in Athenæum aliquas, a clarissimo Servino missas: in queis ego cum tuum nomen non semel invenissem, arripui libens hanc occasionem scribendi ad te, atque si tu modo non nolueris, amicitiam tecum instituendi. Equidem a quo primum Græcarum literarum amore sum captus, te quoque amare, observare & mirari nunquam desii. Noram enim te, quam illarum rerum cognitione excelleas, quarum cupiditate totus ipse ardebam. Atque hoc velim mihi accredas, Μυσῶν ἔσχατος, acerbam mihi sæpe vitam fuisse quod te cum cæteris oppido quam paucis rei literariæ fulcris & destinis videre vestroque ductu proficere nondum quitus sim. Quoniam tamen ἐλπίδες ἐν ζωοῖσι, non abjeci adhuc omnem spem. Sedet enim, nisi conatibus nostris summus humanarum rerum arbiter adversetur, Lutetiam statim φίλτατος τῆς ψυχῆς excurrere, & te, vir doctissime, eadem invisere. Interea ago tibi pro illis in Athenæum notis, quas mecum nuper communicasti, gratias quas nullis verbis explicare possim. Hoc illud est, quod jure & merito semper dolui, adeo procul ab iis nos abesse qui nostra studia poterant adjuvare. Mea vero præcipua fuit quædam infelicitas, qui & consuetudine tua carui & doctissimorum scriptorum lectione, quæ proximis hisce annis edita esse a te Anglus

quidam

quidam me docuit. Dici non potest quam male ea me res habeat. Frustra enim omnem ad hunc diem movi lapidem, ut illa mihi alicunde pararet, eo magis quod Athenæi quædam fuisse in illis a te emendata ex eodem eruditissimo juvene intelligere memini. Nam quod te non fugit, ejus authoris editio suscepta nobis studio haut dubie majore quam consilio. Sed amabo, vir doctissime, laborem meum (potes enim) tuo sublevva. Hoc ego sic te oro quæsoque, ut nihil queam ἐκθύμως aut studio majore. Vale & vive ac flore diu, floridissime Μουσῶν ἄνθος. Gen. a. d. VI. Kal. Octob. CIↃ IↃXCVI.

EPISTOLA CLV.

FOPPIO AB AISSEMA.

ETsi gratum mihi fuit, cum tuas heri accepissem, amicissime Foppi: dolui tamen eo potissimum tempore tua poëmatia mihi fuisse allata, quo minime vacuum supererat tempus ad ea legenda. Nam etsi facile intelligo ejusmodi tua esse, ut censore opus non habeas: fecissem tamen lubentissimo animo, ut qui aliter nequeam, hoc certe officii genere amorem meum tibi testater. Sed nos impræsentiarum cum aliæ molestæ curæ habēt exercitos, tum etiam regia bibliotheca: cujus custodia superioribus diebus nobis fuit demandata. Itaq; non voluntatem sed otium defuisse nobis scito, cupidis alioquin voluntati tuæ morem gerendi. Epistolam vero super obitu Hadriani τοῦ μακαρίτου, quam ad I. Scaligerum scripsi, cum non invenirem, ut scires memorem me esse illorum sermonum, quos una habuimus, cum proxime una essemus; raptim aliam exaravi argumenti ejusdem: quam si ejusmodi esse putas, ut amicitiæ nostræ testem apud posteros illam extare cupias, judicio tuo utaris per me licet. Ego neque eam neque quicquam meorum facio tanti, ut dignum judicem oculis eruditorum. Verum ipse pro tua prudentia statues. Vale. Lut. Paris. a. d. XIV. Kal. Ian. CIↃ IↃ CIV.

EPISTOLA CLVI.

EIDEM.

HEri reverso mihi a Synaxi sacra reddita est epistola tua, eruditissime Foppi. Gaudeo nō mediocriter amore tuo in nos; qui etsi vehemēs, non tamen sinemus nos hac parte abs te vinci, parati de omni alia laude tibi cōcedere. Hoc vere tibi affirmo, simul innotuit mihi tuus ille vere-

cundiç virginalis plenus vultus, sensi captum me amore tui: hoc est, virtutis tuę & modestię quam præ se ferebat & tacentis vultus. Postea vero quam de pietate, de literis & virtute eos sermones habuimus, quorum ne te quidem video esse oblitum: tum vero auxit adeo meus in te affectus, ut jam nihil mihi posset gratius accidere quam abs te amari. Enimvero delectant alios alia: nos secundum τὰ πρὸς τὸν Θεὸν in prima parte felicitatis ponimus amorē bonorum. Quare duobus nominibus gratissima mihi fuit epistola tua: & quod me tibi charū esse abunde testaris, & quod memoriā τοῦ μακαρίτου Hadriani Guilelmi conjunctissimi heu nuper mihi & summe chari eleganti carmine ornasti. Omnino dignus erat optimus ille juvenum, quem amarent vivum omnes, quibus sereniores Musę sunt cordi: & quem nunc ἀώρῳ fato defunctum lugeant omnes earundem Dearum γνήσιοι θεράποντες καὶ μύσαι. Literę Arabicę quantam in illo capite jacturam fecerint, nemo facile dixerit. Pietas vero probissimi adolescentis quanta? quam singularis? ut sine lacrimis recordari tristis illius diei nequeam, qui tantum thesaurum nobis eripuit. Ἀλλὰ τί κεν ῥέξαιμι; Θεοῦ ἐτελείετο βουλή. Verum de his quando & quoties voles, plura coram. Vnum te rogo, nobilissimum & generosissimum & studiis melioribus accurate excultum adolescentem, qui nuper ad me una tecum venit, meis verbis quam officiosissime salutes. Valete ambo, & me amate. Luteciç v. Septemb. CIↃ IↃ CIV.

EPISTOLA CLVII.

EIDEM.

Literas tuas, eruditissime Foppi, futuras per se gratas, reddidit mihi gratissimas adjectum carmen, quod in Hadriani Guilelmi Flissingensis, juvenis multis nominibus dum viveret mihi charissimi, obitum immaturum scripsisti. Nemo illum norat, quin iis laudibus fateatur dignissimum, quibus est a te ornatus. Ego quem ille heic unicum ac prope solum testem habuit pulcherrimorum inceptorum, ad quæ dies noctesque se strenue comparabat, tristissimo hoc casu in tantum doleo, in quantum virtutem amo & studia literarum, quibus nihil mihi charius, industria felicium ingeniorum cupio promoveri. Quæ Belgiæ vestræ propria quodammodo videtur esse virtus, morum simplicitas, ea sic in Hadriano excelluit, ut vere possim affirmare neminem eo probiorem, aut magis ἄπλαστον καὶ ἄτυφον mihi fuisse unquam notum. Eruditio vero supra annos plane stupenda. Omitto Græcæ Latinæque linguæ summam peritiam & omnium honestarum artium, quæ libera-

liter & quidem Lugduni Batavorum educatum doceant. At in rerum naturæ universæ & τῆς ἰατρικῆς ὕλης cognitione quos & quantos, Deus bone! fecerat progressus? Hoc tantum dicam, medicis excellentibus, qui præstantiam ipsius in hoc genere animadvertebant, fuisse miraculo. Nos vero nihil impensius in eo mirabamur quam literarum Arabicarum notitiam. Paucis enim annis studio, labore ac diligentia eo jam pervenerat, quo vix tota Europa quemquam adhuc pervenisse, si unum aut alterum excipias, notum habemus. En, mi Foppi, qualem quantumque juvenem res publica literarum amisit. Nam qui in ipso adolescentiæ flore adhuc erat, & omnia quæ diximus fuerat consecutus, quid censes facturum fuisse, si eum ἄωρος θάνατος non rapuisset? Lugenda sane publica sors literarum: quę in uno hoc capite tantam fecit jacturam. Ipse vero non lugendus, sed beatus potius prędicandus: qui onere τῆς χοινῆς φυλακῆς mature liberatus caducam & malis obnoxiam vitam meliore mutavit. Sed redeo ad carmen tuum, mi Foppi, tibique etiam eo nomine gratias ago, quod exemplo tuo popularibus tuis, nobilissimi ingenii juvenibus καὶ γυμναστὴς πολλοῖς prçivisti ad celebrandam posterisque tradendam Hadriani memoriam: quo nihil potest mihi gratius accidere. Vale vir doctissime, & quod supra omnia est, ὑγίαινε. Lutetiæ Parisiorum, v. Kal. Octob. CIƆ IƆC IV.

EPISTOLA CLVII.

EIDEM.

OCcupatissimus eram, cum tuas accepi: dictabam enim aliquid quod jam ad typographum erat deferendum. Sed nulla unquam fuerit occupatio tanta, quæ me a tuo colloquio avertat. Jucundissimæ igitur mihi fuerunt literæ tuæ. Atque utinam propius abessemus. effudissem in sinum tuum dolorem meum propter scelerata mendacia profligati pudoris hominum, qui astu me adorti sunt, ut facilitate ac modestia mea abuterentur in detrimentum veritatis. Ego stultissimus & inconsultissimus fui, qui aliquid candoris putavi in illorum animis posse reperiri. Obstupui cum mihi eorum sermones referrentur, neque silui: sed statim ad Cardinalem Perronium epistolam scripsi, cujus exemplum cupio dare, cum primum te videbo. Spero non ingratum fore. Hoc tibi erit ἀντίδωρον pro tuis elegantissimis versibus, quos legi magna cum voluptate inter has molestias. Eorum quæ mihi de consilio tuo dixisti, meminero. Et fortasse tibi mihique simul prospiciam. Sed quoniam ex aliorum deliberatione res pendit, nihil addam de ea re amplius,

plius, nisi quod tibi persuasum velim ardere me cupiditate eo veniendi & migrandi, ubi liberum erit putidissimis otiosorum hominum commentis respondere, prout merentur. De puero nihil adhuc constituimus; neque puto tuæ peregrinationis tempus adeo esse propinquum. Vale & me ama. Madridi pridie Eid. Octob. CIϽ IϽC IV.

E P I S T O L A CLIX.

E I D E M.

Commodum cum has ad te cogitarem exarare, & jam calamo manum essem admoturus, ecce tuas ante d. III. Non. Jan. datas. Quis domum illas attulerit, nescio: sed miratus sum tuis fuisse adjunctam epistolam Heinsii, de qua nullam faceres mentionem. Acceperam hisce diebus literas a fratre tuo, quibus orabat, cui arem tibi deferendam quam in hoc fasciculo invenies, epistolam. Ex omnibus cognosco magnitudinem tuæ erga nos benivolentiæ. Nam quod mihi aliquid te debere existimas, gratis profecto hoc facis. Nam qua re ego te unquam juvi? quid unquam tibi amicitia mea profuit? Ego, mi Foppi, te amare cœpi ubi primum te vidi, & de pietate ac literis loquentem audivi. Hoc si interpretaris beneficium, concedam, sed ea lege, ut non minus ipse tibi debeam, qui non dicam ἀντιφιλῶ, sed vero λίαν ὑπερφιλῶ, οὕτως ὥστε ἐπισκοτεῖν τὸ πάθος τῇ ὀρθῇ κρίσει· non enim aliter de tuis literis possum judicare. De ✶✶ quæso te, bona verba. Amor noster ὁ πάνυ ἀξιόπιστος. Quod ut serio dictum velim accipias. Simul ut tibi persuadeas nulla re defuturum me tibi, quæ quidem in potestate fuerit. Vale & me ex animo ama. Lut. Par. XIX. Kal. Febr. CIϽ IϽC V. Raptim.

E P I S T O L A CLX.

E I D E M.

Salmurium te profectum esse intellexeram ex tuorum popularium sermonibus, qui nuper cum inde reverterentur, salutem mihi abs te nuntiarunt. deinde tuas accepi, quæ mihi, ut omnia semper quæ a te veniunt, fuere gratissimæ. Gaudeo atque adeo tibi gratulor, quod familiaritatem consecutus sis nobilissimi illius atque omni laude dignissimi viri, de quo ad me scribis. Nullus dubito, quin ex illius sermonibus doctior semper sis rediturus & melior. Itaque autor sum tibi, ut quantum res tuæ ferent, eam potissimum Galliæ partem probes, eam inhabites,

bites, ubi nobilis ille, qui tuæ fidei creditus est, pietatem simul cum lingua possit addiscere: quod isthic commodissime illum facturum esse, habeo persuasum. Sed hæc tu melius statues, doctissime Foppi: quem scio ego non minus a prudentia instructum, quam pietate ornatum & doctrina. Vale & me ama. Lutetiæ Parisior. IV. Eid. Majas CIↃ IↃC V.

EPISTOLA CLXI.

FRANCISCO PITHOEO.

INcidi nunc ipsum felici quadam συγκυρίᾳ in tuam, vir clarissime, sororem lectissimam matronam D. a Vassan, a qua dum quero, ecquid literas a te acceperit, aut de tuo statu & valetudine aliquid intellexerit; didici certum esse quendam hominem qui istuc sit jam jam profecturus. posseque me si quid vellem ad te literarum dare, & tuto ei committere. Gavisus sum esse mihi oblatam adeo bonam scribendi ad te, quod pridem cupiebam, occasionem. nam etsi aliquoties ipse jam tibi scripsi, tu autem, quod equidem sciam, nunquam mihi, non eo tamen minus aut colam te, vir magne, aut etiam amabo. Enimvero ante leves pascentur in æthere cervi, quam ego defatiger præstando officio erga te meo. Ita dico, officio; nam quod omnes literarum & Μουσέων θεράποντες, in queis ego nomen profiteor meum, te pereunt, te observant, debetur is honos pridem tuis virtutibus & illi excellenti eruditioni tuæ, cujus τὸ βάθος soli mirantur, ὁππόσοι τὰ σεμνὰ τὰ τῶν Μουσῶν ἔργα μεμύηνται. In quorum album si tu me censueris esse referendum, nę ego tuo unius judicio veræ gloriæ amplius consecutum me putabo, quam sexcentorum aliorum elogia, ne dicam encomia, afferre mihi possint. Atque is tuus de nostris studiis si fuerit sensus, non dubito quin facile impetraturus a te sim, quod ut te rogarem autor mihi Jacobus Bongarsius nuper fuit. Is mihi per literas significavit habere te Polybii MSC. exemplar, cujus copiam rogatus a me non difficulter esses mihi facturus. Ecce, rogo, obsecro obtestorque te, Pithœe eruditissime, concede mihi hoc beneficium, ut libro illo tuo uti aliquandiu possim. Paro enim (quod te non nescire arbitror) ejus gravissimi scriptoris luculentam sane editionem. Adjuva igitur, amabo, conatus meos. feceris mihi rem παντὸς λόγου πέρα gratam, meque tibi immortali beneficio devinxeris. Vale, vir doctissime. Gen. raptim. a. d. IV. Idus Sept. CIↃ IↃ XCVI.

EPISTO-

EPISTOLA CLXII.

FRANCISCO VERTVNIANO.

MOnsieur, ce mot est pour vous advertir, que j'ay faict tenir à Mõsieur Scaliger celles, que m'avez envoyé. Je desire en chose plus grande pouvoir estre employé pour vostre service & le sien. J'ay esté grandemẽt aise de voier ce que m'escriez de luy, lors que m'envoyastes la vostre autre me la recommandant fort. J'estois en peine, que ce pourroit estre n'apprehendant moins ses incõmoditez, que je fay les miennes & de ma famille: pour le respect, que je porte a son Auguste nõ envers moy. Si j'eusse sceu le subject duquel luy escriviez, je luy eusse escrit aussi de beaux contes sur ce propos. Car la partie a este dressée pour luy & pour moy ensemble, & pour ce que j'estoy sur les lieux, on m'a attaqué le premier comme pour sonder, quelle esperance il y auroit. Un des Lojolites vint a moy, il y a plus d'un an, me dit qu'il avoit proposé a sa Majesté de r'appeller mon dit Sieur: & qu'il estoit facile, pourveu qu'il creut conseil & conclust se faire Chrestien. Hæc sunt τῦ θηρίυ ῥήματα: ad quæ obstupui, neque dissimulavi quid de tanta insolẽtia sentirẽ. Sed quæ postea secuta sunt, magis eorũ mentem mihi aperuerunt. Longum sit narrare quid moliti sint homines cõfidentissimi, ut mihi persuaderẽt meridie non lucere. Tandẽ sensere quã fuerint impudentes qui ausi essent σαλεύειν ἡμῶν τὴν πίστιν, iis nixã radicibus ut concuti nesciat τῇ χάριτι τῦ Θεῦ. Quant au tesmoignage que Monsieur Scaliger rend en ses lettres de mon aage & de mes estudes: pour l'un je l'advouë a demi: car un homme de mon aage n'est guieres loing de vieillesse si il n'y est du tout porté. Je nasquis l'an 1559. 8 Feburier dans Geneve, ou mes bons pere & mere s'estoit retirez de Gascongne ayant failli d'estre brusles a Bourdeaux. Mais quant a l'autre point, c'est a mon grãd regret, que je ne puis advouër vel millesimam partem eorum, quę divini illius viri amor mihi tribuit. Mais il fault se contenter de ce peu, qu'il a pleu a Dieu me donner & de dons naturels & de commoditez pour estudier. Car ayant institué par mon pere homme tres-capable, mais tres-occupé és affaires de l'Eglise, a laquelle par la grace du Seigneur il a servi heureusement en Dauphiné, & quelques fois esté absent de sa famille deux ou trois ans, chasse, pille presques toutes les années je puis dire avoir commencé mes estudes, lors que aagé de vingt ans je fus par luy renvoyé a Geneve. Ainsi estant ὀψιμαθὴς, & quasi αὐτοδίδακτος au lieu de l'erudition que la bonté de Monsieur de l'Escale m'attribue, j'ay cette consolation, d'avoir perdu le meilleur de mon aage és persecutions

pour la verite, la memoire desquelles m'est plus douce, que miel n'y sucre. Ce m'est assez d'avoir appriis de mon pere de ne juger mal des lettres, & admirer ceux qui excellent en icelles: supra omnes vero, atque adeo supra omnia omnium ætatum ingenia, uno Aristotele aut fortasse & altero excepto, Scaligerum utrumque. De quibus dum dies noctesque vigilans & dormiens cogito, hoc saltem consecutus sum, ut si quid scribimus, omni contentione ingenii caveamus, ne falsa pro veris scribamus, si modo possimus ad verum pervenire, neque fucum lectori facimus. Mais c'est trop vous tenir sur un si maigre subject. Je finiray donc la presente vous ayant recommandé à la garde du tout puissant & offert mon humble service tant à vous qu'a Monsieur vostre beau-fils, & aussi à Monsieur son frere s'il est de par de là. Tenez moy s'il vous plaist.

Monsieur,

Vostre humble & tres-affectionné serviteur

CASAUBON.

A Paris ce 12 Jun 1605.

EPISTOLA CLXIII.

EIDEM.

MOnsieur, je vous escris la presente de la Bretonniere, huict lieues de Paris, estant icy retiré avec ma famille pour la contagion. J'ay eu c'est heure de passer une partie du temps des que je suis avec Monsieur Scaliger: c'est à dire avec son Eusebe, lequel apres longues attentes j'ay receu & n'ay cessé, que n'aye devoré uno velut spiritu. Ajant doncques joui d'un si grand bien, je vous ay voulu donner advis, qu'il y en a à Paris, si desirez en avoir, comme je m'asseure que ne voulez vous priver de ce grand Thresor re & nomine. Thesaurum enim temporum opus inscripsit. Quod si dicere incipiam, quanta admiratione sim affectus, dum opus musteum lego, dies me prius deficiat, quam millesimam partem cogitationum mearum καὶ τῶν διανοημάτων tibi indicavero. Duo tamen prætermittere non possum; prius, quod tam abstrusæ eruditionis vir, tam alti ingenii, imperavit ipse sibi, ut Isagogicos Canones ea methodo scriberet, qua vel a puero posset percipi, qui non sit penitus τῶν μαθημάτων ἀμύητος; posterius est πόνος ἀπί-

κρίσιν νέος, quod in tam grandi ætate non aliter scribit, quam olim cum τὸ μειράκιον ὑπῆρχε. non loquor de doctrina, quæ cum annis crescere solet, sed de scriptione ipsa & inenarrabili vigore animi, quem oratio ἀκμαίας senis præ se fert. Oro te ubi primum fueris librum nactus, lege prolegomena in Isagogicos Canones. Certe mecum stupebis τὴν πανδήλως δεινότητα, & illum ἐξειργασμένον λόγον, in quo solus meo judicio regnat. Risi vero multum, cum Annales, quos hodie fatui mirantur, Volusianos vidi appellatos. De scelestis vero illis capitibus, Feurardentiis, Genebrardis & similibus ea scribit, quę maxima cum voluptate sint lecturi, quicunque ad gloriam Dei & veritatis propugnationem aut notitiam sua studia soliti fuerint referre. Sed abstineo & te hortor, ut quamprimũ cures deferri tibi πάλιν τὸ ἄρτι φανέντα ΘΗΣΑΥΡΟΝ. Μανε... adhuc (si tamen hoc potius abuti non est) tuo libro: de quo nuper cum verba facerem magno Thuano, essemusque in ejus bibliotheca; ille statim e forulis suæ illius opulentissimæ bibliothecæ librum Capellani Archiatri prompsit, & mihi ostendit. Inspexi obiter, & inveni multa quæ in tuo legeram. Omnino comparandi sunt hi duo libri, & concinnanda editio, cujus neminem jure pœniteat. Verum de his in urbem reversi σὺν τῷ θεῷ plura. Je baise les mains a Monsieur vostre gendre, vous demeurant,

Monsieur,

Vostre tres-humble serviteur

CASAUBON.

De la Bretonniere 15. Octob. 1606.

EPISTOLA CLIV.

FRIDERICO LINDENBROGIO.

DE notis ad Suetonium egi ante gratias, si memini, non semel: sed si illæ meæ literæ in itinere, ut sępe fit, naufragium fecerunt, testor iterum fecisse te mihi rem gratissimam. Sum & publice id testatus, cum superioribus diebus notulas nescio quas recenti te Suetonii editioni adjicerem. Ejus exemplar Commelino curavi tradendum ut is ad te mitteret. Utinam posses & in ceteris historicis, qui Tranquillo conjungi vulgo amant, nos adjuvare: quod quidem ut facias, si ulla ratione potes, per omnes Musas te oro atque obtestor. Hoc sic a te contendo,

tendo, ut vehementius nihil possim. teneor enim quasi ex voto susci-
pere eorum librorum editionem. eo me adegit obsequendi magnorum
quorundam virorũ voluntati studium. Igitur vel ipse succede oneri, &
melioribus quam ipse sim humeris, & ætate ad istos sustinendos labores
commodiore: vel si hoc impetrari a te non finis, συλλάβοιαν ἐμῖν τῶ ἄθλῳ,
ὦ φιλότης. Amabo, curæ habeto hanc curam, & a Scaligero magno, ab
aliis erue aliquid, quod ad rem faciat. Ut scias quam non ἀπαξιῶν
alienam opem implorem, respondeo tibi de *Catacrianis libris* apud
Spartianum, nihil habere me quod te doceam. omnino tamen satage-
mus aliquid, si in isto conatu docti nobis faverint. Tertulliani loci e
de Pallio non visi nobis magnam habere obscuritatem. & vidisti puto
qu... ...llo post scripsit in illa verba doctissimus vir. quanquam ego
non plane illi assentior, in quibusdam vero nullo modo. Anni sunt am-
plius tres, cum id volui in hac schola præstare quod ille, cum eum li-
bellum suscepit explicandum. Fateor multa me in ejus notis legisse,
quæ in mentem venerant nunquam: sed mihi in multis alia plane vi-
detur esse mens quam ipsi. Uter melius, docti pronuntiabunt, si quando
receperit me impetus ille prior. De loco e capite XVII. de spectaculis
amplius cogitemus. Vale & me ama. Gen. a. d. VI. Kalend. Sept.
CIↃ IↃ XCV. De Artemidoro quod me rogas, scire te volo, promis-
sam ejus editionem a doctissimo Grutero.

EPISTOLA CLXV.

EIDEM.

DE Balsamonis loco & Rufini ingentes habeo gratias. Scient po-
steri, per quos profecerimus, sane quidem si nugarum nostrarum
τῆς ἐσομένης aliqua manet cura. Perge vero, eruditissime vir, studia no-
stra adjuvare. Ego si quid tua causa possum, ὅλος καὶ πᾶς ero tuus. Sed
cum venit in mentem felicitas insignis tua, qui talem tantumque tua-
rum laudum præconem nuper sis nactus, vereri subit, ne nos terræ filios
fastidias. Quid enim accedere jam ad commendationem nominis tui
potest, cui fortuna dedit complacere posse, cui sordent omnes quan-
tum fuit hactenus hominum eruditorum? Scis quid dicam: & si te sa-
tis novi, tædet te illius ἐγκωμίου: non quin eo sis dignissimus, sed quia
laudari te ab homine spurcæ linguæ fas non est. Nosti quid olim de
præceptore suo scripserit Aristoteles. sed istum κακολόγον mitto. Ad
priores tuas ne respondeam τὸ νῦν εἶναι, occupationes molestissimæ fa-
ciunt: quæ me nunc cummaxime distringunt. De amplissimo Cali-
gnone

gnone hoc unum intellexi, ſerius eum Lugdunum eſſe reverſum ex itinere Maſſilienſi. ibi nunc illum agere cum reliquis ſui ordinis aulicis nullus dubito. Scripſi πάλιν ἂν καὶ πάλιν ad ipſum, & reſponſum in dies exſpecto. Nunquam autem literas ullas ad eum miſi, quæ amoris mei erga te notis non eſſent aſperſæ. Sic meritum eſt tuum, ſic mores ſunt mei. Vale, & me conſtanter ama. Lutetiæ Pariſiorum a. d. XIII. Kal. Jan. CIↃ IↃC.

EPISTOLA CLVI.

FRIDERICO TAUBMANNO.

QUi factum ſit, vir clariſſime, ut tot meæ epiſtolæ, quas ad te ſcripſi, ad te non pervenerint, neſcio. iis enim hominibus eas ipſe tradidi Francofurtum deferendas, & ibi curandas, quorum in ſimili re fidem multis experimentis probatam habeo. qui ſi quid hac in parte peccarunt, non negligentia certe peccarunt, ſed prava electione eorum, quibus meas commiſerunt. itaque peto a te ante omnia hanc æquiſſimam δίκην, ne me tam barbarum, tanta immanitate efferatum pectus habere tibi perſuadeas, ut adeo humane a te provocatus nihil reſponderem. ἢ τί γένοιτο ἂν ἀπιστότερον; ἀλλ' οὐχ οὕτω ἡμεῖς γε τῶν ἀνθρωπίνων θεραπῶν τῶν ὡς κάκιστα κειμένων ἢ ἀναιδεῖς γενόμεθα ἢ ἐπιλησμονεῖς· οὐ μὰ τὸν μέγαν ἐν οὐρανῷ θεόν. τὸ δὲ τῆς φιλίας δίκαιον ὑβρίζειν οὔπω ἀσύντροφον ἡγοῦντες, οὐδὲ χρηστῶν πάντων τυχόντες παρ' ὑμῶν ἀγνωμονοῦντες; iterum iterumque a te petimus, vir doctiſſime, ne alienæ culpæ a nobis pœnas exigas. reſcripſimus certe tibi; Θεὸς δ' ἐπιμάρτυρος ἔστω: & priuſquam munus egregium tuum acciperemus; & poſtea etiam non ſemel: tibique quantas poteramus maximas pro tam propenſa voluntate erga nos gratias egimus. nunc quoque idem facimus: verbis id quidem, ſed magna cum voluntate rebus ipſis & omni officiorum genere gratum animum noſtrum tibi declarandi. Quod ſi viam certam indicaveris, efficiam profecto, ne poſthac meum in ſcribendis literis officium poſſis deſiderare. Vale, vir eruditiſſime, & me, ut cœpiſti, amare perge. Clariſſimis viris, qui iſthic ſunt & noſtrum nomen, ut ſcribis, non ignorant, plurimam ſalutem, niſi grave eſt, a me nunciabis. Lutetiæ Pariſiorum XV. Kal. Apr. CIↃ IↃC VII.

Cl. Bongarſius, Regis Magni ad Germaniam Legatus, te plurimum etiam ſalvete jubet.

EPISTOLA CLXVII.

EIDEM.

CONstantiam tuam in semel suscepto amore mei literæ omnes tuæ, vir doctissime, palam faciunt. Quo magis verendum mihi est, ne quantum eo nomine tibi debeam, parum videar intelligere. Mihi vero longe suavissimum est, iis in locis amicum, & quidem talem amicum habere, quo vel nomen nostrum potuisse penetrare, jure magnifaciam. Tua hæc insignis humanitas est, clarissime Taubmanne, & mirifica χρηστότης: qui præ insita bonitate ultro amare nos cum cepisses, ὑπὸ τῆς μέθης ἐρωτικῆς muscam elephantum esse (ô vim amoris!) & persuasisti ipse tibi, & aliis quoque idem credendi autor fuisti. Primus Iosephus Scaliger, ille mortalium illustrissimus, de nostris studiis eam spem olim concepit, cui respondere mearum non erat virium. sed nescio quomodo ille quoque μεγάλῳ αὐτὸς amore nostri occæcatus omnia in majus solitus interpretari. itaque si quid famæ per Europam sumus consecuti, secundum Deum id totum Scaligero ferimus acceptum. Ille me paterna charitate complectebatur: ego ipsum pietate, qua decerer, colebam & venerabar. Qui nunc eo mortuo vitam acerbam duco & prope non vitalem. O irreparabilem reipub. literariæ jacturam! Quo plus proficio, si quid tamen adhuc profeci, eo magis ingenii illius stupendam magnitudinem admiror. Non fuit prioribus seculis, nec fortasse unquam erit, in quo ingenium, judicium, industria & φιλοπονία, dotes, ut scis, multum diversæ & raro in unum convenientes, sic ἀθρόως & ex æquo excellant: tum autem pietate & παντοίᾳ ἀρετῇ nemini mortalium fuit secundus. O virum in exemplum natum! sed desino lacrimarum. Deum oro, vir clarissime, ut te servet, & magis magisque tuis cœptis indies pergat benedicere. Vale & me ama. Lutetiæ Parisiorum, VI. Kalend. April. CIƆ IƆC IX. Gregorii Nysseni Epistolas & Florilegium Epigrammatum Martialis meo & Scaligeri nomine mitto.

EPISTOLA CLXVIII.

EIDEM.

MUnus a te missum accepi, vir clarissime, pro quo ingentes tibi & habeo & ago gratias. Facis recte, quod possessionem ejus laudis retines,

retines, quam dudum tibi peperisti. Optimus poëta & Latinæ linguæ parens multum jam ante tibi debuit. Nunc tu cumulum addidisti. Perge vero de bonis literis bene mereri: non est alia ad nominis æternitatem munitior via, hoc tempore præsertim, exstincto prope jam semine τοῦ χρυσοῦ γένους: illorum inquam hominum, qui patrum memoriâ literas æterna cum sua laude divinitus illustrarunt. Melanthones, Camerarios, Xylandros, Wolfios, & alios plures in vestra Germania miratus est orbis terrarum: nunc tuis & paucorum aliorum humeris provincia illa incumbit. Oro venerorque Deum immortalem, ut & tuis, vir doctissime, & tui similium laboribus propitius sit. Mihi satis acceptum est graviores illas literas, quæ vitam magno Luthero debent, sine harum mitiorum adminiculo florere diu non posse. Omnino veritati inimica est ἡ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλολογίας ἀπειρία: quod superiorum seculorum experientia satis superque est probatum. Nos in suscepto cum Baronio certamine nunc exercemur; nulla alia mercede impulsi, nisi studio cognoscendæ & defendendæ veritatis, quam ille pater Annalium miris artibus ivit oppugnatum. Speramus fore σὺν θεῷ εἰπεῖν, ut οἱ φιλαλήθεις τῶν ἀνδρῶν candorem nostrum probent. Verum hoc Θεῷ μελήσει. Vale vir clarissime, & me, quod facis, ama. Londini VII. Eid. Febr. CIↃ IↃC XIII.

EPISTOLA CLXIX.

FRONTONI DUCÆO.

Binas a te accepi postquam huc veni, clarissime Fronto. priores attulit uxor, alteras Savilius misit. Respondissem jam dudum ad priores, nisi gravis caussa moram attulisset. Eam caussam exponam tibi simplici animo & ἀφελῶς, sicut meus est mos. Tu, quæso, bonam in partem accipe quæ sum dicturus; tibique persuade, non alium mihi heic animum esse quam fuit in Gallia. Amo antiquitatem, colo veritatem, quicquid aut huic repugnat, aut ab illa damnatum est, detestor & abominor. quare aut silendum mihi est, aut danda mihi hæc venia est, ut quæ neque vera esse credidero neque antiquitati σύμφωνα, de iis libere quid mihi videatur dicam. Scis te discedenti mihi Parisiis per epistolam & verbis etiam significasse, rem me tibi & omnibus tuis esse facturum gratam, si Regi Magnæ Britanniæ auctor essem, ut crederet neminem vestrum erga ejus Majestatem male esse affectum. optare quin imo leta ei omnia, atque illud in primis, ut facilem se præberet in

 hac

hac Ecclesiæ Dei scissura tollenda. Quo etiam epistola illa spectabat, quam mihi a te mei attulerunt: qua agis mecum, ut de vestræ societatis integritate verba Regi faciam: quando omnibus quę nonnullis vestrorum scriptorum objici solent, plene per eum esset responsum, qui famosum libellū Anticotonē nova apologia refutavit. Hęc cum ita sint, postquam ego tua mandata Serenissimo Regi exposuissem, evenit non ita multo post, ut Rex Apologeticū vestrum nactus me statim vocaret, & coram multis Episcopis ac proceribus diceret: En tibi, Casaubone, librum cum Patris Frontonis professione belle congruentem. invenies in eo defensionem auctorum, qui istam Principibus perniciosam doctrinam docent. invenies nuperum Bellarmini scriptum Satanicum non obscure defensum. invenies auctorum proditionis pulverariæ, qua tetrius quicquam fingere ne diabolus quidem potest, acriter defensam innocentiam, & ipsos glorioso Martyrum choro adscriptos. invenies denique, ait Rex, omnia contraria verbis Frontonis. Quin etiam jussit me ejus Majestas librum auferre domum & rationes expendere, quæ ad defensionem novæ doctrinæ afferebantur. pręcipue vero jussus sum iis attendere, quæ de rebus Anglicis Apologista ille narrat. Quod ubi fecissem, & sincere Regi exposuissem, quid mihi placuisset, quid displicuisset; placuit illi, ut hęc omnia tibi significarem, quo semel efficerem ut intelligeres, a quo sermonum genere esset iis abstinendum, qui benigne excipi a Majestate ipsius postularent. Se quidem huic Ecclesiæ scissuræ ingemiscere: sed omnia tamen potius esse facturum, quam ut iis aures pręberet, qui novam hanc doctrinam de regno temporali Papæ, de cædibus Regum excommunicatorum, de martyrio proditorum, &c. aut palam defenderent, ut multi Alastores, aut per circuitus, ut Bellarminus & Apologista hic & sexcenti alii. Quod jusserat Rex, feci, & epistolam ejus argumenti ad te scripsi, quam dudum misissem, nisi quædam adhuc deessent ex epistolis Garneti manu scriptis adjicienda. Brevi, ut spero, eam epistolam ad te mittam: teque rogabo, ut jam nunc rogo, afferas æquum animum ad cognitionem ejus caussæ. nam ego te ubique judicem fero. Neque vero timeas aliquid ibi contineri contra τὰ τῆς πάλαι ἐκκλησίας δόγματα, aut omnino contra τὰ παρ' ὑμῖν νομιζόμενα. nihil reperies ejusmodi, quod serio tibi confirmo. Permitte vero mihi, doctissime & amicissime Fronto, ut candide apud te agam, & quod sentio aperiam. Existimo enim nihil posse hoc rerum statu perniciosius fieri, quam fit ab iis, qui eam doctrinam nunc ἄνω κάτω θρυλλοῦσι, qui fictitium illud & ridiculum Romani Pontificis regnum temporale dum tanto conatu eunt stabilitum, universo mundo declarant Eccle-

siam

siam Dei viventis nihil se curare, neque recusare se quin simplices Catholici male pereant, dum modo ipsi regnent. Cogita quot mala & jam olim a Gregorii VII. temporibus ab hac doctrina in Ecclesiam exundarint, & quot jam sint metuenda propter cande caussam. Cogita proditiones horrendas, cædes & parricidia, non quidem eorum manibus qui hanc doctrinam scriptis tuentur, patrata, sed eorum certe manibus qui reges pro regibus non habent, ubi parum sese Papæ morigeros præbuerint. Cogita & certo tibi persuade, aut nullum unquam verbum apud prudentes principes de concordia Ecclesiæ esse faciendum; aut huic monarchiæ & omnipotentiæ temporali bona fide esse renuntiandum. Quod si aliquam vel levissimam eorum curam habetis, qui in hoc regno vobiscum sentiunt, & sub imperio clementissimi, benignissimi & optimi regis hujus vivunt, liberate eorum stultam simplicitatem ab iis opinionibus, quas ex istiusmodi libris hauserunt: alioquin sanguis eorum super capitibus auctorum pestilentis adeo doctrinæ. Sed hæc ex ipsa epistola melius cognosces. Quod superest, Savilium vidi Etonæ, ubi sumptibus ingentibus & regia magnificentia τοῦ χρυσοστόμου πατρὸς editio curatur ab homine privato. Haberem multa tibi dicere, quæ malo in familiare colloquium servare, ubi dederit Deus, ut te isthic videam. De meis rebus omnia mei narrabunt, si laboras scire. Scito in Reginæ potestate me esse ac semper futurum, dum spiritus hos reget artus. P. P. Sirmondo & Cottoni plurimam, nisi grave est, a me salutem. Vale & me ama. Londini, propridie Kal. Majas CIↃ IↃC XI.

EPISTOLA CLXX.

EIDEM.

Legi superioribus diebus, Fronto Ducæe, vir eruditissime, librum Apologeticum nuper isthic ab uno Patrum Societatis vestræ scriptum, & de communi omnium sententia publicatum. Legi autem eo diligentius & accuratius, (præter morē sane meum, qui nullius cujusquam mortaliū famam solitus appetere, in polemicis hoc genus scriptis operam non amo abuti meam:) non solū, quia in magna exspectatione eam Apologiam priusquā prodiret in lucem fuisse intellexeram; verum etiam, & multo quidem magis, quia epistolā non ita pridem a te acceperā, quę responsionis ejus legendæ cupiditate non mediocri me accenderat: quippe qua ita ajebas esse cōfutatas famosi cujusdā libelli calumnias, ut jam multorum animi a Societate vestra prius admodum alieni,

ejus lectione pacati & vobis penitus sint conciliati. Quinetiam literis iisdem, si meministi, me pro ea consuetudine, quæ plures annos Lutetiæ Parisiorum inter nos intercessit, rogabas, ut Serenissimo Potentissimoque MAGNÆ BRITANNIÆ REGI, omni maximarum exquisitissimarumque laudum genere Principi dignissimo, hoc ipsum significare vellem; & postquam per novam hanc Apologiam caussæ vestræ æquitatem cognovisset, id agerem apud MAIESTATEM ipsius, quo religionis vestræ hominum persecutioni, (sic enim dicebas; & ita multis credere lubet,) finis tandem aliquis imponeretur. Atque hæc eadem alium etiam Societatis vestræ non obscuri nominis Patrem a spectatissimæ virtutis & integerrimo viro D. Fabricio Boderiano, Christianissimi Regis Legato, qui munere suo felicissime hic perfunctus, in Galliam ante paucos dies est reversus, per literas enixe petiisse, (& erat literis adjectum Apologetici exemplar,) non clam me erat. Itaque nihil mediocre jam de eo libro mihi spondebam, cujus freti genio & tu, doctissime Fronto, & ille alter tuus ἐκ τοῦ πολλοῦ συμμύστης Regi maximo, literatissimo, judiciique acerrimi, cujus offensum erga Societatem vestram animum reformidare poteratis, probari ipsum tamen posse nihilo secius consideretis. Mirifice vero gestiebat animus mihi ex ejus lectione cognoscere, quid auctor ad illa responderet, quę a gravissimis viris atque inculpatæ vitæ, eandem vobiscum religionis formam profitentibus, multis ex ordine vestro solent passim objici: quasi erga Reges & Principes prępostero quodam religionis zelo parum ęqui essetis, & jura ipsorum ac dominationem alienæ potentiæ amplificandæ studio, multimodis, quoties se daret occasio, scriptis, factis, iretis imminutum. Equidem persuasissimum habebam, fieri vix aut ne vix quidem posse, ut quę tibi scriptio tantopere probaretur, (vide quanti te faciam,) cujus effectus adeo insignes prædicares, de qua tantam spem concepisses, quicquam eorum affine contineret, propter quæ non Magnæ tantum Britanniæ optimi clementissimique Regis offensionem incurristis; sed & multis aliis illustrissimis Principibus, multis Rebuspublicis prudentissimis, universo etiam Ordini amplissimo Senatus Parisiensis, & (de quo vos video non dubitare, ac multum queri,) omnibus politicis Societas vestra dudum gravis evasit & suspecta, ne dicam ingrata & invisa. Quo magis sum demiratus, & stupore quodam inter legendum defixus, cum exspectationi meæ adeo pleraque animadverterem non respondere, ut caussam dicere aut comminisci nullam possem, cur tibi viro intelligenti & perspicaci, cur cuiquam alii, non plane Mamacutho & communis etiam sensus experti, eos facere animos scriptum ejusmodi potuerit; quod recte

æstimantibus non caussæ vestræ justa proferre in lucem queat videri: sed illam potius opinionem de vobis, quę plurimorum mentes occupavit, (scitis ipsi, & in HENRICI MAGNI morte experti estis) voluisse confirmare, & magis magisque in legentium animos defigere. Atque ego jam hic profiteor, de iis duntaxat loqui me, quæ ad Principum jura, dignationem, securitatem, salutem denique & vitam pertinent. Nam si quę alia vestris hominibus a quoquam objecta eadem responsione diluuntur; ea nihil ad hanc caussam; neque ego jam illa quicquam moror. Opto magis, eam ut vestri ordinis Theologis mentem Deus immortalis inspiret, ita det se gerere, ita faxit ipsos ἀγάπην ἐπὶ τὸ σύνδεσμος τῆς τελειότητος ἐνδύσασθαι, nihil ut posthac inimici vestri preter calumnias & ficta crimina habeant, quod vobis objiciant.

Καί κε τὸ βουλοίμην, καί κεν πολὺ κέρδιον εἴη.

Scio quem hodie in multis orbis Christiani regionibus locum Societas vestra obtineat, quid quantumque valeat; quæ si a defensione doctrinæ Hildebrandicæ & Bonifacianæ animique rigore illo prefracto, quem in plerisque vestrum homines ἀγροικία observant, ad equitatem, lenitatem, & illam quam pii Patres Greci appellant συγκατάβασιν, Latini condescensionem, animitus traduceretur; magnum haud dubie ad communem Christianorum concordiam & re & exemplo momentum afferretis. Me ut hęc ad te simplici animo scriberem, vir amicissime, non odium aliquod impulit, aut obtrectandi cuiquam prurigo; a quo pestilente morbo, nimis hodie late grassante, mores meos abhorrere τὸ κακοσχολίαν, nisi fallor, vel tacente me fidem fecerint; sed illa ipsa, quam dixi, epistola petitioque tua, ab optima quidem, credo, voluntate profecta: verum quæ male posito prorsusque ruinoso nitens fundamento, plane mihi visa est parum equa & ἀπροσδιόνυσος, ac proinde supervacua & ἄδηλος. Magno enim in errore versati estis, & tu, optime Ducæe, & tuus ille συμμύστης, cum putastis ejusmodi Apologiam, eo filo contextam, eo scopo scriptam, & Principibus ita aperte inimicam, non dico Magnæ Britanniæ sapientissimo Regi, aut ulli alii Principi, cui salus sua non fuerit vilis, placere posse; sed cuiquam omnino, qui Principi suo & dignitati securitatique ipsius optet esse consultum. Equidem sic a libri illius lectione discessi, ut pro satis comperto haberem, te cum illa ad me scriberes, aut ipsum non legisse, aut non tam judicium fuisse tuum secutum, quam alienæ voluntati obsecutum. Novi enim te & quam miti ingenio sies; neque memoria mihi crebri illi in mutuis colloquiis nostris sermones tui exciderunt, omni moderatione & mansuetudine conditi, in quibus te semper publicę tranquillitatis studiosum, subditum φιλόβασιλεα, & in natis ante pauca secula contro-

versiis,

versiis, nostro hoc acerrime agitatis, quæ ad jura Principum pertinent, plerisque aliis animadverti multo æquiorem; deque auctoribus & defensoribus doctrinæ adeo exitiabilis sane, pieque & libere non semel audivi judicantem. Quo diligentius faciendum duxi, ut non magis meum, quam Regis ipsius & aliorum virtute præstantissimum virorum, qui [illegible] τῇ ἀρετῇ [illegible], de illa Apologia judicium & judicii potissimas caussas indicarem: si forte multarum rerum, præsertim Anglicarum, quæ ibi ceu verissimæ produntur, & tanquam indubitatæ fidei affirmantur, horribili falsitate cognita, impetrare, qua auctoritate es, a Sociis tuis posses, ut posthac falsas narratiunculas spernerent, veris, certis atque adeo publicis actis fidem ne abrogarent, & ad necessarium, nedum justum sui odium Regem φιλαληθέστατον ac simul omnes veri amantes provocare desinerent. Quod si fecerint, honori suo, mihi crede, & totius Societatis vestræ melius in posterum consuluerint. Enimvero quam parum candide parumque apte ad conciliandam vobis Principum benevolentiam Apologeticon illud sit scriptum, non est difficilis demonstratio. Nempe hoc agitur magna totius libri parte, ut dicta quædam & sententiæ defendantur nonnullorum e vestris, eruditorum quidem hominum, fateor, sed quorum opiniones non paucas Principibus & Rebuspublicis esse perniciosas magno consensu prudentes contendunt, & tristissima confirmat experientia. Et appello conscientiam tuam, mi Fronto, num judicio tuo omnia probentur, quæ in tuorum libris de hoc argumento legisti? an paratus sis omnes illorum sententias, ceu κυρίας δόξας defendere? quod tamen sine ulla exceptione Auctor Apologiæ facit. Omnia defendit, omnes tuetur, omnes laudat, uno Mariana ægre excepto. Equidem is non sum, qui siquid forte incautius aut inconsultius viro docto in scribendo exciderit, protinus in deteriorem partem id velim interpretari, & in malæ mentis argumentum rapere. Bonum virum hæc κακοήθεια & malignitas non decet: Christianam vero charitatem multo minus. At quoties salus Principum agitur, quoties publica res, cujus incolumitas in Principis incolumitate vertitur; sive aperta molitione, sive per cuniculos in discrimen adducitur; tum enimvero longe alia res est, alia ratio; neque jam ulli ἐπιεικείᾳ aut molliori interpretationi quærendæ locus. quin immo haud secus ac si esset Pyrrhus aut Hannibal ad portas, commoveri tum bonos cives, contremiscere totis artubus, dirissima quæque exempla ob oculos sibi ponere, & præ anxia sollicitudine omnia etiam tuta timere, non dico fas, sed omnino necesse est. omnis hic honestus pavor: omnis trepidatio fortis & laudabilis: omne durius dictum factumve justæ suspicioni movendæ idoneum est judicandum. In patria

præ-

præsertim nostra, mi Ducæe, & hoc maxime tempore. Quid enim? Vidit Gallia non ita multos ante annos, quia jura principalia violabantur, divina humanaque jura fœdum in modum subverti, omnia sursque deque misceri, homines hominibus, cives civibus lupos fieri. Vidit Gallia postquam Majestas Unctorum Domini in animis civium malorum & prava doctrina corruptorum evilŭit, duos optimos & fortissimos Reges suos teterrimo parricidio (& quidem eodem fere pacto utrumque) sibi esse ereptos; vidit & luxit, ac nunc etiam luget. Et erit aliquis tamen in Gallia, qui cæde tam recente Henrici Magni, Regis heu nuper nostri, bonis omnibus acerbe gementibus, patrocinium eorum scriptorum securus suscipiat, quos novit Orbis terrarum Principibus omnibus esse infestos, eorum Coronas imperio Jovis Capitolini totis viribus ire subjectum; Majestatem modis indignis minuere; & clara jam atque alta voce, *Cornua quæ vincatque tubas*, contendere, unicum esse mundi universi Dominum, unicum, ut ipsi appellant, Vice-deum; unum Imperatorem, unum Regem, unum vere Principem, Pontificem nempe Maximum. cujus imperio si quis Regum aut Principum parum se præbeat morigerum, sive in spiritualibus, ut multi sæpe, sive in temporalibus, ut superiore seculo Johannes Rex Navarræ; hunc illa etiam falsa imagine Principatus, quam doctrina ista Regibus concedit, ipso jure, etiam ante prolatam a Pontifice sententiam, ut multis placet, vel certe statim a prolata sententia, excidere; ejus subditos omni vinculo naturalis subjectionis esse solutos, ipsum vel subjectorum populorum viribus, vel aliorum Principum solio detrahendum, & tanquam piacularem victimam finibus ditionis, aut etiam e numero viventium, si opus sit, esse exterminandum. Non ignota loquor, neque tibi incomperta. Teruntur omnium manibus Doctoris Martæ Neapolitani libri, quibus hæc omnia totidem fere literis, & quidem potissima horum in Epistola ad ipsum Pontificem, Paulum V. cui opus nuncupatur, & cujus privilegio est editum, continentur. Neque vero infrunitus hic Marta quicquam dicit, quod alii multi & ante ipsum & post ipsum ore pleno non dixerint, & voce scriptisque docuerint. Nisi tu forte ignoras, quæ super hac quæstione nostris temporibus (ne vetustiora attingam) ab Alano, Sandero, Andrea Philopatro, Treshamo, Carerio, Boziis Fratribus, Mosconio, Mancino, Pesantio, Constantino Veruna, Simancha, & innumeris aliis, qua Juris Canonici interpretibus, qua Theologis, sunt scripta. Omnium instar esse queant duo Illustrissimi Cardinales, Baronius & Bellarminus; quorum ille cum Ecclesiasticos Annales, ingens opus & laboriosum, susciperet cōtexendos, id unum emunctæ naris hominibus videtur negotii sibi dari credidisse,

T ut hanc

ut hanc de infinita Summi Pontificis potentia mirificam doctrinam, per totam seriem temporum ἀκαίρως εὐκαίρως confirmaret. qui etiam Paulo V. Pontificatum ineunti, Gregorium VII. ceu perfectam aliquam ideam legitimæ administrationis cum proposuit, hoc videlicet non obscure significavit; eum demum se judicare laude dignum Pontificem, qui dominationis suæ caussa cœlum terræ miscere, & universam Europam cædibus & parricidiis implere non dubitaret. Cardinalis vero Bellarminus quantum in simili proposito urgendo sudarit, quanta contentione & studio negotium gesserit, tot editæ ab ipso lucubrationes, tot libri nuper in caussa Veneta contra Patrem Paulum excellentis doctrinæ virum & alios scripti abunde testantur; omnium vero maxime qui postremus eo super argumento ab illo est paullo ante publicatus, liber adversus virum doctissimum Gulielmum Barclaium J. Consultum. de qua scriptione quod debeat eorum esse judicium, qui publicas res suas cupiunt esse salvas, ne vel ego aut tu vel quisquam alius posset ignorare, Senatus primum Venetus (nam ad hos liber prius pervenit) deinde Parisiensis Curiæ Patres, quibus salus nostrorum Regum propria salute charior, satis caverunt. Sed quid verbis opus? Idem ille Cardinalis Bellarminus in illo suo infausti nominis Torto & aliis adversus Serenissimum Magnæ Britanniæ Regem scriptis hoc unum habet, cur Jusjurandum Fidelitatis nolit a Regis subditis Regi præstari; quia id illi videatur aliquo pacto (oblique sane & indirecte, quanquam ne sic quidem. & sunt vel rei ignari, vel meri sycophantæ qui hoc dicunt.) Summi Pontificis omnipotentię repugnare; in quo peccasse, ut quidem illi placet, fidem Catholicam sit abnegasse, & appellatione Christiani sese indignum reddidisse. Hinc videlicet illæ lacrimæ, & labor ille vestrorum præsertim hominum; qui ita persuasi, nunc cummaxime, quia vident ferrum suum in igne esse, ut aliis quoque idem persuadeant, *Pro se quisque viri summa nituntur opum vi.* Atqui doctrina hæc quam sit Principibus metuenda, evidentissime docent tot intra paucos annos aut patratæ Principum maximorum cædes, aut tentatæ; tot proditiones novæ, inauditæ, quibus nihil simile priora ulla secula viderunt. Quem vero esse existimas γνήσιον Gallum, cujus intimis præcordiis non hæreat infixa & æternum sit hæsura parricidæ, qui τῷ μακαρίτῃ Regi nuper vitam eripuit, vox observatione & acri Politicorum omnium meditatione dignissima? Qui a supremæ auctoritatis judicibus de caussa suscepti parricidii interrogatus, quum more patrio in reorum sellula sederet, non per ambages aut ænigmata, sed liquido & diserte respondit: ideo se quod fecisset fecisse, quia Rex Protestantibus Germaniæ Principibus opem ferre parans in caussa Cliviensi,

Ravillac

viensi, Pontifici Maximo rem faceret ingratam; ac proinde dignus esset qui periret. Deum enim se in terris Romanum Pontificem agnoscere; cujus voluntati, qui sese quovis pacto opponeret, eum se habere [illegible] & exitio devotum. Ipsissima feralis illius prodigii verba sunt: *Papa est Deus, & Deus est Papa.* Tantos iste parricida in hac nova doctrina quæ Papam facit in terris Deum, fecerat progressus. Quæ quum ita sint, nemo, opinor, sanus cerebri dicat, parricidarum sicas magis esse Principibus metuendas, quam venenata Alastorum scripta, quæ doctrina Satanica infectas mentes ad parricidia ducunt. Non enim tunc incipit aliquis esse parricida, cum ad scelus patrandum manum expedit. Tunc tunc scelus contrahitur, quando incipit mens doctrina Marianæ aut similium illius corrumpi: & parricidii horror ac detestatio, omnium hominum mentibus a Deo indita, minuitur paulatim & labefactatur: quando, mutatis rerum appellationibus, quod prius existimabatur, ut est revera, ἄγος inexpiabile, jam facinus laudabile aut etiam meritorium (dictu horribile, sed multos ita hodie sentire infanda scripta faciunt fidem) incipit videri. Scias hunc certum esse parricidam, cujus animus doctrinam parricidiorum magistram semel imbibit. Præclare ut semper, B. Ambrosius sermone primo in Psalmum CXVIII. libidinosum compellans, *An putas*, inquit, *tunc primum te intrare meritorium, cum fornicem meretricis ingrederis? Intrasti jam, quando cogitationes tuas meretrix intravit. Intrasti jam, quando ad potiendam prostibuli cupiditatem gressu mentis intrasti. Pulsasti lupanaris fores, quando ad mulieris concupiscendæ decorem oculos mentis aperuisti.* Nihil hoc verius, nihil certius. Sed & Stoici recte docent, probatque multis sapiens Epictetus; facta mortalium quæ mirari vulgo solemus, ex alta firmaque persuasione mentis (ὑπόληψιν ipsi appellant) proficisci: neque aliquid posse fingi tam arduum, tam durum aut dirum, quod non alacriter suscipiat, &, quod in se fuerit, intrepide ac constanter det effectum sive vir sive fœmina, sive etiam puer, cui fuerit mens firmiter persuasa, sic esse opus facto. Igitur omnem laborem & difficultatem esse in persuasione illa informanda & παγίως constabilienda: quo semel facto, nihil jam mirum videri debere, si Calanus aliquis Indus, si multæ Græcorum civitates, si plurimæ hodieque mortuis maritis mulieres Barbaræ, incendio voluntario vitam finiant: si Mutius aliquis aut Theodotus sui periculi oblitus per medios hostiles exercitus perrumpat, & per tela per hostes haud dubiam in mortem vadat, quo duci inimico jugulum petat, & morti illius ipse quoque immoriatur: si Herostratus aliquis cupiditate famæ, quam levis, Deus bone! rei & frivolæ, ædem sacram nobilissimam futuri securus incendat: si aliqua Arria viro suo ad

mortem ſibi conſciſcendam præeat exemplo, & ſimul dicat, Pæte non dolet: ſi alia fœmina, quo ſibi gravem vitam adimat, aut caput in parietes impingat, quia alia ad letum nulla patet via, aut prunam candentem in os immittat: ſi Caſtellus aliquis (ut de hodiernis exemplis unum ponam) ætate pene puer, malitia ſenex recoctus, in Regem ſuum, Regem glorioſiſſimum & optimum, nullaque re quam clementiæ laude magis admirabilem, audet conſpirare, audet exitium illi machinari, audet ſacram ejus Majeſtatem pro nihilo ducere, audet denique ſecuri & Procerum ſuorum corona cincti os auguſtum cultro temerare. O vim admirabilem perſuaſionis! Mihi hæc ſcribenti, & magnitudinem ſceleris animo reputanti, totum horrore corpus perfunditur; vix manus officium facit; vix oculi lacrimas tenent: illi ephebo, rerum imperito, nullo uſu docto aut firmato, ad patrandum quod deſtinarat ſcelus prodigioſum mens conſtitit, vultus non concidit, neque refugit manus, quod mens conſcelerata jubebat exequi. Omnino res admiranda: ſed memores tamen ejus, quod modo dicebamus, admirari deſinamus. Nam ubi ſemel honeſtatis, nedum pietatis veræ an falſæ, ſpecie mens eſt occupata; ilicet periculorum reſpectus omnis ceſſat; ceſſat mortis & cruciatuum quamvis quæſitiſſimorum metus. Quid autem non poteſt, qui perfectam mortis ἀφοβίαν inducere in animum poteſt? Dominus eſt alienæ vitæ, quiſquis prodigus ſuæ. Noſti vetus verbum:

Τίς ἐσ δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;

Quamobrem male rationem ſubducunt, ſi qui exiſtimant ſecuritati Principum ſuorum fore abunde conſultum, ubi in parricidas novis & inauditis ſuppliciorum generibus fuerit animadverſum. Atqui parum eſt, jam conſummatum ſcelus ulciſci & punire, niſi ἄνωθεν τὴν πηγὴν ἀποφράττειν, ut Græcorum habet proverbium, & ad fontem ipſum unde ſcaturiit malum aſcendimus, niſi omnes aditus, omnes viæ, omnes ſemitæ, quæ ſive recto ſive obliquo tramite eo ducunt, ſollerter inveſtigatæ, & mature fuerint obſtructæ. Quis porro ſanus cerebri ambigit, novam hanc doctrinam & libros ei aſſerendæ conſcriptos, quibus hodie nihil frequentius, ad Principum contemptum viam munire? ex contemptu autem facile homines impelli ad prava quævis conſilia, rebelliones, conſpirationes, cædes denique & parricidia, omnes intelligunt. At quorſum hæc? inquies. nemo enim eorum qui in Apologia hac defenduntur, Principum occidendorum auctor unquam fuit. Viderimus poſtea, num alicujus Galli innocentia hic defendatur, num aliquis Anglus dilaudetur & cœlis inſeratur, qui ejuſmodi criminis fuerint affines. interim hoc dico, & eo confidentius dico, quia apud te,

quem

quem videor nosse: etsi nemo eorum, quibus Apologia ista patrocinatur, ad Principum mactationem diserte lectorem instigat; multa illos tamen docere, ac velut e sacro tripode pronuntiare, quæ parricidium meditantibus animos facere & in nefando incepto confirmare sint idonea. Itaque talia scripta, & quidem ea ipsa illorum loca, tam accurate defendere, an in eo sit ferendum, qui se bonum civem, subditum fidelem, & Domini JESU discipulum ac sectatorem haberi postulet; tu, mi Fronto, judicem fero. Simul velim illud cogites, quam sit periculosum, docuisse aliquid virum insignem, puta aliquem e vestra Schola Theologum, quod per παρέργου & consecutionum mysteria, consilia dira animo volventibus videatur favere. Sæpe enim quod dicitur exiguum est, quod e dicto sequitur, magnum. Hoc quam vim habeat, & habet meo judicio maximam, peto a te etiam atque etiam, ut mecum heic æquo placidoque animo velis expendere. Nam & opera eadem cognoscemus, quo candore Apologiæ auctor in hac defensione sit usus; Principibus æquum an iniquum se præbuerit; spes denique illa vestra an ex merito venerit. Primus de quo agitur est Petrus Ribadeneira, scriptor de nomine satis mihi notus; de scriptis non adeo. Nam præter libellum, *De tribulationibus hujus seculi*, sane pulcherrimum, pauca illius adhuc vidi: & ille ipse liber, unde sunt desumpta verba quæ in controversiam veniunt, ad manum mihi non est. Sequar igitur Apologistæ fidem, & concedam illi non invitus, venisse nunquam in mentem P. Ribadeneiræ facinoris tam execrandi, ut parricidia Principum suaderet, aut etiam laudaret, per se quidem & ἄμεσως: quid tamen non obscuram significationem dedit, Henrici III. dirissimam cædem se probasse; quia etiam parricidæ tartarei sic meminit, ut propius multo absit a laudante, quam a detestante, quod in Sectatore Jesu non immerito aliquis demiretur; negari non potest, datam esse occasionem suspicioni haud injustæ, quasi eorum saltem Principum cædem non improbaret, qui gratia Pontificis Maximi quoquo modo exciderint, quum præsertim pessimo exemplo Principi, quem perditissimus Monachus, proprius subditus, per immane scelus occiderat, ipse professione Theologus maledicat: Principi, inquam, mortuo, quod vix ab immanitate barbara queat excusari; & quidem ejusmodi Regi, qui vel fatente Apologista, ut ut illi cum Papa tunc non conveniret, semper tamen dum vixit & re & nomine fuit Christianissimus. Sed excusat Ribadeneiram auctor, & furore illorum temporum ait abreptum. Quasi nihil peccaret, qui furorem aliorum sequitur; præcipue is, qui Theologus audiat; non unus e multis, sed primarius, & quidem e Societate Jesu: immo vero in peccato eodem non par culpa eorum,

qui ducere docereque debent, & eorum qui duci & doceri. Nam ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; Laudo interim Apologistam, & quod dat accipio. Nam is ingenue hic confitetur, rebellionem adversus Henricum III. furorem merum fuisse temporum. quam verissimam sententiam suam nescio an Cardinali Bellarmino sit probaturus; qui Lutetiæ egit per illos annos publici furoris, totius conjurationis (Ligam vocant) approbator, fautor & fax præcipua. Nam de Papis duobus, a quibus profectæ excommunicationes funestissimum illud patriæ furentis (ut hic fatetur) incendium conflarunt, nihil dico. Ribadeneira igitur, expressis ille quidem verbis parricidia Principum non laudat: quem tamen probavimus videri posse non absurda consequentia quasdam Regum cædes non improbasse. hoc vero quid aliud est, nisi animos potius addere parricidia meditantibus, quam a scelesta cogitatione scelestos avertere? Istud autem peccatum Apologistæ videatur an bonum factum, equidem nescio; verum scit Deus ὁ καρδιογνώστης omnes certe Principes, omnes Politici, omnes non ficti, neque artibus corrupti exoticis subditi, Regum præsertim Christianissimorum, gravissime Ribadeneiram peccasse contendent. Atque hoc si candide, ut bonos decet, Apologista esset confessus, ingenuo candori debitam laudē merito suo tulisset. Sequitur auctor Amphitheatri horroris, honoris volui dicere: quem librum Apologista cum laudat, tanquam exquisitæ eruditionis plenum, suo ipsiusmet indicio sorex se prodit. Nam totius literaturæ melioris rudem esse oportet, ac plane quid sit Latine loqui, aut saltem, ut vetus Poeta ait, ἀνθρωπίνως λαλεῖν, ignorare, cui nevosus ille liber & κόμπων ἔμπλεως, atque ut cum Petro Apostolo dicam, ὑπέρογκα ματαιότητος φθεγγόμενος, potest placere. Næ illis, qui amphitheatralem illam & histrionicam verborum ampullatorum congeriem ex Apuleji Asino & aliis præcipue Africanis scriptoribus nullo judicio collectam admirantur, oleum misere periit & opera, si quam in libris veræ Latinitatis evolvendis aliquando posuerunt. nam παιδείας quidem Ἑλληνικῆς & omnis solidioris eruditionis ipsos esse πάντως ἀμοίρους, & mediocriter docti possunt animadvertere. Sed hujus litis ipsum te, Fronto eruditissime, [illegible], & una tecum, si lubet, Andream Schottum, virum in his literis insignem, & Tullianæ eloquentiæ strenuum vindicem. Verum hoc fortasse leve: illud ego non concoquo, & homine candido indignum judico; quod dissimulat Apologista scire se, Clarum Bonarscium per anagrammatismum esse ipsissimum Carolum Scribanium. At quid illi sciunt, qui hoc nesciunt? an vero est aliquis vestrorum in Republica literaria adeo hospes & peregrinus, ut hoc ignoret? Statim ut in lucem πρῶτον illud

prodiit,

prodiit, jactatus est Lutetiæ Parisiorum liber musteus non una ex caussa: docti prodigiosum dicendi genus mirari; magni viri, qui ad clavum sedent Reipublicæ, doctrinam Principibus perniciosam detestari: omnes auctorem velle cognoscere & quærere. quæsitus est, & nullo negotio statim inventus: neque dubitavit postmodum quisquam, scitum esse librum [illegible] a Carolo Scribanio, Collegii Jesuitici in inclita Antverpia Rectore. de quo homine quum amicos Flandros, viros ob doctrinam & simplicitatem morum mihi charissimos, interrogarem; nemo unus est inventus, qui vel specie saltem tenus negaret ipsum esse Scribanium, qui se Bonarscium dici maluisset: virum cætera non inhumanum, (sic enim ajebant) & lectionis multæ; verum qui ubi de hodiernis in negotio religionis controversiis ageretur, aut de Romani Pontificis potentia, soleat δαιμονίως ἐνθουσιᾶν καὶ κορυβαντιᾶν,

Quælibet in quemvis convitia figere servus.

Quod & verissimum est, & cuivis compertissimum, qui vel semel & in transcursu ejus Amphitheatri infames ludos spectaverit. Neque hoc nescit auctor Apologiæ; verum dissimulat & tergiversatur. parum ingenue hoc quidem. Nam si librum probabat, cur tam serio negat esse τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον? Si non probabat, cur operis [illegible], cui ne ipse quidem ejus pater præfigere nomen suum aperte est ausus, defensionem suscipit? Audiamus vero præclaram defensionem. Negat Carolum Scribanium libri primi capite XII. quicquam dixisse, quo Regum Christianissimorum Majestas sacrosancta & jura antiqua minuantur. Deum immortalem! adeone frontem periisse de rebus, ut hoc dicere, hoc publicare in Urbe Regia, vix dum peracto Henrici Magni funere, certe τοῦ πένθους ἔτι ἀκμάζοντος, nec dum positis lugubribus, aliquis sit ausus? Scilicet injuriam Regibus nostris nullam facit, qui non obscure Romanis Pontificibus ita eos subjicit in temporalibus (nam de his est quæstio) ut si eorum administratio fuerit culpabilis, in potestate sit Papæ, non dico spirituali gladio, paterno affectu in viam rectam revocare; sed temporali gladio, tanquam esset Papa Rex Regum in terris, Dominus dominantium, in ipsos sævire, eos deponere & solio deturbare. At quid est Majestatem gloriosissimorum Regum lædere, & nova jura in eos statuere, si hoc non est? Non sunt igitur, uti video, Reges Francorum sui juris, neque ab unius Dei, sicut hactenus est certo creditum, pendent nutu; sed precario regnant, & vicariam nescio quam potestatem habent, a Romano Pontifice, vero Gallorum Rege, ut Canonici sentire nos volunt, sibi demandatam. O Gallia, ô patria mea, quam tu alia longe nunc es, atque olim fuisti! Sed ignoscamus Apologistæ: credamus eum non perfidia in Reges suos, verum igno-

ignorantia peccare; nescit enim, credo, Regum Christianissimorum jura, quæ nemo tamen germanus civis & cordatus Gallus aut potest aut debet ignorare. Nescit quid Papæ Bonifacio VIII. Rex Philippus, Philippi Audacis F. Pulcher, rescripserit. Nescit quid ejusdem Regis magnanimi auspiciis Sarra Columna & Nogaretus Narbonensis fecerint. Adiret igitur Sorbonam, & celeberrimæ illius scholæ Doctores consuleret. Doceret eum Sorbona, quam fuerit hactenus in Galliis periculosum hoc nescire; narraret quoties ipsa Ordini amplissimo assensum præbuerit, severe in eos animadverteti, qui mitiora longe quam Scribanius dixissent. Commemoraret eorum exempla, qui vel prioribus seculis vel hoc nostro, ut Joannes Tanquarellus, Florentinus Jacobus, & Thomas Blanzius, quod de temporali potestate Papæ alisi essent mutire, pœnas meritissimas luerunt. Omitto recens exemplum in thesibus de Jure Canonico editum, a viro docto & alias optimo, utrique nostrum notissimo, bonarum literarum Professori Regio publicatis. Sed nihil agimus. Negat enim Apologista de Gallorum Regibus loqui pseudonymum Bonarscium, verum de immanibus tyrannis, quales olim fuisse accepimus Dionysios Syracusis, & alibi alios. Negat? hoc vero mirum & portenti simile mihi videtur: virum gravem, genere vitæ Theologum, adeo sine ullo pudore esse, ut quæ verissima sciat esse, & omnium legentium oculis exposita, negare sustineat: quæ norit esse falsissima, ea affirmare non vereatur. At quid igitur sibi vult, o te appello quisquis es Apologiæ hujus auctor, te appello, & conscientiam tuam convenio, quid (inquam) sibi vult lemma hoc capiti illi ab auctore præfixum? *Societas, inquit Calvinista, evertit Galliæ Regnum, cum docet Pontificiam excommunicationem in Galliæ Reges esse validam.* Hæc est thesis adversus quam totius illius capitis disputatio est instituta. En Galliæ Regnum: en Galliæ Reges. quorsum autem si de Galliæ Regibus non agitur; ubi Apologistæ candor? ubi sinceritas? ubi conscientia? Res ita habet. Scopus Bonarscii eo capite est, disertissimum virum Arnaldum Advocatum Parisiensem refellere, & plures alios, qui scripserunt, Jesuitas contraria dogmata legibus Regni Gallici tueri; cum docerent illam Paparum excommunicationem Regum nostrorum debere esse validam; quæ non sacris arcere, verum regno, non emendare vitam Regum, sed tollere, nisi cedant imperio, propositum habet. Adversus hæc majorum nostrorum indubitata axiomata pertendit Bonarscius, Romanum Pontificem habere potestatem, si quis legitimus, verus, certus Rex Galliarum, jure suo abutatur, subditos vexet, denique Regni formam in tyrannidis speciem mutare videatur; hunc ut possit, non dico Ecclesiæ communione privare,

varè, quod olim fecit Ambrosius in Theodosio; nam de eo genere excommunicationis litem Arnaldus nullam moverat: sed deponere, dejicere, & in illius locum Regem alium instituere. inde ista verba in ejus capitis contextu: *Nihil tamen Pontifex in Galliæ Regem?* Audin? Regem. Et paulo post: *Vestigia P. Tarquinij in Collatini lecto sat justam causam dederunt: nulla justa est Gallum abrogandi?* Deinde; *Dices neminem retro Gallorum Regem anathemate percussum.* Quid apertius? quid clarius? ecquid Apologistam pudet? opto magis quam spero. Nam qui æquivocationis emplastro fraudes, mendacia, perjuria tegere norunt, his frontem æream licet habere, cor involutum & multiplex. Notum vero jam omnibus, quam lubrica vox sit apud doctrinæ istius auctores TYRANNUS: neque jam hoc verbo aliud aptius ad [illegible] distinctionum & æquivocationum præstigias. Apologista igitur cum dicit Bonarscium non de Regibus Gallorum, sed de tyrannis loqui; etsi manifestissime, ut probavimus, falso loquitur: non tamen mentiri, sed æquivocationis beneficio uti dicendus. *Tyrannus* enim publica notione in Schola Sorbonæ & aliis antiquæ simplicitatis legitimo principi opponitur, & eum significat, qui imperium non suum, per vim aut malas artes invasit. In doctrina vero Hildebrandica Tyrannus audit quamvis legitimus Rex, qui a Pontifice fuerit excommunicatus. In hac ambiguitate ludere Apologistam, & fere omnes hujus doctrinæ auctores, cæci sunt qui non vident; Principum suorum hostes sunt professi, qui vident & negare tamen sustinent. Par omnino & similis Apologistæ ingenuitas, cum aliquanto post negare non reformidat, eundem Bonarscium octavo capite libri primi Guignardum designasse, cum totis ingenii viribus quendam ordinis Jesuitici deprædicat, & in cœlitum refert numerum, qui propter scripta seditiosa, (furore illorum temporum hic quoque abreptus, cujus equidem doleo vicem; sincere loquor, ἐκ ἀναδίζω τύχας) & contra Regum nostrorum jura, supplicio fuit Lutetiæ affectus. Minus miror Apologistā ingenio heic uti suo. Nam Scribanius cum illa scribebat, Ordinem amplissimum, cujus decreto supplicium illud fuerat exactum, reveritus, nomen ejus quem cœlo donabat non est ausus enuntiare. Voluisse illum, sed magno aliquo metu fuisse impeditum, declarant hæc ex illius capitis indigitamentis verba; *Tenebris ego te nunc condam amica lux patere; fors dabo te aliquando clarissimum sidus liberiore campo.* Iterū: *Recludā te illustris urna clarissimi sideris fida custodia.* Apparet voluisse, & vehementissime quidē voluisse nominare, nec ausum tamē: alio tēpore cōstituisse nomē sideris novi effari, & quidē, sicut olim Pindarus fecit, [illegible], pręsens silētiū fœnore luculēto velle pēsare

Metus autem caussam fuisse hanc nemo ambigit; ne forte ea res Societati vestræ ante paucos tam menses Lutetiam admissæ fraudi esset. & hoc Bonarscium ipsum significare voluisse, non ausim quidem pro certo affirmare, qui oraculorum interpretem non profiteor: suspicor tamen ex istis verbis: *Tegat illa membranis dignitatis.* Et statim: *Satis magnum carnificinam tenue velamentum tegit.* Quicquid hujus sit, Guignardum certe sequens disputatio de caussa supplicii, ita perspicue demonstrat, ut ne sol quidem meridie claro sit clarior. Nam suaviludius est Apologista, cum argumentatur, non sentire auctorē illo capite de Guignardo, quia illum de quo sentiebat, appellet *ultimum nihil amplius doliturae domus innocuum piamentum.* Non enim posse nominari *ultimum*, qui solus ex illo ordine pœnas in Gallia luerit. O argutias! Jam primum istud falsum est: nam & alii sententiam passi, ut Alexander Haius, qui perpetui exilii damnatus. deinde quam nugatorium est, exactam verborum proprietatem ab eo scriptore exigere, cui nihil placet nisi novum & insolens? Sed injuriam facit Bonarscio Apologista, ignorans cum Jurisconsultis ipsum esse sic locutum; qui ultimum posse dici non abnuunt eum quem sequitur nemo, etiamsi præcedat nemo. Si per graviora tua studia licet tibi, inspice sodes duo illa Amphitheatralia capita: non dubitabis hoc sentire auctorem, hoc docere: nostros Reges, Francorum inquam Christianissimos Reges, non minoris duntaxat excommunicationis telo peti posse a Papa; verum etiam majoris illius fulmine afflari; quæ Principes aut mente aut viribus destitutos, (nam his solis metuitur id fulmen:) Regnis vere suis exuit, & subditos impia audacia armat in Christos Domini, Dominos suos: quod si propter doctrinæ hujus assertionem, legibus antiquis & piissimis pœnæ a quoquam fuerint exactæ; hunc in beatorum Christi Martyrum, (o novam & doctrinæ Christi contrariam doctrinam!) numerum esse referendum, pro martyre colendum. Hæc ubi cognoveris, non peto a te ut facias, quod ante paucos annos Johannes de Roa fecit in Hispania; qui Jesuita quum esset, professionē mutavit, & factus Augustinianus librum scripsit, *De Juribus principalibus defendendis & moderandis juste.* quem librum ait Baronius Annaliū Tomo sexto, Romæ se exspectare incredibili cupiditate, ut statim publice cremandū curet. Hoc ego a te non peto; illud te vehementer rogo, ut de Apologistæ fide & sinceritate erga Reges Christianissimos quid sentire nos oporteat, ipse statuas. Nam equidem inter pestilentis alicujus doctrinæ auctorem, & ejusdem defensorē, quid admodum intersit, non video. Sed omittamus Amphitheatralē istum scriptorem, melioris omnis doctrinæ pus atque venenū. Tertius ordine Cardinalis Bellarminus sequitur: in cujus cre-

bro repetita defensione vellem Apologistâ, quam acrem se suorû symmystarum, & nominatim hujus propugnatorē ostendit: quod in caussa justa juste in eo reprehendere nemo posset: tam civem bonum & dignitatis securitatisque Regum nostrorum, ac Principum etiam aliorum a Deo institutorum studiosum, probasset. quod pietas, quod fides subditi, quod imitatio JESU, quod recens Regis nostri cædes, exigebant ab illo, ut serio faceret. Nunc quis Principum suorum amans, & de salute eorum sollicitus, patienter ferat, eum sine exceptione auctorem defendi & laudari, idque Parisiis, cujus doctrinæ ceu Principibus inimicæ, exitiabilis & funestæ, Ordinis amplissimi Patres nigrum thera nuper adeo præfixerunt? Quid? An illi Senatus Parisiensis inane nomen sine re videtur? & nihilne sibi metuit, qui tam manifesto Patrum amplissimorum auctoritatem aspernatur? At vir magnus est Cardinalis Bellarminus, & de Romana Ecclesia bene meritus. Non jam disputo bene an secus de Ecclesia Romana esse meritus dici queat, is cujus scripta tantum justissimæ invidiæ Sedi illi & Pontifici, nihil tam insolens sibi fortasse vindicanti, conflarunt. poterat certe Bellarminus & de R. E. & de universo nomine Christiano mereri haut paullo melius, si ingenium quo excellit & doctrinam, pio charitatis fervore succensus, ad tollendam potius quam augendam Ecclesiæ scissuram contulisset; si quanto studio & diligentia non jam τῦφον κοσμικῆς ἐξουσίας, quem Patres Ephesini Concilii olim fugiendum in Ecclesia monebant, ut & Patres Carthaginenses typhum seculi: sed Principibus terribilem Papæ omnipotentiam, & spiritum superbiæ Ecclesiæ exitiabilem, tot lucubrationibus suis acerrime propugnavit; tantum studii & diligentiæ impendisset, ut malis Ecclesiæ, per aliquot jam secula assidue gementis, & ad pristinam disciplinam revocari gestientis, aliquod pro sua virili remedium procurasset. TUNC vere magnus Bellarminus ab universi Orbis Christiani audiret: tunc unanimi concentu, Principes pariter & Principum subditi, laudes ejus nomenque celebrarent. Nunc quo pacto sine perfidiæ nota fideles Principum subditi laudabunt, quæ contra Regum jura, & in Principû certam perniciē Card. Bellarminus scripsit tam multa? quę tibi quum sint non incognita, corû commemoratione hoc loco supersedebo. Quare desinat, moneo Apologista, piis & prudētibus hominibus, quos salus & securitas Regis Christianissimi & [illegible] Ludovici XIII. & augustissimæ Principis, Reginæ matris habet sollicitos: quorum oculis mentis obversantur quotidie, tot horrenda bella, jam inde a temporibus Hildebrādi ex hac caussa in Europa exorta & crudelissime gesta; tot rebelliones, proditiones, cædes & parricidia nostro seculo ab hoc fonte profecta; qui deniq; Gallici imperii

 majesta-

majestatem illibatam & sartam tectam conservari & ad posteros transmitti cupiunt; desinat, inquam, nominis Bellarminiani μορμολύκειον & inane terriculamentum objicere. Ad populum phaleras, ad pueros hanc μορμώ. Viri graves sunt, qui se huic doctrinæ opponunt, pietate erga Deum, fide erga suos Principes, constantia in dictis factisque admirabiles. Hi doctrinam Gregorii VII. & Bonifacii VIII. gravissimis Edictis sæpe olim & nuper admodum a se damnatam semper exsecrantur, semper exsecrabuntur. Neque vero indignari debet Cardinalis Bellarminus, hanc in Gallia prodigiosam doctrinam improbari, rejici, explodi; quam constat neque fuisse hactenus unquam in regno Francorum probatam, neque antiquis Ecclesiæ Patribus, per longam plurium seculorum seriem, fuisse cognitam; & cum disciplina atque exemplo Domini JESU e diametro manifestissime pugnare. At per Deum immortalem! quid illis venerat in mentem, qui sibi tibique, mi Ducæe, persuaserant, Apologiam istam, quæ tot locis Bellarmini scripta adversus Serenissimum magnæ Britanniæ Regem tuetur, & quæ Garnettum Martyrem toties dilaudat, eidem Regi prudentissimo ratione ulla posse probari? Existimarunt illi videlicet, Regem JACOBUM, multorum aliorum Principum similem, susque deque illa habere, neque ad ipsius cognitionem libros ejus argumenti pervenire. Itaque facile esse Majestati illius persuadere quicquid luberet. Qui si Regem nossent, tantæ temeritatis nunquam sese obligassent. Nihil enim illum fugit eorum, quæ a vestris hominibus aut quibusvis aliis de hac Pontificis temporali potestate scriptitantur: adeoque Majestatem ejus nihil istorum latere patiuntur sui ministri, quos habet ubique fidissimos; ut hanc ipsam Apologiam ante plures menses, vix dum absoluta ejus in Galliis editione, & nactus sit, & percurrerit, si quam forte ingenuæ mentis & sinceræ notam observaret. ac mox cognito libri genio, cum hoc elogio rejecerit: *Qui hostes meos defendunt*, inquiens, *hostes mei sunt.*
„ *Qui proditionis manifestæ compertos ac voluntate saltem parricidas laudant &*
„ *Martyres faciunt, pro communibus omnium Principum proditoribus & parricidis*
„ *haberi digni sunt.* Recte sane hoc & prudenter, ut omnia, Rex maximus: nam quid aliud de eo libro majestatem ipsius par erat judicare, cujus pars magna Bellarminum hostem ipsius manifestum, & novos cœlites Garnettum atque Oldcornum tuetur & beatos prædicat? Ac de Bellarmino quidem plura nunc non addemus; qui suum illum librũ contra Barclaium, a Barclaji filio memoriæ & doctrinæ Patris strenuo vindice, & a pluribus aliis, videbit brevi soricina nænia confossiorem redditum. Porro pergamus. Cardinalem Cardinalis excipit, Bellarminum Toletus; Societatis quidem ejusdem, at mentis, ut vere affirmare posse

videor,

videor, non ejusdem. Multa enim Toletus scripta edidit, multos in sacras literas eximios Commentarios conscripsit; in quibus nullum, quod sciam, doctrinæ Hildebrandicæ vestigium, nisi forte leviter impressum, apparet. Memini cum ante annos viginti & quod excurrit Toleti in Euangelium Johannis Commentarii ad Theodori Bezæ manus primum pervenissent; qui tum forte eundem divinum Euangelistam in publicis lectionibus exponebat; virum illum, ut erat doctissimus pariter & doctorum candidissimus æstimator, impense Toleti illud opus mihi in privato colloquio laudasse. & merito. Nam in ejus scriptis, quæ legi, cum excellente rerum Philosophicarum & Theologicarum notitia par certat modestia; quæ judicio meo tum in alio quovis scriptore, tum in Theologo potissimum, laus est vel præcipua. Ac licet non negaverim Toletum in ornando Romano Pontifice admodum liberaliter aliquando agere: nova tamen portenta sententiarum, qualia Bellarminus e fœcundo suo pectore multa promsit, apud illum non invenies. Nihil dicam de libro contra Barclaium, qui quantus quantus est, totus est, non πελώριος, verum τέρας & portentum novi generis: sed vel unicus Recognitionum pusillus libellus, in quo Bellarminus κριτὴς αὐτὸς αὐτοῦ scilicet ἀδέκαστος, scripta sua recensuit, quam fœtus est novarum & mirabilium sententiarum? Unam aut alteram exempli gratia afferam. *Pasce oves meas*, hoc est, ait Bellarminus, *regio more impera*. Et hæ sunt Cardinalis Illustrissimi δευτέραι φροντίδες, quibus nihil melius ab eo possumus exspectare. Tale & illud: *Paulus de jure Cæsari subjectus non fuit nec ad eum appellavit tanquam ad superiorem suum*. Itē istud ex eodem libro: *Pontifex olim de jure Imperatori subjectus non fuit*. Et id genus alia multa ad Romani Pontificis in terris degentis ἀποθέωσιν novo audaciæ exemplo excogitata: quæ aliquis fortasse credat Judæus Apella: at nemo credet gnarus veteris fidei, veteris disciplinæ & historiæ. Dolebunt potius veri Christiani omnium novitatum aspernatores, per istiusmodi novas inventiunculas ad priscam fidem abolendam (Deus omen avertat) viam muniri. Enimvero Cardinalis Toletus etsi eruditissimus, & Bellarmino, uti dicebamus, longe moderatior, homo tamen erat, & falsas opiniones cum suscipere ipse, tum aliis tradere poterat: quum præsertim in ea civitate & inter eos versaretur, qui dissentientes a se in iis maxime capitibus, quæ ad potentiam Pontificis amplificandā faciunt, haut facile, sicut accepi, essent laturi. Quæ igitur ex illo afferri solent, de vi majoris excommunicationis in tollenda Principibus jurisdictionis exercendæ facultate; quæ item de usu æquivocationis & retentione mentali, ea quocunque tandem auctore prodantur, explodenda, & cum detestatione Christianis omnibus censeo despuenda: & eo quidem

vehementius, quo majore probitatis opinione fuerit, qui illa docet. Quare Toletum nos quidem hic non defendimus; quod solito candore facere Apologista conatur: miramur magis, virum alias probum adeo abominandis dogmatis & nomen suum & scripta maculasse. Nam & Jesuitas nominare possum, quibus illa perfidiæ magistra æquivocatio, humanæ societati perdendæ inventa, non probatur, ut quidem in ea disputatione Toleti explicatur. Sed non sine caussa dubitare hic animadverti viros graves; fueritne illa vere Toleti sententia, quæ hodie in illius instructione, sive Summa Casuum, legitur. Liber enim ille post mortem demum auctoris, nisi fallor, est editus; & quidem sine ulla præfatione; quæ fidem faceret omnia esse Toleti germina. Tum autem editiones illius circumferuntur ita variæ, & invicem discrepantes, ut suspicio sit multa νόθως adjecta esse, quæ auctor fortasse si viveret, obelo transfoderet: atque inter illa hæc duo forsitan loca fuerunt, de quo tamen nihil affirmamus. Sane etiam in Maldonati Jesuitæ scriptis, quæ postquam ipse diem clausit supremum; sunt edita, nonnulla auctoritate quadam censoria fuisse mutata & temporis præsentis opinionibus accommodata, audivi qui affirmarent, viros fide dignos. Transit deinde ad Marianam Apologista; cujus Institutionem Principum occidendorum (sic jure appello eam Marianæ disputationem;) cum damnat, facit quod virum probum decet. Sed an serio damnat ἐξ ἄκρας μυελοῦ ψυχῆς, ut ait Euripides, an extremis labiis, & cum aliqua subtilitate? non abs re dubito. Video enim non esse vestræ Societatis hunc morem, ut quod alii laudant, alii vituperent. Marianam autem partim aperte laudant, partim hanc ipsam illius disputationem defendunt P. Ribadeneira, Scribanius, qui se mentitur Bonarscium, Gretserus, Martinus Becanus, & plures fortasse alii, quos non vidi. Cur hoc vehementer magis magisque indies suspicer, accipe. Allatus est non ita pridem ad Serenissimum Regem liber Anglicus, hic deprehensus, nescio unde e regionibus transmarinis in hanc Insulam ad eos missus, qui Romano Pontifici adhærent. Suspicari licet ex Epistola auctoris, scriptum esse librum in Italia; quem etiam ibidem fuisse editum nonnulla suadent; non minime autem illa verba, PERMISSU SUPERIORUM, quæ ima pagina prima habentur. Ejus libelli duæ partes sunt; Prior epistolam continet P. Cottonis declaratoriam ad Reginam in sermonem Anglicum versam; posterior dissertationem adversus eos, qui post Henrici Magni cædem accusare doctrinam vestram sunt aggressi. In hac parte, ubi primo doctrinam de occidendis Principibus ordini vestro non probari testatus est: ubi etiam multa narravit (sed ficta omnia & falsa) de præmiis a Ludovico XIII. Rege Christianissimo,

nissimo, & augustissima Regina in vos collatis, pensandæ injuriæ quam ab osoribus vestris accepistis; mox ad Marianæ seriam defensionem Anonymus ille scriptor se accingit: præfatus, propterea id a se fieri, quia P. Cotton in epistola sua, sive modestiæ, sive brevitatis caussa, vel potius tempori serviens, Marianam reliquerit indefensum; velle itaque se quod epistolæ illi deest supplere; & opera eadem cum Jesuitas, tum Ecclesiam Catholicam a suspicione pravæ doctrinæ liberare. Affirmat igitur, Marianam tota illa disputatione non de Regibus loqui, sed de tyrannis. Quod diabolicum esse mendacium affirmamus nos: nam de Henrico III. Rege legitimo, non de aliquo invasore Mariana loquitur; tum addit, tractari eo loci quæstionem a plurimis agitatam: quos omnes quum moderatione superaverit Mariana, non ausus liquido affirmare, quod alii certo definiunt: satis ex eo posse intelligi, illos qui Marianæ librum ejusmodi doctrinæ obtentu Lutetiæ condemnarunt, non Marianam sed Jesuitas, immo non Jesuitas, sed ipsum JESU Christi sanctissimum nomen, (o blasphemum os!) odisse. Ipsa Auctoris verba hic subjiciam, ut per eos qui isthic Anglice norunt, intelligas nihil me comminisci: They are enemies of that holy name of JESUS, that condemned Mariana for any such doctrine. Hoc est ad verbum: *Illi sunt inimici sancti nominis IESV, qui condemnarunt Marianam propter talem doctrinam.* En tibi, mi Fronto, unius Jesuitæ, aut e magnis Jesuitarum patronis unius, sed non solius, judicium de prudentissimis Senatus Parisiensis Patribus, qui illam Institutionem Marianæ ultricibus flammis meritissime addixerunt. Quod si huic scriptori fidem habemus, ne P. quidem Cotton aliter sentiebat, quando epistolam illam ad Reginam matrem scribebat: sed animum dissimulans, Phocylidæ præceptum usurpabat, κρύψε λαχεῖν, μηδ' αὐτὸς ἀπήγαγε. Ego malo credere magnam istum terræ filium P. Cottoni injuriam facere: vides tamen, mi Fronto, quam longe absint ab eo multi hodie, ut Marianæ illam dirissimam diatribam detestentur. Et quare, obsecro, parricidarum magistrum exsecrarentur, quibus parricidia placent, parricidæ laudantur, & beatitudine martyrum digni censentur? Plane ejusdem hominis est, Marianæ probare judicium, & proditores ac parricidas consecratione dignos judicare. Nam Sixti V. orationem, ut puto, non ignoras circumferri vere an falso, in Consistorio Romano post Henrici III. cædem habitam. Neque te fugit Romanorũ Censorumq judicium, qui alia quædã Marianæ scripta nuper notarũt, istud non notarũt, in quam partem a rerum peritis sit acceptum. Nam in hac re, si unquam in alia, jure licet de illis Aristarchis regulam Juris civilis usurpare: *Qui tacet, consentire videtur.* Excusat tamen illos Apologista alicubi

cubi, & nihil pronunciatum Romæ adversus parricidialem Marianæ Instructionem ait, propterea quod nemo fuerit, qui eo nomine auctorem deferret & accusaret. Mirum vero, quum de Marianæ libris instituta semel esset cognitio, nemini Censorum illorum venisse in mentem hujus disputationis, illa quam notabant, millies imo μυριάκις millies perniciosioris. At latebat eos liber ille Marianæ. Hoc vero quis credat? quis non videat dictu esse ridiculum? nisi quod aliis utuntur oculis cum res Papæ agitur, aliis cum res Principum: in illis Argo oculatiores sunt; in his talpa cæciores. Marianæ igitur disputationem, quæ lectores ad Principum suorum parricidia instituebat, non viderunt: sanctissimum Senatus Parisiensis decretum contra parricidam Castellum, quia in eo pauca verba erant Papæ ingrata, viderunt, & æternum detestando exemplo, Censuræ suæ illud subjicere non dubitarunt: ὁδηγοὶ τυφλοὶ, καὶ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. Sed neglectis rationibus omnibus, quæ suadere contrarium valerent, agamus cum Apologista benigne, & credamus ipsum vere ἀπὸ εἰλικρινείας, sine fuco & fallaciis, simplicitate Gallica, non levem aliquem hiantis & male parati calami errorem in Mariana damnare; sed totam illam ejus dissertationem detestari, sicut locis aliquot profitetur: adhuc tamen hæret in luto; nec qui se expediat, honestam satis rationem video. Nam quare aliorum caussam tuetur, qui adversus Protestantes Germanos Marianam magno studio defenderunt? Ego non capio, quomodo possit Apologistæ constare facti ratio; cum defendi aliis probat eum scriptorem, quem ipse non semel gravissimis verbis detestari se ostendit. Jam quod in illo sermone pronuntiat, libros alios reperiri, de quibus omnes sileant, millies Mariana periculosiores: quos libros intelligat, aut quorum accuset silentium, multi, opinor, juxta mecum ignorabunt. quibus autem periculosiores? non sane Principibus, quorum majestas minuitur, dominatio destruitur, vita petitur per Marianæ doctrinam. De animarum fortasse periculo dicet se locutum & hæresi; sed de eo nunc quæstio non est: neque vero si id ageretur, difficile esset qua rationibus, qua Patrum testimoniis probare; pestilentissimam hæresin esse doctrinam Hildebrandicam. Fallor vero aut non defuturi sunt, qui ex illis Apologistæ verbis conjecturam faciant, necdum satis intelligere eum magnitudinem criminis a Mariana admissi; quando parricidam Henrici III. Regis Christianissimi, non secus ac θεῶν aliquem Heroem, laudibus in cœlum tulit, & alios ut similia susciperent parricidia diligenter instituit. Vide vero ingenium hominis & candorem. Wecheli heredes gravissime accusat, quorum sumptibus posteriorem Marianæ editionem curatam dicit: eos non accusat Jesuitas, qui

VVeche-

li hæredibus ejus consilii fuerunt auctores, qui Moguntiæ Typographo Balthazari Lippio potestatem imprimendi fecerunt; qui singula folia cum ederentur videre potuerunt, & silentio saltem suo factum probarunt. At quæ hæc est iniquitas? quæ προσωποληψία? aut quid est nocentem absolvere, innocentem premere, si hoc non est? VVecheli hæredes mercatores sunt, neque literarum ullam peritiam profitentur: & Francofurti ad Mœnum degunt. Significatum est illis a Jesuita non vulgaris existimationis, allatum esse ex Hispania Marianæ librum, semel jam Toleti editum cum approbatione superiorum Societatis Jesuiticæ, & Regis Catholici privilegio: eum nova lima perpolitum bono publico in Germania editum iri. ab illis nihil amplius petitum, nisi ut sumptus facerent: de cætero ne solliciti essent: Moguntiæ enim cura Patrum S. I. librum iri editum. Ita dictum, ita factum est. ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον. Wecheliani pecunias, ut quidem iste ait, dederunt: cætera omnia Jesuitæ administrarunt, idque Moguntię. ubi Wecheli hæredes, aut quosvis alios Protestantium gratia multum pollere, audivi hactenus nunquam. At Jesuitæ quid ibi possint, & Patres Archiepiscopalis Collegii, Christianus orbis jam novit. Et non pudebit Apologistam ejus editionis culpam omnem in VVecheli hæredes transferre? non pudebit palam, ut Poeta ait, ἀναίτιον αἰτιάασθαι; Parricidam Henrici IV. lectione Marianæ ad scelus concipiendum fuisse stimulatum, alios affirmare scio, alios negare. Literarum nullam eum habuisse cognitionem a pluribus accepi: quare concedamus Apologistæ quid scribit; nihil parricidæ illi cum Mariana fuisse commercii. Sed quod addit idem auctor Apologiæ; non solum falsum fuisse eum rumorem; verum etiam quodammodo esse optandum, ut ille Alastor Marianam legisset: nos ejus voti gratiam illi facimus, & mecum, scio, omnes subditi fideles. Est enim falsissimum, eos, qui cædes Principum suorum cogitant, lectione Marianæ ullo pacto ad ad mutandum propositum posse adduci. Nam quid invenient quod eo ducat? Videbunt Theologum e Societate JESU certo consilio hanc quæstionem tractare, *An liceat Regem legitimum, puta, Henricum III. Regem Galliarum Christianissimum, postquam a paucis seditiosis, sed doctis* (nam his arbitrium permittit Mariana, ut de capite Principis sui statuant) *cœperit Tyrannus appellari, occidere*? Videbunt concludi ad extremum, licere; videbunt infandam Satanæ progeniem, fraterculum Jacobum Clementem, ob patratum parricidium magnificis verbis in cœlum tolli. Hæc scilicet prodigium hominis, Ravilliacum dico, adduxissent, ut scelus detestaretur. Velim igitur doceat me Apologista, quibus verbis Marianæ utendum fuerit, quibus argumentis, ut

 tis, ut

tis, ut scopum assequeretur suum; & subditis persuaderet, pium esse facinus Regē suum cum opus foret occidere. Admirantur Græcorum Critici maximum poetarum, qui Agamemnonem inducit suis reditum in patriam suadentem oratione quadam miro artificio figurata & verbis, si accipias simpliciter, plane contrarium suadentibus. An existimat Apologista, Marianam eodem artificio in illa disputatione usum? hæc quidem mira philosophia est, paucis nota: cujus si Ordinis amplissimi Patribus venisset in mentem, in Marianæ sacerrimum librum, nunquam credo, adeo severe animadvertissent. At ne sirit Deus immortalis, Deus per quem regnant Reges ne sirit, ut qui malo erga Principes suos animo sunt, (ecquis autem Principum tam felix, adversus quem nemo subditorum male sit animatus?) in Marianæ librum incidant, & eum similemve alium scriptorem in consilium adhibeant. Emanuelem Sa defendit post hęc Apologista: in quo miseret me hominis frustra laborantis; ut qui ἰδὼ παρεόντας ἄτεχνα ζηλῶ. Vera defensio erat unica & sola hæc; ut fateretur Auctor, multa Emanuelem si minus animo malo, certe per imprudentiam scripsisse, & suis illis Aphorismis inseruisse, Principibus nimis periculosa, & proinde bonis omnibus detestanda: verum ista in postremis editionibus Lutetiæ fuisse sublata. Hujusmodi oratio & speciem aliquam ingenui candoris præ se feret, & spem nonnullam lectoribus relinquet, posse olim fortasse, etiam aliorum e vestra disciplina hominum similes sententias emendari a vobis, aut tolli. Nunc fatetur quidem Apologista, esse nonnulla sublata ex illis Aphorismis; sed errasse tamen auctorem cum illa scriberet; hoc vero negat & pernegat. Quidni autem? aquam e pumice citius expresseris, & Herculi clavam prius extorseris, quam ex ore Apologistæ erroris alicujus confessionem elicias, quoties de Jesuitarum aliquo agitur. Nam in fide quidem Jesuitam errare non posse, atque adeo esse hoc unicum τῶν ἀδυνάτων, cæteris; quæ solent a Poetis plurima commemorari, posthac adnumerandum, si nescis, mi Fronto, & puto nescire, docebo te, ab Apologista doctus, hoc ipsum disertis verbis affirmante. Sic ille capite tertio, ejus exemplaris quod ad Serenissimū Regē fuit missum pagina CXIX. *Iungantur in unum*, ait, *dies cum nocte, tenebræ cum luce, calidum cum frigido, sanitas cum morbo, vita cum morte, & erit tum spes aliqua posse in caput Iesuitæ hæresin cadere.* Magnum hoc, Deus bone! & singulare Societatis vestræ privilegium. Loiola nimirum Auctor vester, suis omnibus, ut jam disco, præstat beneficium, quod JESUS Christus ὁ θεάνθρωπος & ipsa bonitas, singulis Christianis absolute nunquam promisit. Enimvero Apologistæ parum est visum, si tantum Societati vestrę tribueret,

quantum Patribus in Concilio congregatis, & ut Scholastici loquuntur, repræsentativæ Christi Ecclesiæ tribui vulgo solet; nisi etiam singulis Jesuitis ἀναμαρτησίαν περὶ πίστεως largiretur; quod peculiare Papæ, & quidem in Petri sella sedentis, (nam alioquin & Papas errare in fide, docuerunt satis Marcellinus, Liberius, Felix, Honorius primus, Johannes duo, XXII. XXIII. atque alii:) privilegium esse, hactenus audiebamus. In quo an summum Pontificem Paulum V. σύμψηφον & consentientem sit habiturus, non est meum quærere; ipse viderit. Gratulor interim Apologistæ, quod tam inusitatæ insolentiæ dictum ei non exciderit, sedente Romæ aliquo Sixto V. qui si jam viveret, doceret illum (nisi falsa sunt quæ de ejus animo erga Ordinis vestri Patres narrantur:) Petri Successor, Petri Apostoli verbis, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν: doceret ipsum, ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ assidue cogitare, *Evenire cuique posse, quod cuiquam potest.*

> Τοῖος γὰρ ἀνθρώποισι θυμὸς Γλαῦκε Λεπτίνεω παῖ,
> Θνητοῖς ὁκοίην Θεὸς ἐφ' ἡμέρην ἄγῃ.

Sed nihil humilis, nihil mediocris spirat hic Scriptor; qui etiam alio Apologiæ istius loco, vocem docti viri & magni poetæ laudat hujusmodi; *Imperium literarum est penes Jesuitas.* Scire, credo, voluit Apologista celeberrimæ Academiæ Parisiensis eruditissimos professores, & inclytam Sorbonam, omnesque adeo qui literas ubique colunt, qua jam conditione viverent, sub quorum imperio militarent, & quos Imperatores colere ipsi manipulares aut gregales deberent. Nimis hoc quidem profecto candide; at quam prudenter, hoc rerum statu, idque Lutetiæ, haut scio; illud scio, in ipsa Lutetia, ne alia loca commemorem, viros extare doctrina & dignitatibus præstantes, qui hanc adeo ambitiosam jactationem, & ridiculum non minus quam superbum, φρύαγμα μεγαλαυχένητος, sibilo sint excepturi; quique imperare se Jesuitis, non Jesuitas sibi, æquum esse sint dicturi. Verum e diverticulo in viam. Quæro ex te, eruditissime Fronto, nihilne Sa peccaverit, cum hæc scriberet, hæc Confessarios doceret: *Clerici rebellio in Regem non est crimen læsæ Majestatis, quia non est Principi subditus.* Nihilne etiam cum ista, *Tyrannice gubernans justum acquisitum dominium, non potest spoliari sine publico judicio: lata vero sententia potest quisque fieri executor. Potest autem a populo, etiam qui juravit ei obedientiam, si monitus non vult corrigi.* Nimis scire velim tuum super his judicium. Nam equidem cum e nuperis Parisiensium Typographorum editionibus ista animadverterem esse sublata, putabam inter vos constare, nequiter ea, ac perniciose dici scribique. Sed errasse me ex Apologia hac didici:

 cujus

cujus auctor in Aphoriſmis Sa nullum obſervat vitium; niſi quod homines quidam infirmi, ait, male ejus verba interpretabantur. Quinam autem, obſecro, iſti ſunt infirmi & ὀλιγόπιστοι? ii nimirum, qui in doctrina Hildebrandica nondum ſatis magnos progreſſus fecerunt; qui tenerioris adhuc frontis ſunt, quam ut palam profiteri audeant, Regem ſuum alii neſcio cui Regi ſubditum eſſe, in temporalibus pariter ac ſpiritualibus, jus in illum habenti vitæ & necis: qui inducere in animum nondum poſſunt, rebellionem in legitimum Principem a Clerico profectam, læſæ Majeſtatis crimen dici non debere. Iſti procul dubio ſunt, quorum imbecillitati & tenellæ adhuc conſcientiæ a correctoribus Pariſienſibus eſt conſultum; ſceleratis quibuſdam Aphoriſmis e conſpectu eorum ad tempus ſublatis, qui propter infirmitatem ſcientiæ & conſcientiæ ſuæ ſine gravi ſcandalo legere eos non poterant. Plane ut in Eleuſiniis olim ſacris & opertaneis non ſtatim ad arcanorum omnium notitiam tirones admittebantur; ſed per gradus & longa temporum intervalla, epoptæ ad percipienda τὰ ἄῤῥητα σύμβολα, & ſanctiora ſacrorum accedebant: ita doctrina Hildebrandica temporibus eſt diviſa, neque ἀθρόως & ſemel tota ſolet tradi; tempore ſiquidem opus eſt, ut ingenitam omnium etiam paganorum animis opinionem de reverentia & fide Principibus debita, etiam dyſcolis, etiam perſecutoribus, homines Chriſtiani paullatim deponant: ut regnum Chriſti non eſſe hujus mundi regnum (quod Chriſtus ipſe dixit) dediſcant: & contra, regnum Vicarii Chriſti regnum eſſe hujus mundi, atque adeo mundum univerſum complecti, (quod Papæ multi dixerunt, & hodie plurimi acerrime defendunt) diſcant ſibique perſuadeant: ut *Paſce oves meas*, doceantur eſſe, *Regio more impera*: ut Clericos omni Principum juriſdictione, in quorum terris nati ſunt & degunt, eſſe penitus exemptos credant; atque hanc eſſe veram Libertatem Eccleſiaſticam, ut omnes ſive privati ſive Principes ſoli Papæ & ejus miniſtris humilem ſervitutem ſerviant. Hæc theoremata & ſimilia his quæ tanta contentione Romæ a Bellarmino, & paſſim ubique locorum a Bellarmini conſeeraneis, Hildebrandici dogmatis aſſertoribus, pro fidei Catholicæ articulis, proh dolor! obtruduntur; ſunt illa μικρὰ μυστήρια quibus longo tempore initiari eum oportet, qui ſit futurus ἱκανὸς ἀκροατὴς capiendo magno arcano de Romani Pontificis omnipotentia in Regibus deponendis & regnis auferendis, atque ad alios ex utilitate Eccleſiæ, hoc eſt, Papæ voluntate, transferendis. Apologiſta vero cum Sa excuſat, & ait eum, quando negat Clericos rebellione crimen læſæ majeſtatis incurrere, non id agere, ut Clericorum crimen hoc pacto

minuat

minuat; sed contra potius, ut multo id reddat atrocius: serione loquitur, an ludit? Ludit certe, & simplicitati lectorum illudit. At tu mone illum sodes, quærat Marrucinos, fatuos, stultos, & παχεῖς καὶ φρένας ἐκπεπωρωμένους, quibus tam lepidum commentum narret. Serenissimus Rex hujus sermonis fraudulentam vanitatem & intelligit, & ejus auctorem detestatur. Ecquis vero puer fraudem non deprehendat, qui modo non ignoraverit, quid in vestrorum scriptorum libris hodie Libertas Ecclesiastica nuncupetur, & quam vim habere illam Hildebrandicæ disciplinæ doctores contendant? Sciat Apologista, non ignorare Sapientissimum Regem, quid de exemptionibus Clericorum Cardinalis Bellarminus, quid de vi mirifica libertatis Ecclesiasticæ, cum alii alias sæpe, tum nuper in controversia Ser. Reipub. Venetæ cum Pontifice maximo, Johannes Antonius Bovius Carmelita & plurimi alii Romæ, in oculis ipsius Papæ, scripserint & docuerint. Sciat non latere Regem, ausum esse Marianam in illius ipsius operis de quo ante diximus, lib. I. cap. X. hoc præceptum Regi Catholico dare. *Neminem*, inquit, *ex sacrato ordine supplicio* QUAMVIS MERITO *subjicito*. Est & illud frivolum ac ludicrum, quod pro magno tamen ab Apologista jactatur: verba quæ supra retulimus, ex Aphorismis Sa fuisse detracta. Nam hoc simpliciter ita dictum, nego esse verum, immo falsissimum esse pertendo. Extant enim hodieque illa omnia in Editionibus Antwerpiæ & Coloniæ curatis. Quod autem in iis quæ Lutetiæ a paucis annis prodierunt, non compareant, quis fraudem non suspectet? aut quis tam νώθης & fungus, quin intelligat caussam, cur illa Parisiis omitterentur, quum alibi retinerentur, fuisse aliam nullam, nisi hanc; quod Henrico Magno regni habenas tractante, exitialis hæc Principibus doctrina non tam libere ab ejus assertoribus Lutetiæ docebatur atque fit alibi? Sunt qui dicant; etiam Roma prodiisse eorundem Aphorismorum quandam editionem, locis aliquot emendatam. Verum id quoque jure merito cordatis fit suspectum. Nam quare Romani in Aphorismis Emanuelis quicquam mutarent ejusmodi, qui dies noctesque id agunt, ut ea dogmata probent esse Catholicæ fidei vel præcipuum caput? certe tanti momenti articulum, ut qui aliter sentiat Christianus esse nequeat. Proferatur vel Papæ vel Aristarchorum Romanorum sententia, adversus hanc illorum Aphorismorum doctrinam, palam & quanta par est severitate pronuntiata. Tunc credere incipiemus, bona fide non ad fucum faciendum, fuisse illa sublata. Tunc viri pii, qui pro Ecclesiæ pace & concordia Deo Optimo Maximo preces cum gemitu & suspiriis assidue fundunt, mutare sententiam incipient, & credere de-

 sinent,

ſinent, quod fere jam ipſis eſt perſuaſum; fruſtra aliquid moderationis ab illa civitate exſpectari, in qua illuſtriſſimus Cardinalis Bellarminus, & tot alii minorum gentium ſcriptores, juſſu Pontificis, ut multi exiſtimant, aut permiſſu ſaltem, quod negari non poteſt; jura Principum & Regum Majeſtatem γυμνῇ κεφαλῇ, quod ajunt, novis quotidie paradoxis ceu machinis quibuſdam & tormentis bellicis oppugnant & funditus nitũtur evertere. Venimus ad Andream Eudæmonoiohannẽ Cydonium e Creta, ſimul ad res Anglicas, in quarum mentione fidem illius Apologiſta ſequitur, devenimus. Ergo de rebus magnæ Britanniæ, quarum præcipue gratia, occaſione e literis tuis nata, ut initio dixi, hæc mihi ſcriptio eſt inſtituta, ſi lubet, mi Ducæe, paucis agamus. Quanquam quod opus jam de iſtis? aut quid de illis dici poteſt, quod non dictum ſit prius, & ſæpe repetitum? Cui autem bono toties eadem? Video enim certum hoc eſſe fixumque, non dicam huic Apologiſtæ, aut Germano Cretenſi Andreæ, ſed omnibus omnino partium veſtrarum ſcriptoribus; ut rerum quæ hic contigerunt veritatem ægre admittere ad aures velint: cognitam vero ut palam agnoſcant & fateantur, nullo pacto poſſe adigi. Placet veras narrationes animis obfirmatis repudiare; placet falſas fictaſque conſectari: mentiri denique ſine ullo exiſtimationis ſaltem ſuæ reſpectu, aut mentientibus aſſentiri, placet ac lubet. Deum immortalem! quis veſtros homines ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι? aut quis illos faſcinavit, ut prudentes ſcientes veritati, vinci ad extremum neſciæ, filiæ Solis, Naturæ ſorori, ut eſt, apud Tertullianum, tanta pertinacia cornua obvertant? Eſt pretium operæ hominum ejuſmodi ſpectare iniquitatem & amentiam. Nam cum de rebus Moſchorum Moſchis non inviti omnes credamus, Turcis de rebus Turcorum, Japonibus de rebus Japonum; neque ulla tam Barbara gens eſt aut fera, cui propriam ſuarum rerum hiſtoriam narranti, non plus fidei ſimus habituri, quam cuivis extero & alienigenæ; de rebus tamen Anglorum iſti veris Anglis fidem omnem abrogant; aliis credunt neſcio quibus, longe remotis, odio & malevolentia corruptis, poſtremo Græcis & quidem Cretenſibus. Jam cum ſit ſcriptum, *in ore duorum aut trium ſtabit omne verbum*, iſtis nulla copia teſtium, nulla dignitas perſonarum, non privata ſcripta, non publica Acta; ac ne ipſa quidem Regis optimi, quo veritatem nemo pluris æſtimat, quo nemo illi magis devotus; tamen ne hic quidem efficere potuit, ut redire ad ſeſe, pudori ſuo conſulere & deſinere falſa comminiſci aut probare, propterea velint. Quid agas? ſtat ſententia adamante fixa: in eos qui de religione non eadem per omnia ſentiunt, convitia & maledicta oportet congerere: hoc pietatis

officium,

officium; hæc laude digna & officiosa sunt mendacia: si tamen dicenda mendacia. Nam Pontifex, qui, docente Bellarmino, potest efficere ne peccatum sit peccatum, ne Cæsar sit Cæsar, cur non id quoque efficiat, ne mendacium sit mendacium? Et hoc scilicet est Dominum Jesum, qui audit ipsa veritas, cui nihil falsum potest placere, imitari: & quidem non cæterorum hominum Christianorum more, sed peculiari instituto, & religione sanctiore: id agere, id totis ingenii viribus contendere, ut veritas, veritas, inquam, certa, explorata, omnibus nota, de qua vel dubitare insania sit, cui se opponere furor est, artificio narrandi, constantia in mentiendo, & consensu mentientium obscuretur, ac de memoria hominum, si pote, tandem funditus deleatur. Nam quid aliud illi volunt, qui Elizabetham gloriosissimæ memoriæ Principem, & dum vixit Deo charissimam, Reginam prætensam, (Barbarorum enim hominum hæ sunt elegantiæ) crudelem, immitem, cruoris avidam, Christiani nominis hostem acerrimam & persecutricem, Lupam denique Anglicanam, passim hodie appellant, & ut talis fuisse ab omnibus credatur, quantum ingenii viribus valent, annituntur? Texuntur multis paginis, sed magna ex parte vacuis, eorum catalogi, qui toto regni ejus tempore, quod longissimum fuit, vel ob proditionem, vel ob nefas aliud regni vetitum, supplicio sunt affecti: deinde istud esse Anglicanum martyrologium miseris populis, & rei veritatem ignorantibus, persuadetur. Quin etiam ad conflandam Elizabethæ majorem invidiam, simplici narrationi pictura est adjecta; hoc est, mendacia mendaciis sunt cumulata, scelera sceleribus, portenta portentis. Videre est in eorum libris de persecutione Anglicana, Catholicorum alios ferarum pellibus insutos a rabidis canibus dilaniari; alios ad equorum præsepia alligatos fœno ibi pascendos. Cernas alibi glires pelvibus inclusos Catholicorum viscera exedentes. Omitto alias suppliciorum diras & horribiles species, in cerebris fingentium pingentiumque impie & scelestè natas, neque in hoc regno visas unquam aut videndas. Dicas cum scripta istorum legas, quamdiu ἡ μακαρῖτις Elizabetha regnavit, vicos urbium Anglicarum sanguine Catholicorũ inter dira tormenta effuso semper maduisse. Adeo, ne ad tentandam quidem inter membra Ecclesiæ Dei concordiam, locũ relinqui ullum voluerunt, neq; spem ullã bonis superesse. Enimvero non semel aut iterũ, sed sæpissime, idq; a viris optimis responsum est; mitissimæ Reginæ & omnibus piis voluptatem nullam, verum contra dolorem longe gravissimum, mortes Catholicorum Pontificiorum solitas afferre: cæterum omnia ista supplicia, de quibus tantæ tragœdiæ excitantur, partim falsissima esse; partim si quæ vera sunt, (& sunt nonnulla

nonnulla; pauciora tamen per totum spatium Regni Elizabethæ, quod fuit annorum quinque supra quadraginta, quam per quatuor annos Reginæ Mariæ:) ea horribili carmine Bullæ Pii V. duobus annis minimum esse posteriora: illum, illum esse fontem proditionum pene quotidianarum, quæ in caput maximæ Reginæ ope Diaboli sunt contextæ, ope Dei immortalis sunt detectæ. Porro ex proditionibus leges natas esse, multo quam prius severiores. Harum legum pœnas qui postea subierunt, de fulmine Pontificis & dura necessitate, quæ ab invita Regina & prudentissimis ipsius Consiliariis eas leges expressit, cur jure merito quererentur, habuerunt: de ipsa autem Regina aut illis qui fuere tum illi a Consiliis cur quererentur? Licuit Romano Pontifici Pio V. Reginam diris devovere, omnes sibi morigeros Reges, Principes, populos, in ipsius perniciem & ruinam universi Regni excitare, in eamque rem omnem lapidem movere: Reginæ & Proceribus ipsius, quo pestem impendentem averterent, leges ferre, quæ sunt latæ, non licuit? Quondam Romanus Senatus, postquam patresfamilias aliquot servorum suorum conspiratione periissent, Senatusconsulto, quod Silanianum est dictum, servos omnes sub tecto heri occisi repertos, nullo sontis aut insontis discrimine, capitis damnavit. Non defuerunt in Ordine amplissimo, quibus ea lex durior videretur. Sed erat tanti salus & securitas civium Romanorum; cui ut consuleretur, ne illa quidem ratio est repudiata, quæ aliquid ex iniquo trahebat: quod existimarent magni illi prudentiæ civilis Antistites, paucorum privatorum injuriam publica utilitate abunde compensari. Legerunt dubio procul in antiquis historiis & hoc legitimæ severitatis exemplum & plura alia non minus memorabilia inimici hujus regni: legerunt, inquam, & si quid in illis est æquitatis aut disciplinæ Politicæ, probarunt. quare igitur latas pro securitate Elizabethæ leges damnant? cur tantopere quiritantur? Si fateri verum licet, tot clamorum hæc vera caussa est. Ut sicariis Cornelia lex non placet, neque Remmia quadruplatoribus; ita illis qui Principum alicujus vitam habent invisam, quive aliquid de Marianæ doctrina degustarunt, leges illæ supra modum displicent, quæ ipsum præstant innoxium & securum. Jam quod dicitur, religionis suæ caussa Catholicos morte affici solitos regnante Elizabetha: gravissimum id quidem esse crimen, si vere objiceretur, libenter fatemur: sed qui sciamus falso objici, meram esse calumniam, meram sycophantiam affirmamus. In hoc regno, mi Ducæe, legibus vivitur, legibus in sontes animadvertitur. Quomodo igitur religionis caussa morte affici Catholici in Anglia potuerunt; quum nulla unquam in hoc

regno lex fuerit rogata, quæ Religionis Catholico Romanæ modeſtam ſine factione, aut res novandi cupiditate, profeſſionem morte afficeret? Quin ea fuit Reginæ Eliſabethæ clementia, ut multos ſępe legibus regni damnatos, ipſa abſolutos dimitterit; ſi modo agnoſcere ejus legitimum imperium, & Hildebrandicæ doctrinæ magis pernitioſis capitibus vellent renuntiare. Hac moderationis prudentia, non autem religionis mutatione, Johannes Hartus Jeſuita poſt longam cum Johanne Rainaldo viro eruditiſſimo diſputationem, & vitæ ſuæ conſuluit, & libertatem ſibi peperit: magna vel eo nomine dignus laude, quod damnata Edmundi Campiani obſtinatione in aſſerenda Pontificis Romani poteſtate temporali, ſive potius omnipotentia, aliis bene ſentiendi exemplum quod ſequerentur, præbuit. Et vero ſecuti ſunt, cum Jeſuitæ nonnulli, ut Boſgravius: tum alii plures, ut Riſhtonus & Hortonus; omnes eo nomine vitam & libertatem nacti. Qui ſi adhuc vitali aura apud vos fruuntur, & libere loqui audent, verbis ſine dubio; ſin autem, etiam ſilentes, præſentia ſua mendacii omnes arguunt; qui Catholicos veſtros ſolius religionis cauſſa ſolitos in Anglia tradi carnifici impudentiſſime dictitant. Atenim nemo ignorat rerum hujus Inſulæ peritus, non in odium religionis Catholicæ, quæ in Eccleſia Anglicana paucis emendatis & ad priſtinam ſimplicitatem revocatis, quoad ejus fieri poterat, cummaxime viget, leges latas fuiſſe quæ ab aliquot annis obtinent; ſed temporum neceſſitatibus eas fuiſſe expreſſas adverſus Romanos Pontifices, poteſtate ſua licenter nimis abutentes; & tunc quando illæ ferebantur Reginæ Eliſabethæ fulmine a ſe afflatæ vitam eripere cupientes, atque omnia in ejus regno ſurſum deorſum permiſcere ſatagentes. Si Pii V. Bullam infauſtam, quæ ἀρχέκακον [illegible] jure dici queat, legiſti, & quæ deinceps ad ſententiam atrocem exſecutioni mandandam cogitavit, paravit, quantumque in ipſo erat effecit, apud Gabutium & Catenam ſcriptoreſque alios Italos, & ipſius Pii encomiaſtas, aliquando obſervaſti; non potes dubitare veriſſimum eſſe quod jam dixi. Ut interim nihil hoc loco referam, quod facillimum eſſet, de antiquis Romanæ Curiæ in Reges Angliæ, Ordinem Eccleſiaſticum, & cum Proceres tum populum injuriis, vexationibus & angariis, alibi locorum nunquam auditis, & modum fidemque ſuperantibus rapinis; quorum malorum tot hodieque exſtant teſtes locupletiſſimi, quot rerum Anglicarum ab annis ſexcentis ſuperſunt ſcriptores: tot teſtimonia ineluctabilia, quot fere paginis conſtant Matthæi Paris hiſtoriæ, viri omnium citimæ ætatis hiſtoricorum Anglorum (niſi cui placeat Willielmum Malmeſburienſem excipere) eruditiſſimi, & Romanæ alioquin Sedis acerrimi defenſoris. Equidem poſt-

Y quam

quam hoc genus Auctorum diligentius versavi, satis intellexi, Angliam quando rerum potiente Henrico VIII. Pontifici Romano nuntium remisit, grande illud & æternum memorabile facinus ad extremum peperisse, quod dudum malis victa, per aliquot secula maximis cum ærumnis suis parturiebat. Possem hoc tibi sexcentis argumentis demonstrare, si id nunc agerem. Adferam huc tantum prophetiam cum primis memorabilem, viri pietate & doctrina maximi, Roberti Lincolniensis Episcopi, qui sub Pontificibus Gregorio IX. Celestino IV. Innocentio IV. vixit, ac demum sub Alexandro item IV. moriens, ante annos CCCLVIII. posteaquam illa ipsa, qua obiit nocte & præcedente, longam querimoniam apud circumstantes presbyteros ac monachos de infelicissimo Ecclesiæ statu effudisset; Papam omnium malorum caussam esse confirmans, eumque propterea hæreticum, & eatenus Antichristum appellans, tandem in his verbis beatam animam Deo reddidit: *Non liberabitur* (inquiens) *Ecclesia ab Ægyptiaca servitute, nisi in ore gladii cruentandi.* Norat videlicet sanctissimus Præsul, & vere Dei plenus, non solere eos, qui sive jura sive injurias Pontificum defendunt, quicquam remittere, aut querimoniis cujusquam, licet æquissimis, vel tantillum moveri. Itaque multo ante futurum in Anglia divinavit, quod tandem aliquando factum videmus; ut Reges Angliæ cum universo Clero, & cunctis Laicis, dura ac longa captivitate, atque ut ipse loquebatur, *e servitute Ægyptiaca*, vi & armis sese in libertatem assererent. Non ignoro varias esse hominum sententias de occasione quam arripuit Henricus VIII. magni incepti perficiendi: sed mihi gravissime errare videntur, qui in Henrici facto hærent, neque ad priora tempora animum revocant. quemadmodum enim mortis caussam nemo sapiens ultimæ quæ hominem rapit horæ tribuit; sed prioribus vitæ temporibus, per quæ moriendi caussæ paullatim sunt contractæ: sic, repudiatæ, &, tanto cum omnium ordinum applausu rejectæ auctoritatis Pontificiæ, altius repeti caussæ debent, in antiquis Anglorum Historiis inveniendæ. Quare, etiamsi Henricus VIII. non fuisset; viam tamen fata invenissent, & quod factum est futurum fuit: quodque in Anglia videmus accidisse, etiam in aliis regnis, ne dubita, eveniet, cum erit mensura plena, & Deus volet. Nam οὐκ ἀθεεὶ mutationem hanc Anglicanam esse factam, longa pax insecuta, quies publica, inaudita felicitas primo Reginæ Elizabethæ, deinde Serenissimi Regis Jacobi, videntur probare. Atque has Anglorum veteres historias, si isti adeo animosi Curiæ Romanæ Patroni, quanta par erat diligentia evolverent, si candide res memoria Patrum & heic & Romæ gestas æquis ponderibus examinarent, atque iidem Summo Pontifici eorum quæ legissent

verita-

veritatem ſimpliciter exponerent: næ illi rem facerent cum Eccleſiæ univerſæ utilem, tum ipſi Pontifici maximo apprime honeſtam. Sperarem facile eo pacto futurum, ut cauſſas rerum in Anglia novatarum melius & Pontifex & οἱ ἀπ' αὐτοῦ caperent: prorſuſque fore confiderem, ut de Elizabetha Anglorum honeſtius ſentirent; & rationes ad defenſionem illius a fidelibus ejus ſubditis ſæpiſſime allatas, quas modo breviter attigimus, non adeo ſuperciliose & maligne rejicerent. Verum age, Elizabetham mittamus, Principem vel fatente invidia, Illuſtriſſimam, & cuivis priorum Regum vel nominatiſſimorum comparandam. Quid? an cum Sereniſſimo Rege JACOBO, nunc Dei gratia feliciſſime regnante, (qui utinam regnet quam diutiſſime, bono ſuorum ſubditorum natus, Regi Chriſtianiſſimo conjunctiſſimus;) multo aliter hodie agitur? an illi ſua virtus admirabilis, & illa divina in negotio de religione moderatio, quicquam apud veſtros profuit? An cauſſæ Pontificiæ patroni, inter lenitatem æquitatemque tanti, tam eruditi Principis, tam paci ſtudentis, & præfracta atque ἀνάγωγα quorundam [illegible] ingenia diſcrimen ullum ſtatuerunt? Nihil minus: totum enim quod poſtulant, aut nihil auferant oportet iſti homines, ſi volumus Catholici aut Chriſtiani dici: minoris non impetraveris ab illis earum appellationum uſuram. Omnia ſine exceptione probanda ſunt, etiam quæ priora ſecula ignorarunt. Alioquin ſtatim audies; *Qui peccat in uno, reus eſt omnium.* Nec refert, ſi illud unum, neque ſacris literis fuerit contentum, neque priorum ſeculorum Conciliis cautum. cujuſmodi illud eſt, famoſum & funeſtum Eccleſiæ (ſic mens ominatur, neque aliter judicant prudentes πρόσω καὶ ὀπίσω ὁρῶντες) dogma de temporali Pontificis poteſtate, & jure deponendi Reges ac regna dandi. Sereniſſimus itaque Rex Jacobus, qui hanc doctrinam ut priſcæ Eccleſiæ inauditam, reſpuit, ut pernitioſam ſuo aliiſque aliorum Principum imperiis, Eccleſiæ vero exitiabilem, deteſtatur, exſecratur, Cardinali Bellarmino Catholicus non eſt, ne Chriſtianus quidem. Quid igitur eſt? Juliano ſimilem appellat Cardinalis cum ſuo diri ominis Torto; ipſe torquendis Scripturis, quo ambitioni ſerviat, tam Juliano apud B. Cyrillum ſimilis, quam Rex Jacobus eſt diſſimilis. At enimvero teſtis eſt univerſa hæc major Britannia, & hoc norunt etiam in cætera Europa quamplurimi, Sereniſſimum Regem, quando voluntate Dei & legibus regni ad hanc, virtuti ipſius non minus quam generi & ſanguini debitam, Coronam ejus Majeſtas eſt accita; inter reliquas animi dotes vere regias, infinitum etiam quoddam deſiderium ſecum attuliſſe, (non temere profecto in illo horridiore axe conceptũ; ſed celitus a Deo infuſum,) concordiæ in Eccleſia Dei omni ratione honeſta procurandæ.

 Et quum

Et quum Majestati ipsius persuasissimum esset, nullam se Deo immortali victimam gratiorem, nullum ἱλαστήριον acceptius posse offerre, quam si subditos suos a varietate opinionum ad mentium unionem, a dissentionibus ad consensum in vere antiqua fide primævæ Ecclesiæ traduceret: ut hujus, alteri Josiæ convenientissimi, voti compos fieri posset, quid ille statim initio regni sui non fecit? quid comitatis, humanitatis & benignitatis desiderari potuit, quod non abunde ejus Majestas illi parti subditorum suorum obtulerit, præstiterit? Non ad aulica ministeria, amicitiam & familiaritatem cum ipsius Majestate, non ad honores aditus, nullum denique beneficentiæ genus est illis denegatum. Videres brevi spatio temporis multos ex Romana formula Catholicos, ad dignitatem Equestrem per Regis munificentiam conscendere. Videres derepente, nescio unde ex ignotis locis, agmina Catholicorum vestrorum prodire, versari in luce, in aulam, in ipsa interioris admissionis cubicula Palatii, sine difficultate ventitare atque admitti. Et quum multos quotidie Rex pietate admirabilis, de controversiis hujus temporis cum illis sermones haberet; erant qui ultro manus darent; erant qui a proposito non dimoverentur; omnes sua libertate utentes, omnes religiosum animum Principis sui, & in tam alta fortuna adeo exquisitam omnium hodiernarum controversiarum peritiam & facundiam attoniti stupentes. Restabat una nota, quæ Catholicos Pontificios & Catholicos Protestantes (o quando hæc distinctio cessabit, & fiet unus grex, unum ovile!) invicem separaret; mulcta quædam florenaria per superiorum temporum turbas vestris imposita. Hanc differentiam ὁ θαυμάσιος Rex Jacobus non patiens, statim sustulit; mulctam vetuit exigi; exactam jussit restitui. At scin quomodo? non obiter aut dicis caussa, more Principum, quos non voluntas facit liberales, sed frontis infirmitas chrestologos; verum plane serio; ita ut magna pecuniæ vis (duo & quinquaginta millia florenorum semel sunt relata) ex ea caussa collecta eo rediret unde fuerat ablata. Quid multa? Sola fere jam erat virtutis aut vitii nota, qua cives a civibus, qui non parum diversa conditione prius vivebant, distinguerentur; cætera pari conditione inter se agitabant. O vere tum beatos partium vestrarum Catholicos, sua si bona nossent, & suo se pede metiri didicissent. Nam præter publicam professionem, & παῤῥησίαν τῆς ἰδίας θρησκείας, quam sperare in hoc regno, eo tempore, magna fuisset stultitia, quid restabat, quod possent viri prudentes jure desiderare? At dices, scio mi Ducæe, non fuisse diuturnum hunc vestrorum in istis regionibus statum. Et vere dices. Neque enim clementissimo Regi sua clementia, quamdiu optabat, uti licuit. Optabat autem semper uti: fecissetque adeo, nisi

per

per illos ipsos stetisset, ad quos hic tantæ bonitatis fructus perveniebat. Fictæ & simulatæ virtutes stabiles non sunt, & temporibus metuunt mutari. Serenissimi Majoris Britanniæ Regis excellentissimæ virtutes, atque illa cum primis bonitas, χρηστότης & benignitas, quas in ejus Majestate vel ipsi hostes prædicare coguntur, naturæ ipsius, non minus quam spirandi & respirandi facultas, sunt coalitæ, nunquam nutaturæ cum bono Deo, nunquam mutandæ. Non igitur Rex animum priorem erga subditorum suorum illam partem mutavit; sed illi subditi erga suum Regem, suum ἀνεψιόν, fidem perfidia mutantes (de parte loquor, non de omnibus Catholicis vestris: ne hoc sirit Deus:) vim indoli naturæque ipsius attulerunt, & ad repudiata prius consilia invitum traxerunt: neque prius a furore destiterunt, quam indulgentissimi Domini sui Majestatem coegerunt, si se, si suos, si publicum statum, vellet salvos, legibus, quarum vim hactenus inhibuerat, vim suam permitteret. Cum quidem, & Rex & omnes patriæ suæ amantes, sunt coacti summæ prudentiæ testimonium Reginæ Elisabethæ Consiliariis reddere; qui solam hanc impediendi vestros, ne res novarent & Rempublicam a fundamentis verterent, rationem expeditam & efficacem, nec minus necessariam esse judicarunt, si aliquanto durius haberentur. Nam quis jam consilium hoc damnare audeat, aut mitius aliquid Regi prudentissimo suggerere? postquam vestrorum adeo multi, simul ac mollius a benignissimo Principe sunt habiti, χρηστῷ ἤπιοι μέγαν ὄλβον, & *æquâ commoda mente pati*, vitio humani ingenii non valentes, melioris se fortunæ capaces non esse, rebus ipsis comprobarunt. Regi enim, a quo beneficia, ne spe quidem unquam antea sibi concepta, acceperant, eam gratiam retulerunt, ut ad delendam e memoria hominum ipsius Majestatem una cum affectibus ejusdem omnibus, Regina conjuge; Principe Henrico & cætera sobole tota, nec non Proceribus Regni universis, ingenii vires omnes conferrent. Equidem invitus facio, quod malorum præteritorum memoriam hoc loco renovem; qui potius optarem, aut nunquam vestros ea hic tentasse, quæ scelestissime tentarunt: aut, quia facta infecta fieri nequeunt; posterioribus saltem consiliis & fidelitatis argumentis a se editis, contractam ignominiam penitus delesse. Verum cogit me instituti ratio, pauca hoc loco de rebus a vestris Catholicis hic gestis disserere. Novi enim & te & multos alios viros probos certorum hominum veteratoria malitia deceptos, de rebus, quæ sunt hic gestæ & quæ geruntur quotidie, falsa credere, falsa opinari; & quum mentiendi animum non habeatis, sæpe tamen in earum rerum mentione falsa dicere. Video Apologistam, quum plus fidei tribueret mendacissimo nebuloni; portentosissimo falsarum rerum ha-

 maxario,

maxario, certo & germano Cretensi Andreæ Eudæmonojohanni, ὃ τὸ σῶμα ἀγρὸς καὶ πικρίας γέμει, quam publicis Actis, quam Regis veracissimi affirmationi constanti, quam testimoniis sexcentorum fide dignissimorum virorum, de præsenti Catholico-Romanorum in Anglia statu, deque persecutione religionis caussa hic cum maxime vigente; multa pro veris narrare, quæ ficta sunt & falsa: pulverariæ conjurationis, cui par immanitas ne inter paganas quidem & feras gentes prioribus seculis unquam fuit audita, manifestissime convictos, eoque nomine ἀνομωθέντας, pro insontibus habere & veris Christi martyribus; multas item alias ineptas & cassas veritate nugas libro suo inserere. Video denique plerosque omnes vestros scriptores, quoties Anglicana attingunt, ita palam ὁμόσε χωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ, ut spem omnem rei bene gerendæ in strenue mentiendo videantur locare. ridicule istud quidem & stulte,

Οὐ γὰρ ἐπὶ ψεύδεσσι πατὴρ Θεὸς ἔσσετ' ἀρωγός.

Propterea rem me tibi non ingratam existimavi facturum, Fronto eruditissime, si veram caussam hoc loco tibi exponerem, cur vestri duriore aliquanto conditione in isto regno sint hodie, quam essent primis Jacobi Regis temporibus. Nihil autem tibi ex me dicam, qui sum in Anglia, ut scis, ξένος καὶ παρεπίδημος; sed ea dicam, quæ ex ore Serenissimi æquissimique Regis persæpe accepi: quæ Proceres Illustrissimi, & omni reverentia dignissimi Præsules, aliique ex omnibus Ordinibus viri graves & moderati, non semel mihi dixerunt. postremo ea dicam tibi, quæ Anglos multos partim hic, partim in Gallia mihi notos viros, cæteroquin vestrorum omnium dogmatum tenacissimos, animadverti sentire. Et sunt horum nonnulli, quod fortasse miraberis, qui Romam eo proposito profecti, ut rei veritate exposita præcipitia & ἐπικινδυνώδη certorum hominum consilia, patriæ exitiabilia, & Religioni Romano-Catholicæ ἐπιεικέσι megistanibus ibi probarent, & omnes violentas rationes deprecarentur: deinde cognito plus Romæ antagonistas suos quam recte monentes valere, reversi in patriam mœsti & gementes, acquiescere præsenti statui ac conditioni satius duxerunt, & Christianæ professioni convenientius, quam turbulentis Tribunis, aut perditissimis Catilinis potius, socios sese adjungere. Quid quod ausus est non nemo Anglus Romæ P. Personio Jesuitæ, quem superiorum omnium ab annis ferme XXX susceptarum proditionum & conscium & architectum fuisse credebat, diem dicere; & in jus ad Patrum Inquisitioni Præfectorum concessum vocare, rationem ibi rerum a se, aut consiliis suis gestarum redditurum? hoc, inquam, Anglus est ausus, vir bonus & cum sacris tum aliis omne genus literis apprime eruditus:

ditus: ſed generoſæ mentis incepto defuit ſucceſſus; ſicut ipſe mihi ſæpe narravit. Igitur mutationis paullo ante memoratæ, quæ altero demum anno regni Jacobi contigit, cauſſam eſſe comperior, non mutatum Regis animum, in clementia & benignitate conſtantiſſimi, (appello teſtes omnes qui norunt:) ſed præpoſterum nonnullorum e Romano-Catholicis zelum & immoderatam cupiditatem, Romanam fidei formulam, ſive bonis ſive malis artibus; patere quæſo te, dicere me quod res eſt; promovendi, & liberam ejus profeſſionem paſſim toto hoc regno inſtaurandi. quod Zelotæ iſti quum ſibi perſuaderent alia fieri ratione nulla poſſe, niſi everſa funditus Republica; quo deſtinata perficerent, omnia ſibi fas eſſe tentare, & nullum non ſcelus experiri, pium opus & Deo gratum fore, in animum induxerunt. Hic nimirum eſt ille male ſanarum mentium, dirus morbus, quem jam olim nonnullos e Chriſtianis legimus invaſiſſe, & ad rixas in Eccleſia Dei ciendas tranſverſos egiſſe. Gregorius Nazianzenus, quod te non latet, quodam loco pronunciat, fœdam illam Eccleſiarum lacerationem, de qua toties & ipſe, & magnus Baſilius conqueruntur, ab hoc potiſſimum fonte manare. Multos enim pietatis zelum obtendentes, pietatis arcem, metropolin omnium virtutum Chriſtianarum, charitatem perdidiſſe; & in ſtudia varia, partes & factiones Eccleſiæ membra diſtraxiſſe.

-ζῆλος δὲ Θεοῦ, inquit, λύσε δεσμὸν ἀθέσμως.
Ἀρμονίην τ' Ἀγάπης, ἧς τοὔνομα μοῦνον ἐλείφθη.

Hæc Theologus de ſuis hominibus; qui ſi ad noviſſima hæc tempora perveniſſet, quas Deus bone! querelas inſtitueret; cernens hodie multos, præpoſtero iſto zelo percitos, religionis & pietatis obtentu, impie & irreligioſiſſime, non ut olim verbis tenus lites ſerere, & umbratilibus velitationibus invicem decertare; ſed rebelliones, proditiones, cædes & lanienas innocentium populorum crudeliſſimas, legitimorum dominatuum everſiones, ac Principum ſuorum teterrima parricidia auſos eſſe ſuſcipere. Paulus quidem Apoſtolus, quem zelo ſanctiſſimo pariter & ferventiſſimo flagraſſe, ac fide in Filium Dei, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, omnes qui nunc vivunt mortales longe ſuperaſſe, nemo gravate opinor concedet; monitus, eſſe qui jactarent probari ipſi verus dictum, *faciamus mala ut bona eveniant;* clamat blaſphemiam iſtos loqui; eſſeque eorum τὸ κρίμα ἔνδικον; quaſi anathema maranatha adverſus profanos homines pronuntians. At zelotæ hodierni, licet eandem cum Paulo Chriſti doctrinam profiteantur prædicare; quoties tamen ejus aliquo

inſe-

inferendæ voluntas eos cepit, Deum immortalem! quam B. Paulo sunt contrarii! & severissime ab illo damnatam sententiam ut probant! ut libenter usurpant! Quid in aliis Europæ partibus nostra & patrum memoria ab ejusmodi zelotis in eum finem sit factum, non est instituti mei commemorare. In hoc vero regno quæ facinora designarint, quibusve sceleribus suos huc ritus introducere sint conati, quoniam ad rem facit & tua id scire te interest, paucis indicabo. Ut igitur omnes illas tam frequentes, adeoque exsecrabiles proditiones missas faciam, quibus Reginæ Elizabethæ charum superis caput est appetitum; adversus hunc optimum & vere καλοκἀγαθὸν Regem Jacobum ut regno ipsum aut initio excluderent, aut admissum deturbarent, homines τοῦ πνεύματος ζηλωταὶ, sed non secundum Pauli doctrinam, quas fraudes non excogitarunt? quas nocendi artes siverunt intactas? Id egisse omnibus viribus zelotas Anglos, ut Regem a debita sibi jure majorum & regni legibus successione, multo ante legitimum tempus excluderent, pactiones clarissime arguunt, cum Hesperiæ Rege ab illis factæ, & potentissimi illius Principis universo mundo notissimus conatus Reginam Elizabetham armis expellendi & regni hujus occupandi. Postea vero quam periculum illud ingens Dei Opt. Max. virtute, & gloriosissimæ Reginæ felicitate admiranda, erat depulsum & profligatum; Cleones iidem in scelere semel suscepto obstinati, brevia duo a Clemente VIII. impetrarunt, quibus jubebantur omnes Romano-Catholici operam dare, quantum in ipsis esset, ut post Elizabethę obitum, *Rex eligeretur, omni sanguinis propinquitate spreta, ad Religionem Catholicam bene affectus.* Henricus Garnettus Jesuita in Anglia Provincialis, de quo plura nobis paullo post erunt dicenda, duo in eandem sententiam brevia sub extrema tempora vitæ Elizabethæ, ut postea ex ipsiusmet confessione voluntaria, liquido constitit, Roma accepit: quorum alterum Archipresbytero & reliquo Clero Anglicano erat inscriptum: alterum Principibus & Nobilibus Angliæ Catholicis; ut communi omnium ordinum opera negotium procuraretur, si qua forte perduci ad exitum posset. En ergo tibi novam, & Apostolis atque omnibus priscæ Ecclesiæ Patribus inauditam religioni consulendi rationem. Qui sedentem in solio avito Reginam dejicere frustra toties tentaverant, ne idem solium tempore suo heres legitimus occupet, jubentur cavere: & privatis hominibus, ut regnum cujus nascuntur Reges, non fiunt, suametipsorum auctoritate & electione propria, cui velint deferant, modo sit Pontificius, fit potestas. Vestrorum nempe Catholicorum istud hodie est privilegium admirandum; ut, non dicam graves cives & Senatores illustres in unum congregati, (quanquam ne hoc quidem licitum) sed

retri-

terrimenta hominum, ſine ullo publico conſilio, regna auferendi, & ad quos voluerint cunque transferendi, leges denique omnes & jura ſpecie pietatis abolendi, poteſtatem ſibi vindicent: quod nulla, opinor, religio, quamvis profana atque impia, præter veſtram, (veſtram dico, quam multi e veſtris ſibi fingunt) aut jam concedit, aut prioribus ſeculis unquam legitur conceſſiſſe. Neque mirum. Nulla enim eſt, nulla unquam fuit religio, quæ Pontificem unde hæc omnis poteſtas πηγοπό-δης derivatur, ceu ἀλωπὴς numen coleret, mundi totius Dominum, ſolum Imperatorem & Regem verum Orbis terrarum; cui fas ſit cæterorum omnium Regum ac Principum capitibus ludere; deque eorum imperiis, & vita pro libidine ſua ſtatuere, *ſive directe ſive indirecte, in ordine ad ſpiritualia*: agnoſcis novam atque Barbaram locutionem novæ prorſuſque Barbaræ diſciplinæ. Sunt tamen qui negent, Brevia illa eo conſilio fuiſſe impetrata, ut Regi Jacobo præjudicium ullum fieret. Verum hæc major profecto amentia eſt, ne dicam impudentia, quam ut ita ſcribentium ratio ulla haberi debeat. Nam cujus igitur latus mucro ille petebat? puerile, inſipidum & ridiculum mendacium. Porro hæc lutea Brevia, magnas ad excludendum Jacobum turbas excitatura, ſi petitiones ἐκτενεῖς Zelotarum Anglorum per Chriſtophorum Wrightum ipſi delatas, (quum ſtatim a Reginæ morte eo fine in Hiſpaniam fuiſſet miſſus,) non eſſet pie & ſapienter Rex Hiſpaniarum aſpernatus; mox ad ſuadendā ejuſdem Sereniſſimi Regis dejectionem quam vim habuerint, paullo poſt videbimus. Riſit enimvero Deus immortalis ex alto impias impiorum molitiones; & pro ſua providentia atque juſtitia ita res diſpoſuit, ut ſimul ac Regina Elizabetha fatis conceſſit, Rex legitimus legitime a prudentiſſimis Regni Proceribus accitus, imperii hujus hereditatē cerneret, populi totius votis expetitus, incredibilique omniū alacritate exceptus. Oſtendimus vero jam ante auſpicia Regni Jacobi qualia fuerint, & quantā Romani Catholici occaſionem tum habuerint, Regis optimi clementiam incomparabilē prædicandi; & ἐκ τῶ παρόντων τεκμηράμενοι τὰ μέλλοντα, meliora indies ſperandi. Verum quid profuit? Docuit enim paullo poſt experientia, humanitatis officiis velle certare cum hominibus zelotis; hoc vero nihil eſſe aliud, niſi operā ludere & littus infelix arare. Nam quum beneficiorum hæc natura ſit; præſertim autem eorū, quæ inopinata aut exſpectatione majora obveniunt, ut dantē accipienti concilient: & vel infenſiſſimorum hoſtium odia atque inimicitias minuant: (ſic leones tigreſque & quaſvis alias feras animantes, eſca porrecta, manſuetudinem aliquam videmus induere, & poſita feritate, ita cicurari, ut ſocietatis ſpeciem quandam cum hominibus colant;) veſtrorum tamen Catholicorum,

vel, ut melius dicam, Zelotarum Anglorum animos insperata Regis indulgentia, ante nobis exposita, adeo non mitigavit, ut non secus ac si beneficiis irritarentur; quæ, auctore Polybio, immanitatis ultimâ linea est: eo ipso tempore quo melius cum ipsis agi incipiebat, de Auctore felicitatis suæ perdendo; o feras indomitas atque intractabiles! ceperint cogitare. Nisi tamen verior est eorum sententia, qui feralia consilia non tunc primum, sed multo ante fuisse suscepta existimant; idque animis ita obstinatis, ut ne inopinata quidem Regis benignitas revocare ipsos a diro proposito potuerit. Quicquid hujus sit, Watsonus & Clereus, duo Sacerdotes, uti vocant, seculares, Regem vix in Angliam ingressum, nondum certe coronatum, anno CIↃ IↃC III. machinatione clandestina tollere de vivis sunt aggressi. Prima hæc conspiratio in Regis pernitiem postquam in Angliam appulit, in apertum & hominum cognitionem venit; sed alias quoque tempore eodem fuisse texi ceptas, & monuerunt iidem Watsonus Clereusque, & quæ deinceps sunt secuta comprobarunt. Dixerunt illi, sæpeque ac constanter affirmarunt, se quum sua consilia Jesuitis in Anglia tum degentibus communicassent, periissentque ab iis, ut tam præclari scilicet incepti participes esse vellent; responsum tulisse, non posse Jesuitas illis sese adjungere: ut qui suam ipsi quoque parilem telam orsi, memorabilem in ævum technam pararent, tempore opportuno exitum habituram. Et omnino ita erat. Nam etsi anni demum CIↃ IↃC V. mense Novembri patefacta est sequens conjuratio, quam e re pulverariam vocant; prima tamen ejus initia anno primo regni Jacobi & secundi principio jacta esse, ex illorum Presbyterorum testimonio constat liquido; tum multo magis ex iis, quæ infandæ proditionis hujus rei apud Judices, rebus perditis, sunt confessi. Plane ex indubitatæ fidei actis, quæ de hac tota conjuratione publice sunt edita, potest intelligi, Catisbeium, hujus dramatis primum actorem, statim ut de Rege armis pellendo, & auxiliis Hispanicis spes est amissa (altero autem tertiove mense a Regis adventu ea spes decollavit;) ipsum nulla interjecta mora, a vi aperta ad dolos & Sinonias artes sese contulisse. Neque multo post, cum machinationem per pulverem tormentarium, ipso haut dubie Satana, qui a principio homicida est, suggerente, idem exeogitasset; aliis deinde ut sese dabant opportunitates horribile secretum indicasse, & incepti socios sibi acciv isse. Scitum est, rerum magnarum tardas esse molitiones; ut mirandum non sit, proditionem pulverariam, qua majus ausum haut temere sit invenire, anno CIↃ IↃC III. delineatam; sequenti, rebus necessariis adornatam, usque ad anni CIↃ IↃC V. mensem Novembrem fuisse tractam. Quin illud potius omni admiratione dignissimum,

mum, inter homines natos esse aliquem repertum, qui scelus ita inhumanum, ita impium excogitaret; semel excogitatum probaret; adeoque ad facinus patrandum animo obstinato pergeret, ut ne tam longi quidem temporis intervallo, morsus conscientiæ ullus, aut pœnitentia aliqua mentem subiret. Quid loquor de pœnitentia? Certum est, plerosque complicum ad suscipiendum scelus persuasione meriti esse impulsos: quum nihil dubitarent, rem se aggredi, non dicam levis apud Deum offensæ; sed contra meriti ingentis. Itaque Johannes Grant perduellium unus, quo die supplicium de ipso ad portam Occidentalem Ecclesiæ Cathedralis Sancti Pauli erat Londini sumendum, monitus a Sacerdote, viro pio & erudito, rediret nunc saltem ad se, & magnitudinem sceleris reputans, veniam delicti a Deo, serio pœnitens peteret; alacris & fiduciæ plenus respondit; satis se acceptum habere, in suscepto negotio adeo nihil fuisse delicti, ut e contrario confideret, generosi incepti id esse meritum, quod pro satisfactione omnium suorum in cætera vita peccatorum abunde sufficeret. En Religionis præposterus zelus quid possit! En Zelotæ homines Principibus & Rebuspublicis quam sint metuendi! Nam quid satis tutum ab iis esse potest, qui cædes infandas & detestanda parricidia dissidentium a se in Religionis caussa, viam esse in cœlos & sedes beatorum compendiariam autumant? ut propter hujusmodi exempla, adeo præsertim crebra hodie, rerum imperiti & sanctissimæ atque innocentissimæ Religionis Christianæ imperiti, non immerito sint illud usurpaturi,

Tantum religio potuit suadere malorum.

Nam obsecro te, Fronto humanissime, ecquod post homines natos conjuratione pulveraria majus aut horribilius scelus fuit unquam susceptum? ecquod ferinæ crudelitatis tetrius exemplum legisti unquam editum? Ut populus Romanus unam cervicem haberet, Caligulæ, Principis furiosi & humani sanguinis avidissimi, narrant historiæ votum fuisse; sed votum duntaxat, prætereaque nihil. Zelotæ Angli, non voverunt illi quidem fortasse, ut universa major Britannia cervicem unam haberet, uno ictu præcidendam: sed quod longe majus est, subtilissimam rationem novi Sisyphi vel Autolyci excogitarunt, qua id ipsum fere in Anglia effectum darent, quod Romæ Caligula voluit, nec potuit. Regem enim, Reginam, Principem Henricum, cum fratre Eboracensi Duce, item cunctos regni Proceres, cunctos Episcopos; cum ipso flore cæteri ordinis Ecclesiastici; magistratus præterea majores omnes, minores plerosque omnes, nec non aliam populi multitudinem infinitam, uno impetu difflasse & in aerem impulsos, o crudelitatem inauditam! membratim ac frustillatim discerpsisse; quid

futurum erat aliud, nisi magnæ Britanniæ caput una veluti cervice nixum amputasse, & reliqui corporis trunco vitam eripuisse. Et Caligulæ quidem votum, ut erat temeritate subitanea conceptum, ita fortasse si ejus exsequendi potestas ex inopinato esset ipsi facta, pœnitentia fuisset emendatum. Zelotæ Angli, non repente neque temere, sed destinato consilio parricidium, omnia prioris ævi exempla supergressum, susceperunt: semel susceptum jugi meditatione concoxerunt, & ad consummationem illius cupiditate summa anhelantes, integrum ferme triennium in tanta immanitate obfirmati, duraverunt. Tum autem quæ comparatio Imperatoris pagani & mente capti, cum optimi Regis subditis, cum hominibus qui se Christianos dici haberique vellent, denique cum salutaris Christi doctrinæ præconibus, & iis quidem Jesuitis? Nam quod negat Apologista, teterrimæ huic proditioni fuisse quenquam immixtum e societatis vestræ Patribus: vellem ita esset. Non enim tam multi hodie dira illa consilia amplecterentur, si vestra Societas [illegible] illa se ex animo detestari serio ostendisset. Sed longe aliter vestros esse animatos, facta, ut de scriptis taceam, evincunt. Quare sive prudens sive imprudens, errat turpiter Apologista, & quicunque idem cum illo sentiunt. Enimvero conjurationis pulverariæ negotio Jesuitas minimum quatuor intervenisse, certo certius est. quatuor illorum nomina fuerunt hæc: Henricus Garnettus in hoc regno ab annis XIX. Provincialis; Hallus, qui & Oldcornus; Oswaldus Tesmondus sive Grenwellius; & Johannes Gerrardus. Ac cæteri quidem, pro sua quisque virili, singula quæ res aut tempus postulare viderentur, exsequentes, negotium per partes curarunt; Henricus vero Garnettus, ut qui dignitate supra alios emineret, magnæque auctoritatis homo esset, propter longum rerum tractandarum usum, prudentiæ & solertiæ laude inter Anglos Pontificios longe clarissimus, de universo negotio cum unico fere duntaxat Catisbejo solitus fuit communicare, cæterorum omnium conscientiam sollicite refugiens: quod non semel in Epistolis ipsius, propria manu scriptis, legere memini. rationem hujus consilii infra exponemus. Ad hunc in rebus dubiis, ceu ad oraculum, Catisbejus doli totius architectus, ventitans, aut Grenwelium suam vicem missitans, oracula petebat. Et erat is Garnettus, in quo si Hildebrandicæ disciplinæ amorem excipias, neque rectum judicium, neque doctrinam, [illegible] præsertim, desiderares. In Actis condemnationis ipsius lego hoc illi tributum elogium; *quod a Deo & meliore natura dotibus fuerit ornatus multis; quod fuerit arte eruditus, linguarum usu peritus.* postremo, *præstantes ejus dotes si a proditionis scelere separatæ seorsim expenderentur, misericordiam posse commovere.* Meretur hic

candor

candor Illustrissimorũ Heroum & æquissimorũ Judicũ, qui de Garnetti caussa cognoverunt, ut etiam in cæteris qui de eodem pronunciarunt & mox scriptis prodiderunt, fides eis ab omnibus habeatur. Nam insulsus plane est Andreas Eudæmonojohannes ὁ Κρὴς, qui prolatis superioribus Elogiis, probare nititur, Garnettum nullius sceleris convictum, odio duntaxat religionis, aut Jesuitici nominis, fuisse damnatum. ea hominis sinisteritas est, ea vecordia & malitiæ furor. Sed de isto Cretensi, patre mendaciorum pariter ac patrono, paullo post. Interim ad sermonem institutum revertamur; si prius tamen testificati hoc loco fuerimus, testem Deum ipsum appellantes, nihil quicquam nos studio calumniandi de hoc viro dicturos esse, aut quod non liquido nobis constet esse verissimum. Nam præter Acta publica, inconcussæ fidei monimentum, quicqnid mendax Cretensis allatret, illas quoque Garnetti epistolas diligenter legimus, quas de se & rebus suis in Arce Londinensi scripsit plurimas. poteramus quidem hoc labore supersedere, quum ex iis literis τὰ κεφάλαια dudum descripserit & publicaverit, integerrimus reverendissimusque vir, Dominus Episcopus Eliensis, auctor Torturæ Torti; de cujus alta doctrina in omni genere disciplinarum, quicquid dixero minus erit; sed ut scires non alienis testimoniis, verum propriis oculis credidisse me, feci non invitus, ut dictas epistolas inspicerem, & quæ in illis scribebantur diligenter observarem, Apparet vero ex universa narratione, quæ Actis publicis continetur, & ex illis ipsis epistolis; Henricum Garnettum zeli præposteri fervore sideratum, & cæco studio Romanæ religionis promovendæ accensum; ea gessisse, aut geri permisisse, quæ nemo vere Christianus & pius ab honesto viro, nedum primæ notæ Theologo, expectaverit; sed ab homine potius omni plane probitatis, humanitatis & sinceræ pietatis sensu destituto. Pulverariæ conjurationis fuisse ipsum conscium, ne illi quidem negant, qui pro martyre haberi volunt. Nos autem certo scimus, & sine ulla hæsitatione affirmare audemus, P. Garnettum sceleris illius non tantum fuisse conscium; verum etiam approbatorem & genere quodam auctorem. Nam etsi principem illum proditorem Catisbeium, doli totius primarium architectum, initio machinationis ipsum consuluisse, non satis constat: non tamen rationes desunt evidentissimæ, quæ id ipsum pene evincant. Illud certe liquet, mox cum facinoris socios idem quæreret, eas difficultates incidisse, quarum gratia adire ad Garnetti oraculum oportuerit, ut rem esse licitam cunctis persuaderetur. Ipse quidem Catisbeius, pro ea consuetudine & familiaritate, quę illi cũ Garn. intercedebat, non ignorans ad excludendũ Regem Jacobũ Brevia duo ipsum Roma accepisse; nihil

nihil hæſitans in hac ratiocinatione acquieſcebat: *Quem voluit Papa aditu prohiberi, eum ſine dubio vult admiſſum deturbari.* Sed quum non jam dubitaret Catiſbejus, ad Regem dejiciendum omnes ſibi licitas eſſe fraudes, πανουργήματα ac dolos: quia tamen placitæ machinationis ea ratio erat, ut Rex cum Proteſtantibus tolli aliter non poſſet, niſi ut multi Pontificii eodem γαγγάμῳ ἄτης involuti ſimul perirent: ſuper hoc dubio Catiſbejus, ut & ſe & alios ſcrupulo moleſto liberaret, non multo poſt anni CIↃ IↃC IV. initium, ut Acta inſinuant, Garnettum conſuluit. Non dico quid Theologus Jeſuita reſponderit: nam id jam non ago: ſed hoc volo, tam ex hoc colloquio & pluribus aliis Catiſbeji cum ipſo, quam ex Grenwelli ſæpe repetitis ſermonibus, de quibus & Acta & plurimas Garnetti Epiſtolas teſtes habemus; luce clarius probari, Patrem hunc Jeſuitam conjurationis nefariæ non minus conſcium fuiſſe, quam alium quemvis complicum. Neque vero ſolum arcani conſcius Garnettus, ſed pleriſque conjuratorum ut Wintero, Rookwodo, & ipſi Fauxio incendiario, qua fuit auctoritate, audendi auctor exſtitit, cunctantibus & horreſcentibus priuſquam probari rem tanto viro ex verbis Catiſbeji cognoſſent; ſicut fuſe narratur Actione in proditores priore. iccirco ubi tempus advenit, dolum, quem diu Zelotæ iſti foverant, excludendi; quum inter conjuratos conveniſſet, ut Coughtonam omnes convenirent, de rebus neceſſariis in commune conſultaturi: inter cæteros adfuit Garnettus, omniaque ibi egit, quæ a conjurationis conſcio, ſuaſore & cupidiſſimo incentore agi par erat. Omitto alia ejus rei indicia in Actis diligenter expoſita; poſtea vero ab Epiſcopo Elienſi ita perſpicuis argumentis demonſtrata, ut ne ipſi quidem hoſtes profeſſi veritatis, poſſint jam de eo dubitare. Tantum afferam huc, quo res ſit teſtatior, apertiſſimam ipſius Garnetti confeſſionem, ex literis propria manu ſcriptis Dominica in Ramis palmarum; quarum eſt inſcriptio, *Ad dilectiſſimos Patres & Fratres.* His graviter ipſi ſuccenſentibus, quod proditionem ſibi innotuiſſe confeſſus eſſet, ita reſponder. *Nam quid facerem? Primo accuſabant me reliqui omnes conjurati: Secundo, Catisbejus uſus ſemper apud eos fuerat auctoritate mea, qua adduxit pene omnes, ut bene ſentirent de negotio; qua factum, ut ad unum omnes me haberent pro reo. Tertio, duo quidam Corycæi inaudierant me cum Oldcome colloquentem, atque tota de re apud eum diſſerentem, quid ad objecta ſingula reſponſurus eſſem? Quarto, literæ etiam a me aurantiarum ſucco ſcriptæ ad D. Annam neſcio quomodo in illorum manus pervenerant, quibus ſententiam meam non obſcure confeſſus ſum.* Plura, ſi lubet, ex eadem epiſtola deſcripta quibus idem confirmatur, legere potes in Tortura Torti. Prætermitto ſimiles confeſſiones, partim pro tribunali, partim alia occaſione factas, ut legere

eſt in

est in Actis & in eadem quam modo nominavi Tortura Torti, exactissimæ fidei & diligentiæ scripto. Quamobrem hoc primum esto crimen Garnetto objectum; quod Pauli Apostoli doctrinam aut oblitus aut insuper habens, ut bonum quod existimabat eveniret, malo consenserit, atque adeo totis viribus malum procurarit, quo majus aliud non temere a conditu mundi Sol adhuc vidit. Non utique hoc facturus, si Jesu Christi, a quo appellationem sibi acciverat, verum sese imitatorem voluisset præstare. Nam ubi benignissimus Dominus noster Garnetto stragem horrendam molienti, vel exemplo præivit, vel præcepto? Aut quis putet Filio Dei, Agno illi ἀμώμῳ, qui pro sua inexhausta misericordia, tollit peccata mundi, diras ejusmodi cædes & parricidia e præpostero zelo ortum habentia, placere posse! qui meminerit, Jacobum & Johannem Apostolos, propter similis nonnihil zeli votum, ut Samaritas, Regem Messiam non recipientes, ignis de cælo cadens consumeret; graviter a Christo fuisse reprehensos, zelum legitimum ab illegitimo verbis illis, si attendimus, distinguente: οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς: quo spiritu, inquit, ducamini, nescitis. bono zelo agi vos creditis, cum Samaritas dedi exitio optatis: ego vero zelum illum crudelem, sanguinarium & destruentem, a meis non exigo; charitatem exigo, patientem, peccata tegentem, ædificantem. hanc probo, hanc præstari ab iis volo, quibus pacem meam sum relicturus, τὸ γὰρ ἀγαπᾷν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ τῶν θυσιῶν. Non, inquam, facturus quod fecit, Garnettus fuit, si satis meminisset gravissimæ sententiæ, qua Dominus Principem Apostolorum Petrum severe castigavit, postquam zelo percitus, æquissimo illo quidem, sed non secundum scientiam, Malchi auriculam præcidisset, πάντες ait Servator mundi, οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται, peribunt quicunque pietatis obtentu aut zelo præfervido impulsi, perdere alios aggredientur. Garnettum igitur & ceteram conjuratorum manum, qui præpostero istiusmodi corrupti zelo, cædes, tam atroces præsertim, parabant, quis dubitat justissimas pœnas Deo & hominibus pependisse? de supplicio corporis loquor: nam vere pœnitentibus, sicut ad extremum visus est pœnituisse Garnettus, Dei misericordiam speramus non fuisse præclusam. Hoc vero Garnetti crimen, quam grave assertoribus doctrinæ Hildebrandicæ videatur, non scio: omnibus pietate non fucata piis & bonis civibus, ac Principum subditis fidelibus, inexpiabile scimus videri; planeque ejusmodi, cui neque nomen satis aptum, neque par supplicium ullum queat inveniri. Accipe nunc, Fronto eruditissime, Garnetti ejusdem crimen aliud, aut crimina potius varia, ei de quo diximus connexa. Non enim virtutes solum consertæ sunt invicem, mutuo-

mutuoque sese consequuntur; sed & vitia quoque nexu adeo arcto inter se colligantur, ut non facile cuiquam ad insignitum aliquod scelus, nisi per plura alia scelera, pateat via. Scias in Garnetto hoc apparuisse verissimum: qui illud unum scelus quum intenderet, ut Rege & Regia domo extincta (quod Deus omen avertat) sublatisque omnibus, qui credebantur ipsius conatibus posse obstare, res in Anglia novaret; quo sui hujus voti posset compos fieri, quot quantisque sceleribus aliis se obstrinxit? Nihil hic fingimus, nihil hic studio partium damus; multo minus mortuo & sententiam passo insultamus. Apage hanc plus quam Barbaram inhumanitatem; licet multis hodie falso creditis Christianis nimis usitatam. quin potius, sicut affectu sincero sortem hominis miseramur; ita & vicem nostram dolemus, qui ut veritati adversus prodigia hominum patrocinemur, inquirere accuratius in defuncti facta; & peccata illius (quæ melius premerentur silentio, si per hostes veritatis liceret:) proferre in lucem vel inviti cogimur. Ita vero mihi sit Deus propitius in die illa, ut hoc non odio cujusquam, sed solo amore veri impulsus facio. Quare de hoc viro non omnia quæ sunt mihi comperta commemorabo: sed ea solum quæ ad caussam proditionis faciunt. Quod dixi Garnettum unius sceleris patrandi studio multis sese contaminasse; tam facile probatu id mihi jam est, quam fuit ipsi difficile & ἀδύνατον illam abyssum evitare, ubi semel zelus religionis præposterus a recta consiliorum via abduxit. Quid faceret? Posteaquam enim ἀναγκαίαν ἑαυτῷ ut contra Julianum ait Gregorius Nazianzenus, τὴν ἀπόνοιαν ἐκ τῶν ἤδη τετολμημένων ἤδη πεποιηκώς, exedendum illi erat quod ipse sibi intriverat. Sero enim ubi jam longe a portu provecti sumus, in altum ea consilia respicimus, quibus erat in terra locus. Non solent vero zelotæ a scopo, quem sibi semel proposuerunt, ullo sive divini, sive humani juris respectu revocari: facileque omnes, si opus est, ad finem optatum per pietatis & humanitatis leges calcatas pergunt; quod utinam patria nostra superiore civili bello minus esset experta. Quid magis inhumanum aut belluinum, quam præ studio vindictæ in amicos & inimicos pariter sævire? omnes nullo discrimine velle perdere? Atqui Garnettus vester a Catisbeio consultus, essetne licitum, sontes insontesque simul perdere, si alteri sine alteris extingui non possent, semel ita respondit in privatis suis ædibus: *Licere, si tantum ex ea re boni proventurum esset, quantum aliquot insontium necem compensare potest.* Iterum in Campis suburbanis, quibus a Palude nomen, in hanc sententiam; *Et posse & licere, cum sontibus insontes exsufflari, magnique adeo meriti rem fore, si id magno alicui bono Catholicis cederet.* Constat de veritate hujus responsionis primum ex Actione in Proditores posteriore, & brevi oratione

oratione illustrissimi viri Domini Comitis Northamptoniæ; qui inter Primores regni sedens, & Garnettum ipsum compellans, historiam omnem hanc fuse narravit. quæ si parum certa esset, aut aliquid dubii contineret, cur tacuit Garnettus? cur silentio suo rem approbavit & fassus est? Sed & ratione alia clara ejusdem rei veritas est comprobata. Servantur enim duæ ἰδιόχειροι ipsius epistolæ, quibus res omnis ingenue exponitur. Scripta est earum epistolarum altera pridie Nonas Aprilis, altera III. Eidus mensis ejusdem. Potestne vero aliquis me docere, quanam e schola Theologus hic istam doctrinam hauserit? Certe quidem, si aliqua est, quæ ita doceat, & ad hanc rabiem homines incitet, Christiana illa non est; Antichristiana est; Satanica est. Homicida namque Satan & nunc &, a principio, verus certusque Abaddon & Apollyon. At Domini nostri Jesu Christi doctrina, toto genere ab hac diversa, aperte cum ea pugnat. Scilicet tam diris cruciatibus deartuari discerpique innoxios cum noxiis vellet Filius Dei, Deus ipse æternus, qui olim impiorum Sodomitarum integræ urbi veniam se indulturum promisit, si vel decem in universo populo probi & Dei timentes potuissent reperiri; qui in Euangelio suo zizaniis jubet parci, ne cum mala semente aliquid fortasse bonæ simul evellatur; qui in eodem illo salutati nuncio, vindictæ cupiditatem severissime suis interdicens, exemplum mansuetudinis per totam vitam præbuit: λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. neque aliud remedium adversus omnes injurias suos docet, nisi fugam, patientiam & preces: ut spe gaudentes, quod ait Apostolus, in tribulatione patientiam præstantes, assidueque orantes, victoriam de inimicis suis reportent. His solis armis Apostoli sunt usi, cum prædicationis Euangelii prima per Orbem terrarum fundamenta jecerunt. Hæc sola norant veteris Ecclesiæ Patres, cum opus ab Apostolis inchoatum felicissime urgentes, *nullius se miscere morti* (nosti verba Gregorii Magni) ne tum quidem fas duxerunt, quando ad Christianos summa jam rerum pervenerat. Nemo illorum religionem Christi aliquo inferre cupiens, armis rem gessit temporalibus, aut pulverem tormentarium sibi paravit: nemo bellum cum ullo Principe suscepit; nemo dixit, ut hoc regnum ad rectam fidem convertam, Regem & universum nomen Regium inaudito proditionis exemplo occidam; tum autem quicquid in eo regno eminet ἄρδην ἀφανίσω, ac si ita res poposcerit, in amicos & inimicos pariter sæviam. id namque Deo gratum est futurũ & facientibus meritorium. Hęc non Christi aut priscę Ecclesiæ placita sunt; sed hujus seculi aut proximorũ exitiabilia inventa. Hi fructus Hildebrandicæ doctrinæ; quæ Imperatorum, Regum ac Principum petens capita, multis persæpe

Europæ provinciis ferro flammaque sæviens, quod ex historiis scimus, horrendam vastitatem intulit. Quod autem Catisbejus rem primo sic proposuit ἁπλῶς, ut ad hypothesin non descenderet; esset hoc alicujus fortasse momenti ad minuendum Garnetti crimen; nisi & voce in judicio apud Dominos Delegatos, & scripto in epistolis quæ exstant illius, sæpissime fassus esset; Catisbeji hæc verba statim percussisse animum sibi, ut repente conjiceret, magnum aliquid, hoc est, nefariam aliquam proditionem, ipsum cogitare. Deinde jam probavimus totius fraudis conscium fuisse Garnettum, non minus quam complicum quemlibet. Quum igitur in sententia semper ipse manserit, neque responsum unquam revocaverit, sed contra consummationem incepti omnibus semper viribus procuraverit: nullum est dubium, quando ita primum respondit, rei ipsum fuisse intelligentem, neque ullo errore lapsum. mimus autē ille quo pertinuerit, inferius ostendemus. Et de crudelitate quidem immani Garnetti, postquam Zelota est factus, hęc dicta sunto. De æquivocatione vero, hoc est, mentiendi & pejerandi arte, quę eidem tantopere est probata, quid dicemus? aut quid pro rei magnitudine dici potest? Æquivocandi scientia ætate nostra inventa, (quæ & maledicendi artem huic affinem & geminam prima protulit;) quos auctores habuerit, non facile dixerim. Constat, multos vestri ordinis Theologos, fortasse & alios, verum illos ego non vidi, eam artem magna cura & explicuisse & asseruisse. Sed qui præcipue Æquivocationem excoluerunt, eos video fuisse Anglos. Exstant Jesuitæ Personii Angli, qui Romæ diu vixit & mortuus est, disputationes ejus argumenti acres & prolixæ, a doctissimis hujus Regni Theologis, præsertim a Thoma Mortono Decano Wintoniensi, moderatissimi ingenii viro, confutatæ & jugulatæ. Exstat etiam libellus ab eruditis Pontificiis in hoc ipso regno scriptus, & hoc titulo publicatus, ac typis expressus: *Æquivocationis Tractatus*: Blackwelli Archipresbyteri & Henrici Garnetti suffragiis *ut valde doctus* (verba sunt Archipresbyteri) *& vere pius & Catholicus* comprobatus. Nam Apologista, qui negat in secunda Apologia, ullum unquam ejusmodi tractatum in rerum natura fuisse; & qui ejus meminerunt vocat impostores; quantus & quam insignis ipse est impostor? Si sexcentorum Anglorum testimoniis credere non vult, qui partim viderunt legeruntque eum librum, partim hodieque servant; si Actis publicis, ubi res fuse exponitur, fidem vult abrogare; at suo saltem consecraneo Andreæ Eudæmonojohanni, scio, credet. Cujus Apologiam si inspexerit capite secundo, levitatem & imprudentiam suam, ne quid gravius dicam, velit nolit, cogetur agnoscere. Quod autem Apologista idem, *Solos esse* dicit *homines Dei amantes, quibus æqui-*

æquivocatio placeat: & aliquanto prius, cæcitatem eorum Catholicorum e vestiis lamentabiliter deflet, (putes cum legas, de primario aliquo fidei nostræ articulo agi:) qui persuaderi sibi non patiuntur, boni viri esse, nedum Christiani, æquivocare; videndum est, quo jure hæc dicantur. Nam si appellatione æquivocationis simplicem quandam & modestam reticentiam significet, aut dissimulationem consiliorum, in hac misera vita sæpe necessariam, plane cum ipso sentio: qui multa alibi de ista simulatione aut dissimulatione, quam magnus Auctor πολιτικὴν συμπεριφορὰν nominat, disputo, ejusque fines & legitimum usum ostendo. Verum hæc ἀσφαλὴς prudentia nihil quicquam prorsus commune habet cum nuper nata mentiendi arte, quam Æquivocationis auctores docent & mordicus tuentur. Naturam hujus æquivocationis paucis hoc loco juvat explicare; idque non e tractatu solum de quo diximus, aut Personii scriptis, sed ipsius Garnetti verbis, quæ fideliter ex illius autographo descripta sunt, & in Latinum sermonem versa. Is enim vir, quamdiu in Arce Londinensi mansit captivus, hac consuetudine est usus; ut sive Rex juberet, sive Domini delegati exigerent, aut etiam occasio alia existeret, sine ulla difficultate sententiam suam scripto consignaret: unde illa copia chartarum manavit, manu ipsius exaratarum ac subscriptarum, quæ in Archivis hujus Regni diligenter servantur. Garnettus igitur de toto hoc argumento quid sentiret explicare jussus, die Martii vicesimo anni CIↃ IↃC VI. hoc responsum dedit. *De Æquivocatione ita censeo. In rebus moralibus & communi usu vitæ, quando veritas inter amicos requiritur, uti æquivocatione haut licet: id enim societati hominum magno malo cederet. quare huic remedio in istis nullus locus. Quoties vero de necessaria defensione agitur, deque injuria aliqua evitanda, aut damno, aut de consequendo aliquo non parvi momenti bono, sine ullo cujusquam periculo, tum licita est æquivocatio.* Attende mirabilem distinctionem. Inter privatos non licet æquivocare, hoc est, mentiri & pejerare; apud magistratum licet, modo id sit utile. Deum immortalem! quę hæc nova Theologia est? Nam illa, *sine ullo cujusquam periculo*, videbimus deinceps, quam vim habeant in hac arte. revera enim non nisi ad speciem adjiciuntur. Subjicit deinde Garnettus, æquivocationis exemplum Coventriense, sermonibus multorum in Anglia jactatum, ex illo Æquivocationis tractatu, ubi sic narratur & defenditur. *Grassante per Angliam pestilentia, quidam Londino, ubi vis maxima erat mali, Coventriam venit. Ad portam urbis occurrit magistratus, qui delato jurejurando ipsum interrogat, veniat necne Londino? Ille negat strenue & dictis jurejurando fidem facit.* An peccavit? Negant magistri in illo Tractatu. caussam afferunt hanc. *Principali enim,* ajunt, *& finali propositæ quæstionis scopo; scilicet, an sic venit ut civitati pestem afferret, responsum dedit;*

 licet

licet immediatus quæstionis sensus fuit, scire utrum Londino sit profectus necne. De hoc bona conscientia jurare ut posset, persuasio præstabit, aut scientia certa, quam jurans habuit, vel pestem non jam esse Londini, vel aerem non esse ibi infectum, neque prætereuntes inficere; vel si equo vehentem citato cursu absque noxa transiisse. Hæc est decisio illorum magistrorum; qui ut illustrent novam doctrinam, admirabilem proferunt theoriam, non planetarum quidem, sed nescio cujus abstrusioris doctrinæ, de differentia *propositionis verbalis & reservationis*, sive *retentionis mentalis*; item de *propositione scripta* vel *mixta*. Nam hæc sunt artis mirificæ vocabula ὑπηχῶν; nondum apud veteres Philosophos, aut beatos Patres, quod meminerim, mihi inventa. Appellatur autem in hac arte, ut hoc quoque addam, Propositio mixta, quæ partim vocis prolatione, partim silentio constat: quando animi sensum, partim verbis exprimimus, partim silentio premimus & in mente reservamus. Ridere licet veteres, qui crediderunt boni viri & amantis veritatis orationem cum mente debere consentire, & simplicem esse: quoniam Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Homerus etiam, quem omnium ætatum sapientes sunt demirati, pueriliter cum vulgo erravit, cum sub Achillis persona gravissime hominem detestatur, qui aliud in mente celat, aliud lingua loquitur:

> Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν,
> Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει.

Sed & Regius vates cum inter notas perditissimorum hominum hanc etiam ponebat, *quod unusquisque ad proximum suum corde & corde loquantur*, parum attendebat. Ignorabant videlicet antiqui hanc de propositione mixta & reservatione mentali doctrinam, apud magistratum præcipue usurpandam. de qua Philosophum in Περὶ ἑρμηνείας nihil scripsisse, (is erat locus proprius ubi natura propositionum omnium explicatur:) non est mirandum. adhuc enim tantum arcanum homines latebat: de cujus revelatione est quod seculo nostro gratulemur. Redeamus nunc ad Garnettum: qui in illo de quo diximus scripto post allatum hoc exemplum, cum superioribus magistris consentiens, rationem decisionis ita explicat. *Possum eo casu*, inquit, *jurare. Pono enim rem mihi fore commodissimam, ut in urbem admittar, ex eaque re nullum damnum aut noxam posse ad Coventrienses pervenire. Nam Civitas quidem Coventria aliud nihil spectat, quam ut a morbo sit immunis: quæ si exploratum haberet me valere, & a pestilentia esse liberum, sine mora me admitteret.* Hæc P. Garnettus. ubi vides cautionem superiorem non esse neglectam, ne cum alieno periculo fiat æquivocatio. Sed quid si fallatur æquivocans & inscius pestem secum gestet? nam hoc sæpe evenire, ne pueri quidem ignorant. Quare res nugatoria

est ista

est ista cautio? Nam exempli gratia: Fur quidam in jus vocatus est, & an sit fur interrogatus, negat se esse furem. quidni enim? faciet namque periculi vitandi caussa. quare ex superiore doctrina dicet: *Non sum fur:* cum hac tamen aut simili reservatione mentali: *ut in hac urbe furtum faciam.* Simul enim apud se statuet, urbe illa excedere: ut sine alieno periculo possit beneficio æquivocationis frui. Sed hac cautione quam bene cavetur urbi? Nam fieri potest, ut simulac dimissus a magistratu fuerit, oblata occasione ad ingenium redeat. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος, & ipsa olera olla legit, quod ajunt. Iterum dico, futilis, fallax & nugatoria est illa cautio. Proferamus aliud exemplũ ex eodem Tractatu. Quidã post contracta sponsalia per verba de præsenti; mox ad alias nuptias convolans, fidem suam alteri sponsæ similiter per verba de præsenti obligat. Vocatur in jus ad Episcopi consistorium, & præstito jurejurando verũ dicere jubetur; deinde interrogatus, annon priori sponsæ per verba de tempore præsenti sese obstrinxerit; negat ille & pernegat. Quærunt Magistri, an hoc sit peccatũ, & respondent sic: *Iudicis quæstio eo tendebat, ut justum ne ne esset prius matrimoniũ cognosceret. quum igitur reus id matrimonium pro irrito & illegitimo haberet, nullo conscientiæ periculo, jurare potest non fecisse quod fecerat; cum hac utique retentione mentali, eo animo ut id esset legitimum matrimonium.* Quis negabit mihi quantivis pretii esse hanc æquivocationis doctrinam? quæ ut his quidem subtilissimis doctoribus placet, tam facile omnia secus admissa aut scelera potest excusare. Sed illud quoque fateantur omnes oportet, per hanc novam disciplinam ad omnia quamvis execranda μιάσματι latam patefieri non fenestram, sed januam: ut merito facturi sint homines facinorosi, & ad omnem impietatem projecti, si assertores æquivocationis pro bene meritis patronis habuerint, & omni observantia coluerint. Hoc melius sequentia demonstrabunt. Est & scitum ejusdem disciplinæ, ab auctore libelli defensum, & a Garnetto ipso cum verbis tum scriptis, quæ ipsi vidimus: Licere criminis alicujus reo pejerare, & omnimodis factum negare, si ab eo interrogetur, qui auctoritatem legitimam non habet: etiam apud legitimum judicem licere; non tamen ἀδιορίστως, sed cum hac exceptione, *tantisper dum probationes deficiunt.* Atque illud axioma egregie in rem suam vertit P. Garnettus toto judicii sui tempore. Nam ex ejus ore nulla unquam fuit prius expressa veritas, quam teneri se ἀφύκτως indubitatæ fidei testibus aut testimoniis cognosceret. Quoniam autem Rex clementissimus quæstionem de eo per tormenta haberi vetuerat; ut aliquid fieret, nec semper lateret veritas, excogitatum est a viris prudentibus, ut Garnetto & Oldcorno Jesuitis, qui in eadem Arcis parte vicinis cubiculis servabantur,

sermones una ferendi potestas fieret, quos exciperent viri honesti ad id ministerium electi, in proximo latentes. Post hæc jussus Garnettus pro tribunali sese sistere, & an ullum sibi cum Hallo sive Oldcorno fuisset colloquium interrogatus, petitione etiam adjecta, ut sine æquivocatione verum diceret; *pertinacissime per animi sui salutem jurans, negavit, idque toties cum tantis tamque horrendis exe. rationibus repetiit, ut audientium animis grave vulnus infligeret.* Non mea sunt hæc verba, sed viri illustrissimi Domini Comitis Salisburiensis, ipsum Garnettum compellantis, cum inter quinque illustrissimæ dignitatis Comites una cum aliis primariis totius regni viris judex in ea caussa sederet. Mox ut Halli confessione & testimoniis eorum qui sermones exceperant, irretitum undique se teneri Garnettus animadvertit; pudore suffusus, miser senex, veniam delicti sic petiit, ut beneficio æquivocationis id sibi licere contenderet. Nam dixit; *cum aliquis de crimine a magistratu interrogatur, is magistratui respondere antequam testes fuerint producti non tenetur: quia nemo tenetur prodere seipsum.* Atque hæc constans fuit illius sententia, in qua semper mansit, omnia pernegans & facti rationem hanc postea afferens. Quadam etiam die magistratum ultro accusare ausus est, quod legitimis probationibus instructus, non esset veritus ipsum interrogare. Rem exponam pluribus ex scriniis publicis. Die vicesimo septimo Aprilis interrogatus per presbyteratum suum; rectene fecisset quando coram magistratu negavit, manibus etiam appositis (nempe sacro Euangelii codici) se neque nuncium misisse, neque scripsisse ad Tesmundum sive Greenwellum Jesuitam; ex quo una fuerant Coughtonæ; quum sciret id esse falsum: Respondit; *Nihil se fecisse non-legitimum; sed magistratus rem illegitimam fecisse & malam; qui de ejusmodi rebus se interrogarint per presbyteratum suum, quando ipsi literas a se scriptas haberent. Neque enim fuisse animum sibi eas denegare: siquidem scivisset eas in potestatem magistratus devenisse. Nunc quia crederet illas literas non esse interceptas, rem negasse, idque fieri a se legitime potuisse.* Ecce rem novam, nova jura. Reus Majestatis magistratibus præscribit, quo pacto de sceleribus suis debeat interrogari: & si non pareatur a magistratu, gravissime cum eo expostulat. Satis istud quidem pro imperio: nisi quod per hanc præstigiarum plenam doctrinam *novus seclorum nascitur ordo*, ac propterea ἄνω ποταμῶν χωρεῖ παγαί. Legi etiam scriptum aliud Garnetti responsiones quasdam continens ad varias ipsi propositas quæstiones die decima Aprilis, ubi leguntur hæc ipsius verba. *Si quis susceperit aut suscepturus est consilium Regis occidendi; is non tenetur verum fateri, licet adducatur ad legitimum magistratum, donec probationes exstiterint ad convincendum ipsum idoneæ.* Credo te, mi Fronto, pro tua humanitate inhorruisse: doctrina enim ista ne excogitari quidem alia efficacior videtur posse ad

tollen-

tollendos Principes & universæ hominum societatis jura conturbanda. Existimo etiam, satis te jam ex iis quæ diximus cognoscere, quale genus monstri sit illa Æquivocatio, quam Theologi Pontificii ac præsertim Jesuitæ in hoc regno tam acriter defenderunt. Unum tamen adhuc cum primis memorabile exemplum afferam; ut eo melius intelligas defensores & approbatores æquivocantis doctrinæ quale sit hominum genus, quam veritatis & fidei inimicum, & Dei, qui est ipsa veritas, in ipso etiam mortis articulo contemnens. Accipe igitur veram historiam, & ex uno disce omnes. Franciscus quidam Treshamus fuit, inter proditores non obscurus; qui post conjurationem Catisbejanam captus & a magistratu jussus dicere, siquid de conjurationibus adversus regnum sciret, respondit; sibi hoc compertum esse, conspirationis sub mortem Elizabethæ initæ, qua Regis Hispaniarum copiæ advocabantur contra Serenissimum Regem Jacobum, Garnettum fuisse cum primis auctorem. Neque hoc magistratus nesciebat: nam Garnettus ipse, diplomate fretus, quo priorum delictorum omnium veniam mense Januario anni cIↃ IↃC IV. a Regia Majestate impetraverat, non gravate & Dominis Delegatis & aliis etiam id ipsum erat confessus non semel. Sed id Treshamus ignorabat; qui paullo post naturali morte publicum supplicium lucrifaciens, tribus duntaxat antequam ageret animam horis, suasu, ut creditur, uxoris, famulo scriptum dictavit, atque ipse manu moribunda subscripsit; quo priorem confessionem verissimam, & ex certa scientia profectam, antiquabat; perque salutem animæ suæ jurans confirmabat, se Garnettum ipsis sedecim minimum annis proximis non vidisse. Mandavit etiam, ut hæc charta se mortuo ad Dominum Comitē Salisburiensem deferretur. Uti jusserat factum est, & delata charta; eaque per eundem illustrissimum prudentissimumque Comitem Garnetto pro tribunali ostensa. qui sæpius jam, ut modo dicebamus, coram illo maximorum virorum consessu fassus, negotii illius Hispaniensis participem se fuisse; novo casu deprehensus hæsit, judicium suum silentio tegens. Sed non est passus solertissimę industriæ Comes ipsum tacendo Dominis Delegatis illudere. Itaque Garnettum interrogavit, de Treshami facto quid judicaret. qui respondens, *Verisimile est, ait, æquivocationis beneficio ipsum uti voluisse.* Et hæc quidem de ista re in Actis. Sed nolo prætermittere uberiorem ejusdem super hoc Treshami facto responsionem, quam inter chartas, quæ mihi jubente Rege sunt communicatæ, inveni. Ait ibi: videri quidem sibi exemplum Threshami non temere esse imitandum; putare se tamen ignorantiam hominis excusare ipsum posse. Nihil enim fecisse, nisi quod rite se facere posse existimaret. Non probare se, quod nulla ne-

cessitate exigente, ultro ad æquivocationem tam abruptam prosiluerit; quum præsertim de proditione, re gravissima, ageretur. *Verum siquis quærat*, inquit, *an liceat in ipso mortis articulo Treshami æquivocantis exemplum imitari, urgente aliqua necessitate, ut periculo amici? sane licet. idque probare possumus argumento a Confessionibus ducto. Nam Theologi consentiunt, posse quædam in Confessione omitti, quoties notabile aliquod periculum immineat, si confitens omnia sigillatim exposuerit; quorum est sibi conscius. atque hoc jus*, ait, *quum durante vita unicuique fas sit usurpare, cur non etiam a moriente usurpetur?* Vides quam non ægre potuerit hic Pater adduci, ut in ipso momento, quo ad judicium Dei se sisteret, æquivocatione homines falleret; atque ut ego interpretor, veritati simul & Præsidi veritatis Deo renuntiaret. Nam quia commune nihil habent veritas & mendacium; qui ludicris fretus argutiis ad ejus castra palam transit, de quo scriptum est, ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, annon manifeste a Domino nostro Jesu Christo desciscit, qui est αὐθαλήθεια, & qui ut suos amori veri assuefaceret præceptum dedit: *Sit vester sermo, Est aut non?* Porro æquivocandi disciplina non hoc solum permittit hominibus, ut simplici affirmatione mentiantur; sed etiam ut fidei faciendæ gratia nihil eorum prætermittant, quæ inter mortales eo valere censentur. Jurabunt igitur, sacra Euangelia tangent, & quidvis aliud facient; atque adeo si opus sit, sumptione corporis Christi, horresco referens, mendacium firmabunt. Quo auctore hoc probabis? inquies. illo ipso de quo nobis sermo: vestro, inquam, Garnetto; qui dic quadam convictus multa apud cognitores suæ caussæ esse mentitus, reductus in Arcem, & postea ibidem interrogatus, ecquid pœniteret artis infamis, & an id serio licitum crederet? an pro tempore, necessitate premente, illa diceret? ipse manu sua responsi loco in charta quadam hæc scripsit, ut erat illi mos, & interrogantibus tradidit. This I acknowledge to be according to mine opinion and the opinion of all the Schoolemen; and our reason is, for that in cases of lawfull equivocation, the speech by equivocation being saved from a lie, the same speech may be without perjury confirmed by oath, or by any other way, though it were by receiving the Sacrament, if just necessity so require. Henry Garnet. Hæc sunt ipsissima Garnetti verba, quæ ex autographo ipsius descripsi, & fidei meæ caussa hic apposui. Sonant autem hæc, si Latine reddantur, sic: *Hoc ego agnosco esse consentiens opinioni meæ & omnium Scholasticorum* (vidi aliud autographon Garnetti in eandem sententiam, ubi erat, of all Divines of our side, *Omnium Theologorum partium nostrarum*, quod nomen multo est augustius, quam *Scholasticorum*) *Et ratio eorum est, quod ubi de legitima æquivocatione agitur, sermo qui per æquivocationem liberatur a mendacio, idem etiam per jusjurandum sine*

perjurio

ſine perjurio poteſt confirmari, & per quemvis alium in eam rem uſitatum modum; quamvis id fuerit per ſumptionem Sacramenti, ſi juſta neceſſitas ita requirat. Henricus Garnettus. Habes quam æquivocationem Garnettus defenderit, & quam præfracte illam defenderit. Apologiſta vero & mendax Cretenſis, qui Æquivocationem prolixe defendunt, & ejus exempla etiam in Sacris literis conantur invenire & in Patribus: ſi de ea quam hactenus expoſuimus mentiendi apud Magiſtratum & pejerandi nova arte intelligunt; eos ego non dubito, niſi mature pœniteant, impietatis ſuæ & manifeſtæ blaſphemiæ pœnas Deo Opt. Maximo & veritatis acerrimo vindici eſſe olim daturos. Optarem poſſe hic deſinere, & ingrato mihi ſermoni finem imponere. Sed non poſſum. Reſtat enim crimen aliud Garnetti omnium longe graviſſimum. Niſi quis fortaſſe pro levi ducendum putet, rerum ſacrarum profanationem adeo horrendam, ut Sacramenta, quæ divinitus ad ſalutem hominum ſunt inſtituta, ut eſſent gratiæ inſtrumenta, canales & σφραγῖδες, ad ſcelus inexpiabile confirmandum, & regni hujus everſionem ſanciendam adhiberentur. Quid ſanctius religio Chriſtiana habet ſacroſancta Euchariſtia? de qua pii Patres Eccleſiæ veteris, Græci pariter & Latini, ne mentionem quidem facere paullo apertius unquam ſunt auſi; niſi omnes prius excluſiſſent profanos homines, aut non Chriſtianos, vel etiam Semichriſtianos, id eſt, Catechumenos. Hæc tamen res tam ſancta, & myſterium ὄντως φρικτὸν, ὄντως ἄχραντον, ad conjurationem pulverariam promovendam & fidem complicum adſtringendam, paſſim a Jeſuitis totius negotii adminiſtris eſt adhibitum. Certiſſimum eſt, & principio ſtatim, ut quiſque ad Societatem infandi criminis eſt admiſſus, eum ſumpta Euchariſtia ad ſervandum ſilentium fidem ſuam obſtrinxiſſe; & poſtea non ſemel in eundem finem hoc Sacramentum eſſe repetitum. Extant probationes in Actis, quas prætermitto. Garnettum autem hoc non ignoraſſe, ſed potius, ut rem piam imperaſſe, vel proxima verba quæ ex illius manu deſcripſimus, clariſſime evincunt. Nam qui ad mendacia & perjuria apud Judicem ſtabilienda corpus Chriſti ſine periculo ſumi poſſe δογματικῶς definit; cur ad ſilentii fidem faciendam idem noſit fieri, ratio nulla dici poteſt. Hæc vero plus quam barbara immanitas quam e diametro pugnet cum doctrina Euangelica, quid attinet dicere? Dominus quidem noſter Jeſus Chriſtus, ut extaret in Eccleſia ſua ſemper recens & viva eorum memoria, quæ pro ſua inenarrabili bonitate in gratiam humani generis paſſus eſt εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, quando peccata noſtra ſuſtulit in crucem, & τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον ἐξαλείψας αὐτοῖς δόγμασι, reatū, inquam, noſtrū una cum legis ſanctionibus

quæ nos peragebant reos, peremit; ſacramentum hoc auguſtum & ζωοποιὸν inſtituit: iſti vero zelotæ, quaſi eſſet cœna Domini ſymbolum furoris & ſceleris, & incentivum ad cædes & parricidia, a participatione divini myſterii diabolicam conjurationem ſunt auſpicati. atque ut Regem, Regiam domum, & non pauca millia hominum innocentiſſimorum, in commune congregatorum, animoſius delerent, ad altare convenerunt, ſacra peregerunt, communionem ſumpſerunt. Jam quum tanta cura doceat nos Apoſtolus, ut ſevero peccatorum noſtrorum examine, & non ficta pœnitentia præparati, ad ſacram menſam accedamus, niſi velimus pro pane benedictionis pignus æternæ damnationis noſtræ comedere: Zelotæ iſti, quaſi vellent Dominum noſtrum in partem ſceleris vocare, (abſit vero blaſphemia,) per ipſum myſtici hujus panis interventum novæ & inauditæ feritatis novo reatu ſeſe obligarunt. Hoc videlicet eſt, quod Paulus præcipiebat, συνέρχεσθαι εἰς τὸ κρεῖττον, non autem εἰς τὸ ἧττον. Tu, Fronto eruditiſſime, qui Theologus es, & in Patrum præſertim Græcorum lectione verſatiſſimus, impietatis hujus magnitudinem, quam nulla vis humani ingenii, nulla verborum facundia ſatis expreſſerit, optime omnium intelligis. Quod ſi poſſet aliquid ex univerſa hiſtoria Eccleſiaſtica aut Patrum monumentis proferri ad nefariæ hujus profanationis defenſionem; tu profecto, ſi quis alius, poſſes zelotarum cauſſam hac in parte adjuvare. Sed non vereor, ne id vel tu ſis facturus, vel quiſquam mortalium. Novum hoc quoque inventum eſt: Hildebrandicæ doctrinæ hic quoque eſt ſurculus. Quid nunc commemorem preces & ſupplicia Catholicis a Garnetto ſub tempus perficiendæ proditionis indicta, ut magnum inceptum, promovendæ religioni Catholicæ ſuſceptum, ad felicem exitum produceretur? Scilicet vere Catholica religio, hoc eſt, vera ſcelere tanto ut promoveatur opus habet. Pudeat Chriſtianos impietatis tam manifeſtæ, tam projectæ. Turcas, non Catholicos, decet hæc ſententia. Sane ipſe Garnettus cum poſtea a Magiſtratu interrogaretur qua fronte auſus eſſet ad precationem adeo deteſtandam ovibus ſui gregis præire: facti pudendi infamiam a ſe amoliri quoquo modo eſt conatus. Dixit enim, ſe orationes illas fieri juſſiſſe, non eo animo, ut ex ſententia proditorum, ſed potius, ut contra proditorum mentem res eveniret, utque eo pacto ſaluti Regis ac Regni conſuleretur. Puerile iſtud quidem commentum fuit: ſed quo tunc maluit tamen uti, quam fateri, uſque adeo abominandæ rei auctorem ſe fuiſſe. Apologiſta vero qui factum negat, ſolennia delirat, & de re ſibi incomperta temere affirmans ridicule ſibi credi poſtulat. Legat Torturam Torti, a viro maximo conſcriptum opus, & ſibi reſponſum putet. Venio nunc ad genus

genus aliud profanationis rei sanctæ; certe ad finem sanctum ab Antistitibus religionis Catholicæ ante plura secula institutæ. Confessionem dico; cujus rigidam necessitatem, quæ apud vos obtinet, Ecclesia Anglicana molliendam sibi certo consilio putavit: rem quidem ipsam neque sustulit ulla unquam lege, neque damnavit. At vos qui Sacramenti loco eam habetis, non minus quam Baptismum, aut Eucharistiam, magna omnino reverentia eam tractare, & finis semper meminisse oportuit, cujus gratia fuit inventa; neque quicquam committere, cur homines sibi persuadeant, alio fine eam hodie a vobis exerceri, quam fuerit olim instituta. Nam si hodierna Confessio modo & fine diversa est ab antiqua, qui potest salvo pudore ut antiqua defendi? Hac tamen in parte, quam graviter, quam odiose peccari hodie a vestris soleat, nemo jam ignorat. quippe eo dudum est ventum, ut Confessio multis telum sit ad mala peragenda efficacissimum. Quamobrem hocce animarum pharmaco male utendo (bonos & pios semper excipio) id assecuti estis, ut non dicam αὐθάδεις quidam & δύσκολοι, quibus vinum vetus præ novo haut sapit; sed præcipui admiratores antiquorum institutorum dubitent; sitne Ecclesiæ conducibilius futurum necne, confessionem illam arcanam penitus esse sublatam, quam ita exerceri, ut a non paucis sit hodie factiosis & male curiosis. Caussas hujus dubitationis gravissimas possem commemorare hoc loco, & illustribus exemplis confirmare, si a proposito vellem digredi. Nunc, aliis omissis, ea duntaxat commemorabo, quæ ad institutum sermonem faciunt. Spero autem, si me non fallit judicium de tuo candore meum, non magis tibi, quam Serenissimo Regi probatum iri, quod ex simplici & vera narratione mea hic gestum esse intelliges. Apologistam etiam, scio, & alios tenebriones damnabis, quos non pudet scribere, Garnettum non aliam ob caussam supplicio fuisse affectum, nisi quia sigillum Confessionis violare noluerit. Nam ille quidem, nulla vi corpori ejus adhibita, violavit; si violare sigillum est, rem quam in Confessione te dicas accepisse, efferre; quod fecisse ipsum sæpius, atque omnia esse confessum, antea probavimus. Sed non in hoc peccatum illius consistit. Peccavit enim Garnettus etiam circa Confessionem, primo profanatione nominis, quod in magna veneratione, utpote Sacramenti (sic enim docetis) esse illi debuerat: deinde falsæ doctrinæ & periculosissimæ assertione. De utroque paucis dicam. Quemadmodum igitur si quis communes epulas, aut convivium a facinorosis hominibus ad statuendum de patrando scelere conditum, Eucharistiam appellet, ac κυριακὸν δεῖπνον; caussa dici non possit, quin profanatione nominis sacrosancti reatum magni criminis & ingentis impietatis sit contracturus: ita Garnettum,

 qui

qui sermones inter se & Greenwellum de conjuratione habitos, & consuetudines crebras Confessionis nomine velabat, nemo pius profanationis crimine absolverit. Nam quid Confessioni commune cum deliberatione plures dies continuata, & sæpius repetita super modo & rationibus pulverariæ conjurationis ad finem optatum perducendæ? Confessio, quod equidem sciam, enumeratione seria constat præteritatum offensarum, & Confitentis pœnitentia non ficta, nec non consolatione & absolutione confessarii. Horum ubi nihil interveniat, quis eam dicere ausit esse Confessionem? Quam vocabat illo nomine Garnettus, eam consultationē potius fuisse, de patrando scelere, quam religiosam Confessionem noxæ præteritæ, ordo gestorum luculentissime ostendit, ut alia probatione nihil sit opus. Is a Dominis Delegatis interrogatus, unde & quo pacto modum pulverariæ Conjurationis, & τὰ καθ' ἕκαστα de illa, cognosset; respondit primo, a Greenwello se illa in confessione accepisse; deinde vero, seu quod puderet ipsum mendacii, seu potius, quod convinci metueret, sæpius super eadem re interrogatus; ita varie, ita perplexe, ita trepide semper respondit, ut nemo audientium dubitaret, quod initio responsum fuerat, fuisse falsissimum. Exstat autographum illius, mensis Martii die ultimo scriptum; cujus initium est: *Rogatus veritatem exponere & dicere, utrum Dominus Greenwellus proditionem mihi in confessione declaraverit, an extra confessionem; Respondeo: Nos tum obambulasse: verum esse consuetum si longam deliberationem negotium aliquod desideret, vel si libris inspectus sit opus, ut vel ambulando vel sedendo Confessio peragatur. Quod autem quæritur, Esset necne Greenwellus pœnitens? Respondeo; illum non quasi culpam suam hoc mihi dixisse, verum ut rem sibi probe cognitam, atque hoc per viam consultationis.* Exstat aliud quarto Aprilis die scriptum autographum, cujus initium est: *Interrogatus per fidem meam erga Regiam Majestatem, an quod a Greenwello de pulveraria proditione primum cognovi, in Confessione dictum mihi fuerit, an extra confessionem; Respondeo: Inambulasse nos & Greenwellum enuntiasse mihi rem totam sub sigillo maximo: quod ego de sigillo Confessionis accepi, quanquam ille fortasse de minore aliquo intelligebat.* Præter ista habeo in potestate adhuc mea schedam aliam sexto die Aprilis manu propria Garnetti exaratam, quæ ita incipit. *Vt satisfaciam Regiæ Majestati quantum per memoriam meam licebit, declaro hic.* Et post pauca. *Quod ad colloquii illius modum attinet, quo pulverariam conjurationem Greenwellus mihi aperuit; equidem pro certo affirmare non possum, animum illi fuisse ea narrandi tanquam sub Confessione. Ipse tamen credidi, debere me sic illa accipere. Nam Greenwellus offerebat se ad Confessionem: sed ego nihil opus esse dixi; me enim sic accepturum tanquam si confitens rem indicasset.* Dicere etiā solebat: *Non Confessionem quidem eam fuisse, verum habuisse relationem ad Confessionem postea futuram.*

Quid?

Quid? quod habentur aliæ ejusdem literæ ad D. Annam tertio die Aprilis scriptæ, in quibus Confessionem quidem eam fuisse narrat; sed quam non alia lege a Greenwello acceperit, nisi ut sibi integrum esset eam revelare, si quæstio unquam de eo haberetur? En latebras, en hæsitationem & in defendendo mendacio miseram fluctuationem! En novam doctrinam! Vbi enim aut in Sacris literis, aut in scriptis Patrum, ubi denique in ullo Doctorum qui ante hoc seculum vixerunt, mysterium illud invenias? *Non est Confessio, sed habet relationem ad Confessionem;* item istud; *Non ut culpam suam dixit mihi, sed per viam consultationis inter ambulandum, & tamen est Confessio.* Quam vero absurdum, ridiculum, & ejus auctoritatis viro indignum, sermonem inter duos habitum, una modo ambulantes, modo sedentes, sæpeque repetitum, uni collocutorum Confessionem esse, qui tamen exploratum non habeat, alterum congerronem de Confessione cogitasse? Dicerem ridendam hanc amentiam, nisi tremendum potius ducerem, de rebus religionis ita ludere. Adde quod magnitudini rei qua de agebatur, lacrymæ potius conveniunt & justa indignatio, quam risus. Agebatur Regis & Reginæ mors crudelis, totius Regiæ domus miseranda pernicies, Procerum, Præsulum, Equitum & floris omnium Ordinum internecio, & universi regni eversio: cum interim Garnettus & Greenwellus conjuratione probe cognita, ut hominibus persuadeant religione se impediri, quo minus viri boni, & cives probi sunt, puerilia sophismata nectunt, & ut leonem excipiant subula se instruunt. Hoc placet? Hoc religio vestra hodie suadet? At quis adeo ab omni humanitatis sensu est alienus, qui vel sola recordatione harum rerum non afficiatur? Impius vero sit oportet, cui non doleat pietatem Christianam, & Domini nostri Jesu Christi præcepta fuisse illis ludibrio, qui de nomine ejus adorando propriam sibi appellationem vindicabant. Nec multo minus nova aut minus detestanda doctrina est, de Confessione non detegenda, ne in caussa quidem Majestatis, & præsenti Regis ac regni periculo; quam Garnettus idem animosissime defendebat: immo vero cujus gratia, fabula illa ficta est de Greenwelli Confessione. Nam eo totus hic mimus spectabat, ut colorem saltem dicere aliquem Garnettus posset, si quando esset ab ipso quæsitum, cur in tanto Regis & Patriæ periculo siluisset. Quia enim norat Garnettus, simplices Catholicos & minime factiosos consilium proditionis non probaturos; non dubitabat futurum, ut multis daretur occasio secius de religione Catholica vestra existimandi, & Societatem cum primis Jesuiticam detestandi; si esset evulgatum, ipsum sceleri consensisse, & participem omnium fuisse; cum liber erat, summa semper diligentia cavit, (sicut ipse in multis suarum scriptionum locis narrat:)

ne quisquam e populo resciret, suis consiliis proditores uti. ideo Catisbejus coram aliis rem in abstracto (ut loquuntur) proponit: ideo etiam simulatur Confessio, multaque alia per simulationem geruntur. postea vero quam doli omnes patuerunt, observatum est, Garnettum non adeo de vita sua servanda fuisse sollicitum; ac de damno, quod vestram & religionem & Societatem non dubitabat accepturas, si semel quæ ipse in hoc negotio & alii Jesuitæ gessferant, palam essent facta. Ut igitur aliquid haberet quod apud simpliciores prætexeret, tuebatur totis ingenii viribus, Sigillum Confessionis ne in tam enormi quidem proditione esse violandum: neque ullam posse existere satis justam caussam, cur accepta in Confessione ullo pacto indicarentur. Acta narrant, illustrissimum Comitem Nottinghamiæ die quodam Garnettum pro tribunali ita interrogasse: *Si quis mane apud ipsum confiteretur, se die sequenti Regem pugione transfixurum, an putaret rem sibi occultandam?* Garnettum affirmasse, neq; aliud quicquã addidisse. Sed in scriptis schedis invenio eundẽ super hoc ipso interrogatum, plenius responsum dedisse, hoc pacto. *Quod quæritur, si in confessione proditio fuerit detecta, cum præsenti periculo Regis & Regni conjuncta, nisi confestim providcatur, quia confitens neque pœnitentia ulla tangitur, neque propositum velit mutare, an possit Presbyter eam revelare? Respondeo; Non poterit quidem absolvi qui confitetur: verum si clavibus Ecclesiæ idem se subjiciat, tunc obligat Sigillum Confessionis. Tenetur tamen Presbyter omnes rationes mali impediendi tentare.* Quid hic appellat *Clavibus Ecclesiæ se subjicere?* quum ponatur confitentem non pœnitere, & omnino velle scelus perficere. Nam si Ecclesiæ obsequi paratum se ostendat, pœnitebit utique, & ab incepto desistet. neque enim cædem, opinor, Ecclesia suadebit: tunc autem nullum periculum. Quare aut ego non capio hoc tam subtile; aut hic Doctor respondere ad propositam quæstionem astu declinavit. Et esset quidem aliquid, quod hic dicitur de cura diligentissime adhibenda a Presbytero, quo ne malum eveniat: (neque enim confitentem indicari σωματικῶς, & simpliciter petimus; sed ut destinato sceleri obviam eatur:) nisi constaret certa experientia, Zelotas hodiernos non solum confitentem non indicare, sed etiam scelus ipsum adjuvare potius quam impedire. Appello testem Garnettum ipsum. Nam hic non e plebe homo, sed Theologus & Pater Jesuita, quid fecit, quid vel solum tentavit, quo minus execrabilis conjuratio exitum haberet? Enimvero hoc quoque paradoxum, de Confessionis sigillo, ne in caussa quidem Majestatis, & præsentissimo periculo Regis & Reipublicæ non resignando, novum est, & Hildebrandicæ doctrinæ appendix non pœnitenda. Dogma esse novum liquet ex eo, quod neque in scriptis Prophetarum aut Apostolorum, neque in Patribus antiquis

aut

aut priſcis Conciliis, ullum ejus vel tenuiſſimum veſtigium reperitur. Poſterius autem eſſe doctrina Hildebrandica claret: quando ejus aſſertores nullum poſſunt laudare auctorem ſuæ ſententiæ, Gregorio VII. non poſteriorem. Sane vetus Eccleſia, quæ ſummorum Pontificum Manliana in Principes imperia penitus ignorabat, dogmate iſto opus non habebat. Hodierna veſtra, quæ Imperatores, Reges & Principes cogit in ordinem, & excommunicatos a Papa vult occidi, aut dominationibus ſuis ſpoliari; hoc quoque adminiculo perſæpe opus habet. Fatemur alioquin ſcitum eſſe Eccleſiæ vetuſtum, pietatis & prudentiæ plenum; ne auditam Confeſſionem liceret Confeſſariis enunciare. Sed nemo piorum illorum Patrum, hoc Eccleſiaſticæ diſciplinæ præceptum tanta neceſſitate ſancivit, ut ejus gratia τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἀκυροῦν, & legem Dei viventis æternam vellet negligi, ridiculis ſophiſmatis vaſrorum hominum illudi, denique violari. Sciebant, quoties aliquis evenit caſus, ut locus ſit contentioni officiorum, hinc lege Eccleſiaſtica ſilentium ſuadente, inde lege divina rumpi exigente; Deo potius parendum eſſe, quam hominibus. Sciebant Davidem laudatum eſſe a filio Dei, cujus eſt legem interpretari, quod tempore neceſſitatis panes propoſitionis comederit, (quos non erat illi fas comedere, ait Chriſtus) potius quam inedia ſeſe enecaret. Sciebant Dominum noſtrum in Euangelio hypocriſin Phariſæorum damnare, cum mandata hominum legi anteponentes, & miſerum populum ſpecie pietatis decipientes, ſinebant eſſe impium, atque ut Chriſtus ait, labiis Deum honorare; nihil interim curantes, quod cor haberent ab ipſo remotiſſimum. Nunquam igitur pii Patres occidi Reges & Reginas, exſuffiari Regiam progeniem, Regnum integrum everti, ſatius eſſe pronunciaſſent, quam aliquid detegi in confeſſione auditum. Nunquam dixiſſent pii Patres, quod mihi Lutetiæ dixit Binetus, ordinis veſtri Theologus, in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, altero tertione menſe poſt Henrici Magni cædem, cum de Garnetti ſupplicio (ipſe martyrium vocabat) loqueremur: *Præſtaret Reges omnes perire, quam ſi vel ſemel Confeſſionis Sigillum violaretur.* Et cauſſam ſimul addens, *Regum enim*, ait, *imperium juris humani eſt: Confeſſio juris divini.* Obſtupui fateor ad hanc vocem, -- *ſteteruntque comæ, vox faucibus hæſit.* qui poſtquam veſtrorum hominum doctrinam lectione accurata librorum ab ipſis editorum didici, deſii admirationis & meam imperitiam damnavi. Nihil enim mihi ille dixit, quod non alii multi, etſi verbis fortaſſe non iiſdem, docuerint, & quotidie voce ſcriptiſque doceant. Et erat tum Binetus, ut mihi quidem videbatur, recens a lectione Apologiæ pro Garnetto; cujus Auctor Andreas Eudæmonojohannes capite XIII. diſerte pronunciat, *Nullum tantum*

poſſe

posse esse malum, cujus vitandi caussa Confessionem prodere liceat. Et affert ibi Andreas auctorum recentiorum tantam catervam, ut nudis eorum nominibus & librorum ab ipsis editorum paginas impleat. *Si prorsus nullum malum potest esse tantum*, ut ait Andreas; ergo ne omnium quidem Regum interitus erit tanti, quae est affirmatio Bineti. Regum vero imperium esse juris humani, at Confessionem divini, plerorumque e vestra Schola & aliorum etiam opinionem esse hodie, quis ignorat aut ambigit? Docet hoc Sanderus, docet Bellarminus, docent alii plurimi. Quare sine caussa miratur, & non credere se fingit Apologista, Binetum illa mihi dixisse. Cur miratur dixisse illum, quod ipse dubio procul credit, & tot novi Doctores credi ab omnibus volunt? Dixit vero, dixit illa mihi Binetus, quae modo retuli, totidem verbis Latine versa. Testem advoco Deum immortalem, nihil fingere me. Et aderas tu quidem, mi Fronto; sed alia parte Bibliothecae, in libris Graecorum Patrum evolvendis occupatior & remotior, quam ut nostros sermones audire posses; nedum ut ipse mihi ea verba diceres; quod temere quidam, nescio unde acceptum, affirmarunt. Si epistolam super ea re meam ad te, aut alteram ejusdem argumenti ad P. Cotonem, quibus vestris respondebam, totam descripsisset Apologista, nec partem alteram, quae erat de Bineto reticuisset; candorem illius laudarem, qui nunc fidem cogor desiderare. Sed ut scias quam sint hoc tempore multi scriptores Regibus iniqui, audi novam Theologiam, & seculi perversi infelicitatem mecum agnosce. Nam ubi semel inter disputantes de Summorum Pontificum potestate super Reges amplificanda, aemulatio est accensa; quo furoris nonnulli in contumeliam Regum sint progressi, dictu mirabile est. Exemplo sit M. Antonius Capellus Franciscanus conventualis, qui nuper admodum in Italia adversus Serenissimum Regem & reverendissimum Episcopum Eliensem scribens, capite sexto probat, indignos esse Reges, qui Ecclesiis suarum ditionum ullo modo praesint; *quos Deus*, inquit, *in Moyse sibi displicere aperte commonstravit.* Et statim. *Ecclesia cum aedificatur, de Regibus & Principibus seculi nulla ratio habetur.* Huic enim Franciscano, neque Magi Reges fuerunt, neque Abgarus Edessenus, ut de Candace Regina nihil dicam. tanti facit iste πατροπαραδότους traditiones. Bene speremus;

Lux fulsit mundo, concedit Roma Gebennae.

Jocari enim tecum, mi Fronto, lubet, καὶ παίζειν εἰ καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς, quod tuus ille Pater aureus dicere solet. Postea subjicit idem; *Et hi qui negliguntur, qui respuuntur, erunt Ecclesiae Principes?* Vide mihi acumen hominis. Quia Christus, pro sua ἀνεξιχνιάστῳ prudentia, ad primam Euange-

Euangelii prædicationem & potentiam verbi divini rebus ipsis demonstrandam infirma mundi elegit, non autem Romanum Imperatorem, aut nescio quem alium Regem; ergo contemnuntur, negliguntur, respuuntur a Deo Reges. O Logicum eximium! O disputatorem subtilem! Nam pari ratione aliquis dicat: Dominus noster Jesus Christus in stabilienda initio doctrina salutaris nuncii nullo Pontifice Maximo usus est, nullo Episcopo Romano, qui temporali potestate præditum se diceret, sive directe sive indirecte; qui Reges infra pedes suos poneret; qui Imperatoribus coronas suas pedibus imponeret, pedibus decuteret, ut in Henrico VI. Papam Cœlestinum fecisse probatissimi auctores scribunt: qui solus Imperator, solus Rex, solus Princeps a suis dici se compellantibus pateretur; quod supra dicebamus non ita pridem esse factum: ergo Jesus Christus contemnit, negligit, respuit Pontifices terrenum imperium sibi vindicantes. Fallor, aut hæc consequentia illa priore Franciscani nihilo deterior est. Quid? putatne hic Magister, Deum quando inter alias factas Abrahamo promissiones hanc ponebat, *fore ut ex semine ejus multi Reges orirentur*, maledictionis loco hoc ei esse pollicitum? qui si Pontifices ibi Regum loco nominasset, gloriam Pontificum procul dubio videretur ivisse auctum. Certe non contemsit Deus Opt. Max. Regem Jacobum, servum suum, quando nefariæ conjurationis obscura suspicione injecta; nemine tam arcanum mysterium conjectura assequi valente; solus ipse extitit, qui rem totã, planissime divinaret. quod sine numine factum non esse, & credit Rex Serenissimus, quæ est ejus pietas, & omnes qui viderunt persuasissimum habent. illi præcipue, qui futuri alioquin ejusdem exitii (Deus meliora) cum Majestate ipsius participes, Regi soli secundum Deum salutem suam ferunt acceptam. Porro quod diximus de sigillo Confessionis, ubi Regum aut Regni agitur salus, resignando, non Protestantium duntaxat eam esse sententiam; sed multorum etiam e vestris, aut Juris Canonici Interpretum aut aliorum, atque inprimis inclytæ Sorbonæ, aut etiam nunc esse, aut olim certe fuisse; quia multi graves Theologi probarunt, & in his nuper D. Episcopus Eliensis in Tortura Torti ubertim hoc demonstravit; verbum de eo non addam hic amplius.

Habes, Fronto eruditissime, de rebus Anglicis, & nominatim de Henrico Garnetto, quæ tua & tuorum interesse ne nescíretis judicavi. Atque ea verissima & hic omnibus compertissima quum sint; tuum erit jam, pro tua prudentia, æquitate & φιλαληθείᾳ statuere; utrum malis veræ narrationi, quam ex ore ipsius Regis, Procerum, qui judicii

Garnettiani pars magna fuerunt, Actis publicis, e Garnetti denique ipsius scriptis autographis hausi, & fideliter exposui, fidem habere: an illi anonymo scripto Apologiæ vestræ, cujus auctorem, quicquid fere de iisdem rebus scripsit, vel ex fictis rumoribus vel ex fallacibus scriptoribus aut proditorum qui evaserunt sermonibus accepisse, sacramento, si opus sit, non dubitaverim contendere. Nam Garnettum religionis, non autem immanis conspirationis, caussa pœnas dedisse, Zelotæ primum Angli rumoribus incertis distulerunt: deinde eos rumusculos alii præ simplicitate alii præ magnitudine zeli inconsulti ita ἀβασανίστως & cupide amplexi sunt & propalarunt; ut quod initio fatuis duntaxat aut osoribus regni & religionis Anglicanæ vix ac ne vix quidem persuaderi poterat; jam ubi fama vires acquisivit eundo, etiam libris ex professo ea super re editis verissimum esse, impudentissime quidem & sacerrime, sed tamen disputetur: & Garnettus e manipulo proditorum per hos expunctus, in martyrum Christi numerum sit transscriptus. Prima qua usi sunt zelotæ isti techna, ut veritatem mendacio obruerent, & de Garnetti supplicio quæ volebant hominibus persuaderent, stramentitium nescio quod fuit spicæ miraculum; quod ab impostoribus lepide excogitatum, etsi parum venuste a malo pictore concinnatum; mox cum testimonio Johannis cujusdam Wilkinsoni Angli juvenis, rerum imperiti, superstitiosi, fanatici & deliri publicatum, fidem nihilo secius apud non paucos invenit. Adeo absurda, ridicula, fallax pariter & falli facilis, atque ut uno verbo omnia complectar, veritati inimica res est zelus iste præposterus. Propter hanc maxime spicam miraculosam puto factum, ut Garnettum recens extinctum plurimi scriptores qua ordinis vestri qua alii certatim dilaudarent, & martyrium illius obiter in suis libellis celebrarent. Itaque Martinum Delrio vestrum, scis qualem virum, non piguit Dionysium Areopagitam cælestis Hierarchiæ mirificum ἐκφάντορα, & Henricum Garnettum, ceu par nobile virorum maximorum & invicem ἀντάξιον, inter se comparare. Sed neque rumoribus incertis, neque spicæ miraculo, neque etiam scribentium laudationibus, (nam isti quidem tanquam cæci de coloribus, de re sibi penitus ignota, pronunciabant) satis erat factum eorum desideriis, quibus omnino placebat novo martyre numerum augere cælitum. Neque enim ipsos latebat, esse hic Acta, publica auctoritate edita, ex quibus liquido & sine ullo dubio constaret; Garnettum, non ut scelesti quidam deploratæ caussæ patroni dixerunt, proditionis aliquo rumore fuisse aspersum: sed e contrario sicut vere atque eleganter adversus Tor-

tum

tum a viro ſummo ſcribitur, veritatis voce & vi tabularum, teſtium, probationum luce, ſoliditate, pondere convictum, ore proprio, manu propria fuiſſe confeſſum. Unica igitur reſtabat conſecrandi Garnettum ſpes & ratio; ſi Acta illa, per quæ ſtare conſecratio non poterat, infamarentur & fides eorum convelleretur. Erat hoc quidem ridiculum & deſperatæ vecordiæ inceptum; quod hominem deſideraret non uſitato more veritati inimicum, natura & arte factum ad mentiendum. Sed nihil volentibus difficile. Ne te longis ambagibus morer, poſt diuturnam inquiſitionem ægre tandem repertus eſt Andreas neſcio quis Eudæmonojoannes Jeſuita, qui veritatem oppugnare, mendacium ſtabilire & veteri Sophiſtarum inſtituto, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν palam atque alacris ſuſciperet. Bene habet: invenit tandem patella operculum: ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει Θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. Pſeudomartyri deſtinatur patronus, homo Græcus origine, domo Cretenſis, profeſſione Rhetorculus. Græcis veteres multa vitia, (ignoſcat mihi natio alias ut ſcis amica; ſed nulla ſuis peculiaribus vitiis gens caret:) dixerunt eſſe propria: ingenium leve, vafrum & verſipelle; fidem etiam in teſtimoniis fluxam, aut potius nullam: Cretenſibus mendacitatis palmam tribuerunt. Sed mendacitati addit feritatem & malitiam vetus verſus, etiam apud Paulum Apoſtolum: Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία. Iſte vero Andreas & Græcus & Cretenſis eſt; & hoc amplius ſophiſta ſive diſertulus orator. Quid ſpectarint qui hiſce potiſſimum dotibus inſtructum inter aliquot millia præſtantiorum ingeniorum elegerunt, cui hanc provinciam mandarent, neque debet ambigi, neque poteſt. Recte enim judicarunt homines ſolertes & ſimilium negotiorum τρίβωνες ad labefactandam fidem veriſſimorum Actorum, & Garnetti, rei proditionis peracti, martyrium aſſerendum, quas diximus dotes eſſe aptiſſimas, atque adeo omnino neceſſarias. Græcorum quidem vitia a natura ſibi inolita tanto facilius Andreas iſte retinuit, quia doctrinam Græcorum, peculiarem olim nobiliſſimæ illius gentis laudem, parum ut videtur, curavit, nulla certe in ſcriptis ſolidior eruditio apparet: nulla veterum auctorum niſi M. Tullii lectio accuratior: ne hiſtoriæ quidem Eccleſiaſticæ, aut Patrum, vel inſtitutorum decretorumve priſcæ Eccleſiæ ullam deprehendas ſaltem tolerabilem in eo viro cognitionem. Græcæ quinetiam linguæ ipſum eſſe imperitiſſimum, quæ legi illius mihi dudum perſuaſerunt. Neque aliter te quoque judicare confido; ſi tamen feciſti illa tanti, ut vel obiter aliquando inſpiceres. Cretenſium vero mentiendi artem, quam probe calleat, quantus ſit in illa artifex, & cæteri quidem libri ipſius de rebus Anglicis non obſcure declarant:

 ſed

ſed omnium maxime & inſignîſſime, quæ eſt ab illo ſcripta atque inſcripta *Apologia pro Garnetto.* hic mendacitatis & impudentiæ vela panduntur: hic obtrectationi, maledicentiæ, virulentiæ, & harum virtutum matri calumniæ egregie litatur. Volo ejus libri guſtum aliquem tibi exhibere; ſed paucis, ne tua morer tempora. Capite primo negat mirari quenquam debere, quod de rebus Anglicis ſcribere non vereatur. multa enim etiam arcana regni hujus longo uſu didiciſſe ab Anglis, quibuſcum vixit. qui autem fuerint illi Angli, ne verbo quidem ſignificat. Sed dubium non eſt, Societatis veſtræ aut aliarum Sodales fuiſſe, vel Monachos, qui Romæ aut alibi in Italia ſunt non pauci: nec non perduelles qui res hic fruſtra novare conati, ne pœnas proditionum ſuarum luerent, Romam ad aſylum commune (ſic multi exiſtimant) confugerunt; ut Teſmundus fecit ſive Greenwellius & Gerardus: quos nonnulli e Cardinalibus, ſicut audivimus, parum amico vultu initio exceperunt. Quis vero non videt Andream noſtrum de propoſito ipſi ad ſcribendum argumento ab illis quidem prioribus, Scholaſticis hominibus & qui fere multo ante ſolum verterant, nihil admodum potuiſſe diſcere; a poſterioribus vero nihil niſi falſi? Quare ſiquid illi reſtat ingenui pudoris, fateatur libere, quod res ipſa arguit; de conjuratione pulveraria & Garnetti cauſſa pleraque ipſum neceſſario ignoraſſe; plura quæ falſa erant pro veris credidiſſe. Capite ſecundo, ut novam de æquivocatione doctrinam defendat, quantum illi temporis in captioſa diſputatione periit? Nam qui tam multa dicit, quod ad rem faciat nihil quicquam dicit. Ut præſtigiatores, quos pſephopæctas olim vocabant, acetabulorum & calculorum ſubtili tranſpoſitione ſpectantium oculis illudunt: ita ingenioſus hic Cretenſis, dum æquivocationem tuetur, vocis ambiguitate fucum facere lectoribus conatur. Profert loca nonnulla Scripturæ cum interpretationibus Patrum: quæ ubi legeris, intelliges nihil ex iis poſſe evinci niſi hoc duntaxat; non omnia ſacræ paginæ verba ſimpliciter accipi debere, ut ſonant. Quis neſcit? aut quis ignorat multa occurrere in utroque Fœdere & dicta figurata, & facta παράδοξα, myſteriorum plena, quæ non ſint ſecundum literam pingui Minerva accipienda? Scimus etiam multa ſæpe de toto Chriſto dici, in quo eſt ἀσυγχύτως ἄλλο καὶ ἄλλο, ut in ſacroſancta Trinitate ἄλλος, ἄλλος, ἄλλος; quæ alteri tantum naturæ proprie conveniant, propter illam quam appellant Theologi ἰδιωμάτων κοινωνίαν. Sed illas ſententiarum Theologicas figuras & obſcuriores enunciationes, quis veterum Patrum dixit eſſe æquivocationes? quis in illorum locorum explicatione hoc corollarium inde elicuit; ut per illa artem mentien-

mentiendi pejerandique apud Magistratum, qualem ante descripsimus, diceret stabiliri? Perperam igitur putat Andreas, esse hæc æquivocationis in verbo Dei exempla. Apologista vero multo magis ridicule. Christum ipsum quinquies æquivocatione usum: (si Personium diligenter legisset, poterat numerum ponere multis partibus majorem, hoc est, impietatem suam augere:) & adfert hujusmodi exempla; ut cum Lucæ capite altero, doctoribus quæstiones proponit solvendas, quasi ignorans & cum alio loco velut nescius ficum explorat, an ficus habeat. Non exagitabimus hanc insaniam, quæ summa cum impietate est conjuncta; rogabimus tantum ut nos doceant, quid loca hæc & similia habeant commune cum ea quam descripsimus æquivocatione. Hoc doceat nos Apologista; & per nos rex esto. Etiam illud fraudem habet apertam; quod & Andreas iste & fere omnes, qui de æquivocatione hac scribunt, multa prius de Romano-Catholica Ecclesia præfantur: quæ ut ait Eudæmonojohannes, *mendacium omne quamvis leve, quamvis jocosum, quamvis officii humanitatisque plenum abominatur.* Aurea hæc quidem verba sunt, nec minus Ecclesiæ vere Catholicæ, quæ audit columna veritatis, convenientia quam praxi quotidianæ multorum Catholicorum e vestris manifesto contraria. Quare aut Garnettianam æquivocationem isti pro mendacio non habent; quam probavimus exquisitissimam & ἀλοωζέτην esse mentiendi rationem, aut apertissime cum ista dicunt mentiuntur; nisi præsto sit illis, quo suam nuditatem tegant, beneficium æquivocationis, vere συκίνη ἐπικουρία. Eodem capite narratam superius de Treshamo historiam non veretur in dubium vocare; sed quem jam reperiet, qui fatuas ipsius conjecturas non irrideat, postquam illa quæ ante scripsimus legerit? Capitis tertii disputatio ita palam falsa est, & toties a magnis viris confutata, ut ipsum Andream sine risu illa non arbitrer scripsisse. Itane vero de Papæ in Principes omnipotentia nihil docent Jesuitæ, quod non pariter defendant omnes Catholici? diceret aliquos Catholicos vestros, & verum diceret. Nunc falsum est, Catholicos omnes sive antiquę sive præsentis Ecclesiæ in illo dogmate consentire: falsum est omnes vestros. Si nescit Andreas, legat Torturam Torti, nec pudeat a tam exquisitæ doctrinæ viro discere quæ ignorat. Ibi etiam inveniet solide confutatum quod eodem capite malis avibus conatur demonstrare: Nihil esse in religione Catholica cur metuere Principes debeant. hoc de hodierna vestra tam falsum est, quam de

antiqua fuit verissimum. Fraudem & illud continet; in excommunicato Rege expressam sententiam necessariam esse, ut nocere illi quisquam jure queat. nempe hoc eo pertinet, ut horribilis doctrinæ invidiam minuat: & Serenissimi Regis fidos Consiliarios reddat omissiores. Sed operam miser abutitur suam. Norunt enim zelotas hodiernos sine ulla dubitatione Thomæ assentiri, qui diserte pronunciat, *ipso facto excommunicati subditos esse absolutos a dominio ejus & juramento fidelitatis:* quod & alii multi sentiunt. Norunt cujusmodi doctrina eo libro doceatur, cui titulus est, Directorium Inquisitionis; & quid juris in Reges qui vobis sunt hæretici, Inquisitores Romani sibi vindicent. Norunt praxin zelotarum Ecclesiæ vestræ; & hæret memoriæ vox Catisbeii: *Quem Papa voluit excludi, eum procul dubio admissum vult detrudi.* Sic etiam de expressa excommunicatione an sit necessaria, varias esse vestrorum sententias non ignoramus: sed quid Zelotæ probent, doceant, sequantur, ne id quidem ignoramus. Prophetarum imperium in Reges Judæorum, & jus eos deponendi, de quo capite eodem, profanorum hominum stultum & ridiculum est commentum. deinde ut ita esset, quid hoc ad Pontificem? Nam Prophetæ quicquid gerebant, expressa Dei jussione gerebant, tanquam illius Ministri extraordinarii. Utinam placeret Papis Prophetarum exemplum; & quoties fulmine suo temporali sævire in aliquem Principem cogitant, vocem Dei, & jussionem expressam sibi ducerent exspectandam. Piget pergere ulterius: nam ad hoc instar totus liber est compositus; & vel novę doctrinæ immanitas caute dissimulatur, vel confessiones Garnetti & cæterorum proditorum impudentissime negantur. Invehitur etiam singulis fere paginis in virum Regni hujus primarium, D. Edoardum. Coquum, nunc supremum communium Placitorum Judicem; tempore vero judicii de conjuratis celebrati, Generalem fisci Regii Advocatum. quumque ipse sit mortalium mendacissimus; audet tamen viro in maximis Reipublicæ negotiis spectatissimo; qui in illo judicio nihil propria auctoritate gessit; nihil quod non ab ipso ratio officii exigeret; qui nihil dixit, nihil fecit, quod non quivis alius ex illo virorum illustrissimorum & amplissimorum consessu fuit dicturus, si partes Regii Advocati sustinuisset: audet inquam Cretensis fraterculus, quantus quantus est totus ex mendaciis conflatus, viro tanto mendacium objicere: idque tanta protervitate & inverecundia, ut videatur existimasse, cum aliquo Cretensi sui simili rem sibi esse. Sic lupæ castissimas matronas vocitare lupas amant: merobibæ & multibibæ abstinentissimas quasque ebriosas & temulentas. Sic etiam Proceres Regni hujus & Ecclesiæ Anglicanæ moderatissimos Præsules non dubitat

bitat idem hic Andreas, ejus libri capite secundo, appellare *homines Catholici sanguinis avidissimos.* sæpeque alibi crudelitatem eis exprobrat: ipse eo elogio dignissimus, ipse crudelissimus, ipse cædium & parricidiorum defensor & auctor teterrimus. Nam qui lanienam dilaudat in plerisque omnibus Galliæ urbibus anno CIↃ IↃLXXII. furore inaudito patratam; hunc quis ambigat cædibus delectari, cædes spirare, cædes optare, & sanguinem Christianum sitire? Laudat autem Cretensis noster Bartholomæjanum facinus in Anticotonis Confutatione capite tertio. Nec enim puduit Theologum, & quidem Jesu imitatorem peculiarem, tantæ immanitatis facinus commendare. Non puduit animum suum patefacere, cruoris Christiani avidissimum. Ipsi, qui exoticis consiliis corrupti lanienam illam probarunt, qui imperarunt, mox a patrato facinore, atrocitatem illius & sceleris magnitudinem tum demum intelligentes, ejus consilii auctores sunt detestati; ac pœnitentiæ suæ certis testimoniis editis, a cædibus perpetuo deinceps abhorrentes, Christianorum sanguini parcere studuerunt. huic Theologo, huic Jesuitæ semel facta laniena non est satis. Idem in alio libro, quem Parallelum appellavit, filium Henrici IV. Imperatoris laudans, quod in Patris mortui cadaver sævierit; annon clarissime docet, dirissimum quodque scelus se facile probaturum & laudaturum, quod specie pietatis fuerit admissum? Apage Theologum sanguinarium, & cruoris humani avidum. Non hoc Domini Jesu doctrina suadet; non doctrina Pauli, vetantis malum fieri ut bonum eveniat; non exempla piorum Patrum. Romæ quid hodie suadeatur, nescimus: ad nuncium infamis lanienæ quid factum sit, quid dictum, scimus; & illorum furorum memoriam ut longa dies aboleat optamus. Et miraris, mi Fronto, vestram Societatem Regi Serenissimo & omnibus prudentibus Politicis esse exosam cane & angue pejus, quæ talia monstra pariat? Avertat vero Deus Opt. Max. talem pestem terris: neque permittat ejus bonitas, ut Principibus Europæ adsint consiliarii huic homini similes, vel potius feræ belluæ, & ut agnoscas germanum Cretensem ex superiore versiculo, κακὰ θηρία. Hæc si doctrina est vestræ hodie Ecclesiæ Catholicæ, protinus *exeat illa Qui volet esse pius.* Sin pauci mali totum corpus infamant, & scimus ita esse, cur feruntur, cur laudantur isti Alastores, hostes humani generis? Redeo ad Andream, cujus ut hoc etiam addam, totus ille liber Parallelus, quid aliud est nisi fœtidissima conviciorum & impudentissimorum mendaciorum cloaca? Nam qui rationibus viri sine controversia maximi, integerrimi & undequaque doctissimi, respondere non magis posset, quam Pygmæus aliquis aut Thiodamas Lydius Herculi

Herculi clavam extorquere; ne ad libri conſpectum factus eſſe repente mutus ſuis ἱεροψάλταις videretur; rationibus calumnias oppoſuit, argumentis convitia, doctrinæ ſtupendæ deteſtandam maledicentiam. Accuſat graviſſimum Præſulem, quod Terentium & Plautum legerit juvenis in Academiis. nam ex eo tempore, hoc eſt, ab annis XXX. Plautum vix in manus aliquando meminit ſumſiſſe; Terentium ne ſemel quidem attigit. Si qua igitur veteris lectionis veſtigia in ſcriptis ſenis venerandi apparent, accuſet felicem illius memoriam & cum DEO, ejus beneficii auctore, expoſtulet. Sed quid ſibi novi critici volunt & Andreas iſte & Capellus Franciſcanus, qui ſtylum Plautinum vel Terentianum auctori illi objiciunt? Nos qui Plautum non ſemel legimus, qui Terentium plurimum amare profitemur, nihil ejuſmodi animadvertimus. Nimirum ita eſt: Capellus, ut fatetur ipſe, literarum imperitus, ad ſententiam de ſtylo ferendam plane alba linea eſt. Andreas vero, in colligendis e Cicerone floſculis hactenus occupatus, quicquid in Tullio non obſervavit, putat Plautinum eſſe vel Terentianum. Accuſat Preſulem, quod non alienus ſit a doctrina Catholicæ Eccleſiæ in non paucis; & homo amens perſuaſurum ſe Regi Sereniſſimo putat, melius ſe, qui Romæ eſt, quam Majeſtatem ipſius Epiſcopum noſſe, cujus intimi ſenſus ex quotidiano uſu Regi omnes patent. Nos vero hoc ſcimus & affirmamus; ſi cætera Eccleſiæ veſtræ omnia illi probarentur (quid autem probet, quid improbet, ſcripta faciunt fidem) vel unicum tamen de Papæ omnipotentia & tyrannide in Reges dogma ita ipſum abominari, ut Eccleſiam in qua ea doctrina vigeat, pro vera & incorrupta nunquam ſit habiturus. Deſinat vero Andreas Regi ſapientiſſimo palpum obtrudere, quamdiu Epiſcopo obtrectabit; cujus innocentiam, integritatem & παντοίαν ἀρετὴν, nemo novit melius, nemo prædicat libentius, quam Sereniſſimus rex Jacobus; qui judicii maximi Princeps quum ſit, quo hæc Cretica techna ſpectaret, ſtatim animadvertit, & ejus auctorem multis adſtantibus, & me quoque præſente atque audiente, pia oratione eſt deteſtatus. Quare ſi ſapit ἄλλην δρῦν βαλανιζέτω. Rex Jacobus ὑψιπετὴς & ſublime volans Aquila eſt; cui non bene hæc retia tenduntur. Si pateretur inſtituti mei ratio, diſſertuli hujus vanitatem & mendacia impudentiſſima ſpectanda tibi & quaſi manibus palpanda exhiberem. Sed neque mihi id propoſitum eſt; & hoc melius præſtabunt Angli, viri doctiſſimi, quos ſcimus in eo ſuam nunc occupare induſtriam, ut & Apologiam pro Garnetto & Parellelum veris argumentis confutent; & veſtram Societatem doceant, quam ſæpe Cretenſis Andreas cauſſam Eccleſiæ veſtræ male agendo prodat, & vobis omnibus odium

bono-

bonorum conciliet. Mihi satis erit, indicasse tibi paucis, qualem Garnettus martyrii sui assertorem sit nactus: & quam erret Apologista cum κρητίζοντι fidem habet, eum laudat, & sequitur. Nos in caussa Garnetti, & quæstione hac decidenda, Sitne ipse martyr annon censendus; magnum & omni exceptione majorem habemus arbitrum, quem omnibus Cretensibus, omnibus Apologistis, omnibus zelotis fortiter opponamus: quo nemo liti huic terminandæ magis idoneus inveniri possit, ac ne cogitari quidem. Nam quis de Garnetto melius judicet, quam ipse Garnettus? Audiamus igitur hominis mortem meditantis veram vocem, & de ipso secundum ipsum pronunciemus. Paucis diebus priusquam ultima lux Garnetto illucesceret, venere in Arcem & cubiculum ipsius, ut omnia humanitatis officia ei præstarent, aliquot e præcipuis Regni totius Theologis, una cum viro nobili Arcis Præfecto; quos inter hi quoque erant: Doctor Jacobus Montacutus, Decanus tum Regii Sacelli, nunc Episcopus Bathoniensis & Wellensis; Doctor Neilus Sacellanus tum regius, regiique Oratorii Clericus & Westmonasteriensis Decanus, nunc Episcopus Lichfeldensis, & Doctor Johannes Overalus, Decanus ædis Paulinæ Londini; doctrina, humanitate, & pietate viri omnes præstantissimi. Hi una cum Garnetto multa quum essent locuti, forte evenit, ut unus ipsorum quæstionem hanc illi proponeret; Si post supplicium Ecclesia Romana Martyrem ipsum declararet, ecquid factum laudaret, & verum Martyrem futurum se crederet? Tum ille ex alto suspirium trahens, humerosque adducens; *Martyrem me?* inquit. *O qualem Martyrem! Sed neque Ecclesia hoc faciet, & ego Deum oro, ne hujus unquam illi in mentem veniat. Equidem si pro religione Catholica mortem obirem, neque aliud infelix scivissem præter illa, quæ per viam Confessionis scivi; poteram fortasiis honore martyrii non indignus videri, & judicium Ecclesiæ promereri. Nunc ego peccatum agnosco meum, & sententiam, quæ adversus me est pronuntiata, fateor esse Justissimam.* Deinde iterum atque iterum suspiria ingeminans, & pœnitentiæ non simulatæ signa exhibens; *Utinam*, inquit, *quæ facta sunt possem infecta reddere. Utinam quivis alius mihi potius accidisset casus, quam ut nomen meum proditionis infamia deturparetur: quod tamen peccatum, etsi gravissimum, per veram pœnitentiam spero delendum, & Christum mei misererturum. Ego certe si vel universum Orbem terrarum in potestate mea haberem, universum lubens darem, ut a proditionis crimine, quod conscientiæ meæ impressum est, quodque in elogio meæ condemnationis extabit, purus mori possem.* Hanc ego historiam scitu dignissimam, quū a Decano Paulino antiquę pietatis viro, Anglię suę singulari ornamento, in familiari colloquio didicissem; eademque mihi postea ambo

Reverendiſſimi Epiſcopi, quos interfuiſſe colloquio oſtendimus, narraſſent; putavi faciendum, ut illam tecum communicarem. Utinam vero & Andreas Eudæmonojohannes, & Apologiſta, & quicunque alii e veſtris de rebus Anglicis hactenus ſcripſerunt, Garnetti exemplo admoniti, errorem ſuum agnoſcere, veritati manus dare, & candide poſthac velint agere. Utinam ſerio tandem aliquando vellent cogitare, quam fœdam Eccleſiæ Catholicæ notam inurant, qui viam in cœlos per proditiones, nefaria facinora, cædes & parricidia docent patere. Egerat Garnettum præcipitem zelus præpoſterus, ut hanc etiam ipſe inſaniam inſaniret. pœnituit, mutavit factum, damnavit, & ſerio eſt deteſtatus. Laudent veſtri pœnitentem, & ſequantur potius, quam ut inſanientem cum proditoribus per mendacia defendant, & ſupplicium ex ea cauſſa paſſo martyrii coronam induant. Martyrem non pœna facit, ſed cauſſa. quum igitur meritas dare ſe pœnas toties ille ſit confeſſus; quæ inſania, immo quæ impietas eſt, pronunciari a vobis eum Martyrem, qui juſtiſſima ſe damnatum ſententia agnovit? Et de his quidem hactenus. Supereſt ut de perſecutione veſtrorum in hoc regno, cujus in epiſtola tua facis mentionem, pauca reſpondeam. Eſt vero facilis reſponſio, & ea quidem vera & certa. Nullam fuiſſe unquam in Anglia, nedum nunc eſſe, ſub Principe tam miti & benigno, veſtrorum Catholicorum ex cauſſa religionis perſecutionem. Nam quum, ut ſupra vere dicebamus, nulla hic unquam lex lata fuerit, quæ pœnam capitalem veſtris ob id ſolum irrogaret, quod ex formula Romana Catholici eſſent, qui potuit adverſus illos perſecutio inſtitui? quo jure actor niteretur? qua judex lege in eos animadverti juberet? Nulla igitur eſt, nulla prius fuit Catholicorum Pontificiorum, ἢ νῦν, perſecutio in his regionibus. Quare ego qui tot jam menſes in Anglia hæreo, quum ſedulo inquirerem, nunquam vidi, nunquam audivi quenquam eo nomine fuiſſe in jus vocatum, nedum capitis periculum ſubiiſſe, quod de religione idem vobiſcum palam ſentiret. amplius dicam & vere dicam; Θεὸς δ' ἐπιμάρτυρος ἴστω: noti mihi ſunt in urbe Londino nonnulli, quos nemo ignorat e veſtris eſſe, neque ipſi diſſimulant: neque propterea minus aut conſpiciuntur in publico, aut ad domos aliorum civium libere minus ventitant. Quænam igitur hæc, rogo te, perſecutio eſt? aut cui dicemus ſimilem ex illis decem, quas B. Auguſtinus & Oroſius obſervant accidiſſe, poſt Chriſti mortem ad tempora Conſtantini? Hæc ita eſſe, quum ne ipſi quidem ignorare poſſitis, reſtat, ut perſecutionem appelletis minus liberam veſtrorum rituum celebrationem, & neceſſitatem præſtandi jusjurandum fidelitatis. De liberta-

te

te hoc tantum dicam. Norunt omnes Angli quibus hodie legibus in Anglia vivatur: quas si parum probant, liberum illis sibi consulere & suas fortunas, si ita malint, alio transferre. Utantur libertate hac sua, & sibi consulant: at de libertate religionis ne querantur moneo. periculum enim est, ne querimoniis suis leges excitent, quas Regis clementissimi bonitas pene jam dormire sinit. Metuant igitur, ne irritata patientia in severitatem mutetur & voluntatem imitandi exempla, quæ in Italia, Hispania atque alibi inter vos quotidie eduntur. De fidelitatis juramento, cui occasionem præbuit pulveraria conjuratio, & quod ne cui sit fraudi in potestate est Summi Pontificis, miror cur querantur Angli Pontificii. Quererentur potius de Cardinale Bellarmino, & nonnullis aliis, qui Paulum V. initio renuentem (non temere dico; sed quia magnos auctores habeo:) obdurare animum coegerunt; ut quantum hic est vestrorum perire potius fineret, quam ut rem æquissimam & justissimam illis permitteret. Quid justius quam ut Regi suo subditi fideles se futuros polliceantur? post conjurationem præsertim adeo barbaram, adeo immani crudelitate insignem. Oro, quæsoque te, mi Fronto, positis affectibus, rem velis paulo accuratius expendere. Respublica, ut scis, domus magna est: Rex in Republica quod paterfamilias in domo privata. putasne igitur fore consultum patrifamilias alicui, si in familia sua famulos habeat, de quorum fide erga se non ipsi constet? immo quorum fidem merito suspectet? nemo, opinor, non insanus, hoc dixerit; nedum tu hac probitate vir & doctrina. Quamobrem aut Regi Jacobo in regno suo non licet, quod privato cuivis in sua domo; aut hæ de Juramento fidelitatis subditorum ipsius querelæ inanes sunt & injustæ. Equidem multos partim in Gallia partim in Anglia Pontificios conveni, multorum scripta legi; qui hoc jusiurandum non solum æquissimum, verum etiam sanctissimum esse judicant. Quare etiam multi è vestris Catholici, quidam etiam Presbyteri, ipseque adeo Archipresbyter Blackvellus, sine ullo conscientiæ scrupulo præstiterunt jam illud non inviti, & aliis ut simile facerent, auctores fuerunt. Sunt tamen nonnulli, apud quos plus Bullæ Pontificis & Bellarmini epistolæ valent, quam lex Dei, jus naturæ & omnium gentium, aut etiam exempla sapientiorum. In hos si lex vim suam exerat, quis locus est querelæ? Et vos qui persecutionem Catholicorum hoc vocatis, quo jure, quo vetustatis exemplo hoc faciatis, ne ipsi quidem dicere possitis. Nunquam enim factum, nunquam auditum, ut populus aliquis Christianus persecutionem pati se diceret, si legitimo Principi suo fidelitatis jusiurandum præstare juberetur. At contra legimus in

Conciliis, Anathema pronunciari in eos qui Sacramentum fidei suæ temerassent, quod pro patriæ statu vel conservatione Regiæ salutis essent polliciti; eosque ab Ecclesia Catholica effici extraneos declarat Concilium, ut scis, Toletanum quartum. Adde quod legis hujus executio ita lente a Regiis ministris exerceatur, ita molliter & per intervalla, ut vel illud ipsum fidem facere vobis debuerit, invito Rege optimo, dolente ac gemente, fundi sanguinem, siquis forte aliquando ex ea caussa fundatur. Quam multis in recusando Juramento obstinatis semel, iterum, sæpius pro graviore pœna indictum exilium? Testis sit ille presbyter Robertius, qui sæpius vitam cum accepisset donante Rege; & quidem semel petente nomine Regis Christianissimi Henrici IV. ipsius Legato, viro præstantissimo D. Fabricio Boderiano; accepisset autem ea lege atque omine, ut vel in Angliam rediret nunquam; aut si reverteretur, sciret sine ulla spe veniæ legis pœnam sibi fore subeundam: mox contra fidem datam utriusque Regis ministris, viris amplissimis, reversus, & in pervicacia sua etiam confirmatior repertus; tandem cum altero ejusdem sententiæ & meriti presbytero, legi quam toties violaverat satisfecit. Hic est ille Robertius, qui nuper a Dominicano quodam isthic, ut audio, sine suffragiis consecratus, & edito libello verus ac sanctus Martyr est declaratus. Equidem non crederem hominibus e superstitione insanientibus tantum isthic licere, ut ejusmodi figmenta impune publicarent: nisi ipse mihi Rex Serenissimus eum libellum se vidisse ac legisse confirmasset. Quid? an id ergo agitis, ut omnes qui ubique gentium sunt intelligant, viam vos novam in cœlum & χῶρον μακάρων aperuisse per rebellionem erga Principes, perfidiam, cædes, parricidia? At quanto major laus vos maneret, si id potius ageretis, ne illis perire esset necesse, quos ubi perierunt magni honoris specie, magna cum omnium indignatione, afficitis. Hoc potius curaretis; & infelicium Anglorum conscientias liberaretis adstrictas vinculis ἀγχονιώδει, quæ ipsis Cardinalis Bellarminus magis quam Pontifex Maximus nexuit. Agite, probate hoc argumento non esse vobis Christianorum, fratrum saltem vestrorum, sanguinem vilem. probate pertinere ad vos alienas miserias. probate veram charitatem & σπλάγχνα οἰκτιρμῶ vobis non deesse. postremo nolite pati, ut Rex Serenissimus, quem ipsi Hæreticum dicitis & Juliano comparatis, frustra vobis ad humanitatem viam præivisse queat videri: cum in Monitoria dudum sua non alienum se ab eo fuisse ostendit, ut quo saluti suorum paterno affectu consuleret, quæ in Juramenti formula duriuscule sonare viderentur, ea aut deleret plane aut benigna interpreta-

pretatione molliora redderet. O bonitatis admirandæ Principem: cujus sinceram charitatem & συγκατάβασιν si vos quoque imitaremini, fructum vestræ pietatis longe maximum sine controversia Ecclesia Dei ferret. En erit unquam ille dies, cum vestrorum Præsulum coryphæos, penes quos est summa rerum, hæc pia cogitatio occupabit? Enimvero satis, ah, plus satis studio partium utrinque hactenus est datum. Satis turbarum in Europa excitatum. Non hoc nobis Dominus noster cœlum repetiturus dedit mandatum. Pacem ille nobis reliquit, pacem suam. Cur rejicimus? cur jurgia e jurgiis serimus, & de concordia Ecclesiæ ne cogitari quidem patimur? Quin potius ad Filium Dei omnis boni auctorem totis animi viribus serio conversi, supplices illum veneremur, ut quam nobis peccata nostra ademerunt Ecclesiæ pacem, ipsius ineffabili misericordia nobis restituat, restitutam servet, atque in æternum firmam præstet. Γένοιτο, γένοιτο. Vale Fronto Ducæe, vir eruditissime; & meum hoc de Apologia vestra judicium, ut a sincero affectu est profectum, æquo animo accipe & in bonam partem interpretare. tum autem responsi hujus tarditatem occupationibus, valetudini & cupiditati meæ fer acceptam, omnia quæ hic scripsi accurate cognoscendi. πάλιν αὖ καὶ πάλιν ἔῤῥωσο. Data ad Lond. metropolin Angl. A. D. VII. Non. Julii CIↃ IↃCXI.

EPISTOLA CLXXI.

EIDEM.

Quam promiseram epistolam, mitto ecce tibi, vir clarissime. mitto autem editam, non ut constitueram manu mea descriptam. Hoc non voluntate mea sed jussu Serenissimi Regis, in cujus potestate sum, esse factum si mihi serio affirmanti credere non vis, candorem meum utique non nosti. At scit Deus ὁ καρδιογνώστης hanc fuisse & initio & semper mentem mihi. Neque vero te fugit, eos qui apud Reges vivunt, non ex suo pendere arbitrio sed alieno. κἂν γὰρ ἐλεύθεροι μάλωσιν, ut ait vetus poeta, δοῦλοι γίνονται. Quum igitur ea scriptio mihi esset absoluta & regiæ Majestati ostensa, statim jussus sum id agere, ut quam primum typis vulgaretur. deinde ubi cessare sum visus, iterum atque iterum repetita jussio est, datumque negotio illustrissimo Præsuli D. Archiepiscopo Cantuariensi, ut perficeret quod Rex cupiebat. Ita liber est editus, in quo nihil te reperturum confido, quod queri possis cum aliqua tua injuria esse conjunctum. De re acrius fortasse aliquid esse dictum videbitur: sed cogita rei atrocitatem & quid sibi velint exitiabilis doctrinæ auctores. Mihi illa scribenti ob oculos semper est ver-

satus Henricus Magnus, cujus cædes est fructus ejus disciplinæ. Apologetici vestri auctorem prorsus ignoro. quisquis sit, sibi imputet, si quid inclementius putabit dictum. Nam quare defendit tam perniciosum dogma. Nulla mihi cum vestra societate privata simultas intercedit. Colo doctos in illa viros. Bonarscios non amo, neque ab illis amari laboro. Si nemo præter te mihi responsurus est, extabit exemplum controversiæ inter amicos modeste agitatæ. Si fuerit Bonarscius, qui tanta petulantia in me est invectus tot locis, paratum est telum quod magna vi retorqueam. sed meliora Deus immortalis. Tuam amicitiam cupio mihi manere sartam tectam. manebit autem si scriptum meum comparaveris cum * * * & id genus aliis hominum, qui ut olim Augustinus dicebat, destruunt aliena melius quam propria tueantur. Vale. Lond. VIII. Kal. Non. CIↃ IↃCXI.

EPISTOLA CLXXII.

GASPARI LAURENTIO.

QUantum mihi voluptatis tuæ literæ attulerunt, amicissime Laurenti, non aggrediar verbis tibi significare: neque enim si vel maxime vellem, possem tamen. Dicam vero quod res est. Cum enim ærumnas prope intolerabiles veteris amici ἀποστασία tam insignis nobis attulerit: par prope gaudium ex eo percepimus, quod data esset facultas declarandi animi mei, & constantiæ in purioris religionis professione. Etenim cum tantopere viderem laborantes τοὺς ἐξ ἐναντίας, ut falsos de nobis rumores tota Europa (vide hominum stultitiam & vanitatem vide) disseminarent: non erat committendum ut plus illis fuisse animi in tuitione falsarum opinionum, quam nobis in confessione verissimæ veritatis, posset cuiquam videri. Miram sane hominum (si homines sunt appellandi monstra ex mendaciis conflata) impudentiam! Quid enim fuit, unde hoc sibi de nobis persuaderent? Proferant dictum aut factum meum: & culpæ illos absolvam. * *

EPISTOLA CLXXIII.

GEORGIO MICHAELI

LINGELSHEMIO.

Cum nuper Ianum Gruterum per literas rogarem pro nostra vetere conjunctione, ut Codicis Arabici usum mihi impetraret, quem noram in illa πολυβίβλῳ illustrissimi Principis vestri Bibliotheca servari, quo minus etiam a te, vir nobilissime & præstantissime, summis precibus id contenderem, non alia res me deterruit quam pudor quidam & ἀιδώς. Veritus enim sum ne parum intelligere tuas gravissimas occupationes videri possem, si studiorum meorum causa te interpellare sustinerem. Sciebam alioquin, tantum te isthic pro tua excellenti virtute gratia valere, ut unus omnium maxime posses, velles modo, conatum hunc meum adjuvare. Didici postea ex iis, quas ad clarissimum Bongarsium misisti, benignitatem tuam antevertisse petitionem meam. Sic enim scribis, daturum te operam, ut voti istius mei fiam compos. Ago tibi, vir sapientissime & humanissime, non quas debeo, fateor, certe quantas maximas possum gratias: teque etiam & etiam oro quæsoque, sic tibi de me persuadeas, humanitate hac tua adeo obvia & prolixa ita captum me, ut habeas heic neminem, qui plus se tibi debere agnoscat, quam ipse faciam: aut qui lubentius prædicatione beneficii tui ingrati animi crimen amoliri conetur, quam ego sim facturus, ἔργα ζωῖσι μέλειν. Equidem si oratus a me passus esses te exorari, magni pro eo ac debeo æstimarem: meque eo nomine æternum tibi devinctissimum futurum affirmarem. quid nunc cum ultro benevolentiam tuam defers, & operam polliceris? Sive igitur quod peto sum impetraturus, sive aliter eveniat, ὃ μὴ γένοιτο, advigilandum mihi intelligo, ne te judicii hujus tui unquam possit pœnitere. Adjicerem preces ἐκτενεστάτας: nisi confiderem favere te studiis nostris, & nobis cupere: simul vereor, ne longiore scriptione in publica peccemus commoda. hoc unum si dixero, finem faciam, illustrissimum & omni laudatione majorem Principem, si petitioni meæ annuerit, fidem meam laudaturum. Deus Opt. Max. Celsitudinem illius quam diutissime τῷ φιλτάτῳ αὐτοῦ λαῷ, cujus est μέγα ὄφελος, velit concedere: idemque te servet, & mihi amorem tuum. Vale. Lutetiæ Paris. a. d. XI. Kal. Jun. anno τοῦ Σωτῆρος CIↃ IↃ C IV.

EPISTO-

EPISTOLA CLXXIV.

EIDEM.

NObilissime vir, si quas habeo tibi gratias animo, agere verbis instituam, longum faciam, & tamen minus omnino, quam quod sentio, dixero. Tu me ignotum, nihil unquam de te meritum, non solum tua benevolentia dignum judicasti: sed etiam effecisti, ut illius fructum perciperem, & ante meas preces ejusmodi beneficium mihi præstitisti, quod nullis precibus posse me a te impetrare semper existimaveram. Enimvero alii aliis capiuntur, & ut ille ait, voto non vivitur uno. Tuum vero beneficium ejusmodi est, ut vix aliud videatur potuisse in nos a quoquam conferri adeo θυμῆρες ac gratum. In literulis enim nostris omnes nobis positæ sunt voluptates atque amænitates: quibus ærumnosæ hujus vitæ τὰ πικρὰ edulcamus. Spero autem ad studia nostra non mediocre momentum esse allaturum illustrissimi Principis Codicem Arabicum, cujus usum tua mihi benignitas impetravit. Ex aliis Arabum libris pridem mihi illius autoris nomen innotuerat, quod liber Palatinus fronte præfert: sed an ille sit, quem Abisenæ Interpretes passim laudant, nondum affirmare ausim: aliis enim studiis impeditus adhuc fui, neque eum Codicem serio adhuc versavi. Brevi faciam propitio numine, & statim illum ad vos; ut omnes intelligant, fide nihil mihi esse antiquius. Vale præstantissime vir, & me ama, qui & sum & sum futurus æternum tuæ virtutis admirator, dignitatis cultor. Madridi. III. Non. Sept. CIϽIϽCIV.

EPISTOLA CLXXV.

EIDEM.

QUantum sinceræ voluptatis tuæ illæ literæ, vir præstantissime, mihi attulerint, quas ante menses aliquot accepi, puto non ignorare te. nam qui sine gravi causa occupationes tuas vererer interpellare, & scirem τὸν τὰ πάντα ἄριστον Bongarsium brevi ad te scripturum, cum eo egi pro mutua necessitudine nostra, ut meis verbis quam officiosissime te salutaret, & quantum hoc tuo non vulgari amore gloriarer, tibi significaret. Ex tuis cognovi etiam isthuc famam pervenisse de temerario quorundam ausu, qui τοῦ ἡμετέρου ἐνδόξου τινὸς σκευωρῶν, & nescio quibus parum validis machinis labefactare paulo ante

fuerant

fuerant conati. Equidem graviter accusarem ipse me, si ullius aut dicti aut facti conscius mihi essem, quod facere posset ipsis animos aut spem ullam afferre, quasi arte aliqua ἁλώσιμοι essemus. Nunc cum testem Deum habeam παῤῥησίας meæ, qua semper usus sum, cum apud Regem ipsum, quoties de eo negotio verba mihi ab illo facta, tum apud omnes alios: demirari satis nequeo eorum impudentiam, qui flecti posse nos persuadere sibi audent. Sed nosti puto os atq; ἰταμότητα illius familię. Accedit veteris cujusdā amici mei exemplū, qui non contentus ire se perditum, de me etiam eos sermones ubiq; jactavit, quos norat fore gratos illis, quibus suę non fictę mutationis fidem facere cupiebat. Hic igitur non dubitavit & pręsens & postea literis constantiā nostram persæpe sollicitare, aliisq; auctor esse, ut idē assidue facerent. Confido equidem in bonitate Dom. J. Christi, non magis aut hunc aut quemcunq; alium profecturū in posterū, sive apud me sive apud meos, quam profecerunt hactenus. sed fero tamē animo iniquissimo licētiam, mentiendi istorum hominum, qui putant sibi licere quicquid libitū fuerit fingere, ac pro vero apud veritatis ignaros, & qui me nō habent notum, disseminare. De potestate mihi a te facta utendi adhuc Arabico libro, quē beneficio tuo primū vidi, ago tibi gratias maximas. Omnino remissurus illū fui hoc mercatu, nisi prorogatū mihi tempus fuisset. cū usus fuero, statim remittam: aut si propter rei difficultatē & occupationes lentior fuero, admonitus a te, sine mora fidem pręstabo pacto. Vale nobilissime vir. Lut. Paris. a. d. VI. Kal. Mart. CIƆIƆC V. Veteres meas in Persiū recitationes, quas in auditorio Genev. habui, nuper edidi: opus tyronibus elaboratū, non doctis, nedū tibi, qui doctissimus es, quia tum aliud nihil ad manum erat, quod tibi mitterem, & ita moris est, accipe quæso σώφρονι θυμῷ, quod mitto tibi exemplar, & æqui boni consule.

EPISTOLA CLXXVI.

EIDEM.

Essem fortasse veritus, vir sapientissime & nobilissime, eruditis oculis tuis librum ἐνδεῶν objicere, quem heic recens edidi: nisi cum ex aliis tuis, tum maxime e novissimis, quas a te accepi, certo cognovissem, non improbari tibi genium scriptorū nostrorum. Nam qui Persianam lucubratiunculam facias tanti, ne hunc quidē, opinor, ingenioli nostri fœtum penitus aspernaberis. Ea spe mitto tibi, quæ de Satyrica græcorū & Satira Romana nuper scripsi: tenue, ut vides, argumentū & scholasticę doctrinę. in quo tamē tractādo mihi ipse indulsi, neq; proli-

xitatis crimen reformidavi. Qui nomen oderunt nostrum, ἀδολεσχίαν esse hãc interpretabuntur: amici fortasse ἀκρίβειαν id enim egimus, ut quantum per angustias temporis, quod nobis ipsi præscripseramus, liceret, non multa missa faceremus, quæ ad propositi argumenti illustrationem spectarent. Multi anni sunt, cum multos antiquitatis locos pari aut majori etiam diligentia illustrare conati sumus: sed admonet nos hæc ætas ingravescere jam incipiens, ut hoc genus amœnitates, quæ ne antea quidem nimis me capiebant, nunc etiam fastidiam. Quod si stili libertatem haberemus, testor Deum immortalem, vir nobilissime, nullum fore genus studiorum, quod meas omnes curas sibi vindicaret, nisi illud, ad quod gravissima oratione nuper me hortabaris. Memini audire sæpe a parente meo viro insignis pietatis, optare se, ut minimum quid in eo genere potius præstarem, quam aliud quidvis in aliis literis, quantumvis πελώριον aut magnum. Hæc illius vox quotidie auribus meis insonat: gliscitque indies in animo meo ingens desiderium symbolam aliquam eo conferendi: pudetque me, cum videam, qua contentione mendacium multi eant defensum, non parem alacritatem & animi contentionem ad veritatis propugnationem pro mea virili a me afferri. Quod si aliis prodesse ea in parte non possumus: nobis certe ipsi non desumus, neque quicquam lubentius facimus, quam ut in cognitione τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχαιολογίας quotidie proficiamus. At vir divinus Josephus Scaliger, quantus etiam in hoc eruditionis genere esset, edito nuper in Serarium libro luculente probavit. Deum immortalem! quam multa tantulus liber rara, exquisita, ignota aliis continet? Quid igitur de Commentariis Eusebianis sumus dicturi? quo opere venerandus senex secum ipse certavit, & priores vigilias, si posset fieri, voluit superare. Et negabit quisquam mortalium οἷον πέπνυσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσεσθαι? non tu certe negabis: cujus judicium de tanto heroe lubens legi in postrema epistola tua. At isti Amphitheatrorum nuperi scriptores, si veritatem non odissent, & ἄσπονδον πόλεμον illi non indixissent, Scaligerorum nomen venerarentur cum omnibus bonis. Deus & illum & te Reipublicæ literariæ quam diutissime servet incolumes. Vale Lutetiæ Parisiorum. Kal. Septemb. CIƆ IƆ C V. De libro Arabico illustrissimi Principis, cujus usuram mihi impetrasti, quod id effeceris, ut prorogaretur ἡ προθεσμία & præfixum utendi tempus, immortales ago tibi gratias. utar & bona fide reddam.

EPISTO-

EPISTOLA CLXXVII.

EIDEM.

PUdebat me nuper, nobilissime Lingelshemi, cum leviculum & pene nugatorium scriptum tibi mitterem. Cogitabam enim, qui & qua gravitate vir esses, neque putabam posse fieri, ut ad Satyrorum spectaculum sine aliqua indignatione descenderet. Magis puduit me, cum tuas legerem, quibus pro levidensi munusculo non secus mihi gratias agis, quam si palmarium aliquid præstitissem, & opus edidissem dignum in Minervæ arce poni. Obsecro te, vir nobilissime, quæ hæc tua comitas est? Ego spem omnem meam in tua ἀνεξικακίᾳ ponebam, quæ facile veniam indulgeret temporis fortasse non optime positi: tu nos iis laudibus ornas, quas nulla ingenii contentione sum unquam meriturus. Quid faceres, si ejusmodi esset argumentum, quod pro se placere tibi posset? Cujusmodi fortasse erit opus, quod præ manibus hunc habemus. Polybium dico; in cujus editione adornanda pridem sumus. Versio magna ex parte paucis mensibus jam profligata est. Cætera brevi expedientur σὺν τῷ Θεῷ. Supersunt notæ, ad quas dudum nos comparamus. Scriptorem enim magnum magno studio illustrare aggressi sumus: si modo vitam & otium Dei benignitas sit concessura. Nam quæ nos pericula circumstent, vides. & profecto id agitur a nonnullis, ut clementissimi Regis beneficio uti diutius non possimus. Quod si aliquid ingruat, & pateat via, statui in Germaniam vestram me recipere: saltem ut Polybii editionem ibi curem, tantisper dum Deus Optimus Maximus certam aliquam mihi & meis sedem ostendit. Vale amicissime vir, & pusillum quendam libellum cis dies paucos a me expecta: quem vel propter genus argumenti non dubito fore tibi acceptum. Lutetiæ Parisiorum III. Kal. Aprilis. CIↃ IↃCVI.

EPISTOLA CLXXVIII.

EIDEM.

VIr nobilissime, musteum libellum, & vix dum prælo excusum, tibi ausus sum mittere amore tuo in me fretus: sed magis pietate, cui hanc qualemcunque opellam impendimus. Si alio loco essemus, & alia & majora σὺν Θεῷ moliremur. nunc hoc saltem piæ oble-

ctationis causa tentavimus. Si conatus probetur tibi & piis, qui isthic sunt, non pœnitebit operæ: sed teneo generosissimos Barones abiturientes. Vale igitur, & me ama. Scripsi raptim Lutetiæ Parisiorum XIII. Kal. Quint. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA CLXXIX.

EIDEM.

VIr nobilissime, nihil habebam, quod ad te scriberem: nec potui tamen solenne hoc scribendi tempus silentio transmittere. Puto accepisse te pusillum libellum, quem adhuc musteum tibi omnium primo misi. dubitarem, esset ne is liber cum meis tibi redditus, nisi affirmaret ὁ κράτιστος Bongarsius, esse illum a te acceptum. Spero non fuisse ingratum neque tibi neque aliis bonis hoc velut δεῖγμα nostrarum in eo genere lucubrationum. Equidem illud certe sperarem me assecuturum, si quæ meditari sumus, ederentur, ut qui me atheum vocat, apostata ille [illegible], Scorpius, Romanæ meretricis leno impudentissimus, alium esse me cogeretur fateri. Enimvero si essem atheus, Romæ essem: quo fuisse me opimis conditionibus invitatum ne ipse quidem ignorat. sed perditi pudoris & oris impuri nebulonem missum faciam. Polybius noster propter pestilentiam, quæ in urbe grassatur, serius prælo subjicietur: sed satis cito, modo satis bene. Est enim profecto dura provincia, & labor, ut quidem hæ sunt vires, plane magnus. atque utinam det Deus Optimus Maximus, ut hac cura defuncti ex animi sententia, melioribus literis & cogitationibus totos dedere nos queamus. Vale vir nobilissime; & me ama. Bretoneriæ, septimo ab urbe lapide. IV. Kal. Sept. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA CLXXX.

EIDEM.

SCripseram paucis ante diebus ad te, vir nobilissime; sed discedentē a me amicum hunc meum, ut studiorum causa isthuc se conferret, non potui dimittere sine meis cōmendatitiis. est enim profecto dignissimus, quem omnes boni ament. Omitto incredibilem eruditionē pari modestia conditam: illud equidem pluris facio, quod puriorem religionē palam non dubitavit nuper profiteri, patris voluntate insuper habita: qui ἀνθρωπίνως καὶ παλαιῶς optabat tacito sensu veram pietatem coli. Non miror frigus optimi viri, qui multos annos βαστάσας τὸν ζυγὸν τοῦ Σωτῆρος tandem succubuit infami illo anno LXXII. at zelum pietatemque filii admiror, & fausta omnia illi precor a Deo Optimo Maximo. Is nunc ægre impetrata a patre venia adeundi Academias Germaniæ vestræ, & propria quasi voluntate, sed & suasu etiam meo, ex omnibus vestram potissimum elegit, ad quam se conferret. Sponsor illi fui tuæ benevolentiæ: neque dubito fore ipsi ad tuam amplitudinem vel mea gratia aditum.

aditum. ea est fiducia mea de tuo amore. Vale vir nobilissime: & nisi grave est, an acceperis pusillum libellum, quem nuper misi, fac me ut sciam. Breton. IV. Non. Sept. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CLXXXI.

EIDEM.

NOn dubito, nobilissime Lingelshemi, quin Dionysius Gothofredus, vir optimus & omni laude dignissimus, postquam isthuc a nobis est reversus, eos sermones tibi ex parte retulerit, quos de te & multos & crebros, dum heic versatus est, habuimus. Nam & ille libentissime faciebat, ut tuas laudes & amorẽ in me commemoraret: & ego non minus libenter, qua te observantia colerem, quoties erat occasio, significabam. Ex eodem etiam, opinor, didicisti, hæc præsens εὐημερία, qua aliquot jam annos Dei beneficio heic fruimur, quam sit ὕπουλος & omnibus suspecta, qui οἱ τῶν γινομένων τεκμαιρόμενοι τὰ μέλλοντα sciunt ἅμα αὐτῷ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐξῶν. Nuper adeo cum titubasset optimi Principis valetudo, in magno metu boni omnes fuerunt. Ego vero γῆν πρὸ γῆς cogitare jam incipiebam. sed affuit mox Deus, & salutem illi attulit, in cujus unius salute nostra omnium vertitur. Spero equidem adeo funestum Galliæ diem nunquam me visurum: veruntamen, si (ὃ μὴ γένοιτο, οὐδ' ἔσται) secus evenerit, jam pene constitutum habeo ad vos, si modo possum, confugere, & meo ac meorum periculo prævertere. sed ἀπόλογα mitto. Accipe vero, præstantissime Lingelshemi, pusillum oppido libellum, sed elegantiarum ingens κειμήλιον. Polybium non tam cito missurus sum, quam vellẽ, & tu fortasse non nolles, non cessant tamẽ operę: ego vero etiam sudo, qui describo ipse omnia propria manu, & omnia, quę eduntur, folia corrigo. quid prodest? postquam liber fuerit editus, reperientur harpyæ genus Stygium, qui peccata mea annotent, & nihil vidisse contendant. Utinam paucis eruditis candorem meum & φιλομάθειαν probem. hoc si assequor, satis est. Te certe cum paucis aliis, nobilissime Lingelshemi, mea & σφάλματα & κατορθώματα benigne esse interpretaturum non dubito. Deus Opt. Max. det illũ diem videre, cũ tu pro consummata editione totius operis mihi gratulaberis. ideq; te servet, & omni bonorũ genere cumulet. Vale Lut. Paris. x. Kal. Sept. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CLXXXII.

EIDEM.

NEque mihi otium superest ad longiorem scriptionẽ, neq; profecto opus est, ut pluribus te nunc morer. habes enim virũ clarissimũ atque optimũ Bongasium, a quo omnia de nobis poteris intelligere; si quid nostra ad curam tuam pertinent. probari tibi τὸ περιμερίον Scaligeri nuperum opus, non sane miratus sum. Videor enim tui palati aliquam habere notitiam. Exspecto cupide, quid parient

novi vestrates nundinæ adversus magnum heroem. nam cessare τῆς τοῦ ψεύδους ὑπερβολῆς ἢ ὑπερμαχίας ὁ δῆμος. Diu est, cum persuasi mihi, nullum ad hanc diem fuisse seculum, quo æque illustratæ essent omnes artes ac disciplinæ: neque rursus, quo ita aperte veritas oppugnaretur. Priorum seculorum miseranda erat barbaries & imperitia. nostra hęc ętas ut scientia, ita malitia abundat. ignorantia enim peccare Bellarminos, Baronios, Serrarios, nunquam adducar, ut credam. Illud potius existimem: cæcitatem hodie plerornmque θεήλατον esse πάθος & malæ mentis justissimam ἀντιμισθίαν. sed moror te, vir amplissime, Vale & me ama. Lutetiæ Pari[illegible]. xv. Kal. CIↃ IↃCVII.

EPISTOLA CLXXXIII.

EIDEM.

AMplissime Domine, ex sermonibus optimi & clarissimi Bongarsii non semel didici, quæ tua esset in suscepto semel mei amore constantia. nam & mentionem benevolentiæ plenam nostri facis, quoties ad illum scribis, & quantæ tibi sint curæ meæ fortunæ, clarissime demonstras. Ago tibi, vir nobilissime, quantas possum maximas gratias pro tuo hoc in me animo: quem ego nulla re esse unquam promeritum, nisi agnoscam & ingenue profitear, plane ingratus sim. sed non sum, mihi crede, ingratus; scio enim, quod me honore hoc tanto digneris, tuæ hoc totum esse χρηστότητος, non meriti mei. scio quam sit mihi supellex curta: quam denique alius sim, atque tu me putas esse. Deum oro, obsecro, ut hanc naturæ tuæ bonitatem perpetuo suo favore prosequatur; teque inter tuos omni bonorum genere cumulatum quam diutissime præstet incolumen. Nos in suscepto opere quo possumus modo pergimus: etsi ab aliquot mensibus alacritatem illam prorsus amisimus, quæ studia nostra plurimum sublevabat. Habuimus partem magnam fortunarum nostrarum * collocatam, quo etiam post obitum τοῦ μακαρίτου mei parentis sororem adduxeram, & dotem illi quingentorum aureorum dederam. Sperabam enim non posse melius illi esse prospectum, quam si in ea urbe ipsam collocarem, quæ mihi videbatur pietatis & charitatis esse domicilium. Dico invitus, sed vere: expertus sum non potuisse me deterius consilium inire. Nam & fortunas omnes meas amisi: & illa relicta vidua ab optimo marito, & de civitate * patria sua bene merito, iniquissimis litibus per annos XII. exagitata, tandem rebus omnibus suis nudata, & ad mendicitatem, quod ad *

atti-

attinet, redacta, cum filia ad me perfugit. Homines ἄστοργοι & feri, postquam omnia misellæ bona absumserunt, me quoque vana spe lactarunt: qui dum exitum infaustarum litium soror expectat, aureos fere trecentos illi suggessi. Non potuit inhumanius, crudelius, iniquius cum illa agi. Jam mihi privatim factas injurias si aggrediar narrare, longum faciam: & animus meminisse horret. sed hæ profecto non accidunt ἀθεεί. quod eventus me docuit. Nam quum ea tanta jactura rei familiaris gravius commoveremur ego atque uxor, non adeo propter pecuniam amissam, ut propter filiam, quam habebamus supra modum nobis charam, cujus ætas nos admonebat, ut dotem illi serio pararemus: hæc, inquam, cura post tantam cladem fortunarum nostrarum, quum nos ureret, ea nos Deus liberavit, erepta nobis filia natu maxima. quam propter singularem pietatem & eximiam indolem (ignosce affectui paterno) parens uterque vehementissime adamabamus. Deo filiam nostram fuisse curę ex eo colligimus, quod mature ex hac fęce vitiorum illam ad se recepit. ὃν γὰρ ὁ Θεὸς φιλεῖ, ἀποθνήσκει νέος, ait vetus verbum, quod nos in ea verum extitisse confidimus in Dei clementia infinita & merito passionis Domini Jesu. sed moror te, amplissime Domine. Vale & me ama. Lutetiæ Parisiorum VII. Eid. Mart. CIↃIↃCVIII.

EPISTOLA CLXXXIV.

EIDEM.

PAucis diebus priusquam tuas acciperem, præstantissime Lingelshemi, fuit mihi super eo, quod tute scis, negotio cum insigni viro Buwinckhausio serium colloquium. Didici ex eo, ad aureis usque Serenissimi Electoris & aliorum Principum summorum rem pervenisse, neque ab eo consilio ipsos abhorrere. sic enim ille mecum eo de negotio est locutus, tanquam de re minime dubia ac plane certa & jam decreta. Respondi viro nobilissimo pro eo ac debui: non adeo Suffenum memet esse mihi, ut honore hoc tanto quam parum essem dignus, non probe intelligerem. satis mihi exilis atque angusti ingenii mei modum esse notum. Scire probe, opinioni huic de meis studiis concipiendæ quinam illustrissimis Principibus auctores extitissent. Vereri me etiam atque etiam, ubi ad rem fuerit ventum, ne prædicationi virorum mihi amicissimorum opera nostra parum omnino respondeat. Optare igitur, atque adeo orare me viros illos præstantissimos, videant diligenter, quid agant, quove aut quorsum

ſum me vocent; neque committant, ut ſui poſtea conſilii ipſos pœniteat. Mihi quidem certe neque optatius neque utilius temere quicquam poſſe contingere. unum namque illud eſſe ſtudiorum genus, in quo ſolo jamdudum animus acquieſcit meus: etſi perincommode illud acciderit, ut otium & occaſio dedendi me totum iis literis hactenus mihi defuerit. Fide, diligentia & ingenii contentione daturum ſedulo operam, ut piorum & bonorum omnium judiciis, quantum Deus dederit, ſatisfaciam. Rerum porro noſtrarũ eum ſtatum heic eſſe, ut honeſtam conditionem inter ὁμοδόξους oblatam nullo modo repudiare debeam. Deo igitur Opt. Max. & eorũ prudentię, qui rem inchoaſſent, totum hoc negotium me permittere. Hæc ſumma eſt colloquii cum viro nobiliſſimo tunc habiti: à quo ita tum diſceſſi, tanquam poſt paucos dies iterum de re eadem collocuturus. ita enim ille tunc temporis exiſtimabat, ex eo itinere, ad quod poſtridie ſe accinctus erat, poſt dies ſex ſeptem ſeſe rediturum. quod longe aliter accidit: nam hic jam alter menſis eſt inchoatus, ex quo ſumus una confabulati. Volui autem hæc te ſcire unum fere mortalium: ut quid actum eſſet mecum, & quo loco res eſſent, quidve a te, vir excellentiſſime, & ceteris ejus conſilii auctoribus & ſuaſoribus expetam, non neſcires. Nam equidem non ſuſtineo conſcius mihi eſſe diſſimulanti ſtudiorum meorum, in eo præſertim genere literarum, infelicitatem. Qui neſcio quo fato ſemper hactenus, ne melioribus & nobilioribus curis, ἄλλως τε καὶ πῶς, ut optabam, incumberem, fui impeditus. Videte igitur, ac ſerio cum omnibus veſtris expendite, hujus incepti quis ſit futurus fructus. Cæterum de conditionibus quæ viſa fuerint poſt alterum meum cum viro nobiliſſimo congreſſum, faciam te ut ſcias. Familiam mihi peramplam eſſe ne te quidem, opinor, fugit. ſunt mihi, & ſint, precor, tot liberi, quot Thebarum portæ. Accedit nuperum onus ſororis & filiæ ex ea natæ: quando ita placuit perfidis ✶ immanibus τοῖς θεομάχοις bonis omnibus ſuis ſpoliatam planeque nudam ad me remittere: ut taceam mihi atque uxori meæ factas ab iiſdem illis injurias. quarum utinam ponere memoriam aliquando poſſimus. Vale nobiliſſime atque ampliſſime Lingelshemi, & me, quod facis, ama. Lutet. Pariſ. CIↃ IↃ CVIII Kal. Sept. Polybii noſtri contextus Græcus pariter ac Latinus ante menſem Dei beneficio eſt abſolutus. nunc ſuperſunt obſervationes noſtræ, quarum editio multos menſes nos exercebit. multum enim ſudavimus, ut duas nobiliſſimas diſciplinas τῆς πολιτικῆς καὶ στρατηγικῆς nova diligentia illuſtraremus. det modo ὁ ἐπὶ πᾶσι, de abſoluto opere gratias illi poſſe agere.

EPISTOLA CLXXXV.

EIDEM.

Redeunte ad vos *S*erenissimi Principis *L*egato, viro præstantiss. etsi otio nō abundabā, quin tamē te cōpellarē, clariss. *L*ingelshemi, facere non potui. nam etsi diu admodū est, ex quo nihil a te literarū accepi, non tamē de tua in amore mei constantia propterea dubito. Silentii vero tui quæ sit causa ex illa epistola tua intellexi, quam nuper ad eundem virum eximium scripsisti. Et didiceram jam paucis ante diebus ex sermonibus excellentis viri D. a Buwinckhausen, quo loco esset negotium ante annum fere institutum. Nec me sane fugit, quam difficile sit eo rem perducere, quo spes erat posse perduci. Video enim, quę id inceptum circumsteut impedimenta. itaque Deo Opt. Max. rem permitto. *D*e meo Polybio piget verba facere. sed operarum lentitudinem accusent oportet, qui procrastinatione mea offendentur. spero tamen cum bono Deo, non multo post Paschalem πανήγυριν priorem tomum in manibus hominum fore versaturum. Quod si obtulerit sese occasio, non expectato altero mercatu, ut inter primos novum opus videas, pro viribus enitar. Utinam modo tuis oculis eruditis dignus labor noster videatur: nam sivecum me respicio, sive cum ærumnarum venit in mentem, quas interea loci pertuli, dum hoc inceptum urgeo, subit vereri, ne infelicitatis meæ in meis scriptis nimis multa vestigia alte impressa appareant. Quicquid hujus sit, animus certe bonus fuit, & cupiditas ingens bene de literis merendi. Inter adversa mea pono cum primis nuncium prope mihi funestum de obitu τοῦ τρισμεγίστου Scaligeri. O tristem & luctuosam mihi mortem! amisi amicum aut parentem potius alterum, mei amantissimum. amisi & præsidium & dulce decus meum. Vix sum apud me præ doloris magnitudine. itaque non is sum profecto, qui prius eram: neque ea alacritate, qua prius solebam, literas nunc colo aut curo. Accedunt aliæ item curæ & solicitudines longe gravissimæ: quas te ex sermonibus D. *L*egati quam verbis meis malo cognoscere. Unum hoc addam, teque orabo, ut ita de me tibi persuadeas, nihil unquam faciente Domino Jesu commissurum me, quo meam conscientiam putavero esse me offensurum. sed moror te. Vale. *L*utetiæ Parisiorum. XIV. Kal. April. CIↃIↃCIX.

EPISTOLA CLXXXVI.

EIDEM.

POlybium & Æneam mea opera hic editos tibi mitto, vir præstantissime. spero fore munus non ingratum: nisi tamen ἀδέσποτοι quidam rumusculi, isthuc ut audio delati, tantum apud te valuerunt, ut tuum a me animum abalienarent. Dolebo, si ita est, & jure optimo sortis meæ infelicitatem prædicabo: qui fortunas meas scelere quorundam e nostris amiserim, amicos autem astu aut vanitate τῶν ἱπποδ-ξένων. Quis me vivit infelicior! * * * & Romanenses variis artibus ex æquo me infestant. sed isti digniores venia, quos in me nihil irritat præter caussam religionis. Non puto ita leviter in animo tuo fundatum amorem mei, ut futiles rumores de me sparsi potuerint eum labefactare. Moveor tamen silentii tui diuturnitate, quod vereor ne aliam præter occupationes tuas caussam habeat. Ego, vir clarissime, a puero sic vitam institui, ut bonis probatum esse me cuperem, malis ne notum quidem. Ad hoc propositum cum omnia semper mea dicta factaque retulerim, si effugere tamen calumnias non possum; solabitur me conscientia mea, & multorum probitate excellentium virorum exempla, qui malevolorum virulentas linguas vitare non sunt quiti. Sed redeo ad Polybium. quē velim sic a te legi, ut ab eo profectū, cui dolor ex variis causis ortus, ἥμισυ τῆς ἀρετῆς ἀφείλετο. si vitam, si otium & præsidia necessaria fuerit deinceps largitus ὁ ἐπουράνιος πατὴρ, meliora & emendatiora non veremur polliceri. illa erunt, ut potuerimus: hæc sunt, ut potuimus. Me jactura rei familiaris * * accepta ita affecit propter φυσικὴν στοργὴν in meos, ut etiam studia literarum aliquando averser & odio habeam: quæ me sibi mancipatum penitus dum tenent, injuriis hominum πλεονεκτῶν faciunt opportunum. Vale vir nobilissime Lutetiæ Paris. Non. Sept. CIↃ IↃCIX.

EPISTOLA CLXXXVII.

EIDEM.

DIu est, cum nihil de te, vir amplissime, intellexi. ego quoque ne ad te scriberem, per varias occupationes meas factum. Nam si nescis, hiems mihi per summos cruciatus transacta, non corporis quidem, sed animi. adeo gravia mihi certamina pro ea re, quam omnium habeo

habeo chariſſimam, fuere ſubeunda. plane ſingulare fatum meum eſt. alta pace fruuntur omnes ad unum, credo, Galli: ego unus diem nullum quietum ago. urgeor enim dies noctesque ab iis, qui me propter neſcio quid literarum amant, & qui opera mea in hac Academia uti avidiſſime cupiunt. Quid ego commemorem, quibus machinis maximi viri negotium ſint aggreſſi? nec deſunt ipſis poſt argumentationes alias etiam rationes ἐν ὀφθαλμοῖς, quas ipſis ſuggerunt ζηλῶται illi, qui meas fortunas diverſo injuriarum genere attriverunt. Vident ærumnas, quas ea res mihi quotidie recentes parit. vident & probe cognoſcunt meas difficultates omnes, & quam ſim ab omni ſpe auxilii nudatus. hoc illos in ſpem erigit: cum præſertim certo ſciant, in ſuo favore omnes ſecundum Deum ſpes mihi eſſe ſitas. Adfuit hactenus pugnanti Deus &, ſpero, aderit. Quem equidem ἀδιαλείπτως oro, ut priuſquam adverſus conſcientiam aliquid audeam, (ὃ μὴ γένοιτο, οὐδ᾽ ἔσται) ex hac mihi ærumnoſiſſima miſeriarum valle me auferat, & in libertatem aſſerat. Oro eundem, vir præſtantiſſime, ut te ſervet, & annos tibi largiatur Neſtoreos. Vale. Lutetiæ Pariſiorum. x. Kal. April. CIↃIↃCIX.

EPISTOLA CLXXXVIII.

EIDEM.

DIu eſt, cum ceſſat inter nos mutua ſcriptio, præſtantiſſime Lingelshemi, atque ego fateor a me principium ceſſationis extitiſſe. qui acceptis a te literis de graviſſimo argumento, dum occaſionem capto ſerio reſpondendi, ecce de repente nefario parricidio tollitur Magnus Henricus. Me vero is caſus ita perculit, ut in ejus recordatione & doloris ſenſu perdiu animi mentem totam habuerim occupatam. Secuta eſt mea in hanc nobilem inſulam profectio: cui cum paucos mēſes deſtinaſſē, evenit longe aliter. Quid multa? permiſſu Chriſtianiſſimi Regis & Reginæ matris vel penitus vel certe ad tēpus non exiguum factus ſum Anglus. Credo equidem, Θεῶν [illegible] non enim ſine numine profecto Rex Sereniſſimus, ſapientiſſimus, doctiſſimus, &, quod ſupra omnia eſt, [illegible] ſua me benevolentia eſt complexus. Scio & fateor ingenue, in me nihil eſſe hac illius dignum gratia, his beneficiis. quo magis Deo Optimo Maximo omnia fero accepta: cui honos ſit & gloria εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ille eſt, qui me Regi, qui omnibus doctis & piis gratum reddidit. Faxit idem, ut meæ in his terris moræ exſtet olim monumentum ipſi gratum, bonis omni-

omnibus acceptum. Cæterum in rebus alioquin lætissimis (φθόνος ἀπέστω καὶ νέμεσις) illud me enecat, quod a libris meis tamdiu absum: & spero quidem, illos huc allatum iri: sed multis de causis spissum hoc negotium est. Jacent igitur curæ Polybianæ, & fortasse æternum jacebunt. neque enim hic satis commodus ad illa studia est locus. itaque tot vigiliis exanclatum opus in magno jam periculo versatur, ne perpetuis damnetur tenebris. hoc me angit supra modum. Fiat tamen etiam in hac re Dei voluntas. Interim ne plane stertérem, per Jesuitas est factum: qui occasionem mihi præbuerunt publice illos brevi scripto compellandi. id scriptum scito brevi proditurũ in lucem, Θεοῦ θέλοντος. atq; idẽ statim ad te, si ulla ratione possũ. Vale. Lond. VII. Kal. Mar. styl. *Lil.* CIƆIƆCXI.

EPISTOLA CLXXXIX.

EIDEM.

QUod tuis serius respondeo, præstantissime Lingelshemi, partim inopia tabellarii factum, partim occupationibus & morbo, qui me aliquandiu vexavit. Augebat vim morbi ægritudo animi propter diuturnã solitudinem meam. Solus enim meorũ cum parvo filio, qui literis dat operam in Gymnasio Etonensi, in Anglia adhuc sum. Uxorẽ postquã omnia ad iter pręparasset, morbus filiæ longus & difficilis detinet. Accedit alia calamitas, quod bibliothecam meam huc transferri nisi ex parte Regina Galliarum non patitur: quę sic me cõcessisse ait Serenissimo Regi, tanquã aliquando repetitura. ita mihi & libris & chartis carẽdum meis: quod mortis instar mihi est. Nã quid commentariis Polybianis fiet, quid aliis tot vigiliarum lucubrationibus? omnino res meæ ita impeditę sunt, ut solus Deus illas sit expediturus. Detinent me hic causę gravissimę: Rex sapientissimus, eruditissimus, qui sua benevolentia nõ vulgari modo nos est amplexus: amicitia & consuetudo cũ maximis Theologis, quos hic inveni mei amãtissimos: metus ne artibus Lojolitarum res turbẽtur in patria. Omitto alias causas istis non leviores. πάντων amor inceptorum operum, quę nulla spes est posse hic perfici, angit me dies noctesque, nisi quod ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ ἀμηχανῶν cogitationes meas in Deum rejicio, & illius divinę providentiæ me totum permitto. Est hic votum & spes bonorum, posse fieri, ut brevi occasione quadam insigni multi huc veniant ex illustri Senatu nostro, & Serenissimi Principis Palatini Consilio. Ego huic publico bonorum voto privatum hoc meum adjicio, ut inter mittendos tu quoque censearis. qui si huc veneris, & ego tuo colloquio frui potuero,

cœlum

cœlum mihi adeptus videbor. Scripsi nuper de libello a me componẽdo. eum scito pridem fuisse Regi maximo traditum: qui nunc quoque in venationibus suis comitem ipsum habere voluit. spero te, cum leges, non improbaturum. Vale nobilissime vir, & longe præstantissime. Scripsimus raptim ad Eliam, in suburbano Episcopi Eliensis, qui Torturam Torti scripsit & alia. Cui viro utinam Ecclesia Dei plures similes haberet Præsules! Iterum vale, & me ama. Kal. August. ꟾ I Ↄ I Ↄ C X I.

EPISTOLA CXC.

EIDEM.

QUum mihi significasset D. Le Sieur, scripturum se isthac, & meas simul curaturum: nolui commitere, quin ad te pauca, vir amplissime, exararem. Scito igitur tuas Kalendis Octobris datas, nudius quintus mihi esse redditas: easque me summa cum voluptate legisse, & quia læta de te narrabant, & quia tuæ constantiæ in suscepto dudum amore mei testes luculentæ erant. Oro Deum immortalem, ut te quam diutissime servet incolumem, tuumque hunc erga me animum velit esse perpetuum. Mihi bonorum, doctorum, & quod supra omnia est, vere piorum amicitia nil quicquam potest accidere jucundius. Te vero, præstantissime Lingelshemi, quanti ipse faciam, & mutuus noster amor quantam mihi jucunditatem afferat, omnes mei familiares norunt. Vtinam existat occasio, quæ tibi huc veniendi necessitatem imponat. scis quid intelligam. Ego multos hic singularis pietatis viros novi, qui id vehementer cupiunt. Verum id θεῷ μελήσει. Ex tuis cognovi, de meis studiis sollicitum te esse. quo etiam nomine ago tibi gratias immortaleis. Omnino postquam huc veni, priora mea studia jacuerunt. Annum amplius integrum familiam & libros expectavi. Tandem venit uxor cum liberis & librorum tertia fere parte. totam bibliothecam meam auferri non permisit Regina. ita partem aliquam habeo, plures desidero, & fere magis necessarios. Accedit, quod vita, quam nunc vivo, aliis me curis occupatum tenet. plerumque enim Regem sequi cogor & alia meditari. Edita nuper est epistola nostra ad Frontonem, quam dudum misissem, si fuisset, cui darem. Nunc aliud scriptũ absolvi, quod si tuas in manus veniat, gratum erit sine dubio: sed ea scriptio, jussu Regis suscepta, vix edetur. Occasionem & argumentum alias tibi exponam. Vale vir præstantissime, & me ama, qui te ex animo veneror. Londini. v. Kal. Dec. C I Ↄ I Ↄ C X I.

EPISTOLA CXC.

EIDEM.

ACcepi literas tuas nudius quintus, vir ampliſſime. Dolui morbo te podagrico fuiſſe implicitum: ac ſtatim Deum oravi, ut hoc te incommodo liberaret, aut cruciatus ſaltem levaret. Cætera in epiſtola tua voluptatem mihi non mediocrem attulerunt. Gaudeo enim tibi, viro tanto, probatam eſſe epiſtolam ad Frontonem. Non omnes probant, ſcio, meam in ſcribendo moderationem. ſunt enim homines, qui præclare de Eccleſia Dei meritos ſe putant, ſi ea ſcripſerint, quæ nemo τῶν ἐξ ἐναντίας ſit lecturus. Nam cum ſint multi inter Pontificios viri optimi & φιλαληθίστατοι, vix tamen aliquem reperias tam patientem, qui maledica aut ſarcaſmis & convitiis plena ſcripta legere amet. memini divinum virum Thuanum, quum illi ſæpe quorundam e noſtris ſcripta commendarem, ſolitum reſpondere, non poſſe ferre ſe illos, qui genere ſcribendi plus deſtruerent, quam doctrina ædificarent. Quod ſi Deus immortalis, cujus gloria ſcopus eſt mearum lucubratiuncularum, cœpto operi faverit, videbis brevi Animadverſiones meas in Baronii Annales, quibus ad illa omnia reſpondetur, quæ finxit ille vir Romanæ potentiæ amplificandæ ſtudio. Putavi optimum factu, ut ad certa capita referrentur, quæ in tomis Annalium merentur reprehenſionem. ſuſcepi jam σὺν Θεῷ illud caput, quod eſt de Papæ in ſpiritualibus & temporalibus poteſtate. Duodecim tomis totidem libros oppono: neque intactum quicquam relinquo. Pudet dicere, quas fraudes viri gravis deprehendam, & quam frequentes. Sed mihi propoſitum eſt ita ſtylum temperare, ut modeſtiam meam omnes ſint laudaturi. Nihil ego fingam in odium Pontificis, quod fit a multis quotidie: nihil detraham judicio veteris Eccleſiæ, quam toto affectu veneror. neque tamen omittam aliquid, quod jure poterit culpari. Gregorium vero VII. ut Stygium τέρας ſuis coloribus deſcribam: prorſuſque Deo propitio teſtatum faciã, veritate nil mihi eſſe antiquius. adſit modo conatibus meis propitius ὁ ἐπὶ πᾶσι. Accepi a veteri amico Gueretino, qui Lutetiæ eſt, repeti librum Arabicum, quo ſum uſus beneficio tuo. Scis partem maximam librorum meorum Lutetiæ adhuc hęrere, in dolia conjectam. Ego, cum ab urbe diſceſſi, prorſus habebam perſuaſum, intra paucos dies fore me rediturum, ſive in Angliam redeundum foret, ſive non. Ex eo factum, ut alienos libros a meis non ſejungerem. Brevi, ut ſpero, certum erit, quid me ſit futurum; ac ſta-

tim

tim librum illum Gueretino tradam: aut, si res trahatur adhuc, jubebo meos, qui Lutetiæ sunt, solvere dolia, & petitioni vestræ satisfacere. neque enim is ego sum, qui velim bis ta me, quod alienum est, peti. Obsecro te, vir nobilissime, brevis temporis usuram mihi concede. non fallam fidem πρὶν μοι χάνοι δ᾽ εὐρεῖα χθών. Vale & me ama. Londini propridie Kal. Mart. CIƆIƆCXII. Excidit mihi ad ea respondere, quæ scribis de nupero scripto quodam meo, nondum publicato. ita est, ut conjicis: respondi illi epistolæ. Cardinalis, qui nunc parat rescriptum, in secessu ad urbem. iraque nostra nondum eduntur, quando Cardinalis factam se inviro epistolæ suæ editionem Vulcano tradidit. si res differtur, curabo exemplum ad te mitti, quo uteris ex animi tui sententia. Mitto tibi exemplar epistolæ ad Frontonem missæ; prius, si nactus fuissem, qui deferret. Gaudeo isthic esse editam, sine epistola, quam ego pro mea non agnosco. Scripsi quædam in eam sententiam, sed non eo fine, ut ederentur. nihil tamen scripsi, quod Rex non viderit. Audio esse Lutetiæ editam aliam epistolam meam ad Frontonem, qua editionem excusabam. ille, ut accepi, hoc aliorsum trahit, & mira fingit. Utinam prodeat illa epistola, parata est responsio, quam lubentissime sis lecturus. Schoppium adversus me scribere, ut illam epistolam ad Frontonem confutet, significatum est. si adversus illum Alastorem calamus erit sumendus, vereor, ne omnis moderationis statim obliviscar. odi enim hominem θεοστυγῆ.

EPISTOLA CXCII.

EIDEM.

AMplissime vir, binas a te paucis diebus accepi. prioribus erat adjunctus liber aureus adversus Bellarmini scelestissimam pro Romani Papæ imperio disputationem. posterioribus carmen adjunxeras, quod ego nondum legi. scribere enim hæc parabam, cum ille fasciculus mihi est allatus. Ago tibi, vir præstantissime, quantas possum maximas gratias, majores acturus, cum auctorem masculi illius scripti indicaveris. Non sum curiosus alieni arcani: sed me ita cepit ejus libelli lectio, ut statim cogitare cœperim, quis illius auctor. Fit enim nescio quomodo, ut quorum gloriæ favemus, eos propius nosse cupiamus. Apparet hominis Galli esse eam opellam; quod si quædam non obstarent, auderem pronunciare τῷ πάνυ Bongarsii ingenium & genium me agnoscere. sed, ut dixi, propter nonnulla hæreo, & ἐπέχω. Quisquis sit, opto illi omnia læta, ut similibus scriptis sæpe rem publicam Christianam juvet.

juvet. Mito tibi epiſtolam ad Cardinalem Perronium hic editam, & aliquanto meliorem Pariſienſi. Adieci præfationem, ut nebulonem quendam Pariſiis libros vomentem quotidie admonerem ſui loci. ridebis credo, cum leges. Schoppii librum avide expecto. quanquam cupidius multo expectarem, ſi poſſem ab illa peſte aliquid ſperare boni. ſcitum enim eſt, etiam ab hoſte capiendam eſſe utilitatem. ſed perditiſſimus Apoſtata quid poteſt boni me docere? itaque, ſi mei arbitrii res eſt, reſponſum non feret. poſſum meas horas in penſo Baroniano melius collocare. Et profecto indignus eſt Schoppius, cujus gratia opus inſtitutum vel ad diem unum intermittam: quod quidem video prolixius futurum, quam putaram. Nam etſi mere Theologica in hac ſcriptione parce attingo, tanta eſt tamen ineptiarum ſeges, ut multa cogar diſſimulare. Videbis aliquid, ſpero, quod te delectet. te delectet atque omnes bonos & veritatis amantes: malos & mendaciorum patronos non parum urat. Efficiam cum bono Deo, cujus unius gloriam ob oculos propoſitam habeo, admiratores illorum Annalium ſuæ pudeat vanitatis, fatuitatis & ſtultitiæ. Verum hoc Θεοῦ μεγάλου ἐν γούνασι κεῖται. nos certe id ſtrenue agimus, quantum per corporis infirmitatem licet. Vidi hic Legatos Sereniſſimi Principis veſtri, fuitque mihi longe gratiſſimum cum nobiliſſimo Pleſſenio non unum colloquium. Ex illo & literis tuis prioribus cognovi de obitu τοῦ μακαρίτου Domini Hippolyti: in cujus morte reſpublica literaria non mediocre damnum fecit. Non morabor te pluribus: tantum petam a te, apud virum clariſſimum Freherum meum ſilentium ut excuſes. accepi autem ante perpaucos dies, quas ipſe fere ante menſes ipſos tres ad me dederat. Ego exiſtimo fuiſſe ipſi redditas, quas mercatoribus Francofurtum petentibus dederam. quibus illum faciebam certiorem de oblato per me libro, quem Sereniſſimo Regi ante biennium fere nuncupavit. Vale, & feſtinationi ignoſce. Londini. a. d. v. Kal. Maj. CIↃIↃCXII. Liberaſti me ſolicitudine magna de Codice Arabico, qui apud Thuanum cum parte majore meorum aſſervatur. ſed brevi Deo dante, conſilium capiam, quid ſit opus facto. Carere enim libris meis diutius non poſſum.

EPISTOLA CXCIII.

EIDEM.

VIr nobiliſſime, cum hinc diſceſſit ampliſſimus Pleſſenius, ita occupatus fui, ut ſcribere ad te non vacaret. Et vero ſcripſeram

ram ante paucos dies, & libellum miseram non magis meum, quam Serenissimi Magnæ Britanniæ Regis. Qui si vestris Theologis parum placuit, scito ne literam quidem ibi esse mihi propriam. De singulis enim Rex deliberavit cum suis Episcopis, viris pietate & doctrina præstantissimis. Scimus, & scriptum ad nos e variis locis, multis multa displicuisse, & graveis de ea scriptione senẽtias dictas esse. sed nos parum ista movent, qui ad omnium defensionem, si id ageretur, parati essemus. Etsi nunc quidem occupatissimi profecto vivimus, dies noctesque disputationibus Baronianis impendentes. non enim ea cura leviter defungimur. Det modo Deus immortalis & vitam & vires tanto oneri pares. sed me nuper currentem inhibuit tristissimus nuncius de obitu viri pietate & doctrina maximi Bongarsii τοῦ νῦν μακαρίτου. O jacturam gravem! amisit patria mea magnum lumen: amisit respublica literarum insigne præsidium. Nihil ἀπεβίστερον, neque probius illo viro: qui in omni genere παιδείας quantus esset, & tu scis optime, præstantissime Lingelshemi, & nemo eruditorum potest ignorare. Ego amico sum orbatus, cujus fidem, sinceram mentem & solidum judicium nunquam satis prædicaverim. Scripserat ad me, se properare in Germaniam, & Francofurti futurum proximis nundinis. Vix illas literas acceperam, cum de ipsius obitu per literas amicorum factus sum certior. ita sæpe consilia nostra aliter longe eveniunt, quam proposueramus. Optassem, si ita Deo esset visum, in Germania potius ipsum obiisse diem suum. Germania ejus memoriæ honorem aliquem habuisset: quod per reformationem Gallicam non licet: quæ ad versum poetæ facta est: ἐν δ' ἰῇ τιμῇ, nosti cætera. Ego virum optimum beatum prædico, qui sit iis malis ereptus, quæ Ecclesiæ Dei videntur impendere. Vale vir amplissime, & me ama. Londini. Nonis Aug. inter fervores Sirii prorsus hic insuetos. CIƆIƆCXII.

Vir amplissime, jam claudebam hanc epistolam, cum literæ mihi allatæ sunt a Davide Hæschelio: ex quibus didici tribui mihi etiam ab amicis fœdas mendas, quibus verba mea furia illa, Schoppium dico, depravavit. statim igitur alteram ad te epistolam exaravi, ut, si tibi probetur consilium, illam isthic cures edendam. ideo exemplar aliena manu descriptum mitto; quod operis poterit exhiberi. Ego tibi rem totam permitto. nam vix potui relegere, tanta celeritate usus sum.

EPISTOLA CXCIV.

EIDEM.

FAsciculum tuum modo accepi. Lætor non displicuisse tibi repentinam scriptiunculam adversus τ̃ ἀλιτηρίου. Laudo consilium tuorum amicorum, qui nolebant te cum illa teterrima bellua collidi. sed magis laudo pietatem tuam, qui hac prudentia usus non es. Quid? pœnitebit te illi Satanæ bellum indixisse, qui omnibus suis scriptis certissime Dei hostem se prodit? qui in Ecclesiastico suo verbum Dei viventis ita contumeliose tractat? qui Papam facit Deum in terris? qui dicit pietatem Christianam tollere omnes Reges? qui Ravaillacum (o superi!) laudat, Henricum magnum vituperat? omitto alia. Recte igitur & pie, vir maxime, qui id genus pestibus displicere laudi te ducere scribis. Ego etiam glorior obrui ab illis pestibus contumeliis. Hærent enim animo meo alte impressa verba *Lucæ*, χαίροντες ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. O me beatum, si etiam ipsam vitam pró gloria Dei Creatoris mei & Redemtoris possim ponere! sed quia hoc non possumus quod possumus, id assidue curamus, ut ingenioli vires ad veritatis defensionem referamus. Vidit optimus & doctissimus Scultetus partem operis inchoati. Et est Deo gratia, quod aliqua saltem pars descripta est, & in tuto posita. Ego enim reputans humanos casus descripsi, quam composueram, ut Archiepiscopi viri maximi & aliorum Episcoporum censuræ illa subjiceretur. sed de his alias plura σὺν τῷ Θεῷ. Vale optime & præstantissime vir, ac me ama. Londini die XXVI. Nov. CIↃIↃCXII. raptim.

EPISTOLA CXCV.

EIDEM.

VIr nobilissime, debeo responsum ad ternas tuarum: puderetque adeo me tantæ ὑπερημερίας, nisi tua diligentia exquisita effecisset, ut ego negligens videri queam. paucis enim diebus omnes illas tres epistolas, accepi. itaque oppressisti me. Sed quas ego tibi grates agam, præstantissime *Lingelshemi*, pro navata opera in conquirendis & mittendis Græculi antagonistæ foliis? Omnino non solum de me bene meritus es, verum etiam de ipso Rege; cui tuum hoc officium accidit longe gratissimum. nam etsi alia habet majora, quæ curet ipsius

Maje-

Majestas, tamen ne sic quidem literas omittit. itaque folia a te missa statim legit; & suum mihi de ea scriptione judicium significavit. Non vult autem Serenissimus Rex, ut ego vel horulam unam ponam in næniis illis confutandis. jubet securum esse, & opus institutum urgere. Quod & facio ea contentione, ut sperem, si Dominus Jesus ceptis benedixerit, brevi partem non pœnitendam typographo me fore traditurum. Ardeo cupiditate cognoscendi judicia bonorum, cum de rebus, quas tracto, tum de ratione scribendi, quam sequor. Ego Deum ἐκτενῶς supplex veneror, ut det scribere sibi grata & Ecclesiæ ipsius non inutilia. Serenissimi Electoris reditum vos isthic vehementer optare, tuæ omnes significant. & videtur omnino æquum ac justum esse vestrum desiderium. sed quod Rex optimus consueta magnificentia nuptias vult curari, mirari aut ægre ferre non debetis. Vt regiam taceam dignitatem, meretur singularis virtus illustrissimæ Principis Dominæ Elizabethæ, ut nuptiis suis hic honos habeatur. sed bene sperate. jam enim ad ipsam ἀκμὴν τῶν πραγμάτων est ventum. Scribebam enim hæc eo die, quo solennitas nuptiarum erat inchoanda. Verum ista omnia e vestrorum literis vobis sunt nota. Quod superest, Deum supplex veneror, ut te servet ψυχῇ καὶ σώματι. Vale. Londini VII. Eid. Febr. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CXCVI.

EIDEM.

VIr amplissime, omnes tuas accepi, & quas misisti chartas. Quæ etsi malæ sunt, a bono tamen affectu tuo proficiscitur, quod tanto studio illas ad me mittas. Non possum exprimere, quantum eo nomine me tibi censeam obnoxium. Rex ipse non parum tibi debet. Nam ejus Majestati gratum est videre, quid diabolus per suos moliatur, & quantum possit. Isti boni viri, si possent me parricidii reum facere, beatos se putarent. Gratia Deo immortali, quod nihil habent, quod objiciant. peccata enim mea tegit Dei bonitas. illi autem Satanicum virus produnt, & libidinem calumniandi, etiam cum deest argumentum. Quid facerent, si ego aut alii ejusdem professionis artem doceremus mentiendi, pejerandi, Reges occidendi? Sed quis ille est, cujus præfationem misisti? risi cum illas ineptias legi, & statim Regi ostendi, qui affatim risit. iterum ago tibi gratias quantas possum maximas. Liber Ledresserio inscriptus, ab amico meo est compositus, viro pietate & doctrina insigni, cujus verum nomen sine dubio audisti. Is est

Deſiderius Heraldus, qui Arnobium olim, nuper Tertulliani Apologeticon edidit. plura ab eo ingenio volēte Deo ſperari poſſunt. Nos dolium urgemus noſtrum, & ea paramus, quæ ſceleſtis hominibus cordolium ſunt allatura. Benedicat modo inceptis Deus opt. max. cujus honori labores noſtros conſecramus. plura cupiebam: ſed jam otii copia non eſt. Vale vir maxime, & vive felix quam diutiſſime. Lond. die XIX. Febr. CIƆIƆCXIII.

EPISTOLA CXCVII.

EIDEM.

NObiliſſime vir, ſignificavi jam tibi literis non unis, omnes tuas fuiſſe probe curatas. Gratias etiam egi tibi, quantas poteram maximas, hoc eſt, quantas debeo, pro navata opera in mittendis foliis Grȩculi nebulonis. Noli putare aliquid moleſtiæ ex illo fatuo libro me cepiſſe. Ego Dei gratia non ita vixi, ut bonorum offenſionem metuere debeam. Illum parricidarum defenſorem odi, & certo conſilio depinxi ſuis coloribus. Non muto factum, nec erit ulla unquam dies, quo me pœniteat parricidialis doctrinȩ aſſertorem laceraſſe. Viſus mihi ſum levare nonnihil dolorem, quem immanis cædes mei magni Mæcenatis mihi impoſuerat. Nihil dixi de Græculo, quod veriſſimum non ſit. Faciat idem in me, & gratias habebo. illa maledicta, quibus appetor, arrogantia, perfidia, avaritia, in me non cadunt. ſi avarus fuiſſem, potui Lutetiæ ingenti mercede conſcientiam addicere. quod ut facerem, quid relictum eſt intactum? Mirareris, vir præſtantiſſime, ſi omnia ſcires [illegible]. ſed me, Dei gratia, nihil rei humanæ moverit, dum adſpiro ad cœleſtia. Quid me dico? uxor mea omnes omnium conatus fortiter contempſit ſemper, & ex animo eſt deteſtata. Quod me imperitum clamitat; eſto. at tanto turpius erit ab hoc imperito tot tamque aſininos Baronii errores eſſe confutatos. Videbis brevi Deo dante, & fortaſſe miraberis ſtuporem hominis, neque illius ſolum, ſed & Bellarmini. Verum de his alias Deo volente, qui te ſervet, & mihi amorem tuum. Non potui ad Dominum Freherum ſcribere, quam vehementer optarem. & illi, & τῷ πάνυ Pleſſenio, & clariſſimo Sculteto, ſi iſthic ſunt a meis verbis, niſi grave, amiciſſimam ſalutem. Vale. IV. Eid. April. CIƆIƆCXIII. Quæ tibi has reddet, veteri amicitia mihi & uxori conjuncta eſt, petoque a te, ut illam tua benevolentia digneris.

EPISTOLA CXCVIII.

EIDEM.

NObilissime vir, paucis diebus priusquam Londino proficiscerer, tuas accepi, & quicquid superat de libro Græculi. qui sceleratus etsi μάλιστα σκώπτει αὐτοῦ, parum tamen me movet. animadverti enim e paucis paginis, quas inspexi, θεογνῆ Cretensem nihil pensi habere, quid dicat, imo quid comminiscatur, modo aliquid Satanæ instinctu comminiscatur. Itaque simul librum abjeci & curam omnem respondendi. Opus enim dies noctesque urgeo, quod favente Deo immortali instar apologiæ adversus omnes omnium canum latratus est futurum. Ea potissimum fine Oxonium veni, ut in hac instructissima Bibliotheca libros quosdam percurrerem, qui Londini mihi non sunt inventi. Hic inter alios pietate doctrinaque insignes viros amicum reperi ante mihi ignotum, qui magna alacritate respondere τῷ κόλακί τῳ Græculo instituit. Ille me admonuit ter in illo brevi libello objici mihi patris mei suspendium. Obstupui ad hanc inauditam malignitatem. Nam vel ex hoc uno certo mihi constat, Diabolum esse τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους, qui eas nænias Græculo dictitavit. Pater meus ante annos XXVII. & quod excurrit, Diç Vocontiorum in Delphinatu ipsis Kalendis Januariis in morbum incidit. Habuerat ea die concionem ad nobilitatem in ea urbe comitia agentem, in qua vir pius & sanctus αὐτὸς αὐτοῦ κρείττων γενόμενος zeli incomparabilis specimen ediderat. Itaque totus sudore madens e suggestu descendit: mox illum febris occupat; quæ lenta erat nec vehemēs, sed continua. mensem integrum ægrotavit. Kal. Febr. animam DEO Creatori placide reddidit: elatus est humeris honestissimorum civium: deduxerunt funus cives omnes, & Gallicæ nobilitatis ejus provinciæ pars maxima. Ingemuit morti illius tota provincia, neque hoc nesciunt Jesuitæ, qui Turnoni habitant, aut in aliis vicinis oppidis. Quis igitur negabit Jesuitam impurum, qui id mendacium excogitavit, omnes impudentiæ lineas esse supergressum? sed facit, quod Jesuitam decet, quod parricidialis doctrinæ defensorem, quod hæreticum perditissimum. Ego, dum vivam, dabo operam, ut omnes inimici DEI, id est, omnes Jesuitæ me odio habeant. Non enim melius probavero me piis & bonis omnibus, quam si illa Satanæ progenies me oderit quam vehementissime. Equidem in hac illustrissima Academia tantum omnium doctorum benevolentiam sum expertus, tantaque illorum fuit contentio, quo

quo me cunctis honoribus ab Academia deferri solitis honestarent, nunquam ut par sim futurus meritis eorum erga me celebrandis. Titulos tamen omnes respui, benevolentia tantorum virorum contentus: neque decere ætatem meam ratus, ut cupiditati ipsorum morem gererem. sed moror te. Vale, vir præstantissime & me semper ama. Oxonii x. Kal. Jun. CIↃIↃCXIII. Peto a te, ut verbis meis amplissimos viros Plessenium & Freherum ne graveris salutare.

EPISTOLA CXCIX.

EIDEM.

VIr nobilissime, nihil habeo, quod ad te scribam: scribo tamen instituti tenendi causa & ut scias nihil esse mihi jucundius, quam per literas tecum loqui, quando præsens non possum. Scito operis mei partem jam tertiam esse editam τῇ τοῦ πανλίου Θεοῦ χάριτι. inserui digressionem adversus Ἐπιάλτην Græculum acrem & ipso dignam. Erat animus separatim illam edere, & isthuc mittere ad has nundinas. Sed quia uxor hæret adhuc in Galliis, non sum ausus irritare illos θεοστυγεῖς crabrones. Mandavi uxori iter instituenti, ut diligenter curaret quærendum inter meos libros illum Arabicum, qui ad Bibliothecam vestram pertinet. spero ipsam mandati memorem futuram. Quod si vel ea tamen de causa in Gallias mihi esset eundum, faxo σὺν τῷ Θεῷ εἰπεῖν, ut fide nihil mihi esse antiquius intelligas. Verum, ut dixi, spero uxorem id negotium curaturam. scio enim esse illi cordi, quicquid scit mihi esse. Operis editi exemplum tibi statim sum missurus DEO volente & faciente. Qui te servet, vir amplissime, & tuis inceptis omnibus benedicat. Vale. Londini v. Eidus Aug. CIↃIↃCXIII. Viris amplissimis Plessenio & Frehero officiosissimam salutem meis verbis nuncies velim.

EPISTOLA CC.

EIDEM.

VIr nobiliss. ipsa mearũ ad te raritas potest tibi indicio esse, nõ cessare me & opus institutũ serio urgere. Sed narro tibi editionẽ primę partis meæ responsionis esse jã penitus absolutã, si excipias indices & præfationes, quæ futuræ sunt uberiores, &, ut spero, bonis & piis lectu

lectu non injucundæ. Vides quantopere superbiant οἱ ἐξ ἐναντίας de istis Annalibus, & de eorum authore. Puta te visurum, Deo propitio, anatomen hominis, in qua & virtutes & vitia ob oculos præponentur. pudebit fortasse istos, qui pro sano tantopere sunt admirati corpus tot tantisque ἕλκεσι βρύον. Sed tuum esto judicium, vir doctissime καὶ ἀδέκαστε. Vale & me ama. Viris amplissimis Plessenio & Frehero, nisi grave est, multam a me salutem. Londini. IV. Kal. Febr. CIƆIƆCXIV. Audebone, vir amplissime, te orare, ut quas mitto, Turlacum cutes perferendas? audebo, & spero te facturum.

EPISTOLA CCI.

EIDEM.

VIr nobilissime, tandem gratia Dei perducta est ad umbilicum pars prima operis magni mei. Habes duo exemplaria, quæ jussi tradi vel clarissimo Grutero, vel alicui mercatori Heidelbergensi, ut unum tibi servares, pignus observantiæ meæ erga te, alterum, si placet, mitteres ad Dominum Buwinckhausen, tibi scio probe notum. Non potui ad illum nunc scribere, neque ad ullum fere alium amicorum meorum. Et vides qua festinatione hæc parem. spero opus non fore bonis ingratum. Scito deesse prolegomena ad lectorem, in quibus χαρακτηρικῶς describitur Baronius. illa quoque scio te libenter lecturum. sunt autem etiam illa edita uno aut altero folio excepto. sed moror te. Vale & me ama. Londini Nonis. CIƆIƆCXIV.

EPISTOLA CCII.

EIDEM.

VIr nobilissime, novissimas tuas, quibus erant adjunctæ veteris amici mei Samuelis Bernardi literæ, nuper accepi. Petieram ab ipso consilium, deberemne Principi, cui inservit, operis mei exemplar unum mittere. Non ita pridem ipse ab eo acceperam colloquii Gonteriani narrationem, jussu Principis, ut ajebat, ad me missam. Volui igitur quasi vices rependere. sed jam deest mihi facultas librum in eam rem paratum isthuc mittendi. Puto pervenisse ad manus tuas destinatum tibi exemplar. Itaque judicium tuum expecto; judicium dico, & acrem,

acrem, si me amas, & mea dignaris tua lectione, censuram. scio quam sit facile in tam gravi argumento errare & labi. Ego autẽ, etsi delectatus semper sum illis literis, ad scribendũ tamen de eo argumento nunc primũ accedo. summa voti mei in suscipienda ea scriptione fuit, ut quasi decimam studiorum meorum Deo immortali persolverem. Olim venerandus parens meus, cùm ego illi notas in Diogenem offerrem, & de meis inceptis ad rem literariam promovendam multa, juvenili more narrarem: respondit mihi, laudare se quidem propositum meum, καὶ τὸ πρὸς τὰ μαθήματα ἐρῶν: cæterum pluris se vel unicam observationem facturum ad libros sacros pertinentem, quam illa omnia, quorum spem illi feceram. Hæsit animo meo penitus infixa viri optimi vox illa: semperque ex illo tempore [illegible] sum conatus. Quod si editione hujus operis piorum judicia sum promeritus, magnas Deo immortali gratias sum acturus, & horam fatalem animo æquissimo sum expectaturus. Deinceps vero, quæ me studia sint habitura, incertum habeo. Patria me repetit, nisi brevi rediero, graves inimicitias mihi denuncians. Ego liberis meis hic prospicere commodis privatus, quæ hactenus e Gallia percepi non possũ. Jubet quidẽ me Rex Serenissimus & [illegible] bono esse animo: sed meministi Homerici Oraculi: αἰδὼς οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι. Ego autẽ, si quis mortaliũ, frõtẽ infirmã habeo: quo ingenio qui sunt, & in aulis versantur, næ illi hæredes non multum juvant. In patriam si rediero, Polybianum scilicet Commentarium adornabo Θεοῦ θέλοντος: sin me providentia divina hic detinuerit & faverit ceptis ὁ Σωτὴρ, in examinãdis Annalibus Baronianis me exercebo. Est animus formã veteris Ecclesiæ qua internam, qua externam, positis affectibus quod pauci fecerunt, accuratissime explicare. Vides animi mei æstum, & consiliorum τὸ ἄπορον. sed expediet me, spero, ex his difficultatibus ὁ μέγας ἐν οὐρανῷ Θεὸς, cujus unius est ἐκ τῶν ἀπόρων πόρον εὑρίσκειν. Eum veneror ut te servet, vir amicissime. Viris amplissimis Plessenio, & Freheto officiosissimam salutem velim a me nuncies. Vale Londini. III. Eidus Aprilis. CIƆIƆCXIV. Cum voles ad me literas mittere, peto a te, ut ad virum illum honestum eas dirigas, qui negotia Serenissimi Electoris in hac aula gerit. Nam ad quem tuas bis misisti, hominum opera utitur, qui grandem pecuniam pro singulis exemplis a me exigunt. De effigie optimi virorum Bongarsii habeo magnas gratias. Nescio quam bene habeat inscriptio epistolæ, quam scribo ad Dominum Marchionem Badensem. Te rogo, ut videas, an nil sit reprehensione dignum, potiusque ut epistolam remittas, quam deferendam cures, si quid in ea parte sit peccatum: de quo moneri a te cupio. Iterum Vale.

EPISTO-

EPISTOLA CCIII.

GEVERHARTO ELMENHORSTIO.

GRatæ mihi, eruditissime vir, quas a te accepi: ex quibus & eruditionem tuam & amorem erga nos perspexi. Huic tuo affectui laudes fero acceptas, quas larga manu in nos conjicis. Non negaverim, pro ea ingenii sane modici copia, quod est in nobis, tentasse me omnia, qui possET opera nostra literis esse non inutilis. sed hoc tanto studio quantum profecerim non scio. illud scio nulla ex parte egregiæ voluntati nostræ facultatem respondere. Taceo illa tot incommoda, quæ assidue sumus experti vel maxima. Verum ista mitto, & venio ad te, id est, Juvenalem tuum, quem edi a te quamprimum cupio. Habeo aliquot manuscripta exemplaria: quæ si propius isthinc abessem, tibi mitterem. nunc cum id commode non potest, videbo, si quid λόγου ἄξιον in illis possit reperiri. Addam & nostras in aliquot locos notas, si modo per otium licet. sum enim occupatissimus. sed nitar, &, spero, efficiam ne officium hac in re meum possis desiderare. Vale Lutetiæ Parisiorum. XIII. Kal. Sext. Juliani. CIↃIↃCII.

EPISTOLA CCIV.

EIDEM.

ACcepi, eruditissime Geverharte, quas ad me dedisti, opinor, omnes. Primis respondi statim: alteris literis, quia eram cum illas accepi, ut fere semper, occupatissimus, priusquam responderem, tertia tua epistola me oppressit in ipso articulo. Parabam enim isthuc fasciculum ad illustrissimum Scaligerum, ad te, & alios amicos meos, cum tuæ mihi sunt redditæ. Quod igitur diligentia tua officium meum antevertisti, velim persuasissimum tibi sit, nulla mea culpa factum: sed per assiduas occupationes meas, quæ & plurimæ sunt & molestissimæ. Quare neque de collatione exemplarium MSSC Juvenalis fidem meam liberare adhuc possum: neque de poliendo commentario, quem scripsimus de Critica, vel cogitare. Urgemur enim nunc cum maxime auctorum post Suetonium novam cũ uberioribus notis editionem: quæ si ad umbilicum semel fuerit perducta, & vitam cum otio benignus Deus produxerit, multa, ut spero, quæ habemus non inchoata, sed affecta, brevi edemus. In his est prope jam absolutus commentarius de lectis & stragula veterum veste, qui liber non leviter nos aliquando exercuit. sequetur postea is, de quo nuper scripsisti: nescio an accuratior, sed prolixior certe, nisi fallor, exspectatione tua futu-

futurus. Est enim pulcherrimum argumentum, & cujus notitia omnibus, qui in literis serio versantur, sit necessaria. Verum ista, quoniam tempore opus est, Deo permittimus. Vale vir eruditissime. Lutetiæ Parisiorum. v. Eid. Nov. CIↃIↃCI.

EPISTOLA CCV.

EIDEM.

GRatum mihi fuit, quod longo adeo intervallo rediisti ad inchoatam olim mutuarum literarum scriptionem. Ego etsi occupatissimus vivo, non patiar tamen Θεοῦ θέλοντος, ut meum in hac parte officium possis desiderare. Accepi etiam quos misisti libros, pro quibus ago tibi gratias maximas. Tradidi affini tuo, qui tuas mihi reddidit, ἀντίδωρον levidense, epistolas duas, quas hic & scripsi & publicavi. Nunc scito in examinandis Baronii annalibus totum esse me. Nam Romanenses id agunt, ut pro omnibus Ecclesiasticarum rerum scriptoribus unum imperitis obtrudant Baronium: cui ego etsi suam laudem non cupio ire ademptum, vere tamen affirmare posse videor, in tanta mole scriptionis non pauciora esse λυγρὰ quam ἐσθλά. Atqui illa hodie jubentur credi. Nos igitur fraudem hanc serio castigare instituimus cum bono Deo. Jam operis pars est absoluta, & prælo subjecta. postquam illa editio fuerit ad umbilicum perducta, sustinebo paullisper, & judicia hominum præstolabor. Interim non desinit Satan per suos ministros, maxime autem per Jesuitas, me lacessere, & plaustra conviciorum in me congerere. Omnium vero hostium meorum truculentissimus & furiosissimus est Andreas Eudæmon, Græculus, Cretensis, Jesuita. Huic quia fingere ausus, parentem meum τῷ μαγγ-ανείῳ laqueo vitam finiisse, paucis paginis respondi. Si absoluta fuisset illius libelli editio, misissem ad te. Cupio enim omnes bonos querelæ meæ notitiam habere. Brevi mittam, spero, tabellarii opportunitatem nactus. Vale, & me ama. Londini, Prid. Kal. Jun. CIↃIↃCXIII.
De Schoppio bene mones. Scito opera illius nonnulla non solum hic jussu sapientissimi Regis, sed etiam Lutetiæ eodem annitente publice cremata esse manu carnificis. Ego adversus illam belluam scripsi epistolam, quam mittam, si potero.

EPISTO-

EPISTOLA CCVI.

GOTHOFREDO JUNGERMANNO.

IAm exaraveram literas ad amicos per Germaniam mittendas, cum tuæ mihi sunt redditæ, optime & eruditissime Jungermanne. Quia nihil responsi acceperam ad postremas mearum, incredibilem in modum eram de te sollicitus. Ago Deo gratias immortales, quod melius tecum agitur, quam suspicabar. Eundem supplex oro, ut quod incepit in te, perficiat, & priores vires tibi reddat ὁλοκλήρως. Mihi ægre erit, donec te plane convaluisse intellexero. neque enim mediocris est meus in te amor. quanquam etiamsi id non esset, non poteram tamen literas amare, ut te non vehementer amarem, bono illarum natum. O illum diem videam, cum tu me beabis illo εὐαγγελίῳ de recuperatis pristinis viribus ἐξ ὁλοκλήρου. Interim bono animo te esse jubeo: afflictorum non minus quam καλῶς ἐχόντων pater est, qui nutu cælum & terras temperat. ejus arcana providentia omnia accidunt quæ accidunt. & quod caput est, ita nobis expedire statuere debemus, quoties aliquid etiam τῶν ἀπευκτῶν nobis evenit. Quod si vere Christiani sumus, ea demum vera sapientia est, velle quicquid Deus vult. Sed spero de te omnia læta. In Harpocratione te versari gaudeo, & te hortor, ut & illum brevi edas. De locis propositis scribam alio tempore. nunc enim raptim ista exarabam, postquam omnes meas tradidissem, incertus cui traderem. Notas Lojolitæ in epistolam Nysseni a nobis editam vidi, & ingemui non eo loco esse me, ubi respondere possem libere. nam tacere malo, quam non vela pandere orationi. Evincerem istos nebulones, quicquid prætexant, λοιδορεῖσθαι τῇ κτίσει περὶ τοῦ κτίσματος. evincerem illum asinum calumniari scire, idque insulse, aliud nihil. pudorem denique illi aliquem expressissem, nisi plane depuduit. sed hæc alias pluribus. Vale corculum meum. Lutetiæ Parisiorum. v. Eid. Sept. CIƆIƆCIX.

EPISTOLA CCVII.

GVILELMO

CAMBDENO.

NOn Anglos solum tuos, vir doctissime, opere illo tuo semper victuro tibi obstrinxisti, sed omnes quotquot ubique sunt veteris historiæ amantes & cupidi. In queis cum ego nomen profitear meum, persuasum velim habeas, ut literarum sic tui, qui tantum in literis potes, studiosissimum me esse. Omnia in tuis scriptis mirifice mihi placent, ingenium, diligentia, eruditio, & quod supra omnia est judicium. Ut scias me non temere & πρὸς τὴν χάριν hæc scribere, sed plane ἀφελῶς & ex animi sententia, indicabo tibi, quod mihi aliquando venit in mentem tecum loquenti, hoc est, librum tuum legenti. Scribis enim *Britbaniam* dictam a *Brith* & *tania*. *Taniam* esse Græcis terram, regionem. profers autoritatem Glossariorum: quibus equidem sine locuplete teste fidem arbitrabor nunquam. Aut igitur doceat me aliquis ταινίαν apud scriptorem aliquem ea notione positum; aut mihi accredat eam vocem Græcam non esse nec quicquam significare. Non dubito autem fingendæ illi præbuisse occasionem dictionem ταινία, quæ est quando ponitur pro terræ lingula vel ora. eam memini aliquoties apud Strabonem & alios etiam offendisse scriptam depravate. Inde origo figmenti & somnii ejus, qui primus in Lexicon suum τὸ ταινία annotavit. In eodem sermone quod ais præcise adeo, tria sola præter Britanniam majorum regionum nomina quæ in T A N I A terminentur reperiri: *Mauritaniam*, *Lusitaniam*, *Aquitaniam*: caussam non video cur *Capetaniam* & *Occitaniam* omisetis. Hæc & pauca id genus alia annotabam, dum eximium illud opus percurro. quæ etsi levia sunt, tamen ut de iis te consulerem, pervicit amicissimi doctissimique & tui studiosissimi viri Richardi Thomsonis hortatio. Is mihi in sermonibus sæpius affirmavit, fore tibi pergratum si de communibus studiis tecum per literas conferrem. Ut illi deinceps constet apud me fides, in te nunc situm. Ita enim intelligam gratas tibi meas fuisse, si pari munere me redhostieris, & meorum errorum monueris.

nueris. Sic mihi quicquid opto contingat, ut hoc gratius facere nihil mihi potes. Vale vir doctiſſime. Gen. Nonis Nov. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCVIII.

GVILELMO

RANCHINO.

ET literas tuas & quem muneri miſiſti libellum, Ranchine præſtantiſſime, accepi nudiuſquartus. Non puto exſpectare te, ut de eo ſcripto quid ſentiam, tibi aperiam. neque enim te fugit, etſi olim ſtudio juris non parum ſumus oblectati, tamen earum rerum judicium noſtrum non eſſe; elegantiam certe ſermonis, ſummamque antiquitatis peritiam, qua velut emblemate pulcherrimo graviora ſtudia ornaſti, agnovi & (ita me omnes Muſæ ament) miratus ſum. Beaſti igitur me quod exſtare in muſeo meo eximium iſtud ſingularis doctrinæ tuæ ſimul & amoris erga me teſtimonium voluiſti. Nam quod tu εἰρωνευόμενος (ſic enim interpretor) a cucullis periculum ei fuiſſe ſcribis: voluiſti nempe, quid mihi de meis ſcriptis eſſet ſperandum, comiter indicare. Illis vero eveniat quicquid lege fati quo nata ſunt continetur. Vere & ex animi ſententia dicam, non curat Hippoclides. Mens nobis animuſque ſemper fuit, eritque porro rem literariam pro virili ire adjutum. Cæterum Marti & Muſis quam parum conveniat, nos non latet. Quo magis ſubit mirari conſtans adeo veſtrum ſtudium in hac rutuba, ut ait Varro, jacentes ubique bonas artes & literas e pulvere excitandi. Maſte eſtote, viri magni & vere generoſi, virtutis hujus & conſtantiæ. Pergite modo uti cœpiſtis, & conatibus DEUM adfuturum ſperate. Quod autem viſum vobis me potiſſimum eligere, cujus in eam rem opera utamini, alba nimis mente ſim, niſi veſtrum hic potius erga me agnoſcam ſtudium, quam probem judicium. Novi enim ipſe me: quam ſit, inquam, mihi ſupellex curta probe novi. Putabam equidem, dum me, dum ſeculum iſtud intuebar, ſatius fore ut quod pridem erat inſtitutum omitteretur. & jam ſcilicet in utramque ſecurus dormiebam, cum ecce de improviſo tale nihil cogitanti, veſtrę mihi literę afferuntur. Mirum dictu quã ſim repẽte illarum lectione immutatus. Exiſtimavi enim

non sine numine inditam vobis hanc mentem: ut si toties tam amanter vocatus haud sequerer, non optime tantum de nobis meritos viros offenderem, sed ipsum consilii autorem primum. Igitur (quod Deus Optimus Maximus bene vestræ reipublicæ, bene mihi velit evenire) statui illico rem mox perficere. Ea fine certũ hominẽ ad vos mittere visum, qui hunc animi mei sensum vobis indicaret. Erat namque multis gravissimisq; de caussis prorsus necessarium, si quid hujus futurum est, fieri id quantocius. Illas tibi commemorare isto loco supersedebo; persuadeo enim mihi lecturum te quas publice civitati vestræ scripsi: quod quidem ut facias, te oro atque obtestor, meque ut in omnibus juves, quæ ad mea & meorum commoda pertinere intelliges. Equidem ut vestræ obtemperarem voluntati, omnia uti par erat postposui & insuperhabui. Athenæum ipsum, cujus pridem, ut scis, inchoata mihi editio, destituere animus est. Jure igitur meo facturus videor, si fidem tuam, Ranchine clarissime, appellavero, & te iterum per ipsum amicitiæ præsidem Deum obsecravero, videas sollicite, ecquid e re cum vestra publica, tum etiam mea hoc incœptum sit futurum. Dein si ita sedet vobis, efficias pro ea qua merito polles gratia & autoritate, ut isthic mihi meisque quibus rebus cunque poterit, consulatur. Sancte polliceor tibi, si nos cura tua fueris dignatus, futurum nunquam ut te pœniteat. Fateor referendæ pro meritis gratiæ imparem & esse me & semper futurum. sed habeo quem exhibeam fidejussorem. DEUM dico immortalem, quem tibi debitorem delegabo, precibusque fatigabo, ut omnia bonorum genera quam cumulatissime tibi tuisque præstet. Vale vir clarissime & me ama. Gen. a. d. IX. Kal. Oct. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCIX.

EIDEM.

EXspectabam literas tuas & reditum tabellarii, quem ad vos misi, animo suspenso præstolabar, cum de sua ad vos profectione fecit me certiorem qui tibi has reddet. Is est Sarraceni nostri filius, & patris caussa, cui omnia debeo, & suo etiam merito mihi ex animo medullitus dilectus. Igitur facere non quitus sum, quin isthuc proficiscenti hoc schedium traderem, velut tesseram aliquam hospitalem, qua tibi de meliore nota eum commendarem. Quod equidem ita studiose & diligenter facio, ut nihil queam magis. Fac juvenis hujus periculum: præstabo vel periculo existimationis meæ dignum tua (cum ita dico, memini quem alloquar) amicitia. Itaque peto a te, Ranchine

chine clarissime, teq; per eã qua me prosequeris amicitiam obtestor, ut optimo huic & nostræ disciplinę alumno adolescenti aditum ad te istis literis esse reclusum atque patefactum velis. quicquid ejus caussa feceris, id ego mihi præstitum interpretabor. Vale, vir magne, & me ama. Iterum dico , μετέωρος vestras exspectabam cum ista scriberem. Scripsi raptim, Gen. a. d. Idus. Oct. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCX.

EIDEM.

CUm a nobis discessisti, Ranchine doctissime, & brevi rediturum te sperabam, & literas isthuc me daturum ad te sæpius. quod ne facerem hactenus, multa me impedierunt: morbus primum meus & uxoris proximi a tuo discessu temporis facultatem mihi eripuit. deinde ubi in gratiam cum valetudine redii, mox te adventurum persuasus sum. Scripsi tamen (sic me Musæ omnes ament) ante mensem. sed cum rumor de vestro omnium reditu in dies crebresceret, affirmassetque mihi matrona lectissima uxor tua nullas se amplius ad te literas daturam: meam epistolam ipse conscidi, ne in alienas fortasse manus veniret. Hæc commemoravi tibi, non tam ut meam negligentiam irem excusatum; quam ut scires valde fefellisse te nostram exspectationem, qui cæteris revertentibus isthic maneas. Id enim didici nunc ipsum cum ex aliorum sermonibus, tum ex verbis conjugis tuæ. Non possum verbis tibi satis exprimere, quantum hic illam nuntius afflixerit, quantum lacrimarum fuderit, postquam novissimas tuas legit. Puto, qui tam miti animo sis & φιλόστοργος si scias quam inique tuam hanc moram illa ferat, haud alio fore tibi opus protelo, ut itineri te statim accingas. Sed non dubito graves quę te isthic detinent caussas esse. quare consilium tuum nullus reprehendo. Deum potius obsecro servet te salvum & incolumem, tibique ea efficiendi quæ [illegible] det vires ac facultatem. Persuade tamen tibi, exspectatione reditus tui nullum mihi unquam tempus visum esse longius. Nihil dicam de nostra amicitia, quæ profecto nostrum hoc divortium æquo animo ferre non potest. hoc scito multa post discessum tuum contigisse, quæ tui acre desiderium in nobis excitent. Equidem expertus sum hisce diebus in te non maxima, homo homini quantum præstaret. nam cum de bimestri stipendio ageretur, mutire omnes, hærere, verba denique, aliud nihil dare. Tum egomet mecum cogitare cœpi, si nunc tanta ἀπορία καὶ ἀμηχανία, quid deinceps sperem futurum?

Sed

Sed nimirum tu aberas, Ranchine amicissime: qui si adesses, facile viam aliquam inires, qua mihi id præstaretur, quod promissum est. Te igitur exspectabimus, verum accelera: ne si diutius afueris, aliquid accidat plane contra animi tui sententiam. Fuisse te isthic nostri memorem ex iis intellexi, quas ad me scripsisti. ago igitur tibi gratias quantas possum maximas. Nam quod nihil promoveris, non eo minus me tibi devinxisti. Video fatum esse omnium bonorum, ut in illis locis ubi es parum sine immensa auri copia possint. Quare omittamus, censeo, has cogitationes & alia curemus. Literas meas curasse te cum fide lætatus sum. Peto a te etiam atque etjam, salutem meis verbis omnibus illis nunties, ad quos scripseram. Quod si doctissimus Secranus isthic esset, scripsissem ad illum, sed mihi frater ejus nuper significavit se in dies ipsum exspectare. Veruntamen si aliter res habet, velim illum a me quam amantissime salutes. Vale vir præstantissime. Mompelii Idibus Junii. CIↃIↃXCVII. raptim.

EPISTOLA CCXI.

GVITARDO

RATÆO.

AMplissime præsul, diuturni silentii & cessationis ab officio scribendi da quæso veniam serio petenti. Causam non prætexam, ut fieri amat in talibus, otii inopiam, argumenti penuriam, & id genus. Quare etsi vere possem προφασίζεσθαι, malo tamen culpam semel agnoscere & deprecari. Tu vero de me quidvis tibi persuade; modo ne obrepsisse animo nostro oblivionem aliquam putes tui adversum me meosque amoris. μὴ τοῦτο φίλον Διὶ πατρὶ γένοιτο. Vivet vigebitque in animo nostro jucundissima tui & virtutum tuarum recordatio, dum terras colemus. Perge modo, Præsul clarissime, nos amare: non quia admodum mereamur, sed quia convenit constantiæ tuæ & commodissimis moribus. quos si quis qui novit & non amat, is mihi sacer est atque intestabilis. Ceterum qui has tibi redditurus est, unice mihi commendatus a Baudio nostro, ut tibi porro a me commendaretur. En illum tibi trado in clientelam: simul oro te, gratia tua dignum putes, quem eruditus adeo vir tam sollicite commendet. Vale præsul amplissime. Lugd. Conv. a. d. VI. Eid. Sept. CIↃIↃXCIX.

EPISTO-

EPISTOLA CCXII.

HEBELO BRUNERIO.

QUantæ voluptati mihi epiſtola tua fuerit, vir doctiſſime, vel ex eo cognoſcas, quod eidem lectę ſtatim reſponſum hoc exaravi, quãvis occupatiſſimus: ſed facere non potui, quin grati animi hanc cuicuimodi ſignificationem tibi darem. Ago igitur tibi gratias ex animo pro iſta humanitate, quam mihi exhibes. Noli enim dubitare fuiſſe mihi gratiſſimum, ea intelligere quæ ſcripſiſti. Pervenerat jam ad manus meas inſcriptio libelli adverſus me ſcripti, quæ ſimul autoris nomen & inſignem ejus rabiem prę ſe ferebat. Miratus ſum primo, potuiſſe reperiri hominẽ qui nulla injuria, non dicto, non facto a me provocatus, animi cauſa ſtilum in me ſtringeret: tam violenter præſertim, tam furioſe, & διαβολικῶς. mox tamen collegi me, & ſemel apud animũ meũ conſtitui omnium canum latratus contemnere. Itaq; neque legi, neque legam unquam ſcelesti illius veſana ſcripta. Quid enim mihi cum illo? Serio tibi confirmo, nunquam fore ut obliviſcar, hominẽ me eſſe, illũ canem, neque in certamẽ adeo turpe ſum deſcenſurus. Erunt alii, erunt ſcio, qui meam vicem & ipſum & eos, quorum ille eſt emiſſarius, ſuis coloribus depingant. Ego ſi ad pugnandum convertam animum, paratum jam habeo majoris dignationis antagoniſtam, quicum in rerum pulcherrimarum diſquiſitione me exerceam. verum hęc Θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. De itinere quod in Græciam & Aſiam cogitas, gratum fuit ex te cognoſcere. atque ego Deum veneror, ut te ſervet & incolumem ad nos reducat. Non dubito fore tibi aliquam vel Romæ vel Conſtantinopoli occaſionem proficiendi in Arabicis; ſi minus quantum cupis, certe quantũ alibi non potuiſſes. Scis eo in genere nullã rem æque deſiderari ac Lexici alicujus auxilium. nullum enim adhuc eſt editum. Joſephus Scaliger, vir divinus, & quem ſoli ſpernunt hoſtes literarum & veritatis, ingens opus confecit: ſed de cujus editione quid ſperare poſſimus, neſcio. imo hoc potius metuo, nullam admodum tanti theſauri fruendi ſpem nobis ſupereſſe. Ego autem miratus ſum perſæpe, qui factum ſit, ut viri magni, qui eam linguam illuſtrare iſthic ceperant, ab incepto deſtiterint. quod ſane non oportuit factum. & oro te, ſi quid potes, accende viros doctiſſimos, quos tibi notos jam eſſe non dubito, cupiditate operis perficiendi. De Laurentio Archiatro viro clariſſimo memor ero, ut ſi poteſt fieri tuis commodis aliquo modo conſulatur. Vale, & ſcribe ut cepiſti. Lutetiæ Pariſiorum VII.

 Kal.

Kal. Sext. CIƆIƆCV. De Hottomanno quę isthic jactantur, falsa esse scito. ille in eadē mecum domo habitat, & mihi intus & in cute est notus.

EPISTOLA CCXIII.

HECTORI BOVRICIO.

PAuci dies sunt, cum tuas accepi, vir doctissime. Quam grata autem mihi tua illa epistola fuerit elegantissime & humanissime scripta, noli quærere. Habent hoc literarum studia, ut omnes eorundem sacrorum participes sibi invicem concilient. Quemadmodum igitur opinio alicujus eruditionis me ut amares effecit: sic eadem causa fic te mihi carum reddidit, ut posthac te inter primos meorum amicorum sim numeraturus. Atque ego de nuper inter nos contracta amicitia eo melius spero, quia intervenit illi quasi proxeneta vir amplissimus & integerrimus Johannes Saecma, quicum vetus necessitudo mihi intercedit. Ego non ita pridem literas ad ipsum dedi, quæ an fuerint ipsi redditæ nondum scio: scripsissem & nunc, nisi otium defuisset. Sum enim dies noctesque occupatus in opere conscribendo, quo errores Cæsaris Baronii conditoris Annalium Ecclesiasticorum palam facio. Sunt autem plurimi & crassissimi interdum. Atqui hodie qui jurarunt in verba Pontificis Rom. unum nobis obtrudunt Baronium, quasi is esset solus omni exceptione major historiæ Ecclesiasticæ vindex. Nos illi suam gloriam non invidemus, sed ut auctoritate illius purpurati antiqua veritas opprimatur, id vero ferre æquo animo non possumus. Irritabo scio crabrones, qui agmine facto in me irruent, sed me istud non movet. τὸ γὰρ δὴ μέλ' ἐμέ. veritas inquam, cui uni libare ad Dei immortalis gloriam optamus. Ea cura excussit mihi de manibus longarum vigiliarum opus, commentarios in Polybium. Sed quamdiu in Anglia futurus sum, video statuendum mihi esse, ut ab earum literarum seria meditatione semper abstineam. Nam Rex optimus atque ἀπβίσπλ@ rebus theologicis ita delectatur, ut aliis curis literariis non multum operæ impendat. Ego autem quæ nunc scribo, ante multos annos fui scripturus, si id mihi *Lutetiæ* fuisset permissum. Brevi, sicut spero, pars aliqua operis mei edetur. quod viris antiquæ pietatis peritis si placuerit, magnas Deo immortali gratias sum acturus. Hostes aut contemptores veteris Ecclesiæ quid sint judicaturi, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Sed moror te. Vale vir doctissime, & quod facis me ama. *Lond.* v. Eid. Mart. CIƆIƆC XIII.

EPISTOLA CCXIV.

EIDEM.

INter curas plurimas hæc ad te ſcribo, vir doctiſſime. quo minus brevitatem mearum debes mirari. Cum plus otii nactus fuero, ſcribam ad te uberius, σὺν Θεῷ εἰπεῖν. Scito occupatum me eſſe in operis editione, de quo nuper ſcripſi. Jam fere centum folia ſunt edita, nondum tamen ad metam perveni hujus primæ partis quæ nunc editur. Magna diligentia uſi ſumus, ut iſtos, qui ſe ἀναμάρτητοι videri poſtulant, ſuæ infirmitatis admoneremus. Utinam & noſtri omnes conſentirent in defenſione veræ doctrinæ. Quod patres noſtri viri maximi ex ſumma pietate ædificaverant, nos levitate noſtra deſtruimus. Sed miſſum facio hunc ſermonem, Deum venerans ut Eccleſiæ ſuæ miſereatur. Idemque te, vir doctiſſime, ſervet, inceptiſque tuis benedicat. Vale. Lond. IV. Non. Sept. CIƆ IƆC XIII.

EPISTOLA CCXV.

HENRICO LINDENBROGIO.

TU quidem, eruditiſſime Henrice, ſic ad me ſcribis, quaſi nunc primum inter nos literarum inſtitueretur commercium. Ego tamen videor meminiſſe, ante ſex credo annos, antequam Genevam relinquerem, & accepiſſe literas a te & ſtatim reſpondiſſe. Perierunt credo meæ neque tibi unquam viſæ. At animo noſtro jugis ex illo tui memoria hæſit, & eruditionis tuæ atque virtutum æſtimatio. Quod igitur κατὰ δεύτερον πλοῦν τοῦ αὐτοῦ λόγου laceſſis iterum, & ad ſcriptionem provocas, rem facis gratiſſimam. de notis vero, quas miſiſti, multum te amo. Sum ſane nunc in eo, ut opera noſtra lucis aliquid nobiliſſimæ hiſtoriæ ſcriptoribus accedat. ſed me εἰρωνικῶς destituunt multa neceſſaria præſidia, Et erat fortaſſe ſatius Camarinam hanc non movere, niſi pudor vetaret inchoatum opus ἀπλάδωτον deſerere. Piget certe incepti: cum poſſemus ſtudiis melioribus hoc temporis impendere. Nam in ea urbe me nunc eſſe, quæ invito licet ac reluctanti plurimum temporis ſuffuretur, ſcit optime Fridericus frater tuus, quicum mihi vetus jam & arctiſſima intercedit amicitia. Vale eruditiſſime vir, & me conſtanter ama. Lutetiæ Pariſ. III. Non. Mai. CIƆIƆCII.

EPISTOLA CCXVI.

HENRICO SAVILIO.

ET ex literis non unis Richardi Thomſonis, Savili clariſſime, intellexi pridem, & nuper ex ejuſdem ſermone plenius cognovi me, qui tuam eximiam eruditionem maximaſque virtutes amo juxtaque colo, viciſſim a te non vulgarem in modum diligi. Beavit me vir amiciſſimus iſto nuntio. non enim mihi aut gratius aut jucundius poteſt quicquam contingere, quam ſi nos noſtraque ſtudia iis probari ſenſero, quos ſua virtus & ſcientia in eum evexit locum, quem tu, Savili, vel fatente invidia hodie inter Μουσάων θεράποντας obtines. Me vero ita novem ſorores ament, ut lætis hauſi auribus noſtras te eſſe aliquid putare nugas. Cur enim ego apud te diſſimulem, ſummæ voluptati mihi eſſe non improbari ſcripta noſtra ei viro, quem certo ſcio poſſe talium rerum vindicare ſibi judicium? Quod igitur a doctis hominibus noſtri libelli interdum iſthic lectitentur, (ſic enim audio) id non auctori ſuo æque debent ac tibi. plus enim ad illorum commendationem tuum unius judicium quam noſtrum ingenium attuliſſe nullus dubito. Quum itaque vel iſto nomine tantum me tibi debere fatear quam exſolvere nunquam poſſim: tamen quia ingenui animi eſt, ut ille ait, cui multum debeas eidem velle debere quam plurimum, petere a te non verebor, teque obnixe orare, ut in Polybii editione quam σὺν τῷ Θεῷ molior, opem feras laboranti, tuoque labore meum adjutes. Poſſe te hoc ſatis ſcio: non nolle, id quoque perſuaſus ſum. Hæc ſpes mea ſi non decollaverit, & cœptis Deus adfuerit, de eo præſtantiſſimo ſcriptore τοὺς φιλομαθεῖς τῶν ἀνθρώπων jubebo eſſe ſecuros. quantum enim cumque illud eſt, quod potero (parum eſſe fateor) ſed tamen quantumcunque potero ad ejus lucem conferre, bona fide vires experiri certum eſt. Unum adhuc eſt quod nos moretur: ſum enim in Athenæo τὸ νῦν ὅλος καὶ πᾶς. ea cura ſimul liberati fuerimus, ad Polybium mentem animumque convertemus: velit modo Deus Opt. Max. Hunc veneror ſupplex, ut te quam diutiſſime velit eſſe ſalvum atque incolumem. Vale. Gen. a. d. III. Nonas Nov. CIϽIϽXCVI.

EPISTOLA CCXVII.

HIERONYMO COMELINO.

DEcimus sextus hic, opinor, dies est, Comeline amicissime, cum postremis tuis respondi. eas literas Regio adolescenti Anglo Theologię studioso dedi: neque dubito esse illas ad te perlatas. Quo loco esset suscepta nobis Athenæi editio, & quousque tunc pervenissemus, ex illis intellexisti: quid postea sit factum, frater Paulus Stephanus verbis melius narrabit. Cum igitur nullum mihi aliud sit relictum scribendi argumentum, pluribus non tenebo te; nisi ut te orem, sis promissi memor, & quod nuper omisisti penitus, id nunc tanto cumulatiore mẽ sura præstes. Cum primum una erimus, contractum apud te æs alienum vel βιβλία ἀντὶ βιβλίων rependens vel alia ratione expungam. Apuleji Apologiam si quando pares sub incudem revocare, id mihi significes velim. Vale vir amicissime. Gen. a. d. VI. Kal. Sept. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCXVIII.

EIDEM.

BRevissimæ epistolæ tuę vel schedio potius respondebo non multo liberalius. Quod mea gratia fratri commodaveris, fecisti rem gratissimam mihi, & magnas habeo agoque gratias. feceris δι' ὅλ' ἄν se fraude tua, ut erat in XII. Utinam & Procopium, cujus spem fecisti, tradidisses ipsi. Nam Athenæus noster opinione mea citius ad umbilicum, spero, perducetur. cujus quidem contextus omnis paulo post Jan. Kal. σὺν Θεῷ absolvetur. Supererunt illi tot indices, non omittendi quia necessarii. de iis ut tecum ageret frater, mandaram. mihi enim nihil unquã fuit cum indicibus aut porro futurum est. ἀρχῆ labor ille ἄφατος, quem jam sustinui in recensendo anctore, & qui superest adhuc non minor in animadversionibus nostris colligendis componendisq;. Spondeo mihi per Dei benignitatem & clementiã, futurum opus & me & te dignum. Sed cum illi ante absolutam editionẽ Athenæi manum admovere non possim, vel tacente me vides ἀδύνατον esse, ut ad vernũ mercatum res ad exitũ perducatur. Quod igitur in Seneca & Etymologico & Theocrito fecisti, separatim Athenęum expones unum: vel paullulum exspectabis. Quid tibi animo sedeat, facies me quam primum ut sciam. Libellos a te non quos sperabam omnes accepi, sed istos: Heliodorum,

Scaligeri in Theocritum, Pisidam, Philonem, Nonnum, Basilium Seleuciæ Ep. &c. Codini excerpta a Dusa versa: non sine admiratione mea, cur novam in Curopalatem appendicem omisisses. cur item Eunapium. Crede mihi, amicissime Comeline, quod tuos libros mihi a te mitti cupio omnes, non facio quia hic emere nolim: sed quia non possum. Nostris enim bibliopolis ita mens læva est, ut tua quæ fere πρὸς τὸ ἄλφιτον non putant facere, advehere negligant. Fabrum excipio, qui non adeo omnino socors est. Ab eo emi quæ ille habuit tuorum. De Chrysostomo non ante habebo gratiam, quam ad Tornæsium scripseris ut eum mihi tradat. Hactenus inutilia mihi sunt quæ misisti. ita ille obstinato animo pernegat daturum ante mandatum tuum. Jam hæc quidem verbosa epistola est, non Laconica, ut proposueram. Est tamen quod adjiciam. Nuper cum isthic esset frater jussu patris, expertus sum non esse aptos curandæ editioni Athenæi nostri, quorum fidei negotium ipse commiserat. quippe duo fuerunt juvenes, qui corrigendi laborem in se curamque susceperunt: atque alter eorum usu & peritia linguæ Græcæ luculenter instructus, rudis artis typographicæ καὶ τῆς ἀεὶ πάντων τριβῆς fuit: alter in hac satis versatus, πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν merus ἔξω τοῦ λόγου. Omnis igitur humeris meis incumberet labor: cui ferendo cum propter studia, munus meum & gravissimum morbum in quem incidi par non essem, cum etiam omnia experiunda putarem, priusquam operas dimitterem quas ægre tandem frater nactus erat; ut neque illæ dissiparentur, & ego ærumnis liberarer, dum frater exspectatur, tradidi ipsis Turnebi illius ut scis περιμαχήτου quosdam libellos edendos. memor non fuisse ingratum tibi quod ante biennium simili occasione ausus eram apud Laimarium. Res est non magna: vix enim ad XIX folia opuscula illa pervenerunt. Et tamen siquid in ea re contra tua commoda factum putarem, invenirem facile aliquam machinam, ut tibi ἐκτὸς πημάτων πόδα ponerem. Velis ergo agnoscere pro tuis, quę sunt edita, an non, si lubet indicabis. Est autem editus commentarius Turnebi in libros de Legibus & de Fato. Vale & illud scito, cum hæc scribebam, fuisse me inibi, ut post dies paucos Monspelium cum familia migrarem. Satis enim hic cum * * luctati sumus. DEUS fortunet hoc consilium. Non est quod verearis offuturam Athenæo nostro hanc migrationem: proderit magis. plura de ea re scribam brevi. En epistolam Laconicam. Iterum vale. Gen. a. d. VI. Id. Nov. CIƆ IƆ XCV.

EPISTO-

EPISTOLA CCXIX.

HUGONI GROTIO.

VIr magne, ex quo me Dei voluntas & admiranda providentia in hoc regnum traduxit, volui sæpe commercium literarum tecum instaurare. nam & amo te dudum sincero affectu, & tuam virtutem pari pietate junctam summopere pro eo ac debeo veneror. Sed me hactenus vel otium defecit vel te dignum argumentum. Quod quidem etjam nunc cum maxime mihi deest: ne tamen perpetuo silerem, usus sum occasione oblata. nam quum libellum hic ediderim Regis sapientissimi jussu, cujus argumentum scio tibi non improbatum iri, placuit eum ad te mittere, si nihil aliud, saltem ut scires vivere me tui memorem & plane amantem. Rogarem te ut mutuum facias, nisi certo confiderem fore te in suscepto semel amore mei firmum ac constantem. Deus immortalis te servet. Vale vir præstantissime. Londini Kal. Dec. CIↃ IↃCXI.

EPISTOLA CCXX.

EIDEM.

VIr amplissime, beasti me literis iis quas superioribus diebus a te accepi. Nam quod pacis & concordiæ studia tibi esse curæ ostendis, ne dici quidem potest quantam ea res mihi voluptatem afferat. Vides in patria tua, quam facile sit hodie rixas concitare inter fratres, quam sit difficile excitatas sedare. Puta ubique Bataviam esse. tanta omnibus in locis φιλονείκων copia, qui pacem in Ecclesia fovere inter ἀσύμφορον habent aut ne id quidem. Parum est quod amor concordiæ illorum animis οὐκ ἐνιζάνει: novi multos quibus nullum hominum genus ita suspectum & exosum est ut τὸ τῶν εἰρηνοποιῶν. Quo magis demiratus sum Regis Jacobi pietatem, qui veritatis studium ita amplectitur, ut a studio non recedat unitatis. Poteram multa de hoc argumento scribere. sed quia cogito ad tuam epistolam χρυσῶν χρυσέπεσιν serio respondere, ubi primo iis de rebus cum Serenissimi Regis Majestate egero, scribendi finem nunc faciam: Deum supplex orans, ut tibi hunc servet animum & omni benedictionum genere te cumulet. Vale vir magne & me ama, ac meas exspecta σὺν γε τῷ Θεῷ brevi. Londini xv. Kal. Febr.

Febr. CIↃIↃCXII. Amplissimum D. vandermylium (nisi grave est) a me salutes velim. Si τὸν πάνυ Heinsium videris, quæso meis verbis illum amantissime saluta. Misi nuper ad illum notas quasdam e manuscriptis in Theophrastum, quas an acceperit nescio. non vacavit nunc ad illum literas dare.

EPISTOLA CCXXI.

EIDEM.

Literis tuis suavissimis sine mora respondissē, si fuisset Rex Serenissimus in urbe. Nam qui scirem ejus Majestatem non sine voluptate epistolam tuam fore lecturam, priusquam tibi respondeo, volui tuas ipsi ostendere. neque vero spe mea falsus sum. Sapientissimus enim Rex, & pacis atque concordiæ studiosissimus sic quæ scripseras legit, ut tuam pietatem pari prudentia junctam satis laudare non possit. Optaret ejus Majestas, eodem essent tecum animo omnes qui hodie in regnis aut rebuspublicis Christianis ad gubernacula sedent. neque dubitat, magno Ecclesiæ Dei bono id futurum. Probat etiam mirum in modum quod suggeris consilium de procuranda omnibus modis inter nostros saltem concordia. Quod si ratione aliqua Deo propitio posset effici, pro certo Rex habet multos viros bonos, qui hodie ἀμηχανοῦντες, quo se vertant in tantis nostrorum discordiis, R.P. tyrannidem gementes ferunt, libertati conscientiarum suarum fore consulturos. Equidem de aliarum regionum Pontificiis nihil volo pronuntiare: de meis Gallis hoc videor posse affirmare: optimum quemque inter illos diem Domini exspectare & cum anilium superstitionum tum Romanæ tyrannidis defensores ex animo detestari. Amplius dico, nec dico temere: si in nostra Gallia ea reformatio esset instituta quæ formam veteris Ecclesiæ non adeo immutasset, multa hominum millia nostris partibus fuisse accessura, quæ nunc a doctrina ecclesiarum nostrarum sunt alienissima. Hoc ego quũ nostris ministris in Gallia sępe dicerē, paucos inveni qui ἐπιθυμίαν suam æquis ac moderatis consiliis non anteferrent. Hic longe aliter animati sunt & Rex & e Clero Anglicano doctissimus quisque. Inveni in hoc regno plures Episcopos doctrina & pietate eximios, qui easdem tecum dies noctesque animo volvunt cogitationes. Neque vero dubium mihi est, si ullum existeret principium, aut occasio ulla emergeret efficiendi id ipsum, de quo prudentissime est a te scriptum, & Serenissimum Regem, & totam Ecclesiam Anglicanam atque in primis reverendissimos Episcopos omnia experturos, quo pium adeo

adeo negotium promoveretur. Voluit Regis Majestas jussitque me hoc tibi significare. De Concilio tamen cogendo, diutius esse deliberandum existimat: petitque a te ut serves hanc mentem, & tua consilia nobiscū velis communicare; ut ego ipsius Majestati referam, si quid erit, quod scire ipsam cupias. Vale vir magne. Londini VI. Kal. Febr. CIƆIƆCXII.

EPISTOLA CCXXII.

EIDEM.

Literis tuis quas paulo ante acceperam, respondi affatim, præstantissime Groti, ante dies paucos. Significavi tibi quanta cum animi voluptate Serenissimus Rex tuam illam prudentissime καὶ εὐσεβέστατα scriptam epistolam legerit. Sciebam ego non aliud Regis futurum de iis quæ scribebas judicium. Itaque ad ejus Majestatem tuas statim misi: quas, si meas accepisti, fuisse ipsi gratissimas non ignoras. Non repeto nunc cætera quæ nuper scripsi. tantum te rogabo, ut quas istis adjeci cures deferendas. Scripsi jam semel ad Bertium & etiam Vorstium, quę jussus fueram scribere. Faxit Deus, ut pio fine tota illa controversia terminetur. Ad clarissimum Heinsium scribere nunc non potui, & debet ille quaternis mearum responsionem. miror unde hoc illius silentiū. πάρεργα μὲν οὐκ ἐθαύμαζον. Utinam ipse valeat. Deus te servet, vir magne. Amabo te τὰς σὰς τῷ λύδῳ curato. Vale Londini XIV. Kal. Mart. stylo Anglic. CIƆIƆCXII.

EPISTOLA CCXXIII.

EIDEM.

Nuper postquam tuas accepi, accidit commodum, ut evocarer a Serenissimo Rege in aulam. Usus sum ea occasione, ut Majestati ipsius epistolam tuam pietatis & prudentiæ plenam ostenderem, deque proposito negotio pluribus cùm ipso agerem. Non morabor te longa oratione: sum enim occupatissimus, & tabellarius urget. Id solum dicam, & omni asseveratione tibi confirmabo, ita animatum Regem esse, ut nulla in re sit defuturus votis bonorum, si ullam ipsi Deus Opt. Max. occasionem obtulerit promovendæ ipsius gloriæ, & de Ecclesia Christi bene merendi. Hanc de sua pietate persuasionem Rex sapientissimus alte infixam tuo & bonorum omnium animis esse cupit. Quod igitur scribis, non tibi soli, verum etiam aliis piis & prudentibus

videri, incumbendum esse in eam curam, ut Ecclesiarum Reformatarum Synodus cogatur; respondet Rex, sibi quoque a multis annis idem esse votum, idque sæpissime se precibus suis a Deo petiisse. Verum hac de re cogitanti tot difficultates animo subiisse, ut velle hoc tentare, id vero sibi videretur ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν. Nam quomodo conveniet Synodus, nisi indicta fuerit? aut quis hoc rerum statu jus sibi arrogabit concilium indicendi? Sibi quidem nolle se hoc vindicare: qui meminerit universę Ecclesiæ se membrum esse, non caput. nolle autem committere, ut rerum imperitis aut malevolis ὑπὸ φιλαρχίας aliena curare possit videri. Quod si illustrissimi Ordines consilium tentandi omnia in eum finem probarint & suum hunc animum sibi aperuerint; pollicetur Serenissimus Rex, fore id sibi longe gratissimum, & tam sanctum propositum omni opera atque studio esse se adjuturum. Quamobrem tuæ jam partes sunt, vir præstantissime, ut illustrissimorum Ordinum animos explores, & de Serenissimo Magnæ Britanniæ Rege omnia ipsis prolixe pollicearis, quæ a tanto Principe vero fidei vere Catholicæ defensore possunt sperari. Probabit Rex dictis factisque suis, semper puritate Religionis & concordia inter Ecclesiæ Dei membra nihil sibi esse antiquius. Veneror supplex Deum immortalem, ut & Regi & omnibus qui paci Ecclesiæ cupiunt esse consultum, recta consilia suggerat. Omnino arduum hoc & insperatum opus est: sed Θεοῦ θέλοντος καὶ τὰ ἄπορα πάντα πόριμα. Illi honos, laus & gloria εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. idemque te, optime Groti, servet, & tuis inceptis benedicat. Vale Londini IX. Kal. Mart. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXXIV.

EIDEM.

Significavi nuper, cum novi nescio quid libelli tibi mitterem, epistolam tuam illam me accepisse, qua tuum consilium de publicandis Ecclesiarum Reformatarum confessionibus aperiebas. Postea etiam altera tua mihi est reddita epistola, qua rationem exponis promovendi generosissimi incepti, cujus tibi dudum venit in mentem. Non est quod longis ambagibus tua morer tempora. Breviter sic habe: quæcunque hactenus super eo maximi momenti negotio sunt a te scripta, ea videri sapientissimo Regi ab optima mente & singulari prudentia esse profecta. Itaque solet ὁ ἀπβίστος Princeps tuas epistolas non sine voluptate legere, & plures ejusmodi συμφερόντων, qualis ipse es, tuæ Reip.

Reip. optare, imo Reip. Christianæ. Quæ si hodie similibus consiliis regeretur, a spe concordiæ non esset adeo aliena. Quoniam autem Serenissimus Rex jam in aliis negotiis totus est, non potest ejus Majestas nunc huic curæ sic vacare ut optaret. Tu interim, præstantissime vir, age quod agis; & tuam solertiam in tam pio proposito exerce. Ego maximum Regem non desinam παραθήγειν καὶ αὐτὸν ἐποτρύνειν, ut se dabunt occasiones, & ferent ipsius negotia. Quæ scribebas de confessionibus nostrarum Ecclesiarum, isthic, nisi fallor, possent commodius perfici: ubi neque eruditorum Theologorum copia deest, & libros edendi ratio est quam hic aliquanto expeditior. Mihi quidem illi curæ vacare non licet, qui totus jam sum in disputationibus adversus Cardinalem Baronium susceptis. Nam quia eo rem videmus rediisse, ut adversariis nostris canon antiquitatis Ecclesiasticæ sint Baroniani Annales, faciundum duxi, ut illos commonerem, quam sit οὐκ ἀσφαλὴς ὁ κανών. Spero sane si faverit operi ὁ ἐπουράνιος πατὴρ, effecturum me, ut admiratores illorum Annalium suæ pudeat inscitiæ & fatuitatis quæ summa est. Servabo tamen institutum, ut debitam laudem auctori non eam ademptum, neque malitiose carpam quæ possint excusari: quod hodie solenne est nostrorum hominum peccatum. Sed ex ipso opere melius meam mentem capies: idque brevi si Jesus Christus ὁ θεάνθρωπος vires fuerit largitus. Vale vir magne, & me ama. Londini Kal. Maj. stylo veteri. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXXV.

EIDEM.

VIr magne, proficiscenti huic meo amico ad vos non potui non dare aliquid literarum, ut notitiam illi tuam conciliarem. Vir est pietate & doctrina excellens, & simplicitate morum inter suos conspicuus. Scripsit opus ingens ad literas Arabicas illustrandas. sed priusquam sua ederet, certo scire voluit, quid restaret spei de editione thesauri τ̃ μονογενοῦς ἔργου. Scripsi ad clarissimum Heinsium, ut benigne hunc excipiat, quod non dubito facturum. καὶ πάντα μὲν πάντῃ. Nos hic in exspectatione sumus adventus Electoris Palatini, ut perficiatur quod inchoatum est negotium ἀγαθῇ τύχῃ. Si quem offendero in ejus comitatu aptum ei negotio promovendo, de quo sæpe egimus, imminebo occasioni, & lapidem omnem movebo, siquidem spes aliqua fructus fuerit ostensa. Scribunt amici, quos isthic habeo, graves de me querelas passim apud vos jactari: de hæresibus quę in epistola ad Cardin.

Perronium continentur. Non miror, neque indignor, neque ἐπιζη-μαι. prævidi namque hoc futurum. Habeo βεβαιωτὰς omnium quæ scripsi satis, credo, idoneos. Vale vir præstantissime, & me ama. Londini Kal. August. CIↃIↃCXII. Rogavi Cl. Heinsium, ut si posset fieri in professione literarum Arabicarum isthic occuparetur industria viri admirandi in eo genere παιδείας Th. Erpenii, quem credo ipse nosti. Vestras enim est, educatus in Academia Lugduno-Batava. Bene merebitur de literis, qui otium illi viro procuraverit. in quo te & posse multum scimus, & velle etiam nostra caussa aliquid confidimus.

EPISTOLA CCXXVI.

EIDEM.

VIr amplissime, lætatus sũ nõ displicuisse tibi quę nuper misi libellũ. At quam multi erunt e nostris qui dãnabunt? Jam e Gallia plures literæ huc venerunt querelarum plenæ, imo gravissimarum accusationum. Nam plerisque meorum Gallorũ norma veri est ab antiqua fide abire quam longissime. Ego nihil scripsi de quo non sæpissime cum magno Rege & doctissimis Episcopis deliberaverim. Itaq; clamoribus ἀμούσων & θορυβοποιῶν non magis moveor quã Scioppii perditissimi nebulonis ineptiis. Si dabit Deus immortalis perficere quod nunc habeo prę manibus opus, intelligent æqui lectores, qua diligentia hoc genus scriptores πεπλανηκότας ὑπερῷν, & multo magis quanta flagremus cupiditate promovendæ gloriæ Domini Jesu. Quod superest, peto a te majorem in modum, ut quem mitto fasciculum cures ad Lydium. Quædam ibi sunt chartæ Clemengii, quibus est illi opus. Deus te servet, vir magne. Vale Londini prid. Kal. Jul. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXXVII.

EIDEM.

VIr præstantissime, si quantum voluptatis e tuis capio, tantum & otii suppeteret ad confabulandum per literas tecum; haberes me importunum congerronem. Sed mihi omnem ejus rei facultatem curæ, negotia, studia denique eripiunt. Nam & occupatissimus fere sum: præsertim cum Rex optimus est in urbe aut ad urbem. tum autem operis suscepti magnitudo ea est, ut ægre a proposito divellar. Videbis, si DEUS immortalis faverit inceptis, novi generis scriptionem :

rerum

rerum nempe veteris Ecclesiæ nudam & simplicem explicationem, sine affectu partium. Nihil maligne fingimus, nihil veri dissimulamus, omnia ad gloriam Dei referimus, non ad partium victoriam. B. vero imperitiam, fatuitatem, stuporem sine dubio miraberis. Nam qui summam religionis faciunt P. R. adorare, illis B. quanto in pretio sit non te fugit. Quid .rgo dicturi sunt, quando videbunt certis argumentis demonstrari illum melioris totius literaturæ fuisse imperitissimum? Et nos quidem summa moderatione semper utemur: sed non propterea odium τῶν πλημμελούντων vitabimus. Ne illis quidem, satis scio, gratum erit opus nostrum, qui omnes opiniones χθὲς καὶ πρώην natas, volunt semper obtinuisse in Ecclesia DEI, & insano errore quicquid non probant, putant esse recens & ab Antichristo excogitatum. Isti sunt qui in epistola ad Cardinalem Perronium fœdas hæreses deprehendunt, & gravissime de me pronuntiant. Est quidam in regione vestra Theologus, vir bonus & mei amans, qui nuper libere scripsit suum de illa epistola judicium. damnat non pauca ut parum Theologice scripta; *quædam execrari se ait toto animo*: sic enim loquitur, & addit, velle se accurate meos errores mihi demonstrare. qui si quantum est novorum librorum evolvat, nihil afferre poterit, cur aut Rex sapientissimus, aut eruditissimi Episcopi hujus regni aut ipse literulam unam in ea responsione velimus mutatam. Te aliter judicare de illo libello lætatur Serenissimus Rex, lætantur & Episcopi gravissimi, quibus tua pietas & singularis doctrina non sunt incognitæ. Deus hanc tibi mentem servet, eandemque aliis suggerat; ut tandem aliqua patefiat illius negotii promovendi ratio, de quo non unis jam literis inter nos egimus. Scribam ea super re ad te brevi plura volente Deo. Vale vir magne. Londini IV. Non. Jul. CIↃIↃCXII. Peto a te, ut quas tuis adjeci cures perferendas. Invitus hoc tibi oneris impono: sed cogit necessitas.

EPISTOLA CCXXVIII.

EIDEM.

VIr amplissime, quod rariores ad te do literas, caussam scito esse meas occupationes, quæ vix aliquas mihi succisivas relinquunt horas. Operis quod sum aggressus magnitudinem & difficultatẽ nunc demũ inrelligo, quando γνησιοχεῖν fas non est. Neq; vero in cõfurandis nęniis Baronianis magnus mihi est labor. pueriles sępe sũt; ipse indoctus,

ἄμυστος, ἀδιολόγητος. Sed labor eſt in ea parte, quam ipſe mihi ἐξ ἐπιμέτρου impoſui. Nam quia id egerat B. ut ſuæ hiſtoriæ primus hic tomus probationes contineret omnium eorum, quæ hodie in controverſiam vocantur: nos contra evertere ejus diſputationes non contenti, id agimus ut fidem veterum in ſingulis capitibus proponamus. Videbis σὺν Θεῷ εἰπεῖν diſputationem de Cœna Domini, accurata diligentia elaboratam. de qua tuum, vir magne, judicium geſtit jam animus cognoſcere. Hoc interim pro certo habe: nullam me novam hæreſin allaturum: veterem doctrinam πάσῃ σπουδῇ καὶ μερίμνῃ illuſtraturum: quæ hodie ab aliis ignoratur & odio habetur, ab aliis ſceleſte jactatur & ab iiſdem evertitur. Ante duos, opinor, menſes pars prima prælis ſubjicietur, ſi voluerit ὁ ἐπὶ πᾶσι. urgeor enim a maximo Rege. Vale vir ampliſſime, & me ama. Londini IX. Kal. Mart. CIↃIↃCXII. Quas hic adjeci velim cures reddendas, quo nihil mihi gratius feceris.

EPISTOLA CCXXIX.

EIDEM.

VIr maxime, reverſus domum inveni famulum D. Decani Paulini, qui me heri ſui verbis rogavit, ut te cras mane ad prandium ducerem ad ſe. Quum reſpondiſſem, non poſſe id a me fieri, quia die craſtina Rex eſſet adeundus: de proximo die voluit idem a me impetrare. Negavi eandem ob cauſſam. Ille non quievit, donec de quarta feria (diem Mercurii vocant) & tuam & meam fidem obligaſſem. ſumpſi hoc mihi jure noſtræ amicitiæ, ut etiam pro te ſponderem. Spero te quod actum eſt ratum habiturum. Sin aliter videatur, fac me ut ſciam. Vale, vir amiciſſime.

EPISTOLA CCXXX.

EIDEM.

VIr ampliſſime, quod oblitus ſum tibi dicere, cum apud te fui, brevi hoc pittacio tibi ſignificabo. ὁ πάνυ Elienſis heri quæſivit a me, quando te eſſet viſurus. dixi te vel Mercurii vel Jovis die ad illum cogitare. petiit ille tum a me, ubi tu hoſpitum haberes. cum in eo eſſem, ut tuum ipſi diverſorium indicarem, & de die certi aliquid conſtituerem: ecce Regem qui ſuo interventu colloquium noſtrum abrupit.

pit. Quare nihil certi constitutum. Sed fieri potest, ut D. Episcopus ad te mittat. Volui igitur nescius ne esses quid egissemus. Tu condictæ diei apud D. Decanum memineris. Vale, καὶ δι᾽ ἡμερῶν ἀξιόλ. Dominus Jesus annos tuos multiplicet. De carmine iterum te appello. semel enim frontem perfricui; sed ea lege, ut meas lucubratiunculas prius inspicias diligentius, quam scriptioni te accingas. Atque utinam maximi Heinsii Græcos versus mihi exprimere queas. Tu igitur operi meo apud illum præbere testimonium debebis domum reversus. Vestris duorum testimoniis nullum aliud adjicietur.

EPISTOLA CCXXXI.

EIDEM.

VIr amplissime, cum heri in te incidi, veniebam ab aula: ubi regem conveneram, sed occupatiorem, & qui serio quodam sermone me detinuit, quamdiu cum ipsius Majestate fui. Ita factum ut non potuerim, quod maxime optabam, tui mentionem facere. Sed egi apud D. Episcopum Bathoniensem, qui a Regis latere non discedit, ut Regi significaret, quod ipse volui illi indicare. Hodie redeundi in aulam vix erit mihi facultas. cras Deo dante iturus sum, nisi intellexero D. Bathoniensem præstitisse, quod recepit facturum. Vale vir amplissime. Cum eris expeditus ab aliis curis, nihil mihi gratius tuo colloquio: atque ego ad te non raro itabo σὺν τῷ Θεῷ. Qui te servet. πάλιν αὖ καὶ πάλιν ἔῤῥωσο. D. Eliensis ægrotabat heri, nec fuit in aula.

EPISTOLA CCXXXII.

EIDEM.

VIr præstantissime, quod non possum coram & στόμα πρὸς στόμα, id facio absens per literas; ut tecum sermones feram. Valde autem dolemus & nobilissimus Savilius & ego, non licuisse tibi per tua negotia hoc iter una nobiscum conficere. Equidem si potuissem illud differre, non carerem nunc facultate confabulandi tecum: (quo nihil mihi jucundius in vita memini contigisse. Sed ea est conditio τῶν ἀνθρωπίνων ἡδέων, ut semper aliquid aloes habeant admixtum, neque sint τελέως γλυκεῖα, sed ὅλως γλυκύπικρα. Sæpissime hoc sum antea expertus, sed nunquam illustrius quam hoc tempore. Nam quum justas lætitiæ

caussas

caussas habeam, quod nobilissima fruar bibliotheca: quod tamen eam ob caussam te mihi carendum est & suavissima tua consuetudine, vix mihi jam grata sunt, quæ absque eo fuisset gratissima erant futura. Dabo operam σὺν τῷ ἁγίῳ Θεῷ ut accelerem reditum tua unius gratia. Verum de meis rebus certiora narrabo proximis literis, volente facienteque Deo. Qui te servet, vir maxime, & tuos omnes collegas, nominatim D. cognatum, vel affinem tuum. Vale. Oxonii VII. Eid. Maj. CIↃIↃCXIII. D. Savilius te amantissime salutat: valde irascens tuis negotiis, quæ te isthic detinuerunt.

EPISTOLA CCXXXIII.

EIDEM.

NOn possum verbis exprimere, quam varie sim affectus lectione tuarum literarum, quas accepi binas eodem tempore. Priores dolorem mihi μανικὸν ὅσον attulerunt, quod de viro summo, quem scis a me summopere coli, omnia δυσχερῆ καὶ λυπηρὰ narrarent. Is vir τ' ἄλλα admirandus quantum possit σοὶ τὸ מלך ne tu quidem nescis. Itaque metui statim, ne moderatissimum consilium, quod non ita pridem vobis datum fuerat, non σφαλλίζοις ἀλλὰ παχυλίζοις δολίζοις φροιλίοι corrumperetur. Ego autem ingenia turbonum, quibuscum res vobis est, nosse mihi videor: neque dubito, si tanto præsidio suffulciantur, nihil remissuros quominus isthic omnia perturbent ac susdeque misceant. Hæc cogitanti mihi & serio ingemiscenti Ecclesiæ malis allata est tua posterior, ne ipsa quidem satis læta: (nam spes mihi adimitur ea epistola tui inveniendi Londini cum illuc rediero) eo tamen gratior, quia spem aliquam saltem superesse nuntiabas. Utinam ita sit, & benedicat bonus Jesus eorum laboribus, qui paci Ecclesiarum cupiunt ire consultum. Tu, vir maxime, in promovendo illo negotio multum potes. noli animum despondere, quæcunque tandem sese offerant difficultates. Parum est quod aperti Dei hostes, ministri Antichristi, pio proposito sese opponunt, πάσῃ σπουδῇ ὁμόσε χωροῦντες τῇ ἀληθείᾳ. Illud genus adversariorum molestius est quod domi nascitur, & ipsa penetralia Reformatarum Ecclesiarum invadit. Sed etiam adversus hunc πειρασμὸν confirmatos esse oportet eos, qui malis Ecclesiæ pro sua virili cupiunt medicinam facere. Ego reditum cogito Londinum, ubi tuas exspectabo, si forte illæ daturæ mihi sunt aliquam occasionem publicæ utilitati inserviendi. Deum supplex veneror, ut te servet, vir maxime, quem

ego,

ego, dum vivam, ſumma obſervantia ſemper ſum culturus. Ita me ceperunt pietas, probitas, & admiranda tua doctrina. Oxoniæ, XVII. Kal. Jun. CIƆIƆCXIII.

EPISTOLA CCXXXIV.

EIDEM.

VIr maxime, hæccine data fides? Menſem jam abes, & nihil a te accipio. Me cum dico, intelligo non ſimplicem amicum tuum, ſed miniſtrum Sereniſſimi Regis: cui promiſiſti te literas ad me daturum. Scito optimum Regem, tui promiſſi memorem, ſubinde me appellare. Serio dico, tuum officium jam rex deſiderat, & an exciderit tibi data fides, addubitat. Tertius dies eſt, cum colloquium veſtrum mihi ejus Majeſtas expoſuit. Animadverti mire eum tuis ſermonibus delectatum. Habeo ἰδίᾳ mandata, quæ tibi non prius exponam, quam tu mihi indicaveris, cui me velis meas dare. Oxonio poſtremas acceptas ſcripſi ad te, & faſciculum miſi, in quo erant literæ ad τοὺς πάνυ Heinſium, & Baudium, & Meurſium. tradendum curavi faſciculum legato illuſtriſſimorum Ordinum. An acceperis ſcire cupio. Narro tibi: Oxonii didici, quod prius ignoravi: patrem meum laqueo periiſſe. Vix urbem eram ingreſſus, cum ille vir doctus cui mandatæ ſunt partes reſpondendi ſceleſto Græculo me adiit, petiitque quid ad hanc objectionem reſponderet. Ter hoc affirmare Græculum Cretenſem.

Obſtupui, ſteteruntque comæ, vox faucibus hæſit.

Statim domum reverſus dum ad editionem operis principium paro, nactus occaſionem commodæ digreſſionis, reſpondi illi Satanæ. Mitto ad te illam partem, ut ſi placet cum amicis illam communices. Impius enim ſim, ſi parenti factam injuriam diſſimularem. Ego vero ut furori inimicorum meorum obviam eam, conſtitui σὺν Θεῷ de patris mei vita & obitu brevem narrationem edere, quam ſpero fore bonis gratam. Magna enim exſtiterunt Dei immortalis in illum beneficia. Sed de his alias. Tuas exſpecto, imo, ut jam dixi, Rex exſpectat cupidiſſime. Vale & me ama. Londini Eidib. Jun. CIƆIƆCXIII. Viros clariſſimos & amicos, ad quos nuper ſcripſi, niſi grave eſt, meis verbis ſalutes velim.

EPISTOLA CCXXXV.

EIDEM.

Binis tuis quas ſimul accepi, alias pluſculum nactus otii pluribus reſpondebo. Nunc duo tantum volo ſignificare. Munus Savilianum probe curatum eſt: atque ego illi ipſi in manus proprias tradidi. Hoc ſpero te ex ipſius literis cogniturum. Operis mei pars prima jam edita eſt: ſolique ſuperſunt indices cum præfationibus, qui impediant, quo minus exemplar unum ad te mittam. Brevi σὺν Θεῷ εἰπεῖν ſcito id futurum. Si quæras quæ me poſt abſolutam illam editionem curæ ſint habituræ: reſpondeo, ne mihi id quidem notum eſſe: adeo me curæ diverſæ agitant. Sed de his alias plura, uti ſpero. Interim vale & me ama. Londini. pridie Kal. Febr. CIƆIƆCXIV. Regi nunc ruſticanti tuas non oſtendi. videbo quid ſit opus facto.

EPISTOLA CCXXXVI.

EIDEM.

Vir præſtantiſſime, ſoleo mirari ſilentium noſtrum, cujus culpam tune ſuſtineas an ego, nondum conſtitui. Memini anno, cum tu hic eras, quam longe aliter futurum uterque noſtrum ſperaverit, atque alter alteri ſimus polliciti. Ego non ſum mihi conſcius neglecti hac in parte officii, ita ut omnibus tuis non reſponderim. Reſpondi enim profecto omnibus, & quidem tuis noviſſimis non ſemel. Tu an meas ſemper acceperis neſcio, & cupio ſcire te ſignificante. Nuper vero, ſimul ac opus noſtrum publicam lucem vidit, unum ad te miſi exemplar, memor & officii & datæ fidei. Eram tunc temporis æger & κλινήρης: ex quo factum, ut neque ad te neque ad τὸν πάνυ Heinſium ſcribere potuerim. Confido eruditiſſimum Erpenium, cui miſi aliquot exemplaria & ſcripſi etiam in lecto, unum eorum tibi, uti rogaveram, deferendum curaſſe. Nunc ſcilicet expeto, quid tu, quid veſtri Theologi ſitis judicaturi. Omnibus placere me non poſſe, ſatis novi: ſi bonis placuero, hoc eſt, Orthodoxæ & piæ antiquitatis amantibus, non luſiſſe me operam putabo. τοῦτο μὲν ἐν Θεῷ ἐν γούνασι κεῖται καὶ κείσθω. Vale vir ἐκ θυμοῦ προσφιλέστατε. Habeo nonnulla de quibus tecum libenter garrirem: ſed jam tempus non eſt. Iterum vale, & me ama. Londini IX. Kal. Majas. CIƆIƆCXIV.

EPISTO-

EPISTOLA CCXXXVII.

EIDEM.

VIr amplissime, accepi hoc ipso fere momento, quas die vigesimo hujus mensis ad me dederas. Respondebo accurate & κατὰ λεπτὸν σὺν Θεῷ ad omnia, de quibus scripsisti, ubi prius missam a te chartam cum Rege Serenissimo & nonnullis ex ordine Episcoporum communicavero. Tuas ad D. Oueralum ipse illi deferam hodie, & de vestro negotio consilium ipsius exquiram. Scito autem ipsum non esse jam Decanum Paulinum, sed Episcopum Lichfeldensem; qua dignitate ante mensem ab optimo Rege est ornatus. Sed, ut sunt res humanæ, hanc accessionem honoris parum ipsi lætam reddidit sive λιθίασις, sive alius non dissimilis generis morbus, quo eo ipso die corripiebatur, quo dignitatem est adeptus. Efficiam si potero, ut ipse ad te scribat; aut si id minus possim, sententiam ipsius planissime tibi exponam. Ego statim fasciculo tuo aperto edictum illustrissimorum Ordinum legi, & in eo unum aut alterum locum notavi, quos optassem paullo aliter esse conceptos. Sed exspectabo sententiam aliorum; deinde omnia quæ vel ipse observavero, vel ab aliis intellexero, diligenter tibi perscribam. Interim propositum illustrissimorum Ordinum satis laudare non possum, qui curiosis ingeniis hoc edicto fibulam eunt impositum. Benedicat Jesus Christus ipsorum inceptis omnibus. Mihi quidem dudum persuasissimum est, inter gravissima sæculi nostri mala esse, immoderatam hominum cupiditatem penetrandi in arcana Dei consilia, etiam ultra ea quæ æterna sapientia nobis revelavit in Scripturis. Vetus Ecclesia firmiter credidit, multa esse in Religione Christiana mysteria, de quibus silere satius esset, præsertim apud plebem, quam subtiliter disputare. Scripsi multa nuper de illa veterum opinione, cum exponerem cur Sacramenta dicantur mysteria. Quod argumentum quum tractarem, & simul veniret in mentem hodiernarum controversiarum, non abstinui quin aliquid ea de re dicerem. vide si libet paginæ I Ↄ L X I V initium. Puto enim tandem accepisse te exemplar tibi destinatum, quod ante mensem ad Erpenium misi. Atque ego cum tuas legerem, miratus sum, eum librum nondum tibi fuisse redditum. nam mensis præteriit, ex quo affini Erpenii fasciculus ille est traditus. Volui illustrissimis Ordinibus unum exemplar mittere, pignus humilis observantiæ, sed prius te consulto opus esse judicavi. Præfatio continet defensionem Reformationis; argumentum omnibus protestantibus com-

commune. pergam in proposito, si autor mihi fueris, non aliter. Illud vero etiam impensius a te peto, ut quid Theologi vestri de meo illo opere judicent, facias me certiorem. Equidem doceri cupio meliora, si quis isthic est, qui velit me docere: ea tamen lege, ut contraria fidei Ecclesiæ primitivæ credere non compellar. Confido ejusdem mecum esse te sententię: quo magis te oro obsecroque, ut tuas miniatulas ceras mihi ne invideas. Vale vir clarissime & amicissime. Lond. VI. Kal. Maj. CIↃIↃCXIV. Vxor ex animo te salutat. Exspectabo responsum tuum ad has literas.

EPISTOLA CCXXXVIII.

EIDEM.

DE Edicto illustrissimorum Ordinum, quod nuper misisti, egi accurate cum Rege Serenissimo, cum D. Archiepiscopo, cum aliis præstantis doctrinæ præsulibus. Et Rex & omnes, qui legerunt, consilium vehementer & probarunt & laudarunt. Interest enim religionis Christianę & ad Protestantium existimationem vel maxime pertinet curiosis hominibus fibulam imponi, ut desinant tandem ὑπερφρονοῦντες παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν pacem ecclesiarum turbare & sua illaudabili πολυπραγμοσύνῃ infamiam ἀταξίας & κατηγορίας apud veritatis hostes reformationem profitentibus inurere. Summa igitur laude illustrissimorum Ordinum prudentia digna est, quæ hujus sui Edicti publicatione & curiosas hominum mentes, Deo cœptis favente, in officio continebit, & sui imperii ecclesiis publicam reddet tranquillitatem. Faxit Dominus Jesus ille unicus ecclesiæ auctor ac conservator, ut quem boni sperant fructum ex hoc saluberrimo consilio, illustrissimi Ordines percipiant, & nos pro stabilita inter ecclesias vestras tranquillitate occasionem gratulandi brevi habeamus. Neque vero consilium duntaxat Rex ὁ πάνσοφος & alii viri gravissimi probavere, sed & formulam quoque ipsam jussu Ordinum conceptam. Apparet enim id esse actum, ut a duobus scopulis in hac doctrina æque periculosis, hinc Manichæorum inde Pelagianorum, populi avertantur & in ea doctrina confirmentur, quæ salutis nostræ proram & puppim, principium, inquam, progressum & τελείωσιν, uni Deo adscribens contemtum tamen bonorum operum non inducat. Vale vir clarissime & me ama. Lond. XIII. Kal. Jun. CIↃIↃCXIV.

EPISTO-

EPISTOLA CCXXXIX.

EIDEM.

VIr maxime, ſcripſeram hodie ad te, & judicium de illuſtriſſimorum Ordinum Edicto qua Regis qua D. Archiepiſcopi aliorumque præſulum tibi ſignificaveram: cum poſt confectum & traditum faſciculum tuas accepi XIII hujus menſis datas. Reſpondebo ad eam epiſtolam accuratius poſt dies paucos σὺν Θεῷ εἰπεῖν. Quanquam fortaſſe ubi priores meas legeris, aliam reſponſionem non moraberis. Mire enim illius Majeſtati placuit illuſtriſſimorum Ordinum conſilium: ipſa quoque formula omnibus hic probata, præter admodum pauca, de quibus ea libertate ad te ſcripſi, quam poſtulabat fides mea. Tuum erit omnia benigne interpretari & operam dare, ut ne alii quidem mea aliter accipiant. Quod me hortaris ut iſthuc veniam, vellem id fieri poſſet. Et quidem multa ſunt quæ me hortantur, ut recreandi animi cauſſa profectionem aliquo ſuſcipiam. Accidit enim mihi poſt abſolutum opus nuper editum, ut ilias quædam diverſorum morborum in meum corpuſculum faceret impetum. Atque ego non decumbo quidem jam τῇ τοῦ μακαρίου Θεοῦ χάριτι: ſed liberatus tamen non ſum. Majernius noſter ὁ νῦν ἰατρὸς aquas Spadanas mihi fore judicat utiliſſimas. Sed mihi nulla ratione unquam perſuadebitur, ut ad illas thermas velim proficiſci. terret enim me gens illa θεοστυγὴς, quam noſti eſſe mihi valde amicam. Peto igitur a te, ut mihi ſignifices, ſitne urbs in ditione illuſtriſſimorum Ordinum non adeo remota a tractu Leodicenſi, ubi poſſim aquis uti eo allatis. Id ſi poſſe fieri intellexero, ſcito me nulla interpoſita mora, εἰ τῷ Θεῷ εἴη βουλομένῳ καὶ τῷ βασιλεῖ, iſthuc ſtatim curſum directurum. Cupio reſcribas mihi, quamprimum fieri poterit. illud magis, ut me ames, & ut valeas καὶ εὐημερῶν διατελῇς. Londini die XX. ex veteri Kalendario ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ μεγίστου Σωτῆρος. CIƆIƆCXIV. Ignoſces, ſpero, feſtinationi meæ.

EPISTOLA CCXL.

EIDEM.

SI plus otii suppeteret aut temporis, responderem accurate novissimæ epistolę tuæ, quam mihi Beduellus noster attulit. Legi in illa incredibili cum voluptate mea tuum judicium de nonnullis controversiis quæ isthic agitantur. Atqui non omnes ita judicant, & sunt viri pietate & probitate insignes qui omnes non solum improbant, verum etjam oderunt, quibus non placent extrema. Hæc magna calamitas est: sed cui medicinam facere solus Deus potest. Ego beatum me prædico, quod in toto primo tomo Baronii, quem serio jam confuto, de illis scholasticis quæstionibus verbum occurrit nullum. Nam quid facerem? extrema defenderem? ego vero non possum a consensu priscæ Ecclesiæ discedere. tacerem? hoc esset Papistam se prodere. Sunt enim multi hodie, qui pro hostibus omnes habeant, qui in arduis quæstionibus non per omnia ipsis assentiantur. Ago quotidie gratias Deo meo, qui in illis locis me collocavit, ubi & sapientissimus Rex & οἱ πρωτεύοντες τοῦ κλήρου aliter sunt animati. Verum hæc mitto. Opus meum crescit quotidie beneficio Dei. nisi quod memor humanorum casuum Novembre totum impendi descriptioni eorum quæ jam erant composita, ut illa saltem in tuto essent. Nuper editus est in Gallia meus Commentarius in Characteres Theophrasti, a me recognitus: mitto tibi unum exemplar. Misissem etiam epistolæ quam adversus Scioppium scripsi exemplar, si plura habuissem. sed illa edita est Lutetiæ & Heidelbergæ, unde vix tria aut quatuor exempla sunt allata. Vale vir magne & me ama. Londini die xxvi. Nov. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXLI.

IACOBO AVGVSTO THVANO.

STimulabat me pridem late didita tui nominis fama, Thuane præstantissime, ut aditum ad te omni ratione quærerem. Flagrabam enim desiderio, qui te summa observantia multos jam annos tacitus colerem, noscendi propius tuas virtutes, &, si fas optare, amicitiam tecum jungendi. ἀεὶ γὰρ τὸ καλὸν, scis ipse, ἐφ' ἑαυτοῦ καλεῖ, & quod Poeta ait, αὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. Sed quid agerem? aut quam rationem inirem, ut mei me voti facerem compotem? verebar ne si frontem perfricarem

fricarem, & prior appellarem, statim tu mihi: τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆες; Merito; quid enim nos sumus, ut iter affectare ad tuam, ea dignitate viri, eo splendore, addam etiam ea doctrina, amicitiam non dubitemus? Vadum tamen, etsi uti tum judicabam, periculosum, tentare aliquoties memini: nam & ante menses, opinor, XVI recente adhuc Characterum Theophrasti editione, datum a me Hotomano juniori exemplum unum, tibi meo nomine cum officiosissima salute offerendum. sæpe etiam calamum in manus sumsi scripturus ad te, ut hunc saltem affectum meum tibi indicarem, & quod aiunt, palam procarer: sed meum hunc impetum pudor semper inhibuit. Hic enim quoties hiscerem & te, vir maxime, affari conarer, ἄψ ὀπίσω πάλιν χάλο- λάμβανε μῦθον ἔπος. Tacui igitur, & ignem hunc intra mea præcordia fovi hactenus, unica illa spe fretus, si quando vir omnibus virtutibus ornatus, & de meis studiis optime meritus Ph. Canajus a Fraxinis isthuc veniret, fore tum, fore, ut ipse mihi tuæ amicitiæ talis tantusque pararius fores reseraret. sic ego affectum in te meum sustentabam, cum ecce offeruntur mihi a D. Sabaterio tuæ ad ipsum literæ, in quibus non solum honorifica nostri nominis mentio facta: sed etiam amicitia tua, quam tanto ambiebam opere, amice adeo & benigne oblata. Quid dicam? non enim possum verbis gaudium hoc meum exprimere. Ten' meam amicitiam expetere? ten' priorem lacessere? sic me Sophia ἐν μέλλω ῥυκλὸς καὶ ἡμέρας πρεσβύνα amet, ut ego me ἐμακάριζον talis ἀ-τυχίας. Habe igitur me deinceps, ἀδελφὸν καὶ ἱερὰ κεφαλή, habe non amicum, (unde enim? ἐπεὶ φιλότης ἰσότης:) sed unum ex iis qui te colunt, qui te observant: qui denique tuo nomini devotus pridem sim, ac porro sim futurus. Quod si Deus cœptis aspirarit, faxo ut quantum animo isto in me tuo glorier; omnes norint. Habeo autem (quando libenter te hoc quoque sciturum video) inchoata multa, affecta quædam, pene perfecta etiam nonnulla; quæ si olim publicavero, luminis fortasse aliquid nostro nomini, rei certe literariæ lucis nonnihil videtur posse accedere. quo in genere sunt duo non indiligenter conscripta nobis monobibla: alterum de venatione amphitheatrali: alterum de Circensibus. Lipsius enim, qui hanc provinciam pridem susceperat, uti vides, tacet: & sunt tamen non pauca, in quibus mihi neque cum illo neque cum doctissimo Fabro convenit. Est in manibus & Suetonius, cujus novam editionem menses amplius bis novem parturimus: sed desunt præter ingenioli vires omnia subsidia. Tu si quid habes, quo in tua pueritia ista omnia perdidicisti, oro, obsecro, adjuva. In Athenæo recensendo feliciores fuimus: multa enim ex manuscr. codicibus habemus, quæ mirifice nos juverunt. Vellem in Synesio, quem ego

auctorem

auctorem plus hisce meis oculis amo, par felicitas contigisset. Est in manibus etiam Arriani Epictetus, liber, ut nosti, vere aureolus, quem J. S. magni apud suos nominis homo sic Latinum fecit, quasi jurasset omnia non vertere sed pervertere. Hæc aliaque id genus multa in hoc nostro qualicunque otio paramus, futura σὺν τῷ Θεῷ aliquando egregiæ nostræ in literas voluntatis & φιλοπονίας monumenta. Non enim inficias iverimus, etsi quantum profecerimus hactenus, nos sane pœnitet, magnam tamen fuisse nostram ad bonas artes serio discendas ὁρμὴν, magnum impetum. Cæterum tempora quæ sint vides: quam inimica hisce studiis, quibus hodie nullus usquam fere gentium honos; quid honorem dico? verius dixerim, locum vix ullum esse, ubi tuto liceat his ἐναβρύνεσθαι καὶ σχολάζειν. Itaque ἐγκαλυψάμενος involvo me in meos libros, & quando publice minus possum, mihi certe quotidie conor prodesse. Si tui similes, vir eximie, perdita, heu, perdita nostra Gallia multos haberet, non sic jacerent bonarum scientiarum studia. esset fortasse, esset tum nobis in aliquo charissimæ patriæ angulo locus. Nunc & illa funditus, nisi Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς adjuvet, periit. & nos quoque cum patria animo æquissimo, si ita visum τῷ κρείττονι, interitum feremus. Interea Deum Opt. Max. venerari non cessabimus; ut te tuique similes illa τοῦ χρυσοῦ γένους λείψανα oppido quam pauca amet, servet, æternumque sospitet. Vale vir maxime & me ama. Gen. a. d. VI. Kal. Nov. CIↃIↃXCIII.

EPISTOLA CCXLII.

EIDEM.

POsthac igitur literis te meis appellare, Thuane præstantissime, non verebor, quando id tibi gratum fore ex mellitissima epistola tua intellexi. Mallem equidem præsens tui conspectu tuisque colloquiis interdum frui, meumque adversum te animum alio officii genere tibi testatum facere: sed quoniam omnem ejus rei in præsens facultatem, in futurum etiam spem patriæ prope depositæ status nobis adimit, non committam ut in hoc saltem cuicuimodi officio meam desideres diligentiam. Ac respondissem equidem maturius suavissimis illis literis tuis, nisi illis quoque idem usu venisset, quod iis quas anno ad te misi accidisse ajebas, ut lente adeo atque testudineo gradu ad te pervenirent. ocius aliquanto tuæ ad nos, sed ut arbitror non multo. Accessit deinde & dilata in horas, in dies, in menses denique plures eruditissimi & charissimi Bullionii, cui meas traditurus eram, isthuc profectio. Ex illo

illo intelliges (si modo est tanti) quo studio, quaque animi alacritate in hac publica temporum lue veteres nonnullos utriusque linguæ auctores recensere, eorumque editiones concinnare pergam. In his est, ut nuper etiam scribere memini, Suetonius Tranquillus, scriptor (DEUS bone!) doctus & accuratus, quod omnium minime te fugit, doctissime Thuane: vere enim ad cæteros tuos titulos adjici hic quoque potest. Eum tantum auctorem cum aliquando accuratius recensuissem, & non pauca prioribus censoribus invisa observassem, cepi ejus edendi impetum. Sperabam vero levi opera & molli brachio, brevique tempore posse me eo negotio defungi, nunc cum ad calamum manum admovi, commentarium ferme justum scripsi prope citius quam sensi. Non lusero, uti spero, operam: id enim sedulo curatum mihi, ne actum egisse æquis existimatoribus & doctis possem videri: cæteri quid sint judicaturi, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Tibi tuique similibus lectissimi judicii viris si satisfecero, omne me tulisse punctum putabo. Hanc unicam mercedem jugis & indefessi studii in literis mei posco. Vale vir maxime, & me tui observantissimum amare perge. Gen. a. d. XIII. Kal. Decemb. C. IↃ IↃXCIV.

EPISTOLA CCXLIII.

EIDEM.

Significavit mihi nuper literis suis clarissimus vir Jac. Gillotus, accepisse literas se a te, quas ad me scripsisses, quasque ipse tradiderit amico nostro Bullionio. Eas literas periisse neque ad me pervenisse significavi nuper, cum per ejusdem amicissimi Bullionii servum a pedibus isthuc literas darem. Sed & inpræsentiarum oblatam occasionem affandi te, Auguste vere auguste, & literis meis salutandi prætermittere nolui: præsertim cum spes esset tuto perventura quæ scriberem in tuas manus. Qui enim tuum in me animum notum habeam, interesse mea judico, quam creberrime apud te & amoris mei & studii testimonium exstare. Ne pluribus scribam, facit Suetonii editio, quæ ante dies octo instituta totum me sibi vindicat mancipatque. Eo labore perfunctus habeo alia plurima, quæ statim prælo, si ita τῷ κρείττονι videbitur, committantur. ἔλπομαι γὰρ ἐν θεῷ μεγέρξαι πλέον, ut Lyricus Poeta inquit. Mihi vero nihil tam deest (& desunt tamen multa) quam libri ad ea quæ paro prorsus necessarii. in his sunt Martyrologia vetera, quæ equidem ita cupide expecto, ut si quis copiam

mihi illorum fecerit, is mihi plane futurus sit alter Apollo. Sunt etiam alii libri ad rerum antiquarum lucem plane mihi necessarii, quos hic reperire nec potui adhuc nec potero fortasse unquam. Quare nil mihi aliud superest quam ut illorum magnorum virorum felicitatem commemorem, qui eadem mihi studia tractantes, & ab ingenio & a librorum præsidiis melius fuere instructi. sed hæc querela non est hujus loci. Volui tamen intelligeres, vir maxime, si parum in literis præstamus, non tam ignavia nostra id fieri aut socordia quam quod instrumenta non sunt ad manum. Nam si quis est cui nostra studia studia probari cupiamus, tu profecto is es. Vale & me ama, qui te colere & observare nunquam cessabo. Gen. Nonis Maii CIↃIↃXCV. raptim.

EPISTOLA CCXLIV.

EIDEM.

SUetonium mitto ecce tibi, vir maxime, debitum non illi tantum singulari benevolentiæ, qua tu me pro tua humanitate prosequeris; sed & beneficio illi quo me affecisti maximo, cum ab humanissimo Pithœo ipsius exemplar mihi impetrasti. Is liber quam utilis mihi fuerit, res docet. Multum igitur illi, plurimum tibi debeo, cujus ope & opera thesaurum illum sum nactus. Quare non dubito, quin amaturus sis fœtum hunc qualemcunque nostrum, cui concipiendo & in luminis auras producendo, tantum momenti attuleris. Etsi autem improbe fecero, nedum imprudenter, si fore sperem, ut in tantis tuis occupationibus quicquam temporis lectioni eorum impendas, quæ ad illum scriptorem observata nobis; quia tamen divinum ingenium tuum harum quoque rerum cupidum esse scio, non sum veritus hoc exemplar ad te mittere, & oculis tuis hoc quicquid est operæ nostræ subjicere. Volui nempe devoti animi mei & [illegible] virtutibus tuis pignus hoc tibi offerre. Nam alioqui mearum affaniarum non ita me aut amor tenet aut latet pretium, ut illas tuo conspectu dignas judicem. Vt olim Lucilius a Persio sua poemata, ita ego quæ scribo a Scaligero, a Fabris, a Pithœis legi reformido. τί γὰρ ἐμοὶ καὶ μεγάλοις αὐλοῖς; novi oris mei modum atque ingenii. frustra aliquid dignum vestris auribus tentavero, his præsertim locis, ubi præsidia ad eam rem necessaria deficiunt nos universa. Quare superest nihil nisi ut vetus verbum usurpemus, eoque nos solemur: αἰεὶ τοῖς μικροῖς μικρὰ διδοῦσι θεοί. sed pec-

co in

eo in publica commoda, qui de re tam levi tam multa tecum. Vale igitur vir maxime & amplissime. Gen. a. d. VIII. Id. Octob. CIↃ IↃXC V.

EPISTOLA CCXLV.

EIDEM.

LIteris tuis, vir amplissime, quas ante sex septem menses reddidit mihi D. Bullio, & sero & raptim respondebo. quod serius scribam, in caussa est spes quæ me hactenus lactavit, posse me isthuc cum eodem Bullione ad vos revertente venire. nam & te id non nolle intelligebam, & ego hoc plane multos jam menses sitio, nedum cupio. verum ego quarta me puto luna olim natum: cui quidem ita spisse & lente quicquid opto evenit. Sæpius in longa vita hanc fatorum meorum inclementiam experiri memini. sed enim molestius evenire nihil fere mihi recordor, quam quod hoc consilium exitum habiturum sit nullum. mihi enim prorsus τῶν ἀδυνάτων ἦν ante proximam æstatem exactam iter isthuc suscipere. Quæ me impediant atque aliquot jam menses habuerint impeditissimum, narrare supersedeo. raptim enim ista & tumultuarie exaravi, fretus etiam eo nonnihil, quod melius hæc coram idem ille Bullio sit tibi expositurus. ex eo intelliges, vir amplissime, (si modo ad tuam curam ea res pertinet) migrationem nostram ex ea urbe, quæ nos hactenus fovit, in Occitaniam. Tandem enim constantiam nostram, & consilium τοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἐγγεγηρακέναι καὶ ἐναποθνήσκειν fregit Monspeliensium ad se nos vocantium εὐνοίᾳ καὶ προσλιπαρήσεις. Quod igitur bene vertere mihi, bene illis, velit Deus Opt. Max. eo lares transferre constitui. quin hæc ipsa Lugduni scripta mihi, cum eatenus pervenissem & meos meaque omnia perduxissem. Simul illuc appulero scribam ad te, vir amplissime, de nostris studiis plura. Vale & me tui observantissimum amare perge. Lugduni raptim XIV. Kalend. Jan. CIↃ IↃXCVI.

EPISTOLA CCXLVI.

EIDEM.

MUltis nominibus jucundissimæ tuæ mihi literæ, Præses amplissime, fuerunt; sed hoc amplius, te pro tua singulari humanitate nos & studia nostra cura tua dignari. nam quod tam benevole me hor-

taris, ut bimestrem peregrinationem isthuc suscipiam: quanto id cessurum sit studiorum meorum commodo ac bono, non me fugit. Maximas igitur tibi eo nomine gratias & habeo & ago, teque obnixe oro, ut eadem benevolentia me semper amplecti velis. non contuleris beneficium in pertusum animo neque immemorem. etsi quid ego possum tibi ἀντάξιον ἀντιχάρισμα? sed tu cupientis paria tecum facere voluntatem spectabis, non facultatem. Utar vero beneficio tuo, vir maxime, & tam bonam proficiendi occasionem ambabus, ut ajunt, manibus arripiam etenim diu est, cum ego φιλομαθείας οἴστρῳ πεπληγμένος Lutetiam vestram visendi cupiditate totus ardeo. quod quia hactenus factum non est, mirari nemo debet hujus tantæ infelicitatis impressas notas in nostris scriptis ubique apparere. nam quid λόγον ἄξιον ab homine exspectes omnibus subsidiis destituto, quæ in hoc literarum genere vel maximis ingeniis sunt necessaria, nedum mihi? Equidem si quando isthuc venero, nullus dubito idem mihi usuventurum quod rusticis aut rure educatis solet, cum in urbem primum veniunt; omnia mihi vestra illa κειμήλια nova erunt, omnia ξένα; imo ego, puto, ξένος vel plane hospes in cognitione antiquitatis vobis videbor. Sedet tamen, si qua proxima æstate commoda offeretur occasio, eam non prætermittere. constitui enim, priusquam Athenæi editioni jam jam inchoandæ me accingo, voti hujusce mei me facere σὺν τῷ Θεῷ compotem. Suetonium nostrum vidisse te nec improbasse, ita vivam, ut libenter ex tuis didici. at illud molestum, nullam adhuc esse me nactum facultatem mittendi isthuc exemplaris pridem tibi destinati. tentavi multas vias. frustra. tandem cum doctissimo Bongarsio ad vos redeunte per literas egi, ut tibi mihique hanc operam navet, &, spero, faciet. Cupio sane exstare hoc in museo tuo meæ adversum te observantiæ testimoninm: tantisper dum Musis bene juvantibus aliud luculentius paro. Vale Præses amplissime, & me ama. Gen. a. d. IX. Kal. Apr. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCXLVII.

EIDEM.

TErtius hic mensis est, cum Lugduno transiens, dum hæc loca in quibus nunc sum peterem, & literas ipse ad te dedi, Præses amplissime, & tuas sub exitum ab urbe illa accepi. Quæ etsi eo nomine quod a te erant per mihi jucundæ, ut semper, fuerunt; ob argumenti tamen genus ingratæ atque invisæ statim lectæ evalere. Perculit

culit enim me ac prope adflixit tristissimus ille de morte optimi, doctissimi, sapientissimi, & amicissimi Petri Pithœi nuncius. Inaudiveram quidem ea de re jam ante aliquid: narraverat enim eo ipso die Dom. Bullio super illius obitu scriptum ad se nescio quid fuisse. Sed me tamen nonnihil adhuc vana illa & fallax dea, quam sapientes ἐγρηγορότων ἐνύπνιον indigetant, Spes lactabat & meliora ominari jubebat, donec in ipso portu oram jam solventi tuæ redditæ sunt, quibus lugubrem hunc casum amanter adeo & ubertim defles. Quod si nulla mihi cum optimo illo virorum amicitiæ jura fuissent, si me insignis hæc jactura, quam res publica literaria fecit, nihil tangeret, si Scytha denique aliquis essem aut Barbarus, tamen illæ tuæ literæ in lacrimas me adducerent. Ea erant impressa ubique doloris tui ἀλγηθέντα & pene, sic enim ais, ἀφέρτου καὶ ἀτλήτου vestigia. Cum tu igitur hac gravitate vir, hoc rerum usu, tu, inquam, ille veræ & sanctæ constantiæ doctor tantus ita animum dejicias & ferendæ huic ægritudini imparem te fatearis, quid nos censes fecisse quibus nec cornea fibra est, nec ad manum ea præsidia luctui imminuendo, quæ pridem tibi sunt parata. Adde quod major nobis & justior dolendi caussa quam tibi. Scribis tu quidem, vir clarissime, quo familiarius tantum virum nosses, eo nunc ereptum impatientius gemere. Sed mihi aliter longe usuvenit. nam quia videre illum, sic præsertim mei amantem, non contigit, accendit ea cogitatio mœrorem meum mirum quantum. eo quidem magis, quo propius, scis ipse, a spe fruendi tam optato voto abesse me rebar. Atque utinam, o utinam res aliter cecidisset neque ab instituto ad vos itinere desistere superiore anno essem coactus! Dolerem nunc levius, & imagine Semonis illius luctum meum solarer. quæ tamen nihilominus oculis meis dies noctesque obversatur, non ex oculorum quidem intuitu suscepta: sed lectione scriptorum ejus concepta pridem in animo meo, & alte adeo impressa, ut ἐξίτηλον ipsam nulla unquam dies sit reddittura, nedum deletura. Recte autem judicas, Præses amplissime, Pithœo extincto vix hodie superesse, qui literarum dignitatem satis tueantur. tanta hominis fuit in jure civili, in vera Theologia, & veteris Ecclesiæ historia, in artibus deniq; liberalibus & φιλολογίᾳ nostra præstantia. Sunt, fateor, etiamnum in vivis, & ut diu sint precor, quibus jure merito idem tribui elogium queat. Sed quos partim aliæ occasiones, partim curæ majores de literis assidue sic mereri, ut merebatur quotidie ὁ μακαρίτης Pithœus, nō sinant. Tu in his, Thuane doctissime, qui unus, si gravissima & ad summam rempublicam pertinentia negotia permitterent, Cujacium & Pithœum potuisti exprimere ac velut redivivos sistere, &

 damnum,

damnum ; quod morte eorum οἱ φιλομαθεῖς τῶν ἀνδρῶν fecerunt, sarcire. Itaque etsi conclamata jam omnis videtur eruditio, & jam triumphare victrix barbaries incipit, te salvo tamen nunquam deerit, scio, Musis nostris firmum præsidium. erit qui illas amet, colat, æstimet: erit qui a vulgi contemptu & fastidio illas vindicet: erit unde omnes discant, solida & vera eruditio quantum a fucata & ἐπιπολαίου distet. Vive igitur, o Musarum decus unicum, vive felix, ac vige & flore quam diutissime. Deum Opt. Max. supplici prece veneror, votis annuat, teque nobis εἰς ἐτέων περιπλομένων ὡς πλείστας δεκάδας salvum esse velit atque incolumem. Literæ nostræ (quando & hæc ad tuam curam pertinent) propter nuperam in hanc urbem migrationem, cujus caussas alia epistola tibi exponere memini, nonnihil frigefactæ, θερμαίνεσθαι tandem paullatim incipiunt. Instituimus enim in nova hac professione auspicanda illustrem antiquitatis locum de Magistratibus Populi Romani publice interpretari: & jam mensis alter est quod incepimus. quo successu, non scio: cura certe & diligentia non mediocri, ut spes aliqua sit nobis, si totum id argumentum persequi nos Deus sirit, posse nostras ἐκγονάς bono publico lucem videre. Nam qui eum locum perpolierit, vel exstitit adhuc nemo: vel mihi certe visus non est. Sunt enim multi nostrorum hominum libri tantum de nomine mihi noti: multi ne sic quidem. Quæ res quanto impedimento sit nostris studiis, non facile credas. nam παλιλλογεῖν & bene dicta ab aliis reponere, pudentis hominis esse nunquam putavi. Hic autem talium librorum aut nihil est penitus aut minimum. Athenæum cum M S S. collatum, & locis infinitis emendatum Geneva discedens reliqui pene ad umbilicum perductum. Annotationes nostræ supersunt perficiendæ edendæque. opus lentum & sane quam difficillimum. sed quando ἐρρίφθη ὁ κύβος, & sera nunc pœnitentia est, erimus bonæ fidei debitores, & præstabimus τὸ χρέος κατὰ δύναμιν Deo volente & propitio æstate proxima. Dein ad Polybium & alias curas animum convertemus. Multa enim nobis in manibus inchoata aut affecta: quibus detexendis otium semper, (quod totum nobis professio & hoc docendi munus eripit) sæpe & voluntas deest. τὸν γὰρ ἔσχατον χιτῶνα, ut vocant Plato & Tacitus τὴν φιλοδοξίαν, mature exuere incipimus. utique postquam a vobis qui Reipublicæ literariæ tres veluti soles estis, te, Scaligero, & sene optimo nostro, longe adeo recessi. Voluntatem tamen ornandæ pro virili spartæ nec posuimus, nec ponemus, donec γόνατ' ὀρώρῃ. Adest in hac provincia assiduus hortator & ἐργοδιώκτης Præses a Fraxinis, vir laudatione nostra major. qui si quod pridem φροντὶς ἐν μερίμνῃ perficere aliquando potuerit; næ fecerit ille ut otium tandem nancti simus, absit dicto invidia,

αὐτῇ

αὐτοὶ αὐτῶν κρείττονες. Est & in hac urbe literarum nostrarum amator cultorque insignis, ut cæteros taceam, Guil. Ranchinus, cui has literas tibi perferendas tradidi? vir, sine dolo dicam, veterum morum, & altæ eruditionis: qui ad munus suum, quo in supremo hic Senatu fungitur, Regis Advocatum agens, publicam juris interpretationem junxit, magnamque ex ea re sibi laudem peperit. Hic cum nomine publico venturus isthuc sit, innotescere tibi, teque præsens præsentem salutare, quem pridem animo colit ac veretur, gestit. Quod si is ego essem, qui imputare aliquid tibi possem, orarem te etiam & etiam, ut ad tuam amicitiam charissimo mihi viro, & cujus multa exstant in me officia, aditum patere velles. Hoc quidem omni asseveratione confirmare tibi nullus dubitavero, si eum semel in tuorum numerum ascriveris, fore nunquam ut eo honore parum dignus possit videri. Vale Præses amplissime, & nos, uti facis, amare perge. Mompelii a. d. XII. Kal. April. CIↃ IↃXCVII.

EPISTOLA CCXLVIII.

EIDEM.

POstquam isthinc discessi, Præses amplissime, dies nullus fuit, hora nulla ac ne ῥοπὴ quidem καιροῦ, pene dixerim, qua non ante oculos versata mihi sit jocundissima imago tui, & suavissima tuorum in me beneficiorum recordatio. Ea enim exstiterunt erga nos officia tua, nobilissimæque tuæ conjugis, ut cum eorum prædicandi, pro eo ac debeo, finem nullum faciam, mihi tamen satisfacere ipse non queam. sed enim si paria tecum me posse facere sperem ulla ratione, frustra omnino sim. ego vero non spero; neque recuso, qui tot tantisque beneficiis tibi sim devinctus, tuus esse & usu & mancipio. Nihil literarum me a te accepisse dum, qui tuas norim gravissimas occupationes, non miror. Scripsi tamen jam aliquoties ad te, & Lugduno & ex hoc loco, neque Deus sirit, ut meam in hoc saltem officii genere diligentiam possis merito desiderare. Regiam pecuniam D. Vicquio fuisse tandem numeratam ex ipsius literis intellexi. Miratus sum non fuisse eidem traditas ad Coss. nostros literas regias, ut de mea isthuc vocatione etiam aliunde quam ex me fierent certiores. hoc unicum est, quod me hic nunc tenet, quodque nostrarum vigiliarum editionem moratur. Scripsimus autem ex quo in gratiam cum Musis nostris rediimus, ea in Theophrasti libros de caussis plantarũ, quæ tibi posse probari non diffidimus. nunquam putaveramus divinum virum Cæsarem Scaligerum,

quem

quem qui non mirantur Marrucini sunt, tantum spicilegium nobis reliquisse. Si isthuc venire Deus nos voluerit, agemus ea de re cum principe nostrarum literarum ejus filio. Tuo atque illius judicio cum alias omnes nostras lucubratiunculas aut stare aut cadere volumus, tum hanc maxime. sed de his alias. Vale vir præstantissime cum nobilissima uxore. Deus Opt. Max. omni bonorum genere magis magisque vos cumulet. Monp. a. d. VI. Kal. Jan. CIↃ IↃXCVIII.

EPISTOLA CCXLIX.

EIDEM.

SPerabam, Præses amplissime, posse me isthuc citius redire: sed mihi res hic est cum operis non lentis solum, verum plane somnolentis. Ego igitur φύσει οὐκ ὢν πόδας ἀγαθὸς, aliorum culpa fio Myrmecidæ simillimus, qui assidue currens digitum non promovebat. Nos tamen multa isthuc revocant, nec pauciora hinc expellunt. Quorum quidem maximum est odium nostri conflatum in animis plerorumque τῶν τὰ ἡμέτερα φρονούντων, cum in hac urbe tum in vicinis provinciis. Mira quorumdam aut improbitas in fingendo, aut fatuitas in credendo ea de nobis, quæ tu, vir sapientissime & φιλαληθέστατε, nosti probe esse falsissima. Sed hæc melius coram, cujus rei facultatem utinam brevi det nobis Deus. Omnem molestiam quam istorum ἀνεξελέγκτων γένος nobis attulit sane magnam, tuum alloquium facile absterserit. Vale amplissime vir, & diu quam felicissimus vive, αἰὲν ἀριστεύων καὶ ὑπείροχος ὢν ἄλλων. Scripsi raptim Lugduni Convenarum v. Kalend. Jul. CIↃ IↃC.

EPISTOLA CCL.

EIDEM.

AMoris tui erga nos constantiam, Præses amplissime, ex omnibus clarissimi Gilloti epistolis intellexi hactenus: οὐχ ἥκιστα δὲ ex epistola ejusdem novissima. Scribebat enim ille, optare te nostrum isthuc adventum, & non votis solum, sed & consilio & re velle nos adjuvare. Ago igitur tibi, pro eo ac debeo, grates gratissimas; teque etiam atque etiam oro, pro tua singulari prudentia statuas, quid nobis in hac re opus sit facto. Quid nos hic tot jam menses tenuerit, probe nosti; jam Dei beneficio ad colophonem inchoata editio vergit. Liberalitas & benigni-

benignitas summusque in nos amor magni Vicquii hæc nobis otia fecit. Visum itaque nobis probe factum, si opus illius beneficio luce donatum illius merita in nos palam prædicaret, & gratum animum nostrum apud omnes testaretur. Alio nos literæ non unæ τοῦ μυστικωτάτου Gilloti vocant. Hæreo igitur animi anxius & consilii incertus; si potes, vir sapientissime, æstum meum expedi. Nostrum judicium semper fuit, nihil æque fugiendum, nec sollicitius cavendum, quam ne aut ingrati aut inconstantis animi maculam corriperemus. Plura super hoc, si pateris, amicus hic meus tibi narrabit. filius est τοῦ μακαρίτου Sarraceni, cujus Dioscoridem recens editum & adhuc musteum tuo beneficio primum vidi, & in prætorio tuo avidissime, si memoria tenes, ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς percurri. It per vestigia optimi & doctissimi parentis filius ejus eruditissimus; quem si in eorum numerum receperis, a quibus coli & observari tibi gratum est, magno & me & illum beneficio obstrinxeris. Vale vir amplissime. Lugduni Nonis Dec. CIↃIↃIC.

EPISTOLA CCLI.

EIDEM.

Felicitatem itineris mei *L*ugdunum usque ex iis jam intellexisti, Præses amplissime, quas Lugduno discedens exaravi, ut ad te mitterentur. Pari felicitate & reliquum iter virtute Dei Opt. Max. confectum, nisi quod viæ longitudo & propter spurcissimas tempestates difficultas equorum nostrorum vireis tandem exhausit, & quamvis generosos propemodum ἀπειπεῖν ad Nemausum coegit. nam quæ mihi Lugduni ostensa fuerat navis spes, postmodum decollavit. Eo factum, ut paullo serius domum ad meos pervenirem: perveni tamen Θεοῦ διδόντος, & salvos valenteisque omnes offendi. Optabam ὡς οἷόν τε μάλιστα cum libris in gratiam quam primum redire, sed prius quam me illis totum dedo Præsidem a Fraxinis invisere necesse habui. dies minimum decem id officium studiis nostris eripiet. post illa animus est in museum nos abdere, & tantam jacturam temporis, si potest, diligentia sarcire. Literas interea tuas, vir doctissime, avidus exspecto, quæ me docebunt in posterum quid opus facto. Inveni tota urbe sparsos rumores ante meum adventum de mea isthuc migratione. igitur ut in quemque incidi, queri alius & mecum expostulare quod se desererem; gratulari alius, quod eo tandem locorum venturus essem, ubi nostræ literæ non ignorarentur. Ego si mature

illa fiant, quæ tute ſcis fieri debere priuſquam hinc abeo, conſtitui ſine ulla mora itineri me accingere cum uxore & grandioribus liberis, & neceſſaria librorum ſupellectile. Stimulat me dies noctéſque deſiderium ingens publicandi quæ in Athenæum & alios ſcriptores pridem ſcripſimus. Omnino inter iſtos probos quidem & mei amantes, ſed prorſus, ſi paucos excipias, ἀμούσοις diutius vivere inſtar mortis eſt. Sed hæc illius curæ lubens merito permitto, qui ſolus novit quid nobis ſit εὐκτὸν, quid ἀπευκτὸν. Is te, vir maxime, cum nobiliſſima conjuge, & ſalvum incolumemque diu præſtet, & omni bonorum genere magis magiſque cumulet. Vale & me conſtanter ama.

EPISTOLA CCLII.

EIDEM.

AMpliſſime Præſes, tandem patuit nobis ad Regis bibliothecam aditus. etſi propius nihil factum, quam ut optimi ſenis moroſitas inutile nobis beneficium tuum redderet καὶ ἄχαριν χάριν. jubebamur enim redire alias & ſpem pro re domum reportare; quod eo futurum erat moleſtius quia ſæpius illuc veneramus ἄπρακτοι. ſed bene quod exoravimus. Invenimus autem non quod quærebamus, ſed neſcio quid aliud ejus generis. nam liber qui hiſtorias Monachi & Theophanis continet, de quo Scaliger ad te, & quem ajebat Faber fuiſſe annos multos penes Franciſcum Pithœum, is inquam liber ᾤχετο, neque uſquam hodie inter regios libros reperitur. quæſivi etiam an exſtaret illius nomen in catalogo; inveni nuſquam. Verum id non miror. video enim multos libros in album illud non eſſe relatos. neque eſt quicquam eo catalogo ineptius. Reperi χρονικὸν breve cujus auctor dicitur Georgius Monachus. eum codicem ad dies decem utendum ſumſi, ut inde excerperem quæ ad Scaligeri inſtitutum facere judicarem. ſed non eſt hic ille hiſtoricus quem ſummus ille vir deſiderat, quemque ipſi aliquando habuimus & legimus. Nos etiamnum habemus excerpta luculentiſſima quæ ante multos annos e Græco illo chronographo confecimus, quem Onufrius & Sigonius Siculorum faſtorum nomine indigetant. Liber magnus eſt, qui hodie in Palatina Bibliotheca aſſervatur. ex eo facile fuerit totum ferme Euſebii Chronicon in integrum reſtituere, quod non dubito Scaligerum ex ingenio feliciſſime præſtiturum. Conſtitui tamen illa ipſa, quæ ſola in poteſtate noſtra ſunt, excerpta ad illum mittere. Perrerius autem Bibliopola in Bataviam certum hominem

minem poſt biduum aut triduum miſſurus eſt. Utemur ea via, niſi melior interea ſe nobis oſtendat. Tuſſis noſtra adhuc nos vexat, cui curandæ poſt pharmacorum potionem & φλεβοτομίαν rationem aliam inire ſuadet medicus. illo jubente cœnare leviſſime, vinoque in totum abſtinere niſi in prandio inſtituimus. jamque meliuſcule habere cœpimus. Vale ampliſſime vir, & nos ama. Lutetiæ Pariſ. IV. Kal. Oct. CIↃ IↃCI.

EPISTOLA CCLIII.

EIDEM.

ACcepi, Præſes ampliſſime, utramque epiſtolam tuam, & quam ad Scaligerum & quam ad me. hanc legi lubentiſſime, illam curabo diligentiſſime. Sed quod ſcribis, ut fidei tuæ apud ſummum virum teſtimonium præbeam, næ tu, ampliſſime Præſes, fruſtra es. Scit Scaliger unum te, aut certe cum oppido paucis, unum, inquam, eſſe qui præſtantiam ingenii illius aut poſſis pro tua eruditione, aut velis pro candore tuorũ morũ ἀξίως æſtimare. Ego memini non unis literis familiariter cum ipſo agentem ſcripſiſſe ipſi, vix dum eſſe mihi inventum, te uno excepto, qui in pendendis ipſius meritis mihi ſatiſfaceret. De hoc autem officio tuo ſcripſi nuper adfatim & iterum quoque ſcribam prima occaſione ubertim. Quod ſcribis de gaudio tuo ob natum puerum, nemo eſt bonus & Reip. amans, quem is nuncius non compulerit manus in cælum tollere, & Deo Opt. Max. gratias agere pro tanto hoc tamque inſigni beneficio, quod utinam iterumque utinam firmum præſtet nobis ejuſdem ſupremi benignitas. Scis vetus dictum ſapientis: τὰ μέγαλα τῶ Θεῶ δῶρα μέγαν ἔχειν φόβον. nos autem qui ſumus aut qui vivimus? aut quotuſquiſque eſt, qui tantum bonum ſatis grato erga Deum immortalem animo proſequatur. Verum hæc illi curæ, cui uni ſalutem ſuam ſervata Gallia toties debet. Librum tuum mitto tibi, quando ſic voluiſti. ego nondum abſolvi ejus lectionem factus lentior Patiſſonii noſtri lentitudine, ut livorem uva ducit ab uva. Sperabam ruri per has vindemias hac oblectatione me fruiturum. ſed turbat valetudo: nondum enim febri caremus, quæ eo ſuſpectior quo remiſſior. Domi nos continemus; niſi quod heri maximum virum Florium Senatorem inviſimus. O doctum ſolide hominem! de quo plura coram. plura enim nunc febris non permittit, quam hac nocte ſolito graviorem ſumus experti. Deus te ſervet, ampliſſime Præſes, & nos tecum. Vale. Kal. Octob. Lutetiæ Pariſ. CIↃ IↃCI.

EPISTOLA CCLIV.

EIDEM.

AMplissime Domine, cum nuper tui ad nos venerunt, ita curis eram non occupatus sed confectus, ut gestienti ad te scribere otium defuerit & tempus. Ad quotidianum pensum operis jam molestissimi, & alia furtiva studia quæ me devinctum tenent, accessit morbus uxoris vehementissimus. Dies enim decimus quintus agitur, cum illam capitis vexat dolor plane capitalis, & prope ἄτλητος καὶ ἄφερτος, nisi dilucida quædam illi velut reparandis viribus darentur intervalla. Itum ad medicos, & tentatum nihil non. profecere tamen tot remedia ad hanc diem non multum. Sed bono animo sumus, quia μιᾷ φωνῇ affirmant nobis ἰατρῶν παῖδες extra periculum rem esse: Exspectamus igitur τὴν ἀπ' οὐρανῶν βοήθειαν, certi frustra futuram omnem θεραπείαν, nisi, quod nomen ipsum nos docet ἰαλινοβερῖκὸν, humanis remediis Dei auxilium sit adjunctum. Ad hæc tot impedimenta cumulus ingens die illa fuerat adjectus: jussi enim fueramus a Rege Landgravium Hassiæ in bibliothecam deducere. diei fere integri jactura constitit mihi illud obsequium. sed erat tanti. dignissimus enim est ille princeps, quem omnes colant, qui Musas amant. Venimus igitur ad librorum principalium gazam. mirari Hassus tantam tot codicum notæ tam bonæ copiam, & multa de nobis quærere: multa etiam ipse de suo in literas amore, & studio congerendæ bibliothecæ. ac congessit sane prope jam μυριόβιβλον, quam tamen, dum tua licebit nobis uti, invisuri ipsi nunquam sumus. parare enim sibi vim librorum magnam multorum est, atque adeo omnium, qui a fortunæ opibus non sunt destituti: eligere & discrimen facere non omnium; conficere vero numeris omnibus absolutam qualem habes tu bibliothecam, tua unius quod equidem sciam, vir summe, laus est. Accepi ab illustrissimo principe rem mea tuaque admiratione dignam. nam cum inter libros Mathematicos versaremur, dixit ille mihi, Josephum Scaligerum libellum de anno Persico ante annum scripsisse, atque ipsi nuncupasse: eundem cum de peregrinatione Hessi brevi suscipienda inaudisset, obnixis precibus ab eo contendisse, ut cum Lutetiam venisset, Commentarii de anno Persico, quem sciret esse in regis suppellectile libraria, usum sibi vel a te, vel si opus esset, a Rege impetraret. Obstupui cum hæc audirem, Scaligerum librum edidisse, & quidem ante annum, & id me ignorare? nihil ab illo, nihil a te, nihil a quoquam mortalium de eo libro me rescivisse?

viſſe? verum, niſi fallor, ne tu quidem oculatior heic quam ego. itaque vix ſum adductus ut crederem. ſed ita eſſe non ſemel atque iterum verum amplius decies ſobrius Princeps affirmavit. De libro quem petit, quid acturus ſit neſcio; reſpondi illi, optare me prius de ea re tecum agere: nam ſi ſpes eſſet deſcribendi ejus codicis, eſſet fortaſſe ſatius, rarum adeo κειμήλιον aleæ periculi eximi. ſed de his hactenus: nam de Heſſo plura primo congreſſu; qui quidem iniquo animo ferebat, quod tui videndi ſpem factam ſibi a Rege fruſtra videret cadere. Venio ad indices tuos, quos curavi reddendos ſuis autoribus. cum libri venerint, dabo ſedulo operam, ne quid eorum quæ notaſti deſideres. De Avicenna vero, quid ego tibi dicam, aut quibus verbis tibi gratias agam? ſed videris, ampliſſime vir, ſuperioris epiſtolæ meæ verba in aliam partem accepiſſe, atque ego ſcripſeram. neque enim ita projecti pudoris ſumus, ut munus tantum a te petere ſuſtineremus.

Non obtuſa adeo geſtamus pectora Pœni.

Neque ita porro deſipimus, ut magnitudinem tuorum in me ac meos beneficiorum non intelligamus. Quemobrem oro te atque obteſtor, parce, vir ſumme, verecundiæ noſtræ, & tanto hoc munere noli nos onerare. Satis eſt quod jam apud te contraximus obligationis. Eſto Avicenna tuus κτήσει, meus, ſi placet, χρήσει. poſſum illo uti, ſine ulla chartarum injuria. utar vero nunquam, quin tui memor & beneficiorum tuorum animum ad Deum convertam, & ab illo fauſta tibi ac læta omnia καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ſupplex precibus petam eniximis. Vale & parcius nos ama. Lutetiæ Pariſ. a. d. x. Kal. Nov. CIↃIↃCII.

EPISTOLA CCLV.

EIDEM.

Ampliſſime Domine, exſpectatam diu lucubrationem tuam hodie neſcio an miſſu tuo, beneficio certe eruditiſſimi Rigaltii vidi, & aviditate magna ſtatim percucurri. Qui ſum aliquando in meis nugis expertus, hujuſmodi præcentiones quã ſint moleſtæ, gratulor tibi quod hac cura ſis defunctus. ſed non puto ultimam adhuc manũ ei ſcripto luculentiſſimo eſſe adhibitam. Narrabat enim Rigaltius, in animo eſſe tibi copiam illius nobis per aliquot dies facere: quod etſi neceſſariũ non putamus nos, qui beatiſſimi nobis videremur, ſi noſtra omnia ad exactiſſimi judicii tui obruſſam poſſemus exigere: ſi tamen ita lubet, dabimus ſedulo operam, ut noſtram de ſingulis ſententiam exponamus: atq;

 adeo

adeo ἀδεξιῶς fortaſſean iſta in re peccabimus. Unum interea, ampliſſime vir, pro mea in te pietate, ne dicam officio, tacere nequeo: etiam atque etiam diligenter videndum tibi, ne benevola adeo immerentis mei commemoratione certorum hominum ſermonibus occaſionem præbeas: qui ut ſunt hodierna plerorumque ingenia, optima quæque & admiratione digniſſima traducere quoquo modo in deliciis habent. Equidem ſcio hoc tanto honore plane indignam tenuitatem ingenii, cujus ſum ipſe mihi conſcius. ſed ut maxime ij eſſemus quos tuus amor nos eſſe fingit, cauſſa tamen, ut ſcis, non deerit, cur multi factam noſtri mentionem tam inluſtri loco ſecius ſint interpretaturi. Quare te iterum oro atq; obteſtor, nolis committere, ut amor quo nos pro tua bonitate proſequeris, divino operi frigus aliquod conciliet: quod non tu vehementius optas quam nos in publicum prodire omnibus acceptiſſimum. Vale. Lutetię Pariſiorum a. d. IX. Kalend. Oct. anno τῆς γενήσεως Dionyſiano CIↃIↃCIII.

EPISTOLA CCLVI.

EIDEM.

Ampliſſime Domine, de Avicenna, quando ita κελεύεις, age, mos geratur voluntati tuæ. Ego, quod poſſum, animo gratus, τὸν χρεώστην debitorem tibi delegabo, qui non metus eſt ne decoquat, aut rationes conturbet. Deum dico Opt. Max. cujus naturam nulla peræque re ac τῷ εὖ ποιεῖν poſſe mortales imitari conſtat inter ſapientes. Quantum utilitatis ſtudiis cœptiſque noſtris tuū hoc munus ſit allaturum, non ſcio: vix enim adhuc eas literas deguſtavimus. Quod tamen apud te liceat, ſi conatibus adfuerit ille quo ſine nil alti mens inchoat, his præſidiis ſubnixi ea videmur poſſe præſtare, quæ ab hoc literatorum vulgo non poſſint expectari. ſed tardat vota noſtra inſtitutum opus, ad cujus finem totis ingenii viribus vehor. De libello Joſephi Scaligeri idem quod tu ego quoque conjiciebam, cum primum de eo accepi ab illuſtriſſimo Principe. verum ille rogatus a me ſexies ſepties, eſſet ne typis editus liber quem narrabat, conſtanter affirmavit eſſe. cum ſollicitus quærerē, accepiſſet illum an ſperaret: (nā initio miſſum forte ſibi, non acceptum, dixerat) ille ad hæc verba, ego vero, inquit, accepi, legi, habeo. cum quæſiſſem, haberet ne inter viatorias ſarcinas, negavit: ſed domi reliquiſſe in bibliotheca ſua. Quare de hoc nullum jam poteſt eſſe dubium. Quid cum Rege ſit actum ſuper libro mittendo nondum

dum habeo compertum. codex penes nos eſt: nec inſciis nobis negotium poteſt tranſigi. Iveram heſterna die apud Principem Heſſum & officii cauſſa, & ut quid ſit actum reſcirem. cubiculum ingreſſus inveni ludentem alea: & quia πανημέριος dicebatur luſurus, ἄψορρος πρὸς δῶμα pedem retuli. Accepi diutius moraturum illum in hac aula: nec puto eſſe cauſſæ cur de ruſtico urbanus fiat. Equidem ſic exiſtimo rectam mentem ὁμιλίαις ἢ κακαῖς facilius poſſe corrumpi, quam ut unius exemplo aſſueſcant multi ſuum pretium virtuti & eruditioni ponere. Vale vir ampliſſime. Lutetiæ Pariſiorum a. d. IX. Kalendar. Octob. CIƆ IƆ CIII.

EPISTOLA CCLVII.

EIDEM.

AMpliſſime vir, ſcriptum tuum ad eruditiſſimum Fabrum in ſuburbano prætorio adhuc ruſticantem curavi perferendum. Literas etiam ad eum dedi, quibus illum moneo de eo quod fieri voluiſti apud τὸν δεῖνα Epiſcopum. non dubito fore ei curæ ut ex voluntate tua res geratur. ſi modo, quod non puto, οὐδαμῶς τὸ νῦν εἶναι ὁ πρεσβύτης ἀνὴρ ἐκεῖνος. Puto narraſſe tibi doctiſſimũ Rigaltium ſermonem, quem ſuper tuo opere nuper cum eodem illo præſule habui. nam cum perbella ſe obtuliſſet occaſio, dixi illi, meminiſſe me audire a te aliquando, hærere etiamnum memoriæ tuæ infixa, quæ de concordia Eccleſiæ in Galliis ambo olim una locuti eſſetis: teque dicere ſolitum, ſi qua operis tui pars unquam eſſet publicanda, præfationis tuæ non aliud argumentum futurum, quam ut pium hoc tuum votum palam faceres. Probavit hoc Epiſcopus: qui non obſcure ſignificavit magni ſe honoris loco ducturum, ſi quid forte harum rerum ſibi abs te communicaretur. Quare conſilium quod ſponte tua pridem cepiſti laudo: teque oro ſive ille adeſt, ſive abeſt, rem tamẽ non negligas. non dubium eſt invidiæ levandæ, οἷοι νῦν βροτοί εἰσι, non inefficax telum futurum tanti viri nomen. Libros Francfordo allatos vidi, ſed ſemel & paucos. non enim licet nobis niſi raro exire per διάῤῥοιαν, qua menſem fere integrum domi continemur. id niſi fuiſſet, hoſpitem omnino me habuiſſes. Tuum reditum eo cupidius exſpecto, quod confido in tuo Muſeo me viſurum aliquot libros, qui alibi nondum mihi reperti. Dionyſius Gothofredus ſcripſit ad me, ſe magna cupiditate patriam repetere cogitantem, mirifice conturbatum eſſe, cum in eandem urbem Jeſuitas brevi admiſſum iri intellexit. petere igitur a me conſilium. Reſpondi igitur, de

Loyolitis

Loyolitis nihil mihi adhuc constare: consilium non a me sed a se ipso peteret, qui suum illic, ubi nunc degit, statum unus optime nosset: me cum ante aliquot annos in simili deliberatione versarer, tandem decrevisse ἕπεσθαι τῷ Θεῷ: nec dum consilii pœnitere: cæterum τὰ μέλλοντα in unius manu & notitia esse qui solus αὐτὸν καὶ ἐκεῖνα τὰ καθ' ἑξῆς. Vale amplissime D. Lut. Paris. III. Non. Oct. anno salutis Dion. CIƆIƆCIII.

EPISTOLA CCLVIII.

EIDEM.

AMplissime Præses, εὐαγγέλιον narro tibi: Avicennam Arabice loquentem brevi habebimus. tu inquam habebis & frueris: ego, si per te licet, utar, & occasionem τοῦ ἀραβίζειν plane divinitus oblatam nobis non dimittam. Quanquam sumus occupatissimi, constituimus tamen omnia temporum succisiva per hanc hiemem ei studio impendere. experti enim non semel jam sumus, quantum ea re conatus in literis nostri possent adjuvari. En vero tibi recentium librorum indicem nunc ipsum mihi allatum a Drovardo. percurri leviter.: nec multa ad gustum meum inveni. πολεμικὰ pleraque omnia, & dissidiis nostris fovendis nata. Ergo finis malorum nullus? per istos quidem παῖδες ἄλλα γενήσονται prius quam turbatæ res componantur. Agnovi ibi nuperum Arnaldi contra Loyolitas libellum. fallor, an aliquid magnus Scaliger ad editionem ejus versionis contulit? Videbimus cum liber venerit. Meministi vero dixisse me nuper tibi cum isthic essem, non satis capere me Pannoniæ descriptionem, quæ VII libri initio habetur. Sperabam posse omnia facile ex Bonfinii comparatione intelligi: sed non memineram Bonfinium cum magna parte bibliothecæ nostræ in Arecomicis Volcis adhuc esse. Qui igitur præsidio ejus libri destitutus, λύειν τὰς ἀπορίας non potui, paucula de quibus dubito huic chartæ illevi. folii XXVIII priore facie *Mauromorusios* montes alibi legere non memini. ibidem, *Arrabo* Ptolemæo semper Ναῤῥαβών. cur mutemus? nam in XI Strabonis Ἀῤῥαβὼν κάτω τοῦ Καυκάσου ῥέων alius est. *Mamorisus* videtur ejusdem folii postica in facie *Marusius* dici. cogitandum igitur. fol. XXX. pro *sui*, scripsimus *omnes circa ipsum*. displicebit fortasse ἑλληνισμός. sed ita Suetonius amat loqui. fol. XXXII. in aversa pagina totum locum de vectigalibus salinarum non assequor. Hæc sunt de quibus censui ad te referendum. In cæteris, si quid forte occurreret, usi sumus eo jure quod tuus amor nobis concessit. Legatum Helvetium virum amplissimum tuique studiosissimum, atque ut ipse loquitur, obser-

obſervantiſſimum ſemel vidi. multa ille de tua valetudine nos ſtatim percontatus, ſalutem ſuis verbis quam officioſiſſimam tibi a nobis mandavit nunciari. Vale ampliſſime domine, & nos ama. Eruditiſſimum Rigaltium jubeo ſalvere & ſerio ὑπερπολλῶν. a.d. IV. Eid. Octob.

EPISTOLA CCLIX.

EIDEM.

AMpliſſime Præſes, quod vales, gratiſſimus mihi nuntius eſt. Deumque oro, præſtet tibi firmam valetudinem, & annos Neſtoreos duit. Novi quod ad te ſcribam habeo nihil, præter hoc unum. Illuſtriſſimum Landgravium cum a rege multa de te cognoviſſet, itemque ab aliis, ægerrimo animo tuliſſe, quod te inſalutato cogeretur hinc diſcedere. Sed eum repentina calamitas domum revocavit. cogitantem enim diutius hic morari, atque hinc Britanniam petere & Belgium, nuntius de uxoris obitu ſententiam coegit mutare. Statim enim audito morbo illius graviore equum aſcendit, vix Rege ſalutato, ut mihi poſtea dictum eſt. nam ego illum non conveni a reditu e Bibliotheca. ſed narravit mihi nobilis Anglus, qui abſente Anglico legato res heic agebat Reginæ, multa ſe ab eo audiviſſe de ſuo tui videndi deſiderio. Cum nuper ad te literas dedi, jam ille in urbe non erat, itaque ſera erat tua conſalutatio. Hoc habui unum quod ad te ſcriberem quæ tecum garriam, ubi adveneris, multa. Veni igitur, ampliſſime Domine, quam primum. equidem in eremo verſari mihi videor. ita ſolus ſum, quoties abs te diutius abſum. Scripſi raptim pridie Nonas Nov. CIↃ.IↃCXII.

EPISTOLA CCLX.

EIDEM.

AMpliſſime Præſes, mitto tibi Ritterſhuſii librum, quem ab eo accepi, ut illum tibi ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα traderem. quod lubens feciſſem niſi longius abeſſes. Puto laudaturum te candorem hominis eruditi, qui cum univerſa gente ſua virtutem doctrinamque tuam ſuſpicit. Scio neque vino generoſo opus eſſe hedera, neque viris gravibus τοὺς ἀκαίρους ϗ χυδαίους ἐπαίνους probari. ſed condonandum aliquid moribus nationis illius: cujus vitia ſi cum noſtris confeſtamus, vereor ne levia ad-

modum videri queant. Quæ de nova epiſtolarum Iſidori Peluſiotæ idem ad me ſcripſit, cum una erimus, ex me intelliges. Mihi tandem inventum hoſpitium, illud quidem anguſtum & non nimis commodum: ſed in quo tamen ego atque uxor, hoc præſertim rerum ſtatu, acquieſcimus. Dominus ædium eſt Senator Gallus, ſive Coq, qui vaſtiſſimam domum ſibi nuper ædificavit, & angulum quendam a reliquo corpore ſeparavit quod mercede locaret. τὸ ἐνοίκιον eſt aureorum centum: non ulla contractui lex appoſita, quam jure aliquis καλὸς κἀγαθὸς gravetur. ſicut in illa fiebat, cujus cauſſa tantum laboravit amiciſſimus noſter Rigaltius. nunc illud ſupereſt, ut per eos qui me nimium amant liceat mihi otio illo heic frui, quod Dei benignitas & Regis liberalitas mihi hactenus conceſſerunt. Vale Præſes ampliſſime. Lutetiæ Pariſiorum propridie Kal. Nov. CIↃIↃCIV.

EPISTOLA CCLXI.

EIDEM.

AMpliſſime Domine, dolui nuper cum te non inveni domi tuæ. Cupiebam enim tibi narrare de munere quodam & datum & acceptum eſſe. Auſus ſum appellare nobiliſſimam dominam τὴν οἰκοδέσποιναν, ut veteres dicebant, & illam orare, ut referret tibi quod fui dicturus. Adieci conſilium, ſi modo tenuitatis meæ eſt prudentiæ tuæ conſilia ſuggerere. Proxime cum tuo conſpectu fruar, referam tibi [illegible] τὰ περὶ τῶν ἡμῶν ἄθλων: quorum vereor ne is ſit exitus, ut qui nunc mei ſunt amantiſſimi (volunt certe videri) mox animum mutent. ſed hæc melius coram. Nunc hæc ad te ſcribo, ut ſi quid potes optimi viri, a quo has accepiſti, cauſſam juvare, auctoritate tua eum protegas. Omnino videtur rationi conſentaneum, ut de ejus negotio non aliud quam de bibliotheca ſtatuatur. Verum metuo ne hæc ad te ſit γλαῦκας εἰς Ἀθήνας. Si auctor es eundi Fontainebl. poſſum nullo meo incommodo cum Mercerio noſtro ire, & ſalve Regi dicere, quem ab octo menſibus non vidi. Vale vir ampliſſime cum D. τῇ σῇ κυρίᾳ, & amiciſſimo Rigaltio.

EPISTOLA CCLXII.

EIDEM.

AMplissime Præses, cogitavi hodie paullo attentius, ecquid reperiri aliquis posset Augustorum, cujus ortu gloriari patria nostra jure posset. De ea re hæc veniebant nobis in mentem. *Claudius* imperator Lugduni natus: sed non tamen Gallus. *Pius* in Italia quidem natus, & ipse, & pater & fortasse etiam avus. Nam diserte Victor, Vir veterrimæ familiæ à lanuvino municipio. fuisse tamen illi paternum genus e Gallia Transalpina, Nemausense scilicet affirmat serio Capitolinus, ut jure possit hic dici oriundus e Gallia. Etsi natus in Italia. Nam & Hadrianus (quidam ajunt & Trajanum) Romæ natus est: quem tamen Hispani consentientibus omnibus scriptoribus sibi vindicant. E liberis Constantini M. fuit unus patri ὁμώνυμος, quem nomen Cæsareum patre auctore saltem delibasse constat. Iste autem natus oppido Arelatensi, ait Victor. Carus Cæsarum nec postremus nec pessimus Narbone natum idem Aurelius scribit etsi aliter Vopiscus. *Avitum* quoque hominem Gallum Sidonius Apollin. sorbum, in Imperatorem fuisse levatum (ut fuit mos & locutio seculi) notum est. Atque his inter legitimos imperatores occidentis censetur ab omnibus sed Romæ natum scribunt nonnulli. de Maximo qui hunc præcessit & Majoriano qui successit alias viderimus. Omitto tyrannos Gallos qui fuere plures. καὶ ταῦτα μὲν τούτῃ. ἔῤῥωσο σεβασμιωτάτη κεφαλή.

EPISTOLA CCLXIII.

EIDEM.

ABsoluta est tandem, Præses amplissime, variorum editio opusculorum Musagetæ quondam nostri, Josephi Scaligeri, tuo cumprimis hortatu atque impulsu, ante annum ferme ipsum & suscepta & inchoata. Quæ editio, quum uno atque altero ab hinc mense a typographo ad umbilicum esset perducta; neque illius publicationem quicquam aliud jam moraretur, nisi ut, quemadmodum initio fueram pollicitus, de proposito auctoris quando ista exarabat, & nostro edentium consilia, scitu necessaria quædam in operis vestibulo exponerem: ea repente calamitas intervenit, Sole Galliarum ex inopinato occumbente,

-- , quæ omnes γενικῶς Gallos in mœrorem nulla dicendi copia enarrabilem , & luctum ἀπαρηγόρητον conjecit: mihi vero non solum de manibus calamum excussit , & studiorum meorum tenorem protinus abrupit ; sed & mentem malo externatam confudit , vitamque adeo ipsam acerbam mihi reddidit atque ingratam. Meritissime id quidem : nam si toto hoc amplissimo regio nemo unus est repertus , vel mediocri saltem pietatis humanitatisve sensu , & civilis officii intelligentia præditus , qui nuperi parricidii nuntium sine lamentabili comploratione acciperet : si finitimi omnes populi, si multi etiam longis terrarum spatiis divisi ; si omnes tota Europa Principes , tanto casu non secus ac fulminis repentini ictu stupefacti ingemuerunt , & doloris ingentis sui significationem dederunt : quid nobis animi esse debet , quibus Regis incomparabilis augustissimam majestatem pari humanitate conditam , mentem divinam , cœleste ingenium , & alias animi corporisque dotes sine exemplo maximas propius nosse ac venerari , numinis immortali beneficio contigit? qui bonitatem ipsius , liberalitatem , & in suos indulgentiam , non ex aliorum sermonibus , sed propria tot annorum experientia notam habemus? qui semper a Deo non fictis votis, verum affectus sinceri precibus petere soliti fuimus, ut vel de nostris annis illi vellet augere? Sed ut privatas doloris mei caussas omittã, impium in patriam & Gallici nominis hostem esse juratissimum oportet, quem publice acceptum damnum in unius illius sacri capitis amissione non commoveat, non squallore luctuque afficiat. Amisimus enim, amisimus, & quidem teterrimo parricidio, (heu seculi infamiam!) amisimus inquam Christianissimum Regem nostrum Henricum Magnum , Principem Principum, Europæ decus, Patrem patriæ, bello invictissimum, pacis amantissimum : prorsus ad Homericam perfecti regis ideam , Ἀμφότερον , βασιλῆ ἀγαθὸν, κρατερόν τ' αἰχμητὴν ; scientia bellandi , vel Julio Cæsari parem ; arte & peritia regendæ Reipublicæ , vel Augusto: clementia facilitateque ignoscendi & felicitate perficiendi destinata , omnibus omnium seculorum Principibus aut parem , aut superiorem. Et potuit tamen inveniri , qui talem tantumque Principem , in quo salus communis nitebatur, in quo tranquillitatis & quietis in Europa spes prudentibus præcipue vertebatur, violare scelestus sustineret? potuit inveniri, qui omnia divina humanaque jura sceleris nova & inaudita immanitate polluens, nefario se patriæ parricidio obstringeret ? potuit unius (si tamen unius) perditissimi Alastoris mens perversa tantum , tam inexpiabile ἄγος concipere : nec solum mens concipere,

sed

sed etiam (proh dolor! horresco referens;) manus conscelerata exsequi? o prodigium, non hominem! o furiam! Cujus vitæ Mars ipse poetis ἀλλοπρόσαλλος & inconstans dictus, in belli campo, ubi ferro cernebatur, constantissime semper pepercerat; huic illa Erinnys in alta pace non pepercit: & cui tot centena hominum millia vitam debebant, pro quo integri exercitus, urbes integræ, populi Galliarum universi mortem alacri animo oppetiissent, is manu vilissimi bipedum & deploratissimi vitam amisit. Illud os augustum, illud sacrum caput, per tot bella, tot conspirationes, tot insidias frustra appetitum, unius propudii perfidia atque audacia lucis usura cassum jacet. Ille magnus bellator, ille magnanimus victor, ille hostium suorum triumphator, inter tubarum clangores, perdentium ac pereuntium clamores, telorum & gladiorum fragores, terrificos tormentorum boatus, semper impavidus, semper securus & tutus; in media civitate fidelissima, amantissima, in publica omnium lætitia, inter gratulantium voces, clandestina unius molitione, spiritu privatus, & mortalium oculis est ereptus, nescio an aliquid simile visuris. Deum immortalem, ἐξ οἵων εἰς οἷα! quod gaudium quanto mœrore est mutatum! In hanc cogitationem defixo mihi subiit interdum veterem magni viri querelam usurpare: ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθα, οὐκ ἔργον· quid enim profuit optimo Principum funditus eversam patriam servasse, ut esset qui ipsum perderet? Sed non ita est: nam ut de præmiis apud Deum repositis nihil nunc dicam; vitam quidem istam caducam, quæ usu non mancupio mortalibus possidetur, quamque paullo post Rex, etiam si nulla vis esset adhibita, fuit positurus, parricida Tartareus potuit illi eripere: at gloriam virtute rebusque gestis partam, per quam magni viri fiunt immortales, adeo non ademit, ac ne imminuit quidem, ut cumulatiorem, certe illustriorem reddiderit. Hic enim tantus omnium gentium & nationum in illius obitu deplorando consensus, quid aliud est, nisi gravissimum testimonium, non gratia aut metu sed judicio expressum, ejus opinionis quam universus pene dixerim Orbis terrarum de virtute ipsius admirabili habuit? Jam subditorum amor, quo nihil magno Principi gloriosius, in morte Regis stupendus & vix credendus apparuit. Quod in nullius unquam Principis funere legimus accidisse, id vidimus in hac regia civitate evenisse, de aliis per provincias urbibus certa fama accepimus. Simulac de Rege palam factum est, non solum omnis sexus, ætas, conditio, dignitas, parenti communi planctu, lamentis & pio quodam

 furore

furore in Stygium parricidam parentavit: verum etiam, ceu tonitrui cujusdam fragore subito ac vehemente edito, alii repente concidere, alii statim exanimari, vel in morbos incidere, quibus mox sunt exstincti; quidam stupere vivi, qui vix tandem, aut ne vix quidem ad se redierunt. Quid multa? populi per universam Galliam in hujus morte vocem illam mirifici affectus mutato nomine repetere sunt auditi, quę olim ante tot secula ipsius progenitorem Robertum, Regem sapientissimum Hugonis Capeti F. mortuum, (ita veteres auctores scribunt) fuerant prosecuti. HENRICO IMPERANTE ET REGENTE SECURI VIXIMUS, NEMINEM TIMUIMUS; PATRI PIO, PATRI SENATUS, PATRI OMNIUM BONORUM, FELIX ANIMÆ SALUS, FELIX AD SUPERNA ADSCENSUS, FELIX CUM CHRISTO REGE REGUM PER SÆCULA COHABITATIO. Qui sic desideratur amissus, hunc vivum fuisse amorem & delicias suorum, quis non intelligit? Vivit igitur Henricus Magnus, optimus Rex noster, in animis & grata recordatione suorum subditorum, quam nulla unquam oblivio obscurabit. Vivit, æternumque vivet semper florens, semper recens illius ingens gloria, in memoria hominum & seculi hujus & omnium post futurorum; qui præclara ipsius facta, in tuis, præstantissime Thuane, Historiis incertum fide an facundia majore descripta magno cum stupore sunt lecturi. Nemo itaque optimum Regem, quasi male cum ipso esset actum, lugeat: qui & in cœlis nunc, ut speramus, alterius vitæ gaudia delibans, meliore sui parte beatus vivit, & in terris quoque licet Orbi Christiano & Gallorum Reip. ac suis parum, sibi tamen & gloriæ suæ satis vixit. Non enim annorum numero nec spatio ætatis præstantium virorum & Principum vita terminanda; sed laude, fama, & perpetuæ posteritatis immortalitate. Quin potius Christianorum Principum deplorandam hodie conditionem misereamur. Nam cujus illorum erit jam vita secura? postquam utique in tempora vivi pervenimus ejusmodi monstrorum feracia; quæ cædem Regum, & quidem Regum Christianissimorum, in parte pietatis exquisitissimæ, & Deo, per quem regnant Reges, acceptissimæ, sibi persuadent esse ponendam. Fuit videlicet illud olim tempus, cum omnes sine exceptione Christiani, non propter pœnæ metum, sed propter conscientiam, Principibus etiam malis, etiam paganis, aut hæreticis & impiis, atque adeo Ecclesiæ Dei hostibus, parendum esse credebant: cum Reges, quorum nomen apud omnes gentes, etiam melioris cultus rudes, aut feras, & Deum nescientes, semper fuit sanctissimum, eo fideliùs a cunctis Christianis colebantur, quo verior & melior gentium superstitionibus religio est Christiana: cum dominantium unica, secundum pietatem, Reipub. basis & firmissimum esse

funda-

fundamentum, inconcuſſa & ἀμεταπτώτῳ fide cuncti doctrinam Chriſti profitentes habebant perſuaſiſſimum. Quondam igitur, cum Nerones, Domitiani, Severi, Decii, Gallieni, Diocletiani, (at quæ bone Deus peſtes humani generis!) in Eccleſię greges quęſtiſſimis ſuppliciis ſæviendo, orbem terrarum ſanguine piorum inundarent, martyribus cœlos complerent, Chriſtianorum repertus nemo, qui verbo, nedum re aut ferro, imperatorem ſuum lædere ſaltem cogitaret. Nunc quam ſit temporum ratio mutata, duorum Regum, (ne alios commemorem,) & re & nomine Chriſtianiſſimorum, ſimili fere cæde peremtorum, funeſtiſſima & triſtiſſima docent exempla. Sed nihil agunt Deo atque hominibus exoſi parricidæ: neſcit enim mori Chriſtianiſſimus Rex Francorum, quem lex Regni perpetua atque ſanctiſſima facit immortalem. Regnum quoque ipſum commoveri, concuti, impelli ad ruinam poteſt: ſed ea demum lege, ut per hanc agitationem firmius in ſua ſede ſtabiliatur. Quis non putabat extincto Henrico III. una cum Rege dominationis regiæ formam, & univerſum hoc imperium a fundamentis eſſe convulſum, nunquam poſtea inſtaurandum? At vidimus ipſi poſtea auſpiciis, ductu, atque virtute Henrici IV. Regis prudentiſſimi, præter omnem ſpem omnia in integrum reſtituta: vidimus regnum quod putabatur nullum futurum, velut depoſito ſenio ætati meliori redditum: videmus leges patrias, quæ æternum ſopitæ credebantur, vires paulatim recipere, ac tandem robur ſuum obtinere: vidimus denique, ubi ad concordiam mentes hominum ſunt revocatæ, otii & publicæ tranquillitatis amorem tam altas regnante optimo Rege noſtro in omnium animis radices agere, ut ne illo quidem ſublato, quicquam ſit turbatum. Quis crediſiſſet tantam in regno mutationem ſine ulla ipſius mutatione, atque adeo ſine ullo plane ſtrepitu, niſi quem lamentantes edebant, poſſe contingere? Sed affuit nimirum, ampliſſime Thuane, hujus potentiſſimi regni auctor & conſervator Deus Opt. Max. affuit oportuno tempore ſalutaris illius dextera; & porro ſemper, ut confidimus, aderit. Ille regnum & regiam domum, qua ſalva ſalvi ſumus, qua inclinata ſalutem neque ſperamus neque optamus, pro ſua infinita benignitate, & benevolētia in hanc gentē, tot inſignibus argumentis declarata, tutam præſtabit. Ille Chriſtianiſſimum Regem noſtrum Ludouicum XIII. & glorioſiſſimam Reginam Mariam Filii imperium ſingulari prudentia nunc adminiſtrantem, cœleſti Angelorum ſuorum præſidio teget, ac Spiritu ſuo ἡγεμονικῷ conſilia ipſorum reget. Hoc optamus, hoc ſperamus, hoc dies noctesque a Domino noſtro Jeſu Chriſto poſtulamus atque contendimus. Maneat adamante fixa hæc Principum, & regni Procerum cum Ordine

ampliſ-

amplissimo sanctissima concordia: quæ in ipso articulo temporis necessarii instinctu quodam repentino sancita, haut sine numine profecto; inter pulcerrima fidei & prudentissimæ sollertiæ exempla, cum æterna ipsorum & universi Gallici nominis gloria atque admiratione audientium, olim memorabitur. Vides, amplissime Thuane, quo me vis doloris abripuerit transversum. neque enim hic locus erat harum lacrymarum: at loci temporisve rationem habere, aut modum tenere, non est illius, qui ὅλος γίνεται τῆς ἀνίας, quod mihi nunc accidit. Sed redeo tandem ad propositum. Ut igitur dicere inceperam, absoluta est variorum Josephi Scaligeri opusculorum editio, te potissimum auctore, me autem impulsore, heic suscepta. Erat sane optandum, ut qui ista scripsit, idem recensuisset atque publicasset. Id vero quum ego multis epistolis ab illo petiissem; quarum una, ut esset impetrabilioris efficaciæ, publice eum compellabam; non aliud nisi hoc responsum tuli: multa se hujusmodi rogatu amicorum scripsisse, quorum exemplum nullum servare esset solitus. Postquam ergo semel illa e potestate sua exissent, desinere se in rerum suarum censu ea habere; eorumque edendi aut non edendi plenum arbitrium amicis permittere: sibi, utrumutrum fecissent, perinde futurum. Afferebat etiam interdum excusationem æquissimam, quod partim gravioribus studiis & scriptis seriis (nam hæc & similia his inter remissiones & oblectamenta sua ponebat) occupatus; partim curis aliis & assidua epistolarum scriptione impeditus, tempore ad ista recognoscenda necessario destitueretur. Et omnino ita se res habebat. Nam quod amici & familiares ipsius norunt, is erat Scaliger, qui stupenda felicitate ingenii & assidua intentione studii quum esset assecutus, ut ingentes raræ doctrinæ opes in expromta sua memoria, velut in sanctiore quodam ærario haberet reconditas: ut quæque sese occasio subita offerebat, sive in communibus colloquiis, sive ad quæsita ab amicis per literas responderet, liberali manu quicquid magno sudore quæsiverat, promeret. Atque hoc tanta facilitate & promtitudine, ut qui persæpe amicos ea doceret, quæ discere ab alio quam ab ipso non poterant; beneficium tamen accipere non conferre sibi videretur. Non enim pluvias, ut ajebat Pindarus, aquas colligebat; sed uno gurgite κρουνηδὸν aut ποταμηδὸν potius πηγάζων exundabat. Nihil est quod discere quisquam vellet, quod ille docere non posset: nihil legerat, (quid autem ille non legerat?) quod non statim meminisset: nihil tam obscurum aut abditum in ullo vetere scriptore Græco, Latino vel Hebræo, de quo interrogatus non statim responderet. Historias omnium populorum, omnium ætatum, successiones imperiorum,

rum, res Ecclesiæ veteris in numerato habebat: animalium, plantarum, metallorum, omniumque rerum naturalium proprietates, differentias, & appellationes, qua veteres, qua recentes, tenebat accurate. *Locorum* situs, provinciarum fineis, & varias pro temporibus illarum divisiones ad unguem callebat. Nullam disciplinarum scientiarumve graviorum reliquerat intactam. Linguas tam multas tam exacte sciebat, ut vel si hoc unum per totum vitæ spatium egisset, digna res miraculo potuerit videri. Omitto Mathematica ipsius studia, & nobilissimam temporum disciplinam. qua in parte, ut non assecutus sit semper, quod quærebat; ea certe præstitit, quæ justam admirationem doctis æstimatoribus non possint non exprimere. Quod equidem eo confidentius dico, quia scio Franciscum Vietam, subtilitate & inventionum acumine mathematicorum nostri seculi facile principem, non aliud judicasse, ad quem aliquando quum venissemus ego & amicus quidam meus, vir optimus & eruditissimus, essetque de Scaligeri id genus scriptis ortus sermo, postquam exposuisset Vieta quid in iis desideraret; hoc ad extremum suo candore dignissimum elogium adiecit: Quicquid hujus sit, inquit, tanta me illius portentosissimi ingenii incessit admiratio, ut auctores rerum mathematicarum, præsertim Græcos, solum Scaligerum perfecte putem intelligere. Addidit etiam tunc idem: pluris se Scaligerum vel errantem facere, quam multos κατορθοῦντας. Quum autem non unius Vietæ, sed omnium quos Jupiter æquus amabat, ea semper fuerit de summi hujus viri præstantia opinio consentiens: ea ex re illud evenit, ut docti homines, & qui familiariter cum ipso vivebant, & qui ubivis Europæ degebant, suas ad ipsum dubitationes referrent, &, quod alibi dicebamus, ceu κοινὸν χρηστήριον, Tripodem illius consulentes, responsa inde peterent. Equidem non verear affirmare, si omnia in unum colligerentur, quæ Scaliger in amicorum gratiam scripsit, aut ab iisdem consultus respondit: ingens aliquod volumen posse componi. Sed omnia colligere, quæ tot locis diversis habentur, & ab hominibus Gallis, Germanis, Anglis, Belgis, aliarum nationum, inter pretiosissima cimelia servantur, hoc vero non unius est hominis. Exsistet fortasse olim aliquis, qui curæ habiturus sit hanc curam. Nos interim quæ potuerunt in his locis inveniri, nunc damus, & ad simile inceptum fidei ac diligentiæ exemplum aliis præbemus, diligentiæ, quia ad omnia investiganda hoc libro comprehensa, non mediocri aut segni opus fuit inquisitione: fidei, quia nihil quicquam huc admissum, de quo non certo liqueret, γνήσιον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον. quin pleraque omnia ex auctoris manu sua curate descripsit Puteanus tuus, CL. F. cujus amor in literas

& cultus erga hunc heroem dum vixit, nunc erga mortui memoriam, hoc quidquid est operis nescio unde ex abdito nobis paravit & concinnavit. Pleraque enim istorum edita ante hunc diem non fuerunt; quædam ante publicata, nunc illius studio pleniora & emendatiora prodeunt. Constat nobis, nihil istis esse admixtum, quod aut Scaligeri non esset, aut quod si reviviscat idem, publicatum fuisse moleste sit laturus. Summa enim cautio adhibita, ne alterutro genere peccaretur; quod a sordidis typographis, aut inverecundis literarum institoribus in magnorum virorum scriptis passim fieri videmus & dolemus. Ne de aliis dicam, in unius Jacobi Cujacii, Jurisconsultorum hujus ætatis nominatissimi, monumentis, utrumque est admissum: nam & multa illius sunt edita, quæ edi vetuerat: & quædam sub ejus nomine sunt publicata, de quibus ille οὐδ' ἐν ὀνείροις unquam cogitavit. Ejusmodi est illa Græcarum epistolarum Latina interpretatio; quam inaudita mentiendi & falsa fingendi licentia Cujacio quidam adscripserunt, & sub tam illustri nomine obscuri cujusdam & mediocriter docti Germani versionem publicarunt; quum V. C L. Franciscus Pithœus, a quo illi habuerunt, eam sæpe mihi in bibliotheca sua ostenderit, & Basileæ nescio quo casu sibi repertam dixerit. Porro etsi non multum fortasse interest, quo ordine opuscula hæc sint edita; possunt tamen utiliter & hæc & quæcunque alia his similia restant edenda, ad quatuor veluti classes referri: ita ut prima animadversiones contineat in scriptores antiquos: secunda, diatribas philologicas, & de rebus variis dissertationes: tertia poemata quæ vel fecit auctor, vel e Græcis vertit: quarta, epistolas. Ad primum ordinem in hac editione, pertinent Notæ in Plinium, in Cæsarem, in Senecam Tragœdum, & eum quem falso ac ridicule Asinium Cornelium Gallum dixerunt. Notis in Plinium præbuit occasionem Melchioris Guillandini verbosissimus in capita de papyro Commentarius. Hic Guillandinus me adolescente in magna fuit apud plerosque literatorum exquisitæ cujusdam doctrinæ opinione & fama: idque vel eo maxime, quod per Ægyptum & Asiam dicebatur peregrinatus. Nam quia oculi creduntur esse μάρτυρες ἀξιοπιστότεροι, plerumque fieri videas, ut plurimum fidei iis habeatur, qui plurimum per remotas terras errarunt; si modo aliquam doctrinæ speciem præ se ferant. Exemplo sit Andreas Thevetus, homo nullarum literarum, nullius doctrinæ, nullius judicii, denique ne communis quidem sensus satis particeps: qui per varias Orbis utriusque partes circumlatus, ac deinde historias scribere aggressus, multis etiam eruditis viris imposuit. eratque adeo verendum, ne apud posteros quoque levissimus futilissimusque scriptor & nomen & locum honestum obtineret: nisi tu,

docti∫-

doctissime Thuane, qui tuus est insignis amor veritatis & flagrans bene de literis merendi cupiditas, hominis tibi noti vanitatem detegendo & sui erroris eruditos admonendo, veri patrocinium hac etiam in parte ultro isses susceptum. Longe alius vir fuit Guillandinus; qui præter medicæ artis & præsertim botanicæ peritiam non vulgarem, ne meliorum quidem literarum notitia caruit. Iccirco, ubi primum prodiit illius in locum Plinii de papyro, planta Ægyptiaca, Commentarius; ea secuta est doctorum approbatio ut celebris nominis vir Dalecampius, in eundem locum Plinii postea scribens, Guillandinum, propter istud scriptum maxime, mira laudatione afficeret: alii vero qui de charta & toto illo argumento scripserunt, id demum apud Plinium probarent, quod Melchiori esset probatum. Adeo fit sæpe in literis, ut pro aureis vulgo habeantur, quæ χολοβάφινα tantum sunt & felle lita. Nam serio docti & judicio instructi ecquod reconditæ eruditionis indicium in tam prolixo Commentario potuerint deprehendere, equidem fateor me ignorare. nulla quippe rei qua de agebatur singularis notitia, & frustra calcata Ægyptus; nulla vetustatis solida cognitio; auctorum Latinorum intelligentia mediocris; Græcorum ne mediocris quidem. quippe in Græca lingua totum se de Lexico suo pependisse, neque ipse diffitetur, & res clamat ipsa. Adde levitatem judiciorum; ut cum multa corrigit integerrima: cum auctores, præsertim veteres, temere & sine ulla ratione reprehendit. Ut cum exempli gratia Suetonius dat illi pœnas, quod *chartam plumbeam* dixerit: quum nos id alibi non solum ἀνάλογος, sed etiam elegantissime dictum esse probaverimus, & Lysimachum vetustissimum scriptorem laudaverimus, qui multo ante Suetonium μολυβδίνους χάρτας dixerat: Guillandinum vero non puduit docere Romanum hominem, & quidem adeo doctum & castigatum, Romane loqui, & jubere ut potius diceret, *plumbeam papyrum*; quod est ineptissimum. Omitto plane desultoriam scriptionem; in qua auctor prorsus, quod ajebat philosophus, τοῖς ἔξωθεν λόγοις ἀναπεπλήρωκε τὸν λόγον. Merito igitur Josepho Scaligero doluit, Guillandinum, qui tam male Plinium acceperat, tanto cum plausu passim ab omnibus accipi. Atque hoc suum judicium jam olim scribens in Festum, quum paucis verbis indicasset; ut rationes quibus movebatur scripto brevi complecteretur, postea ab ipso impetravit vir clarissimus atque integerrimus Senator, Claudius Puteanus; cujus mores & doctrinā ita Scaliger probavit, ut & conjunctissime cum illo semper vixerit, & omnia sua studia familiarissime communicaverit Illi viro doctissimo, quem suorum sibi scriptorum Aristarchum fuisse, ipse Scaliger scribit, debetur hæc eruditissima contra Guillandinum disputatio. Notæ in Cæsarem

Notitiæ Galliarum, velut auctarii jure accesserunt, de qua dicemus paulo post. Certum est editionem Julii Cæsaris sæpe illum cogitasse: nam etiam in scriptis suis non semel ejus spem facit, & desiderium commovet. Sed incerta & semper vaga ipsius vita, priusquam in Hollandiam concederet, & Cæsaris ;& Plauti & aliorum plurium veterum auctorum editiones, de quibus serio cogitaverat, nobis invidit. Prodiit tamen ante paucos annos Lugduno Batavorum Cęsaris editio, quam scimus, licet frons libri dissimulet, pumice critico magni illius Censoris fuisse expolitam. De Notis in Senecam Tragicum nuper scribebat Daniel Heinsius, arte & ingenio vir excellens, & omnium doctorum gratiam vel eo meritus nomine , quod Josepho Scaligero , quem parentis loco vivum coluerat; postquam est fato functus, omnia pii filii officia abunde præstitit; in bibliotheca τ͂ μακαρίτυ eas sibi esse inventas. Solebat hic literarum parens relaxandi animi gratia, & sicut olim de Origene & alumnis ejus disciplinæ est dictum, ἐν κημεσοῖς ἀδήλοις φιλολογοῦσι καὶ ἀκριβοῦσι τὰ ἀντίγραφα. ita illi nata hæc opella est, multa continens tam illustri ingenio dignissima. Apparet autem, typographi alicujus rogatu , qui illarum Tragœdiarum editionem parabat , has Notas fuisse exaratas. Puteanus vero noster quum exemplar illarum depravatissimum & longe corruptissimum fuisset nactus, Josias Mercerus I. F. Græce Latineque vir doctissimus sua illas manu descripsit atque emendavit. Juvabit probos & φιλομαθεῖς adolescentes, has observationes cum illis conferre; quas in eosdem auctores Justus Lipsius, literarum dum vixit columen, olim edidit. deprehendent enim judiciorum quidem atque opinionum diversitatem non parvam; κακοηθείας, invidię, livoris, nullum vel levissime impressum vestigium in animo probissimi senis nostri, qui posterior scripsit. discent igitur hoc exemplo, ita servandam in literarum studiis judiciorum libertatem, ut omnis absit malignitas, omnis alienę famæ obtrectatio. Pseudogalli elegiam Itali Critici pro germano poemate Cornelii Galli æqualis Augusti, & cujus mortem Virgilius deflevit, venditabant. Consultus super eo hic nostri seculi Varro a Cl. Puteano, cui de fraude suboluerat, responsi loco Notulas misit, quæ heic habentur. Ad secundam classem referri debent hoc volumine comprehensæ diatribæ istæ: De Judęorum decimis; Notitia Galliæ; de linguis Europę, & dialectis Francorum; item de pronunciatione quarundam literarum; Judicium de thesi chronologica: Constantiniani numismatis explicatio, & quędam aliæ Gallice conscripta. Pulcerrimam atque eruditissimam dissertationem de decimis in Lege Dei, viro nobilissimo, tibi conjunctissimo debemus, Carolo Harlæo, fratri magni illius Achillis Harlęi, quo principe Senatus

gloria-

gloriatur hodie Ordo amplissimus; atque utinam glorietur diu. Ille aliquid explicari sibi petierat, quod ad decimas Judaicas spectabat; Scaliger antiquum obtinens totam illam partem juris antiqui Judæorum, doctissimis etiam viris minus bene expositam, paucis verbis est complexus. Notitiam Galliæ non haberemus, nisi venisset in mentem Paulo Merulæ, viro juxta probo & erudito, in opere suo Geographico Gallias nostras describere, eamque ad rem opem & subsidium, ac velut Ariadnæ filum ab hoc Theseo petere. Videtur autem vir undecumque doctissimus, quando illam Galliarum in partes suas tributionem exaravit, de eodem, quod ajunt, oleo & πτισάνῃ apud Julium Cæsarem elucidasse, & de hodiernis linguis illa disseruisse, quæ Notitiæ sunt subjecta. Eodem & observatio illa referenda qua de legitima aliquot literarum pronuntiatione agitur: quæ ita est a Puteano edita, ut est inventa, non ut optaremus. Judicium de thesi chronologica, ut illa tam multa quæ de hoc argumento in opere magno, de emendatione temporum & ad Eusebii Chronicon observavit atque etiam alibi, peritiam exactam historiarum, quę sacris literis continentur, arguit; in quo plus esse difficultatis quam scioli quidam arbitrentur, mortaliũ nemo ita clare ostendit, ut hic noster Polyhistor. At in lectione Patrum quantam ἀκριβείας habuerit ἕξιν, & rituum veteris Ecclesię quantam notitiam, optime omnium declarat nummi Constantiniani accuratissima interpretatio, ad virum antiquitatis peritissimum missa, Marquardum Freherum J.C. quam spondeo, Ecclesiasticæ ἀρχαιολογίας studiosum neminem sine fructu & voluptate lecturum. Ad tertium ordinem referẽda sunt poemata, quæ in hoc volumine continentur, quęque his addi possunt compluria, duum generum; aliorum auctor est Scaliger, aliorũ dumtaxat interpres. lusus ipse juveniles suos, aut senilis insomniæ solatium appellitabat: nunquam enim inter serias curas suas versus a se cõpositos & ἐξ ὑπογύου σχεδιασθέντας numeravit: nunquam exorari potuit, ut suos poeticos fœtus tollere mallet, quam exponere. qui tamen ea facultate quantum in utraque lingua excelleret, Græce Latineque docti, & poeticorum sacrorum mystę satis norunt: tu omniũ optime, clarissime Thuane; qui Gręcos & Latinos scriptores habens familiares, poetarum sacra opertanea, a quorũ aditu profani arcentur, non ἀκροθιγῶς nota habes, verum ut epopta, ad intima quęque illorum arcanorum penetralia dudum admissus. Inveni post impositum huic editioni colophonem, Psalmos aliquot Davidis Gręce a Scaligero versos: quos, ubi primũ fuerit occasio, nõ patiar intercidere: merẽtur enim ut in fronte prima hujus tertię classis locẽtur. Initia Orphei adolescẽs olim vertit, quãdo & Lycophronis Cassandram, geminũ huic opus, doctis nũquã satis

 lauda-

laudatum. Scimus Q. Sept. Florentem Christianum, inter æquales poetas merito suo clarissimum, summa versionum hujus viri admiratione ductum, quam ante annos viginti quinque publice est testatus, & Initia Orphei & Diras Æschyli ex ejusdem interpretatione, ad edendum præparasse. Sed Diræ quidem, incertum quo casu, perierunt: Initia vero manu patris descripta, Claudius Christianus Petro Puteano tradidit. In quarta classe specimen epistolarum habetur, quas Josephus Scaliger ad amicos scripsit & numero plurimas, & vel propter quendam ipsi proprium ἰδιότροπον characterem, lectu dignissimas. Quod si quis omnes hujus viri epistolas, non solum, quas certo proposito argumento accuratius scripsit, sed etiam quas subito exaravit publicaret; eum ego existimem non male operam positurum. Pertinet enim ad profectum juventutis habere ipsam æmulationis veterum tam illustre exemplar. Nam hodie qui Latine loquantur, multos invenias: at qui sine cacozelia & inepta affectatione antiquos imitentur, opido paucos: qui vero sermonis Romani illum, ut sic dicam, indigenam saporem sincere & caste exprimant, invenies omnino paucissimos. Etsi autem epistolis Scaligeri omnibus inest aliquid, cujus gratia eas legisse neminem possit pœnitere: nobis tamen propositum nunc quidem non fuit, quasvis epistolas ipsius edere; sed illas dumtaxat, quæ argumento essent notabiliores. Pleræque igitur, aut διδασκαλικαὶ sunt, & præter solemnia literarum, aliquid scitu dignum continent: aut ἀπολογητικαὶ, & defensionem auctoris adversus invidentium obtrectationes habent. Quod autem nonnullæ earum sunt editæ, quas ad me scripsit, hoc vero tua gravissima auctoritate, quæ plurimum, uti par est, apud me valet, non voluntate mea factum esse, testor fidem tuam, Præses amplissime. Erat enim mihi certum fixumque materiam malignis non dare, qui benignitatem viri candidissimi in meritis amicorum supra meritum & ultra modum prædicandis, ad occasionem calumniæ rapientes, utrumque simul invadent, & illum quidem levitatis, qui οὐ κοινωνὸν δίφαυλον, me vanitatis, quæ ista sim passus edi, arcessent. Illi vero uti volent. ἐπεὶ οὐ φρεσὶν ἐπιπολάζουσι. Nam Scaligero quidem viro in literis tanto, & virtutis adeo spectatæ, quid honestius culpa immodicæ benignitatis? mihi vero in tua unius voluntate facti constat ratio. Scivi alioquin, ac præ me semper tuli, tantum hunc illius amorem non adeo eruditione aut ingenio esse me promeritum, ac cupiditate ingenti discendi quæ nescio: cui ipsum non minus cupide, pro insita sibi bonitate, solitum esse satisfacere, vel hæ paucæ epistolæ e centum undecim quas ab eo acceptas servo, fidem fecerint. Multa studiosi in illis legent, quæ alibi se non legisse, si ingenui sunt, non inviti fatebuntur; sin au-

ſin autem, vel inviti agnoſcere cogentur. Atque hæc fere ſunt, Præſes ampliſſime, quæ vel a me vel a Petro Puteano tuo hoc tempore potuerunt reperiri, fugitiva, ut ſic appellem, Joſephi Scaligeri ſcripta, antea non edita. Nam leges Atticas, Diſſertationem de re nummaria, librum de æquinoctiis, & alias lucubrationes ejuſdem, quas ſcimus in publica Lugduni Batavorum bibliotheca aſſervari; quum ab amiciſſimo Heinſio, ejus bibliothecæ præfecto, nobis communicari petiiſſem, aut certe illhic edi; reſpondit vir humaniſſimus, religione quadam ſe impediri, quo minus illa publicaret: quia teſtamenti tabulis cautum ſit, ne quicquam edatur incoatum tantum vel affectum, non autem perfectum. Quamobrem & iſtis & illo tantopere multis deſiderato Arabicæ linguæ Theſauro, una cum ſupellectile univerſa librorum Orientalibus linguis ſcriptorum, aliorumque manuſcriptorum, nec non Commentariis in hiſtorias animalium a Julio Cæſare Scaligero labore ingenti compoſitis: his inquam omnibus, hoc eſt, incomparabili quadam gaza, ſoli jam, ut apparet, Batavi fruentur; qui & poſtremos vitę illius annos obtinuerunt, & nunc mortui cineres poſſident. Utinam quidem aliter ſuperis viſum eſſet, neque tanto ornamento proprię ſuo Gallia noſtra unquam eſſet orbata; ſed quoniam ita Θεοῦ ἐτελείετο βουλή; ad gloriam nobiliſſimę gentis atque huic regno conjunctiſſimę, iſtud quoque decus accedere, æquo animo, καὶ ἀχνύμενοι κῆρ, feramus: qui præſertim in fovendo colēdoq; Hercule illo Muſarum, & ornanda ejus memoria, poſtquam fuit, qua principes ejus Reipub. qua literarum antiſtites, honeſtiſſimæ cujuſdam æmulationis pulcerrimum certamen inter ſeſe videamus certaſſe. Non eſt prætermittenda hoc loco lucubratio Scaligeri, cujus alibi meminimus; brevis illa quidem & parva, ſed interiorū & reconditarum literarum, quæ in illo fuerunt, non parvum teſtimonium. Proverbia dico Arabica, Romano ſermone in meam unius gratiam expreſſa. Duo ipſe ejus libelli exempla diverſis temporibus ad illum miſi: quorum poſterius priore longe emendatius, manu deſcriptum erat Hadriani Guilelmi, Fleſſingenſis; qui paullo poſt in hac urbe inexplicabili morbo implicitus & abreptus, utrique noſtrum, imo omnibus qui norant ingens ſui deſiderium reliquit. erat enim in illo adoleſcente præter eximiam morum probitatem & Græcæ Latinæque linguæ notitiam, Arabicarum literarum & totius ἰατρικῆς ὕλης incredibilis, ut in illa ætate, peritia. Quoniam autem verſio horum Proverbiorum, quæ penes nos eſt, e priore exemplari fuit propagata; δευτέρας φροντίδας e collatione poſterioris ſæpe a Scaligero exegi, atque ille mihi ſæpe promiſit: quod ipſe morte pręventus quum præſtare non potuerit, hortatu meo in ſe recepit Thomas

mas Erpenius, cum aliarum literarum & philoſophiæ callens juvenis, tum Arabiſmi & grammaticarum ejus linguę obſervationum mirifice curioſus & intelligens. Quod ſi Deus immortalis cœptis faverit, ſpondemus brevi illum libellum una cum verſione & Notis Arabice a Guilelmo Lebeo cive Pariſienſi editum iri; qui characteres Arabicos atque etiam Hebraicos omnium elegantiſſimos (quod hæc etiam editio oſtendit) arte induſtriaque ſua, ac propriis ſumtibus ſculpſit; & laudabili cum primis incepto, patriæ atque Academiæ huic decus non pœnitendum, quo prius carebat, conciliavit. Sed jam tempus eſt ut orationis vela contraham, & epiſtolę huic, quam dudum ſentio ſua prolixitate modum excedere, finem imponam: ſi prius tamen te, vir ampliſſime, Jacobe Auguſte Thuane, rogavero, obteſtatuſque fuero, ut iſtarum Joſephi Scaligeri, veteris amici tui, lucubrationum, patrocinium adverſus invidos Bambaliones, terræ filios, velis ſuſcipere. Nam ſi cetera illius pręclara inventa, & incredibilis doctrinæ plena ſcripta, malevolorum virulentos morſus non effugerunt; quæ ſpes eſt hos libellos, ab eodem ingenio profectos, ſed quos ipſorum pater ex tempore, & impetu quodam effudit, potius quam meditatus ſcripſit, meliore fato futuros? Non enim cogitabunt ſeveri Ariſtarchi, rem eſſe omnium iniquiſſimam, exigere a quoquam mortalium, ut in otio & in negotio æqualiter animum intendat. non cogitabunt, ſiquidem in ſubita ſcriptione interdum ſit humanitus offenſum, cum virum Scaligerum fuiſſe, ita de genere humano ſcriptis ſuis divinitus meritum, ut facile ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τόνδ' ἀπωθεῖται ψόγον. Sed ſumne ego ſtultus, qui cum hominibus omnis rationis inimicis, rationibus agere inſtituam? Nam apud illos certe, qui ubivis locorum doctrina & virtute pari libra ſunt ornati, illuſtriſſimi nominis tui auctoritatem, Pręſes ſapientiſſime, ad commendationem hujus libri abunde ſatis valituram, dubitare non poſſum: qui ſciam, unum hodie inter togatos eſſe te, quem non magis dignitas hęc ampliſſima, magnis in Rempublicam meritis tibi parta, univerſis Francię populis reddat venerabilem; quam inuſitatę ingenii dotes, quibus excellis, cunctis tota Europa probis doctiſque hominibus, admirabilem. Nam quum tua olim opera varie uti, multo ante quam naſcereris, deſtinaſſet magnus ille mundi arbiter, omnia liberali manu in te contulit, per quę aliquis ad veram ſolidamque gloriam poteſt pervenire. Nihil heic dicam de antiqua generis nobilitate, de majorum imaginibus, & ceteris quę vulgo dona Fortunę vocitantur. Patrem quoque tuum ſilebo, virum maximum, qui Ordini ampliſſimo totos viginti annos quum principem locum obtinens pręſideret, omnium ſibi virtutum invicem conſertarum &

coheę-

cohærentium inesse comitatū, & privatim & publice dictis, factis liquido comprobavit. hæc enim etsi ad honorem tuum pertinēt, magnoq; tibi sunt ornamento; longe tamen illud magis, quod in prima statim adolescentia eū te præbuisti, quē nullo negotio omnes intelligerent, majorum suorum claritudini gloriç esse prçoptare, quā meritis ipsorū splendorem suum debere: adeo ut nemo jam tum fuerit, qui id agere te dubitaret, ut quod lumen tibi parens prçferebat, posteris ipse olim prçferres. Igitur in studia liberaliū artiū & J. Civilis Roman. non secus illa ætate incubuisti, (rara quadam felicitate nactus Valentiæ Segalannorum tempore eodem prçceptorem quidē J. Cujacium, condiscipulum vero, sed çtate grandiorem, J. Scaligerum;) ac si ille solus ad gloriam aditus tibi pateret; aut in illo solo prçsidio spes omnes tuæ niterentur. Studio legitimo defunctus & peregrinationibus, quas ad multas Europç partes suscepisti publicç rei administrationē auspicatus, per varios deinceps honorum gradus, ad hanc illustrem dignitatem conscendēs, in diversis munerib. functionib. & legationib. probatus, mentis altç consiliū, moderationē animi, fidei ac morū constantiā, *adversis rerum immersabilis undis*, ita perpetuo usurpasti; ut multū seculi tui hominibus daturus fueris, etiāsi nihil prçter exemplū dedisses. In tanta enim rerum varietate, quantam illis difficillimis temporib. experiri contigit; cum quidem pleriq; hominum de Fortuna pēdentes alternis Vatinii, alternis Catones erant, çqualitatē vitç per omnia constantē sibi servasse, neq; ullo unquā casu graviore concussū, ab insita probitate descivisse; aut perfecti sapientis, aut ut Stoicis pacatis utamur, ejus erat, qui perfectā sapientiā proxime accederet. Hoc illud est tempus, quo Henrici M. castra sequēs, inter tumultus castrēses, rerū toto orbe memoria tua gestarum præsidiis ad tantum inceptum multo ante magno studio provisis, historiam οἰκουμενικὴν scribere instituisti. qua in scriptione quanta diligentia & fide, (nam sermonis elegantiā omitto,) sis usus, omnes qui legerūt scire possunt: nos hoc amplius scimus, quantas inter curas, quā brevi tempore, horis tuis subcisivis bene utendo propositam initio materiā ad scribendū peregeris. Nam qui neq; muneri tuo laboriosissimo, neq; regis obsequio ulla unquam in parte defueris; annis tamen XII. & mens. VI. libros CXXVIII. rerū memorabiliū admiranda varietate refertos, confecisti; opus in eo genere literarum maximum omniū, quç unquā post T. Livii Annales sunt edita. Quēadmodū autē olim ad Remp. ita animatus accessisti, ut universorū consiliorū & πολιτευμάτων tuorū suprema lex esset salus regni, nō autē factionis alicujus studia: ita cū res gestas es orsus literis mādare, nō utiq; id spectasti, ut ea diceres quç his aut illis grata essēt futura: sed quç hist. regina veritas pateretur. Cujus generosiss. propositi hoc prçmiū tulisti, ut tūc demū hist. legitimç majestas nostris hominib. cœpta sit intelligi, quādo per Europam libri tui circumferri sunt cœpti. Hinc illi plausus & acclamationes

bonorum, tibi pariter ac ſeculo gratulantium, ex Italia, Hiſpania, Germania, Polonia, & ultima etiam Livonia, in hanc urbem ad te & amicos tuos tranſmiſſæ. Enimvero, tam perditis moribus & adeo inimicis virtuti temporibus eſſe aliquem animi invicti virum, qui non gratia, non metu a veritate in hiſtoria ſcribenda deflectat, e Repub. humani generis eſt. Quid dicam de illo immenſo tuo in literas amore? quem quidem eximie declaraſti, cum in contexendis Annalibus tuis eorum interire memoriam non es paſſus, qui ad illarum illuſtrationem in hac ipſarum παλιγγενεσίᾳ, vel mediocrem ſaltem aliquā ſymbolam contuliſſent. Non erat alienum huic loco de tuis erga me beneficiis commemorare: quæ etſi fateor exſtitiſſe quam plurima; illa tamen præcipua ex omnibus, ut mei ſunt mores, mihi videntur exiſtimanda, quæ cum rationibus meorum ſtudiorum ſunt conjuncta. Illa igitur quantum tibi debeant, ſi dicere aggrediar, longum faciam. Nunquam ego te conveni, ut non ea ex te audirem, per quæ melior & doctior poſſem diſcedere. nunquam a tuo congreſſu temere diſceſſi, quin ad amorem patriæ, ſtudium pietatis, honeſti atque literarum, nova quaſi flamma ſuccenſum me ſentirem. nunquam ſermonum tuorum factus ſum particeps, cum tu de officiis vitæ de ſalute aut interitu Rerumpublic. de literarum ſtudiis, de omnibus omnium ætatum ſcriptoribus diſſereres, quin ſubiret illico animum ſpecies admiranda & raro admodum per ſeculorum intervalla mortalium oculis conſpecta idea, illius politici omnibus numeris abſoluti, quem maximus philoſophorum in ſcriptis ſuis informans, τὸν περὶ πᾶν πεπαιδευμένον appellat, & omnium artium, diſciplinarum atque ſtudiorum κανόνα ſtatuit & judicem. Quod ſi mediocri diligentia id ſum conſecutus, ut vigiliarum mearum aliquis ad ſtudioſos fructus perveniat, eoque nomine gratiæ mihi nonnihil debetur: tibi profecto ejus gratiæ, quantulacunque ea eſt, pars debetur multo maxima: qui & re & conſilio ſtudia mea ſubinde adjutans, aſſiduus ἐργοδιώκτης inſtas, & quod olim Ambroſius Origeni, id ipſe es mihi. Verum de tuis in nos meritis, erit, ſpero, alio tempore plura dicendi locus: quando ut aliquod grati animi pignus tibi exhibeamus, de domo numerationem faciemus: nam nunc quidem mutuum ſumimus, & aliena arca utimur. Deum veneror, Præſes ampliſſime, ut te bono publico & literarum natum, cum nobiliſſima conjuge, ſingularis exempli fœmina, etiam ſi olim fuiſſet, ac ſuaviſſimis pignoribus veſtris omni bonorum genere cumulatum quam diutiſſime præſtet incolumem. Faxint ſuperi, ut hæc præcellens gloria, virtute & ſtudiis literarum collecta, παρὰ παίδων μεταλαμπαδευομένη, Thuanæ genti fiat propria, & in natis natorum perpetuo hæreat. Vale. Dat. Lute-

tiæ Pa-

tiæ Parisiorum, a.d. III. Kal. Quintil. CIↃ IↃC X. quo die Henrici Magni corpus, poſt ſolennia regii funeris in Arce Lupara celebrata, pompa efferri cœpit, magnificentiſſima quidem, ſed ducentibus pariter & ſpectantibus acerbiſſima atque luctuoſiſſima. Scires efferri Patrem patriæ, Principem non minus ſuis charum, quam hoſtibus terribilem, omnium ſeculorum æterna memoria digniſſimum.

EPISTOLA CCLXIV.

EIDEM.

FElicitatem itineris mei terreſtris, & periculum in mari ex uxoris meæ ſermonibus puto te cognoviſſe, Præſes illuſtriſſime. fuit ſane & illa magna, & hoc maximum. per horas quatuor & viginti inter Caletum & Doveram, ſive ea Dovoernia eſt, ſumus jactati: & quamvis naufragium plane non fecimus, (Deus enim adfuit, qui nos ſervavit,) navem tamen ad extremum ex parte ſaltem fregimus. Equidem licet domi ſedens univerſa hac moleſtia poteram carere: quia tamen regis tanti conſpectu tam diu mihi optato aliter frui non poteram, haut muto factum; neque me conſilii pœnitet. Vidi enim tandem & præſens veneratus ſum Sereniſſimum καὶ γαληνότατον ὄντως regem illum, cujus de laudibus quicquid dixero minus erit. Eſt ita comparatum natura, ut de magnis Principibus multa fingat fama, & ſi quæ illis inſunt bona, veris falſa affingens in majus extollat. Ego vero magnæ Britanniæ regem, ut veni, ut vidi, & de rebus diverſis diſſerentem audivi, majorem fama ſua inveni, & quotidie magis magiſque invenio. crede mihi, ampliſſime Thuane, nihil hodie ſol videt hoc principe humanius, nihil benignius, nihil literarum & omnis virtutis amantius. Adde eruditionem, quæ vel in privato homine ad veræ laudis adeptionem poterat ſufficere, in rege autem tanto, hiſce præſertim temporibus, magni, ſi quid judico, inſtar miraculi queat cenſeri. Quid nunc commemorem ingens illud ſtudium veri in omni re, & amorem omnium qui eodem ſtudio ducuntur? quæ quidem res ita tibi, Præſes illuſtriſſime, Principem φιλαληθέστατον conciliavit, ut nulla de re mecum ſit frequentius adhuc locutus quam de te & tuis hiſtoriis. de quibus ſi pari candore Romanenſes judicarent, nihil opus fuiſſet aureo illo carmine ad caſtigandam malorum Ariſtarchorum cenſuram. At Rex te amat, te unum in eo genere ſcriptionis probat, & ſolum regnare cum paucis

veterum affirmat. quid multa? audivi non semel dicentem, multis se Thuanum anteponere Tacitis. nam quod scire te volo, de Tacito non aliter sentit rex prudentissimus, quam ut anno pronuntiavimus in præfatione Polybiana. Itaque triumpho gaudio & mihi jam aliquid in literis videre videor, qui in judiciosissimi Regis sententiam mihi ignotam casu inciderim. Omitto de ingenio, memoria, & singulari facundia, etiam in sermone Gallico, plura commemorare. At pietatem & incredibilem quandam propensionem ad consilia pacis & concordiæ, nequeo prætermittere. Sancte affirmo tibi, cetera fere omnia quæ aut agit aut loquitur, instar παρέργων illi esse, quum hoc unum ἔργον assidue animo volvat, ut, si qua ratione potest, dissidia pro sua virili minuat, & publicæ tranquillitati consulat. Non is est rex Serenissimus, qui nihil nisi quod inter suos sit receptum usu, rectum putet. Scit ille, & sæpissime profitetur, unicam ad conciliationem patere viam, si positis affectibus fides asseratur antiqua, & in hoc omnes serio consentiant, id esse verissimum, quod certo constiterit esse antiquissimum, & fuisse a principio. Quod autem aliquis existimet regem acerbitate aut furore potius eorum qui adversus ipsum scripserunt irritatum, a concordiæ consiliis factum esse alieniorem, id vero longe secus est. quippe animi princeps maximi, malevolorum convitia, quum ad se nihil pertinere existimet, ne attendit quidem; qui si existimaret furiosorum hominum habendam sibi esse rationem, facile obtineret, ut malo suo tandem docti scirent longas regum esse manus. nimirum eos esse vesanos, qui convitiis principem appetunt, tot legionibus, tot classibus instructum. Enimvero Cardinalis Bellarminus & quicunque illud argumentum pari protervitate urgent tractantque, quid aliud agunt, nisi ut princeps benignissimus patientiam tandem rumpat, & suæ Majestatis atque adeo omnium regum ac Principum juratissimos hostes, quique cum ipsis sentiunt, flamma ac ferro persequatur. Afferuntur mihi quotidie in hæc loca nova scripta Romæ ut plurimum edita, quibus Majestas regum infandum in modum pedibus calcatur. in his nuper fuit liber Card. Bellarm. adversus Barclaium; quem toto animo boni in his regionibus viri sunt abominati. Ego nondũ legi. sed non dubito quin sit plane τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον. verum de his alias. Quod superest, Deum veneror, ut te, Præses illustrissime, & nobilissimam conjugem cum liberis vestris servet, magisque ac magis in dies beet. Vale & me ama, ac plura de me proximis literis exspecta. *Lon.* a.d. XVI. Ka. Dec. CIↃIↃCX.
Scripseram has literas, cũ legatus Christianissimi regis ad me venit, & dixit Serenissimum regẽ sibi mandasse, atq; adeo se orasse, ut apud Augustissimam Reginam veniam mihi impetraret manendi in Anglia saltem ad tempus. Scito illustriss. Præses, nulla mea τέχνῃ hoc esse factum, nulla arte. nã equidẽ mecũ de ea re agentib. respõdi me in potestate regine

ginę & esse & semper futurũ. itaq; illa statuet, illa jubebit, ego parebo. puto equidem si ad D. Sulli res referatur, actum transactũ esse negotiũ. Exspectabo quid divina providentia de me statuerit. cui me totum permitto. Hodie rex optimus me jussit suam benevolentiã tibi testari; & se missurũ ad te rerũ ad se pertinentium ὑπομνήματα. Deus te servet. Vale.

EPISTOLA CCLXV.

EIDEM.

ILlustrissime Domine, quid responsum sit a Regina ad petitionem Regis magnæ Britanniæ, non te, credo, latet. Manebo hic volente ejus Majestate quamdiu eadem ipsi manebit sententia. Nam si exoriatur occasio, cur mea opera isthic desideretur, simulac Augustissimæ Reginæ jussu id mihi fuerit significatum, fidem quam discedens dedi Θεοῦ θέλοντος præstabo, & me subditum fidelem veracemque & patriæ amantem civem probabo. Utinam vero ea deinceps tempora existant, ut de promovendis literarum studiis tibi, Præses amplissime, & illustrissimo Cardinali Perronio liceat cogitare. quod si futurum est, vestris ego votis pro mea virili conabor respondere. Interim quo loco meæ isthic fortunæ sint futuræ, in tua & ejusdem Præsulis præstantissimi manu est. Audio Reginam jussisse, ut regia liberalitate etiam absens fruar. De bibliotheca quid sit tantisper faciendum, vos statuite. Ego illam hactenus fide integerrima curavi, neque quum huc veni vel literulam unam inde abstuli. Certus sum Isaacum Chabanæum meum ἀδελφιδοῦν postquam ego sum profectus, pari fide esse usum. At in restituendis tibi libris, quos e bibliotheca tua habui, memoria me lapsum scio, & quosdam reliquisse inter meos quos jussi inquiri, & tibi reddi. Amo equidem libros ut si quis alius, sed magis fidei & integritatis opinionem. Deum veneror, Præses amplissime, ut te servet. Vale. Lond. v. Kal. Jan. CIↃ IↃ CX. Scripsi nuper, quo in te esset affectu Rex hic optimus & bonorum amantissimus.

EPISTOLA CCLXVI.

EIDEM.

ETsi magnitudo mihi nota est tuarum occupationũ, Præses illustrissime, non possum tamẽ abstinere quin vel uno verbo (quod ajunt) te compellẽ. De meo huc advẽtu scripsi pluribus nuper, & de sũmo principis maximi amore erga te. Me vero Rex literarũ amantissimus ea benevolentia est cõplexus, ut suos mihi portus ad reditũ neget patere. ego sancte affirmo tibi, Præses amplissime, quoties mẽtio mihi facta est de mãsione in his locis, nõ aliud respondisse me, nisi hoc unũ, in potestate Reginæ esse me. facturum quicquid illa jusserit. Scriptum igitur ad reginam super eo negotio; & ita scriptum, sicut audio, facile ut appareat

Regem hoc valde cupere. Exſpecto reſponſum illud, ex quo mearum fortunarum pendet ratio. Deo interim me & omnia mea permitto. poſtquam erit certum quid me ſit futurum, ſpero iſthuc me mox rediturum. tum colloquio tuo fruar, Præſes illuſtriſſime, a tua conſuetudine nunquam ſine gemitu divellendus. Oro interim Deum Opt. Max. ut te cum nobiliſſima conjuge & luminibus veſtris omni bonorum genere cumulet. ἔῤῥωσο, ἔῤῥωσο. Vale. Londini Kal. Decem. CIↃIↃCX. Dabis mihi, ſi placet, hanc veniam, ut V. CL. Nicolaum Fabrum, Puteanos fratres & Rigaltium tuos hic ſalvere jubere mihi liceat.

EPISTOLA CCLXVII.

EIDEM.

ILluſtriſſime vir, rediens ex aula didici a D. Legato diſcedere certum hominem, qui meas ad te eſſet tuto laturus. ſcripſi igitur raptim hæc pauca, ut ſcires paucis diebus ternas me ad te dediſſe. Animi mei τὸ ἀμήχανον ex iis intellexiſti. Neque facile dicere poſſim quæ ſuſpiria quotidie edam, dum cogito perire mihi omne tempus, quod ſcis eſſe πολυτελέστατον ἀνάλωμα, & cujus unius eſt honeſta avaritia. Ego vero annum integrum libris careo, & aulam ſequor, hoc eſt, nugas ago. Miſit quidem uxor chartas meas, ſed pleraſque adhuc deſidero; & ſi omnes haberem quid illæ mihi ſine libris meis prodeſſent? Omnino aut revocate me ſerio, aut permittite libros afferri, ne male tempus omne perdens male peream. Uxorem in itinere eſſe conjectura quadam adducor ut credam. Utinam ita ſit. utinam Dominus Jeſus fortunas meas ex hoc ſalo recipiat tandem in aliquem tranquillitatis portum. alioquin φροῦδα ſunt mea omnia incepta. Rex ſpem facit mittendi quæ exſpectas brevi. Oro ſupremum numen ut te ſervet, vir ampliſſime. Vale. in ipſo diſceſſu tabellarii, qui literas Dom. Legati tibi reddidit.

EPISTOLA CCLXVIII.

EIDEM.

ILluſtriſſime Domine, noviſſimę tuarum neceſſitatem mihi imponunt meis de rebus agendi tecum pluribus verbis. Jubes enim, ut ſemel tibi ſignificem, de reditu in patriam quid conſtitutum habeam. Vtinam

Vtinam, Præſes ampliſſime, ea eſſet temporũ conditio, ut a voluntate mea deliberatio illa penderet! Non hærerem animi dubius ἐφ' ἀγχῇ πα-χέων, qui nunc in quo acquieſcam vix certi aliquid invenio, ne tum quidem cum diu multumque apud me ea de re cogitavi. Hoc primum ſcire te & firmiter credere cupio, τὴν φυσικὴν στοργὴν τῆς πατρίδος ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐνεξάπτει εἰς σφοδρότητα. Nam quod dici ſolet, Sapienti omnem terram eſſe patriam, id nihil utique ad me pertinet, qui a ſapientia abſum quam longiſſime; neque tanto animi robore ſum prædituſ, ut exilii quamvis ἱκανὰ mala ſine aliquo doloris ſenſu poſſim perferre. Fateor Sereniſſimi Regis ſingularem benignitatem, quam hactenus mihi conſtanter præſtitit, patriæ deſiderium non parum mihi lenire. Verum ego non adeo mei in hac deliberatione rationem habendam puto, ac conjugis, liberorum, ſtudiorum denique meorum. Uxori aer inclementior, linguæ imperitia, & non parum diverſa ratio adminiſtrandæ familiæ, ſtimulorum inſtar ſunt qui obliviſci patriæ ei non permittunt. Filii ætate maximi reſpectus parentem utrumque impellit perſæpe, ut iſthic mallemus eſſe, quo illum conſiliis rectis in hoc flexu ætatis juvaremus. Duo alii qui hic ſunt, inſtitui in literis σὺν Θεῷ facile hic poſſunt; ſed cui bono? medicina hic non ſane viget. Juriſprudentia illa vetus & vera plane jacet, vix de nomine paucis nota. denique literis hic ſolis Theologicis præmia ſunt poſita. ad quæ peregrini & ii quidem Galli vix poſſunt aſpirare, ac ne vix quidem. De ſtudiis vero meis quid opus eſt verba faciam? neque enim ipſe ignoras, id omne quod hactenus elaboratum nobis fuit ad publicam utilitatem ſtudioſorum, ἀπαξαπλῶς periiſſe. de iis loquor vigiliis noſtris quæ ad literas illas pertinent in quibus aliquid nos poſſe multi exiſtimant, tu que in his, ampliſſime & doctiſſimo Præſes. Hic omnis mea induſtria, omnes vigiliæ in eo ſolo occupantur, ut Regis voluntati ſatisfaciamus. Quum igitur maximi hujus Regis mens tota in hodiernis de Religione controverſiis occupetur, nos quoque τοὺς ἀμφ' αὐτὸν in iiſdem ſtudiis eſſe oportet, eaſdem curas ſuſcipere. Quod etſi eo libentius facio, quia ingraveſcens hæc ætas & parum firma valetudo dies noctesque me admonent, ut de vera pietate ac futura vita ſerio cogitem; non poſſum tamẽ ſine cruciatu animi tot inchoatos labores ſinere ἡμιτελεῖς nunquam perficiendos. Accedit illud, quod tibi uni dictum cupio; τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἄφθεγκτα κείσθω. in tanta animorum diſtractione, & opinionum ſuper religionis rebus varietate tam multiplici ęgre facere me, ut me iſtis controverſiis immiſceam; idque multis de cauſſis minime nunc commemorandis. Habes, vir illuſtriſſime, rationes breviter expoſitas quæ mihi reditum in patriam præcipue ſuadent. ſed me ab hac volun-

voluntate longe aliquando rationes aliæ revocant, quas ut nunc enumerare longum esset, brevi σὺν Θεῷ pluribus tecum acturo. Vt paucis absolvam, summa consiliorum meorum est, quietem & necessaria ad vitam præsidia optare me, ut quod supererit vitæ studiis possim impendere, & de eorum studiosis pro virili bene mereri. Hoc posse me isthic melius rebus pacatis & tranquillis certum est. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Quod superest, te, Præses amplissime, consilium peto atque opem: quid mihi studiisque meis sit optabilius, non erit tibi difficile statuere hoc usu rerum viro & σοφῷ καὶ ἐπιεικεῖ ἡμῖν. Da igitur hoc mihi, veteri tuo clienti, ut expendere rationes dubitandi meas digneris, & ad extremum pronuntiare τὴν ἀρέσκουσαν. Mihi id videbitur optimum & tutissimum quod tibi fuerit probatum. Quare in hoc negotio a tuo judicio posthac pendebo. Epistolam ad τὸν πάνυ Card. nuper jussu Regis misi ipsi. illud unum exemplar adhuc e manibus meis exiit, nisi quod Rex alterum describi curavit & ad Legatum suum mitti. Optavi unum ad te, sed non ausus sum, ne animum τοῦ πάνυ Καρδ. offenderem, qui fortasse copiam sui tibi faciet si putas esse tanti. Mihi ejus scripti causa sexies minimum fuit petēda aula, unde nuper sum reversus ὡς πολλάκις. Primæ simplicior erat manus, sed postea multa sunt adjecta. Vtinam non plane sit inutilis Ecclesiæ Dei hic Serenissimi Regis labor. Plura de id genus rebus olim, si Deus voluerit, coram. duo tantum breviter dicam, si quis putat Magnæ Britanniæ Regem in ejus generis scriptis aliena industria opus habere, fallitur. ipse harum controversiarum peritissimus est, & in sacris literis versatissimus. Etiam illi falluntur qui scissuræ hujus causas aliunde repetunt, quam ex horribili depravatione omnium fere rerum ante Reformationem institutam. Quæ si non probatur, age melior instituatur. De opinionibus recentiorum οἱ εὐγνώμονες non contendent. concedatur modo Reformatione esse opus, atque illa præstetur. Qui hac via omissa eo vires ingenii conferunt, ut quicquid fit hodie defendant & cavillis tanquam præstigiis oculorum usum hominibus eripiant, ii frustra laborant, & tandem experientur quod Polybius ait, μεγίστην Θεὸν εἶναι τὴν ἀλήθειαν. Equidem dum attentius lego id genus scripta, hoc assequor, non ut doctior ab eorum lectione discedam, sed ut peritior fraudum stupendarum, quibus illi utuntur, ut simplicium animos a veritatis notitia quam longissime arceant. Vale vir illustrissime & me ama. Londini pridie Kal. Jan. CIↃ IↃC XI.

EPISTO-

EPISTOLA CCLXIX.

EIDEM.

MIratus sum quod nuper ad me scripsit sororis meæ filius, neque te, vir amplissime, neque se quicquam literarum mearum a D. Bauderiano Legato hic nuper Regis Christianissimi accepisse. Atqui binas illi dedi ad te. unas quas jussu Regis scripseram, & Regi ostenderam: alteræ familiari παῤῥησίᾳ erant exaratæ. Exspecto ad illas responsum. neque possum adhuc in animum inducere periisse eas epistolas. rei veritatem e proximis meorum literis spero me intellecturum. Interim quia se offerebat occasio pauca hæc scripsi; ut scires non cessasse me, neque officio meo defuisse, ut ut literæ fortasse perierint. Ego vero multo ante scripturus fui, nisi perdiu abitum D. Bauderiani essem præstolatus. Novissimis literis spem tibi feci Commentariorum, quos Rex ad te mittere cogitat, rerum ad Matrem pertinentium. Non fallet Rex tuam exspectationem. Vidi partem operis quod ita contextum est, ut ad legitimam historiam rerum Elizabethæ quid in eo desiderari possit vix intelligam. Per annos narratio est distincta a principio regni Elizabethæ. Vidi adhuc paucos annos. sed ex quibus de operis pretio feci conjecturam. De meis rebus multa haberem quæ ad te scriberem. sed exspectabo reditum ad vos uxoris, quæ brevi isthuc reditura, ut nostras reculas componat, σὺν τῷ Θεῷ. Vale vir amplissime, & me ama qui te æternum colam. Lond. v. Eid. Apr. CIↃ IↃC XI.

EPISTOLA CCLXX.

EIDEM.

AMplissime Præses, etsi magno repente affectus sum dolore, qui meus in te amor est & observantia; cum intellexi non eam esse habitam tuę dignitatis rationem, quam tua in Remp. summa merita postulabant haberi, & boni omnes cupiebant ac sperabant: mox tamē, ubi ex illa indignatione colligere me cœpi, & pręsentem rerum in patria statum apud me reputare institui; rationibus ut mihi quidem videbatur, non levibus sum adductus, ut tecum actum non male putarem, & dictum vetus usurparem: ἀτυχήματα ἡμῶν πολλάκις κρείσσω βελτίστων. Fateor durum esse ea spe excidere, quæ non ex inani arrogantia, sed ex merito concepta primum fuerit;

deinde ab iis toties firmata, quorum in potestate erat efficere, ne verba viro gravi videri possent dedisse. At non clam te est, vir sapientissime, rerum humanarum eam esse conditionem, ut ea sæpius eveniant quæ nemo futura aut fieri debere putaverat, quam quæ ὁ ὀρθὸς λόγος suadebat eventura. Hoc cum in aliis vitæ partibus potest observari tum in honorum vel maxime tributione, qui ad aulicorum sæpius voluntatem, quam Principum, qui fere in suorum potestate sunt, certo judicio deferuntur. Vt igitur nemo prudens mirabitur, hisce præsertim moribus, caculam aliquem militarem, cocum aut lenonem vel etjam archilenonem ad amplissimam fortunam & provinciarum etiam præfecturas potuisse pervenire; ita profecto mirari nemo debet, bonis, integris, doctis aut quavis alia virtute excellentibus ad summos dignitates aditum non patere, & debita ipsis præmia terræ filiis deferri. Quid querimur aut miramur? ἐπὶ τούτοις, hac inquam lege & conditione nati sumus, neque huic malo remedium, dum stabunt res humanæ, unquam afferetur. Feramus, vir amplissime, & feramus æquo animo, quod per rerum humanarum naturam emendari non potest. Simul providentiam divinam ἣ θέμις ἐστὶ contemplemur & admiremur. Nam quum susque deque ferri omnia forte fortuna videantur, Deo tamen optimo maximo singulorum quæ fiunt ratio constat, neque aliquid fit, quod non ei sit multo ante prævisum, & ἀνεξιχνιάστῳ τῇ σοφίᾳ decretum ut fieret. Sic igitur κενῶν κενὰς βουλὰς oderimus, ut in sapientia impervestigabili τοῦ ἀπεριλήπτου Θεοῦ acquiescamus. Tu vero, illustrissime vir, tot veris bonis, quæ nulla vis auferre unquam tibi poterit, a superis ornatus, si te ipsum potius quam patriam, si tuos, si studia quibus delectaris, si denique rem familiarem tuam respicis, cur magnopere gaudeas, justissimam, nisi fallor, caussam habes. Quid? putas ne te eo loco positum, vel unum diem quietum fuisse habiturum, quum ad te vexandum omnes certatim operam studiumque suum conferrent, qui te propter pietatem, φιλαλήθειαν & cæteram virtutem tuam cane & angue peius oderunt? illine permitterent ut moribus tuis Remp. regeres, quibus est propositum quocunque tandem pacto eos de medio tollere, qui nefariis ipsorum consiliis sese opposuerint? Quod equidem eo confidentius dico, quod recens sum a lectione multorum librorum ab illis pestibus profectorum, hac Satanica doctrina plenorum. Horret animus meminisse eorum quæ legi, quæque pro fidei articulis docentur. Et crescit tamen furor quotidie, crescit audacia, quam alit successus. Ea doctrina Regem maximum nuper nobis eripuit. eadem tamen doctrina & ejus defensores in illa ipsa urbe, ubi tantus Rex χθὲς καὶ πρώην est occisus, propugnatores est

 nacta;

nacta; qui libris editis, vobis omnibus conniventibus qui ad clavum Reip. ſedetis, Marianam quidem verbo tenus damnant, at reliquos omnes perfidiæ, rebellionis & parricidii magiſtros palam laudant, ne dicã excuſant. O tempora, o mores! Et erit aliquis vir cordatus, qui pro magno ducat principem locum inter eos obtinere, quibus hæc ſunt ferenda & ſuo ſilentio comprobanda? Platonem ferunt dicere ſolitum, cum apud bonos ſe excuſaret quod Remp. non attigiſſet, certo conſilio ſe a publicis curis abſtinuiſſe, ubi animadvertiſſet iis legibus & inſtitutis patriam regi, quibus mores ſui congruere non poſſent. Enimvero contra torrentem jugiter niti, quis ſine certa pernicie diutius poteſt? Hæc & ſimilia his alia ſive exempla ſive documenta ut revocares ad animum, te rogarem, vir ampliſſime, ſi quod ſæpe multis viris bonis accidit, ab omni cura Reip. eſſes ſummotus. Nunc quid opus? Nam ſi vera ſunt quæ mihi narrantur, κολαβὰς ἀνέβης. & meliore loco res tuæ jam ſunt, quam eſſent futuræ ſi aliter contigiſſet. Opto ita eſſe. & Deum veneror, ita velit eſſe faxitque. Binas tuarum nudiuſquartus accepi; alteras earum ad Regem miſi, & de tua integritate prolixe ad ipſum ſcripſi. Cottonus nobilis Anglus in hiſtoria pergit ad te mittenda. De meis rebus nihil jam ſcribam; omnia enim narrabit uxor quam propitio numine brevi iſthic videbis. Vale. Londini x 1. Kal. Majas c ɪ ɔ ɪ ɔ c x ɪ. Puteanos fratres & Rigaltium, viros optimos & eruditiſſimos, hic ut ſalvere mihi fas ſit te oro.

EPISTOLA CCLXXI.

EIDEM.

ILluſtriſſime Præſes, beaſti me tuis epiſtolis, quibus tamen adhuc reſpondere non parabam, tertiana impeditus quæ magnum mihi affert languorem. Sed venit nunc a Sereniſſimo Rege qui librum promiſſæ hiſtoriæ vel ejus partem deferret, ut illum ad te curarem; ſimul juſſit ut te verbis ſuis monerem atque adeo rogarem etiam atque etjam, huic hiſtoriæ fidem tribueres. Non potes ulla ratione tuum erga Regem optimum atque tui amantiſſimum probare animum, quam ſi ejus Majeſtati in hac te morem geſſeris. Exſpectabo literas a te de eo argumento, quas ipſi ſim indicaturus. Pervenit rumor ad Regis aures velle Reginam λοιπόμενος me revocare; quod ille ſtatim in contumeliam ſuam fieri dixit. ſuſpicatus eſt tamen poſtea malevolos meos id conſilium Reginæ ſuggeſſiſſe de me, opinor, ne cogitanti quidem. Multa

 habe-

haberem quæ tibi ſcriberem, ſi nunc haberem tempus. Ego ſancte juro me in poteſtate Reginæ ſemper futurum. oraturum tamen ne me velit eſſe κοινὸν ὑπηρέτην κόμμα. nam ut illi doctrinæ conſentiam aut deſinam deteſtari, nulla vis me adegerit. verum de his alias. Quod ſupereſt, commendo tibi, vir illuſtriſſime, non aliquem amicorum meorum, quod ſæpe feci, ſed uxorem omnium mearum ærumnarum fideliſſimam conſortem. non deerunt illi, ſcio, doloris cauſæ dum iſthic erit. tu quæſo te fæminam rerum aulicarum rudem ſubleva quod in te erit. Ita filius Dei viventis tibi benedicat. Vale. Londini pridie Kal. Nov. C I Ɔ I Ɔ C X I.

EPISTOLA CCLXXII.

EIDEM.

Vir illuſtriſſime, heri tuas accepi, & quas ad me ſcripſeras, & quas ad ampliſſimum *Legatum*, nec non ad Emanuelem Demetrium. Illas ſtatim reddidi: has ante diem craſtinum non queo. tu tamen factum puta. Video te in prædiis tuis adhuc hærere. de quo tuo conſilio quid videatur Dom. Legato, ex ejus literis intelliges. nam ego περὶ τῶν πάντων συμβουλεύειν οὐχ ἱκανός εἰμι. qui auſus tamen ſum binis literis de eo negotio tecum agere. Sereniſſimus Rex e venationibus reverſus ut me primum vidit de tuis rebus ſollicite interrogavit: nec obſcuram ſignificationem dedit ſuæ erga te benevolentiæ. Hiſtoriam cujus ſpes eſt facta, ſcito quotidie conſcribi. ſed quum inſtituiſſet auctor brevem in tuam gratiam ὑπομνηματισμὸν, exiit opus grande, & fere juſta hiſtoria rerum Elizabethæ. nihil ibi ſtudio partium datum. Urget Rex propoſitum, ſed tempore eſt opus. De meis rebus omnia, ut ſpero, jam narravit uxor, cui dedi in mandatis ut tuo conſilio ſe regeret, ſi modo tu, ampliſſime Præſes, ejus copiam illi facere fueris dignatus. Poſtquam ab illa literas accepero, pluribus ad te de meis conſiliis ſcribam. Deum veneror te ſervet, vir illuſtriſſime, & una tecum nobiliſſimam conjugem cum pignoribus veſtris. Scripſi raptim Londini IV. Non. Majas C I Ɔ I Ɔ C X I.

EPISTO-

EPISTOLA CCLXXIII.

EIDEM.

VIr illustrissime, qui has tibi tradidit vir bonus est, professione Theologus & sacerdos. is in patriam cogitans, quo posset tibi innotescere, exegit a me pro ea quæ intercedit inter nos notitia, ut hæc ad te scriberem. Puto accepisse te quas ante discessum uxoris, quas ea discedente, quas post discessum ad te scripsi. Ego ex literis meorum cognovi te ad Fontem Eblaudi esse profectum. utinam illud iter felix & faustum fuerit. Hoc velim tibi persuadeas, meam fortunam ex tua pendere. tuis enim consiliis regi εἰς τὸ μέλλον cupio, qua de re plura uxorem tibi puto dixisse. Promissum a rege commentarium noli adhuc exspectare. Magnum enim id futurum est opus, ut Rex mihi non semel significavit, & ipse judico ex iis quæ vidi. Vale amplissime Præses & quam diutissime vive felix cum nobilissima uxore & liberis. Londini Eidibus Maii. CIϽIϽCXI.

EPISTOLA CCLXXIV.

EIDEM.

ILlustrissime Præses, quia non constat mihi, an meas omnes acceperis, ideo crebras ad te mittere non vereor, ut scias respondisse me ad omnes tuas. nam post uxoris discessum ad te jam ternas dedi. Tuæ ad Demetrium probe sunt curatæ & ipsi in manus traditæ. Filium meum ut auctoritate tua in officio retineas, & lascivientem in studiis & vita, neque certum ullum sibi scopum proponentem jubeas meminisse sortis suæ & voluntatis meæ, supplex te oro. Vale vir amplissime, & me ama, qui dies noctesque tibi & universæ domui tuæ læta omnia opto, & a Deo Opt. Max. peto. Londini XVII. Kal. Junias. CIϽ IϽCXI.

EPISTOLA CCLXXV.

EIDEM.

OMnes quas ab uxore accipio literæ de tua humanitate, quam ipsi præstas, & assiduis officiis certiorem me faciunt. Quod etsi mihi ita gratum accidit, ut gratius nihil queat, percipio tamen in summo gaudio hunc dolorem, quod eo ipso admoneor a quo & quanto amico sim divulsus. Nam etsi laudare comitatem illorum, inter quos hodie versor, jure possum & debeo, non tamen ita sum amens aut ἀνόητος, ut Thuanum aliquem me hic fore repertarum autumem. Itaque tui desiderium vix jam ferrem, nisi putarem οὐκ ἀθεεὶ contigisse quicquid contigit. Illi ego me totum permitto, & divinæ ejus providentiæ, quæ non dicam πολλάκις, ut est in proverbio de casu, sed semper πάλιν ἡμῶν βουλεύεται. Non potest male nobiscum agi, si ut speramus Deum consilii hujus auctorem habemus. Cæterum περὶ τοῦ μέλλοντος scito plane certi constitutum nihil nobis esse, ut qui secundum Deum Opt. Max. a tuis fidelissimis consiliis pendeamus. quo vehementius peto a te, vir amplissime, ut nos in clientelam tuam dudum receptos, tua cura digneris, & quæ futura sint ex usu monere ne graveris. Spero uxorem cum adveniet, multa mihi monita atque præcepta esse allaturam. Nos enim qui patria procul absumus veritatem de plerisque rebus patriæ ignoramus, ac proinde quid porro sit aut sperandum aut metuendum nescimus. Scito autem librum πρὸς τ̄ Φρόντωνα simul ac convalui esse absolutum. Habet illum Rex, a quo postquam recepero, videro quid sim acturus, & cum D. Legato consilium capiam. Serenissimus Rex audito accepisse te historiam a se missam, lætus eo nuncio, jussit serio tibi confirmare, omnia esse vera quæ decem illis libris continentur. cætera brevi promittit se missurum. Deus te servet, vir illustrissime, & quicquid tibi charum. Lond. v. Eid. Jul. stylo Galliarum CIƆ IƆC XI.

EPISTOLA CCLXXVI.

EIDEM.

ILlustrissime vir, scripsi nuper ad te, renuntiasse me Regi Serenissimo quę ex tuis didiceram de accepto libro quem miserat ipsius Majestas. Spero te post menses oppido paucos tomum alterum, qui pertingit

tingit usque ad cædem Mariæ, esse habiturum. Nam & Rex id me jussit ad te scribere; & auctor ejus historiæ vir nobilis Cotton confirmavit pene jam ad umbilicum eam partem esse adductam. Tuæ postea partes erunt, postquam omnia consecutus fueris quæ hinc sperare potes, ita rem temperare ut neque veritatem prodas & ostendas tamen habuisse te magni hujus Regis rationem. Is mihi non semel sancte affirmavit, non permissurum se ut aliquid hinc ad te mittatur, de quo non constet sibi liquido id esse verissimum. Memini tamen eorum quæ nuper in quadam familiari epistola scribebas; neque dubito plus satis fore tibi negotii ut περὶ τῆς φωνῆς τοῦ fiat satis. sed facile invenies qua prudentia es ἐκ τῶν ἀπόρων πόρον. Ego in ea ἄπορα incidi unde nullum video exitum. neque putes hoc me dicere præ animi mollitie, quod meis tam diu caream, quorum desiderium, modo intelligam valere omnes, patientissime ut si quis alius fero & semper feram. At libris meis carere me tam diu, hoc ego nulla ratione pati possum. Itaque dies noctesque angor dum cogito quantum mihi temporis pereat, quod melius potuit collocari in perpoliendis tot inceptis, quæ alioquin futura sunt me mortuo Ἡφαίστῳ βορά. Utinam potuissem ἰέναι αὐτόσε καὶ ὀπίσω. Non hoc dico, quia de Principe omnium optimo possim ullo pacto conqueri: sed amor literarum & cupiditas perficiendi quæ instituceram, misere me excruciant. Nam dum libris careo nihil possum. itaque vere ἀβίωτος ἐμοὶ ὁ βίος ὄντως. Oro Deum immortalem, liberet me ab hac anxietate & inopia consilii. non enim statuere possum quid agere debeam, incertus quam diu hic sim futurus. Sed de meis rebus brevi plura. Quod superest te rogo, Præses amplissime, cures hunc fasciculum uxori per aliquem tuorum famulorum reddendum. Ego sit ipsa in urbe nec ne ignoro. Filium in Navarreno collegio habitare didici ab aliis: curarum mearum pars non minima is filius est, qui nisi tuis salutaribus consiliis morigerum se præbuerit, nulla de eo spes mihi reliqua. ὃ μὴ γένοιτο. Veneror Filium Dei τὸν Θεάνθρωπον Dominum nostrum ut tibi, vir illustrissime, omnia læta largiatur. Lond. VII. Kal. Aug. stylo Lilano CIↃ IↃC XI.

EPISTOLA CCLXIV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, etsi vereor ne mearum ἀμέτρων literarum frequentia, siquidem illæ isthuc omnes perferuntur, tibi jam incipiat esse molesta;

molesta: dabit tamen, spero, mihi humanitas singularis tua hanc veniam, ut vel solatii mei caussa liceat te affari in hac mea solitudine & a meis separatione. quæ res quantum mihi dolorem afferat, nihil necesse est pluribus hoc loco exponere. Ego ut valeat uxor, ut liberi, a duobus fere mensibus ignoro. a libris autem meis abesse me tam diu, vix sine lacrymis recordari possum. Uxor se partem aliquam librorum missuram spem fecerat. cujus promissi exspectatione quum recreassem me aliquamdiu; nunc ea spe amissa, nec quid dicam scio, nec quid metuam aut sperem. Certe mea studia non jacent sed extincta sunt. quid facerem? γένοιτο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Me in tanto dolore hoc unum aliquomodo solatur, quod sciam οὐδὲν εἰκῇ ἀλλ' αἰτίᾳ miseris mortalibus evenire. Quæro avocamenta a sensu doloris, quæ nisi in meditatione de voluntate divina & precibus ad τὸν ἐπὶ πᾶσι nulla invenio. Est in hoc regno admirandæ vir pietatis & doctrinæ Episcopus Eliensis & magnus Regis Eleemosynarius. Hic præsul optimus & mei amantissimus in hæc loca sui Episcopatus me adduxit, ubi sermonibus cum ipso & librorum quos hic nancisci possum lectione me sustento. Heri perlegi vitam Melanchtonis a Camerario scriptam, eo quidem libentius, quia subinde tui memoriam ea lectio in animum mihi revocabat. quæris quomodo? non sane quod illarum rerum quas ipse describit συγχρόνως, aliquid fere in tuis historiis legissem, sed quia solet Camerarius in contexenda illa vita omnium doctorum meminisse, qui iisdem floruere temporibus. quod etiam a te factum lætantur boni, improbi dolent. Quas his adjeci, velim nisi grave est, illustrissime Præses, ad uxorem cures deferendas. Ego pro hac benignitate tua & tot beneficiis, quibus me tibi æternum tenes obstrictum, debitorem tibi Deum Opt. Max. delego, qui te servet cum illustri fœmina Dom. uxore tua & quicquid vobis charum. Vale. Ad Eliam in ædibus D. Episcopi qui te summopere veneratur. a. d. VI. Eid. Aug. CIↃ IↃC XI.

EPISTOLA CCLXXVIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, heri *Londinum* redii ab Elia & Episcopo Eliensi, qui ipsos dies XLVIII. me tenuit, & vix tandem discedendi a se potestatem fecit. Est omnino vir ille ejusmodi, quem si notum haberes, vehementer adamares. Dies totos cum illo de literis præsertim sacris sæpe disserui; neque possum verbis exprimere quantum probitatis

tatis & veræ pietatis in eo Præsule observaverim! Utinam & vestri & Protestantes ejus ingenii & doctrinæ plures haberent Episcopos: sperarem ad concordiam fore viam planam & facilem, quæ nunc culpa hominum non dicam difficilis, sed plane jam patet nulla. τὸ κατ' ἀνθρώπους λέγω. θεῷ γὰρ πᾶν ἄπορον πόριμον. Dum eram Eliæ, ne sederem semper otiosus, regionem lustravi, multaque observavi quæ cogito, si Deus animum aliquando dederit ad studia tranquillum, integra epistola tibi exponere. Ibi etiam alia quædam sum meditatus, quæ ubi prodierint (si tamen hoc Deus dabit) spero fore tibi non ingrata neque viro optimo & doctissimo Domino Fabro. Quod miraris nec dum misisse me isthuc τὸ σοὶ τὸ φρόντισμα ἐπισταλὲν, scito Præses Amplissime, nulla id accidisse culpa mea: qui ubi primum tertiana me reliquit, paucissimis diebus ei libello finem imposui, eamque συγγραφὴν accurate descriptā manu sacellani Domini Episcopi Eliensis Serenissimo Regi tradidi. Qui altero fere mense post Salisberia per certum hominem Eliam usque mihi remisit, jubens id agere, ut liber sibi, ut quidem scribebatur ad me, mirifice probatus quamprimum ederetur. Erat animus & nunc quoque est, tibi & aliis e Procerum ordine copiam ejus scriptionis facere, ut si quid minus commode dictum esset, judicio vestro emendaretur. neque enim improbavit credo quisquam, me in causa regia liberius aliquanto versatum, & φονέων parricidiorum auctoribus detraxisse. hoc si mihi conceditur nihil erit spero quo offendantur οἱ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας αὐλῆς, sin aliter ipsis placet, ego tamen honesti facti conscientia me solabor. Volui inquam hoc facere, & cupio etiam nunc: sed me describendi labor terret; qui postquam aliqua defunctus sum cura, ægerrime ad illam redeo. Sperabam meum Chabanæum venturum, & opera ejus me usurum. Sed vides, vir maxime, calamitatem meam, qui totum jam annum libris careo & familia mea, neque tamen certi aliquid habeo, quod de uxoris adventu & librorum mihi spondeam: itaque angor animi, ac dies noctesque crucior ut olim Bellerophon ὃν θυμὸν κατέδων, & ut Turnus apud Poetam, amissa pugnandi facultate imam sibi optat tellurem dehiscere. Sic ego, quoties subit animum cogitatio de meis prioribus inceptis & studiis, vitæ hujus lucem prope jam habeo exosam. vivere enim cordatis hominibus agere est. ego autem nihil ago, & vivo tamen. Quid uxorem jam isthic detineat non scio, & moram illius incipio mirari. etsi scio culpam illius nullam esse, mitteret saltem libros, quibus carere diutius instar mortis mihi est. Finem faciam si hoc unum addidero, post longam expectationem allatam mihi esse a Domino Cardinali Perronio Epistolam multarum chartarum & docte & eleganter scriptam.

tam. Eam ubi Regi ostendero, si ejus Majestas jusserit, respondendum mihi fore video. quod si acciderit enitar ea scribere, quæ bonis partis utriusque sint futura grata, ac ne ipsi quidem τῷ πάνυ Cardinali ingrata. admiror enim virum illum & colo summopere. Deus te servet Præses Amplissime cum universa domo. Londini Cal. Sept. CIↃIↃCXI.

EPISTOLA CCLXXIX.

EIDEM.

ILlustrissime vir, quæ nuper ad te scripsi, cum tuis respondi, puto esse tibi reddita. Ex iis dolorem meum cognovisti, quia dignitatis tuæ ratio non est habita. quod tamen ἐκ θεοῦ factum putamus, & magno tuo bono. Nam si tu illo dignus eras loco, & eras profecto dignissimus, haut tamen scio an ferreum hoc seculum satis esset dignum, quod te videret ad clavum illum Reipublicę sedentem. Omnes hic boni, qui tuam excellentem virtutem norunt, tibi gratulantur, & cum bonarum partium hominibus, quibus cum casum scimus accidisse molestissimum, gemunt. Ac Deus quidem bene vertat; multi tamen putant majorum malorum hæc esse præludia. Rex Serenissimus literis meis factus certior de tuo consilio privatam in prædiis tuis vitam degendi, Deum statim oravit, ut aliam tibi mentem daret. meque jussit te hortari, ne Remp. ne patriam desereres, in hac præsertim tanta virorum insignium penuria. Cogita non esse te natum tibi solum, sed patriæ; quam difficili tempore derelinquere, prodere est. Cogita omnium bonorum oculos in te esse conjectos, quibus ad desperandum de salute patriæ noli per Deum Immortalem exemplo tuo perire. Spero equidem nondum omnes patriæ nostræ occubuisse candidos soles. si tamen peccatis nostris exigentibus aliter superi statuerint; at magnos viros, ut de Imperatoribus olim dictum, stantes mori oportet. Tu vero mihi ignosce, qui tam libere de his apud te. Meas fortunas tibi esse curæ, & meis studiis bene te velle, & scio ipse optime, & nemo nescit. Quo confidentius te rogo atque obtestor, ut uxori meæ consilii tui copiam facias. illa narrabit tibi pręsentem rerum mearum statum. quem ubi cognoveris, quid in posterum sit opus facto, pro tua prudentia statues ipse, & nisi grave est, uxori significabis. Mihi non abs re futurum videbatur, si mora mea in hac Insula adhuc produceretur; quod vehementer optat Rex Serenissimus, neque Augustissima Re-

gina, opinor, non vult. Nam si ea tempora futura sunt quæ optamus, erunt fortasse isthic qui de meo reditu φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν sint cogitaturi: sin δὲ χερείονα νικᾷ. quod omen abominor, videor posse hic ἐνθάδε & tutum & honestum habere. Utrovis modo eveniat, libris meis carere diutius non possum; & carui profecto nimis diu. ὁ μὲν βίος βραχὺς ἡ δὲ τέχνη μακρά. ne dici quidem potest, quam me hæc res angat. Itaque nisi aliter tibi videatur, jussi sororis filium curare, ut hac me liberet sollicitudine. Scito vero, Preses Amplissime, mihi scriptum esse libellum, sive Epistolam ad Frontonem, in qua fraudes multæ aperiuntur eorum, qui isthic doctrinam Hildebrandicam tuentur, & item illorum qui proditores patriæ novos cœlites indigitant. Ego acta publica inspexi, literas manu Garneti scriptas in museo habeo, quæ mendacium horribile refellunt. De his breviter quædam scripsi, brevi isthuc missurus. Iterum sancte polliceor, nihil esse quod ad τὰ δόγματα pertineat. neque in hanc veni Insulam, ut novorum hominum novas sententias defenderem. Regi scriptio hæc perplacet; Proceres vero nostri si Gallis imponunt hanc necessitatem, ut adversus sceleratam doctrinam non sit mutiendum, male Regibus nostris, male existimationi suæ consulunt. Postquam omnia descripsero, mittam ad te exemplar unum. Vale vir amplissime, & diu felix vive cum tuis omnibus. Londini pridie Kal. Maias. CIↃ IↃCXI.

EPISTOLA CCLXXX.

EIDEM.

ILlustrissime Vir, librum tibi mitto, sive epistolam de qua antea scripsi. Utinam qui rerum isthic potiuntur ex rei veritate judicent, non ex anticipatis opinionibus. Sed ut nunc vivitur, vereor ne male omnia interpretentur. Ita mihi dulcissima patria fuerit carendum. Omen avertat Deus Opt. Max. si tamen id acciderit, dabo operam, ut exilii mei caussam omnes intelligant. Pacis amantissimus, ut spero te nosse, semper fui: si ad defensionem tam justæ causæ arma mihi expedienda, ἄψυχος profecto non ero, neque veritati per meam ignaviam deerit patronus. Utinam tuo, vir maxime, & præstantissimi Fabri judicio libellus hic approbetur. Vos duo mihi eritis ἀντὶ πολλῶν. Misissem ad illum exemplar nisi defuisset cui darem. Plura brevi scribam; nunc occupatissimus sum. Vale, & me ama. Londini VIII. Kal. Nov. CIↃ IↃCXI.

EPISTOLA CCLXXXI.

EIDEM.

ILlustrissime vir, accepisti jam opinor, meam ad τὸν Φρόντωνα epistolam! Ego certe simulac liber fuit editus, quatuor exemplaria in unum fasciculum conjeci & Præfecto equorum dispositorum statim tradidi. Audivi non confestim fuisse eum fasciculum missum; esse tamen missum serio affirmat, qui accepit a me, Præfectus. Tuo exemplari tria erant adjecta: duo ad illustrissimæ dignitatis viros D. Cancellarium & D. de Villeroy, & tertium ad ipsum Frontonem. Jam igitur ego pendens animi magna aviditate exspecto, quis futurus sit ejus scriptionis eventus. Non desunt qui dictitent, omnia isthic τοὺς Loyolitas posse, quibus facile sit futurum & Augustissimam Reginam, & multo magis Regem Christianissimum in me irritare. Omnino igitur futurum, ut gratia Majestatis utriusque excidam & spe omni beneficiorum ab illo fonte manantium. Ego nondum in animum induxi hoc credere: qui tamen velut ἐν παρασκευῇ paro me ad durissimum quemque nuntium; non minus propterea futurus & Regis, & Reginæ, quos Dei benignitas servet, humilis & tota voluntate addictissimus subditus servusque. Hanc mihi mentem, imo hanc pietatem, nemo eripere mihi potest. Fremant & proscindant conviciis nomen meum qui volent cunque. nunquam efficient, ut pro salute patriæ suavissimæ & servitio Regis ac Reginæ vitam ponere non sim paratissimus. Opto petoque a superis, ut de mei animi integritate constet Majestatibus ipsorum. sin aliter evenerit (ut sunt res humanæ, præsertim vero aulicæ) ipsa mihi pro solatio erit mea conscientia. Putant etiam nonnulli, atque ego ita credo, exstiturum aliquem ex ea Societate Bonarscium aut Græculum ῥήτορα, qui plaustra conviciorum in me evomat, & ut grammaticum infelicem exagitet. Id si evenerit dabimus operam Deo propitio, ut rebus & veris argumentis maledicta refellamus. Quicquid futurum sit, te, magne Thuane, spero animum erga me non mutaturum, & quo loco meas isthic res posthac futuras prospicias, sine fuco & fallaciis expositurum. Omnino ut vere nuper scribebas, fortunarum mearum hæc erit quędam κρίσις, cujus eventum eo patientius exspectabo, quia spes omnes meas in Dei immortalis providentia & bonitate habeo sitas. De responsione ad illustrissimum Cardinalem ne sis sollicitus. erit spero ea modestia temperata,

rata, ut ipsum illum virum maximum nihilo propterea minus fore mihi confidam amicum. Filium meum ut ad virtutis amorem tuis exhortationibus accendas, supplex a te contendo. Deus studiis illius benedicat. Qui te, vir amplissime, servet & omni genere suarum benedictionum cumulet. Tuas exspecto. Vale Londini v i. Eidus Nov. CIƆ IƆC XI.

EPISTOLA CCLXXXII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, tuas hodie accepi sub finem superioris mensis datas. Beasti me, quod varia hominum judicia de nupero libello significasti. Vir amplissimus Villaregius super eo argumento literas scripsit ad me politicæ prudentiæ & integritatis plenissimas, prorsusque tanto viro dignissimas. Non male operam posui: hoc assecutus sum, ut boni intelligerent adversus impiæ doctrinæ auctores scriptum esse, quicquid ibi est scriptum. Sed me tua epistola, vir amplissime, in suspicionem adducit, voluntatem mei revocandi mutatam iri in nonnullorum animis propter illius libelli editionem. Ego vero constitui cum bono Deo semel huic hæsitationi, quæ pestis est studiorum meorum, finem imponere. Constitui igitur prolixe de ea re tecum proxima epistola σὺν τῷ πανεὶ'ς ϑεῷ agere μετ᾽ παῤῥησίας. Non possum diutius carere libris, quos isthic habeo. planeque aut mihi ad bibliothecam meam accedendum, aut si aliter ferant fata, curandum, quo ne diutius illis caream. Hæc deliberatio difficillima est & fortasse in mea non est potestate; quasi esset tamen, aperiam tibi meas in utramque partem rationes, & pro tua erga me benevolentia consilium a te petam. Deus Opt. Max. te servet, vir maxime, cum tuis. Vale. Londini v. Eid. Dec. quæ nobis hic sunt Kalendæ CIƆ IƆC XI. Epistolam & chartas Rigaltii accepi, respondebo post alterum tertiumve diem, ut spero. Mensis jam fere alter est, cum scripta est epistola ad τ μέγαν Καςδ. sed Rex illam secundo apud se habet, qui longe hinc abest. Epistola de peregrinatione Eliensi otium exspectat, quo hactenus carui. Nunc jussus sum Vorstio ϑεομάχῳ Theologo *Leidensi*, qui ad me scripsit, respondere. horret animus ad has ψευδοδιδασκαλίας. Deus nos respiciat.

EPISTOLA CCLXXXIII.

EIDEM.

Illustrissime vir, vir nobilis, qui has tibi reddet, ante plures dies monuerat me, ut ad te scriberem: quod & aliquanto prius rex jusserat. Scripsi igitur ad te statim, atque eadem via bene longam epistolam aliam exaravi σκέψιν περὶ τοῦ μέλλοντος μου βίου προαιρέσεως. His binis literis adjeci epistolam ad eruditissimum Rigaltium, cui etiam suas omnes chartas remisi. Eum fasciculum, quia cessabat hic nobilis, tradidi ante dies ipsos x. D. Legato, quem confido aut jam misisse aut brevi missurum. Quare illam difficillimam σκέψιν nunc non attingam: te duntaxat orabo per Deum immortalem & quicquid tibi charum est, scribas clare & liquido τὴν ἀπόφασιν, postquam omnia expenderis, quę in eam deliberationem cadunt. Ego magna aviditate tuas exspecto περὶ ὅλου τοῦ ἐγχειρήματος. Deus adsit consiliis. Quod superest, habes alterum tomum historiæ Cottonianæ. sperat Serenissimus Rex multa hic te inventurum, quæ ad magnum opus tuum faciant. Jussit ergo me verbis suis rogare, ut huic scriptioni fidem habere ne verearis. omnia sibi lecta, expensa & dijudicata esse. Dabis igitur hoc æquissimæ Regis petitioni, ut ex hoc commentario ea seligas, per quæ tuæ historiæ meliores possint fieri & auctiores. Hoc quia scio te sponte tua facturum esse, faciam verborum compendium. Deum supplex veneror, ut te, illustrissime Thuane, servet sospitetque. Scripsi raptim ipsis Kalendis Novi anni Anglicani CIƆ IƆCXII.

EPISTOLA CCLXXXIV.

EIDEM.

Illustrissime vir, accepi nudius quartus quas ante mensem & dies aliquam multos ad me scripseras. Tantæ moræ quæ fuerit causa nescio; hoc scio, nullum mihi tempus unquam visum esse longius, quam fuit nuper, cum grassante per hoc regnum fama de tumultu ingenti Lutetiæ excitato. [illegible] multi ad me ventitabant quo certi aliquid scirent. ego vero qui per plures hebdomadas nihil illinc acceperam, quum nihil haberem quod responderem, spem rerum lætarum vultu præ me ferens, intus animi cruciabar exspectatione literarum, quæ rei veritatem me docerent. Ago Deo immortali gratias

tias toto pectore, quod falsa tandem esse cognovimus, quæ σπερμολόγοι quidam pro veris affirmabant. Nam ne augustissimæ quidem Reginæ parcebant linguæ viperinæ; fugisse illam orto tumultu ex arce Lupara & in Bastiliam se cum paucis recepisse. Regem illi esse ademptum; D. Cancellario mortis periculum imminere; omnia denique facta esse ἄνω κάτω. Deus omen in capita fingentium vertat, & Regem, Reginam atque universum regnum ab omni malo & periculo protegat. Ego fidem infandis rumoribus habui numquam, quia tamen ne D. quidem *Legatus* ullas literas toto fere mense accepit, ne quid dissimulem, animi angebar mirum in modum. Nondum scio an longam epistolam acceperis, quam super deliberatione gravissima ad te exaravi, consilium te poscens. Illi epistolę erant adjunctæ chartę Rigaltii nostri cum meis ad ipsum. De privata ad Frontonem epistola accipio admonitionem tuam, ut ab amico animo & alta prudentia profectam, & grates ago quantas possum maximas. Agnosco ingenue stultitiam meam, qui aliorum animos ex meo metiens, candide & simpliciter scribo τὰ φρεσὶ σκεπτόμενα ἐν μυχῷ. posthac admonitione tua factus prudentior, cavebo. Sed de illa epistola libero te metu. Ego ipsam edi adeo non metuo; ut vehementissime cupiam. Chabanæus meus casu exemplum servavit. utinam ita insaniant, ut ad invidiam mihi conflandam eam publicent. Evincam rebus ipsis eos esse imperitos & malignos. Ego Serenissimo Regi epistolam illam tradidi, & mox munere non pœnitendo sum ab illo affectus. Utinam nascatur occasio aliquid ea super re scribendi. Audio fuisse isthic illam epistolam editam. per ego te, vir illustrissime, Deum immortalem oro, obsecro, obtestor, digneris unum exemplar inquirere & ad me mittere parata est responsio, quam non invitus, scio, leges. De epistola rerum Eliensium quæso da adhuc veniam. Nullum enim vacuum tempus sum nactus illi opellæ impendendum. Meminero tamen & quidem, uti spero, brevi. De Pelleterio assentior tibi, & utar consilio tuo; sed quoniam ille scribit me nescio quæ monstra fingere de Loyolitis quę ipsis numquam in mentem venerunt, neque ulli alii Catholico, multo autem minus Papæ; scito brevi editurum me aliquid ex meis in Card. Baronium Animadversionibus, quod plane contrarium evincat. Non discedam ab ingenio meo & summa cum modestia gravem cum Baronio disputationem instituam. Adsit Christus ceptis: spero ea me scripturum, quæ boni omnes vehementer probabunt. Plura de eo libro, in quo nunc sum, proximis literis σὺν θεῷ. Ego quę responsurus es & ad propositam αἵρεσιν de rebus meis, tota aviditate expecto. Deus Opt. Max. te servet, Vir illustrissime Lond. Kal. Febr. CIƆ IƆC XII.

EPISTO-

EPISTOLA CCLXXXV.

EIDEM.

De meis rebus quas tibi, Præses amplissime, gratias agam, nescio; ago certe quantas possum & animo concipere & verbis exprimere maximas. quanquam equidem sic sim a multis annis persuasus, nihil esse tantum, quod mea caussa non facile præstares. Quod igitur in reculas isthic nostras & Reginæ beneficia nondum sit involatum, tibi uni & illustrissimo Cardinali Perronio fero acceptum. Testis mihi conscientia mea apud Deum, eo animo me isthic profectum, ut qui intra mensem alterum essem rediturus. Avebam enim mirifice Ecclesiæ hujus formam cognoscere ἐξ αὐτοψίας, & cum doctissimis viris qui sacra hic administrant conferre. Me vero nunquam pœnitebit hujus consilii. inveni viros maximos doctrina, pietate & amore concordiæ. cum his plurimum vivo & piis cogitationibus animum multis nominibus languentem reficio. Hic mihi licet studium priscæ veritatis profiteri: hic mihi licet eorum amentiam detestari, qui in caussa religionis id solum probant, quod a S. Patrum institutis abhorreat. hic mihi licet eorum furorem impium abominari, qui tyrannidem in Ecclesia Dei exercent dirissimam. Isti sunt qui me nuper scriptis suis inseruerunt & subtili vaframento ψευδηγορίας maculam nomini meo inusserunt; quam ego brevi, Deo volente, sic delebo, ut non verear tibi & bonis omnibus probatum iri libellum, quem ea occasione sum editurus. Confide nihil in ea scriptione dicturum esse me, quod Reginæ animum possit a me abalienare. Egi cum viro prudentissimo & longe optimo D. de la Bauderie, ut omnibus isthic confirmaret, esse me & semper futurum in Regis & Reginæ potestate. Atque hoc tibi quoque, Præses amplissime, cupio esse quam persuasissimum. Quando tamen ita placet Reginæ, ut unum hic alterum ve annum maneam, vehementer optarem libros hic habere meos, quo ne tempus mihi periret, quod, dum libris & adversariis meis careo, prorsus pereat est necesse. Jussi Chabaneum meum super hac deliberatione tuum exquirere consilium atque eo uti. Erit fortasse consultius uxoris redditum isthic exspectare, quæ nostra isthic negotia de sententia amicorum, maxime autem tua, Præses illustrissime, semel gestit componere. Deus Opt. Max. te servet. Vale Lond. a. d. VI. Kal. Mart. CIↃ IↃ CXII. Puteanos fratres, Fabrum V. CL. & doctissimum Rigaltium tuum, ut in hac parte salutare mihi liceat, te vehementer oro.

EPISTO-

EPISTOLA CCLXXXVI.

EIDEM.

EGo, vir illustrissime, cum apud me reputo, quod sæpe facio, quantum tibi propter vetera officia debeam, quantum propter recentia & ea quæ mihi quotidie præstas, infantiam meam statim sentio, qui nullam inire possum rationem declarandi tibi, sicuti optarem, quantis me tibi agnoscam esse devinctum beneficiis. Nam a quo primum nomen meum tibi innotuit, nullus, credo, dies abiit, qui me tibi aliquo pacto non devinciret. Genevæ eram obscurus in obscuro loco, certe ad nominis commendationem mei parum idoneo. Primo tibi, credo, venit in mentem traducendum me esse in Galliam, ut existimatio nostra vix dum radices agere incipiens, μεταφυτευθεῖσα & solum nacta felicius & cælum clementius humo se attollere & paullatim ἀναδραμεῖν posset. Hoc tuum consilium τοῦ μακαρίτου optimeque de me merito viro Philippo Canajo quum aperuisses, effecit ille, qua erat industria, ut pedem in Gallia primum ἀποβάθρας Musæ nostræ ponerent. Et ego quidem agi mecum optime credebam, quod in patriæ parte aliqua, & ea quidem non pessima, fortunas meas haberem collocatas. Tibi vero, amplissime vir, hoc parum est visum, nisi me e luce sublustri protraheres εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τοῦ φωτὸς καὶ τὸ ἐπιφανέστατον τῆς Κελτικῆς μοναρχίας, μᾶλλον δὲ ὅλης τῆς οἰκουμένης, τόπον. Quid multa? non prius cessasti, quam ope magni viri D. de Vic Monpelio eductum Lutetiam traduxisti, & quod ne dormiens quidem unquam cogitaveram, effecisti, ut maximus Rex suo favore me non judicaret indignum. Veni igitur Lutetiam Regis auspiciis, meque ac meos in tuam clientelam dedi: ex illo non arca tua mihi defuit, non opera, non patrocinium. Magnum hoc est moribus istis; sed istud majus, quod videris absentem majori etiam charitate esse prosecutus quam præsentem. Omitto alia merita ingentia, quæ post discessum meum in me & meos diebus pene singulis contulisti. At quæ nuper mea gratia fecisti, ut illustrissimo viro Domino Cancellario mei refricares memoriam, & meis utilitatibus consuleres, qui possim absque rubore commemorare? Tene virum hac dignitate & amplitudine tanto studio mea negotia gerere, & ut mihi bene sit, tantum operæ sumere? Mearum erat partium ad D. Cancellarium scribere, & summissis precibus ut mei haberetur ratio cum orare. neutrum est a me factum, quæ mea est insignita rusticitas, ac ne cogitavi quidem. Tu mihi, tu, vir præstantissime,

ſime, vicariam operam præbuiſti. tu effeciſti in mea cauſſa quod vix facturus eras in tua, ut de penſione annua alteri ſupplicares. Fruemur igitur, Præſes ampliſſime, etiam hoc anno regia liberalitate, & ruinas everſæ domus noſtræ aliqua ſaltem ex parte ſarciemus. Quin hoc quoque agi video, te utique auctore & impulſore, ut me τὸ ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης Regina cupiat domum revocari non ſine ſpe honeſti otii. Pro tantis beneficiis quas ego tibi, ὦ φέρτατον ἐμοὶ κάρη, gratias agam? qui ne habendis quidem, prout tua meretur præcellens humanitas, par eſſe poſſe mihi videor. Quoniam vero ſpem facis uberiorum ſuper ea re literarum tuarum, illas exſpectabo, neque jam te pluribus morabor. quantis enim in negotiis ſoleas eſſe occupatus probe mihi eſt compertum. Accedit quod haſce traditurus eram Chabanæo meo profectionem ad vos inſtituenti: qui de meis rebus, ſi quid eſt quod ſcire cupias, verbis ſuis omnia exponet. Quod ſupereſt, filium Dei ſupplex veneror, ut conſueto favore te ſemper proſequatur, & cum tibi tum tuis omnibus magis magiſque in dies pergat benedicere. Vale, Præſes illuſtriſſime & me ama. Londini Kalend. Martiis ſtylo veſtro CIↃ IↃ CXII. Quibus nunc in ſtudiis verſer, oblitus ſum ſignificare. Exigebatur a me quotidie, ut cum terræ filiis in arenam deſcenderem. Ut ab hac me neceſſitate redimerem, opus inſtitui ſatis grande, Animadverſiones in illa omnia quæ ſcripſit Baronius in XII. tomis Annalium ſuorum ὑπὲρ τῆς ἐπὶ πάντα ἀρχῆς. ſingulis tomis libros ſingulos oppono. ſcio non eſſe id argumentum in Gallia admodum plauſus & κρότου ἐπαγωγόν. ſed neque defuturi erant, qui idem aggrederentur, neque fortaſſe alius facile reperiri poterat, qui reprehenſiones neceſſarias ea æquitate ac moderatione temperaret atque nos facimus. Rem a capite arceſſimus. Papæ tantum tribuimus quantum priora ſæcula fere ad Gregorium VII. ei tribuerunt: nihil fingimus, nihil maligne interpretamur: Antichriſtos non pingimus. Hoc volui neſcius ne eſſes. cætera alias pluribus. σὺν τῷ πολυελέῳ Θεῷ. Iterum vale & feſtinationi ignoſce.

EPISTOLA CCLXXXVII.

EIDEM.

Illuſtriſſime vir, binas tuarum ſimul accepi, nec ſine magna voluptate legi. Gaudeo conjecturam meam de injuria tibi facta reperiri veriſſimam. Eſt omnino id genus hominum quale deſcribis: quale in ſuis literis ὁ κακοήθης S. depingebat. Quotidie mihi res eſt

cum

cum viro quodam nobilissimo & doctissimo illo quidem, sed ita iniquo in manes viri divini, ut non veritus sit me audiente aliquoties pronuntiare, fuisse τὸν ἀξιοθαυμαστότατον ἐκεῖνον ἄνδρα præcipitem Grammaticum, imperitum Philosophum, furiosum Mathematicum. Respondi ego & steti pro veritate quanta debui παῤῥησίας. scripsique adeo ad illum ipsum eo de argumento aliquot literas. sed illi solemne est omnes mortales, qui pro eruditis sunt habiti, pedibus calcare, & pro bipedibus asellis habere. Non ita judicat Rex Serenissimus & quod vere possum dicere, sapientissimus, non etiam præstantissimus Eliensis, neque item alii pauci longe doctissimi viri, quos ego quoque solos meis studiis æquos experior. Sed redeo ad tuas; quarum alteras a me acceptas Rex legit, & jussit reddi. Fui ex eo tempore persæpe cum ejus Majestate, & prolixos sermones cum illa habui; sed optimus Princeps ita erat commotus lectione novorum librorum a Vorstio editorum, ut in eo argumento totus semper fuerit. Pergit enim ille doctor suum virus effundere ac palam tueri. idque tanta libertate ut non sit dubium plerosque ex Ordinibus eo veneno esse infectos. quod piissimum regem habet, nec immerito, pessime. Qui etjam nuper indignissime tulit τὸν πάνυ Card. Perronium sese viro docto opposuisse in doctrinæ veræ defensione. Putat Rex doctiorem illum esse, neque ita ignorare antiquam veritatem, ut potuerit ex animi sententia ista gerere. sed hæc querela non est hujus loci. Scito autem, vir illustrissime, placuisse Regi, ut epistola ad Card. Perronium hic ederetur, postquam ille suam edere fuit coactus. Et quoniam libellus infamis Peleterii eo tempore in Regis manus incidit, jussus sum vappam illum & nebulonem perstringere. scripsi igitur præfationem in eam epistolam. Deus Opt. Max. te servet, amplissime vir, & quicquid tibi charum. Londini XIII. Kalend. Majas, ut vos tempora numeratis CIƆ IƆ CXII.

EPISTOLA CCLXXXVIII.

EIDEM.

VIr illustrissime, scripsi nuper ad te & libellum misi, qui hic editus paucis ante diebus fuerat. Fasciculum diutius servavit D. Legatus, quo tutius tibi deferretur. tandem puto delatum, ac nisi animi fallor, credo jam perlatum. Iis literis narrabam tibi Serenissimum

 Regem

Regem post tuas lectas, quibus satisfacere ipsi optaveras, adeo occupatam animi mentem habuisse in recente quodam libro Vorstii, ut per plures dies alia de re fere nulla mecum ageret. Postea accepi ab ejus Majestate mandatum, ut tibi significarem, tuis illis literis nihil ipsi potuisse gratius accidere. abunde enim te votis suis satisfecisse. Dolet Regi materiam sibi esse suggestam secius suspicandi de tua summa integritate & erga se benevolentia. Jam intelligere se ait, Anglum qui ejusmodi suspicionibus occasionem præbuit tua loquentis verba audisse fortasse, at certe non intellexisse. Petit Serenissimus Rex, ut in eadem mente & voluntate pergas. petit autem non quia existimet id opus esse: verum ut scias & tibi persuadeas Majestati suæ hoc tuo erga ipsam animo nihil gratius posse contingere. Nam ut altas virtutes tuas nemo e libris tuis melius ipso Rege intelligit; sic profecto nemo est, qui pluris te faciat, quam ipse facit. Possem in hanc sententiam plura addere; sed novi mores tuos. Mea studia quo loco sint scire si cupis, cogita hominem magni aliquid molientem & necessariis instrumentis carentem. Significavi tibi rem mihi jam esse cum Cardinale Baronio. sic est, atque gliscit opus. sed me librorum meorum enecat desiderium. Multos hic non invenio. illis ipsis quos invenio, non sic possum uti ut meis, quos longo usu prope contrivi. Itaque eo nomine miserrimus sum, eo magis quod mederi huic malo non possum, neque invenio quid consilii capiam. Hoc ni esset, auderem polliceri opus non contemnendum fore quod jam paro, faveat modo ceptis Dominus Jesus. Quicquid sit, spero, si inceptis Superi faverint, id me assecuturum, ut eorum Annalium admiratores suæ pudeat stultitiæ. Verum hæc tibi uni dicta sunto. Quod superest, veneror Deum immortalem, ut te omni suarum magnarum benedictionum genere cumulet. Vale vir illustrissime. Cl. virum Fabrum & doctissimum Rigaltium, nisi grave est, salvere a me jubebis. Londini v. Non. Majas stylo Gallico CIↃ IↃCXII.

EPISTOLA CCLXXXIX.

EIDEM.

Illustrissime vir, heri accepi quas exeunte Martio scripseras, & Chabanæo meo tradideras. Puto jam tibi esse redditas, quas jussu Regis ad te dedi ante hos XV. dies. Eas ego D. Legato tradidi,

didi, qui affirmat jam misisse. Quod si eas accepisti, ea cura penitus es levatus, quam aliæ meæ jussu item Regis scriptæ tibi attulerant. Omnino Regi optimo ita satisfecisti iis literis, quas ad me scripsisti illi ostendendas, ut nihil magis ex animi ejus sententia fingi potuerit. Hoc ego & scripsi ad te nuper pluribus, & nunc peto a te, ut tibi sic plane persuadeas. Nihil æquius, nihil mitius hoc principe, qui te propter literas & virtutem suspicit & a te amari cupit. Illa eadem epistola tua monebat me sermones quosdam de me tecum habuisse illustrissimum D. Cancellarium, quem mei adhuc meminisse gaudeo, etsi non puto multum illum de me revocando esse sollicitum. Quod si ea lege sum revocandus, ut non liceat mihi modesta scriptione errores Card. Baronii detegere, etiam atque etiam deliberandum est, quid sit opus facto. Amo patriam meam, & ut in illa mihi liceat diem ultimum claudere, peto a Deo quotidie. An tamen ea sit justa satis causa, cur susceptum bonæ causę patrocinium debeam deserere, adhuc dubito & non liquere pronuntio. Mihi in opere quod molior, propositum est τὰ θεολογούμενα non attingere, aut parce; τὰ ἱστορικὰ peccata accuratissime persequi & oculis spectanda exhibere. si hoc scelus est, cavendum mihi. sed hoc alias pluribus. Agam ea de re cum illustrissimo Duce Bullioneo, quem nuper aureo carmine Spartes tuæ etiam illustriorem reddidisti. Scripsi hæc raptim. Vale & vive felix. Londini Eid. Maij. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXC.

EIDEM.

Illustrissime vir, plures paucis diebus dedi ad tuam dignitatem epistolas: quod ut sperem fore tibi non ingratum, facit tua singularis erga me benevolentia, toties tot certissimis argumētis mihi compertà. Nunc sane quod scriberem nihil admodū erat, quum ante paucos dies de meis rebus prolixas ad te literas dederim. sed quia D. Scæva de sua ad vos profectione me fecerat certiorē, hæc raptim exaravi, ut cognosceres nullum me tēpus jucundius ponere quam quod literis ad te scribendis impēdo. Utinam colloquii esset facultas quę olim fuit! regeres me in eo quod jam habeo præ manibus opere. in quo si quid exciderit, quod vere piis & bonis sit minus gratum, plane invito exciderit καὶ οὐ βουλομένῳ. Consilium enim mihi est ita stylum temperare, ut unius veritatis studiosum esse me omnes facile intelligant. Paucis, scio, placebo: plures offendam, qui veritatem volunt esse quicquid amor par-

tium suadet. Cæterum in hoc nobili incepto quanta quotidie crucier librorum inopia, piget commemorare. Itaque didici κωμ-ίζειν τοῖς ἐν Ἀττικῇ οὖσι. Verum de hac mea miseria pluribus alias. Constitui, si bonitas Dei permiserit, opere confecto aut affecto vel ad paucos menses vester fieri, ut sitim meam si possim expleam. Interim veneror Deum immortalem, ut te Francorum decus servet & quicquid tibi charum. Londini x. Kalend. Jun. CIↃ IↃCXII.

EPISTOLA CCXCI.

EIDEM.

VIr illustrissime, ex iis literis quas Justello & Capello dedi, præsentem rerum mearum statum confido tibi esse notum. Ego animi suspensus hæreo, exspectans quid D. Cancellarius super rebus meis dignitati tuæ responsi dederit. si sedet animis τῶν παρ' ὑμῖν κρατούντων me revocare, & id serio agitur, non, ut suspicor ἀφοσιώσεως χάριν; sequar omnino consilium tuum. Interim opus susceptum, de quo nuper scripsi, ut possim urgeo. infeliciter sane & dura prorsus lege. careo enim libris meis, quæ est insignita meorum studiorum calamitas. Hic enim neque omnes possum nancisci, quos isthic habeo; neque alienis perinde uti queo ut meis, quos longo usu contrivi. Et est tamen inceptum nostrum ejusmodi, quod librorum subsidium requirat vel maximum. Amplissimum namque est argumentum, & genus omne literarum attingit. Videbis παντοδαπῶν συγγραφέων loca plurima serio tractata, ritus Ecclesiæ multos illustratos, figmenta stultissima ἐξ ἀπειρίας vel φρενοβλαβείας profecta modeste quidem sed solide tamen confutata. Hoc vero opus esse me aggressum necessariis subsidiis destitutum ita mihi aliquando videtur absurdum, ut cerebri satis sanus fuisse mihi sæpe jam ipse non videar. Igitur si, ut puto, veniam Rex Christianissimus est mihi concessurus manendi in hoc regno ad ver proximum, jussi Chabanæum meum paucos libros seligere e meis, quos ad me curaret. Quia tamen in re præcepi illi ut consilio tuo pareret, idque fore mihi gratum crederet, quod placuisse tuæ illustri dignitati intelligerem. Potest id negotium ἀψοφητὶ & paucis conscii transigi. Velim vero persuasum esse omnibus, si de me revocando isthic serio fuerit cogitatum, tam facile id futurum etiamsi libros omnes meos hic haberem, quam futurum esset facile, si nullum haberem. Omnino autem Serenissimo Regi rem feceritis longe gratissimam, si ad pertexendum opus inchoatum, quod superest hujus

anni,

anni, & paucos menses mihi concesseritis. De moderatione quam toto opere servabo, nihil addam ad ea quæ nuper scribere memini. Quod si quos isthic veri amor tangit, res ipsa, opinor, facile ab iis confessionem expresserit, postquam nostra legerint, non fuisse quæ observavimus tenebris damnanda. Te quidem, φιλαληθέστατε Thuane, non sine aliqua voluptate nostram hanc lucubrationem confido esse lecturum. Age igitur per Deum immortalem, veterem tuum clientem, quod dudum facis, perge amare; & tuis prudentissimis consiliis regere dignare. Sic te Dominus Jesus ἀναμάρτητος adjuvet, servet, fortunet. Vale, Præses illustrissime. Londini Nonis Junii CIↃ IↃ CXII.
Vellem abesse propius a præstantissimo viro D. Fabro, cujus judicio observationes meæ aut starent aut caderent. Sancte affirmo tibi plus solidæ eruditionis in unica illius epistola, quam recitat primo Annali Card. Baronius, invenire me quam in quovis XII illorum crassissimorum tomorum. Deus servet venerandum senem, & faxit ut de istis literis cum ipso conferre aliquando possim στόμα πρὸς στόμα. Virum quoque eruditissimum Rigaltium opto valere & me amare.

EPISTOLA CCXCII.

EIDEM.

ILlustrissime Præses, puto accepisse te partem promissæ historiæ, quam in libro grandi descriptam Rex misit ad te cum meis literis per Dominum de Vitri. Peto vero a te, si liber ille probe curatus est, ut ejus facias nos certiores. Potes autem ex eo conjicere quanti Rex Serenissimus tuas historias faciat, cum illarum ergo tantum opus curavit suscipiendum. Ex omnibus tuis literis cognosco propensum erga ejus Majestatem animum tuum, quod scito ipsi esse pergratum. De meo isthuc reditu cum admiratione accepi, quod nuper isthic decretum fuerat. Quod si id agitur ut malevolorum potestati subjiciar, nemo amicus suadebit, ut hunc splendorem omittam & me illis dedam. Hoc dico, quia scio eorum suggestione exortam in animo Reginæ voluntatem mei revocandi. Et illud est quod maxime Regem male habuit. Postquam isthic visus fuerit libellus quem hic scripsi (& dudum misissem, si per gravem morbum licuisset,) sciemus quanti isthic æstimentur veritas, fides, ingenuus candor & animus erga principes sincere devotus. Nam si isthic his virtutibus locus non est, optabilius mihi exilium patria, cujus alioquin desiderium vix fero. sed de his brevi plura. constitui enim a tuis consiliis, quæ semper sum expertus

fidelissi-

fideliſſima & ſaluberrima, pendere. Optimum & ἀνεπίβλωτον Fabrum convaluiſſe gaudeo, & Deo gratias ago. Legi non ſine magno dolore quæ de ejus morbo ad me ſcripſiſti. Veneror Deum immortalem ut te ſervet. Vale. Londini a. d. XII. Kal. Jul. CIƆIƆCXII.

EPISTOLA CCXCIII.

EIDEM.

DE Sereniſſimi Regis in te animo, Præſes ampliſſime, binas jam ad te juſſu ipſius literas dedi. Quæ ſi ex fide fuerunt curatę, omni jam te cura liberatum eſſe oportet. Optimus namque Rex e tuarum lectione eam voluptatem cepit, iiſque lectis adeo uberrim & ἐναλλαδίως in tuas laudes ſeſe effudit, D. Epiſcopum Elienſem & me compellans, ut videatur infrunitus ille πλάνης qui huic gratiæ, ut ſic dicam, reconciliationi occaſionem præbuit, non ſine cauſſa factum illud ſuum tibi imputare poſſe, & gratiarum actionem a te exſpectare. Ego quoque multum tibi debeo, qui vates non vanus per illam epiſtolam tuam ſum declaratus. Dixeram enim Regi & πάνυ βεβαίως confirmaveram, fore omnino ut ad primas, quas a te acciperem, literas æquiſſimus Rex te multo etiam magis quam antea amaret. plane ita evenit & tu, Præſes ampliſſime, fidei, ingenui candoris & conſtantiæ laudem retuliſti ingentem, ego aliquam οὐκ ἀτυχοῦς μαντείας. Quare gloriari poſſum κεάλογον οὐκ ἀφυῆ eſſe me, in hac re certe fuiſſe conjectorem non malum. Accepi vero ternas a te epiſtolas quibus ſermones mihi exponis, quos ὁ σεβασμιώτατος & illuſtriſſimus Do. Cancellarius pro ſua erga me benevolentia habere apud te eſt dignatus. Narras enim juſſam eſſe dignitatem tuam mihi ſignificare, placere Majeſtati Regis Chriſtianiſſimi in patriam me revocare. tum autem jubes ipſe me ejuſdem illuſtriſſimi Domini verbis, ut animi mei exponam tibi mentem. Parebo igitur tibi, ampliſſime vir, petamque a te etiam atque etiam vehementer, ne clientulo tuo hanc ſtultitiæ notam inuras, imo vero impietatis, ut me exiſtimes propter locum mutatum animum mutaſſe, & illius ſuaviſſimæ dulcedinis eſſe oblitum, quam patriæ charitas fruentibus patria ſua etiam barbaris hominibus ſolet conciliare. Crede, obſecro te, & illuſtriſſimo Domino confidenter perſuade, quidvis potius eventurum quam ut illa ἔμφυτος περὶ τῆς πατρίδος animo excidat mihi. Et agreſtis aliquis ac ferus homo patriam tamen ſuam horri iam licet ac gelu rigentem amat, & tranſlatus in mitiorem terram lacte & melle manantem, miſerum ſe credit, & mala exilii commemo-

memorat: ego non penitus ab humanitatis cultu alienus patriæ meæ desiderio non afficiar, aut quanto caream bono, quanta jocunditate, parum intelligam? *Non obtusa adeo gestamus pectora* Galli. Quod si tam essem Stoicus, hoc est, ut equidem censeo, bardus & communis sensus expers, habeo sedulam monitricem uxorem meam, quæ ejusmodi stuporem facile mihi excuteret. Verum crede mihi, nihil est opus σπεύδοντα καὶ αὐτὸν ὀτρύνειν. Hæc eo pluribus exposui tibi, vir integerrime, ut de mea cupiditate, ne dicam voluntate certus, illustrissimo Domino Cancellario sine dubitatione spondeas vere & ex animo scribere me quod jam scribo, & sæpius memini scripsisse, non pendere nimirum a voluntate mea reditum meum, sed a jussione Regis Christianissimi & Augustissimę Reginæ. duo tamen petere me quanta maxima humilitate & submissione animi possum, ut & Serenissimi Regis habeatur ratio, & familiæ meæ quæ maxima est. Ego quantum debeam optimo huic Principi, ne vos quidem puto ignorare. Opto igitur, & supplex a Majestatibus Regis & Reginæ contendo, ut mihi liceat bona cum ipsorum gratia, priusquam ex Anglia pedem effero, librum perficere quem Regi Serenissimo est animus nuncupare. Id opus cujusmodi sit, non semel indicavi tibi proximis literis meis. Nam ut immunitatem aliarum angariarum mihi pararem, & maximo tamen Regi satisfacerem, disputationem suscepi adversus illustrissimum Cardinalem Baronium: quam fore illis non ingratam spero qui jura Regum & Principum adversus Roman. Pontificem sine ulla ipsius Pontificis injuria defendi non nolunt. neque enim potest jure Summus Pontifex queri fieri sibi injuriam, si tantum illi tribuitur quantum vetus Ecclesia & concilia Oecumenica tribuerunt. etsi fatemur adulatoribus Papæ parum hoc videri. Scis edi libros quotidie & Romæ & alibi, quibus Monarchia vere δεσποτική in Imperatores ac Reges & principes Papæ attribuitur cum plenissima potestate capitibus eorum ludendi ex animi libidine. Nisi ipse libros legerem assidue Romæ & aliis in locis scriptos quique scribuntur quotidie, calumniari crederem si quis hoc diceret, quod ego jam dico. Quum igitur observaverim illustrissimum Card. Baronium totos XII. suos tomos eo præcipuę fine scripsisse, ut hanc perniciosissimam doctrinam in animis legentium ingeneraret; disputationem adversus ipsum institui, non de aliquo religionis Christianæ capite, sed de ista Romani Pontificis infinita potestate, sive potius, ut ejus parasiti loquuntur, omnipotentia. Quæ ad dogmata religionis Christianæ hodie controversa pertinent in

 Annali-

Annalibus, ea certo consilio ne attigi quidem. Universam scriptionem ea moderatione temperavi, ut æquis lectoribus satisfacturum me sperem. hoc unum opere toto egi, ut erranti viro docto comiter monstrarem viam. Utinam viveret illustrissimus ille Cardinalis, si minus rem at modestiam certe meam ipsi probarem. multa enim illi exciderunt ne mediocriter quidem docto viro digna. Spero ad finem anni hujus aut non multo post editurum me quæ in primo Annali observavi. Hunc librum si Magnæ Britanniæ Regi dedicavero, quod vehementer cupio, nihil est quod me in hoc regno vel horam unam teneat. Si igitur tantum me Superi amant, & Regem Christianissimum aliqua tangat mei cura, qui postremus sum subditorum ejus Majestatis & plane τὸ μηδὲν, puto equidem, ubi semel hoc quasi æs alienum expunxero, facile hoc a Rege iri impetratum, ut patriam repetere mihi liceat. Tum vero illud solum supererit, ut illustrissimi Domini Cancellarii & tua commendatione impulsus Rex Christianissimus aliquam mei rationem habeat & honesti otii spem mihi faciat. O utinam illum ego diem videam, & det mihi clementia divina ea perficere incepta, quæ honori Regis mei in animo meo dudum destinavi! nam hic quidem vel cogitare de prioribus studiis non possum. Itaque *pendent opera interrupta minæque Murorum*: quod sequitur verbum, de meis lucubratiunculis non ausim usurpare. Deum immortalem supplex veneror, servet Regem, Reginam matrem, regiamque domum totam; servet etiam fideles ejus Majestatis ministros, cum primis illustrissimum virum & singulari observantia mihi colendum Dominum Cancellarium, & te, Præses amplissime, ac quicquid tibi charum. Vale. Londini VII. Kal. Julias ut tempora isthic numerantur. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXCIV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, post reditum ad vos Ducis Bullionii unas tuarum accepi; idque hesterna die, quum ante XX. dies essent scriptæ. Scripseram binas ad te discedente Bullionio Duce: unas Capello Theologo tradideram, alteras Justello qui Duci a secretis. harum epistolarum alteram periisse ex tuis didici. doleo non una ex causa. sci ipseram multis de rebus familiariter: neque consultum est ejusmodi literas in manus alienas incidere. Erant in eodem fasciculo plures aliæ de re familiari nostra scriptæ. periit mihi opera, periit tempus, cujus unius

unius rei inopia laboro ut qui maxime. Venio ad tuas. Quod scribis de illustrissimo Cancellario, gratum est. Exposui tibi causas non semel, cur opus adversus Baronium sim aggressus. & puto consilii illius habuisse me justas rationes. metui tamen ne dominum Cancellarium offenderem, quo nihil molestius poterat mihi contingere. Liberasti me sollicitudine, cum verbis illius nunciasti, non propterea fore me illustri ipsius dignitati minus gratum. Ego dabo operam quantum fieri poterit, ut neminem bonorum offendam. Optassem potuisse sine meo nomine librum edi. sed hoc qui fieri potuerit non video. Eam provinciam mihi esse demandatam omnes hic sciunt. ut libros mihi pararem, qui meis careo infelix, omnes Londinenses bibliothecas excutere opus habui. ego vix sum apud Regem unquam, quin pensi rationem exigat. idemque ut me juvaret, magnam sibi parare bibliothecam instituit, quæ tota in ædes meas infertur. hęc quomodo poterant dissimulari? Adde quod a principe optimo vix putem impetrari posse ut meum nomen taceretur. Scriptio denique ipsa, nisi fallor, τὸ πηλίκον τοῦ πατρὸς statim arguisset. Multa Scaligeri mentio, multa e Græcis auctoribus deprompta, & id genus alia scriptorem certo designassent. Richerius nomine abstinuerat. quid profuit? Quod igitur superest, Deo exitum permittamus. Ego mihi conscius sum nihil quærere me præter gloriam Dei, defensionem veritatis, causæ regiæ patrocinium. propter ista si me calamitas manet, dolebo, Stoicus enim non sum. in mediis tamen suspiriis vocem illam usurpabo, Πένθω, ὀρθῶς καὶ νῦν. Fiat igitur Dei Opt. Max. voluntas. Me cum vitæ hujus tædet diu est. Scripsi aliquoties ad te, Cottonium ab urbe abesse, in contexenda historia occupatum. Nuper quum mihi Serenissimus Rex indicasset ipsum esse in urbe, memor tuorum mandatorum statim adii. respondit, se totum in eo esse ut cœptam historiam absolvat, quam ipse Anglico sermone componit, Camdenus Latinam facit. Schedium a te missum ei tradideram, ut de re illa cogitaret. post paucos dein dies respondit, sibi compertum esse Mareschallum de Retz semel post lanienam Parisiensem in Angliam venisse: se enim ut certo rem exploraret, omnia scrinia & tabularia sedulo inspexisse. Addidit tum, si quid aliud occurreret in quo posset ejus opera tibi esse utilis, & dignareris ad se scribere; daturum operam ut tibi satisfaciat. Oro Deum immortalem, ut te, vir illustrissime, servet ac magis magisque in dies fortunet. Kal. Jul. CIƆIƆCXII. Permittat mihi obsecro tua benignitas, ut Dom. Fabrum, quem ex animo colo & observo, hic salutem, & D. Rigaltium ac Puteanos fratres merito suo mihi charissimos.

EPISTOLA CCXCV.

EIDEM.

VIr illustrissime, heri scripsi ad tuam dignitatem, neque erat quod vellem additum. sed amico huic petenti συστατικὰς ad te non potui denegare. quum præsertim ex uno aut altero colloquio comperierim virum esse doctum, & judicii in literis non vulgaris. Ille enixe petiit a me, ut fores aperirem sibi amicitiæ tuæ. Qua si illum ex commendatione mea fueris dignatus; mox nisi, fallor, dignum pronunciabis, quem referas in eorũ numerum, a quibus velis coli. Hoc volui: neque nunc plura licet. Vale vir illustrissime, decus tui seculi prope jam unicum. Lond. VIII. Eid. Jul. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXCVI.

EIDEM.

VIr illustrissime, accepi responsum ad illas tuarum quas mihi D. Sçœva reddidit. Putabam epistolam meam periisse, quam Justello tradideram. hæc tua epistola illam potius periisse me docuit, quam Capellus acceperat tibi deferendam. Si bene memini, illius argumentum erat de meo ad vos reditu. hujus varium & multiplex; quantum tamen animo repetere possum, cum meam memoriam interrogo, pars maxima ejus scriptionis erat de opere instituto; cujus scopum cupio esse tibi perspectum. Doleo intercidisse illam epistolam, non quia folium chartæ raptim exaratum tanti faciam; sed quia familiarem scriptionem in alienas manus devenire periculosæ aliquando plena res est aleæ. Ego fretus humanitate tua & erga me benevolentia sic soleo tecum per literas garrire, ut solitum facere memoria teneo cum isthic essem. Quæ refers mihi illustrissimi viri D. Cancellarii verba, incredibili me lætitia affecerunt. Nunc videor mihi cognoscere serio de me revocando esse isthic aliquando actum. nam hactenus quidem mentio aliqua ejus consilii fuerat facta. sed hoc ita frigide, ut sæpe dubitarim quo fine illa dicerentur. Postrema hęc illustrissimi Cancellarii responsio persuadet mihi illustrem ejus dignitatem de eo negotio serio aliquando cogitasse, non enim putem e re nata dixisse illum, quæ adjicis de duplici incremento commodorum meorum, si Deus dederit isthuc redire. Siquidem igitur illa vera sunt & satis certa, accipio lubens conditionem, & bene mecum agi tũ credam, si dederit aliquando ὁ ἐπὶ πᾶσι,

illa

illa Christianissimi Regis liberalitate posse uti frui. Sed quia id quicquid est incrementi petendum videtur ex illa pecunia, quae in usum scholae est assignata, caussam suspicor esse justam cur ego metuam ne exitu res careat. neque fortasse aequum fuerit, ut ipse ex alieno incommodo capiam commodum. Nam ut ipse doceam, vix credam posse fieri, ut tempora sunt & hominum ingenia. Quare peto a te, vir amplissime, ut quantum sit in istis firmitudinis diligenter explores, &, nisi grave est, mihi significes. Non sum ausus D. Cancellario obstrepere, cui tamē gratias agere optavi, imo, ut puto, debui. Omnino persuasum ipsi esse cupio, si illa sunt rata & certa quę scripsisti, & tempus mihi conceditur perficiendi opus quod Serenissimo Regi nuncupare est animus, nullam postea fore in me morā. Ardeo enim cupiditate incredibili colophonis imponendi operibus variis, quę isthic incepta aut perficientur isthic cum bono Deo, aut, sed nolo male ominari studiis meis. Nonnihil tamen movent me inimici, quos videor apud vos habere plures quā putabam. sed de his alias pluribus. Interim oro Deū immortalem, ut te servet, vir amplissime, & quicquid tibi charum. Lon. IX. Kal. Aug. vestro more numerandi. Scribebam haec in tantis caloribus, ut dubitē an in Gallia Narbonensi majores sim unquam expertus. sed scito postridie quam haec scripseram alsisse me vehementer.

EPISTOLA CCXCVII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, respondi nuper ad oblatam conditionem per illustrissimum Dominum Cancellarium: qui si re praestare potest quod verbis spondet, & pax mansura est in nostra Gallia, nae ego stultus sim, si exilium hoc charitati φίλης πατρίδος praetulero. sed plura scripsi nuper ea de re. Audiveram de obitu viri clarissimi τοῦ μακαρίτου Bongarsii prius quam tuas acciperem. Quam tristis autem ille nuntius mihi fuerit, ne tu quidem, vir amplissime, ignoras. Anni sunt fere viginti, ex quo primum in Germania amicitiam contraxeramus; a quo tempore vir optimus & vere publico bono natus nullum finem fecerat bene de me & studiis meis merendi. nam qui esset longe doctissimus quibus ipse subsidiis opus haberem ad ea quae parabam in literis optime norat; & qui me vehementer amaret, ea mihi sponte sua saepe providebat, non exspectatis precibus meis. Sed me non tam privata jactura angit quam damnum ingens, quod universum nomen Gallicum in obitu illius fecit. Haec vero jactura quanta sit ipse omnium

 optime

optime intelligis, qui & præstantiam illius ingenii noras, & mores tuo κατὰ τὴν ἀξίαν, non ex aulicorum sermonibus, æstimabas. Habuit bibliothecam instructissimam, sed variis locis dissipatam. eam colligi cupio a D. Petavio, ne is thesaurus Galliæ nostræ pereat. Parabat alteram partem operis a se suscepti, cujus prior ante annum prodiit. Memini cum is liber mihi esset allatus, incredibilem quandam voluptatem cepisse me e lectione præfationis, summæ pietatis, probitatis, charitatis erga patriam & exquisitæ eruditionis notis refertæ. Quo magis dolui non esse plura a tanto viro edita. Qui si in Germania diem ultimum obiisset, habuissent docti viri rationem funeris ejus, & ornandæ illius memoriæ pro meritis ingentibus τὸ κηδεύειν. Sed vivet Bongarsii memoria in animis bonorum & eruditorum.

Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε νάῃ καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ.

Ego incipio observationes meas describere, & habeo jam quædam descripta, quæ utinam possem ad te mittere. Sed nemo est ad manum qui manum commodet. quæram tamen, & omnino σὺν Θεῷ εἰπεῖν aliquid mittam. Initio occurrit disputatio de prophetia illa Jacobi: *Non auferetur sceptrum de Iuda*, &c. Nam Cardin. Baronius cum vulgo Patrum & multis hodieque putat in Herode alienigena adimpletum esse oraculum. quod figmentum est vetustissimum, sed eorum qui neque sacram historiam, neque Judaicam posteriorem norant. Tractavimus accuratissime illum locum, brevius tamen nisi fallor quam Pererius in Genesim. Ibi etiam caussa Scaligeri magni agenda fuit contra Serarium. Nam cum scripsisset Scaliger, Herodem alienigenam falso fuisse creditum a veteribus; Serarius Scaligerum non multo aliter excepit, quam si alter Judas Dominum nostrum prodidisset. Ego Serarium non parvi facio; doctus vir fuit, multarum literarum, multæ industriæ; in hoc tamen libello contra Scaligerum virum profecto bonum non egit, falsa tuetur, falsis argumentis, & sine caussa verissimam viri incomparabilis observationem ὑπὸ ἐμφύτου κακοηθείας sinistre interpretatur; quasi nefas esset hac in parte a sententia veterum discedere. Et tamen ante alterum tertiumve annum Torniellus Italus in media Italia in eadem re longius multo a Patribus discessit quam Scaliger: & tamen nullus est inventus Serarius, qui illas tragœdias excitaret & clamaret: *Porro Quirites*; ἆγον, ἆγον. Utinam propius a te abessem & a clarissimo viro D. Fabro. Vos essetis mearum observatiuncularum ὁ κανών. Occurrunt quæstiones gravissimæ in ipsis principiis, ubi nihil temere pronuntiamus, difficultates nostras

propo-

proponimus, & lapidem omnem movemus, quo bonorum exſpectationi opus noſtrum, Deo propitio, reſpondeat. Factioſorum certe palatis parum ſapiet, ſcio. & jam adverſus illorum judicia animum obduro. ſed deſino ἀδολεσχῶν. Deum immortalem venerans quanta maxima poſſum pietate, ut te, vir ampliſſime, ſervet & magis magiſque in dies fortunet. ζῴοιτο, ζῴοις. Vale meum decus. Londini III. Nonas Auguſt. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXCVIII.

EIDEM.

ILluſtriſſime vir, etſi jure poſſum vereri ne frequentia mearum tibi ſit tædio, non potui tamen Camdeni epiſtolam ad te mittere quin te paucis affarer. Puto autem ſignificaſſe me tibi de epiſtola ad D. Careri tua quam ipſe detuli, qui etiam animadverti tuas eſſe ipſi longe gratiſſimas. Ipſe quid agam noli quærere. qui noris ſuſceptum opus, noſti omnino qua in re totum tempus collocem. Equidem nullum tempus intermitto; etſi quantum promoveam me ſane pæniteret, niſi ea eſſet dignitas materię quæ moræ longioris excuſationem facile mereatur. Sudavi plus ſatis per hos intenſiſſimos calores; nec dum tamen pars aliqua λόγου ἀξία operis totius eſt confecta. Utinam quæ ſcripta ſunt videres. delectaret te Joſephi Scaligeri adverſus hoſtes veritatis defenſio. Nam in illis antiquitatibus primis, de quibus in Apparatu ſuo Baronius, incredibile dictu eſt quantum ille θεῖος ἀνὴρ viderit, quantum alii cæcutiant. Ego nullam ex profeſſo ſuſcepi Apologiam pro Scaligero, cujus ipſe aliquot hallucinationes inſignes ſæpe obſervo, quas Serarii & Delrii non viderunt: ſed quia veritas mihi propoſita eſt quam in pleriſque divinus Scaliger vidit, non poſſum niſi ſim ingratus, præterire ejus mentionem. Sane unicus libellus contra Serarium tanta doctrinæ reconditæ copia eſt refertus, ut omnes inimici Scaligeri, ſi in unum conveniant & capita conferant, parem librum nunquam ſint daturi. O ſi iſthic eſſem quanta cum voluptate de his rebus tecum & cum præſtantiſſimo Fabro agerem! obtunderem vos mea loquacitate. ſed amorem operis incepti diſſimulare non poſſum. Vale ampliſſime vir, & ſi tibi moleſta eſt ἡ ἐμὴ ἀδολεσχία, ulciſcere te; & dic cum Platone: Ἤφασαι αἰτόμενον ἤδη, ἐγὼ δὲ τοῦτο χαίρω. Iterum Vale. Londini die XII. Aug. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCXCIX.

EIDEM.

ILlustrissime Præses, binas tuarum simul accepi. Ago tibi gratias gratissimas pro tanto hoc tuo studio respondendi ad omnes meas. Curabo mandata tua qua debeo fide & diligentia. Spero & Camdenum & Cottonum desiderio tuo facturos satis. Rex gaudio triumphat, tantam suam diligentiam tibi fuisse utilem. Simpliciter tibi dico & ἀφιλῶς καὶ ἀληθῶς hæc literarum negotia non levi esse ipsi curæ. Oblitus sum jam aliquoties cum tibi scriberem petere a te, quod nunc etiam atque etiam peto, ut cures pro tua auctoritate conferendum in Regia bibliotheca locum Josephi infra scriptum cum M S S. Codd. Magni momenti est ille locus ad investigationem annorum τοῦ Σωτῆρος. Mihi certo constat male scribi ιε. pro κε. idque certissime demonstravimus. Sed sunt quidam cervicosi καὶ ἀφυῶς κεφαλαλγοὶ quibus placet βαλανηφαγεῖν inventis frugibus. Vidistine Bavari illius, qui ante sex menses prodiit in lucem, novam Chronologiam? montes auri pollicetur, & postquam exspectatione magna nos implevit, quisquilias plani Anniani imputat nobis in solutum. Is Scaligerum cui manulam porrigere dignus non fuit, a quo habet si quid habet boni, nunquam nominat nisi ubi est quod reprehendat. Baronius vero Deus illi quidam est terrenus. Quem quidem stultissimum, fatuissimum καὶ παλαιὸς asininum errorem nos multis σὺν Θεῷ adimemus, etiam ipsi rationis modo sint capaces. Et hic Bavarus, & alii χρονολογολόγοι errorem librorum Josephi pro certo fundamento ponunt suarum nugarum. Etsi autem de veritate mihi liquet lectionis in qua magni viri consentiunt, Scaliger, Calvisius, Kepplerus, Torniellus, Liveleus Anglus: beaveris me tamen si ope tua possum discere quæ sit regiorum M S S. lectio. Ego & Labbæus pauca contulimus, & habeo cur gemam tam bonis libris necessario meo tempore esse me privatum. Sed moror te. Deus immortalis te servet, vir amplissime, cum omnibus tuis. Lond. pridie Kal. Non. stylo vestro CIↃIↃCXII.

Josephi libro XIV. cap. XVII. pag. 430. εἰ γὰρ αὐτῷ ἐγεγόνει μόνα ἔτη. Nos contendimus & clarissime demonstramus scribendum esse κε. nec movemur librorum consensu, aut Photii assensu.

EPISTOLA CCC.

EIDEM.

ILlustrissime vir, quod non temere alias mihi evenit, ternis tuarum responsum debeo. binas simul accepi. tertias nobilis a Duce Bullioneo missus paulo post reddidit. Satisfaciam omnibus paucis verbis. οὐ γὰρ ἴδμας ἀκμὴ τὸ νῦν εἶναι. Egi de tuo proposito cum D. Cottonio. Ivi etiam ad Camdenum qui longe hinc summotus ad tertium milliare habitat. sed eum domi non inveni. Non dubito Cottonium qui tuas legit, cum illo de omnibus egisse. Ille mihi sæpius dixit, atque hoc jam aliquoties scribere ad te memini, si tu dignareris ad se scribere, & mentem tuam sibi aperire, daturum se operam ut rebus ipsis quanti te faciat, probaret. Quare auctor sum tibi, ut illi scribas, vir optimus est, candidissimus & vere nobilissimus. Camdenus dubio procul quod in se erit, omnia præstabit. est enim tui magnus admirator. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Quas misisti ut traderem * * * ipse attuli, non multo propius habitanti quam facit Camdenus. frustra fui: domi non est inventus semel atque iterum. Scripsi igitur illi, & rogavi ut horam mihi condiceret. me velle ipsum convenire. dies jam multos frustra exspecto. ne quid dissimulem, nihil inde exspecto. Ego mores Anglorum non capio. quoscunque ipse habui notos priusquam huc venirem, jam ego illis sum ignotus, vere peregrinus, barbarus. nemo illorum me vel verbulo appellat. appellatus silet. hoc quid rei sit non scio. Hic * * vir doctissimus, ante annos viginti mecum Genevæ vixit: & ex eo tempore literis amicitiam coluimus. Postquam ego e Galliis ille Venetiis huc convenimus, desii esse illi notus. meæ quoque epistolæ responsum dedit nullum; an sit daturus nescio. ego omnia experiar, quo voluntati tuæ mos geratur. Quæ scribis de illustrissimo Domino Cancellario, per mihi grata sunt. quod ille cupit ego discupio. sed adhuc tenet me propositum ipsi non ignotum. Itaque peto veniam ut differre adhuc liceat. Tu per Deum immortalem serva mihi illius voluntatem integram. Plura de ea re brevi σὺν Θεῷ. Opus meum ad tempus interruptum est. Memor enim mortalitatis ne periret quicquid jam scripseram, repentino consilio cursum abrupi, & ad describenda illa me contuli, quæ jam composueram. In eo nunc sum, & futurus sum totum Novembrem. ad cujus finem si dederit Deus mihi pervenire, extra periculum erunt illa saltem quæ jam sunt composita, atque ea, Dei beneficio, operis

magni pars est non pœnitenda. sed longe absum a meta. crescit enim opus, & parata ad scribendum materia non videtur decrescere. Diligentiam nostram, æquitatem & studium bene merendi de Ecclesia, nisi fallor, probabis. fortasse etiam φιλοπονίαν admiraberis. Det modo ὁ χρηστὸς Χριστὸς perficere quod inceptum est. Sed heus tu, vidistine Alastoris Scioppii Ecclesiasticum? Ibi illa infernalis Furia plenis velis in te invehitur. quod si iniquo animo fers, indignus es illo honore, quo te Deus immortalis afficit, quando ἀξιοῖ τ' ἀπεχθάνεσθαι ab illis quos scis esse Diaboli instrumenta, certissimosque Dei hostes. Parricidæ in hoc libro defenduntur, cœlis inferuntur. Alibi τὸν μακαρίτην herum nostrum Henricum Magnum *certa manu Francisci Ravaillaci occisum* esse scribit, & factum non obscure laudat. Deum immortalem! in quæ tempora reservati sumus? qui hæc tuentur, illi mihi Paganis & Mahumedanis longe pejores. eant, valeant, pereant. In ejusmodi libro tuum nomen cum ignominia legi non minor tibi gloria est quam laudari a bonis. Sed moror te. Ego autem hac scriptione dolorem meum solor, quem bonis omnibus attulit nobis inopinata mors Principis Walliæ, quæ nullis lacrimis satis defleri queat. Amisit Anglia principem multis nominibus admirandum. dotes & corporis & animi in eo excellebant: animus ingens: pietas supra annos: ad perficiendam magni Principis ideam nihil temere desiderares, cum illum cerneres. En homunciones quid sumus? σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ σκιᾶς εἴδωλον. Deus pater Jesu Christi te servet Reip. Vale & me ama. Londini, nono die nostri Novemb. CIƆIƆCXII. Clausam hanc epistolam recludi oportuit ut hæc adjicerem. scripsit tandem ad me D. Wotton, in cujus epistola hæc verba habentur. *Legi quæ ad me scripserat ornatissimus Præses, cujus voluntati ne obtemperem, hoc unum obstat quod ipsi idem meditamur.* Conveniam illum & videbo si est ἐῤῥωμένος & plura scribam. Iterum vale.

EPISTOLA CCCI.

EIDEM.

Illustrissime Præses, proximæ literæ quas ad te misi de obitu maximi Principis Regis Magnæ Britanniæ filii te certiorem faciebant. Quo die illas dedi, obiit vir primarius in hoc regno bonis omnibus charus D. Karrew, quem isthic legatum vidisti & qui te summa veneratione prosequebatur. Eodem die, cum maxime ὁ μακαρίτης animam Deo redderet, allatus est in ejus domum tuus fasciculus, cui inerant

rant etiam ad me literæ ipſæ quoque funebres; nam ex iis cognovi de Nicolai Fabri V. Cl. tranſitu ad meliorem vitam. Etſi autem is fuit atque ita vixit incomparabilis ille vir, ut ipſum lugere μεθεστῶτα ἐκ τοῦ βίου, nihil aliud ſit niſi ſuam ipſi felicitatem invidere : paucos tamen arbitror futuros probos & pios, quibus ſine gemitu & ſuſpiriis mors ipſius ſit audita. Male enim cum rebus humanis agitur, cum id genus exempla ſingularis virtutis & ἀφελοῦς pietatis e conſpectu noſtro ſubducuntur. Ego ſine lacrimis recordari non poſſum, quo amico ſim orbatus: cujus ſola recordatione contineri in officio potui, ne ab illis ſinerem me abripi, qui hodie in Eccleſia Dei viventis, dum extrema ſectantur, & Eccleſiã & veritatẽ cœleſtem, quæ ejus anima eſt, ſceleſte eunt extinctum. Ab horum furore quam fuerit alienus ὁ μακαρίτης Faber, nemo ſcit melius quam tu, illuſtriſſime Thuane; qui ejuſdem ipſe quoque ſententiæ quum ſis, merito & amaſti illum ſemper plurimum, & exquiſitiſſimam doctrinam pari pietate junctam jure optimo ſuſpexiſti. Quantam in eo viro jacturam fecerit, hoc præſertim tempore cum in dies creſcit impietas, patria noſtra quis exprimere verbis queat? vereorque ne multa ſint lapſura ſæcula, priuſquam talis prodeat Theologus τῷ μακαρίτῃ comparandus. Soleo cum incredibili voluptate ſermonum recordari, quos ex illius ore in communi colloquio aliquando excepi. ſed dolet mihi, prius ereptum eſſe terris tantum virum quam potuerim cum ipſo de opere, quod jam paro, ſerio communicare. Hoc ego quanta aviditate expetiverim, ſcit Deus immortalis, & puto me non unis literis deſiderium illud meum tibi ſignificaſſe. Nunc igitur ejus rei facultatem mihi eſſe ereptam vehementiſſime doleo ; & quanto præſidio ſim deſtitutus, οὐκ ἀστακτὶ dies noctesque cogito. Conſilium mihi eſt, ſi Deus operis finem dederit videre, cum viris probis, eruditis & piis ſcriptionem communicare; & priuſquam mea edantur, in eum præcipue finem iſthuc σὺν Θεῷ πανταχῇ iter ſuſcipere. Sed quem inveniam ἀρχαιολογίας ἐκκλησιαστικῆς peritia Fabro parem! quem inveniam æquum judicem uni addictum veritati? Itaque animum prope jam deſpondeo, & ad pertexenda quæ reſtant defecit me prior alacritas, quæ omnes labores reddebat mihi leves. ſed obfirmabo tamen animum, ſi potero, & quamdiu ſpiritus hos reget artus, ὡς ἔλαχον στάδιον κομιῶν conabor. Deus immortalis cœptis benedicat. Quem veneror ſupplex, vir illuſtriſſime, ut te ſervet ἄνοσον καὶ ἀπήμαντον & quicquid tibi charum. Vale & me ama. Lond. Nonis Decemb. ut iſthic tempora numerantur. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCCII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, binas tuarum simul accepi, quibus respondere hactenus quum non potuerim, ne nunc quidem id possum. obruor enim curis per quas spiritum ducere vix mihi licet. Serenissimus idemque optimus Rex ea flagrat cupiditate videndi edita quæ jam scripsi, ut urgendi finem nullum faciat. Ego quum vehementer ejus voluntati morem gerere cupiam, rerum tamen difficultate impedior ne tantopere festinem. Interim omnia temporis momenta recte occupare conor. & est gratia Deo, quod partem aliquam in tuto jam collocavimus. utinam exitum videre hujus curæ liceat. Sane aut animi fallor aut partem aliquam publico dare possumus circa illud tempus, quo editurum accepimus D. Card. Perronium quæ adversus epistolam nostram scripsit. Magna teneor cupiditate id opus videndi, in quo si propositum habuit auctor veritatem antiquam sistere redivivam, facile illi nobiscum erit certamen. Id enim solum quærimus, id tota mente optamus, eo diurnas nocturnasque omnes nostras cogitationes referimus. Sin aliam ὁ σεβάσμιος Περ. ingressus est viam, non est quod laboris sui magnum fructum speret. Sed de his alias. Quæ scripsisti mihi, vir amplissime, quæ item ad Do. Legatum de me, adducunt me in spem, non pessimo loco meas isthic res esse. Et quidem si pacis & concordiæ certa spes est (ita multi jam existimant) abesse a patria sine crimine vix mihi videor posse. Semper dixi, postquam hoc quasi æs alienum expunxero, ut Regi mei amanti gratias egerim; de cætero nulla in me mora. Quod si epistola ad τὸν πάνυ Cardinalem reditus mihi spem non ademit, non puto caussam esse cur ea quæ jam scribo suspicer eandem spem fore ademtura. Hoc igitur viderimus, & quidem, uti spero, brevi. Vale vir amplissime, & curam tui clientuli ne depone. Ego & uxor assiduis precibus τὸν μέγαν Θεὸν δυσωποῦμεν, ut te & primariam fœminam Domin. uxorem tuam cum pignoribus vestris omne genus bonis cumulet & servet ἀσινεῖς καὶ ἀπημάντους. Lond. VII. Eid. Febr. CIƆIƆCXIII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, soleo gratias agere Deo immortali, quod me in hac ærumnosa vita contra animi sententiam multa velit experiri. Disco enim quotidie, quod nemo unquā satis didicit, μὴ ἐμφιλοχωρεῖν τῷδε τῷ αἰῶνι, & veram patriam sedulo meditari. Hunc ego maximum, imo fere solum fructum percipio diuturnioris hujus in ἀποδημίᾳ morę meę. Ubi ad cæteras molestias illa etiam accedit, quod toties cogor τὸ ἐμὸν ἡμίτομον, ut est apud Platonem, a me separare. sed ferendum est æquo animo quod mutari non potest. Nam cur me auctore hoc iter uxor susciperet, graves caussæ fuerunt. Nunc igitur peto a te, vir amplissime, ut cupienti illi de nostris rebus tecum communicare aliquid tui temporis concedas, & prudentissimi tui consilii copiam facere digneris. Mandavi illi discedenti, ut ex tuis unius sermonibus penderet, & in posterum quid sit opus facto ex uno te disceret. Sperabam fururum ut illa tibi aliquot folia deferret operis nostri: sed id propter caussas nōnullas prelis adhuc subjici non potuit. Perveni tamen Dei beneficio ad ipsum fere jam finem ejus partis, quam nunc sum editurus. Quę etsi satis erit magna, ultra vitam Domini tamen non pertinget. Visa mihi illa epocha commodissima dividendo operi, quod adversus primum tomum paro. Inter caussas dilatæ editionis fuit absentia Bilii, quem audio jam rediisse. Itaque si faverit cœptis Deus, scito non ita multo post inchoandam operis nostri editionem. Edita autem hac parte quid me futurum sit, quæve studiorum meorum futura sit ratio, ὁ Θεὸς οἶδεν, ego juxta scio cum ignarissimo. Nam aut illo tempore ad vos rediturus sum, aut, ὃ μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἴτω. Me in hac deliberatione unica fere impedit cogitatio, quod inter malevolos vix vitalis vita videatur futura. vides quo furore illi in me insurgant. Ego tacere possum si tu mihi silentii auctor fueris, sed non deerunt scio qui meam innocentiam tueantur. A viris bonis qui primævæ antiquitati deferunt plus quam novitatibus insecutis, equidem nihil mihi metuo. Hæc velim a te expendi, & quid videatur uxori indicari. nā editio ubi fuerit inchoata, brevi ut spero, consummabitur. Nolo nescias, vidisse me hic Hugonē Grotiū, virum probitatis & doctrinæ admirandæ. Multus mihi cum eo fuit & quotidie est sermo de tua dignitate, teque ille, uti par est, & amat & suspicit. scripsit historiarum libros XXI. de rebus gestis in patria ab annis circiter L. pauca adhuc legi, sed quę valde mihi sunt probata. Sunt aliæ

virtutes illius, propter quas pluris etiam illum facio. Nam de hodiernis contentionibus in negotio religionis & docte & pie judicat, & in veneratione antiquitatis cum iis sentit, qui optime sentiunt. Dominus Jesus hunc animum det istis φιλονείκοις, qui per vias diversas eodem tendunt, hoc est, ad novam doctrinam stabiliendam. Idem te quoque servet, vir illustrissime, & una tecum fœminam primariam Dominam uxorem tuam & quicquid vobis charum. Vale. Londini XII. Kal. Majas. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CCCIV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, novi quod ad te scribam nihil habeo. scribo tamen, ut scias me in summis curis & occupationibus tui semper vivere memorem. Operis nostri editio Dei gratia postquam est inchoata, nullum diem est intermissa. Quotidie folium unum editur. ita duratura est hæc editio dies ἐργασίμους CL. plus minus. tertia pars jam profligata est. Mirabuntur multi prolixitatem scriptionis nostrę, sed fortasse si lectione sua quæ scripsimus dignati fuerint, invenient nonnulla de quibus ante ne cogitaverant quidem. Certavimus diligentia cum homine diligentissimo. Judicio & eruditione uter superior fuerit, vos docti judicabitis. Unum spero me assecuturum, ut modestia desiderari in me non possit. Errores sic castigavimus ut nihil esset mollius. Tunc demum pio zelo abripi nos passi sumus, cum aliquid occurrebat, quod scripturarum majestatem labefactaret aut gloriam Dei palam imminueret. Titulum operis Billius noster tibi, spero, ostendet. Ignosce mihi, vir amplissime, quod tuam dignitatem sermonibus hujusmodi detineam. Nullum enim aliud jam scribendi argumentum suppetebat. Vale. DEUS immortalis te servet ἄνοσον καὶ ἀπήμαντον. Lond. V. Eid. August. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CCCV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, scribit ad me uxor, nullam esse aliam suæ isthic diuturnioris moræ caussam, nisi quod dudum exacti semestris stipendium recipere nequeat. Quantum ejus absentia meis studiis afferat

rat detrimentum, vel propter curam rei familiaris, vel propter tristissimam solitudinem in qua hic versor, Rege absente & paucis illis viris doctis quibuscum aliqua mihi intercedit consuetudo, facile ipse intelliges; qui non ignoras contentionem in studiis omni prorsus amœnitate destitutam & corporis & ingenii vires atterere ac penitus conficere. Quo impensius a te peto, vir amplissime, ut velis illi in tua auctoritate aliquod esse præsidium. Adjeceris prioribus tuis in me meritis cumulum longe maximum. Qui tibi has reddidit, Scotus est, adolescens eruditissimus & probissimus. Is tibi narrabit quam acerbam vitam hic agam, quod suavissimo tuæ consuetudinis fructu tamdiu mihi sit carendum. Sed Deo gratia quod urgetur strenue in dies editio libri, qui ancipiti huic meo statui finem σὺν Θεῷ est impositurus. Oro Deum immortalem, vir illustrissime, ut te servet cum fœmina primaria D. uxore tua & liberis vestris. Londini. x. Kal. Sept. CIↃ IↃCXIII. Habui librum e bibliotheca Heidelbergensi Arabicum, quem suspicor illatum in bibliothecam. oro te supplex ut liceat per te illum investigare. repetitur enim a me acriter, & æquissimum est suum cuique.

EPISTOLA CCCVI.

EIDEM.

Illustrissime Domine, non quia oblitus sim tuorum mandatorum, quæ edita sunt de meo opere ad te non mitto; sed quia accipere illa a typographis adhuc non potui. Bilius enim quum hinc discederet, adeo severe denuntiavit suis, ne folium ullum domo sinerent efferri, ut eo absente efficere quod petiisti, quum maxime cuperem, non potuerim. Videbo postquam redierit quid sim ab illo impetraturus. At tu, vir amplissime, ἀδυναμίαν meam in deteriorem partem noli interpretari. Nam si rem adeo pusillam tibi denegatam a me existimaveris, non potes quin tua benevolentia indignum me opera eadem judices. Avertat a me Deus hoc infortunium, quo vix aliud majus mihi queat contingere. Narro autem tibi vergere jam opus ad finem. ultra dimidium certe τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ est perductum. Hæc editio deliberatione difficili me liberabit, quæ animum meum tot jam annos tenet suspensum & miris modis exercet ac cruciat. Oro Deum immortalem, ut te servet incolumem tuis atque universæ Reipublicæ. Vale vir illustrissime. Lond. Eid. Octob. CIↃ IↃCXIII.

EPISTOLA CCCVII.

EIDEM.

ILlustrissime Domine, quod voluntati tuæ morem non gesserim de mittendis foliis, caussam reddidi nuper, & ostendi non esse id τὸ ἐπ' ἐμοί. Sancte juro egisse me ea de re cum Bilio, simulac fuit e Germania reversus, studiosissime. sed non fuit mihi exorabilis. Quin se daturum operam confirmavit, ut quamprimum opus editum in manibus omnium versaretur. Ego in eam curam dies noctesque incumbo, cupidus cognoscendi eventum quem Deus dabit. Multa mihi in mentem veniunt quæ me terrent, quoties cogito in quæ tempora vivi pervenerimus. Sed me solatur conscientia mea; quum non aliquam novam doctrinam meis vigiliis iverim stabilitum aut defensum, sed cum sanctis Patribus semper sim locutus. A quibus si deflectere aliquando mihi contigit, venia dignus sum. imprudens enim peccavi, non certo consilio. Patres cum dico, consensum intelligo primitivæ Ecclesiæ. Non existimabo periisse mihi fructum tot laborum, si bonorum judicia fuero promeritus. Hoc a Deo exspecto, non a viribus meis qui sum τὸ μηδὲν, & si quid est isto vilius. Tu, vir præstantissime, brevi σὺν Θεῷ judicabis. Interim esto mihi, obsecro te quæsoque, quod fuisti hactenus, benignus patronus & apud proceres quos scis mihi nocere posse caussam meam agere perge. Bono animo esto, brevi liberabo te, volente Deo, ista cura; editione enim hujus operis lis illa terminabitur. Ego præter labores in studiis, molestiis conficior diversis. Uxor vix redierat cum languere cœpit, deinde gravius ægrotare. Accessit nuper immigratio in novas ædes, quæ studiorum meorum cursum non mediocriter retardavit. dedi tamen operam ne cessarent ex ea caussa operæ. De tomo historiæ tuæ quem nuper misisti, oblitus sum nescio quomodo gratias tibi agere. factum vero est partim per occupationes meas, partim lentitudine compactoris, ut minus adhuc operæ in ejus lectione posuerim. sed habeo tempus constitutum quod illi curæ impendam. Invisit me ante paucos dies Thob. Scultetus Silesius, qui de rebus Ungaricis & Transsylvanicis ὑπομνήματα certæ fidei se ad te missurum dicebat. Quod superest Deum veneror ut te servet & omni bonorum genere cumulet. Vale vir amplissime & me ama. Lond. v. Kal. Nov. CIƆIƆCXIII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCVIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, accepi a Meursio, quas ad te mitto. Existimavi enim fore tibi non ingratam, neque fortasse inutilem ejus epistolę lectionem. Ego in proposito dies noctesque pergo. perventum enim jam est ad difficillimam operis totius partem, quę est de Sacrosancta Eucharistia. Nam de ea re agendi occasionem mihi præbet is cujus sequor vestigia. Utinam liber illustrissimi Card. Perronii esset editus! ingens aliquid de eo mihi spondeo, nisi quod vereri subit, ne vir excellens ἑκὼν ἀέκοντι θυμῷ omnia defendere cogatur pari contentione, ut Romæ sit acceptus. Hanc viam qui insistent, neque doctis neque vere piis unquam satisfacient. Sed hæc alias σὺν Θεῷ. Vale vir amplissime & me ama. Spero in fine hujus anni patrocinium tuum mihi non defuturum, si eo fuerit mihi opus. Jam tempus instat cum ego finem imponam huic molestissimę deliberationi, ubi de opere meo judicia vestrorum procerum cognovero. Vale iterum & felix vive cum tuis quam diutissime. Scripsi raptim propridie Eid. Nov. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CCCIX.

EIDEM.

ILlustrissime vir, novissime cum ad te literas dedi, adjunxi meis epistolam quandam Meursii, scriptam quidem ad me, sed quæ tota erat de tua historia. An meas illas acceperis & binas priores nescio. Nunc pauca hæc ad te exaravi, ut significarem amplitudini tuæ editionem operis mei aliquanto tardius quam putabam absolutum iri. Nam & jam scriptis nonnulla quotidie inter describendum addimus, & operæ nostræ, etsi illę quidem non cessant, segnius tamen pergunt quam ut incitatæ cupiditati meæ faciant satis. Circa novi anni Kalendas putabam me hac cura liberandum. vereor ne trahatur editio ad natalem meum qui est XVIII. dies Februarii in anno Gregoriano. Hoc autem propterea ad te scribo, vir amplissime, ut tu re cognita apud illustrissimum Dominum Cancelcellarium me, nisi grave est, excuses. Nam ego ante duos menses

quando ad illum ſcripſi, ſpem feci abſolvendę hujus editionis ante præſentis anni exitum. Sic tum optabam & ſperabam; nunc opto quidem, ſed non ſpero. nolim autem tam illuſtris dignitatis virum vanitatis me arceſſere, quaſi dictis meis fides parum conſtaret. Sed non te fugit quid ſit libros edere. Ego autem, quod præfiſcine dictum ſit, adeo paratus ad hujus argumenti tractationem acceſſi, ut exhaurire adverſaria mea ſi voluero, ante annos aliquot non poſſim manum de tabula. Sed bene eſt: quæſtiones fere omnes maxime arduas jam τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ expedivimus; quæ reſtant adeo multa non ſunt prætermittenda. Spero autem, illuſtriſſime vir, facile te qua auctoritate es, a Domino Cancellario & cæteris proceribus Regii conſilii impetraturum, ne prius quam hoc opus iſthic viſum illis fuerit, ſecius aliquid de meo negotio velint decernere. Mihi ſecundum τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς ſpes omnes in tua benevolentia & benignitate ſunt repoſitæ. Oro veneror que Deum immortalem, ut quam diutiſſime te ſervet ἄνοσον καὶ ἀπήμαντον. Vale vir maxime, ſeculi decus. Londini Nonis Decemb. CIƆIƆCXIII. Hæc ſcripſeram, & pene jam D. Legato tradideram, cum adfertur epiſtola tua ſub finem Novembris ſcripta. Videtur una tantum epiſtola mea tibi fuiſſe reddita ab uxoris reditu. ego dedi plus quam quatuor. Ut breviter tuis reſpondeam, de B. affecit me tua ſollicitudo pia, atque ego ex animo mea vota tuis adjungo. Accepi a quodam ex ejus domeſticis etiam tum quando rationis uſum videbatur amiſiſſe, quædam eſſe ab eo edita pietatis ſigna, ac tandem a Domino Jeſu veniam delictorum petiiſſe, quod magna cum voluptate mea audivi. Video te magna cupiditate teneri opus meum videndi. utinam ego poſſem totum illud tibi tranſmittere. utinam de ſingulis tecum poſſem communicare. ſed hæc inania jam vota ſunt. Egi cum Bilio ut liceret partem ad te mittere, quod impetrare ab eo non potui. Quod poteram unum κατὰ δεύτερον πλοῦν, ſchedas quaſdam ad te mitto manu aliena ſcriptas, in quibus videbis primam ἰχνογραφίαν primorum capitum. ſed memineris multa eſſe facta meliora cum deſcriberem omnia manu mea. Ego tanta diligentia uſus ſum, ut totum opus bis aut ter deſcripſerim ἰδιοχειρί, quædam etiam quater. Sequor κατὰ πόδας Baronium. nihil prætermitto quod videatur reprehenſione juſta dignum. quædam illius confirmo, plura reprehendo; & ea occaſione infinitas obſervationes noſtras τῆς ἀρχαιολογίας ἐκκλησιαστικῆς proferimus in lucem. Poſtquam ventum ad annum Baronio XXXIV. & cœnam ultimam τοῦ Κυρίου ἐν ἀνθρώποις πολιτευομένου, data eſt occaſio doctrinæ veteris Eccleſiaſticæ ſuper S. Euchariſtia pluribus explicandi. Si a veteris Eccleſiæ ſententia abiero, ignoſcat

ignoſcat mihi bonus Jeſus ὁ σωτήρ. ſed vere dicere poſſum, ingentes labores ſuſtinuiſſe me & ſumma uſum diligentia a multis annis, ut quid crediderit Eccleſia vetus cognoſcerem. Baronius diſputationem illam orditur ab explicatione nominum ejus divini ſacramenti. Hic mihi facile fuit rebus ipſis probare δηλοῦν ἐξ ἀρχῆς τοὺς μαθητὰς γράμματα. Itaque omnia S. Euchariſtiæ nomina quæ legeram in S. Patrum ſcriptis dum recenſeo, pene juſtum libellum confeci. Mirabuntur multi noſtram diligentiam. ſed Deo ſit laus quod memoriam meam accuſare nondum poſſum. Veniunt in memoriam quotidie quæ legi ante x. xx. aut etiam xxx. annos. inde illa ingens ὕλη in hoc argumento. Sed dolet mihi, quod multa legerim in veſtra bibliotheca, quæ imprudens in adverſaria mea non retuli. itaque illorum deſideriis mirifice crucior. In ea diſputatione de nominibus Euchariſtiæ unum eſt caput de nomine *Myſterium*. obſervavi ſingularem Patrum prudentiam, qui Paganorum multa inſtituta ad pios uſus retulerunt. Scioli clamant factum improbe. Ego non nego poſteriorum culpa multa mala inde proveniſſe. ſed piorum illorum veterum factum mordicus defendo exemplo Pauli. Ea comparatio continet comparationem rituum paganicorum in ſuis myſteriis & rituum Chriſtianorum in ſacramentis. Videbis miram ſimilitudinem. utinam partem ſaltem illam poſſem ad te mittere! ſed omnia expertus fruſtra fui. Caſu hæſerunt in manibus meis duo folia ad caput illud pertinentia quæ tibi mitto. Oro te atque obſecro & obteſtor, ut præter te nemo illa videat qui non ſit tibi notiſſimus. Bellarminus in iſtis chartis reprehenditur, quod puto licere, modo fiat modeſte. Dico tibi, vir illuſtriſſime, in aurem, ut nemo audiat: longo uſu didici, iſtos diſputatores hodiernos in veræ antiquitatis notitia pueros eſſe, in Græcis Patribus ὄντως αὐτοὺς λέγω, in ſola defenſione anticipatarum ſententiarum vere eſſe quinquertiones ἀμφιδεξίους. ſed hæc alias, & utinam τύπῳ αὐτὸς τύπῳ brevi. faxit ὁ ἐπουράνιος πατήρ. Deus immortalis te & tuos ſervet & præſtet τὴν ἀληθινὴν εὐτυχίαν εὐτυχοῦντας. Vale vir illuſtriſſime.

EPISTOLA CCCX.

EIDEM.

ILluſtriſſime vir, menſis jam opinor exactus eſt ex quo tradidi D. d'Armet, qui D. Legatum cognatione contingit & apud illum habitat, faſciculum ſatis grandem tibi mittendum: quem acceperis nec

ne, mea plurimum intereſt ſcire. Inerant folia quædam operis noſtri & ejus principium manu exaratum, quatenus edita folia nulla arte potui nanciſci. Inerant etiam literæ ad unum e tuis, quem rogabam, ut meo nomine vellet recipere ſemeſtre ſtipendium meum jam exactum. Ea fine adjeceram duas membranas ambas manu mea ſubſcriptas, ab illo implendas (erant enim vacuæ ſolum nomen meum in imo continentes) & pro apochis tradendas. Oblitus ſum a tergo ſcribere, ut moris eſſe audio, in quem finem illis membranis nomen appoſuiſſem meum. Itaque ſi, ut ſæpe fit, in alienas manus devenerit ille faſciculus, in quanto periculo fortunæ meæ verſentur vides. Peto igitur a te, vir ampliſſime, ut quamprimum, niſi grave eſt, mihi ſignifices, fuerintne eæ literæ meæ probe curatæ, annon. ſi, ut ſpero & opto, in tuas manus faſciculus pervenerit, ſalva res eſt, & ego feliciorem me quam prudentiorem jure prædicavero: ſed non indigni ſunt viri ſtudiis dediti (ego autem literas a juventute ſemper amavi unice) qui ejuſmodi culpas condonentur. Auget ſollicitudinem meam, quod D. d'Armet cum illi meas traderem, indicavit curſorem, cui illas eſſet traditurus, partem duntaxat itineris fore confecturum, deinde alii neſcio cui omnia quæ accepiſſet traditurum, & hunc item alii. Cogito igitur fieri facile poſſe, ut meus faſciculus aliquo caſu interveniente ad te non perveniat. ὃ μὴ γένοιτο. ἀλλ' ἴσως Θεῷ δῆλον. Narro tibi opus meum brevi iſthic futurum propitio numine. Baronius in digreſſione de S. Euchariſtia tractat tria capita: varia nomina ejus divini ſacramenti, doctrinam de Tranſſubſtantiatione, & de ſacrificio. Reſponderam accuratiſſime ad hæc tria capita. Sed ubi edita fuit reſponſio ad primum caput, Billius animadvertens, ſi reliqua ejus argumenti ederentur, librum ad nundinas proximas non deferendum, egit mecum, ut quæ reſtabant ejus diſputationis impræſentiarum omitterem, ſeparatim mox editurus. Ego etſi ægre ſum adductus ut morem illi gererem, cupiditate tamen flagrans brevi cognoſcendi quid me ſit futurum manus dedi. Nunc igitur in cæteris pergimus & niſi Natalitia feſta quæ diebus plurimis hic agitantur, impedimento fuerint, ante finem Januarii totum opus fore editum ſperamus. Reſtabunt præfatio & indices, ſed ea mora, ut ſpero, non eſt futura longa. Hoc volui neſcius ne eſſes. Vale vir ampliſſime. Londini VI. Kal. Jan. CIƆ IƆCXIV.

EPISTOLA CCCXI.

EIDEM.

AMplissime vir, accepi nudius quintus quas ad me dedisti novissimas. fuerat mihi plures ob causas earum exspectatio aliquanto longior; eo majore lætitia incessimus ego atque uxor, postquam illæ sunt mihi redditæ. Video nondum excidisse ex animo illustrissimi D. Cancellarii nominis mei memoriam. Quod si tibi uni secundum τὸν μέγαν Θεὸν acceptum non ferrem, ingratissimus essem bipedum. At non adeo male agitur nobiscum, ut si facultate destituimur, (& plane destituimur,) tot ingentia beneficia referendi quibus me tibi æternum tenes obstrictum, voluntate saltem atque adeo cupiditate deficiamur ingenue apud omnes profitendi, tua in me esse merita majora quam ut sperare debeam alieno hoc ære fore me unquam liberandum. Hoc ego ut agnosco sincere ἐξ ἄκρων μυελῶν ψυχῆς, ita libenter pro eo ac debeo & ingenue apud omnes profiteor. Etsi autem major tibi suppetit facultas præclare merendi de me ac meis , quam sit mihi verborum copia ad gratias tibi agendum; spero tamen amplissimam dignitatem tuam mihi condonaturam, quod rudi scriptione hac necessario officio apud te defungar. Deus immortalis, qui charitatem veram a vere suis ἐν τοῖς αὐτοῦ λογίοις exigit, rependat tibi, o & præsidium & dulce decus meum, καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι pro tot & tantis quæ in me ac meos contulisti beneficiis bonorum suorum ac benedictionum omne genus. Postquam tuas legi, quibus spem facis continuandæ in hunc annum pensionis, dubitavi an scriberem ad illustrissimum virum Dom. Cancellarium, cujus unius ope atque auctoritate reculas meas isthic stare nullus dubito. sed tanti proceris occupationes reveritus, differendum ad illud tempus duxi, quo exemplum operis mei ad ipsius amplitudinem sum missurus. Non falli te a me vanis dictis cum id brevi futurum polliceor, fidem faciet folium quod mitto. Miratus sum præscribere te mihi tempus isthuc veniendi ante Pascha. Mihi consilium erat, postquam exemplaria isthuc misissem, paululum exspectare ut judicia hominum per te, nisi grave est, cognoscerem. De hoc igitur velim cogites; ac fortasse opere inspecto intelliges non absurdū σκέμμα proponere me tibi. Ipse igitur statues & me amabis. J. Christus tibi & domui tuę pergat benedicere. Lon. VI. Kal. Feb. CIↃIↃCXIV. Virū nobilem D. Cottonū vidi, qui te ex animo salutat. ostendit mihi quę scripserat; sed addidit, Sereniss. Regem me velle alloqui & jubere ut nescio quid tibi significē. Vtinam de his & aliis rebus brevi possimus στόμα πρὸς στόμα, non per literas interpretes. Det mihi Deus illum diem videre.

EPISTOLA CCCXII.

EIDEM.

ANte hebdomadas quatuor liber meus tandem prodiit, cujus exemplar unum D. Legato quum offerrem, obnixe eum rogavi, ut aliquam mihi rationem indicaret mittendi isthuc aliquot exemplaria. Sed accidit paulo post, ut amicus quidam meus significaret mihi navim quandam Rhotomagensem in portu esse, quæ post unum aut alterum diem oram esset solutura. Dedi igitur huic fasciculum satis grandem, ubi plura erant exemplaria Rothomago isthuc curanda & tibi tradenda. Interim D. Legatus memor petitionis meæ, cognito uxorem D. Gordonii Lutetiam iter instituere, egit cum ipsa ut duo saltem exemplaria vellet deferre. Quod non gravate illa se præstituram quum recepisset, meque ejus rei certiorem fecisset, jussi statim duos libros ad eam deferri, obnixeque eam rogavi ut ea me cura liberaret. Decimus quintus hic jam agitur dies, ex quo ipsa Londino est profecta. Itaque licet ventus adversus per dies multos flavit, quia tamen medii quidam intervenerunt, quibus institui navigatio isthuc non incommode poterat, confidebam voti hujus me factum esse jam compotem. Accepi tamen hodie D. Gordoniam hærere adhuc in portu, non quia trajicere non possit in Galliam; sed quia Diepam quo appellere omnino constituit per ventos, qui jamdudum obtinent, petere non potest. Habes, vir amplissime, caussam longioris istius moræ. Mea quidem culpa hic nulla est, nulla cessatio. Qui defunctus molestissimo labore magno emissem quam primum posse cognoscere, quo loco posthac res meæ isthic sint futuræ. Spero ubi illa duo exemplaria acceperis, quorum alterum cupio tradi D. Cancellario, tuum judicium fore te mihi significaturum. Ego interim quantum per valetudinem licet animadversiones meas in Athenæum recenseo, & de bonis literis pro mea virili mereri bene conor. Vale vir amplissime & nisi grave est scribe. Londini III. Eid. Apr. CIƆIƆCXIV.

EPISTOLA CCCXIII.

EIDEM.

EA quotidie de rebus Gallicis nobis nuntiantur, quę magna bonos omnes sollicitudine afficiant, me vero consiliorū meorum rationē

mutare

mutare cogant. Constitueram edito meo libro patriam invisere & e re nata cum amicis περὶ τοῦ μέλλοντος consilium capere. Nunc si vera sunt quę vulgo jactantur, non eundi in Gallias, sed fugiendi e Galliis quam longissime videtur esse tempus. Exspecto tamen literas tuas, ex quibus nunc cum maxime consiliorum omnium meorum summa pendet. An isthuc D. Gordonii uxor pervenerit nescio, ac vehementer doleo meliorem hactenus defuisse mihi occasionem librum meum tibi mittendi. Dedi illi unum exemplar tibi tradendum, quod an acceperis cupio ex tuis cognoscere. Quæro quotidie rationem aliquam plura exemplaria amicis isthuc mittendi. nam Billius nescio quibus rationibus ductus, nullum videtur exemplar in Galliam missurus. Vale vir amplissime & εὐημερῶν διατέλει σὺν τῇ φιλίᾳ συζύγῳ καὶ τέκνοις. Londini 11. Kal. Majas CIↃIↃCXIV.

EPISTOLA CCCXIV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, confido rediisse tandem te domum post negotium feliciter transactum, cujus gratia Suessionem fueras profectus. Atque ego Deo immortali gratias ago immortales, quod illi quibuscum tibi res erat publicam tranquillitatem consiliis turbulentis anteposuerunt. Nunc igitur spes est posse me ex tuis literis cognoscere, quæ sint isthic de meo opere hominum judicia. Equidem non dubito plurimis τῶν ἐν τέλει fore multa ingrata quæ scripsi. sed an propterea patria mea æternum sit mihi carendum, id vero ego nescio, & ut quam primum scire queam vehementer cupio. Audio esse multos quos præfatio ad Regem offendat. Qui essent fortasse mihi æquiores si considerarent, scopum ejus scripti esse docere fuisse opus reformatione: quæ dum negabitur ab iis qui omnia jura Ecclesiæ ad se trahunt, mirari nemo debet, privatim sibi consuluisse populos Christianos variarum nationum. Denique si contra fidem antiquę Ecclesiæ aliquid dixi, id per me indictum esto. Sed aliam hodie obtinere doctrinam non nescio. Itaque Deo me totum permitto. Iterum tamen te obnixe rogo atque obtestor, ut tui consilii copiam mihi facias. Audio filium iter huc cogitare, qui utinam tuis mandatis instructus veniat. Habeo parata exemplaria quæ isthuc mittam, sed hactenus nulla est oblata occasio οὐδ' ὁ τυχὼν. Vale vir illustrissime. Deus te servet ἄνοσον καὶ ἀπήμαντον. Londini pridie Eidus Majas CIↃIↃCXIV.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXV.

IACOBO DAVY PERRONIO

CARDINALI.

Libros remitto tibi, illustrissime Cardinalis, quos nudius tertius commodasti: eoque nomine gratias ago gratissimas. Optarem eo cimelio diutius frui posse: neque dubitarem σὺν Θεῷ εἰπεῖν, fore non inutilem Reip. literariæ, quam ibi ponerem, operam. Nunc pauculis horis, idque raptim inter negotiorum strepitus, ex Arabica Epistolarum D. Pauli interpretatione quædam descripsi: nonnulla item cum editis Romæ Arabicis Euangeliis contuli. Ægyptiacæ vero linguæ miram observamus rationem: sic enim e Græca & vetere Ægyptiorum est conflata, ut puris putis vocabulis Græcis multa sint mixta, quæ neque ἰδιωτισμὸν sapiunt, neque ullam omnino earum linguarum, quæ sunt ab Hebræa derivatę. Omnes Græcorum characteres in ea deprehendimus, & alios insuper quamplurimos: ut necesse sit illius linguæ τὰ στοιχεῖα esse oppido multa. Equidem ædes Crassi aut Licini campos non meream, ut tantum thesaurum non tractarem, quamvis modico tempore. Sed tuum istud beneficium, illustrissime Cardinalis, prope nobis reddunt invisum rumusculi a tuis, ut audio, & aliis nonnullis dissipati. Viderint illi qui tale nihil cogitantem, & studia longe diversissima omni contentione animi urgentem, φιλίας ἀσύμφωνον interpellarunt, quam sit professioni ipsorum ea jactatio & κομπασμὸς conveniens. Ego, qui vigilias omnes meas amori veritatis in quocunque genere literarum semper impendi, non λογομαχίας πρὸς ἐπίδειξιν comparatis, re jam experior quod apud gravissimum virum Gregorium Naz. sæpe legeram: vix ac ne vix quidem hujusmodi συζητήσεων ullum unquam extitisse fructum. Mihi persuasissimum est, eam demum esse pietatem Christianam, quæ ἐντάλματα ἀνθρώπων insuper habens, ἀμετακλίτως doctrinæ adhæret divina scriptura contentæ. Hæc una est quę doctrinæ regulam figit, ut alicubi ait Augustinus; & illa Ecclesia vera, quę non est egressa de finibus suis, id est, de scripturis sanctis, ut ait diserte Hieronymus. Porro autem ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς Spiritus Sancti efficacia, docente Paulo, Deus est ipse. Quæ enim adversus hanc ἐν Θεῷ πεποίθησιν disputari audivi, nuce cassa viliora judico, quoties vel ad divina promissa, vel ad fidem antiquam oculos mentis

tis refero. Hanc nostram πληροφορίαν si quis est qui labefactare cupiat, age, quod sæpe nuper dixi, rationes suas scripto complectatur: nos, freti virtute Dei, parati sumus ostendere, frustra antiquitatem ab illis jactari, qui sacræ Scripturæ miris modis, ut quidem videtur nobis, detrahentes, vetustatis authoritatem pro ratione obtendunt. Nuper, non sponte quidem mea, quod tute scis; neque enim ea fine veneram; sed impulsu tuo quædam proposui ἱκανὰ γνώμης χάριν quæ viderentur esse τῆς ποιᾶς γνώμης. Idem nunc quoque affirmo: & doctrinam de sacra Eucharistia vestram cum aurea veterum simplicitate pugnare, non disputandi gratia, quod semper sum aversatus, sed quia sic credo, πάλιν αὖ καὶ πάλιν confirmo. B. Augustini, & Theodoreti loca, quæ mihi nuper in mentem forte venerant, & de quibus singulari subtilitate multa sunt a te disputata, ut amplius de iis cogitandum pro meorum morum candore dicerem, non temere, neq; contra auctorum mentem a nostris laudari, eorum rationibus æqua lance expensis parebit. Jam de imaginibus, & hodierno earum cultu, quid in me nuper receperim, quantumvis obstrepentibus cunctis, scio, meministi; non recusare me, quin ex historia Ecclesiæ luce meridiana probarem clarius, prodigio videri posse simile, quod quidam patrocinio veterum Orthodoxorum illas tueri sustinent. Dei hominumque fidem! hoccine est veritatem propugnare, an quod philosophi ajunt ἀναλύειν τῇ ὑποθέσει; Nam quę in eam rem nuper afferebantur, solerter esse excogitata non negamus: cum Dei verbo, & quod toties assertum est, cum antiquę Ecclesiæ usu convenire, hoc vero præcise negamus. Quod non eapropter dicimus ut tuum a nobis animum alienemus: magni enim facimus, pro eo ac debemus, amorem tuum: sed ut verissimum esse cognoscas quod sępe διηγησάμην, unicam esse flectendi nos atque alio traducendi rationem, si Ecclesię, cui sum innutritus, doctrina ἐναντία Dei verbo & primęvę Ecclesię consensui, ad capita fidei quod attinet, probetur esse contraria, de quo cum nullum unquam dubium animum mihi incesserit; cumque ad alia omnia pręclusas aureis nos habere cunctis qui me non ignorant, confidam esse notissimum: quid est, quod in eam spem quenquam mortalium adduxerit, quasi abduci ab accepta fide possemus? Illud equidem assiduis a Deo O pt. Max. precibus postulo, flagitoque, ut mentis meæ tenebras velit non ψευδοφανεῖ luce illustrari, sed vera: hoc est, illa quam in verbo ipsius lucere tota vetus Ecclesia una voce pronunciat. eo siquis ducem mihi se profiteri gestiat, maximam, testor τὸν καρδιογνώστην Deum, inierit a me gratiam: pręeat modo recte, & itineri illi insistat, quod sanctos patres, quorum nomina vereor, esse ingressos, trivisseque certissimum

apud me est. cæterum, si quis me nonnullorum hominum similem arbitratur ὧν νόος ἀκρόπολος. καὶ ἀβίβαιος πολίτευμα, neque ille me novit, & ego ejus amicitiam, libere loquar, nihil moror. Quid multa? nemo opinor est, quin sciat quæ studia profiteamur, quatumve literarum notitia Regi Christianissimo innotuerimus. De his qui voluerit eumque mecum agere, gratissimus semper fuerit. nam neque ad discendum ullam ducimus ætatem seram, & ad docendum nulla potest cuiquam propensior esse voluntas, quam mihi. Sed moror te. Unum illud adjiciam, teque per eam benevolentiam quam ultro (quę est tua humanitas) & detulisti & præstitisti mihi, obtestabor, ut scriptionem hanc æqui bonique consulas. Ego Dominum Jesum toto pectoris affectu veneror, ut quas in te collocavit ingenii dotes excellentissimas, eas ad conciliandam Ecclesiæ ipsius pacem constanter referas. Vale, illustrissime Cardinalis, & me, quod facis, ama. Lutetiæ Parisiorum a. d. III. Id. Octob. CIↃIↃCIV.

EPISTOLA CCCXVI.

EIDEM.

Illustrissime & reverendissime Domine, videor mihi usu rerum atq; experientia magistra didicisse, nullum esse tantum malū, ex quo, aut cujus saltem occasione, bonum aliquod nasci non possit: atque ut dici solet, mel generare fel, sic non absurde aliquis dicat, e felle mero merum mel interdum existere. Ne aliunde argumenta petam; fel purum putum erat, idque virulentissimum, perditissimi nebulonis scelestissimus liber, qui primum materiam mihi præbuit ad illustrem tuam dignitatem Serenissimi Regis jussu scribendi. Tuæ vero binæ literę, quas ad me postea ex occasione illa dedisti, singulari comitate, humanitate, atque prudentia conditæ, niveum candorem auctoris præ se ferentes, quovis melle dulciores mihi fuerunt. Quare neque ego Regi optim o & sapientissimo tuas ostendere, ac legendas exhibere sum veritus: & Majestas ipsius, quum non omnia in illis (neque enim fieri aliter poterat) probaret; utramque tamen epistolam tuam non gravate neque illubenter legit. Gratum ipsi vehementer fuit, unum saltem aliquem vestrarum partium Theologum sibi innotuisse, virum primarium, summæ dignationis, summæ eruditionis, qui ad hodiernarum controversiarum tractationem placidum & mansuetum ingenium posset adferre. Nam quo spiritu plerique hodie agantur qui

ejus

ejus argumenti libros edunt, vel illi tot numero scriptores abunde probarunt, qui Apologiam Serenissimi Regis hactenus oppugnarunt. Omnes enim, si unum aut alterum excipias, mendaciis, maledictis & convitiis miseras chartas impleverunt. Præcipue vero illa verba posterioris tuarum Regem sincero pietatis zelo flagrantem delectarunt, quibus spem facere videbaris, amicam hanc de rebus ad religionem spectantibus communicationem fructu non cariturarn. Quod ut mirandum in modum Regi placitum est, quemvis laborem hac mercede parato subire, quamlibet ærumnam perpeti: ita deficiente hac spe, cur aut ejus Majestas, aut tua Dignitas sibi negotium facessant, justa caussa nulla fuerit. Spero equidem, si in hanc curam serio tua præstantia incubuerit, effecturum te, cum auxilio DEI Opt. Max. qua auctoritate es inter tuos, & ingenii atque doctrinæ fama apud omnes, ut non pœnitenda aliqua utilitas ad Ecclesiam Jesu Christi ex hac mutua scriptione perveniat. De Serenissimo vero majoris Britanniæ Rege, in cujus aula annum jam integrum & eo amplius egi, ausim tibi spondere, & omni asseveratione confirmare, ita animatum illum esse, ita rationes totius vitæ esse illi comparatas, ut studio pietatis nihil ipsi esse antiquius facile omnes intelligant. Non privata negotia, non publicæ regni curæ ita solent Majestatem ipsius afficere, ut immensum quoddam desiderium res religionis omni ope atque opera promovendi, & quæ maxime cogitatio Regem tantum decet, ingens cupiditas concordiæ inter dissidentia Ecclesiæ membra, omni recta atque honesta ratione procurandæ. Atque hanc Christiano Principi convenientissimam sollicitudinem Rex piissimus non finibus imperii sui, quamvis amplissimi, circumscribit: sed memor Defensorem Fidei audire se, etiam ultra orbis sui limitis, non animi curiositate, verum zeli vehementia, putat sibi hactenus esse extendendam, ut & regionum aliarum Ecclesiis sua prudentia & Majestatis auctoritate, si occasio detur, commodet: sibique religionis Christianæ conservationem præcipuæ esse curæ Deo & hominibus in dies reddat testatius. Nuper adeo & illo ipso tempore, quo tuæ literæ posteriores sunt ipsi a me ostensæ, hujusce animi sui φιλοθίω grande documentum Majestas ipsius dedit; quod bonis piisque hic omnibus meritissime & probatum & laudatum, ne tibi quidem, illustrissime Cardinalis, cognitu futurum est, uti spero, injucundum. Nam quum certiorem per literas Regem fecisset illustrissimus reverendissimusque Præsul, Dominus Archiepiscopus Cantuariensis, pervenisse ad manus suas, allatum nescio unde e Germania, aut

Belgio librum, quo doctrina continetetur de natura Dei, nova, perversa, & cum antiqua fide Ecclesiæ Catholicæ in nonnullis pugnans; rogassetque ejus Majestatem, ut ad reprimendum malum recens exortum, veri Defensoris Fidei zelo exerens, apud Magistratus ditionis illius, ubi auctor libri degebat, intercederet; peteretque ab illis, ne doctrinam adeo ἀκαινόν in Ecclesias, & scholas suas paterentur introduci, neve hæc profana novitas ejus inventori maneret impunita: Rex literas illas descendenti sibi e rheda post longam venationem redditas, & librum simul notis obelisque vigilantissimi Antistitis confossum, ut semel accepit, negotium sine mora sibi cognoscendum duxit. Ac licet corpus ipsi e labore & inedia langueret; quod cœperat tamen agere, uno tenore & calore perfecit: neque ab adstantibus proceribus exorari potuit, ut rationem sui ullam prius haberet, quam re tota diu multumque considerata cum reverendissimo Episcopo Lichfeldensi aliisque e clero, & penitus perspecta, quod suarum erat partium, & pietas jubebat, accurate præstitisset. Liber damnatus est, exemplaria jussa comburi, cum in urbe metropoli, tum in utraque Academia, (quod & postea factum:) literæ gravissimæ ipso Rege dictante, ad regium Legatum eo loci commorantem scriptæ, ac statim missæ, judicii quod de nova doctrina Rex & Ecclesia Anglicana fecissent testes: simul addita mandata de appellandis ea super re Magistratibus. Viderint illi, ad quos ejus mali tollendi cura proprie pertinet, quam Deo immortali rationem suæ cessationis sint reddituri; si, quod fieri posse non existimamus, neque sponte sua, neque post exemplum tam insigne, veritatis patrocinium quanto par est studio & ardore susceperint. Rex Jacobus ad primum rei nuntium sic est commotus, ut nefas ingens se admissurum crederet, si necessitati corporis aliquid prius indulgeret, quam pietatis hoc officio plane esset perfunctus. Non dubito, illustrissime Cardinalis, quin factum istud sis ipse probaturus impense & prædicaturus. Ego non ut Regem apud te nunc laudarem, quod erat gestum narravi; verum ut scires quam sit priscæ fidei tenax, & dogmatum veræ Catholicæ acris atque animosus defensor is, quem vestrorum Catholicorum plerique censeri aut dici Catholicum non ferunt; multi ne Christianum quidem. Regi primo visa inutilis de appellationibus contentio, dummodo rem teneas; quod facere se, & optat Majestas ipsius, & in Dei misericordia plane confidit. quoniam tamen vulgo homines privationem ejusmodi appellationum, rei ipsius privationem esse & carentiam interpretantur: non solet Rex neque consultum putat, injuriam dissimulare. De appellatione Christiani nulla ei tecum lis, nulla controversia: neutra enim epistola tua hunc ei

titulum

titulum negavit competere. de Catholici titulo quæstio jam est. Priore enim tuarum postquam ea qua excellis dicendi facultate significasses, in magnæ Britanniæ Rege maximi te Principis ideam agnoscere numeris omnibus absolutam; ad extremum illam exceptionem adjecisti, si ad cæteras animi dotes, Catholici nominis gloria accederet: & cum Regis jussu esset responsum, non posse ei titulum illum denegari, qui tria Ecclesiæ Catholicæ Symbola, Concilia quatuor Oecumenica prima agnosceret: quique omnia crederet, per quatuor primorum seculorum seriem credita, tanquam ad salutem necessaria: parum tibi hac responsione satisfactum esse, posterioribus tuis accurate & subtiliter scriptis ostendisti. Hasce literas a Ser. Rege raptim, aut velut in transcursu lectas fuisse, nolim existimes: nam & totas legit, & momenta rationum mira animi æquitate & placiditate expendit. Quod autem ne post lectam quidem responsionem tuam, a priore sententia discedit, neque propterea minus Catholicum se esse gratia Dei fretus confidit: voluit ejus Majestas, ita statuendi quas rationes habebat, tibi non esse incognitum. Accipe igitur Cardinalis illustrissime, ad posteriorem epistolam tuam breve responsum: quod ex ore ipso Ser. Regis exceptum, scripto complecti, & ad te mittere sum jussus. Non petam nunc a te, ut ad hæc legenda eam adhibeas æquitatem, quam Rex ad tua cognoscenda: mihi enim satis nota est tua eximia prudentia, & omni laude dignissima moderatio.

Universa posterioris epistolæ disputatio duabus constat partibus. Priore quinque observationes in medium afferuntur, quæ thesim istam; *Catholici appellatio nemini denegari potest, qui tria Symbola admittat, Apostolorum, Nicenum, Athanasianum; qui item quatuor Oecumenica Concilia prima, Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense; postremo qui omnia credat, primis quatuor seculis existimata ad salutem creditu necessaria*; illustrant & quomodo accipi debeat, ostendunt. Hæc thesis in responsione Regia locum propositionis majoris obtinebat. Altera pars adversus hypothesin sive assumptionem, quatuor affert *contra*...

I. OBSERVATIO.

Nomen Catholici non simpliciter fidem denotat, sed etiam communionem cum Ecclesia Catholica. Idcirco veteres noluerunt Catholicos appellari eos, qui a communione Ecclesiæ recessissent, licet fidem retinerent. Unam enim esse Ecclesiam Catholicam, extra quam fidem & sacramenta habere aliquis potest; salutem non potest. In eam sententiam afferuntur multa e B. Augustino.

RESPONSIO REGIS.

CRedere Ecclesiam Catholicam, & credere communionem Sanctorum, ut res diversæ in Symbolo Apostolorum distincte ponuntur. Ac videtur prius illud eo potissimum fine insertum, ut discrimen statueretur inter Judaicam Synagogam, & Christianam Ecclesiam; quæ non ut illa populi unius finibus erat circumscribenda: sed longe lateque per omnes mundi regiones spargenda. Quare satis manifesta ratio non est, cur hujus observationis initio dicatur Catholici appellatio communionem denotare. Sunt quidem duo ista conjunctissima, diversa tamen, sicut ostendimus. Credit vero Rex simpliciter, sine fuco & fallaciis, unicam esse Ecclesiam Dei & re & nomine Catholicam, sive universalem, toto diffusam mundo: extra quam ipse quoque nullam salutem debere sperari affirmat. damnat & detestatur eos, qui vel jam olim, vel postea, aut a fide recesserunt Ecclesiæ Catholicæ, & facti sunt Hæretici, ut Manichæi; aut a communione, & facti sunt Schismatici, ut Donatistæ; adversus quæ duo præcipue hominum genera, omnia illa sunt a S. Augustino scripta, quæ in hac observatione afferuntur. Laudat etiam Rex piorum Episcoporum prudentiam, qui in IV. Concilio Carthaginiensi, ut hic vere observatur, formulæ examinis Episcoporum interrogationem super hac re adjecerunt. neque ignorat Rex multa sæpe veteris Ecclesiæ Patres συγκαταβάσεις fecisse, pro bono pacis, ut loquebantur, id est, studio conservandę unitatis, ac mutuę communionis abrumpendę metu. Quorum exemplum se quoque paratum esse profitetur æmulari, & sectantium pacem vestigia persequi ad aras usque; hoc est, quantum in hodierno statu Ecclesię per conscientię integritatem licet. nemini enim se mortalium cedere, aut in dolore quem capit gravissimum e membrorum Ecclesię distractione, quam pii patres tantopere sunt abominati: aut in cupiditate qua tenetur, communicationem habendi cum omnibus, si possit fieri, qui membra sunt mystici corporis Domini nostri Jesu Christi. Hæc quum ita sint, existimat nihilo tamen secius Rex, justissimam habere se caussam, cur ab iis dissentiat, qui simpliciter sine ullæ penitus distinctione, aut exceptione, hanc communionem sine fine urgent. Inter proprias Ecclesiæ notas hanc fatetur esse cumprimis necessariam: non esse tamen autumat veram ipsam Ecclesiæ formam & quod philosophus appellat τὸ τί ἦν εἶναι. Didicit Rex e lectione Sacræ Scripturæ (neque aliter

patres olim ſentiebant ad unum omnes) veram & ἁπλῆν Eccleſiæ formam eſſe, ut audiant oves Chriſti vocem ſui Paſtoris, & ut Sacramenta adminiſtrentur rite & legitime, quomodo videlicet Apoſtoli præiverunt, & qui illos proxime ſunt ſecuti. Quæ hac ratione ſunt inſtitutę Eccleſię, neceſſe eſt ipſas multiplici communione inter ſe eſſe devinctas; uniuntur in capite ſuo Chriſto, qui eſt fons vitæ, in quo vivunt omnes quos Pater elegit pretioſo ſanguine Ipſius redimendos, & vita æterna gratis donandos. Uniuntur unitate fidei & doctrinę, in iis utique capitibus, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria: unica enim ſalutaris doctrina, unica in cælos via. Uniuntur conjunctione animorum & vera charitate, charitatiſque officiis, maxime autem precum mutuarum. Uniuntur denique ſpei ejuſdem communione, & promiſſę hereditatis exſpectatione: gnari ſe ante jacta mundi fundamenta prędeſtinatos eſſe, (de electis loquor,) ut ſint συγκληρονόμοι καὶ σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, quod divinus ait Apoſtolus. Sed addit Rex, eandem tamen Eccleſiam, ſi aliquod ejus membrum diſcedat a regula fidei, pluris facturam amorem veritatis, quam amorem unitatis. Scit ſupremam legem eſſe in domo Dei, doctrinæ cæleſtis ſinceritatem; quam ſi quis relinquat, Chriſtum relinquit, qui eſt αὐτοαλήθεια; Eccleſiam relinquit, στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας: atque eo ipſo ad corpus Chriſti deſinit pertinere. Cum hujuſmodi deſertoribus nec vult, nec poteſt vere Catholicus communicare. τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; Fugiet igitur horum communionem Eccleſia, & dicet cum Gregorio Nazianzeno, Κρείσσων ἐμπαθοῦς ὁμονοίας ἡ ὑπὲρ εὐσεβείας διάστασις. nec dubitabit cum eodem beato Patre, ſi opus fuerit, pronuntiare, eſſe quendam ἱερὸν πόλεμον. Quod autem in Eccleſia futura eſſet aliquando neceſſaria hujuſmodi ſeparatio, cum aliis ſacræ paginę locis clare docemur; tum illa aperte declarat Spiritus Sancti admonitio, non temere profecto Eccleſiæ facta; ἐξέλθετε, inquientis, ἐκ Βαβυλῶνος ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς. Quænam ſit illa Babylon, unde exire populus Dei jubetur, non quærit hoc loco Rex, neque ſuper eo quicquam pronunciat. hoc quidem res ipſa manifeſtiſſime oſtendit: ſive privata quædam Eccleſia eo loco intelligitur appellatione Babylonis; ſive univerſę pars major: eam prius fuiſſe legitimam Eccleſiam, cum qua pii pie communicarent: poſtea vero quam longius proceſſit ejus depravatio, jubentur pii exire, & communionem abrumpere: ut facile ſit ex his intelligere, non omnem communionem cum iis qui de nomine Chriſti appellantur, fidelibus eſſe expetendam: ſed illam demum, quę ſit ſalva doctrinę

ctrinæ cœlitus revelatæ integritate. Jam ut ad propositum accedatur propius, negat Rex accuratam illam locorum B. Augustini collectionem ad se quicquam pertinere. Omnia enim illa testimonia hoc solum evincere: Nullam spem salutis superesse iis, qui a fide Ecclesiæ Catholicæ, aut ab ejusdem communione discesserint. quod quidem & Rex, ut ante diximus, ultro concedit. Hic vero Majestas ipsius petit a te, illustrissime Cardinalis, ut revocare in mentem velis, atque apud te perpendere, quantum sit discrimen inter B. Augustini tempora & hæc nostra: quam diverso sensu Ecclesia Catholica hodie nominetur, atque illis temporibus: quam sit mutata Ecclesiæ facies & tota exterior forma, ut de interiore jam nihil dicamus. Nam olim quidem Ecclesia Catholica, civitati similis supra montem constitutæ, quæ, ut ait Christus, non potest abscondi, nullo pacto dubia erat, sed nota omnibus, perspicua, certa, ut de ea ambigere nemo sanæ mentis posset: erat enim, non ut stulti Donatistæ dictitabant, nescio ubi in Meridie cubans, coacta in aliquem mundi angulum: sed longe lateque per Orbem terrarum diffusa, sub Imperatoribus florens, quorum dominatio ab Ortu ad Occasum, a Septentrione ad Meridiem porrigebatur. Erat videre Episcopos Orientis & Occidentis quotidie per epistolas & proprios nuntios communicantes, & cum res postulabat sibi invicem suppetias ferentes. Quod enim scribitur in Constitutionibus Clementis, omnes Episcopos τὴν καθολικὴν ἐπισκοπὴν πεπιστεῦσθαι, atque ita esse quodammodo Oecumenicos; nunc attoniti legimus, nec credimus: tum autem quotidiana praxis esse verissimum ostendebat; potestque hoc exemplis ex historia sexcentis facile demonstrari. Erant tum etiam in frequenti usu literæ formatæ, quarum commercio & contesseratione mirifice inter omnia Ecclesiæ membra, quantumvis spatio locorum remota, communio exercebatur. Accedebant quoties erat opus, Concilia vere Oecumenica, non ut postea factum aliquando videmus, nomine Oecumenica, reveta ex aliquot Europæ provinciis coacta. Et erat hoc temporibus priscis vinculum firmissimum, quo Ecclesiæ Catholicæ membra omnia in unius corporis compagem devinciebantur. Quod quidem corpus admodum propterea eminebat, in conspectu & certa notitia omnium sic positum, ut ignorari ne a volentibus quidem posset. una fides, una πολιτεία; unum Catholicæ corpus, partium frequens inter se visitatio; mirus omnium membrorum consensus; mira συμπάθεια. Exciderat aliquis aut propter hæresin, aut propter schisma a communione Ecclesiæ unius: non dico unius e primariis, quæ sedes erant quatuor Patriarcharum: sed cujusvis e longe minoribus? is sta-

is statim ut hoc innotuerat, a communione totius Ecclesiæ Catholicę censebatur exclusus. Nam quod exempla contrariæ observationis occurrunt nonnulla, id vero jus commune non erat, sed usurpatio. Ausus erat aliquis, fidem toto Orbe approbatam quamvis leviter incrustare? facile erat vel puero τὴν ἑτεροδοξίαν in sua novitate deprehendere. Fure autem veritatis deprehenso, omnes pastores totius Orbis, si erat opus, commovebantur: nec semel commoti prius quiescebant, quam de medio malum sustulissent, & securitati ovium Christi consuluissent. Hæc erat quondam Ecclesiæ Catholicę designatio & felicitas: sed quæ multa secula non duravit. Postea enim Imperio everso, mutataque Reip. forma, novæ dominationes sunt exortæ, multæ, variæ moribus, linguis, legibus atque institutis invicem distinctæ. Distractionem Imperii distractio Ecclesiæ Catholicæ est secuta: & illa omnia paullatim cessarunt, quæ modo dicebamus conservandę unioni, & communioni exteriori corporis Catholici apprime serviisse. Ex illo tempore Ecclesia Catholica, non desiit illa quidem esse: erit enim semper, neque portæ inferorum prævaliturae unquam sunt adversus ipsam: in Christo vera petra, & fide Petri cæterorumque Apostolorum fundatam: sed minus illustris esse cœpit; ut pote in plures divisa, inter se, quod ad communionem externam attinet, penitus separatas. Tum autem, quod præcipue dolendum, hac dissipatione effectum, ut partibus minus esset virium, quam fuerat toti corpori compacto ad resistendum Inimico hominis, quem Christus docet, ad omnes occasiones esse intentum, ut bonam sementem lolio & zizaniis conspergat. Atque hoc evenisse quum hodie videamus oculis nostris, atque adeo manibus ipsis palpando deprehendamus: ridiculum & longe absurdissimum, disputare an fieri olim potuerit aut jam possit. Romana igitur Ecclesia, Græca, Antiochena, Ægyptia, Abyssina, Moschovitica, & plures aliæ, membra sunt, doctrina quidem & fidei sinceritate multum præstantia alia aliis, sed tamen membra Ecclesiæ Catholicæ: cujus compages quod ad formam exteriorem, dudum est soluta. Quamobrem demiratur Ser. Rex etiam atque etiam vehementer, cum videt Ecclesias, quæ fuere quondã integri corporis membra, jus omne universitatis ad se jam trahere, appellationem Catholicæ sibi propriam facere, & reliquas omnes, quæ in ulla re a se dissentiant, aut jugum servitutis detrectent, excludere communione sua, ac statim illas ad Catholicam nihil pertinere, audacter pronuntiare. Neque vero soli vos estis, qui hoc jus vobis vindicatis: faciunt hoc ipsum & alii. Nam quod gemens Rex dicit, multæ hodie privatæ Ecclesiæ sunt, quæ solas se credant esse illum

populum [illegible] quem appellant Ecclesiam. Dares his vires quantas Romana habet; facerent quod illa jam facit, nec de cæteris clementius pronuntiarent. Quid quod multæ hodie celebrantur sectæ, quarum sectatoribus persuasissimum est, solos se aliquid in literis sacris videre, atque ut poeta ait, οἶος πεπνῦσθαι, τοὺς δὲ σκιὰς ἀΐσσειν? Verum quidem est, nullo unquam seculo defuisse conventicula sectariorum & παρασυναγωγῶν, quæ de nomine Ecclesiæ Catholicæ se jactarent, & imperitos hoc illicio ad se attraherent: sed postremorum, ad quæ pervenimus, temporum, peculiaris hæc est calamitas insignita, quod Catholica Ecclesia, cui necessario, vel reipsa & actu, vel voluntate saltem & voto est adhęrendum, minus est hodie, quam erat olim, illustris, minus exposita oculis hominum, magisque ἀμφισβητήσιμος. Quo studiosius faciendum sibi Ser. Rex putat, ut in tanto variarum opinionum diluvio, ad montes Sacræ Scripturæ se recipiat, & quod olim beatus Augustinus Donatistis consilium dabat, in verbis Christi Ecclesiam Christi quærat. Sic & B. Chrysostomus, cum alibi, tum ex professo in homilia in Acta XXXIII. tractans illam quęstionem: *Quo pacto vera Ecclesia inter plures societates, quæ hoc sibi nomen vindicant, possit discerni*: duo docet esse instrumenta judicandi, & quæstionis hujus decidendę: primo quidem Verbum Dei, tum autem antiquitatem doctrinæ, non ab aliquo recentiore excogitatę, sed ab ipso Ecclesiæ nascentis principio semper cognitæ. Hæc duo κριτήρια Rex cum Ecclesia Anglicana, tota voluntate amplectens, pronuntiat: eam demum se doctrinam pro vera simul & necessaria ad salutem agnoscere, quæ e fonte Scripturæ Sacræ manans, per consensum Ecclesiæ veteris, ceu per canalem ad hæc tempora fuerit derivata. Ut igitur huic sermoni finis imponatur, ad primam observationem respondet Rex: non posse eam sine vitio multiplici ad propositam hypothesin aptari. Ecclesiam enim Anglicanam adeo non desciviſſe a fide veteris Ecclesiæ Catholicę, quam veneratur & suspicit, ut ne a fide quidem Romanę Ecclesię desciverit, quatenus illa cum vetere Catholica consentit. Si quæritur successio personarum: in promtu sunt nomina Episcoporum, & series a primo nusquam interrupta. Si successio doctrinę: agite, periculum facite: Concilium liberum date, quodque ab unius voluntate non pendeat. parata est Ecclesia Anglicana fidei suę reddere rationem, & rebus ipsis evincere, auctoribus reformationis hic institutę non fuisse propositum, novam aliquam Ecclesiam condere, ut imperiti & malevoli calumniantur: sed quę erant collapsa ad formam revocare quam fieri posset optimam: optimam autem judicarunt, nascenti Ecclesię ab Apostolis

stolis traditam, & proximis seculis usui patam. Fatetur Rex, Ecclesiam suam a capitibus non paucis ejus fidei & disciplinæ, quam hodie Romanus Pontifex probat, & omnibus tuetur viribus, discessionem fecisse: verum eam Rex & Ecclesia Anglicana non defectionem a fide veteris Catholicæ interpretantur: sed potius ad fidem Catholicam pristinam, quæ in Romana novis inventis fuerat multipliciter mire deformata, reversionem, & ad Christum, unicum Ecclesiæ suæ magistrum, conversionem. Quare, si quis doctrina hujus observationis fretus, inferre ex illa velit, Anglicanam Ecclesiam, quia Romanæ placita nonnulla rejicit, a veteri Catholica discessisse; non hoc illi prius Rex largietur, quam solidis rationibus probaverit, omnia quæ a Romanis docentur, (illa præcipue quæ volunt ipsi ut necessaria ad salutem credi ab omnibus,) antiquæ Catholicę a principio probata fuisse & sancita. hoc vero neminem posse facere, aut unquam facturum; neminem certe hactenus fecisse, tam liquido Regi constat & Ecclesiæ Anglicanæ Antistitibus, quam solem meridię lucere. Postremo addit Rex, magnum se quidem crimen judicare, defectionem ab Ecclesia: sed huic crimini affinem se esse, aut Ecclesiam suam, penitus pernegat: *Non enim fugimus*, ajebat ejus Majestas, *sed fugamur.* Scit vero tua illustris Dignitas, ut qui optime, quam multi, quam præstantes pietate & doctrina viri, ab annis minimum quingentis, reformationem Ecclesiæ in capite & membris optarint: quam graves bonorum Regum ac Principum querelæ sint sępe audirę, statum Ecclesię suis temporibus lamentantium. Quid profuit? nihil enim quicquam eorum ad hanc diem videmus esse emendatum, quæ correctionis egere cum primis censebantur. Quare non veretur Ecclesia Anglicana, ne candidis æstimatoribus, in hac separatione, Donatistis simile quid fecisse videatur. Illi gratis & sine ulla caussa Ecclesiam Catholicam, gentium cunctarum assensu comprobatam, cujus neque fidem neque disciplinam culpare poterant, deseruerunt: Angli ab ea Ecclesia, necessitate dira cogente, secessionem fecerunt, quam innumeri populi Christiani, veram Catholicam & universalem esse non concedunt, ut modestissime dicam: quamque in dogmatis fidei, & disciplinæ forma multum variasse ab antiqua, multa assuisse nova vetustis, mala bonis, etiam e vestris scriptores quamplurimi ingenue dudum sunt confessi: & vero notius jam est universo mundo, quam ut possit quisquam vel negare, vel etiam ignorare. Adde quod jugum Romanæ servitutis ita durum per aliquot retro secula erat experta Ecclesia Anglicana, novis subinde vexationibus, & inauditis angariis atque exactionibus supra homi-

num fidem cruciata; ut vel illa sola caussa apud judices non iniquos a schismatis suspicione, & ut loquitur Augustinus de Donatistis, *iniquæ discissionis*, posse videatur ipsam liberare. Non enim profecto Angli a charitate fraterna animi caussa dissiluerunt, ut Donatistæ: neque ut decem tribus populi Judaici, metu impendentis mali, quod nondum premebat: sed post plurium seculorum patientiam, post exanclatas inenarrabiles ærumnas: onus intolerabile, cui ferendo pares amplius non erant, neque permittebat conscientia, subductis cervicibus tandem excusserunt. Et vetus quidem Ecclesia, ut refractarios Donatistas ad suam communionem revocaret, etiam commodis temporalibus Episcoporum resipiscentium, & aliorum quoque, admirabili charitate prospicere solita: Romana vero Ecclesia, ut gratiam cum Anglicana redintegraret, fulmina primo Bullarum, deinde vim, modo apertam, modo occultam adhibuit: proditores nefarios suscepti hic parricidii manifestos, gremio suo excepit, & nunc cum maxime fovet: sententiam ex eadem caussa passos Martyribus adscribit, & eorum innocentiam contra divina omnia humanaque jura quotidie propugnat. Ipse Cardinalis Bellarminus (dico ἑκὼν ἀέκοντι θυμῷ, sed dico quod res est:) inter parricidarum patronos princeps familiam ducit. qui etiam nuper, ut Regem Serenissimum alliceret, istud miræ efficaciæ ad persuadendum argumentum adhibuit: Angliæ regnum ad Papam pertinere: & Regem Angliæ Romani Pontificis etiam in temporalibus esse subditum, atque feudatarium. Omitto alias & Regis & Ecclesiæ Anglicanæ qua veteres qua novas querelas, minime hoc loco commemorandas.

II. OBSERVATIO.

PRæter absolute necessaria ad salutem, duo sunt genera rerum, quæ vetus Ecclesia credidit. harum alteræ utiles ad salutem, alteræ licitæ & non repugnantes saluti. Si quis igitur fidem antiquorum velit amplecti, etiam istas res ipsum oportet amplecti, & eo loco habere quo habuit vetus Ecclesia.

RESPONSIO REGIS.

QUæ non sunt existimata a piis Patribus absolute ad salutem necessaria, sed tantum utilia aut licita, parum abest, quin censeri inter ἀδιάφορα debeant. erat enim initio libera eorum usurpatio, utpote non simpliciter necessariorum. In ejusmodi rebus necessitatem

 aliquam

aliquam hodie comminiſci aliquanto durius videtur. Statim enim ſequetur neceſſitas uſurpandi: ſicut videmus uſuveniſſe in Eccleſia Romana: quæ multa hodie obſervat ceu ἁπλῶς ad fidei integritatem neceſſaria; quæ vetus Eccleſia vix norat, certe non ita uſurpabat, tanquam plane eſſent neceſſaria. pauca e multis exempla afferemus. Conſtat in primitiva Eccleſia uſurpatam fuiſſe peccatorum confeſſionem; ſed longe aliter quam fit hodie. nam auricularem confeſſionem, uti apud vos exercetur, primis ſeculis fuiſſe in uſu, nemo, opinor, dixerit. Fatetur Rex, primos e Patribus, qui illam inſtituerunt, ſuas habuiſſe rationes, cur exiſtimarent confeſſionem illiuſmodi, ad ſalutem facilius inveniendam, fore non inutilem: rem quidem abſolute neceſſariam non crediderunt, multo minus ſacramentum: aut non omnes certe. nam de B. Chryſoſtomo ſatis liquet, auricularem confeſſionem ipſum a ſuis non exegiſſe. Nunc ventum eo videmus, ut vix aliquid minus huic confeſſioni tribuatur, quam pretioſo Chriſti ſanguini, quo ſumus redempti. adeo præciſe ejus abſoluta quædam neceſſitas urgetur. Unde paullatim nata illa doctrina in Eccleſia Romana, de arcano confeſſionis nullam omnino ob cauſſam evulgando. Quia enim credebant ad ſalutis portum ſine hac confeſſione perveniri non poſſe, omnia ejus impedimenta putarunt tollenda eſſe neceſſario. Tandem igitur eo proceſſit hæc doctrina, ut jam Reges occidere, aut ſinere occidi, ne peccatum quidem eſſe videatur, præut ſi quis confeſſionis ſigillum rumperet: quod multi veſtrorum Theologorum, imprimis autem interpretes Juris Canonici libris editis docuerunt. quinetiam hoc ipſum mihi totidem verbis Lutetiæ affirmavit Binetus Jeſuita, ſicut mox dixiſſe tibi memini. Scimus etiam, neque fortaſſe tua illuſtris Dignitas illud ignorat, eſſe alium in Galliis Jeſuitam, qui nuper auſus dicere: *ſi Dominus noſter Ieſus Chriſtus in terris verſaretur morti obnoxius, & aliquis ſibi in confeſſione dixiſſet, velle ſe illum occidere; prius quam confeſſionem revelaret, paſſurum ſe* (horreſco referens,) *ut Chriſtus occideretur.* quæ horrenda blaſphemia a quo principio ſit orta, vides. Sic abſtinentiam a vino delicatioribuſque cibis, & ſtata jejunia, atque xerophagias, inter res utiles ad ſalutem facilius conſequendam vetus Eccleſia poſuit; neque Rex negat, ſi commoda adjiciatur interpretatio, ex mente ipſius primitivæ Eccleſiæ. ſed harum obſervationem ſeverius jam exigi Rex non probat, quam eorum quæ diſerte Literis Sacris continentur. Sic cælibatus miniſtrorum Eccleſiæ olim laudabatur, nunc imperatur, & ceu res penitus neceſſaria exigitur: de quo mox plura. Sic quum dicat Paulus,

 ſe cor-

ſe corpus ſuum ὑπωπιάζειν καὶ δουλαγωγεῖν, eós qui divini Apoſtoli exemplum imitantur, laudat Rex, & beatos pronuntiat: illos vero deteſtatur, qui cilicia, Laconicas διαμαστιγώσεις & id genus corporis vexationes, vel ut ipſi appellant, ſatisfactiones, aut inter cauſſas ponunt ſalutis, aut tanti certe faciunt, ut illuviem, pædorem, ſcabiem, & agmen pediculorum ex ea cauſſa ortum, inſtar perfectę ſanctimoniæ habeant. Sed ex omnibus iſtiuſmodi eos potiſſimum Rex deteſtatur, qui more Sacerdotum Baal corpus ſibi verberibus lacerantes, Deum nobis fingunt humani ſanguinis avide ſitientem, qualem Pagani ſuam Bellonam crediderunt. Illos vero laudat Rex, qui flagellandos ſuam vicem pretio conducunt: ut meritũ pœnarum quas alii luerunt, ſibi applicetur. ita fit ut quicquid delirent divites, plectantur pauperes: nec ſequitur nocentem pœna, ſed miſerum & egenum. Rex igitur ut non invitus dabit, nemini hodie fas eſſe damnare ea, quæ conſtiterit primorum ſeculorum Patres unanimi conſenſu probaſſe, tanquam utilia aut licita: ſic adſtringi ſe ulla neceſſitate abſoluta eadem uſurpandi non patitur. Exiſtimat enim res eſſe natura ſua contrarias τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἀδιάφορον. Sed de his uberius inſequenti obſervatione.

III. OBSERVATIO.

Qvum in religionis negotium non una ſpecies neceſſitatis cadat, videndum eſt ne vocis ambiguitate fallamur, quoties de rebus loquimur ad ſalutem neceſſariis. Eſſe enim neceſſitatem quandam abſolutam, quandam ſub conditione: aliam medii, aliam præcepti. eſſe etiam neceſſitatem credendi, quæ omnes ſine exceptione Chriſtianos adſtringat, & quæ non omnes generatim. poſtremo eſſe neceſſitatem aliam actionis, aliam approbationis.

RESPONSIO REGIS.

OBſervationis hujus doctrinam, quæ varias neceſſitatis ſpecies docte, accurate, ſubtiliter & admodum copioſe explicat, adeo non improbat Ser. Rex, ut contra exiſtimet, his diſtinctionibus ſublatis multiplicem confuſionem in rebus religionis exorituram. Nam quid periculoſius fingi poteſt, quam ſi aut abſolute neceſſaria credantur neceſſaria ſub conditione, aut contra? nec minus utilis, ut in domo Dei omnia recte atque ordine gerantur, diſtinctio eſt, inter alias neceſſitatis ſpecies, quæ hic explicatur. Ne in exemplis quidem appoſi-

appositis, quicquam Regi observatum quod admodum improbaret. Verissime autem scriptum esse in explicatione τῶν ἁπλῶς ἀναγκαίων Rex arbitratur, rerum absolute necessariarum ad salutem, non magnum esse numerum. Quare existimat ejus Majestas, nullam ad incundam concordiam breviorem viam fore, quam si diligenter separentur necessaria a non necessariis. & ut de necessariis conveniat omnis opera insumatur: in non necessariis, libertati Christianæ locus detur. Simpliciter necessaria Rex appellat, quæ vel expresse verbum Dei præcipit credenda faciendave: vel ex verbo Dei necessaria consequentia vetus Ecclesia elicuit. At quæ ex institutione hominum præter verbum Dei, quamvis pie & prudenter, pro tempore in usum Ecclesiæ sunt recepta, mutari, molliri, antiquari posse existimat; & quod Pius II. de cælibatu clericorum dicebat, *bono olim jure sancitum, meliore nunc iri antiquatum*, id in genere de plerisque observationibus Ecclesiasticis, extra verbum Dei introductis, posse usurpari Rex credit. Si ad decidendas hodiernas controversias hæc distinctio adhiberetur: & jus divinum a positivo candidè separaretur, non videtur de iis quæ sunt absolute necessaria, inter pios & moderatos viros longa aut acris contentio futura. nam & pauca illa sunt, ut modo dicebamus; & fere ex æquo omnibus probantur, qui se Christianos dici postulant. Atque istam distinctionem Serenissimus Rex tanti putat esse momenti ad minuendas controversias, quæ hodie Ecclesiam Dei tantopere exercent; ut omnium pacis studiosorum judicet officium esse, diligentissime hanc explicare, docere, urgere. Nunc de exemplis nonnullis, quæ in hac observatione proponuntur, quædam dicemus. Inter absolute necessaria, non quidem simpliciter, verum ex institutione divina, ponitur baptismus infantium, *quem nos*, inquis, *ad hanc speciem necessitatis referimus*: deinde subjicitur locus B. Augustini, quo negatur præcise, posse infantes non baptizatos servari. Hic primum Rex profitetur, necessitatem baptismi ex institutione divina non minus aut sibi, aut Ecclesiæ Anglicanæ probari, quam vobis. Non astringit quidem Ecclesia Anglicana gratiam Dei mediis, quod ne per doctrinam quidem Scholasticorum aliquot e melioribus licet: quia tamen hanc Deus rationem ordinariam ad peccatorum remissionem impetrandam in Ecclesia sua instituit, & eos qui renati non fuerint ex aqua & Spiritu, intrare posse regnum cælorum Christus ipse negat: sedulo hic provisum est legibus Ecclesiasticis, ut quovis tempore & loco baptizandi infantes suos parentibus esset facultas. Quod igitur de nascente olim Ecclesia dixit Tertullianus, baptizare Episcopum, presbyterum, diaconum:

postre-

poſtremo etiam laicis jus eſſe, in extremæ videlicet neceſſitatis caſu; hoc ipſum in Eccleſia Anglicana, quod ad Epiſcopos, presbyteros & diaconos, hodieque ſervatur, ſine ulla vel loci vel temporis rigida & penitus inviolabili obſervatione: laicorum vero baptiſmum, aut feminarum, ut fieri legibus ſuis vetat; ſic factum ex legitima formula quodammodo non improbat, baptiſmum eſſe pronuntians, etſi non legitime adminiſtratum. Sereniſſimus vero Rex, tanti hoc Sacramentum facit, ut quoſdam in Scotia miniſtros, quum neſcio quas novæ diſciplinæ ordinationes prætexerent, quo minus moribundos infantes rogati a parentibus baptizarent, metu ſupplicii injecto ad officium compulerit, minatus extrema niſi parerent. Itaque verba Auguſtini, quæ non baptizatos vita æterna privant præciſe, ſi de via ordinaria intelligantur, quam ſolam Chriſtus nos docuit; nihil Rex habet, quod illi ſententiæ opponat: ſin autem negatur ſimpliciter, poſſe Deum Opt. Max. τοὺς ἀφωτίστους ſervare; diritatem hujus ſententiæ & Rex & Eccleſia Anglicana abominantes, Auguſtinum durum & ἄτεγκτον infantum patrem fuiſſe pronuntiant. Omnino utrumque extremum pari diligentia Rex fugiendum autumat: ne aut Dei manum abbreviemus, & infinitæ bonitati ipſius injuriam faciamus, ſi rigidam hanc ſententiam amplectamur; aut baptiſmum ponentes, cum nonnullis, inter ea quæ adſint vel abſint non multum intereſt, Sacramentum a Deo inſtitutum pro re levi ducere videamur. Magnus ſane vir fuit Auguſtinus, pietate & doctrina admirabilis: cujus tamen proprias opiniones, neque Rex pro dogmatis fidei admittit, neque vos admittitis. Nam verbi gratia, S. Euchariſtiam infantibus ad ſalutem eſſe neceſſariam, non minus quam baptiſmum credidit poſt Innocentium primum Auguſtinus, & multis ſuorum ſcriptorum locis pronuntiavit. vos non creditis, neque acceptam a vobis doctrinam Eccleſia Anglicana mutavit. Inter illa quæ neceſſitatem actionis certis perſonis imponunt, conjugium numeratur, *ſiquis ſobolem tollere voluerit*, inquis. Rurſus autem paullo poſt, ubi exponitur neceſſitas approbationis, recenſetur electio vitæ in virginitate aut cælibatu degendæ. Quæ Rex quum legeret, non reprehendit ille quidem: ſed potuiſſe tamen aliquid ad utrumque exemplum commode adjici, judicavit. Nam e priore exemplo videtur ſequi, nullam eſſe aliam matrimonii cauſſam neceſſariam, præter ſpem ſobolis. atqui expreſſis verbis docemur a Paulo Apoſtolo, etiam illos teneri nuptias cogitare, quibus non contigerit continentiæ donum. εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται, ait, γαμησάτωσαν. Non eſt exigui momenti hæc adjectio. Remedii enim neceſſarii & regulæ Apoſtolicæ contemptus, quibus quantiſque

flagitiis

flagitiis quotidie in Ecclesia Romana occasionem præbeat, ignorat nemo. Studium igitur vivendi in virginitate aut cælibatu, in continentibus mirum in modum sibi probari Rex profitetur: & quum singulari Dei beneficio, Sacræ Literæ familiarius sint ejus Majestati notæ, quam vulgo soleant esse Principibus; non fugit ipsum, quid Paulus de re tota pronuntiet, quæ ejusmodi vitæ in utroque Fœdere legantur exempla, quæ præmia τοῖς ἐγκρατευομένοις sint proposita. Sed quod Theologi apud vos passim docent, præsertim autem Juris Canonici doctores, concubinatum, scortationem, & fœda alia, ἄλλα ἄρρητα ἀμείνω, tolerabiliora esse in ministris Ecclesiæ, quam legitimas nuptias, & τὴν ἐν πᾶσιν ἀμίαντον κοίτην: id vero Rex facinus esse judicat plane detestabile, Dei atque hominum odio dignissimum. Opponit Rex omnibus omnium sophistarum cavillis, atque adeò omni humanæ auctoritati, Spiritus Sancti oraculum, per Apostoli os pronuntiatum, κρεῖσσον γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Quemadmodum autem magno belli duci antiquior cura esse debet, ne damnum aut cladem ipse accipiat, quam ut hosti inferat: sic in electione vitæ aut conjugatæ, aut cælibis, piis hominibus ante omnia cavendum esse Rex affirmat, ne jus divinum migrent: tum autem, si cui est facultas, utatur sane bono naturæ. Scimus usu tritam esse calumniam, non esse Ecclesiam Anglicanam legitimam Ecclesiam, quia ejusmodi votorum usus hic nullus. Quid tum vero si non fiat votum, quum res ipsa non ignoretur? Sunt enim multi inter Episcopos, & alios Ecclesiæ Pastores, qui sine ostentatione voti nuptiis abstineant, & sine ulla fabula, sine ullo sinistro rumore, caste sancteque vitam exigant. Ipsa quoque monachorum cœnobia Rex optimus & pietatis studiosissimus soluturus omnino non fuit, (certe non omnia) ut sæpe affirmantem audivi, si invenisset integra, & primæ institutionis legem servantia. Optaret vero Ser. Rex etiam atque etiam, ut Patribus Tridentinis, qui ne precibus quidem summorum Regum & Principum adduci potuerunt, quo publicæ honestati hac in parte consulerent, venisset in mentem, a quo principio hodierna doctrina sit profecta. Nam quum initio cælibatus inter utilia institutura poneretur & consilia, postea sunt adjecta vota, postremo ad hanc absolutam necessitatem est perventum, quæ hodie apud vos obtinet, lege Dei valere jussa, & pedibus mortalium indignissime conculcata. Quod in fine observationis hujus additur, male illos affirmare, fidem se & disciplinā eandem cū veteri Catholica retinere, qui alia eorū probent, alia improbēt, quę prisca Ecclesia ad salutem credidit necessaria, etsi sub diversa specie necessitatis: id quo spectet, satis Rex intelligit. Respondet igitur: nolle se quidem Ecclesiā suam, ut speculum

ſine macula, & quaſi perfecte pulchram ſine ruga, ſine nævo prædicare: hunc enim Phariſaiſmum ſe ſuoſque aliis lubenter relinquere: illud tamen certo, clare & liquido ſibi conſtare, ſi notæ [illegible] quærantur, & vere neceſſaria ad ſalutem ſpectentur, aut etiam ad decorem Eccleſiæ, nullam in Orbe terrarum (Deo uni ſit laus & gloria) inventum iri, quæ propius ad fidem, aut ſpeciem antiquæ Catholicæ accedat. Nullam excipere ſe, ne Romanam quidem: quæ novis inventis, cum ad augendam ſuperſtitionem, tum ad ſtabiliendam dominationem ſuam, & imperium in Reges & Principes, & populos terræ univerſos excogitatis, fidem & diſciplinam veteris Catholicę, varie interpolavit, varie mutavit, & a primitivæ Eccleſiæ puritate atque ſimplicitate in multis quam longiſſime receſſit.

IV. OBSERVATIO.

QVando quæritur de fide antiquæ Eccleſiæ, ſunt qui uno aut altero ſeculo, poſt jacta Eccleſiæ fundamenta, antiquitatem circumſcribant: æquum vero eſſe, ut ad diſceptandas hodiernas controverſias, id potiſſimum tempus ſumatur, de quo inter contendentes conſtabit, non ſolum veram fuiſſe Eccleſiam, temporis illius Eccleſiam; ſed etiam tunc maxime floruiſſe, & ſplendorem illum obtinuiſſe, quem ipſi tot Prophetarum oracula erant pollicita. Id autem eſſe tempus, quo prima quatuor Concilia Oecumenica includuntur, a Conſtantino Imperatore ad Marcianum. Atque hoc vel propterea æquiſſimum eſſe, quia primorum ſeculorum pauciſſima extant monumenta: illius vero temporis, quo præcipue Eccleſia florebat, longe plurima: ut facile ex ejus ætatis Patribus & eorum ſcriptis, fides ac diſciplina veteris Catholicæ poſſit agnoſci.

RESPONSIO REGIS.

HOc poſtulatum parum illis æquum videbitur, qui univerſam Eccleſiæ primitivæ hiſtoriam, Actuum Apoſtolicorum, divino illo quidem, ſed tamen unico libello, volunt contineri. Ab horum ſententia longe abeſt æquiſſimus prudentiſſimuſque Rex: qui in epiſtola monitoria ſua, quanti faceret Patres, etiam quarti aut quinti ſeculi, ingenue declaravit. Nec dubitat Rex cum Auguſtino pronuntiare: quod probatum fuerit Eccleſiam a prima ſua origine, ad illa uſque tempora ſervaſſe, id tanquam impium velle rejicere, inſolentiſſimæ eſſe inſaniæ. Tres enim recti notas Vincentii Lirinenſis, *a principio*, *ubique & ſemper*, dudum amplecti ſe, vere nec ſimulate

ejus Majestas est professa. Rex igitur & Ecclesia Anglicana, quatuor prima Concilia Oecumenica quum admittant, eo ipso satis declarant, veræ ac legitimæ Ecclesiæ tempus non includere se uno aut altero demum seculo; verum multo longius producere, & Marciani Imperatoris, sub quo Chalcedonense concilium est celebratum, tempus complecti. Sed quod in hac observatione pluris videntur æstimari tempora post Constantinum, quam anteriora: id vero Serenissimus Rex valde miratur, & omnino haut probat. Fatetur Rex quarti seculi Ecclesiam gloria, splendore, opibus ac doctorum virorum copia, magis quam priora floruisse: at rectitudine fidei, quam ὀρθοδοξίαν dicunt, & incorruptæ disciplinæ sinceritate, aut parem, aut etiam superiorem priorum seculorum Ecclesiam fuisse, dubitare posse putat Rex mortalium neminem. Leguntur passim apud pios Patres quarti seculi, Basilium, Nazianzenum, Hieronymum, Chrysostomum, Augustinum, alios, gravissimæ querelæ de vitiis Ecclesiarum suarum, & variis depravationibus: neque potest ambigi, quo longius ab origine prima recedebatur, eo etiam longius a primæva puritate & simplicitate esse recessum. Quare si de verrenda & mundanda domo Dei serio cogitatur, cur ad Apostolica tempora, aut Apostolicis proxima non potissimum respiciatur? Verum quidem est, partem multo maximam illius temporis in tenebris, situ & squallore, propter continuas persecutiones, piis esse transactam: sed videamus etiam atque etiam, ne in hac quoque re, melius sit ire ad domum luctus, quam ad domum convivii. Paupertas & calamitas bonæ mentis sorores audiunt; divitiæ & gloria non eandem famam obtinent. Quod si non adeo multi eorum temporum scriptores ad nostram ætatem pervenerunt: at pervenerunt tamen nonnulli, quorum ratio habeatur dignissimi. Vel unicus certe Christi martyr sanctissimus Cyprianus, primitivæ Ecclesiæ πολιτείαν & disciplinam totam melius nos docuerit, quam multi alii, qui in quarto seculo vixerunt. Summa igitur regiæ responsionis ad hanc observationem est: facile passuram ipsius Majestatem, ut e Patrum scriptis quarti aut etiam quinti seculi argumenta afferantur; ea tamen lege atque conditione, ut pro vere antiquis, & ad salutem necessariis illa sint admittenda, quæ non tunc primum fuerint nata, sed quæ ab origine prima nascentis Ecclesiæ observatione continua ad illos pervenisse constiterit.

V. OBSERVATIO.

CUm unanimis Patrum consensus quæritur, sunt qui tunc de eo satis liquere contendant, quando res eadem totidem verbis apud omnes Patres reperitur. quorum sententia, quum sit palam iniqua, æquius fuerit ad consensum Patrum cognoscendum, duas hasce regulas adhiberi; Prior est, ut tunc existimetur satis probatus esse consensus Patrum, quando eminentissimi quique singularum nationum, in rei alicujus affirmatione consenserint, neque illis sese quisquam opposuerit, qui quidem orthodoxus censeretur. Sic B. Augustinus contra Donatistas, postquam e prioribus scriptoribus insigniores undecim laudasset; Patres Concilii Ephesini, postquam contra Nestorium decem protulissent, de unanimi consensu Ecclesiæ priorus fidem se abunde fecisse crediderunt. Posterior regula hæc est: Quando Patres non ut Doctores loquuntur, neque dicunt hoc aut illud sic esse credendum, aut sic faciendum: sed tanquam testes eorum quæ suis temporibus Ecclesia universalis credebat, aut faciebat, dicunt hanc esse fidem aut praxin Ecclesiæ Catholicæ per totum orbem terrarum: tunc eum honorem illis habendum esse, ut ad unanimem consensum Ecclesiæ, ejusmodi affirmatio satis credatur valere.

RESPONSIO REGIS.

EST quidem æquissima postulatio, ut de communi consensu partium hodie contendentium, ratio ineatur utiliter utendi veterum Patrum auctoritate. Nam primitivæ Ecclesiæ testimonio & pondere sublato, controversias hodiernas finem numquam, τὸ κατ' ἀνθρώπους accepturas, neque ulla disputatione fore terminandas, ultro Sereniss. Rex agnoscit. Ut igitur conveniat inter utrosque, quid & quantum Patribus sit tribuendum, & quatenus eorum auctoritati sit deferendum, non fuerit inutile certas regulas de mutuo partium consensu componi, quæ modum rei præscribant. Inter alios plures ei proposito utiles ac necessarios canones, etiam duobus hisce locum posse concedi, Rex autumat. Sed quoniam hodie non de Ceremoniis controvertitur, aut aliis mediocris momenti rebus; verum de fidei articulis aliquot, & de dogmatis ad salutem pertinentibus, multo sollicitius dandam esse operam Rex judicat, ut ante omnia de hac regula inter omnes conveniat: Dogmata fidei, & quicquid ad salutem necessarium meretur credi, e sola Scriptura Sacra peti debere: neque a quorumvis mortalium auctoritate pendere: sed e verbo Dei duntaxat, quo suam ipse nobis voluntatem per Spiritum Sanctum declaravit. Patribus enim & Ecclesiæ veteri, fidei articulos eliciendi e Sacra Scriptu-

Scriptura, & explicandi jus fuisse: novos articulos comminiscendi nullum jus fuisse. Isto posito fundamento, & τῇ θεοπνεύστῳ paginæ sua Majestas manebit sarta tecta, & piis Patribus quæ debetur reverentia præstabitur. Hoc voluisse omnes veteris Ecclesiæ Doctores, facile potest ex eorum scriptis demonstrari. Nam quid in eorum libris occurrit frequentius, quam hæc verba ὅσα δεῖ διδάσκεσθαι ἐκ τῶν Γραφῶν: *quæ docentur in Ecclesia Dei, e verbo Dei peti debent.* aut hæc, ἡ θεόπνευστος ἡμῖν διαιτησάτω γραφή, *judicium de controversiis in causa religionis penes Scripturam esto.* Aut cui jam nota non sunt verba aurea Basilii Magni, in libello de fide? φανερὰ ἔκπτωσις πίστεως καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων. Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος, τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούει. Et ad propositas quidem observationes hæc dicta sunto.

Sequuntur jam quatuor ἐνστάσεις. Accedens enim tua illustris Dignitas ad hypothesin, ut evincat non credere Sereniss. Regem, quæ olim Catholica Ecclesia credidit, quatuor id argumentis instituit demonstrare, ex iis rebus petitis, quæ ad exteriorem Dei cultum pertinent, sive liturgiam, & praxin quotidianam. Cur autem has potissimum ἐνστάσεις afferat, hanc rationem postea reddit; quia si de his esset conventum, de cæteris futura sit facilis conventio. Optaret equidem Regia Majestas, illustrissime Cardinalis, posset hoc sperari: sed recordanti ipsi & animo reputanti, quid illud sit quod a vestris scriptoribus præcipua cura & acriore contentione urgeatur, non magna illi concordiæ spes apparet, ne tum quidem, si de istis quatuor capitibus a te propositis fuerit conventum. Non enim jam de istis, aut omnino de ullo religionis Christianæ capite, acrius disputatur, quam de Romani Pontificis imperio. Is unus est hodie fidei articulus, a quo cæteri omnes pendent. Quid igitur bonę spei restat, nisi in illius bonitate & misericordia, cujus unius est malis Ecclesię medicinam facere? In illo speremus, etiam contra spem. Αὐτὸς ποιήσει. Ut redeamus in lineam, quatuor ἐνστάσεις contra Liturgiam Ecclesię Anglicanę allatę, sunt istæ.

1. *In sacrosancta Eucharistia realem Christi præsentiam non credit.*
2. *Doctrinam de sacrificio Ecclesiæ Christianæ respuit.*
3. *Non precatur pro mortuis.*
4. *Invocationem Sanctorum, qui in cælis sunt, damnat.*

Ad hęc quatuor paucis respondet Rex.

Ad primam ἔνστασιν de præsentia reali.

SI in ſacroſanctis religionis Chriſtianæ myſteriis, nihil credere fideles exiſtimandi ſunt, niſi cujus rationes omnes habent perſpectas, & modum tenent: næ multa Chriſtiani reperientur non credere, quæ ipſi tamen firmiſſima ſe fide credere non dubitant. Chriſtum Dominum noſtrum Dei Patris filium eſſe, ante omnia ſecula a Patre generatum: eundem quum ſit verus Deus, carnem humanam aſſumſiſſe in utero B. Virginis; ex illa natum eſſe, virginitate matris illæſa: divinam naturam humanæ in eandem hypoſtaſin uniiſſe: hæc, inquam, & ſimilia his plura, credere ſe omnes profitentur Chriſtiani: a quibus tamen ſi modum quæras, quo iſta ſunt facta, aliud fidem eſſe Theologicam dicent, aliud humanam ſcientiam: pieque uſurpabunt Galeni, parum alioquin idonei pietatis magiſtri, verba eximia e libro XV. De uſu partium. τὸ ΟΠΩΣ ἐγένετο τοῦτο, ἐὰν ἐπιχειρήσῃς ζητεῖν, ἀναίσθητος φωραθήσῃ, καὶ τῆς σῆς ἀσθενείας, καὶ τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως. Patres vero quoties nos dehortentur a quæſtione τοῦ πῶς & curioſitate modi explicandi in divinis myſteriis, ſi aggrediar hic adnotare, longum fecero. Gregorii Nazianzeni verba ſunt tibi nota in oratione priore, De Theologia: ἀκούεις γέννησιν· τὸ ΟΠΩΣ μὴ περιεργάζου· ἀκούεις τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς· τὸ ΟΠΩΣ μὴ πολυπραγμόνει. & alio loco idem: Θεοῦ γέννησις σιωπῇ τιμάσθω. μέγα σοι τὸ μαθεῖν, ὅτι γεγέννηται· τὸ δὲ ΠΩΣ, οὐδὲ Ἀγγέλοις ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γέ σοι, συγχωρήσομεν. Erat Gregorio res cum Arrianis pervicaciſſimis hæreticis: quorum impiæ curioſitati, non ſubtilitate diſputandi conatur ſatisfacere: ſed tanti arcani modum & rationem quæri vetans, ſilentium illis indicit. Hac pia moderatione ſi Rex & Eccleſia Anglicana in ſacroſancto Euchariſtiæ myſterio utuntur, quæ, obſecro, invidia eſt? Legimus in Euangeliis, Dominum noſtrum, cum hoc Sacramentum inſtituebat, panem ſumpſiſſe, & dixiſſe, *hoc eſt corpus meum*: quomodo panis corpus ſuum eſſet, ne verbulo quidem uno explicuiſſe Chriſtum legimus. Quod legit Eccleſia Anglicana, hoc pie credit: quod non legit, pari pietate non inquirit. Myſterium iſtud magnum eſſe, humano ingenio incomprehenſibile, ac multo magis inenarrabile, fatetur & docet: de efficacia illius ſentit quam auguſtiſſime: ad ſacram menſam acceſſuros conſcientiæ omnes ſcrutari receſſus, & peccata confiteri, utique apud Deum, ſed & ſi opus fuerit, apud presbyterum, jubet; accedentes, ut ad omnem humilitatem & devotionem ſe componant, ſedulo monet: genibus flexis communionem corporis Chriſti accipit: nec ſolum in communi conventu panem myſticum fidelibus dividit; ſed

etiam

etiam morientibus hoc viaticum, ut appellant Patres Concilii Niceni, & tota antiquitas, administrat: postremo, quum ab omni curiositate velit Rex suorum ingenia abstinere; quæcunque tamen pii Patres primorum seculorum, ad commendationem ineffabilis mysterii dixerunt, ea ipse admittit: Patrum etiam verba, μεταβολὴν, μεταποίησιν, μεταστοιχείωσιν, & similia, ex mente ipsorum si accipiantur & exponantur, non rejicit. Hæc Regis & Ecclesiæ Anglicanę doctrina, si vobis non satisfacit: nempe illud restat, ut Transsubstantiationis dogma, quo vobis placatis possit uti, approbet. Istud vero non est rei veritatem pie credere: sed importuna curiositate modum decernere: quod Rex cum Ecclesia sua nunquam est facturus, nunquam probaturus. Miratur vero Serenissimus Rex, quum fateatur tua illustris Dignitas, non ἀσυγκρίτως quærere vos, ut credatur Transsubstantiatio, sed ut de præsentiæ veritate ne dubitetur: Ecclesiam Anglicanam, quę toties id se credere publicis scriptis est testata, necdum vobis fecisse satis. Ut igitur certo cognoscas, quid in hac Ecclesia super illa re credatur, quid doceatur, describam hic reverendissimi viri Domini Episcopi Eliensis locum integrum, e libro quem paucos ante menses adversus Cardinalem Bellarminum edidit. Sic ille capite primo. *Quod Cardinalem non latet, nisi volentem & ultro, dixit Christus: hoc est corpus meum: non, hoc modo hoc est corpus meum. Nobis autem vobiscum de objecto convenit, de modo lis omnis est. De Hoc est, fide firma tenemus, quod sit: de Hoc modo est (nempe Transsubstantiato in corpus pane) de modo quo fiat, ut sit Per sive In, sive Cum, sive Sub, sive Trans, nullum inibi verbum est. Et quia verbum nullum, merito a fide ablegamus procul; inter scita scholæ fortasse, inter fidei articulos non ponimus. Quod dixisse olim fertur Durandus, neutiquam nobis displicet, verbum audimus, motum sentimus, modum nescimus, præsentiam credimus. Præsentiam, inquam, credimus, nec minus quam vos veram. De modo præsentiæ nihil temere definimus: addo, nec anxie inquirimus, non magis quam in baptismo nostro, quomodo abluat nos sanguis Christi: non magis quam in Christi incarnatione, quomodo naturæ divinæ humana in eandem hypostasin uniatur. Inter mysteria ducimus (& quidem mysterium est Eucharistia ipsa) cujus quod reliquum est debet igne absumi, id est, ut eleganter in primis patres, fide adorari, non ratione discuti.* Hæc fides Regis, hæc fides Ecclesiæ Anglicanę. Quæ ut brevi compendio rem omnem complectar, in Cœna Domini, realiter participem se fieri credit corporis & sanguinis Christi, ut Patres Gręci dicunt, & quod Bellarminus ipse fatetur, spiritualiter. Per fidem enim Christum apprehendunt & manducant: creduntque nullum aliud manducationis genus ad salutem utile esse posse. quod & omnes vestri semper fassi sunt.

Ad II. ἔνστασιν de sacrificio in Ecclesia Christiana.

VEteris Ecclesiæ Patres sacrificium in religione Christiana unum agnovisse, quod in locum successisset omnium legis Mosaicæ sacrificiorum, neque ignorat Rex, neque negat. Sed hoc sacrificium nihil esse aliud contendit, nisi commemorationem ejus, quod semel in cruce Christus Patri suo obtulit. Quare B. Chrysostomus, quo frequentius nemo hujus sacrificii meminit, in nonum caput Epistolæ ad Hebræos, postquam θυσίαν nominasset, continuo subjungit, sive explicationis, sive etiam correctionis loco, μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν θυσίας. illa locutio μᾶλλον δὲ, quam vim habeat, scis ipse omnium optime. Sæpe autem Ecclesia Anglicana professa est, de verbo nullam se litem moturam, si modo impetrari a vobis posset, ut pristina fide in integrum restituta, quæ contra usum veteris Ecclesiæ a vobis usurpantur, tollerentur. Nam Eucharistiæ celebrationem sine communicantibus, & universam illam privatarum Missarum nundinationem, multis etiam vestrorum Theologis damnatam, certum est a perversa doctrina de hoc sacrificio originem habuisse. Quod autem ad extrahendas defunctorum animas e flammis Purgatorii sacrificia Missarum exiguntur, & quidem sæpe repetita; otiosorum hominum & simplicitate populorum ad quæstum suum impie abutentium, delirium esse, Rex non dubitat. Tollantur hi & similes his alii crassi fœdique abusus, qui apud vos obtinent: ab Ecclesia Anglicana, quæ in sua Liturgia expressam sacrificii mentionem habet, facile impetraveris, ut in veteris Ecclesiæ usu acquiescat. Quamobrem Serenissimus Rex quum nuper ei essent narrata, quæ paullo ante in celeberrimo conventu Dominicanorum docte fuerant a te disputata, de duplici sacrificio, expiationis nempe, & commemorationis, sive religionis; sibi quoque idem probari, multis audientibus pronuntiavit; & nunc etiam ut hoc ipsum tibi confirmarem ejus Majestas me jussit.

Ad III. ἔνστασιν de precibus pro mortuis.

COnsuetudinem esse vetustissimam, ut in publicis Ecclesiæ precibus commemoratio fiat defunctorum, & quies illis petatur a Deo, qui in pace Ecclesiæ sunt mortui; pauci hodie ignorant, nedum Serenissimum Regem hoc fugiat. Eum morem a charitatis vehementia esse profectum, non videtur ambigendum. Sed & fidem suam de futura resurrectione, vetus Ecclesia eo pacto approbavit.

Hunc

Hunc ritum Ecclesia Anglicana etsi non damnat in primis seculis, hodie tamen sibi non putat retinendum, idque propter caussas & plurimas & gravissimas. nonnullas de multis hic attingemus. Prima omnium est, quia sine ullo præcepto supremi in Ecclesia sua Legislatoris Christi, primo fuisse eum morem introductum, habet persuasissimum: neque hactenus contrarium hujus a vestris doctoribus potuit demonstrari. Quare etsi non tantum sibi sumit Rex, sicut in Monitoria sua dudum est protestatus, ut veteris Ecclesiæ usu probatum institutum ausit condemnare: nihil tamen dubitat ejus Majestas, Ecclesiam suam nulla ejus necessitate hodie teneri. Nam quicquid est, quod hac in parte veteres fideles fecerunt: id omne Rex ad illud caput utilium vel licitorum refert, de quo in secunda observatione est dictum: ad ea certe quæ absolute necessaria sunt, nulla ratione persuadebitur, hunc ritum pertinere. Unde enim illa necessitas? non ex lege Dei, qui hoc nunquam imperavit. Si ab eo fonte non est, nulla profecto est. Posuimus enim sola illa ad salutem necessaria existimari debere, quæ aut expresse continentur in verbo divino, aut necessaria consecutione inde fuerint deducta. Quorum neutrum hic locum habet. Ea vero quæ vetus Ecclesia, sine ulla necessitate aut credidit aut fecit, libera hodieque nobis esse debere, antea dictum est. Secunda ratio est, quod licet fateatur Rex hanc consuetudinem antiquissimos auctores habuisse; a principio tamen & temporibus Apostolicis, unde omnis Ecclesiæ antiquitas repeti debet, sic factum esse, nemo ad hanc diem potuit probare. Accedit quod preces, quæ olim fiebant, & modo & fine multum ab iis differebant, quæ fiunt hodie & docentur. Tertiam rationem adjicit Rex, quod ubi semel preces pro defunctis admissæ fuerunt in Ecclesiæ ritus, mox pudendorum errorum & plus quam anilium superstitionum caterva ingens agmine facto in Ecclesiam irrupit. Judicent vero æstimatores æqui, utris potius Catholicorum appellatio sit deneganda; Regine & subditis ipsius, qui rem nulla necessitate introductam, propter insecutos errores desinunt usurpare, aut jam sibi licitã putare: an vestris hominibus, qui omnes superiorũ seculorũ, quamvis fœdos & perniciosos errores, sophisticis cavillis mira pertinacia defendere malunt, quam corrigere.

Ad IV. utrum de invocatione Sanctorum.

DE Sanctorum invocatione Ser. Rex dicit idem, quod de precibus pro defunctis. A tenui principio, quod nemo jam nescit; res postea magnum incrementum cepit: donec tandem eo ventum, ut superioribus seculis (atque utinam nunc quoque mul-

tis in locis non idem fieret) populus Christianus plus fiduciæ & præsentis auxilii spem certiorem poneret in Sanctis, quam in ipso (nefas dictu) Servatore: qui ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ut salutem hominibus, hostibus suis pararet, ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Et quum Dominus ipse, quæ est illius omnem superans admirationem bonitas & clementia, in Euangelio, suavissimæ dulcedinis verbis ad se miseros peccatores vocet, *Venite ad me*, inquiens, *omnes qui laboratis & ego reficiam vos*: extitere tamen perverse ingeniosi doctores, qui invitationem adeo blandam inutilem conarentur reddere: & unicum apud Deum Patrem humani generis advocatum, terribilem & semper immitem depingentes, miseris hominibus persuaderent, nullum ad Christum sine intercessione plurium advocatorum aditum patere. Fuerunt etiam qui palam docerent, justitiæ severitatem Christum sibi reservasse, gratiam & misericordiam beatissimæ Virgini reliquisse. Tum autem officia inter Sanctos & curationes solertia admirabili, ne dicam superstitione detestabili, sunt distributæ. Et olim quidem suffragia illorum duntaxat expetebantur, ut sua gratia apud Deum intercederent; postea vero etiam libris repletus est mundus, qui proprie pertinerent ad hujus illiusve Sancti cultum, & formulas docerent petendi ab eo necessaria. Igitur in locum Psalmorum, quem libellum divinum omnes olim Christiani, viri fœminæ, senes juvenes, divites pauperes, docti indocti, perpetuo in ore & manibus habebant; successerunt Horæ B. Virginis, & Legendæ, sive potius fabulæ ut plurimum, impiæ ac deliræ, (de veris Martyrum historiis non loquor) & similes quisquiliæ. Parum est quod excussus est de manibus fidelium tam divinus, tam necessarius libellus: nisi esset repertus, qui ad honorem B. Virginis Psalmos omnes transferret, omnia illi tribuens, quasi inter Deum & hominem κτίστην & κτίσιν nihil interesset, quæ spiritu prophetico de unico filio Dei fuerant prædicta. Serenissimus Rex gloriosissimam Virginem Matrem Dei, prædicat beatissimam; neque dubitat in supremum honoris gradum esse evectam, qui humanæ creaturæ a Deo creatore potuit tribui. Perplacet etiam illi quod Ecclesia Anglicana memoriam B. Virginis certis anni diebus concelebrat. Sed nullis technis ab ejus Majestate hodierni Sophistæ expresserint, ut quod diximus B. Virginis Psalterium approbet, aut omnino ferat. Nam Cardinalem Bellarminum, qui nuper defendit, ne vestris quidem hominibus, qui sensum pietatis non plane exuerint, probari, Sereniss. Rex autumat. Hisce morbis intercutibus quum letaliter prope jam Ecclesia Romana laboret: demiratus est Rex, quod

quod in tua, illustrissime Cardinalis, epistola legit, invocationem Sanctorum quæ hodie a vestris usurpatur, primitivæ Ecclesiæ temporibus fuisse in usu. Breviter igitur respondet: primis nascentis Ecclesiæ temporibus, alium præter unum Deum Opt. Max. fuisse orari solitum, demonstrari omnino haut posse. Nullum ejus rei præceptum extare in verbo Dei; nullum penitus exempli alicujus vestigium. Solus Deus adorabatur, solus orabatur per filium suum unigenitum, Mediatorem inter Deum atque homines unicum, solum, μονώτατον. postea morem esse introductum orandi ad memorias Martyrum: ac paullatim cepisse apostrophas fieri ad Sanctos, extra Dei cultum: optari etiam & vota fieri, non ad illos quidem primo, sed ut illi Deum orarent. Quod si hac fine exempla nova stetissent, ne Rex quidem illorum temporum consuetudinem vehementer reprehenderet: certe non ita damnaret, ut quod postea receptum est moribus. Beatos enim Martyres & alios Sanctos, cum Christo, capite utriusque Ecclesiæ, triumphantis & militantis, nunc regnantes, veneratur ipsius Majestas, eosque pro necessitatibus Ecclesiæ assidue orare non dubitat: precesque ipsorum non esse inutiles firmiter credit. At quo auctore & quasi sponsore credatur, orantium preces ab ipsis audiri, ac propterea pro Diis penatibus & tutelaribus eos esse habendos, id vero nescire se ingenue fatetur. Quamobrem quæ deinceps post prima secula sunt secuta, mirifice Rex improbat. Per gradus enim ad ea perventum est quæ modo dicebamus: & quæ Ecclesia Anglicana cum summa impietate esse conjuncta, non veretur affirmare. Quod si in Patribus quarti seculi exempla reperiuntur alicujus invocationis, (& quidem reperiuntur, neque hoc Rex nescit) fuit hoc nempe deficientis antiquæ simplicitatis & mali jam gliscentis indicium; ejusmodi tamen mali, quod nullo pacto cum iis sit conferendum, quæ hodie in Ecclesia Romana, & ferre, & doceri, atque defendi cernuntur. Postremo seculi illius morem inter utilia aut licita si admiserunt pii Patres: at inter absolute necessaria ad salutem, nunquam profecto posuerunt. Atqui de his, non de illis, proprie sermo fuerat institutus. Et de quatuor quidem objectionibus adversus Liturgiam Anglicanam propositis hactenus;

Putat vero Rex, consulto factum esse a te, ut ex omnibus, quæ in ipsius religione minus probabas, ea potissimum seligeres, quæ ad synaxes pertinent. Nam communio inter fideles, in publicis maxime pietatis exercitiis est posita: atque hoc est optatæ bonis unionis vel præcipuum coagulum. Quare si de hac saltem re inter Christianos hodie conveniret, nihil vetaret, quo minus invicem populi Europæ

communicarent: facta interim Doctoribus S. Theologiæ facultate, ut dogmatum aliorum veritatem in scholis placide inquirerent. Quod quidem valde esset optandum: & hoc semel posito fundamento, bene de cætero, cum auxilio Dei, videri posset sperandum. Propterea Serenissimus Rex, tuum hac in parte judicium apprime laudans, faciendum putavit, ut ipse etiam ex iis quæ in Liturgia vestra reprehendit, quædam hic adnotaret. Quod si propter illa quatuor, quę ipse in Liturgia Anglicana desiderasti, justa satis caussa est, ut tibi quidem videbatur, cur qui illa utuntur nec credantur nec dicantur Catholici: viderit tua illustris Dignitas, quid de Romana Ecclesia Regem pronuntiare oporteat: in cujus Liturgia (nam alias partes religionis vestræ Rex nunc omittit) tam multa pii viri dudum observarunt, verbo Dei & veteri fidei Catholicæ palam repugnantia: quæ tamen defendere hodie, in hac luce veritatis, Romanus Pontifex mavult, quam emendare. Et poterat quidem Rex nullo negotio, plurimos hic commemorare Liturgiæ Romanæ gravissimos errores: sed placuit ipsius Majestati quatuor duntaxat afferre, quæ tuis illis quatuor, de quibus diximus opponit. Primum esto, Linguæ ignotæ usus, contra Pauli admonitionem & primitivæ Ecclesiæ praxin: quæ nihil habuit antiquius in suis synaxibus publica utilitate, & audientium ædificatione. Itaque verti S. Scripturam in omnes linguas Patres curarunt, & ut notat Epiphanius, *ἑρμηνευτὰς* habuerunt, qui si opus esset, linguam in linguam verterent *ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν*, inquit ille: hoc est, cum scripturæ populo legebantur. Sane vulgo fuisse intellecta quæ recitabantur, vel illud unicum evicerit, quod in singulis fere Patrum Græcorum & Romanorum homiliis occurrit, *ut audistis legi*, vel, *ut hodie lectum est*: quod hodie si vestri concionatores dicerent, ridicule facerent. Nam si quę leguntur e libris divinis, nihil eorum miser populus intelligit: qui tamen multo magis hodie, quam olim opus haberet, saltem in Ecclesia verbum Dei cum recitatur intelligere. Veteres enim cogebant unumquemque, ut libros sacros domi assidue legeret: qui nunc sub anathematis pœna vetantur attingi sine venia: adeo ut inter libros prohibitos primum locum libri sacri, & a Deo profecti, horrendum dictu, teneant. Non ignorat Rex, etiam inter vos reperiri Bibliorum versiones in linguas vulgares. sed docuerunt ejus Majestatem Sacerdotes Angli, qui Duaci sacram paginam in sermonem Anglicum verterunt, ab invitis vobis esse expressas illas versiones, *importunitate hæreticorum*, ut loquuntur Duacenses. Nam illis velle Dei verbum sobrie & reverenter legere, hæresis est. Neque ignorat Rex, quum in Gallicum idioma Renatus Benedictus presbyter Biblia vertisset, quan-

tum

tum illi molestiarum eam ob caussam, Romani Pontifices exhibuerint: qui etiam semel, literis ad Episcopum Parisiensem datis, id agere eum jusserunt, ut omnes Gallicæ librorum Sacrorum versiones, de manibus populi tollerentur. quod & factum procul dubio fuisset, si nulli in Galliis Protestantes extitissent. Nuper etiam legebat Serenissimus Rex in libro Angli cujusdam presbyteri Pontificii, preces incognita lingua conceptas, nescio quid majoris efficaciæ habere, quam si intelligerentur. quod insulsissimum delirium ab ethnicis primo excogitatum, hodie non est illius presbyteri proprium. Sic olim Valentiniani hæretici Hebraicis verbis vulgo ignotis in suis mystagogiis utebantur, ut plebi imperitæ admirationem & stuporem excitarent, atque ut ait Eusebius in quarta Historia, ὡς τὸ μᾶλλον καταπλήξαι τοὺς πληθύας. Secundus error esto, sacræ Eucharistiæ mutilatio contra institutionē Christi, exemplum Pauli, & praxin continuam Ecclesiæ in publica synaxi, per annos minimum mille, fatente etiam Cassandro, viro eruditissimo. Tertio loco sunto Missæ sine communicantibus, item privatę atque angulares. Jam ante dictum, originem hæc habuisse e perversa doctrina de sacrificio in Ecclesia Christiana. Restituantur vetus fidés, vetus praxis. Quarto loco profert Rex, imaginum hodiernum usum, cultum atque adorationem. Fatentur abusum etiam Patres Tridentini: & Catechismus Romanus quædam utiliter monet. Quid refert? manet error, probatur, defenditur, & gliscit in dies. Omittit Rex adorationem Sanctorum atque invocationem. Ut fit hodie, excusari res non potest, non debet. corrigantur, non autem excusentur, quæ palam cum lege Dei & usu primitivæ Ecclesiæ pugnant. Omittit reliquiarum adorationem religiosam, quæ & docetur hodie & exhibetur, ut res necessaria; aut plurimum certe ad salutem conducens. Accedit rei absurditas intolerabilis: ut cum falsæ reliquiæ pro veris obtruduntur; aut palam ridiculæ: ut cum lacrimæ Christi ostenduntur, aut lac B. Virginis, & id genus alia. Omittit licentiam concionantium, extra Dei verbum aberrantium, quibus lex poni debuerat, ne ullam populo doctrinam proponerent, velut ad salutem necessariam, quæ ex oraculis divinis non sit hausta, & primævę antiquitatis fidei consentiens. Ea namque est illa ὑγιαίνουσα διδασκαλία, quam tot locis Apostolus commendat. Hac lege semel sancita, ruent sponte sua, quæ hodie in Ecclesia Romana fiunt permulta: ruet doctrina de indulgentiis: ruet putidum illud commentum de pœna intensiva In Purgatorio: ubi multa annorum millia in una minuta comprehendi docentur, vi pœnæ istius intensivæ: ruent illæ in precibus ad Deum inanes battologiæ, quæ sibi non placere,

Christus ipse nos docet: neque amplius credetur magnum esse meritum, si quis Rosarium suum, aut alias preces vel Psalmos, ignota sibi lingua decies, vicies, quinquagies, centies repetat. Istis incommodis, & similibus aliis si esset a vobis prospectum, cur ab Ecclesię vestræ synaxibus Dei timentes viri putarent sibi abstinendum, nulla fortasse amplius satis justa caussa restaret. Ne illud quidem prætermittendum sibi Rex putavit, quod sub finem tuæ epistolæ habetur. Scribis enim, de Romano Pontifice nolle te verba facere: quum vel mediocriter in historia Ecclesiastica versatis compertum sit, primorum seculorum Patres, Concilia & Imperatores Christianos, primas illi semper detulisse, & præcellentis dignitatis prærogativam, in omnibus negotiis, ad religionem aut Ecclesiam spectantibus: atque hoc solum exigere Ecclesiam vestram pro articulo fidei credendum ab iis, qui communioni suæ se adjungunt. Ad hæc respondens Rex, fidem tuam appellat, illustrissime Cardinalis, petitque a te, ut animo reputes facta Romanorum Pontificium ab annis fere septingentis. Non vult ejus Majestas Camarinam illam nunc movere; scire tamen te cupit, plane sibi fide certa notum atque exploratum esse, hodiernos Pontifices ejus Sedis usque adeo primorum Paparum esse dissimiles, fidei integritate, proposito vitæ, & totius administrationis forma ac scopo; ut longe iniquissimum putet, rebus sic stantibus a prioribus seculis ad præsens tempus trahere argumenta. Reddatur Ecclesiæ sua pristina forma, & tot nova jura olim inaudita penitus tollantur. Denique rebus ipsis probet Romanus Pontifex, non suam se, verum Dei immortalis gloriam quærere, & populorum pacem, concordiam ac salutem sibi esse curæ: tum Serenissimus Rex, quod in Monitoria sua dudum est protestatus, sine cunctatione primas illi deferet, ipsumque πάσης τῆς ἐκκλησίας προεδρίαν, cum Gregorio Nazianzeno, dicet non invitus. Nunc de illa Sede quid Ecclesia Dei statuere debeat, imprimis autem Reges ac Principes, vel teipsum Serenissimus Rex fert judicem. Non enim ignoras, quam multi quotidie & Roma, & ex omnibus jam Europæ angulis subinde libri prodeant, ad temporalem Papæ potestatem, sive potius omnipotentiam, & in Reges, Principes, ac populos Orbis terrarum universos ἀπόλυτον μοναρχίαν stabiliendam. Non ignoras, Cardinalem Bellarminum super illo argumento ea nuper scribere, & statim a morte Henrici Magni publicare esse ausum, quæ omnes boni etiam e vestris sunt detestati. Boni, inquam, & pii sunt ubique locorum detestati: at complices ejusdem conspirationis, ceu profectum oraculum ex ore Pontificis, qui errare non potest, tota voluntate suscipiunt, & pro virili sua multi defen-

dere conantur. Itaque Jesuitæ Ingolstadienses, in recente libro, quem adversus Johannem Gordonium Decanum Salisburiensem, virum nobilissimum & doctissimum ediderunt, ex illo Bellarmini scripto non secus argumenta ducunt; quam si ea esset omnium Catholicorum constans & consentiens opinio. At cogitet quæso tua illustris Dignitas, quid simile primæva Ecclesia viderit, quo tendat hic vesanus furor: diligenterque apud se expendat, in quantum ruinæ ultimæ periculum Ecclesiam Christi conjiciant, quicunque ea, quæ hodie fieri docerique videmus, probant aut ferunt. Nam ut hoc solum dicam, de reconciliatione dissidentium Ecclesiæ membrorum, quamdiu apud vestros ea manebit rerum facies, & factæ divisioni esse præbita occasio negabitur, vel cogitare merus fuerit stupor, mera stultitia. Ultimum illud erat in tuis: paratum esse te, perspicue demonstrare, quam bene in articulis hodie controversis, Sedibus Patriarchalibus quæ adhuc supersunt, cum Romana Ecclesia conveniat. Verum eo labore posse te supersedere Serenissimus Rex autumat. Scit Rex, sciunt alii omnes, harum rerum paullo saltem curiosiores, non solius Occidentis, sed etiam Orientis, Septentrionis ac Meridiei Ecclesias, ab aurea simplicitate primorum seculorum longe discessisse, ac longius etiam fortasse multo quam par erat: nisi quod prædictam in divinis oraculis defectionem a priore fide, evenire fuit omnino necesse. Scit etiam apud illos populos, ritibus ritus subinde esse accumulatos, & hominibus superstitiosis nimium ubique ab annis mille & amplius licuisse. At enim cum de reformanda Ecclesia Dei agitur, non hoc, opinor, quæritur, quid hodie Orientalis Ecclesia, aut Moschovitica, vel aliæ credant faciantve: sed id potius quæritur, quid ab initio docuerint Apostoli, quid eorum temporibus, & proxime secutis Ecclesia universalis usurparit. Illud est illud exemplar, quod omni amota exceptione, sequi velle se Rex ingenue atque ex animo profitetur. Quanquam ne istud quidem rerum Ecclesiasticarum periti cuiquam concesserint: doctrinam Ecclesiæ Romanæ per omnia hodie congruere cum doctrina, quæ in Ecclesiis aliorum Patriarcharum jam obtinet. Ne de cultu statuarum hodierno, igne purgatorio vestro, præcisa celibatus observatione, aut Romani Pontificis infinita potestate, etiam supra Concilia, similibusve aliis articulis quicquam hic dicam: certum est, in ipsa S. Eucharistiæ mystagogia multum diversos esse Græcos a vobis Romanis: adeo ut non dubitarit Marcus Ephesi Archiepiscopus de Missa Romana loquens affirmare, ipsam in maximi momenti rebus, cum verbo Dei, & antiquis Liturgiis pugnare: [illegible] (ait) [illegible]

[illegible]

παραδεδομένας ἐκθέντες, ἢ ἐξηγήσαντες, καὶ αὐτὸ τὸ δεσποτικὸν ῥῆμα καὶ αὐτὰς τὰς ἐκείνων φωνάς. eos autem qui ritus Romanos hac in parte defendunt, idem Marcus pronunciat ἰλιγγιῶντας δικαίως τῆς θείας ἁγιστείας, καὶ τῆς εἰς βάθος πεσόντας. Sed hæc impræſentiarum ſatis. Habes, illuſtriſſime Cardinalis, expoſitas cauſſas, cur Sereniſſimus Magnæ Britanniæ Rex etjam poſt epiſtolam tuam lectam, Catholicum ſe eſſe, & Eccleſiam ſuam Catholicam, miſericordia Dei fretus, credere, & certo affirmare non vereatur. Qui ſi infinito quodam deſiderio adjuvandæ publicæ concordię non flagraret, aut te eſſe alienum ab eo propoſito judicaret, hujus reſponſionis labore profecto ſuperſediſſet. quum pręſertim ejus Majeſtas quotidiana veſtrorum hominum facta ſcriptaque ad animum revocans, prope jam habeat ratum & fixum, ſicut ante dicebamus, nullam per illos jam ſupereſſe amplius ineundæ concordiæ neque ſpem, neque rationem. Tueri namque omnia eſt illis propoſitum, non proficere in melius, & ſeria rerum depravatarum emendatione, piorum animos ſibi conciliare. Quo in propoſito quandiu veſtri pergent, neque ullum antiquitati aut veritati locum dabunt, ſemel profitetur Sereniſſimus Rex, nihil ſe illos morari, neque ullam ſibi communionem cum Eccleſia Romana, unquam futuram. Quod ſupereſt Dominum Jeſum veneratur ipſius Majeſtas, ut quas in te largiter contulit animi dotes excellentes, ad ſui nominis gloriam & utilitatem Eccleſiæ velit ſemper dirigere. Vale, illuſtriſſime Domine. Londini v. Eidus Novemb. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCCXVII.

IACOBO BONGARSIO.

Accepi nunc ipſum quas Paulo Stephano meo dederas: & ſimul cum iis faſciculum librorum aliquot. Literis tuis hiſce meis reſpondebo: pro libris quid poſſum aliud, niſi gratias tibi agere & habere multo maximas? Ego vero id facio: & ex animo quidem prorſuſque medullitus. En erit unquam ille dies, cum ego luculento aliquo teſtimonio meum in te amorem ſummum teſtatum tibi facere atque adeo omnibus potero. Tuus certe ſum, ære tuo tibi quęſitus, partus, mancipatus. Sed quid ad te redibit inde boni aut commodi? nempe, ut quæ in me ſingulis prope diebus confers beneficia, male ea collocata ne putes, quippe in rem tuam: quæ ut indies augeſcat, creſcat, melior fiat, tua intereſt non parum. O ſi mihi unus item & alter amicus! forem brevi ad illa quæ paro inſtructior & paratior.

ratior. Sed quo rarior in terris avis est amicus perfectus, & qui tanti nominis mensuram impleat; eo pluris tua mihi facienda merito, Bongarsi charissime, amicitia. Accepi igitur & Nicephorum pridem: & hisce proximis nundinis quicquid per varios tabellarios librorum & literarum misisti. quorum omnium gratia, grates tibi quas maximas potui binis literis egi: alteras P. Sabaterio Lutetiam misi, quoniam te illuc brevi putabam profecturum, alteras Melchioris Junii, disertissimi viri, filius qui hic est promisit se traditurum homini certæ fidei. Mitto ternas quas proximo mercatu dedi: quarũ primas puto periisse, quibus adjectum nescio quid fuerat nostrarum in Theocritum nugarũ. simul epistola ad Rittershusium & libelli ejusdem exemplar unum. De notis ad de pallio judicium meum libere scripsi proxima epistola. quod nostras petis notas: obsecro te, serio loqueris an per jocum? hoc potius putem: tamen quasi aliter res habeat & ex animi sententia id me roges, morẽ geram voluntati tuæ. Igitur ternas exspecta cis dies paucissimos: unas de Polybio, alteras de eo libello Tertulliani, tertias de Aristæneto. Viden' ut otio tuo abuti parem? Deus te servet, vir amicissime. Gen. raptim a. d. III. Non. Majas CIↃIↃXCVI. Celasti me versionis Aristæneticæ autorem, & in incerta conjecturarum me conjecisti. Puto autem Josiam Mercerum esse, non alium, qui id stadium adeo feliciter decucurrit. Quisquis sit, in partem amicitiæ illius venire tecum vehementissime cupio.

EPISTOLA CCCXVIII.

EIDEM.

ITane etiam isthuc de morbo meo fama pervenit? etiam vos ea cura sollicitos habuit? illa quidem vana certe non fuit. Nam repente ceu turbo aliquis in me incubuerat vis morbi sane ἀτλήτου ϗ ἀφόρου, nisi Deus & medici brevi succurrissent. Ei valetudini choleræ nomẽ est apud medicos: ut mirer illi me, hominẽ ab ira alienũ & felle, adeo fuisse obnoxium. quod enim scribit Celsus, non esse mirandũ si primo impetu æger tollatur violentia morbi, id mihi ὀλίγου δεῖν evenit. Quod aliter acciderit, Deo gratię, Deo laus & honor. Tibi quoq;, vir amicissime, pro ista sollicitudine tua, cujus index epistola fuit quam modo accepi, gratias ago & habeo quam maximas. Equidem prostratus ita ἀθρόως omnibus viribus magnam spem animo conceperam missionis honestæ ab hac statione, in qua summus omnium rerum arbiter nos collocavit. Quoniam vero ad metam nondum pervenimus, neque adhuc stadium decucurrimus, fortiter ἐν τῷ ἀγῶνι pergam, & quæ pridem orsi sumus, Deo adjuvante, ad aliquem finem perducere conabimur. Enim-

vero jam prope illud tempus eſt, quo miſſionem meriti eſſe videamur, qui, ut cætera taceam, tot jam annis ſub matrimonii egimus jugo, quod tu necdum ſubjiſti. Quid vis tibi? quando legi naturæ parebis & ἀντὶ βροτῶν βροτοὺς ἐάσεις. Vetus poeta dixit: δύσκολος ἄμιγος. verius dixerim ego, δύσκολος ἅπας, ὁ τῆς ἀνθρωπίνης βιοτῆς χορός. Bene igitur factum, quod tandem hac de re ſtatuiſti, & diu tractum negotium perficere decreviſti. quo nomine ſimul utrique toto pectoris affectu gratulor, & ut ea res tibi tuæque non jam ſperatæ, ſed pactæ & ſponſæ, bene eveniat, ſupplex Deum Opt. Max. oro quæſoque. De Polybio, dic obſecro, vigilans an ſomnians illa ſcripſiſti? Næ omnes me Muſę amabunt, ſi ſerio non per jocum vel tu vel Pithœus ſponderitis. Age igitur, effice amabo, opus appareat & prius quam re confecta deſinere noli: languentem recrearis, jacentem excitaris, cunctanti ſtimulum admoveris: omnem denique, fateor, anſam excuſationum præcideris, ſi librum illum, cujus ſpem facis, in manus mihi tradideris. Scribam etiam ad clariſſimum Pithœum, ſimul erit otium & tabellarii copia. Interea lubet quod nuper ſum pollicitus, ſpecimen aliquod noſtratum in eum ſcriptorem obſervationum tibi exhibere. Longe enim opinione mea falluntur, qui putant vel Urſinum vel Lipſium ſic expoliſſe præſtantiſſimum illum auctorem, ut neminis opera ſit amplius neceſſaria. Prior ille quam leviter ea cura ſit defunctus noſti tu, vir eruditiſſime: poſterior neque totius operis illuſtrationem inſtituit, & in illa ipſa parte quam tanta cura tractavit, quæſo te, an ſemper ἀνοχίᾳ litavit? mihi quidem non videtur. ſed ſtatues tu melius, cujus eſt ſi ullius hodie iſtarum rerum propria cognitio. Ego miratus ſum ſæpe potuiſſe excidere Lipſio, tractatum quem ſuſcepit explicandum, e Polybii alio opere, non e ſexta hiſtoria, eſſe promptum. nam cur non habebitur ipſi auctori potius fides, qui tribus locis id diſerte teſtatur? At hoc leve, inquies. imo graviſſimum: leviter enim in Polybii verſione oportet eſſe verſatum, qui non animadverterit prudentiſſimum illius conſilium & ſcopum, cujus gratia in hiſtoria ſua de Ro. militia tanta diligentia tractaverit. Nollem etjam diſſimulatam ab eodem difficultatem, quæ in ipſo principio occurrit. Ait ſcilicet, Polybius ſtipendia legitima peditum fuiſſe olim vicena ſive annorum viginti: ſin gravius aliquid accideret, annorum viginti eſſe ſtipendia peditum. Quis ferat ita delirantem? neque enim delirare quid ſit ſcio, ſi hoc non eſt. Atqui verba illius ſunt ex interpretatione Lipſii: *pedites vicena ſtipendia explere oportet neceſſario in annis* XLVI. Paulo poſt: *Quod ſi quando res & circumſtans neceſſitas eo adigunt, debent pedites facere annua vicena ſtipendia.* Nos qui iſtud tam ſubtile non quimus

mus capere, duas rationes explicandi æstus nostri excogitavimus: putamus enim alterutro loco mendum esse in numero & legendum vel sic: τοὺς δὲ πεζοὺς εἴκοσι δεῖ στρατείας τελεῖν κατ' ἀνάγκην ἐν τοῖς τετταράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ἀπὸ γενεᾶς. Statim post; ἐὰν δὲ ποτὲ κατεπείγῃ τὰ τῆς περιστάσεως, ὀφείλουσιν οἱ πεζοὶ στρατεύεσθαι εἴκοσι πάντε στρατείας ἐνιαυσίους vel sic: τοὺς δὲ πεζοὺς ἓξ καὶ δέκα στρ. Mox: ὀφείλουσιν οἱ πεζοὶ στρ. εἴκοσι στρατείας ἐνιαυσίους. Prioris lectionis sententia est, fuisse in vetere Rep. Ro. ordinaria quidem legitima stipendia annorum XVI. extra ordinem vero propter necessitates Reip. interdum & XX. Hanc lectionem cum alia confirmant tum quidam e primo Annalium Taciti locus. narratur ibi milites tumultuantes post Augusti obitum inter alia hoc quoque flagitasse, ut stipendia redigerentur ad annos XVI. pro XX. Etsi autem non dicit Tacitus eum quondam fuisse modum legitimorum stipendiorum; est tamen verisimile veterem legem reposuisse istos & juris antiqui atque obsoleti mantelum suæ seditioni prætexuisse. Non te fugit hunc perpetuum esse seditiosorum hominum morem. Posterioris lectionis occasionem nobis præbuit Servius, qui plenæ militiæ fines annis XXV. terminat, ut videatur non absurde conjici inde posse ordinaria stipendia fuisse annorum XX. in majoribus Reip. angustiis XXV. Sed non est novum numeros esse depravatos, cum & Galenus sæpe de ea re queratur, & ne longe abeam paulo post aliud in Polybii verbis non dissimile mendum, quo loco scriptum est in equitum delectu explicando: τοὺς ἱππεῖς εἰώθασι διακρίνειν ἐπὶ τοῖς τετρακισχιλίοις διακοσίοις. legendum enim διακοσίους. Autor ipse Polybius cujus sunt in tertia historia hæc verba: τὸ δὲ στρατόπεδον πεζοὺς μὲν λαμβάνει περὶ τετρακισχιλίους, ἱππεῖς δὲ διακοσίους. neque dubium eam esse Polybii mentem, ut mirer Lipsium dissimulasse hæc verba in versione prorsus cate. Sed sunt & alia pertinentia ad equites Romanos, quæ nova luce opus habent. mihi enim adhuc nondum licuit videre ullius eruditi explicationem verborum Plinii e lib. XXXIII. cap. II. quibus affirmat *Ciceronis temporibus atque adeo per Ciceronem maxime natum esse Reipublicæ tertium illud corpus.* qua de re cũ erit plus otii, agam tecum pluribus; nam nunc quidem satis, opinor, nuginati sumus, ac patientia tua abusi, & alioque eramus nunc maxime occupati: erant enim literæ in Galliam scribendæ necessario. Adde quod hodie primum folium incipit edi Athenæi nostri, quod velit Deus esse felix & faustum. Non facile credas, quantum laboris improbissimi in eo negotio mihi sit exanclandum. Ea editio morabitur profectionem meam in Gallias, cum absque ea esset vehementissime cuperem Lutetiam excurrere. O si te comite, imo duce, id possem! vel hoc me stimulare satis posset, ut tibi omnibus rebus

omiſſis ad indictum locum & diem occurrerem. Verum hæc ἀρχῆς πέρα, neque enim tam felici fato natus ſum. Literas ad te meas quas Junio juniori tradideram, valde ſuſpicor periiſſe, & inique fero. nolim enim temere in aliorum manus venire quæ tecum garrio, ſemper quidem ἐχι[illegible]τρόφως, cæterum ſæpe etiam ἀπερισκέπτως. ſed perſuaſus ſum in te vetus dictum expetere, ὁ φίλος ἄλλος ἐγώ. Cum hæc maxime ſcriberem, rogatus ab uxore ſum, ut ſuis verbis te & nobiliſſimam tuam ſponſam officioſiſſime ſalutarem. Intellexiſſe enim ajebat ex literis D. Fequieres ad uxorem ſuam, D. de Chalonges pridem itineri ſe accinxiſſe, ut quoniam tibi pedem efferre e Germania non liceret, filiam ſuam ad te deduceret. quod ſi eſt, ſpero te priuſquam has legas, dulciſſimum illud jugum, quod tam diu detrectaſti, ſubiiſſe. Deus Opt. Max. cœpta tua omnia atque iſtud quidem maxime fortunet. Vale, virorum amiciſſime, Bongarſi erudiriſſime. Gen. a. d. XIV. Kal. Jul. CIↃIↃXCVI. Non diſſimulo apud te gaudium meum, cum ex tuis literis intellexi divinaſſe me, quis fuiſſet interpres Ariſtæneti. Macte tali amico & in hoc amore patere me rivalem lodes. De Ariſtæneto & Tertulliani de Pallio, maxime; nam & publice exponere eum libellum ſtatui σὺν Θεῷ. Quas miſiſti D. de Freſives inſcriptas, eas curavi omnes, proximis exceptis, quæ penes me ſunt adhuc, ſed non diu hæſuræ.

EPISTOLA CCCXIX.

EIDEM.

Libros quos muneri miſiſti mihi accepi ambos, Bongarſi amiciſſime. ſimul literas non unas ſed ternas proximis Argentinenſibus nundinis accepi Utrum prius laudem, diligentiam in ſcribendo, an magnificentiam in largiendo, haud ſcio: plurimum certe & hoc & illo nomine me tibi habes devinctum. Utinam iſtum erga te animum meum re tibi, non ſolis, ut hactenus, verbis facere teſtatum queam. Interea te oro, quæſoque, Bongarſi ſuaviſſime, ſpectes voluntatem quæ ſane eximia: non facultatem quæ oppido quam tenuis. Pervenere ad meas manus & tres illi libelli, quos miſiſti. Næ tu recte judicaſti, qui eam Peliſſonis opellam luce dignam cenſuiſti. idem eſt & noſtrorum hic omnium judicium. quo magis dolemus virum illum, a quo multa poterant egregia ſperari, ita immaturo obitu eſſe nobis ereptum. Θεοῦ δ' ἐτελείετο βουλή. Grata mihi quæ de Polybiana editione a Vechelis ſuſcepta narras. Serio affirmo tibi facturum in hoc negotio

quic-

quicquid præceperis: nam etsi non ignoro quanto id cum existimationis meæ periculo sit futurum, si tibi de meis viribus plus credam quam mihi: tamen quia ita velle te video, constitui voluntati tuæ morem gerere. cum hoc tamen si MS. librum mihi impetraris, si item alia præsidia, quæ scis tute plane esse necessaria. Scripsissem ad Cl. Pithœum: si illuc te putassem transiturum, cum in Gallias proficisceris. Dabo operam, ut alia via meæ ad ipsum literæ perferantur. Si Lutetiam veneris, ampliss. virum Jacobum Thuanum cæterosque amantes mei viros, quos summa observantia colo, plurima salute meis verbis impertiaris velim. Josias Mercerus in his, quem virum amo pridem juxta & colo. De ejus Aristæneto, deque Tertull. de pallio, satisfaciam ne dubita σὺν Θεῷ. In Athenæo nunc sum totus: nisi quod his diebus Suetonium relegi, & nescio quid in eum notarum aliud agens effudi. mittam proximis exemplum. Vale & me ama. Gen. Kal. Aug. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCXX.

EIDEM.

TUarum epistolarum nulla opinor periit, vir amicissime. plures enim accepi a reditu nostratium mercatorum e nundinis Argentinensibus. uni fuere adjecti tres libelli Patissoni. nam illas prętermitto, quas attulit D. Puis cũ duobus fasciculis librorũ Choulo & Patritio. Horum omnium egi tibi quas potui, non quas debui, proximis literis meis gratias: quid aliud tibi inpræsentiarum referam, ad manum nihil est. Ingratum tamen ne putaveris: sed animum potius intuere candidissimum tibique deditissimum. Accepi amplius quas juveni a Cornupt perferendas tradideras, quas item paulo post scripsisti quibus erant adjectæ aliæ ipsi Cornupt inscriptæ. Omnes salvæ sunt, omnes cum fide mihi traditæ. Novissimas simul accepi, illico pertuli ad Cornupt suas. Persuadeas velim tibi, eum ex tua commendatione esse mihi ac fore curæ. Video illum studiose interesse lectionibus Polybianis: quo fructu hoc minus scio, quia quam sit eruditus, non satis novi. probus certe & ingenuus ex vultu & verbis videtur. si erit occasio, faciam sciat quantum apud me ponderis tua commendatio habeat. De Polybio scripsi tibi superioribus hisce diebus, quæ nunc non repetam. Tu fac opus appareat, ego rem factam dabo. Suetonium relegi his diebus minore forma a nostris editum. ita factum ut appendiculam novam adjicerem. Videbis proximo mercatu σὺν Θεῷ

 incef-

incessit animum cupido iis scriptoribus, qui Tranquillo solent adjici, Spartiano, Lampridio &c. opem aliquam ferre. Ægrotare eos, & desiderare Medici manum, hoc te non latet. ipse quid præstare queam, moriar si satis adhuc scio. nec tamen in integro res est, nam quasi ex voto teneor. Quare advoco te in auxilium: fer suppetias, si me, si illos auctores amas. Scribam ea fine ad clarissimum par fratrum Pithœos, aliosque amicos: rogabo, vel libris vel consilio, vel observationibus suis juvent: ita spero fore, ut quod a me vix possem solvam ab amicis. Quæso te, habeas curæ hanc curam. Non dubito quin si adnitaris, aliquid nescio unde sis investigaturus magno futurum usui. ea tua felicitas, ea solertia est. De Panegyricorum editione, quæ a Puteano exspectabatur, quid spei reliquum, hoc quoque scire velim. Nam si ea spes decollavit, non patiar diutius in situ & squallore jacere eos elegantissimos scriptores. Servo enim tuum munus: hoc est descripta ex tuo libro quæ annotaveras. illam tamen utinam potius haberem! Inscriptiones quas repetis, mitto ecce tibi bona fide, hoc est, sine ullius scedulæ jactura. Vale vir amicissime & diutissime cum tua domina felix vive: hoc meum, hoc uxoris votum est. Genevæ Non. Aug. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCXXI.

EIDEM.

IGnarus ubi gentium esses, & quæ te haberent terræ, has nihilominus ad te, virorum suavissime, exarabam. malui enim perire mihi, si ita accideret, hanc opellam, quam committere ut officio defuisse videri possem. Boni tamen consules, si propter hanc animi incertitudinem, fuero in scribendo brevior. id nisi esset, suppetebat quamvis prolixæ epistolæ argumentum. parabam enim fidem meam apud te liberare, deque Polybio & Tertulliano multa eram tecum garriturus. Non te fugit, opinor, exponi a me publice illud ipsum Polybii fragmentum, quod Lipsius nuper edidit: in cujus opere illo quam multa quotidie observem, quæ mihi vel mea vel autoris culpa non satisfaciant, piget dicere. Quare ne dubita si subsidia librorum adfuerint, editum a me iri σὺν θεῷ excellentissimum illum autorem. Cur hoc tibi nunc scribam, non ignoras, si meministi quid ante sis pollicitus. Te amabo, opus appareat, & postea me vide. Scito autem ita me ardere visendæ Lutetiæ cupiditate, ut edito Athenæo, non si omnia me morentur, diutius tamen id iter sim dilaturus. Sed

enim

enim ista molitio nostra sic lenta est, ut pene suscepisse pigeat. nam si ita pergimus, ante annum finis attingi nequit. quo temporis intervallo fore ut canescam, imo senescam, non dubito. Qui potest aliter? um verum sit vetus verbum, τοὺς ποθοῦντας ἐν ἤματι γηράσκειν. Suetonium nuper minori forma a nostris editum relegi; ea occasione notulas adjeci quas cum ipso autore a Choneto accipies. Vale vir amicissime. Gen. a. d. VI. Kal. Sept. cIↄIↄXCVII. Scripsi nuper de suscepta editione Spartiani, Capitolini, &c. nunquam factum quicquam imprudentius, nulla enim ad manum adsunt tanti cœpi subsidia. Te igitur ex lege sanctissimæ amicitiæ nostræ convenio, adjuves laborantem, & eruas alicunde aliquid futurum usui. Pithœi fratres soli possunt regem me facere.

EPISTOLA CCCXXII.

EIDEM.

Simul in hæc loca veni, Bongarsi meus amor, habui antiquius nihil, quam ut amicos a quibus partim discesseram, partim longius recesseram, de felici itinere adventuque nostro facerem certiores. Scripsi igitur ad plerosque meorum Genevensium, tertius hic opinor jam dies est aut quartus. Ad te ne eadem scriberem, eo factum, quod præsidem amplissimum a Fraxinis mox me credebam posse invisere: quod quia hactenus facere non quitus sum; cursim hæc interea tibi exarari; ut & felicitatem mihi hujus itineris gratulareris, & certo scires, quo longiore nunc disjungimur intervallo, eo impatientius amari te a nobis. Enimvero, *Ante leves pascentur in æthere cervi,* quam noster hic amor aut mutet, aut nutet, nedum minuat. Sola est quæ sanctissimæ amicitiæ, pridem inter nos coalitæ, vincula sit resolutura mors. Mors sæva, crudelis, & (absit verbo impietas) ἄκαιρος: quæ nuper maximum virum Petrum Pithœum nimis, ah nimis cito nobis eripuit. O tristem & lugubrem casum! qui solus propemodum literarum dignitatem hodie sustinebat in Galliis, eripitur is nobis! Lugduni cum essem, literas super ea re lacrimarum plenas a præside amplissimo D. Thuano & clarissimo Gillotto accepi; quæ me ὀλίγου δεῖν αἰδῆ ποιῆσαι. Accepi simul & a fratre Francisco Pithœo, quibus mihi suum offert Polybium. rescripsi in ipsa navi, facturum rem gratissimam, & reip. nisi animi fallor, haud inutilem. Si quid ad illum literarum dederis, animos addas velim, & ut omnes moras tollat horteris. Vale Bongarsi nobilissime. Mompelii Non. Jan. cIↄIↄXCVII.

Quas

Quas discedens Genevæ ad te scripsi puto fuisse tibi redditas. Tuas ad Præsidem a Fraxinis heri traditas a me scito familiari ipsius atque intimo.

EPISTOLA CCCXXIII.

EIDEM.

EX literis amicorum intellexi nuper, nobilissimam sponsam tuam diem suum ante nuptias Argentinæ obiisse: teque ex ejus obitu, pro eo ac par erat, summum dolorem percepisse. Non miror, Bongarsi amicissime, tanto & tam inopinato casu tangi te ac prope dejici. Homo non sit, quem non moveat & afficiat tristis adeo res & mors ita intempestiva. Me certe pupugit hic nuntius, & ad ejus auditionem vix lacrimas tenere fui potis. Pridem enim est, cum Stoicorum ἀπαθείας renunciavimus, ac suas eam res habere jussimus. Nobis placet μετριοπάθεια, displicet ἀπάθεια. quam vix putamus in hominem natum posse cadere, οὐ μὴ γὰρ ἱερὸν ἀνθρώπων: & velimus nolimus dum hominem fungimur, humanos animos geramus necesse est. Quæ non eo a me dicuntur, ut luctum hunc tuum accendam & augeam. verum ea fine potius, ut animum meum atque amicitiam tibi probem. Est enim veræ amicitiæ τοῖς αὐτοῖς χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι. Sed vin tu, Bongarsi nobilissime, te respicere? neque enim longa dies exspectanda tibi est, quæ dolorem hunc minuat & te officii tui admoneat. Quo enim literę nobis, si tempore necessario nihil nobis prosunt? fac igitur, vir doctissime, veniat tibi in mentem eorum quæ adversus ægritudinem disputata, in scriptis veterum sapientum pridem legisti. Intelliges ex facili, quam nihil sit, cur τὴν μακαρίτιν illam lugeas. ut interea de præsenti nostræ Galliæ statu nihil dicam: quam vides & pro singulari tua prudentia agnoscis, certo scio, ita affectam ut pro conclamata habenda videatur, nisi aliquis Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, quod vix sperandum, brevi adfuerit. Qui igitur tantum imperium ruere & lento igne consumi ac perire vides. unius mulieris interitum miraberis aut feres ita graviter ut συγκλασθῆναι nolis? Tu vero non facies, Bongarsi amicissime: sed Deo potius te tuaque regenda tuendaque committes atque permittes. Vale & me ama, qui te pereo. Datum Mompelii a. d. VIII. Kal. Apr. CIƆIƆXCVII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXXIV.

EIDEM.

ETiamne in illud niveum pectus tuum nostri penetravit oblivio? Sapientis, ajunt sapientes, non est dicere, οὐκ ἂν ᾤμην. ego vero fateor suspicatum esse me nunquam, fore ut tam raras ab amicis literas acciperem. Sperabam enim vel Lugdunensi vel alia qua via posse me tecum, Bongarsi amicissime, & cæteris amicis isthic meis literarum exercere commercium. Atque ego in scribendo negligens profecto non fui. fortasse neque tu fuisti, sed omnis penes tabellarios culpa, qui literas parum bona fide curare soliti. Equidem conscius mihi sum, postquam in Volcis Arecomicis pedem posui, quinas aut senas dedisse ad te literarum. Vix binæ tuarum in meas adhuc venerunt manus. posteriores habuere conjunctas, quas ad Præsidem Canajum scripseras: quasque ipse ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα ante quindecim dies eidem tradidi. Venerat enim huc magnus ille utriusque nostrum amicus: partim ut negotia quædam sua curaret, partim ut amicis valediceret brevi Lutetiam iter instituturus. Erat & tertia caussa, quæ illum huc adduxerat. Expertus enim ante annum dolorem in alterius pedum articulis, ac bis ab eo tempore repetitus, ad nostros medicos quæstionem detulit, ecquod genus id morbi esset. podagram enim esse, licet suspicaretur, vix tamen adduci posse ut crederet. Responderunt Asclepiadæ uno consensu omnes, nondum liquere sibi de hujus morbi natura aut nomine. adhuc igitur exspectandum, priusquam in album ποδαγρικῶν referretur. Ita rediit Præses domum prorsus incertior quam dudum, fere tamen persuasus meram & γνησίαν ποδάγραν eam esse. Tuis ille discedens non respondit, sperans se cis paucos dies Lutetia literas ad te daturum, via & tutiore & breviore. Nutat & nostra valetudo per multos jam menses. urget enim nos destillatio molestissima & contumacissima. docemus tamen & studemus, scribimusque aliquid semper. Typographum hic habemus, cujus opera utamur, nullum. qui adest, Græcis literis caret. Pergemus tamen nihilo segnius ac vel Lugdunum vel Lutetiam nostra mittemus, vel Basileam ad Auberium. Sed de his plura proximis literis. Vale Bongarsi amicissime & clarissime. Monp. Id. Jul. CIƆIƆXCVII.

EPISTOLA CCCXXV.

EIDEM.

* * Je ne sçay que diront les Doctes de par de là de mon livre: mais pourveu que in tam jejuna & scholastica scriptione, vous y ayez trouvé quelque chose a vostre goust, ce m'est assez. Unus enim tu mihi ἀντὶ μυρίων. Si je jouissois de pleine liberté, vous sçavez ausquels estudes je me plairois. Escrivant ce mot de preface qu'ay fait, je ne sçay comment ma plume s'est esgareé à dire un mot de ce Satanique livre que m'aviez donné, & qui est maintenant entre les mains de Monsieur de Rosny: d'autant que le Roy en ayant ouy parler, il avoit esté instruit par son Cotton, que tout ce qu'on en disoit, estoit faulx, & l'a hardiment soustenu Jesuitica fronte a Monsieur Servin en presence de sa Majesté. Tellement, que si mon livre, qui des long temps trottoit par la ville, ne se fust en fin trouvé, la verité estoit mesme en cela triomphée. Tant ces bons peres ont familier de combattre pour le faulx, & qui pis est, vaincre en defendant le mensonge. Je n'ay voulu dire qu'un mot, & ce touchant les lettres, laissant pour le present ce qui est le plus abominable en cet escrit là, lequel je desire de sçavoir, si on a tellement supprimé, que les foires de Francfort ne doibvent rien grossir. Il importe, ce me semble, que ce monstre la soit veu de touts, pour faire cognoistre les peres. Je vous envoye une espreuve du Polybe, afin que sçachiez, que c'est à bon escient que m'y suis mis. Si Dieu me donne vie & santé, je ne cesseray, depuis qu'une fois il sera sur la presse, que n'aye achevé: ayant enfin resolu de devorer ceste fascherie de faire une version, laquelle j'espere donner fidele, si elle n'est ornata aut calamistris inusta. ce qui pourra se faire à une autre edition, si Dieu le veult. Je me remets du tout à vous, pour faire ma condition la meilleure que pourrez, avec Mõsieur de Marne: le travail est grand à la version, plus grand sans comparaison aux annotations: ausquelles quittant presque tout ce qui est de Grammaire, je suis resolu de monstrer l'usage scientiæ civilis en la lecture des Histoires. Brief, si je ne me trompe, ce sera un livre de ce temps. * De Paris. le XXXI. d'Aougst. CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCXXVI.

EIDEM.

✶ ✶ Nous n'avons veu icy encores aucun livre de ceste foire, si non la response de Serarius, qu'avez envoyé à Monsieur de Bordes qui a servy pour plusieurs communs amys. Je l'ay devorée soudain : non sans y apprendre des choses que je ne sçavois pas, desquelles la plus veritable & plus notable est, que Henricus Stephanus fuit gener Casauboni : adeo fibulatis patribus etiam, ubi nihil intererat verum dicere, mentiri solemne est. Ceux qui liront cela, me cuideront plus quam senem depontanum. Je croy que tous ceux qui verront ce magnifique livre là, s'ils ne sont diaboliquement ensorcelez, come celuy duquel m'avez escrit, ils jugeront aisément, quid distent æra lupinis. J'y recognoy une grande finesse : Car afin que les livres de Monsieur Scaliger & Drusius ne soient leus par les leurs, il insere dans le sien tout ce qu'il a jugé de plus beau & rare. C'est un ποικιλότατον [illegible], cæteris simile. Je prie Dieu que ces bonnes gens là me laissent en repos : ou s'ils ont à m'attaquer, qu'ils me donnent loisir d'achever le Polybe, qui à present me tient tout occupé à soy. Croyez Monsieur, l'asseurez à tous, quibus hæc curæ, que je ne cesseray, si Dieu le veult, avant que j'aye mis fin à ce labeur, duquel je commence à veoir la grandeur & difficulté, que certes nul devant moy, n'a, que je sçache, guieres amoindrie. ✶ Kal. Oct. CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCXXVII.

EIDEM.

SCripsi tibi superiore hebdomade & amicissimo Grutero, cujus munus paucis ante diebus acceperam. Eum fasciculum fidei commisi Florentini δακτύλιοι, cujus tu quoque opera eras usus. Nunc ab eodem monitus scribere si quid vellem, hoc solum indicabo valere me gratia Dei, & pensum urgere sane ut vires ferunt non negligenter. Utinam det mihi Deus exitum illius incepti videre, & simul fluctuationi huic meæ finem imponere. Certe absque instituto opere esset nihil est cur ego suavissimæ patriæ ullam terrarum omnium anteponam. Sed quando jacta alea est, Domino Jesu exitum viarum nostrarum permittamus. Ille ille (non, ut stulti Græci dixerunt, ταυτόματον)

κάλλιον ἡμῶν βουλεύσεται. si quid esset quod mihi scrupulum moveret, illa duntaxat natio θεοστυγὴς id posset efficere, quæ per suos emissarios κακῶν κορυφαῖοι ἐν κακά, undique in me insurgit. Subit enim interdum vereri, ne si in potestatem meorum inimicorum semel venero, dirum suæ ἀλιτηρίας exemplum aliquod in me statuant. Non enim furorem illorum sanabunt Exercitationes nostræ Baronianæ, in quibus videbunt fabulas infinitas solide confutatas, ἀβλεψίας illius viri, ineptias, fatuitates, ἀπειρόκαλα aliquando non sine salibus ἐξελεγχθέντα. Nam quis tam fuerit crassus qui sine risu legat, imagines esse adorandas, quia umbra Petri sanabat infirmos? aut Papam esse Deum in terris, quia Synesius Andronicum inter pœnitentes sedentem est miseratus? nam literarum Hebraicarum imperitiam & Græcarum etiam pueri possunt deprehendere. Ingenue fatebor tibi, dum abstinere a risu nequeo, sic crescit opus, ut alacritatem scribentis vel ejus magnitudo sit declaratura. Ac quoniam vir eruditissimus Erycius Puteanus parat mihi Epitaphium tanquam Musis mortuo, faxo volentibus superis, ut vivere adhuc me, & non deliciari omnes cogantur fateri. Sed pecco in publica commoda. Vale vir amicissime & me amare perge. Londini IV. Non. April. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCCXXVIII.

IACOBO CAPELLO.

VIde, τιμιώτατε Capelle, rerum humanarum τὸ ἀβέβαιον. Dies sunt, opinor XX. cum in ipso Regis cubiculo occurrit mihi ille nobilis, qui tuas attulerat. Erat tunc & Regis & omnium bonorum, non solum in aula, sed etiam urbe tota gaudium incredibile propter exspectationem nuptiarum, quas sperant pii bono Ecclesiæ Dei cessuras. at cum post dies paucissimos in aulam rediissem, inveni omnia in contrarium versa: gaudio ingenti successerat luctus inæstimabilis, exultationi planctus, lamenta, lacrimæ. Et merito quidem: ereptus enim erat morte inopinata (nam morbus contemnebatur) Princeps illustrissimus bonis piisque omnibus charissimus, regni hujus spes longe maxima. Puto te cum hic eras vultum illius contemplatum esse, ut recordari etiamnum queas. non potes igitur ignorare, quæ esset de illo Principe exspectatio omnium qui viderant. studia & mores cum vultu consentiebant. præcipue autem τοὺς θεοσεβεῖς in spem erigebat magnam pietas singularis, quæ in illo eminebat. Audivi pro concione affirmantem ministrum ante annum Institutionem Calvini tanta dili-

gentia

gentia fuisse ipsi lectam, ut pene totam memoria teneret. quod eo erat notabilius, quia Pallade relicta Martem assidue colebat. Quare ne dubitandum quidem est, Deum nostris peccatis iratum, tam præclaræ indolis Principem nobis eripuisse. Sed video quid sit: non est Deo gratum, Ecclesiam suam humanis præsidiis ἐπαναπαύεσθαι. in illo igitur solo spes omnes nostras collocemus. Quod equidem pro mea virili magis magisq; in dies facio & meos hortor, ut spretis rebus caducis τοῦ νῦν αἰῶνος, τῷ μονολύτρῳ Σωτῆρι τοῦ κόσμου πεποιθότες ab illo toti pendeant. Quod utinam det nobis Deus rebus ipsis præstare. Principis obitum secuta sunt statim amicissimorum mihi virorum & præstantissimorum mortes, in Gallia Nicolai Fabri, in Anglia D. Karen, quem vidisti in Gallia Legatum ante paucos annos. Neque ita diu est cum amisimus maximum virum Bongarsium. Hæc tot funera admonent me, ut de meo cogitem: itaque opus institutum nuper repente abrupi, ut priusquam ulterius pergerem quæ jam erant composita describerem, & illam saltem partem in tuto collocarem, si quid mihi humanitus contingeret. Heri descriptionem illam absolvi, rediturus, si Deus volet, die crastina ad opus intermissum. Quæ sunt descripta, paginas hujus chartæ occupant 324. Atqui ad annum Christi pervenimus tantum XXXIII. Sed miraberis fortasse diligentiam nostram. omnia enim excutimus, & nihil prætermittimus quod justam reprehensionem mereatur. Occurrunt multa philologica: non sine voluptate mea fit, quod præterita studia tam gravi instituto ancillentur. Prolegomena diu nos habuerunt. nam quot ineptiæ fuerunt refutandæ? quam stulte de Josepho Baronius judicat? quam multa alia peccat imperitia bonarum literarum? Non dissimulabo tibi magnam ex hoc genere studiorum capere me voluptatem: lubentissime enim facio, ut meditationi rerum sacrarum ἐγγηράσκω, atque etiam immoriar. Spero Deum immortalem cœptis benedicturum, καὶ ἐπιβλέψειν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τοῦ δούλου αὐτοῦ. γένοιτο. γένοιτο. Sed de meis conatibus nimium multa. Tu vero, præstantissime Capelle, beasti me nuntio lætissimo de editione tuarum lucubrationum Chronologicarum: quibus utinam frui brevi possimus. Ego parce illa attingo; attingo tamen; & vanitatem Baronianarum opinionum solide confuto. Obsecro te, fac me ut sciam quomodo procedat operis tui editio; & quod sit tuum institutum. Fortasse enim incidemus in propositum idem aut simile. Nam si annorum post Christum seriem pertexis, non dubito, quin eadem opera Baronium sis confutaturus. Opus quod jam præ manibus habeo primi dumtaxat Tomi refutationem continebit: sed ita accuratam, ut par mole futurum sit ipsi Tomo ad-

versus quem est comparatum. Lætabor si tu quoque in eodem verseris argumento. neque dubito, quia veritas una est, multa nos eadem dicturos, sed non eodem fortasse modo. Tu nempe, cujus hæc propria palæstra est, docte omnia: ego, ut potero. cedam non invitus: qui aliud nihil quæro his tantis vigiliis, nisi ut vincat VERITAS, & ut gloria Dei promoveatur, tum autem a tam charo capite superari in eodem stadio currente, etiam voluptati erit. Perge igitur cum bono Deo, καὶ αὐτὸς αὑτοῦ γίνου κρείττων. Interim cura valetudinem, & me ama καὶ τὴν ἐμὴν, καὶ τοὺς ἐμούς. Vale, & festinanti calamo ignosce. obruor enim curis & negotiis. Londini, die XXVI. Novembris nostri CIↃIↃCXII.

EPISTOLA CCCXXIX.

IACOBO GILLOTO.

QVam vellem, vir clarissime, quidvis aliarum rerum nunciasses mihi potius, quam Pithœi obitum quem novissima epistola tua deferebat. Abiit igitur, abiit in communem locum tantus vir, πανὺ illud ἔρεισμα non Ἀθηνῶν sed totius reipublicæ literariæ? exstincta est illa sæculi nostri lux? periit illud Galliæ nostræ decus prope unicum. O tristem & fortean fatalem nostris Musis casum! nam ubi hodie Petri Pithœi sunt? Post amissum magnum Cujacium ille fuit cum aliis oppido paucis, qui dignitatem literarum in hoc regno tueretur. eo extincto, ne brevi concidat resp. literaria metus est. Nam cæteri viri magni si qui sunt adhuc superstites, (sunt autem nonnulli, atque eorum unus tu, doctissime Gillote, es & haberis) sibi docti, communem literarum utilitatem, quod ὁ μακαρίτης semper fecit assidue, procurare aliis curis occupati non possunt. Agnoscamus igitur omnium aliarum rerum, ita literarum quoque fatalem esse circulum; qui florere diutius ipsas loco in uno haud sinat. fuit cum usque ad exterarum gentium invidiam laude literarum Lutetia vestra totumque adeo hoc regnum floreret: nunc mutari tempora incipiunt, & fugientes jam Musas ægre pauci vos, ὧν τοῦ χρυσοῦ χιτῶνος λείψανα, lacinia tenetis. Tenete tamen obsecro, viri magni, & imminentem barbariem fortiter ac strenue qui soli potestis expellite, extrudite, & φθείρεσθαι καὶ μακρὰ οἰμώζειν κελεύετε. Si nihil aliud hoc certe effeceritis, ut extet apud posteros vestri hujusce honestissimi & sanctissimi studii memoria & testimonium. Quod si necdum exhausta divina in Gallos clementia, sperate non penitus inutilem reipub. hanc vestram operam futu-

ram.

ram. Sed quid ago? neque enim ἐπιστολικῶς institui. niſi quod ſummus in literas amor meus hæc mihi expreſſit. Vale, vir magne, & me tui ſtudioſiſſimum atque amantiſſimum redama. Mompelii a. d. XII. Kal. April. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCXXX.

EIDEM.

AMpliſſime vir, riſi ſatis cum illam diſputationem legerem, quam hodie miſiſti, profectam ex eorum ſchola qui multorum judicio hodie οἷοι πέπνυνται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν. Quis tam ἀγέλαστος quem non πλατὺν γελᾶν γέλωτα cogat genus auctorum, qui ad illuſtrationem rituum Hebraicorum laudantur? Cajetanus, Teſtatus, Oleaſter. Scilicet Judæorum magiſtros ad diſcendas res Romanas adhibebimus, quando in eorum partes iſti invaſerunt. non pudet iſtos in hac literarum luce ſuperiorum ſeculorum tenebras probare & mordicus retinere? Quiſquis ille fuit qui id ſcriptum compoſuit, melioris eruditionis ne ſenſum quidem ullum habuit. Sed quis ille eſt, obſecro, qui Hebraica illa deſcripſit? hic bonus vir ille in Scaligeri ſcriptis parum verſatus fuit. Miratus ſum hominem illum auſum eſſe ſincerum vas incruſtare, & alia pro aliis ſcribere, ſupplere quædam, de nonnullis ſuam ſententiam proferre, cum interea Hebraiſmum vix ἄκροις τοῖς χείλεσι deguſtarit: quod palam facit mirabilis conſtantia in vitioſa ſcriptura. Sed nec Latina unde ipſe deſcripſiſti, ſatis erant emendata. Itaque multum ſudaveramus in corrigendis mendis, priuſquam αὐτόγραφα viri ter maximi videremus. beaſti vero nos cum id communicaſti. Ago tibi eo nomine πλείστας ἴσας atque adeo immortales gratias. Vale, & me ama qui te æternum colam.

EPISTOLA CCCXXXI.

IACOBO LECTIO.

MOnſpelium tandem, Lecti ſapientiſſime, pervenimus: ubi quam amanter, quam honorifice fuerimus accepti, propterea narrare ſuperſedeo, quia vereor ne ſi omnia ſigillatim tibi recenſere inſtituam, tu me putes iſto nimis honore gaudere, quo me plane indignum & agnoſco & fateor. Nihil enim prætermiſſum eſt ad ingentis cujuſdam publicæ lætitiæ ſignificationem. Breviter, omnibus modis

modis ſuperatæ ſunt hactenus ſpes noſtræ: ac niſi vis major obſtiterit, nullus dubito, facturos Monſpelienſes omnia, quo me conſilii pœnitere nunquam poſſit. Id vero in Dei unius ter optimi, ter maximi, voluntate & manu ſitum. Illum veneror ſupplex, fingat me eorum ſtudiis utilem, qui tanta cum cupiditate meam expetierunt operam. Nos quidem publice de ſuperiore loco vocem nullam adhuc miſimus. Sed me omnes amici de ſucceſſu profeſſionis noſtræ jubent ſperare quam optime. Eſſe enim in hac urbe & ſtudioſæ juventutis non exiguum numerum: & virorum etiam qui publicis muneribus fungantur, aut qui reis patrocinium ſuum accommodent, noſtrarum literarum percupidorum. Hi ſunt, mi Lecti, quos tui nominis fama impulit, ut de te huc vocando pridem cogitarent, quod tamen initio, cum exitum id conſilium habere poſſe non putarent, ab hominibus tui ſtudioſiſſimis ſpretum neglectumque eſt. At ubi mox ad juniorem Sarracenum qui hic agit, ſcriptum intellexerunt te iſtic non docere, erecti omnium animi ſunt. Itaque inter ſalutationis prima verba & ab ampliſſimis Coſſ. & ab omni laude majore G. Ranchino, de Lectio me ſcito interrogatum. Reſpondi, non putare me, ita unquam futuram iis mentem lævam, in quorum poteſtate es, ut deſerendæ ſtationis tuæ aut cauſam ullam tibi præbeant, aut facultatem concedant. Sin aliquid hujus eveniat, (quia ἐν ἀνθρώποις οὐδὲν ἀπήμονον) ipſorum fore tum partes, occaſione uti. At hoc Deus ne ſirit, ut Genevam Lectius relinquat: quin hoc potius toto pectore & opto & voveo, in florente tua meaque patria vigeas floreaſque εἰς πολλὰς πολλῶν ἐτῶν δεκάδας. Verum hac de re, ubi D. a Fraxinis videro, ſcribam ad te pluribus & accuratius. Video enim non ante Monpelienſes deſituros ab hoc incepto, quam re, ſi modo poſſint, confecta. Atque utinam, mi Lecti, iterum utinam, (quod ſe fraude dulciſſimæ patriæ meæ fiat,) vel tu hic mecum, vel ego iſthic tecum vitæ quod supereſt degere, unaque ſoles, ut eramus ſoliti, condere aliquando poſſimus. Mihi quidem ſine te, meus amor, ut animæ ſine corpore, vita nulla aut eſt aut erit unquam vitalis. Jobertum Joberti F. conſiliarium in curia neſcio qua (ſunt enim hic plures) eximium tuis verbis ſalutavi: iſque te viciſſim peramanter ἀντασπάζεται. Scias literarum eſſe illum amantem noſtrarum, qui ad miliare fere integrum cum cæteris ejuſdem ordinis viris & ſecundi loci Coſſ. obviam nobis procedere non ſit veritus. Vale oculiſſime Lecti, & me ama qui te pereo. Scripſi raptim prid. Kal. Jan. CIƆIƆXCVI. ut hic tempora putantur.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXXXII.

EIDEM.

QVod de uxore ducenda κεκρικὼς tandem, & lectissimam virginem, pietate, moribus ac genere insignem, Baronatam, conjugem tibi asciscere statuisti, & gaudeo ex animo, Lecti amicissime, & ut ea res bene ac feliciter tibi ipsique vertat, Deum Opt. Max. τὸν ὅλως ζύγιον καὶ γαμήλιον Θεὸν, precor veneror que. faxit ille ut annos Nestoreos una exigatis μίαν ψυχὴν ἔχοντες, καὶ ἐν πᾶσιν ὁμοφρονοῦντες,

> οὐ μὲν γὰρ τοῦγε κρεῖσσον καὶ ἄρειον,
> Ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον
> Ἀνὴρ ἠδὲ γυνή· πόλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσι
> Χάρματα δ' εὐμενέτῃσι. μάλιστα δέ τ' ἔκλυον αὐτοί.

Jecisti, scio, firma huic rei fundamenta. Pietatem enim in hac deligenda te potissimum esse secutum, novi ipse. Gratulor igitur & tibi & illi toto pectore. Gratulatur vobis & uxor mea, quæ tuorum in nos officiorum juxta mecum meminit, juxta mecum te amat, te colit, tibique & Cajæ tuæ factum cupit. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Scholam vestram silentio tuo, vir magne, & Pacii abitu adflictam doleo. Et eo quidem magis, quo pauciores isthic esse videntur, qui ista uti oportet accipiant. Avide exspecto quid tuus hic consulatus Musis nostris sit profuturus. Aut enim consule te caput erigent, aut isthic perpetuo jaceant necesse est. fac me igitur quamprimum certiorem de omnibus: ut aut quid sit sperandum sciam, aut si res conclamata est id quoque non nesciam. Vale amicissime, dulcissime, & sine lachrymis ac suspiriribus nunquam mihi nominande Lecti. Iterum vale & scribe, si cupis salvum, εἰ ἄλλως λέγω τήκομαι καθ' ἡμέραν σοῦ πόθῳ, ὃ πρεπώδη τὸν ἐμοὶ ἀνέχῃ. Monspelii a.d. IX. Kal. April. CIↃIↃXCVII. Præses a Fraxinis te amantissime novissimis suis salutabat & ut diuturnum istud silentium æqui boni consuleres, obnixe rogabat.

EPISTOLA CCCXXXIII.

EIDEM.

TErtium jam, opinor, mensem siles, vir amicissime, & ne lacessitus quidem respondere dignaris. hæccine data fides? hoc sperare a te potui quem ego plus meis hisce oculis amo: quique ἴσῳ ζυγῷ a te amari me semper credidi? αἰδῶς ὦ Ζεῦ & gravius quidem fortasse

quam facile tibi persuadeas. Mihi enim postquam a te discessi, in mœrore & squallore vita hactenus acta est; neque ullum aliud doloris levamentum quam in suavissima, o meus amor, tui recordatione aut tuarum lectione. Mirum dictu quam se quotidie exerat meus in te affectus: quam recrudescat quotidie ille dolor, qui animum meum vulneravit cum tibi valedixi. Et tamen spe aliqua sustentor, si Deus votis faverit, fore aliquando ut aut hic quod optant omnes: aut isthic, quod potius velim, una simus futuri. O illum beatum diem qui te mihi, me tibi redditurus est! Propterea scribas cupio, quod sit isthic literis in posterum sperandum. Persuade enim tibi, secundum patriam nostram, nullum hodie locum esse in terris, quem nostri ordinis homines isti præferre debeant. Tu vero sic ab omnibus expeteris hic, ut nemo queat magis. Melius autem Ecclesiæ Dei, quæ in Galliis est, consuli non poterit, quam si aut tu aut tui aliquis similis in hac urbe jus profiteatur, & piam juventutem Tholosa revocet, ubi non sine corporis animique periculo multi nostrorum nunc degunt. Sed hæc pluribus exacto oneris tui anno. Vale o animæ meæ plus quam τὸ ἥμισυ. Mompelii Idibus Majis CIↃ IↃ XCVII.

EPISTOLA CCCXXXIV.

EIDEM.

SIccine te veteris amici memoriam abjecisse? ἀληθῶς δὴ τοῦ, & facinus facis non bellum. Scio quidem otio te non abundare: sed nunquam te sic impeditum putabo, ut duo saltem verba exarare, & vel hoc tantum scribere quod scribere non possis, tibi si lubeat, non liceat. Habemus & nos quod jure caussemur: verum ea est amoris in te nostri vis, semper ut tibi vacemus. Itaque aut nunquam aut raro factum, ut oblatam scribendi ad te occasionem non arripuerim. Ἀλλὰ ἔοι μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Spero enim nunc certe, iter ad nos instituente Pacio viro clarissimo, tam bonam occasionem prætermittere fore tibi religioni. Exspectamus igitur illum diem. Interea scito experi hic te ab omnibus doctis, Juris præsertim studiosis. ac quoniam ita natura compataratum est, ut qui amant ipsi fingant sibi somnia, efficit in multorum animis alte insitus tui amor, ut futurum plerique omnes sperent, hanc Academiam a te aliquando ornatum iri. Meorum votorum hæc summa est ut vel hic vel isthic jungamur iterum, & amicitiæ nostræ fructu invicem fruamur. Vale vir magne & nos ama: qui te in oculis dies noctesque ferimus. Vale iterum. Monpel. a.d. XIV. Kal. Julias anno ἀπὸ τῆς Θεογονίας ... CIↃ IↃ XCVII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXXXV.

EIDEM.

EX literis uxoris intellexi, Lecti sapientissime, magnum prioribus tuis in nos meritis cumulum superioribus diebus esse additum a te, cum nuper a illius negotia confecisti. Quantum video plus illa tibi debet quam mihi, qui dudum renuntiavi omnibus id genus curis. At tu qui illas tua cura es dignatus quantum me tibi devinxisti? Parum fuit tibi quod me ac meos veteribus beneficiis plurimis tibi obstrictos pridem teneres, nisi hunc illis colophonem imponeres. Ago tibi, vir amicissime, quantas possum maximas gratias, teque etiam atque etiam oro, persuadeas tibi nil me optare magis, nihil a Deo Opt. Max. ἐκθυμότερον expetere, quam ut det mihi συμπολιτεύεσθαι tecum, o amicorum amicissime, & urbi vestræ ἐμπολιτεύεσθαι, non inutilem reip. literariæ, cui me genius meus consecravit. En unquã erit ille dies, cum ego isthuc redibo nunquam postea emigraturus? Sed rerum nostrarum statum nosti. Adhuc velim nolim tam optato bono carendum mihi est. adhuc obfirmandus animus est & perferendum tui desiderium: quo equidem in dies crucior magis ac magis. Amici nostram moram increpantes, Lutetiam nos conviciis vocant. Libri quem nosti instituta editio sic procedit lente, ut ex dolore ejus rei cani quotidie mihi nascantur in capite. Et revera, mi Lecti, senescimus, cum interea uxori charissimæ & suavissimis liberis prospicere nondum incepimus. Sed faciemus posthac, volente Numine. Jam enim serio illa cura animum est meum. Verum ὁ ὑπεράγαθος καὶ ὑπερφιλάνθρωπος Θεὸς ὕψιστος, quem oro supplex, te servet cum omnibus tuis, & beneficiis cumulet. Vale & me ama. Lugduni Convenarum a.d. xv. Kal. Oct. CIƆIƆXCIX.

EPISTOLA CCCXXXVI.

EIDEM.

VT exspectatæ diu, ita gratæ admodum, Lecti clarissime, tuæ literæ mihi fuerunt. Quantum ex tuis intelligo & ex publico rumore, benignior tandem vos fortuna respexit. Jam enim ut videtur urbi vestræ securitas parta, & meliorum spes ostensa in posterum non incerta. Gratulor igitur vobis, Deoque Opt. Max. gratias ago, quan-

tas possum maximas. Catarinam deditione captam constans hic fama: eandem mox diruendam affirmant plerique omnes. Quare unum jam superest, ut ære alieno, quod publice contraxistis, liberati, pacis artes in vestram civitatem revocetis. Quod non dubito Senatum amplissimum pro sua prudentia mature esse facturum. Itaque παλιγγενεσίαν quandam veteris meæ patriæ videre mihi videor: atque ex ea re incredibile quoddam σγῇ ἰσ᾽ ἐμῷ capio gaudium. Iterum iterumque supremum Numen veneror supplex, ut hæc bona firma vobis præstet. Vale amplissime vir, & meis uxorisque verbis, uxorem tuam quæso salvere jube. Lutetiæ Parisiorum. a. d. XIV. Kal. Januar. CIƆIƆC.

EPISTOLA CCCXXXVII.

IACOBO MONAVIO.

Literæ tuæ, vir clarissime, quas mihi Lovisius noster reddidit, singularis cujusdam tui adversum me amoris indices, singulari me gaudio affecerunt. Nam & is sum ego, qui amari, nedum æstimari, a laudatis viris vehementissime semper optavi: & tu, Monavi clarissime, is es cujus gratiam meruisse pretium operæ sit. Ita merita virtus est tua: cujus prædicatores tot habes, quod sunt, qui te propius norint, imo quot omnino sunt qui te norint. Ego in his nomen profiteor meum, cui etsi non contigit ut de facie notum te haberem; animo tamen, quæ potior & melior nostri pars, sic mihi notus es ut in admiratione tui nemini concedam. Peterem a te, ut me vicissim amares, nisi eadem illa virtus & humanitas tua juberet me esse hac de re securum. Nam etsi nulla re me id esse meritum fatear, quia tamen amare me semel cœpisti, alienum a constantia tua foret animum hunc adversus me tuum mutasse, ὃ μὴ γένοιτο ἰδ᾽ ἔσῃ. Quod scripta nostra dilaudas, vir doctissime, agnosco benevolentiam tuam & gratias ago: judicium non agnosco, & id potius desidero. doceri enim quam laudari a te præsertim hac eruditione viro, longe malim. Quin ergo potius illud te velim oratum, si quando nostras legis nugas, memor sis pleraque omnia cruda adhuc & immatura nobis vel excidisse vel esse casu aliquo extorta. Ita rem habere fidem fecerimus, si Deus Opt. Max. otium illud, otium quod tantopere expetimus, olim concesserit. Sed nos, vir clarissime, XXXVIII. annum ætatis jam agentes vitæ summa brevis spes vetat inchoare longas. alioqui habemus inchoata quamplurima, affecta etiam quædam, futura si quando illa ediderimus

derimus τινὰ θεῖα egregiæ nostræ erga literas voluntatis hautquaquam levia testimonia. Nunc in Athenæo sumus ὅλοι καὶ πάντες: volumus enim publice obstrictam fidem liberare. absit enim a nobis quorundam vanitas multa promittentium atque adeo jactantium, de quibus præstandis ne cogitarant quidem unquam. Ea editio inchoata ante mensem jam alterum, lente quidem, sed procedit tamen: nisi quod hisce diebus remora magna studiis nostris objecta est per charissimæ filiolæ & jam (hei mihi!) cum ista scriberem, conclamatæ valetudinem. Ea me cura multos jam dies habuit mirum in modum sollicitum atque anxium; verumtamen & illa & nobis quid sit futurum Θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Salus mihi a Rhodomano viro doctissimo per te nuntiata gratissima fuit. amo illum & colo: est enim illius mihi nota eruditio. Scripsissem ad eum si otii plusculum fuisset: accepi namque superioribus diebus quas ante menses amplius decem scripserat. respondebo brevi Deo juvante. Fieri illi injuriam a nostro sene, id vero auribus invitissimis intellexi: sed profecto ita est si quis fuit qui vetus dictum tolleret, δὶς παῖδες οἱ γέροντες, is ille est. Hoc dicere & sentire malo quam quicquam gravius. Nostras in Theocritum Tellenas tricas misissem nunc tibi, quando illas desiderare visus es, si per tabellarium licuisset. De nobilissimo Burghausio & amicissimo Sculteto atque eruditissimo, gratum quod scribis. nescio an meum illi silentium accusent. ego ipsorum certe. Sed farciemus spero brevi. Vale, vir clarissime. Gen. a. d. VI. Idus Julias CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCXXXVIII.

IANO ANTONIO SARACENO.

QVam non capiat animus meus duas cogitationes, vide. Venit modo ad me quem miseras, ut me ad crastinum prandium rogaret. rogavit, promisi: immemor aliquot prius horis Comiti Hanoviensi idem me esse pollicitum. nempe alibi mens mea fuit. totus enim eram inter prandendum in eo, ut filio tuo maximo natu satisfacerem, qui ternis literis versus a me petit qui omnium minime sum poeta. Sed amor meus adversum illum expressit a me istos versiculos quos tui facio judicii:

Ἡ Νομικὴ πρὸς Ἰωάννην Σαρρακηνὸν
ἐν τῷ αὐτῆς σταδίῳ ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγωνιζόμενον.
Ὦ λῷστε πατρὸς παῖ λῷστε, φέριστε φερίστου
Παιδευθεὶς Μούσαις, πεφιλημένος ἔξοχα Μούσαις,
Φίλασο, καὶ ζήλωσας ἰὼν προγόνων κλέος ἐσθλὸν

Ἐκ δ' ἔτι κυρεσταίνει σοφίης βιβλιογράφος εἴπερ
Σκληρῇ τε σπεύδειν ἔλαι γλυκίων καὶ ἐπίειπε καλοῖς.
Βάλλ' οὕτως. καὶ κεῖνο φάος Νομικῇ τε γένοιο
Καὶ Μούσαις· Μούσας Νομικῇ δ' ὁμοῦ ἀμφαγαπάζειν.
Νῦν δὲ πᾶσι χαριζέτων ἀντάξιον ἄξιον ἀμοιβήν,
Μαρτυρέειν ποτιόσσο νόον πινυτὸν τοιῶνδ' ἀνδρῶν.
Ἄλλα κεῖνοι τοὺς προέδειν αἰνήσο ἄντικ' ἐμεῖο.

Si videtur esse tanti, mittes ad filium.

EPISTOLA CCCXXXIX.

EIDEM.

ACcipe a me & uxore mea, vir clarissime, & amicorum optime, munus tenue, & quod ajunt levidense: sed quod volumus esse pignus aliquot animi grati adversum te, & acceptorum a te beneficiorum memoris. tibi enim, secundum Deum mea, uxoris, & liberorum charissimorum salus a nobis accepta fertur. Sic igitur leviculum hoc δῶρον accipies, ut sis persuasus æternum tibi omnes nos fore devinctos. Vellem minus negotii tibi nostra facesseret domus: sed ut me affectum video, brevi tua mihi ope opus erit. non ob præsentem, Dei beneficio, valetudinem; sed ob imminentis metum, cujus nomen dicere non audeo. Malo autem τῇ προφυλακτικῇ medicina uti quam τῇ θεραπευτικῇ. neque unquam parcam tua opera uti. Ea enim amoris tui in me & meos fiducia. Vale amicorum optime.

EPISTOLA CCCXL.

EIDEM.

SErione dicebas modo, vir doctissime, tibi probari ut nugarum nostrarum, quas in multos multorum autorum locos sumus commentati, editionem quamprimum publici juris faceremus? Equidem etsi meam non ignoro ἀδυναμίαν, tamen qui tuorum morum simplicitatem norim, ex animo loqui te mihi persuadeo. Ut igitur consilio tuo tutius uti possim, age si non est molestum, hos mihi nunc Plauti, alias aliorum, si pateris, auctorum locos vide: & quid tui judicii sit super eorum emendationibus meis, fac me obsecro ut sciam. Primus erit ille de quo verba tibi feci: Rudente, Scena: *Nunquam ad.*

La. *Dabo septingentos.* Ga. *Os calet tibi, nunc gît frigidefactas?*

Putabam esse proverbium, de eo qui inanem operam sumeret: *Os calet tibi,*

tibi, tu nunc git frigidefactus. Itaque sublata interrogationis nota, *git* ablativi esse casus arbitrabar. nunc nihil pronuntio & tuum judicium exspecto. Bacchidibus, scena: *Quis sonitu:* locus his sic legitur:

Ba. *Vetulæ sunt, thymiamæ.*

Loquuntur ibi scorta duo de duobus senibus, qui ad ludum meretricium tum primum accedebant. eos vocarunt *oves* paullo ante: nunc ait altera ex illis, pergens senes illudere, oves illas *vetulas* esse, & *thymiamas.* Verum hæc postrema vox, quæso te, εἶνα ne tibi videtur esse an ϑῦνα; mihi quidem monstrum tantum ut tota Africa nullum putem reperiri posse majus. quid de eo censuerint tria illa lumina, Turnebus, Lambinus, Camerarius, si lubet scire, in Com. Lambini reperies. Ego locum ita censeo emendandum: *Vetulæ sunt & minæ:* vel potius: *Vetulæ sunt, luscæ, minæ.* Eleganter enim Plautus cum vellet senes vituperare, quos vocaverat oves, ita de illis loquitur tanquam de ovibus. Solebant autem Latini inter non sanas oves ponere, *luscas, surdas, minas,* hoc est, inquit Varro, de re rustica libro II. cap. II. *quæ ventre glabro essent.* fecit igitur primum ignoratio vocis *minæ,* ut locus elegantissimus corrumperetur: postea auctum mendum: quod si nos sustulimus, factum bene. Mercatore, Scena, *Miseriar.*

Quia illa mulier intus est. Ly. *vidistine eam.*

Tam certum mihi legendum esse: *Cuja illa mulier intus?* quam mirum tot doctissimos viros id nequisse videre. *Cuja*, vox antiqua. Plautus ipse clamat ita se scripsisse: sequenti enim versu ait. Ly. *Cuja ea sit rogitas?* nempe respiciens ad ea verba quæ emendamus. Eadem fabula. Scena: *Iam redeo.*

Itidem ut tempus, anni, ætatem aliam aliud factum convenit.

In puerili mendo erravit Lambinus & cum eo alii. Legendum: *ut tempus anni,* sine ὑποστιγμῇ. Sensus est: Sicut aliud anni tempus, aliud factum decet: ita aliam ætatem: supple, aliud factum decet. *Tempus anni* Græcorum est, ὥρα ἔτους, apud Ciceronem, Varronem, Plinium. Pseudolo, Scena: *Si de damnosis.*

Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non potest
Auferri argentum.

Laborat metri modulus: tollenda sane glossa. leg. *nam hinc quidem jam non potest.* ad illud *hinc*, glossa adscripta fuerat *a me.* quæ tollatur necesse est, si metrum salvum volumus. Mostellaria Scena: *Melius anno.*

Melius anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando esca una bene meruerit magis,

Nec metrum, nec sententia sana. Lego: *Nec quando esca una bene me*

Juverit magis. *Iuvare esca* dicitur Plauto . quæ grata est, & contra quæ ingrata, *non juvare.* ut Captivis, *Neque unquam quicquam me juvat quod edo domi.* Hoc dixit Aristophanes, τοῖς σιτίοις ἀδηλίαν χρῆσιν οἶδ' ἰδίων. Trinummo, Scena, *Larem corona* ; sic distinguendus versus in editis libris pessime conceptus. *Ca. Nemo est. Me. Quid igitur me rogitas, te ne objurgitem?* Sic eadem fabula graviter fallitur Lambinus, Scena, *Minus quindecim.* non adverterat hunc versum ita distinguendum esse. *LE. Consuadet homini, credo: etsi scelestus est, At mihi infidelis non est.* Loquitur dominus de suo servo, quem ait scelestum quidem esse, sed sibi tamen esse fidelem. Truculento, Scena, *Lepide efficiam.* ita leguntur hi versus in omnibus editis:

> *Sed quid hoc est? pro di immortales! Calliclem video senem,*
> *Alteram tonstricem hujus, alteram ancillam suam, meus*
> *Qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere.*

Atque ita eos suo ordini esse restituendos affirmare ausim:

> *Sed quid hoc est? pro di immortales. Calliclem video senem, meus*
> *Qui affinis fuit, ancillas duas constrictas ducere,*
> *Alteram tonstricem;* &c.

Ibidem paucis ante versibus sic scriptum est:

> *Nihili me! perdidi omne quod fuit. fio impudens.*
> *Nec mihi adest ad illum pensi jam quos capiam calceos.*

Locus sane obscurus. Interpretes autem nihil plane non ἀπροσδιόνυσον. Liceat mihi quoque aleam jacere. Loquitur adolescens, qui pauper factus, videt se ad pravas pauperum artes esse redactum. ita enim fere comparatum est, ut multos paupertas adigat ad improba facinora. ideo ait, fieri se impudentem: tum subjicit. *Nec mihi ad.* Puto autem esse proverbium ex veteri more exponendum: tanta enim fuit veteribus elegantiæ cura, ut si quem viderent publice ambulare, parum decenter vestitum, aut calceatum, eum pro insano aut stulto riderent. & Theophrastus quodam loco testatur, summæ rusticitati habitum calceos qui pedi non convenirent gestare. & Aristophanes idem testatur in Equitibus itemque Horatius. His positis lego ex ipsis editæ lectionis vestigiis:

> *Nec mihi adest tantillum pensi jam, quos capiam calceos.*

Quasi dicat pudere amisi, & omne illud pristinum meum honestatis ac decori studium. Eadem fabula seq. Scena, sub finem.

> *Di: Scio equidem, quæ nolo: multa mihi audienda obnoxia.*

Lego: *Scio equidem, quæ nolo multa mihi audienda ob noxiam. Noxia,* est τὸ ἁμάρτημα. qui peccavit autem, multa illi necessario audienda quæ nollet. Scena ultima.

Puero

Puero opus est cibum, opus est matri autem quæ puerum lavit.

Leviter emendo : *P. opus est. c. opus est matri : ei item quæ p. l.* Pueros recens natos lavabant : non poterat autem profecto mater recenti partu id præstare : quod & παιδίλλον est, & confirmat idem in Amphytrione :

Postquam peperit pueros, lavare jussit nos.

Sed tempus est ut cum veteri Comico dicamus πάξ, & manum de tabula tandem tollamus. Ac vereor ne tibi nimium molesti simus : verum tute tibi imputa, qui semper visus es nugis nostris delectari nonnihil. Simul illud cogita, cum a te discessimus, neminem admodum nobis adesse, quem de his queamus consulere : magno sene excepto, quicum libenter de his, quando illi otium est, solemus confabulari, ejusque judicium exquirere : ut nunc tuum exquirimus, si tantum tibi aliquando ab re tua otii fuerit, ut ista perlegere velis. Vale. Raptim.

EPISTOLA CCCXLI.

IANO DOUSAE F.

ACcipe a me, adolescens doctissime, tenue munus & levidense : verum amoris in te maximi testimonium fidelissimum. non faciam tecum paria, fateor ; neque ἀντάξιον δῶρον ei rependam quo me nuper affecisti: sed nosti, mi Dousa, vetus verbũ: ὁ πλέον εἶχεν, πλέον ἐδίδου. tuum quidem illud carmen, quo me ante aliquot menses donasti, plane erat χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἄξιον ἀντιπρύσασθαι : scriptum quod ad te nunc mitto, quanti sis æstimaturus nescio. Ego sane vereor ut satis prudenter fecisse vobis isthic videar, qui præter morem χιλιάζειν ausus sum, & temeritatis aleam subire. sed quid me ad hanc scriptionem impulerit, ab illis ipsis audies, qui hoc totum negotium mihi intriverant. neque enim dubito, quin Canteros juniores, par fratrum excellens, & mihi charissimum sis visurus : illi πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν tibi narrabunt. Unum scio probabis, pietatem meam in illum quem ambo ἐξ ἴσου miramur. sed tua sors felicior, cui etiam præsentem intueri & ambrosia sermonum tanti herois pasci datum. nobis non licet esse tam beatis. itaque quod solum licet, procul miramur & veneramur. Cum ab eo semone discessi, quicquid superest admirationis in te consumo, adolescens doctissime. facile enim ex iis quæ adhuc vidi, quam frugem factura sit hæc seges, quæ adhuc in herba est, auguror. Deus Opt. Max. adolescens nobilissime, tua studia prosperet, tuam juven-

tutem regat, vitam totam omnibus bonis cumulet. Quod supereſt, duo quæ a te petam habeo. alterum, ut apud maximum parentem tuum in gratiam me ponas; alterum, ut me veſtri nominis ſtudioſiſſimum conſtanter ames. Vale, & diu vive, diu flore. Genevæ a. d. VI. Kal. Septembr. CIƆIƆXCIII. Richardo noſtro, quem ego adoleſcentem juxta cum oculis meis amo, quid factum ſit, & in qua illum quæram proſeucha, ex te ſcire cupio. nam poſt ejus Stada profectionem nihil mihi de eo compertum. Hoc quoque a te peto, ut quid paret, quid moliatur magnus Scaliger, ſignifices. Comelino mandavi, ut unum tibi exemplar Apologiæ mitteret. item unum doctiſſimo Vulcanio, quem meis verbis ſalutes velim.

EPISTOLA CCCXLII.

EIDEM.

CVm ante aliquot menſes literas a te accepiſſem, Douſa præſtantiſſime, amoris in me tui indices, reſcripſi mox, & pro præſtantiſſimo illo carmine, quo me donaveras, muſteum adhuc libellum noſtrum miſi. eas literas librumque illum acceperis nec ne haut ſcio: nihil enim ex eo tempore literarum ab eo nobili Anglo accepi, cui faſciculum meum commiſeram; nihil item a te, nec a magno Scaligero, quem binis literis a diſceſſu Angli compellavi: ego vero bene mecum agi putabo, ſi ternis quaterniſque meis unas illius expreſſero. Novi enim quam peccent in publica commoda, qui heroem illum a divinis ſuis ſtudiis vel tantillum avocant. Tuas vero, nobilium juvenum decus, paullo frequentiores expeto ſimul exſpectoque. nihil enim jucundius mihi, nihil gratius accidere poteſt, quam ſi, quando aliter non poſſumus, hoc ſaltem modo inviſamus nos & invicem colloquamur. Equidem etſi ſoleo eſſe occupatiſſimus, tamen in colendo hoc genere officii tecum, ne meam diligentiam poſſis deſiderare, ſedulo cavebo. tu ut parem mecum ponas calculum vide. aut ne me ita accendiſſes in amorem tui. plane enim ita me cepiſti, eam flammam in animo meo qua amoris qua admirationis tuæ iſtius tam raræ indolis excitaſti, ut cum ab eo diſceſſi, quem noſti quanta veneratione proſequar, neminem habeam quem tibi anteponam, & a quo me amari magis cupiam. Vale & nobiliſſimo parenti tuo plurimam a me ſalutem. Genevæ a. d. IX. Kal. April. CIƆIƆXCV. Clariſſimos doctiſſimoſque viros Junium & Vulcanium meis verbis ſalutes velim.

velim. Canteros juniores si isthic sunt plurimum salvere jubeo & bene rem gerere. scripsi ad Patrem. scripsissem & ad illos, si otium fuisset.

EPISTOLA CCCXLIII.

EIDEM.

IN summis occupationibus meis, vir doctissime, pauca hæc ad te exaravi vere raptim & ἐσχεδιασμένως. sed qui scirem fratrem tuum literas ad te dare, facere non potui, quin significarem tibi dolorem illum insanum magnum & prope dixerim ἄφερτον καὶ ἄτλητον, quem mihi bonus ille senex imposuit, per quem factum audio, ne tu ad nos superiore hieme venires. Crede mihi, charissime Dousa, crede inquam jurato haut temere molestius quicquam mihi evenisse longo jam tempore. sperabam fratris saltem tui adolescentis εὐφροσύνην præsentia effectum iri, ut tui desiderium lenius & patientius ferrem. contrarium plane usuvenisse video. nam ex quo probissima illius perspecta & cognita indoles, cupiditate tui videndi ac propius noscendi μᾶλλον καὶ μᾶλλον flagrare cœpi. tu si pati οὕτω βιβλιόληπτος fuisses, nunquam factum esset, ut cum accessisses tam prope, pedem insalutatis nobis referres. atqui æquum erat ἴσῳ ζυγῷ amaremus invicem. Sed video paratam tibi excusationem, cùm ab iis sis revocatus, contra quorum voluntatem vel manum a te verti ipse quoque grande putarem nefas. Tuus sane adversum me amor satis mihi vel ex iis literis cognitus est, quas nuper amantissime scriptas misisti. plura ad illas tibi cum plus erit otii rescribam. nunc illud ἰδοῦ πάρεργον scito, in editione Athenæi esse me occupatissimum. ea hoc ipso die ἀγαθῇ τύχῃ inchoata est. si ea cura me semel expediero; meliora fortasse σὺν θεῷ parabimus & inchoabimus majus opus. simul alia multa detexere conabimur, quæ pridem sumus orsi. verum hæc θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Vale amicissime & & charissime Dousa. Genevæ a. d. XIV. Kal. Jul. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCXLIV.

EIDEM.

ERgo tu in patriam ante redibis, quam ad nos veneris? O nimium crudelis Alexi, cur tu nos spernis qui perimus? adeòne tibi magnum esse visum ab instituto paululum deflectere & nos invisere?

Næ ego nunc ſcio quid ſit amor, & quam facile qui amant ſibi ſomnia fingant. poſtea enim quam relatum mihi eſt de tuo Heidelbergam adventu, μετέωρος illum exſpectavi diem qui te huc ſiſteret, & videndum mihi amplexandumque præberet. at tu quid? obduraſti nempe, & Ungaros, Polonos, Turcas denique videre quam nos optaſti. I nunc & dicere aude, te nos ſic medullitus amare, ut ipſi te facimus. quibus vita adeo acerba eſt, quia voti hujus rei facti non ſumus. Quoniam igitur hæc ſpes penitus decollavit, quod ſupereſt te oro, Douſa amiciſſime, literis tuis quam ſæpiſſime nos inviſas, habeaſque perſuaſiſſimum, eſſe me ac fore, dum fuero, tui amantiſſimum, tuique nominis & honoris ſtudioſiſſimum. Igitur ſi plane tibi non ſordemus, fac nos quamprimum certiores, quid agas, quid pares, & quo ſcripto brevi nos ſis beaturus. ceſſare enim te, aut etiam differre diutius noſtra gaudia nefas. Ego quibus in ſtudiis nunc ſim, pluribus exponere tibi ſuperſedeo: qui ſciam fratrem tuum verbis id melius tibi ſignificaturum. Vale & vive diu felix, o magnæ ſpes altera Romæ. Nobiliſſimo doctiſſimoque parenti tuo plurimam, ſi grave non eſt, a me ſalutem. iterum vale. Genevæ a. d. VII. Kalen. Septemb. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCXLV.

IANO GRVTERO.

ACcepi nuper ab erudito quodam viro literas, quibus Artemidori editionem obnixiſſime poſtulabar. Revocavit ea res mihi veterem quandam tuam, doctiſſime Grutere, epiſtolam, quæ ſuſceptæ a te illius provinciæ mihi teſtis & index. Reſpondi igitur & tum illi & poſtea aliis idem a me petentibus, non me, ſed Gruterum eo nomine eſſe conveniendum. Oro igitur te, vir doctiſſime, maneas in ſententia, & nos ejus voti reos facias. Habeo Aſtrampſychi quædam cum Artemidoro: ſi me audis, conjungenda mittam & iſta & quicquid aliud etiam in poteſtate. Tu viciſſim, ὦ φιλότης, juva me. plane enim tuo mihi auxilio opus in editione, quam ſuſcepi τοῦ Θείου καὶ Μύστου Spartiani & cæterorum. Obteſtor te ut in hoc conatu mihi opem feras. idem petiturus eram a doctiſſimo & clariſſimo Frehero; ſed ſedet mihi nullas ad eum literas dare, priuſquam de Themiſtio quod ei nuper ſum iterum pollicitus, præſtitero. Ipſe interea ſi grave non eſt, meam apud illum cauſam ages. At tuus Plautus quamdiu dormit? ut video non aberis quin pipulo ſis poſcendus.

Quid

Quid tuæ illæ Obſervationes? Imperator quidam olim ſcripſit, apud verecundam conſcientiam mendacii genus eſt, promiſſa tardare. Hoc quam vim habeat intelligis. Vale amiciſſime & clariſſime Grutere. Genev. a. d. v. Kal. Sept. CIↃIↃXCVI. ſcripſi raptim.

EPISTOLA CCCXLVI.

EIDEM.

VAlere te, vir eruditiſſime, & gratulor tibi, & magnopere ipſe gaudeo. Nos quoque beneficio Numinis valemus μετρίως γοῦν. οὐ γὰρ ἁπλῶς γε, οὐδ' ἐξ ὁλοκλήρου. Opus veterum Inſcriptionum, quod curari a te audimus, omnes hic avide exſpectamus, quibus

De meliore luto finxit præcordia Titan.

Sed & Obſervationes tuas cupidiſſime omnes te poſcimus. Quid? Adeon' te inclementem eſſe adverſus tuam prolem, ut tollere eam nolis? Si non moveris φυσικῇ στοργῇ, at ſolitudinem vide, quæ eſt in Muſarum ædibus, ſpecta ingeniorum infrequentiam & paucitatem τῶν γνησίως αὐτοῖς ἐγχειρούντων. Equidem haud ſcio, quam iſthic caleant humanitatis ſtudia: hic illa non jam frigere, ſed penitus eſſe exſtincta poſſum tibi confirmare. Habet ſane urbs hæc non paucos, qui has literas & ament & æſtiment, quum ſint ipſi earum peritiſſimi. Sed hæc ſcito eſſe τοῦ χρυσοῦ γένους λείψανα: cui partim culpa docentium, partim arcana lege fatorum, ætas ſucceſſit ferrea, juventus nempe ἀμαθὴς, ἀψίκορος, ὀκνηρότροφος. Quamobrem, mi Grutere, ſtationem ne deſeramus. Quin potius imminenti & prope jam inſtanti Barbariei fortiter nos opponamus. Hoc agimus nos quidem pro virili noſtra, aſſidue in eam incumbentes curam, ut ſi poſſumus nihil aliud, at egregiam certe voluntatem noſtram poſteris probemus. Verum de his ὁ παντέλειος θεὸς κεῖται, qui te, vir eruditiſſime, ſervet. Lutetiæ XI. Cal. April. CIↃIↃCI.

EPISTOLA CCCXLVII.

EIDEM.

PErſium heic a me editum, & meos in eum Commentarios mitto tibi, clariſſime Grutere. Non dubito miraturum eſſe te, quod tantulus Poeta tantam commentarii libri molem pepererit. nos quoque ne quid diſſimulemus, ſæpe noſtram in hoc opere ἀπειροκαλίαν riſimus,

ſimus, poſteaquam ſero animadvertimus plurium longe chartarum opus futurum quam initio cogitaveramus. Olim Genevæ cum eſſemus, pulcherrimum eum Poetam frequenti auditorio accurate expoſuimus. hinc illa ſcriptionis hujus prolixitas: quæ te profecto offendere non debet, doctiſſime vir: quia non tibi, neque tui ſimilibus, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, iſta ſcripſimus: ſed tironibus rudibus & indoctis. καὶ τούτοις μὲν πάνυ. De Chalcondyla quod exſpectationem commoves, vide quæſo ne nos ea ſpes deſtituat. eſt enim ſcriptor dignus qui Græce legatur. Etiam de tacticis conſilium laudo. teque hortor ne in eo quod præſtare ipſe potes delegatione utaris. nam noſter quidem Rigaltius in foro regnum obtinere præoptat, quam hedera frontem præcingi. non quo literas non tanti faciat quanti par eſt: eſt enim vir doctiſſimus: ſed quia vulgo ſic perſuaſum multis apud nos eſt, ταῖς ἀγυιεύταις Μούσαις nihil commune eſſe cum cauſſidicina. De Codice Arabico beaſti me. Διαλέξεις tuas politicas avide exſpecto, ut omnia tua. quas ad nobiliſſimum Bibranum ſcripſi, fidei tuæ commendo. Vale. Lutetiæ Pariſ. a. d. v. Eid. Mart. CIϽIϽCV.

EPISTOLA CCCXLVIII.

EIDEM.

Libellum tibi mitto, clariſſime Grutere, oppido brevem: ſed quem tibi non ingratum fore confido. non enim dubito, quin habeas in deliciis id genus auctorum, patres dico Græcos, inter quos ſplendet merito ſuo Gregorii Nyſſeni nomen. ejus pulcherrimi ſcriptoris libellum publicavimus antea non editum. Quod utinam opera ejus omnia edere poſſemus, & totos nos dedere huic generi literarum! admonet enim nos ætas ingraveſcens, ut de meliore vita ſerio cogitemus. Itaque ſola ſunt hæc ſtudia, quæ nos hodie capiunt: etſi ea fortunæ noſtræ conditio eſt, ut quæ in eo genere ſtudiorum meditati ſumus multa & varia, promere in publicum non poſſimus. Sed non deerunt ſpero feliciores alii, qui perficiant quæ ipſi cogitamus. nos interim dolium verſabimus noſtrum, & Polybium, ſi faverit Deus, brevi prælo ſubjiciemus. Verti nuper quæ vir clariſsimus * * * * * fecit. expertus ſum, quod ſemper eram ſuſpicatus, virum illum in Græcis plane puerum fuiſſe. qui ſi viveret, candorem meum in diſsimulandis ejus peccatis amaret. ſed abſit a moribus meis, ut propter ejuſmodi obſervatiunculas viri bene de literis meriti manes lædam. hoc ingenue profitebor, & ut omnes intelligant, faciam,

Justum Lipsium hic intelligit, de q. Vide Heinsii epistolam ad Casaub. de obitu Scaligeri; idem q[illegible] notis.

ciam, postrema illius scripta partim non magni æstimare me, partim etiam abominari. interest enim Reipublicæ Christianæ, ut sciat juventus, in ✶ scriptis hoc discrimen esse necessarium. Exspecto, quid e penu tuo hæ nundinæ proferant novi. Vale, vir clarissime. Bretoneriæ, quo pestilentia migrare nos coegit. IV. Kal. Septemb. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA CCCXLIX.

EIDEM.

TAndem, mi Grutere, tandem aliquando ad finem perducta est inchoata dudum Polybii editio. quo nomine quas agam Deo Opt. Max. gratias, illi soli norunt, qui sciunt quantum ærumnarum passi simus dum in opere illo versamur. Confido aliquam earum partem tibi esse notam: quo confidentius te orabo, ut exemplar σώφρονι θυμῷ accipias, quod tibi mitto; neque illo tetrico vultu, qui summam doctrinam qualis in te est, solet comitari. Si voluntati par facultas responderet, venia doctorum opus non haberem, nunc quoties venit in mentem incommodorum, quæ mea studia quotidie experiuntur, adeo longe absum ἀπ᾽ τῆς ἐλπίδος, ut pene pigeat aliquid scripsisse. Tua, mi Grutere, æquitas apud iniquiores judices mihi patrocinabitur. Accipe igitur, quod jussi tibi dari exemplar, & conatibus meis fave. Ita vivas lætus, ὑγιὴς ἐν πᾶσιν ἀπήμων multa annorum lustra. Vale. Lutetiæ Paris. Prid. Kal. Sept. CIↃIↃCIX.

EPISTOLA CCCL.

EIDEM.

SCripsi nuper ad te, vir clarissime: nec jam quod scribam habeo. nam quæ publice hic geruntur, ea scio te ex aliis cognoscere. Exspecto cupide tuas, ut quid spei sit reliquum de editione tuarum Inscriptionum ex iis intelligam. Si quis est qui acri desiderio stimuletur ut illam editionem videat, is ego profecto sum. Cum intellexero serio nos de editione cogitare, mittam aliquot Hebraicas inscriptiones quas habeo fortasse non pœnitendas. Ego in suscepto opere totus sum. quod si vivam & vires Deus immortalis fuerit largitus, spero me partem aliquam prelis subjecturum cis breve admodum tempus. Moram enim editionis Rex optimus idemque doctissimus non fert.

itaque

itaque morem gerere ipsius voluntati constitui σὺν θεῷ ἁγίῳ. Vale vir clarissime, & me ama, qui te ex animo colo. Londini VII. Eid. Febr. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CCCLI.

IANO GVILELMO STVCKIO.

LIteras tuas IV. Idus Majas datas accepi hodie, vir doctissime & amicissime, quæ mihi eo gratiores quo longiores erant. Ipse ne redhostirem te τῷ αὐτῷ μέτρῳ, non occupationes quas caussari solemus, sed valetudo parum adhuc firma, faciet. Scribebam enim ista tibi vix dum satis recreatus e gravissimo morbo, qui superioribus diebus velut turbo quidam in me derepente incubuit, & πρὸς τῶν μακάρων χῶρον ὀλίγου δεῖν nos admovit. Quid multa? magna enim animi voluptate illam beatissimam beatitatem videor mihi degustasse, quæ nos manet post hasce tot tantasque procellas & omne genus ærumnas. Quod superstitem adhuc me Deus Opt. Max. esse voluerit, & ipse habeo maximas agoque illi gratias: & te quoque habiturum pro nostra amicitia confido. Mihi tam diu vita erit vitalis & jucunda, quam diu conferre aliquid ad divini Numinis gloriam labores nostros posse spes erit. Vita ignava & otiosa nec placita unquam nobis: & ne ejus aliquando vel necessitas vel voluntas adveniat, serio deprecor. Quos mihi commendasti nullus vidi: si se obtulerint & erit occasio, sentient tui amantissimum. Amandus Polanus te plurimum ἀσπάζεται: reliquos nondum vidimus. Vale. Gen. a. d. VIII. Kal. Junias. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCLII.

EIDEM.

NVnc ipsum petasato jã tabellario, qui has tibi tradet, factus sum de ejus profectione certior. Exaravi illico hoc schedium, ut scires ἀμφότερον, καὶ ἐρρῶσθαι ἐμὲ, καὶ ἐῤῥωμένην tui memoriam conservare. Ipse ut valeas, quid agas rerum, pridem ignoro & scire aveo. Nos Athenæus ante aliquot menses prælo commissus habet plus satis exercitos. Atque utinam brevi ea opera defungi concedat nobis, qui solus potest ὁ μείλιχος ὄντως Θεός. Opus longum, asperum, tædii plenum, & prorsus virium non istarum: quas in dies languescere, & præter ætatem

tem minuere sentimus. Vix eam quæ censetur [illegible] esse [illegible] pars, attigimus, & ecce in [illegible] nos versari multa arguunt. Non faciemus tamen quod olim Theophrastus: sed quandoque jusserit magnus ille Imperator, stationem alacres deseremus, etsi fortasse propter [illegible] erga nostros affectus [illegible] oculis non irretortis. Verum [illegible]. Vale Stucki clarissime & me ama. Gen. a. d. XVI. Kal. Sept. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCLIII.

EIDEM.

SErius, fateor, quam par erat tuis respondeo, vir charissime. Sed lentitudinis hujus justas caussas habere me, velim mihi accredas. Unicam non proferam, ne & tibi & mihi otium pereat. Volui enim hisce literis significare tibi, quem tandem exitum Monspeliense negotium (de quo pridem ad te scribere memini) esset habiturum. Id vero nunc demum queo. Tertius enim dies est, cum amplissimus Senatus noster [illegible] missionem concessit. Deus Opt. Max. cœpta fortunet, atque ad gloriam suam nostros deinceps labores non esse inutiles velit. Hic mihi est votorum omnium meorum [illegible]: nisi quod & meorum curam habere & φυσικὴ στοργή, & pietas me jubet. Quid quantumque malorum exanclarim, ut hic [illegible] possem, & norunt familiares mei, & mihi apud Deum conscientia mea testis est. Senatus quam tenuiter & jejune mea studia foverit nolo dicere, ne charissimæ patriæ & longe suavissimæ succensere videar. Ego vero Genevensis animo magis quam nativitate sum, semperque ero dum spiritus hos reget artus. Sed cur Deum vocantem non sequerer, rebus meis eo me compellentibus atque adeo trudentibus? Nihil hic propere, nihil cupide a nobis factum. biennium integrum est tractum istud negotium, toties ad me scripserunt Consules Monspelienses; toties legatos suos partim ad me privatim partim ad Senatum & Ministros miserunt: cur interea mihi non est consultum? hæc eo pluribus ad te, etsi raptim, vir amicissime, scribo, quia non omnium æqua judicia nunc experior. Quod sane me male habet. sed ut dixi, Θεὸς τ' ἐπιμάρτυρος ἔστω. Athenæus ad umbilicum vergit. fratri Paullo Stephano ea res curæ: tamen propter indices multiplices & animadversiones meas vix est ut ante nundinas autumnales opus detexatur. Convivales tuos sermones, opus doctum Deus bone & laboriosum, recudi gaudeo. Vellem posse fieri, ut occasionem tibi præberem inserendi nominis nostri

tuis scriptis. amo enim te & amari me a te ut omnes sciant percupio. Sed otium omnino deest. Vale igitur vir magne, & propter longius paulo intervallum noli in scribendo ad me esse omissior. Literas curabunt amici hic nostri: vel via Lugdunensi Antonius de Harsi librarius Lugdunensis & ibi habitans. Vale, vale o dilectum mihi caput. plurimam vero a me clarissimo Wolfio salutem. Gen. a. d. x. Kal. Decemb. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCLIV.

IOHANNI BRANTIO.

BEasti me, vir eximie, eo munere quod authore venerando P. Andrea Schotto ad me misisti. id vero eo mihi gratius accidit, quod in illius exspectatione eram dudum. Sciebam enim doctissimum illum amicum nostrum in eo argumento esse versatum, avebamque mirum in modum quæ essent in eo genere ab ipso scripta legere. nam & illum plurimi facere me, ne tu quidem, ut video, ignoras: & Ciceronem semper mihi fuisse in deliciis ingenue profiteor. Itaque subiit sæpe mirari stultitiam nostrorum hominum, qui unicum germanæ Latinitatis auctorem scholis prope jam expulerunt. quin eo insaniæ multos venisse videmus, ut ille censeatur disertissimus, qui ab illo dicendi magistro absolutissimo abierit quam longissime. Omnino inter sæculi nostri morbos hic meo judicio ponendus est non postremo loco. Deus bene faciat Schotto nostro, qui sui judicii authoritatem publico errori ivit oppositum. vix poterat homo eruditissimus de juventute & re literaria melius mereri. Spero fore ut candidati eloquentiæ Latinæ ad bonam mentem redeant, & quem stulte spreverunt magistrum, moniti a tanto viro requirant, & cum eo in gratiam redeant. Ego hortari familiares meos non desinam, ut novum opus sibi parent, & viri optimi atque doctissimi consilio utantur. Tibi vero, eruditissime Johannes, pro munere egregio, & ea benevolentia, quam humanissime scriptis literis abunde mihi declarasti, magnas, maximas gratias & habeo, & ago. Vale. Lut. Paris. v. Eid. Sext. CIↃIↃCX.

EPISTOLA CCCLV.

IOHANNI CASELIO.

ANni sunt ferme viginti, αἰδεσιμώτατε Caseli, cum adolescente quodam e vestra gente perhonesto, disciplinæ tuæ alumno, familiariter sum usus: qui de tua singulari pietate, probitate, & eruditione multa quotidie commemorans magnam in animo nostro tui admirationem, & ex admiratione amorem excitavit. Legi postea varias, & diversi generis lucubrationes tuas, doctas, Deus bone! & elaboratas, planeque pro ea opinione, quam de tua præstantia ante conceperam. Nunquam ego ab illo tempore destiti de te rebusque tuis inquirere: & σὺν ἐκ ψυχῆς omnia tibi ac tuis studiis fausta & læta optare. Adfari etiam te, & literis, quia aliter non poteram, compellare in votis semper habui, nisi me olim quidem juniorem pudor ἔμφυτος; postea vero ingens locorum, qui nos habebant, intercapedo, & literarum mittendarum difficultas ab incepto revocassent. Nam quod te fortasse non latet, relicta ante annos sex septem suavissima patria Geneva, in remotissimam a Germania vestra partem Galliarum, otii desiderio concesseramus: ubi aliquot annos obscuri, & prope dixerim, ἄιστοι καὶ ἄπρακτοι transegimus: neque longum adhuc est tempus, cum optimi fortissimique principum, Christianissimi herois nostri jussu ex illis tenebris, & grato nobis secessu, in regiam hanc urbem, & clarissimam lucem transitum fecimus. Ita factum est, clarissime Caseli, ut licet, nominis tui studiosissimi, nihil tamen adhuc literarum ad te dederimus. Quo in officio antevertisse humanitatem tuam cunctationem nostram incredibiliter gavisus sum nuper, cum ante unum alterumve mensem literas tuas accepi. Tune, præstantissime vir, hac ætate, his in rempublicam literariam meritis, ut me provoces, ut meam amicitiam expetas? Sic enim scribis, & quidem literis non unis; nam & altera jam nobis diebus superioribus reddita est abs te epistola. Hæc nempe est comitas illa tanta, illa tam insignis benignitas, quam in te popularium tuorum multos memini prædicare. Nam in nobis quid est tanto hoc tuo dignum studio? literæ? καί κε τὸ βουλοίμην, καί κεν πολὺ κέρδιον εἴη. Utinam, inquam, venerande senex, ii nos essemus, quos tuus amor nos finxit. Sed me judicio huic tuo de nobis, & lucubratiunculis nostris vetat assentiri vitium ingenii tenuissimarum conscientia. Ut taceam de studiorum nostrorum infelicitate: tum & sero ad literas accesserimus, & fere αὐτοδίδακτοι ma-

gisterio nostro profecerimus; si modo aliquid profecimus. Nam optimi & eruditissimi parentis, quo jure gloriamur præceptore, operam diuturniorem statim initio publicæ curæ, quas ille, dum vixit, sustinuit gravissimas, nobis inviderant. Quatuor denique lustra ætatis nostræ præterierant, priusquam e regni hujus procellis evadere, & Genevam, ubi nati, sed non educati sumus, studiorum caussa possem repetere. Sed quid verbis opus? Ipsa, quod ingenue fateor, scripta nostra ὀψιμάθειαν authoris sui, & desideratam semper ἀκρίβειαν, concessam vix unquam

Κύκλωπες ὕπο σοφῶν γεγωνότερον βοᾷ.

Magna igitur χρηστότης tua, vir humanissime, & erga nos magna benevolentia, qui de nostris conatibus ea prædices, quæ sine rubore a nobis nunquam legantur, nedum agnoscantur, ut debita, aut ex vero profecta. Nam de Josepho Scaligero ἀφίημι αὐτόν. Ille vir divinus, quocunque ingenium converterit, aquilæ instar cœlum petit: nos in aliqua literarum parte, ὅπῃ Θεὸς διδῷ, πλευσόμεθα. Illud unum non abnuo, enisum me semper pro mea virili, ut, si minus possem ingenio, at modestia certe bonorum judicia promererer. Sed de nobis nimium multa. Te vero, doctissime Caseli, ornare laudibus non aggredior. Nolo enim onus subire, cui me sciam futurum imparem. Quis enim vel mediocriter eruditus nescit, non solum quam eximia sit eruditio tua; sed etiam quantis laboribus sit effectum, ut meliores literæ, Græcæ præsertim, illic floreant? Quis puriorem & veram Philosophiam per te maxime in illis oris conservatam ignorat? Audivimus enim agones tuos: pervenitque etiam ad nos ingens principis vestri decus ac fama, qui pro sua prudentia ac sapientia Barbariem simul & τὴν σοφιστικὴν e suis terris eliminavit. Hujus facti æterna memoria dignissimi prima laus Illustrissimo Duci vestro debetur, proxima tibi. Illius auspiciis, ductu autem tuo victi isthic & triumphati duo illi τῆς γνησίας παιδείας hostes. Utinam hos animos & cæteri omnes Principes induant. Nam, ut nunc vivitur, mi Caseli, actum de literis: quibus nescio plus mali sit a neglectu Regum & Principum, an a perversis judiciis eorum, qui illas tractant. Sed longius abeo: Quare desino, Deum Opt. Max. ut te quam diutissime incolumem præstet, oro atque obsecro: te, ut nos constanter ames. Vale. Lutetiæ Parisiorum a. d. XII. Kal. Sextil. Juliani, ἀπὸ τῆς τοῦ Λόγου ἐνσαρκώσεως. CIↃIↃCII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXLVI.

EIDEM.

QVo rariores abs te literas accipio, optime & clarissime Caseli, eo magis exspectatæ veniunt & gratiores. Eqnidem cum mihi nuper epistola tua traderetur, manu statim agnita, ingenti elatus sum lætitia; quid censes, quum illam legi tot refertam notis, non dicam benevolentiæ tuæ, sed amoris cujusdam insanum magni. Aliter interpretari non possum, nisi sum ipse mihi Suffenus, quas liberali adeo manu tribuis mihi, laudes: quæ quum in nobis locum non inveniant, ad autorem suum meritissimo se convertent. Si quis unquam mortalium vere potuit de se, ego possum illud de me prædicare verissime; Deum Opt. Max. ἵπποισι μὲν διδάσκειν, ἵπποισι δ᾽ ἀναιδέσται. ut literas amarem, & doctos viros ex animi interiore sensu colerem, hoc dedit: ut præstarem ipse aliquid dignum in arce poni; hoc vero nequaquam dedit. Itaque metimur nos nostro pede, nihil caventes diligentius, quam ne de nobis cuiquam plus quam τῷ ἡμῶν συνειδότι accedamus. Τὸ γὰρ γνῶθι σαυτὸν, ait ille, ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης σοφίας. Atque utinam me probe nôrim: ardua enim res est, ut nosti, sapientissime Caseli, & quæ ab omni ævo paucissimis contigit. Quæ scribis de summo viro Josepho Scaligero, etsi gratissima sunt (nulla enim re æque glorior atque illius amore hoc tam insigni) magis sollicitudinem mihi augent, ut benevolentia ipsius præstem me non indignum, quam spiritus attollit, quasi judicium tanti herois ulla re promeriro. Nempe illi accidit, quod & tibi, ut caligantibus amore oculis libellos nostros lectitaretis, ut non mirer tanti fieri me a vobis, non quanti ipse sum, sed quantus est, quo me amplectimini, amor. Ego vero qui utrumque vestrum pari affectu veneror, atque ipse me a vobis amari sentio, qui satis possim vestra in rempubl. literariam merita prædicare? plura fortasse, quam tu, venerande senex, scripsit Scaliger ὁ πάνυ: sed tua non minor laus, qui tot annos tam feliciter id egisti, ut exstarent in Germania vestra, qui scripta ipsius & æstimarent, quanti par est, & ad illa capienda eruditione necessaria essent instructi. Ita mutuum facitis, ut equidem judico, atque præclarum uterque præbetis exemplum publicæ utilitatis procurandæ. Quod ut quam diutissime faciatis, meque constanter ametis vestri observantissimum, Deum venerari nunquam desinam. Vale γέρον αἰδοιέστατε. Lutetiæ Parisio-

rum a.d. III. Nonas Jan. anno Dionysiaco ἀπὸ τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCLVII.

EIDEM.

QVas ad me Nonis Maji dedisti, optime virorum, probe curatas scito; etsi paullo, quam oportuit, serius. Nam Fridericus Guntherus juvenis eruditissimus uno aut altero die prius urbe erat profectus. Itaque mittendæ, quæ illi erant inscriptæ, Andes fuerunt; quod summo studio fecimus, partim quia illum non mediocriter amamus; partim quia nihil mihi gratius, quam tibi gratificari, viro omnium bonorum & eruditorum non amore solum, sed & observantia digno. Atque utinam, mi Caseli, majus aliquid tua caussa possem, scires, quanti faciam amari me abs te, & studia mea probari. Itaq; fremant, & ilia rumpantur [illegible], Thrasones & Athei, ut ille Dæmoniacus Scorpius me nominat stulte & falso. Nā si Thraso essem, aliter scripta [mea loquerentur]: si Atheus, plane Romæ essem, quo non semel invitatum me fuisse amici norunt, & habeo testes Baronii Epistolas. Sed mihi a puero fuit persuasum, eam sedem esse [illegible] itaque bonis, & suæ salutis amantibus nihil posse aut debere esse commune cum illa [illegible] matre. Sed de homine [illegible] nimium multa. Ego semel apud me constitui, conviciis ejus caniis nihil moveri: neque illucescat illa dies, quæ me in arenam videat descendere cum tam infami gladiatore. Nos aliter educati sumus, Dei beneficio, in aliam spem literas docti ab optimo & sapientissimo parente. Quod si pergat homo amens in furore, & tandem mihi stomachum moveat: non ipsum quidem ([illegible]) sed alium majoris dignationis ex eadem urbe deligam mihi antagonistam, quicum componar. Et jam profecto pruriunt manus: ea cupiditas animum insedit tot mendacia arguendi, quibus veritas in ea urbe obruitur. ἀλλ᾽ ἤτοι ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Ad te redeo, optime doctissime Caseli, qui ut rebus omnibus floreas, valeas, annosque impleas Nestoris, Deum supplex adoro. Vale, & pignus nostri amoris habe libellum nuper a nobis editum, in eo genere literarum, quæ nobis solæ sunt in deliciis. Leges si vacat, & corrige, διορθωτής, & ut facias, oro: mihique ut tuum judicium impertias. πάλιν, αὖ καὶ πάλιν, [illegible]. Lutetiæ Parisiorum a. d. IX. Kal. Sept. CIↃIↃCVI.

EPISTO-

EPISTOLA CCCLVIII.

EIDEM.

SI vales, præstantissime Caseli, bene est; ego uti valeam, dicere non possum. corpus sic satis, Dei gratia, valet: animus curis & ægritudine fessus jacet. Nam post illud horrendum parricidium, quo Rex maximus, Mæcenas meus indulgentissimus, est e vivis sublatus, nulla dies, nulla hora, nullum momentum abit, quo non defixus in ejus recordatione animus meus stupeat. O diem, senex venerande, ὡς ἀληθῶς ἀποφράδα, quæ heroem tantum terris eripuit! Solet fama principibus alioquin magnis multum addere: & sæpe factum, ut Reges ac dynastæ venerationi longinquis populis essent, quos qui norant propius, non tanti faciebant. major enim plerumque ex longinquo majestas. De Henrico IV. nostro nuper Rege, cave tale quid arbitreris. cujus interiorem notitiam nemo unquam habuit, qui majorem fama sua ipsum non judicavit: iis namque virtutibus quas regias κυρίως vocant, sic excelluit ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ ἐκεῖνος, ut paucos ex omni memoria principes sit reperire dignos, qui cum ipso contendantur. Ego vero in illius obitu quantum vulnus acceperim, illi soli possunt intelligere, qui sciunt tanti principis benevolentia quanti sit æstimanda. Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Te, mi Caseli, opto valere & omnibus numeris absoluta frui felicitate. scripsi raptim non satis securus, an hæ ad te essent perventuræ. Lutetiæ Parisiorum VIII. Eid. Sept. CIↃIↃCX.

EPISTOLA CCCLIX.

IOHANNI CASAVBONO FILIO.

QVam grave mihi fuerit te isthic remansisse me proficiscente, non facile dixerim. & persuadeo ipse mihi στοργῆς illius φυσικῆς vim, quam in me experior cottidie vehementissimam, non esse tibi incognitam. nam ut ego subinde ad animum revoco patrem esse me, ita tu filium te esse meum nunquam non meminisse debes. Sed nosti quid nos diviserit. Etenim quoties subit animum meum recordatio eorum quæ gesta sunt, toties precibus enixe a Deo contendo, ut suæ voluntatis notitiam salutarem tibi inspiret, & tua consilia atque studia velit fortunare. Faciet vero dubio procul si in voluntate ipsius inqui-

inquirenda diligentem operam posueris & spretis humanis rebus de spe futuræ vitæ serio cogitandum tibi esse in animum induxeris. Dominus Jesus tibi adsit, & te sinceræ veritatis amore inflammet. Matris obsequium nolo tibi commendare, ne videar de tua erga ipsam pietate dubitasse; scis quam ea res sit mihi cordi. Exspecto tuas literas de omnibus, quæ putabis mea interesse ut sciam. Salutabis amicos meos omnis generis, quorum nomina recensere parcam, cum sint illi tibi notissimi. Vale. Samarobrigæ Ambianorum proxima a discessu meo die Κυριακῇ. CIↃIↃCX.

EPISTOLA CCCLX.

EIDEM ET ISAACO CHABANÆO.

Cum in hanc urbem heri appulissem maximis defunctus periculis, nihil habui antiquius, quam ut partem malorum quæ passi sumus uxori per literas exponerem, ut illa Deo Opt. Max. gratias ageret, & vos omnes hortaretur idem ut faceretis. Quo me aliquis vehementius amabit, eo impensius illi gratiæ agendæ sunt Domino Jesu qui me servavit, non solum a præsentissimo periculo mortis, quam per multas horas exspectavi animo constante: sed etiam a plerisque malis quæ navigantes pati solent. denique scitote integrum νυχθήμερον nos fuisse jactatos; cujus spatii primæ quatuor aut quinque horæ fuerunt mihi permolestæ propter nauseam, & stomachi dolorem. reliquum tempus sollicitudinem habuit de vita; sed doloris nullum fere sensum: quo nomine & me & vos gratias agere Numini gratissimas oportet. nam cæteri omnes paucis exceptis magnis interim doloribus cruciabantur, mihi vero οἱ φθεῖρες magnas molestias præbuerunt, dum jaceo ἐν ταῖς τῶν ναυτῶν χαμευνίαις. Et ★ dominus qui socius meus (famulum enim non habeo sed ἑταῖρον) de vino Hispanico & id genus aliis sibi prospexerat & mihi, sumptu meo. sed mihi illis uti non fuit necesse. ille usus est, qui toto itinere non minore sumptu sibi consuluit quam mihi; nam manum operi admovere si quid forte curandum sit vel minimum, hoc non est ejus qui, ut nuper scripsi, [illegible] sit Theologus, & qui tantum sapiat. est alioqui de me non parum sollicitus, sed de eo plura σὺν θεῷ alias. Peto a vobis iterum atque iterum, ut pro hoc tanto beneficio gratias τῷ ἐπὶ πᾶσι & habeatis & supplice animo reddatis, Nam etsi plane naufragium non fecimus, navis tamen nostra fracta est, & nautæ nostri, quod in extremis periculis faciunt, fecerunt, ut sibi diffidentes vocem in cœlum tollerent

rent

rent & magno clamore auxilium a Domino peterent. Ceterum & hanc, & alias itineris totius molestias facile abstersit mihi comitas, benignitas, & amor erga me, tam illustrissimi Legati, quam uxoris illius heroinæ omni laude dignissimæ. Nunc Cantuariam cogitamus σὺν τῷ παναγίῳ Θεῷ, ibi dies paucos subsistemus, ut puto. deinde Londinum proficiscemur; quo in loco si uxoris & vestras literas invenirem, beatum me prædicarem. sum enim de ejus valetudine supra modum sollicitus. Vos si me amatis, & mea præcepta tanti facitis, date operam ut certior de ea re & aliis omnibus quam primum fiam. Libros meas & chartas omnes vobis esse curæ maximæ & spero & cupio; & ut ita sit mando vobis atque præcipio. Si Dominum Thuanum videritis, narrate illi de libro non tradito quam scitis historiam. illum vero librum ne quis me absente attingat, nisi ipse jusserit, videte. Bibliothecam tibi, Isaace, curæ esse volo: & vide ne te nimis facilem præbeas in deducendis eo hominibus, præsertim pluribus simul, quod omnino fieri non debet. Scribite etiam ad me, quomodo uxor absentiam meam ferat. Dicite illi me pecuniam Anglicanā quam facta permutatione dederat Domina Gentilis, quamque me reliquisse in museo nuper scripseram; invenisse in parte arculæ ubi eam ipse reposueram. Amicos meos, qui vobis noti sunt, salutate; cum primis medicos D. Guerinum & D. Arbaldum quibus valetudinem [illegible] curæ esse percupio. Ego non prius animo quieto ero, quam significatum mihi fuerit, febris ista recens quem exitum habuerit. memini enim tertianæ aliquot ἐφόδους illam esse expertam prius quam proficiscerer, quod me male habet. Scribite etiam ad me, quam bene suo officio defungantur Gentilis, Johanna, & Anna. nam Paulum jam evasisse doctum ex quo discessi fere mihi persuasi; scribite & de Maria quam ipse discedens non sum amplexatus, ut cæteros liberos; & de tota domo D. des Bordes, nec non an rus uxor iverit, de villico quid fecerit, cujus ego improbitatem odi. Postremo sive publice sive privatim acciderit aliquid mea cognitione dignum, facite me ut sciam. Orate pro salute, consiliis & reditu meo, ut facio ipse pro vobis omnibus. Valete; scripsi in celeberrimo Anglorum portu Dovvres, quem Durovernam quidam dicunt, postridie adventum meum in hanc beatam insulam, qui est dies xxi Octobris CIↃ IↃ XCIII. Scripsissem ad D. Heraldum V. C. & negotium Lotharingicum nostrum ipsi commendassem. Salutate ipsum & uxorem amantissime verbis meis. ego priusquam regem convenero ad amicos non scribam; iterum valete.

EPISTOLA CCCLXI.

EIDEM.

Filli, vestras post meum discessum literas a te accepi: eæ quum per mihi placuissent, sperabam officio scribendi te diligenter functurum. sed falsus sum, & vehementer quidem. quæso te, quid accidit cur officio deesses tuo? nam ipse quanto literarum desiderio teneas non nescis. quum præsertim matrem tuam reliquerim ægrotantem. Scito igitur mire hic anxium me vivere, vestra culpa. nam D. Gentilis quotidie huc ad sororem dat literas. itaque crucior animi & quid dicam nescio. Ego apud regem sum qui me, si fas dicere, in deliciis habet, qui omnia prolixe pollicetur, qui primum advenienti duplum stipendium obtulit ejus quod habeo Lutetiæ: cum certa spe fore, ut liberalitatem ejus sæpe experiar. non enim leviter illi cordi sumus; ut ut homines amici traducere me apud ejus Majestatem sint conati longa historia, neque nunc narranda. spero ἐν Κυρίῳ fore ut omnes calumnias vincat integritas mea, sed tu occasionem illis maxime dedisti. Scit Rex quod est a te factum; sciebat ὁ μακαρίτης Archiepiscopus, in cujus obitu parentem alterum amisi. de his, ut spero alias. Volo legas epistolam ad matrem a me scriptam, ut scias quo loco res sint meæ. interest enim mea ut rei veritatem omnes intelligant, ut de mea fide erga regiam Majestatem constet; nam scito meis studiis longe alia parta hic esse præmia quam hactenus sim nactus. Adi D. Cardinalem Perronium ad quem scripsi; & quæ legeris in epistola ad matrem, illi. Ego hoc unum laboro, ut simplicitas animi mei non sit obscura: nam pertinet hoc ad existimationem fidemque meam, & præterea mihi ac liberis meis volo esse consultum. Adi etiam ad clarissimum virum D. Fabrum & officiosissime illum verbis meis saluta. fac pendeant tibi studia ex ejus consiliis. F. Ducæo significabis nondum me Savilium vidisse. sed chartam ipsius pridem ad illum esse missam. Pietatem erga Deum, studium virtutis & literarum, fili, tibi commendo. Fratres Puteanos, Magnum, & alios mihi notos saluta. Vale. Londin. a. d. XV. Kalen. Decemb. CIƆIƆCX.

EPISTO-

EPISTOLA CCCLXII.

EIDEM.

FIli, heri reverſo mihi ab aula mater tui amantiſſima literas a te reddidit, quas illa quidem pro ſuo jure aperuerat, ſed quia Latine erant ſcriptæ parum intellexerat. Dum has illi κλινήρει οὔσῃ e morbo pedis aſſidens lego, & de te ſermones cum ea habeo, & communibus votis Deum pro tua felicitate, hoc eſt pietate & virtute, oramus: ecce a curſoribus affertur faſciculus quem ipſis tradideras mihi afferendum. etſi immani pretio redimendus fuit mihi ille faſciculus, lætatus ſum tamen diligentia tua cujus adhuc nullum par exemplũ edideras. binas enim tuarum ſatis copioſe ſcriptas eodem die me accepiſſe gaudeo equidem, teque oro non jam ut alios ſed ut te ipſum imiteris, & hac in parte ſis ſemper diligentiſſimus. me ut vincas diligentia tibi contendendum erit ſtrenue. nam ego me vinci in eo genere, ne a filio quidem patiar. Faxit ὁ θεάνθρωπος Chriſtus, ut ſemper occaſionem habeas lætam ſcribendi ad lætos parentes. Quod quereris non eum honorem eſſe tibi a me habitum, ut epiſtolæ nuper editæ exemplar ad te mitterem, laudo cupiditatem, probo querimoniam: nolo enim aliquid committere, cur poſſit quiſquam exiſtimare, quicquam in rebus humanis ſecundum matrem tuam mihi eſſe te carius. Sed debes, fili, hanc opinionem de me ſic fovere, ut quicquid eveniat benigne interpreteris, & ſemper in partem meliorem. Noli credere, officio meo unquam me σὺν θεῷ defuturum. tu vide ne deſis tuo. Scripſi vero ad te jam ante, propterea me ad nullum amicorum meorum iſthuc exemplaria miſiſſe, ne pro vectura curſores duplum aut triplum exigerent ejus quanti liber poteſt æſtimari. Semel tibi exponam quid geſtum ſit. tu ut me apud amicos tuearis vide. Qua fere die ad S. Regem librum miſi poſt abſolutam editionem, eadem quatuor exemplaria curſoribus regiis tradidi, inſcripta D. D. D. Cancellario, Thuano, Villaregio, & Frontoni. putavi officii mei eſſe ut & magnatibus illis facti rationem redderem: & Frontoni hunc honorem haberem ut primo illi e privatis omnibus amicis meis mitterem. Poſtridie quum eſſet data occaſio duorum curſorum, miſi unum exemplar ad Illuſtriſſimum D. Cardinalem Perronium, alterum ad Legatum Sereniſſ. Regis M. Brit. poſtremo quia Drovardus ſignificaverat velle ſe ejus libri exemplum habere, quod amicis oſtenderet, unum illi miſi per alium curſorem parum ſollicitus quantum eſſet pro

vectura exacturus. Habes, fili, historiam omnium librorum quos ad hanc diem in Galliam misi. Volui ad te & amicos mittere: sed putavi exspectandam facultatem mittendi sine ulla cujusquam graviore impensa. Hanc excusationem volo te probare, & aliis quæ dixi narrare. Venio ad colloquium illud cui te ais interfuisse. Narras clarissimum Frontonem & Peleterium cum nobili Anglo te præsente de illo scripto sententiam tulisse. & quidem Peleterium plenis velis in me esse invectum, grammaticum vocasse, stylum damnasse, virum nullius judicii appellasse. Primum tibi de Frontone respondebo, si ita ille animatus est, ut doctrinam parricidialem aut palam aut clam probare queat, non mirari debere me, si ei parum probatur ea scriptio, quæ tota adversus Satanicam & novam doctrinam est suscepta. ego adhuc de illo sensi melius. Si non respondet & veritati assentitur, faciet quod verum Theologum decet. Si tacet ipse, & alios submittit, e re nata consilium sumemus: neque caussam Dei aut Principum unquam prodemus. Scribant quicquid voluerint Bonarscii, Gretzeri, Andreæ Græculi, & quicquid est turbonum, non magis movebor, quam si musca in me involaret. Deus Opt. Max. a me stat. veritas a me stat. caussa Regum agitur, & quidem contra parricidas inauditos. & ego timebo? aut deerit mihi animus? Deus meliora. Peleterii vero judicium non magis reformido quam par est. illene me grammaticum vocat? ille meum stylum damnat? asinus, stultus, imperitus, nebulo, vappa, de eo viro sine honoris præfatione loqui non debet, quem scit orbis terrarum (absit verbo invidia) non sine aliqua utilitate publica literas Græcas & Latinas excoluisse. Abeat Peleterius ad lustra & popinas. ibi judicet de forma scortorum, & vini saporibus: de literis abstineat judicare [illegible] λόγων. Taceo quam tota Lutetia novit in rebus religionis indifferentiam, quæ ab atheismo quot gradibus differat ipse viderit. Et his notis insignis nebulo de me graves sententias dicet? Ego vero Deo gratias ago, quod ea scripserim quæ illi displiceant. bonis sine dubio placebunt, quæ pessimo viro non placent. De stylo quidem judicare meo adeo non potest, ut priusquam intelligat mea scripta, multi illi anni in scholis sint ponendi. Si ausus sit in me aliquid, erit unus e meis famulis, qui illum excipiat ut meretur ipsius detestanda malignitas. a me responsum ne exspectet: tuus fortasse cognatus, aut certe unus famulorum meorum illum depinget suis coloribus. Tu vero, fili, maledictis impurissimi nebulonis ne mouearis. Ut nulla sine crista nascitur galerita, sic nemo aliquam ex his studiis gloriam consecutus, quem non comitetur invidia. Scis, fili, meam μετριοφροσύνην, qui si quid scio, & non multa

multa sane scio, sed tamen si quid scio, Deo Opt. Max. id totum fero acceptum. illi honos, illi laus, illi gloria εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Moneo te, fili, abstineas a societate id genus hominum. novi illum de quo loquor intus & in cute. acta, verba, ingenium produnt in causa religionis profanum; neque hoc te potest fugere. O fuge tales. abhorre, odi, ac detestare; sæpe hoc te præsens monui, nunc absens moneo quia est data occasio. Oro Deum immortalem, & quotidie orat pia mater tua, ut tibi adsit, te servet, tibi benedicat. Vale. Londini IV. Kal. Decemb. CIƆ IƆ CXI.

EPISTOLA CCCLXIII.

EIDEM.

HEri accepi a Rege epistolam ad illustrissimum D. Cardinalem cum expressa jussione, ut statim mitterem. Missuro, ut Regis voluntati etiam æger satisfacerem, in ipso articulo afferuntur tuæ literæ longe mihi gratissimæ. quanquam ex iis, quas ad piam matrem scripsisti, didici te parum valere. doleo, fili, & Deum supplex veneror ut tibi adsit, te servet, & ὑγιῆ καὶ σῶον præstet valentem. Volo cures valetudinem. nolo ulli pecuniæ parcas, quoties postulabit ratio valetudinis. Imprimis Deo Opt. Max. te supplex quotidie commenda. neque obliviscaris disciplinæ domus in qua es educatus. Per mihi fuit molestum quod scribis de editione epistolæ nuperæ isthic curata. O tetrum genus hominum unius sui lucri studiosum. Quid faciam? ita vita est hominum, multa ferenda sunt dura & molesta. Sed obsecro nostrum D. Blackuodum, advocatum, medici F. Alter jam fere mensis est ex quo ille a nobis discedens crassum fasciculum a me accepit, cui multæ inerant literæ ad te, & amicos alios. inerant & piæ matris epistolæ ad te. inerant & IX. aut X. exemplaria ejus epistolæ. Illa omnia te non accepisse demiror, & stupeo. Quæso te scribe quid sit factum. nam ego summopere confido benevolentiæ Blackuodi. Scribis D. Cancellarium velle me revocare, & hortaris, ut mihi constem, simque in potestate Regis & Reginæ. Agnosco, fili, tuam [illegible]; sed vide ne reversum pœniteat. scis irritatos adversus me omnes Jesuitas, & eorum fautores, ut multi judicent ab illis mihi esse metuendum. Scis honesto loco me hic esse. Lutetiæ quo loco sim futurus, nescis. Tum autem stipendia hic honestissima, ne dicam amplissima possum consequi. Lutetiæ quis status rerum me maneat, quæ fortuna, neque tu scis, neque ulla possum con-

jectura assequi. hæc tibi familiariter scribo, fili, ut prudenter apud eos te geras, penes quos est mei revocandi potestas. Equidem in potestate Regis & Reginæ sum futurus, si ea fuerit Majestatis ipsorum voluntas. Sed cogita tot filias, tot naufragia rei familiaris, & senectutem meam. Ante omnia Deum ora, ut præsit huic negotio. Inquire quæ sit procerum voluntas, & statim significa. Narro tibi, misi tandem ad illustrissimum virum Dominum Cardinalem Perronium responsionem Regis ad ipsius epistolam. Ego regiæ Majestati fui secretarius. Observa, quæso te, an scriptionis modus summi illius Præsulis animum a me alienarit. certe id cavi ne ipsum offenderem, & Rex ipse cum ipsius honore totum hoc negotium curavit transigi. Ego nullum in Gallias aut usquam terrarum misi exemplar nisi ad ipsum Dominum Cardinalem, sed Rex sua interesse putavit, ut unum ad suum Legatum mitterer. aliud nullum est in Gallia, neque futurum est, nisi Rex jusserit. si essem ausus, tibi unum exemplar misissem, & alterum viro illustrissimo Domino Thuano. Nuper scripsi ad te iratus contra Peleterium, vappam hominem, qui si mihi bilem moverit, faxo pœniteat impudentiæ suæ. illæ sunt litteræ quas Blackuodo dedi. fac quam primum sciam quid illis literis & libris sit factum. Scripsi hæc languente manu e morbo. sed cum ad te scribo, finem facere non possum. Scribo autem meam & matris tuæ vicem, quæ sine lacrimis de te nec loqui potest nec cogitare. tanta est vis φυσικῆς στοργῆς. illa scribet otium nacta τὸν Θεὸν, qui te, fili, servet, ac spiritu suo regat, & dirigat in viam operum sibi gratorum. Vale. raptim die XXVIII. Decemb. stylo Gall. CIↃIↃCXI.

EPISTOLA CCCLXIV.

IOHANNI COCEO.

Literas tuas & elegãter scriptas & omnis humanitatis notis tinctas, Cocce nobilissime, reddidit mihi nuper vetus hospes tuus Perrottus noster. Lætatus sum & Deo Opt. Max. gratias egi, quod valeres, quod viveres nostri memor, quod amicitiam nostram faceres tanti, ut etiam lacessere literis tuis & provocare ad vices scribendi sustinueris. Antevertisti me, fateor, & occupasti partes quæ meæ potius erant. Nam ego in ære sum tuo, non mediocri a te beneficio affectus; tu a me nullo. Verum ego te alti animi virum arbitror sic tecum rationem putare, quasi acceperis ipse beneficium, quum dedisti memori nec fortasse indigno. Macte generosa ista indole esto: ac persuade tibi,

tibi, si quis est ex omni necessariorum tuorum numero, qui te amet ex animo, & bona fide colat, eum esse me. Puto autem in patriam te tandem cogitare. Itaque oro te, ut cum illuc veneris, apud nobilissimum Savilium & eruditissimum Dunæum magis magisque ponas me in gratiam. Scripsi ad hunc sæpius, ad illum semel: cujus mei officii testem videor mihi posse te laudare. Nisi enim fallor, adhuc nobiscum fuisti: & ego literas ad illos esse me daturum significavi tibi. Sane quanti Savilium faciam, non ignoras tu, qui ad eruditissima ipsius scripta intelligenda tanta me opera juvisti. Vale vir nobilissime, & me, quod facis, ama. Gen. a. d. pridie Idus Sept. CIↃIↃXVI. raptim.

EPISTOLA CCCLXV.

IOHANNI DRVSIO.

Qui te plurimum semper amaverim, ex quo primum cepi gustum aliquem sacrarum literarum habere, lætatus sum nuper non parum, postquam te conspirare in amore & paria mecum facere intellexi. Id primum ex ea pereruditа epistola cognovi, qua me publice affatus es anno. accepi post illa & chirographum aliam epistolam tuam, priore illa quamvis gratissima tanto gratiorem quanto impressa altius tui adversum me amoris in illa vestigia apparebant. Crede enim mihi sine fuco & fallaciis affirmanti, is tu mihi es, Drusi doctissime, cujus judicio probari nostras scriptiunculas, imo vero ipsum me serio gaudeam. Equidem studiorum vigiliarumque mearum nullum mihi unquam aliud præmium proposui, nullam optavi unquam mercedem aliam, quam ut ἣν Θεόθεν ἔλαχον σπάρτην κοσμῶν bonis placerem, rudioribus prodessem. id si sum consecutus, quid est cur non τῷ Θεῷ εὐχαριστῶν serio triumphem? Atque ego sum mihi probe conscius, quam longe absit ab egregia voluntate mea literas ornandi facultas. ut illa taceam incommoda quæ mihi sunt propria, tempora ipsa vides in quæ incidimus, quam parum Musis nostris amica: in nostra utique Gallia quæ bonis pacis τῆς κουροτρόφου, καὶ Μούσαις προσφιλεστάτης frui nescit. sævire in sese ah misera & viscera sua lacerare more ferarum ab eo ipso anno, quo nasci mihi contigit, non cessat. Beatos illos viros doctos qui patrum ætate vixere. illis in patria, in pace, in otio, ἐν πάσῃ ῥαστώνῃ philosophari licuit, & literis ἐνσχολάζειν. Nobis hactenus omnia ἐκ τοῦ ἐναντίου συμβέβηκε. cum tamen nihil nos æque torqueat ut veterum librorum inopia. quibus facile abundaremus, si per istos civiles furores in patria esse nobis liceret. At enim Θεοῦ τελείεται βουλή: illius voluntati acquiescere nos, nec πρὸς κέντρα λακτίζειν, verum est.

Sed

Sed nostram interdum patientiam sollicitat insanus quidam æstus rei literariæ juvandæ. quod cum minus commode multis de causis præstare hoc loco possimus, sedet animo, sicunde spes certa otii majoris ostendatur, uti conditione. Nos quidem Monspelienses ad se pertrahere omni ope & opera conati sunt superiore anno. nuper etiam Nemausenses propositis conditionibus sane quam luculentis. Sed me adhuc terrent quæ videntur universæ Galliæ imminere procellæ. hæret etiamnum animo lanienæ anni LXXII. memoria, cum puer optimum parentem per montes ac silvas aliquandiu sum comitatus. Suavissima sane recordatio, sed quæ in posterum cavere moneat, quantum quidem humano consilio provideri potest. Sed abutor otio tuo, vir clarissime. Vale & me ama, qui te juxta amo & colo. Gen. a. d. x. Kal. Septemb. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCLXVI.

IOHANNI KIRCHMANNO.

QVod serius epistolæ tuæ, vir eruditissime, respondeo, per valetudinem factum, quæ multos jam dies aut plane adversa, aut parum firma. accedit occupationum nostrarum multitudo: quæ ejusmodi est tantaque, ut nemo qui eam norit comperendinationem nostram sit miraturus. Salvum te isthuc venisse lætor, utque ea res tibi vertat bene, cupio atque opto. Gratum etiam quod de tuis studiis mecum per literas agere instituisti. Hoc malo, quam vel inanes & sine argumento literas mittas: vel inopia materiæ sileas. Scribe igitur, & inceptum opus tuum acriter urge. De numero dierum qui a morte [illegible] intercedebant frustra laboras. Nam congesti a te loci ad diversorum populorum mores spectant. Adde quod plurimum interest de legitimo funere loquantur autores, an de eo quod negligenter, aut parum benevole fuerit curatum. In isto enim omnia raptim, [illegible], & ut ajunt dictis citius. Talia multa Suetonius aliique commemorant. Præterea non clam te est, in populo eodem, urbe eadem, non eundem semper morem servatum. Quod in hac etiam re usu venisse scimus nos. Hæc si diligenter observaveris, multa in speciem pugnantia facile conciliaveris. De tibiis & flaminie Diali quod me rogas, habes super hoc Scaligeri sententiam si memini ad Festum, cui & nos accessimus. De laudatione muliebri proximis literis [illegible] plura. Eram enim impeditissimus. Vale igitur, amicissime vir. Lutetiæ Parisiorum. Eid. Dec. CIƆIƆCVI.

EPISTO-

EPISTOLA CCCLXVII.

IOHANNI LYDIO.

PEr mihi gratæ fuerunt literæ, quas a te nuper accepi. neque enim ignotum tuum nomen mihi erat. quo gratius accidit cum te mei adeo studiosum esse cognovi. hoc enim epistola illa tua amantissime scripta abunde significavit. Atque utinam, vir venerande, mei vicissim affectus tibi testandi detur aliqua occasio. experieris non indignum amicitia tua, quam ultro, quæ tua est humanitas, prolixe mihi obtulisti. Age, fac periculum: & si quid tua caussa possum, Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω. Quod ad juvenem illum attinet de quo scripsisti, dixi patri quo essent apud nos loco studia philosophica. quanquam ego res Academiæ hujus non magis attingo, quam vel tu, vel quicunque alius hinc abest ὡς πορρωτάτω. Accedit huc, quod quamdiu in hac urbe sim futurus non scio. postquam enim immani parricidio Rex gloriosissimus, Princeps clementissimus, meus Mæcenas indulgentissimus, fuit exstinctus, ita mihi Lutetia, imo patria universa mea facta est invisa, ut ex illo tempore nihil aliud nisi γῆν πρὸ γῆς cogitarim, ubi Pelopidarum facta non audiam. Sed me impræsentiarum tenet hic uxoris morbus, qui me habet mirum in modum sollicitum. Spero tamen meliora ἐν τῷ ὑπεραγάθῳ Κυρίῳ. qui te, vir doctissime, servet. Vale. Lutetiæ Paris. a. d. XII. Kalend. Octob. CIƆIƆCX.

EPISTOLA CCCLXVIII.

EIDEM.

REspondebo paucis epistolæ tuæ, vir doctissime. Gaudeo edi a te opera Clemangis. bene operam locabis. bene de Ecclesia Dei mereberis. Si ejusmodi scripta pudorem non exprimunt τοῖς [illegible], næ frons illis ærea. Perge igitur in proposito, & cito nos bea ejus libri editione. Jure quereris de licentia nostri seculi in proferendis novis subinde dogmatis. nova & impia sunt quæ nuper apud vos quidam de natura Dei ausus est proferre in lucem. Ego librum non legi, sed Rex qui legit diligenter, mira mihi narravit & detestanda. Audio tamen plerisque isthic eum librum probari. credo quia nova sunt quæ dicuntur. φιλόκαινοι enim plerique sunt e nostris, καινοφωνίας

Conrad. Vorstius est.

 amant.

amant. Pelagianiſmum quod deteſtaris, laudo, & ego tecum ſentio. ſed videndum nobis etiam atque etiam, ne dum hæreſim illam vitamus, in Manichæiſmum incidamus, & fatum neſcio quod ſtabiliamus. denique ſic exiſtimo, veterem Eccleſiam quæ utramque hæreſin piè damnavit, non temere eſſe pedibus calcandam, quod multi hodie faciunt. Errores Papiſticos deteſtor, ſi quis alius: ſed dum tendimus in contrarium, excedi modum nolim. Miratus ſum diſplicuiſſe tibi viro optimo mentionem concordiæ in præfatione Polybiana obiter factam. quid? ergo ne optare quidem licebit finem diſcordiæ? Sed fortaſſe alia mente illa ſunt a te ſcripta. Mihi animus fuit Regem maximum laudare, quod conciliata civili pace inter cives, viſus eſſet viam patefeciſſe aliquam ad conſenſum in negotio religionis. & ita eſt omnino. Illud non dixi, probaturum me ſi contra doctrinam ſacris literis comprehenſam fieret aliquid. Malo ego diſſentire membra Eccleſiæ, quam in malo conſentire. Sed de his cum voles plura. Vale & ad illa quæ nunc paras, ſcito nihil tibi ſperandum a me auxilii: facturus alioquin, ubi fuerit facultas, tua cauſſa omnia. Scribam Oxonium ut voto ſatisfiat tuo, & bene ſperare te jubeo. Vale iterum vir eximie atque optime. Londini, propridie Kalend. Octob. CIƆIƆCXI.

EPISTOLA CCCLXIX.

EIDEM.

HEri tuas accepi, vir doctiſſime. gaudeo meas priores tibi fuiſſe redditas: tum autem eas tibi accidiſſe non ingratas, id quoque gaudeo. Veneror ſtudia literarum, præſertim ſacrarum, ut ſi quis alius. quare præſtantes earum cognitione viros non ignotos mihi reverenter colere ſoleo. Scires ſerio me hæc dicere, ſi ulla exiſteret occaſio, per quam animum meum poſſem tibi probare. Sed quod ſcribis de Sereniſſimo Rege M. B. non ita ſe res habet ut putas. πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Neque enim hic admittuntur ad Eccleſiaſticas dignitates alii, niſi Angli αὐτόχθονες. & eſt in Anglia Theologorum ingens copia. eo enim fere omnes ſua ſtudia referunt. Belgica autem Eccleſia, quæ Londini eſt, non magis ad curam Regis pertinet, quam *Lugdunenſis in Batavia*, aut Hagenſis. Si in hoc regnum aliquando veneris, quod equidem vehementer opto, ſcies quantum inter peregrinas Eccleſias Gallicam & Belgicam interſit & Anglicanam. hanc ut ſuam Rex [illegible] agnoſcit, & curat, ſi opus eſt: illas ad ſe pertinere non putat,

niſi

nisi ut Majestatis suæ præsidio illas protegat. Quare non est quod putes, Regem ea in parte posse aliquid adjuvare. Videris an aliud sit, in quo opera mea uti velis. ego ad omnia sum paratissimus, quæ jusseris, ὡς δυνάμεί γε καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις ἔτι. Vale vir doctissime. Londini v. Eid. CIↃIↃCXI.

EPISTOLA CCCLXX.

EIDEM.

TArditatem hujus responsionis noli mirari, vir doctissime. Nam & tuæ literæ gradu plane testudineo iter sunt emensæ: & ego qui ante mensem illas accepi, ex eo tempore fui semper occupatissimus. Gaudeo priores meas tibi accidisse gratas. Velim persuasissimum habeas, mihi pietatis studiis nihil esse antiquius. Ita factus sum, ita educatus ab optimo parente meo & doctissimo, ut nihil ardentius a Deo quotidianis precibus contendam, quam ut vincat veritas, & veniat Christi regnum. Quod scripsi de vitando Manichæismo, dum fugitur Pelagianismus, propterea scripsi, quia videor mihi observare quosdam studio evitandi Charybdin in Scyllam incidere. Humano ingenio hoc est ἔμφυτον, ut quam in partem cœpit inclinare, eo totum propendeat, imo ruat: quod scimus olim accidisse viris magnis, qui aut divinam aut humanam τοῦ Κυρίου ἡμῶν naturam pio animo & sancto proposito defendebant. Quis nescit quid ea super re observent Athanasius & Augustinus de Dionysio Alexandriæ Episcopo, viro sanctissimo. Et Dionysius quidem sine errore erravit, si quid minus commode est ab illo dictum, ἡ γλῶσσα ἥμαρτεν, ἡ φρὴν ἀναμάρτητος. Alii fuerunt multi, qui delapsi in barathrum semel hæserunt in luto. Multi, quod non ignoras, dum Nestorium persequuntur, Nestorio evaserunt nihilo meliores. Si quæ hodie est controversia religionis, in qua cauto & suspenso pede sit ambulandum, ea meo judicio est, in qua de Prædestinatione agitur. Atque hoc simplici animo a me dici velim credas. Nam qui Theologus non sim, sequi vos Theologos & debeo & cupio. Si quis mortalium privatas opiniones horret, is ego sum Dei beneficio. Quæ gesta sunt a Serenissimo Rege in caussa Vorstiana, clam te non est. Ego testis sum zeli incomparabilis, quo fervent ἀπαραλλάκτως hujus sapientissimi Principis præcordia. Faxit Deus immortalis, ut totum illud negotium fine terminetur sibi grato. Arminium & Bertium sunt qui involvant in eandem criminationem. de quo vestrum est pronuntiare, non nostrum, qui a vobis longe absumus.

mus. Scripsi ad utrumque, Vorstium inquam & Bertium, post acceptas ab illis literas non unas, & jussu Regis ac meapte etiam sponte ad concordiam eos sum hortatus, καὶ αὐτὸς τὸ μὴ φρονεῖν ὑπὲρ ὃ δεῖ φρονεῖν. Inprimis displicet mihi illa quam tuentur libertas prophetandi, certissima pernicies religionis, nisi certis finibus acriter coerceatur. De libris Clemangii nihil dum accepi; sive ea est negligentia eorum quibuscum ea de re egi, sive alia caussa intervenit sontica. Vellem significasses mihi quos ejus autoris libros habeas. Ego brevi σὺν Θεῷ Oxonium cogito, atque ipse tuum negotium geram, εἰ δύναμαί γε, καὶ εἰ πεπλεισμένον ἐστι. Deus immortalis te servet per Jesum Christum τὸν μονώτατον σωτῆρα τῷ κόσμῳ. Lond. XIV. Kal. Mar. stylo Angl. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCLXXI.

EIDEM.

SI esset mihi otium longas literas ad te darem. Nihil enim facio lubentius, quam ut tecum per literas loquar. Itaque & tuas accepi nuper magna cum voluptate, & has scripsissem prius si licuisset. Nunc quum esset repentina occasio oblata prætermittere nolui, quin libellum ad te mitterem, cujus editio heri solum absoluta. Erunt illæ paucæ chartæ mei in te amoris qualecumque testimonium. Cupio autem scribas ad me libere, de hoc libello quid tibi fuerit visum. Scito autem opus magnum parare me, si Deus immortalis faverit cœptis: ut fraudes Baronii detegamus. cujus laboris fortasse primam partem brevi sumus edituri. Speramus hoc nos assecuturos, favente Domino Iesu, ut boni intelligant, gloria Dei & amore veri nihil nobis esse antiquius. De tuo Clemengis te rogo & obtestor, ut pergas, & quantum potest matures editionem. Dabo operam, ut cum proximis literis meis habeas quæ Oxonio potes sperare. Scribam etiam ad amicos Lutetiam de tuo incepto. Vale & festinationi ignosce. Deum veneror ut te servet, Ecclesiisque vestris ut pacem restituat. postremus liber Vorstii & Serenissimo Regi vehementer displicuit, & mihi magnum dolorem attulit. Iterum vale. Londini Eidibus Apr. CIↃIↃCXII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCLXXII.

EIDEM.

SCripsi nuper ad te, vir eruditissime, & simul nescio quid novi libelli misi. Nunc ista raptim exaro, ut scias fuisse memorem promissionis & datæ fidei. Volui citius morem tibi gerere; sed non potui. Ubi primum data est occasio, eam avide arripui. Ludovicus Capellus Sedanensis (cujus frater tibi fortasse e scriptis quæ edidit innotuit) Oxonium petens rogatus est a me, ut de libris Clemengii serio inquireret. Is mihi paulo post chartam misit & literas, quas una jam ad te mitto. Si aliud tua caussa possum, utere opera mea. Oro Deum immortalem ut tibi ceptisque tuis benedicat. Vale. Scripsi inter gravissimas curas, Londini, pridie Kal. Jun. CIƆIƆCXII.

EPISTOLA CCCLXXIII.

IOANNI MEVRSIO.

GRatissimæ mihi, eruditissime Meursi, literæ tuæ fuerunt. Postquam venere primum in meas manus lucubrationes tuæ, nunquam ex eo destiti & amare te, & favere nascenti famæ tuæ. Multos habes, scio, qui tibi cupiant, & spei tuæ omnia fausta ac læta a Deo Opt. Max. precentur. Sed, mihi crede, eorum qui te plurimum diligunt, & tuos in literis conatus magni faciunt, nemini nos concedere. Vellem paullo citius epistola tua mihi fuisset reddita. Inseruissem libenter in locum suum tuam illam notam, cujus me admonuisti. Non enim dubium mihi est, veram esse tuam de Athenæi loco sententiam. etsi fateor ingenue, priusquã essem a te admonitus, ejus mihi in mentem non venisse. Si habes similes huic alias observationes, feceris mihi rem gratissimam, si eas mecum communicaveris. Sed maturato est opus, siquidem aliquid missurus es. Jam enim nostrarum aliqua pars edita est. sed quia grandiusculum est opus nostrum, non potest ante vernas nundinas Francofordienses finis illi imponi. Itaque licebit tibi, si voles, rescribere. Quæ suis locis non adnotavero, tua meaque in diatribam unam conjiciam. Vale, mi Meursi, & parentem tuum a me saluta. Lugduni Convenarum, VI. Kal. Aug. CIƆIƆXCIX.

EPISTOLA CCCLXXIV.

EIDEM.

Ain' tu vero? nullas accepiſſe te a me literas poſt Exercitationum tuarum publicationem? Atqui ſcripſimus nos ad te, eruditiſſime Meurſi, Lugduno Seguſianorum non ſemel. Periiſſe autem literas noſtras in itinere, neque tibi fuiſſe redditas, ex tua primum epiſtola cognovimus. Nam ſi vel tenuis ejus rei ſuſpicio ad nos perveniſſet, officio, mihi crede, non defuiſſemus, quin iterum aut ſæpius & de accepto munere te faceremus certiorem, & gratias pro illo gratiſſimas tibi ageremus. Puto cum illis melius actum, quas ad amicum illum tuum dedi, qui Aureliano Lugdunũ & epiſtolam tuam & librum ſimul miſerat. Cum igitur quorundam, quibus meas commiſeram, perfidia factum ſit, ne tempeſtivas tibi gratias agerem, accipe nunc [illegible], ſeram quidem, ſed ſeriam, & ab animo proficiſcentem vere grato, vere tuo, gratiarum actionem. Neque enim parum me tibi debere ſentio, qui amoris tui adverſum nos tot exſtare in eruditiſſimis ſcriptis tuis expreſſa veſtigia volueris. Perſuade autem tibi, mi Meurſi, ex omnibus, quos eruditio tua tibi conciliavit, eſſe omnino neminem, cui nos in amore tui & tuarum virtutum prædicatione concedamus. Librum de gloria tuum, multo ante, quam miſſum a te exemplar acciperemus, avide, ut omnia tua, legeramus, & amicis oſtenderamus. Nunc etiam quid moliatis, quid ab ingenio tuo exſpectare habeamus, laboro ſcire. Quod ſit noſtrum de lucubrationibus tuis judicium, facile inde colligas. Audio editum pridem eſſe ab eruditiſſimo Heinſio Silium Italicum: & jam in Heſychio eum eſſe. Velim ex te ſcire, vere hæc an falſo hic jactentur. Nam de Silio nihil nos docent iſti Francofordienſium nundinarum catalogi, quos quidem viderimus. In Heſychio poſſe illius inceptum adjuvari nonnihil opera noſtra exiſtimamus. Quanquam ſcio, qui magno Scaligero adeo familiariter utatur, poſſe eum non noſtram modo opem, ſed omnium [illegible] quamlibet eruditorum contemnere. Proximis literis ſcribebat Scaliger, Heinſium aliquid ad nos literarum dediſſe: quas vidimus adhuc nullas. Vale, amiciſſime vir: & Grotio, Scriverio, Heinſio, adoleſcentibus ſupra ſuos annos doctis, plurimam a me ſalutem. Lutetiæ Pariſ. VI. Eid. Aug. CIƆ IƆC I.

EPISTOLA CCCLXXV.

EIDEM.

ACcepi nunc ipsum quas xv. Kal. Octobris scripsisti ad me, vir eruditissime. Gaudeo valere te, & in literis αἰὲν ἀειστόν, ac nos amare constanter. Oro Deum Opt. Max. det tibi cum ætate majorem in dies & voluntatem, & facultatem literas ornandi & ipsi serviendi. quod quia video te quoque serio cogitare, tuaque studia eo referre, amo te, mi Meursi, etiam eo nomine θαυμάσιον. Equidem sic a puero sum persuasus, ut omnium laborum, quos studiis impendimus, nullum fructum alium optarem, quam ut non plane inutilis promovendæ gloriæ Dei viverem. Sed nostra vota genus vitæ incertum, vagum & ἀστάθμητον, quo hactenus sumus usi, impediit. quo igitur vivo ipse inutilior, eo vehementius delectari soleo, si quos videam felicioribus auspiciis eandem viam esse ingressos. Cæterum Meditationes tuas, diligenter quæsitas, nondum reperi. videro, sicubi possint adhuc inveniri: sed necdum visus mihi, qui in eas incidisset. Et tum ingenii tui fœtum, & quicquid aliud a te prodibit, exspecto avidissime. Nos nugas agimus. sic enim vocaverim jure Persianum commentarium, olim a nobis scriptum, quem nunc edimus. quem, si invenero, cui tuto dem, tibi mittam. Doleo periisse, quas ante menses quatuor aut quinque ad te scripseram: sed illæ non perierunt solæ: nam ab illo tempore decem minimum fasciculos ad illustrissimum Scaligerum misi. qui obstinato silentio suo non mediocriter me angit. neque enim possum adduci, ut credam, e tot numero fasciculis non aliquos saltem fideles tabellarios esse nactos. Fuere in iisdem ad te, ad Scriverium, ad Heinsium, literæ. fuere item ad alios. sæpe etiam libri fuere adjuncti, quos ab aliis acceperam ipsi mittendos. Unis mearum de obitu mihi tristissimo Hadriani Gulielmi, juvenis Flessingensis, certiorem illum feci. adjeci etiam ad te, ad Heinsium, epistolas: quibus petebam a vobis, ut adolescentem, omni majorem laude, næniis prosequeremini, ᾗ θέμις ἐν θρήνοις. deinde eadem de re sæpissime per literas ad eosdem, Scaligerum atque Heinsium, egi, cum interea verbum illi nullum. Itaque crucior animi. nam multa erant, de quibus cupiebam ad divinum illum virum scribere. sed ἐπέχω: &, si ab illo nequeo, a te certe ut quam primum literas accipiam, de ipsius valetudine ac statu, vehementissime exopto: teque per amicitiam nostram oro, ut hac cura me liberes. Vale. Scripsi raptim, statim a lectione tuarum. Lutetiæ Paris. IX. Novembris. CIↃ IↃ CIV.

EPISTOLA CCCLXXVI.

EIDEM.

ACcepi tandem, hoc est ante paucos dies, quem misisti dono librum, & quam scripsisti epistolam. Videram pridem id syntagma tuum. neque enim potest me fugere quicquam tuorum, a quorum lectione nunquam recessi nisi doctior. Itaque opto tibi omnia fausta ac læta; ut & quæ jam habes in manibus, detexas quam primum: & alia porro suscipias perficiasque, cum publico bono literarum, & laude ingenii tui. Nos Persium nuper edidimus; cujus exemplar unum, tibi destinatum, nescio quo casu tam diu hæserit inter manus meas. Mittam vero cis paucos dies ad amplissimum Buzenvallium: quem confido curaturum, ut tibi tuto reddatur. etsi non tanti operam illam nos quidem facimus, ut legi nostra a te velimus. Tironibus enim illa scripsimus, non viris doctis: qui melius ista per se capient, neque opera nostra habent opus. Cras Temporario, qui Domini Buzenvalii res heic procurat, eum librum σὺν Θεῷ sum traditurus. Tu ita accipe levidense munusculum, tamquam ab eo profectum, qui se a te amari maximi faciat. Vale. Lutetiæ Parisiorum, VIII. Eid. Maji CIƆIƆCV.

EPISTOLA CCCLXXVII.

EIDEM.

BOnorum amicitias debere esse æternas, scitum est τῶν πάλαι σοφῶν. Mihi tecum, vir doctissime, a multis annis amicitia est instituta, quam cupio perennem manere. & te idem quoque non nolle singularis tua mihi spondet virtus. Eo magis sum equidem admiratus, te, postquam isthuc rediisti, nihil quicquam literarum ad nos misisse. certe nullas ipsi accepimus. quod non excusandi mei causa dico, qui in eadem culpa versor, sed quia revera ita est. Ego sedulo omnia de te percontari non desino: qui etiam Deum oro obsecroque, ut te servet incolumem, & omni bonorum genere cumulet. Quod si aliquam mei rationem tibi esse habendam putes, opto de tuis rebus & studiis ex literis tuis cognoscere; quid edideris, postquam domum es reversus, quid mox, quid postea sis editurus. Equidem Glossarium μιξοβάρβαρον tuum quamprimum a te publicari vehementissime cupio.

deinde

deinde quæcunque habes, quæ ad Tacticos ſcriptores pertinent. Sed non eſt mei pudoris, leges tuis ſtudiis ponere. Vale, & me ama. Lutetiæ Pariſiorum, Kal. Maji, CIƆIƆCX.

EPISTOLA CCCLXXVIII.

EIDEM.

CVm ante dies fere tredecim literas ad meos iſthic amicos darem, a quibus acceperam, etſi nullæ mihi fuerant a te redditæ, non abſtinui tamen, quin aliquid ad te exararem, ſaltem ut conſtaret tibi de mea in amore tui conſtantia. Iiſdem literis te hortabar, ut Gloſſarium μιξοβάρβαρον, quod ſciebam a te parari, ederes in vulgus, & nos tanto munere beares. Accidit poſt tertium quartumve diem, ut, e nundinis Francofurdienſibus qui revertebantur, non ſpem tui libri, ſed rem in hanc urbem afferrent. quod ubi reſcivi, nihil habui antiquius, quam ut unum mihi exemplar compararem; atque illud ſtatim etiam inter graviſſimas & toto genere diverſas curas devorarem. Vix me voti mei compotem feceram, cum illuſtris legatus, Dominus Mylius, jam prope ad reditum accinctus, miſit ad me tuum luculentiſſimum, clariſſime Meurſi, munus. pro quo gratias & habeo & ago tibi immortales. Satis erat, quod me, ut τῶν πολλῶν ἕνα, cum cæteris omnibus literarum ſtudioſis, æterno devinxeras beneficio, editione tam præclari operis. Sed hoc parum tibi viſum, niſi publicæ obligationi adjiceres & privatam. Dabo operam, σὺν Θεῷ, ne ingratus moriar. & jam exſpecta novam Suetonii editionem cum Animadverſionibus noſtris. Volui tradere aliquot exemplaria venerando Utenbogardo: ſed nondum extrema manus erat libro impoſita, licet Francofurtum fuerit delatus. Habebis, ſpero, brevi. Scito autem incredibili voluptate me eſſe affectum, quando vidi voces Eccleſiaſticas a te eſſe & collectas & expoſitas. Utinam de hujuſmodi rebus tecum poſſem colloqui. Sed de his alias. Deus te ſervet. Vale. ſcripſi raptim, Lutetiæ Pariſ. Eid. Majas, CIƆIƆCX.

EPISTOLA CCCLXXIX.

EIDEM.

Damno utriusque nostrum silentium. non stabit per me, quin posthac frequentia literarum sarciamus præteriti temporis jacturam. Tua studia magnæ mihi curæ sunt. multa enim a te exspecto, quæ ut quamprimum edantur cupio: teque, ut ita facias, oro quæsoque. Leonem inprimis, quem hic non habeo itaque mea in eo genere studia [illegible]. Tu præstabis, quod nos optavimus. Ego nunc quid agam, docebit te hic libellus. quem ad te mitto, & legi a te cupio. Iterum peto a te, ut mutuam porro exerceamus scriptionem. Vale, doctissime vir, & mihi [illegible]. Londini, VI. Kal. Novembris, CIƆ IƆ CXI.

EPISTOLA CCCLXXX.

EIDEM.

Vere scripsisti nuper ad me, vir clarissime, eam me celam esse orsum editione epistolæ ad Frontonem, quam non tam facile detexerem. Ita prorsus est. Videoque paullatim me delabi in illa studia, quæ semper sum veneratus, & quibus in privatum usum meum a multis annis meliores horas meas impendi. Videbis ex eo libello, quem tibi mitto, provocatum me fuisse ab illustri viro, Cardinali Perronio, sed amice, & modeste: itemque ab alio barbaro & agresti nebulone, qui nuper, pretio accepto, conscientiam prodidit. Huic vappæ & atheo quum non putarem esse respondendum, placuit regi, ut obiter illum perstringerem. Audio has nundinas non cárituras libris adversus epistolam ad Frontonem scriptis: quos equidem, nisi aliquid afferant, quod ad rem faciat, aspernabor, & hostes veritatis sinam latrare. Nunc mihi in manibus est disputatio adversus Baronium: cujus fraudes infandas est animus palam facere, ad gloriam Dei, & publicum bonum. Faveat modo cœptis ὁ ἐπὶ πᾶσι. Vale. Londini, Eidibus Aprilis CIƆ IƆ CXII. Quid nunc agas, scire cupio.

EPISTOLA CCCLXXXI.

EIDEM.

VNus jam aut etiam alter mensis præteriit, Meursi doctissime, cum redditæ mihi sunt tuæ una cum Hesychio Illustri, & eruditissimis tuis Notis. Doleo, nihil jam habere me, quo misso paria tecum facere queam. Sed me ita occupat susceptum opus adversus Baronium, ut aliud nihil jam cogitem. Interim gratias ago tibi quantas possum maximas. Video te in Historia, & omnis generis monumentis posterioris Græciæ mirum in modum esse versatum. quæ pars eruditionis cum a paucis adhuc sit culta, bene procul dubio de literis mereris, quando eâ profers in lucem, quæ etiam doctissimi viri prius ignorabant. Exspecto tuas in Curopalatam Observationes, quarum aliquando spem fecisti. Faxit Deus immortalis, ut quæ hactenus premis, omnia publicandi facultas tibi contingat. Eadem opera & rempublicam literariam & gloriam tuam auxeris. Γένοιτο γένοιτο. Scripsi raptim Oxoniæ, XVI. Kal. Junii, CIƆIƆCXIII.

EPISTOLA CCCLXXXII.

EIDEM.

ATtulit mihi Beduelus noster, vir clarissime, literas tuas, quæ non mediocri voluptate me affecerunt. Video enim te constanter id agere, ut de republica literaria quotidie bene merearis. Macte hoc proposito! etiamsi minus posses, tamen hæc voluntas tua summopere mihi videretur prædicanda: sed tu, doctissime Meursi, & facultatem habes, non solam voluntatem. Quantum tibi debeant studiosi literarum propter Scriptores Græcos, a te jam publicatos, non omnes fortasse intelligunt. Nos, qui intelligimus, profitemur multum studia nostra tibi debere, & tuas laudes apud omnes libentissime prædicamus. Scripta tua, quorum spem facis; eo avidius exspecto, quia de præstantissimo Francisco Junio plane idem tecum sentio. Ignoscamus vero τῇ κακοηθείᾳ, qui facile ἄλλοις ἐν ἰσχάταις τὸ ἀπαιδευτον ψέγει. Quotidie addisco, hominem esse οὐδέν: & quotidie ad veram ταπεινοφροσύνην me componere laboro. Opus, quod jam præ manibus habeo, fallor, aut bonis & vere piis erit longe gratissimum. Plura de eo scriberem, si vacaret. Nunc raptim hæc exaravi, & in summa

festinatione. Deus Opt. Max. te servet. Vale. IV. Non. Junias CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CCCLXXXIII.

EIDEM.

TUam de amplissimo Thuano epistolam, vir clarissime, recte accepi. Fecisti rem & utilem ipsi, & sine dubio gratam. Sæpe ille mihi narravit, quantis sibi laboribus constarent ea, quæ scripsit: neque tamen dubitare se, quin res peregrinas exponens sæpe offendisset. Ac sum ipse conscius animi candidi, quo semper excepti sunt ab illo, qui certiora ipsum vellent docere. Itaque nullus dubito, tuas ejusmodi animadversiones fore ipsi longe gratissimas. Sed Historiam tuam quando videbimus? Ego ingenti flagro cupiditate ea legendi, quæ ais scripsisse de Albano duce. Utinam quos non puduit tam tetra & horrenda scelera admittere, pudeat saltem in tuis scriptis recognoscere. Possemus in posterum meliora de illis sperare, si semel eo Romanenses possent adduci, ut suæ immanitatis illos serio puderet & pœniteret. Sed non ita Romæ vivitur, ut sperare hoc liceat. Nos in opere suscepto pergimus; & primæ partis editionem dies ac noctes urgemus. Quid præstiterimus, vere doctorum & vere piorum erit judicium. Sed de his alias. Vale, vir doctissime: & me, quod facis, ama. Londini, pridie Eid. Novembris, CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CCCLXXXIV.

EIDEM.

QVas misisti ad me notas in Historiam τοῦ πάνυ Thuani, vir clarissime, cum ipso statim communicavi, te, uti spero, non nolente. Respondit vir optimus & amplissimus; magnas se tibi habere & agere gratias: petereque a te, ut quod inceperas, perficeres, nisi grave esset. Quod ego etiam summis precibus a te contendo. Opus, quod sub prelo habui, jam Dei gratia ad umbilicum est perductum. Utinam bonorum exspectationi is liber satisfaciat, dedi certe operam, ut cupiditatē meam adjuvandæ Ecclesiæ Dei pro mea virili declararem. Tu, vir doctissime, quid agis? non quiescere enim te, illud scio. Oro Deum immortalem, ut studiis tuis & conatibus

magis magisque in dies benedicat. Vale, & me ama. Scripsi raptim, propridie Kal. Febr. CIↃIↃCXIV.

EPISTOLA CCCLXXXV.

EIDEM.

Responsum ad novissimas tuarum, vir clarissime, citius accepisses, si per valetudinem meam licuisset mihi literis scribendis dare operam. Miror queri te, quod nullas ab amplissimo Thuano acceperis: videris enim existimare, te, quando tuas eruditissimas Notas misisti, aliquam ad Thuanum epistolam adjecisse, cui ipse non responderit. Tu vero, vir eximie, si ita persuades tibi, in errore versaris. Nam ego tunc temporis unas duntaxat literas accepi; illas nimirum ipsas, quæ tuas observationes continebant: quasque ego ad Thuanum misi. Si alias ipse scripseras, scito eas mihi non fuisse redditas: ac propterea Thuano de illis nihil unquam fuisse compertum. An postulata illa tua, quorum in postrema epistola meministi, continerentur ea, quam ad Thuanum ipse misi, pro certo non possum affirmare: puto tamen, nihil eorum in illis literis tuis me legisse. Egit vero mecum ipse magno studio, ut tibi gratias agerem: &, quam gratum hoc tuum insigne officium sibi fuerit, prolixe exponerem. Certus sum, te nihil ab ipso petiturum, quod non statim sis impetraturus,

Εἰ δύναμαί γε τελεῖν, καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Vale, vir clarissime, καὶ εὐημερῶν διατέλει. Londini IX. Kalen. Majas, CIↃIↃCXIV.

EPISTOLA CCCLXXXVI.

IOHANNI PINALDO.

QVas scripsisti ad me & Gregorio Benedicti filio dedisti, vir observande, & ex animo dilecte, accepi. Gratum mihi supra quam verbis possum exprimere, quod nostri memoriam & amorem constanter adeo servas. Persuade vero tibi & penitus imbibe, neque me neque uxorem meam te esse inferiores in mutuæ benevolentiæ contentione. Quamobrem gratius nihil mihi, nihil ipsi possit accidere, quam si de prospera valetudine tua & omnium tuorum sæpissime feceris nos certiores. Equidem licet semper occupatus, & plane ad scribendum otio carens, ne meam tamen negligentiam possis accusare,

aut officium desiderare, sedulo cavebo. Res nostræ quo hic loco sint ne pluribus nunc scribam, facit tabellarius istarum, qui omnia de nobis, si operæ est sciscitari, certa referet. Verbo tantum dicam, postquam Geneva discedere Deus me voluit, non videri posse fieri ut magis ex animi sententia usquam collocarer. Floret hic, si usquam in Galliis, Ecclesia Dei. zelus & pietas, etsi longe infra præscriptum [illegible], sic tamen vigent, ut nondum plane conclamatam esse religionem vel unius hujus Ecclesiæ argumento queat intelligi. Jam erga nos tanta omnium comitas, humanitas & benevolentia, quantam ne sperave-ramus quidem. Sed plura de nobis alias. scripsi enim raptim non solum semisomnis, verum [illegible] plane [illegible], ut Poeta nescio quis ait. Vale igitur vir amicissime, & me uxoremque meam ac nostros liberos tuumque inprimis Johannem amare perge. Iterum vale. Momp. a. d. XVI. Idus Apr. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCLXXXVII.

EIDEM.

Diu est vir, amicissime, cum tuas exspecto. Respondi enim non semel novissimis, quas a te accepi. etsi autem non clam me est, magnis multisque negotiis solitum te occupari: nihilominus tamen peto a te, scribas ad nos de tuo & omnium tuorum statu quam sæpissime: hoc mihi facere nihil gratius potes. Ego vicissim eam præstabo diligentiam in scribendo, ut queri de me non queas. quanquam (nisi vehementer animi fallor) ea nos manent tempora, quibus difficillimum sit futurum nobis hoc literarum commercium exercere. conemur tamen obsecro, vir amicissime, & mutuum amorem crebris allocutionibus, si fieri ulla ratione potest, focillemus. Omnes nunc isthic amici mei videmini conspirasse, ut me vestro silentio torqueretis. nemini accuso negligentiam, omnium tamen desidero diligentiam. Atqui si persuasum haberetis, quam lætæ mihi uxorique meæ sint quæ isthinc veniunt literæ, aut valde elanguit vester in nos amor, aut crebriores ad nos daretis. Valetudo mea eo adhuc in statu est, ut nondum constituerim, æger an sanus dici debeam. Sed Deus dabit, spero, meliora, utique si opera nostra diutius uti illi placeat. inertem enim vitam non optamus. Uxor Dei beneficio filiolam [illegible] ante sex septem hebdomadas peperit. De tua & omnium tuorum (qui & mei sunt) valetudine quam optima literas sitio. Etiam illud te oro, ut verbis meis venerandum cœtum pastorum ac professorum salvere plu-

rimum

rimum jubeas. Deum veneror ſupplex, benedicat vobis omnibus καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ. Mompelii languente manu Idibus Maji. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCLXXXVIII.

IOHANNI POLYANDRO.

Diu eſt, vir clariſſime, cum ad te ſcribere geſtiebat animus. nam qui ſæpe multos multa præclara de tua ſingulari pietate, pari eruditione juncta, audiſſem prædicare: optabam non ea duntaxat conjunctione animorum, quæ pios omnes ubivis locorum poſitos invicem conciliat, ſed illa etiam arctiore amicitia, quæ literarum commercio fovetur, tibi conjungi. Accedebat alia etiam cauſſa. cogitans enim unum e filiis meis ſtudiorū cauſſa iſthuc mittere, precibus multis volui a te contendere; ut ſi fieri poſſet in tuam domum illum admitteres: ut in ea velut in aſylo quodam tutus eſſet a fanaticis opinionibus, quas audio iſthic impune graſſari. Hæc cogitanti mihi allata eſt tua epiſtola, quæ per hanc urbem diu jactata ecce tandem pervenit quo mittebatur. Gaudeo, vir doctiſſime, eſſe tibi datam occaſionem antevertendi cunctationem meam. Poſthac ſi ita tibi videbitur, mutua ſcriptione hoc officium diligenter colemus. Ego, ſi per curas quibus obruor, & morbum graviſſimum licuiſſet, poſt tuas acceptas horam unam reſponſionem non diſtuliſſem. Scripſi nuper decumbens e morbo ad ſingularem amicum meum T. Erpenium, ut meum ſilentium apud te excuſaret. Si vitam Deus Opt. Max. conceſſerit, dabo deinceps operam ut intelligas, eas amicitias facere me plurimi, quas olim Genevæ cum piis viris contraxi. De poſthuma filiola τοῦ μακαρίτου Baudii tantum ſcio, quantum ipſe mihi indicaſti. nam a clariſſimo Heinſio a multis menſibus literarum nihil accepi. Velim credas, & matri infantis meis verbis ſerio confirmes, ſi qua detur occaſio commodis inſerviendi vel matris vel filiæ, paratum illi fore ſtudium, officium, operam & laborem meum. Videat qua in re poſſim illi eſſe utilis, & quod facere me volet, factum putet, ὡς διαπεπραγμένον καὶ ὡς τετελεσμένον ὄν. Filii mei miſſionem ad vos Regis Sereniſſimi voluntas retardavit; cui placuit ut in Academia Oxonienſi aliquamdiu maneret, priuſquam tranſmarinas Academias adiret. Nihil dum tamen certo conſtitutum eſt. Vale, vir clariſſime & me ama. Londini IX. Kal. Maji, CIↃIↃCXIV.

EPISTO-

EPISTOLA CCCLXXXIX.

EIDEM.

QVum ante quartum jam mensem tuas accepissem, vir venerande, quo minus illis statim responderem morbo sum impeditus, qui me aliquamdiu affixum lecto tenuit; sicut scribere memini ad virum longe eruditissimum atque amicissimum Erpenium. Sed non multi præterierunt dies postquam ad illum literas dederam, cum multas epistolas de eodem, quod ajunt, oleo paravi, & fasciculum satis grandem ad clarissimum Heinsium misi. Inter alias fuit una ad te, vir præstantissime, qua agebam tibi gratias quod me scribendo provocasses, cupidum sane jampridem te compellandi; sed nescio quomodo hactenus cunctatum. Respondi etiam de postuma τοῦ μακαρίτου Baudii, candidoque animo tibi significavi, non debere ipsius matrem hoc utique tempore, ullum a ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ ✶ subsidium exspectare. Conatus sum jam ante plures menses vadum tentare, & quid inde esset sperandum, explorare. Volui etiam opera & gratia viri magni D. N. quem vocant Comitem de N. in eam rem uti. noram enim quo ille animo erga patrem fuisset. Verum neque illi visum est opportunum id nunc aggredi negotium: & ego re cum aliis τῶν δυνατῶν communicata, alienissima esse hæc tempora ab omni ejusmodi petitione, sum expertus. ✶ ✶ ✶ Omitto alia plurima, quæ si literis committenda censerem, facile intelligeres, non esse nunc tempus petitionis illius instituendæ; in qua poterat studium meum & opera aliquid fortasse prodesse, nam equidem si ratio temporum ullo pacto pateretur, nullum officium fuissem prætermissurus; quod a viro bono, & Christiano, atque eo amico, potuit sperari. Ea sublata spe, quæ nunc profecto nulla est, possim ne opera mea vel matri, vel filiolæ ulla in re esse utilis, vos statueritis. Ego si possem, hoc est, si non obstaret θάλασσα ἠχήεσσα, qui nos dividit, facerem lubens, ut quantum sim patrem admiratus assiduis erga filiam officiis probarem. Nunc ejus rei arbitrium permitto tibi, & clarissimo Heinsio, ut id consilium matri suggeratis, quod e re infantis maxime futurum judicaveritis. Mirari nunc unum satis ipse nequeo, eo quem dixi fasciculo quid sit factum: amico enim exploratæ fidei eum tradidi, & qui meas fere omnes in Hollandiam solitus curare. Sed accipiet tandem aliquando fasciculum illum amicissimus Heinsius, qui suarum securitati melius prospicere non solet. Nam quum

ante

ante menses fere quatuor exemplar ad eum miserim libri a me nuper editi, necdum tamen an librum ipse acceperit ex ejus literis potui cognoscere. Eum librum piis hominibus isthic non improbari ex epistola tua posteriore didici, eoque nomine Deo immortali gratias egi. Si dabit ὁ χαρίτων χορηγὸς vitam, & conatibus meis benedicet, majora moliemur in proxima parte, & veram antiquitatem summa fide & diligentia asseremus. Lond. Eid. Jun. CIƆIƆXIV Peto a te ut viros clarissimos, Meursium & Erpenium, ad quos scribere nunc non potui, meis verbis salutes quam officiosissime. Versatur jam isthic Isaacus Chabanæus sororis meæ filius, juvenis singulari pietate præditus, cui si patefeceris aditum ad amicitiam, rem feceris gratissimam. Amo ipsum non aliter ac filium.

EPISTOLA CCCXC.

IOANNI TORTHÆSIO

Ego vero, mi Porthæsi, te consulere quam a te consuli malim. Tu enim major, tibi me est æquum cedere. quod & libentissime facio: nec tibi solum, vel propter ætatem, (ut de eruditione nihil dicam) viro venerando: sed vero etiam cuivis e trivio, qui me aliquid docere fuerit paratus. Equidem non inficias eo, quantum per furores nostrorum plus quam civilium bellorum licuit, id sedulo egisse me, ut aliquid addiscerem: sed omnium laborum meorum hic jucundissimus ad me redit fructus, quod descendere in memet didicisse videor, & nosse, quam sit mihi curta suppellex. ingentem enim & prope infinitam discendi cupiditatem, qua flagramus, facultas comitatur oppido quam tenuis. De proposita quæstione sic paucis habe. Plane divina res est Hebræorum Critica, quam ipsi Massoram vocant. Sepem Legis solent Rabbini hanc indigetare σμὴν δ'ὀνίχυς: quod tu non ignoras, qui, ut video, in hac palæstra te exercuisti. Originem Massoræ vario explicant Judæorum magistri. Vidisti, credo, quæ super ea re scripsit Elias Levita, in præfatione suæ Massoreth Hammassoreth. Vir ille doctissimus & acerrimi judicii haut dubie sensit recte hac de re, etsi scripsit non satis recte. Videtur enim tandem eo revolvi, ut eorum accedat sententiæ, qui putant traditam Massoram librorum sacrorum ab ipsis eorum auctoribus: quod non solum falsum, sed & ridiculum est. neque hoc non videbat Elias, quod facile ex ejus verbis apparet; sed nihil difficilius est quam usu confirmatum errorem vel agnoscere, vel libere repudiare. Atqui omnino verum est

autorem non esse Mosem τοῦ כתיב & קרי estque παγγέλοιον existimare ab ipsis autoribus esse profecta quæ in arte illa docentur. Similior veri est eorum Rabbinorum opinio, qui inventionem τοῦ כתיב & קרי ad sapientissimum illum Legis scribã Ezram referunt. Sed hoc verum fuerit in libris duntaxat Mosaicis & aliis antiquioribus. Nam ut disputat Elias recte; in scriptis recentiorum prophetarum vix opus adhuc fuit correctorum diligentia. Horum sententiam putamus nos aut veram aut veræ proximam: neque dubitamus vel Ezram vel alios circa illa fere tempora, initium dedisse huic Hebræorum Criticæ: quam postea doctissimi quique e Judæorum scholis tractarunt. Quemadmodum autem Philosophorum apud Græcos atq; etiam grammaticorum sectas legimus fuisse, ita & Massoritarum diversæ scholæ ac velut familiæ extiterunt. nam quæ in Oriente remanserunt synagogæ, præcipuum hujus eruditionis autorem secuti sunt Jacobum Nephtali filium: qui in Occidentem & veterem patriam redierunt conditorem Massoræ suæ laudant Aaronem filium Ascher. Ita scissa est hæc disciplina in duas ὡς ἐπὶ τῶν αἱρέσεις, בן אשר & בן נפתלי. Qui existimant Massoram corruptorum librorum θεοπνεύστων esse argumentum: næ illi magni criminis se obligant: cum potius certæ fidei & integræ testimonium divino verbo hæc ars præbeat. quod aliquando Θεοῦ διδόντος nostro quodam exactæ diligentiæ commentario sumus probaturi. Orbiculi de quibus scripsisti, nullum alium usum habent, nisi ut lectorem admoneant, ut oram libri consulat, inventurus ibi notam Massoreticam. In magnis Bibliis tamen Veneticis notæ Massoritarum, non ut fieri amat ad contextum in margine sunt adnotatæ: verum partim in eo intervallo quod est inter Hebraicum textum & Chaldaicum Targum: partim utrique illi pagellæ subjicitur. Solent marginales criticorum notæ singulis fere literis scribi: ut videbis eo quod diximus interstitio. Exempli gratia: Circulus ל̇ בָרא impositus rejicit ad notã quam illo loco habes. quid autem illi numeri significent declaratur in altero quem indicavimus loco. Cum hic orbiculus duabus dictionibus interjicitur, scire licet ad utrumque verbum adjectam notam criticam pertinere. Non minima sane difficultas est, omnes has notationes ejus artis recte intelligere: qua re excelluit olim divinus vir Ioannes Mercerus, omnium Christianorum nostri seculi sine controversia Hebraice doctissimus. Speramus non mediocrem aliquando lucem opera nostra accessuram huic studiorum generi. verum hoc Θεοῦ ἐν γούνασι κεῖται χρεὼν γὰρ δεῖ καὶ χολῆς. nunc quidem aliæ curæ nos habent. Vale & nos ama. Lutetia Parisiorum propridie Kalend. Februar. anno ἀπὸ τῆς τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως CIƆIƆCIII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXCI.

IOHANNI VASSANIO.

QVam gratæ mihi literæ tuæ fuerint, chariſſime Vaſſani, vel ex eo conjicere potes, quod ſemiæger hæc ad te exaro, poſtpoſitis aliis curis multis. Sed nolui tam bonam prætermittere occaſionem tuis reſpondendi, ut & lætari me amore tuo intelligeres, & mutuæ benevolentiæ ſignificationem a me viciſſim acciperes. Gratiarum actionem, qua apud me uteris, eatenus admitto, ut animi mei te potius rationem habere cenſeam, quam meritorum: quæ agnoſco & ipſe tenuia cum eſſet ille magnus, & tuorum ſtudiorum adjuvandi cupiditaſ vehemens. Sed incidit tuus ad nos adventus in ipſam negotiorum noſtrorum ἀκμὴν, ut tute ſcis probe. Quare ſucciſiva temporum, quæ tibi impenderemus habebamus prope nulla. Nunc abundabimus, ſpero, otio, poſtquam ex hac valetudine vires receperimus: quod brevi confidimus futurum σὺν τῷ Κυρίῳ. Opus inſtitutum, mediocri diligentia uſi, inter curas plurimaſque & moleſtiſſimas longumque τῆς φιλάγρης morbum, abſolvimus tamen ante dies ipſos XVIII. eoque nomine Deo laudes diximus. non quaſi aliquid μέγα καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι præſtiterimus: ſed quia ſcriptionem experti longiorem quam initio conceperamus animo, dici nequit quoties prius quam pervenimus ad umbilicum, tædiaverimus. Exſpectari ſcimus eum librum a multis. quorum exſpectationi ſi minus lectio reſponderit, eo nos ſolabimur, quod bona fide τὸ καδδύναμιν in continuis interpellationibus ad ejus hiſtoriæ lucem contulimus. quod ante nos fecerat nemo. Oſores horum ſtudiorum, de quibus aliquando garrire una tecum memini, aut Marrucini obtrectatores noſtri nominis quid judicaturi ſint, ne curamus quidem. Verum de his plura alias. Vale mi Vaſſani, & ſilentium meum apud lectiſſimam matrem tuam patrocinio tuo ſubleva. Uxor illi tibiq; plurimam ſalutem. Lut. Pariſ. IV. Eid. Feb. CIↃIↃCIII. Senem ſummopere reverendum Bezam, & CL. V. mihique conjunctiſſimum Lectium meis verbis ſalutes velim. ſcripſi ad illum nuper: nunc quoque fui ſcripturus, ſi aliter habuiſſem.

EPISTOLA CCCXCII.

EIDEM ET FRATRI.

NOn me, ſed vicem meam Iſaacum Chabanæum fratris meæ filium, adoleſcentem mihi chariſſimum habetis, o fratrum par

eruditiſſimorum. Quid cauſſæ ſit cur iſthuc non venerim, ſicut initio decreveram, ex eodem quam ex literis meis malo vos cognoſcere. quin etiam de rebus meis ac ſtudiis ſi quid avetis ſcire, omnia ſignificabit ubertim qui has vobis reddet. Spero fore ut vel mea cauſſa ipſum diligatis, gnarum quanti vos faciam, & quantum vos ipſe amem. An acceperitis quas Luteria ad vos dedi, nondum ex veſtris cognovi. Illud cum voluptate non mediocri ſenſi, vigere in animis veſtris noſtri memoriam, quam ſervate & de meo erga vos affectu ſecuri omnia a me exigite officia. quibus præſtandis parem me eſſe judicaveritis. Euſebium τὸν περιμάχητον Scaligeri, credo, vidiſtis, ego pridem vidi, legi, & ita ſum admiratus ut nihil ſimile putem me legiſſe. Deus Opt. Max. illum heroem quam diutiſſime nobis & reipubl. literarum præſtet incolumem. idem & vos ſervet, viri amiciſſimi. Valete.

EPISTOLA CCCXCIII.

EIDEM.

QVod me rogaſti, ut literis meis ad illuſtriſſimum virum Joſephum Scaligerum te ipſi commendarem, ſcito factum accurate ea epiſtola quam amico huic meo tradidi. Itaque optarem ſi fieri poſſet ut ipſi adeſſes, cum ad Scaligerum eſt venturus. Sed ut hoc non fiat, vereri non debes, quin memor commendationis meæ ſit futurus, quotieſcunque ad illum acceſſeris & quandocunque. Non ſemel aut iterum ſed ſæpiſſime experti ſcimus eo viro neminem eſſe alium, qui amicorum preces pluris faciat. Tantum illud vereor, ne raræ iſthic conditiones reperiantur quæ poſſint tibi eſſe commodæ. hic certo ita difficile invenias, ut nihil ſupra. Itaque ubi fratrem tuum collocaremus, adhuc invenire non potuimus. quæſivimus tamen ut & porro quæremus. cupio enim quibus potero cumque rationibus honeſta incepta veſtra adjuvare, & lectiſſimæ fœminæ matris veſtræ voluntati quod in me erit, facere ſatis. Vale mi Vaſſane. Lutetia Pariſ. a. d. IV. Kal. Sept. CIƆIƆCIII. Velim verbis meis ſalutem nunties clariſſimo viro Paulo Merulæ: meque facias certiorem ſitne adhuc prælo ſubjectum opus inſigne ab eo compoſitum in Geographia. ſic enim accepi, & jam videndi ejus ſcripti cupiditate ardemus. quid igitur ſpei ſit, fac me ut ſciam.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXCIV.

EIDEM.

FRatrem tuum nuper heic vidimus, eruditissime Vassane, multumque ejus adventu gavisi sumus. nam quantum in studiis profecisset isthic, primo statim congressu satis ostendit, cum cœpissemus de literis colloqui. Itaque magnam voluptatem capio, cum venit in mentem autorem me lectissimæ fœminæ matri vestræ τῇ ἀξιοβιώτῃ fuisse, ut vos isthuc mitteret. cujus consilii fore nunquam ut vel illam vel vos pœniteat, & prævidi ante, & nunc certum atque exploratum habeo. Multum vero te amo, quod de clarissimi viri Merulæ Geographico opere illa ad me scripseris, quæ pridem scire cupiebam. opto illi & vitam longam, & valetudinem firmam, atque omnia læta & fausta, ut institutum opus perficere, & alia porro moliri queat. De Bertio grata sunt quæ scribis. confirma illi meis verbis, si quid unquam ejus caussa potuero, nulla in re meum officium fore ipsum desideraturum. quod igitur scribis de Pelagii dogmate, si quid invenero quod putem illi fore utile, dabo operam, ne eo careat. Vale. Lutetiæ Paris. Nonis Sept. cIↃIↃcx. raptim.

EPISTOLA CCCXCV.

EIDEM.

BInas literas eodem fere argumento abs te accepi. quibus respondissem prius, si per occupationes meas licuisset. Miratus sum quod scribis, veteres illos amicos nostros, quorum imperium tam angustis finibus circumscriptum est, usque ad ultimum Rheni ostium cognitionis ac jurisdictionis suæ terminos ivisse extensum. Hem! mi Vassani, quid est πολυπραγμονεῖν, si hoc non est? Ego memini audire multos viros graves, qui ne tum quidem eos laudandos semper fuisse dicerent, cum autoritate subnixi virorum summorum, & heroum omni veneratione dignissimorum, qui eum terrarum angulum quondam illustrarunt, aliena curarent εἰς τὰ μηδὲν προσήκοντα ἐθ' ὅτι ἐμβαλόντες. Sed omnino præteritorum temporum alia ratio est. nam qui memoriæ non faveat illorum quos dixi heroum, παρ' ἔμοιγε κρίτῃ, impius est atque indignus cujus rationem boni habeant. nunc vero quo freti, quæ ist-

 hic

hic agantur ſatagant, & de clariſſimis viris qui iſthic verſantur ſuas edant ἀποφάσεις, equidem non capio. Atque utinam, mi Vaſſani, ab hoc principio majus aliquod malum non erumpat. nam ex maxima ſcintilla ingens incendium ſolere excitari nemo ignorat. Deum oro, det Eccleſiæ ſuæ φύλακας εἰρηνικούς, & publicæ concordiæ ſtudioſos. Recreaſti vero me poſterioribus tuarum, quibus narras virum illum doctiſſimum & excellentiſſimi ingenii qui iſthic docet nulla re a collegis ſuis diſſentire: optimamque pacem eos inter ſe colere. mihi cum illo nulla intercedit notitia: ſed poſtquam de ſummis animi dotibus quibus ornatus a Deo eſt ex fama publica & multorum ſermonibus cognovi, nunquam deſtiti læta illi omnia ac fauſta precari. quod nunc quoque facio plane ex animo: teque ſimul ut ſervet, & tuis cœptis benedicat, Deum oro atque obſecro. Vale. ſcripſi raptim, Lutetiæ Pariſ. pridie IX. Novemb. CIƆIƆCV. Virum clariſſimum Baudium a me ſalvere jubeas velim. ſcripſi nuper ad illum, neque nunc ſuppetebat aut res aut otium.

EPISTOLA CCCXCVI.

EIDEM.

SI prius datum eſſet aliquid otii, reſponſionem ad tuas non tamdiu diſtuliſſem. Sed me curæ aſſiduæ ita conficiunt, ut nullum ſuperſit vacuum tempus quod amicis impendam, niſi illud ἐγκυκλίοις occupationibus ſurripiam. Ad propoſita a te ζητήματα accipe quæ veniebant in mentem tuas legenti. λευκὸς χρυσὸς quid ſit accurate diſputamus in monobiblo de coloribus. Auri bonitas tum aliis notis declaratur, tum vel maxime coloris genere. nam ἄπυρον & obryzum colorem præ ſe fert πυρρώδη vel χλωρόν. Hieronymus alicubi dixit *virorem auri*, quum intelligeret χλωρότητα. ſed pace tanti viri dictum ſit, alia ratione atque notione χλωρότης herbæ tribuitur, alia auro. Cæterum notæ ſecundæ aurum dilutioris eſt coloris, quod videtur *albumaurum* appellaſſe Herodotus ex Idiotiſmo vulgi. neque enim ea eſt vera λευκότης. In libris Græcis Chymicorum, quales multos legimus e noſtra bibliotheca, λευκοῦ χρυσοῦ ſit mentio, de quo plura dicendi nunc non eſt otium. Tibiarum apud veteres ut plurimus uſus ita differentiæ multiplices: potes eas legere apud Scaligerum patrem in aureis libris de Poetica. Inter alias differentias erant, quas vel ætates vel ſexus faciebant. inde igitur γυναικεῖοι καὶ ἀνδρεῖοι αὐλοί, de quibus quæris: viriles fortius inflabantur & ſonum maſculum edebant, fœmineæ contra.

potue-

potuerant & aliæ esse differentiæ vel a longitudine vel a numero foraminum, vel a materia. Et sane videntur fœminarum tibiæ comptiores aliquanto fuisse virilibus. sed hæc magis conjectura possumus assequi quam testimonio auctorũ firmare quæ nulla sunt. Noster Athenæus de tibiis affatim. περὶ θηλείας νόσου τί δεῖ καὶ λέγειν. Is est morbus quem Philoctetæ tribuit Martialis versu primo Epigrammatis LXXXIV. Lib. II. vide si lubet. nam quod ea sit θήλεια νόσος non alia, audi ἀξιόχρεων testem Scholiastem Thucydidis ad Lib. I. Φιλοκτήτης διὰ τὸ τὸν Πάριδος θάνατον θήλειαν νόσον νοσήσας καὶ μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην, ἀπελθὼν ἐκ τῆς πατρίδος ᾤκησε πόλιν, ἣν διὰ τὸ πάθος Μαλακίαν ἐκάλεσε. Apud Ctesiam corrupta vox est κεροκεφάλοις. si legas κιονοκεφάλοις, vocẽ habebis Græcam, sed de qua adhuc dubitem. ita enim appellatur pars superior columnæ, non columna integra. atqui de totis columnis videtur loqui Ctesias, cujus mentem illustrabunt tibi quæ fuse disputat Cujacius in Observationibus, de eo qui dicitur in jure *latere post columnã*. De supplicio τῶν εἰς σποδὸν ἐμβαλλομένων poteram multa commemorare quibus nunc supersedeo. tantum moneo ut compares diligenter inter se quæ de ea re scripserunt autor Maccabaici II. cap. XIII. & Valerius Maximus libro IX. cap. II. Vale eruditissime Vassani & festinationi meæ ignosce. Lutetiæ Paris. III. Non. Oct. CIↃIↃCVII.

EPISTOLA CCCLXCVII.

IOHANNI A *WITTEN.*

VT qui peregrinatione longa & molesta defuncti domum ad suos redeunt, incredibili quodam gaudio perfundi solent: ita plane mihi evenit, longo adeo intervallo literas a te accipienti, vir præstantissime atque amicissime. nam qui te ab illo tempore constanter amaverim & tacitus coluerim, quo primum tua mihi virtus innotuit, cum post tot annorum silentium amicissime scripta epistola sum abs te provocatus, & de rerum tuarum florente statu factus certior, mirificam ex ea re percepi voluptatem. Ago igitur Deo Opt. Max. gratias, qui te servavit hactenus, & dignitate ea te ornavit quam tua singularis virtus merebatur. didici enim cum ex literis tuis tum ex aliorum sermonibus, quem gratię locum apud principem omni laude majorem Serenissimũ Ducem Megapolitanũ obtineas. Utri prius gratuler, nescio, Principine an tibi: nam & tu illa statione es dignissimus, & Mæcenas tuus, ut fama est hominum, iis præstat dotibus, quas jure omnes boni etiam longe positi omni veneratione debeant profe-

proſequi. Quare ex animo tibi gratulor, qui principi inſervias, quem ſine adulatione etiam admirari cogeris. Nos ſimili felicitate nuper excidimus, amiſſo Mæcenate noſtro Henrico quarto, magno, Deus bone! principe & incomparabili; de cujus admirabili præſtantia quicquid dixero minus erit. Itaque meminiſſe jam illius immani nuper parricidio interempti neque debeo neque poſſum ſine lacrimis. Illa vere atra dies res meas ita afflixit & perculit, ut jam omnia conſilia mihi ſint incerta, ipſa quin etiam vita exoſa. nam quid bonis in eo regno ſperare jam licet, ubi optimi duo reges religionis obtentu parricidarum ſicis ſunt confoſſi? Quem Gallia regem qua pium eſt animi devotione colet, quæ ſuum σωτῆρα & ἀρχηγὸν, autorem ſuæ ſalutis & omnium bonorũ largitorem ingrata ſcelere nefario vita privavit. Quanquam non univerſa Gallia in hoc parricidium conſenſit, verum oppido pauci ſuperſtitione depravati, & omnis legitimæ poteſtatis oſores acerrimi. Qui utinam mali male pereant, & qui fuerunt parricidii illius conſcii, & quicunque illi ſint quorum doctrina inſtar equi Trojani eſt, unde tot jam Tartarei parricidæ manarunt. Quod me hortaris, ut in eruenda e libris Ciceronis doctrina Politica operam velim ponere, etſi morem gerere voluntati tuæ hoc mearum rerum ſtatu: non queo; laudo tamen judicium tuum & conſilium remitto, ſi otium ad id genus curas Dominus Jeſus aliquando dederit. Nunc enim in incerto fortunæ meæ nutant, prius ſtabiliendæ, quàm aliquid operis ſerii aggrediar. Accedit quod in commentariis Polybianis concinnandis proximum, quod Deus dederit, otium neceſſario mihi eſt ponendum. Polybium quidem ante annum edidimus, & ſimul interpretationem noſtrã Latinam, ſed is labor nihil eſt præ opere quod molimur. in quo doctrinam Politicam & militarem ita illuſtravimus, ut earum diſciplinarum ſtudioſos meam operam probaturos eſſe confidam, imprimis illud operam dedimus, ut viam indicaremus & rationem legendi cum fructu hiſtoricos omnis generis. Sed otio nobis eſt opus ad perficiendum quod dudum inchoavimus. Nunc autem quis me ſtatus ſit excepturus, quantum otii denique ſim habiturus neſcio; multas enim habeo cauſas cur hoc in loco mihi metuam. Unicum eſt, quo fruor, ſolatium, ſpes in Domino Jeſu qui ſua inexhauſta benignitate inopem conſilii me non deſeret: hæc mea ſpes ſumma eſt, hæc certa anchora. Uxor cum hæc ſcribebam ægra decumbebat in lecto, quæ te ex animo ſalutat, & optat bene rem gerere, & valere. quod & meum eſt votum & quod a Deo Opt. Max. peto, & contendo. Vale. ſcripſi raptim Lut. Pariſ. ꟾ I Ↄ I Ↄ C X.

EPISTO-

EPISTOLA CCCXCVIII.

EIDEM.

ERam occupatissimus cum amicus hic tuus monuit me ut ad te scriberem, se enim mox discessurum: nolui tamen occasionem dimittere tam bonam mei erga te animi declarandi: vivimus enim ego & uxor tui memores, atque omnia tibi læta ex animo precamur. Doluit nobis cum nuper intelleximus Johannem a Wouveren tuum veterem sodalem fato functum esse. Literæ in eo viro non mediocrem jacturam fecerunt. Audieram illum occupari in editione paranda Ciceronis operum ex emendatione Jani Guilelmii, qui ante multos annos Avarici Biturigum in Gallia obiit. Hæc quoque erit magna reipublicæ literariæ jactura, si propter obitum Domini a Wouveren intermittatur suscepta editio. nam ego accepi Guilelmium præclara quædam habuisse in Ciceronem, & fuisse illum excellentis ingenii virum omnes sciunt. si quid de ea re cognovisti, erit mihi gratum ex tuis id intelligere. Ego nunc dies noctesque occupor, quantum ferunt tenues corporis vires in respondendo Annalibus Baronii. Primum illius tomum serio sum aggressus, id enim operis totius argumentum. Ostendam volente Deo, quam inique faciant qui ad tuendos hodiernos errores tuentur se obtentu vetustatis. Sed erit hæc tota scriptio modesta, ut Christianum virum decet. Ideoque non mediocrem fructum sperant viri summi, qui legerunt quæ jam sunt a nobis scripta. Quæ scribimus adversus Tomum primum, satis sunt prolixa. nam evertenda sunt serio illa fundamenta totius molis. cæteris, si Deus dederit vitam, breviores futuri sumus. Spero ad proximas nundinas Francofurtenses vernales operis mei partem publici juris futuram. Exegit hanc operam a me Rex Serenissimus; idemq; pietate, probitate & doctrina omnium principum longe præstantissimus. Decessi gemens a Polybiano commentario quem tot laboribus concinnaveram: sed regi optimo parendum erat, & fortasse bonis qui isthic sunt opus nostrum non displicebit. scopum enim habemus, non lacerare Ecclesiam Dei, sed omnibus potius prodesse pro nostra quidem virili & quantum Deus immortalis virium suggesserit. Absoluto primo tomo quod opus adhuc unum annum minimum me occupabit, spero, opto quidem, lente excurrere ad Commentarium Polybianum, & si aliter non possum per partes illum edere, volente & favente Deo Opt. Max. qui te servet, vir nobilissime atque amicissime, & tuis in-

ceptis benedicat. Vale, & festinationi meæ ignosce. Uxor officiose te salutat. Lond. Non. Febr. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA CCCXCIX.

EIDEM.

* * * πυρσείαν & φρυκτωρίαν Græci vocant rationem significandi per faces e specula sublatas. Ea usi sunt veteres plurimum, in bellis præsertim. Occasio enim cũ in omni vita plurimum potest, tum in bello maxime. Igitur ne perirent occasiones rei bene gerendæ, πυρσείαν excogitarunt antiqui, & speculas in altis quibusq; montibus eo fine ædificarunt, quarum adhuc in montibus Helvetiis nonnullas licet observare. Πυρσείας antiquissima & simplicissima ratio fuit, ut sublatis facibus daretur ejus rei signum, de qua convenerat. Non enim aliud poterant initio significare, quam id de quo initio convenisset inter dantem signum & observantem. Postea excogitatæ sunt aliæ rationes solertiores atque adeo mirabiles. Nam quasi literas calamo scriberent, quidvis per faces significabant. Autores hujus inventi commemorat Polybius libr. x. ubi etiam rationes eorum explicantur. Sed non probat Polybius omni ex parte, quod ante ipsius tempora aliis fuerat eo in genere inventum. Itaque vir ingeniosus hanc novam πυρσείας rationem excogitavit. Qui facibus uti volent in speculis ad signum dandum cujuscunque rei, quam significari aliis erit necesse, habeto in suis speculis quisque literas descriptas in quinque tabellis hoc modo:

Lorica appensa tabellis.

a	f	l	q	x
b	g	m	r	y
c	h	n	ſ	z
d	i	o	t	
e	k	p	v	

Tabella hæc debet statui in speculæ lorica tam ejus, qui dat signum, quam

quam ejus qui accepturus est: atque hoc inprimis videndum est ut speculæ sibi ex adverso quam optime respondeant. Præterea qui faces observat, jubetur a Polybio dioptram habere. id est mathematici instrumenti genus, quo oculorum acies missa per canalem tutius dirigitur ad metam propositam. Hujus præcipuus usus est, ut qui observat signum, dinoscat probe, ab utro angulo dextro an sinistro loricæ oppositæ literarum signum detur. Nunc explicemus modum. Fingamus in aliqua urbe proditos esse a præsidii sui parte. Id ut procul significent, ita faciendum. Scribendum igitur quam brevissime id fieri poterit, quod velis, puta;

Centum milites defecerunt.

vel,

Proditionem quidam moliuntur.

Ante omnia qui parat dare signum, eum qui accepturus est, attendere sibi faciet, facibus toties sublatis, donec alter signum dederit suæ attentionis. Id signum est facium ex adverso elatio. Postquam attendere cœpit, qui signum exspectat, indicanda est illi tabula, in qua prima litera est ejus, quod indicaturus est, puta C, quod est in prima tabula; vel P, quod est in tabula tertia. Ergo accedes ad loricæ angulum sinistrum, & ut C designes semel ab loricæ læva parte facem tolles; ut P, ter facem movebis super loricam elatam. Sic de cæteris. Qui signum aucupatur, indicatam sibi tabellam adnotat, ut mox monstratam in ea literam quærat. Tertio superest, ut litera quærenda in tabella significetur. Qui dat signum venit ad loricæ dextrum angulum, & quota est litera indicanda in sua tabella, tot facit πυρσὰς sive facis elevationes. puta ut C indicet tres, ut P quinque. Qui excipit signum datum, facile intelligit, quæ litera sibi indicetur, eamque diligenter annotat, scribitque in tabula parata in eum usum. atque simili modo itur ad omnes literas, donec omnibus indicatis reperiatur scriptum in tabella excipientis id quod ab initio erat propositum. Hæc Polybiana ratio est, melior sane inventis aliorum; quæ tamen valde sunt elegantia. Ea ad Polybium nos ante multos annos exposuimus, & quæ ibi sunt mire involuta & depravata evoluimus. Si Deo Opt. Max. sic olim videbitur, ut eum eximium scriptorem edamus, habebis a me, vir nobilissime & amicissime, meæ in te fidei & amoris testimonium.

EPISTOLA CCCC.

IOHANNI A VOUVEREN.

PEtronium quem dono misisti nuper, vir eruditissime, accepi, & gratias ago. exstabit hoc inter κειμήλια nostra eruditionis tuæ simul & amoris erga me luculentum testimonium. Mitto ἀντίδωρον sane quam leve, Suetonium minore forma hic cusum cum recentibus quibusdam notulis nostris. Poteramus de facili plura adjicere: sed maluimus exspectare alteram editionem animadversionum nostrarum, quam brevi prodituram σὺν Θεῷ speramus. Accedit quod toti nunc in aliis studiis sumus. Athenæum enim habemus in manibus, scriptorem multis locis depravatissimum, & plane vitium non istarum. Equidem unum unicissimum novi, cui satis ad subeundum id onus firmi humeri, florem illum dico illibatum Musarum Josephum Scaligerum: quem ego quod viderim nunquam, vitam prope non vitalem, certe acerbissimam duco. τρὶς μάκαρες καὶ τετράκις quibus contigit studiorum ducem Μουσηγέτην illum habere. Quid tu nunc pares, & quid proxime sis editurus, aveo scire. neque enim dubito fortiter te perrecturum in itinere, quod bonis adeo avibus es ingressus: futurumque animo jam prævideo, ut literarum sis mox [illegible]. Ita velit ac votis meis annuat ὁ μέγας ἐν οὐρανῷ Θεός. In hoc omine desiturus eram: sed habeo quod te rogem. at scin' quomodo? obnixe & ἐκτενῶς sic ut nihil possim magis. Scito igitur susceptam nobis Spartiani, Capitolini, &c. editionem: quam ad rem cum a libris MSS C. prorsus destituamur, peto a te, si quid potes me juvare, facias quamprimum. mitte inquam sive aliquem veterem codicem, sive antiquam editionem habes; ac confide, vir amicissime, non in pertusum animum te istud beneficium esse collaturum. Vale & nos ama & juva. Gen. a. d. VI. Kal. Sept. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCCI.

IOHANNI SAECKMAE.

ET præsens multis indiciis tuum erga me amorem patefecisti, vir doctissime, & absens tuam in eodem constantiam satis nuper epistola ea significasti, quam humanissime scriptam ad me misisti. Ingratus sim si propensum hunc in me animum vel non agnoscam, vel agnoscens

agnoscens non prædicem. Ego vero agnosco, & eo me tibi amplius tanto esse hoc nomine obstrictum fateor, quo minus tale quid a te promeritum me esse scio. quanquam illud equidem nullus negavero, si voluntatis etiam ubi facultas deest, habenda sit ratio, posse me vel principem in amicis tuis jure locum postulare: & cum necessariorum tuorum quolibet περὶ τῶν πρωτείων ἀμφισβητεῖν. nemini enim concedo eorum qui te amant aut bene tibi cupiunt: nemo inquam illorum est quo sim hac parte inferior. Sed cum aliud nunc quidem possim nihil, quod superest assidue præstabo; & Deo Opt. Max. preces votaque pro salute & felicitate tua fundam. Suetonium nostrum tulisse isthic plausum (sic enim scribis) per mihi gratum est ac jucundum. Sic enim cogito, summis in literis viris placuisse non esse ultimam laudē, tales omnino sunt quibus vestra floret Academia. Quā magis miror venisse clarissimo Drusio, tibi aliisque nonnullis in mentem arcessere me isthuc & in tantorum virorum numerum cooptare. Obsecro autem te, mi Saeckma, serio id scribitis tu & Drusius, an ex abundantia tantum amoris in me vestri? hoc potius putem; scripsi tamen super mutatione loci quis esset animi mei sensus, ad doctissimum Drusium. Scripsi autem aliud nihil quam quod ex me cum hic esses audisti sæpius: ardere me cupiditate juvandi τὸ νῦν καλούμενον rem literariam: id quia hic minus possum, necessario; nisi impediat Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, alio esse mihi cogitandum, sicunde honesti otii spes mihi ostendatur. otii dico: nā si id non potissimum quærerem, facile fuisset pridē apud Monspelienses, nuper etiam apud Nemausenses in Gallia iniquitatem istorum stipendiorum luculenta & opima conditione mutare. Sed hæc θεῶν ἐν γούνασι. Quæ disputas super legitima ætate judicum ante Augustum, legi libentissime. quid autem ad illa responderi posse videatur, in altera animadversionum editione quæ brevi σὺν Θεῷ prodibit explicabimus. Nam ut nunc est, nihil habeo tuis addere. Peto autem illud a te, pergas mecum de istis rebus communicare. Non potes mihi gratius quicquam facere. Puto autem morum meorum ingenuitatem tibi esse perspectam: ut veteri nullus debeas dissimulaturum me per quem profecerim. Vale vir amicissime. Genev. a.d. VIII. Kal. Sept. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCCII.

IOHANNI SARACENO.

Binas a te, Saracene eruditissime, post meum e Delphinatu reditum, accepi literas. dum enim cupide exspecto facultatem prio-

ribus respondendi, nec tamen reperio, ecce oppressit me altera epistola tua, brevissima illa quidem & sermone scripta τῷ ἐπιχωριάζοντι, quorum utrumque cum sit præter consuetudinem tuam, non vana fortasse suspicio mea est te, posteaquam in celeberrimum illud emporium scientiarum venisti, cœpisse nos nostrasque Musas contemnere, & pro indignis habere qui isthic parto industria tua nectare vesceremur. At nos antiquum obtinemus, & quia assuevimus Latine tecum loqui per literas, non imitabimur factum tuum. si modo permittis nobis ut tecum more nostro ἀλληλουχῶμεν & ut quicquid in solum venerit, chartæ impingamus. Sed misso joco consilium tuum de non migrando ut amoris indicium & testimonium grande habeo. Crede mihi, ubiq; est κοινὰ κακὰ: sed mala consueta, ut ille ait, tolerabiliora. Audio scripsisse ad me Ranchinum & Gigordium: literas nondum accepi: sed noster Joli affirmabat. Rescribam ubi accepero. Vale, & longiores a me exspecta. Nam quis tibi dixit me esse de numero eorum, qui dormierunt in Parnasso? ego vero haustum nullum unquam hausi de fonte Caballino. Vale. nam lacinia me tenet tabellarius, sive alius ejus nomine ad me missus, ut has acciperet. Vale. a. d. XIV. Kalend. Jan. CIƆ IƆ XV.

EPISTOLA CCCCIII.

EIDEM.

NOn ago tecum pluribus, amicissime Saracene; eram enim cum ista scriberem variis negotiis ἤδη καὶ ἐμὲ ἀσχολοῦντα occupatissimus. cum erit otii major copia, grandes ad te epistolas exarabo, tantum tibi gaudium meum indicabo, tibique gratulabor ob illam quam confido te esse consecutum non Bacchi lauream, sed Themidis. Macte proposito adolescens εὐφυέστατε. Sic itur ad astra. Quod versus a me exigis, puto me parum tibi notum; qui tamen debueras totum intus & in cute novisse. Quis dixit tibi me esse de grege eorum qui dormierunt in Parnasso? falleris & toto quidem, quod ajunt, cœlo. adolescens olim delectabar interdum eo genere παιδιᾶς; ne nihil agerem, cum aliud non agerem. maturior hæc ætas abstulit mihi omnem ejus facultatem nescio dicam magis an voluntatem. Quid? nonne habes affinem (nosti quem dicam: o misellum senem!) qui meam vicem versus satis multos quotidie evomat. Cur igitur me inani labore exerceam? ut scias quam exaruerit in nobis omnis Μουσικὴ vena, adscripsi versiculos quos inter prandendum heri rogatu fratris tui, cum aliud

tem-

tempus non haberem, effudi. non mitto ut edantur; sed ut ſcias nihil eſſe tibi a me exſpectandum in eo genere dignum quod edatur. Vale, & patruum tuum virum clariſſimum meis verbis plurimum ſalvere jube. Gen. Prid. id. Febr. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCCIV.

EIDEM.

Ecce provoco te, mi Saracene, neque exſpecto ut a te laceſſar & ad ſcribendi vices inviter. Ipſe videris qua fide & diligentia mecum paria ſis facturus. Mihi quidem tuis literis gratius nihil poteſt poteritve unquam accidere. Quanquam id opto potius, ut ad nos redeas, & honeſta aliqua tibi offeratur occaſio vitæ hic nobiſcum degendæ. Id ſi, quod ſpero, (cupio quidem certe) eveniat, haud parvam Genevæ partem in tuo patruo viro clariſſimo, in te fratreque tuo recuperaſſe mihi videbor. Patrem tuum valere, poſſum tibi ex illius literis affirmare. Caſſerone enim reverſus duas ejus epiſtolas reperi, ambas ea feſtinatione ſcriptas, ut neque ad fratrem, neque ad filios licuerit ei tum literas dare; omnes tamen plurimum ſalvere jubebat. Illum vero Deus Opt. Max. ſalvum ſervet atque incolumem cum omnibus ſuis. Equidem quantum illi debeam nulla verborum copia exprimere queam. Parum erat quod dum iſthic fui quotidie opera ejus ſum ad meam aut meorum ſalutem uſus, niſi in abſentem pergeret eſſe officioſus. Utinam poſſimus & nos hunc animum noſtrum erga vos eximio aliquo officio teſtari. Sed erit fortaſſe olim aliqua occaſio. Interea peto a te ut meis verbis quam officioſiſſime ſalutes eos, quibus me iſthic innotuiſſe atque adeo charum eſſe non ignoras. D. de la Mer vicinum tuum imprimis, & Jugeum, nec non de la Grange, cui etiam offeres libellum, quem mitto tibi illi inſcriptum. Salutabis & Rotanum, Vanleranum, & Fontanum, ac ſi quis alius eſt noſtri amans. Vale chariſſime Saracene, πατρὸς κεδνοῦ παῖ κεδνότατε. Monſpelii. Pridie Kal. Febr. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCCV.

IOHANNI TORNÆSIO.

Ain tu? quaternas te ad me literas dediſſe? nam ita ſcribis in illis, quas nunc ipſum Drovardus noſter mihi reddidit. At ego ſancte tibi affirmo, vir optime & eruditiſſime, unas ſolum tuarum in meas veniſſe manus, ad hunc diem ex quo Lutetiæ factus ſum civis.

Si fallo, tum me non ille fabularis Iupiter, sed [illegible]. Quid? tu me putas tamdiu tibi debiturum fuisse responsum? supra modum aut inhumanus sim, aut officii negligens: quorum neutrum velim posse mihi vere objici, & spero sic hactenus vixisse, ut non possit. Nam quod ad illas non tulisti responsum quas fateor & ipse accepisse, caussam dicet tibi qui eas discedens a nobis mihi reddidit amicissimus Vilartius qui & Concauthus. Is cum traderet negavit responso opus, cum aliæ tuæ essent in exspectatione, quibus simul commodius, posset responderi. fatebor ingenue, nactus patronum meæ [illegible], concessi occupationibus, quæ me assidue distringunt. [illegible]. Librum, de quo scribis, nondum vidi: cum videro consilium inibo qui possit voluntati tuæ mos geri. Sed mihi videbatur mirum, Regi inscribi Historiam quæ ad hostem ipsius pertinet, & hostem perfidia, scelere, immanitate ante alios notum. vel nunc quid molitus sit vides. Deus talem terris avertat pestem. Quid faceret, si vires magni nostri regis haberet? uæ, mi Tornæsi, pridem esset cum non essetis. O bonum, o justum Deum! ille sua bonitate virtutem principis nostri novis quotidie cumulat beneficiis: ille sua justitia novum Salmoneum suo sibi jumento malum quærere finit; ridet, & cum fatalis hora advenerit, [illegible] perdet. o illius exspectationem longam! Sed viderit qui omnia videt, qui te servet, mi Tornæsi. Vale. Lutetiæ Parisiorum. x. Kal. Jun. ↄ Iↄ ↄ I ↄ C I I.

EPISTOLA CCCCVI.

IOSEPHO SCALIGERO.

DVbitavi diu, vir illustris, auderemne adire ad te, & amicitiam tuam palam petere atque ambire: quod ne hactenus facerem, pudor me semper inhibuit. Quoties enim te, virorum maxime, affari conarer, toties mihi [illegible]. Vadum tamen tentare, & fores amicitiæ tuæ pulsare, tandem constitui. Nam & desiderio pridem ardebam tuas virtutes in omni genere summas propius noscendi: & ut auderem cunctantem impulit ingens illa tua humanitas, quæ nihilo est cæteris tuis plane heroicis virtutibus obscurior. Nihil enim quod in te sit, obscurum esse potest, quem unum quotquot in orbe, pœne dixerim, universo Μουσῶν sumus θεράποντες, unice observamus, unice colimus. Nam quod pauci quidam reperti sint, qui summis tuis obstreperent laudibus, certum est non judicio eos, sed morbo agi rapique. Ut qui oculis parum valent, solis radios ferre

ferre non sustinent: sic fulgore λαμπροτάτου καὶ φαεινοτάτου nominis tui offendi eos mirum non est, qui & ὀφθαλμὸν πονηρὸν, & animum ærugine tinctum habent. At tu, decus unicum literarum, ἃν ἔλαχες, ταύτην per Deum immortalem, ne desere. Tua autem illa est provincia, tuum unius munus, arcana & mysteria literarum soli tibi nota, οἱονεὶ ἐκ τρίποδος ἀπηχοῦντι pandere mortalibus. Equidem, si meas literas tibi non ingratas fore intellexero, audebo dehinc compellare te nonnunquam, & super multis quæ me in literis torquent, consulere. Tu modo obnixe petenti da mihi hanc veniam, ut adire nonnunquam ad te liberum mihi per te sit: & ut consulenti responsum dare digneris. Vale, vir maxime, & me dilige, qui te pridem ἐξ ἄκρου μυελῦ ψυχῆς amo, atque veneror. Genevæ. a. d. XVIII. Kal. Jan. CIↃIↃXCIII.

EPISTOLA CCCCVII.

EIDEM.

AVsus eram nuper post longam cunctationem scribere ad te, maxime virorum, teque orare, ut me in eorum album recipere velles, quos amicitia tua dignaris. Fecerat me ut auderem singularis illa tua & admirabilis, cujus longe lateque fama didita, humanitas. Mox literas a Thomsone meo accepi, quibus & se ajebat salutem tibi meis verbis nuntiasse, & tuo me nomine vicissim salutabat. Lætabar jam immensum tali nuntio; & quod fores mihi ad tuam amicitiam patere videbam, gaudio, mihi crede, triumphabam. Ubi vero ad illam partem veni quæ erat de tuo judicio nostrarum scriptiuncularum, tum stupere ego, mirari, & in εὐγνωμοσύνης tuæ καὶ χρηστότητος contemplatione totus defigi. Nam quid aliud esse dicam, cur tu me iis onores laudibus, quarum partem vel minimam sim impudens si agnoscam? O pectus vere aureum! o animum vere magnum, vere divinum! voluisti nimirum, vir illustris, animos facere dubitanti; & specie laudationis hortari ad majora. Te sequor, maxime virorum; tibi parebo: ac licet ut credam quidem tibi de me plus quam mihi, nunquam adducar; tua tamen auctoritate fultus audebo deinceps ea, quæ absque te fuisset nunquam eram ausurus. Cujus enim reformidabo miniatulas ceras, si Scaliger meas esse aliquid putat nugas? Equidem Scaligero uni probari malim, quam cæterorum omnium suffragiis contra quemvis alium, atque adeo ipsum te, coronari. Si aliter loquor ac sentio, tum me omnes Musæ Gratiæque omnes oderint. Sed de tuis laudibus non est hic locus. Quin ego te potius oro, ut

quando cepisti errare ac decipi in judicando de nostris scriptis, errare ac decipi porro te patiaris. Nam si semel ad meorum lectionem ignem illum acerrimum ingenii tui admoveris, ilicet, πάντα δὲ ἐμίνεγε ὀίχεται. nam etsi φιλομάθειαν, & earum artium, quæ te in cœlum evexerunt, studium acre insitum mihi a puero fuisse non negaverim: tamen quod ingenue fateor, neque illa ingenii præstantia a Deo sum donatus, neque iis præsidiis fui unquam instructus, quæ sunt illis ἅπαξ ἁπλῶς necessaria, quibus inter proceres reip. literariæ, (quorum tu princeps es) locus sit aliquando futurus. Itaque cum in adolescentia, (etsi ὀψιμαθὴς, & postquam a patre discessi αὐτοδίδακτος, quodque te non fugit quale sit, hic agens,) spem aliquam de meis studiis supra vulgus concepissem, nunc qui videam spem meliorum, quæ me hactenus sustentabat, penitus esse ereptam casu patriæ nostræ, quæ ne te quidem retinere valuit: remitto paullatim acrem illam contentionem, quæ me ante stimulabat, nec somnos carpere sinebat, tuos, domine, reputantem triumphos. Quo magis miror tantopere potuisse tibi quicquam a me profectum probari. Me vero ne sivit Deus ἀρχαιοπινῶς, si quo minus quicquam meorum ad te mitterem, alia re factum, quam quod omnia illa, uti erant, ita judicata mihi sunt tuo conspectu parum digna. Scaligero enim aliquid legendum obtrudere, plus aliquanto semper quam publice edere putavi. Nunc quando mihi tuus amor notus est, tuaque ista tanta perspecta facilitas, audebo, si quid paullo curatius edidi, aut deinceps editurus sum tibi offerre. Strabonem imprimis habere te munere meo volo: quem autorem cum ex tuis maxime scriptis cepissem admirari, conatus sum ex parte mendis fœdissimis quibus totus scatebat liberare, ac præstitissem fortasse, quantum, te excepto, non quivis οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν, alius nisi omnia mihi tunc temporis adversa contigissent. Sed profecto illud opus non ut partus legitimus ingenioli nostri, sed ut ἔκτρωμα ἐξάμηνον haberi debet. Constitui igitur unum exemplar percurrere, & quædam emendare, priusquam illud tibi trado. Quare sustine te quæso paulisper, & adhuc a Strabone nostro oculos abstine: spondeo brevi te exemplum paullo melius & accuratius habiturum. Mittam, ut spero, & Suetonium, proxima fætura: scriptorem ut scis magnum, & quem molli brachio nimis videntur tractasse, quicunque hactenus ejus emendationem atque interpretationem sunt professi. Nos quid in eo præstiterimus nescio: diligentiam certe adhibuimus, ut in hoc rerum nostrarum statu, non parvam. οὐ γὰρ δεῖ ἀφειδεῖν τῶν ἀναγκαιοτάτων, ut docuit me gravis Scriptor Strabo. Docuisti & tu, vir summe, exemplo tuo, cujus quidem longe vestigia semper adoro.

Habe-

Habemus & alia multa in manibus cum in isto literarum genere, tum in aliis: sed & illis & nobis ipsis quid futurum sit, θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Vale Scaliger, Augustum mihi nomen. Genevæ, a. d. IV. Non. Mart. CIↃIↃXCIV.

EPISTOLA CCCCVIII.

EIDEM.

EGo vero scribendis ad te literis non defatigabor, ut ut perfide mecum agant, quibus meas hactenus tradidi. Audio enim nullas te mearum adhuc accepisse: cum possim liquido jurare ternas jam ad te literas esse a me datas. Nam postquam de tuo in me animo factus sum certior, habui nihil antiquius, maxime virorum, quam ut te affarer, & tibi gratias agerem. Multorum siquidem sermonibus, ac literis nonnullorum (imprimis autem Thomsonis mei) intellexi, probari tibi nostra studia, &, quod ille ait, nostras te esse aliquid putare nugas. Agnosco, vir illustris, candorem animi tui: qui tantus est, ut cum, fatente invidia, mortalium sis κριτικώτατος, videaris tamen in æstimandis alienis scriptis, meis certe, plus χρηστότητος quam κρίσεως adhibere. Merito igitur te a teneris annis unum colo, unum veneror; merito etiam unum te nunc amo, qui fores amicitiæ tuæ tam benigne aperuisti mihi: mihi inquam, qui quidem in votis illud unum habebam, ut qua observantia te tacitus prosequerer, ipse non nescires. Perit enim precari, ajunt, si latet. Norunt omnes qui me norunt, imo novit ὁ καρδιογνώστης, quam alte sit in corde meo Scaligerorum illustre nomen insculptum, quamque sæpe factum, ut aut cum indoctis, aut perverse doctis, ut quisque obtrectare vestrum nomen ausus esset, res mihi fuerit. Vel Cornelius quidam tibi sat scio, notus, testis sit meæ σοῦ γε ut ita dicam, ἐκτιμήσεως. Verum ille & quicunque κορυβαντιῶντες, solemnia insaniunt, & animi sui morbum produnt nimis. Tu vero, summe virorum, perge obsecro rem literariam divini illius ingenii tui radiis illustrare. Quod si non ingratas tibi meas esse literas intellexero; non dubitabo posthac sæpius te compellare, teque in multis, si per te licet, magistro uti. Atq; utinam, iterum utinam fecisset Deus Opt. Max. ut στόμα πρὸς στόμα te alloqui, & suavissimo atq; exploratissimo tuo conspectu frui liceret. O illos κατευτυχεῖς τῆς θέας, quibus tale cócessum est spectaculũ. nobis non datũ est ἰδεῖν esse tam felicibus.

Quam-

Quanquam fallor equidem; nam ego, te vir nobilissime, in oculis, in ore in pectore habeo, habeboque ἀδιαλείπτως ἔστ' ἂν γένηται ἰσχύη. Scripsit nuper ad me adolescens eruditissimus & mihi charissimus Richardus Thomson, se isthic telam nescio quam esse orsum, quam si pertexeret, ἐλπὶς αὐτῷ ἦν τοῦ λοιποῦ σοὶ μαθητεύειν. ὅπερ γένοιτο ἂν μοὶ χάρμα πάντων χαρμάτων ἀξιώτερον. Sed cur id consilium sperem exitum habiturum, caussam nullam video. Nam ego quis sum? aut quis γλαῦκα Athenas? Quare ista quidem censeo omittenda: & quod feci semper hactenus, me meaque studia Deo permittenda. qui si nos ἐᾶν μέγα φρονεῖν in his studiis voluerit, illud nimirum fortiter usurpabimus ἕκητι τοῦ Θεοῦ. Interea tamen ne hic nihil agamus, lectitamus semper aliquid, & amicorum παρακλήσει impulsi, quædam edere paramus. In his est Suetonius: quem pro virili nuper emendavimus & locis multis illustravimus nova luce: Eum ut publicem urgent amici; nec deest interdum voluntas. Sed tu mi Scaliger, famulum acerrimum atque adeo πρωτάγγελον aliquam admovens, si aliqua juvare me hac parte dignatus fueris. Quod ut facias, te etiam & etiam oro atque obtestor. Cætera quæ in manibus habebamus, tantisper suspendimus, donec aliqua divinitus lux nostris studiis affulserit. Quod quando sit futurum, aut τὴν ἀρχὴν, sitne aliquando futurum, novit ille ἀγωνοθέτης summus rerum arbiter. Eum supplex veneror, maxime Scaliger, ut te nobis quam diutissime salvum servet & incolumem. Vale, & me ama. Gen. a. d. VII. Kal. Majas. CIↃIↃXCIV.

EPISTOLA CCCCIX.

EIDEM.

MAgna & insigni injuria sum nuper a Commelino affectus, vir illustris, literas enim ad me tuas, quas ego omnibus gazis prætulerim non reddidit, sed perdidit. O jacturam gravem & magno æstimandam! Sed erat nimirum in fatis ut superiores nundinæ Francfordienses multis nominibus mihi essent ærumnosæ. tot res adversæ simul eodem tempore mihi evenerunt. quibus tamen magna ex parte levatum me putarem, si tui colloquendi, hoc est tuas literas legendi, & affectu pio μυριάκις osculandi facultas fuisset. Librum quoque dono a te missum audio, quem nondum accepi: nec mirum; libri enim nondum sunt Francfurto allati. Interea magnas tibi, imo maximas grates ago, vir maxime, pro isto tuo in me affectu; proque eo quod me tuorum subtilissimorum & gravissimorum scriptorum lectione dignum

dignum judicatis. Non omnino ſane falleris. nam imitari nec ſcio nec poſſum: at mirari ſcio, & Deum Opt. Max ἐκτενῶς καὶ ἀδιαλείπτως orare, ut quia facultatem tibi dedit talium ſcriptorum, addat & voluntatem. Nos noſtraque ſtudia gravis quidam caſus prope afflixit. Accidit enim ut Anglus ille nobilis de quo proximis meis ad te ſcripſi, in moleſtias maximas, non ſua culpa, me conjecerit: ſed perfidia quorundam mercatorum quibuſcum illi res ſæpe fuerat. propterea nunc ad illum ſcripſi in Angliam: eaſque literas quia iſthic plurimum me a te amari confidebam, tibi miſi, ut, ſi grave non eſt, eas tu quamprimum in Angliam mittendas cures. Vides quam familiariter tecum agam, vir maxime; ſed qui ita ſim erga te affectus, ut tua cauſſa libentiſſime omnia ſim facturus, auſus ſum (præſertim cum aliter facere non poſſem) te hoc rogare. Scribo etiam ad Thomſonem ſtudioſiſſimum mei virum, ut ſi quid poterit me hic adjuvet. eas quoque literas cures velim & mihi ignoſcas. Cæterum accepiſſe puto te libellum quem nuper miſi, & cum eo literas meas: quamquam ut hominum perfidia eſt, neſcio qua fide eum faſciculum curaverint ii, quibus fuit a me commiſſus. Si vitam Deus largitus fuerit, & otium unquam uſquam conceſſerit, non deſpero poſſe me aliquo inſigni teſtimonio animum erga te qualem habeam patefacere. Tibi enim uni ac ferme ſoli quicquid in nobis eruditionis eſt (quod ſcimus quam ſit exiguum) acceptum ferimus. pater meus, vir optimus & vere pater, fundamenta jecerat: tui zelo quicquid acceſſit, ſuperſtructum eſt. Non defuit ad magna animus, non voluntas. defuere præſidia plane neceſſaria, defuit otium, quo nunquam abundavi: defuit ingenium, non ad hanc vulgarem meam & mei ſimilium eruditionem: ſed ad alia majora, ad quæ me hortabatur animus, niſi frigidus obſtitiſſet circum præcordia ſanguis. Nunquam tuos aut maximi parentis tui libros in manus ſumpſi, quin cupiditate audendi aliquid titillarer: nunquam eoſdem poſui, quin ſimul deſperatione ſtudiorum meorum adductus, vetus dictum, λάθε βιώσας, probandum tollendumque mihi cenſerem. Quæ hactenus edidimus, ea pœne invitis expreſſa nobis temporum & locorum iniquitate: ſemper enim conſcii nobis fuimus, ſi cura & lima accederet, poſſe multa emendari & fieri meliora. Probari tibi adeo (ſic enim omnes ajunt, & ſcribunt ad me) genium ſcriptorum meorum, teſtis mihi Deus accidiſſe id mihi præter animi exſpectationem. Sed puto Doctorum raritatem in cauſſa eſſe, cur tantopere noſtra dilaudes. nam qui hodie & jam per aliquot annos in his literis prope ſoli regnare viſi ſunt, ii meo judicio ingenii plus quam altæ doctrinæ habuerunt. Non ſemel de illis mihi in mentem venerit, quod

de triumphis Asiaticis Pompeji dixisse Cæsarem ajunt, postquam χαυνότητα earum gentium est expertus. Sed satin' ego sanus qui te tamdiu a gravissimis tuis studiis avocem? parce quæso Scaliger, venerandum mihi nomen, & da mihi hanc veniam, ut tecum aliquando garrire possim. Sic me Deus amet, ut ego ex omnibus meis ærumnis conquiesco, cum ad te scribo. Videor præsens præsenti os illud σεβάσμιον intueri. Verum desino, & tumultuariam epistolam voto claudo. Deum supplex veneror, mi Scaliger, te literarum unicum præsidium quam diutissime salvum servet atque incolumem. Vale, & me ama. raptim in summis curis iisque molestissimis. Genevæ. Idibus Oct. CIↃIↃXCIV. Cum ad me scribes, vide obsecro, cui literas trades, si iterum tuæ pereant, ilicet perii ego quoque. Iterum vale. In Suetonio & Athenæo aut Polybio si quæ habes, vel potius, quæ habes observata, ea mecum communices precibus maximis a te contendo. Accedat hæc meis scriptis commendatio, quod eorum autor & conditor privatim a te multa fuerit edoctus. O si quis me Deus isthuc transferat, ut te videam, μαθητιᾷν possim. Interea non possum dissimulare exambire me, ut editio nostra Suetonii aliquo tuo elogio ornata prodeat. Potes vel disticho, potes vel versu uno ambitioni meæ satisfacere.

EPISTOLA CCCCX.

EIDEM.

NÆ ego dura fronte fuissem, virorum maxime, si tuas literas nuper legenti θερμερῶπις αἰδὼς genas non suffudisset. Tune ut in meis lucubrationibus quicquam præter ἀμουσίαν mireris? tune ut ex animi sententia ita nostra dilaudes? Non mentior, Scaliger præstantissime, sed quod res est dico: hac tua epistola plane alium me quam prius eram, fecisti: jacentem, inquam, rexisti & ad audendum deinceps aliquid animos fecisti: tantum denique alacritatis ad scribendum adjecisti, ut quicquid unquam mihi respub. literaria debebit, (si quid debitura est) id totum uni tibi in solidum acceptum ferri debeat. Quantum tibi tribuam ex eo potes æstimare, quod probe mihi conscius quam sit mihi curta supellex, tamen tibi de me ipso plus quam mihi credere incipio. Hoc tu unis literis assecutus es: quid me fiet, si quod spero, plures miseris? Sed fallor: nam ut arbitror, quam ingenioli nostri admirationem (sic enim loqueris) Characterum lectio excitavit, eam tibi ejusdem ingenii, sed non ejusdem genii, certe diligentiæ non paris, opella adimet quam ausus sum ad te musteam adhuc mittere. Apuleji Apologiam dico, quam hisce diebus, ὅπη χρεία

Σήμας

χάριας ἄξιον, recensui ac paullo meliorem feci. Eum librum non dubitavi tibi, vir maxime, προσφωνῆσαι: & de tui nominis splendore lucem illi fœnerari. audenter nimis. fateor: nam, quid hic dignum quod te a divinis tuis studiis vel tantillum avocet? sed fecit me audacem fiducia tuæ illius immensæ ἀνεξικακίας. qua si videbor abusus, quæso ignosce & deprecanti veniam concede. Datam mihi scribendi ejus libelli occasionem, ne te pluribus morer, narrabit H.W. nobilis Anglus, qui has tibi, ut spero, tradet. Narrabũt & Canterii fratres, clarissimi viri Theodori Canteri filii εὐγενέστατοι; & qui cum illis apud me erat Wercovius adolescens Ultrajectinus optimus & pereruditus. Hi sunt quos in προσφωνητικῇ epistola testes allego: quos ego confido huic scripto ἐγχειριδίῳ patrocinium apud te paraturos. Equidem hoc unum vehementer laboro, ut animum tibi prorsus devotum & κεχαρισμένον probem. Hoc si assequor, voti reus sublimi feriam sydera vertice. Quod si hoc amplius impetrare me a te siveris, ut meos errores ὁδῷ πάρεργον castigare, & quæ nescio docere me digneris, immortalitate me donatum putabo. Hoc majus a te expetere aut exspectare nihil possum. ἐν γὰρ ταῖς ἐπιστήμαις κρεῖττον περὶ ἐμοὶ τ' ἀνθρώπινον ἀγαθόν. Vale, unicum sæculi decus, & me ama. Gen. a. d. Kal. CIↃIↃXCIV. Strabonem mitto, qualis ante aliquot annos est editus: hoc est, meis & typographi σφάλμασι scatens. Volui aliquid emendare: deinde opera aliquoties negociis interrupta, mutavi sententiam, & me tibi totum aperui: hoc est, frontem serio perfricui. Salutant te vetus amicus tuus Iohannes Pinaldus, Lectius & Tornæsius.

EPISTOLA CCCCXI.

EIDEM.

AVsus sum ante aliquot menses, maxime Scaliger, libellum nescio quem, cujus editionem precibus imo conviciis pene extorserant a me amici quidam ad te mittere, & de tuo fulgore lumen illi fœnerari. Eum acceperis nec ne incertus sum. tacuisti enim ab illo tu: ego certe tuas nullas accepi: cum tamen aliquoties ad te postea literas dederim. Illum quidem librum oblaturum se tibi meo nomine receperat nobilis quidam Anglus, cui duo exemplaria a me fuerant tradita, alterum tibi, alterum Dousæ juniori. Quid illo Anglo quid libris sit factum, juxta scio cum ignarissimo. plane enim ἐχθρὸς ἄιστος ἄπυστος, sic ut de eo postquam Francofurto exiit nihil omnino scire potuerim. Is quantã mihi molestiarũ Iliada Francofurti creaverit, ex iis literis quas novissime ad te dedi intellexisti. Verũ ista Deus, uti spero, εἰς ἀγαθὸν χρεών. neq; attinet vanis sermonibus diutius a divinis tuis studiis te avocare.

Quare

Quare desino, & verbum non addo, si prius te oravero, ut sive librum illum acceperis, sive non, factum meum æqui boni consulere velis. Vale vir plurimum observande. Deus te nobis diu diuque præstet salvum valentemque. Gen. a. d. I X. Kal. Apr. C I Ͻ I Ͻ X C V. Suetonius sub prælo est. Immortali beneficio me tibi devinxeris, si quas habes in eo autore castigationes & animadversiones eas mecum communicare fueris dignatus. Hoc a te peto etiam atque etiam maximopere. Cum hæc scribebam, aderat mihi Tobias Schultetus, excellentis ingenii vir & nostris literis apprime cultus: qui iter ad te affectans me interprete & admissario uti se posse credidit. Peto igitur a te, ut tu studiosissimum nominis vestri juvenem in numerum tuorum cultorum recipias.

EPISTOLA CCCCXII.

EIDEM.

QVi adversis meis doluisti, gaude nunc lætis, vir nobilissime. Recrearunt me proximæ nundinæ Francofurtenses, tam felices mihi quam fuerunt superiores infaustæ. W. satisfecit, meque ea molestia liberavit, in quam ut vere scribis, conjecerat me ἄκαιρος mea facilitas. Non male hariolatus eras: sed fueras hic quoque ut semper in omni re εὔστοχος. Persuasus sum tuis maxime literis effectum & Busenvallii, nec non opera Thomsonis nostri, ut hac sollicitudine liberarer. Quare immortales tibi ago agamque dum spiritus hos reget artus, gratias. dicerem relaturum me, si vel meæ fortunæ tenuitas vel tuæ splendor pateretur. Quod Æschines olim Socrati, id ego bona fide nunc tibi; quid aliud tibi offeram non est ad manum: en me totum tibi totum tuum, utere me, abutere: res tua sum. Sed pergo ἀτυχίαν meam tibi narrare. Acciderat autumnali mercatu, ut quas Commelino nostro dederas, non reciperem: quæ tamen in meas tandem manus casu quodam miro pervenerunt. repertæ siquidem in foro nostro a mendico puero sunt. qui eas aliquanto post ad me detulit cum literis Commelini, quibus multum se excusat, morbum accusat. His nundinis melius mecum actum est, binas enim a te eodem fere die accepi. Quare nulla tuarum ut puto epistolarum periit: salvæ omnes, & salvus ego qui illas accepi. Quod video non ingratum accidisse tibi munusculum meum, mihi crede cœlum meruisse me puto. Noram æquanimitatem tuam, noram amorem illum singularem quo me prosequeris; quia tamen nihil ab eo tempore literarum a te acceperam,

peram, factum meum damnare incipiebam. & memet increpabam quod meas nugas ausus essem tibi obtrudere. Perlata sunt & tua munera, libri quos dono misisti ad me: de quibus judicium meum δι' ὅ,τι non exspectas. Ego tamen divinam illam moderationem tuam in osores & obtrectatores tuos satis admirari non queo. Appendicem vero tuam ad Cyclometrica, legit nemo eruditorum, quin statim veniat ei in mentem, quod de medicorum Deo Celsus scribit libro ultimo, id in te dici nunc posse. Macte isto animo, vir nobilissime, neque tamen putes te tanta hac civilitate invidiam malevolorum & jejuni animi hominum posse effugere. Narro tibi, singulis diebus de te Lansannæ de te vel orationem vel triumphum duci. nuperus quidem solemni promotione scholæ insignis fuit: nam & nostras hic aures plaudentium & acclamantium io triumphe verberavit strepitus. Quin annos jam ipsos XI. paratur adversus te, liber, cujus editione omnes tricones, nebulones, rupices & opici sint vadimonia deserturi. Igitur nisi omnes Musæ nos oderint, habebimus brevi novum opus non heptaplum quidem, sed ἁπλοῦν. nam homo benignus qui te diu inter Gallica arma audiit versatum, veritus est, credo, ne χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις ἐκβαρβαρωθῇς. propterea ut tuam sublevet imperitiam; Gallicolatinum opus illud Dædaleum emittere cagitat. Epigramma tuum fuisse mihi gratissimum οἶδα καὶ αὐτός: puto enim patere tibi intimos animi mei sensus. Atqui ego maluissem doceri & erudiri a te quam laudari. Quare etsi fecisti mihi rem gratissimam, tamen noli quæso putare defunctum te hac opera omni officio. Itaque iterum peto a te, sed serio, ut in difficillimos Suetonii locos quosdam tuas mecum cogitationes cōmunices: præstitisti id olim Opsopæo Aphorismos Hippocratis recensenti, quod ex ejus Notis apparet. Cur ille plus apud te gratia quam ego valuerit, caussam nullam esse puto. nam ego me pietate in te nemini mortalium concedere hoc vero scio Vale vir maxime. Genevæ a.d. XIII. Kal. Junias CIↃIↃXCV. raptim.

Suetonii aliquot loci.

Tib. cap. XXVI. *pueritiam habuit luxuriosam.* Quid censes de hac voce *luxuriosam*: nam ita constanter omnes libri.

Cal. cap. XXXIV. *ne quid respondere possent præter eum.* sic omnes vett. Itali *æquum*, quidam *eccum* emendant. Tu quid?

Ibid. cap. XXVI. *decimas maturius dabat.* Ita omnes lib. constanter. aut explica quæso aut emenda non deest quod suspicemur: sed nostris utemur, si tua nos deficiant.

Ibid. XX. *Syracusis basticos ludos.* Nec de lectione satis sum certus, nec quid *basticos ludos* vocet scio.

Claud. cap. XL. *Quid ego tibi Theogonius videor & λογλωπίδος?* Variant hic veteres libri. In membranis sic repperi: *Quid ego tibi Theologonius videor?* ⁎⁎⁎

Nero cap. XXVII. *Indicebat & familiaribus cœnas quorum uni mellita quadragies constiterunt, alteri pluris aliquanto ab Syrtio rosaria.* Hæc lectio commentum est Italorum. Nam in omnibus libris vett: est constanter: *mitellita*, non *mellita*; repperi & *Myrtelica.* Sed & reliqua corrupta. Oro, obsecro, adjuva me. Plura parabam: sed qui laturus erat literas, pipulo eas flagitabat petasatus, ocreatus. Tu si quid dignaris respondere, propera: nam libet sub prælo est per mensem jam integrum. Tuas sitio.

EPISTOLA CCCCXIII.

EIDEM.

PRomissum Suetonium anno, ecce mitto tibi, vir maxime: opus exspectatione tua tanto inferius quanto amor tuus in me major est meritis meis non dicam in te, quæ nulla sunt, nec possunt esse: Sed in rempublicam literariam, quæ sunt oppido tenuia. Quid facerem? vetus dictum est: ἀεὶ τοῖς μικροῖς μικρὰ διδοῦσι Θεοί. Tu vero tibi imputa, doctissime virorum, si opinione tua fallus es: non enim ego autor tibi majoris spei, si quam forte de nostro hoc fœtu conceperas, qui tamen poterat paullo saltem politior in vulgus exire, nisi imposita fuisset mihi brevi absolvendi necessitas, quam pluribus exponere supersedeo. nisi quod brevi me iturum in Gallias, ut matrem visam & quædam negotia conficiam, nolo te fugiat: ne silentium meum forte mireris tantisper dum domo abero. Post reditum animus est, si Deus dabit, de Athenæo fidem liberare: ne malæ fidei debitores amantibus harum literarum videri queamus. Pero autem a te, nobilissime Scaliger, ut si quid in eo scriptore eruditissimo vel ἰδεῖν πάρεργον vel παριδεῖν ἔργον emendasti, observasti, id mecum communicare ne graveris. Sane si quis est ex veteribus autoribus, qui tuum aut tuo par ingenium desideret, ille profecto est. in quo sexcenta sunt ita affecta, ut nihil aliud quam divinare, & velut in tenebris micare supersit. de quibus omnibus si non obstarent ἔργα πολλὰ μεταξὺ, referrem ad te, qui solus ὄντως αὐτό τι ὄντως, meo quidem animo, ulcera ista desperantia solitus sanare. quæ quidem plebeii Medici qua felicitate attingant, testis sit vel nuperus interpres Lugdunensis, vir, fateor, doctissimus, ἀλλὰ αὐτὸς ταῦτα οὐ πεφυκώς. quare nusquam minus mihi satisfacit, quam

ubi

ubi maxime ingenio est usus. Sentire te mecum, si quando tantum tibi abs re tua fuit otii ut quædam illius expenderes, non dubito. mihi ne idem eveniat cautio est. malo desideres in me acumen & ingenium, quam temeritatem accuses. Atqui si propius a te abessem, poteram de tuo solvere quod domi deest. Verum obsecro, illustrissime Scaliger, juva conatus nostros, & per otium impende aliquot horas emendandis aliquot ejus Scriptoris locis, quibus nulla nisi ἀπὸ τῆς σῆς μηχανῆς spes salutis. Hoc si me a te siveris impetrare, cœlum te mihi dedisse putabo. Interea quod solum tua caussa possum, Deum orabo ut te quam diutissime salvum & incolumem nobis præstet. Vale & me ama. Gen. a.d. IV. Kal. Sept. CIↃIↃXCV. Jam clausæ erant, & prope Commelino traditæ hæ literæ, cum allatæ sunt mihi quas dederas IV. Non. Jul. ex iis cognovi non pessime fortunam mecum agere quæ tuas omnes paullo quidem serius, sed tamen mihi omnes servat & perferendas curat: meas ut puto non omnes tibi reddit. Sed mearum levis jactura: nisi quod totidem pignora meæ in te observantiæ tibi pereunt: imo mihi cujus plurimum interest, ut exstent quam frequentissima devoti animi mei virtutibus tuis testimonia. cum omnia fecero nullam partem assecutus fuero tuorum in rempublicam literariam, & privatim in me maximorum meritorum. Quod mihi trinis tuis gratias agis, desine, obsecro, talium sermonum. non ita durum mihi os, ut vel minimam gratiarum actionem meritum propterea me existimem. Ego scio & profiteor ingenue, tantum me πυρμηγέτα parenti tuo & tibi debere, cum omnibus qui literas amant, ut neque ego neque quisquam alius celebrando nomini vestro sit suffecturus. Quod Plato de virtute solitus dicere, id ego in te experior: quem invisum sic veneror, ut virtutem ipsam par est. Sub finem epistolæ tuæ spem meliorem facere videris; curæ certæ esse tibi me & studia mea indicas. testatur idem studium tuum opera quam in W. negotio posuisti maximam. ago tibi, vir nobilissime, gratias quantas possum maximas. & quia superat facultates meas hæc tua ingens & ἀφαῖος benignitas, qua me fateor indignum, quid aliud possum quam Deum tibi debitorem delegare, quem precor ut gratiam tibi pro me referat? Cæterum permitto me tibi, & in clientelam trado lubens merito. Vale.

EPISTOLA CCCCXIV.

EIDEM.

Semeſtre hoc ſilentium tuum mirarer, nobiliſſime Scaliger, niſi conſcius mihi eſſem, cauſſam ei eſſe a me ipſo præbitam. Memini enim ante menſes, opinor, ſeptem ſcripſiſſe ad te de itinere in Gallias quod tum parabam. Eo factum ſuſpicor, ut cum huc literas dares poſt paullo ad Bezam & Goulardum, nullas ad me adjiceres, quem abſentem putares. Ego vero menſem tantum afui: poſtea enim quam matrem viſi, quæ non procul Valentia habet, e veſtigio pedem retuli, nec iter inſtitutum ad virum ampliſſimum Philippum Canajum a Fraxinis perfeci. Fueram ab eo non unis literis vocatus; ut quod adhuc perſuadere per epiſtolas non potuerat, de migratione in urbem Montiſpeſſuli verbis coram efficeret. Mihi ea conditio multis de cauſſis nondum ſatis probari potuit. Sum enim otii amantiſſimus: neque aliud a Deo Opt. Max. expeto, quam ut in alta & profunda quiete quod ſupereſt vitæ exigere poſſim, & ſimul chariſſimis pignoribus meis conſulere, non ut divitias illis congeram: abeſt a me ὡς πεφιλῶτο illa cura: ſed ut olim poſt funus noſtrum ſit, unde honeſte & liberaliter educari poſſint. Tu, vir ſumme, qui noſtrorum Gallorum ἴδες ἄστεα καὶ νόον ἔγνως, quid ſuades? ſtabo enim libentiſſime etiam in his rebus, judicio tuo. Magnam quidem benevolentiam erga nos duabus legationibus Monſpelienſes oſtenderunt: conditio tamen non adeo lauta, aureorum ducentorum cum ædibus, & neſcio quibus aliis rebus. Noſter hic Senatus, ni deeſſent nervi non belli tantum, ſed omnium fere rerum, facile illos in hac contentione ſuperaverit. nunc in anguſtiſſimum locum redactæ ſunt res hic noſtræ publicæ. Cæterum ſcripſit ad me nuper Commelinus noſter autorem te ſibi fuiſſe, ut in Theocriti quam parabat editione veteres quaſdam nugas noſtras non omitteret. Næ tu oculos habes Lyncæos, qui latitantem inter ſentes & rubos libellum inveneris. Ea fuit cauſſa, cur denuo eam opellam retexuerimus: ſed profecto non majore otio quam ante texueramus. Vale σεβασμιώτατον ἐμοὶ κάρα. Deus te ſervet rei literariæ culmen & columen. Gen. Idib. Mart. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCCXV.

EIDEM.

NUdius quintus cum ad te scriberem, vir illustrissime, & animum variis curis ἔνθεν κἀκεῖθεν διασπώμενον haberem, duo prætermisi, de quibus vel maxime institueram tecum agere. Alterum fuit, ut gratias tibi agerem maximas, quod ad propositas tibi a me e Suetonio dubitationes respondere non insuper habueris: sed novissimis tuis abunde mihi satisfeceris. quæ etsi serius ad me sunt perlatæ, quam ut beneficio tuo possem in hac editione, quæ jam ad umbilicum erat perducta, uti: constabit tamen nihilominus tibi operæ tuæ fructus. Alterum erat, ut novum a te beneficium, si pateris, extorquerem. Cupio enim (& cupio sic, ut nihil unquam vehementius) mecum a te communicari, quæ haud dubie in Athenæo ἰδίᾳ παρέργως olim observasti. Hoc mihi te non esse denegaturum, quæ tua est humanitas & amor in me singularis, spero equidem atque adeo confido. Cæterum qui has tibi tradet, per est honestus adolescens, bono genere prognatus. Is cum isthuc se conferre studiorum caussa cogitaret, per me voluit tibi innotescere. Quare rogo te etiam atque etiam, ut tua illum benevolentia, vel meo nomine digneris. Vale & vive diu quam felicissime. ἀμφότερον τῇ τε ψυχῇ καὶ τῷ σώματι ἐῤῥωμενέστατος. Gen. a. d. XIII. Kalend. April. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCCVI.

EIDEM.

ECquas tibi, vir præstantissime, pro nuperis tuis adeo eruditis literis gratias referam? docuisti enim me, quod suspicatus ex tuis scriptis pridem eram: sed de quo judicium ferre & pronuntiare τὴν ἀκρόασιν meum non erat. Tu fecisti & verã tanti principis γνῶσιν me privatim docere me sustinuisti: ego statim postea alios: satis vel hoc nomine μέγα φρονῶ, quod ista occasione tuus in me amor omnibus notus erat futurus. O si mihi Scaligero καθηγητὴν divinitus concederetur sed nos tã felici sydere nati non sumus. Atqui sic habe, si me pia στοργὴ erga uxorem & liberos non teneret, pridem factum foret cum tuus essem. ita mihi animus est vere eruditionis ἔρωτι βεβολημένος: quã etiã in hac ingenii te-

nuitate videor mihi posse consequi non mediocrem tanto magistro. Tu me per avia Athenæi, ubi nunc nihil aliud quam erro, duceres inoffenso pede. Tu Polybii obscura, in quibus vetus amicus noster misere deliravit nuper, plana mihi redderes. Tu mihi Tertullianum de pallio explicares. Tu denique infinitis Græcorum, Latinorum, Hebræorum locis, ubi nunc erro aut hæreo, luce illius divini ingenii, quod a Deo accepisti, mihi alluceres. Sed quid ego frustra ἀνεμώλια βάζω; tantum enim boni optare nobis licet, sperare non licet. Amare certe, colere, venerarique absentem nihil vetat. Id faciam dum vivam summa fide &, ita dicam, religione. Vale Scaliger sæculi decus, & libellum quem mitto, ut summæ observantiæ pignus tenue sed ἀφελὲς accipe. Gen. a. d. VI. Kal. Sept. CIƆIƆXCVI. Per ego te Dei hominumque fidem obtestor, quæ habes in Athenæum & Strabonem, ea nobiscum communices. Quod possum pretium summum, id offero tibi, me ipsum æternum futurum tuum. Suscepi & Spartiani, Capitolini ac cæterorum editionem, non sane viribus propriis fretus, sed Doctorum adminiculationibus. Appello igitur tuam fidem, mi Scaliger: firma nutantem & labanti manum porrige.

EPISTOLA CCCCXVII.

EIDEM.

NOvissimis tuis, vir præstantissime, quas ante mensem & quod excurrit, reddidit mihi Johannes a Wouweren adolescens tui observantissimus, respondi non multo post, measque literas Petro Brederodio Belgæ Lutetiam pergenti commisi. Ex eo tempore accepi a Thomsone nostro Athenæi mechanica; libellum paucularum chartarum, imo, ut dicam cum antiquis criticis, στίχων ὀλιγίστων; vel eo tamen nomine quod lucem necdum vidit, πολυτίμητον & vere χρυσοῦ ἀντάξιον. Quare multum me doctissimo Thomsoni debere fateor, qui eo munere me donaverit. Egit autem ille mecum per literas, ut illud scriptum quamprimum ad te mitterem; te enim, qui eo careres, hoc vehementer velle. Mihi vero, Scaliger illustrissime, hac re nulla erit unquam μᾶλλον περισπούδαστος, quam ut tibi, quibus rebus cunque potero, gratificer. Mittam igitur simul nactus fuero cui possim tuto dare. Si nosti aliquam satis certam viam, illam mihi, quæso te, significa: nam ut rem ita charam periculis itinerum temere exponam, consultum non est. Opus de emendatione temporum a te recentatum exspecto adhuc. Quod si mittere exemplar erit animus (id nuper a quadam

dam epiſtola tua ajebat) poteris, puto, vel Genevenſium vel Pariſienſium mercatorum opera uti. nos quoque niſi certior offeratur tabellarius, illis committemus quæ iſthuc ad te perferri volemus. Sed noſtrarum quidem curarum nihil adhuc poſſum polliceri. Nam quia Typographo hic caremus, lente in iis poliendis pergimus, quæ aliquando θεοῦ διδόντος ſumus edituri. Adde quod inſtituta pridem Athenæi emendatio difficilior indies nobis videtur. non enim leviter & ἐκ παρέργου ea cura defungitur. Sed erat iſtud onus tuarum, magne Scaliger, non noſtrarum virium. Tu facile omnia confeciſſes, quæ ego nullo labore poſſum aſſequi. quia tamen non e portu ſolum exiimus & oram ſolvimus: verum etiam in altum jam ſumus provecti, idque autore & ſuaſore te, τὸν πολὺν ἀξιόνικον, (ea tamen lege, ut liceat mihi brevi, de iis omnibus locis te conſulere ad quos mea adhæſit navis.) te Doctore non dubito, fore omnia plana, quæ quidem ſint ἐπιτηδὲ θνητοῖς ἔστιν ἰδεῖν. Vale illuſtriſſime Scaliger, & me ama ex aſſe tuum. Mompelii. a.d. VI. Kal. Jan. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCXVIII.

EIDEM.

QVod mihi meiſque, & civitati huic felix fauſtumque Deus Opt. Max. eſſe velit, tuo, Scaliger, Muſarum decus, conſilio uſus ſum. Paucis enim diebus poſtquam tuas accepi literas, quibus de conditione Monſpelienſi quid ſentires amice ſignificabas, lares meos in eam urbem tranſtuli, eamque ſedem ſtudiorum meorum elegi. Imo illi me potius elegerunt, honeſtiſſimiſque conditionibus ad linguarum & humaniorum literarum profeſſionem ad ſe vocarunt. Spero equidem cum volente propitioque Deo inſtitutam hanc a nobis migrationem, foreque nunquam ut me conſilii pœniteat. Quia tamen εὐφράντῳ φύντι ἤδη ἀπήμονι, quicunq; nos deinceps manet ſtatus, ſolatio certe illud ſemper futurum, quod in hoc tanti momenti negotio, temere aut propere aut inconſulte nihil a nobis factū. Etſi ſcio non plane mecum ſentire amicos & familiares meos, qui me inviti invitum a ſe dimiſerunt. Sed cum annos ipſos XIV. ſteriles ibi Camœnas coluiſſem, eſſetque omnis in poſterum ſpes meliorum amiſſa, ſi meis meorumque commodis ſtatui tandem conſulere, ecquæ, obſecro te, vir æquiſſime, invidia eſt? aut quid hic a me peccatum? At illos de quibus me loqui noſti, viros ſane optimos, & mei amantiſſimos, amoris erga me vehementia, iniquiores mihi reddidit. Cæterum animi mei

mei candorem, & ingens erga illam civitatem studium novit is qui omnia. Mihi crede, vir maxime; cum ob alias caussas molestissimus fuit nobis ab illis locis discessus, tum quod longius a te eram afuturus. Nam si auspiciis meis vitam possim instituere, nullus mihi gratior, imo nullus æque gratus esse queat locus, ut ille esset, qui te & omnes una tecum Musas haberet. Id quia eventurum nobis unquam plane desperamus, dolorem quem ex ea re capimus hac maxime cogitatione levare solemus, quod olim certe ἐν τῷ μακάρων χώρῳ καὶ χορῷ una sumus futuri. Me quidem ejus optatæ mansionis corpusculum hoc subinde admonet. effœtum prope jam, semperque languidum, & superiore anno gravissimos ac fere continuos morbos expertum. Novus hic annus quæ secum fata vehat, θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Principium quidem non nimis lætum ob distillationem εἰς παχεῖαν ἀρτηρίαν atque interiora vererem & oppido contumacem. Vexavit me is morbus per hos dies vehementissime: nunc Dei beneficio habebam meliuscule, & iter ad sanitatem videbamur ingressi. Itaque licet semiægri, audemus Casseronem ad amplissimum præsidem a Fraxinis media anni hyeme, perque obscœnissimas tempestates profectionem suscipere. Inde simul reversi cum Deo fuerimus, conabimur cum Musis, quas pridem ne salutavimus quidem, in gratiam redire. Vale & me, Scaliger illiustrissime amare perge qui te unice veneror. Monspelii, a.d. XIV. Kal. Feb. CIƆIƆXCVII. Lugduno discedenti nuper redditæ mihi literæ sunt ab amplissimo viro Emerio Thuano, quibus de P. Pithœi & Fl. Christiani obitu faciebat me certiorem, qui nuntius tantum mœroris nobis attulit, ut ne nunc quidem siccis oculis ejus meminisse possimus. dubitandum vero videtur quidem de omni eruditione actum esse in Galliis.

EPISTOLA CCCCXIX.

EIDEM.

ACcepi tandem quas ad me III. Idus Feb. dedisti literas, Scaliger præstantissime, & cum illis tuas in aliquot veteres Scriptores notas. Beasti me isto munere, tibique sic obstrinxisti, vix ut queas magis: animum etiam adjecisti, ut jam suscipere editionem eorum scriptorum, ad quos illustrandos me hortaris, non verear. utut enim parum aut nihil futurum est, quod meopte ingenio sum præstiturus: quia tamen tuum illustre nomen opus nostrum est exornaturum, haud aberit, quin doctis id placeat. me certe tua cohortatio cum

cum notis tuis [illegible]. Sed rursus animo deficio, cum cogito quam bonam discendi occasionem amiserim, qui tam longe a te abierim; præsertim quoties cogito ea tempora imminere, exigua ut spes sit aut nulla potius exercendi inter nos literarum commercium. Itaque in solas terras venisse mihi videor: & cum magnam quotidie Magalonensium nostrorum in me benevolentiam experiar, tui tamen desiderio aut certe literarum tuarum sic crucior, ut ipsa prope vita mihi sit acerba. Adjice eo quod nulla hic prorsus librorum edendorum facultas. cogitabam de Lugduno aut Geneva: sed & locorum intervallum magnum & pericula multa. Ut taceam, sic tractari eam artem in utroque loco, ut abstinere satius sit, quam typographorum hoc genus opera uti. Verumtamen si minus aliis canere possumus, nobis certe & Musis. Quarum amor in nobis non ante minuet, quam desinemus ipsi esse. Hic erit ἔσχατος χιτὼν quem exuemus postquam hora decretoria advenerit. Janum Dousam juniorem abiisse ex tuis literis primum didici; atque utinam quidvis aliud nuntiasses mihi potius quam hoc. O casum gravem! o funus vere acerbum! nempe ita est, mi Scaliger, quod tu olim μαντευόμενος scripsisti, vergunt doctæ artes ad interitum; estque omnis jam in Europa eruditio vera & recta conclamata. Parum erat quod Mars ubique pridem furens Musarum cultum & amorem ex animis fore omnium sustulir: parum erat quod veræ doctrinæ loco ὁ ἱερατικὸς καὶ σοφιστικὸς σὺν τῇ χρηματιστικῇ regnum hodie obtinet. Hoc supererat, ut si qui restarent γνήσιοι Μουσῶν θεράποντες καὶ ὑποφῆται, ii mature raperentur, & stationem desererent. Flevi ergo & fleo adhuc tantæ spei juvenem, cui equidem ex universa juventute literis operata parem novi neminem. Sed feramus necesse est quod mutari non potest. neque enim forte aut casu ista evenere: sed voluntate & οἰκονομίᾳ τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος θεοῦ. cujus ἡ πολυποίκιλος σοφία ἀνθρώποις ἡμῖν οὐκ ἐφικτή. Illum obsecro & supplex veneror, Scaliger præstantissime, servet te nobis, & valere nunc ac semper velit. Tuum de emendatione temporum opus non exspecto sed ἀψεύδ. Athenæi notas ut hactenus detexerim, valetudo non sivit: quæ ne nunc quidem bona est. nisi quod graviter affectis sanitatis loco est bona remissio. Vale, vir illustrissime prorsusque ἐξ ἄκρου μυελοῦ ψυχῆς mihi πεφιλημένε. quod si me salvum cupis, noli committere ut tuum in scribendo officium jure desiderem. Iterum vale. Mompelii VII. Eid. Jun. CIƆIƆXCVII. raptim & languente animo.

EPISTOLA CCCCXX.

EIDEM.

Literis tuis mense Februario ſcriptis ſtatim reſpondi, mi Scaliger, cum exeunte Majo eas accepiſſem. Egi autem tibi pro tuis notis non quas debui, ſed quas potui gratias. Docuiſti nos multa, de quibus abſq; te eſſet in mentem fortaſſe nunquam veniſſet nobis. Ea non prememus, ſed brevi σὺν θεῷ proferemus. tibique morem geremus, qui ad editionem illorum autorum tantopere nos hortaris. Animus certe non deeſt, licet valetudine pridem utimur parum firma. Typographum tantum deſideramus, qui in Volcis Arecomicis nullus eſt. Itaque Lugdunum aut Lutetiam noſtra mittamus neceſſe. quod & longum & periculoſæ plenum aleæ eſt. Sed hæc videbimus. Opus tuum de emendatione temporum aviduſſime exſpecto. Non dubito futuram illius παλιγγενεσίαν omnibus ingenue doctis admirationi: cujus quidem prior editio vel eruditiſſimis expreſſit hanc confeſſionem; unum Scaligerum πέπνυται, cæteros σκιὰς ἀΐσσειν, & ἀεὶ εἶναι παῖδας. At perge obſecro te, vir maxime, ea nos docere quæ potes unus. Nam linguæ Arabicæ, & Perſicæ item promiſſas dudum inſtitutiones, à quo exſpectabimus, ſi tu ceſſas? Si propius a te abeſſem, orandi finem non ante facerem, quam te exoraſſem. Quæ de nominibus Perſicis & Chaldaicis a te diſputantur, ſatis magno argumento ſunt, quantum earum linguarum cognitio hominibus veræ eruditionis œſtro percitis (in queis ego nomen profiteor meum) ſit neceſſaria. Et quæſo te, vir magne, unde illa tibi eruta? quis tibi πυθικὸς τρίπους hæc arcana ἀπεφθέγξατο; non enim ab Hebræis magiſtris illa habes: qui ſuæ unius periti, aliarum omnium imperiti fere ſunt omnes. Noſtra autem memoria qui eas linguas vel ἄκρῳ quod ajunt δακτύλῳ attigerit, novi neminem; niſi quod Poſtellum neſcio quid muginatum eſſe de lingua Arabica memini. Sed illa quam tenuia, quam exilia? de Perſica quod equidem ſciam, neque ille neque alius quiſquam vel γρῦ τὸ λεγόμενον. Miror igitur ecqua tibi ἀφορμὴ fuerit illa ſtudia primum tentanti. Sed næ ego ſtultus, qui tuum ingenium ex meo aut aliorum metiór. quaſi neſciam uni Scaligero βάσιμα, quæ aliis ἄβατα, uni πόριμα quæ cæteris ἄπορα. fruere, vir illuſtriſſime, tanto bono. fruere, & ad publicam literarum utilitatem diu illo utere. Vale & nos amare perge. Monſpelii Eid. Jul. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCXXI.

EIDEM.

NOn ſi mihi δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματα eſſent, poſſem tamen ſatis exprimere tibi quibus inceſſerim lætitiis, cum binas tuas eodem tempore, præſtantiſſime Scaliger, accepi. Aliis quid ſoleat evenire cum tuas literas legunt, non ſcio: equidem ita ſemper affici earũm lectione ſoleo, ut ei voluptati qua tum fruor nullam poſſim comparare. Utinam propius a te abeſſem, nulla dies abiret, qua non id ſtudioſe agerem, ut tuas elicerem. Nullum huic nectar, nullam Ambroſiam contulero. Sed de noſtra migratione ex his locis, quæ nunc cum maxime erat in ſpe, ſcribam ad te σὺν θεῷ alias. Nunc ſcire te hoc volo, legiſſe me per hos dies libros Theophraſti de cauſſis φυτῶν, paullo diligentius. Viſus ſum non pauca in eum ſcriptorem emendare, quæ divino viro, τῷ περιμεγίστῳ tuo parenti, fecerunt negotium. Sed cum ille δαιμόνιος ἀνὴρ in ſuburbano ſuo, graſſante peſtilentia, eos Commentarios conſcripſerit, mirandum non eſt ſi quid ipſius diligentiam fugerit. Equidem qui omnia illius demirer, id tamen opus præcipue ὑπεραγαπᾶν ſoleo. Hunc animi mei ſenſum eſſe hoc judicium, faxo omnes intelligant, ſi quando illa edemus, quæ nuper in eum præſtantiſſimum ſcriptorem exarare cœpi. Sed teſtor μέγαν ἐν οὐρανῷ θεὸν, non aliter de ejus lucubratiunculæ editione me eſſe cogitaturum quam ſi tibi ita placere intellexero. Si dabit Deus, ut Lutetiam aliquando veniam, & tu noſtras nugas putabis eſſe tanti, mittam ad te quæ in hoc genere ſumus meditati. Tu eris, ſi tanto honore nos dignatus fueris, noſtrorum ſcriptorum non ſolum κριτὴν, ſed etiam νόμος. Atque ego non dubito fore plura relinquendis tollenda. Sed bene mecum agi putabo, ſi meorum aliquid fuerit, quod judicio tuo ſtet. Accidit autem mihi, ut recreandi animi cauſſa feſſus ex lectione ſubtiliſſimorum philoſophorum Theophraſti, & tui parentis, Ciceronis ad Atticum epiſtolas in manus ſumerem. Spes mihi facta codicis cujuſdam non peſſimi; quæ ſpes ſi non decollaverit, audebimus & nos noſtras divinationes publicare: quando uti video, omnia nunc omnibus licent. Sed abutor patientia tua. Vale igitur, vir ſumme, & epiſtolæ hujus atq; omnium mearũ inelegantiam & ἀμουσίαν boni conſule. Nõ enim quia te parum revereor, ſic ſcribo ad te αὐτοσχεδιάζων καὶ ἐπε-σπευσμένως: ſed quia diligentius & elegantius aut non poſſum aut neſcio. Vale iterum. Monſpel. a. d. VI. Kal. Jan. CIↃIↃXCVIII.

EPISTOLA CCCCXXII.

EIDEM.

RAptim hæc exarabam ad te, Scaliger præstantissime; cum repente isthuc literas mittendi oblata esset facultas. Plura igitur σὺν Θεῷ eis dies paucos: neque enim deest quod scribam, cum multa quotidie in Athenæo occurrant, de quibus cupiam te consultum: verú hæc brevi. Nunc hoc volo tantum scias, valere me virtute Dei, & in literis esse quantum per varias ac graves occupationes licet. Æstatem quidem proximam experti sumus infaustam: nam & graviter ipse ægrotavi, & filiolam suavissimam, & oculissimam ex morbo cui æstus ingens caussam, ut videtur præbuit, amisimus. Postea vero quam Sirius fervorem cepit remittere, & nos melius habere cepimus. Itaque cum alia cœpta nostra περὶ τὸ δυνατὸν urgemus, tum in primis Athenæum. Quod si Typographi esset in his oris copia, diutius desiderari opus illud a studiosis hominibus non pateremur. Sed neque in hac universa provincia adest qui nostra possit edere: neque adhuc alio mittendi fuit facultas. Quo autem mittamus equidem non scio: nisi quod Commelinum appellabo, & ut curet emendate nostras animadversiones edi, rogabo. Tuum opus de emendatione temporum tandem ad umbilicum esse perductum gaudeo, tibique eo nomine gratulor. Non dubito, æquos & doctos viros demonstrationibus tuis acquieturos, & gratiam ut par est, esse habituros: hominibus ἐριστικοῖς, qui serram reciprocare malunt quam discere, ægre satisfeceris. Sed pessimum veri argumentum est placere τοῖς πολλοῖς. Librum tuum si Genevam vel Lutetiam Parisiorum miseris, spero facile eum posse hac perferri. Mihi vero id munus non dicam aureum & χρυσοῦ ἄξιον ἀντιτρέψομαι videtur, sed ὑπὲρ πάντα τὰ ἡμιόνοις ἄξιον. Vale maxime virorum, & me quod facis, ἀδιαλείπτως ama, tui nominis studiosissimum. Scripsi raptim Mompelii. a. d. IX. Kal. dec. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCXXIII.

EIDEM.

NArro tibi, vir illustrissime dies hic alter est, cum Dei virtute Animadversionibus in Athenæum τὸν κολοφῶνα ἐπιτεθήκαμεν. Si me amas, & ingenii nostri fœtus putas esse tanti, est quod nobis gratuleris.

ris. Magna enim & molesta cura liberati sumus. fateor ingenue, & semper fatebor, unum esse te, magne Musageta, cujus humeri tanto sint oneri pares. Itaque dici non potest, quam sæpe in ipsis difficultatibus incepti nos pœnituerit. Sed quid agerem? ἀναδέξας γὰρ τὴν ὑπόσχεσιν pudor vetabat, fortasse ineptus. Αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι. Quicquid hujus sit, quod publice eramus polliciti, bona fide præstitimus. Magnum æquor sumus emensi: magnis tempestatibus jactati sumus: naufragium sæpe fecimus: tandem portum tenemus. Nunc illud superest, ut freti benignitate tua & amore erga nos de locis quibusdam te consulamus: quorum morbus fuit κρείττων τῆς ἡμῶν ἰατρικῆς. Nam quis homo natus speret se tot monstra posse superare. Veniam igitur ad te summe Scaliger, cui Deus dedit humani ingenii ἔχυρον ὄργον. Tu si grave non est, nostra & literarum caussa hunc laborem suscipies: dabisque hoc mihi, ut de splendore nominis tui lucem fœneretur nostrum hoc (Deus bone!) laboriosum opus. Libros tuos de emendatione temporum prostare, ab amicis didici. Gratulor itaque tibi, mihi gaudeo. Tu labore immenso & inæstimabili defunctus tandem, nunc νῦν δὴ χαίρεις. Ego infinita mihi incognita, scitu dignissima, e densissimis tenebris eruta, te docente discam, animo juxta discendi avido & grato. Atque utinam adfectum adversus te meum officii aliquo genere possem tibi testatum facere. Scires neminem unum esse, qui eruditionem, virtutem & pietatem tuam religiosius colat. Vale & brevi literas a me exspecta quæ manum utramque tibi impleant. Vale iterum. Monsp. a. d. XV. Kalend. Maj. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCXXIV.

EIDEM.

Athenæi Mechanica mitto ecce tibi, præstantissime Scaliger. Non dubito longam tibi visam hanc moram, homini in talibus ἐκτενεῖ. Sed qui experiar quotidie itinerum pericula quæ & quanta sint, constitueram non ante e manibus meis illa mittere, quam tu mihi viam indicasses quæ satis tuta videretur. Cum igitur Nicolaus Gillotus vir clarissimus nuperis suis literis de tua voluntate certiorem me fecisset, morem illi statim pro eo ac debui gessi: & libellum Athenæi ad D. de Vicq, qui Lugduni degit, misi, rogavique ut ad Gillotum sine mora curaret perferendum. Puto illum ejusdem opera usurum cujus ipse sum usus. Commodum enim accidit ut D. de

Montignl finita Synodo Lutetiam ad suos rediret, ei fasciculum commisi Lugduni tradendum D. de Viq. Nam is cum ante paucos dies Gilloti literas ad me mitteret, studiose mecum egerat, ut suæ hac in re operæ parcerem: se tui studiosissimum a Nicolao Gillato rogatum ut curæ haberet hanc curam. Pluribus hæc tibi, κεφάλαιον αὐτῶν, expono, ut scias me τὴν ἐφικτὴν ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ sedulo cavisse, ne periret in tam longa via pulcherrimum istud nostri Thomsonis κειμήλιον. Legi eum libellum, simul in meas manus venit, avidissime: ac quoniam ei describendo otium non suppeditabat, jussi amanuensem id facere, ille vero mendas τὸ αὐτόχειρον sic multiplicavit, ut vere dici posset οὐδὲν ὑγιές. Contuli equidem qua potui diligentia: sed persuasus te, qui potes hodie solus, id scriptum recensiturum. fui in eo negotio omissior, præsertim cum non esset ad manum qui figuras imitaretur ibi expressas. Audio latere alicubi Lutetiæ integrius aliquod ejus libelli exemplar. Quare, si eo me venire Deus siverit aliquando, (id esse votum & consilium magnorum quorundam virorum, non te fugit) omnem movebo lapidem ut illius tu mea opera compos fias. De nostris studiis scripsi nuper adfatim: atque hæc jam quarta epistola est quam post novissimas tuas xv. Kalend. Septemb. anni superioris scriptas tibi misi. Prostare librum tuum de emendatione temporum ab amicis intellexi: ipse adhuc videre quitus non sum. talium enim mercium nihil huc adfertur. Lugduni σὺν θεῷ videbo. Eo enim cogito multas ob caussas: de quibus scribam inde ad te oportunius. Vale, vir maxime, & me ama. Monsp. VI. Eid. Jun. CIƆIƆXCVIII.

EPISTOLA. CCCCXXV.

EIDEM.

LIteras tuas diu multumque exspectaveram, Scaliger meum decus: cum binas fere eodem tempore Lugduni accepi. alteras uxor misit e Volcis Arecomicis; alteras e finibus Allobrogum Goulartius noster. Puto etiam magnificum illud tuum munus, quo me beasti, fuisse meis redditum: quanquam eorum insigni incuria factum, ut id plane adhuc non sciam. Interea dum exspectabam exēplar a te missum, aliud mihi impatiens moræ etiam Monspelii paraveram. Non enim dubitabam, ἄφαντον quendam θησαυρὸν ἀγαθῶν eo in opere te propala-

palaturum & publicaturum. Noram pridem tuorum ſcriptorum genium: ſciebam vero intendiſſe te hic nervos. quare omnia maxima & nova exſpectabam. Sed omnem ſpem meam & cogitationes omnes meas longe ſuperavit tui illius admirandi operis lectio. O altam rerum abſtruſarum cognitionem! ὦ βάθος τῆς γνησίου παιδείας! O ingenium plane in exemplum & admirationem natum! σέβας μ' ἔχει εἰσορόωντα, eo quidem magis, quod contigit mihi, dum Lugduni otioſus agerem, tuum opus cum Baronii Annalibus, nondum mihi tum viſis, poſſe contendere. Ita demum didici, veriſque argumentis ἐπληροφορήθην, & inter φιλαλήθειαν & gratiæ aucupium intereſſe tantum ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης. Verum de Baronio & ejus Annalibus habeo alia quæ tibi narrare cupiam ſi eſſet otium: & faciam σὺν θεῷ, ut primum ad libros me contulero. Nunc quidem cum Muſis nullum nobis commercium: nam & abſumus domo alterum jam menſem, & quando Muſeum noſtrum ſimus viſuri incertum habemus. Lutetiæ enim hæc ſcribimus, cum ſignificaſſet nobis ampliſſimus Thuanus, ſimul urbem ſumus ingreſſi, eſſe qui iſthuc proficiſceretur: ſcriberem ſi quid vellem. Raptim igitur iſta tibi, vir maxime, exaravi, plura cis dies pauciſſimos ſcripturus. Geſtit enim animus & de ſtudiis meis prolixe tecum agere, & cauſſam mei in hanc urbem adventus tibi exponere. Quod quia nunc facere non poſſum, tantum nunc ſcito, non virtute aut merito ullo meo, ſed tuo unius præconio adductos eſſe multos præſtantes hic viros, ut mihi & ſtudiis meis factum cupiant. Eo fine Vicquius vir magnus, & tui amantiſſimus, cum Lugduno iter facerem Genevam Herciſcundæ familiæ ergo, & rumor quidam eſſet (non vanus is quidem) de peſtilentia per eas oras graſſante, apud ſe voluit ſubſiſtere; ſi qua forte iniri poſſet ratio nobis melius conſulendi. Subſtiti igitur, & homini de me optime quotidie merenti morem geſſi: præſertim cum vehementiſſime cuperem lucubratiunculas meas diverſi generis publicare; quod Monſpelii ne facerem Typographi penuria vetabat. Inſtitui igitur Lugduni alteram characterum editionem, auctam aliquot capitibus ex Ms: & noſtra cura paullo factam meliorem. Sed accidit perincommode ut inceptum opus cogerer deſerere. Regis enim literis ſubito revocatus Vicquius omnino itineris hujus comitem me ſibi eſſe voluit. Ita Lutetiam quod fœlix ſit, hodie primum vidi: & ſtatim magni Thuani muſeum ingreſſus, quam multa ignorarem, quam parum aut nihil ſcirem agnovi. Sed quid ab eo homine exſpectes qui natus & educatus, ſemperq; hactenus verſatus fuerit in locis, ubi bonorũ librorum vix auditum ſit nomen: quare nullus dubito quin tibi conti-

contingat [illegible], quod literulas nostras tantopere dilaudaveris. At tu ne fecisses, & tuis illis laudibus ne nos onerasses, quas video hic esse in ore omnibus. Sed cupientem eo nomine pluribus tecum expostulare amici non sinunt. Vale igitur vir multis nominibus mihi æternum venerande. Lutetiæ ante diem IV. Non. Sept. CIƆIƆXCVIII. scripsi raptim ut vides & tua benevolentia fretus. Aderat Vicquius, cum ista scriberem; egit igitur is mecum ut te suis verbis, quam officiosissime salutarem. Quantum vir ille præstantissimus te amet, & quanti te faciat, potes ex eo cognoscere quod ita vehementer mihi cupiat. nullam enim causam habet hujus tanti amoris, nisi quod nostras te esse aliquid putare nugas non ignorat. Memini etiam ejus uxorem fœminam nobilissimam & lectissimam de te multa mihi Lugduni narrare, & suam adversus te benevolentiam sæpius mihi esse testatam. Iterum vale. Athenæi μηχανικὰ, puto, accepisti. de Zonaræ Lexico subirascor tibi. Sic enim id petis a me quasi diffideres daturum si possem. Te ne id de me potuisse cogitare? facis mihi magnam injuriam, testor Deum. Videbo igitur quid possit fieri, & si ulla μηχανῇ possum, statim id curabo ad te mittendum. Volo tamen, scias, nondum mihi visam τοῦ μακαρίτου Stephani bibliothecam: non dico ab ejus obitu: Sed omnino invisam esse eam nobis. tanta fuit in optimo sene ἀναρμοστία τῶν τρόπων.

EPISTOLA CCCCXXVI.

EIDEM.

Athenæi μηχανικὰ tandem fuisse tibi reddita ex novissimis, quas mihi clarissimus Gillotus reddidit, non mediocri cum meo gaudio intellexi. Eram enim de eo fasciculo nonnihil sollicitus. Assentior autem tibi, vir præstantissime, non respondere figuras in eo libro descriptas autoris verbis. suboluerat hoc & nobis cum leviter illas inspiceremus. & cum descriptionibus Athenæi contenderemus. Constitui die crastini clarissimum Servinum adire, & illius exemplaria diligenter tractare. Si quid erit auribus tuis dignum, faciam te ut id quamprimum scias. Non dubito quin facile sit tibi futurum, si putaveris esse tanti usum eorum codicum ab ipso impetrare. Est enim, quod tu, credo, non nescis humanissimus vir, harumque literarum juxta amans & peritus. Si mihi in hac urbe diuturnior futura esset mora, & tibi rem gratam facturum me putarem, vel descriptum mea manu tibi mitterem, quicquid adhuc superest in Doctorum biblio-

theci

thecis quod te videre tua intersit. Tu modo vide, quid tua gratia me vel hic, vel ubicunque tandem locorum sim futurus, velis præstare. Nam de Zonaræ Lexico, si modo quod optas ἐκ τῶν ἀδυνάτων non fuerit, jubeo te securum esse. Simul Genevam venero, agam serio cum affine Paulo Stephano, ut liber statim ad te mittatur. Omnino eundum mihi illuc esse video, vel Herciscundæ familiæ caussa, vel ut animadversiones in Athenæum liberali tandem manu asserantur, & publici juris aliquando fiant. Infelicem hercle partum, qui suum parentem diuturnis adeo ærumnis cruciaverit, & lucem tamen videre non queat. sed quid eo nobis sit faciendum viderimus, postquam de loco futuræ deinceps habitationis aliquid certi constituerimus. Certissimum est Regis voluntatem hanc esse, ut relictis Arecomicis Volcis Lutetiam migrem: an & τῶν περὶ αὐτὸν ea sit voluntas, anceps adhuc animi pendebam cum hæc scriberem. imo vero amici mei qui id optant vehementissime, ii sunt qui exitum negotii hujus solliciti exspectant. Nam ipse qui ut hoc contingeret neque speravi, neque optavi unquam, ἐπ' ἀμφότερα καθεύδων, iter ad meos post diem tertium, faciente Deo, institutum hoc mihi certum & ἔμπεδον: Neque enim Deus sivit, ut ingenium meum aulicis artibus velim accommodare. ἀφρήτωρ ille mihi, ἀθέμιστος, ἀνέστιος qui natus ad majora, eo tamen se dejicit. Egone ut regiorum χαλκοφυλάκων aditus colam & limina teram? νὴ τὴν μεγάλην ἡμῶν θεόν. Nosti tamen quomodo hic vivatur & quibus difficultatibus ad reginam pecuniam perveniatur. Vide quæ de ea re scripsisti ad amplissimum Thuanum. miratus sum vehementiam tui erga me amoris, & summam prudentiam. sed πάντων ἅλις. Manilium tuum exspectari a me ὡς τεθνηκότα scito. Sed hæc alias, atque utinam, o iterum iterumque utinam, aliquando de istis præsens tecum vel paucissimas horas possem fabulari. Esset mihi id χάρμα πάντων χρημάτων ἀντάξιον. Vale & diu felicissime vive decus unicum literarum & omnis eruditionis. Lutetiæ Parisiorum Non. Oct. CIↄIↄXCVIII.

Heri deduxit me clarissimus Nicolaus Faber in eum pagum, ubi educatur Princeps Condæus, magnæ spes altera Romæ. Post prima salutationis verba, quæsivit a me princeps, numquid scirem quomodo valeret Scaliger, quid nunc ageret: an reditum in Galliam cogitaret. Tantum virum non debere abesse Gallia. Hæc ille & similia hic alia, vultu eo & gravitate tanta, ut plane admirationi sapientia hæc ante annos veniens mihi fuerit. Ego illi spopondi, facturum me ut scires in ipsius animo esse illustre tuum nomen inscriptum. Libri quos scribis inaudisse te haberi eos a clarissimo Servino, inspecti mihi sunt hoc ipso die. duo sunt satis grandia volumina autores varios rei mi-

litaris continentia; hi ſunt Æliani ταϰτιϰὰ, Onoſander, Julius Africanus, Athenæus, Cteſibius, Bithon, Urbicius, & aliquot alii. Libris Mechanicis adjectæ figuræ, eæque pictæ variis coloribus. Qui libros illos diutius tractarunt negligentiſſime ſcriptos eſſe affirmabant. quod & mihi raptim aliquid legenti eſt viſum. Cæterum non Servini ſunt ii codices, ſed Regis. pertinent enim ad Modiceam Catharinæ noſtræ olim reginæ bibliothecam. Hæc volui neſcius ne eſſes. Vale, magne Scaliger, & me conſtanter ama, vere & animo tuum ψυχῇ καὶ χειρί.

EPISTOLA CCCCXXVII.

EIDEM.

SVb ipſum diſceſſum meum ab urbe hæc ad te ſcribebam, magne Scaliger, cum biduo ante longiſſimam epiſtolam tibi miſiſſem variis de rebus, quam ampliſſimo Thuano tradidi. Egi tecum iis literis variis de rebus. Nunc unum hoc a te peto, ut nobiliſſimum hunc adoleſcentem, bonum bonis prognatum, cum præceptore ipſius doctiſſimo & tui obſervantiſſimo Paludio, hilari vultu excipias. Etſi ab omni ambitione abſumus Dei beneficio ὡς πεπείσμεθα, hoc tamen a te contendimus precibus ambitioſiſſimis. Tua unius eſt, magne Scaliger, amicitia qua glorior. neque parvum beneficium te mihi tribuiſſe judicabo, ſi tuæ erga me benevolentiæ aliquam ſignificationem hiſce dederis. Vale, meum μέλημα. Lutetiæ Pariſiorum in ipſo abitu & reditu ad meos. VI. Eid. Oct. CIↃIↃXCVIII. ignoſce amabo feſtinationi.

EPISTOLA CCCCXXVIII.

EIDEM.

LIteris Regis Lutetiam vocatus, vir præſtantiſſime, Arecomicos Volcos reliqui ante menſes duos & quod excurrit. Erat animus Pariſiorum τὴν μεγάλην πόλιν reviſere, eoque familiam & bibliothecam meam trahebam. Poſteaquam *L*ugdunum veni, ſententiam mutare coegit ampliſſimus noſtrique amantiſſimus Vicquius. Is nobis manum injecit & Regis adventum in hac urbe atque adeo in ædibus ſuis præſtolari juſſit. Igitur, quod bene vertat, non ante *L*ugduno pro-

proficisci constitui, quam editum fuerit nostrum in Dipnosophistam opus, cujus editione priusquam instituerem Genevam necessario excucurri. multa me illuc vocabant, sed nihil æque ac spes videndi Bibliothecæ reliquias. Etsi pars magna illius periit non uno modo; reperi tamen in iis quæ supersunt multa eximia, καὶ τῶν οὐκ εὐπορίστων. At Zonaræ quod petebas *Lexicon* non inventum est. Dolui vehementer duplici nomine: & quia poteram ejus libri lectione ignorantiam minuere, & quia adempta mihi facultas tibi gratificandi. quo nihil mihi, dum terras colam futurum est unquam jucundius. Quas misi ad te διὰ τριμηναίου χρόνου, an acceperis nescio. Ego nullas a te jam diu. Itaque desiderio illarum scito me tabescere. Absoluta editione libri hujus, quid nobis futurum sit θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Lutetia rumores afferuntur in dies magis turbulenti. Dici non potest quam ἐναλδῆτον, quam ingens sit odium τῶν ἑτεροδοξούντων τὰ περὶ τῆς εὐσεβείας. Itaque nisi vanum augurium est sapientum omnium, nondum Gallia nostra malis defuncta. Sed βλάσφημα mitto. Dum hic erimus, quasi in specula positi περιδεδιότες τὸ μέλλον. Quicquid futurum est nobis, faciemus te ut scias. Amplissimus Vicquius te salutat, gloriæ tuæ favens si quis mortalium. Vale, vir illustrissime, & me ama, æternum tuum Lugduni a. d. xv. Kal. Majas. CIƆIƆXCIX.

EPISTOLA CCCCXXIX.

EIDEM.

Qvas ad me pridie Nonas Majas dedisti, præstantissime Scaliger, ante paucos dies accepi. Tibi cum illas scriberes, nondum, ut video, fuerant redditæ, quas scripsi ad te simul ac in hanc urbem appuli. Nunc cum te illas existimem accepisse, de meis rebus plura narrare supersedebo. Scripsi enim postquam huc veni non semel aut iterum, sed sæpius, teque de omnibus feci certiorem. Ac consilium quidem approbent οἱ κρείττονες. Cæterum de itinere Parisiensi jacta alea est. Sed nos adhuc detinet hic suscepta & inchoata Animadversionum in Athenæum editio. Ejus consilii autor mihi Vicquius qui singulari amore nos complexus id sedulo agit, ut otium tandem & præsidia ad vitam necessaria Regis munificentia nobis præstet. *Lutetiæ* fore nobis assidue cum iis incommodis luctandum, quæ sapientissime & χαριέντως ob oculos mihi ponebat novissima tua epistola, etiam ille vir prudentissimus dudum prævidit.

 meque

meque admonuit. Sed putat idem satis futurum mihi ab omnibus periculis cautum, si impetrari a Rege potuerit, ut liber a docendi munere, eo stipendio fruar, cujus nuper cum in aula essem spes mihi facta. Nam de quæstorum fastidio, quamdiu ipsi nostra futura sunt curæ, non est fortasse cur multum sim sollicitus. Magis me illa pædagogorum μορμολυκεῖα terreant Parisiensia. Nam si quod est omnino genus hominum, a quibus plurimum mores nostri dissideant, illud profecto est. Scis porro neque amicitiæ ullum esse glutinum validius quam morum similitudinem: neque item ullum odiorum incentivum aut stimulum acriorem studiorum & morum dissimilitudine. Possem tibi narrare lepidam historiam quæ Lutetiæ accidit cum ibi essem: ex qua intelligeres quo supercilio isti δοξόσοφοι me exceperint. Sed esto id alterius epistolæ argumentum. Ridere enim nunc non vacat: etsi non possum abstinere, cum venit in mentem, qua vultus tristitia pædagogorum Apollo jusserit me si se vellem videre, ad se accedere. Cum imperio paruissem & ad fores accessissem ecce aliud ἐπίταγμα, ascenderem in Manlii hujus museum: quod semper meminero tegulis fuisse proximum. Veni igitur & vidi tandem quem hodie plurimum miratur Parisiensis juventus. Quid ego tibi nunc commemorem sermones se & sua solum mirantis, aliena autem omnia fastidientis? Monstrata est nobis incredibilis librorum edendorum copia; quibus omne scibile contineretur, alii foruli commentarios in libros juris civilis continebant: alii Romanæ ἀρχαιολογίας locos communes sic elaboratos, ut nihil pote melius: alii interpretationem præcipuorum Aristotelis librorum: sed omnium capacissimi fuere qui capiebant magistri hujus dictata in optimos quosque Scriptores Latinæ Græcæque linguæ: quæ ille ajebat annorum viginti spatio confecisse & de superiore loco suis dictasse. Nam Pythagoræ carmen & Martialem, quæ duo sola opinor sunt adhuc ab eo publicata, aliud agenti sibi juveni excidisse: neque se illa pro suis jam agnoscere. Toto genere ἀλφίτων quæ lateant in scriniis, tunc demum publicanda, cum omnes Docti suos errores publicaverint. Hanc enim iste curvorum corrector gloriæ suæ segetem habet. Affirmo tibi nullam ab eo ἀκρόασιν prius finiri, quam aliquoties vapulaverint Scaliger, Lipsius, & (quod ego in præcipua gloriæ parte pono) Casaubonus. Delata sunt ad me dictata quædam illius. inveni toties erroris argutum Suetonii novum interpretem, ut non mediocriter gloriari soleam, nos quoque cirratorum esse dictata. Hæc sunt ingenia pædagogorum Parisiensium, a quibus jure scribis mihi esse cavendum. Postquam erit opus nostrum editum, quid nobis futurum sit viderimus.

mus. Utemur autem tuo consilio: quod non minus prudens esse, quam tua scripta sunt erudita, sæpius sumus experti. Amorem vero tuum in nos summum esse dubitare non possumus. Hunc tu mihi obsecro te serva constanter. Ego tuam βαθύνοιαν & omnium virtutum πανοπλίαν religiose colam semper, dum spiritus hos reget artus. Vale Lugduni Convenarum VI. Kal. Augusti. CIↃIↃXCIX. Manilium tuum edi, fama ad nos pertulit. audio etiam orationes tui patris a te editas nuper. Lugdunenses mercatores negabant vidisse adhuc. Utinam posses efficere, ut omnia semonis illius, qui te sibi simillimum ἔφυσε, opera in unum collecta ederentur. Nactus sum in Gallia Narbonensi consultationem quandam illius super partu qui dicebatur Septimestris, edita a Maloscota nobile fœmina. si non vidisti repertam in illius bibliotheca, curabo describendam, ut ne solus his lautitiis fruar. Vicquius tui nominis studiosissimus te salutat amantissime: scripturus ad te si licuisset.

EPISTOLA CCCCXXX.

EIDEM.

ILlustrissime vir, nisi mihi simplicitas animi tui perspecta probeque dudum cognita esset, adducerer nunquam, ut quæ in tuis superiore mense datis super nostro opere non sine rubore legi, ea serio a te scripta existimarem. Tune enim? ut meorum quicquam mireris? culpas duntaxat excipio: quarum nonnullas nobis animadversas, & ipsi sane miramur. Quod igitur larga adeo manu rudes conatus nostros laudibus cumulas, sanus cerebri non sim, nisi indulgentiæ & tui in me amoris istud esse agnoscam, non judicii. Cum aliquot horas in eo (ita enim scribis, quod equidem sum vehementer miratus:) percurrendo posueris: tum tu de lucubratiunculis nostris melius judicaveris, suumque illis pretium γνώμῃ τῇ δημιουργικῇ καὶ ἀκριβεστέρᾳ melius assignaveris. Ego vero nullus dubito divinam mentem ingenii tui tam multa in opere illo quæ jure displiceant, offensuram:

Quam multa in sylvis autumni frigore primo
Lapsa cadunt folia.

Itaque censuram tuam cupidissime exspecto, ut si quando alterius editionis facultatem ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς sit nobis concessurus, te magistro profecisse me publice possim gloriari. εἰς γὰρ αὔξησιν παιδείας καὶ μείωσιν ἀμαθίας ὅλη μοῦ ἀντέχεται ἡ ψυχή. Sed nos hoc a te beneficium flagitare ἱμειρόμενοι gestientes, revocant occupationes tuæ, quas non nescimus haud paullo & gra-

& graviores & meliores. Eusebium enim recoqui nunc a te ex tuis ad amplissimum Gillotum cognovimus. Felicem scriptorem qui tot obscœnis vulneribus confectus, τὸ νῦν ἐκεῖνος tandem ἴλεος. Tu illi verus eris Æsculapius, tu illum Virbium ὄντως præstabis. Utinam & Græcum exemplar Chronici Eusebiani tibi contigisset nancisci. Habui olim in manibus Græcum χρονολόγον, unde multa aliud agens restitueram. Commentarios panepistemonis tui Parentis, quanta jam anxietate animi exspectemus, nulla verborum copia satis expresserit: Scribit ille semo, totum ferme Galenum sua se manu descripsisse. quod equidem sæpe θαυμάσας ἔχω: nec minus tamen quod scribis tu: post incepti operis profligationem, describendis patris commentariis operam te daturum. Hoc illud est quod in utroque vestrum μνημονευτικῆς ad stuporem me dedit: in divino ingenio supra hominem φιλοπονία. Ego si isthic essem assiduis precibus te expugnarem, ut in partem pulcherrimi & utilissimi laboris me patereris venire. fero enim animo periniquo tantum temporis gravissimis tuis occupationibus perire. Oro autem te atque adeo obtestor, tanti operis aut potius thesauri publicationem qua poteris cunque via & ratione procures, promoveas, urgeas. De notis in Novum Fœdus, multum te amo. tua enim diligentia molestissimum mihi scrupulum exemit. Ante multos annos invito & reluctanti, θεὸς δ' ἐπιμάρτυρος ἴστω, Typographus qui Strabonem erat editurus, hanc opellam nobis extorsit. Quod si ita Deo fuerit visum, observationes nostras in libros sacros aliquando sumus edituri. Scripsit ad me Daniel Heinsius tuus: quem eruditissimum adolescentem, & merito ipsius & ex tuis literis non mediocri amore sum complexus. Nemo jam dubitat, te cum isthuc venisti omnes tecum Musas abduxisse, & in Batavis ᾠκήκασι. Ut mirum non sit, tantam isthic eruditissimorum juvenum copiam paucis annis exstitisse: quanta hic conspicitur culpa docentium in juventute δικαιοσοφία. Quæ mea est in patriam pietas, non possum quin exclamem: o Gallia maximorum ingeniorum quondam parens fœcundissima, ὡς οἵα ἐξ οἵων! Etiam nuper novum monstrum est editum; Mapsilacas quidam gouyobombix, qui veterem jurisprudentiam recenti scripto conspurcavit, præmium maledicentiæ, improbitatis & illius παμπονηρίας vitiorum, quæ ipsum nobilitavit, hoc est consecutus, ut inter regios Professores adscriberetur. Et erunt qui me hortentur ad provinciam eandem suscipiendam? mihi vero vel γαῖα χάνοι potius quam ut collega talis viri audiam. Constantiæ meæ in vera religione fructum hunc percipio, quod nihil hactenus mihi cū istis negotii intercessit. ὃ μὴ γένοιτο, οὐδ' ἔσται. Vale, Scaliger, famæ merito pars maxima nostræ. Lutetiæ Parisiorum

rum prid. Kal. Jan. CIƆIƆC. Deum supplex veneror ut & proximum annum & multos deinceps alios exigas quam felicissimus.

EPISTOLA CCCCXXXI.

EIDEM.

VIr illustrissime, hodie tuas novissimas & Manilium quem dono misisti, accepi. Habeo tibi agoque non quas debeo, sed quantas maximas possum gratias. Etsi sum occupatissimus, paucis tamen horis magnam partem operis καινοπηλαιῶ devoravi. Næ tu jure Virbium vocas. Quanta cum voluptate & τὰ προλεγόμενα & cætera omnia legerim, frustra coner tibi verbis explicare. Nunquam experior acerbius, quanta sit mea infantia, quam cum de te aut scriptis tuis loquor. Sed eximie & παντὸς λόγου πέρα exhilaravit me illa pars epistolæ tuæ, qua admonebas me de commissa transpositione in quarto Athenæi. Menses sunt amplius septem cum ea de re judicium nostrum & voce probavimus amplissimo Vicquio, & scripto exposuimus diatribarum nostrarum libro IV. cap. XXV. Quibus igitur lætitiis incessere me nunc credis, cum tibi quoque idem videri intelligam. Idem fere accidit & in Senatus-Consulto Lacedæmoniorum, quod a te emendatum est in notis ad Manilium. nam & nos idem tentavimus libri VIII. cap. XI. quo successu scibo, cum tuas divinationes diligentius contulero, cum meis dubitatiunculis. Bone Deus, quoties ego dum versor in hoc molestissimo opere, optavi aut tibi μαθητεύειν, aut propius a te abesse. : ψεύσομαι ἢ ἔτυμον ἐρέω· κέλεται δέ με θυμός. si nostra φιλοπονία ope divini tui ingenii fuisset sublevata, non desperassem potuisse a nobis aliquid proficisci dignum, quod vel in arce poneretur. Sed hæc studiorum meorum infelicitas non minoribus aliis incommodis juncta est: de quibus non est hic dicendi locus. Raptim enim hæc scribo. tantum ut scires non periisse munus tuum, sed post longas moras tandem nobis esse redditum. Cætera ut spero brevi pluribus, ex minus remoto loco. Lutetiam enim cogitabam cum hæc scriberem: non ut ibi lares figam, sed potius ut ostensæ anno conditioni semel renuntiem. Nam quod ex literis amicissimi Vicquii non unis cognovi, omnia illa magnifica promissa ψεῦδος ἔχουσι: quoniam ii qui nos amant serio πρὸ ὁδοῦ εἰσι. τοῖς δὲ οὐδὲν μέλει. Itaque de futura sede omnia incertiora quam unquam. Sed Deus, spero providebit, Vale Lugduni XVI. Kal. Mart. CIƆIƆC.

EPISTO-

Epistola CCCCXXXII.

Eidem.

EN tibi, vir inluſtris, rerum humanarum πάλιν καὶ ἀγχιστροφίαν. Nuper enim cum ad te Lugduno ſcriberem, de conditione Pariſienſi omnia deplorata & extra ſpem poſita nunciabam. Vix eas literas exarare deſieram, cum evocatus ſum in aulam juſſuſque velis remis Lutetiam contendere. Veni igitur & ut ne longum faciam, iterum magno regis & omnium procerum favore ſumus excepti. Ac τὸ μὲν quidem ἰδεῖν ἡδύ; cæterum cur hujus conſilii nos pœniteat, cauſſam adhuc habemus nullam. Crabrones, quos noſti, irritare non eſt animus: etſi non ſemel demonſtrarit nobis ὁ ἀνυπεύθυνος princeps noſter voluntatem ſuam opera noſtra utendi in reſtauranda hac ſchola. Nos contra ab eo conſilio ſumus quam alieniſſimi. ea fine in remotiſſimam ab ea quæ fuit olim Academia, nobis partem conceſſimus. Ut ſi fieri poſſit inter ἀστοὺς illos ne nomen quidem noſtrum audiatur. Si ex his tenebris in lucem mihi prodeundum erit, tute, magne Scaliger, hanc moleſtiam mihi creaveris qui vehementia amoris tui erga me dum honorem ἐκ τοῦ ἀγνώτου εἰς ἀξιώματα: imo vero quo ne opprimamur metus eſt. Nam Rex, etſi ut ſcis ὁ ποικιλόνους, quod olim de Hadriano dictum, illis tuis fidem veri excedentibus elogiis adductus, quæ ſunt illi quotidie in ore, nihil mediocre de noſtris ſtudiis ſibi pollicetur. Jure igitur, niſi deſcendere in nos neſcimus, nobis θεοὺς ἐν γῆ... πιστεῦσαι. Hæc vel maxima cauſſa eſt, cur uxore, liberis, ac libris carere adhuc conſtituerim. Videndum enim quorſum hæc evadent: & quam bene ſuſtinendæ ei perſonæ quam tu nobis impoſuiſti, pares ſimus futuri. Interea librorum aliquot lectione otium noſtrum oblectabimus. Manilium tuum hic primum ſerio tractavimus. Quæris quid cenſeam? quod olim de Gregorio Baſilius: ὡς ἐαρ ἐν ὥραις. ὡς δὲ ἥλιος ἐν ἄστροις. οὕτω δὲ περιέχειν ἅπαντας ὑπερβάς. μία δὲ τοῦ πάντων φωνὴ ἡ σή. Nam Deus bone! quantus in eo libro, qui mihi quam ὀλίγιστος viſus eſt, abſtruſarum & reconditarum rerum theſaurus? Catonem etiam tuum his diebus incredibili cum voluptate & legimus & legendum aliis dedimus. Etſi mirabilis quædam eſt τῶν τοῦ μεγαλόγου Ῥωμαικῶν Jamborum ſuavitas: plus tamen Græcos tuos miratus ſum: plane enim cum illa legerem obſtupui, ut ne verbum quidem poſſem hiſcere. Atqui putabam omnem tuorum ſcriptorum admirationem in animo meo dudum eſſe conſumptam. quod tamen aliter eſſe tum maxime ſum expertus,

pertus. nec minus hesterna die cum Orpheum tuum Latine loquentem audirem, & alia quædam legerem, qua Græca qua Latina, quæ nisi tu brevi edis, nos faciemus, haud dubie de posteritate melius merituri, quam si rudes conatus nostros illi exhibuerimus. Quod si per amicos mutis nobis esse licet, post diatribas in Athenæum editas, pausam faciemus, & in penitissimum museum nos abdemus. Ita sim fœlix, ut hæc fere votorum meorum summa est. Vale decus nostrum, & nos constanter ama. Lutetiæ Paris. prid. Eid. Apr. CIↃIↃC. Audio isthic esse Jausandum juvenem eruditissimum & mihi amicissimum, qui Lugdunum bis ad me scripsit, ut συστατικὰ a me impetraret ad amicorum meorum principem, te nempe. Si ille tibi aliunde innotuit, fac ut meam commendationem apud te ponderis aliquid habuisse cognoscat. Hoc accesserit cæteris tuis in nos meritis. Si certo scissem illum isthic esse, scripsissem & ad ipsum, facturus τοῦτο cum rescivero. Iterum vale.

EPISTOLA CCCCXXXIII.

EIDEM.

DE altero libri tui exemplari, quod ante aliquot dies accepi munus a te, maximas tibi grates. Ex quo primum in meas manus venit id tuum scriptum, nullus dies abiit, cujus magnam partem in ejus lectione non posuerim. quo sæpius enim illud repeto, eo magis me rapit. Vtinam plura hujusmodi abs te habeamus. ea tamen lege, ut Eusebianæ curæ tuæ cæteras omnes antevertant. En erit ille dies cum devorabo corporis mentisque oculis tantopere exspectatum opus. Pusillum de Olympiadibus libellum quin acceperis, nullum mihi dubium. Temporario enim ante dies oppido multos tradidi. Magna cura me liberaveris, si eo fasciculo quid factum sit, literis tuis significaveris, quod ut facias, etiam & etiam te vehementer oro. Scripsi raptim. Lutetiæ Paris. proprid. Kal. Jun. CIↃIↃC. Amplissimo Buzenvallio, & viris clarissimis Baudio atque Heinsio, si feret occasio, plurimam verbis meis salutem ut nunties, te rogo.

EPISTOLA CCCCXXXIV.

EIDEM.

DIatribas in Athenæum nostras, in manus tuas, vir illustrissime, puto jam pervenisse. Simul enim lento & infortunato operi co-

lophon est impositus, dicatum tibi exemplar Francofurdum ad clarissimum Bongarsium misi, qui id perferendum isthuc curaret. Fides hominis sæpe mihi perspecta ne tibi quidem ut arbitror est ignota. Quare non dubito, consilium meum, cum viam hanc elegi, tibi quoque iri probatum. Utinam & quod misimus opus exactissimo judicio tuo probetur. Sed nos, præstantissime Scaliger, tironibus ac similibus nostri eo scripto voluimus consultum. eruditi homines neque nobis opus habent doctoribus, neque nos ipsis lectoribus. Te vero, doctorum doctissime, libelli nostri, εἷλε τῶν ἐν ταῖς χερσὶν αἰδώς, sine rubore nunquam aspicient. Verum age, per Deum immortalem te oro atque obtestor, rudes conatus nostros adjuva: & hoc mihi præsta, ut ope tua assequamur in scriptore difficillimo, quæ ne proprio intelligeremus Marte, frigidus obstitit circum præcordia sanguis. En cupidissimũ discendi discipulum. Tu modo τῶν σῶν διδαχῶν ἀξίωσον ἡμᾶς. Testor supremum numen, præ tanto bono omnia mihi Ταντάλου τάλαντα fore non nauci. Scito autem Lutetiam tandem reversos esse nos cum uxore, liberis, & libris. Diu multumque exercuit nos hæc cura, veniremus huc nec ne. Vicit demum eorum sententia, qui audendi erant autores. Itaque decimum jam diem in urbe agimus, ἀδεῶς ἥκοντες, ἐλθεῖν ὧδε ἀπήμονες τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι. Cæterum quam spem habeamus in posterum, nondum satis exploratum nobis; adhuc enim hæret nobis inter spem metumque anceps animus. De his igitur alias: & quidem serio, ut puto, brevi. Quod scribis de congressu Diomedis cum Glauco: sic est omnino, ut tu judicas recte. Vir optimus, si eum sua prudentia, Orbi Gallico satis explorata, non defecisset, nunquam ejus certaminis aleam subiisset. Nunc ea acciderunt, quæ verissime dictum arguant a divino vate, τοῖος εἶναι νόος ἀνθρώποισιν, οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγει θεός. Nam in hoc negotio toto a principio ad exitum usque οὐδ' ὅ, τι φρονίμως ὑπὸ τοῦ δοκοῦντος εἶναι καὶ ὄντος ὡς ἀληθῶς φρονιμωτάτου διεπράχθη. ἵνα μὴ λέγω τὰ περὶ τὴν παιδείαν ἐλαττώματα. Et scis quam sit ὁ ἐξ ἰσομοιρίας τῆς σοφιστικῆς τεθραμμένος τρίβων, καὶ περὶ ταῦτα δεινός. Atqui vir ille XVIII. ipsos menses & hoc amplius in hanc unicam curam insumpserat, ut si quid in eo libro vel ἄτοπον vel φιλομαθοῦς μεμπτὸν inesset, id omne rimaretur & in gloriæ suæ materiem verteret. Equidem in lacrimas prope adducor, quoties subit animo tristissima illius diei species, cum de ingenua nobilitate, de excellenti ingenio, de ipsa denique veritate pomparice adeo vidi triumphatum. Non desunt, qui τὸ μέλλον hic accusent: sed neque patroni illi desunt. Nos quoties apud ipsum amici viri caussam agere instituimus, responsum hoc tulimus: *sibi imputet: Ego quid feci?* Atque hæc, mi Scaliger, quia valde velle visus es, scribo ad te prope invitus.

invitus. Nam & memoriam illius rei luctu refugit animus, & propter hoc negotium tot calumniis nostra integritas est appetita, ut seculi infelicitatem & aversa a simplici vero ingenia hoc maxime experimento cognoverim. Itaque τὰ κατὰ λεπτὸν ne a nobis exspectes. Deus Opt. Max. languentis Ecclesiæ suæ misereatur. Sed nos, nisi vanum augurium est, tenebræ manent densissimæ; & ex quorundam imperitia aut perversa aliorum scientia errores ψαμμακοσιογάργαρα, ἐπεὶ τὸ γιγνόμενον ὁρῶ· οἱ μὲν γὰρ τὰ γράμματα οὐ μανθάνουσιν, οἱ δὲ τὰ ἀριστερὰ μανθάνουσιν. ἀλλὰ ταῦτα ἡμῶν ἄνευ πάντων. Vale meum decus unicum. Lutetiæ Parisiorum x. Kal. Oct. CIↃIↃC. De Eusebio quæ scripsisti ad Gillotum, incredibili cum animi voluptate legi.

EPISTOLA CCCCXXXV.

EIDEM.

DE recepto Chronologo feci te statim certiorem, præstantissime Scaliger, isto epistolio, quod liberandæ apud te fidei suæ caussa exegit a me is, qui librum attulerat. Sed dolet mihi κυρίως μόνον, non esse a te servatas eas schedas cuiuimodi illæ sint, quandiu saltē in Eusebio tuo es futurus. nam profecto tanti non est iste χρονογράφος, ut in eo describendo vel minimam temporis tui partem poneres. quod cum debeatur totum melioribus curis & exercitationibus illis nobilioribus, quibus divinum ingenium tuum quotidie occupatur, magni criminis se obligat, qui ut vel tantillum ejus tibi pereat, quoquo modo est in caussa. Equidem, si isthic essem, antiquius nihil haberem, quam ut tibi ὑπουργεῖν, & opera mea tuum possem laborem sublevare. absens quoque si quid tuis studiis possim commodare, ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω: certusque esto, nihil unquam te mihi imperaturum adeo durum, ut ego tuum detrectem imperium. De proverbiis Arabicis quod autem vellis altera epistola, quam his diebus accepi, sic habe: non illa solum, sed & multa alia missurum me ad te fuisse, si nactus essem cui recte darem. cupio enim vehementer librum illum de anno Persico videas, quo de plura nuper ad te scripsi. Fallor aut erit aliquid in opere satis magno, quod nolis non legisse. Quare etiam non exspectato responso ad postremas mearum, si aliqua se occasio tuta obtulisset, essem illa usus. Sed constet mihi de illius fide necesse est, cui rarum adeo κειμήλιον sum commissurus. Velim agas ea de re cum amplissimo Legato: qui etsi isthic positus, fortasse tamen pro sua ἀγχινοίᾳ & rerum usu πόρον aliquem inveniet. Si quod pridem

 molitur,

molitur, isthuc tandem iter instituat illustrissima δέσποινα, Aurlaci principis vidua, tam bonam occasionem non prætermittemus. Notæ in historiam Augustam nostræ quotidie eduntur, sed lente, ut non totum prælum sibi vindicent. Enitemur ut ad vernas nundinas exstet opus prostetque: vereor tamen ut possimus, vel propter istas tot & tam frequentes ἑορτασίμων ἡμερῶν, quæ me jam enecant. fecit nos lentitudo operarum præter voluntatem nescio quomodo in eo opere πολυλόγους. Instituetamus criticas ferme notas: exibit, σὺν θεῷ εἰπεῖν, prope legitimus commentarius liber. Commentarium de Critica pridem affectum habemus: sed labore isto prius defungamur necesse est, quam aliud quid suscipimus. De illo igitur tecum plura: neque enim leviter præclaram illam hypothesin sumus tractaturi, si dabitur nobis ὑγιαίνουσι perficere quod instituimus. Vale illustrissime Scaliger. Imo vero exspecta dum quæso te, & nisi grave est, λῦσόν μοι τῆς ἀπορίας. Legebamus hodie ego & eruditissimus atque optimus ille φιλόλογος juvenis Flesingensis, quem ante menses aliquot mihi commendasti, in Arabe Geographo V. Climatis Sectionem secundam. Ubi cum alia multa offendimus ignara nobis, tum illud quid sit nescimus ברונזן nam in eo tractu quem describit nullum locum ejus nominis meminimus. Putabam ego perperam scriptum ר pro ז & Visontionem intelligebam, quam ille author *Bezanson* hodierno indigetat nomine. Ut Lugdunum idem ליון In eadem pagina גינוה interpretamur Genevam, cujus nomen ut in tam bono autore non repetiremus, nihil esset suave meritum. לוזנה Laussanna opinor est לנגבה videtur esse Langres: sed vix alii loci patiantur. Mons גון nescio quid sit. Juram postulat loci ratio τὸ ἱερὸν λέγειν. Quod autem Alemanos in finibus illis statuat, videtur cum vetustioribus sentire, qui ibi primum ἐν τοῖς τῆς γῆς ἐσχατοτομίοις eos locant. Oro te, mi præceptor, atque obtestor, legas mea caussa eam paginam & obscuriores appellationes ibi nominatorum locorum mihi explanes. Ego interea, quod facio ἀδιαλείπτως, pro tua quam longissima vita, & perfecta felicitate Deum Opt. Max. supplex orabo. Iterum vale. Lutetiæ Paris. a.d. IX. Kal. Oct. CIↃIↃC.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCXXXVI.

EIDEM.

DE epiſtolis πολυμιγεῖς tui parentis, ago tibi, præſtantiſſime Scaliger, gratias immortales. Jam antequam in manus noſtras munus tuum perveniret, librum totum ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς pellegeram. Utinam & cætera omnia Semonis illius ſcripta e tenebris in lucem hanc tandem protrahantur. Qua de re quid ſpei ſit reliquum, ſcire ex te caveo. Nuper quidem incredibili gaudio literis ſuis Thompſon noſter nos affecit: quibus ſignificabat commentarios panepiſtemonis illius ſophi in De Hiſtoria Animalium opera tua iſthic edi. Id vero gaudium an ſolidum ſit futurum, non autē ὑπηνέμιον, incertus adhuc animi pendeo. Nam deſiderium quidem meum illius operis legendi, verbis exprimere non queam. Hoc igitur nos tu proximis tuis, ſi grave non eſt, docebis. Sed habeo & aliud quod te rogem, atque obſecrem. Nam cum heſterna die Francfordienſis mercatus indicem percurrerem, inter libros qui ad proximas nundinas oſtenduntur, Novum Fœdus inveni cum noſtris notis. Eum librum pollicetur Raphelengius veſter. Obſtupui, mihi crede, amiciſſime vir, ad tituli illius conſpectum. Nam quæ iniquitas eſt ἐπ' ἐμεῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο, me inconſulto, ne dicam invito abortivam illam opellam ſub incudem velle revocare? ſignificaret ſaltem conſilium ſuum, & detrahendi adjiciendive, quæ deſunt aut ſuperfluunt, faceret poteſtatem. Taceo publicum odium quod mihi hiſce in locis conflatura eſt repetita ἀκαίρως temporo alieniſſimo notarum illarum editio. Si tam infelix unquam ſcriptiuncula illa fuit, ut in manus tuas incideret, non dubito ξυνιέναι σε πάλιν. Quamobrem, illuſtriſſime Scaliger, ſi nos, ſi ſtudia noſtra, ſi ſalus denique mea ad curam tuam pertinet, noli, amabo, permittere, ut tam inſignita injuria nobis iſthic fiat. Sin minus, perſuaſum habeat tuus familiaris, omnia me experturum, qui ipſum iniqui adeo pœniteat incepti. Vale ἡμῖν ἄγαλμα, & an ſuperiores meas, ante menſem ſcriptas, acceperis fac me certiorem. Lut. Pariſ. x. Kal. Nov. CIƆIƆC. De rebus noſtris, quia novi nihil eſt quod ſcribam, nihil nunc ad te. ſtudia quidem plane languent adhuc & εἰδωλοθύτων iſtud ob puriorem religionem odium non mediocriter nos ſollicitat.

EPISTOLA CCCCXXXVII.

EIDEM.

HEri demum, magne amice, tuæ literæ mihi sunt redditæ, quarum etsi diu me cruciavit exspectatio, opportunius tamen in meas manus venire non poterant. Eram enim cum illas accepi animi æger, & curis confectus. At tuarum lectio omnem prope mihi doloris sensum absterfit: certe quidem lenivit mirum in modum [illegible]. Omnium primum quod vales & ἀκμαίως διάγεις, incredibili cum gaudio intellexi. Nam qui religionem tuam in scriptione literarum probe novi, diuturnius silentium tuum mirari jam incipiebam, eramque de tua valetudine anxius & sollicitus. Nosti vetus verbum, *Res est solliciti plena timoris amor.* Sustuli igitur in cœlum manus & quod læta omnia de te intelligerem, Deo Opt. Max. grates egi gratissimas. quem etiam supplices veneramur, ut tuum illud quod scripsisse ais testamentum, per lustra adhuc multa maneat irritum. Diatribas nostras in Athenæum legisse te sane quam mirati sumus vehementer. Quid? tantumne tibi ab rebus tuis esse otii. Quod autem non obscure significas multa tibi inter legendum in mentem venisse, quibus nostri conatus emendari & corrigi possint: ita vivam ut mihi is nuntius fuit jucundus. Enimvero quid σοφίας ἀληθινῆς γνησίῳ ἐραστῇ gratius accidere queat, quam ut errore liberetur, & in veritatis indagine adjuvetur? utique a te, divine Scaliger, cui ego μαθητεύειν gestivi semper: & ut aliquando possem a Deo sæpissime petii. Testis mei hujus voti amplissimus vir, & tuarum virtutum maximus admirator Jacobus Thuanus: quicum serio nuper egi, ut per regis voluntatem liceret mihi isthuc proficisci, & per aliquod saltem menses tibi operam dare. Atq; hujus rei facultatẽ cum ab æquissimo rege adhuc impetrare non simus quiti: ab iniquissimo quæstorum præfecto jam ferme consecuti sumus. Nam ut ne te lateat rerum nostrarum status, scito luctari nos hic cum iis incommodis, quæ ante annum litteris non unis ob oculos nobis posuisti. Itaque γῆν πρὸ γῆς non ex animi levitate, sed justis necessariisque de caussis, cogitamus. Omnino enim de studiis nostris est actum, si cum hoc genus hominibus diutius nobis res est futura. Et tamen de Principis benevolentia erga nos certi sumus. Sed longe nobis favor regis, quoties ad illum accedendum est, qui in ærarii administratione omnes pariter, dignos, indignos, bonos, malos, bene aut secus meritos, magnos, parvos, eodem loco habet, eadem

vultu

vultus truculentia excipit, aut fastidit potius. Quamobrem nisi huic incommodo regii consiliarii, qui & literas & nos amant, brevi prospexerint, certum est, studiis meis quietem alibi gentium quærere: & aliquo migrare, ubi quod superest vitæ procul ab aulico strepitu possim exigere. Non dubitamus multis e proceribus molestum hoc nostrum consilium futurum: sed enim, mi Scaliger, ex eorum numero qui nos ament, atque etiam fortasse æstiment, multi sunt; qui juvare nos aut possint aut curent, pudet dicere quam pauci. Trigam opinor verorum amicorum hic habemus, Harlæum τὸν μέγαν, Thuanum, & Petavium, cæteri omnes ἐξ ἀγορᾶς φίλοι, lingua factiosi, inertes opera; omnium autem maxime is qui Eusebium tibi. Sed continebo me. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Eusebio tuo moram esse injectam iniquissimo ferimus animo. Quod autem ais non ex ullo Ms. exemplari petendam esse illius operis illustrationem, equidem nunquam aliter judicavi, ac memini serio me ante mensem cum nescio quo jurgatum esse verbis, qui absque libro optimi viri Petavii editionem tuam futuram prope nihil audebat dicere. Nos contra qui in legendis tuis scriptis operæ plus posuimus constanter affirmabamus, nihil adeo exquisitum ex ullo Ms. posse afferri, quod cum una aut altera tuarum profundissimarum observationum mereretur comparari. Sed profecto ita est, qui magnitudinem ingenii tui, & præstantiam tuorum in rempub. literariam meritorum justis ponderibus æstimaret, & tuorum immortalium laborum sensum haberet, μόνον ἕνα hic adhuc reperi optimum, sapientissimum doctissimumque Thuanum: cui tamen illustrissimum Harlæum merito adjunxero. Græcus χρονολόγος, de quo nuper scripseram, in Palatina Bibliotheca asservatur, nisi fallor, aut inter libros Sylburgii τῶν μακαρίτου alicubi latet. Ante annos, opinor XVIII. vivo adhuc parente meo, emeram eum codicem a Græculo quodam; qui nactus cupidum emptorem non prius a me discessit, quam aureis prope trecentis me emunxisset. Sed vita functo optimo patre, & per bellicos tumultus parte maxima bonorum illius direpta, cum ipsi interea literas Græcas Genevæ nullis ὀλίγου δεῖν stipendiis publice doceremus, ea mox tempora inciderunt, quæ me cogerent libris parum necessariis ad ea studia, in quibus tum eramus, alios libros plane mihi necessarios anteponere. Itaque χρονολόγον & aliquot alios ad Frid. Sylburgium misimus, qui eorum loco alios libros nobis Francofurti comparavit. Sed narrabat nobis idem Sylburgius, cum paulo post animi caussa in Germaniam essemus profecti, plerosque libros, quos a me acceperat, in Palatinam Bibliothecam esse conditos. Habes quid sit eo libro factum. Excerpta nostra ex illo pro-

pediem

pediem missurum me confido. Utinam & tu quæ in Athenæum observasti, quorum cognoscendi desiderio vix est ut non tabescamus. Vale magne vir, & ἀδολεσχίαν mearum boni consule. Lut. Paris. Eid. Mart. CIↃIↃCI.

EPISTOLA CCCCXXXVIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, & literæ tuæ, quas superioribus diebus Labbæi fratres mihi tradiderunt, & multo etiam magis sermones ipsorum τὸ ἐρρωμένον τῆς σῆς πρὸς ἡμᾶς φιλίας abunde testantur nobis. Agis nimirũ, vir sapientissime, convenienter moribus tuis: tibi inquam, constas, & quem semel ornandum suscepisti, commendatione tua & patrocinio non desinis honestare. Quid ego nunc tibi pro tantis beneficiis tuis gratias verbis meis agere instituam? Me vero ita ament αἱ χάριτες, ut quoties de tui erga nos amoris magnitudine venit in mentem, verba deficiunt. eo quidem magis, quod caussam hujus tui affectus in me scio esse aut nullam aut non magnam. Equidem conscius mihi sum, in æstimatione & veneratione tuarum, quas stupet terrarum orbis, virtutum nemini me cedere. Sed non ita insanio, ut gratiæ id mihi apponi velim, quod tibi etiam cumulatius debeatur, quam præstari a quoquam possit mortalium. Nam is demum admiratione sua ingenii tui dotes æquabit, qui capiet. Quis autem ille est? aut in quo terrarum angulo nobis quærendus? Ego adhuc novi neminem. Itaque longe alia, vir excellentissime, conditio tua est, quam cæterorum, qui eruditione sua atque ingenio admirationem sui in animis τῶν φιλομαθῶν (in queis & nos sumus) excitarunt. Illos non solum ἐπαινεῖν, qui usum dicendi vel mediocrem habent, possunt, verum etiam ὑπερεπαινεῖν: præstantiam vero animi tui nullus unquam Tullius satis laudaverit: nedum ut merita in rempub. literariam tua augere dicendo vel amplificare possimus nos. Vel hic Græcus Cato tuus, doctissime virorum, quem scimus non αὐτῆς sed χολῆς τῆς σῆς εἶναι τίνα μέρος, quid habet in eo genere aut par sibi aut proximum? σέβας μ᾽ ἔχει εἰσορόωντα. Eant nunc Græci, & suum Planudem nobis ostentent. Sed de Planude minus sum miratus, quem ego scriptorem inter coryphæos habui nunquam: Gazam vero Græcorum omnium, qui a multis sæculis vixerunt, longe doctissimum, longo adeo intervallo esse a te superatum, & quidem in vernacula sibi lingua, futura ætas mecum, scio, demirabitur. Hoc igitur tam eruditum carmen tuum cum cæteris quæ illi con-

conjunxisti, ut quam emendatissime & elegantissime hic edatur, ego & Labbæi fratres summo studio curabimus. Atque utinam, divine Scaliger, consuetudine tua frui aliquando possemus. Diem nullum intermitterem, quin è thesauris ingenii tui rarum aliquid & præclarum elicerem. Testor illum qui omnia ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα habet nota, non alia via quam tuorum inventorum publicatione, si mei sit arbitrii, ad tradendam posteris nostri memoriam fore grassaturum. Quod si per te licet, tentabimus posthac etiam absentes fructum hunc amoris tui percipere, ut quæ nescimus per te doceamur. Dabis enim, spero, mihi hanc veniam, ut gravissima studia tua interpellare ne dubitem. Vale Scaliger, meum decus, & me constanter ama. Lut. Paris. VI. Id. Sept. CIↃIↃCI. Memini superioribus literis, quas ante quatuor ferme menses ad te dedi, multis tecum egisse de loco Pauli, ubi vulgo legitur, παρεβουλεύσατο; nos tecum affirmamus scribendum: παρεβολεύσατο, (ut & in Puteani codice invenimus, cum hac interpretatione: *parabolanus fuit de anima sua*) & multos Chrysostomi locos similiter emendamus, ubi constanter hodie ου scriptum pro ο simplici. Nam quin ita scripserit Chrysostomus, non sinit nos interpretatio ipsius dubitare. Hæc igitur & φιλολογικὰ alia nonnulla iis literis: quæ an pervenerint in tuas manus scire velim. responsum certe accepimus nos adhuc nullum.

Ζητούμενα.

Invenio apud Rambam in præclaro opere מורה הנבוכים multam mentionem cujusdam populi, cujus alibi nomen non legi: *Zabios* vel *Zabeos* vocat. Plurima de istis libr. III. cap. XXX. & XXXVIII. & XLVIII. Doce me, obsecro, quæ hæc gens fuerit. Ego Hebræum codicem ejus scriptoris vidi adhuc nullum. *Sabeos* esse non puto, qui Hebr. סבאים per ס non ש aut צ. Arabs tuus Geographus de istis fortasse aliquid.

Etiam quæ de vocibus *Hacat* & *Hacaot* disputat idem Moses cum alibi tum libro III. cap. XLVII. & XLVIII. non assequor, & ut rationem harum vocum mihi explices te oro. Videtur esse aliquid affine voci Hebr. חטאת sed interpretes Latini peregrinas voces, quas retinuerunt ut τεχνικὰς, mire torquent: quod non semel observavimus.

Inciderunt in manus nostras XVIII. paulo minus Mosaicæ Geneseos capita, Hebraicis characteribus scripta, sermone, ut existimo, puro puto Arabico. Eæ schedæ magno nobis adminiculo fuerunt ἀραβίζειν tentantibus; cum præsertim puncta essent adjecta, deessentque nobis omnia alia præsidia. Nam Romanæ editiones sunt ἄπιστοι. Cu-

pio igitur, σεβασμιώτατε Scaliger, doceri a te quantum istis ἀδιανοήτοις chartis tribuere debeam. Ea fine pauca inde hic descripsi, plane ut sunt a me inventa. Sic igitur illæ:

אול מא מלך אללה אל סמאורה ואל ארד
ואל ארד כאנת גאמרה ומסתבחרה ואלאם עליונה אל גמר
וריח אללה תהב עליונה אלמאא
ושא אללה אן יכון נור פכאן נור
פלמא עלם אללה אן אל נור גיד ופצל אללה בין אלנור ובין אל צלאם

Ad hoc exemplum cætera sunt exarata: bene an secus, scirem si me Deus Opt. Max. tam voluisset esse felicem, ut vel pauculos solum menses tibi, divine vir, possem μαθητιᾶν. En erit unquam ille dies, cum voti hujus damnabor? interea per ego te supplex oro, βιβλιοθή-κη ἔμψυχε peregrinarum linguarum aut re juves aut consilio. Cum in eo libro, quem de Critica fecimus omnem Hebræorum Κριτικὴν explicare sit animus, σύν γε τῷ Θεῷ εἰπεῖν, velim indices mihi, si quem Rabinorum vidisti, qui in eo argumento operam non pœnitendam posuerit. Ego præter notas Bibliorum Venetorum, & eruditissimi Eliæ libellum novi nihil hujus generis.

EPISTOLA CCCCXXXIX.

EIDEM.

QVantum repeto memoria, vir inlustris, nullius unquam rei longior mihi fuit exspectatio, quam epistolæ hujus tuæ, quæ nunc ipsum ab optimo Plumbeo nostro mihi est reddita. Menses ipsos quatuor & quod excurrit silueras: certe tam longo intervallo nihil a te literarum acceperam. Itaque πάλαι τῆς σῆς καὶ τῶν σῶν γραμμάτων ἱμειρόμην. nam quas Abbæi fratres attulerunt ὕθλοι erant, & sollicitum de tua valetudine nihil admodum juvabant. Ad illas responderamus, & jam epistolam tradideramus, cum venit ad nos Plumbeus, tuas afferens. O merum mel! o delicatissimas delicias! ubi sunt qui voluptatibus omnibus docent abstinendum? equidem isti quid voluptatem appellent nescio: ego me ajo ex tuarum epistolarum lectione incredibili quadam affici voluptate. ἢ ταύτης ἥττω τῶν εἶναι τὰς ἡδονὰς φημὶ ἐγώ. Hanc tu mihi, divine Scaliger, ne invide: facile omnium gazas contempsero. Hæc scribentem, καὶ τοῖς σοῖς ἐν γράμμασιν ἐντρυφῶντα, febris, quam gravis tussis præcesserat, repente me corripuit, & lecto affixit. κλινήρης igitur ista adtexebam cum urgeret tabellarius. Astrampsychum habes, & si meo consilio uteris, gratias ages amplissimo Memmio: cujus

cujus instructissima libris præsertim Mathematicis bibliotheca tibi patebit in posterum, si hoc officium non neglexeris. Hoc ego non sine caussa te vehementer oro. De libris Regiæ Bibliothecæ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν. Amplissimus Thuanus utetur suo jure. heri eo profectus ut omnia explorarem hominem non inveni. redibo & curabo. Multi jam sunt menses cum rex benignissimus ei curæ nos destinavit. Et jam codicilli facti essent, quod scimus jussisse eum sæpius. sed adhuc res odio Religionis infecta. Ego non urgebo & jussum regis exspectabo, quem scimus nostris studiis factum velle. plura cis dies paucos σὺν τῷ θεῷ. Vale, inlustris Scaliger. Lutetiæ Paris. Kalend. Octob. CIƆIƆC.

EPISTOLA CCCCXL.

EIDEM.

PRæstantissime vir, simul pedem domo extuli refocillata valetudine, bibliothecam regiam adii, lustravi singula, quantum poterat fieri diligenter. Inveni nusquam librum G. Monachi cum Theophane. Olim nos habuimus eum librum & legimus. Nunc ille codex servatur in Bibliotheca Palatina. Solum offendimus breve χρονικὸν, nomen Georgii monachi inscriptum, cum Choniatæ historia conjunctum, sine Theophane. Hunc quoque librum percurri. Inveni nihil admodum quod tibi usui esse possit. Igitur cum esset nihil ad manum, quod tibi mitterem, excerpta illa, de quibus aliquando scribere ad te memini, duxi esse mittenda. Liber unde excerpsimus satis grandis est. ille ipse quem Sigonius & Onufrius semper Fastorum Siculorum nomine indigetant. Utinam eo libro uti posses integro. Id vero cum non posse videaris, en tibi κατὰ δεύτερον πλοῦν ἐκλογὰς nostras: quas memineris properanti calamo olim a nobis descriptas. Cum fueris usus, si placet, remittas velim. Vale. Lut. Par. discedente tabellario, qui casu se obtulerat. Kal. Oct. CIƆIƆC. Amplissimus præses Thuanus nullum non movebit lapidem ut tuæ voluntati satisfiat, sit modo in urbe liber ille.

EPISTOLA CCCCXLI.

EIDEM.

DIu exſpectatas literas tuas nudiuſquartus tandem accepi, quibus ſi putas potuiſſe mihi accidere aliquid jucundius, neceſſe eſt te lateat, qui meus ſit & quantus adverſus te amor, quæ gloriatio mea de tua erga nos benevolentia. parum, inquam, me noſti, ſi non habes perſuaſiſſimum, pluris eſſe apud me vel breviſſimam epiſtolam tuam, quam ulla cujuſcunque Principum diplomata. Sed de meo in te animo & ſingulari admiratione tuarum tot tantarumque virtutum non inſtitui nunc agere: & malo apud alios quam apud te. De meis autem rebus agam tecum cis dies paucos uberius, cum aliquid erit certi & quid nobis ſit futurum habebimus exploratum. Nunc cum maxime animi pendebamus, ἐν δίῃ μὲν ἡ ἀπονοστήσεως τῇ αὐτῇ. Habemus enim graviſſimas cauſſas, cur mora in hac urbe diuturnior ſit nobis ſuſpecta. ſive meas unius res privatim ſpectem, nihil eſt opinor, quod me hic admodum detineat. piget enim vanas ἐλπίδας ἐξ ἐλπίδων αἰεὶ κυλίνδειν. ut taceam συνδρόμους alias graviſſimas αἰτίας. ſive rem ſpecto publicam, omnia ὕπουλα, omnia σαθρά: ut juſtiſſimi metus omnia ſapientiſſimo cuique plena videantur. Verum iſta pluribus, uti ſpero, brevi. Nunc narro tibi, quod tu apud Paulum Apoſtolum cenſuiſti legendum eſſe, παραβολευσάμενος, non ut editum eſt, παραβουλευσάμενος, reperiſſe me eam ſcripturam in antiquiſſimo cod. τοῦ κρατίστου Puteani. Liber eſt venerandæ vetuſtatis, majuſculis literis exaratus. habens e regione verſionem Latinam longe aliam ab ea quæ eſt edita. Cujuſmodi eſt quod hic invenimus: nam τὸ παραβολευσάμενος verſum eſt, *parabolanus fuit de anima ſua.* Nos autem priuſquam de eo libro quicquam reſciſſemus, multos Chryſoſtomi locos correxeramus, ubi conſtanter editum παραβουλεύεσθαι cum conſtet nobis Chryſoſtomum Pauli hanc vocem uſurpaſſe & ſcripſiſſe παραβολεύεσθαι. Aſſcribam ejus verba, ut judicio tuo ſententia noſtra aut corrigatur aut confirmetur. Primum igitur quod interpretatur eam vocem Chryſoſtomus ἐκδέδωκεν ἑαυτὸν κινδύνοις: non τὸ παραβουλεύεσθαι ſed tuæ lectioni ea interpretatio convenit. Nam alibi dixit Chryſoſtomus: ὁ παραβάλλων ἑαυτὸν τοῖς κινδύνοις ἐκδίδωσι, & παραβάλλεσθαι κινδύνοις. Perperam igitur in eo ſcriptum, αὐτὸς παραβουλευσάμενος καὶ ἐκδέδωκεν ἑαυτόν. Male etiam, ὅταν ἴδωμεν ἁγίους ἐν κινδύνοις παραβουλευομένους. & alibi, ὁ ἐξ ἑκόντος κινδύνου ἀποθα-νῶν τεθνήξεται καὶ οὐδεὶς οὐ ζήσεται μὲν μὴ παραβουλευσάμενος, τεθνήξεται δὲ πάντως πλήρως &c. Omitto ſimiles alios ejuſdem magni patris locos: ubi conſtantiſſime editum παραβουλεύεσθαι pro παραβολεύεσθαι. quod elegantiſſimum verbum videntur antiqui librarii quaſi ex compacto voluiſſe

luisse de notione hominum tollere. Vidi antiquæ manus lexicon parvum, vocum apud Paulum obscuriorum, ubi similiter corrupte scriptum βυ pro βο. Legi etiam apud incertum scriptorem qui in παλαιῶ regiæ bibliothecę volumine habetur, hæc verba: καὶ ἀπαιτῶν δῆ μικρὸν τι περιβολαίου καὶ αὐτὸς μάχην ἐγείρει. Nō dubito autorē aliter scripsisse. Quid sit περιβολαίου satis tu, magne vir, nos docuisti. Invenio pro eodem πλίνθου περιβόλιον. quod ἀπλῶς usurparunt pro ἀγωνίζεσθαι. Astrampsychus: θὲς περιβόλιον. νικᾶς. [illegible] ἴσθι. Et sæpius idem scriptor, in libro quem inscripsit: Λαξευτήριον Πυθαγόρου, τὸ τ' ἀβάκιον Πιερικόν. Veneritne is codex aliquando in tuas manus, haut scio. hoc scio, dignum esse quem lectione tua non dedigneris. Multa in eo vocabula Hebraica, plura Persica. Autor dicitur Astrampsychus, librorum bibliothecæ Alexandrinæ ἑρμηνευτής: sic enim ipse se vocat in titulo epistolæ προσφωνητικῆς ad Ptolomæum Regem. Sed videtur, e Persica aut alia lingua in Græcam opus translatum, nam sermo recentem Hellenismum sonat. Liber est in bibliotheca Memmii: ubi alia multa præclara vidimus. Si hunc non vidisti, & putas esse tanti (nam res sane non magni momenti: γένος τι nimirum μαντικῆς ex positura signorum cœlestium) lapidem movebo omnem, ut ab optimo & amplissimo Memmio eum tibi impetrem. Enimvero, divine Scaliger, non contineo me, quin dolorem animi mei tibi aperiam. Cum enim cogito quantum studia mea semper infelicia fuissent adjuta, si vel paucos menses μαθητεύειν σοι potuissem, proceribus nostris gravissime succenseo, qui profectionem meam e Gallia manibus pedibusque non impedierint. O invisum mihi diem, & nigro lapillo signandum: sed desino inutilium querelarum. Vale ἐπὶ ἀγαθῷ, & nos constanter ama. Lutet. Paris. CIↃIↃCI.

Legebam his diebus observationem tuam super loco Glossarii isto: *desiderata*, λιτανεία, τελετή. refers ad vota τῶν μυστῶν, hoc est, Catechumenorum & *desideratam* explicas τὴν εὐχαριστίαν. Næ tu homo divinus es; quis non demiretur ingeniosissimam conjecturam? Cum ex Patrum scriptis certum sit Catechumenos assiduas preces fundere solitos, quo liceret sibi ad beatissimum illum τῆς τελετῆς diem pervenire. Diserte Chrysostomus pag. 74. nuperæ edit. δεήσεις κατηχουμένων commemorat ὅτι μὴ μόνον κατηχουμένους. Quæ ad amplissimum Thuanum de Josepho scripsisti, impulerunt me, ut tua ejusque gratia conferenda exemplaria Mss. regiæ bibliothecæ promitterem me suscepturum: si ea mihi traderentur. quod etsi in ejus potestate debuit esse, non tamen puto tam facile futurum.

EPISTOLA CCCCXLII.

EIDEM.

MAgnum amoris magni erga nos tui, vir inlustrissime, argumentum est sollicitudo illa tua de rebus nostris, cujus mihi & nupera epistola tua testis, καὶ οὐχ ἥκιστα amplissimus vir legatus Regius. Agerem hoc nomine tibi gratias, nisi ea esset dudum tuorum in nos meritorum magnitudo, ut quoties de iis cogitare incipiam, (quod facio & lubentissime & sæpissime) toties ὑπὸ ἀφασίας cogar obmutescere. Qui igitur ἀξίως τῶν σῶν εἰς ἡμᾶς εὐεργετημάτων εὐχαριστεῖν σοὶ οὐχ ἔχω τί εἴπω, in testimonium grati animi hoc unum afferre possum, quod gratiis tibi agendis verba me deficiant tuis paria meritis. Sunt autem res nostræ nunc quidem paullo quam fuerint hactenus meliore loco. Auxit enim Rex stipendium nostrum aureis ducenis. Dedit etiam & quidem non poscenti ac ne cogitanti quidem codicillos quibus bibliothecæ cura nobis mandatur: cum hoc tamen, ut morosus ille τυμβογέρων, qui thesaurum illum obsidet, loco ne moveatur. Itaque codicillos illos non magni facimus: nisi quod benevolentiæ regis erga nos non leve hoc testimonium. Quod si nō obstaret P. R. respectus, pridemq factum esset, ut Regis jussu publice doceremus. Sed mirum est, imo vero θαῦμα θαυμάτων μέγιστον, quantum in dies ac prope dixerim in horas adolescat in procerum nostrorum animis illius reverentia, timor etiam & σεβασμὸς, quem certum est clarissimis notis ante tot sæcula fuisse demonstratum. Ergo etiam fidissimi illius emissarii brevi creduntur revocandi: sequetur mox Concilium Tridentinum, ut fama est. Quid post illa exspectare habeamus, quæ tua est prudentia, facile divinabis. Sed ista omitto. Eusebium tuum nulla re amplius posse a nobis adjuvari, scito. Nam ille liber, de quo scribis, in Bibliotheca amplius non reperitur. Excerpta quæ habui χρονολογικὰ misi nuper ad te. miseram & paucos ante dies Rabulium amplissimi Memmii. Qui libri an tibi fuerint redditi, cupio ex te intelligere. Velim etiam excerpta illa quamprimum remittas, futura nobis interdum usui in recensendis Augustæ Historiæ scriptoribus, quorum jam ad umbilicum vergit editio. Induxeram in animum non ante ei operæ manus admovere, quā prodiisset in lucem opus tuum, cujus exspectatione nimium cruciamur diu. Sed invitum ad editionem hanc amici compulerunt. Atqui alia studia nos habebant. Nacti enim ducem ad studia Arabica, incredibili quadam cum voluptate paucos menses

illis literis impendimus. Dux ille fuit Hubertus Medicus, qui Arabicam linguam juſſus a Rege in hac ſchola profiteri, cum a quæſtoribus nummum adhuc nullum potuerit extorquere, & ſcholæ & urbi coactus eſt valedicere. Vir eſt optimus, & qui in Africa linguæ principia edoctus, alterum jam annum non infeliciter in eo ſtudio eſt verſatus. Ingratus ſim, niſi me plurimum illi debere agnoſcam. Quanquam nonnihil & nos eum juvabamus, propter aliquem uſum Hebrææ & Syriacæ linguæ: in quibus ipſe operam adhuc non poſuit. Auſi ſumus συναγωγὴν vocum Arabicarum in uſum noſtrum tentare. Jamque creſcebat moles, cum incepto deſiſtere ſumus coacti. Scimus quid in hoc genere ſit a te præſtitum & ſtupemus, ac prope dixerim ἐξιστάμεθα τῶν φρενῶν, cum de præſtantia divini ingenii tui cogitamus. Utinam iſthic eſſemus. abiret nulla dies, quin & meliores & doctiores per te fieremus. quod ſi Deum exorare aliquando contingat nobis, non abibit, quin aliquando conſpectu ſaltem tuo, δῖε ἀνδρῶν, fruamur. Oro ſupplex æternum numen, ſervet te, & vividam hanc ſenectutem tuam omni bonorum genere cumulet. Vale & me conſtanter ama. Lut. Pariſ. a. d. VI. Eid. Decemb. CIↃIↃCI.

Hæreo in ſequentibus: tu quæſo me doce.

Heliogobali nomen aliter ſcribendum eſſe didici ex nummis, lapidibus, & verbi etymo. Sed conſtantem ſcripturam omnium librorum Græcorum (Herodiano excepto) & Latinorum an ſollicitare debemus? Ego putabam Græcos homines in hoc nomine conſuetudine ſua uſos; qui ſoliti Barbara vocabula ſic efferre, ut ad ſuæ linguæ analogiam illa torqueant. Græcos Latini ſunt ſecuti.

Salambon in vita Halagabali, eſt Adonis. Didici ex Heſychio Venerem dictam fuiſſe Babyloniis Σαλαμβώ. inde ergo & hoc nomen. Sed quæ origo vocis? non enim me expedio.

Tiberius ille Africæ proconſul, de quo Tertullianus Apolog. cap. IX. an eſt imperator Tiberius? ita omnes ſentiunt: ego non poſſum adduci ut credam illis. obſtant ſequentia verba: quibus ait Tertullianus, ſe rem didiciſſe ab iis ipſis militibus Afris, quorum opera uſus Tiberius: quod non ferat temporum ratio. Deinde Africæ proconſulem fuiſſe Tiberium imperatorem nuſquam lego. Falſiſſima & ineptiſſima ſunt, quæ nuper prodierunt in illum locum. O nugas nugaciſſimas! quod ſane invitiſſimus dico: ſed non poſſum non σκάφην σκάφην. Putabam intelligi alium quendam proconſulem Africæ, qui paullo ante natum Tertullianum, aut eo juvene Africam rexerit. Invenio in Faſtis Ti. Julium Candidum ſub Trajano iterum Cos.

Cos. an hic est ille Tiberius? Habeo in illum autorem plurima, de quibus tuum judicium alias σὺν Θεῷ sum exploraturus.

Interea doce me verbum illud quo utitur Arabs ἀντὶ τ̃ συμβολαίας, an sit a radice הבזה *sprevit*. an thema potius sit בזה, Doce etiam nos si quid hactenus præter Postelli Grammaticam ejus generis editum videris. Iterum vale.

EPISTOLA CCCCXLIII.

EIDEM.

INlustrissime vir, invenimus tandem quæsitum frustra hactenus librum quem desideras. Cum enim hodie apud amplissimum Thuanum audissem Franciscum Pithœum affirmantem, visum sibi non ita pridem illum codicem in Medicea, quæ nunc est Regis, bibliotheca: constitui egomet mecum nihil inexpertum relinquere, neque ante rem penitus exploratam conquiescere. Inde igitur e vestigio in bibliothecam: ubi tandem πάλαι ἀφάνιστος latitantem istum Hylam invenimus, atque in lucem protraximus. Liber jam est in manibus τ̃ πάνυ ἀρίστου Thuani. qui eo tandem inclinavit, ut ipsum exemplar ad te mittatur. Cras, opinor, aut post diem tertium fidei præstantissimi Busenvallii eum codicem sumus commissuri. Interea hæc ad te scribenda duximus, ut scires, δαιμονιώτατε ἀνδρῶν, neque Thuano facultatem neque mihi voluntatem deesse, aut defuturam unquam tuis studiis inserviendi. Σοὶ δὲ Θεὸς πόροι ὅσσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς. Vale & me ama constanter. Lut. Paris. XIX. Kal. Jan. quem annum, cum aliis quamplurimis, cupio & inchoari & exigi a te ὡς εὐτυχέστατα. Iterum vale. An meas omnes acceperis velim scire, quinta hæc epistola est quam duobus hisce mensibus ad te scripsi. Dedi ante quatuor dies amplissimo legato fasciculum, ubi fuerunt & ad Meursium literæ. Ab Heinsio nihil accepi literarum; neque illas vidi de quibus tu nuper. Ausus sum etiam hæsitationes quasdam meas tibi proponere; exspecto quid ad utramque ὕλην συμβλημάτων sis responsurus. Vidimus hic editum nuper Arabem Geographum, cujus versionem, puto adhuc editam nusquam: neque hic est opinor ille de quo multa Ramusius Venetus vir doctissimus. comperi tamen hunc esse, quem laudas tu variis locis: atque eo nomine librum illum pereo. O si isthic essem! quod utinam concedat aliquando mihi ὁ μέγας ἐν οὐρανῷ Θεός.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCXLIII.

EIDEM.

VNicam ſed oppido gratam mihi epiſtolam a te, præſtantiſſime virorum, multis jam menſibus accepi. Illam dico χειρῶν ἀπόδειξιν, qua ζητημάτιοις meis adeo luculenter ſatisfeciſti. Quo nomine niſi gratiſſimas agam benignitati tuæ gratias, bipedum ſim ingratiſſimus. Docuiſti me brevi charta, magne Scaliger, quæ neque ipſe invenire, neque ab alio diſcere poteram. Perge, vero, obſecro te, atque adeo obteſtor, comitate hac erga nos uti: nos certe fores tuas pulſare conſtanter pergemus. Didici ex literis tuis opus Rambanii מורה הנבכים Arabice ab autore fuiſſe ſcriptum: quod nos cum Latinum interpretem ante multos menſes legeremus, vel non obſervaveramus, vel non memineramus. Poſtea incidi in magni illius magiſtri verba in epiſtola ad Maſſilienſes, qua non obſcure de ſe hoc ipſe teſtatur. Puto enim חבור גדול quod ait ibi ſe Arabice ſcripſiſſe, de opere illo eſſe intelligendum. Gratiſſimum etiam fuit, quod de diverſis paraphraſibus Arabicis Veteris Inſtrumenti me docuiſti. Sciebam exſtare, atque adeo eſſe penes te Novi Fœderis varias interpretationes. de libris τῆς παλαιᾶς ante literas tuas nihil compertum nobis. niſi quod Pſalmos a Nebienſi editos vidimus. Aſſentior autem tibi vere pronuntianti, difficilius eſſe quam videri voluerint nonnulli, vel mediocrem hujus linguæ parare cognitionem. * * * * * quod eo ferimus in dies impatientius, quia videmus θεοστυγεῖς homines de illorum erroribus, non ſecus ac de victa cauſſa veritatis quotidie triumphare. τοῦτό με λυπεῖ, καὶ ἄλγος δῖον ἱκνεῖται, τῶν φρενῶν ἐξίσταται. Utinam viri optimi exiſtimationi ſuæ conſuluiſſent melius. Sed redeo ad Arabicas Muſas, quarum amorem ſine invidia, credo, profitebimur ſemper. notitiam vero tibi relinquemus; & ſi quis alius tua veſtigia procul adorans, tantum in eo ſtudio profecerit, ut nos alibi occupatos ſua induſtria adjuvet. Vale præſtantiſſime Scaliger, & nos quod facis ama. Lut. Pariſ. Eidib. Febr. CIƆIƆCII. De Gregorio Monacho non repeto, quæ ſcripſi jam toties, penes me illum eſſe, mittendum tibi ubi primum facultas fuerit oblata. Miſi etiam ante multos menſes excerpta quædam χρονολογικά, quæ an fuerint tibi reddita, necdum ſcio. Scripſi autem quaternas ad te literas ante has: de quibus non conſtat mihi an ullas acceperis. Vidi, ſed obiter, opus re-

cens isthic cusum, Dactyliothecam: magna laude dignus illius autor. Nescio an inciderit aliquando in manus tuas anulus, cujus ἐκμαγμα mitto tibi: lapis est quem onychem periti gemmarum vocant, opus solertissimæ manus. Vidi & alium hisce diebus, in quo sculptum caput hominis arietinum cornu gestantis. Simul vidi, venerunt in mentem quæ de Alexandri appellatione Arabica a te didiceram. Sed negabant periti harum rerum, eam esse faciem Alexandri, Philippum ipsi indigetabant: tu quid censes? nam ecce & illius exemplum. Cum hoc autem ex te scire cupio, tum illud magis, quid de illorum veterum scriptis judices, qui Alexandrum non Philippo satum, sed rege quodam Ægyptio, qui ipsis dicitur Nectenabo, tanta cum asseveratione confirmant. Scio rem ridiculam: sed miror quid fabulæ originem dederit: nisi forte illæ ipsæ imagines quæ ad Ammonem genus illius referebant. Fabulam illam legere memini apud Josephum Hebr. editionis Italicæ, Callisthenem quendam ψευδώνυμον qui in Regis Bibliotheca, itemque in alio scripto de vita Alexandri, qui Georgio M. & Theophani adhæret. tangit & Cedrenus: & Hebræi quoque alii. sed quos nihil moror. Nanctus sum Arabicorum proverbiorum libellum oppido elegantem: cujus exemplar, si ejus tibi copia non est, manu mea tibi describam hac mercede, ut quæ in illo non capio, tu me doceas. Est quidem adjecta versio Latina: sed qua sæpe nihil ineptius. Mense Decembri cum ad te literas darem, adjeci epistolam ad Meursium, sed periisse naufragio tabellarium narrabat heri nobis amplissimus Busenvallius. Sed quia mense eodem sæpius ad te literas dedi, scire ex te velim qui periit fasciculus, sitne is in quo erant literæ ad Meursium. nam ille pridem silentium nostrum accusat.

EPISTOLA CCCCXLV.

EIDEM.

VIr illustrissime, constitueram via ista mittere ad te excerpta nostra ex illo Græco Chronologo, de quo superioribus literis. Sed quia ipsum autorem malim te videre, censeo faciendum tibi, ut per Gruterum nancisci eum tentes. Puto futurum id non ita difficile: nam & nobis Athenæi Ms. olim facta est copia ab illustrissimo Principe. Etsi autem non possum magnum aliquid de eo scriptore pollliceri: non tamen affirmare dubitavero, ejusmodi esse quem satius

sit a te videri quam negligi, ὁρᾶσθαι quam παρορᾶσθαι. Itali fastographi ei scripto nomen fecerunt, Fasti Siculi. nos in exemplari nostro hanc solum ἐπιγραφὴν invenimus. Ἐπιτομὴ χρόνων ἀπὸ Ἀδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου ἀνθρώπου ἕως κʹ ἔτους τῆς βασιλείας Ἡρακλείου τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ μετὰ ὑπατείαν ἔτους ιθʹ, καὶ ιϛʹ ἔτους τῆς βασιλείας Ἡρακλείου νέου Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰνδικτιῶνος γʹ. Liber est satis magnus. Nos præcipua tantum excerpsimus: τὴν ἀκολουθίαν τῶν χρόνων, & annotationem Olympiadum, Indictionum, Consulum, & alia id genus. Sunt in his nonnulla, ex Eusebii χρονικῶν palam descripta. Si quidem igitur integrum librum potes consequi: sin minus excerpta nostra cuicuimodi illa sunt statim missurus sum. De nostris rebus aut studiis nihil núc. & vero satis nuper. hoc est, ante dies, opinor, octo. Si per inhumanitatem istorum χαρτοφυλάκων licuisset, jam esset inchoata autorum τῶν μετὰ Suetonium editio: ad quam plurima nacti sumus e libris auxilia. Sed qui prævideam futuram brevi migrationem ex his locis mihi necessariam, quicquid temporis mihi aut negotia aut amicorum officia vacuum relinquunt, totum colloco in lectione librorum alibi ἐκ δανείων. Vale illustrissime vir, & diu multumque vive beatus, atque ex omni parte felix, o literarum τὸ σεμνότατον ἐργαστήριον. Lutet. Paris. VI. Kalend. April. CIↃIↃCI. raptim.

EPISTOLA CCCCXLVI.

EIDEM.

ACcepi, magne Scaliger, epistolam illam tuam, qua ad ζητηθέντα mea omnia luculenter adeo mense Januario respondisti. Quid prius in te admirer nescio: benignitatisne magnitudinem, an σοφίας βάθος. Fecit illa ut etiam inter gravissimas occupationes tuas, ne mihi quidem incognitas, otium tamen iis literis τὸ μῆκος τηλικαύτης aut invenires aut sumeres. Per hanc, qua non me, qui tenuis & tenebricosi ingenii mei sum mihi conscius, sed vero omnes, qui ἐπ' αἰῶνος genus hoc literarum tractarunt, aut nunc etiam in eo studio versantur, longe superasti: plurima docuisti me unis illis literis, quæ neque ipse scivi neque ab alio potui discere. Ago igitur tibi, divine vir, pro hac tanta comitate tua non quas debeo: neque enim possum: sed certe

quantas possum maximas gratias. Quantum autem gaudiorum epistola illa tua mihi attulerit, malo te ex nobilissimi & amplissimi Busenvallii sermonibus, quam verbis meis cognoscere. Et scis tu, opinor, non remissiore nos flagrare discendi cupiditate, quam fuere semper magna, & nunc cum maxime sunt, illa impedimenta πολυειδῆ, quæ me in hoc stadium ingressum ἔβλαψαν τῆς ἀσκήσεως. Non igitur dubitandum tibi, σεβασμιώτατε Scaliger, quin hoc jucundissimi officii genere, velut adamantinis quibusdam vinclis, æternum tibi me obligaveris. Quod autem lucubrationum tuarum in Martialem aliquam spem nobis commoves; utinam quidem a gravioribus tuis curis tantum esset tibi otii, ut perficere quæ video esse a te inchoata, posses. Cæterum si hoc Deus sirit aliquando evenire, quid illo Bambalione infelicius? aut quis nobis felicior? nisi quod ille quidem κακοδαίμων ὑπὸ τῆς παχύτητος τῆς καρδίας dedecoris sui probrorumque sensum habet nullum: ego magnitudinem quotidie reputans tuorum in me tot tantorumque beneficiorum, cum ne testandi quidem animi mei adversum te grati rationem ullam inveniam satis idoneam, jure ἀδημονῶ τε καὶ συνεχῶς ἀγωνιῶ. De iis quæ impendere nobis scribis, eo facilius tibi assentior: quod tumere jam negotia videntur. Possem de eo plura: sed malo ἐπέχειν, & melius ista coram prudentissimus legatus. Ita autem est: non cessat in dies, in horas per literas, per ministros suos ὀχλεῖ τὸν ἡμέτερον * ἐπισπέρχειν, καὶ καθ' ἡμῶν παροξύνειν. Ille quidem fidei tenacissimus, otiique amantissimus: sed mira est ἡ τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας δεινότης, mira ἐνέργεια. Itaque ut ais vere, in præcipiti stant res nostræ. Cujus rei quoties in mentem venit (venit autem, ut par est, sæpissime) aliud nihil minuendo meo dolori invenio, nisi hoc unicum ut τὰ μέλλοντα τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀναθείς, literulis me involvam meis. Quod tamen ne serio possim, multa obstant. Sum enim, mi Scaliger, occupatissimus: qui dies totos persæpe in nugis cogar ponere: maximo studiorum & inceptorum nostrorum damno, quorum propterea deserendi impetus nos sæpe cœpit. Conatus nostros in Arabicis literis non tam rei difficultas, quam Huberti mei discessio & instituta editio Spartiani ac reliquorum hactenus interruperunt, ne dicam abruperunt. Video longum esse iter, non dicam ad cognitionem ejus linguæ perfectam, sed vel mediocrem notitiam. Nam quod venuste sic ut nihil possit magis scriptum a te, in aditu blandiri hanc linguam; cum vero intus admissus fuerit aliquis, commendatitiis esse opus: id inquam experti reapse nos sumus. Initio cum huic curæ primum adjecimus animum, comparationem quandam institueramus Hebraicæ Arabicæque linguæ: quo in incepto, fatebor enim ingenue, visi sumus nobis

bis

bis per dies aliquammultos belli homines, qui eramus ſaperdæ meri. Fruantur illi ſane opinione ſua, qui ex aliquot pagellarum intuitu, non enim lectione, ſatis ſcio, repente prodierunt Arabes. Tu Scaliger unus Europæorum, ne dicam mortalium, eam linguam pariter cum tot aliis familiarem tibi reddidiſti. Sed oro, obſecro te per Deum immortalem, ingens illud opus, quo dictiones Arabicas interpretatus es, publico ne invide diutius. Nam te ſilente quis tam temerarius qui mutire audeat? Inciderunt in manus meas chartæ quædam in quibus principium eſt Dictionarii Gallici, Arabici, Turcici; quæ fragmenta ſi tuis ſtudiis putarem aliquid profutura, omni ope contenderem, ut vel illas ipſas ſcidas, vel exemplar ipſarum manu mea deſcriptum haberes. Initium infra ſubjeci. Tu facile ex unguibus Leonem. Scripſi etiam nuper de Arabicorum proverbiorum libello, ſane venuſto. Eum nobis deſcripſimus: miſſuri εἰς σεαυτόν, ſi facis tanti, aut eo cares. Arabem Geographum a te verſum non eſſe per mihi dolet. Ego ſi iſthic eſſem tuum agerem ὑποφήτην: neque abiret, quin aliqua μηχανῇ extorquerem tibi illius libri interpretationem. Nam etſi poſſumus jam ipſi nihil, mirum tamen quantos nos innocentiſſimorum horumce ſtudiorum amor teneat. De *Tiberii proconſule* omnino acquieſco ſententiæ tuæ: quæ aut vera eſt aut ſic veriſimilis, ut qui meliorem non attulerit cauſſam dicere non queat, quin illa pro recta & certa ſit nobis recipienda. Equidem nullus dubito ita eſſe ut ſcribis: & Tiberii proconſulem appellari miſſum a Tiberio. Ergo etiam nomine hoc πολλὰς ζῆν καὶ οἶδα καὶ ὁμολογῶ χάριτας. Proconſulum appellatio quæ Imperatoribus quibuſdam tributa legitur in ſaxis, me quoque in admirationem rapit. nam veterum, quod ſciam, nemo cauſam aperit, tam inſolentis appellationis. Hariolabamur nos repetitum ad honorem cujuſque iſtorum principum Senatusconſultum vetus, quo perpetuus proconſulatus Auguſto fuerat decretus. Dio extremo libro LIII. dedit, inquit, ſenatus Auguſto τὴν ἀρχὴν τὴν ἀνθύπατον ἐσαεὶ καθάπαξ ἔχειν. ὥστε μήτε ἐν τῇ ἐσόδῳ τῇ τοῦ πωμηρίου κατατίθεσθαι αὐτήν, μήτ' αὖθις ἀνανεοῦσθαι. & notat ibidem, cæteris quoque principibus honorem eundem eſſe tributum. Omnes igitur proconſules: ſed cur titulus hic a quibuſdam ſolum, non in univerſum ab omnibus, fuerit uſurpatus, id vero dicere non poſſum. De Georgio Monacho velim ſcire quid ſis judicaturus cum legeris. Ego mihi videor nonnulla obſervaſſe, in iis præſertim quæ contra Euſebium diſputantur, tuis eruditiſſimis oculis non indigna. Ad id tamen opus, quod nobis nunc in manibus, pauca inveni quæ eſſent uſui. Et præterea peccata non pauca in aſſignandis illorum principum temporibus. Exſpectabo tamen judicium tuum. Rabulium

paucis diebus post novissimarum mearum scriptionem missionemque accepi. Quod tunc non significavi, nolim vitio mihi vertas. Nam etsi in urbe tum fuit, cum illam epistolam scriberem: ego tamen id penitus ignoravi. Nam ille nobilis cui deferendum mandaras, post suum in urbem adventum, dies plusculos servavit apud se, ut complutum in itinere siccaret. Dein venit ipse ad me, & cum multis summæ tui observantiæ indiciis, librum reddidit, quod & meæ & illius quoque fidei caussa volui te non nescire. Vale magne vir: & me ama. Lut. Paris. a. d. VI. Kal. April. CIↃIↃCII.

Initium Lexici Gallico-Arabico-Turcici, a Massiliensi quodam instituti, qui pueritiam & adolescentiam egit, minister filiorum Fessani regis.

Aage, יאשי אלעאם
Abbaisser, אשגי ספל
Abandonner, תרך תרך
Abandonnement, מתרכאת תגל
Abatre, גאינדר אהבט
Abbay, גאנרמק צארך
Abbaier, אנר צאריך erat subscriptum ערך
Abbregé, גרד גרד
Abbreger, מגרד גרדא
Abreuver des chevaux, אינדר אמלדי סקול חסאן

Turcica ultra dimidium τῆς C non sunt adjecta: hoc est ultra vocem *Changeur*. Libellus proverbiorum, de quo dicebamus, dicitur collectus e scriptis cum aliorum tum אבועביד Abuobed. si forte de hoc aliquid tibi compertum. Inveni in eo illud Pythagoricum, τὸ πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν. לא תחכש אלנאר באלסכין

EPISTOLA CCCCXLVII.

EIDEM.

PLures a te paucis diebus, præstantissime Scaliger, literas accepi: sed omnes brevissimas, & quæ ad nullam trium epistolarum, quas ad te mensibus Martio & Aprili misimus, responderent. Erant in illis plusculа ζητούμενα, de quibus sententiam tuam exquirebam. cum igitur nihil adhuc ad illa responsi a te tulerim, ut meæ fuerint tibi redditæ vereri incipio. Sed nec de Gregorio Monacho ex tuis adhuc potui cognoscere, perveneritne is liber in tuas manus, an necdum tui hujus voti sis compos factus. Quia tamen affirmavit mihi Tardiæus noster

noſter viſum ſibi conventumq; Hagæ Comitatenſi ampliſſimum Legatum Buſenvallium, confidimus ego & ὁ κράτιστος καὶ τὰ πάντα ἄριστος Thuanus codicē illum pridem eſſe tibi redditum. liberaveris utrumq; noſtrum ſollicitudine non mediocri, ſi ita eſſe literis tuis nobis ſignificaveris. Scripſi nuper ad te de Priſciano tuo fidei meæ a Franciſco Pithæo commiſſo, ut eum tibi deferendum curem. Quod & facturus ſum, ubi primum cui tuto tradam nactus fuero. Defunctum eo labore te eſſe, quem veteribus inſcriptionibus impendiſti, narrabat mihi Tardiæus. Quare eo nomine tibi gratulor, teque etiam atque etiam oro, ſignifices mihi ecquando tantis illis laboribus tuis ſimus fruituri. Stat enim ſententia, ſi modo ulla ratione facere poſſumus, affanias noſtras in Spartianum & reliquos Cæſareorum temporum Scriptores, non ante publicare, quam tuum illud opus viderimus. Scimus probe quantum Scriptores hi noſtri ab illis commentariis tuis poſſint claræ lucis ſperare. Quamobrem etſi urgemur νύκτας τε ἤματα πάντα ab amicis ac multꝰ etiam magis a typographo, animum tamen obdurabimus, & quamdiu licebit ad illorum querimonias aures obſtruemus. Accidit ſane haud ſatis ſcio quomodo, ut meditatus notas breves in eos Scriptores prolixum oppido commentarium ſcripſerim. Sed modum adhibebimus, & pleraque niſi mutamus ſententiam recidemus. ne ſic quidem a calumnia erimus, ſcio, ſatis tuti. Utinam omnino liceret eſſe Harpocrati! Deus bone, quam ægre mihi eſt, quod exiguum illud tempus, quod ab aliis curis reliquum fit nobis, non licet totum impendere melioribus ſtudiis. Ariſtotelis Hiſtorias cum Semonis illius tui parentis commentariis quando habituri ſumus? per Deum immortalem, vir magne, incumbe ſerio in hanc curam. Sed & Euſebium tuum avidiſſime exſpectamus, atque utinam ne exſpectemus diutius. Deus Opt. Max. te ſervet, o ſalus literarum unica. Vale. Lut. Par. prid. Eid. Jun. CIƆIƆCII. Accepi nuper Heinſii tui Tragœdiam. Miratus ſum molitionem tuam, qui αὐτὴν τὴν ἰσβάλ-φιν, non quæ nunc eſt, ſed quæ olim, iſthuc tranſtuleris. O elegantem gravitatem! o dignum tanto doctore diſcipulum! parabam ad illum literas & neſcio quæ in Nonnum & Heſychium, (ſic enim vult ipſe) item ad eximium Grotium item tuum, & Meurſium quoque. Sed impediit maturior quam putabam tabellarii profectio. Velim illis me excuſes, ſi grave non eſt, & magis apud ampliſſimum legatum Buſenvallium.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCXLVIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, ecquid futura mihi apud te liberioris dicti parata venia? Spero equidem: novi enim & ἥμερον tibi bonitatem, & vehementiam tui erga nos amoris. Hac fiducia dico tibi ἀφελῶς, nullis ambagibus, videri mihi te a moribus tuis discessisse, & ἐκ οἶδα ὅπως ἄλλος γεγένησαι ἐξ ἄλλου. Annon ita est? plane ita, ἄφωνος, inquam, ἐξ εὐφώνου factus es. Videris ipse, quæ te mala Circe mutarit. ego rem factam queror, καὶ μάλα ἀχνύμενος. Crucior enim animi tam longa, tam insolita literarum tuarum exspectatione. Atqui solitus eras hoc quoque officii genere diligentiam nostram longe superare. Quid igitur accidit, cur ad datas sub hujus anni principium literas a nobis], needum sit responsum? sed perierunt istæ fortasse. Illas certe accepisti quas amplissimo Busenvallio discedenti in manus tradidi. quod tamen scire adhuc per te non potui. Binas omnino a quatuor jam mensibus accepi: alteras attulit Belga φιλόλογος, alteras Tardiæus noster. & hæ & illæ paucissimorum verborum fuerunt: neque erat in illis quicquam, ex quo meas tibi fuisse redditas possem cognoscere. Quod si nobilissimi Busenvallii non esset fides nota, mire solliciti essemus ego & amplissimus Thuanus, libro Regio quid esset factum. nunc non sumus: sed de tua solum valetudine. quam præstet tibi firmam & bonam, teque nobis & literis ἐς βαθύτατον γῆρας Deus immortalis servet; qui & te & tua studia sibi curæ esse tot argumentis approbavit. Vale illustrissime virorum. Lutet. Par. VI. Eid. Julias CIϽIϽCII. Scripturum ad clarissimum virum Bonaventuram Vulcanium oppressit nuntius a tabellario, qui literas convitio poscebat. Volui illum monere, nuper cum apud episcopum Bellovacensem ejus bibliothecam spectarem, casu incidisse in Cyrillum Ms. Græcum, cui erat adjuncta Latina versio, itidem Ms. Inspexi, vidi in ima cera ejus nomen. Exilui gaudio, egique cum episcopo ut faceret potestatem remittendi ad autorem, qui ut videtur pridem opus illud suum amisit. Magna profecto jactura, quam posse per me restitui serio lætor. sed fidem dedit præsul optimus, impleturus cum primum erit per quem tuto mitti possit. Autor tamen sim clarissimo Vulcanio, ut literis suis beneficium ab illo postulet, quod scio facile impetraturum. Emit ille cum aliis libris Basilea allatis. Hoc si placet Vulcanio nunciabis, & amicissimam simul a nobis salutem. Iterum vale.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCXLIX.

EIDEM.

VIr inlustrissime, nudiustertius cum apud amplissimum Thuanum essem, redditæ sunt utrique nostrum literæ tuæ x. Kal. Quintilis Juliani scriptæ. quæ cum voluptatem incredibilem mihi, ut semper omnes tuæ, attulissent, cumulus heri accessit per aliam epistolam III. Kal. Jun. Jul a te scriptam. Etiam ante paucissimos dies cum ὑπὸ πρεμνηματισμὸν ad te literas exarassem, jamque illas complicarem, allatum est ab amplissimi Gilloti famulo ἐπιστόλιον quoddam tuum VII. Kal. Majas datum. Quod si omnes accepissem, quarum fieri a te mentionem video, & cumulatiore adhuc gaudio fruerer, & multa quæ ignoro ex tuis addiscerem: nondum enim illæ tuarum nobis redditæ, quibus ἐπιστολαῖς nostris respondisti. Sed venient fortasse aliquando, nec tantus mihi peribit thesaurus. Quicquid tamen futurum sit, ago tibi maximas gratias, teque oro obtestorque, ut πενίαν meam æquo animo feras. Nam sane suppudet me, tantum tibi negotii in tantis occupationibus tuis exhibuisse. Centesima pars tuarum curarum alium obrueret: me certe, qui studiis & officiis istis ἐγκυκλίοις jam par non sum: & profecto misera conditio mea: qui dies noctesque occupatus vix pauculas horas ex animi sententia quotidie colloco; sæpe nullas. Lucubrationes tuas in opus Inscriptionum avidissime expeto. Illud nos superioribus diebus ἐκ πόδος ἐκ κεφαλῆς percurrimus. Proverbia Arabica mittam cum nactus fuero cui recte dem. mittam autem si potest fieri αὐτόγραφον unde nos descripsimus. Sin illud non impetramus, tua gratia describemus. Est enim liber non ita magnus. Mitterem quod habeo exemplar, nisi esset a nobis insertum majori volumini, quo nugæ nescio quæ nostræ continentur. Est in urbe juvenis ille φιλάγραφ, qui tuas mihi nuper attulit. Huic copiam feci ejus libelli: sed ita ut in meo museo describeret. Cogito illum mihi in hoc labore socium adjungere. Quare confide te brevi θεῷ γ' ἀλλήλῳ hujus voti damnatum iri. Etiam de lexicis operam dabo, ut tibi morem geram. Atque utinam esset ad manum cui recte darem. De Spartiano parebo tibi, & jam folium primum nostrarum observationum est editum: etsi maluissem tua exspectare. sed ἐρρίφθω κύβος. En pro aureis tuis plumbeas & scoria plenas literas. Sed aliter mecum non potes. Vale illustrissime & nobilissime virorum. Deus te servet. Lut. Par. XIII. Kal. Sextil. CIƆIƆCII.

Proxime cum ad te literas darem, adjeci & ad Grotium atque Heinſium, duos ſpectatiſſimos juvenes. Velim ſcire num ille faſciculus perierit, quod vereor ne in tuis meiſque literis ſæpe accidat.

EPISTOLA CCCCL.

EIDEM.

NVnquam ego ad libros confero me, quin multa ſtatim occurrant de quibus te, inluſtriſſime vir, ſi liceat velim conſultum. Nam & multa ignoro, ne dicam omnia; & eum te ſcio eſſe, qui me non indignum judices, cui ſcientiæ tuæ facias copiam. Multa igitur habeo, de queis, ubi primum otii pluſculum fuero nactus, per literas tecum agere conſtitui. quanquam ut ingenue fatear, non tam occupationes meæ me impediunt, quam terrent tuæ quas ſcio eſſe graviſſimas. eſt mihi enim religio vel ἀφαιρεῖν τι τοῦ χρόνου a melioribus curis te avocare. Quamobrem cupiditati meæ fibulam imponam: ſi hoc tamen unum te oravero, dicas mihi de Johanne medico, qui Πρόχειρα τῶν Περσικῶν χρόνων Græce ſcripſit, quid judices. puto enim ſagaciſſimos oculos tuos non fugiſſe eum librum. Ait ille συμμιγνύμενος e libro Perſico totam illam artem ſe didiciſſe & tranſſcripſiſſe. quod magnis ipſi laboribus conſtiterit. Totius operis capita ſunt XLVII. Argumentum cognoſcas ex paucis quæ ſubjeci lemmatis:

α. Περὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς, καὶ τοῦ μηνὸς καὶ τοῦ χρόνου.
β. Περὶ τοῦ ἔτους τοῦ μηνὸς καὶ τοῦ χρόνου. τί εἰσι καὶ πόθεν ἐγνώσθησαν.
γ. Περὶ τῆς καταλήψεως τῶν ἐτῶν τῶν γενομένων δῆλον κατὰ τὸν ἡμέτερον καιρόν.
δ. Περὶ τῆς καταλήψεως τῆς ἀρχῆς τῶν χρόνων καὶ τῶν μηνῶν, κατὰ ποίαν ἡμέραν ἐπέρχονται τῆς ἑβδομάδος.
ε. Περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ χρόνου τῶν μηνῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν τῶν Περσῶν.
ς. Περὶ τῆς διαιρέσεως τῆς ἡμέρας τῶν Περσῶν κατὰ τὸν ζητούμενον μῆνα τῶν Ἑλλήνων.
ζ. Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ἡμέρας τῆς τοῦ χρόνου ἀρχῆς, ὅπερ κατὰ πέντακις ἔτη συμβαίνει.

Potes ex iſtis de operis univerſitate facere conjecturam. in fine ſunt κανόνια quam plurima, magno labore confecta. Habeo etiam Michaelis Pſelli libellum, nondum ut puto luce publica donatum, cujus eſt index: Κεφάλαια περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ τῆς τούτων κινήσεως. ſunt hic χρονικὰ nonnulla ſed pauca, & tuo conſpectu parum ut ſuſpicor, digna. Hunc librum, quia meus eſt, ſi putarem tuis ſtudiis aliquid profuturum, ſine cunctatione ad te mitterem: illum, qui meus non eſt ἐνδιαίτως offerre non poſſum. offero tamen, fac me tantum de

tua voluntate certiorem. Priscianus tuus in Puteanorum fratrum, tui observantissimorum adolescentium manibus tam diu hærebit, donec erit cui recte dari possit. Scripsi nuper ad amplissimum legatum, & ad clarissimum Vulcanium. cum paucis ante diebus ad Grotium & Heinsium literas dedissem. an fuerint tibi omnes meæ redditæ, quas ab uno aut altero mense scripsi, velim fieri certior, & ut facias oro. Vale, æternum mihi & omnibus bonis observande ac suspiciende Scaliger. Lutet. Par. a d. XI. Kal. Sept. CIↃIↃCII. Didici e tuis in Catullum annotationibus, discedere te a Budæi calculo in æstimatione veteris pecuniæ Romanæ. cum igitur tuam super ea re sententiam penitus cognoscere incredibiliter ardeam, oro te atque obtestor, proxima epistola paucis illam mihi digneris indicare. Ignosce, quæso, cupiditati meæ, & serio tibi gratulare, quod longius absum a te. Deus te servet, æternum sæculi decus.

EPISTOLA CCCCLI.

EIDEM.

ADvenit tandem ille dies, cum illustrissima Princeps ad vos iter instituit. Exspectavi diu hanc occasionem, ut possem ad te mittere quæ paraveram pridem. Ea fuerunt hæc: Priscianus tuus, Pselli παράλληλα ἀστρονομικά, Περὶ χρόνων annorum Persicorum, & libellus Proverbiorum Arabicorum. ex his priora duo en habes in fasciculo: duo posteriora cur non sint adjecta, æquo animo caussam accipe. Constitueramus ego & amplissimus Thuanus, si eum librum ante non vidisses, (quod heri demum ex tuis cognovi) nemine conscio, e regia bibliotheca, quæ fidei illius commissa, utendum tibiipsum regis exemplar concedere. propterea cum nuper binis literis de eo ad te scriberem, cujus esset is codex aut ubi lateret, non adjeci. magni enim & Thuani & mea intererat, scire neminem missum ad te herilem librum. νῦν γὰρ ἐν ἀκαιρότητι ἄρχων ὀργίλος καὶ δυσκολώτατος. οἱ δ' ἀμφ' αὐτὸν πάντες οἱ γ. ὅ., ὅσοι δυνάμενοι κατὰ τῶν μὴ πειθομένων ζωντχῶς αὐτὸν ἐρεθίζουσι. Quare cum emanasset casu quodam nostrum consilium, quia hac non succedebat, aliam inire viam necessario sumus coacti. Est hic medicus quidam Græce doctus, qui describendis Græcis libris misellus victum quæritat. cum eo amplissimus Thuanus, heri solum a rusticatione vindemiali reversus, acturus est hodie aut cras, ut summa & fide & diligentia cum codice tibi describat. ego futurus sum ἐγγυητής: & ut quidq; erit descriptum, statim ad te. Quare de hoc securus aliud age. habes meam & ter maximi Thuani fidem obstrictam. quam profecto cis paucissimos

dies faciente Deo liberabimus. Arabica proverbia quod nondum descripserim, oro te, ignosce mihi. occupatissimus enim sum: non in editione solum notularum in Spartianum & comites ejus: sed & curis aliis multis, & molestissimis quidem. cum præsertim menses jam aliquot ex gravi morbo decumbat uxor. Misissem quidem exemplar quod mihi descripsi: sed neque illud est absolutum: & cum ultro adolescens Flesingensis ille φιλόεργος, quem mihi commendasti, onus describendi in se susceperit, pero a te, pauxillum temporis concedas adhuc nobis: tantisper dum nacti iterum illud autographum, quo ipse usus sum, inde potius quam ex apographo meo libellum tibi describemus. Obsecro te, ne propter longiusculam hanc moram mihi succense. Juvenis ille qui tuas heri mihi reddidit, non defuturam occasionem affirmavit, quoties vellem aliquid ad te mittere. Illi igitur, quem scio esse tui observantissimum, fasciculos meos posthac sum commissurus. En etiam tibi primum Eusebii folium, Burdegala ad me missum a certis hominibus, quos urit exspectatio tui operis. Et ajunt illi, nihil esse caussæ, cur in hac palæstra amplius te exerceas, quod cum Gurges tuus ὁ πάντων καὶ ὄντων καὶ ἱστορηθέντων Ἀντιλαμπάτης mihi referret, pene in oculos involavi: a conviciis certe, etsi aderant magni & graves viri, non temperavi. erat enim indignum instituі aliquam comparationem divinorum tuorum scriptorum cum iis, quæ ego aut Cluvienus præstare possumus, vel animo concipere. Sed negatur hodie quicquam lectu aut fide dignum ab eo posse proficisci, qui palam veritati bellum non indixerit. Quare de tuo Eusebio comitia jam celebrata sunt, sententiæ dictæ. Quid quæris? episcopus Vasatensis si esses, omnes faterentur, quod res est, solum te in literis regnare; tuum unius esse Eusebium redivivum præstare. nunc dubitatur an literas didiceris: nam Historiam Ecclesiasticam ut attingas tu, ingens nefas. O tempora! o mores! Tu vero, magne Scaliger, cum hæc vides, non rides? non quo tendant illa intelligis. Hortarer te ut opus institutum acceleres, nisi otiosum putarem σπεύδοντα καὶ αὐτὸν ὀτρύνειν. Obtestor potius te, ut valetudinem tuam cures, & ad ridendum te pares, cum illud ἐπίχαρμα prodierit, si tamen aliquando proditurum est, nam ego non temere dubito: & folium istud inane puto esse μορμολυκεῖον. Amicus Venetus furit ὀλοαῖς μανίαις. urget nos epistolis, proponit griphos: sic ipse vocat, & vere. sunt enim παιγνιώδη προβλήματα, etsi ut de re gravissima enixissime petit a me, respondeam & solvam: *ea tamen lege*, inquit, *ne mihi satisfactum putes, si me ad Scripturarum tribunal obtorto collo rapueris.* ipsa verba illius posui. quæ ut βλασφημίας γέμοντα, sine horrore non descripsi. atqui ille addit, *pridem explosam penitus a magno illo Eboracensi*

censi (Ebroicensem volebat dicere) *Episcopo fastuosam provocationem Scripturarum.* Judica nunc, & dic quæso mihi, putesne aliquid posse huic impietati adjici. Vale illustrissime vir, & quod epistolam imprudens produxi, ignosce. Amplissimo Legato plurimam, nisi grave est, salutem velim nunties. Lut. Par. a. d. VI. Eid. Nov. CIƆIƆCII.

EPISTOLA CCCCLII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, cum de suo isthuc reditu Johannes Westhovius me fecisset certiorem, & operam suam ultro mihi obtulisset, si quid vellem ad te mittere, egi cum ipso, ut fasciculum paratum multos ante dies, ut illustri matronæ Auraici Principis viduæ traderetur, isthuc deferendum vellet suscipere. tædebat enim longæ adeo procrastinationis. Accipies igitur, maxime vir, quæ nunc mitto, & ad illa describenda, de quibus alteris literis (eæ sunt Prisciano tuo inclusæ) uberius scripsi temporis paullo longioris usuram nobis concedes. Non deerimus officio nostro, neq; ego neq; amplissimus & summus tui mirator Præses Thuanus. Sed per Deum immortalem, cura valetudinem tuam. Tristissimum his diebus nuntium accepimus de obitu trium luminum Academiæ vestræ. Deus Opt. Max. servet quod superest, teque imprimis Scaliger, decus sæculi. Vale. Lut. Par. XII. Kal. Decembr. CIƆIƆCII.

EPISTOLA CCCCLIII.

EIDEM.

SCripseram nuper ad te, nobilissime virorum, quasi literas meas alicui e familia Principis Auraicæ traditurus. Erat enim mihi pro certo affirmatum, post unum alterumve diem ipsam ab urbe profecturam. quod cum aliter accidisset, paratum fasciculum Johanni Westhovio, medicinæ candidato, isthuc redeunti commisi commendavique. In eo δεσμίδιῳ fuit Priscianus tuus cum Pselli libello quodam mathematico, quem visus eras ex postremis tuis videre velle. Liber de anno Persico cur non esset adjectus, rationes exposui necessarias: etiam de libello proverbiorum Arabicorum. cujus utriusque exemplaris spem certam memini tibi fecisse eadem illa epistola. Interea igitur, dum alter amplissimi Thuani mandatu tibi describitur, mitto proverbia amici manu descripta. Illius nempe juvenis Flesingensis, quem ante sex opinor menses mihi commendasti. is cum medicinæ

 pro-

professioni se paret, incredibili desiderio flagrat Arabicam linguam intelligendi. quo in studio tantum meo judicio jam profecit, ut spem eximiam de ipsius in hoc genere conatibus videamur posse concipere. Scio autem consilium ejus esse, cum in his literis fuerit paullo versatior, de quibusdam difficultatibus ad te referre, teque obnixe orare, ut se illis solvas, velisque docere quæ nesciat. quod eo libentius te, illustrissime Scaliger, facturum confidimus: quia eadem me atque illum juveris. Sed hoc postquam in lectione Avicennæ diutius se ille exercuerit. Nostræ in Spartianum notæ fini jam, Dei beneficio, sunt vicinæ. quo in opere nihil mihi accidit jucundius crebra tui nominis commemoratione: cui præbuerunt occasionem observationes in hos scriptores tuæ, quas ante aliquot annos benigne mecum communicasti. O si possem a te idem beneficium in Athenæo quoque impetrare! cur autem non impetrabo? aut cur tu cuiquam potius quam mihi τὸ περιουσίασμα τῆς σῆς παιδείας copiam facies? Scimus quomodo nascantur tibi vel conclamatorum locorum emendationes. Scimus aliud agenti tibi solita in hoc genere venire in mentem, quæ nullo labore possimus ipsi excogitare. Quare oro te atque obtestor, quæ habes in Athenæum aut Polybium observata, ea velis nobiscum communicare. Adjicerem & Strabonem; nisi puderet me tantum oneris tibi imponere. neque enim nescio quam soleas esse occupatus, & quam gravibus curis. quod igitur commodo tuo fiat, petitioni meæ rationem ita habe. Super omnia illud a te contendo, ut difficillimis hisce temporibus, cum isthic pestilentia grassatur, valetudinis tuæ curam habeas, teque cum bono Deo nobis, imo reipublicæ literariæ serves incolumem. Audivimus de Academiæ vestræ calamitate, & in obitu clarissimorum virorum ex animo ingemuimus. Sed melioribus literis unicum est in te præsidium, tu solus earum dignitatem tueris. faxit vero Deus Opt. Max. ut bono publico natus vitam in studiis literarum & agas semper quam beatissime, & producas quam longissime. Vale maxime virorum, & me semper ama. Lut. Par. prid. Non. Decembr. CIϽ IϽ C I I. Annus fere est cum misi ad te expressas imagines aliquot gemmarum; tuam super illis sententiam exquirens. Eas literas ut & aliquot alias mearum periisse eo suspicor, quia ad dubitationes meas nihil a te responsum tuli. Nunc vero mittit ad te vir nobilis Racassius de Bagarris plura id genus ἐκμάγματα, cum suis super illarum interpretatione conjecturis. Feceris vero & illi & mihi rem gratissimam, si judicium tuum de illius suspicionibus nobis, cum vacabis a gravioribus curis, aperueris. Vir ille & merito suo, (ἐστὶ γὰρ τῶν καλῶν, κἀγαθῶν, ἀρχαιολογίας τε σφοδρὸς ἐραστὴς) & quia magnus Thuanus vehe-

vehementer illum amat, tua quoque amicitia dignissimus est. Rex illum elegit quem præficeret suis antiquarum rerum κειμηλίοις. Iterum vale. Amplissimo Legato Regio salutē hic adscribere per te liceat, oro.

EPISTOLA CCCCLIV.

EIDEM.

QVum ante dies quinque tuas accepissem, inlustrissime vir, rescripsi statim via eadem. Postea venit ad me alter Puteanorum, qui adhuc in urbe sunt, rogans ut suas ad te curarem tibi perferendas. Etsi recens eram a scriptione, feci tamen lubenter ut hanc quoque occasionem arriperem te appellandi. Nulla enim temporis pars est, quam tanta cum voluptate transigam, atque cum ad te scribo aut tuas lego. quanquam tu profecto, cui uni acceptum fero si quid in literis didici, & vigilanti & somnianti ob oculos semper versaris. Quotidie magis magisq; in tuis scriptis versanti nova subit admiratio tam altæ tam abstrusæ eruditionis. Si per amicos liceret ex voto tempora mea disponere, constitueram Opus tuum non prius de manibus ponere, quam eo penitus intellecto. cum a lectione Sacrorum librorum discessi, nihil invenio in quo majore cum fructu aut voluptate operam ponam. Christophori Laureti Chronologiam si non vidisti, faciam ut videas, & prima occasione mittam. Interest veritatis, exstet de eo novo chronologo judicium tuum. Non omnes, scio, illo stabunt. at illi certe quibus cordi ἡ φιλαλήθεια. Eusebium tuum, per omnes te Musas oro, accelera. De Chronicis excerptis scripsi nuper: & scis tu jus tibi esse in me & omnia mea, ut & mihi omnia imperare & meis uti ceu tuis possis ac debeas. Sed optarem ipsum opus in tuas manus venire, unde nostras eclogas excerpsimus. Gruterus posset id præstare tibi: qui haud dubie vel in Palatina bibliotheca, vel inter libros τοῦ μακαρίτου Sylburgii id opus reperiret. Nisi tu vetas, prima occasione mittam nostras chartas, quas cur nuper non servaveris miratus sum. Nos nescio quas veteres nugas recoquimus, & in Persium cōmentarium paramus non sane ad exemplum ullius interpretum priorum. Si per valetudinem licet, & alia simul edemus πανδέκτην, quæ in liturariis nostris diu pro derelictis jacuerunt. Vale, & me ama. a. d. x. Kalend. Januar. CIƆIƆCIII. Est in hac urbe minister quidam e provincia Narbonensi, qui librum a se compositum editumque regi ea lege obtulit, si præmium opera dignum vellet rependere. Liber inscribitur, *Mecographie du Guideaimant.* autor mirabilia promittit de inveniendis nova arte locorum

rum longitudinibus non per Eclipsium observationes, sed hujus inventi sui ope, certaque notione magnetici, ut loquitur, poli, & a mundi polo distantia. Cœli & nauticæ rei periti in consilium adhibiti, & autorem & inventionem μιᾷ φωνῇ dilaudarunt. quam merito, Hollandi tui judicabunt.

EPISTOLA CCCCLV.

EIDEM.

SPero tibi redditos omnes fasciculos meos, quos a tribus mensibus ad te misi; cupio tamen ex tuis literis id cognoscere: teque oro, ut me facias ejus rei certiorem. Misi autem ad te per quendam medicinæ candidatum Pselli, quem visus eras desiderare, libellum: deinde cum princeps Auraica isthuc proficisceretur, viro nobili Vandermylio proverbia Arabica, & aliquot veterum qua nummorum qua gemmarum rarioris figuræ ἐκμάγματα tradidi, ut tibi deferret. Scripserã etiam aliquanto prius literas non unas, quas an acceperis nescio. novissimæ enim quas a te accepi, eæ sunt, quas Heremita tuus, adolescens eruditissimus, attulit. Is si ad te scripserit, quantum apud me συστατικὰ tua ponderis habuerint, significabit. non enim prius conquievimus quam fuit ei optime consultum. Liber de anno Persico in tuam gratiam jussu magni Thuani describitur. constitueram operis partem ad te mittere: sed consilium meum casus impediit. Sed brevi te habiturum librum integrum, cujus pars magna jam descripta, sancte tibi polliceor. Διαγράμματα quæ sunt quam plurima, sollicitos nos habent: nam ille medicus qui operam suam mercede addixit, τῶν μαθημάτων rudis, eorum transscriptionem in se noluit recipere. cum librum ipsum legeris, statues necessaria sint an non ea διαγράμματα: quæ si desideraveris, πάντα λίθον κινήσομεν, quo voluntati tuæ satisfiat. Tu modo, vir illustrissime, ne tuarum desiderio diutius cruciemur, vide. Hoc mihi nihil jucundius possit accidere. Sum enim de te & tua valetudine non secus sollicitus, ac si pater sis meus. & meretur sane summa in studiis præstantia tua, ut omnes qui illas colimus, te amemus, te veneremur, ut communem & literarum & literatorum parentem. Ego faciam sedulo, dum spiritus hos reget artus. Vale vir maxime, & nisi grave est, amplissimum Legatum meis verbis salvere jube. Lutetiæ Parisiorum. a.d. v. Eid. Jan. CIↃIↃCIII. Jacobus Lectius Senator Genevensis misit ad me carmen, meo judicio non inelegans. ejus exemplum volui isthuc venire. En illud tibi. Quid nuper Genevæ acciderit, puto esse tibi notum. Deus certe est, qui illam servavit. Mitto

etiam

etiam exemplum Psalmi Arabice hic edit, ipsius typographi δωρεὰν. ab eo enim accepi ut deferendum tibi curarem. Plane hic θαυμάσιος homo est. qui ἀμαθὴς ὢν τὰ ἐπιτήδεια prorsusque literarum expers, tanto exarsit tamen Musarum Arabicarum amore, ut curas omnes ei studio videatur postponere. Itaque tantum profecit, ut suapte industria characteres hosce ipse inciderit, & quandam etiam Grammaticen sibi collegerit.

EPISTOLA CCCCLVI.

EIDEM.

ONerasti magno onere pudorem meum, divine vir, literis iis, quas a te paucis diebus amplissimus Thuanus binas mihi reddidit. Equidem in animum pridem induxeram, beneficiis illis immortalibus, quæ me tibi devinctum tenent, cumulum nullum posse tantum accedere, cur ego propterea fierem tibi obligatior. tantum enim debere tibi me intelligebam, quantum plurimum cuiquam deberi ab aliquo mortalium potest. Sed me ratio longe fugit, ut tum primum intellexi cum novissimas tuas accepi. nam etsi & plurima & maxima sunt priora tua in nos merita, unius tamen hujus accessione ceu vægrandi quodam cumulo, præterita omnia videris obruisse. Quare noli exspectare, ut munere tuo dignas tibi gratias agam. Superasti hac benignitate & insigni comitate non exspectationem solum meam, sed & vota etiam. Nunquam enim venerat mihi in mentem, ut vel optatem beneficium a te tantum. occupationes enim tuas noram. neque autem vel mea, vel omnino cujusquam privata studia esse tanti unquam putavi, ut eorum a te ratio haberi deberet. Quanquam si per te licet, non uni mihi aut alteri amico Flesingensi eam operam navaveris, sed omnibus qui his literis delectantur. Habeo in adversariis meis Græcorum præsertim proverbiorum non mediocrem sylvam. est animus, si consilium probas, centuriam unam inde excerpere, & brevi publicare. præponam meis tua hæc, & de collato in me beneficio publice tibi gratias agam. Sed priusquam liber prælo subjicitur, proximis literis indicabo tibi, quomodo Maronitæ Romanē les illa verterint, quæ alibi negas tibi lecta. Habeo enim & illorum versionem. sed quæ cum tua collata vetus dictum tollat: ἐχῖνος πρὸς τὸν Κᾶν. nihil enim ineptius, addo etiam imperitius. hæc igitur proximis literis. Nunc mitto tibi librum de anno Persico, beneficio magni Thuani descriptum. ipsi cum vetere codice ἀντιγράφου comparavimus. Sed quia urgebat optimus & tui observantissimus Eremita noster, institutam

collationem ad umbilicum perducere non potuimus. Diagraphas quæ plurimæ sunt non adjecimus, quia needum repertus qui illarum descriptionem vellet suscipere. Si eas desideras, ἐκ ποδὸς μὴ κινηθῇ, νῦν, nos jussa capessere fas est. Certe operam dabimus, atque adeo efficiemus ξὺν Θεῷ εἰπεῖν, ne fidem, diligentiam, pietatem denique nostram tibi defuisse possis aliquando queri. Parabam alia multa, de quibus tecum garrirem. Sed adfuit hæc scribenti Eremita noster, qui prope convicio fasciculum poscebat. Vale igitur, illustrissime Scaliger, & diu vive quam felicissimus. Si otii plusculum fuisset, ad amplissimum Legatum de furore amici Venetensis ea scripsissem, quæ ille esset admiratus. Clarissimo viro Vulcanio, nisi grave est, salutem a me velim nunties, serioque illi confirmes, vel ipsius caussa, quem amo & colo, vel quia tu jubes, cui non per omnia obsequi impietati proximum ducam, curæ mihi esse & futurum ejus Cyrillum. Sed mira quædam est hominum improbitas. Nam cum rogatu Episcopi Bellovacensis ad illum de hoc negotio primum scripsissemus, postea incessit hominem superstitio, & quod ultro obtulerat, id nulla adhuc vi, nullis machinis extorquere potuimus. Sed omnia experiemur. neque ante quam re, ut spero, confecta conquiescemus. Vale iterum. Lut. Par. a. d. XIII. Kal. Mart. CIƆIƆCIII.

EPISTOLA CCCCLVII.

EIDEM.

CVm ante menses ferme duos munus incomparabile a te accepissem, divine Scaliger, Arabicorum proverbiorum interpretationem, etsi jacebam tum ἐκλελυμένος ἤδη ἀπὸ τῆς νόσου κλινήρης, surrexi tamen, & quam primum fieri potuit ad te scripsi, gratiasque tibi pro eo ac debui gratissimas egi. Adjunxi illi epistolæ librum de anno Persico. Atque hunc fasciculum Eremita tuus, si tamen tuus, Belgæ cuidam mercatori tradidit, isthuc e Sangermanica panegyri redeunti. Spero omnia recte curata esse: literas tamen tuas, quæ sollicitudine omni me liberent, avide exspecto. Διαγράμματα quæ mitti tunc non potuerunt, si plane ita vis & jubes, faxo habeas. audebimus enim tua gratia καὶ τὸ ἀκίνητον κινεῖν: præsertim si aliquem tibi notum mihi indicaveris, cujus fidem habeas exploratam. Accepi ex eo tempore binas tuarum; alteras bibliopola vestras attulit, alteras ante septem dies ὁ τὰ πάντα ἄριστος Θυανὸς ad nos misit. Ex iis cognovi sollicitudinem tuam de valetudine nostra. Quid? tu ergo μάντις & certus vates? nam quis tibi dixit parum valere me? atqui gravissime tum ægrotabam, cum illæ

tuæ mihi amoris εὐαλθῆτιν notis pleniſſimæ literæ redderentur. ut ingens θαυμασμὸς animo ſubierit, unde tibi hæc ſuſpicio ſit oborta: nam vicini mei de valetudine mea nihil dum cognoverunt: etſi dies jam viginti vel lecto vel certe cubiculo continemur. Quamobrem hæc quoque te μαντικὴ tua obſtupefecit nos. Amoris vero tui vehementia πῶς, λίαν, ἡμᾶς δείξειεν; Principibus placuiſſe viris, inquit ille, non ultima laus eſt: amari vero a te, literarum unico Rege & Imperatore ſummo, amore præſertim adeo vehementi quantum eſt? Sed tu qui morbum noſtrum εὐστόχῳ conjectura divinaſti, cauſſam tamen illius veram, mihi crede, aſſecutus non es. Nam ſtudia noſtra adeo non ſunt immodica, ut per illa æternitatem nobis liceat ſperare. Olim fortaſſe paullo vehementius aliquid conati ſumus: ſed λάχει ἀκίχητα pridem deſiimus. nec jam aliter quam ἀλυπίας χάριν Muſas colimus. Si fidem mihi non habes, at operi noviſſimo, quod ſuperioribus diebus ad te miſimus, ſcio, credes. Sex enim Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores ſic accepimus, ut corporis animique languorem, & hoc amplius τὸ ἀφιλόπονον ſcriptio ipſa primo aſpectu prodat. Ajunt vero παῖδες ἰατρῶν morbum hunc, (ἴκτερος eſt vehementiſſimus & contumaciſſimus) non magis a contentione in ſtudiis, quam ab acrioribus curis & moleſtiis ſolere proficiſci. Multa autem publica quotidie accidere, quæ virum bonum luctu & mœrore poſſint conficere, non clam te eſt. ut de ſollicitudine ἐς τὸ μέλλον, tot imminentibus procellis, nihil dicam. Enimvero ad cæteras moleſtias noſtras graviſſimas ſuperioribus diebus cumulus acceſſit per Eremitam, quondam tuum, nunc tuo & omnium, queis pietas cordi, odio digniſſimum. Is juvenis inſanum magno πλεονεξίας οἴστρῳ ἐλαθεὶς, cum prioribus conditionibus, quas ſtudio & commendatione mea nactus eſt, ſane luculentas, non acquieſceret: caſo quodam non tam volente me quam non repugnante, in Vicquii Legati Helvetienſis domum εἰσέφθαρη. Eſt autem Vicquius optimus vir quidem, & ἐν τοῖς μάλιστα φιλόκαλος: ſed ſuperſtitionibus τῶν ἐξ ἱκε-ζων ſupra fidem obnoxius. Monueram igitur Eremitam, videret quid ageret, & ad quotidianas velitationes ſe compararet, ante omnia animum obfirmaret, & ex conſtantia non ſolum οὐρανόθεν mercedem certam; verum etiam ab hominibus & ipſo imprimis Vicquio laudem ac certiſſimam gloriam ſibi ſponderet. Ille vero vix adhuc novum hoſpitium fuerat ingreſſus, cum & puriori religioni, & amicitiæ meæ ſimul nuntium remiſit. in quo tanto uſus eſt aſtu, ut ante diſceſſum ipſius cum uxore Vicquii tantum καταπτυόμενος me latuerit: tanta item impudentia, ut ſemel a novo hoſpite admiſſus, poſt illa nos nunquam adierit, nobis inſalutatis abierit. cum tamen ipſe Vicquius pridie

quam uxorem præmitteret ad nos venerit, & de sua profectione nos fecerit certiores. Adde quod ipso quo discedebat die, rogatus meis verbis ab uxore mea & filia & aliis meorum, ut ad me accederet, & literas peteret quas in ipsius commendationem Stuckio, & Polano scripseram, ad officium compelli non potuit. Et cum in ipsis Vicquii ædibus uxor quæ eo venerat officii caussa, de ejus λήμματα aliquid inaudisset, ac statim vocatum gravissime increpuisset, tui etiam nominis injecta mentione, dissimulare ille, & quo poterat modo factum excusare. Sed mox filia audivit, cum Lusitano cuidam Franciscano, homini imperitissimo, impudentissimo, ochlagogo & plano insigni, gratias ageret, *quod sibi oculos aperuisset*. Hæc sunt perditi juvenis verba. Habebam alia multa quæ vellem super hoc ad te scribere: sed quia premimur qua angustiis temporis, cum urgeat Plumbeus noster, qua languore corporis parum adhuc confirmati, cogor finem facere & aliud tempus exspectare. Vale τὸ ἡμέτερον αὔχημα Lut. Par. VI. Eid. Apr. CIↃIↃCXI. raptim ut vides. Quæso te, silentium meum apud Amplissimum Legatum excusato. Tradidi bibliopolæ vestrati qui mihi tuas reddidit exemplaria tria, unum tibi, alterum Legato, tertium Heinsio nostro inscriptum. Scribam ubi primum per valetudinem licuerit. Vale.

EPISTOLA CCCCLVIII.

EIDEM.

HEri literas ad te dedi, inlustrissime virorum, ex quibus de valetudine nostra cognosces, & de perfidia Eremitæ tui in caussa pietatis. Omnino vel modus ipse, quo usus est in hac mutatione facienda, tuo & omnium bonorum odio reddit illum dignissimum. Nam adolescentem αὐτὸν τὰ μαθήματα εὐφυῆ & bene doctum, ab imperitissimo plano, cui nullus inest melioris eruditionis sensus, prima congressione devictum esse, indignissime fero. Sed nimirum fecit iste quod fere omnes, qui certo consilio veram religionem deserunt. Victi enim a cupiditatibus suis, id agunt, ut vulgo credantur edocti quæ antea nescíverint. Ita plane ante biennium Legatus Venetensis, ita quotidie alii: in quibus utinam hic juvenis non fuisset. Ego illum semper, tua maxime gratia, habui charissimum: & quibuscunque potui officiis sum prosecutus. Sed erat mihi dudum hoc ingenium suspectum, propter incredibilem in ea ætate opum sitim, quam non levibus notis in eo deprehenderam. Collocaveram ipsum in honesta conditione, ubi præter victum quinquaginta annuos aureos habebat.

Hoc

Hoc ipsi initio magnum est visum, mox mediocre, postea nihil. Itaque ante duos menses ægre eum impedii quo minus Ebroicensi episcopo operam suam addiceret. ab hoc incepto cum eum avertissem, ecce alium Episcopum, cujus nomen scire potui nunquam, qui pene abduxit eum in Italiam. tandem & hoc consilium nostra autoritate fractum est. Erat animus mihi nobilissimi viri de Montatere liberos ejus fidei committere: jamque res erat prope confecta cum mala quadam scæva in ædes Vicquianas illum induxit. Quanquam non potuit tale ingenium diutius contineri. jam enim magna signa dederat hominis ὡς τὰ τῆς πατρίδος κόσμου θαυμασίως ἐπιθυμῶν. Vir fide dignus, & tibi notissimus his diebus narrabat mihi audisse se cum diceret: *Omnia sibi quæ hodie disputantur æque & probari & improbari; paratumque se ad omnia pro tempore, & rerum suarum emolumento.* Cum vir pius hanc vocem abominaretur, cachinno Eremitæ est exceptus, stultitiam eorum ἀπειρῶς ridens qui nescirent τὰ ἴδια σώζειν. Hæc ante alterum fere mensem. Eo ex tempore vix semel aut iterum ad nos accessit: nos ad illum semel cum tuas illi deferremus, & amore quidem ipsius, sed multo magis nominis tui reverentia ducti, ut ejus gratia nihil non vellemus factum. Miseret me parentis ejus; qui si virum se præstiterit, nondum de salute filii spem omnem abjeci. Ego primus aurem vellam. Significavi etiam hesternis literis, tria operis nostri exemplaria vestrati bibliopolæ fuisse a nobis tradita: unum tibi, alterum D. de Buzenval, tertium amicissimo Heinsio. quibus ne nunc quidem ut scribam per valetudinem aut otium licet. Clarissimo Vulcanio velim significes diligentia & opera nostra tandem effectum esse, contra magni Thuani spem, qui conatum hunc meum ridere solitus, ut Cyrillum ipsius Bellouacensi Episcopo eriperemus de manibus. Et Græcum & Latinum codicem dedimus eidem bibliopolæ Vulcanio deferendum. Lex mihi libros recipiendi hæc imposita, ut operis quandoque editi duo exemplaria vel sumptibus meis tenerer dare partim Episcopo, partim advocato cuidam L'eschasserio, qui componendæ huic inter me & episcopum liti bonam operam navavit. Hodie tuas accepi quibus de recepto libro facis me certiorem. quod de omissis schematibus quereris, obsecro ne verbum posthac. constitui enim voluntati tuæ morem gerere. Sed opus hic silentio. quare aliud cura, & me vide. De Eusebio tuo beasti me: atque utinam exstet opus quam primum. etiam de Martiali jucundissimum est quod scribis. In extremis notis contineri non potuimus, quin nequissimum morionem perstringeremus. is nunc Iliada νεκυῶν vel certe νεκρολογιῶν dicitur in nos meditari, & jam opus editur. nobis certum est

furiosi

furiosi Orbilii rationem habere nullam. De versione Maronitarum Romanensium plura proximis literis, si Deus volet, ut cum valetudine, quod sperare incipio, in gratiam redeam. De editione proverbiorum eadem epistola plura. Vale unicum seculi decus. Lutet. Par. v. Eid. April. CIↃIↃCIII. Nunc ipsum venit ad me optimus adolescens Christophorus Puteanus de Eremitæ fide conquerens, qui acceptum librum commodato, abstulisset ut proprium. Etiam ex eo cognoscere est τὸ ἦθος... Deus illi bonam mentem.

EPISTOLA CCCCLIX.

EIDEM.

Binas paucis diebus, virorum inlustrissime, literas ad te misi: quas quoniam tibi fuisse redditas mihi persuadeo, non repetam ipsarum argumentum. Valetudo nostra, cum diu etiam medicos habuisset sollicitos, usu balneorum non parum videtur confirmata. speramus etiam non mediocriter profuturum iter in Delphinatum, quod crastina die volente Deo Opt. Max. suscepturi sumus ut optimam matrem & jam annis gravem visamus. Erant multa quæ huic consilio adversarentur. Sed vicit facile omnia ἡ φυσικὴ στοργή, aut potius pietas. Est animus & Genevenses amicos hac occasione salutare: vel eo nomine ut urbem divino miraculo παραδόξως servatam videamus. Mense uno, aut spatio non multo longiore totum iter confectum iri confidimus. Διαχάραγμα quæ mitti cupis, si fuerimus nacti cujus fidei recte committantur, mittere constituimus. hactenus quidem inventus nemo. Plombinensis noster, tui vir studiosissimus, hoc negotium in se recepit. Verum heic alto silentio opus propter eas quas ante significavimus caussas. Eusebium tuum prælo esse subjectum non dubitamus: atque ut ita sit, tuque clarissimum seculi sidus, ut longos annos inter mortales fulgeas, superos oramus & ἀνηνύτως veneramur. Vale. Lut. Par. VIII. Eid. Maj. CIↃIↃCIII. Quia spes facta fuerat amplissimo Thuano alicujus adolescentis qui Chrysococci κανόνα describeret, ideo adduci necdum potuit, ut itineris periculo Regius ille liber committeretur, quare longiusculam moram quæso feras æquo animo. Omnino enim de fide ejus constet oportet, cui hoc κειμήλιον sumus tradituri. Sed confide σὺν τῷ Θεῷ ἡμῶν voluntati tuæ morem iri gestum.

EPISTOLA CCCCLX.

EIDEM.

ET cupienti tecum per literas pluribus agere, & habenti non pauca quæ velim tecum communicata, unicum obstat τὸ νῦν εἶναι, temporis inopia & otii. recens enim ex itinere satis longo reversi, variis curis & occupationibus sic destinemur, ut necessario exspectanda mihi sit alia occasio. Sed non diu exspectabimus. modo enim hinc abit nobilissimus Legatus, qui de suo ad vos celeri reditu spem injecit. Sustinebimus igitur nos, & his literis hoc solum a te, inlustrissime virorum, petemus, ut adolescentem hunc tua benevolentia ne putes indignum. Quis sit, & cujas, ex ipso melius scies. ego hoc illi tantum recepi, aditum aliquem ad te epistola hac me ipsi esse patefacturum. cætera ipsum præstare est æquum: ut tanto bono ne parum tibi videatur dignus. Hoc etiam addam: post eas quas attulit Legatus, nihil me literarum a te accepisse: itaque an librum nostrum acceperis nondum scio. Scripsit tandem ad me Eremita, & culpam deprecatur, petitque sibi ignosci. Spero equidem nondum conclamatum esse eum adolescentem; sed ad frugem quandoque perventurum. faxit hoc Deus Opt. Max. qui te servet, vir divine, & mihi tuum amorem. Lut. Par. proprid. Kal. Aug. CIↃIↃCIII. Miseram & ad eruditissimum Heinsium exemplar unum: de quo etiam intellexi nihil, sed neque de Cyrillo quem Cl. Vulcanio misi: de quo magis sum sollicitus quam de nostris libris: qui si perierint, jactura sane levis. Velim facias me ut intelligam eo fasce quid sit factum. Vale τιμιὸν αὔχημα.

EPISTOLA CCCCLXI.

EIDEM.

LEgi modo quas ad me sexto Nonas Quintilis Juliani dedisti; quæ etsi magna voluptate me perfuderunt ut a te scriptæ, percepi tamen ex earum lectione non mediocrem dolorem, quod periisse videam librorum fasciculum, quem ante profectionem meam vestrati cuidam typographo tradideram. Erant in eo Historiæ Augustæ a nobis nuper editæ exemplaria tria. Sed horum jactura non nimis moveor. nam & mihi facile erit alia mittere, si tu & alii amici quibus ea fuerant destinata, desideraveritis, & opus ipsum scio, non est tanti, ut sui desiderium apud te possit concitare. De Vulcanii Cyrillo, quem

tantis

tantis cum difficultatibus nupero emptori extorſeram, & cujus cauſ-ſa graves inimicitias ſuſceperam, quid factum ſit jure ſum ſollicitus. ipſum Vulcanii ſilentium, ut periiſſe exiſtimem, me impellit. Sed oro te ſi quid ſpei ejus recipiendi ſupereſt, fac me quam primum ut ſciam. Mihi nomen excidit ejus ſive Typographi ſive bibliopolæ, cujus fidei & Cyrillum & reliqua commiſimus. Is mihi literas a te attulerat: quo fui pronior ad hæc illi committenda. Mitto nunc tibi & quos petis Faſtos Siculos, & diu promiſſum Chryſococci librum. Præſes Thuanus etſi tui amantiſſimus, propter cauſſas tamen & graves & multas ægre adductus eſt, ut eum librum iſthuc deferri pateretur. tandem amor tui & publicæ utilitatis reſpectus omnia, quæ in hac deliberatione occurrebant pericula, pervicerunt. Adjeci Proverbiorum Arabicorum exemplar, ex autographo deſcriptum uberius multo & correctius. Latinam verſionem hactenus deſcribere non licuit. Ubi primum fuerit otium, eam quoque ne deſideres præſtabo. Nunc ita ſumus occupati ut plura non poſſimus. De Geneva hoc ſolum dicam, ſingulari beneficio Dei conceſſam illi ſuperioribus diebus pacem. Debetur ea laus Helveticæ genti: illi namque omiſſa quæſtione de religione, componendam pacem miro conſenſu ſuſceperunt: neque ante quam re confecta quieverunt. Scio cum perfidiſſimo hoſte nullam ſtabilem poſſe ſperari pacem. Sed quid facerent miſerrimi Genevenſes? quos in ſummam inopiam redactos ubi videre proceres noſtri, per ſe ruentes conati ſunt impellere. ſcis quid velim. Scripſi ad te Geneva, & iterum ſimul ac reverſus ſum ex itinere Lutetiam. Vale. Non. Sext. CIƆIƆCIII. De notis Dominicani Alcoranicis, quia oblitus ſum in epiſtola, hic accipe. Chartæ ſunt paucæ eæque ſolutæ ac ſemiputridæ. continentur iis aliquot Scharath verſæ, neſcio qua fide, certe non ad verbum. legi enim & quædam ſtudioſe comparavi. cum molem videas, putes magnam operis partem eſſe verſam. quod non ita eſt: nam in iis ſcidis quas nacti ſumus vix tertia pars aut quarta reperitur verſa: & quod me deterius habet, ſeries paſſim interrupta amiſſione foliorum. Sed auget libri molem textus Arabicus e regione deſcriptus in multis. Ego & Fleſingenſis amicus, ſive magiſter meus, conſtituimus σὺν Θεῷ omnia ἀκριβῶς, ac referre ad te. Atque utinam interpellare mihi licentius tuas curas fas eſſet. conſulerem te de multis quæ mihi valde magnum negotium faceſſunt. nam ſæpe in verbis non laboro: de mente non conſtat. adeo ἐπιζητῶ περὶ τὴν ἑρμηνείαν. Ne longe abeam, in Avicenna aliquid opellæ poſui. & tamen quam multa ſunt in præfatione quæ non ſatis aſſequor? quot quantiſque auri montibus anteponerem tuam ejus σαφήνειαν vel dimi-

diati

diati versionem τοῦ πόδα? porro in his scidis ne γρῦ quidem exstat.

EPISTOLA CCCCLXII.

EIDEM.

PErcurrenti mihi nuper Johannis Chrysostomi commentaria in Actus Apostolicos, occurrit non semel aut iterum, sed sæpius vox μονάδες: quam fateor non intelligere: ideoque ad te adeo, teque oro eam mihi explices. Verba ejus sunt Homilia XI. εἰ πάντες καὶ πάντα τὰ αὐτῶν εἰσέφερον ἐκβαίνοντες χρήματα, καὶ χωρία, καὶ κτήματα καὶ οἰκίας, (ἀνδράποδα γὰρ οὐκ ἂν εἴποιμι, οὐδὲ γὰρ ἔστι τοῦτο ἦν. ἀλλ' ἐλευθέρους ἴσως ἐπέτρεπον γίνεσθαι.) τάχα ἂν ἑκατὸν μονάδες λιτρῶν χρυσίου συνήχθησαν, μᾶλλον δὲ καὶ δὶς καὶ τρὶς τοσαῦται. Sequitur: Ἐννοήσωμεν γάρ μοι, ἡ πόλις ἡμῶν εἰς πόσον ὄχλον ἀριθμὸν συντελεῖ. πόσους βούλεσθε εἶναι Χριστιανούς; βούλεσθε δέκα μονάδας; τὸ δὲ ἄλλο Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων. πόσαι μονάδες ἂν χρυσίου συνελέγησαν; πόσος δὲ ἀριθμός ἐστι πενήτων; οὐκ οἶμαι πλείους μυριάδων πέντε. His locis quid vox μονάδες significet, plane ignoro. erat facilis emendatio in μυριάδες aut nescio quid aliud; nisi moveremur autoritate codicis Thuanei vetustissimi & prorsus τοῦ ἀγαθοῦ γράμματος. Etiam illa non satis capio quæ de numero τῶν ἑξακισχιλίων philosophatur idem pater Commentariis in epistolam Pauli ad Timotheum II. editionis Commelin. pag. 1676. memini tamen similia quædam legere apud Anastasium Sinaitam. Nam is in quæstionibus vel potius ἀναγωγικῆς θεωρίας εἰς τὴν ἑξαήμερον, postquam ostendit omnia Dei opera ad sex classes posse referri, addit: Τούτου χάριν ὁ ἑξακισχιλιοστὸς ἀριθμὸς τοῖς ἐν τοῖς γράμμασι λεγομένοις μονάσι πάσης ψήφου καὶ ἀριθμοῦ καὶ μονάδων καὶ δυάδων καὶ τριάδων, ἔν τε τοῖς ἑπταγένεσι, καὶ μετεώροις σπέρμασι περιεκτικός; πάσης ἀριθμητικῆς ἐπιστήμης καὶ ποσότητος σημαντικὸς ὤν. Ac quoniam cœpi tibi esse molestus, ὦ σεβασμιώτατε doctor meus, amabo dic mihi quid judicii tui sit super Rabbino illo Haccados, unde probat Galatinus, omnia τῆς Χριστιανῆς θρησκείας μυστήρια, maximo autem τὰ περὶ τῆς μετεμψυχώσεως atque id genus περισπούδαστα fuisse antiquissimis Judæis cognita. Ego rationibus ut existimo non levibus adducor, ut & quæ ex hoc adducuntur, & quæ ex aliquot aliis τινῶν τρόπων, credam esse ψευδεπίγραφα, non minus quam τὰ τοῦ Τρισμεγίστου: quæ ab antiquissimo illo Ægyptio esse profecta tum credam, cum τῇ χελώνῃ nuntium remisero. De his si quid sentias, hoc est, quid sentiendum sit, me docueris, cumulum vægrandem prioribus beneficiis tuis, quæ fateor esse maxima, adjeceris. De interpretatione Alcorani quod me monueris, ago tibi gratias maximas. inveni autem disjecta quædam folia, semiputrida & prope ἐξίτηλα quod utinam opus totum exstaret! sed pars maxima periit: paucula enim, ut dixi, inventa

sunt folia: quæ tamen alicui futura mihi usui reapse jam sum expertus. Itaque fateor indicinam & μήνυτρον me tibi debere. Enimvero quicquid est in nobis melioris literaturæ, quod scio quam sit exiguum, sed tamen quicquid id est, tibi, magne vir, tibi uni a nobis debetur. Erant alia sexcenta de quibus tecum agerem: sed pudet me τῆς μακρολογίας. Vale igitur & diu vive quam beatissimus, ac me ama. Lutet. Par. anno Dionysiano. CIϽIϽCII. a. d. V. Kal. Sept. Qui has tibi reddet, nobilis est, literarum amantissimus, quem si rogatu meo benevolentia tua fueris dignatus, & ipsum maximo, & me non mediocri affeceris beneficio. Sed & Vassanum Genevensem, qui isthuc brevi venturus est, etiam atque etiam tibi commendo. Mater matrona lectissima, Pithœorum soror, tenuem fortunam cum libertate conscientiæ magnis opibus anteponens, Genevæ ab anno LXXII. habitat, & tres filios ab optimo marito sibi relictos summa cura educavit. nunc eo loci fortunæ ipsius sunt redactæ, ut sublevanda sit potius a liberis, quam oneranda. Itaque si qua honesta conditio offeratur, velim huic adolescenti eam concilies. Iterum vale. Narrabat quidam mihi non ita pridem, incidisse in suas manus Simplicii epistolas aut nescio quæ alia fragmenta. quæ cum sint adhuc invisa nobis, velim ex te scire, quid ejus rei sit. nam libellum esse editum ille ajebat. Atque hoc impensius quæro, quia illustrem illum locum a te laudatum in divini operis & vere ὑπερφυοῦς pag. 345. non memini legere in ipsius Commentariis in Aristotelem, quæ tamen olim non negligenter lectitavimus.

EPISTOLA CCCCLXIII.

EIDEM.

NArrabo tibi hesterni diei συγκυρίαν. rogatus ab amico, adolescente nobili, & literarum amante, literarum aliquid ad te dare: posteaquam epistolam μῦθον ἰσχνὸν ἔχουσαν exarassem, eique statim tradidissem: ecce tibi παραχρῆμα, advenit Gallus quidam juvenis cum tuis XII. Kal. Sext. datis. Lætatus sum pleraque eorum quæ mihi mandabas jam esse expedita: nam & Chrysococci διαχωρὰς & Fastos Siculos confido te pridem accepisse ab amplissimo legato Buzenvallo. quanquam velim nisi grave est, id ipsum ex literis tuis cognoscere. ne etiam in hoc fasciculo idem usu nobis veniat, quod in alio ante quatuor ipsos menses isthuc misso, qui an pervenerit unquam in tuas aut Vulcanii manus, scire adhuc non potui. De Dioscoride re-

giæ bibliothecæ ſcito ſæpius nos cogitaſſe: & quod præcipis aliquoties tentaſſe. quod necdum rem confecerimus, duo ſunt in cauſſa: nam & ſcriptura eſt ἐξίτηλος ac moleſtiſſima: & ex paucis quæ ſunt deſcripta videmur olfeciſſe ſingularem imperitiam ejus qui voces Arabicas appoſuit. Cum primum erit otium, & moroſitati φιλολοιδόρου ſenis litaverimus, dabimus operam ut voluntati tuæ fiat ſatis. De Euſebio tuo male narras: ſed bene tecum agitur, cum naturam in omnibus aliis rebus expertus matrem indulgentiſſimam, in iſtiuſmodi ſentis novercam. nobis potius hæc ἀμβλυωγμία dolenda: qui cupiditate ejus divini operis (ejuſmodi ſunt omnia tua) incenſi dies omnes hujus moræ pro annis totidem ducimus. De ſchedis Alcoranicis ſuperiore epiſtola ſatis. Te oro ne graveris illi reſpondere, & nos διδασκά-περ docere quæ neſcimus. Sed de Simplicio gratiam facio: neque enim jam dubito, Vindocinum illum, qui de fragmentis a ſe viſis narraverat, vanum fuiſſe & ἀλαζόνα. Locus autem cujus in epiſtola mentionem faciebamus hodie inventus nobis, cum ſecundum commentarium εἰς τὸ περὶ ἱερῶν percurremus. De rebus Genevenſium nuper ad te ſcripſi paucis verbis τῷ παιδί. Utinam ſtabilis ſit pax, quam Dei beneficio, & Helvetiorum miniſterio ſunt conſecuti. Etſi non eſt profecto Geneva quod olim fuit: mihi tamen incredibili cuidam voluptati fuit, poſt inſignem adeo caſum, veteres amicos μόνους ἐξ ᾅδου πυλῶν reduces videre atque amplecti. Multus ibi cum Beza, cum Pinaldo, cum Goulardo de te ſermo: qui non ſemel ſublatis in cœlum manibus Deo Opt. Max. gratias egimus, quod hoc potiſſimum ſeculo contra veritatem obſtinatiſſimo, te voluerit naſci, bonis in exemplum, aliis εἰς ἔλεγχον. Quod vehementer ſum admiratus non tacebo. Venerandus ſenex, Theodorus Beza, cum per longinquitatem ætatis factus ſit obliviosus adeo, ut poſt frequentes de novo rege Angliæ ſermones ſubinde me rogaret de Regina, an verum eſſet, quod fama jactaret illam fatis conceſſiſſe: idem tamen in literis viſus nobis is eſſe, quem ante annos xx. noveramus. Loquitur Latine, interdum & græce, ut antea: audivimus de hiſtoria veteri diſſerentem e re nata luculentiſſime: ut videretur recens eſſe a lectione Plutarchi & id genus autorum. Jam textus Biblicos, maxime autem Novi Fœderis, in numerato habet. longum ſit omnia perſequi, quæ ſumus in optimo ſene mirati. Vale inluſtriſſime Scaliger, & nos conſtanter ama. Quas ad Buzenvallum ſcripſeras, remitto ecce tibi. Lutet. Par. a. d. III. Kalend. Septemb. CIↃIↃCIII.

ſunt folia: quæ tamen alicui ſutura mihi uſui reapſe jam ſum expertus. Itaque fateor indicinam & μήνυτρον me tibi debere. Enimvero quicquid eſt in nobis melioris literaturæ, quod ſcio quam ſit exiguum, ſed tamen quicquid id eſt, tibi, magne vir, tibi uni a nobis debetur. Erant alia ſexcenta de quibus tecum agerem: ſed pudet me τῆς μακρολογίας. Vale igitur & diu vive quam beatiſſimus, ac me ama. Lutet. Par. anno Dionyſiano. CIↃIↃCIII. a.d. V. Kal. Sept. Qui has tibi reddet, nobilis eſt, literarum amantiſſimus, quem ſi rogatu meo benevolentia tua fueris dignatus, & ipſum maximo, & me non mediocri affeceris beneficio. Sed & Vaſſanum Genevenſem, qui iſthuc brevi venturus eſt, etiam atque etiam tibi commendo. Mater matrona lectiſſima, Pithœorum ſoror, tenuem fortunam cum libertate conſcientiæ magnis opibus anteponens, Genevæ ab anno LXXII. habitat, & tres filios ab optimo marito ſibi relictos ſumma cura educavit. nunc eo loci fortunæ ipſius ſunt redactæ, ut ſublevanda ſit potius a liberis, quam oneranda. Itaque ſi qua honeſta conditio offeratur, velim huic adoleſcenti eam concilies. Iterum vale. Narrabat quidam mihi non ita pridem, incidiſſe in ſuas manus Simplicii epiſtolas aut neſcio quæ alia fragmenta. quæ cum ſint adhuc inviſa nobis, velim ex te ſcire, quid ejus rei ſit. nam libellum eſſe editum ille ajebat. Atque hoc impenſius quæro, quia illuſtrem illum locum a te laudatum in divini operis & vere ὑπερφυῶς pag. 345. non memini legere in ipſius Commentariis in Ariſtotelem, quæ tamen olim non negligenter lectitavimus.

EPISTOLA CCCCLXIII.

EIDEM.

NArrabo tibi heſterni diei συντυχίαν. rogatus ab amico, adoleſcente nobili, & literarum amante, literarum aliquid ad te dare: poſteaquam epiſtolam μῆκος ἱκανὸν ἔχουσαν exaraſſem, eique ſtatim tradidiſſem: ecce tibi [illegible], advenit Gallus quidam juvenis cum tuis XII. Kal. Sext. datis. Lætatus ſum pleraque eorum quæ mihi mandabas jam eſſe expedita: nam & Chryſococci διαχειρισμὸς & Faſtos Siculos confido te pridem accepiſſe ab ampliſſimo legato Buzenvallo. quanquam velim niſi grave eſt, id ipſum ex literis tuis cognoſcere. ne etiam in hoc faſciculo idem uſu nobis veniat, quod in alio ante quatuor ipſos menſes iſthuc miſſo, qui an pervenerit unquam in tuas aut Vulcanii manus, ſcire adhuc non potui. De Dioſcoride re-

giæ

giæ bibliothecæ ſcito ſæpius nos cogitaſſe: & quod præcipis aliquoties tentaſſe. quod necdum rem confecerimus, duo ſunt in cauſſa: nam & ſcriptura eſt ἐξίτηλος ac moleſtiſſima: & ex paucis quæ ſunt deſcripta videmur olfeciſſe ſingularem imperitiam ejus qui voces Arabicas appoſuit. Cum primum erit otium, & moroſitati βιβλιοθάφου ſenis litaverimus, dabimus operam ut voluntati tuæ fiat ſatis. De Euſebio tuo male narras: ſed bene tecum agitur, cum naturam in omnibus aliis rebus expertus matrem indulgentiſſimam, in iſtiuſmodi ſentis novercam. nobis potius hæc ἀμβολιεργία dolenda: qui cupiditate ejus divini operis (ejuſmodi ſunt omnia tua) incenſi dies omnes hujus moræ pro annis totidem ducimus. De ſchedis Alcoranicis ſuperiore epiſtola ſatis. Te oro ne graveris illi reſpondere, & nos διδασκαλικώτερον docere quæ neſcimus. Sed de Simplicio gratiam facio: neque enim jam dubito, Vindocinum illum, qui de fragmentis a ſe viſis narraverat, vanum fuiſſe & ἀλαζόνα. Locus autem cujus in epiſtola mentionem faciebamus hodie inventus nobis, cum ſecundum commentarium εἰς τὸ περὶ οὐρανοῦ percurremus. De rebus Genevenſium nuper ad te ſcripſi paucis verbis τὰ πολλά. Utinam ſtabilis ſit pax, quam Dei beneficio, & Helvetiorum miniſterio ſunt conſecuti. Etſi non eſt profecto Geneva quod olim fuit: mihi tamen incredibili cuidam voluptati fuit, poſt inſignem adeo caſum, veteres amicos μονονὶ ἐξ ᾅδου πυλῶν reduces videre atque amplecti. Multus ibi cum Beza, cum Pinaldo, cum Goulardo de te ſermo: qui non ſemel ſublatis in cœlum manibus Deo Opt. Max. gratias egimus, quod hoc potiſſimum ſeculo contra veritatem obſtinatiſſimo, te voluerit naſci, bonis in exemplum, aliis εἰς ἔλεγχον. Quod vehementer ſum admiratus non tacebo. Venerandus ſenex, Theodorus Beza, cum per longinquitatem ætatis factus ſit oblivioſus adeo, ut poſt frequentes de novo rege Angliæ ſermones ſubinde me rogaret de Regina, an verum eſſet, quod fama jactaret illam fatis conceſſiſſe: idem tamen in literis viſus nobis is eſſe, quem ante annos xx. noveramus. Loquitur Latine, interdum & græce, ut antea: audivimus de hiſtoria veteri diſſerentem e re nata luculentiſſime: ut videretur recens eſſe a lectione Plutarchi & id genus autorum. Jam textus Biblicos, maxime autem Novi Fœderis, in numerato habet. longum ſit omnia perſequi, quæ ſumus in optimo ſene mirati. Vale inluſtriſſime Scaliger, & nos conſtanter ama. Quas ad Buzenvallum ſcripſeras, remitto ecce tibi. Lutet. Par. a. d. III. Kalend. Septemb. CIƆIƆCIII.

ſunt folia: quæ tamen alicui futura mihi uſui reapſe jam ſum expertus. Itaque fateor indicinam & μήνυτρον me tibi debere. Enimvero quicquid eſt in nobis melioris literaturæ, quod ſcio quam ſit exiguum, ſed tamen quicquid id eſt, tibi, magne vir, tibi uni a nobis debetur. Erant alia ſexcenta de quibus tecum agerem: ſed pudet me τῆς μακρολογίας. Vale igitur & diu vive quam beatiſſimus, ac me ama. Lutet. Par. anno Dionyſiano. CIↃIↃCIII. a.d. V. Kal. Sept. Qui has tibi reddet, nobilis eſt, literarum amantiſſimus, quem ſi rogatu meo benevolentia tua fueris dignatus, & ipſum maximo, & me non mediocri affeceris beneficio. Sed & Vaſſanum Genevenſem, qui iſthuc brevi venturus eſt, etiam atque etiam tibi commendo. Mater matrona lectiſſima, Pithœorum ſoror, tenuem fortunam cum libertate conſcientiæ magnis opibus anteponens, Genevæ ab anno LXXII. habitat, & tres filios ab optimo marito ſibi relictos ſumma cura educavit. nunc eo loci fortunæ ipſius ſunt redactæ, ut ſublevanda ſit potius a liberis, quam oneranda. Itaque ſi qua honeſta conditio offeratur, velim huic adoleſcenti eam concilies. Iterum vale. Narrabat quidam mihi non ita pridem, incidiſſe in ſuas manus Simplicii epiſtolas aut neſcio quæ alia fragmenta. quæ cum ſint adhuc inviſa nobis, velim ex te ſcire, quid ejus rei ſit. nam libellum eſſe editum ille ajebat. Atque hoc impenſius quæro, quia illuſtrem illum locum a te laudatum in divini operis & vere ὑπερφυῶς pag. 345. non memini legere in ipſius Commentariis in Ariſtotelem, quæ tamen olim non negligenter lectitavimus.

EPISTOLA CCCCLXIII.

EIDEM.

NArrabo tibi heſterni diei συγκυρίαν. rogatus ab amico, adoleſcente nobili, & literarum amante, literarum aliquid ad te dare: poſteaquam epiſtolam μῆκος ἱκανὸν ἔχουσαν exaraſſem, eique ſtatim tradidiſſem: ecce tibi παραχρῆμα, advenit Gallus quidam juvenis cum tuis XII. Kal. Sext. datis. Lætatus ſum pleraque eorum quæ mihi mandabas jam eſſe expedita: nam & Chryſococci Ἀσχεραῖς & Faſtos Siculos confido te pridem accepiſſe ab ampliſſimo legato Buzenvallo. quanquam velim niſi grave eſt, id ipſum ex literis tuis cognoſcere. ne etiam in hoc faſciculo idem uſu nobis veniat, quod in alio ante quatuor ipſos menſes iſthuc miſſo, qui an pervenerit unquam in tuas aut Vulcanii manus, ſcire adhuc non potui. De Dioſcoride re-

giæ bibliothecæ ſcito ſæpius nos cogitaſſe: & quod præcipis aliquoties tentaſſe. quod necdum rem confecerimus, duo ſunt in cauſſa: nam & ſcriptura eſt ἐξίτηλος ac moleſtiſſima: & ex paucis quæ ſunt deſcripta videmur olfeciſſe ſingularem impetitiam ejus qui voces Arabicas appoſuit. Cum primum erit otium, & moroſitati βδελυρῷ ſenis litaverimus, dabimus operam ut voluntati tuæ fiat ſatis. De Euſebio tuo male narras: ſed bene tecum agitur, cum naturam in omnibus aliis rebus expertus matrem indulgentiſſimam, in iſtiuſmodi ſentis novercam. nobis potius hæc ἀμβολιεργία dolenda: qui cupiditate ejus divini operis (ejuſmodi ſunt omnia tua) incenſi dies omnes hujus moræ pro annis totidem ducimus. De ſchedis Alcoranicis ſuperiore epiſtola ſatis. Te oro ne graveris illi reſpondere, & nos διεξοδικώτερον docere quæ neſcimus. Sed de Simplicio gratiam facio: neque enim jam dubito, Vindocinum illum, qui de fragmentis a ſe viſis narraverat, vanum fuiſſe & ἀλαζόνα. Locus autem cujus in epiſtola mentionem faciebamus hodie inventus nobis, cum ſecundum commentarium εἰς τὸ περὶ ἱερῶν percurremus. De rebus Genevenſium nuper ad te ſcripſi paucis verbis τὸ πᾶν. Utinam ſtabilis ſit pax, quam Dei beneficio, & Helvetiorum miniſterio ſunt conſecuti. Etſi non eſt profecto Geneva quod olim fuit: mihi tamen incredibili cuidam voluptati fuit, poſt inſignem adeo caſum, veteres amicos μόνον ἐξ ᾅδου πυλῶν reduces videre atque amplecti. Multus ibi cum Beza, cum Pinaldo, cum Goulardo de te ſermo: qui non ſemel ſublatis in cœlum manibus Deo Opt. Max. gratias egimus, quod hoc potiſſimum ſeculo contra veritatem obſtinatiſſimo, te voluerit naſci, bonis in exemplum, aliis εἰς ἔλεγχον. Quod vehementer ſum admiratus non tacebo. Venerandus ſenex, Theodorus Beza, cum per longinquitatem ætatis factus ſit obliviofus adeo, ut poſt frequentes de novo rege Angliæ ſermones ſubinde me rogaret de Regina, an verum eſſet, quod fama jactaret illam fatis conceſſiſſe: idem tamen in literis viſus nobis is eſſe quem ante annos xx. noveramus. Loquitur Latine, interdum & græce, ut antea: audivimus de hiſtoria veteri diſſerentem e re nata luculentiſſime: ut videretur recens eſſe a lectione Plutarchi & id genus autorum. Jam textus Biblicos, maxime autem Novi Fœderis, in numerato habet. longum ſit omnia perſequi, quæ ſumus in optimo ſene mirati. Vale inluſtriſſime Scaliger, & nos conſtanter ama. Quas ad Buzenvallum ſcripſeras, remitto ecce tibi. Lutet. Par. a. d. III. Kalend. Septemb. CIƆIƆCIII.

ſunt folia: quæ tamen alicui futura mihi uſui reapſe jam ſum expertus. Itaque fateor indicinam & μήνυτρον me tibi debere. Enimvero quicquid eſt in nobis melioris literaturæ, quod ſcio quam ſit exiguum, ſed tamen quicquid id eſt, tibi, magne vir, tibi uni a nobis debetur. Erant alia ſexcenta de quibus tecum agerem: ſed pudet me τῆς μακρολογίας. Vale igitur & diu vive quam beatiſſimus, ac me ama. Lutet. Par. anno Dionyſiano. CIↃIↃCIII. a. d. v. Kal. Sept. Qui has tibi reddet, nobilis eſt, literarum amantiſſimus, quem ſi rogatu meo benevolentia tua fueris dignatus, & ipſum maximo, & me non mediocri affeceris beneficio. Sed & Vaſſanum Genevenſem, qui iſthuc brevi venturus eſt, etiam atque etiam tibi commendo. Mater matrona lectiſſima, Pithœorum ſoror, tenuem fortunam cum libertate conſcientiæ magnis opibus anteponens, Genevæ ab anno LXXII. habitat, & tres filios ab optimo marito ſibi relictos ſumma cura educavit. nunc eo loci fortunæ ipſius ſunt redactæ, ut ſublevanda ſit potius a liberis, quam oneranda. Itaque ſi qua honeſta conditio offeratur, velim huic adoleſcenti eam concilies. Iterum vale. Narrabat quidam mihi non ita pridem, incidiſſe in ſuas manus Simplicii epiſtolas aut neſcio quæ alia fragmenta. quæ cum ſint adhuc inviſa nobis, velim ex te ſcire, quid ejus rei ſit. nam libellum eſſe editum ille ajebat. Atque hoc impenſius quæro, quia illuſtrem illum locum à te laudatum in divini operis & vere ὑπερφυῆ pag. 345. non memini legere in ipſius Commentariis in Ariſtotelem, quæ tamen olim non negligenter lectitavimus.

EPISTOLA CCCCLXIII.

EIDEM.

NArrabo tibi heſterni diei ἐντυχίαν. rogatus ab amico, adoleſcente nobili, & literarum amante, literarum aliquid ad te dare: poſteaquam epiſtolam μῆκος ἑνὸς ἴχνους exaraſſem, eique ſtatim tradidiſſem: ecce tibi ἐξαίφνης, advenit Gallus quidam juvenis cum tuis XII. Kal. Sext. datis. Lætatus ſum pleraque eorum quæ mihi mandabas jam eſſe expedita: nam & Chryſococci διαχειρὰς & Faſtos Siculos confido te pridem accepiſſe ab ampliſſimo legato Buzenvallo. quanquam velim niſi grave eſt, id ipſum ex literis tuis cognoſcere. ne etiam in hoc faſciculo idem uſu nobis veniat, quod in alio ante quatuor ipſos menſes iſthuc miſſo, qui an pervenerit unquam in tuas aut Vulcanii manus, ſcire adhuc non potui. De Dioſcoride re-

giæ bibliothecæ ſcito ſæpius nos cogitaſſe: & quod præcipis aliquoties tentaſſe. quod necdum rem confecerimus, duo ſunt in cauſſa: nam & ſcriptura eſt ἐξίτηλος ac moleſtiſſima: & ex paucis quæ ſunt deſcripta videmur olfeciſſe ſingularem imperitiam ejus qui voces Arabicas appoſuit. Cum primum erit otium, & moroſitati βιβλιοτάφου ſenis litaverimus, dabimus operam ut voluntati tuæ fiat ſatis. De Euſebio tuo male narras: ſed bene tecum agitur, cum naturam in omnibus aliis rebus expertus matrem indulgentiſſimam, in iſtiuſmodi ſentis novercam. nobis potius hæc ἀμβολιεργία dolenda: qui cupiditate ejus divini operis (ejuſmodi ſunt omnia tua) incenſi dies omnes hujus moræ pro annis totidem ducimus. De ſchedis Alcoranicis ſuperiore epiſtola ſatis. Te oro ne graveris illi reſpondere, & nos διεξοδικώτερον docere quæ neſcimus. Sed de Simplicio gratiam facio: neque enim jam dubito, Vindocinum illum, qui de fragmentis a ſe viſis narraverat, vanum fuiſſe & ἀλαζόνα. Locus autem cujus in epiſtola mentionem faciebamus hodie inventus nobis, cum ſecundum commentarium εἰς τὸ περὶ ἱερῶν percurremus. De rebus Genevenſium nuper ad te ſcripſi paucis verbis τὰ πάντα. Utinam ſtabilis ſit pax, quam Dei beneficio, & Helvetiorum miniſterio ſunt conſecuti. Etſi non eſt profecto Geneva quod olim fuit: mihi tamen incredibili cuidam voluptati fuit, poſt inſignem adeo caſum, veteres amicos ὡσεὶ ἐξ ᾅδου πυλῶν reduces videre atque amplecti. Multus ibi cum Beza, cum Pinaldo, cum Goulardo de te ſermo: qui non ſemel ſublatis in cœlum manibus Deo Opt. Max. gratias egimus, quod hoc potiſſimum ſeculo contra veritatem obſtinatiſſimo, te voluerit naſci, bonis in exemplum, aliis εἰς ἔλεγχον. Quod vehementer ſum admiratus non tacebo. Venerandus ſenex, Theodorus Beza, cum per longinquitatem ætatis factus ſit obliviosus adeo, ut poſt frequentes de novo rege Angliæ ſermones ſubinde me rogaret de Regina, an verum eſſet, quod ſama jactaret illam fatis conceſſiſſe: idem tamen in literis viſus nobis is eſſe quem ante annos xx. noveramus. Loquitur Latine, interdum & græce, ut antea: audivimus de hiſtoria veteri diſſerentem e re nata luculentiſſime: ut videretur recens eſſe a lectione Plutarchi & id genus autorum. Jam textus Biblicos, maxime autem Novi Fœderis, in numerato habet. longum ſit omnia perſequi, quæ ſumus in optimo ſene mirati. Vale inluſtriſſime Scaliger, & nos conſtanter ama. Quas ad Buzenvallum ſcripſeras, remitto ecce tibi. Lutet. Par. a. d. III. Kalend. Septemb. CIƆIƆCIII.

tantis cum difficultatibus nupero emptori extorseram, & cujus caussa graves inimicitias susceperam, quid factum sit jure sum sollicitus. ipsum Vulcanii silentium, ut periisse existimem, me impellit. Sed oro te si quid spei ejus recipiendi superest, fac me quam primum ut sciam. Mihi nomen excidit ejus sive Typographi sive bibliopolæ, cujus fidei & Cyrillum & reliqua commisimus. Is mihi literas a te attulerat: quo fui pronior ad hæc illi committenda. Mitto nunc tibi & quos petis Fastos Siculos, & diu promissum Chrysococci librum. Præses Thuanus etsi tui amantissimus, propter caussas tamen & graves & multas ægre adductus est, ut eum librum isthuc deferri pateretur. tandem amor tui & publicæ utilitatis respectus omnia, quæ in hac deliberatione occurrebant pericula, pervicerunt. Adjeci Proverbiorum Arabicorum exemplar, ex autographo descriptum uberius multo & correctius. Latinam versionem hactenus describere non licuit. Ubi primum fuerit otium, eam quoque ne desideres præstabo. Nunc ita sumus occupati ut plura non possimus. De Geneva hoc solum dicam, singulari beneficio Dei concessam illi superioribus diebus pacem. Debetur ea laus Helveticæ genti: illi namque omissa quæstione de religione, componendam pacem miro consensu susceperunt: neque ante quam re confecta quieverunt. Scio cum perfidissimo hoste nullam stabilem posse sperari pacem. Sed quid facerent miserrimi Genevenses? quos in summam inopiam redactos ubi videre proceres nostri, per se ruentes conati sunt impellere. scis quid velim. Scripsi ad te Geneva, & iterum simul ac reversus sum ex itinere Lutetiam. Vale. Non. Sext. CIƆIƆCIII. De notis Dominicani Alcoranicis, quia oblitus sum in epistola, hic accipe. Chartæ sunt paucæ eæque solutæ ac semiputridæ. continentur iis aliquot Scharath versæ, nescio qua fide, certe non ad verbum. legi enim & quædam studiose comparavi. cum molem videas, putes magnam operis partem esse versam. quod non ita est: nam in iis scidis quas nacti sumus vix tertia pars aut quarta reperitur versa: & quod me deterius habet, series passim interrupta amissione foliorum. Sed auget libri molem textus Arabicus e regione descriptus in multis. Ego & Flesingensis amicus, sive magister meus, constituimus σὺν θεῷ omnia ἀμείβειν, ac referre ad te. Atque utinam interpellare mihi licentius tuas curas fas esset. consulerem te de multis quæ mihi valde magnum negotium facessunt. nam sæpe in verbis non laboro: de mente non constat. adeo ἐπιζοφῶ σοὶ τὴν ἀσάφειαν. Ne longe abeam, in Avicenna aliquid opellæ posui. & tamen quam multa sunt in præfatione quæ non satis assequor? quot quantisque auri montibus anteponerem tuam ejus ἑρμηνείαν vel dimidia:i

dia:i

diari versionem τὰ ἄλλα? porro in his scidis ne γρῦ quidem exstat.

EPISTOLA CCCCLXII.

EIDEM.

PErcurrenti mihi nuper Johannis Chrysostomi commentaria in Actus Apostolicos, occurrit non semel aut iterum, sed sæpius vox μοιράδες: quam fateor non intelligere: ideoque ad te adeo, teque oro eam mihi explices. Verba ejus sunt Homilia XI. εἰ πάντες καὶ πάντα τὰ αὐτῶν εἰσήνεγκαν χωρίσαντες, καὶ χωρία καὶ κτήματα καὶ οἰκίας, (ἀνδράποδα γὰρ οὐκ ἂν εἴποιμι, οὐδὲ γὰρ ἦν τότε τοῦτο, ἀλλ' ἐλευθέρους ἴσως ἐποίησαν γενέσθαι.) τάχα ἂν ἑκατὸν μοιράδες λιτρῶν χρυσίου συνήχθησαν, μᾶλλον δὲ καὶ δὶς καὶ τρὶς τοσαῦται. Sequitur: Ἐπεὶ εἰπέ μοι, ἡ πόλις ἡμῶν εἰς πόσον οἴει ἀριθμὸν συντελεῖν. πόσους βούλεσθε εἶναι Χριστιανούς; βούλεσθε δέκα μοιράδας; τὸ δὲ ἄλλο Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων. πόσαι μοιράδες ἂν χρυσίου συνελέγησαν; πόσος δὲ ἀριθμός ἐστι πτωχῶν; οὐκ οἶμαι πλείους μοιράδων πέντε.
His locis quid vox μοιράδες significet, plane ignoro. erat facilis emendatio in μυριάδες aut nescio quid aliud; nisi moveremur autoritate codicis Thuanei vetustissimi & prorsus τῷ ἀγαθῷ γράμματι. Etiam illa non satis capio quæ de numero τῶν ἑξακισχιλίων philosophatur idem pater Commentariis in epistolam Pauli ad Timotheum II. editionis Comelin. pag. 1676. memini tamen similia quædam legere apud Anastasium Sinaitam. Nam is in quæstionibus vel potius ἀναγωγικῆς ἀφορμὰς εἰς τὴν ἑξαήμερον, postquam ostendit omnia Dei opera ad sex classes posse referri, addit: Τούτου χάριν ὁ ἑξακισχιλιοστὸς ἀριθμὸς τῆς ἐν τοῖς γράμμασι λογισθεὶς μονάδα ἐν πάσης ψήφου καὶ ἀριθμοῦ καὶ μονάδος καὶ δυάδος καὶ τριάδος, ἔν τε τοῖς ἐπιγείοις, καὶ μετεώροις πλάσμασι ἐκλαλεῖ, πάσης ἀριθμητικῆς ἐπιστήμης καὶ τοσούτου σημαντικὸς ὤν. Ac quoniam cœpi tibi esse molestus, ὦ σεβασμιώτατε doctor meus, amabo dic mihi quid judicii tui sit super Rabbino illo Haccados, unde probat Galatinus, omnia τῆς Χριστιανῆς θρησκείας μυστήρια, maximo autem τὸ περὶ τῆς μακαριωτάτης Τριάδος atque id genus περιέργεια fuisse antiquissimis Judæis cognita. Ego rationibus ut existimo non levibus adducor, ut & quæ ex hoc adducuntur, & quæ ex aliquot aliis τοιουτοτρόπων, credam esse ψευδεπίγραφα, non minus quam τὰ τοῦ Τρισμεγίστου: quæ ab antiquissimo illo Ægyptio esse profecta tum credam, cum τῇ κρίσει nuntium remisero. De his si quid sentias, hoc est, quid sentiendum sit, me docueris, cumulum vægrandem prioribus beneficiis tuis, quæ fateor esse maxima, adjeceris. De interpretatione Alcorani quod me monueris, ago tibi gratias maximas. inveni autem disjecta quædam folia, semiputrida & prope ἐξίτηλα, quod utinam opus totum exstaret! sed pars maxima periit: paucula enim, ut dixi, inventa

ſunt folia: quæ tamen alicui futura mihi uſui reapſe jam ſum expertus. Itaque fateor indicinam & μήνυτρον me tibi debere. Enimvero quicquid eſt in nobis melioris literaturæ, quod ſcio quam ſit exiguum, ſed tamen quicquid id eſt, tibi, magne vir, tibi uni a nobis debetur. Erant alia ſexcenta de quibus tecum agerem: ſed pudet me τῆς μακρολογίας. Vale igitur & diu vive quam beatiſſimus, ac me ama. Lutet. Par. anno Dionyſiano. CIƆIƆCIII. a.d. v. Kal. Sept. Qui has tibi reddet, nobilis eſt, literarum amantiſſimus, quem ſi rogatu meo benevolentia tua fueris dignatus, & ipſum maximo, & me non mediocri affeceris beneficio. Sed & Vaſſanum Genevenſem, qui iſthuc brevi venturus eſt, etiam atque etiam tibi commendo. Mater matrona lectiſſima, Pithœorum ſoror, tenuem fortunam cum libertate conſcientiæ magnis opibus anteponens, Genevæ ab anno LXXII. habitat, & tres filios ab optimo marito ſibi relictos ſumma cura educavit. nunc eo loci fortunæ ipſius ſunt redactæ, ut ſublevanda ſit potius a liberis, quam oneranda. Itaque ſi qua honeſta conditio offeratur, velim huic adoleſcenti eam concilies. Iterum vale. Narrabat quidam mihi non ita pridem, incidiſſe in ſuas manus Simplicii epiſtolas aut neſcio quæ alia fragmenta· quæ cum ſint adhuc inviſa nobis, velim ex te ſcire, quid ejus rei ſit. nam libellum eſſe editum ille ajebat. Atque hoc impenſius quæro, quia illuſtrem illum locum à te laudatum in divini operis & vere ὑπερφυῆς pag. 345. non memini legere in ipſius Commentariis in Ariſtotelem, quæ tamen olim non negligenter lectitavimus.

EPISTOLA CCCCLXIII.

EIDEM.

NArrabo tibi heſterni diei εὐτυχίαν. rogatus ab amico, adoleſcente nobili, & literarum amante, literarum aliquid ad te dare: poſteaquam epiſtolam μῆκος ἱκανὸν ἔχουσαν exaraſſem, eique ſtatim tradidiſſem: ecce tibi παραχρῆμα, advenit Gallus quidam juvenis cum tuis XII. Kal. Sext. datis. Lætatus ſum pleraque eorum quæ mihi mandabas jam eſſe expedita: nam & Chryſococci [illegible] & Faſtos Siculos confido te pridem accepiſſe ab ampliſſimo legato Buzenvallo. quanquam velim niſi grave eſt, id ipſum ex literis tuis cognoſcere. ne etiam in hoc faſciculo idem uſu nobis veniat, quod in alio ante quatuor ipſos menſes iſthuc miſſo, qui an pervenerit unquam in tuas aut Vulcanii manus, ſcire adhuc non potui. De Dioſcoride regiæ

giæ bibliothecæ ſcito ſæpius nos cogitaſſe: & quod præcipis aliquoties tentaſſe. quod necdum rem confecerimus, duo ſunt in cauſſa: nam & ſcriptura eſt ἐξίτηλος ac moleſtiſſima: & ex paucis quæ ſunt deſcripta videmur olfeciſſe ſingularem imperitiam ejus qui voces Arabicas appoſuit. Cum primum erit otium, & moroſitati βδελυρογέρου ſenis litaverimus, dabimus operam ut voluntati tuæ fiat ſatis. De Euſebio tuo male narras: ſed bene tecum agitur, cum naturam in omnibus aliis rebus expertus matrem indulgentiſſimam, in iſtiuſmodi ſentis novercam. nobis potius hæc ἀμβολιεργία dolenda: qui cupiditate ejus divini operis (ejuſmodi ſunt omnia tua) incenſi dies omnes hujus moræ pro annis totidem ducimus. De ſchedis Alcoranicis ſuperiore epiſtola ſatis. Te oro ne graveris illi reſpondere, & nos διδασκαλικώτερον docere quæ neſcimus. Sed de Simplicio gratiam facio: neque enim jam dubito, Vindocinum illum, qui de fragmentis a ſe viſis narraverat, vanum fuiſſe & ἀλαζόνα. Locus autem cujus in epiſtola mentionem faciebamus hodie inventus nobis, cum ſecundum commentarium εἰς τὸ περὶ ἱερῶν percurremus. De rebus Genevenſium nuper ad te ſcripſi paucis verbis τὰ πάλαι. Utinam ſtabilis ſit pax, quam Dei beneficio, & Helvetiorum miniſterio ſunt conſecuti. Etſi non eſt profecto Geneva quod olim fuit: mihi tamen incredibili cuidam voluptati fuit, poſt inſignem adeo caſum, veteres amicos ὥσπερ ἐξ ᾅδου πυλῶν reduces videre atque amplecti. Multus ibi cum Beza, cum Pinaldo, cum Goulardo de te ſermo: qui non ſemel ſublatis in cœlum manibus Deo Opt. Max. gratias egimus, quod hoc potiſſimum ſeculo contra veritatem obſtinatiſſimo, te voluerit naſci, bonis in exemplum, aliis εἰς ἔλεγχον. Quod vehementer ſum admiratus non tacebo. Venerandus ſenex, Theodorus Beza, cum per longinquitatem ætatis factus ſit obliviosſus adeo, ut poſt frequentes de novo rege Angliæ ſermones ſubinde me rogaret de Regina, an verum eſſet, quod fama jactaret illam fatis conceſſiſſe: idem tamen in literis viſus nobis is eſſe quem ante annos xx. noveramus. Loquitur Latine, interdum & græce, ut antea: audivimus de hiſtoria veteri diſſerentem e re nata luculentiſſime: ut videretur recens eſſe a lectione Plutarchi & id genus autorum. Jam textus Biblicos, maxime autem Novi Fœderis, in numerato habet. longum ſit omnia perſequi, quæ ſumus in optimo ſene mirati. Vale inluſtriſſime Scaliger, & nos conſtanter ama. Quas ad Buzenvallum ſcripſeras, remitto ecce tibi. Lutet. Par. a. d. III. Kalend. Septemb. CIƆIƆCIII.

EPISTOLA CCCCLXIV.

EIDEM.

DE Augusta Historia quæ dictavit amor in nos tuus, legi pene invitis, certe verecundis, oculis. eo quidem magis, quod subiit animum metuere, ne superioribus meis aliquid ejusmodi exegisse tibi videar: quod ne in animum velis inducere, per ego te omnes Musas oro. Sed habui justam caussam, cur de clarissimi Vulcanii libro essem sollicitus, quem totius reipublicæ literariæ intererat incolumem isthuc pervenisse. Quod ita accidisse lubentissime ex ipsius literis cognovi. nec minus jucundum, quod traditum amplissimo Legato fasciculum recepisti. Equidem præcipuam soleo voluptatem capere, quotiescunque aliquid ex animi tui sententia tibi evenisse intelligo. Gaudeo igitur mirum in modum τῶν Περσικῶν κανόνων, quæ desideraveras tamdiu, potitum esse te tandem aliquando. Utinam detur mihi aliqua alia facultas voluntati tuæ & nobilissimis studiis inserviendi. Tuus is erit labor tantum, ut imperes: ego quicquid jusseris sedulus exequar. Itaque de vocabulis Arabicis τῆς ἰατρικῆς ὕλης ne dubita futurum iri ἔσῃ θεῷ ἴσον quod postulas. Sed moram feras oportet paullo fortasse diuturniorem. idque multas ob caussas, quas facile tibi conjectura assequi. Scito pridem tentatum id ipsum a nobis: verum præ rei difficultate parum hactenus promovisse: cum judicaremus oleum & operam nobis peritura. nam aut fallimur aut valde erat τῆς ἰατρικῆς imperitus, qui illa vocabula appinxit. Verum hoc tu melius, vel potius, solus bene. De schedis Alcoranicis scripsi nuper, & scribam alias, uti spero plura. nunc mitto tibi vocabula quædam mihi oblata, ut illa explicarem. quod cum opis nostræ non sit (multa enim ex illis ignoramus) peto a te doceas me, & opera eadem, cum amicum illum meum, qui & te veneratur & me amat, tum me veterem discipulum tuum hoc insigni afficias beneficio. Sunt penes me Hebraicæ quædam inscriptiones, quas si facis tanti mittam. Vale. Lut. Par. Eid. Sept. CIƆIƆCIII.

EPISTOLA CCCCLV.

EIDEM.

INlustrissime vir, quas ad me XIII. Kal. Oct. dedisti, eas accepi nudiustertius; illas nondum, quibus περὶ μεγάλου καὶ τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἀριθμοῦ

ἀριθμοῦ differuiſſe ais. Opto illi adoleſcenti cui eas tradidiſti fauſta omnia, & celerem in hanc urbem adventum: ne mihi tuæ amicitiæ tam precioſum cimelium diutius ſit exſpectandum. Ipſe an acceperis noviſſimas mearum, cupio vehementer ſcire: eas dico quas ſcripſi ſtatim lecta epiſtola illa tua, qua de Hiſtoria Auguſta ſcribebas. Scripſi tum & ad clariſſimum Vulcanium: miſi etiam tibi ſylvam quandam vocabulorum Arabicorum, de quibus erudiri a te cupiebam. Quare ſi eæ literæ tibi ſunt redditæ, obteſtor benignitatem tuam, ne moleſtiam docendi me velis defugere, nec te pœniteat facilitatis & χρηστότητος, quam hactenus ſum in te expertus. Scito autem, in eo nunc noſtram occupari induſtriam, ut divinum opus tuum de emendatione temporum poſſimus tandem intelligere. Jam in eo conatu menſes aliquod impendimus, & multum ſudavimus. quæris quid profecerim? multum ſane, ſed illud eximium quod accurata tuorum, & parentis tui ſcriptorum lectione, mea & ſimilium mei ſcripta diſco κατ' ἀξίαν æſtimare. Narro tibi quod res eſt: lectione ejus operis ita me perculſum, ut conſtituerim, cum bono Deo, non ante quieſcere, quam ea mihi comparaverim præſidia, quæ ad intelligentiam tuarum demonſtrationum ſunt neceſſaria. nam ubi melius ſucciſiva mea tempora locem? quid poſſum diſcere, cujus utilitas latius pateat? quid jucundius, quid nobilius earum rerum cognitione: atqui non deſunt qui urgeant, ut in aliis potius operam ponam, & neſcio quas nugas veteres meas edi a nobis cupiant: ſed quia tanta fuit ſtudiorum meorum infelicitas, ut quæ puer ſcire debueram, ea nunc prope ſeni ſint diſcenda, enitar ſi potero emendare quod peccatum eſt. Operarum in tuo illo aureo libro παροράματα alicujus momenti obſervavi: de quibus per otium alias ad te ſcribam. Legi etiam Temporarii & Laureti Chronologias. de quibus ſi iſthic eſſem tuum judicium lubentiſſime cognoſcerem. nobis nullæ hic judicandi partes: niſi quod Temporarium καλλωπίζειν & tuis plumis diſſimulanter ſe ornare, fero admodum impatienter. De Laureto quid dicemus qui LXX. anteponit Hebraicæ veritati? hæc feres tu, magne cenſor, neque notam appones? O ſi mihi aliquando contingat quod opto! De ſummatis epiſtola, miratus ſum famam etiam ad te perveniſſe, in quo vere poſſum affirmare, nullam meam eſſe culpam, qui ne tuas quidem, quas longe pluris facio, cuiquam ſolitus ſum oſtendere. ſed quas tibi gratias, δαιμόνιε ἀνδρῶν, præ tam ſalutari conſilio referam? nam quæ ſcribis ea nobis quoque ſuboleverant. quis autem ille quem deſignas? an conjectura ſum aſſecutus? qui de illo docto viro accipio, quem non ignoras Chryſoſtomi editionem meditari. quiſquis ille

 ſit,

ſit, χαίρειν. nc dici quidem poteſt quam opportuna fuerit tua admonitio. Merito igitur pridem ego te parentis loco veneror. Venio ad Arabica ſtudia, quæ mihi jam tecum futura, ſi cœpris faverit Numen, communia. verum ita, ut cum annos multos ei curæ impendero, vix tandem ſim dignus futurus te magiſtro. nunc quidem ἐν τοῖς στοιχείοις ἔτι ἐσμέν. nam errorem tuum multum riſi nuper, cum tu me πλέον ἀρχαΐζειν argumento ſcripturæ divinabas. non enim memineras eam eſſe manum juvenis omnium quos vidi optimi & integerrimi Hadriani Fleſingenſis. qui tanta diligentia in Arabico Avicenna & paucis aliis libris eſt verſatus, ut profectum illius mirari ſatis nequeam. Is adoleſcens probiſſimus & omni laude cumulatiſſimus, tanta modeſtia eſt præditus, ut nullo hortatu, nullis precibus meis impelli potuerit, ut ad te ſcriberet. neque enim aliter te veneratur quam ut δαίμονα quendam inter mortales verſantē. Cum hoc egi, ut ad bibliothecam iret, & vocabula Dioſcoridi adſcripta deſcriberet. quod & confectum jam eſſet, niſi repentinus quidam caſus ante triduum pene illum nobis, quod Deus avertat, eripuiſſet. Fueramus una totum diem: ſub veſperam cum domum repetiiſſet, invenit in vicina domo quoſdam peſtilentia fuiſſe extinctos: duos in hoſpitio ſuo ægrotare. hoc ego nunc ipſum didici eo narrante. Venit enim ad me ut ceſſationem ſuam excuſaret. quanquam omnia ab eo deſcripta, ſed in liturariis, ut alius vix queat legere. Liber Regius neque perfectus eſt, neque recte colligatus. chartæ enim, ſive membranarum τὰ τετράδια præpoſtero ordine collocata. quo nomine difficilior eſt collatio. Subjeci paucula, ex quibus facile erit tibi de cæteris facere conjecturam. Vale, inluſtriſſime Scaliger, & me quod facis ama. Ampliſſimum Legatum Buzenvallium, clariſſimum Vulcanium, & τὸν θαυμάσιον Heinſium, ſalvere jubeo, & plurimum valere. Lut. Par. XIII. Kalend. Novembr. anno τῷ πρώτῳ Dionyſiano. CIↃIↃCIII.

שאטרך	Lepidium.	ארן אלפאר	Auricula maris.
אלכניכג	Ranunculus.	שגרה אלניל	Iſatis.
שקאיק	Anemone.	אצל אלסוס	Glycorriza.
נרע אבר אלשקאיק	Argemone.	סוס	γλυκύῤῥιζα.
ארן אלפאר כיהי	Anagallis.	שגרה אלזופא	Hyſſopus.
לבלאב אלשגרה וברי		באראורד	Spina alba.
אבל אלממאבין	Hedera.	קיסום	Abrotanum.
ערוק אלצבאעין	Chelidonium	אכינוס	Acinus.
רומי	Othonna.	סראב	Ruta.
Ita paſſim: opinor, cum in Oriente		אלקרמז	Coccus baphicus.
voces Græcæ aut Latinæ uſurpa-		סתרות	Silphium.
bantur.		שתין שונין	Melanthium.

Cætera

Cætera quæ non explebunt ſcio tuam ſitim, proximis literis manu Hadriani mei. Audio parari iſthic Lexici Arabici Raphelengiani editionem: quod an ita ſit, & omnino an aliquid in eo genere literarum iſthinc ſperandum ſit, oro te ſignifica. Sed ante omnia de Euſebio tuo, quæ res, quæ ſpes ſit reliqua. nam quamdiu κεχηνότες exſpectabimus? Editor Aquitanus antagoniſta tuus (ἠγνόηται γὰρ οὗτος) aliquot millia Mss Euſebiorum congerit, & eorum diurna nocturna collatione ſuis perſuaſit unum ſe ſapere. non rides?

EPISTOLA CCCCLXVI.

EIDEM.

HAbebam quæ ad te ſcriberem multa, Sed admonet me ſilentium tuum, ut occupationibus tuis parcius obſtrepam. Tertius hic menſis eſt, ex quo binas a te ſolum accepi, etſi plures a te ſcio ſcriptas. nam illas περιποθήτους περὶ τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἀριθμοῦ ſcito necdum mihi fuiſſe redditas: quas tamen non periiſſe paratus ſum etiam in hac fortunæ mediocritate ἰσοσταθμεῖ χρυσῷ redimere. Meæ ſi parem fortunam ſunt expertæ, aliquot horarum jacturam lucrifeciſti. erant enim pleræque omnes ζητητικαί, & Platonis verbo μαιευτικαί. Illud doleo, ſi ita ſit, ſimul chartas Dioſcoridis periiſſe, quarum habendi deſiderium in te fuiſſe magnum, non unæ tuarum indicium fecerunt. Exſpecto igitur quid ſis ad omnes meas reſcripturus. Scripſi nuper & ad doctiſſimum Heinſium, ſimul ac in manus meas ejus Theocritus incidiſſet. Exaravi iſta raptim ἐν περιφορᾷ ἀσχολίας ἀδόνων. Deus te ſervet, magne vir, & nobis amorem tuum. Lut. Par. VI. Kalend. Decemb. CIↃIↃCIII.

EPISTOLA CCCCLXVII.

EIDEM.

QVas ad me VIII. Kalend. Novemb. dediſti, hodie accepi. illas nondū quibus ſcripſiſſe ais περὶ κομιδῆς. Utinam veniat tandem qui illarum eſt bajulus! exſpectatus juxta & gratus veniet, cum propter commendationem tuam, tum propter tuas illas literas, quarum exſpectatio longior non parum nobis moleſta. Interea ago tibi gratias quantas poſſum maximas pro hoc beneficio. λέγω dico τῆς προθυμίας ἀπορίας. Vides vero quam bene tecum agatur, quod abſum a te longius: nam ſi iſthic eſſem, dubitationibus meis tibi negotium aſſidue faceſſerem. Lexicon Nebriſſenſis Hiſpanolatinū neq; habemus neq; unquam hactenus nanciſci vel utendum potuimus. Collegimus

non

non pauca id genus μιξοκαστελλανοαραβικὰ vocabula e libris aliquot Hispanorum, quos ea solum fine legimus: maxime autem ex Historia de Arabico versa a Michaele Luna. Sed difficile est quæ Hispanice sunt scripta, etiam si pure sint Arabica, cognoscere & in ordinem cogere. Hoc potes tu præstare: nos ne conari quidem. itaque aliud curamus. Scripsi ad te nuper de morbo qui multos menses studia nostra retardavit. nunc cum beneficio Dei meliusculе habeamus, constitui impellente maximo Thuano veteres chartas evolvere, & aliquid subinde publicare. Possum melius collocare bonas horas, quas invitum me ponere in talibus scit, qui nihil non scit. Sed infelicitatis meæ pars magna est, quod ad aliorum potius quam meam voluntatem studia mea cogor disponere. Eo factum ut Persium nunc ederemus, qui in aliis libentius operam poneremus. Legi his diebus quæ in eum poetam ante biennium bipedum arrogantissimus ludimagister Parisinæ cujusdam scholæ effutivit. Equidem sciebam cum librum in manus sumerem, nihil exquisiti ab illo morione esse exspectandum: sed tantam hominis esse imperitiam, & tam stupendam asinitatem (non enim possum aliter vocare) putavi nunquam. Miseram diligentiam κενοδόξου σοφιστοῦ! Atqui scito ante mensem dedecus illud hominis in publicum fuisse productum, & in eam cathedram impositum, ex qua olim Turnebi, Merceri & alii summi viri oracula edere soliti. Beatum te qui hæc non vides: quanquam jocus & risus hæc sunt præ aliis, quæ singulis diebus in oculos nostros incurrunt. nam de Loiolitis puto accepisse te ab aliis rem omnem. Itene, vir divine, quo tandem ista evadent? audistine aliquid unquam πεπονθότερον? incredibile enim dictu est, quam sit in eorum potestate is, ὑπὲρ κεφαλῆς ἐν μέσῳ. Fateor tibi vix parem esse me ταῖς ἀναγκαζούσαις αἰτίαις, quas ex impendentium malorum cogitatione præcipio. Quoties charissimam uxorem, quoties suavissima pignora, quoties denique libros meos inspicio, subit animo diei illius infausti species, quo furor Dei hostium ante annos XXXI. in bonos crudelissime est grassatus. Et avertent quidem superi, spero, tantam a nomine Gallico infamiam. cæterum, ut sunt ingenia hodierna, maxime autem τῶν δημαγωγῶν τῶν ἀνεξιθρήσκων τῶν πεπλανημένων, οὐδὲν ἀπίθανον. Verum hæc τὸ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἐπὶ πᾶσι Θεῷ μελήσει. Quod ad διατεινόμενον ἀποδημίαν, omnem pone metum. consilio enim utemur tuo, neque committemus ut illi κακομουσίᾳ δεινοτέρᾳ nos objiciamus ἑλὼν καὶ κύριον. Excerpta Chronologica nuper recepi. & sum miratus cur tam cito remitteres. Si ita placet tibi dabo operam, ut brevi ad te referantur. Utinam prodeat aliquando tandem Eusebius tuus! Utinam tuos illos Isagogicos canones, priusquam

supre-

ſupremum obeam diem, inſpicere, & admirabilem doctrinam tuam percipere poſſim! Nos quidem animati egregie ſumus, & παιδιὰς τῆς σῆς ἱερᾶς βιβλιοθήκης θαυμασίως: ſed infelices conatus noſtros cum adverſa valetudo, tum iſtæ δημόσιοι anxietates penitus frangunt. Vnicum in malis ſolatium habemus non leve, quod de tuis ſcriptis & meritis in rem literariam divinis longe aliter quam vulgus hominum & judicamus & pronuntiamus. Chronicis excerptis utere, abutere, ut voles. Vale & me ama ὡς σπαρμιώτη. Deus Opt. Max. te ſervet omnibus modis ἀπήμαντον. Lut. Par. CIƆIƆCIII. Oro te liceat mihi ceſſationem meam hic excuſare apud Heinſium, cujus libellos nuper accepi & maxima cum voluptate legi. reſcribam cis tres quatuorve dies, & gratias agam. Soleo de eo dicere, puſillus Scaliger hic eſt: olim ſi vivat, (& ut vivat oro) iturus per veſtigia tua, præſtiturus quæ aliis tentare nefas. Reſcribam etiam ad Dominicum Baudium, qui orationem ſuam puriſſimæ Latinitatis miſit. Et hi & nobilis adoleſcens Henricus du Pin, cum ad te accedent, ex iſtis, niſi moleſtum tibi, cognoſcent meas fuiſſe redditas. Noviſſimæ quas ad te ſcripſi, ad Buzenvallium miſſæ ſunt, cui etiam ſcripſimus. is faſciculus habuit Lindenbrogii literas adjunctas. Iterum vale tuque, & ὁ κράτιστος Buzenvallius cum cæteris quos nominavi.

EPISTOLA CCCCLXVIII.

EIDEM.

CVm nuper poſt longam plurimorum menſium exſpectationem literas a te, inluſtriſſime virorum, accepiſſem, reſcripſi paullo poſt, & Arſenio meas tradidi, qui ſe curaturum promiſit. Nunc iſta raptim exarabam, cum iſthuc Mauricius noſter proficiſceretur, ex quo de rebus noſtris plura, ſi lubet, intelligere poteris. Omnino ἐν δίῃ μελέτῃς, non ex levitate, ſed propter multas graveſque cauſas. Quod ſi me vetus illud viri Sancti in monte, *Deus providebit*, non ſolaretur, tantæ ſollicitudini par non eſſem. Scripſi nuper de obitu Gonſelini: quæ poſtea acciderunt ſi referre incipiam, nimis te morer. certum eſt τοὺς Λοιωλίτας omnem lapidem moviſſe, ut ejus miniſterii, cujus codicillos ante triennium domum a Rege miſſos acceperam, alius fieret ſucceſſor. Quid objiciatur non ignoras, neque nihil profecerunt, neque effecerunt tamen quod moliebantur. adhuc ſub judice lis eſt. Ego ſecurus in Muſeo exſpecto quid juſſurus ſit cujus eſt imperium: nam ut ea de re verba cuiquam faciam, nemo a me impetraverit. αὐτὸς τοῦ καὶ πυλαιάδων καὶ παλαμάδων οἱ ἐμπεπειραμένοι ὄ, τι.

Aaaa ego

ego digitum non porrigam ea causa. Cæterum quo hæc ſpectent, & quid rerum paretur, imprudentiſſimus ſim, ſi non videam. Sed omnem mimum tempus aperiet, & quidem ut arbitror, brevi diſcemus multa. Ego de veſtris rebus, & tuo ſtatu non minus ſum ſollicitus quam de fortunis meis. Deum veneror, ſaluti Eccleſiæ ſuæ velit proſpicere: teque ut nobis quam diutiſſime ſervet, virorum maxime, & mihi amorem tuum. Vale. Lut. Par. a. d. XIX. Kal. Jan. CIƆIƆCIV. Scripſi nuper ad clariſſimum Heinſium, & de pridem tradito exemplari Dionis Beiſio feci certiorem. Opto illi omnia læta & magna.

EPISTOLA CCCCLXIX.

EIDEM.

DE autore operis novi περὶ τῆς χαλυβοδ[illegible], non meum, ſed aliorum judicia tibi indicavi, miſſis ipſorum literis, qui rem ad te referebant. Atque illi ſæpe me conveniunt, ut ſuas acceperis nec ne ex me cognoſcant. Ego etiam valde ſollicitus ſum de hoc diuturniore tuo ſilentio. Sed bene erit, modo valere te intellexero: quod ut ita ſit pari affectu a ſuperis peto, ac vota pro ſalute uxoris iiſdem facio. Porro mitto nunc tibi illum ipſum de quo dixi librum, ab autore tibi dono datum. Is mecum diligenter egit, ut rogarem te atque obteſtarer, iis literis velles reſpondere, quas ad munus ſuum adjunxit. Omnino vir optimus eſt, & pietatis raræ: nàm & κῆρυξ τοῦ θείου λόγου ἐστί. multa ille per tuum divinum parentem profeciſſe profitetur; te quoque reverentia qua debet proſequitur. Spopondi illi librum ſuum ab humanitate tua benevole iri acceptum. Quod ut temere affirmaſſe ne videar, per eam benevolētiam, qua me complecteris immerentem, etiam & etiam te vehementer oro. Vale illuſtriſſime Scaliger. Lutet. Par. X. Kal. Jan. CIƆIƆCIV.

EPISTOLA CCCCLXX.

EIDEM.

QVia perſuaſiſſimum mihi eſt, pertinere ad partem aliquam tuarum curarum, illuſtriſſime Scaliger, reculas noſtras; facere non poſſum quin fortunam meam hujuſce diei tibi narrem. Gaudebis, ſcio, meo gaudio, & Deo Opt. Max. gratias mecum ages. Angebar non mediocriter atque adeo acrius quam literis meis ſignificarem ob rari-

raritatem tuarum ; quas multis jam mensibus unicas acceperam. Scis quam sit amor, utique vehemens, solliciti timoris plenus. itaque ἀνιώμενος vivebam : soleo enim, si quando molestioribus curis animum confectum velim reficere, tuarum lectione me oblectare. Jam vero ex postremis mearum, si modo eas accepisti, non clam te est, quo loco fortunæ nostræ heic essent. pene enim conflagravimus eo incendio invidiæ, quam nobis excitarunt boni viri illi quos nosti. Atqui tempore ac prope momento eodem & literas a te juvenis quidam mihi attulit, & Perrotus Regis Secretarius cum regiis codicillis ad me venit; quibus non solum in tuto fortunæ nostræ collocantur, sed etiam aliquanto meliore quam hactenus fuerint loco. Scripsi nuper tibi de Gosselini tristi obitu. id muneris quum ante triennium mihi esset a Rege ultro demandatum, nos tamen, ne venerando seni dolori essemus, ne verbum quidem ullum unquam super eo cum ipso commutavimus. Accidit vero sane quam perincōmode, ut tunc ille fatis concederet, quando flamma illa cum maxime ardebat, qua propemodum ustulati sumus. fremere igitur boni patres, & clamare indignum fore facinus, si tantus thesaurus obstinatissimo hæreticorum (sic enim vocitant) permitteretur. Est quidem princeps noster fidei tenacissimus etiam erga humillimos: concussus tamen est illiûs animus istorum vocibus. Ac quoniam periculosi res exempli fore videbatur, si religionis caussa delata semel provincia abrogaretur: exstitere homines ingeniosissimi, qui inventiuncula nova malo mederentur. fuere enim autores, ut ad cernendam hanc hereditatem Hugo Grotius usque inde ex Haga Hollandorum vocaretur. ut intelligerent omnes non religionis quam profiteor, sed mei privato odio hoc fieri. Cum hæc agerentur, plures amicorum ad me venerunt, qui monerent, irem in aulam, & cum optimo principe agerem. quod cum impetrare a me non possent, illud facile obtinuerunt, ut literis de Gosselini morte amplissimum Villaregium facerem certiorem. Præterierunt septimanæ aliquot: cum interea alii gratia, alii pecunia rem tentarent. post illa venit rex in urbem : quem statim pro more & officio adii, quo loco Bibliotheca esset aperui : de me ne verbum quidem feci. Sensi voluntatem illius erga me non leviter immutatam : neque enim familiari illo vultu nos excepit quo prius solebat, quæ singularis ipsius est comitas & benignitas. Postridie adiit ad illum magnus Thuanus: qui animum ejus cum vidisset nutantem, nullo negotio firmavit. Non diu deliberatum est post illa : nam altero die venit ad me idem Perrotus, qui nuntiaret, placere regi ut pristinum beneficium ratum maneret; ut ejus rei testes codicilli, prout moris est, quam honestissima forma perscriberentur;

 atque

atque adeo jussisse ipsum ut Thuanus & Villaregius ei negotio finem imponerent. Erant meæ jam partes, ut ambitiosis precibus a summis illis viris obtinerem, quod Rex sponte sua dederat. Sic enim in hac aula vivitur. ubi nulla unquam mihi fuit molestia, si quid vellem a Rege mihi concedi; plurimæ, si procerum aliquem vellem conventum. Hac omni sollicitudine ὁ θαυμάσιος Thuanus sic me liberavit, ut rem prius confectam intellexerim, quam in animum inducerem cuiquam eo nomine supplicare. Hodie igitur cum tuas XII. Kalend. Novembr. datas legerem, & de te fabularer cum illo adolescente qui eas reddiderat, allatum diploma est, quo præter verborum honorem CCCC. librarum stipendium priori pensioni adjicitur. id vero mihi eo gratius accidit, quia Villaregius nullo meo rogatu, imo vero inscio me, hanc συντάξεως προσθήκην mihi procuravit. Nunc si per Dei benignitatem liceat, constitui bibliothecam illam propius inspicere. Adhuc enim hospes in illa sum ac peregrinus; hoc solum vereor, ne quo paratior a libris ero, eo tempore atque otio magis deficiar. Ejusmodi sunt αἱ τῶν ἀνθρώπων εὐημερίαι: quibus semper plus aloes quam mellis solet esse admixtum. quo enim mihi illa librorum optimorum copia, si uti non datur? conabimur tamen neque nobis deerimus. Habes, illustrissime vir, præsentem meum statum. qui nisi præsidio fulciatur divino, mutari in dies, in horas potest. quicquid acciderit, feremus æquo, ut par est, animo, & te de omnibus certiorem faciemus. De profectione isthuc, consilio tuo utar: etsi longum mihi est Majum exspectare, ut te præsens venerer. Eusebium Burdigalensem sunt qui affirment sibi visum: ego non vidi, ne amplissimus quidem Thuanus, qui tamen studiose quæsivimus. Utinam tuum brevi legere contingat nobis: possumus alterius illius desiderium patientissime ferre. Dionem an acceperis tandem nescio. ea scriptio ut repentina fuit, ita etiam brevis: nunc commentarium edimus in Persium, iis scriptum qui vix primas literas norunt. Itaque ἀπειρολο-γίας meæ serio me pudet. Addemus libellum de Satyrica Græcorum poesi & Satira Romanorum, quæ opella si tibi non displicet, satis justam μεγαλαυχίας ὑπόθεσιν, nos putabimus esse consecutos. Vale τὸ ἐμὸν αὔχημα, & diu vive quam felicissimus. Lutet. Par. IV. Kalend. Jan. CIƆIƆCIV.

EPISTOLA CCCCLXXI.

EIDEM.

VIr illustrissime, enecaverat me superior epistola tua, qua omnem spē fere videbaris amisisse de editione Eusebii tui quem ubi prelo jam esse subjectum ex novissimis tuis intellexi, incredibile dictu quo gaudio exultaverim. Oro cœleste numen, det tibi quam orsus es telam detexere feliciter, & debita summis tuis in rem literariam meritis laude frui in terris quam diutissime, αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεν ἄλλων. De excerptis Siculorum Fastorum miror adeo sollicite ne semel a te scribi. Adeon' ignotum esse me tibi, ut hoc nomine veniam tibi orandus? Tune fieri posse existimasti, ut quod te velle rescierim, id ego nollem? Utinam δέκα mihi sint γλῶτται, δέκα δὲ στόματα, ut qua te veneratione colam, qua pietate amem, possem tibi significare. De antagonistæ tui cessatione non magis tu sollicitus es quam ipse sum. Omnino cumulus aliquis gloriæ tuæ accedet, si præcedat ejus editio. Sed bono animo esto. nuntio tibi fervere opus Burdigalæ, nisi decepit me nuper nescio quis, a quo mihi communicati sunt loci aliquot in Eusebio conclamati: quorum restitutionem ostiatim tota urbe petit per suos novus ille editor. Quid multa? cum nullus esset Æsculapius repertus, ventum ad me. erant quædam de quibus non censui eundum in consilium. pag. 3. edit. Bas. *Latona Iovis conjux tunc palitia fugit.* respondi statim legendum esse: *conjux usurpatitia*, hoc est, παλλακή. de cæteris responsum a me, adiret ad alios quibus otii plus quam nobis. Sed quoniam tam bella occasio est oblata, volo ea uti, ut penitius omne hoc negotium cognoscam, & tibi certo referam quo loco res sit. Confide fore mihi hanc rem curæ, nec defuturas rationes omnia explorandi & certo cognoscendi. Vale, & me ama. Lut. Par. VIII. Eid. Jan. CIↃIↃCIV.

EPISTOLA CCCCLXXII.

EIDEM.

ACcepi tandem, vir illustrissime, quam putavi diu periisse epistolam tuam, qua petitioni meæ super Chrysostomi loco fecisti satis. Incredibili a te affectum me esse beneficio sentio, qui docendi mei laborem non sis gravatus: discipulum certe habes ingenuum, & cupidum sic, ut nemo queat magis. Omnino autem verum est tuum de

optimo illo patre judicium. nos ſane multa in ejus ſcriptis adnotavimus, quæ τὴν ἀνεμπειρίαν αὐτοῦ τῆς φιλοσοφίας τε καὶ τῆς φιλολογίας manifeſto arguant. ut de hiſtoria nihil dicam, in qua pene puer aliquando poſſit videri. Sed nos in viro ſanctiſſimo hos nævos facile ferimus, qui ſciamus omne illius ſtudium ſin eo poſitum fuiſſe, ut ſine ulla jactantia, καὶ ἄνευ πάσης περιεργίας τὸν σταυρωθέντα τὸν κύριον αὐτοῦ prædicaret. Longe diverſis moribus coaxatores iſti ſunt, quorum tribunitiæ conciones plenæ oſtentationis quotidie audiuntur. Etiam de Galatino judicium tuum accepi lubens; nam profecto non ferendi ſunt, nec qui Rabbinis minus tribuunt quam par ſit, neque item illi qui minimas maximas ceremonias, quæ hodie obtinent, antiquiſſimis Judæis, & ſi fidem illis habemus, etiam ante τὴν τοῦ Λόγου ἐνσάρκωσιν notas & multo ante deſcriptas, nedum cognitas fuiſſe volunt. Ex tuis literis primum didici Galatinum ex Raimundo Sebone multa eſſe mutuatum. Utinam extarent Sebonis opera! quædam illius eſſe edita accepi; quæ ex tua commendatione quæram, & legam diligenter. Equidem non dubito multa in ſacris literis ex Judæorum ſcriptis poſſe atque adeo debere illuſtrari. Sed quotuſquiſque noſtrum eſt, qui de eo vel cogitet: vel qui eum uſum τῆς ῥαββινικῆς διαλέκτου habeat, ut par ſit tanto incepto? Olim in eo ſtudio aliquid operæ atque olei conſumpſimus, uſi magiſtro Petro Cevallerio Genevenſi, quo nihil probius, nihil ἀπλούστερον. Verum amiſſo morte immatura amiciſſimo præceptore, non multum poſt illa profecimus. Tu vero, illuſtriſſime domine, quem etiam in eo genere literarum excellere ſcripta teſtantur, & maxime illa appendix divina: noli per Deum immortalem committere, ut in excolendo agro Dominico lentitudine uſus poſſis videri. Fuit mihi aliquando familiaritas cum Santandreano Abbate, probe tibi noto. Is mihi ſolitus cum ſtupore magno referre de peritia tua id genus literarum. Et erat ille ſi quid in his video, judex ἀδέκαστος: homo ut natalibus ſic etiam animo Judæus merus. quare etiam amore τοῦ ἰουδαϊσμοῦ Venetias aliquanto poſt ſe contulit. Ex illo nonnulla didici de aliquot ritibus, qui in Novo Teſtamento perſtringuntur. Sed noſti ineptiſſimas ineptias τῶν ἰουδαϊζόντων, quibus nihil perſæpe ſtultius aut magis ridiculum poſſe fingi videtur. Equidem vel paucos dies tibi μαθητεύειν malim, quam omnium quotquot nunc vivunt magiſtrorum ſcientiam eſſe conſecutum. Quamobrem te oro atque obteſtor, ſtudioſis ſacrarum literarum tuas in hoc genere vigilias ne velis invidere. Vidi quæ ſuper decimis ſunt a te ſcripta, & item alia quædam πονήματα, quibus mirandum in modum cupiditas mea incenditur. Euſebium tuum omnes arrectis auribus exſpectamus, qui rerum veteris Eccleſiæ cognoſcen-

ſcendarum ſtudio ducimur. Epiſcopus Vaſatenſis ſcripſit nuper brevi ſe editionem ſuam miſſurum : quam ego ſtatim ad te. Ejus literarum pars magna fuit de te, quem popularem ſuum appellat. ſic autem magnifice de tua in literis ſingulari præſtantia loquitur, ut ne ipſe quidem, cujus interiorem animum confido eſſe tibi notum, poſſem magnificentius. Atque hoc volui neſcius ne eſſes. Quæſivi de illo medico, quem nuper ſcribebas ex ſermonibus ampliſſimi Buzenvallii de lexico Hiſpanico ſpem facere : adhuc tamen quis ille eſſet reſcire non potui. Velim, niſi grave eſt, nomen ſignifices. quod ſi ſemel notum habuero, quid ſit inde ſperandum faciam te ut ſcias. De editione Faſtorum Siculorum nihil adhuc cognoveram. doleo te inanem ſuſtinuiſſe laborem : cum poſſes noſtra ſervare, & tibi parcere. Heinſii Heſiodum valde cupio videre. non dubito ejuſmodi opus eſſe, quod exſpectationi noſtræ facile reſpondeat : qui ab ejus ingenio nihil exſpectamus niſi exquiſitum, & magnum, [illegible]. Sed nimis te obtundo. Vale unicum literarium lumen, ac decus. Lutet. Par. a. d. VI. Kal. April. CIƆIƆCIV. Johannes de Laet, quem mihi tanto ſtudio commendaſti, referet tibi cum iſthuc redierit, qua comitate me ipſi obtulerim utendum fruendum. Etenim iis moribus, ea pietate adoleſcentem eſſe video, ut merito ſuo amorem noſtrum mereatur. nunc cum acceſſit toties repetita tam accurata commendatio ejus, cujus in poteſtate omnes animi mei ſunt motus : propemodum eo compellor, ut optem aliquid heic exhiberi ipſi negotii, quo poſſit opera noſtra uti. Nam ut nunc eſt, vereor ne prius hinc abeat quam fructum ullum tuæ commendationis percipiat. non quod ipſe officio meo, ſed quia utrique occaſio defuerit. quod ne mihi ſit fraudi, te obteſtor. Quia autem Eremitæ in hujus commendatione meminiſti, ſcito neminem hodie vivere Miſſarum inexplebiliorem aut ſitientiorem. quare illa παλινῳδία ſimulata fuit, mendax & [illegible]. in dies ejus herus exſpectatur : quo præſente veram vocem audiet a me iſte Proteus. Morellus Dionem edidit elegantiſſime, ſcriptorem ut ſcis elegantiſſimum. de Chryſoſtomo Dione loquor. Abſoluta editione ventum ad me, ſi quid forte in eo ſcriptore obſervaſſem. promiſi pauculas notas, quas dum deſcribo, crevit earum numerus ad XV. aut plura etiam folia. Volo ad te Dionem mittere : ſed velim indices mihi, ſi quem noſti, cui tuto poſſit dari. Ego interea omnia explorabo. Vale.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCLXXIII.

EIDEM.

EX iis literis quas mihi a te medicus Supervilla reddidit, vir illustrissime, & ex sermonibus illius de tua prospera valetudine cognovi. nulla omnino res mihi potest nuntiari, quam lubentius audiam. Proximum vero illud quod Eusebii tui editionem diligenter isthic curari intellexi. Non possum verbis exequi, qua flagrem cupiditate illius libri, aut verius thesauri. Opto tibi, illustrissime Scaliger, tot annos, quot opus futurum est ut infinitam illam eruditionem quæ in te est expromas. Ita habebimus post Eusebium, Josephum, post illum item alios, quos illustrare potes tu solus, alius mortalium nemo. De opere τοῦ πολυμαθοῦς nuper ad te scripsi, & de singulari honore ac reverentia quam ipse tibi præstat. quin etiam de fato suo conqueritur, quod in mentem unquam sibi venerit ut hanc subiret provinciam: nunquam facturus ut sancte affirmat, si de tuo consilio ante rescisset aliquid. Equidem ut ne dissimulem, misericordia me quædam illius incessit: nam ex paucis quæ vidi foliis genus scriptionis totum cognovi. Ausim affirmare omni asseveratione, cum in eundem autorem scribaris, nihil tamen dicturos eodem modo. quod si augurium me non fallit meum, æque vitabitis uterque, ille ne dicat aliquid non protritum; tu ne aliquid cujus ante notitiam vel doctissimi habuerint. Non istud minabatur tuus ille Gurges, cujus ὑπέρογκοι λόγοι tibi non sunt ignoti. Sollicitudinem tuam de valetudine uxoris ademerant tibi superiores meæ literæ, si illas, ut spero, accepisti. per mihi gratum quod etiam ea res ad tuam curam pertinet. amorem enim tuum ex eo μᾶλλον ἔτι καὶ μᾶλλον, agnosco. Illa autem adeo ἐπιπόνως ὥσπερ ab octava hujus anni die, ut ne nunc quidem priori valetudini sit restituta; πλὴν γε καὶ νῦν. ac valde vereor ne diuturna sit futura hæc illius ἀσθένεια. Morbus fuit vehementissimus. semel etiam per initia spes omnis præcisa a medicis, viris suæ artis peritissimis. Sed ipsam forti quoque animo λιποψυχοῦσαν huic vitæ, vitæ restituit qui poterat solus, ὁ ἐκ τῶν ἀπόρων πόρον εὑρίσκων Θεός. Utinam tanti beneficii præstemus nos memores, ego inquam & liberi mei. Vale, & me quod facis ama. Lutet. Par. Non. Apr. CIↃIↃCIV. Amicus meus vir eruditus cum de magnis directione sermo incidisset, optavit scire te quid sperari posset de nupero inventore. & misit ad me chartam, quæ hic est adjuncta. Accepi nuper a præstantissimo Baudio, & aliis amicis literas. Ab Heinsio nullas accepi. cui tamen amantissimam velim a me, nisi grave est,

est, salutem nunties. ego illum in oculis fero & summopere admiror. Dio Chrysostomus, de quo nuper scripsi nondum editus est, autoris quidem pridem editio absoluta. Sed nostræ notulæ adhuc eum morantur.

EPISTOLA CCCCLXXIV.

EIDEM.

VIr illustrissime, etsi vereri subit, ne te frequentia mearum obtundam: ternas enim paucissimis diebus tibi literas scripsi: non potui tamen differre, quin statim acceptam ab amico epistolam tibi deferendam tabellario traderem, & simul paucula hæc exararem. Qui epistolam scripsit, vir est tibi de facie notus. fuit enim isthic cum comite Saltensi, ante alterum opinor annum. Si propius hominem nosses, haud dubie non minus amares, quam te suspicit ac veneratur. Nullum est literarum genus quod non attigerit. etiam Arabicas, & heic, & cum Romæ esset. ille imputat mihi libellum Proverbiorum Arabicorum. Sed præcipuum illius studium fuit περὶ τὰ μαθήματα: in quo multa ipsum scripsisse testes nos sumus oculati. Archimedem etiam latinum fecit in Gallicum, ut nobilicati nostræ gratificaretur. Hic igitur cum apud me vidisset, epistolam tuam περὶ χαλυβοδαίξεως, ea occasione utendum putavit, ut te appellaret. Spero fore tibi rem non ingratam. Ego affirmo tibi, & modestissimum virum esse, & tua benevolentia, si quid judicio, dignissimum. Vale, illustrissime vir, & nos ama. De nostris rebus, deque uxoris valetudine, parum adhuc confirmata, superioribus meis satis. eas dedi juveni cuidam, qui perferendas credo curabit; etsi vereor ne paullo serius. Erat adjunctus fasciculus, quem tradiderant Labbai fratres. πάλιν ἂν καὶ πάλιν ἐρρῶσθαι σε λέγω, καὶ τὸν μακρὸν Σκαλανὸν Heinsium τὸν θαυμασιώτατον. Lut. Par. v. Eid. April. CIↃIↃCIV. Non possum quin rem jucundam tibi narrem. Is quem nuper in Histor. Aug. perstrinximus, Horatium edidit, ubi multa in nos, etsi moderatius audio: nam rex ipse id sibi displicere significavit. Ille inquam heri suas in Catullum notas dono misit cum iis elogiis, quæ vel ab amicissimo viro profecta odiosa fuissent. Adjecit mandata ei qui detulit, velle mihi amicum esse. pœnitere quod temere lacessisset: orare pateret mihi satisfieri: posthac alium fore. Respondi, si mores mutaret, & bene meritos de literis ut par est coleret: me virum putaturum, & amaturum. νῦν Catullum mittam, nactus cui dem.

EPISTOLA CCCCLXXV.

EIDEM.

ILlustrissime virorum, non unis, aut alteris literis, sed quatuor, credo, vel etiam quinque epistolis te interpellavi superioribus diebus. ut jure nunc parcere verbis debeam, & tuarum occupationum rationem habere. Non potui tamen cum ad Heinsium tuum literas darem, non & ad te aliquid, τῆς αὐτῆς ἰδὲ φωνῆς exarare. Exspecto Eusebium Burdigalensem, cujus nuper facta spes fuerat; qui si in manus meas venerit, enitar ut statim ad te perferatur. Mittam etiam Dionis exemplar, nuperæ editionis quam Federicus Morellus curavit. nos quoque in aliquam laboris illius partem vocati sumus, & paucissimos dies impendimus Diatribæ componendæ, qua totum autorem εἰς πόδας ἐκ κεφαλῆς percurrimus. Opus est tenuissimæ indicaturæ vel potius nullius. Sed meretur elegantia editionis, ut tuo conspectu non censeatur indigna. Nostra dudum sunt edita: eodem enim tempore & scribebantur a nobis, & ab operis typographicis ἐσπεῦδον. ea fuit vel ἀνοησία, vel temeritas mea. quamvis mœrore tunc cum maxime occupatum animum haberemus, ἐπικινδύνως νοσούσης τῆς ξυζύγου: cujus valetudo etiam nunc valde nos habet sollicitos. Cum absolutæ fuerint Morelli notæ, quæram cui tuto possim tradere, quæ isthuc mittere constitui exemplaria. Mox ad Persium, ἤγε φιλολογίᾳ εἴτι τοῦ Θεοῦ, redituri sumus. Sed aveo prius videre Stoica Lipsii, quibus lucem ait fecisse cum aliis scriptoribus, tum etiam Persio: sic enim ad me scribit. Interea Λεξιθηρίᾳ nos oblectamus, si oblectatio est inter spinas versari & sentes. Sed reficimur cognitione plurimarum rerum, quas aliunde non erat repeticare. Itaque animum obduramus. Verum quid ago? λακωνίζειν institueram & ecce altera jam procedit pagina. Vale, illustrissime Scaliger. Lutet. Par. IV. Kal. Maj. CIↃIↃCIV. Amplissimo & nobilissimo Legato Buzenvalio salutem, nisi grave est, velim nuntiari.

EPISTOLA CCCCLXXVI.

EIDEM.

NOn diu est, cum ad te literas dedi: quod sæpius feci superioribus diebus, cum nulla in re acquiescam lubentius ex hac ingenti ærumna, quam crudelissimus uxoris morbus mihi affert, quam in tuo colloquio. Ita enim mihi videor te præsens alioqui cum ad te

ſcribo. Sed quamvis ægre occaſionem tam bonam ſine longioribus literis ſinam præterire: plura tamen nunc non poſſum, obrutus dolore & luctu propter ſummos cruciatus, quos multos jam dies experitur illa, de cujus valetudine te quoque ſollicitum eſſe ex poſtremis tuarum didici. Oro Deum immortalem, te ſervet παντὸς τιμιώτερον ἐκείνης ἥμισυ τῆς. illam autem mihi & liberis noſtris reſtituat ſalvam & valentem. Vale inluſtriſſime vir, & me ama. Lutet. Par. VII. Eid. Maj. CIƆIƆCIV. Qui has tibi redditurus eſt, frater eſt Vaſani, illius juvenis quem ante aliquot menſes pluribus tibi commendavi. Meretur & indoles adoleſcentum horum, & ſingularis virtus Pithœæ matris, ut tua benevolentia indignos ne judices. Spero facturos ipſos, ut cum propius noris illis etiam cupias. Atque hoc te etiam atque etiam oro.

EPISTOLA CCCCLXXVII.

EIDEM.

Accepi tuas, ὦ σεβασμιώτατε κύριε, literas. illas dico trium paginarum VII. Eid. Jan. datas: quarum lectione ita ſum oblectatus, ut viderer mihi ἐν ἄδῃ eo potiſſimum tempore, cum propter uxoris periculoſiſſimum & χρονιώτατον morbum mœſtiſſimus eſſem, tanto munere abs te donatus. Itaque per multos dies illas in manibus & ob oculos ſemper habui: cum neque legendi neque admirandi ullum finem poſſem facere. Jam primum de conſilio illo ſalubertimo, quod non una jam epiſtola dediſti mihi, quas poſſum tibi ſatis dignas agere gratias? adfectum enim tuum, & amorem incredibilem erga nos, ſic ea pars tuæ epiſtolæ exprimit, ut mihi videar hiſce oculis te videre de meis & meorum commodis non aliter ſollicitum, quam ſi tua res ageretur. Illud pietatis eſt tuæ & cum admirabili prudentia conjunctæ ſapientiæ, quod ab illo uno me vis pendere, in cujus manu ſunt omnium ἐξουσία βουλευμάτων. Te ſequor, vir divine, tibi parebo, & futuri ſecurus τοῦ κρείττονος me ac mea permittam omnia. Quare de tranſlatione fortunarū ne cogitamus quidem: ut nihil mihi metuere debeas, ab ★★★ eodem tempore ex tuis diſcebam, & ex herois incomparabilis ★★★ τῶν ἀνδρῶν fuiſſe jucundū mihi, judicium & verba utriuſq; conferre, plane conſentientia? Euſebium tuum ſenſim perfici ego & magnus Thuanus mirifice gaudemus. equidem rarius nunc quam ſolebam prius ad illum adeo. ſed quoties una ſumus, non alii fere ſermones noſtri ſunt quam de te & tuis ſtupendis ſcriptis. Omnino ampliſſimus

plissimus ille vir unus adhuc mihi repertus, qui magnitudinem ingenii tui videretur capere. Vidisti opinor ejus Historiam cujus fidem haud dubie & φιλαλήθειαν ac constantiam in dicendo vero, nisi fallor, miraberis. Quæ turbæ post editionem ejus libri illum exceperint, malo ex aliorum sermonibus te agnoscere, quam ex literis meis Tantum quidem potuit odium veritatis, ut consilium reliqua publicandi repente ac necessarias ob caussas mutaverit. Disputationem tuam de magnetis directione manu mea descripsi, ut cum Mathematicis nostris de sententia tua agerem. Videro an æquiores sint futuri judices tuorum nobilissimorum inventorum, quam illi de quarum supercilio scripsisti. Ego ex diligenti tractatione librorum de emendatione temporum nescio quid ejusmodi suspicatus eram, cum animadvertissem in meridianorum certa constitutione vel præcipuum totius quæstionis cardinem verti. Eusebium Vosatensis episcopi ad umbilicum esse jamjam perducendum ex Ducæi Frontonis literis nuntio: constitui quod primum nactus fuero exemplum, id statim ad te. Vale meum decus, & felix Nestoreos annos imple. Lut. Par. c ı ɔ ı ɔ c ı v. a.d. Non. Majas. Doctissimum & amicissimum Heinsium ὑγιαίνειν καὶ εὐημε-ροῦντα διατελεῖν cupio, optoque.

EPISTOLA CCCCLXXVIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, post longiorem tuarum exspectationem, ternas tandem simul accepi. quæ etsi abundei cupiditatem meam explere poterant: huic tamen ἑρμαίῳ accessit insigne corrolarium Græcorum poematum tuorum. Quem fœcundissimi ingenii tui fœtum divinum, quod στεφανοῦν nobis volueris, tanti æstimo pro eo ac debeo, quanti a cordatis viris ὑπερφημία & nominis immortalitas æstimari solet. Etsi autem nunquam eo dementiæ aut typhi venimus, ut dignum aliquid notitia τῶν ἱερῶν posse a nobis præstari speraremus: quin tamen ejus voti cupiditate jam a prima fere adolescentia titillati fuerimus, diffiteri non possumus: sive is est communis ἑλλήνων μερόπων error, sive propria stultitia mea, qui licet spes omnis cessaret, desinere tamen τοῦ τῶν αἰωνίων ἔρωτος nequibam. Nunc igitur cum immortali munere tuo consecutum me videam, quod sperare ab ingenio meo non poteram, qua fruar lætitia, quo gaudio triumphem, facilis tibi conjectura. Agó itaque tibi, virorum maxime, pro inæstimabili hoc beneficio, non quas debeo, (unde enim ?) sed certe quas possum, & quantas possum maxi-

maximas gratias, ἐξ ἀκρωψυχῆς μυελοῦ. Simul te illud oro atque obtestor, persuadeas tibi, nihil mihi in omni vita magis fore propositum, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse læteris. De præstantia autem aureoli muneris, quo me beasti, si dicere incipiam dies me potius deficiat, quam tuarum laudum argumentum. Etsi non is ego sum fortasse, qui τὸ ἐπαφρόδιτον τῆς σῆς Μούσης, καὶ τὸ ἐπιτυχὲς τῆς ἑρμηνείας plene percipiam: si quid tamen supra vulgus earum elegantiarum sumus intelligentes, pronuntiare non vereamur, editione ejus libelli palam fecisse te, nemini cuiquam illorum veterum quos jure omnes mirantur, de laude ingenii, & scribendi quicquid volueris facultate, te concedere. Est omnino is genius tuorum scriptorum; ut quicquid instituas, ita in eo excellas, quasi illud unum toto vitæ curriculo agere didiceris. Equidem cum tuos versus lego, & simul cogito qua facilitate velut διὰ γοργῆς χέεσι eos fundites, totus stupeo. Quid cum cætera tua scripta lego, πῶς οἴει τῶν φρενῶν ἐξίσταμαι ὑπὸ τοῦ θάμβους; ut sæpe in tuis libris versanti mihi, quod familiares mei sciunt, acciderit ut manus in cœlum tollerem ac Deo Opt. Max. gratias agerem, quod hac potissimum ætate sum natus, qua poteram tantum naturæ θαῦμα non ignorare. O utinam faxit idem ὁ ἐπὶ πᾶσι θεὸς, ut vitam in terris tantisper agas, donec omnia quæ orsus es, aut porro ordiri paras detexueris, atque in commune contuleris. Permolestum fuit, quod scribis de operarum quibus uteris lentitudine. Tu tamen, Τέτλαθι δὴ γέρον. καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. Sed ego ea spe me solabar, quod Comelinum cujus res agitur non commissurum existimabam, ut ejus officium hac in parte posses desiderare. Nostra longe durior conditio, qui partim ob valetudinem uxoris, partim ob nugatorias plerumque occupationes, maximam hujus anni partem amisimus. qua ex re intolerabilem dolorem perciperemus, nisi longa hujus mali patientia occalluissemus, prope jam τοῖς ἀπεψυγμένοις facti similes, qui ἐν ἐσχάτοις κακοῖς ὄντες malorum tamen sensum nullum habent. quid facerem? θεοῦ γὰρ οὐδὲν ἐν ἐπιλήπτῳ βουλῇ. De studiis quidem nostris, si nondum spem omnem posuisti, vereor ne in cæteris perspicacissimus, minus in hoc videas, sed experiemur quæ secessum hunc nostrum fortuna sit exceptura. quia enim medicis autoribus loci mutationem afflicta conjugis valetudo postulabat, Madritum volente Rege concessimus; quod consilium si ex voto cesserit, speramus paucis mensibus nos ea præstare posse, quæ aliquot annis in urbe nequivissemus. Dionem de quo nuper spem feceram, tenet adhuc captivum Morellus noster: qui cum initio confirmasset mihi se vix tres aut quatuor chartas notarum meditari, postquam lucubratiunculam nostram vidit, quæ eo scripta

 fuerat,

fuerat, ut vir optimus labori suo parceret; ille contra sententia mutata, μακρὰν ἰλιάδα inchoavit, cujus principium habemus, chartarũ ut audio jam ad XL. vel amplius. Finem quando simus habituri, ne ipse quidem operis pater compertũ habet, nedũ sciamus nos. suspicor tamen vel ad has vel ad proximas nundinas aliquem illarum annotationum fore finem. Persium toties susceptum, quoties ab octo proximis mensibus respiravimus, serio pœnitet attigisse, magis promisisse. μυρία ἐπὶ μυρίοις in eum poetam notata habemus. e quibus dum pauca eligere, & obscuro autori lucẽ interpretationis afferre conamur, ita opus crescit, ut tædio ἀπειροπλοκίας, quæ jam descripta erant εἰς τόμον, non semel consciderimus. Sed teneræ frontis sumus: neque audire sustinemus pollicitatores inanes. Itaque obdurabimus, & quod nobis ipsi intrivimus exedemus. Moror te. Vale illustrissime virorum ὄντων, ἐσομένων, ἀεί τε ὄντων. Madriti proprid. Kal. Jul. CIƆIƆCIV. Velim scire an liber de magnetis directione, quam autor tibi misit cum bene longa epistola, fuerit tibi redditus. Vir ille optimus tuas avidissime exspectat. Florentius tuis acceptis gaudio exiluit, brevi gratias acturus.

EPISTOLA CCCCLXXIX.

EIDEM.

Illustrissime vir, scripseram ad te ante horam, & illustrissimorũ Ordinum Legato Arsenio meas tradideram, cum advenit tabellarius hic, rogavitque nunquid vellem. Arripui statim calamum, & hæc exaravi: mihi enim religio est ullum ad te sine meis dimittere tabellarium. Parem diligentiam a te non exigo: sed tamen oro te, ne sinas nos diutius ignorare quo loco res tuæ sint; tu ut valeas, tuus Eusebius quam feliciter isthic procuretur. Omnes heic eruditi illum tanta cupiditate exspectant, quanta par est opus tuum. Deus Opt. Max. te servet, virorum maxime, & nobis amorem tuum. Vale. XV. Kalend. Aug. CIƆIƆCIV.

EPISTOLA CCCCLXXX.

EIDEM.

NOn dubito invitum esse te lecturum quæ invitus & mœstissimus scribo. Nuntio enim tibi obitum Hadriani Gulielmi Flesingensis, juvenis supra annos docti, supra fidem probi ac pii. Ex tua primum commendatione innotuerat ille mihi: sed is postea accesserat

rat usus, ea inter nos familiaritas, ut hominem intus atque in cute nosſem totum. Quod ſane difficile mihi non fuit, nam apertior illo aut ἁπλούστερος τὸ ἦθος nemo vixit unquam. Itaque ea coaluerat inter nos amicitia, ut cum ego illum filii charitate complecterer, ille & me & uxorem non aliter quam parentum loco amaret & coleret; quo fuit moleſtior utrique noſtrum hic caſus tam inopinatus funeris tam acerbi. Sed me non tam privata amicitia movet, quam reſpectus publicæ rei literariæ: quæ in hujus adoleſcentis morte incredibilem, ſi quid judico, fecit jacturam. Ardebat ὁ μακαρίτης amore flagrantiſſimo cum univerſæ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας: tum illius præſertim partis, quæ in cognitione rerum naturalium eſt poſita. quo in ſtudio eos jam fecerat progreſſus, ut æquales ſuos ſine controverſia ſuperans, paucos vel ſenes peritiores illarum rerum videretur poſſe invenire ſibi magiſtros. Imprimis τῇ βοτανικῇ & τῇ τῆς ἰατρικῆς ὕλης γνώσει operam impenderat: tanta quidem felicitate, ut paucis antequam obiret diebus, præſtantiſſimis Academiæ luminibus Mareſchoto, & Pietro ipſius genero, miraculo eſſet, cum in ſaltu Madridano quo ad viſendam uxorem meam convenerant, obvias omnes plantas agnoſceret, & nominibus tam vulgatis quam veteribus Græcis, Arabicis & Latinis deſignaret. Ego vero qui ſtudia illius nota habebam, longe majora & ſperabam & aliis recipiebam. Sciebam qua diligentia medicos Arabes, Avicennam, Serapionem, Raſis, alios legiſſet, ac cum inter ſe contendiſſet, tum cum Græcis cõparaſſet. Teſtis eram pulcherrimarum obſervationum quas in eo genere fecerat. Nam in Arabicis literis quantum profeciſſet, ſine lacrimis recordari non poſſum. Tantum affirmo tibi, magne Scaliger, eam ἕξιν fuiſſe adeptum, ut pauca legeret, quorum mentem non caperet, ubi paullulum attendiſſet. Avicennam uſu contriverat: Alcoranum ita familiarem habebat, ut cum a te diſceſſi, neminem Europæorum fuiſſe illi putem ſecundum. Sed quod maxime ſum admiratus, præceptiones Grammaticas ejus linguæ eximie callebat. Nactus erat mea aut amicorum meorum Huberti & Florentii virorum eruditiſſimorum ope quatuor aut quinque Arabum Grammaticas manu exaratas, in his ille ſe anno exercuerat. ut exceptis oppido paucis, cætera omnia poſſet ex tempore in Latinum ſermonem vertere. quod cum ſit per ſe difficile & dignum admiratione, magis tamen mirareris, ſi ſcires quam difficili charactere Africano, quam corrupte ſcripti ſint illi libri, unde hanc tantam ejus artis notitiam hauſerat. Egeram cum eo perſæpe ut quæcunque legerat ejus argumenti, in unum colligeret, & poſtquam tuum conſuluiſſet oraculum, cum ſtudioſis ejus linguæ eam operam communicaret. Sed diu mo-

deſtiſſi-

destissimus juvenum consilio ac voluntati meæ reluctatus est: cum diceret rudem se omnium rerum, & me in ea opinione, quam de ejus studiis conceperam, falli vehementia amoris contenderet. quid multa? adeo sui negligens & παχεῖα φρενῶν ὤν, ut literas ad te scribere, etsi cupidissimus & tui si quis mortalium, γνήσιος admirator, ausus tamen sit nunquam. Scimus paratam illi fuisse dubitationum sylvam, quas relaturus ad te fuerat, sed pudor adhuc inhibebat. Expugnaveramus tandem ejus modestiam & assiduis hortatibus, ac prope dixerim conviciis quotidianis impetraveramus, ut meum potius consilium quam judicium suum sequeretur. Jam igitur ad Grammaticam Arabicam edendam animum appulerat. Itaque itineri Constantinopolitano, quod ante aliquot menses instituerat profecturus cum regio Legato, cui de meliore nota ego, & amici illum commendaveramus; ea fine renuntiaverat. atque ut majore otio frueretur, in Regis prætorio Madridano, quo propter uxoris morbum concesseramus, nobiscum venerat. In eo secessu cum dies circiter XV. jucundissime inter libros egissemus, jamque operis istius ἰχνογραφία ei esset absoluta, quædam etiam capita diligentius polita: Ecce tibi languor eum occupat, & ἀηδία potius quam morbus. quo factum ut venienti mihi in urbem negotiorum caussa, comitem se adjungeret: rediturus, ut existimabamus, vel mecum, vel biduo, aut ad summum triduo post. Ita inter nos convenerat: sed (O cœcas hominum mentes! O spes inanes!) non ita illi visum, cujus nutu minima maxima geruntur. Lutetiam igitur hilares venimus, viæ laborem fabulis literatis levantes: hilares item apud amicum pransi sumus. deinde cum ego amicum medicum vocassem, & mentionem suæ valetudinis Hadrianus, etiam tum meus quasi aliud agens injecisset, jussus linguam ostendere, & manum præbere, gravissime ægrotare statim a medico judicatus est. Ridere ille, & negare ægrotum se: verum levis tantum θεραπείας indigere. Erat illi non multo ante cõnductum hospitium in altissima urbis parte; prope illius ædes, qui characteres sculpsit Arabicos, quibus se brevi usurum sperabat, ac propterea e Sangermanico suburbio illuc migraverat. eo igitur se recipit me redeunte. Lapsi sunt dies pauci priusquam gravius quicquam medici, quorum opera usus est assidua & fideli, metuendum præcisa spe pronuntiarent. Ego tamen per sororis filium fere quotidie curavi eum visendum, deinde ipse etiam veni. Hic me verba pœne deficiunt, cum illius diei venit in mentem, quando illum gravissime affectum vidi θερμότατα πυρέττοντα, & tormina infra umbilicum acerrima perpetientem. Adii ad medicos, consului de genere morbi. responderunt aut longam fore ἀῤῥωστίαν, siquidem esset evasu-

evasurus, aut cito vitam cum morte commutaturum, quod & accidit. sed velocius quam vel ipsi medici opinarentur. postridie enim ejus diei quo illum videram, & quo erat ille me amplexus quam arctissime, ut vix remissurus videretur, scripserunt medici & certum hominem miserunt, qui nuntiaret, si vellem vivum videre accurrerem. jam enim in extremis eum versari. Conscendi equum sine mora, etsi alta jam vespera erat, & accurri. inveni non mortuum sed morientem, & dum preces pastor funderet, animam beatam Deo autori suo reddentem. Aderant illi amici multi, viri pii, quibus ipse propter virtutem & eruditionem ac præcipuam pietatem fuerat charissimus. In his erant Molinæus & Desiderius Heraldus, quorum unum ex scriptis, alterum etiam ex vultu scio tibi notum. Hic fuit obitus juvenis optimi, & cum summis viris, si longiorem vitam fata indulsissent, merito suo mox comparandi. Nunc præclara omnia tanti ingenii incepta οἴχεται φροῦδα: nam qui lucubrationes suas non per simulationem, ut nonnulli, sed ex vera modestia sperneret, solitus erat quæcunque observabat in minutissimis scidis adnotare: quæ post ejus obitum collectæ sunt a nobis, vere sparsa Sibyllæ folia, & nulla penitus inter se connexione cohærentia. Hæc nos adeo chari capitis monumenta, cujuscuimodi tandem illa sint, jure amicitiæ vindicavimus nobis, cum cæteram ejus omnem supellectilem, quæ quidem varie sparsa potuit inveniri, coram amicis curaremus describendam, & amplissimæ dignitatis viro, Arsenio Legato illustrissimorum Ordinum, tradendam. Hæc autem eo pluribus ad te scribenda duxi, præstantissime Scaliger, quia fidei quam præstare tibi debeo, interesse judicio, ut scias nulla in re officia nostra ei defuisse, quem tua primum commendatio nobis conciliaverat. Deinde illud cogitavi, fore isthic fortasse illius amicos, quibus volupe esset τὰ περὶ αὐτοῦ plenius cognoscere; sed de re tam tristi plus satis. Vale illustrissime vir, & me ut semper ama. Lutet. Par. a. d. XIV. Kal. Aug. CIↃIↃCIV.

EPISTOLA CCCCLXXXI.

EIDEM.

CVm ante menses fere tres munus πολυτίμητον a te accepissem, præstantissime Scaliger, egi tibi per literas non quas debebam quidem, sed quantas maximas certe poteram gratias: ut si nihil aliud possem rependere, in eo saltem officio meo non deessem, neve committerem, ut quanto honore essem abs te affectus, parum viderer intelligere. Opto scire an tibi eæ fuerint redditæ: item aliæ quas paullo

post mœstissimus scripsi de re lugubri, cum de obitu certiorem te feci adolescentis optimi & doctissimi Hadriani Gulielmi Flessingensis. in cujus morte quantam severiores Musæ fecerint jacturam, quam magis cogito, tam magis intelligo. Itaque non secus affectus sum hoc casu, quam si filius mihi aut frater periisset. Quam incredibiles in literis Arabicis fecisset progressus, pluribus nuper significavi. Ego profiteor eo magistro me multum profecisse, aut ut verius dicam, potuisse proficere, nisi mens læva fuisset, ac κοινῶν ἐλπίδων plena: nam magisterio illius quantum ipse cupiebat usus non sum: cum partim illi parcerem, partim alia studia me impeditum tenerent: ὃ μὴ ὤφελλε γενέσθαι. amisi enim stultitia mea occasionem, quam desideraturus sum æternum, recuperaturus nunquam. Cœperamus Geographiam Arabicam vertere: quod paucis locis exceptis erat ipsi sane facile. Alia item multa aggressi eramus: quæ persequendi & facultas mihi nunc deest & animus. Tu quoque, illustrissime vir, γνησιώτατον amisisti tuæ summæ eruditionis admiratorem. Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Quod superest te oro atque obsecro, digneris amicitia tua nobilissimum virum, qui tibi has reddet. hic quoque eorum unus est, quibus *de meliore luto finxit præcordia Titan.* Cum narrantem audies πόλλων ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, miraberis tantum illi superfuisse otii ad disciplinarum & historiæ veteris cognitionem parandam. Quod si quid in nobis judicii est, non multos hodie Germania ejus ordinis & nobilitatis viros habet, quorum amicitia possit tibi gratior esse aut jucundior. Eusebium tuum duobus prelis urgeri, suspicabamur ex novissima epistola tua. Atque utinam ita sit! bonorum omnium, & φιλομαθῶν desideriis satisfeceris. Nunc enim suspensi animi nostri sunt exspectatione tanti muneris. opes enim editoris, & in regia gaza μεγαλοπρέπειαν habemus satis notam. Burdegalensi editione quid factum sit nescimus: & virum optimum (εἰρήσθω γὰρ οὕτως). non implesse quæ promiserat, miramur. Sed est profecto ita, ut tu conjecisti μάλα εὐστόχως. quasi summa respublica ageretur, comparantur undique præsidia, & publicis consiliis privata res agitur. Illi vero καὶ πελαργιδέων καὶ πελειάδων εἰσίν. nunquam tamen aquilæ in aves imperium abrogabunt. Nos quoque quid agamus fortasse quæres. agimus vero nihil, quod quidem tua cura aut notitia sit dignum. Persium nuper recensuimus & libro commentario sumus interpretati. Sed dum rudiorũ studiis consulimus, ita nescio quomodo opus excrevit, ut ea lucubratione quid simus facturi nondum constituerimus. Dioneas tandem notas absolvit amicus noster. agam cum hoc viro nobili, ut si potest fieri, ipsius opera isthuc curetur tibi dicatum exemplar. Amplissimum Legatum Buzenvallium in

aula esse multas jam hebdomadas, his diebus primum didici. Heinsium quoque τῷ θαυμασίῳ brevi venturum affirmabat mihi quidam ejus familiaris nudiustertius. Ego illi de conditione prospexi, non minus lauta quam honorifica, & cujus ipsum minime pœniteat. Vale illustrissime heros, & nos amare perge. Lutet. Par. quo ex secessu suburbano veneramus a. d. xv. Kal. Sept. CIϽIϽCIV. Mathematicus qui de magnete scripsit, te obnixe rogat, respondeas epistolæ ipsius.

EPISTOLA CCCCLXXXII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, ex trinis literis quas ad te scripsi novissimas, spero tibi notum esse nostrum secessum in regiam arcem, cui Madrido nomen. tertium jam mensem ibi agimus, quo toto spatio temporis unicas a te accepimus. nos jam quater scripsimus. & quidem satis prolixas duas epistolas ad te misimus, quas an acceperis velim, nisi grave est, ex tuis cognoscere. Priore illarum gratias agebam tibi de luculento munere, quo immortalitatem nomini meo tua illustris benignitas conciliavit. Erant in eodem fasciculo, etiam ad Cl. viros Scriverium, Heinsium, & J. à Vouver literæ. quæ si ut vereor interceptæ sunt, non possum effugere justam criminationem vestrum omnium. Altera epistola tristissimum argumentum habuit, nuntium de obitu Flessingensis adolescentis, de quo cum multa scriberem tibi, nullam tamen partem sum assecutus debitæ laudis ejus pietati, virtuti & summæ eruditioni. Ego, mi Scaliger, amisi socium ac ducem studiorum meorum in literis Arabicis. Quod eo mihi est molestius, quia præclarorum ejus inceptorum, de quibus ad te nuper scripsi, αἱ ὑπογραφαί, quæ ob oculos meos quotidie versantur, vulnus pridem acceptum coire non patiuntur. Ille nobis Arabicam grammaticam brevi daturus fuit, ex multis magistris improbo labore collectam. Ille in medicinæ studiis, ea fuit præstiturus, quæ omnes mirarentur. Quid faceret vir, qui adolescens eo pervenerat? Modestia vero doctissimi juvenis & respectus omnium, qui de literis essent bene meriti, fidem omnem superat. Te certe ita suspiciebat, ut sine stupore de tua in literis præstantia nunquam loqueretur. Itaque cupidissimus scribendi ad te, nunquam est ausus: cum diceret nondum eo eruditionis accessisse, ut deberet te interpellare. Inveni inter ejus chartas paucas omnino, quæ possint esse usui: quasdam tamen offendi χαμαιζήλους πάνυ.

Capitulorum verius quam præcepta, excerptas ab eo cum Arabum Grammaticorum libros legeret. Ego constitui, volente Deo Opt. Max. & faciente, primo vere te invisere, & tecum omnia communicare, quæ futura sint alicui usui. Illud scio, & Caphiam & Giarrumiam potuisse ab illo edi, cum non pœnitendis notis & versione Latina: nisi maluisset quicquid apud alios legerat, in unum corpus colligere, & digesta omnia simul edere. Sed studiorum ejus mira quædam fuit ratio: nam quæ inter legendum observabat, solitus in minutissimis schedis annotare: atque illa diu circumferre, deinde in cistam conjicere, atque inter sarcinas suas servare. Nos autem studio transmittendæ ejus memoriæ ad posteros utilia ab inutilibus selegimus, & cum tui videndi desiderium ferre diutius non possimus, cum isthuc veniemus, consulemus oraculum tuum, num quæ possit iniri ratio, ut aliquod lucubrationum eruditissimi juvenis extet in publicum monumentum. Quare si nos servassit ὁ ἐπὶ πᾶσι, & cœptis faverit, ἅμ' ἦρι φαινομένῳ me exspecta. Quod si de profectione amplissimi Legati Buzenvallii aliquid rescissem, fortasse quod mente paro adhuc iter, jam esset confectum. Sed venisse illum Lutetiam non ante scivi, quam reditum ad vos iniisset, quod eo molestius mihi fuit, quia simul erepta mihi facultas, exemplaria Dionis isthuc mittendi. Est in urbe bibliopola quidam Beis, cui dederam id negotium ante mensem: atque ille se curaturum receperat, ut brevi & tu & Heinsius dicata vobis exemplaria reciperitis. Hæc quoque spes decollavit: nam Beis, quia Morellus lentior erat me absente in tradendis libris, re infecta Francofurdum abiit. Id cum rescivissem, egi cum Drouardo quando eodem se accingeret, ut vestrati typographo vel duo si posset, vel unum saltem traderet tibi reddendum. Exspecto quid factum sit, ut alia via prospiciam, si & ille, quod vix futurum puto, fidem fregerit. Velim clarissimus Heinsius hæc ex te cognoscat. Accepi ex iis qui Buzenvallium convenerant, libellum esse a te editum contra Serrarium. opto ita sit, & ut brevi cum illam lucubrationem tuam, tum etiam Eusebium tuum videamus. Vale illustrissime Scaliger, & ad nos scribe. Scripsi raptim cum Lutetiam casu venissem, III. Eid. Septembr. CIƆIƆCIV.

EPISTOLA CCCCLXXXIII.

EIDEM.

AUdi rem novam, illustrissime vir, & assem para; qui hactenus propter constantiam in purioris religionis professione τοῖς ἐξ

ἐναντίας

εἰκαστίας si quis alius fui exosus, nunc Loiolitis ita charus sum ut nihil supra. sive nos urbs habeat, sive rus concedimus, non effugimus quin sit nobis cum illis versandum, colloquendum. Nuper venit ad me Gonterius cum nescio quot Episcopis: postridie cum in libris totus essem, ecce tibi Frontonem Ducæum. Deinde cum ex negotio in urbem venissem, quin dies totos cum illis contererem vitare non potui. Hæc quo spectent, non est quod exponam tibi pluribus. Fronto vero sancte affirmabat post prima statim salutationis verba, se jussum a Rege id conari & urgere; hoc enim valde se cupere. Ego illis hoc unum respondi; φιλαλήθειαν ἀσκήσειν ἡμᾶς semper. veris argumentis locum daturos lubentissimo animo: gratia vero Principis, aut pollicitationibus nihil quicquam moveri. mirari tamen, cum de animo nostro omnibus constet, quid esset cur toties sollicitatam constantiam nostram is vellet, a quo mittebantur. Hæc res quem exitum sit habitura nescio: suspicor tamen haud temere ista tentari, videturque is futurus eventus, ut alius Mæcenas nobis brevi sit quærendus, quod quidem cœlesti providentiæ μέλλει τι καὶ μεῖζον. A Frontone didici Eusebium Burdigalensem ad finem esse perductum, & eis dies paucos in urbe futurum. Puto eum virum tibi vel de facie notum esse, vel e scriptis. Utinam hoc ingenio essent ejus ordinis cæteri omnes! nam vir optimus præter editionem veterum patrum Græcorum aliud nihil videtur curare. Utinam perficiendi quod cupio det facultatem ὁ ἐπὶ πᾶσι. videro te brevi, & præsentem fuero veneratus. tum de multis tecum agam melius quam nunc possum per literas. Dionem quem Francofurdo jussi ad te mitti [illegible], quia hinc non potuerat, confido te accepisse. Ego tuarum desiderio ἴσος γεγένημαι dum semper aliquem exspecto, qui earum fasciculos diu detentos (sic enim mihi persuadeo) tandem reddat. Vale, illustrissime vir. Lut. Par. Non. Octob. CIↃIↃCIV. Literas quas adjeci commendo tibi. A. Bibran eques Silesius isthuc aut venit aut venturus est brevi. oro te, meas ad illum cures. ego Deum venerabor ut te servet.

EPISTOLA CCCCLXXXIV.

EIDEM.

INlustrissime vir, etsi pridem nihil a te literarum accepi, ipse autem scripsi ad te pene singulis septimanis: erat tamen etiam nunc, quod ad te scriberem, & quidem magna de re, si per inopinatum tabellarii discessum liceret. Tantum igitur te obsecrabo, significes mihi meas-

ne acceperis, quas ad te ſcripſi diverſis de argumentis a quinque menſibus diverſas, & frequentes admodum. Multum tibi debebo, ſi quas mearum acceperis per te cognovero. Vale, & me ama. Madridi XIII. Kal. Nov. ϹIϽIϽCIV.

EPISTOLA CCCCLXXXV.

EIDEM.

ACcepi nudiustertius, illuſtriſſime vir, quas ante menſem ad me dederas. perculiſti me nuntio moleſtiſſimo tot adverſorum, quæ te brevi tempore oppreſſerunt. atque ego ſupplex Deum veneror, velit ἐνδυναμῶν σε, ut hæc omnia & ſimilia his inevitabilia τῆς πολυπλάγκτου iſtius vitæ ſtipendia eo animo feras, ut qui cæteras virtutes tuas ſtupent, fortitudinem etiam & ἐν δεινοῖς καρτερίαν jure mirentur. Vellem ſi per fatorum legem licuiſſet, quod evenit in fortiſſimo tuo cognato, ne eveniſſet. utque ille vivus valenſque ea gloria frueretur, quam inuſitatæ fortitudinis exemplis editis, & toto vitæ ſuæ curriculo jure optimo erat conſecutus. Nunc cum aliter ſummo & clementiſſimo parenti viſum eſt, faciendum tibi cenſeo, ut regem prophetam Davidem illum ὑπέρμαχον imiteris. cum præſertim in ea tempora devenerimus, eaque jam parari videamus, ut ſors illorum prædicanda videatur, qui mature impendentibus malis eximuntur. de quibus ne cogitare quidem ſine cruciatu animi poſſumus. De nobiliſſimo Douſa male narras. ergone vir præſtantiſſimus in vivis prius eſſe deſiit quam ego præſentem præſens potui venerari? amiſiſti ſcio antiquæ fidei amicum: eoque etiam nomine gravior mihi hic nuntius accidit. Literas vero vix reparabilem in ejus obitu jacturam feciſſe nemo dubitat: erat enim, ut accepimus, Academiæ veſtræ fulcrum ac columen eximium. Equidem eo gravius commotus ſum iſto caſu, quod recens hæc plaga vixdum bene obductam cicatricem refricuit, luctumque renovavit tot maximæ ſpei filiorum, quos ὁ μακαρίτης Douſa paucis annis amiſit. Nam Jani Douſæ filii ne nunc quidem ἀδακρυτὶ queo meminiſſe: tanta ſpes fuit, quam de divino ejus ingenio conceperam: nunc vero quid ſpei ſuperſit de ſuperſtitibus ejus fratribus, aveo ex te cognoſcere. De meo iſthuc itinere, quod das conſilium accipio, eoque utar: ſiquidem dederit ὁ ἐπὶ πᾶσι, ut quod conſtanter cupio, ac ſpero etiam, poſſim exequi. De hoſpitio quod tua mihi ſingularis humanitas offert, immortales ago tibi gratias. etſi autem conſilium meum eſt, nemini, nedum tibi, eſſe oneri; vereor tamen ne faciliorem me ſis in hoc expertuus, quam ut laciniam mihi frangere opus habeas. Verum de his viderimus: det modo Opt. Max. Deus, quod tota mente cupio, poſſim præſtare.

præstare. Ego si te semel amplexus fuero, regem regum me putabo. habebam multa gravia, de quibus te consulerem, sed malo in illud differre tempus, quando una erimus. Interea scito gravissimas esse obortas caussas, cur suspecta mihi & molesta in hac urbe mansio sit facta: tandem enim illud μυστήριον ἐφανερώθη, non amore literarum nos huc esse accersitos: verum ut de veritate Dei per nos triumpharetur. ὃ μὴ γένοιτο, οὐδ᾽ ἔσται. Interea Gonselini tristissimo obitu (relictus enim a famulo decrepitus senex ante focum, semiustulatus & vitæ expers postridie est inventus) redit ad nos cura bibliothecæ. heic vero fremere multi, δεινὸν εἶναι, καὶ πάνυ δεινόν, εἴ τις ὁ παντοπορικὸς μίαν ποτ᾽ εἶναι θησαυροῦ τιμῆς. nosti cætera. ego exspecto quid rex jussurus sit: nam ut in aulam propterea irem, aut omnino manum verterem, nunquam impetrare a me potuerunt amici. Sed moror te. Vale illustrissime vir, & Nestoreos annos felix imple. Lut. Par. x. Kal. Decemb. CIƆ IƆ C XIV. Eusebius Burdigalensis in dies in horas exspectatur. acta transacta jam pridem omnia. quod serio tibi confirmo: etsi nullum quod sciam in urbem adhuc est allatum exemplar. Eusebium tuum & quæ scripsisti in Serrarium Jesuitam, exspectant arrectis auribus omnes boni. Dionem, credo, habes. Persium mox missurus sum faciente Deo, opus tironibus elaboratum, nec dignum oculis tuis, aut cogitatione.

EPISTOLA CCCCLXXXVI.

EIDEM.

Vir illustrissime, heri tuas accepi, quas mihi tradidit pastor gregis Arausionensis. omnes tuas statim reddidi: ac quoniam eodem temporis articulo quo tuæ mihi reddebantur, admonitus sum de tabellarii hujus profectione, molestissimis negotiis, quæ me sibi totum vindicant, tantulum temporis suffuratus sum, quantum satis erat hisce exarandis: brevi si Deus voluerit, uberius & animo tranquilliore scripturus. Nunc illud tantum significabo tibi, publicatum esse tandem Burdigalensem Eusebium, cujus editionis autor duo exemplaria mihi cum primis tradi jussit. alterum eorum tibi ut curarem obnixe sum rogatus: simul ut significarem, operis patrem & summopere ingenii tui dotes admirari, & amicitiam suam offerre si modo tu illam non dedigneris. qui libros tradidit, & domum meam curavit afferendo, Fronto Ducæus, statim prolato indice, tanquam conscriptis tabulis, Pontaci judicium de tuis in rempublicam literariam meritis, mihi probavit. De ipso quidem opere non adeo impudens sum, ut quid ipse sentiam profiteri prius ausim, quam a te doctus fuerim quanti illud sit faciendum. Mitto etiam tibi Nautonerii qui

Meco-

Mecometriam edidit, epistolam. cui si respondere non fueris gravatus, non solum ipsi verum & mihi rem feceris gratissimam: est enim vir bonus, & qui in magna felicitatis parte amicitiam tuam ponit. Quod superest, dum otii plusculum nanciscar, apud clarissimum Heinsium meum silentium ut excuses, te etiam atque etiam oro. Dionis exemplaria an vobis fuerint reddita, eo velim scire, ut si fraus mihi facta, injuriam hanc cum Drouardo & Baisio possim expostulare. Persii unicum superest folium: sed homo catus ne judicia vestra isthic subeat, tuum potissimum, virorum maxime, non invitus in typographio latitat. atque utinam semper latuisset: nos enim profecto prolixitatis serio pœnitet pudetque. Vale illustrissime vir, & me amare perge. Lut. Par. a. d. v. Eid. Feb. CIↃ IↃ CIV.

EPISTOLA CCCCLXXXVII.

EIDEM.

QVid factum sit Regia bibliotheca, nuper scripsi prolixe: & scire percupio an illæ literæ tibi fuerint redditæ. totam enim historiam perscripsi tibi ab ovo: & profecto non invitus, qui tuus in me est amor, eam epistolam lecturus es; si quidem illa tibi est tradenda. Nunc reversus e bibliotheca cum incidissem casu in librum multa ac diversa complectentem, Græca, Latina, veterum, recentiorum, hæc raptim exaravi, ut facerem te certiorem invenisse me in ea farragine tractatum Græcum ἀνεπίγραφον & ἀκέφαλον, De successionibus Regum fere omnium, qui initio tui Eusebii leguntur, Sicyoniorum, Atheniensium, Cretensium, Persarum, & cæterorum. hoc amplius est in eo libro brevis enumeratio olympiadum, a prima ad σμξ & tempus Antonini filii Severi; ita enim ait. Statim cum librum aperirem adnotavi hæc verba:

> ἑξηκοστὸς τῇ ιʹ Ἴσχυρος Ἱμεραῖος στάδιον.
> ἑξηκοστὸς ζῇ Φανᾶς Πελληνεὺς πρῶτος ἐ-
> τρίασδιον, στάδιον, δίαυλον, ὅπλον.

Venit e vestigio in mentem loci Artemidori e libro primo, ubi ὅπλον ponit inter ἀγωνίσματα: de quo nunquam dubitavi errare amicum nostrum, qui emendat ἆθλον. Lectis igitur quæ adscripsi calamum arripui, ut significarem tibi, si illud fragmentum non vidisti, & utile futurum putas, nec serum jam est; omnem operam daturum me, ut omnia descripta manu mea tibi mittantur. Hoc tantum volebam, imo etiam illud ut valeres, & meo nomine corculum meum Hein-

ſium ſalvere juberes. De Mahomedis Albatecnio nihil dum confeci, ſed meminero. Eid. Febr. C I Ɔ I Ɔ C V. raptim. In eo quem dixi libello pauciſſimorum foliorum nulli ἄρχοντες adnotati, ſed ſolum οἱ ἡγεμόνες. Miſi tibi ante ſex dies Chronicum Euſebii donatum tibi ab Epiſcopo Vaſatenſi, quem paullo poſt obiiſſe ſupremum diem heri intellexi. Eum faſciculum dedi cuidam du Temi, qui negotia hic agit ampliſſimi Buzenvallii Legati: cui opto omnia fauſta & mihi amorem ipſius. iterum vale.

EPISTOLA CCCCLXXXVIII.

EIDEM.

VIr inluſtriſſime, quæ ſcripſiſti in ſceleſtum hominem, ſi homo eſt, accepi, & ſtatim quoad ejus fieri poterat, omnia percurri. erat quidem liber parum aptus legi; utpote nondum compactus, & qualem acceperam: ſed illectus paucorum lectione, in quæ forte oculos conjeceram, imperare mihi non potui, ut ſemel in manus acceptum prius ponerem, quam totum cognoviſſem ſaltem ὁλοσχερῶς. Equidem cupiditate ejus videndi a multis menſibus incredibiliter ardebam: neque dubitabam opus te dignum futurum, hoc eſt, eo cujus inexhauſtam doctrinam, & animi ac ſtili parem δεινότητα, nemo unquam ſatis poterit mirari. Præterea ſciebam quid poſſis quoties juſta cauſſa te commovit, quæ etiam infantes ſolet reddere diſertos: neque ignorabam quam benigna materia ſit, in eos dicere quos impudentia plus quam canina omnibus bonis reddit exoſos. itaque impatientiſſime ferebam longam adeo tui hujus ſcripti exſpectationem. Sed enim, divine Scaliger, omne id quod animo fingere potueram, longe ſuperavit tuus hic ille admirabilis libellus. Quid prius mirer neſcio, facundiamne an eruditionem? liceat mihi quæſo veram vocem apud te mittere, & quod ſentio dicere, πάντα τὰ σὰ τὴν ἀνθρώπων φύσιν ὑπερβαίνει, & illam heroicam virtutem redolent, quæ te vulgi mortalium numero exemit. Et auſi ſunt iſti τρισκατάρατοι te irritare? auſi ſunt bilem tibi ciere? ſed fecerat longa tua patientia, ut licere ſibi putarent ſtercoreis ſuis ſcriptis ex illuſtris tui nominis obtrectatione gratiam apud fatuos aut improbos quibus ſolis probantur, conciliare. quid nunc dicturi ſunt? quid molituri? quanquam ſtultus ſim, ſi frontem ſupereſſe illis aliquam, aut ignominiæ ſenſum putem. Memini cum ante annum ad Lipſium ſcriberem, graviter apud illum queri de injuria literis & virtuti facta ab impuriſſimo & deterrimo, atque imperitiſſimo morta-

lium Delrio, cum illa de te & de Thuano scriberet. Ac licet ad alienum arbitrium vir optimus & facta & dicta omnia sua (tanta est hominis infelicitas) componere necessum habeat: quin tamen literis suis significaret vehementer id sibi displicere, teneri non potuit. Ego quoties inter ejus sodales sum versatus & sermo de illo incidit, nunquam sine detestatione τῆς μιαρᾶς κεφαλῆς ejus nomen usurpavi: neque honestius de illo sum locutus apud Gonterios, Frontones, & alios θιασώτας τῶν αὐτῶν ὀργίων, quam nunc ad te scribo. Ex eo conjicies quanta cum animi lætitia illa legerim quæ sunt abs te de monstro illo scripta. Sed quid ago? nam adest qui hasce poscit, & finem garriendi tecum facere jubet. Desino igitur & Deum Opt. Max. supplex veneror, servet te literis, Reipubl. & Ecclesiæ suæ. γένοιτο γένοιτο. De ὀλυμπιονικῶν catalogo securus esto. mei nominis oblivio me potius capiet, quam ullam prætermittam tibi inserviendi & mandata tua exequendi occasionem. quin id nunc ago ut quæram sedulo, si quid lateat in nostris forulis quod possit tibi esse usui. Vale, & me ama. raptim Lutet. Par. a. d. x. Kal. Mart. CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCCLXXXIX.

EIDEM.

VIr illustrissime, cum ex inopinato hæc mihi oblata est facultas, id agebam ut alia via literas ad te darem: quod & facturus sum Deo propitio post duos ad summum dies. tradam illas Temporario qui regiam pecuniam isthuc mittendam curat, & amplissimi Buzenvallii negotia heic procurat. Accipies per illum cis dies paucos Eusebium Στρογγυλίτου Episcopi, qui hoc munere te donavit. Accipies etiam Persium nostrum, ante aliquot dies ad umbilicum perductum: de quo aliis literis plura: est enim ejusmodi hoc munusculum, ut tuum conspectum valde reformidet. Misi isthuc aliquot exemplaria, quæ spero brevi in manus tuas esse perventura. At Dionem Chrysostomum post longam adeo exspectationem an tandem acceperis scire cupio. Et velim nisi grave est ejus me facias certiorem. Scripsi nuper de libello a me in bibliotheca invento, qui continet ἔλεγχοι ὀλυμπιονικῶν & quædam πυκτήρια: de quo voluntatem tuam exspecto & quid me jubeas facere. Ego his diebus cum longo admodum intervallo Arabicos libros revisissem, impetum cepi, exercendi mei caussa, transferendi in Latinum sermonem Geographum Arabem: & statim operi manum admovi. Itaque totum ferme primum clima absolvi: nisi quod

quod vacua multis locis ſpatia ſunt relicta, ignorantiæ meæ μνημεῖα: quam tu ſolus potes ſanare, velis modo. quod ſi per te licet, de nonnullis tecum proximis literis agam: doceri enim cupio, & doceri a te. De Albatecnio ſcito non ceſſaſſe me: ſed extare nuſquam apud bibliopolas. Itaque cum hac via non ſuccederet, aliam ſum aggreſſus: egi enim cum inſigni Mathematico & viro pio Abelmio, ut ſui codicis copiam tibi faceret. quod ſine ulla tergiverſatione promiſit facturum. Vellemus autem & ſerio curabimus. Vale illuſtriſſime virorum. Lutet. Par. IV. Non. Martias CIↃIↃCV. Ad ampliſſimum Legatum & τὸν πάνυ Heinſium literas cum libris ſum hodie vel cras daturus. Equidem ſi paterentur graviſſimæ occupationes tuæ, frequentiores tuas optarem: ut hoc unum intelligerem valere te. quod ut facias, aſſidue Deum Opt. Max. veneror.

EPISTOLA CCCCXC.

EIDEM.

ILluſtriſſime Scaliger, mitto tibi promiſſum ante aliquot ſeptimanas veteris ſcriptoris περὶ ὀλυμπιονικῶν libellum. optavi poſſe citius illud ἕρμαιον tecum communicare: ſed inciderunt cauſſæ graves, quæ me ἐπέσχον τῆς ὁρμῆς. Spero non ingratam tibi neque alienam ab incepto tuo fore eam ſcriptionem. Mihi quidem hoc gratius nihil poſſit contingere, quam ſi ulla in re operam meam tibi eſſe utilem animadvertero. Velim certe perſuaſiſſimum habeas, non aliam fidem, imo pietatem in exequendis tuis juſſis adhibiturum me ſemper, quoties aliquid imperaveris, quam quæ eum deceat qui te alterius parentis loco pridem veneratur. quare ſi quid eſt quod curari heic velis, ἐξαύδα μὴ κεῦθε νόῳ, mihi juſſa capeſſere fas eſt. Neque vero occupationum mearum rationẽ habueris: omnia enim lubentiſſimo animo δι' ὅνπερ τῆς τῆς κελεύσεως ζῶν. qui non ſunt hoc modo adverſum te affecti, eos ego nunquam dignos putavero, qui inter γνησίως παιδείας ἐραστὰς nomen profiteantur ſuum. Utinam majus aliquid tua cauſſa poſſem: ſcires quam ſis mihi ἀντίψυχος. De libris bibliothecæ noſtræ ſedulo operam dabimus, ne cupiditatis tuæ parum rationem habuiſſe poſſimus videri. Id vero tanto facilius mihi futurum, quia præſto eſt Labbæus noſter, ad omnia paratiſſimus quæ tibi fore grata cognoverit. Exquiſitam illius eruditionem teſtantur chartæ, quas tibi mitto: ſunt enim manu ipſius e malo libro quam fideliſſime deſcriptæ. contulimus ſiquidem, & ſtudioſe ἀπόγραφον ipſius cum autographo contendimus: ut de fide

lectionis dubitare non debeas. quod si quædam occurrent mendosa, (occurrent autem nonnulla) scito non aliter in Regio codice esse scriptum. Stat vero sententia nobis, mihi inquam & optimo juvenum & tui observantissimo Labbæo, communi opera πάντα δρῶν καὶ πάντα λίθον κινῶν, quo aliquid inveniamus tuis inceptis accommodum. Hactenus quidem nihil ita exquisitum se obtulit, quod tua putem interesse ut videres: nisi forte quædam de ratione anni excipias, cujus generis multa offendimus. De tuo divino in Serrarium libello egi nuper gratias, non pro sensu quidem animi mei, sed quantas potui tamen maximas. Bone Deus, quam sum ego captus lectione illius? & negabit aliquis φρενοβλαβεῖς istos fuisse cum te provocarunt? negabunt [illegible] esse? Quæ de Pseudogurionide disputasti saltem ex parte mihi quoque dudum observata. nam Munsteri error, sane pudendus. etiam de voce κάρα nunquam aliter sensi: & apud Græcos Conciliorum interpretes memini eam vocem reperire explicatam. cui nescio an sit affinis Latina *Cara*, apud Corippum. & fortasse alios: etsi diversa nonnihil notione. Sed Eusebium tuum quando videbimus? nimium moror te. Vale, virorum illustrissime. amplissimo Legato, & charissimo Heinsio, nisi grave est, plurimam salutem. Vale iterum. Kal. Maj. CIↃIↃCV. Proxime cum ad te literas dedi, scripsi & clarissimo Baudio. nunc velim scire ipsum, Boisosam & Pinæum in eo nunc esse, ut certum hominem isthuc mittant. Ego vero id ago, ut idem ille, qui mittendus est, liberet te ejus negotii cura, de quo ad Labbæum sæpius, ad me nunquam scripsisti. non enim mediocriter ea res me quoque pupugit.

EPISTOLA CCCCXCI.

EIDEM.

PAucis diebus multas epistolas ad te dedi, vir maxime. Soleo enim ut quæque offert se vel scribendi occasio, vel literas isthuc mittendi facultas, operæ non parcere. Duos fasciculos dedi Arsenio, totidem Temporario. item alios aliis. unum ei qui in ære tuo est, quem puto virum probum, sed in tenui re. itaque flagitatore opus ne sit vereor. Ego tuas ita raro accipio, ut Dionem acceperis necne adhuc ignorem: quod ideo solum cupio scire, ut cum eo agam cui est a me traditus, si fidem non servavit. Persium nunc mitto, non ut legas: [illegible]: sed ne officio meo defuisse possim videri. Olim cum Genevæ essem non levi opera eum poetam auditoribus meis exposui,

inde

inde illa tanta libri moles: quam nolim te offendere: non enim profecto tibi, quid dico tibi? non mediocriter doctis eam operam navavimus. quare bonum factum, ne illa tu attingas, quæ nihil ad te. De itinere meo isthuc proximis literis plura σὺν θεῷ, qui te servet, maxime virorum. Vale. Lutet. Par. a. d. v. Eid. Mart. CIↃIↃCV. Peto a te ut quas Drusio scripsi cures mittendas cum adjecto libro. omnes heic tuam contra Serrarium lucubrationem exspectamus. De Eusebio Pontaci qui nuper obiit sæpe jam scripsi. Paraveram libellum hoc titulo, De Satyrica Græcorum poesi, & Romanorum Satira. Sed casu quodam dilata est ejus editio. ex ipsa epigrapha satis intelligis, quantum ex tuis scriptis profecerim. nam unica tua admonitio excitavit me, ut illum librum scriberem.

EPISTOLA CCCCXCXII.

EIDEM.

TErnas jam scripsi tibi, virorum inlustrissime, posteaquam libellum tuum accepi: cujus lectione adeo expleri nequeo, ut ponere de manibus non possim. ὦ τοῦ πλούτου τῆς παιδείας! ὦ τῆς τῶν ἐπιχειρημάτων δεινότητος! quam magis lego tam magis stupore & admiratione rapior. cogito enim quo ex fonte rivus hic manavit. neque dubito Eusebium tuum omnium mortalium spes & cogitationes longe superaturum. Opto atque adeo assiduis precibus Deum veneror, det tibi, ut illi operi colophonem quamprimum imponas. Equidem diligenti tuorum lectione hoc videor assecutus, ut animi tui mentem melius quam vulgus hominum capiam. In hoc quidem certe libro tuo licet mihi περπερεύεσθαι & me venditare: ago enim apud amicos ὑποδιδάσκαλον & proscholum, qui τοῖς ἀμυήτοις mystagogum me præbeo τῶν σῶν πανσέμνων ὀργίων. En erit ille dies, cum cupiditate operis, quod premis tamdiu, nos levabis? Puto accepisse te τὰ περὶ τῶν ὀλυμπιονικῶν. octavus hic dies cum Temporario fasciculus est traditus. Ego tuas exspecto, brevi plura scripturus, volente numine. Vale καὶ εἰς ἱεροφάντου διαβιοίης τῶν ἀνδρῶν τὰ πρῶτα. Heinsium V. C. salvere jubeo. Scripsi raptim Lut. Par. VIII. Eid. Maj. CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCCXCIII.

EIDEM.

HEri tuas accepi v. Kal. April. datas. Jam ex aliis quas ante paucos dies accepi cognoveram, Persium & quicquid est quod tibi curandum Temporario tradideram, probe fuisse curatum. quod gratissimum mihi vel eo nomine fuit, quia Eusebium Aquitanicum video tibi non displicere. Doleo vicem illius viri, qui magnam dubio procul percepturus fuit, si vixisset hactenus, ex æquitate judicii tui voluptatem. Equidem existimo non infelicem ab eo positam in eo operam, ut Chronicum Eusebii legeretur quale ab Hieronymo est olim publicatum: sed quale ab ipso Eusebio debuerat concipi, hoc vero est quod a te uno exspectamus. Sed bone Deus quid est quod scribis? longe adhuc abesse te ab operis fine? ut video, omnes omnium bibliothecarum opes in hunc thesaurum paras conjicere. quod etsi vehementer & probo & laudo; exspectationem tamen adeo longam esse, fero molestissime. sed animum si possumus obfirmabimus. Quæ scripsisti de Persianis nostris nugis, moverent me ut a te profecta, nisi ipse justum pretium ei scriptioni multo ante statuissem apud me. neque unquam a sententia mea dimoveri me patiar. Veterum notarum quas adjeci eclogarium te fuisse, non scivi, non dissimulaturus alioquin si rem habuissem notam. De tuis Græcis versibus quas agam tibi gratias nescio. rem certe fecisti mihi longe longeque gratissimam. cupio iterari libri ejus editionem ἐμοῦ ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο: ut sit locus meum de tuis versibus judicium exponendi. De tuo in Serrarium libro scripsi nuper: sed quasi recens allatum adhuc habeo in manibus. quam magis lego, tam magis admirer. Abraham ille Judæus, quem laudas, & unde tam multa describit Drusius, ubi sit editus velim significes; nam ego nescio neque heic habeo a quo discam. De Dione tibi reddito cognovi jam ex ternis tuarum. vellem diligentiam tuam imitatus fuisset Heinsius ὁ περιβόητος νεανίας. Adhuc enim ignoro quid eo exemplari sit factum, quod Beisio tradidi ipsi mittendum. ideo autem rescire id cupio, quia non ita ante multos dies narrabat mihi aliquis, hærere adhuc illum librum Rothomagi. Veterem libellum περὶ ὀλυμπιονικῶν, scito pridem esse traditum Temporario, & puto jam tibi fuisse redditum. descripsit Labbæus noster, qui in cultu & reverentia tui sic mecum certat, ut περὶ πάντων videatur velle ἀμφισβητεῖν. Hæc una est inter nos æmulatio. Si quid invenero quod tuis inceptis

putem

putem fore conducibile, confide eo te non cariturum. Cl. V. Vulcanii Cyrillum & Procopii περὶ κτισμάτων quando habituri ſimus, velim a te certior fieri. Vale. Lutet. Par. IV. Eid. Maj. CIↃIↃCV. De ſchedis Latinis Alcorani, indicio tuo tandem majore ex parte inventis, proxime tecum agam pluribus. Deus te ſervet.

EPISTOLA CCCCXCIV.

EIDEM.

DE altero libri tui exemplari, quod miſſu tuo accepi, proximis literis gratias tibi egi, & nunc quoque ago. Eſt ſane æquiſſimum, ut qui aliquid diſcam a te quotidie, quam ſæpiſſime fieri poterit gratum animum meum tibi teſter. Scripſi & ad N. ut ſuum quoque librum a te ſciret me accepiſſe. Miratus ſum adeo eruditum virum & tibi familiarem tanti Thevetum, fungum illum non hominem, feciſſe ut ejus potiſſimum autoritate Ægypti probaret appellationem: de qua erat pridem a te ſcriptum adeo accurate. Ego memini ſæpe legere in Arabe Geographo eam vocẽ, quæ nullum mihi negotium faceſſiit unquam: prius enim didiceram illius interpretationem e libris tuis, quam de lectione illius Geographi vel cogitarem. Scripſi ad te non ſemel auſum eſſe me ſtudio ejus ſcientiæ & amore linguæ aliquot horas ponere in ejus libri interpretatione, jamque adeo pars magna peracta eſt: ſiquidem hoc eſt interpretari ad ſingulas prope voces hærere, & ibi fortaſſe ubi plurimum ſapere mihi videor plurimum ineptire. Cum exaudiet vota mea Deus Opt. Max. & præſtabit tui viſendi facultatem, quæſitis meis ac dubitationibus non verebor tibi eſſe moleſtus. Interea oro te, niſi grave eſt, doce me, qui verti poſſit illa non infrequens in eo libro φρέσεις רוסית & עלי אלתקריר Exempla ſunt frequentia extrema pag. 96. 97. & 101. 102. & alibi. facile conjicio ex ipſa ſententia duplicem viarum diverſitatem denotari: alterius brevioris, alterius longioris. neque me latet ראס eſſe verticem montis, aut promontorium. alteram vocem ſuſpicor eſſe a קר quod περᾶν, & περαιοῦν, niſi fallor, ſignificat. Sed neque rectam interpretationem utriuſque vocis capio: neque rationem quam analogiam vocant. Itaque iterum a te peto, ut hoc me velis docere. beneficii præmium hoc feres, ut etiam de aliis non verear te conſulere. quam multa enim neſcio, ac ne per ſomnium quidem capio in illo libro? eſt ubi cum verba teneam, inſolentia locutionis me cruciat: alibi hæreo in verbo, aut penitus ignoto, aut notione illius ignota. נבל ſcio eſſe montem Arabibus: & tamen

tamen quid faciam illa voce statim initio sectionis II. clim. III. nescio: nisi quod hoc scio etiam alibi ita positam legi in eodem libro. Sexcenta sunt talia. Sed moror te. Vale ἐμὸν ψυχίον. Deus tibi annos Nestoreos. IV. Eid. Jun. CIϽIϽCV. Legebam superioribus diebus apud Baronium in anno Domini CCCCXV. fabellam oppido lepidam, in qua plura sunt vocabula Syriaca: quorum partem facile assequor, partem non satis capio. Utinam in Eusebianis tuis locus occurrat attingendæ illius περιπύστου historiæ: sin est aliter, esto, δέομαί σου καὶ λιπαρῶ, hoc argumentum unius epistolæ ad nos tuæ. viden' os æneum frontem ferream mihi esse? qui te tam multa non dubitem rogare. Tu vicissim jube & si quid me vis tua caussa curare, impera. potes enim.

EPISTOLA CCCCCXV.

EIDEM.

NVdiusquintus accepi tuas: longe illas quidem, ut semper, gratissimas, sed in quibus tamen illud mihi molestum fuit, quod te libellum περὶ συνδεσμῶν needum accepisse significabas. hoc me male habet: quoniam cum temporis rationem ineo, metus caussam invenio. Quare si quod opto evenit, & voti hujus factus es compos, velim me hac cura liberes. in re quidem non magnum periculum; si moram excipias: cujus tu in hoc negotio non es impatientior quam ipse sum. τὸ σὸν γὰρ πάθος ὡς ἐμὸν τίθεμαι. Sin aliter. acciderit dabimus operam ego & πανάρετος Labbæus, ut tuæ quamprimum satisfiat voluntati. In bibliotheca nihil adhuc mihi inventum, cujus desiderio moveri te admodum putem debere, ad id præsertim opus, quod nunc paras. Mathematica nonnulla de anni ratione in aliquot libris offendi: & in his procul dubio quædam non pœnitenda. sed tamen ejusmodi opinor, quæ magno tibi esse usui vix queant. si jusseris, agam tecum de illis accuratius, proxime cum ad te scribam, σύν γε τῷ Θεῷ. Vidisse te non dubito Stygii cujusdam canis amphitheatrum honoris. eo Satanico libro nos quoque voca ɪt in partes. quanquam equidem, si maxime ambitionis fermento t .rgerem, non alium gloriæ cumulum optaverim, quam ut dignus possem merito videri, qui tecum nominarer: quem honorem scelestissimus ille Loiolita persæpe in ea scriptione mihi detulit. τί καὶ κῦδος χεῖον αὐτῶν τοῦ ὑβριστοῦ τῶν ἀντιτύχων παρεψαύειν μοι δοκῶ. τὸ μὲν γὰρ ἀτιμασθῆναι μετὰ σοῦ, ὦ ἱερὰ κεφαλή, ὑπερβολή τοῦτό γ' ἐστὶ τιμῆς τῆς ἀκροτάτης. τὸ δὲ ἀξιωθῆναι ἀτιμίας τυχεῖν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, εἰ μὴ θρίαμβον ὡς ἐνδοξότατον νομίζω, πῶς ἂν τῶν φρενῶν εὖ ἔχειν δόξαιμι; Miror tamen quis sit hic furor,

furor, quæ rabies, quietos homines atque ἀπράγμονας sine caussa invadere atque ad certamen provocare. Possem hæc facile contemnere, nisi securo somnum adimat illa cogitatio: qui talia dicant scribantque, hos quid censendum est moliri? aut quis potest dubitare homines Cerbereos nihil nisi flammam & ferrum meditari. Ego non dubito omnia eorum consilia eo referri: id agere, id studere unum, id assidue urgere, ut in bonos impetum faciant, piorum sanguine, quem pridem sitiunt, οἱ ἀλάστορες καὶ ἐναγεῖς proprias maculent manus; ἀποφράδος denique illius diei, quæ sola ipsis placet, lanienam instaurent. Scio tamen ab hoc consilio quam alienissimum esse illum, cujus recenti beneficio ita feroces sunt facti: sed profecto in ea devenimus tempora, ut sit ἤδη ἀπώμοτον. Itaque fatebor tibi quod res est: quotidie magis magisque commoveri me, ut non tam mihi quam meis metuam, & prospectum cupiam. Hoc cum rescivissent Consules Nemausenses, certum hominem ad me miserunt cum mandatis literisq; scriptis quam honestissime, ut me suum facerent, persuaderentque mihi ut penates meos in suam urbem vellem transferre. Offeruntur mihi in stipendium annui sexcenteni aurei, quæ summa, ut quidem ipsi pertendunt, pluris isthic æstimari debet quam quicquid est quod a Rege hic præstatur. Addunt insuper de hospitio, cujus gratia libras pendo annuatim in hac urbe 1 c. Nunquam adeo æstuasse me recordor, atque in hac deliberatione multos jam menses ἔνθεν κἀνθεν ὑπὸ ἀμηχανίας διασπῶμαι. Quoties studiorum meorum venit in mentem, hoc est, τῆς περιζήτου βιβλίων ἀφθονίας, heic vivere, heic mori mihi suave est, & profecto tam longe a te abesse, mortis instar mihi futurum. Accedit magni Mæcenatis mei reverentia: nam ingratum me illi non esse, unica re excepta, certo scio. Thuanus vero ὁ ὑπέρμεγας quo animo abitionem meam sit laturus, satis declaravit superioribus diebus, quum pro nostra conjunctione æstum meæ mentis cum illo communicassem, & consilium ipsius expetiissem. non enim dissimulavit nullo modo sibi videri ferendum, ut de ea re vel cogitarem. Hæc fere sunt ab hac parte: quæ etsi pro eo ac debeo, duco esse gravia; vereor tamen ne si in alteram lancem contrarias rationes cõtulero, facile sit præponderatura. Omitto justissimas metuendi caussas, de quibus ante dicebam. certe cum liberos meos, cum uxorem respicio, quid est cur ἀμφιλοχωρεῖν ei loco debeam, ubi neque vivus consulere eorum possum commodis, & moriens in summa solitudine atque amicorum inopia afflictissimam domum sum relicturus? Magni enim illi amici, quorum gratia pollemus, altiore loco sunt collocati, quam ut ἐμῶν οἰκείων meis ipsos conveniendi ulla sit futura facultas: nedum ut in ipsis fore ullum præsi-

sidium miseris paratum existimare debeam. Ego ipse duobus exceptis viris optimis maximis, cæterorum ζωτικὴν ἐπικουρίαν esse, non semel sum expertus. οἱ μὲν γὰρ παρ' οὐδὲν ἴσασι, τοῖς δ' οὐδὲν μέλει. Regis liberalitas etsi non contemnenda, propter loci tamen, ut scis, damnosissimi conditionem heredes non multum est adjutura. Est mihi liberorum parvus quidam populus. filios heic in Dei timore & literis curare instituendos sine maximis impensis non possum, filias si sperem conditiones heic reperturas pro honestate familiæ nostræ, quod præfiscine dictum sit, pro cerrito sim circumferendus. nam quæ alibi luculentæ censeantur dotes, cerdonum Parisiensium, & tomaclariarum filias vix deceant. Hæc me cogitare & non minoris momenti quam ista sint alia, quæ ne longior sim missa facio, pietas jubet & ἡ φυσικὴ στοργή. Te igitur convenio, sapientissime Scaliger, teque per hunc tantum, quo me dignatus es, amorem oro obtestorque, velis ad ἀκαρὲς punctum temporis fingere te quasi hic sis, & agitata apud te deliberatione ista, consilium mihi impertiri tuum. non enim vereor ne cujus consilii te habuero auctorem, ejus me jure unquam pœniteat. Deus te servet fortunetque etiam atque etiam, venerande senex. Lut. Par. v. Eid. Quint. CIↃIↃCV. Eduntur heic aureola opuscula tua, quæ Labbæis fratribus quum a te discederent tradidisti. eduntur autem studio, fide & diligentia Caroli Labbæi & Puteanorum fratrum. qui me quoque urgent, ut proverbiorum mihi observatorum centuriam aliquam eodem conjiciam. id enim vehementer cupere typographum cujus opera utuntur. Ego vereor ne arrogantiæ crimen incurram, si meas quisquilias tuis margaritis adjungere non erubescam. Quia tamen videtur mihi ratio habenda voluntatis optimorum adolescentum, si per te licet, frontem perfricabo. Iterum vale.

EPISTOLA CCCCXCVI.

EIDEM.

QVod raro memini accidere, nunc evenit, ut ternas a te literas acciperem, priusquam ad respondendum me accingerem. caussæ cessationis insolitæ plures ac variæ, quarum commemoratione supersedeo. Libellum χερνικὸν accepisse te cum aliqua voluptate, incredibilem in modum gratum mihi est. Scio quantum tibi omnes boni, quantum omnes literarum studiosi debeant. postremo quantum ipse, qui si ætatem tibi inserviam, omnia tua jussa exequens, nullam tamen partem tuorum in me meritorum fuero assecutus. denique quod pater filio, hoc tu mihi es; quod devinctissimus cliens optime merito patrono,

trono, hoc ego tibi ſum. poteſt fieri, ut quod fui hactenus, inutilis tibi ſim etiam porro: ingratus ut ſim & parum intelligens officii mei, hoc vero, dicam audacter, fieri non poteſt.

Non obtuſa adeo geſtamus pectora Pœni.

De quæſtiunculis meis quod illas mihi expedieris, immortales ago tibi gratias. provocat me tua benignitas, ut ne dubitem tibi interdum eſſe moleſtus. Sexcenta ſunt in Arabicis, in Annalibus mythiſtoricis, imo ubique, quæ leviter a te adjutus aut intelligere aut emendare poſſim, niſi fallor. Nunc quia capitale illud ingenium quo excellis, nobiſcum non habitat, cum turba jactamur incertis opinionibus: ſæpe etiam, de quo non dubito, decipimur ſpecie veri. Judicio tuo de Theveti laudatoribus ſubſcribo lubens. & profecto aliter nunquam judicavi. quam multa poſſem afferre argumenta? neque de literis ſolum loquor: in queis parum videre ſi crimen ducerem, miſerrimum mortalium me crederem. Sunt alia quæ facio longe pluris. Noli putare offendi nos conviciis Loiolitarum? ut ex iis quas hodie accepi, videor colligere a te judicari. Ego vero quid dicant homines θεοστυγεῖς ſuſque deque habeo. abſtineant modo manus humani ſanguinis avidas. quod quidem Deo Opt. Max. permittimus. De cognomine Burdenii etſi legeram quæ ſcripta ſunt in illa divina epiſtola de σεβασμιωτάτου parentis tui vita, lubentiſſime tamen quæ a te ſunt ſcripta legi, & amicis oſtendi legenda. Equidem vix putaram cadere in humanum ingenium tantum ſceleris, & κακοηθείας διαβολικῆς poſſe. apparet enim ſtudio plurium inventum, & ſparſum id mendacium: cujus architecti illi Itali aut Italici οὐκ ὀνομαστοὶ omnes omnium ſeculorum ſycophantas malignitate longe ſuperaſſe mihi videntur. Exſtat in bibliotheca Pſeudocalliſthenis hiſtoria rerum Alexandri. obſervavi hoc μύθευμα totidem fere verbis in Ebræum ſermonem verſum a Pſeudogor. & ſane cum voluptate quædam contuli, multaque in textu etiam Italico emendavi. præſertim virorum & locorum nomina. admiror vero impoſturam. Habeo librum qui inſcribitur ספר הסידרים quem a te non invenio laudatum: puto tamen tibi viſum: eſt enim Baſileæ editus, uteris meo cum voles: ſed vereor ut ſit tanti: pleraque enim alibi legi. Euſebiana tua prope jam conviciis a me flagitantur: atque utinam brevi tanto fruamur theſauro. Vale illuſtriſſime Scaliger. Lutet. Par. XVIII. Kal. Sept. CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCCXCVII.

EIDEM.

HEri cum esset apud me Labbæus noster, tuas accepimus cum versione mimorum Publianorum. doluimus ambo majorem in modum, non aliquanto prius eum fasciculum fuisse nobis redditum. nam voluntati tuæ gestus mos esset a Labbæo, qui amore tui flagrantissimus, jussa tua exequi, instar putat esse regni. Sed vetus illud non te fugit,

> Μόνου δὲ τούτου καὶ Θεὸς στερίσκεται,
> Ἀγένητα ποιεῖν ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Quare nolim te indignari aut moleste ferre in tuo negotio idem accidisse. nam aliquanto ante quam de tua voluntate constaret, erat tuorum pulcherrimorum poematiorum absoluta editio: neque hoc solum: sed pars quoque Francofurdum missa. ut infecta fieri res non posset. Ego non video cur de eo multum debeas esse sollicitus, nam procul dubio brevi corrigetur, quicquid heic peccatum fuerit; si tamen peccatum dici potest, quod Pithœanam potius quam Grutterianam secutus sis editionem. Æqui judices nunquam plus a te exigent, quam ipse ultro offeras. & erit, si quid intelligo, in iis quæ edita sunt, plus satis quod mirentur & stupeant harum rerum intelligentes. Equidē quæ heic cusa sunt summa attentione legi, ut typographica errata colligerem, in quo ea fide sum usus, ut non putem apicem unum prætermissum, qui emendationis opus haberet. Sed vereor ne diligentia mea typographum offenderit. nondum enim potui impetrare ut illa ederet, quæ adnotaveram. heri ad ipsum adii, ut cum eo hanc injuriam expostularem, sed quid profecerim nondum scio. Optarem placere tibi, ut omnium tuorum id genus opusculorum accurata editio heic cuderetur. ego ἐργοδιώκτης ero, & ut cum dignitate opus prodeat sedulo efficiam. Si placet consilium, leges præscribere tuum erit: quas exacte servatum iri spondeo. Ingolstadiensem quam narras editionem, nondum vidi: & miror qui fieri possit, ut nihil te in literis fugiat. Gestit animus, si per te licet, posteris testatum relinquere, quanti ipse faciam tua hæc πάρεργα: nisi quod pudet me ingenii culpa tuas laudes iri detritum: itaque metui ne ἀσυνεργία mea te offenderem. Sperabam ex prioribus tuis brevi Eusebiana tua esse proditura. nunc quum scribas multum superesse viæ ad metam, vehementer doleo, adeo longe abesse me ut exoptatissimo illo thesauro fruar. Deum oro, te servet incolumem, & pares tantis laboribus vires largiatur. De Vettio Valente quem

quem ais descripsisse manu propria, velim, nisi grave est, plura ex te cognoscere. nam hoc uno excepto, quod Astrologicum scripsisse invenio observatum, cætera de eo scriptore plane mihi sunt ignota. In bibliotheca nihil adhuc occurrit dignum quod tibi mitterem. non enim puto desiderare te κοινόνια quædam de ratione anni, quæ nihil non plebejum continent. eruditiora si quæ sint, quæram, & faciam te certiorem. Quæ scripsi de Satyrica Græcorum & Satira Romanorum, mitto tibi. sex ejus libri exemplaria Beissio tradidi, qui confirmavit paucis diebus te illa habiturum. inscripsi amicorum nomine, quibus velim cures perferenda. Scio non solere tibi accidere ingratas nostras nugas: sed oro te & obtestor, maxime virorum, si oculos in eum libellum conjeceris, censorem age & me mone. adjeceris prioribus tuis in me meritis summis ingentem cumulum, fecerisque mihi rem longe gratissimam. Constitueram extremo libro οἷον σφραγῖδα adjicere locum e tuis in Manilium Commentariis, ubi de Satira disputas, cujus suo loco facta est a nobis mentio: sed nescio quomodo id folium prius editum est, quam ego animadverterem. Nunc ad Polybium animum serio convertimus: siquidem ita Deo placuerit, ut ad operis illius absolutionem vita superet, & publica hæc tranquillitas maneat. Vale, illustrissime vir. Lut. Par. Non. Sept. CIↃIↃCV. Oro te, judicium tuum mihi scribe de lacunis ab Ursino expletis in prima Polybii pagina. Optarem si per gravissimas occupationes tuas liceret, versionem tuam Arabicorum proverbiorum relegeres, & recensitam mecum communicares. nam posset hic cum bona venia tua non inelegans ejus libelli editio curari.

EPISTOLA CCCCXCVIII.

EIDEM.

Binas paucis diebus a te accepi. quæ posterioribus illarum fuere adjunctæ, omnes curatæ sunt probe, aut curabuntur: nã propter vindemiales ferias pleriq; urbe aberant, ut Gillotus, Petavius, Labbæus. Puto accepisse te quẽ misi nuper φαῦλον libellum de Satyrica, & Satira. qui si in tuas manus pervenit, & oculos in eum conjeceris, censuram tuam ne mihi invideas, omni cõtentione a te peto. Pseudocallisthenes non est ille scriptor, quem habes codici Monachi adnexum: sed alius haut paullo κομψότερος, & qui decenter ἱκανῶς mimum agit. demiror impostores istos: nam ante multa secula prodiisse id figmentum satis constat. etsi autem libro quem habes idem κύδομα continetur: Pseudogotionidem tamen qui non semel Callisthenem laudat,

hunc potius qui penes me est, transcripsisse καὶ μεταφράζειν non dubito : sive Græce eum legerit, quod non puto, sive Latine aut Gallice. Priora secula cum late grassabatur ignorantia, incredibilem in modum fabulis hujuscemodi esse delectata, vel unica Regis bibliotheca arguit, ejus farinæ librorum plenissima. atque utinam ea fine stetisset malum : neque pietas Christiana in fabulas plusquam aniles foret conversa. Sed quid hoc querimur? gravior & intolerabilior eorum amentia, qui veritatis doctrinam palam ab illo petunt, qui πατὴρ est τοῦ ψεύδους. Accepisti, credo, indiculum τῶν προβλημάτων, ὧν περὶ τὸ ἀγύρτικον πνεῦμα ἐρώτησεν, ὁ τῆς γυναικὸς ἐπίτροπος. historiam tibi nuper scripsit amicus noster Biturix : & simul quæstionum exemplum misit. Noli de re dubitare, ipse αὐτόγραφον vidi hisce oculis apud Gillotum: neque veritus est autor factum tueri apud magnum Thuanum. possem ea de re multa adjicere quæ mirareris, atque adeo stuperes: nisi satius esset tantum μάταιον λόγον παραδιδόναι. quemadmodum & de Panicis terroribus, qui nuper heic Orthodoxis oblati, nihil adjiciam, nisi hoc : per aliquot dies vulgatum fuisse rumorem, quasi instauranda esset per absentiam Regis laniena piorum. Programma etiam palam esse affixum, quo ad cædem redeuntium Hablone studiosi convocabantur. atq; adeo die illa unum saltem e nostris fuisse occisum: cæteros (& me in his) aliquot noctes egisse insomnes, dum percussores exspectantur. Autor programmatis fuga sibi consuluit : dimissi sunt circumcirca Φονταβλήεαν, qui inquirant & in urbem reducant. is si captus fuerit, spes est usque inde a stirpe prima autorem horum motuum iri exquisitum : nam quod omnes bonos solatur habemus & Regem & senatum & omnes magistratus bonarum partium defensores acerrimos. itaq; μετέωροι exspectamus exitum rei in speciem quidem jocularis : sed quæ nisi Deus omen avertat, impendentium malorum certum sit indicium. Vides igitur, virorum optime sapientissime, quam longe ab eo sim, ut nuperam deliberationem abjicere penitus debeam. atqui animo ad editionem Polybii concinnandam serio converso, nihil jam tale cogitabam. ingens enim cupido animum mihi incesserat bene merendi de magno illo scriptore, quem aliquando non somniculose tractavimus. Ac licet non mediocriter conturbatæ sint consiliorum nostrorum rationes, sæpeque veniat in mentem ab omni scriptione abstinere hoc rerum statu, peto tamen a te nihilominus, quæ habes in nobilissimum Historicum observata, ea velis impertire, & viam indicare quam debeam insistere. Tandem imposui mihi hanc legem, ut novam conficerem versionem ; quæ si elegans futura non est, ut certe non erit, at fidelis fortasse erit, & Græcis κατὰ πόδας adhærens. Perrotus enim Latine quidem loquitur;

quitur, sed longe ab autore discedit. de Musculo nihil dico. in quo præter egregiam voluntatem nihil invenio quod laudem. Habeo in manibus Pompilii Amasii versionem eorum, quæ ex interpretatione Musculi vulgo leguntur. Vellem vidisses, ut consilium dares, acquiescendumne in ea sit an non. elegans profecto est & compta. Sed vir probus hac cautione usus est, ut obscurissimas quasq; ἀδιεξιτήτους non attingeret: contentus lectorem monere, peti posse eorum versionem a Musculo. nobis vero non licet esse tam securis. Itaque ἐν δὴ ὑμῖν. stat enim sententia, alienum opus nolle nos interpolare. Dic igitur, magne Cato, quid censes opus facto? quæso da consilium; quod sequemur religiose. utique de Eusebio tuo quid jam sperandum sit, fac me ut sciam: nam spem ex prioribus literis tuis conceptam prope ademit postrema tua epistola: quod iniquissimo ferimus animo. Deus te servet. Scripsi raptim, oblata ex inopinato occasione. Vale illustrissime Scaliger. Lutet. Par. v. Kal. Oct. CIƆIƆCV.

EPISTOLA CCCCXCIX.

EIDEM.

MAgis pro more & amore has nunc tibi exaravi inter plurimas occupationes, quam quod suppeditaret argumentum scribi dignum, præsertim ad te, illustrissime Scaliger. Sed quum domum e bibliotheca reverso significatum esset, adfuisse paullo ante unum e ministris illustris Arausionensis Principis, qui moneret esse aliquem in procinctu, ad vos tendentem; non potui non aliquid scribere. Simul faciendum esse duxi, ut te cura & sollicitudine liberarem: cum exploratissimum habeam, si postremæ mearum recte fuerint curatæ, de me & rebus meis fore te sollicitum. Erat enim novissima epistola mea κακάγγελος, & metus plena: utpote scripta eo tempore cum mentes piorum nescio quis terror Panicus tenebat: non ille quidem sine aliqua caussa temere conceptus, sed quod omnino fatendum est, longius quam oportuit progressus. Audisti credo de programmate variis locis publice affixo: id scriptum improbum adeo nostros terruit, quod præsertim eodem die aliquis Hablone revertens esset trucidatus. ut non dubitarent plerique, diei Bartholomeæ immanitatem per Regis absentiam repetitum iri. Fuit hactenus, & erit spero, vanus hic timor noster. re enim ipsa apparuit, publicæ tranquillitatis studiosissimos esse non solum Principes, verum & magistratus quoque cæteros. Si quid igitur priores meæ te, qui tuus est in me amor immensus, commorunt,

morunt, nolo diutius angi te hoc nomine: quum Dei beneficio non jam deteriore loco res nostræ esse videantur, quam prius fuere. Hoc volui nescius ne esses. Vale. scripsi raptim Lut. Par. III. Non. Oct. CIↃIↃCV. Fui hodie in bibliotheca cum Frontone & Fabro, viris eruditissimis. multus ibi sermo de te, & nuper heic editis poematiis tuis. visus mihi Fronto καὶ πάνυ εὐαισθήτως tuas laudes fuse persequi: quum quidem mirari diceret se, quis furor sui ordinis homines in hanc dementiam impulisset, ut te irato quam pacato uti mallent. se contra acceptam ab suo parente certam persuasionem de præstantia ingenii tui ac divini parentis, servaturum ad finem usque: neque adeo insanum fuisse unquam, ut aliter sentientibus ulla ex parte accederet. hæc fere verba illius: quem doleo equidem in eo luto sic constanter hærere.

EPISTOLA CCCCC.

EIDEM.

Mitto tibi quas accepi a Vertuniano & Labbæo, viris tui observantissimis, amantibus mei. Etsi autem non diu est cum literas ad te dedi, quia tamen ab illo tuas accepi, nó deerat quod ad te scriberem, neque quod ad amplissimum Buzenvallium aliosque amicos, nisi temporis premerer angustiis. brevi igitur & ad te & ad illos plura, ζωῇ γε τῷ Θεῷ. Nondum erant allati cum ista exararem libri Francofordienses superiorum nundinarum. inter quos unum eximie notavi, cujus desiderium ægre ad hanc diem sustinui, Geographiam Pauli Merulæ V. Cl. ac doctissimi, ad cujus libellos ornandos te symbolam contulisse fama jactat, quæ tuorum nihil patitur esse obscurum. Unicum adhuc ex istis nundinis librum vidimus, Minerval tibi & Drusio appensum a Serrario. qui feræ intra retia captæ similis fœdum in modum jactat sese, nodum magis etiam astringens. Deum immortalem! quantum ineptiarum, quantum λοιδορίας ἀπαιχυντίας, πανουργίας, συκοφαντίας, καὶ οὐκ οἶδ' ὅ, τι λέγω. Ut doctior, sic melior longe & ἀγχινούστερος Balforeus, qui nuper Cleomedem illustravit. Amavi eum scriptorem propter judicium de te, & tuo parente heroe, absque te foret, incomparabili. Cujus Commentarios in Historias animalium, quæso te, quando videbimus? Utinam quidem me adhuc vivo opus illud in lucem prodeat! & si quid aliud tanti philosophi adhuc usquam latet. Sed quid ago? nam vix tria verba initio institueram. Vale, illustrissime Domine. Deus te servet quam diutissime. Nescio an sex quæ isthuc

misi

misi ad doctissimum Heinsium exemplaria libelli nuper a nobis editi, adhuc ei fuerint reddita. in his unum fuit tibi inscriptum. Iterum vale. Lutet. Par. x i v. Kal. Nov. c ı ɔ ı ɔ c v.

EPISTOLA CCCCCI.

EIDEM.

Legi his diebus quæ a te accepta edidit nuper vir clarissimus Carolus Clusius. itaque non possum facere, quin gaudium meum tibi aperiam, quod eorum lectio attulit mihi vel maximum. multa enim didici, quæ ante nesciebam: quædam etiam quæ diu me torserant in iis exposita inveni. Contulimus enim aliquando Garciæ ab Horto libellos cum editione Arabica Avisenæ. in quo non fuit difficile nobis animadvertere, quod ante ad Manilium tuum nos docueras, virum illum Arabismi penitus imperitum fuisse. Jam vero in iis, quæ de Arabe Geographo vertisti, quam multa didici? pleraque enim illorum iis continentur, quæ Latina facere sumus conati. Sed quod alias scripsi, nostra interpretatio notis compuncta est multis, testibus ignorantiæ meæ: quam nonnihil adjuvisti illis locis interpretandis. illud certe effecisti, ut infelicitatis meæ, quod κοινωνεῖν tibi non possum, acrior me sensus pungeret. Tuam vero inexhaustam rerum omnium scientiam, magne heros, qui satis mirabitur? quis tua in rempublicam literariam maxima merita satis digne æstimabit? & negabit aliquis luce hac indignos esse, qui illustrissimo SCALIGERORUM nomini obtrectant? At tu istos terræ filios ira tua parum dignos aspernare, virorum maxime. & quod fecisti hactenus arcana literarum tibi uni nota pande mortalibus. Deum Opt. Max. oro, annos det tibi Nestoreos & omnibus modis venerandam tuam senectutem fortunet. Vale. Lutet. Par. prid. Non. Novemb. c ı ɔ ı ɔ c v. Cepi his diebus quod faustum sit, Polybium docere Latine loqui, ipse haud dubie adhuc docendus. Sed vetus nomen expungendum tandem est. peto autem a te, si quid habes quo auctior editio nostra prodire queat, id mihi benignus impertias. Typum Castrametationis a te confectum a multis accepi: quæso communica, si est ad manum. Iterum vale. Pene eram oblitus quod præcipuum ferme fuit, cum hæc ad te scribere institui. heri enim venit ad me Fronto Ducæus, dixitq; nanctum se codicem Marcellini Comitis notæ optimæ, & qui tibi ejus editionem paranti posset esse usui. eo consilio cepisse conferre, ejusque operæ specimen velle tibi mittere, ut si e re tua fore putares, in cæteris pergeret. De moribus illius viri

plane alienis τῆς ἱερουργοῦ κακοτεχνίας patrum ψευδωνύμου societatis nuper scripsi. neque unquam cum illo fui quin tuas laudes prædicantem audiverim.

Illustrissime vir, clausæ erant literæ quas tibi mitto, cum allatus est nuntius de obitu venerandi viri Theodori Bezæ, de quo certiorem volui te facere. Historiam obitus & mortis placidissimæ, quam longa dies attulit natura repente deficiente, & quidem inter pios sermones, ab aliis accipies aut ipse alia epistola scribam. Rogatus autem sum publice per literas Jacobi Lectii, ut scriberem ad te, & carmen epicedium te poscerem per jura amicitiæ illius, quæ tibi cum magno sene intercessit. Ego testis sum ἀξιόπιστος amisisse te in illo ex iis unum, qui tuam præstantiam, quod paucis datum est, recte æstimare norant. raro apud illum fuisse memini, quin de te multus nobis esset sermo. & ut ingenue fatear, non vidi in illo tractu quenquam, illo uno excepto, qui satis intelligeret tuorum in rempublicam literariam meritorum magnitudinem. Oro igitur te atque obsecro, ut testimonium hoc tuæ benevolentiæ illi ne deneges. atque insignes poetas Baudium, atque Heinsium horteris ad carmina epicedia scribenda, utque illa, nisi molestum est, mihi mittant.

EPISTOLA CCCCCII.

EIDEM.

VIr illustrissime, exspectabam literas tuas, quibus ad meas responderes, quas superioribus diebus ad te dedi. Scripsi vero tibi a novissimis tuis minimum quater: jamque mihi longum esse tempus incipit, cum de tuo statu ex tuis cognoscam. Orarem te ut frequentius scriberes: nisi tuam etiam in hoc genere diligentiam prope ἀμίμητον notam haberem Tantum Deum supplex veneror, ut te præstet valentem, & quam diutissime servet incolumem. Eusebium tuum foras jam spectare puto equidem, eoque nomine vehementer gaudeo. Quid dicturus est ille vetus tuus amicus, opinor & meus, qui nuper ad ✶ tantum verborum perdidit, ut probaret eos demum scriptorum interpretes cor habere, qui nihil saperent. Nescio an legeris epistolas quæ ad id ipsum, si superis placet, probandum, plures jam dudum ab eo sunt scriptæ editæque. quid illum movit? quæ hæc judicii sinisteritas? Deus meliora, quam ut in literis quicquam mihi eximium arrogem: puto tamen paucos esse veterum autorum, in quos repentina opera tales Notas effundere non possim. sed fruatur ille suo judicio: quod tamen futurum multis pro lege non est dubium. In Polybio jam

esse

esse me totum, non semel ante scripsi. Non fui profecto ὢν ἐγκρατὴς τῶν φρενῶν, cum opus sum aggressus longum, molestum & huic ætati jam ingravescenti parum aptum: erant enim alia studia quæ me magis caperent. Sed si voluntatis habenda fuit ratio (ut sane fuit) magni mei Mæcenatis & τοῦ σφραγιδοφύλακος, nihil potui melius. Quod igitur faustum esse Deus Opt. Max. velit, novam versionem Kalendis hujus mensis institui scribere: ac licet pars maxima temporis aut aliud aut nihil agenti periit, primum tamen absolvi: perrecturus in cæteris ad finē usque, si per fata licuerit. Nihil adhuc memini invenire, quod negotium facesseret, hisce verbis exceptis: καὶ μᾶλλον ἐπὶ τὸν τῆς ἀναβολῆς ἐξήκοντα καιρόν. quorum mentem nullus video. Si isthic essem sine dubio ex te discerem quæ nescio. & audebone tantum tibi oneris imponere, ut locum illum velis inspicere? Ἀτάρβαν esse *Adherbalem* puto cum Perroto, viro non inerudito. Sed tu rationem nominis & hujus diversæ ἐκφορᾶς tenes. Ἱππακρίταις, Perroto, Hipponis incolæ. sane etiam Latini veteres in ea historia, in vita Hamilcaris id confirmant. Sunt majora alia, de quibus cum vacare tibi sensero, ad te referam, qui mihi magnus es Apollo. Scripsi nuper de obitu optimi atq; ἀξιοπίστου Bezæ: in quo parentem ego alterum, tu amicum certum & magnum tui admiratorem amisimus. Ecclesia Domini quantam jacturam fecerit, nihil attinet dicere. Petii a te proximis literis, ut memoriam τοῦ ὄντως μακαρίτου paucis versibus prosequi dignareris, & omnes Academiæ poetas ad simile officium excitares. idem nunc iterum peto, teque ut ita facias vehementer oro. Scripsi eadem super re nuper ad clarissimos viros Baudium & Heinsium: a quo nihil literarum per menses jam plurimos accepi. sed novi occupationes illius serias. Vale vir illustrissime & nisi grave est amplissimum Buzenvallium, Baudium, Heinsiumque salvere a me jubebis. Lut. Par. a. d. VI. Kalend. Decemb. ͻ I ϽϽ CV.

EPISTOLA CCCCCIII.

EIDEM.

Misi nuper ad te notulas quasdam in Marcellinum Comitem, ea fine mihi a Frontone traditas, ut ad te mitterentur. Cupio scire an is fasciculus mearum tibi fuerit redditus: & si putas tanti esse, ut cætera tibi describantur, certiores a te fiamus oportet. nam Fronto penes quem est ille codex, οἰκείᾳ γνώμῃ μόνον ad te misit. Nos jam non sine molestia tuas exspectamus; postremæ enim quas a te accepi, ante

 menses

menſes fere quatuor erant ſcriptæ. quare diuturniore hoc tuo ſilentio valde commoverer, niſi cogitarem anni tempus & difficultatem navigandi. Ego ſæpe ad te non ita multis diebus ſcripſi. neque ignoras, opinor, quibus in ſtudiis nunc ſim: & qua diligentia in adornanda Polybii editione meum iſtud occupem otium. Vtinam conatui reſpondeat eventus! dabo certe operã, ne operæ pepercisse videri queam. Tandem imperavi ipſe mihi, & verſionem a me expreſſi: vel potius initium verſionis. Kalendis enim Novembris prima ejus ducta eſt linea. Scis quam non contemnendus Perotus ſit: qui vir ſi Græcarum literarum cognitionem habuiſſet, in eo genere ſcriptionis pœne mihi regnare videretur. Sed rudem fuiſſe τῆς ἱστορικῆς reapſe deprehendimus. Sic tamen ut τὸν παλαιογράμματον Muſculum qui fragmenta vertit, multis paraſangis anteiret. Ego id præcipue operam do, ut idem Latinus Polybius dicat cum Græco. proxima cura eſt, ut, ſi modo poſſum, Latinitati conſulam. Jam notas ejuſmodi paramus, ut ſtudioſæ juventuti nonnihil profuturæ videantur. Sed moror te, hoc tantum addam: incredibili cupiditate me flagrare tui Euſebii videndi, qui ut clauſtra brevi perrumpat opto. illud etiam magis, ut valeas, illuſtriſſime ſenex, & me ames. De negotio tuo cum perfido & ſcelerato adoleſcente, qui tibi os ſublevit, non dubito accurate ad te perſcribere Labbæum, cui ea res unice curæ eſt. Sed nolim putes defuturum me officio meo, ſi ulla in re utilis tibi opera mea poſſit eſſe. dolet enim mihi non poſſe me idem in tua cauſſa, quod ipſe olim in mea: qui niſi re cõfecta non conquieſti. Conveni jam aliquoties illuſtrem Principem Arauſionenſem, quæ jubet bene ſperare. & profecto ſententia mea ſemper fuit, ope Ducis Tremolliæ hoc negotium facile poſſe expediri: quod nuper recepit ſe tentaturam Princeps Arauſionenſis. ad quam ſi de ea re ſcripſeris, non male opinor tibi conſulueris. Vale illuſtriſſime virorum, & me ama. Lut. Par. Eid. Decemb. CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCCCIV.

EIDEM.

ILluſtriſſime Domine, diu tuas exſpectavi: deinde eas accepi quibus adjunxeras notas in Cyclopem. Quid dicam? niſi quod æternis beneficiis ita me devinxiſti, ut quantum me tibi debere ſentiam verbis explicare non queam. Nam quam grata illa opera tua mihi fuerit, ſciunt amici, quibuſcum tuas Notas ἐξαρχῆς ὤν communicavi. Si dabit Deus ut me vivo libellus ille ſub incudem revocetur, ſcient

poſteri,

posteri, quanto soleam triumphare gaudio, quoties me docere aliquid dignaris. Mirum vero tantopere libellum nostrum tibi potuisse probari, qui profecto scriptus non erat, ut oculis tuis objiceretur. Sed novi infinitum illum amorem erga me tuum, ὃ πολλάκις ἐμαυτὸν ἐμακάρισα, ἐπὶ τύχῃ μόνῃ τῶν ἐμαυτοῦ μέγα φρονῶν. aut ut melius dicam & verius, τῷ Θεῷ εὐχαριστῶ. In Polybio scis me nunc esse, cujus versionem ne me pœniteat fuisse aggressum, Perroti interpretis fatuitas facit: qui mille amplius locis omisso Polybio, Livium descripsit nobis. quare merito Itali tui Latinitatem hominis sunt admirati. Sed de fide illius quod prædicat Jovius, quis ferat æquo animo? irascor & vehementer quidem. Gavisus sum, quod me hortatus sis ad hanc versionem suscipiendam. quæ utinam satis Latina sit! paucorum enim est Latine scribere. Græco textui futuram ὁμόφωνον pene affirmare ausim. Sed obtundo te. & otio tuo abutor ipse nunc cum maxime impeditus & varie occupatus. Vale illustrissime virorum. Lutet. Par. VIII. Kal. Jan. CIƆIƆCVI. Eusebium tuum exspecto in dies prope jam. & quod jam tibi operæ satisfaciant incredibiliter lætor. Deus te servet δῖε γέρον. quod scribis de Chronico hominis Germani, mihi crede jurato, non majorem te ex ea re lætitiam cepisse, quam ipse fecerim. Itaque crucior exspectatione ejus libri, quem semel nactus totum devorabo. næ patrem illius juxta doctum, & probum esse oportet. Sed profecto μεγάλη θεὸς ἡ ἀλήθεια, nosti cætera. Loiolitæ quid dicturi sunt? ἀλλ' ἀπόλοιντο κακοὶ κακῶς. heic etsi plerique hostes tuæ doctrinæ, nemo tamen non abominatur pædagogum Serarium. Bis scripsi de obitu magni Bezæ, & te & alios vestrates poetas Baudium, Heinsium, alios epicedia poscens. si quid ejus factum, quæso mitte.

EPISTOLA CCCCCV.

EIDEM.

Illustrissime vir, accepi hodie literas e Narbonensi Gallia, quas tibi mitto, ac si per occupationes tuas licet, te oro, ut viro optimo tuique observantissimo respondere ne graveris. eo magis quod neque a Plancio neque ab aliis Belgis, ad quos literas dedit non semel, responsum ullum tulit. orat igitur te atq; obsecrat ut sis illi εἷς ἀντὶ πάντων. Nos heic in dies ac prope jam in horas tuum opus exspectamus. neque

memini facile ullum unquam tempus tam mihi fuiſſe longum atq, hoc erit, donec voti hujus fiam compos. De illo ſcelerato qui pecuniam tibi debet, nolim ſis nimium ſollicitus. nam etſi lentum nomen ille eſt, imo vero nullius fidei homo: quia tamen illuſtris heroina Tremollia in urbem brevi eſt ventura, apud quam omnia poteſt ὁ τὰ πάντα ἄριστος Thuanus, non debes dubitare, quin brevi σὺν Θεῷ εἰπεῖν, ad tuum pervenias. Vale illuſtriſſime vir. Lutet. Par. XVI. Kalend. Februar. CIƆIƆCVI.

EPISTOLA CCCCCVI.

EIDEM.

QVas poſtremas a te accepi, eæ datæ erant Kalendis ipſis Januarii. ex iis cognovi plurimas mearum aut periiſſe perfidia eorum quibus fuerant traditæ, aut negligenter certe curatas. nam a Kalendis Septembris anni prioris decies minimum ſcripſiſſe me ad te liquido jurare poſſum. Egi etiam pro munere tuo Notarum in Cyclopem ſuaviſſimo mihi, non quas quantaſve debui, ſed certe quantas poteram maximas gratias. Tu vero ne credideris poſſe mihi aliquid gratius accidere, quam cum me docere aliquid digneris. Sancte autem affirmo tibi, in pleriſque ſcopulis hæſiſſe cymbam noſtram, quos tu in illis tuis notis attigiſti & explanaſti. Itaque expeto cupidiſſime occaſionem illas publicandi: quod quidem brevi facturum me confido θεῶ γε ἀρωγῷ. Balforius de quo nuper ſcripſi Commentarium in Cleomedem edidit: niſi fallor, bonæ frugis plenum, & vel eo nomine dignum approbatione bonorum, quod tuam & divini parentis tui præſtantiam æquis ponderibus penſare videtur. Scio iſtis non moveri te: puto tamen veſtra quoque heroum pectora gaudio aliquo tentari, quoties labores veſtros paucis cognitos prodeſſe mortalibus, & omnem ſequiorum ingeniorum invidiam ſuperare intelligitis. propterea optavi de eo ſcriptore judicium tuum cognoſcere. De N. N. homine, uti vocas, abreptitio, nihil ante lectionem hujus tuæ epiſtolæ didiceram. Auxit ea res cupiditatem, qua totus pridem flagro videndi tui operis Euſebiani. Atque utinam ſuperi faxint ut brevi fiam voti hujus compos. utar vero, utar conſilio tuo, quod ſuper inſtituto a me opere dediſti; neque committam ſi vitam & vires ὁ ἐπὶ πᾶσι fuerit largitus, ut dignitatem literarum polluiſſe queam judicari. quod quidem eo diligentius conandum mihi cenſeo, quia exiſtimationis meæ vadem prædemque apud bonos te, virorum optime, illuſtriſſime, habeo. Tu enim profecto es, qui amicis meis perſuaſiſti noſtras eſſe aliquid

quid

quid lucubratiunculas. Equidem in hac versione atque interpretatione magni scriptoris quotidie experior, (cur dissimulem ?) quam habeam adhuc magistro opus. quod si isthic essem, Deus bone, quid non possem ? quid tam altum quo tuis sublevatus alis non facile pertingerem ? tum vere liceret Polybium κατορείξῃ quod in nostras manus incidisset. Sed non capit tantum bonum fortunæ nostræ tenuitas. Itaque quod unum restat, in fide & diligentia & subsidio literarum tuarum (quas eliciemus crebras, ubi te arduo labore defunctum senserimus) spem omnem ponimus. Vna res est nostris conatibus perincommoda: quod gravissimas causas habemus, cur ad operis finem cujus in primordio vix stamus, πάσῃ σπουδῇ καὶ μηχανῇ contendamus. verum de his alias Deo volente plura. juvat enim in sinum tuum meas querelas expectorare. Heri venit Luteriam illustris femina Domina de la Tremouille. illa sola efficiet ut ad tuum pervenias, aut. Sed ominari secius quicquam nolo. cum præsertim in potestate magni Thuani sit totum negotium. nam ejus consiliis plurimum regitur nobilissima heroina. cujus autoritate facile compelli poterunt tui Cercopes, ut tibi satisfaciant. non peccaveris neque operam luseris, si ad Thuanum ea de re scripseris. Epistolam tuam de Gallia vidimus: quæ si esset emendata, pluris a Thuano aliisque fit quam ingentes aliorum molitiones. Vale, & me consueta benevolentia dignare. Lutet. Par. XIV. Kalend. Febr. CIↃIↃCVI. Est in aula vir nobilitatis precipuæ M. de la Bourdaiziere, quicum mihi familiaritas & amicitia non vulgaris intercedit. est enim earum literarum amantissimus & intelligentissimus, quas pauci, non dicam e proceribus ejus amplitudinis: sed ex iis qui literarum notitia sunt celebres, norunt, nedum tenent. Cum eo multus mihi de tua præstantia sermo: nuper vero cum mihi κειμήλια sua ἀξιάγαστα ostenderet, jaspidem unum inter cæteras antiqui operis gemmas spectandum exhibuit, itemque achatem unum: quorum lapillorum alterum ait tibi quondam fuisse visum, & prodiisse a te doctissimum scriptum ad illustrationem ejus gemmæ; *Falaiseau*, opinor, fuit medicus Turonensis cui illa scripseras. Is igitur vir nobilissimus te plurima salute impertit; oratque ut si forte in adversariis tuis vestigium aliquot superest ejus scriptionis, velis eam secum communicare: & hoc beneficio ipsum demereri. idem nos quoque a te contendimus, quod tuo commodo fiat.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCCVII.

EIDEM.

DEderam viro nobili qui isthuc iturus me convenit, quæ est ejus humanitas, fasciculum tibi perferendum: cum postea Scotus quidam vir eruditissimus ostendit mihi epistolam Arabice scriptam ad Antonium Lusitaniæ quondam regem. hanc percurrenti mihi non omnia quidē negotium facessebant, sed certe plurima: adeo ut de sententia epistolæ mihi non constaret. ac nisi fallor, multa non vulgarem Arabismi dialectum præferunt: quæ longe discedunt ab Arabismo librorum editorum. puto & multa scripta perperam, non in apographo tantum quod videbis: sed in ipso autographo, cujus mihi facta est videndi potestas. Ejus epistolæ exemplum ad te misi, ut si per negotia tua liceret, doceres me quid sibi illud velit, nam ego ne manum quidem satis assequor. Vale illustrissime heros. Lutet. Par. XIV. Kal. Febr. CCCCXVI. Oro te partem saltem aliquam digneris vertere: hæreo enim in plerisque, plurima penitus ignoro, & quis ille sit Abloala. non enim satis scio, an qui temporibus illis regnabat Miremunim Scariphius, ita vocaretur.

EPISTOLA CCCCCVIII.

EIDEM.

QVam crebras a me literas accipias, haud scio; puto tamen sæpe factum superioribus mensibus, ut oleum mihi & opera perierit. Multa enim de multis rebus scripsi; multa item misi: de quibus nihil possum cognoscere ex novissimis tuarum, ecquid reddita tibi illa fuerint an non. in his fuit diploma sive epistola quædam Arabica a Rege Marroci, opinor, ad Antonium Regem Lusitaniæ scripta, de qua dubitationes meas tibi aperui. fuere in his & notæ e vetustissimo codice Marcellini comitis, quas a Frontone acceperam tibi mittendas. misi præterea & epistolas amicorum, ut Vertuniani, Nautonerii, & aliorum. Nunc libellum tibi mitto viri optimi, qui in chronologicis te magistro aliquid sibi videtur supra vulgus didicisse. quod cujusmodi sit, ipse judicabis. Eusebium tuum ex iis literis, quas ante mensem acceperam, certa spe jam pene devoraveram. nunc quia in iis quæ ante quatuor dies mihi abs te fuerunt traditæ ab eruditissimo adolescente Forestio, nulla illius fuit mentio, quid sperem nescio, scio quid metuam.

tuam. Valde enim ἀγωνιῶ ne spes nostræ in multos menses sint rejectæ. Quicquid hujus sit, Deum suppliciter oro, te servet, destinam & columen literarum unicum. Vale. Scripsi raptim Lutet. Par. Non. Febr. CIↃIↃCVI. Clarissimo Heinsio amicissimam salutem mitto. Scripsi ad illum ante dies perpaucos.

EPISTOLA CCCCCIX.

EIDEM.

Mitto tibi quas accepi a Vertuniano tui, illustrissime vir, studiosissimo. Adjeci libellum hominis optimi & probissimi: quem spero tibi non ingratum futurum. is unus est ex eorum numero qui te γνησίως colunt. Ut res heic sunt, mirum est posse quenquam reperiri, qui super talibus liberam vocẽ mittere ausit. Ruimus enim, ruimus in servitium infame infamis illius scorti, quod τὴν ἑπτάλοφον insidet. cujus monarchiam in temporalibus, ut loquuntur, novis subinde scriptis ex illa urbe aut locis vicinis prodeuntibus videmus confirmari. ut jam quid adjici possit non intelligam. eo spectant illi tot annalium tomi, eo quicquid hodie fere editur. denique hic est hodie ἱερὸς ἀσεβείας. Sed hæc mitto ἀχνύμενός περ. Quanta cum fame tuum librum exspectem non dicam: & profecto quicquid dixero cupiditate mea inferius erit. De tuo negotio scripsi nuper. res in periculo quidem versatur, sed spe tamen non caret. Si Tremollia vellet negotium suscipere, sola potest illud conficere. qua de re plura nuper scribere ad te memini. neque sententiam muto. Vale illustrissime heros. & nisi grave est salutem clarissimo Heinsio. Lutet. Par. III. Eid. Mart. CIↃIↃCVI. Narro tibi, quotidie monstra in literis nascuntur, quorum nullum sæculum æque ferax ut hoc nostrum. His diebus liber Gallicus prodiit jocularis insaniæ, satis amplus. conatur autor omnes linguas revocare ad Hebraicam originem. ipse eam linguarum notitiam habet, quam potuit haurire e suis Lexicis, Calepinis, Dictionariis, quæ omnia ad unguem tenet. mirum hominis inceptum. qui a ירב deducat ovum. & cætera ad hunc modum. ferrem ægrum animi, nisi viderem studium dissentiendi a te, quanquam id quidem modeste. Porro hujus monstri pater, vir est probus, pius, ἐρίτιμος. quo mihi res molestior est.

EPISTOLA CCCCCX.

EIDEM.

EX iis quas x v. Kal. Mart. ad me dedisti cognovi redditas fuisse tandem tibi ἀθρόας multas epistolas meas, quas pridem putaram periisse. Grata mihi fuere cum primis quæ de Arabico diplomate scribis. nam & ipse ἐκ τοῦ εἰκότος τεκμαιρόμενος, non ex certa scientia, pœne eadem responderam. Si quid postea aliud inveneris, & id significare fueris dignatus, futurum id quoque longe gratissimum: nam etsi cura & sollicitudo περὶ τοῦ μέλλοντος ut studiorum oblivisceremur prope jam effecit: cupiditatem discendi tamen non penitus in animo nostro exstinxit. Quis jam sit heic rerum nostrarum status, neq; tu nescis & ego malo ex aliorum te cognoscere quam ex meis literis. in posterum vero quæ bonos maneant, scit unus Deus, cui & nos curæ fore confidimus. Epigrammata quæ misisti dudum me accepisse, opinor, te non latet. amicis illa ostendimus τοῖς τοῦ χρυσοῦ γένους λειψάνοις: qui tanti illa fecerunt, quanti omnia tua. Sed dolemus omnes seculi infelicitatem, quo illud maxime placet multis quod maxime falsum. hinc illa profanæ gentis fiducia, fabulam de Burdonio iterum ventilandi. nam ea de re librum abominabilem edi in Germania, & Bongarsius noster literis suis nuper querebatur. Te vero, [illegible], si hæc moverent, equidem mirarer. Quid? potuisti in hoc fastigio virtutum & eruditionis constitutus, aliud tibi de scelestissimis hominibus polliceri? qui bellum atrox cum Deo palam gerunt: qui reges ἀνταρχιώτας καὶ ἀναιδῶς in ordinem cogunt, & quoties lubet occidunt. ii tibi parcent? mihi crede, in eorum potestate si esses, dentes eorum σαρκοφάγους non effugeres. nunc quia Dei benignitas in tuto te collocavit, omnia exspectare ab illis debes, quæ ab hostibus veritatis crudelissimis possunt proficisci. Oro te, sapientissime Scaliger, moveri his contumeliis noli, non deerunt qui tua & semonis illius tui parentis caussa in arenam cum id genus monstris velint descendere. tuæ heic nullæ sunt partes: nisi ut quod fecisti hactenus, pergas constanter de hominum genere bene mereri. quod ut perdiu facias Deum Opt. Max. supplex veneror. Miratus sum te in dubium vocare, quod legisti in literis hinc missis de colloquio Gossypieponymi cum τῷ δεῖνι. credideram te pro veris habiturum, quæ ego tibi confirmassem esse certa. Scripsi autem dudum ad te, his oculis vidisse me hominis αὐτόγραφον quo nihil verius, nihil certius. Habebam multa de quibus te consulerem, sed pudor vetabat: cum non ignorem quantam occupationum molem sustineas.

proxime

proxime σὺν Θεῷ de nummis Arabicis, quos vidi cum variis figuris, tecum agam. Vale. Lutet. Par. Kal. April. CIↃIↃCVI. Erat animus ad doctissimum Heinsium literas dare : sed id nunc minime potui. peto a te, ut, nisi grave est, hoc loco fas mihi sit salutem ei adscribere.

EPISTOLA CCCCCXI.

EIDEM.

SI vales, bene est : ego valeo Dei beneficio : quem assidue veneror ut te præstet valentem & annos Nestoreos tibi largiatur. Vidimus nuper carmen eximium, & vere χρυσοῦν ἔπος, quo memoriæ magni senis parentasti. non dicam tibi quid mihi de illo videatur : sed præstantissimus Thuanus ἀξιόχρεως τῆς ποιήσεως judex, qui primus tuum mihi carmen ostendit, vix apud se erat cum illud legeret, ac pene totum memoriæ mandaret. Beatum te, cujus remissiones animi καὶ ἀνέσεις σπουδῆς τῶν ἄλλων ὑπερέχουσι. Vale illustrissime Domine. plura enim nunc non possum. Scripsi raptim Lutet. Par. a. d. VIII. Kalend. Maj. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA CCCCCXII.

EIDEM.

TRiduum vel quatriduum est cum ad te literas dedi, vir illustrissime, eo nunc ero brevior : quum præsertim vir nobilissimus, cui has trado nihil certi habeat de sua isthuc profectione. Is est Peresius Prouincialis, tui observantissimus. ostendit ille mihi tuorum majorum qui Veronæ imperitarunt monumenta, si quid judico ἀξιάγαστα. Utinam possent illa isthic edi, cum tuis Notis. Sperem τοὺς Πονηροῦ ὑποφήτας διαῤῥηγνυμένους ὑπὸ τοῦ φθόνου. digni profecto homines quibus rumpantur ilia. Exspecto quid novi proferent hæ nundinæ. Sethum utique Calvisium habebimus, quem tibi adeo videmus probari. Sed illud potius opto, ut tuum opus quamprimum absolvatur, & ut frui illo nobis liceat. γένοιτο, γένοιτο. Vale, illustrissime vir. Lutet. Par. VI. Non. Maj. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA CCCCCXIII.

EIDEM.

OMnibus tuis epistolis respondi præter ultimam, quæ erat de Justi Lipsii viri clarissimi obitu. Gaudeo te mihi semel aperuisse

judicium tuum de illo viro: nam qui a multis annis ſic judicabam, nunc cum tibi quoque idem videri intelligo, mirifice in ſententia mea confirmor. Omnino magnam literæ jacturam in eo fecerunt: majorem tamen facturæ, ſi quam verbis docuit conſtantiam, vita exhibuiſſet. Ego non dubito verum eſſe quod ais, pœnituiſſe ipſum levitatis ſuæ, quod a Batavis qui ceu numen aliquod δημοσίᾳ eum coluerant, unquam diſceſſiſſet. Habeo literas ipſius & quidem ἰδιοχείρους, quibus teſtatur quam alieno animo eſſet a Delriis, & id genus portentis & certiſſimis veritatis hoſtibus. De Delrio nominatim ſcribit, quum ad eum ſcripſiſſem de furore illius canis in te & magnum Thuanum: contemtu ulciſcendam eſſe impoſturam hominis: neque enim ad poſteros tam ſcelesta ſcripta eſſe perventura. & quum de paganico omnium dæmonum Amphitheatro aliquid ſcripſiſſem, ſic reſcripſit, ut ſatis palam faceret deteſtari ſe id genus δαιμονομανῶν ἀνθρώπων. Idem tamen cum ad alios ſcribebat, aut in familiaribus colloquiis cum amicis, longe alium animi ſenſum præ ſe ferebat. & volitabat non ita pridem epiſtola illius poſt viſum Elenchum tuum ſcripta, quam ſine indignatione neque tu potuiſti legere, neque alii qui te qua par eſt reverentia colunt. Hæc pridem adduxerant me, ut miſeram ſervitutem illum ſervire non dubitarem. quo quid miſerius? quid cordato homine indignius? illud vero gravius, quod dum ſuperſtitioſum ſe ſimulabat, plane occulto Dei judicio videtur eſſe factus. Vidiſti quæ ſcripta ſunt de illius obitu? equidem obſtupui cum legerem in ipſo agone mortis veſtem pelliceam B. Virgini dicaſſe, & ſtatim juſſiſſe afferri. Deum immortalem quæ hæc anilis ſuperſtitio? cum interea de Chriſto qui ſolus & [illegible] eſt σωτὴρ, ne γρῦ quidem. Fateor tibi, magne Scaliger, terrent me hæc exempla eorum qui veritatem ſemel agnitam poſtea oppugnatum iverunt. quod partim ipſe fecerat, partim facturus ſine dubio erat. Equidem accepto de ejus morte nuntio, ubertim lacrimas fudi. nam & colui hominem, & ille me amavit. Amiſi magnum teſtem mearum in Polybium vigiliarum, quas non dubitabam fore ipſi gratas. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. Vidi ſuperioribus diebus recentem ſcriptorem, cujus nomen ex tuis literis primum mihi innotuit, Sethum Calviſium. miratus ſum & magis magiſque miror indies, qui potuerit hactenus tantum ingenium in tenebris delitere. Sed mihi videtur homo ſimplex, οὐ τὸ δοκεῖν ἀλλὰ τὸ εἶναι σοφὸς [illegible], de nominis ſplendore parum cogitaſſe. Itaque totus ſemel in lucem prodiens majore miraculo nos perculit. Sunt tamen nonnulla in ejus divino opere, de quo velim a te ipſum moneri. nam quid attinebat Natalem a Comitibus, & reliquos id genus nuperos ſcripto-

ſcriptores, quorum pars etiamnum vivit, toties laudari? hoc nos iniquo animo ferebamus in tam erudito viro, & tam reconditæ doctrinæ. qui ſi nobis eſſet notus, per literas cum ipſo ageremus, ut in proxima editione hoc ἀβλέπτημα emendaret. Scoppii τὸ ὑφηγήματα in tuum illuſtre nomen ex catalogo cognovimus: nam ipſum opus non vidimus: neque adhuc editum putamus. Non committam ut conſilium tibi dem quid ſit opus facto. ſed ſi ἰχνογραφίας Veronenſium mauſoleorum quas ipſe vidi accepiſti, eaque monumenta publicaveris, aut fallor, aut ad reſtim peſſimum quemque iſtorum ἀλιτηρίων καὶ ἐναγῶν compelles. Nos quoque primam faciem typis editam accepimus libri quem idem ille μιαρὸς in nos evomuit: qui duram profecto ſuſcepit provinciam, ut nos Thraſones probet atque atheos. Enimvero ſi athei eſſemus Romæ eſſemus, quo magnis conditionibus ante hos ſeptem annos ἀπὸ τῶν κρατούντων fuimus invitati. demiror quibus machinis ſit probaturus ſuſpicionem ἀθεότητος in me competere. mihi facillimum erit palam facere ipſum & πολύθεον & ἄθεον eſſe. itaque librum illum exſpecto incredibili quadam cum cupiditate. Sed longe tamen majore tuum Euſebium: quem ſi prius, quod opto, accepero, dubito an tanti proſtituti pudoris nebulonem ſim facturus, ut ejus cauſſa oculos a tuis divinis ſcriptis velim tollere. Quod ſupereſt peto a te, ut hunc nobilem adoleſcentem qui militiæ cauſſa iſthuc proficiſcitur, bonum bonis prognatum, benigno vultu digneris ſuſcipere. Vale, illuſtriſſime heros, & coaxantes omnes ranas ſperne, ut te dignum eſt. Deus Opt. Max. te ſervet. Lutet. Par. III. Kalend. Jun. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA CCCCCXIV.

EIDEM.

SPero tibi eſſe redditas, quas ante quinque aut ſex dies ad te ſcripſi, eas dico quas accepit a me adoleſcens nobilis, qui militiæ cauſſa iſthuc ibat. Heri venit ad me honeſtus juvenis S. Theologiæ candidatus, qui multo ante iſthinc dicebat ſe eſſe profectum. is narrabat dixiſſe te petenti, nunquid velles, triduo ante tabellarium eſſe profectũ, per quem ad nos ſcripſiſſes. Si ita eſt, ſcito eas literas non eſſe nobis redditas. quod eo moleſtius, quia de abſoluta editione tui divini operis, nihil adhuc certi habemus. Illud vero quanta cum aviditate a nobis exſpectetur, ne tu quidem ignoras. accendit cupiditatem meam tuus ille Sethus Calviſius: cujus ingenium quotidie magis me capit:

in ſumma doctrina ἀπολύτως καὶ ἀπαραιτήτως. Ille quidem omnia tibi debet, quantus quantus eſt: ſed & tu opinor illi aliquid: quod ad tua θαυμασιώτατα ſcripta rudioribus iter ſternit. In Polybio pag. 119. non nihil moleſta mihi ſunt illa verba. ὁ δὲ χρόνος αὐτῷ τῆς ἀρχῆς μάλιστα τότε πως ἤγετο. de Prætore Aetolorum eſt ſermo: quem videtur dicere confeciſſe illo tempore ſemeſtre ſpatium annui muneris. hoc quomodo ſequentibus conveniat non ſatis capio. teque oro ut locum mea cauſſa inſpicias: & tuam ſententiam perſcribas. hoc ego te vehementer oro. Deus te ſervet. Vale illuſtriſſime Domine. Lut. Par. VI. Eid. Jun. CIƆIƆCVI. Scripſi per illum nobilem ad clariſſimos viros Vulcanium, & Heinſium: quos una cum eximio Baudio ſalutare heic ut mihi per te liceat oro. Eo Polybii loco πλειάδος ἐπιτολὴν interpretamur de fine veris & initio æſtatis, ut ſcribit alicubi Galenus. Pro αὐτῷ ſi αὐτῶν ſcriberetur, lunge diverſa eſſet ſententia.

EPISTOLA CCCCCXV.

EIDEM.

Libellum tibi mitto, vir maxime, per occaſionem heic recens a me editum. qui ſi judicio tuo bonorum lectione indignus non eſt, gratulabor ipſe mihi. Ut ut ſit tamen, tuam de eo ſententiam aveo cognoſcere. Conſtitueram ad clariſſimos viros Vulcanium, Heinſium & alios amicos exemplaria mittere: ſed obſtitit voluntati meæ caſus quidam, per quē factum, ut plura nunc quidem exemplaria nanciſci non potuerim. Sed brevi ſpero, & habebo & mittā. Tui operis exſpectatione quantopere ego & Thuanus ἐκρέμαντο & optimi quiq; viri excrucientur, nihil attinet pluribus dicere. equidem iter ad matrem cogito ab aliquot jam menſibus: & illa quæ imperare ſuo jure poteſt, rogat: ſed mihi durum imo ἀδικώτατον videtur, ut prius hinc pedem moveam, quam tuum opus videro ac devoravero. Sed moror te. Vale. Scripſi properanter, Lut. Par. XII. Kal. Quint. CIƆIƆCVI.

EPISTOLA CCCCCXVI.

EIDEM.

Diu eſt cum tuas exſpecto: nec tamen miror. Scio enim quam ſis impeditus: nunc utiq; cū ultima manus operi magno a te imponitur. qūanquam ſperamus acta tranſacta jam eſſe omnia. itaque exſpectatione tā optati & tamdiu exſpectati theſauri πάλαι μετεωρισθέντες miri-

mirifice nunc animi cruciamur. Oro, adoroque Deum Opt. Max. ut qui dedit tibi tanti incepti finem videre: det porro alia feliciter ordiri, feliciter detexere. nos in Polybio nostro strenue pergimus per aliquot hosce dies. intermiseram enim nuper ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. Dux Urbinas misit ad me scriptum manu codicem, notæ sane optimæ; sed qui non Polybium, verum Epitomen Polybii continet. nihil in eo quod non sit editum. & quamvis magnam vetustatem liber præfert, non multa tamen invenio meliora quam in aliis. Exspecto nunc codicem Bavaricum: si tantum apud Marcum Velserum gratia possum, ut ejus opera impetrare illum queam. Interim procedit versio, & alia præsidia necessaria comparantur. Cupio enim si Deus annuerit, non perfunctorie ea cura defungi. Cæterũ mitto tibi Albategnium, monitus ab Alealmo, te etiamnum eum librum desiderare. Annus est & eo amplius, cum traditus fuerat ut tibi perferretur, diligentissimeque commendatus: culpa eorum qui acceperant in urbe remansit. quum multo post in manus meas rediisset, putavi ἴσως futurum ἀπόπλανον. simul mitto tibi amplissimi Servini libellum ab eo acceptum, ut illum tibi curarem perferendum. mitto & Capelli viri optimi opus novum: quod & literas ejusdem habet adjunctas. Puto accepisse te libellum Gregorii Nysseni quem superioribus diebus misi. Vale, illustrissime vir. Scripsi raptim prid. Non. Quint. CIƆ IƆ CVI. Clarissimos viros, Vulcanium, Baudium, Heinsium, nisi grave est, salute impertiri hic mihi licebit. Scripsi nuper ad amicissimum Heinsium, cogitare me illi utendum dare codicem, de quo non semel ad me scripsit. quoniam τῶν ἀδυνάτων ἦν fuit hactenus mihi reperire, qui laborem conferendi suscipere vellet. Erit occasio tuto curandi cum novus legatus proficiscetur, si modo serum non est futurum. de quo certior velim fieri. cupio certe illius caussa omnia.

EPISTOLA CCCCCXVII.

EIDEM.

Vir illustrissime, scio adversis ventis imputare me debere, quod tot jam menses nihil literarum abs te habeo; nihilo tamen minus hoc incommodum, & grave damnum fero iniquo animo. cupio enim de tua valetudine ex te cognoscere. neque possum vel mediocrem cessationem tuam, aut quamcunque tandem remoram sine magno cruciatu animi experiri. profecto enim in spiritu tuo spiritus meus vertitur. Itaque Deum assidue veneror precibus, ut te quam diutissime servet

ſervet incolumem. Narro tibi quod miraberis: tuum illud malum, peſſimum, nomen repente factum eſt optimum. Ecce habeo ipſe in manibus quod tibi debetur. quam ſummam quum hoc ipſo pene momento temporis domum ipſe attulerim, certum eſt non prius conquieſcere, quam invenero cui tuto illam credam, & iſthuc deferendam tradam. Si nullam aliam invenio expeditiorem viam, Temporario tradam, ut ab ampliſſimo Legato eandem recipias. Vale, & diutiſſime vive lætus, per quem omnes boni & bonarum artium amantes lætantur. Scripſi raptim III. Kal. Sext. CIƆIƆCVI. Alias narrabo tibi qui perveneris ad tuum: nam ſceleſtus ille tuus debitor de malitia nihil remiſit: ſed ὁ ὑπέρμεγας Thuanus, ὁ καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ σοῖς, rem confecit. Viros clariſſimos Vulcanium, Heinſium, Baudium, niſi grave eſt, verbis meis ſalutes velim. Scripſi nuper ad Vulcanium & Heinſium, nec ſemel. poſtea libellos Cyrilli a Vulcanio miſſos accepi. pro quibus gratias acturus ſum, ubi primum erit facultas mittendi ἀντίδωρον quod promiſi. dedi quæ miſit exemplaria Thuano, Labbæo & aliis amicis.

EPISTOLA CCCCCXVIII.

EIDEM.

VIr illuſtriſſime, alteras jam ad te ſcripſi hodie. & harum & illarum idem argumentum: ut ſcias peſſimum illud nomen tuum derepente optimum eſſe factum. eſt in manibus meis quod plane periiſſe videbatur æs alienum tuum. perfecit enim negotium lentum magnus Thuanus. quanquam ille ſileri apud te officium ſuum percupit. neque ego plura ad te ſuper eo prius ſcribam quam pecuniam ipſe acceperis. Deus te ſervet, virorum maxime. Lut. Par. III. Kal. Sext. CIƆIƆCVI. raptim ſcripſi. Oravi binis literis ampliſſimum Buzenvallium, ut eam pecuniam tibi numeraret.

EPISTOLA CCCCCXIX.

EIDEM.

NOn deerat quod ad te ſcriberem cum hæc pauca raptim exarabam: tempus & otium deerat. Accepi poſt diuturnam exſpectationem, quas ante duos ipſos menſes ad me ſcripſeras. Ego ab eo tempore tot ad te dedi literas, ut me earum numerus fugiat: nihil enim

adeo libenter facio : & ab humanitate tua veniam ἀκαιρίας meæ mihi spondeo. De illo sceleſtiſſimo apoſtatarum , placet conſilium tuum. eo quidem magis, quod libertas heic mihi non datur accipiendi hominis prout furor hic tantus meretur. Quod ait provocatum injuria abs me, ſolens mentitur ὁ πτερναπτέρυγος : fateor neceſſario mentionem illius me in quadam epiſtola feciſſe : ſed honeſtiorem quam debuerim. hoc unum peccavi. Accepi Roma ab amico medico , vix mihi de nomine ſatis noto, literas ſuperioribus diebus. is faciebat me certiorem de amentia hominis : qui in urbe averſa ab omni bono & vero ſua in te & me ſcripta jactat incredibili inſolentia. Hic medicus cum de eo aliquid cognoviſſet, tanti odii cauſam propius cognoſcere operæ pretium duxit. hominem igitur adiit , & in eum ſermonem induxit , quod fuit facillimum : te enim & me paſſim in ore habet. vix aliqua noſtri erat injecta mentio, cum homo impuriſſimæ linguæ invehi in *Grammaticos aſinarios* ea truculentia vultus cepit, ut furere θεοβλαβὴς videretur. Scribit medicus ille, palam hãc cauſam prætexere τὴν αἰτίαν, quod juſſus incumbere converſioni ſuorum Germanorum , animadverterit huic ſuo conatui multum obeſſe opinionem, quam multi habeant de tua divina in literis præſtantia. & hactenus quidem puto verum dicere. quod vero eidem albo nomen meum inſcribit , Ϲοφὴς hæc quidem κονία eſt. quid enim nos ſumus ? Addit medicus, poſtquam omnia eſſet ſcrutatus , hoc comperiſſe : gloriolam inanem captari a nebulone impudentiſſimo. de cujus furore ea narrat , quæ ſi in malam manum incidiſſent, inquiſitorum manus autor epiſtolæ nunquam evitaſſet. quamquam audio in comitatu legati Gallici eum verſari. ipſe cogitare ſe ſcribit in Græciam , & Aſiam. Ego tacere conſtitui aut ſi expugnatur patientia mea , (quod & Romam ſcripſi) alium deligam antagoniſtam majoris dignationis quicum me exerceam. & ſcis opinor quem intelligam : de quo olim Douza filius elegantiſſime & veriſſime, ſcribendis hiſtoriis id videri egiſſe, *Populo ut placerent , quas facerent fabulas.* Hic baro ſi mihi ſtomachum moverit, faxo ut intelligat non profeciſſe multum ſe ſubornando in me hoc apoſtata. Sed hæc pluribus brevi, ſi Deus volet. Vale meum decus. III. Non. Sext. CIↃIↃCVI. Heinſio non poſſum ſcribere, librum mitto quem petit neque de ejus fide dubitavi. ſcribam & clariſſimis Vulcanio , & Baudio cis dies paucos.

EPISTOLA CCCCCXX.

EIDEM.

VIr illustrissime, quartus mensis est cum nullas prorsus a te literas accipio: unica epistola excepta quam ante menses fere tres scriptam adolescenti cuidam juris studioso tradideras. minus mirarer silentium tuum, gnarus tuarum occupationum, nisi eo spatio temporis binas a nobilissimo Buzenvallio accepissem. Optassem scire an omnes meas acceperis. plurimas enim scripsi. Varios etiam libellos misi, ab amicis acceptos, ut eos ad te curarem. in his unus fuit meus, hortatu amicorum & scriptus & editus, Epistola nempe Gregorii Nysseni cum notis nostris. misi & Leschasserii, Capelli, Nautonerii nonnulla, itemque alia, quæ omnia an acceperis, verbo significari abs te velim, nisi grave tibi est. Cum nuper postremæ epistolæ tuæ responderem, oblitus sum de Jesuita illo, cujus benevolentiam erga te prædicare aliquando memini. hunc adversus te scribere, ajebas. Conjeci statim quid esset: nam quia breve Chronicon ab eo paratur, persuasum est nonnullis adversum te eam machinam comparari. Et profecto cum familiæ illius ingenium cogito, vix aliter posse fieri existimo. nam ut plurimum hic te coleret & ex animo venerararetur, liberum tamen ei non esset ex animi sententia τὰ κλέπτη ἐν φρενῶν μυχῷ publicare. de hoc igitur nihil habeo affirmare. nisi hoc unum: palam ipsum admiratorem tuorum scriptorum se profiteri: præterea de Chronico consilium mutasse otii & librorum inopia. ita enim nuper mihi affirmabat, quæ an vera sint, tempus palam faciet. Cæterum mœstissimus hæc tibi scribo, sub discessum in proximum pagum Bretoneriam nomine. eo enim fugat nos ingravescens in dies pestilentia: quæ domum meam pœne undique cingit. molestum est museum deserere, & simul susceptum opus intermittere. molestissimum prius ex urbe proficisci; quā de tuo statu ex tuis literis aliquid cognoverim, aut tuum Eusebium acceperim. omitto alias doloris caussas. Deum oro venerorque, ut te nosque servet. Vale & me semper ama. Scripsi Lutet. sub discessum meum VII. Kal. Sept. CIƆIƆCVI. Juvenem qui mihi a te fuit commendatus rus mecum abduco, ut in Mathematicis disciplinis filium meum instituat. Iterum te oro, scribas ad me de tuo statu, & quid jam moliaris. Sed tuas quæso te nemini credideris nisi Buzenvallio. alioquin satius est te non scribere. prius enim quam istas accipias, quintus agetur mensis, ex quo unas duntaxat a te accepi. Vale.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCCXXI.

EIDEM.

TAndem respexit nos melior Deus, & exoptatissimum illud opus θαυμάσιον tuum tandem accepimus. cruciaverat nos longissima illius exspectatio mirum quantum: plane ut animum desponderemus, & de fruitione tanti thesauri sæpe desperaremus. Sed erant ista majoris gaudii irritamenta, quo nunc fruimur tanto, tam cumulato, tam omnibus modis perfecto, ut vix capaces illius simus. Ergo habemus tandem Eusebium verum: imo Eusebios sexcentos pro uno: habemus verum παντοδαπῆς ἱστορίας thesaurum, vere thesaurum, & ἀμαλθείας κέρας. habemus divinum opus Isagogicos canones, clavem totius hujus doctrinæ pulcherrimæ, præstantissimæ, utilissimæ. habemus filum Thesei, quod per rerum antiquarum Labyrinthos tuto nos ducat: facem denique habemus & Pharum, cujus beneficio scopulos devitemus ad quos omnium naves adhæserunt, qui ad hanc diem credere se illi ponto sunt ausi. O beneficium in rempublicam literariam a te collatum prorsus admirabile, prorsus stupendum? imo vero ut melius dicam, penitus divinum, & a Deo profectum! Deus enim est, Deus profecto, qui igneum vigorem ingenii tui etiam in hac ætate mala, ab omnibus senectutis incommodis præstat tibi sartum tectum. Ille est ἡ ἀέναος πάσης σοφίας πηγή, μᾶλλον δὲ αὐτοσοφία, qui tot abstrusæ sapientiæ fontes tibi uni aperuit: qui ad illa adyta tot mysteriorum epoptam te admisit. Macte animo, magne heros, habes ingens præmium ingentis tuæ virtutis, & vitæ sanctissime, castissime, ὡς διεβίωσας actæ. Nam quod res tam arduas, tam nemini dum mortalium ne tenuissima quidem suspicione notas, nosti ipse; quodq; illas tanta dexteritate, tanta felicitate, tanta elegãtia ceteros doces: duplex miraculũ est, & duplex superum erga te benignitas. Quis tuos annos cogitans subtilitatem argumenti, & tot supputationum laborem improbum non stupeat? quis memoriam tot rerum diversissimarum, tot autorum, tot linguarum non excedere humani ingenii fines dicat? quid dicam de elegantia scriptionis? σέβας μ' ἔχει εἰσορόωντα. καὶ ἀρχαΐζει τὸ σῶμα δίδοταί μοι ὑπὸ τοῦ θαύματος. nam præfationem in Isagogicos Canones tanta cum voluptate, tantaque cum admiratione legi relegique sæpius, ut non meminerim pariter affectum me ab ullius unquam scripti lectione discessisse. Næ multum tibi fungi illi debent N & N, quorum nomina divinis tuis scriptis toties inseruisti: at nos ipsis longe plurimum: absque quibus

 foret,

foret, tam venuſta ſcriptione, tam docta, tam omni lepore condita hodie careremus. Mihi vero non minori fuit voluptati elogia illa videre, quibus Pyriphlegethontes, Annalium conditores & ſimilia portenta ornas; quã tot luculentis teſtimoniis vehementiam tui erga me amoris agnoſcere; qui illas tibi expreſſit tã immodicas laudes, tam immeritas, quibus me tot locis afficis. Nimium de tua exiſtimatione ſecurus fuiſti, cum ea mihi tribueres, quæ ſcripriunculæ noſtræ frigidæ & jejunæ refellunt nimis. Verumtamen quo ardore penitus cognoſcendi doctrinã tuam fuerimus inflammati lectione tuorũ χρυσῶν χαλκεντέρων κρείσσων, reapſe σὺν γε τῷ Θεῷ nos tibi probaturos eſſe confidimus. Quod ſupereſt Deo Opt. Max. gratias immortales ago, quod moleſtia editionis hujus ſis liberatus. res ipſa arguit cum hominibus rem tibi fuiſſe indignis, quorum nomen in ulla tuorum ſcriptorum parte extaret. Sed erit, ſpero, brevi altera editione opus : quæ ſi per δευτερῆς γόνος liceret, non alibi melius quam Lutetiæ curaretur. Iterum iterumque τὸν μέγαν καὶ μονώτατον Σωτῆρα veneror, ut Neſtoreos annos tibi largiatur, & hanc ad miraculum uſque viridem ſenectam tuam in dies reddat valentiorem, teque omnibus bonis cumulet. τόδε μοι κρήηνον ἐέλδωρ, ὦ μέγας ἐν οὐρανῷ Θεός. idem mecum vovebat Joſias Mercerus, hoſpes nunc meus, vir eruditionis & judicii præſtantiſſimi. qui de tuo Euſebio ita ſentit, ut nihil adhuc ei comparandum ſibi viſum affirmare non vereatur. Iterum vale, & quid jam moliaris, niſi grave eſt, ſignifica. Bretoneriæ, quo propter peſtilentiam ſecedere ſumus coacti, IV. Kalend. Octobr. CIϽIϽCVI.

EPISTOLA CCCCCXXII.

EIDEM.

Accepiſti opinor, illuſtriſſime domine, quas ante menſem ad te dedi, paucis poſt acceptum Euſebium tuum diebus. Volui illis literis tibi ſignificatum quanta ſim admiratione tuæ eruditionis & præcelſi ingenii affectus, cum tuum excellentiſſimum opus perlegi. Sed profecto ſi meum affectum ex verbis meis metieris, longe aberit ut meos ſenſus intimos plene perſpectos habeas. milleſimam enim partem ejus quod ἐν ψυχῇ φρονῶ καὶ νοῶ non poſſum, quæ mea infantia eſt, tibi ſatis exprimere. Tamen ſcito, poſtquam librum tuum legi, gratias Deo Opt. Max. prorſus ex animo egiſſe me, quod & tibi res tam abſtruſas docere & mihi diſcere ipſius beneficio contigiſſet.

tigisset. quot sunt notæ, tot θαύματα mihi quidem videntur. quis ante hunc diem de sarciendo quæ deerant illi scriptori cogitaverat? cui de vera specie operis Eusebiani venerat in mentem? omnia tua nova sunt etiam eruditissimis, nedum nobis qui ἐκτρώματα quædam sumus in re literaria. Exspecto quid dicturi sint illi θεουργοῖς quibus bis duo non sunt quatuor, sed tria duntaxat. Fallor, aut insigni aliquo facinore injurias suas persequentur. τὸ γὰρ ἐξηγεῖσθαί τινα αὐτοῖς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, suam injuriam οἱ παμμίαροι interpretantur. Roma scribitur ad me furere Scoppium ὅλαις ἡνίαις: qui quidem illustre tuum nomen in ore semper habeat, neque de me taceat. non dubito aut jam esse edita, aut brevi edenda, quæ diversis libris in utrumque nostrum effutivit canis immundus. Audio etiam scelestum amphitheatri autorem nova convitia in te & me evomuisse superioribus nundinis: quæ tamen ipse non vidi. Sum omnino anceps animi, quid consilii capiam adversus istos ἀλάστορας; vereor enim ne probi viri & pii ignaviæ mihi vertant, si taceam. quum præsertim non nostra heic caussa agatur sed Dei, cujus notitiam delere ex hominum mentibus videntur isti velle, & pro vero numine τὸν τῆς ἑπταλόφου τύραννον substituere. Oro te, illustrissime domine, vidisti quæ abreptitius ille B. nuper contra Venetos scripsit? eam scriptionem ita concludit Sophista Satanicus, ut dicat, si quis putet P. esse Deum, nequaquam mirari quemquam debere. tum τερθρείας putidas subjicit, cur id nemini debeat mirum videri. hunc censen' aliud numen credere aut colere quam illud suum idolum ἔμψυχον? Sed magna Deo gratia, quod mediis Venetiis virum magnanimum, magnum illum Paulum excitavit, qui teterrimi Sophistarum fraudes & paralogismos, quibus orbi Christiano illudit, palam faceret. Puto vidisse te opuscula hujus Pauli, meo judicio præstantissima, & dignissima, quæ legantur a te. lætaberis scio, & magno heroi votis favebis tuis. Quæ nuper scribebas de quodam qui Romæ esset, non dubitavi ad Abbatem R. pertinere: & nisi vehementer ipse fallor, verissima & certissima est tua illa conjectura. Verum his missis ad studia nostra redeo: teque oro, ut significes mihi, verum sit necne quod clarissimus Bongarsius nuper mihi affirmabat: Tacticorum omnium Græcorum editionem esse a te susceptam: idque opus brevi a te iri publicatum. exilui incredibili lætitia ad hunc nuntium. eo magis quod in militiæ veteris studiis jam sum totus. Cupio enim non imparatus ad Polybii mei, si tamen mei, illustrationem accedere. Rideas suaviter, si scias quantum operæ in ea parte ἀρχαιολογίας nuper posuerim. Quid facerem? non possum aliter

susceptа provincia recte defungi: atque utinam vel sic aliquid præstem bonorum exspectatione non indignum. Quod si non vanus hic rumor ad nostras accessit aures, putem haberi aliquid in nostra bibliotheca, quod usui tibi sit futurũ. Id igitur vide, & quicquid volueris jube atq; impera. Amavi in novissima epistola tua sollicitudinem illam tuam de mea valetudine: pro qua immortales tibi gratias ago. Nos vero diu est cum in urbem rediimus, idque multis de caussis necessariis: maxime autem ut iter ad piam matrem institueremus. ad quod eis paucissimos dies nos accingere Deo propitio stat sententia. Aderit spero ceptis Dominus Jesus: qui te servet, illustrissime domine. Vale. Lutet. Par. VII. Eid. Nov. CIƆIƆCVI. Clarissimis viris, Baudio, Heinsio, & aliis amicis salutem ex animo. Scripsi ocreatus ad Regem proficiscens, ut veniam ad iter impetrarem.

EPISTOLA CCCCCXXIII.

EIDEM.

VIr illustrissime, longiores literas te ad cogitabam; recens enim reversus ex nuper suscepto itinere argumento non carebam. Sed repentinus atque inopinatus tabellarii hujus discessus facultatem hujus rei omnem mihi adimit. Hoc unum igitur tantisper dum majus otium captó, scribam, recepisse me & literas, & libros quos amplissimo viro, Buzenvallio commiseras. ab optimo vero & doctissimo Heinsio cum Maximi codicem receperim; literarum tamen οὐδὲ γρῦ accepi. quod qui factum sit miror. Ex tuis æstum cogitationum tuarum videor cognovisse. verũ aderit, confide, ὁ μέγας τῶν πάντων κυβερνήτης. ille & vestram & nostram naves ἤδη κυμαινομένας ἀλλὰ θεῷ καὶ βαπτιζομένας sustentabit, & ad portum perducet. Inter te & nos hoc interest, quod tu ἐγγὺς fortasse τὸ κακὸν ὁρᾷς, nos ὡς αὐτοῖς τοῖς κακοῖς ὄντες neq; quid speremus, neque quid metuamus satis compertum habemus. omnino quidem illud non dubitamus, hanc εὐδίαν nostram diuturniorem per Loiolitas τὸ πανουργότατον καὶ θεοστυγὲς γένος esse non posse: nisi eorum conatibus ὁ ἐπὶ πᾶσι se opposuerit. Vale illustrissime Domine. raptim VI. Eid. Jan. CIƆIƆCVII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCCXXIV.

EIDEM.

HEri accepi quas ante paucos dies ad me ſcripſeras. ex tuis & ex ſermonibus illius qui a te acceperat de tua proſpera valetudine cognovi : & maximas eo nomine gratias Deo Opt. Max. egi. Dolet mihi tantum moleſtiarum tibi ab iis eſſe exhibitum, qui veteri hoſpitio excedere & Lareis alio transferre compulerunt. Expertus ſum meo magno malo, & ſtudiorum detrimento, quid in ea re ſit incommodi. neque puto eſſe aliquem hodie cujus bibliotheca majores mutationes ſit paſſa quam ſit noſtra, cuicuimodi tandem illa eſt. ne de magnis & frequentibus mutationibus illis dicam, cum ex alia in aliam provinciam ſum translatus: heic certe ſpatio annorum vix ſeptem, ſepties huc illuc libraria mea ſupellex eſt circumlata. ex quo factum, ut jam meos libros ὑπὸ συγχύσεως τῶν [illegible] τῷ φορήματι σημείων, ſæpe non agnoſcam. Tibi nihil ſimile poſſe evenire ſcio: cujus firmiſſimam memoriam ſcripta omnis generis arguunt. Tuus quidem Euſebius ita me ſtatim viſus cepit, ut mox a reditu e longinquo itinere lectionem illius repetierim, & totum devoraverim. Sed ad Canones Iſagogicos, opus meo judicio, ſi quid tamen in his videmus, abſolutiſſimum, captandum nobis eſt otium luculentius, ut fructum ex doctrina tua referam, cujus ſum cupidiſſimus. Nunc quæ moliaris, quæ ſint a te ſperanda aveo ſcire. Jambicorum tuorum editionem vidi apud alios. ad me enim non miſiſti. & profecto [illegible], ſi quenquam mortalium lectione tuorum omnium plus me delectari exiſtimas. Sunto qui Veneres tuæ Latinitatis aut ἰαμβιστῇ melius capiant: qui tua omnia ſive σπουδάζοντος ſive παίζοντος ſcripta aut ſæpius aut diligentius triverit, eſt, mihi crede, nemo. eo confidentius peto a te, ut eum libellum mihi ne invideas. Martialem tuum heic edi, jam ex aliis te puto intellexiſſe. At diviniis illis tui Parentis in Hiſtorias animalium lucubrationibus quid tandẽ fiet? adeon infeliciter cum melioribus literis agi, ut nemo adhuc ſit inventus, qui publicandi ejus theſauri provinciam ambiret? Oro te, obſecro atque obteſtor, illuſtriſſime domine, allabora, enitere, ac demum perfice, ut tot adoreis incomparabilis herois, abſque te foret, hic titulus laudis accedat. De reipublicæ veſtræ ſtatu, vel tua & literarum cauſſa vivere me ſollicitum ut ſi quem alium credas velim. Cogito enim quanta ſit biennii ſpatio iſthic facta fortunæ mutatio. εἴη γὰρ, πανάγαθε Θεὸς,

ἀνθ' οἴων! οἱ ἀπὸ μικροῦ πᾶσιν ἐπίφθονοι, amicorum & inimicorum sermonibus nunc expositi, aliis commiserationi, aliis sunt contemptui. nosti enim hominum judicia aut levitatem potius, e præsenti semper fortuna pendentium. Quod si eorum aliquid eveniat quæ videntur impendere: vereor ne tuorum studiorum tranquillitati is casus sit nociturus. Sed dabit meliora Deus: cui & publicum reipublicæ vestræ statum, & tuum privatim curæ esse, superiora tempora ostenderunt. Equidem gaudio triumpharem, si rediturum te in patriam hac occasione confiderem. Sed me quo minus id sperare ausim multa impediunt. quod si meum me non fallit augurium, pari intervallo nostræ vestræque res a ruina absunt. Et o beatum te, qui illa non vides quæ ipse video. quos enim faciant quotidie progressus οἱ μικροὶ, οἱ θεοστυγεῖς, οἱ τῶν ψευδῶν ἀπομάχοι φλυαρολόγοι, dictu mirabile est atque miserabile. qui si quæ moliuntur facere permittantur, ilicet ἔρρει τὰ καλά. Verum tristia mitto & ad literas redeo. Accepi a Buzenvallio, edi isthic paraphrasim quandam Nicomacheorum, quæ tibi mirifice placeat. si constat de autore, ejusque nomen mihi indicare non fueris gravatus, videro an in bibliotheca nostra, talium scriptorum non egena aliud quid scriptoris ejusdem possim invenire. Mirarer nihil literatum a præstantissimo Heinsio me accepisse a septem proximis mensibus, nisi scirem omnes ipsum horas & momenta sui temporis melius locare. Maximi Tyrii editionem profligatam esse non dubito. Ego scripturus ad ipsum fui, & ad clarissimum virum Baudium, si per temporis angustias mihi licuisset. Opto te, vir illustrissime, valere, & una tecum illos quoque. Lut. Par. XV. Kal. Mart. CIↃIↃCVII. Misi nuper ad te epistolam juvenis cujusdam Tolosatis sane quam eruditi, qui te singulari reverentia colit. ei nomen est Paulo du Maj. Pater illi medicus est: sed juvenis hic in aula locum honestissimum obtinet. Velim scire an illas acceperis. Est alius quidam juvenis Divionensis Salmasius, ad miraculum doctus: qui Heidelbergæ in bibliotheca Pal. cum alios ingentes thesauros reperit; tum quoque Agathianam ἔκδοσιν τῶν ἐπιγραμμάτων κύκλου. ubi multæ latent Græcanicæ Musæ delicatissimæ deliciæ, sed & nequitiæ. egi statim cum ipso ut editionem procuraret τῶν ἀνεκδότων.

EPISTOLA CCCCCXXV.

EIDEM.

VIr illustrissime, accepi per hos dies quas tibi mitto literas. ipse tuas diu est cum exspecto. Accepi ab amplissimo Buzenvallio,

te valere & adversus nescio quem sciolum aliquid edere. Opto tibi quam firmissimam valetudinem: ut monstra ignorantiæ, quæ caput exerunt in dies magis magisque, pergas debellare. Omnino de melioribus literis videtur esse actum. ita adversus illas conspirant hodie omnia. Sed vidistine, obsecro, quæ Venetiis prodiere scripta a paucis mensibus? si vidisti, præsertim autem magni illius Pauli Veneti, de iis quid judices, cupio ex te intelligere. Ego enim cum illa lego, spe nescio qua ducor, futurum fortasse illic aliquando & literis sacris & meliori literaturæ locum. Mirum dictu, quam multi quam brevi tempore animum ad scribendum applicuerint. atqui nemo erat qui existimaret in ea urbe unum aut alterum posse reperiri earum rerum intelligentem, quæ a doctrina Loiolitica abhorrent tantopere. Exitum ejus controversiæ cum hæc scribebam omnes μετέωροι in hac urbe exspectabant. Deus ad gratum sibi finem omnia perducat, qui te servet, illustrissime vir. Vale & me ama. Viris clarissimis Baudio & Heinsio salutem amicissimam, nisi grave est, velim a me nunties. Lut. Par. v. Eid. Mart. CIƆIƆCVII.

EPISTOLA CCCCCXXVI.

EIDEM.

Miratus sum nuper cum tuas legerem, unas tibi mearum esse redditas post reditum meum a matre. Ego vero non binas aut ternas, sed jam quaternas scripsi. quod non ignorat nobilissimus Buzenvallius: cui omnes unis exceptis isthuc cum suis curandas dedi. Quare si epistolas ipsius accepisti, meis quid sit factum demiror. Quod scribis de facilitate mea in tuis literis ostendendis, velim mihi hoc sancte affirmanti credas: plures annos esse cum literas quibus beare me soles, nemini mortalium soleo ostendere, magno Thuano excepto & Labbæo. sed ille paucas videt: hic suo quodam jure omnes exigit. Ille apostata qui tuas ad me prætexit, ut caussam videatur habere cur nos oderit, perfidus perfide & scelestè hoc comminiscitur. neque enim de purpurato illo altero apostata verbum tu ullum unquam ad me: neque si tu maxime fecisses quisquam mortalium hoc me jactante rescisset. Dicam vero tibi quod res est: si quid ejusmodi unquam dixit novus purpuratus, non de te, sed de me solo questus est. Anni quatuor sunt ex quo scripsi ad Sedanensem amicum paullo liberius de ipso. forte accidit ut Mazerius quidam meas ad Legatum Venetensem mitteret, qui oblitus amicitiæ ad αὐτὸ τὸ θέλειν & omnes

amicos meos magnos exempla illarum literarum misit. Quid multa? expostulavit injuriam a me sibi factum ὁ δεῖνα ἐκεῖνος, effecitque ut displicere hoc sibi Rex ipse mihi diceret. Sed hoc tam comi, tam benigna oratione, ut luculentius bonitatis ejus argumentum nullum unquam sim expertus: nam actum de me esse multis jam erat persuasum. Ego vero neque negavi factum ut de eo scriberem: & nihil scripsisse cujus pœniteret constanter affirmavi. habes veram historiam, quæ fabulæ illi Romanæ occasionem præbuit. Vale, illustrissime domine, ac tibi persuade omnes bibliothecæ forulos tua gratia σὺν τῷ Θεῷ brevi me ἀφίξειν. Lut. Par. v. Kal. Apr. CIↃIↃCVII. Evervinus noster ἐκεῖνος cum hæc scriberem, salutem tibi adscribi quam devotissimo animo optavit. nihil eo adolescente probius.

EPISTOLA CCCCCXXVII.

EIDEM.

TVas accepi IX. Kal. Apr. exaratas. libellum adversus somnia τοῦ χρονολόγου nullus vidi. exspecto eadē aviditate qua cetera omnia tua. Martialis tuus lentum negotium est. nosti enim, opinor, ingenium typographi. Sed amabis diligentiam, fidem, eruditionem illius, qui sæpe ob leviculum accentum ad consilium adit ad me. estque opus jam prope absolutum. Utinam omnia tua pari fide & elegantia essent edita! Videris si quid aliud erit quod hic velis a nobis curari. qui regnare nobis videbimur, si tibi ulla in re possimus inservire. Scripsi hæc raptim & rogatus ab hoc honestissimo juvene, qui mea commendatione tibi optavit innotescere. De Marcellini codice agam cum Frontone. Promisi nuper excussurum me omnes angulos bibliothecæ tua gratia, det modo otium & ῥαστώνην Deus. Nunc quid agam, quibus in studiis sim, scies cum opus aliquod videbis ἀνώνυμον: quod nonnullorum preces importunæ mihi expresserunt. Feci lubens ut parasitos τοῦ Ἀδίου flagitiorum suorum admonerem. Deus opus auctori velit esse innoxium. quicquid erit, gloriosum est Dei & Regum caussam tueri contra istas pestes. moderatione in scribendo ea usi sumus, ut quis sim τὴν θρησκείαν, non tam ex iis quæ dicentur, quam ex iis quæ non dicentur sint intellecturi. hoc arcanum diutius continere in sinu non potui, quin ejus te quem patris loco habeo, facerem participem. Clarissimis Baudio, Heinsio amicissimam, nisi grave est, salutem verbis meis verbis nunties. Vale. Lut. Par. VI. Eid. Apr. CIↃIↃCVII.

Post scriptas hasce literas accepimus acta transacta omnia inter N. &

τῇ περὶ ἄλλων τῆς ἐκκλησίας συγγνώμῃ. Ita exspectamus quid dicturi sint, quorum precibus manum calamo admoveramus. qui si ut pro certo habeo γνωσιμαχῶσι, capiam cum amicis consilium quid opus facto. Baronii enim & aliorum mendacia multa confutavimus: etsi non ea qua par erat acrimonia & vehementia. alienam enim personam sustinebamus.

EPISTOLA CCCCCXXVIII.

EIDEM.

Vir illustrissime, quas petisti notas in Marcellinum ecce habes. mittit illas Fronto noster, vir profecto melior, quam ut pro germano Loiolita possit haberi. is te singulari reverentia semper coluit, & præstantiam eruditionis tuæ cum omnibus bonis miratur: neque suorum sycophantias moratur, sed quo candore est abominatur. Utinam hoc ingenio omnes familiæ illius sodales essent! firmiore heic pace uteremur: quam quotidie τὸ Ἰησουϊτικὸν ἔθνος concutit, & novis subinde arietibus labefactat. Itaque noli dubitare imminere aliquid novi: nisi conatus novatorum qui solus potest Deus immortalis fregerit. Redeo ad Frontonem: qui quum esset Agenni nuper, cum cura exploravit, pateretne tibi ad tua tutus & honestus reditus. Egit igitur cum Episcopo & sodalibus, ut quid sentirent, quid facturi essent intelligeret. Sancte affirmat vir bonus, Episcopo, delendæ infamiæ quam illi inussisti cupido, nihil posse gratius accidere; nihil quod Loiolitarum collegium quod illic vivit, magis optet. quid multa? ego delectus sum qui te ipsorum nomine hortarer, ut nidū senectæ velles repetere. Accedit quod Raimundi quidam illic gratia & autoritate pollent: qui affinitate tua gloriantur. Habes legationem meam: quam utinam præsens obiissem, & quid ipse sentiam possem tibi coram exponere. Sed neque tu is es qui alieno consilio opus habeas: neque propositum problema ejus est difficultatis, ut de eo multum tibi videatur esse deliberandum. Plura additurus eram. sed aderat qui has reddidit, longioris moræ impatiens. Vale. & me ama. Lut. Par. a. d. xv. Kal. Maj. CIↃIↃCVII.

EPISTOLA CCCCCXXIX.

EIDEM.

Mane ad te scripsi: nunc scriptionem repeto. ecquid tibi sum molestus? vereor sane. eo brevior ero. tantum petam a te ut

hunc juvenem eximie charum mihi, benevolentia tua indignum ne putes. Cur ab extremis finibus Galliæ isthuc iter instituerit, caussa hæc fuit: quod non parum se in literis profecturum credidit, si te posset videre & loquentem audire. idem quum in patria Eusebium tuum legisset, atque ex eo cognovisset de tuo erga me amore, faciendum omnino duxit, ut non alius quam mea commendatione ad notitiam perveniret tuam. Denique effecisti, ut ἄνευ τῶν παρ' ἐμοῦ συστατικῶν nemo jam adire ad te cogitet. Non morabor te nunc pluribus. de bibliotheca securus esto. si nihil aliud possum: at libros certe mathematicos, in quibus est nonnihil περὶ χρόνων, brevi Deo volente habebis. Nos tuum Elenchum adversus N. adhuc exspectamus. epicedia quoque Lipsiana: sed hæc patientius jam: quia illa legimus simul ac sunt allata in urbem. beatum Lipsium, qui tantum laudatorem meruit! nihil enim poterat augustius ad ἀποθέωσιν Manium illius. Vale. Lut. Par. xv. Kal. Maj. CIↃIↃCVII.

EPISTOLA CCCCCXXX.

EIDEM.

POstquam compertum mihi est, amplissimum Buzenvallium isthuc rediturum: inquisivi satis diligenter pro copia temporis & otii mei, ecquid lateret aliquid in bibliotheca nostra, quod tibi, illustrissime domine, posset usui esse. Inveni non pauca mathematica, quæ fortasse non sine aliquo fructu a te legerentur, de quibus memini non semel ad te scribere. ad quas literas meas, quia nihil unquam respondisti, suspicor minus te id genus scriptores τὸ νῦν εἶναι desiderare. nullus est certe illorum, qui de eo argumento in quo tantum tam feliciter ipse laborasti, ex professo scripserit, ut noster Chrysococces. Sed nonnulli illorum quos habemus observationes suas Astrologicas interdum χρονικοῖς θεωρήμασι, accommodant. si ita velle significaveris, aut specimen aliquod, aut ipsos autores mittemus. Accipies nunc ab amplissimo Legato ἀνώνυμον χρονικὸν, non optimum illud quidem: quod facile intellexi cum leviter percurrerem: ejusmodi tamen quod malis, nisi fallor, visum tibi quam invisum. Sed ut scires quæ cupiditas mea sit bene de republica literaria merendi, dum voluntati tuæ morem geram: mitto tibi indicis librariæ nostræ exemplum, ab homine literarum ignaro descriptum: quod ubi legeris velim remittas, & eos mihi libros notes, quorum te aliquod desiderium tanget. Nam virum maximum, Thuanum tuum, τὸν τὰ πάντα ἄριστον, facilem ad hujusmodi

δώρους

ἀνήρ se præbiturum & tua & literarum caussa non dubito. Sint modo quibus tuto demus quæ tibi mittentur: & quæ a te nobis remittentur. in quo tuam fidem integerrimam felix adhuc comitatus est eventus. Elenchum tuum proximis demum diebus accepi: quo nomine ago tibi gratias magnas, habeo maximas. Demiror ingenii inexhausti fœcunditatem. nam post tam multos de eo argumento libros scriptos novus tamen semper & ὑπερέχων accedis: & cum eadem doceas, omnia tamen nova dicis, omnia aliis ignota præter unum te. τοῦτό με εἰς ἀφασίαν ὑπὸ θαύματος ἄγει. τοῦτό με ὑπερθαυμάζειν τὴν ἀγαθήν σου φύσιν ποιεῖ. Utinam hoc animo tua legerent omnes, qui te docente quotidie proficiunt. Utinam nostri saltem æquos se adversum te præberent, & intelligere tua prius quam vel imitari vel carpere conarentur. Tacuisset opinor, N. tuus, & severissimi censoris notam ignominiosissimam lucrifecisset. Ego vero non vicem ipsius tam doleo, quicum nulla mihi unquam intercessit notitia: quam fero impatienter culpa unius male conciliati datam esse occasionem ὑ τῶν τυχόντων hostibus veritatis, triumphandi de tota caussa: omnibus enim illius scriptis quæ audio multa esse, (ego nullum unquam vidi) fidem censura hæc ademit. Equidem fateor dignissimum fuisse, qui pro commerita noxa, pro stultissima sententia quam tuetur, etiam durius abs te acciperetur. quid enim est pernitiem literarum moliri si hoc non est? Intererat reipublicæ literariæ tam pernitiosum errorem, tam exitiabilem temeritatem severissime castigari. Unicum hoc ut dixi, me male habet, quod ad N N. pars magna ejus ignominiæ redundatura est. Sapiet fortasse; & a scribendo posthac abstinebit. hoc solum haberem consilium quod ipsi suggererem, si vel leviter hominem nossem. Si aliter faciet morbum animi magis magisque patefaciet: seque indignum probabit cujus nugis divinæ lucernæ tuæ horas impendas. Vidimus in catalogo librum τοῦ περικαλλεστάτου ἀποστάτου adversum te scriptum. nondum in quemquam incidi qui perditissimi nebulonis, imo canis Tartarei λύσσαν non detestaretur. Qui te magis ex animo venerantur, in quibus ego principem locum mihi deberi contendo, τῶν ἐπὶ πᾶσι δευτέρων, ne te ista gravius quam par est afficiant. Puto tamen cum bestiæ indolem consideraveris, cumque lustrum ubi cubat ad animum revocaveris, æquiorem te illi futurum: & facile permissurum, ut συμπεφυκυῖαν τῇ ἑαυτοῦ φύσει χολὴν expromat. nam ut tibi bene mereri de humano genere σύμφυτον est: ita illi Stygio cani bonos allatrare. Demiror quid caussæ sit cur nomini meo parcere velle simulet Tcelestus hypocrita. nam adhuc liber in me scriptus supprimitur, cujus primum folium Moguntiæ editum vidi ante annum. Significaveram tibi

nuper de scriptione quam a me certi homines exegerant: qui cum in gratiam nunc redierint cum Romuli nepotibus, φροῦδα γίγνεται τὰ ῥίζει τῶν ἐκδοθέντων. Sed si erit justa occasio, redibimus ad priores curas: non ut cum isto caligato & hordeario manus conseramus: sed ut arcem ipsam tyrannidis, τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα περιβαλλόμενοι invadamus. hoc statuimus σὺν τῷ Θεῷ: hoc præ nobis ferimus, & Cancellario aliisque magnatibus prædiximus. Pudet me tamdiu vixisse Ecclesiæ Dei inutilem: qui videor mihi posse fastum immanem τοῦ ἀρχεκάφου illius baronis certissimis rationibus retundere. Tu autem, vir illustrissime, quid nunc pares, scire velim. Deus te servet, ac mihi amorem tuum. Notas Marcellini a Frontone missas, accepisse te non ambigo. Lut. Par. III. Non. Maj. CIƆIƆCVII. Est isthic juvenis quidam Aquitanus Vigierius, Theologiæ studiosus, quem de meliore nota cupio tibi esse commendatum. idque a me petierant, pater ipsius & frater, ambo singulari virtute præditi. Si potes de ætate libri quem mitto aliquid conjicere, velim significes nisi grave est. habeo enim ejusdem characteris & ut sic dicam τοῦ αὐτοῦ κόμματος alios codices, de quorum vetustate ex illo potest fieri conjectura. Petunt a te viri boni & magni, ut cum recudetur Eusebius tuus verbis ornes Regiam bibliothecam, quæ & τοὺς πρὶν suggessit libros, & posthac suggeret, quos voles. non sine caussa hoc a te peto; neque meo unius nomine, verum multorum Francici nominis studiosorum.

EPISTOLA CCCCCXXXI.

EIDEM.

ILlustrissime vir, diu est ex quo nihil a te literarum accepi. opto ut quam optime valeas, & valere confido σὺν Θεῷ εἰπεῖν. cupio tamen ex tuis literis id intelligere. Vidisti quæ superioribus nundinis prodierunt adversus te. equidem digna non puto quæ te vel levissime commoveant. nam canes illi Antuerpienses, Moguntini, & Romanus Apostata quid aliud faciunt quam quod unum possunt & norunt? latrant, canes sunt, & quidem Stygii, veritatem mendaciis obruere conantur? υἱοὶ γάρ εἰσι τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους. nobilitatem tuam obscurare nituntur? non aliud exspectes a terræ filiis, quorum nomina nihil e tenebris vindicat, nisi virtutis, honestatis & omnis decoris Vatinianum odium. Me certe quod vituperent qui te non amant, pluris ego facio quam ludis Olympicis coronatum fuisse contra quemvis τῶν ἀλείπτων ἀθλητῶν. Exspecto proximis nundinis proprium in me librum: qui si

in

in meas manus inciderit, fortaſſe inſpiciam in eo aliquid, non quæram certe: quia conſtat mihi neque doctiorem neque meliotem poſſe me ab ejus lectione diſcedere. Ne Italis quidem, ſcio, perſuadebit Atheum me eſſe vel arrogantē. Accepi his diebus a Cardinali Borromeo literas incredibili humanitate conditas. quem virum literarum amantiſſimum, & ut audio peritiſſimum τῆς ἀρχαιολογίας, ſcio ego ψαλδεμμαὶν illius ϗὶ περιγεγράφθω ἀποσιώπω ſcriptum, quod in te evomuit, ex animo deteſtati. Scripſerunt & alii viri peteruditi τῶν ἀμφ' αὐτὴν Latine, Græce, Ebraice, ſoluta & aſtricta metro oratione: ut ſatis mirati nequeam tantam hominis comitatem & honorem, quem non mihi, verum literis quas putat in me eſſe, exhibet. Hoc volui neſcius ne eſſes. quo minus dubitares ſupereſſe adhuc etiam in illis oris λείψανα quædam τῆς [illegible]τίρας γενεᾶς, τῆς [illegible] τῆς ἀρετῆς ϗὶ ὀρθῆς παιδείας ἐπίκρισιν ἀληθινήν. De inſcriptione quam tibi mitto tuum judicium te poſco. mitto aliquot amicis exempla: ad nobiliſſimum Legatum, quem in dies expectamus, non miſi. Viris clariſſimis qui te colunt, me amant, amiciſſimam, niſi grave eſt, ſalutem: nominatim vero τῷ σοφοφιλιστάτῳ Heinſio. Lut. Par. prid. Kal. Jun. CIƆIƆCVII. Martialis tuus propemodum eſt abſolutus. ego ſi per occupationes licuiſſet hodie ſcripturus eram quædam πολυγράμμα; utinam te digna: certe bonis, ut ſpero, futura non ingrata.

EPISTOLA CCCCCXXXII.

EIDEM.

CONſtitueram nihil ad te literarum prius dare, quam poſſem libellum tuum qui hic eſt editus mittere. Sed tam bonam occaſionem prætermittere nolui, quin hoc ſaltem ſignificatem valere me, & tuas ut ſemper vehementer expetere. Habeo quas petis Frontonis notas. habeo item alia, quæ in unum faſciculum conjiciam & mittam ad te ubi primum nactus fuero cui tuto dem. Videbis præfationem bene longam, quæ iſtos latratores tui illuſtriſſimi nominis male uret. non quia te digna eſt: πόθεν γὰρ; ſed quia ex ea cognoſcent qua veneratione omnes boni tuum heic nomē colant. Panegyricum τοῦ θαυμασίου Heinſii aliquot ex iſtis ſceleratis ad reſtim eſſe redacturum ſpero: & jam miſeret me illorum. Eram apud Legatum Anglicū, quando oblata mihi eſt hæc ſcribendi facultas. ille oravit me ut tibi ſignificarem, petere hoc a te eruditos & bonos viros ex ea gente, ne de ſe judicium faceres ex captu τοῦ παλαιοῦ τὸ N. cujus temeritatem omnes abominentur

tur cordati Angli. postremo petit vir amplissimus, & sapientia, eruditione, atque pietate præstantissimus, ut se in tuorum numerum referas. Gratum mihi erit, si hoc tibi officium virtuti tuæ debitum non accidisse injucundum ex tuis intellexero. Scripsi hæc raptim. & plura cis dies paucos σὺν Θεῷ scripturus. Deus te servet, vir illustrissime, & clarissimos Baudium atq; Heinsium. Vale. Lut. Par. III. Non Aug. CIↃIↃCVII.

EPISTOLA CCCCCXXXIII.

EIDEM.

TAndem, illustrissime Scaliger, mitto tibi exemplum unum libri tui hic apud nos editi. in quo si quid erit quod non displiceat, gratias agam superis. nihil enim potest mihi accidere gratius, quam si ulla in re voluntati tuæ morem geram. Usus sum libertate quam mihi dedisti, ut tuam purpuram meo panno prætexerem. Initio fuerat consilium, de recta interpretatione disserere, & caussas exponere, cur tua tantopere mirer. Sed ubi calamo admovi manum libellus pro epistola est natus. qui in prolegomenis Polybianis melius, nisi fallor, locum habebit. ibi tum denuo orsus novum argumentum, ea scripsi quæ videbantur loco & tempori convenire. Poteram de tuis laudibus uberius dicere. sed caussas habui graves cur intra modum orationem cohiberem. Erit, spero, alius locus & occasio alia idem argumentum μεγαλοφωνότερον tractandi. etsi post Heinsium tuum quid possumus nos? Ignosce igitur si majora viribus ausi sumus tentare. ac tibi persuade multa nos, vel potius plurima prætermisisse, non quia illa nos fugerent: sed propter alias caussas, quibus commemorandis impræsentiarum supersedebo. Vale δῖε γέρον. Mittam prima occasione plura exemplaria Deo volente, qui te servet. Iterum vale. Lutet. Par. prid. Kal. Sept. CIↃIↃCVII. raptim inter negotia ψαμμοκοσιογάργαρα, & Polybianas curas.

EPISTOLA CCCCCXXXIV.

EIDEM.

EA est ingenii tui magnitudo, ea nominis fama, summis in rempublicam literariam meritis quæsita, vir illustrissime; ut jam Scaligeri nomen sublimis cujusdam & numeris omnibus absolutæ eruditionis, non hominis appellatio esse, vulgo putetur: raroque in eruditorum

torum circulis & fabulis literatis habeatur de ſtudiis ſermo, ut non & tui ſtatim occurrat mentio. Sic enim jampridem omnibus bonis & vere doctis eſt perſuaſum; ſalutem, dignitatem, decus, majeſtatem denique meliorum literarum, in tua propemodum unius ſalute verti: in tua induſtria & præſidio niti. Ac licet lucubrationum tuarum is fere ſit genius, utique earum in quibus vela pandis, & toto ingenio veheris; ut imperitos ab ſe abalienent, ſolos eruditos in familiaritatem admittant: quorum ut quiſque plurimarum eſt literarum, ita plurimum illis delectatur, maximeque illa miratur: omnium tamen, indoctorum pariter & doctorum, qui modo non plane depuduerint, conſtans & conſentiens hæc opinio eſt: unum te noſtro ſeculo extitiſſe, qui omnes literarum partes ingenii beatiſſima ubertate, non ſolum ſis amplexus, verum etiam mirifice excolueris: unum, cui tota Muſarum ſacris operatorum cohors aſſurgat: cui principes Muſici cœtus faſces ſubmittant: quem propter inexhauſtam, & tantum non humanum captum ſuperantem, reconditæ doctrinæ copiam orbis terrarum mirabundus ſuſpiciat. Quippe ignorat nemo, paullo ſaltem qui ſit humanior, quam multa, quam præclara ad utilitatem & gloriam rei literariæ promovendam ſint a te profecta: quæ propterea a nemine alio ſperari poterant; quia nemini ante te de iis ulla ſuſpicio erat oborta; quum ea primus præſtiteris, *Avia Pieridum peragrans loca, nullius ante Trita ſolo*, quæ præſtari poſſe in literis, nemini hactenus in mentem venerat: & fortaſſe abſque te foret, nemini mortalium erat venturum. Ut mirum non ſit, tuorum præſtantiſſimorum ſcriptorum ea cunctos bonarum artium amatores admiratione teneri, eo deſiderio flagrare, ut neque legendo quæ ſunt edita expleri mentem queant: neque eorum quæ affecta multa habes penes te, & publico debes, exſpectationem ſine impatientia ſufferre valeant. Quemadmodum enim ſinguli ſolent quibus ad tuam amicitiam patet aditus, quoties dubitatio moleſta incidit, vel dignus heroe vindice nodus apud ſcriptorem aliquem Latinum, Græcũ, Hebræum, Syrum, Chaldæum, Arabem, aut alius linguæ ex iis tam multis, quarum notitiam, intelligentiam atque uſum Dei Opt. Max. benignitas tibi largita eſt; hæſitationes ſuas ad te referre, & τὸν ἀτρεκέστατον μάντιν, Tripodem tuum conſulere: ſic quoties inter ſtudioſos & humanitate præditos de arduo aliquo in literis incepto exiſtere ſermo cepit: omnes tuam induſtriam reſpiciunt, tuam opem implorant, & omnibus votis te certiſſimum Μυσταγωγόν, auxilium poſcunt. neque ulla tam perplexa, tam difficilis, aut intractabilis provincia reipublicæ literariæ; quam tibi, δῖε γέρον, ultro communis vox non decernat, & extra ſortem de-

spondeat. Nam ut propter ætatem in qua nunc es, cessatio & quies a prioribus laboribus tibi concedatur: id vero, ne te quidem postulare persuasum cuncti habent: qui divinitus contigisse tibi norunt senectutem prorsus τῶν ἀσθενειωμένων ἀξίαν, & ei temperantiæ congruentem, atque a voluptatibus etiam licitis rigidæ abstinentiæ, quam tui æquales in te quondam adolescente, mox viro, cum immortali tua laude, uno semper ore deprædicarunt. qua ex re illud consecutus es, ut nunc senex senectutis incommoda, vulgo aliis Ætna graviora, vix ac ne vix quidem sentias. Equidem non sine stupore magno nuper narrantem audire memini virum nobilissimum & amplissimum, Paulum Choartum Buzanvalium, Regis Christianissimi Legatum, quæ tua esset hodieque in studiis contentio; quæ diurni laboris & nocturnarum vigiliarum patientia; quas perferres ærumnas tot codicibus autorum nondum editorum Græcis, Hebraicis, Arabicis, maxime autem Syriacis describendis, quibus tuam bibliothecam jam instructissimam, facis in dies auctiorem. easdem enim te, etiam in hac ætate mala, corporis vires retinere, quibus in florentissima pollebas. De acerrimi vero ingenii vigore igneo, de subtilitate mentis, de memoria pariter nunc atque olim fideli, & ad omnia respondente, ne aliorum fide standum nobis esset, abunde cavisti, edito nuper EUSEBIO & EUSEBIANIS tuis: opere, Deum immortalem! quam vario, quantæ, quam profundæ & uni tibi notæ eruditionis pleno, atque ut paucis absolvam, quam te digno: hoc est, eo viro, cui an ullum prius seculum parem aliquando viderit, linguarum, antiquitatis & scientiarum notitia, haut promptum dicere. Sed de Herculeo hoc labore tuo ita sapientes judicant: quum sint omnia in eo admiratione dignissima: acumen inventionum, lectio infinita, tot supputationum labor improbus, stili splendor ac γλαφυρότης incredibilis, & illa naturalis orationis tuæ gravitas: nihil tamen magis esse stupendum, quam quod senex illa scripseris, in quibus præter judicii maturitatem, nullum prorsus ætatis senilis vestigium queat deprehendi. Mirati eramus paullo ante, & meritissime quidem, viri præstantissimi, longeque doctissimi Arnaldi Pontaci Episcopi Vasatensis fidem, industriam, & in affecta pariter ætate diligentiam prope sine exemplo, in tot conferendis antiquis membranis, ex quibus pulcherrimam illam suam ejusdem Eusebii editionem concinnavit: quæ prius ab ipso suscepta, quam de tuo consilio quicquam rescisset, (ut sæpius ipsum mihi literis significasse teneo:) eodem fere tempore edi cœpta est, cum tua. Sed Præsulis amplissimi immaturus obitus, & tibi fructum vel jucundissimum amicitiæ qua eratis invicem juncti; & ipsi gaudium ademit, quo nunc funge-

fungeretur inæstimabili, cum videret opus a se feliciter inchoatum, felicissime a te esse consummatum. Constat mihi, ipsum, si jam viveret, qua eruditione fuit, quo erga te affectu, & candore in æstimandis tuis virtutibus, non minus acrem operis tui adversus invidos & obtrectatores vindicem futurum: quam assiduum tuarum laudum apud bonos præconem. Nunc igitur, nobilissime Scaliger, postquam, Dei virtute, provincia tam dura & ardua es defunctus: quid jam pares, quid moliaris, quæ te curæ exerceant, non ego cupidius scire aveo, quam omnes faciunt viri graves & sapientes, qui in hac civitate, bonarum artium & disciplinarum matre, istius vitæ amara studiis literarum solent καταμελίζειν, & ut veteris poetæ vocem usurpem, edulcare. Ac quoniam satis ostendisti multis indiciis, quam tibi acceptus charusque sit cognominis tibi scriptor Josephus; ne dubitant quidem plerique jam, quin eximii autoris, quem fœdissimis ante mille ducentos annos mendis esse deformatum, neque Rufino veteri interpreti, neque ulli recentiorum suboluit, tu sæpe demonstrasti; emendationem atque illustrationem, & tu debeas suscipere, & nos exigere a te possimus. Sunt alii viri optimi, & cognoscendarum antiquitatum Ecclesiæ veteris cupiditate accensi, qui ad Epiphanium te potius vocent: cujus maximi & doctissimi Patris scripta verissimo elogio a te ornata meminerunt; cum πάσης τ' ἐκκλησιαστικῆς ἀρχαιολογίας ταμεῖον illa dixisti. Porro quam familiarem illum Patrem habeas, quam multa in eo desperantia ulcera sanaveris, quam modico labore nitori suo pristino eum queas restituere; etiamsi aliunde nesciremus, neque a multis tuorum studiorum consciis accepissemus, Elenchus & Eusebiana tua argumento esse poterant. Animadversiones tuas in Septuaginta Interpretes, quarum in Eusebianis facis mentionem, & in alias librorum θεοπνεύστων versiones, præsertim recentes, incredibilem in modum videre gestiunt, quicunque illud serio imbiberunt; cognitionem linguarum, & reliquas artes universas ac scientias illi Reginæ & Dominæ ancillari, quæ vere est apex & θριγγὸς disciplinarum. Age igitur, vir summe, capesse hanc provinciam, vere tuam: cujus enim potius? quum certissimum sit, a magno Hieronymo, incomparabili, ut recte tu quoque judicas, viro, neminem unum ad id negotium se accinxisse, iis præsidiis, quibus ipse abundas, æque instructum. Noli ergo, obsecro te, venerande senex, adeo bonam occasionem prætermittere, de studiosis literarum simul egregie merendi: & æquissimis eorum postulatis satisfaciendi, qui inusitatam hanc eruditionem, non alio fine ab ingeniorum parente in te collatã esse contendunt, nisi ut tuæ industriæ fructus, velut προσφορὰν καὶ θυσίαν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας Christo & S. ejus Ecclesiæ,

pro ea quæ in te est pietate, animo devoto conferres. Arabicæ vero linguæ Thesaurum, cui solus dudum incubas, quamdiu studiosis Arabismi invidebis? Ecquid metuis, ne coitionem adversus te faciant ejus studii candidati, & in tuas fortunas aliquando irrumpant? Decem anni sunt, ex quo supra XXX millia dictionum Arabicarum ex Paraphrasibus variis Fœderis utriusque, Alcorano, Avisena, Geographo, aliis innumeris philosophiæ, medicinæ, mathematum & historiarum scriptoribus, primus Christianorum congessisti, digessisti, exposuisti. *Cur tua tam laxas arca flagellat opes?* aut quo tuus hic labor ὑπερφυὴς, si ejus fructum τοῖς φιλαράβοις eras invisurus? Scio quid dicas, & qua exceptione meas aliorumque preces soleas summovere: exspectandum nempe esse, donec ex illis locis, ubi cum æterna gloria maximorum Principum literæ Arabicæ excoli sunt ceptæ, aliquid prodeat quo uberiora & unctiora fieri tua queant. bene sane: sperandum enim est magnam ei studio lucem inde aliquando affulsuram. idq; ut quamprimum eveniat, diu est cum vehementissime exopto. sed ut ipse aliorum τριβὴν ἄλογον magni facis: ita μεθοδικὴν ἐμπειρίαν tuam quanti par est æstimant, quicunque aliquam in ea lingua operam posuerunt. quo in albo principem apud nos locum obtinet Stephanus Hubertus Aurelianensis, Regis medicus, vir doctissimus, & qui tuas hoc genus vigilias juxta mecum sitit. quum præsertim Syllogen quandam vocabulorum Arabicorum Latine versorum, & quorundam libellorum interpretationem iisdem ex locis allatas eximius mathematicus, & linguarum etiam exoticarum apprime peritus, David Rivaltius a Florentia nobiscum communicaverit, quas experti sumus esse ejusmodi, ut si tua haberemus facile illis carere possemus. Quod si de publicatione tui Thesauri stat sententia nolle flecti: dares hoc saltem petitionibus nostris, ut qui Caroli Clusii V. C L. gratia tam multa e Geographo Arabe Latina fecisti, nostra quod reliquum est absolveres, & in commune bonum edi patereris totum, qui partem es passus. At tui parentis Commentarios in libros Philosophi *De historia animalium*, quando luce publica donatos videbimus? aut quamdiu operis divini desiderio sapientiæ studiosis erit languendum? En unquam ille dies illucescet, qui nos voti hujus damnabit? ἕξει, ἕξει· ὦ φίλ' ἔλπε. Per ego te paterni nominis reverentiam convenio, atque obtestor, nobilissime Scaliger, per amorem tuum in literas, per quicquid denique tibi charum est, ut inæstimabilem thesaurum, non librum herois θαυμασίου, primo quoque die in vulgus edas; & hoc munere optatissimo, quod jam manu Francisci Douzæ nobilissimi adolescentis, descriptum & editioni paratum, te habere scimus, τοῖς ἁπανταχοῦ τῆς γενναίας παιδείας ἱερεῦσι tibi

devin-

devincias. Verumenimvero, quum ea hactenus memoraverim, in quibus ferias tuas horas occupari optant, qui de literis optime judicant: accipe nunc, mi Scaliger, gravem eorundem querimoniam, ut equidem arbitror, justissimam. Quum enim animus inquies tuus etiam ubi videtur cessare, opere pascatur, & oblectamenta tua sint opera: quid caussæ esse dices, cur παρέργοις tuis quæ plerorumque ἔργοις sunt potiora, frui nobis per te non liceat? Scimus, Atticas leges in unum corpus animi caussa jam olim esse a te digestas. De re nummaria veterum, diatribam accuratissimam in scriniis tuis exstare a multis didicimus, qui viderant. Libellum tuum super Plinii loco ubi de papyro tractat, pauci e curiosis heic sunt, qui non legerint, aut non habeant. Dissertationem tuam de Judæorum decimis & tota illa antiquitate, ipsi dudum nacti sumus, & in cimeliis nostris, ut & alia non pauca, quæ rogatu amicorum scripsisti, servamus. Proverbiorum Arabicorum libellum elegantissimum postquam a me accepisses, versionis tuæ & Notarum ἀντίδωρον tertio vel quarto post die remisisti. quorum tamen publicandi potestatem ut mihi concederes, frustra adhuc te rogavi. Carmina vero sive Græca sive Latina, quis vel ex istis μουσοπαλήκτοις, hoc unum agentibus, plura te scripsit? aut quis, etiam antiquorum, meliora te unquam fecit? Sed nullum tam bonum carmen Camenæ & Apollo semper tuus tibi dictarunt, quod non statim ut natum erat, pater ἄπεργος καὶ ἄπυγκλος exponeres, pro derelicto habendum, & velut e censu rerum tuarum expungendum. Quanta felicitate Græcorum poetarum monumenta in Latinum vertere soleas, si quando interiungere juvat; per Ajacem Lorarium tuam e Sophocle expressam, & Lycophroneæ Cassandræ nunquam satis laudatam interpretationem, cujus editionem non tibi, sed Gulielmo Cantero viro eruditissimo debemus; ne osoribus quidem elegantiarum pariter & nominis tui licet ignorare. Melius tamen hoc ipsum sciremus, & fructum e tuis uberiorem caperemus, si Æschyli Diras, Orphei Initia, & id genus alia in manus hominem dedisses: propter quæ jam olim Florens Christianus, vir Græce & Latine sine controversia facundissimus, & rectissimi judicii, publice profiteri non dubitavit, in hoc exercitationis genere ita feliciter te versari, ut tua legentibus illud esset usurpandum, οἶος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. At Romana quam bene Græce exprimas, vix sciremus, nisi Puteani fratres Claudii τοῦ μακαρίτου filii, morale poëma Dionysii Catonis, & Publii Syri aureas sententias, dudum a te munere acceptas, anno superiore publicassent. Qua editione, ut magna accessio gloriæ tuæ facta non sit, quæ graviorum lucubrationum vario & multiplici genere fulta, inde spernit crescere, unde plerique hodie castel-

 lanos

lanos nescio quos triumphos ducunt : ita profecto cumulus quidam prioribus tuis in rempublicam literariam meritis est adjectus. Sic enim omnes harum rerum periti æstimatores sentiunt : duo ea opella simul te præstitisse, ad studiorum profectum longe utilissima. Nam & quam arduum paucorumque hominum esset Græce loqui castigate, καὶ τὸ γνησίως ἑλληνίζειν, præclare omnes admonuisti, cum Planudem & Gazam Græcos homines, neotericorum, de quo dubitat nemo, doctissimos, tam multa contra Hellenismi leges peccare ostendisti: & rectæ interpretationis absolutissimum exemplar dedisti; futurum posthac omnibus cordatis, qui hoc pulcherrimo atque utilissimo exercitationis genere uti volent, quod Polycleti Doryphorũ sibi Lysippus ajebat fuisse. Nolo apud te dicere quo favore, quibus ὀφρυγίαις tuus ille libellus heic fuerit exceptus, ab iis maxime qui in orchestra sedent. a cujus lectione ubi me primum vidit Fronto Ducæus theologus, doctrina & candore morũ vir insignis, non abstinuit, quin eleganter simul & vere exclamaret : Οὐκ ἐστὶν ὁ ποιήσας Ἀγινναῖος, ἀλλ' αὐτόχρημα Ἀθηναῖος. Federicus vero Morellus, qui Græcarũ literarum professione Regia tot jam annos hanc Academiam ornat; aliique item multi, summa & ipsi eruditione viri, Græca tua quantopere admirentur, & verbis sæpe, & re etiam probarũt: cũ Florilegium hoc tuum e Martiali, forte apud me visum, (ut eliminarem, quotidianis prope convitiis me perpulerunt. Quartus enim jam annus, ut scis, agitur, postquam munere hoc pulcherrimo, & quo ne Athenæ quidem ipsæ magis Atticæ, a te, Scaliger illustrissime, sum donatus: cujus publicandi provinciam, nisi jam tum eruditissimus Scriverius suscepisset; non diem, non horam prius quiessem, quam rem confectam dedissem. neque vero ut id negotium curarem aliorum hortatu mihi opus fuisset. Audiat namque invidia licet; dicam libere quod judico, imo quod judicare omnes bonos doctosque compertum habeo. Ut gravioribus literis melius consuli non potest, quam si earum studiosi omnibus illis fruantur, quæ vel tu, vel tuus parens in eo genere multifariam commentati estis: sic linguarum & politioris literaturæ studia nullum incrementum capere queant majus, quam si illis deditos nihil eorum fugerit, quæ utrique vestrum, non feriis dierum partibus, sed inter remissiones exciderunt. Plane quod de Catone olim dictum, versatile ingenium sic illi pariter ad omnia fuisse, ut natum ad id unum diceres, quodcunque ageret : id verissimum in te reperiri, non seria magis tua quam lusus evincunt. Vel hic Martialis tuus, quam admirabilem ingenii tui felicitatem ostendit? Nam quum difficile semper sit, quæ in aliqua lingua venuste dicuntur, pari venustate in aliam vertere; tum in argutissimo hoc poeta longe difficillimum:

limum : tu tamen lectissimis verbis , & dictione purissima , absque ullo penitus sententiæ damno id assecutus es , ut ipsum quem sequeris autorem erudita quadam elegantia antecedere videaris. nihil in tua versione coacti , nihil quod ex alio versum putes. nihil in quo vernaculus ille sapor Græcæ poeseos, non statim peritis deprehendatur. adeo emicat ubique incorrupta quædam Græci sermonis integritas. Quid dicam de perspicuitate orationis? quæ quidem tanta est, ut multis in locis , de quibus inter se critici digladiantur , pro commentario tua versio & mediocriter eruditis sit futura. Hujusmodi sunt tui lusus, præstantissime Scaliger; quos postquam aliud agens effudisti , ut pro tuis agnoscas, aut velis ipse publicare , nullis amicorum precibus adduci potes. Sed nihil agis. Ut vinum generosum etiam nulla appensa hedera facile emptorem invenit; & bona forma neque commendatitiis, neque conciliatore opus habet: ita, quicquid erit ab ingenio tuo profectum, licet a te exponatur, inveniet tamen a quo tollatur. Equidem quoties fere ad Danielem Heinsium , admirandæ doctrinæ & ingenii maximi virum scribo , monere , orareque non prætermitto , ut pro summa illa gratia qua apud te valet , omnibus πειθοῦς artibus te aggrediatur : duritiem tuam in proprios fœtus molliat: efficiat demum, ἢ δόλῳ , ἢ βίηφι , quo descripta ex autographis tuis hoc genus opuscula, vel ut ipse mavis, ludicra tua, foras emittantur. Etsi enim non metuo ut tuis desit vindex, qui liberali caussa ea asserat: non tamen deest, quod illis & ab amicis, & ab inimicis tuis metuam; illis, ne, sicut toties jam accidit , parum emendate ipsa edant : his , ne si quid tuorum ἀνέκδοτον nacti fuerint , vel alienas culpas crimina tua faciant : vel turpi plagio pro suis tua ostentent. Viden quam multi quotidie illiberalis ingenii homines , subtilissima tua inventa certatim sibi vindicant : & iis quæ non capiunt, tanquam domi natis utuntur pro suis, etiam cum adversus te scribunt? Scias eandem manere fortunam etiam illa scripta quæ ipse pro nihilo ducis. Illi ipsi Aristarchi, qui nuper, ut audio , sedere judices de tua Latinitate sunt ausi , & tanquam emota mente critici, ut quidque exierat exquisitius, ὀβελίζειν: si vel epistolam aliquam e tuis, vel elegiam, vel aliud carmen sublegere potuerint , quod pro suo venditent , quam superbe , quam impotenter , ut est miserorum ambitio, se jactabunt? Nam quod tibi obtrectant, tibi inclementer dicunt, tibi probra ingerunt , quibus sunt ipsi dignissimi : non est is contemptus a quo insignis virtus semper est tuta: sed livor, & alienorum processuum aversatio , ex suorum desperatione nata. Ut sol vi eadem alia indurat, alia liquefacit : & unde salutem boni petunt , mali perniciem sibi accersunt : sic præstans virtus, velut ex alto inter mortales refulgens , in

aliorum

aliorum animis admirationem & amorem incredibilem, ut ajebat Plato, ſolet excitare: alios odio honeſti inflammatos, in furorem agit. & quum oculos deflectere a laudatiſſimis quibuſque viris non queant; miſeri pœnæ incubant ſuæ dum tædet ſui pigetque. Veriſſime enim Satiricus philoſophus dicebat, nullum eſſe dirius tormentum, quam ſi qui *Virtutem videant, intabeſcantque relicta*. Vis ſcire, quam te non contemnant, qui maxime videri volunt facere? Poſtquam infra Vatinium te dejecerunt, e veſtigio id a te exigunt, quod unius Dei eſt præſtare, ut nihil pecces. & quum maximi quique tuarum lucubrationum admiratores nihil amplius tibi tribuant, quam quod ingenioſiſſimo quidem, ſed tamen homini conveniat; iſti adeo magnifice de te ſentiunt, ut ſicut Alexander Severus optimus Imperator gloriabatur imperium ſuum fuiſſe ἀναίμακτον: ita ingenium tuum poſtulent eſſe ἀναμάρτητον. tanta illius admiratio eos inceſſit. Eſt ſuperis gratia, quod non id tibi ingenium dederunt, ut Plinii Secundi vox de quodam ſuo amico in te locum habeat: *eo peccare ipſum quia nihil peccaret*. communis & pene plebejæ indôlis eſt τὸ ἀδιάπτωτον εἶναι: quod de Apollonio Rhodio critici pronuntiarunt: quum denotare vellent plus ſtudii & curæ in eo fuiſſe quam ingenii. igitur, magis vitiis carere, quam ut aliquam magnam laudem eſſet adeptus. tenue ſane præmium aſſiduarum vigiliarum: ſed quod ſi aſſequantur modici ingenii homines, bene ſecum actum putent. Mentis altæ, & naturæ inuſitatæ, cujuſmodi naſcuntur pauciſſimæ, alia ratio eſt. Sublimia quippe ingenia dum priorum inventis multa ſuperſtruunt, multa ſubinde nova, prius inaudita, eaque longe præſtantiſſima in medium proferunt, humanitus interdum & falluntur. quid mirum? aut quis ita væcors, ut ignoret, Dei unius eſſe in nullo errare? μόνος γὰρ κατὰ Σιμωνίδην, τοῦτό γε ὁ Θεὸς ἔχει τὸ γέρας, τὸ τῆς ἀναμαρτησίας. Quis facundior unquam fuit illo viro divino, cui aureum eloquentiæ flumen nomen dedit? quis eo vehementior aut ſublimior & magnificentior fuit orator? Et tamen fuere tam fatui, quibus Chryſoſtomus propter neſcio quæ levia parum dicendi peritus videretur: & τὸ δυσδιαχείριστον ἐκείνου στόμα, τὸ οὐδέποτε κατὰ φράγμα ῥέοντων, homilia integra reprehenſoribus reſpondere fuit coactum. neſciebant enim obtrectatores tanti viri, naturæ legem eſſe, ut maxima quæque ingenia venia interdum opus habeant, propter illa, quæ dubitant ſapientiſſimi criticorum, utrum ἁμαρτήματα ἑκούσια appellent an παροράματα δι᾽ ἀμέλειαν, εἰκῇ που καὶ ὡς ἔτυχεν ὑπὸ μεγαλοφυΐας ἀνεπιστάτως παρενηνεγμένα. Quid? quod etiam in me ſtomachum erumpunt qui tibi ſunt irati? Nempe inde eſt, quod non temere ex iſtorum officina liber ullus ab aliquot jam annis prodire ſolet, ubi poſtquam adverſus genus & nomen illuſtre Scaligerorum

canina

canina loquentia declamatum eſt, totum quod ſupereſt virus, in me poſtremo non effundatur. Quæreres ab iis, quid Caſaubonus commeruit, cur eum ne mediocritas quidem ingenii ſui ab invidia præſtare queat immunem? non aliud reſponderent, ſi modo ſemel in vita verum dicere vellent, præter hoc unum: quod Scaligeros colo: eorum ſtupendam doctrinam ſuſpicio: veſtigia, longo quidem intervallo & reptabundus, ſed tamen ſequor. Ita, quum ſit crimen tuum ac tui parentis, virtutis poſſeſſio, & literarum ſcientia: meum erit, virtutis veneratio, & literarum amor. Adeo verum eſt, quod nobiliſſimus Annalium conditor Polybius præclare diſputat: ita natura comparatum eſſe, ut non ſolum corpora hominum aliquando efferentur, & omnem humanæ ſpeciei ſimilitudinem amittant: ſed multo magis hoc ipſum animis interdum uſuveniat. ταῖς γὰρ ψυχαῖς, inquit, τοιαῦται πολλάκις ἐπιφύονται μελανίαι καὶ σηπεδόνες, ὥστε μηδὲν ἀσεβέστερον ἀνθρώπου, μηδὲν ὠμότερον ἀπολείπεσθαι τῶν ζώων. Omnino θηριωδίας hujus & efferati animi certiſſimum argumentum præbent, qui nulla re unquam laceſſiti, propter animi dotes quas tu obtines, ego in te veneror, adverſus utrumque noſtrum in modum arenariarum ferarum ad ultimam rabiem ſæviunt: qui literas fundamenta virtutum omnium, modeſtiæ, manſuetudinis & comitatis magiſtras, inauditi furoris inſtrumenta faciunt: qui denique ſceleſtiſſimæ immanitati cauſſam religionem prætexunt: & libidinem maledicendi, omnia væſaniæ exempla ſupergreſſam, zelum Chriſtianæ pietatis, proh ſcelus! nominare ſuſtinent. Ego vero perſuaſiſſimum habeo, iſtos, ſi mentis eſſent ſuæ, & niſi pœnas Deo immortali, quæ ſunt graviſſimæ, furore atque amentia penderent, nunquam profecto talia auſuros. At nos, mi Scaliger, horum ægrorum rabiem humaniter feramus: & phreneticorum inſaniam, quia videntur neſcire quid faciant, veratro curandam, non reſponſo ullo irritandam ſtatuamus. Ego certe majorem bonorum & totius poſteritatis reverentiam habere me oſtendam, quam ut infami id genus ſcriptione, nomen meum apud præſens aut futurum ſæculum velim traducere. Et quum indubitata res ſit, publicorum malorum cauſſas in privatorum delictis eſſe incluſas: non committam, ut perditorum colluviem imitando, morbum hunc ingeniorum alere exemplo meo videar maluiſſe; quam vere piorum & ἐχεφρόνων acquieſcere judiciis, quos talia monſtra cum ſuis latratibus ſcimus abominari. Πρὸς ταῦτα καὶ παλαμάσθων, καὶ τεκταινέσθων τῶν ἑαυτῶν iſti Cleones, alieni nominis obtrectatores, ſui decoctores. mentiantur quæ volent: fingant epiſtolas quas pro meis publicent: evomant in me quicquid alicui pannuciæ Baucidi, aut rixanti meretriculæ ira vel capturæ cupiditas poteſt ſuggerere.

 Ego

Ego animo tranquillissimo istos floccifaciam: & a nebulonum oris impuri contumeliis, non aliter quam generoso contemptu, atque ea, quam Christus Dominus a suis exigit, animi magnitudine me vindicabo. Denique, non si omnia fecerint assequentur tamen, ut scelestissima sua scripta lectione, nedum responsione digner. Hoc pietas jubet: hoc ego semel κέκρικα. idque jam nunc apud te, Scaliger illustrissime, subsigno: ut si me aliquando parum mihi constare contigerit, in jus ad hanc epistolam voces, & quiescere jubeas. Vale. Lut. Par. VIII. Kal. Sextilis, CIↃIↃCVII.

EPISTOLA CCCCCXXXV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, tertium hoc habes libri tui heic nuper editi exemplar. quia enim non est ad manum qui plura simul deferat, cogimur captare occasiones singula mittendi. Utinam alia quæ heic ederentur velles mittere. Daremus operam, ut posteriora cum prioribus elegantia certarent. Si possem a te librum de re nummaria extorquere, equidem rex mihi viderer. Sed de hoc plura brevi σὺν Θεῷ. Amicissimo Heinsio ex animo salutem. Deus te & illum servet. Scripsi raptim oblata præter spem occasione. Lut. Par. IV. Non. Sept. CIↃIↃCVII. Misissem ad amplissimum Buzenvallium & literas & librum tuum, nisi intellexissem ipsum in itinere esse, & eis dies paucos hic futurum. Sic enim ex ejus literis amici affirmant. Francofurdo ut plura ad te exemplaria curentur efficiam. Iterum vale meum decus.

EPISTOLA CCCCCXXXVI.

EIDEM.

ILlustrissime vir, venerat in hanc urbem adolescens Aquitanus S. Theologiæ studiosus, qui isthuc cogitans, cum domo proficisceretur, literas a tuis acceperat tibi reddendas, quas istis adjeci. Nam quia sinistri admodum rumores passim dissipati sunt de vestratibus Theologis, nupera Synodus Rupellensis, quod hunc juvenem fugerat, expresse cavit, ne quis studiorum caussa Theologiæ candidatus isthuc proficisci vellet. Hoc nempe supererat, ut hac nova χίσις Ecclesia Dei scinderetur. Quis piorum ἀδακρυτὶ hæc audiet? Sed accipe rem mihi privatim funestam & exitiosam, publice parum lætam. ✱ ✱ ✱ Quid profecerim scribam alias ad te, illustrissime vir! Vale

& me

& me ama. Lut. Par. XIV. Kal. Nov. CIƆIƆCVII. Clarissimis viris Baudio & Heinsio plurimam, nisi grave est, salutem.

EPISTOLA CCCCCXXXVII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, quum spes nostras diu frustrata esset toties dilata profectio illustrissimæ Principis, erat jam mihi aliisque persuasum non ante Pascha ipsam hinc discessuram. Ecce vero nihil tale cogitanti significatur in procinctu esse & currum jam conscendisse. Raptim igitur hæc exaravi, ut simul Huberti literas mitterem. Volui & interpretationem τοῦ Zohar quam petis mittere. Sed quia incertus sum an fieri id nunc queat, aliud nihil possum in præsentia, nisi quod me eum librum polliceor missurum prima quaque occasione. Tandem enim libros quos remisisti, & adjunctas literas tuas accepi. Dabo operam quod in me fuerit, ut tuæ voluntati morem geram. Te scio effecturum σὺν τῷ Θεῷ, ne quid detrimenti B. R. capiat eorum negligentia quibus ea committes, quæ a nobis acceperis. Accepi & munus Heinsianum, pro quo ne gratias quidem illi agere nunc possum. Faciam ubi primum potero. Doleo etiam non potuisse me exemplaria tui Martialis adjicere, quæ perfidia Dr. mercator. non accepisti Francofurdo. Quæso ignosce, sarcietur si quid est peccatum. Deus te servet. Vale & me ama. Lut. Par. XIV. Kal. Mar. CIƆIƆCVIII.

EPISTOLA CCCCCXXXVIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, multi præterierunt menses ex quo nihil a te literarum accepi, quum tamen scripserim ipse persæpe. nec vero scripsi tantum, sed etiam multos fasciculos misi, quos an acceperis scire vehementer laboro, & ut sciam interest mea. Tres vel quatuor librorum fasciculos illustrissimæ Principi isthuc eunti ipse tradidi. In his erat unus, qui Zoharis versionem quam petieras continebat. Hæc igitur omnia an probe fuerint curata, ut me certiorem facias oro; magis tamen, ut de tuo statu & valetudine aliquid scribas. neque enim ea cura mediocriter sollicitũ me habet: qui alioquin tot adversis obruor, ut ægre spiritum traham. Ne alia commemorem, & recentem matris venerandæ obitum ac fortunas meas funditus eversas scelere N. taceam:

ceam; amiſſa ſuperioribus diebus filia natu maxima, eo me luctu affecir, ut nunc demum quam parum inſit mihi roboris adverſus id genus caſus agnoſcam. Sed ignoſcent parentum lacrimis, qui probitatem, generoſam indolem, & firmam in pietate vera conſtantiam τῆς μακαρείτου habuerunt notam. Mihi certe ſecundum ejus matrem nihil fuit nec potuit eſſe charius. qui tamen facile conſolor ipſe me, quoties privatum aut publicum omnium bonorum in hoc regno ſtatum intueor. Sed mitto triſtia: ἅλις γὰρ ἐγὼ δυστυχῶν: neque æquum eſt, ut te a gravibus tuis curis mea adverſa vel tantillum avocent. Te quæ ſtudia occupatum habeant, quæ virum clariſſimum Danielem Heinſium, aveo ſcire. Peto a te ut meum apud ipſum ſilentium excuſes. non enim poſſim nunc ad illum ſcribere. Vale illuſtriſſime vir. Lut. Par. prid. Kalend. Apr. CIƆIƆCVIII. Faſciculus in quo erant IX. aut X. Martialis exemplaria ante multos menſes Drouado commiſſus, tandem Baiſio traditus eſt, quum ipſe dixiſſet præſentem ſibi eſſe occaſionem ad manum ejus curandi. An acceperis quæſo te fac ut ſciam, item illos alios multos faſciculos, de quibus jam dixi iterum. Vale. Deus te ſervet.

EPISTOLA CCCCCXXXIX.

EIDEM.

Poſt graviſſimum caſum qui me nuper afflixit, & de quo ante aliquot dies ſcripſi plura ad te, literis primum tuis nonnihil ſum recreatus. Nam ad cæteras meas ærumnas gravis cura accedebat de tua valetudine & ſtatu: quod nihil a te literarum ab aliquot retro menſibus acceperam: & inaudita frigoris aſperitas non mediocri de te metu me afficiebat. Heic certe plures ſævitia hiemis ſunt abſumpti quam peſtilentia illa, quæ ante biennium urbe nos expulerat. Neque ſane dubito quin ea ex cauſa morbus ille fuerit ortus, qui me filia natu maxima utrique parenti longe chariſſima, longe digniſſima amore noſtro, orbavit. Ago Deo Opt. Max. grates gratiſſimas, quod meus de te metus fuit inanis: oroque illum ut te, ἐπὶ γῆρας, ultra Neſtoris annos ſervet ἀπήμαντον. Zohar te accepiſſe gaudeo. Confidas velim nihil futurum in poteſtate mea, quod non tecum ſi voles communicem. Quæſivi & quæram adhuc diligentius, ſi quid eorum invenire potero, quæ indicaſti. tum ſi quid erit, ſtatim ad te. ſit modo cui tuto dem. Miratus ſum quæ ſcribis de amicis Heidelbergenſibus. Inaudiveram equidem aliquid: ſed ſerio id agi neque putabam, neque adhuc puto.
Quid

Quid enim sumus? aut aut quid ibi acturi? Itaque non raro cum imminentem procellam cogitamus, ἐκπλαγῆς τῷ δέει stupefieremus, nisi repente oculos cœlum versus attolleremus. Ea nostra patria est, quam nullus Loiolita nobis eripiet. Libellus de libertate Ecclesiæ neque absolutus est, neque heic potest absolvi. diserte enim rogatu τοῦ πρεσβυτέρου vetuit is ὁ κρατῶν ἐν μέρει. Accedit quod tempus præteriit: & autor ita festinato partum illum vel potius ἔκτρωμα effuderat, ut vehementer ipse gaudeat ejus deformitatem perpetuis tenebris esse damnatam. Qui si alibi esset, atque id serio ageret, fortasse in eo argumento nonnihil posset. Porro has traditurus eram viro summo, qui tui maxime videndi desiderio isthuc iter instituit. Is est qui omnium optimum Eusebii codicem tibi commodaverat. Quo loco hic sint boni, ex eo potes colligere, quod tantus vir, tam bene de republica meritus, omni jam publica cura est liberatus. Vale vir illustrissime & me semper ama. Lut. Par. Eid. Apr. CIƆIƆCVIII. Fasciculum in quo novem aut decem Martiales inerant, an acceperis, cupio scire. Traditus est bibliopolæ Parisiensi qui librorum fascem isthuc mittebat, cui nomen Baisio. Novissimum fasciculum meum an acceperis, in quo erant literæ & chartæ quædam ex Aquitania ad te missæ, scire cupio. Tradidi eum Johanni Meursio.

EPISTOLA CCCCCXL.

EIDEM.

ILlustrissime vir, qui frustra hactenus conatus sum virtutes tuas imitari, nactus tandem sum quod imitari possem. Accepi enim abs te paucis diebus tria ἐπιστόλια, quorum brevitatem ad exemplum mihi proponere constitui. Libellus Heinsii me καὶ ἐν κακοῖς ὄντα supra modum exhilaravit. Moriar si legere quicquam simile in eo genere memini. Euphormionem geminum οἱ χυδαῖοι mirantur. habeo quod illis opponam. Si quid judico neque lepidius, neque doctius scriptum ullum a multis annis prodiit. At ὁ τρισκατάρατος Ratisbonæ triumphum agit de veritate Dei, & virtute tua ac parentis tui triumphata. non puto enim esse qui Tres capellas edidit, scriptum (Deus bone!) infacetum, impium, diabolicum. Symmachum ejus vidisti, & quomodo Lectium, & Juretum, virum de literis optime meritum, excipiat. Habes quod gaudeas, nemo inimicum se tuum profitetur, qui omnibus bonis & doctis bellum non indixerit. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Polybii editio, ad textum quod attinet, prope jam ad metam est perducta. Su-

perest commentarius noster. ad quem priusquam me accingo, lectionem Diatribæ tuæ de re nummaria vellem redemisse parte dimidia omnium bonorum, quæ mihi τῶν N.N. ἡ ἀγνωμία reliqua fecit. Plura ne addam, pudor vetat. An literas meas acceperis quas Bongarsio dedi, cupio scire. De fasciculo Martialis exemplarium Beisio traditorum, pudet toties scribere. Sed quiescere non possum, priusquam intelligam recte illum esse curatum. Epistolam τοῦ χρονολογογράφου N. ἔγνων, ἀνέγνων, κατέγνων. Vale illustrissime vir. Lutet. Paris. VI. Eid. Maj. CIƆIƆCVIII. Ad clarissimum Heinsium quia otium non dabatur non jam scribo. neque ad præstantissimum Grotium, cujus auream tragœdiam accepi. Scιibam ad utrumque intra biduum σὺν Θεῷ εἰπεῖν. Vtrumque nisi grave est, & τὸν πάνυ Baudium salvere a vobis jubebis.

EPISTOLA CCCCCXLI.

EIDEM.

DEderam paulo ante eruditissimo Meursio literarum fasciculum, quem ad te curaret; mox venit ipse ad me suum isthuc reditum nuntians, & numquid vellem rogans. Etsi nihil erat novi quod scriberem, facere tamen non potui ut sine meis eum ad te redire paterer. ille tibi nuntiabit quo loco sint nunc res meæ. Nam in illo gravissimo casu qui ante menses fere tres me perculit, assidue mihi vir hic doctissimus adfuit, neque est ab eo quicquam prætermissum, quo summum & prope ἄτλητον dolorem meum mihi redderet leviorem. quo nomine quantum ipsi me debere sentiam, verbis exprimere non possum. Per eam occasionem quum una multum essemus, multum etiam de te & tuis in Rempublicam literariam ingentibus meritis loquebamur. Erat mihi suave etiam in recentissimo luctu, de te & tuis studiis atque institutis novi subinde aliquid addiscere, quod mirarer. De Satira Heinsiana nuper gratias egi, & quanta cum voluptate ac stupore lepidissimum libellum legerim ostendi. Martiales tuos an acceperis nondum scio; eaque re animi crucior, recens editos commiseram fidei Drouardi. Monitus a te officio illum suo defuisse, quum quærerem qua tutissima via fasciculum a Drouardo receptum ad te curarem, obtulit se Beisius bibliopola isthic probe notus. qui sancte confirmavit, intra dies quindecim te, si opera ipsius uti vellem, eos libros accepturum. Quid ex eo tempore illis sit factum, nescio. Ita rem esse gestam mihi accredas velim. Si periit etiam ille fasciculus, mittam confestim

festim alios. Polybii contextus cum Legationibus jam ad umbilicum vergit. Superest Commentarius qui in lucem prodiret confidentior, si quam abs te impetrare plumam posset, qua se ornaret. atque utinam tantum tibi abs re tua esset otii. Deum oro ut te servet, illustrissime virorum, & mihi amorem tuum. Eid. Maj. CIƆIƆCVIII.

EPISTOLA CCCCCXLII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, ex iis literis eruditissimi Heinsii quas modo accepi, cognovi non esse tibi traditas epistolas duas, quas ad te paucis diebus scripseram, & Johanni Meursio patriam repetenti dederam. Demiror qui sit hoc factum; neque possum aliud nisi infelicitatem meam agnoscere: cui ab aliquot mensibus nisi ingratum & contra animi sententiam nihil ferme evenit. Egi per literas cum nostro Heinsio, ut eas epistolas duobus fasciculis inclusas a Meursio repeteret. puto etiam accepturum te brevi aut jam potius accepisse, quas clarissimi Bongarsiii isthuc cogitantis filii commisi. Ego a multis mensibus tuas vidi nullas, præter Laconicas, opinor, ternas, paucissimorum verborum. Optarem uberiores; sed & sic scriptæ, gratissimæ semper erunt, modo valere te intelligam, & me amare. Deum veneror, magne heros, ut te servet. Vale. Lut. Par. x. Kal. Jul. CIƆIƆCVIII.
Pudet scribere toties rem eandem: sed tamen cupio scire an illum fasciculum acceperis, quo Martialis exemplaria continebantur. Meursius unum habuit a Stephano in cœrulea charta tibi missum. Optabam aliquid a te mihi suggeri quod Polybianis meis insererem. inveni tandem, opinor, ejusmodi aliquid: nactus enim sum Polybii codicem τοῦ μακαρείτου Buzenvallii, ubi criticas aliquot notulas offendi, quas non dubito esse a te profectas. quicquid erit exquisitius, id sub nomine tuo apparebit: ut omnes intelligant prius vitam me positurum, quam discendi te magistro cupiditatem.

EPISTOLA CCCCCXLIII.

EIDEM.

ILlustrissime vir, occupatissimo mihi oblata est occasio ad te scribendi. Itaque habebis longe breviorem epistolam hanc, quam fuisses habiturus, si otium scribendi suppeditasset. Ex iis quas a te novissi-

mas

mas accepi quantam ceperim voluptatem, dici non potest. Ostendebas enim luculentissimis indiciis atque argumentis, & quantum me amares, quæ summa est gloriationis meæ, τῆς γῦν κατ' ἄνθρωπον, & quam acriter mea adversa te pupugissent. Anno exeunte qui proxime est elapsus, quum de sceleribus in me & meos a paralimnitis quibusdam tyrannis admisso questus essem apud te, sensi ingemuisse te malis meis, neque certorum hominum fuisse similem, qui impudentissime, inhumanissime, falsissime disputare audent, ut probent illos ἀζηθάλας nullam mihi fecisse injuriam: quos ego possum probare multis ipsorum literis, culpam hodie deprecari, & παρανομίας suas agnoscere, verum eo animo, ut rapto nihilo secius gaudeant. Initio hujus anni quum repentino quasi fulmine erepta mihi esset filia charissima, & utrique parentum non vulgarem in modum dilecta: quantum ex ea re dolorem ipse ceperis, testes habeo literas hasce tuas, quibus luctum meum consolando monendoque ivisti levatum. Non male operam posuisti, δῖε γέρον: lectione enim gravissimæ epistolæ tuæ sensi me non mediocriter levatum. Itaque pro hoc pietatis & sinceræ amicitiæ officio quas tibi gratias agam, non invenio. Accipe nunc aliam non fabulam, sed rem gestam, & recentis casus historiam, qui minimo minus curis & angoribus omnibus me ἀθρόως liberavit. Scito igitur accidisse τῇ κυριακῇ proxime elapsa (is erat dies hujus mensis xx.) dum ad sacram σύναξιν adverso flumine deferimur, ego, uxor, duo natu maximi filii, & soror cum parte familiæ, ut scapha fluviatili qua vehebamur ictu repentino & inopinato magnæ navis percussa & statim aqua oppleta ὑποβρύχιοι pene diem ultimū vitæ clauderemus. longum faciam si κατὰ λεπτὸν quomodo res acciderit exponere aggrediar. maximum certe periculum omneis adiimus: sed uxor longe præsentissimum, ego illi proximum. Nam cum majoris navigii marginem jam prehendissem, viso ejus periculo mei immemor dum illam jacentem supinam attollo, & porrigentibus brachia admoveo, cum sidente scapha pœne eo sum delapsus unde vix potuissem servari. Omnino quod servati sumus, ego præsertim atque uxor, singularis benignitatis Dei Opt. Max. erga nos & nostros est argumentum. Atque hoc te non nescire volui: neque enim dubito & te & præstantissimum Heinsium autori salutis nostræ gratias nobiscum esse acturos. Scriptum quo fabula Bardoniana refutatur, cupidissime exspecto. N. rediisse ad se, & insanam epistolam damnasse, gaudeo illius caussa magis quam tua. Polybii textus beneficio Dei superioribus diebus est absolutus. Restant nostræ observationes, quæ me diu multumque & tenebunt & exercebunt. Vale, illustrissime Scaliger, & me ama. Lut. Par. ix. Kalend. Aug.

Aug. CIↃIↃCVIII. ignosce festinationi. Qui tibi has reddidit, tui nominis, si quis alius, cultor est insignis & devotus.

EPISTOLA CCCCCXLIV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, si vales bene est, & Deo Opt. Max. gratias ago. me certe sollicitudo ingens de tua valetudine mirifice dies noctesq; cruciat: postquam enim perlatus est ad nos de tua infirmitate rumor, non hora, non momentum ullum temporis præteriit sine suspiritibus aut lacrimis meis. neque enim aliter eo nuntio sum affectus, quam si parentis mei salus ageretur. Speto non cecidisse irritas tot bonorum & piorum virorum preces, qui vota assidue faciunt pro tua, illustrissime Scaliger, sanatione. Supplex Deum veneror, audiat nostras preces, efficiatque pro sua infinita bonitate, ut ex hoc morbo brevi convalescas, & pristinis viribus receptis, ut quam diutissime, quam felicissime, ad promovendam ejus gloriam, & labentem rempublicam literariam fulciendam, inter mortales agas. γένοιτο γένοιτο. Vale. Lutet. Par. VIII. Eid. Dec. CIↃIↃCVIII.

EPISTOLA CCCCCXLV.

EIDEM.

ILlustrissime vir, postquam de tua valetudine anxius perdiu & supra modum sollicitus fuissem, quum nihil certi de ea haberem compertum, sed incertis rumoribus, qui de gravi tuo morbo erant sparsi, aures meæ quotidie personarent; accepi tandem Heinsii nostri literas; quæ majore ne dolore me perculerint, an virtutis tuæ admiratione affecerint, nondum equidem constitui. Illam sane partem quæ de languore tuo erat, nobilissime virorum, siccis oculis & sine ingenti animi cruciatu non legi. neque vero meo privatim periculo magis moveor, quam universæ reipublicæ literariæ; quam tu magne senex, solus prope mortalium, tot jam annos dignitate ornas, & divini ingenii tui luce illustras. Cogito dies noctesque, quantum in uno capite literæ omnes meliores periculi adeant. Sed Deus meliora: neque vero ad ultimum adhuc periculi esse ventum Heinsii epistola narrabat. Oro venerorque supplex Dominum Jesum, ut reipublicæ literariæ misereatur, tuique usuram diuturniorem bonis & veræ doctrinæ studiosis velit concedere. Nemo hic est qui literas amet, quin pro tua

 salute,

salute, superos mecum fatiget. Omnes interim tuum illud animi robur, & piam in morbo constantiam, quam ex literis Heinsianis cognovimus, miramur, eoque nomine Deo Opt. Max. gratias agimus, & tibi gratulamur. Hoc est, vere pium esse, id velle quod magnus imperator jusserit: non trahi, sed duci: & quod pauci facimus, hominem se natum, tempore necessario meminisse. nimirum hoc est ἀξίως τῶν προβεβιωμένων τὴν τελευτὴν φέρειν. Enimvero non poterat Scaliger, Scaliger non esse. quam semper hactenus supremo numini fueris charus quum sciant omnes mortales, ipse non potes ignorare. Confide, Senex venerande, proprium & perpetuum hunc superum erga te favorem futurum; ἀμέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ χαρίσματα. bonum certamen certasti: fidem servasti: restat nunc illa ἀμάραντος corona in cujus spem tulisti tam multa. Iterum iterumque τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου obtestor, ut tibi adsit, dolores tuos suavissima crucis suæ recordatione leniat: pristinam tibi valetudinem restituat: te faciat ex animo velle, quod ipse voluerit. Parce affectui meo, & ἔῤῥωσο, sapientissime Scaliger. Lutet. Par. XV. Kal. Febr. CIƆIƆCVIII.

EPISTOLA CCCCCXLVI.

ISAACO CHABANÆO.

NOn male nuper cum ad te scripsi operam posui: videor commovisse te & diligentiam tuam excitasse. hoc mihi testata est tua epistola, & Latine scripta & non invenuste. gaudeo tibi grata esse mea officia. Qui te complectar charitate patris, video lubens te mihi præstare officium filii. Scit ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ὅτι ἐμοὶ χάρματος ὑπόθεσις γίνεται ἡ σὴ προκοπή. ἐπιθυμῶ γὰρ ἐπιθυμίᾳ μεγίστῃ καὶ σὲ. καὶ τὸν ἐμὸν Ἰωάννην καὶ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ καὶ παντοδαπῇ παιδείᾳ ἐν τοῖς ὁμήλιξι διαπρέπειν. τί γὰρ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις θεοσεβείας σεβασμιώτερον; τί σοφίας καὶ πολυμαθείας ποθεινότερον; οὐχ ὁρᾷς ὅπως εἴ τις ἐπὶ τρόπων ἀγνείᾳ, φόβῳ κυρίου, καὶ τῶν μαθημάτων γνώσει ἐπίσημος εἴη. τοῦτον καὶ οἱ λαοὶ δακτυλοδεικτοῦσι καὶ ἐρχόμενοι ἀνὰ ἄστυ Θεὸν ὡς εἰσορόωσι. τὸ δὲ μέγιστον, μισθὸς βέβαιος ἐν οὐρανοῖς ἀπόκειται τοῖς εὖ καὶ καλῶς βιωσαμένοις. Sed hæc obiter. Vnum est quod te volo, mi Isaace. Non clam me est, multos isthic multa de me garrire, & amicos & inimicos. Scis quid intelligam. Volo tibi sit persuasum, eum esse me qui sermonibus imperitorum non movear. constat mihi facti mei ratio. Testor Deum immortalem, nulla me levitate ad has cogitationes impelli. Una est, sola est, μονωτάτη inquam est veritas, cujus studio ducor: hoc exitus, volente & faciente Deo, certo probabit. res ipsa pudorem incutiet temere garrientibus, hominibus imperitissimis earum rerum, de quibus loquuntur. Hoc unum peto a te,

a te, ut cum erit occasio, affirmes, tibi satis exploratum esse, τὰ χείλη καὶ κοτμιμὰ nihil apud me valere, valere veritatē. Cui det Dominus Jesus litare. Vale. Gryniaci, VI. Kal. Jun. CIƆIƆCX. Vide ut libri quos peto & inveniantur in museo, & contra pluviam muniantur. Epistolas sepositas obsignabis, & reddes illi qui veniet quæsitum. eæ sunt sex.

EPISTOLA CCCCCXLVII.

ISAIÆ COLLADONO.

NOn ex otii abundantia, sed amoris vehementia hæc mihi nata epistola est, amicissime, dulcissime, suavissimeque Colladone. Sed quia Lugduno literas ad te dare, ut eram pollicitus, non quitus sum, omnia postposui quo possem id nomen, ubi primum huc appuli, expungere. Mei sane moris non est, in isto genere officii (sic enim existimatur) lentum esse procrastinatorem Ut id non esset, vereri tamen non debes quin sedulus & assiduus in scribendo ad te semper sim futurus. nam ut isthic cum eramus faciebam nihil lubentius quam ut tecum, tecum inquam meus amor, meum delicium, garrirem: sic nunc per literas tecū sermones serere quam creberrime, & cupio, & faciam σὺν Θεῷ diligentissime. Faxit aliquando Deus hac literarum vicissitudine opus ne sit nobis: sed aut tu hic mecum (quod mea in patriam charissimam pietas optare non sinit) aut ego isthic quod Θεοῦ ἐν γύαια κοῖλα, vitæ quod superest degere & peragere possimus. Vale amice dulcissime & de me merite quam optime. Doctissimo fratri tuo, uxoribusque vestris, sorori, affinibus, ὁμογαστρίοις cæterisque amicis tuis a quibus & nos amari non ignoras plurimam a me & uxore mea salutem velim nunties. Deus Opt. Max. & publice omnes, & privatim quemque vestrum omni bonorum genere cumulet. Iterum vale. Monspelii, raptim prid. Kal. Jan. CIƆIƆXCVII. ut hic tempora putantur.

EPISTOLA CCCCCXLVIII.

EIDEM.

AMabo te, dic sodes, serio an per jocum illa scripsisti quæ in tuis literis questus de me es? visus enim de animo in te meo dubitare, & quæ jocatus sum de silentio tuo accepisse non belle. Tu vero vir amicissime, dulcissime, suavissime, si adduci potuisti ut de amore meo in te incertus dubitares, quid sit amare nescis. nam quod tuas ve-

 hemen-

hementius desideravi, quod earum longiorem exspectationem tuli impatientius, si ab alio fonte profectum putas quam ab amoris vehementia; ἀδικεῖς αὐτὴν τὴν φιλίαν, & ipsum φιλίας ἐπιστάτην θεὸν τὸν φίλιον. Disce igitur, si lubet, τὰ ἐρωτικὰ & memēto simul amicitiam quo arctior est, eo esse magis querulam, ut recte dictum veteribus. Me quidem & cordis mei intima, opinor, nosti. Sum enim si quis alius (esse quidem certe cupio) ἁπλοῦς & minime factus ad simulandum. Persuasus igitur esto, meum delicium, quæ fuit olim inter nos amicitia, duraturam in animis meo & uxoris ἀμετακίνητον, ἀμετάπτωτον, nec metuentem solvi, dum spiritus hos utriusque nostrum reget artus. καὶ τοῦτο μὲν ταύτῃ. Gratum nobis quod & tu & lectissima uxor, frater, cæterique communes amici valeatis. Deus Opt. Max. vobis omnibus duit ἀγαθῶν ἀγαθίδας, hoc est, benedictionem suam; in qua una συλλήβδην omnia bonorum genera continentur. Quæso saluta meis uxorisque verbis Pinaldum sanctissima amicitia nobis junctum, & omnem ejus domū, fratrē tuum cum lectissimis uxoribus vestris, sorore, affinibus & amicis. Si per otium liceret quotidie literas ad vos omnes darem: adeo facio id libenter; sed omnem ejus rei facultatem adimunt mihi studia & professio quanto honestior tanto onerosior. non enim cum pueris, ac ne cum adolescentibus quidem hic nobis res est. Florere scholam vestram, imo velitis nolitis nostram, quam gratus sit mihi nuntius, scit Dominus ὁ καρδιογνώστης. Is faciet, spero, ut in dies incrementi potius aliquid accedat, quam decedat aliquid pristini splendoris. Sic voveo, sic opto. Vale charissime Collado, & me ac meos, qui te ac tuos perimus, ama. Mompel. XIV. Kal. Apr. CIƆIƆXCVIII.

EPISTOLA CCCCCXLIX.

EIDEM.

ETsi redditas puto jam tibi fuisse quas via Nemausensi nuper misi: quia tamen haut facile patior vinci me a quoquam isto officii genere, en tibi paucis exaratum schedium, idque raptim & inter multas curas. Quod igitur & tu & tua δέσποινα, (sic veteres Græci, sic hodie Sabaudi) & cæteri omnes tui valetis, per id mihi, per uxori gratum & jucundum. τῷ δὲ παναρίστῳ θεῷ χάρις καὶ δόξα, qui vos omnes publice privatimque servavit a nostro discessu valentes semper vigentesque. Is vos in posterum quoque spero, servabit, ac salvos incolumesque præstabit. Scholam isthic florere si quis est qui lætis auribus hauriat, is ego sum, vir amicissime: sed dolet mihi apud vos jacere studia

dia jurisprudentiæ. non enim potest frater tuus, etsi vir doctissimus & eo loco dignissimus, tantum onus solus sustinere. Sed hoc feramus, modo cæteræ isthic vigeant, ut audio, artes & disciplinæ. Nos hic Dei Opt. Max. virtute adhuc effecimus, ut suus nostris literis honos tribueretur. Terrebat me initio vetus dictum: *ignoti nulla cupido*. Sed ea literarum præstantia est, ut simul nosci amarique incipiant. Ergo etiam nostrorum hominum animos mansuetiorum Musarum desiderio & cupidine inflammasse videmur. nobis certe ita in dies dulcia & jucunda studia nostra evadunt; ut hoc potissimum præsidio adversus imminentes procellas firmemur. Verum de istis alias σὺν τῷ Θεῷ. Doctissimo & amicissimo Thompsoni excuses me velim, quod scribere nunc ad ipsum quitus non sum. scripsi ante paucos admodum dies, nihil moratus quod nullas ab ipso pridem accepissem. Et ipsi & ejus comiti nobili plurimam a me salutem. Uxor & te & tuam conjugem, sororem, affines ac domesticos omnes una mecum salutat quam amantissime. Vale vir amicissime & suavissime. Monspelii, a. d. IV. Kal. April. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCCL.

IVLIO PACIO.

ADventum tuum in hanc provinciam, Paci clarissime, omnes literarum amantes cupidissime exspectant. Equidem etsi tui videndi desiderio nemini concessero, doleo tamen Genevæ nostræ, suavissimæ mihi patriæ, vicem, quæ talem necessario suo tempore jacturam faciat. Quid autem schola illa fiet te abeunte, Lectio silente? Sed feramus quod mutare non possumus. Nunc igitur postquam κέκρικας & jacta alea est, auctor tibi sum, adducas tecum, si fieri potest, typographum aliquem, typis præsertim Græcis instructum. nullus enim est in his locis, qui aut tibi aut mihi operam navare possit, penuria Græci characteris. Huic incommodo si medicinam admonitus a me feceris, cur te unquam mutationis hujus possit pœnitere nullus video. Non est autem quod dubitet nostrorum aliquis te sequi. audebo enim spondere illi non defore unquam quod agat. sit modo instructus necessariis characteribus. Atque hoc est quod te volui. feceris rem mihi gratissimam, omnibus utilissimam, in primis autem tibi mihique, si Volcis Arecomicis typographum unum donaveris. Vale vir amicissime. Mompelii a. d. XIV. Eid. Julii CIↃIↃXVII.

EPISTOLA CCCCCLI.

IVSTO LIPSIO.

NOvissimas quas ad te scripsi acceperis necne, vir præstantissime, non scimus. diu enim est cum siles: fuitque illa felicitas nostra ἐφήμερος & ὀλιγοχρόνιος, cum binæ mense uno a te redditæ nobis sunt literæ. Atqui spem prope certam animo conceperamus futurum omnino, ut dum hic erimus literarum commercium assidue tecum exerceremus. Quid igitur? an hoc potius censes faciendum, ut de communibus studiis per literas interpretes posthac conferamus? Equidem habeo quamplurima, de quibus si isthic sim, sententiam tuam libentissime & ὡς συνθιασώτῃ exquirerem. Nam etsi justis gravibusque de caussis magis ac magis in dies marcescit in nobis scribendi studium: discendi tamen cupiditas nobis ἔμφυτος, & desiderium bene de literis merendi, adeo nihil propterea minuit, ut contra quotidie imo in horas gliscere videatur. Verum desino περιαυτολογεῖν: & te, mi Lipsi, oro, de tua valetudine præclarisque inceptis facias nos certiores. De rebus nostris si quid est quod scire cupias, narrabit omnia tibi Baronius tuus, adolescens nobis eximie charus; primum quidem ex commendatione tua, postea vero ob ingenii dotes & τὸ ἀκέραιον τοῦ ἤθους. Vale. Lutet. Par. proprid. Kal. Apr. CIↃIↃCI.

EPISTOLA CCCCCLII.

EIDEM.

PAulus Prevotius, qui tibi has redditurus est, Lipsi præstantissime, disciplinæ tuæ cupidissimus ἐραστής, etsi jam tibi notus, commendationem tamen nostram, neque tibi ingratam, nec sibi inutilem fore judicavit. Egerunt igitur mecum rogatu illius magni & præcipuæ apud nos dignationis viri, quos Prevotius cognatione attingit, ut meo & ipsorum nomine te orarem; velles ὥστε πρὸς τὴν σὴν διδαχὴν ὀρεγομένῳ juveni ad familiaritatem tuam aditum patefacere. Puto & amplissimum Thuanum pro suo in cognatum conjunctissimum adfectu, hac fine literas ad te daturum. Mihi vero rem longe gratissimam feceris, si commendationem hanc meam aliquid apud te ponderis habuisse significaveris. Hoc volui hac epistola; nam de studiis nostris, etsi quod scriberem non deerat, otii tamen inopia cogimur ἐπέχειν. At Senecam tuum quando videbimus? jam enim præ desiderio & cupiditate ejus

operis

operis tui τοῦ ἐγχειρουμένου: ſed non dubitamus futurum hujus moræ pretium grande. Vale præſtantiſſime Lipſi, & me quod facis ama. Lutetiæ Par. Kal. Apr. CIↃIↃCII.

EPISTOLA CCCCCLIII.

EIDEM.

Diu ſilui apud te, vir præſtantiſſime, non voluntate mea, ſed exemplo tuo. Nam qui ad binas mearum nullum a te, hac comitate viro, reſponſum tulerim: facile conjicio gravem eſſe cauſſam, cur ego jucundiſſimo & exoptatiſſimo hoc amicitiæ noſtræ fructu integrum jam annum caream. Atqui non deerant de quibus tecum agere, hoc eſt, de quibus in conſilium ad te ire optabam. Adhuc enim tenent nos Cæſareæ hiſtoriæ ſcriptores iſti, quorum recenſionem pridem inſtitutam, ſed poſtea caſu quodam intermiſſam, ſerio demum ante menſem aggreſſi ſumus. Atque utinam tempore non deficeremur! Sperarem aſſecuturum me σὺν γε τῷ θεῷ εἰπεῖν, ut ab æquis & mei amantibus viris, qualis tu clariſsime Lipſi, & magnus Scaliger, diligentiæ οὐ τῆς τυχούσης laudem ferrem. Nunc conatibus noſtris μυρία ἐπὶ μυρίοις adverſantur. Accedit quod dulcedine aliorum ſtudiorum capti, ægre ac prope repugnantes ab illis abſtrahi nos ſinimus. Enimvero ſera jam pœnitentia eſt: nam omnino ἐγκαρτερεῖν cogimur, & hoc cuicuimodi eſt ἐπίσπαστον κακὸν ἀλφαβητίζειν. Senecam vero tuum quando exſpectabimus? ſed non dubitamus futurum hujus moræ grande pretium: nam illum ſapientiſsimum ſcriptorem aut illuſtrabis tu nobis, aut τῶν νῦν σοφῶν, opinor, nemo. Vale. Lutetiæ Par.

EPISTOLA CCCCCLIV.

LAVRENTIO BOCHELLO.

Miraris credo, vir doctiſsime, quod reſponſum ad literas tuas differo tamdiu: fortaſſe etiam, ut fit, ſilentium meum in deteriorem partem interpretaris. Noli obſecro, & veram ceſſationis meæ cauſſam accipe. Statim ut tuas legi, conſtitui faciendum, ut priuſquam tibi reſpondeam, tuum conſilium Sereniſsimo Regi ſignificem. Non eum poſſe me certi aliquid de re tanta tibi ſcribere, priuſquam illud oraculum conſuluerim, facile vel ſilente me ipſe intelligis. Sperabam Regem, e cujus aula pridie tantum eram reverſus, vel in urbem brevi reditu-

rediturum, vel in unum aliquod ex illis prætoriis ſuis, quæ habet ad urbē plura. Erat igitur mihi animus ob id ipſum ejus Majeſtatem convenire & tuam illi mentem rationeſque conſilii tui indicare. Sed ſpe mea falſus ſum, & Rex illa ipſa ex arce, in qua tum fuit cum ego illum conveni, ad illud iter ſe accinxit, quod vulgo vocant Progreſſum Regis. Eſt vetus inſtitutum hujus regni, ut quotannis Rex æſtate exeunte aliquam partem e remotioribus regni ſui locis inviſat. qui mos religioſiſsime ab hoc principe ſervatur. Hæc cauſſa eſt, cur ego neque Regiam Majeſtatem convenerim neque tuis reſpondere hactenus potuerim. Magna vero ſum perculſus admiratione, cum tuas legerem. Nam video tibi, vir optime & doctiſsime, ea contigiſſe quæ ſatis arguant, quantas in patria noſtra vires jam habeant οἱ θεοστυγεῖς παπαλοῖαι. o tempora! o mores! Quod autem vir ampliſsimus & omni laude digniſsimus Ludovicus Servinus non poteſt ab injuria te ſartum tectum præſtare, tam novum id mihi accidit, ut nihil poſſet magis. Nam quæ bonis ſpes reſtat, ſi vir ea dignitate, iis in rempublicam meritis, id non poteſt? uti video, malo ſunt loco patriæ noſtræ res & fortunæ. Hic Dei gratia non tantum illæ peſtes poſſunt, ut nobis ſit ab illis metuendum. Quanquam ſcito ne hoc quidem regnum ab illis Harpyiis eſſe immune. mira ſunt quæ de illis quotidie narrantur, & de progreſſu quem ſingulis diebus faciunt. ſciunt quanta ſit bonitate Rex Sereniſsimus, iccirco creſcunt illis animi & nova in dies audent. Frangat Deus immortales ſcelerata illorum conſilia. Cæterum ſi quid optares a Rege, apertius eſſet mihi a te ſignificatum, exponerem tibi fide ſincera, quid mihi de tuis poſtulatis videretur, & ipſe quid poſſes ſperare. nunc hoc ſolum tibi affirmabo, ſapientiſsimum Regem ejuſmodi Principem eſſe, qui bonis omnibus faveat, præcipue autem iis quos eruditio cōmendat. Tuum autem propoſitum, de quo ſcripſiſti, fore ipſi gratiſsimū perſuaſum habeo. De me ſic velim tibi perſuadeas, ut cauſſa tui adventus εἰς ἀποδημίαν nihil poteſt mihi accidere moleſtius, ita adventu tuo nihil gratius. ſi quid eſt quod poſſum (poſſum autem non multum) confidas velim nulla re me tibi defuturum. Ipſa propoſiti mei cum tuo ſimilitudo me tibi magis magiſque adjunget. Quantum enim mea ſtudia conſuetudine tua poſsint adjuvari, probe intelligo. Vnum non debeo prætermittere: ſi mores gentis & quomodo hic vivatur uberius ſcire cupias, eſſe iſthic uxorem meam, quam potes conſulere. Vale vir eximie, & magnum Servinum a me ſalvere jube. Vale iterum. Lond. VI. Eid. Aug. CIƆIƆCXIII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCCLV.

LEONI ABAITSEMA.

Diligebam te, vir eruditissime, ex eo tempore quo mihi primum innotuisti. Mirifice enim conciliarunt me tibi singularis probitas, quæ in vultu elucebat, & eruditio, quæ in sermonibus. Non autem te fugit natura sua bonos bonis esse conciliatos: utique si ad pietatis & virtutis studia accedat hoc literarum vinculum, quod vel solum poterat me tibi adjungere. Diligebam igitur te antea: nunc etiam amo. Nam postquam hujus urbis juventus fidei nostræ est commissa, impositumque nobis hoc molestissimũ Rectoris nomen: unum hoc vehementissime optamus, præceptores illi reperire fideles & qui præclari ejus nominis mensuram impleant, ut ille ait. Multum igitur te amavi, qui ita candide & ingenue offers te nobis. Veni vero ὡς τάχιστα, & tuum adventum mihi fore gratissimum confide. Omnino si quæ nostra est in hoc negotio autoritas, locum tibi fore in isto collegio te dignum, tibi polliceor. Unum a te postulo, ne prius quod molimur in vulgi aures veniat, quam res erit confecta: quod fieri posse cis paucissimos dies, cum veneris ex me cognosces. Vale. Momp. in Volcis Arecomicis Kalend. Febr. CIↃIↃXCII. Ostendit mihi vir optimus & tui amantissimus Bernardinus, quas ad ipsum dedisti. De Tirone quod monuisti, factum bene; nam ego aliud constitueram, nunc voluntati tuæ morem geram.

EPISTOLA CCCCCLVI.

LUDOVICO TRIBALDO.

Ego vero, doctissime Tribalde, quas tibi grates agam, nescio: adeo mihi impar videor judicio de me tuo. Sed quicquid tu de me sentis, id ego totum humanitati & benignitati tuæ acceptum ferri debere scio: non meritis ullis meis: quæ nulla ex parte encomio respondent, quo me liberali adeo manu ornasti. Unica plane res est ex omnibus, quas solent amici ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλίας nobis tribuere, quam jure agnoscam, & salvo pudore: incredibile quoddam & discendi, & bene de literis merendi studium. Cui cupiditati si pares Deus Opt. Max. vires ingenii dedisset: tum ego fortasse, non essem ab iis laudibus alienus, quibus tua epistola, præstantissime Tribalde, me onerabat.

Nunc tenuitatis meæ probe conscius, quæ scribis ita interpretor, ut magnitudinem tui erga me amoris illa esse mihi persuadeam. Itaque pro hoc affectu tanto ago tibi quantas possum maximas gratias; teque oro, ut quem ultro amandum tibi judicasti, eundem rogatus pari semper benevolentiæ tenore prosequaris. Ego quod in me erit, dabo operam sedulo, ne hujus tui judicii pœnitere unquam possit. Quod si fuit aliquid in nostris scriptis quæ adhuc vidisti, tua approbatione utcunq; dignum, spero facile me, σὺν θεῷ εἰπεῖν, obtenturum, ut quæ jam edimus, aut deinceps propitio numine sumus edituri, studii & diligentiæ non minus præ se ferant, judicii vero etiam fortasse aliquid amplius. Polybium nunc in manibus habemus, ejusque editionem quanta maxima fide, cura & industria curamus. Ac ne quid prætermitteremus quod ad nobilissimi scriptoris illustrationem posset a nobis desiderari: ad Commentarios sane uberes, versionem adjecimus, si quid Græce & Latine scimus, fidelem & Romanam. Nam priorum interpretum flagitia, tibi quoque viro doctissimo esse non dubito comperta. Rem militarem nostris observationibus, nisi fallor, multifariam illustravimus. Opus erit mole magnum: & cujus editio ante quatuor menses inchoata, vix ante menses quindecim aut octodecim ad metam perducetur. Vale præstantissime Tribalde, & me ut cepisti ama. Lutet: Par. Kal. Oct. CIƆIƆCVII.

EPISTOLA CCCCCLVII.

MARCO VELSERO.

NÆ ego, vir præstantissime, in te sum expertus, quanta sit ad conciliandum amorem in virtute vis atque ἐνέργεια. nam ubi primum scripta illa tua videre mihi contigit, quibus patriæ gloriam auxisti, tibi autem æternum decus comparasti, simul mirari excellentissimum illud ingenium tuum cœpi & amare. Nihil dabo auribus tuis: sed profecto ita me lectio ejus operis totum cepit, itaque tibi adjunxit, ut videar mihi jure meo posse a te postulare, habeas me deinceps in eorum numero qui te amant juxta & observant: nam equidem nemini concessero illorum, quos novi habere te plurimos tuarum virtutum admiratores. Deus bone, quam mihi placuit ille candor, illa φιλαλήθεια, quæ nusquam non apparet in eo scripto. Liceat mihi per te veram vocem mittere, unus tu mihi adhuc repertus es, qui ad ornandam patriam simul & veritatem inveniendam defendendamque accesseris. Cæteros enim qui de antiquitatibus vestræ Germaniæ libros ediderunt, quis est judicio

judicio aliquo præditus, quin videat plerosque omnes dum cupiunt patriæ splendorem adjicere ἀφελῶν τῆς ἀληθείας? sive is est cœcus quidam patriæ amor sive judicii imbecillitas, aut potius, utrumque hoc puto verius: nam & τὸ φιλοῦν τυφλοῦται περὶ τὸ φιλούμενον certum, & plures esse qui ingenio valeant quam judicio, assensurum te mihi non dubito. Macte igitur esto, Velsere charissime, & perge bonis avibus, istoque ingenii ac judicii temperamento ad asserendam literis suam dignitatem diu felix utere. Boiariæ descriptionem te nunc in manibus habere didici nuper ex literis amicissimi & eruditissimi Hæschelii. rogatus sum ab eodem, si quid in museo haberem quod usui tibi esse posset, id tecum vellem communicare. Ego vero, si quid ejus generis haberem, vel ambitiosis precibus te orarem ut illo uti velles. Verum hæc mea semper fuit infelicitas, ut libros fere nancisci nisi tritos & vulgo notos haud potuerim. quo mihi æquiores viros doctos esse par est, si in nostris scriptis reconditæ cujusdam eruditionis, quæ fere e blattariis libris hauriri solet, aut nullæ aut paucæ notæ reperiantur. hoc in universum ab omnibus eruditis, privatim a te, Velsere clarissime, peto, quando te quoque nostras nugas solitum interdum in manus sumere ex Hæschelii literis intellexi. Hac spe mitto tibi quæ his diebus in Suetonium exaravi, cum minore forma cusum illum relegerem. Vale & me ama. Gen. a. d. VII. Kal. Sept. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCCCLVIII.

EIDEM.

NEque ante biduum cum tuas accepi, Velsere clarissime, per gravissimas curas, quæ totum me sibi tunc vindicabant, respondere illis potui: neque adhuc tantum otii sum nactus, ut bona fide id nomen expungere queam. Quod igitur bona alioquin sed lenta nomina postulare solent, ut dies solutionis proferatur, id sine me quæso a te impetrare. Memorem me, crede, experieris debitorem, & cui non sit vellenda auris. Pro flagitatore serio erit qua summus amor iste meus, qua voluptas illa ἄφατος quam ex tuarum lectione percepi. Tam bona proficiendi & novi semper aliquid addiscendi occasio ne mihi pereat cautio est. Nam de Tolisto-Boiis quæ disputas & ex eruditæ antiquitatis penetralibus eruisti, sic mihi visa proba & solerter indagata, ut operis illius desiderio mirum in modum torqueri incipiam. Verum ista pluribus σὺν τῷ θεῷ cis paucos dies. Cæterum qui has tibi reddet & admodum eruditus est, & tui nominis studiosissimus atque ob-

ſervantiſſimus. Eum ſi tua benevolentia dignatus fueris, rem feceris meo judicio tua humanitate dignam: mihi certe ipſique gratiſſimam. Vale vir ampliſſime, & me ama qui te medullitus. Deus Opt. Max. te nobis εἰς πολλῶν ἐτῶν ἀριθμὰς ſervet. Iterum vale. Gen. a. d. VII. Id. Nov. CIↃIↃXCVI. Poſthac ſi quid literarum ad me daturus es Monſpelium via Lugdunenſi mittas oportet. Puto enim ſub hujus menſis fine eo me cum tota familia migraturum, ad publicam profeſſionem cupidiſſime & honeſtiſſimis conditionibus eo vacatum. Deum veneror, bene vertat hoc inceptum.

EPISTOLA CCCCCLIX.

EIDEM.

ITane, vir nobiliſſime, miniatularum cerarum nihil a te exſpectandum? Hæc quidem plane eſt, quod ajunt, ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις. Quoniam igitur ut per te proficiam, hac ratione non impetro, aliam ecce aggredior viam. Inter cætera quæ habeo nunc præ manibus Obſervationes ſunt noſtræ in Spartianum, & ejus ſocios ſcriptores. Quam male hactenus cum illis ſit actum, ſtultus ſim, ſi pluribus tibi exponere inſtituam. Tentavimus nos bene de illis bene de Hiſtoriæ Romanæ ſtudioſis mereri. ſed libris, mi Velſere, deficimur. Nam præter regium unicum non peſſimæ notæ exemplar ullum Ms. eorum auctorum vidimus nunquam. Atqui librorum ope nobis opus: ſi feliciter & bono publico ſuſceptam provinciam adminiſtrare volumus. Itaque peto a te, Muſarum magnę patrone, ſi quid ejus generis habeas in tua aut amicorum poteſtate, id mecum velis communicare. De tuo negotio ſæpe cum Thuano, viro ampliſſimo & tui ſtudioſiſſimo, ſumus collocuti. Sed propter Regis abſentiam, & aulæ totius, nihil poterat ne tentari quidem a nobis. Poſteaquam Rex καὶ οἱ περὶ αὐτὸν fuerint reverſi, agam cum illuſtriſſimo Cancellario, & quid ſpei ſit reliquum explorabo. qui illius eſt in me amor, non dubito, datum iri aliquod ab ipſo conſilium, quod e re ſit futurum. Erat autem cum hæc ſeriberem conſtans fama, Regem poſt dies quindecim urbem cum Regina eſſe ingreſſurum. Vale nobiliſſime vir. Lutet. Pariſ. XI. Kalend. Jan. CIↃIↃÇ.

EPISTOLA CCCCCLX.

EIDEM.

LIteras quidem abs te, præſtantiſſime Velſere, ſuperiore mercatu accepi nullas: ſed librum accepi, mole non adeo magnum, exiſtima-

ſtimatione mea vel maximum. Habent igitur tandem Boij tui hiſtoriam rerum ſuarum ea diligentia e tenebris erutam, ea ſtili felicitate compoſitam, ut quid amplius in ea quidem parte deſiderent, reliquum ſit nihil. Utri potius gratuler, illine genti, an tibi, neſcio: ſed gratulor certe utrique ex animo; tibi, quod opus ſuſceptum ut erat te dignum, graviter & ex fide perfeceris: genti nobiliſſimæ & noſtræ ξυγγονῇ, uti probas, quod virtutum ſuarum dignum tandem ſit nacta præconem. Præſes Thuanus vir omni laudatione major, cum ex indicibus Francfordienſibus de libri hujus editione cognoviſſet, non quievit prius, quam totum ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς devoraſſet. ex quo potes intelligere, quod ſit ipſius de iis quæ a te proficiſcuntur judicium. nemo omnium mortalium eſt, qui majore judicio in literis verſatur: & cum ſubciſiva tempora non multa habeat, quos Muſicis curis impendat, magna cura quæ legit cumque eligit. ut qui δαιμόνιον virum norint, poſſint ſine cunctatione pro optimo librum habere, quem ab eo ſciant pellectum. Equidem munere tuo accepto, cum ad eum acceſſiſſem, ut de muſtei adhuc libri editione facerem illum certiorem, ita ſum exceptus: Vidiſti ergo, inquit, Marci Velſeri librum? ego vero ante aliquot dies totum legi. quid iſtis ſubjecerit tacere malo, quam in os tibi; & fortaſſe alias plenius de tota illa hiſtoria quid vir ſummus judicet, prolixiore epiſtola ſum expoſiturus. Nunc illud tibi narro, triſtes me ad optimum Hœſchelium literas mittere: ex quibus de obitu filii ſui eſt cogniturus. Oro itaque te, nobiliſſime vir, ut alloquio tuo minus illi gravem nuntium hunc efficias. Vale. Lutet. Par. a.d. XIV. Kal. Dec. CIƆIƆCII.

EPISTOLA CCCCCLXI.

EIDEM.

Ampliſſime vir, non dubito quin epiſtolam acceperis, quam ad te noviſſimam dedi. Erant illi adjuncta duo exemplaria editæ heic nuper Inſcriptionis, de qua tuum judicium diſcupio ſcire. Audio clariſſimum Hœſchelium iſthic eandem ἐπιγραφὴν ſive potius παιδερώτας πολλῶν fuiſſe interpretatum, qui ſi lucubratiunculam ſuam mihi inviderit, aut tu ejus vicem non ſuppleveris, parum me ab utroque veſtrum amari putabo. Accipe nunc libellum recens hic publicatum, quem ut a magno Scaligero profectum ſcio fore tibi gratum. ego ea occaſione uſus ſum, ut meis canibus ſemel reſponderem; ſi reſpondere eſt profiteri me nunquam reſponſurum. Equidem neque ita otio

 abundo,

abundo, neque ita prostituti sum pudoris, ut descendere in arenam cum feris istis sustineam. Sunt alia quæ potius curem. Polybii editio omittenda foret, si pessima capita & ex Orco emissa accipere vellem uti merentur. Ego vero ne meminisse quidem illarum pestium posthac volo. Erit Deus vindex meæ innocentiæ adversus istos calumniatores. Illi spei incumbens latratus istorum ne pili quidem unius faciam. Inchoata editio strenue urgetur superum beneficio. Sed multi menses labentur priusquam perveniamus ad metam: quem det videre ἐπὶ πᾶσι, qui te servet, vir amplissime. Vale. Lut. Par. Kal. Sept. CIƆIƆCVIII. Quum hæc scriberem, venit ad me Theologus Nuntii R. P. illustrissimi Cardinalis, qui monuit me ejus nomine, in nupera inscriptione versum deesse in nostra editione, qui reperiatur amplius in exemplo ad se Romam misso. cupio scire an in tuis idem repetiatur. Literas, & librum quem tibi mitto, fidei tuæ commendo. Fato quodam accidit, ut audio, ut omnes credo meæ perierint, quas ad V. C. Taubmannum scripsi sane multas. Literis quæ Vratislaviam diriguntur, respondeo homini, cujus neque manum possum assequi, neque nomen unquam audivi. Itaque conjectans scripsi nomen quod vides.

EPISTOLA CCCCCLXII.

MARQVARDO FREHERO.

DE libro tuo eruditissimo super re monetaria immortales tibi ago gratias. Sed Pomponium tuum scito nos exspectare quam cupidissime, atque adeo oramus te, ut cum primum nactus fueris otium, id opus cum studiosis nominis tui ac scriptorum communices. Nos superioribus diebus Cōmentarium scripsimus simul ac publicavimus, quo Satyricæ & Satiræ rationem ac differentias uberius, ac, nisi fallor, ἀκριβέστερον, quam esset a quoquam adhuc factum, explicuimus. Eum librum tibi mittimus, petimusque a te, ut semoto affectu, tuum de ea scriptione judicium nobis aperias. Habemus alios quam plurimos antiquitatis locos, pari aut longe etiam majori diligentia tractatos, quos fortasse aliquando publicabimus, si tamen tanti facturi sumus, aut possimus a nobis impetrare, ut ad poliendas veteres illas curas meliora studia intermittamus. In Polybio nunc sumus, ad quem illustrandum eo animo accedimus, ut civilis scientiæ usum simul doceamus. hoc enim a me exigunt, qui jubere possunt, vel potius quibus non parere nefas. Amphitheatrum Lojolitarum vidisti. Ego ita sentio interesse

tereſſe reipublicæ, ne eximatur hominum oculis tam inſigne monumentum Jeſuiticæ impudentiæ, συκοφαντίας, impietatis erga Deum, contumeliæ in Reges ac Principes, furioſi denique odii, quo literas & virtutem perſequuntur οἱ ἀλάστορες. non dubito tibi quoq; idem videri. heic certe optimus quiſque etiam inter Catholicos, uti vocant, plurimum & librum & libri patres abominatur. itaque qui hic ſunt ex illa familia, mentiri neſcia, deos deaſque dejerant, non ſe neque ſuos tam abominandi libri eſſe autores! verum iſtos nequam hæreticos, qui verecundæ familiæ atque probiſſimæ invidiam voluerunt conflare, & cum aſtu illorum omnes libri eſſent ſubducti, tum frontem perfricuerunt, & apud Regem fortiter negarunt vel talem aliquem librum fuiſſe ſcriptum, vel in eo quicquam eorum l gi, quæ vulgo jactarentur. quid multa? δαιμονιώτατοι homines ſunt: adeo facile eſt ipſis efficere, ut ne ſit factum, quod factum eſt. Hæc principia quo tendant, non te fugit. ſed τὸ μέλλον Deo permittamus. Vale. Lutet. Par. Kal. Sept. CIↃIↃCV.

EPISTOLA CCCCCLXIII.

MOLÆIS FRATRIBVS.

OMittite iſta quæſo, chariſſimi Molæi: neque aggrediamini ea mihi perſuadere, ἃ λέγοντες οὐ μὴ με πείσητε, οὐδ' ἂν πείσητε. Equidem voluntatis cujuſdam eximiæ erga utrumque veſtrum teſtis ſum ipſe mihi: ſed veſtra ſtudia quam parum pro illa infinita cupiditate mea adjuverim, id quoque probe ſcio. Accidit enim, ut meminiſtis, perincommode, ut neceſſariis curis atq; occupationibus pene ſemper, dum heic eſſetis, obruerer. Olim fortaſſe erit aliqua occaſio re non verbis ſolum teſtandi, quantum ego ampliſſimum parentem veſtrum venerer, vos amem. Atque o illuceſcat brevi ille dies, cum ſtudiis iſthic feliciter peractis, ſolidam τῆς γνησίας νομικῆς, cui nunc incumbitis, cognitionem, ceu ſpolia quædam opima domum deportabitis. Sic enim habete, ὡσεὶ φιλίσταθι πάντας, eſſe neminem qui vos norit, quin de veſtra indole rari aliquid ſibi ſpoponderit. quo diligentius enitendum vobis eſt, magnaque animi intentione efficiendū, ut hanc exſpectationem tantam non ſolum ne deſtituatis: ſed vero enim ſuperetis. ſuperabitis autem cum bono Deo facile, ſi adverſus omnes juventutis illecebras mature animum obfirmaveritis: vobiſque ſerio perſuaſeritis, ζῶν Ἀθηνᾶ δεῖν καὶ τὴν χεῖρα κινεῖν. Nam quod omnia abunde vobis quæ natos ad magna adoleſcentes decent contigerunt, genus, ingenium,

educatio, alia: parum hoc tamen, nisi hisce Dei donis tantis recte utamini. Pergite igitur, optimi adolescentes, & in ea vitæ secta, quam jussu ductuque magni viri patris vestri ingressi estis, constanter permanete. scitote etiam, veræ laudis quam assidue expeti par est a vobis, unicam esse rectam semitam: quæ a principe Tragico certissime demonstrata cum dixit:

——— τῷ πονοῦντι δ' ἐκ Θεοῦ
ὀφείλεται τέκνωμα τοῦ ΠΟΝΟΥ ΚΛΕΟΣ.

Valete charissimi Molæi, & me πάνυ ἐνδιαθέτως ὑμᾶς φιλοῦντα ἀντιφιλοῦντες μὴ διαλείπητε. πάλιν ἔῤῥωσθε. Lutet. Par. a.d. XII. Kal. Dec. CIƆIƆCII. Viro præstantissimo Tibal. nisi grave est, plurimam verbis meis salutem nuntiate. Cum plus otii fuero nactus separatim ad utrumque sum scripturus τοῦ Θεοῦ γε διδόντος.

EPISTOLA CCCCCLXIV.

EISDEM.

CUm mihi amplissimus præses, parens vester, eruditissimi Molæi, literas se isthuc die crastini daturum significasset: feci lubentissime, ut hæc raptim ad vos exararem. Nam quod longo adeo tempore nullas ad me dederitis, equidem quam in partem interpretari debeam, anceps animi interdum hæreo. scio vix cadere in candidissimos vestros mores, ut quem adfectu non mediocri complexi aliquando estis, ejus memoriam ita repente ex animis vestris deleretis. & tamen diuturnioris hujus silentii caussam aliam non esse μεμψίμοιρος aliquis, haut forsitan sine ratione, suspicetur. Ego non ita: qui vel quod mihi ipse blandior, vel quia de virtute vestra secius aliquid cogitare nefas duco, omnia alia fingere potius constitui, quam de vestra in amore mei constantia vel mediocriter dubitare. Enimvero male jacta sint oportet illius amicitiæ fundamenta, quæ propter intermissum scriptionis officium labefactari, nedum solvi metuat. Quamobrem, charissimi adolescentes, etsi mihi semper literæ vestræ charissimæ sunt futuræ: hujus tamen officii ultro gratiam vobis facimus: ne vel tantillum ejus temporis, quod totum studiis vestris dicatum est, vobis pereat. Quin illud potius ab utroque vestrum peto & contendo, ut temporis, rei pretiosissimæ, quantam maximam fieri poterit rationem habeatis. Rex Medicorum dixit olim, ἡ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς. vere prorsus & pro sapientia illa sua divina, neque sola est Asclepiadarum ars, cujus longitudo aut difficultas ejus studiosos
reddere

reddere debeat tẽporis avaros. quod sapientissimus senex de sua dixit, de omnibus potest dici: maxime autem de illa, cujus nunc studium, mox, ut speramus, notitiam professuri estis. Porro autem generosi animi est, in ea quam profitearis arte velle excellere, ἔμφυτον γάρ, ut Aristeles ait, τοῖς κρείττοσιν ἡ μεγαλοφροσύνη. Vos vero, quæ gloriæ hujus cupiditate incendant, multa sunt, vobis, scio, probe nota. Hæc cogitate, optimi adolescentes: hæc dies noctesque meditamini: ante omnia autem patris, viri præstantissimi, exemplum facite ob oculos vobis assidue proponatis, illius eruditionem, probitatem, & παντοίαν ἀρετὴν si olim expresseritis, bonorum omnium votis & exspectationi, quam de vobis conceperunt, abunde satisfeceritis. Valete eruditissimi juvenes, & me plane medullitus ὑμᾶς φιλοῦντα ἀντιφιλεῖν μήποτε παύσητε. Scripsi raptim & languido adhuc corpore e gravissimo morbo, qui viventium numero prope nos subduxerat; nisi fuisset visum aliter Deo magno, penes quem unum sunt καὶ ζωῆς καὶ θανάτου τὰ πείρατα. Lutet. Par. Prid. Kal. Maj. CIↃIↃCIII. Gravissimum & doctissimum virum Theballior, meis verbis salutetis velim. Iter mihi necessario instituendum cis paucos dies, cujus occasione fortasse & ipsum & vos isthic visurus sum.

EPISTOLA CCCCCLXV.

EISDEM.

GRatum mihi, eruditissimi adolescentes, literas accipere, cum præsertim non inanes sed ζητητικαὶ & τῆς φιλολογίας ζωπυρεῖν ἐμπνευσμέναι sint: cujusmodi erat epistola vestra quæ nudius tertius mihi fuit tradita. Quæritis super istis amorum magistri versibus sententiam nostram:

Porrige & ancillæ, qua pœnas luce pependit
Lusa maritali Gallica veste manus.

Quid si ego vos jubeam ἄλλην δρῦν βαλανίζειν? neque enim ita sumus nos τὰ ἐρωτικὰ δεινοί, ut arcana ejus doctrinę omnia calleamus. scite admodum ac vere ὁ θεῖος Plato in Poetarum interpretatione περὶ τῶν περὶ ἁρμάτων τοὺς ἡνιόχους censuit consulendos: περὶ τῶν κυβερνητικῶν καὶ τεχνικῶν τοὺς κυβερνήτας καὶ τέχνιτας. quin igitur potius de amatorio poemate alium in consilium adhibetis? Sed misso joco, non intellectum vobis eum locum poetæ ingeniosissimi, haud miror. nego enim ullam vel tolerabilem sententiam ex edita lectione posse quoquo te vertas elici. Nos igitur ita scribendum emendandumque posteriorem versum judicamus:

Tunsa maritali Gallica veste manus.

Jam pulsæ tenebræ, jam lux reddita. omnes, inquit, τὰς περὶ τὴν ἱερόδουλον demerearis officiis oportet: ancillam utique quæ sæpe heræ suæ ac tibi fideliorem quam hero se præbet, dum pensum non explevit, aut nescio quid aliud deliquit, flagellata a marito tuæ dominæ, tenuis alicujus munusculi dono solanda recreandaque a te est. *Gallica* nomen ancillæ est. pro *veste* omnino legendum *reste*: & pro *lusa*, *tunsa* nisi malis *cæsa*. quoties apud Plautum & alios leges *cædi reste*? quod erat supplicium servile, modo gravius modo levius: illud grave, cum sublimes columnæ alligabantur & a conservis domini jussu cædebantur; hoc leve, cum jussi manum porrigere, ea solum corporis parte pœnas luebant. Utriusque generis supplicia apud Comicos & alios veteres non raro occurrunt: & possemus super istis multa adtexere. sed & hæc ne nimio plura sint quam oportuerit, vereor. Valete & natalium vestrorum memores παντοίαν ἀρετὴν ἀσκοῦντες. Lutet. Par. a. d. XV. Kalend. Septemb. CIↃIↃCIII.

EPISTOLA CCCCCLXVI.

NICOLAO VASSANO.

Literæ quas ante dies perpaucos a te accepi, & mihi & uxori meæ fuerunt permolestæ. sic enim scribebas, quasi de matris tuæ fœminæ lectissimæ valetudine aut nullam aut oppido tenuem spem haberes. Illa vero, sive terras adhuc colit, sive cœlo recepta est, beata potius prædicanda, quam deflenda. quid enim illi defuit eorum propter quæ non κολακικῶς, sed vere μακαρίζεσθαι aliquis potest? sed alias dotes omitto: pietate vero quæ virtus est omnium virtutum mater, & ut ille ait, μητρόπολις, sic excelluit, ut vel exemplo sufficeret. Quanta enim illius constantia, cum nulla re potuit adduci, ut charissimam alioquin patriam repeteret, quod auditioni verbi Dei carere nollet? neque illam tot exempla etiam virorum, & quidem gravissimorum, qui præsentia bona futuris anteposuerunt, movere. Quid dicam de educatione tot liberorum, & studio optimæ fœminæ in eam rem adhibito? Itaque, mi Vassane, habes cur potius tali parente natum te glorieris ἐν τῷ κυρίῳ: quam cur lacrimis & lamentis te maceres. Quin eo etiam nomine habes cur Deo gratias agas, quod te isthuc salvum atque incolumem pervenire eo maxime tempore voluerit, quo pietatis hoc officio posses defungi. Sed quia post tuas literas nihil de ea intellexi, nondum fortasse hujusmodi sermonum est tempus. Deum oro, universam domum vestram ab omni malo protegat, & vobis omnibus benedicat. Vale. Scripsi raptim. Lutet. Par. x. Kal. Jan. CIↃIↃCV.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCCLXVII.

PATRIBUS AD SYNODUM GERGAVIAE CONGREGATIS.

ETſi facio invitus, venerandi Patres, ut graviſſimas curas & occupationes veſtras interpellem; quia tamen ad Dei gloriam res, niſi fallor, nonnihil pertinet, faciendum omnino cenſui, ut teſtes animi mei literas haſce ad vos mitterem. Non enim dubito perveniſſe ad plerorumq; e vobis, ac fortaſſe omnium aures ſparſum de nobis tota Gallia rumorem, quaſi inibi eſſemus (quod nec commemorare ſine horrore poſſum) ut puriori religioni, quam ab optimis parentibus acceptam hactenus ſumus profeſſi, brevi cogitaremus renuntiare. hoc plenis buccis ubique locorum τοὺς ἐξ ἐναντίας ſcimus prædicare: hoc libellis editis, quos variis ex locis pii homines ad nos miſerunt, vidimus non dubitanter affirmatum. Sed ante annum amici, quos habemus in Germania quam plurimos, per literas nos monuerunt, Gaſparem Scoppium, juvenem amœniorum Muſarum καὶ τῆς ἔξωθεν παιδείας amantiorem, quam gloriæ Dei & veri Chriſtianiſmi ſtudioſorum, Roma ad ſuorum multos ſcripſiſſe: quod religionem mutaſſet, plurimum ſe in ea mente eſſe confirmatum, cum & nos idem non multo poſt eſſe facturos cognoviſſet. Quid multa? Tam conſtans fuit hic de noſtra in re pietatis inconſtantia rumor, ut non aliis tantum in locis, ſed & Genevæ, ubi lucem hanc primum vidimus, ubi tot annos non obſcuri, χάριτι τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ, atque omnibus bonis chariſſimi viximus, ubi denique liberos noſtros etiam nunc in religione ac literis educamus, multi tamen ſint reperti, quos non mediocriter ea res commoveret. Nuper vero cum ad Pontificiorum partes vir magna autoritate magniſque in nos meritis tranſitum faceret, quod non eſſet obſcura amicitia, quæ nos arctiſſime prius jungebat, jactatum hic vulgo, & a multis etiam creditum, triſte funeſtumque illius exemplum nos quoque propediem ſequuturos, & ut vetus dictum eſt, ὕψιστα πέτρην μελανύδρῳ. Tantum apud homines minime illos quidem malos, ſed nimis profecto πανούργοις, ut modeſtiſſime dicam, eorum callidiſſimæ technæ valuerũt, quos palã eſt τὸ ψεῦδος τοῖς ψεύδεσι propugnare ὑπερμαχοῦντας τε καὶ ὑπηρετοῦντας τῷ πατρὶ τοῦ ψεύδους. Quaſi vero nota jam orbi terrarum non eſſet iſtorum αὐτοκατακρίτων tenebrionum ἡ πανουργία πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. Hoſce igitur ſermones, venerandi Patres, licet integritate conſcientiæ meæ fretus poteram negligere, cum vel judi-

cio sapientum, vir bonus nihil præter culpam teneatur præstare: tamen qui nihil unquam prius habuimus, quam ut Ecclesiæ Dei omnia nostra qua facta, qua dicta approbemus σπερμολόγων istorum fraudibus, qua poterimus cunque ratione obviam ire constituimus. Quod si grandes non obstitissent causæ, fuit animus isthuc me sistere, & dolorem meum in sinum vestrum effundere; quem ex nonnullorum simplicitate & credula nimis facilitate capio gravissimum. Nunc cum mutare consilium fuerim coactus; oro vos, reverendi Patres, atque obtestor per immensum Deum, & τὸν μονώτατον σωτῆρα τοῦ κόσμου Jesum Christum, ut falsos esse fictosque hujuscemodi rumusculos ἀδιστάκτως & constanter credatis, & aliis porro pro vestra autoritate ita esse persuadeatis. Est Deo gratia, quod non adeo infeliciter in pietate fuimus a puero instituti, ut κλυδωνίζεσθαι καὶ περιφέρεσθαι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας ex ignoratione veritatis necesse habeamus. Accessit deinde & studium quod in ea parte posuimus, & nunc cum maxime ponimus impensius. quæ quidem opera nostra ut promovendæ gloriæ Dei olim inserviat, & optamus toto pectoris affectu, & si cœptis divina clementia faverit, etiam speramus. Sed non morabor vos pluribus. Deum veneror supplex, det vobis laborum vestrorum, quos in tuitione orthodoxæ religionis sustinetis maximos, hunc exoptatissimũ fructum, ut ad veritatis adquisitionem, & vere Christianam concordiam Galliam universam videamus tandem conspirare. Valete Patres Venerandi, & me ordinis vestri observantissimum vestra benevolentia dignum habete. Lutet. Paris. Prid. Non. Majas. CIƆIƆCI.

EPISTOLA CCCCCLXVIII.

PATRIBUS SYNODI SALVENDIS.

SI voluntati meæ valetudo respondisset, Patres observandi, non mihi nunc literis vobiscum agendum foret. Constitueram enim venire isthuc & vestrum consessum præsens affari ac salutare. Nam posteaquam ita Deo Opt. Max. visum, ut Genevam patriam dulcissimam & Genevenses Pastores ac Professores, collegas mei amantissimos, æternum mihi colendos, relinquerem & in hanc provinciam venirem: in votis mihi hoc semper unice fuit, ut vestram omnium amicitiam omni ope & opera mihi conciliarem. Videbar autem commode id facturus, si hoc tempore isthuc me transferrem. Nunc igitur quando per invaletudinem optati adeo voti compos fieri non possum: officii mei esse duxi, has ad vos scribere: meæ adversus univer-

sum

ſum ordinem veſtrum, & privatim erga unumquemque ſummæ obſervantiæ teſtes. Cujus animi cum mihi conſcius ipſe ſim, facile venio in eam ſpem, fore neminem e vobis, qui in ſuam amicitiam me non recipiat aut parum illa dignum judicet. Atq; ut ſciatis ex animo loqui me neq; ut ait Poeta, ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει, en me totum in veſtra poteſtate. Videte quæſo & vobiſcum deliberate, ecqua in re opera mea publice Eccleſiæ Dei, cujus adminiſtratio vobis commiſſa eſt, utilis eſſe poterit. ego me ſpondeo, ſancteque recipio, veſtris conſiliis obtemperaturum: & pro virili effecturum ut voluntati veſtræ per me ſatisfiat. Equidem ita ſum a natura comparatus, ita ab optimo parente olim inſtitutus, ut ſtudiorum & vigiliarum mearum nullum unquam alium finem mihi propoſuerim, nullam aliam mercedem aut ſperaverim aut optaverim, quam ut illarum aliquis fructus ad σεβασμιωτάτην matrem Eccleſiam rediret. Novit ὁ καρδιογνώστης Deus hac re nihil mihi jucundius, nihil gratius dum adhuc terras colam poſſe contingere. Sed & D. Benardinus, quicum mihi ſumma familiaritas intercedit, animum meum penitus notum perſpectumque habet. Is ſi operæ eſt plura de nobis & egregia noſtra voluntate erga ſacræ Theologiæ ſtudioſos commemorabit. Verum de nobis nimis multa. ſimul vereri ſubit, ne ſi longiore Epiſtola vos tenuero, in publica commoda peccare videri poſſim. Unicum eſt quod ſi adjecero finem faciam. Nam cum Geneva nuper diſcederem mandatum eſt mihi a venerandis Paſtoribus & Profeſſoribus, ſi qua ſe offerret occaſio, vos omnes ipſorum verbis quam officioſiſſime & amantiſſime ſalutarem. Rogabant iidem obnixe ut aſſiduis veſtris ad Deum precibus Genevenſem Eccleſiam omni nunc cum maxime ope humana nudatam juvaretis. Accepi etiam poſtea non unas a magno & reverendo ſene Theodoro Beza literas, quibus omnibus hoc ipſum a cunctis vobis & ſuo & totius Eccleſiæ nomine petit & ſummo contendit opere. Valete viri plurimum colendi & res Eccleſiæ σὺν τῷ θεῷ feliciter gerite. Scripſi Monſpelii languente manu, pridie Nonas Majas CIƆIƆXCVII.

EPISTOLA CCCCCLXIX.

PAULO DUMAIO.

MAgnam iniit a me gratiam adoleſcens ille, qui me hodie tuo nomine appellavit, & ſi quid vellem literarum ad te dare, tuto ſe curaturum promiſit. Id vero longe mihi fuit gratiſſimum: & quia in ære tuo eram, vir doctiſſime, provocatus a te humaniſſime ſcripta

epiſtola, quam ante unum aut alterum menſem accepi & quia habebam a magno Scaligero literas ad te, quas fore tibi confido gratiſſimas. Scio enim qua veneratione heroem illum heroe natum proſequaris. de cujus ſtudiis epiſtolam nuper edidimus, quam neſcio an videris. Magnitudinem divini ingenii conati ſumus οἱονεὶ τύπῳ σκιαγραφῶν. nam ſuis coloribus depingere Scaligerum, ſolus mortalium Scaliger poteſt. Nos qui minores tibias inflamus virium noſtrarum modum non ignoramus. Sed redeo ad te: cujus reditum jam exſpecto. Videbis Polybium noſtrum magna ex parte jam typis expreſſum. quanquam neque textus auctoris adhuc eſt abſolutus: & Commentarii noſtri intacti ſuperſunt, opus longum, & ſane quam moleſtum. Librum quem mihi dediſti dono, legi & cum alio contendi quem in bibliotheca regia inveni. delectatus ſum amœnitate ingenii auctoris illius: qui ſi politiore ſæculo vixiſſet, inter eruditos tueri ſuum locum videtur potuiſſe. unum aut alterum inveni locum, qui futuri ſint uſui. Utar lubens ea occaſione, ut amicitiæ noſtrę memoriam ad poſteros, (ſi qua tamen erit poſteris noſtri cura,) tranſmittam. Vale & me ama. Lutetię Pariſiorum Propridie Kal. Nov. CIƆIƆCVII.

EPISTOLA CCCCCLXX.

EIDEM.

POſtquam a nobis diſceſſiſti, plures a te literas accepi, partim e Burgundia, partim ab urbe, quoſdam ſuperioribus diebus Toloſę datas. Quod non omnibus reſponſum a me ſit non occupationes duntaxat meæ fecerunt, quamquam etiam illæ, ſed etiam ignoratio loci quo meas mitterem, & tabellariorum inopia. Accedit quod ex Italia ad nos recta venturum te perſuaſum prius habebam, quam intelligerem ad penatos tuos eſſe te reverſum. Primum igitur tibi pro eo ac debeo felicem reditum gratulor, Deo Opt. Max. qui te ſervavit ἐξ ὅλης τῆς καρδίας εὐχαριστῶν. Deinde quod & longe adeo poſitus memoriam tamen mei, hoc eſt unius τῶν εὐπαιδεύτων μερόπων, qui tuum hoc tantum ſtudium nulla unquam re promeruit, ſervaſti. Eo nomine πάλιν αὖ καὶ πάλιν πλείστας ὅσας ὁμολογῶ σοι χάριτας, petoque a te ut ſic de me ſtatuas, tibique ſemel perſuadeas, officiis quidem ἐν πολλάκις οὐκ ἐφ' ἡμῖν vinci poſſe me, ſinceritate vero affectus & candore nemini conceſſurum. Non clam te eſt opinor magni Scaligeri obitus, quo equidem nuntio ſic ſum afflictus ut vix triſtiorem aut moleſtiorem accipere potuiſſe videar. Colebam illum pro ſummis ipſius in rempublicam literariam meritis,

meritis, & insigni erga me benevolentia, pari pietate ac si meus parens fuisset. Ille me, quæ fuit ipsius ἄρατος humanitas, semel complexus constanter porro semper non dilexit sed amavit. Ille mihi dies noctesque ante oculos obversatur. Quod meas nugas timide ac prope invitus in publicum proferrem, reverentia illius fuit: cujus eruditos oculos mirum in modum reformidabam. At rursus ille erat qui languentem excitabat, qui cessantem increpabat, qui pro suo jure quidquid vellet humeris meis imponebat. nunc οἴχεται φροῦδα τὰ πρὶν χάρματα. Nam quo gaudio solitum me affici putas, cum tantus vir quisquilias meas boni consulebat & ad majora animos faciebat? Sciebam, multum dare ipsum amori mei: sed hoc quoque sciebam genus studiorum nostrorum etiam seposito affectu illi non improbari. O illum prope mihi funestum diem, qui tantum amicum mihi eripuit. Sed feramus, mi Paule, quod mutare non possumus, & herois incomparabilis memoriam sancte colamus. Vale & me ama. Lutet. Parisiorum, raptim a. d. XVI. Kal. Apr. CIↃIↃCIX.

EPISTOLA CCCCCLXXI.

PETRO FABRO.

Posteaquam in hanc Provinciam lares meos transferre me Deus voluit, habui nihil antiquius, Præses amplissime, quam ut tibi innotescerem, ac si possem in tuam me amicitiam insinuarem. Diu enim est cum ego illustre nomen tuum σιγῇ ἐπ' ἐμοῦ, ut ait Poeta, colo venerorque. Debetur id maximis tuis in omni genere virtutibus, & eruditioni illi summæ quam omnes in te μουσάων δρέποντες quibus cor sapit admirantur: pauci invident quibus animus ærugine subfusus: sed si quisquam est qui doctissima tua scripta plurimi faciat, teque ex animo plurimum amet, plurimum colat, is ego profecto sum. Ac memini in tui admiratione defixum hæsisse me sæpe, dum stupeo, qui fieri potuerit ut tu ad gubernacula Reipubl. sedens planeque mersus civilibus undis tantum librorum legeris, tantum rerum abstrusarum observaveris, e tenebris princeps erueris & clara luce donaveris. Equidem sic censeo, cum hæc ætas nostra plurimos eruditione clarissimos viros tulerit, unum tamen extitisse te qui Varro seculi nostri appellari & vir undecunque doctissimus audire possis jure, imo debeas. Ignorans sim & iniquus æstimator genii ingeniique tui, si aliter sentiam, qui ex tuorum librorum lectione tantum quotidie & honestæ voluptatis & solidæ eruditionis percipiam. Accedit eo quod

non

non alienum eſſe te a nobis ex verbis ampliſſimi Præſidis Philippi Canaji a Fraxinis, viri tibi ſimillimi & tui amantiſſimi, nuper cum ad eum veniſſem intellexi. qua re quam non delectatus ſed gavisus ſim noli quærere. Ego enim, vir maxime, tuam tuique ſimilium amicitiam tanti facio, ut illam conſequi ἴσον fere ſtatuam meæ dum hominem fungar ἀντιχίας: petoq; a te & peto obnixe ſic ut nihil queam magis, recipias me in tuorum numerum, prorſuſque tibi perſuadeas eum eſſe me, qui ſecundum pietatem in Deum eas literas quæ te nobilitant tanti faciam, nihil ut putem in rebus humanis cum illis comparandum. Vale Præſes ampliſſime, & me non quia ſim meritus, ſed quia moribus tuis dignum eſt, tui obſervantiſſimum redama. Mompelii, a. d. VI. Kal. Majas. CIƆIƆXVII.

EPISTOLA CCCCCLXXII.

PETRO MATTHÆO.

SI quid ad curam tuam pertinet, vir amiciſſime, Lutetiam nos θεῷ χάριτι ſalvos perveniſſe atque incolumes, ſcibis. Quindecim ipſos dies in itinere conſumpſimus: cum adverſus nos omnia elementa conſpiraſſe viderentur. Aqua nos deficiebat: aer turbidus ſemper, & contrariis ventis infeſtus. Quid quod incendii periculum ſemel adiimus? taceo difficultatem producendæ hucuſque mulieris ἐν γαστρὶ ἐχούσης. Taceo frequentes λειποψυχίας Carolæ, fidei noſtræ ab illuſtri matrona commiſſæ. Taceo alias ψαμμακοσιογαργάρους ærumnas nobis in hoc itinere exanclatas. Cæterum levia hæc fuerunt omnia præ Charitatenſium calumnia, qui riſcos uxoris & librorum meorum faſciculos merces eſſe cauſati in jus nos vocarunt, & miſellum nauclerum quatuor & amplius aureis mulctarunt. Hoc erat per alienum latus nos ferire. nam illi infelici nummulus fuit οὐδ' εἷς, unde judicatum ſolveret. En fidem, en integritatem judicum Charitatenſium, quibus pro hac inſignita improbitate, aut meliorem Deus mentem duit, aut πανώλεθρον παντὶ τῷ γένει ἐπενέγκῃ. Aureliæ primum verſa in melius fortuna noſtra. urbs pulcherrima & amœniſſima, amici in ea nobis reperti multi καὶ τῶν ἐν τέλει. libri denique aliquot λόγου οὐκ ἀνάξιοι eo loci nobis dono dati. Itaque læti inde atque hilares profecti Lutetiam nudiustertius δεξιούσης ἀπαξαπλῶς τῆς τύχης appulimus. Hic fuit peregrinationis noſtræ finis: hic & epiſtolæ hujus finis erit. Non enim ex otii abundantia, ſed amoris vehementia raptim iſta exaravimus. Vale amicorum intime, & me amare perge. Vxor pro ſuo munere immortales

tibi gratias agit. Vitam languentibus nobis inter navigandi molestias eo munere biduo fere fovisti, servasti. Iterum vale. Lut. Paris. XVI. Kal. Oct. CIↃIↃCI.

EPISTOLA CCCCCLXXIII.

PETRO PITHOEO.

SCripseram ad te hac ipsa die, imo hora, vir maxime, Lugdunensi via, & simul Suetonii nostri exemplar tibi unum, alterum fratri tuo miseram. quia tamē D. de Changobert, frater vester hinc discedens tuto se curaturū pollicebatur, ut hę literæ ad te pervenirent, (nam de libris negabat se posse) prioribus adjeci hanc velut appendicem; indicem & ipsam meæ summæ in te observantiæ. Tu ut me ames non peto: re enim expertus amorem tuum, facerem tibi injuriam si dissimularem. Ne constantiam quidem amoris tui petam. a tuis moribus alienum fuerit, quem ultro ceperis diligere, eum tui studiosissimum & semper amantissimum destituere. Illud te rogo, nostra studia velis ire adjutum, & eorum quæ habes quam plurima, quibus ornari & augeri tuo beneficio nostra opêra res literaria potest, nonnulla communices. multum nostra studia recrearis si ad tuam amicitiam & bibliothecam instructissimam aditum mihi liberum patefeceris. Ac ne te lateat in quibus nunc studiis simus, animus est, si Deus vitam viresque dederit, locos aliquot antiquitatis accurate tractare. cujusmodi sunt: de Circensibus, de venatione amphitheatrali; de re vestiaria & alii id genus. duos quidem priores affectos pridem habemus: editionem tamen duo hactenus impedierunt: spes pœne certa fore ut Lipsius promissa perficeret, & inopia quorundam librorum quos plane lectos prius velim. ejus generis sunt martyrologia veterum, quæ avidissime desiderans, nancisci hactenus nunquam quitus sim. Vtinam tua opera voto damnari tandem queam. Interea Athenæum exspecta: in quo ὅλος καὶ πᾶς brevi eram futurus ἐάν γ' ὁ Θεὸς ἐθέλῃ. Vale doctissime & amicissime vir. Gen. a. d. VIII. Idus Oct. CIↃIↃXCV.

EPISTOLA CCCCCLXXIV.

EIDEM.

MItto ad te Suetonium nostrum, vir doctissime: nostrum inquam: nam & tuus ex parte ille est, atque haut scio an non po-

tiore & meliore. ita me tuum illud exemplar juvit, quod anno per Jacobum Bongarsium, eximia eruditione virum, accepi. quantos, Deus bone, thesauros attulit mihi illud tuum munus! Equidem sic semper judicavi, sic statui, qui ad hoc scribendi genus sine Mss. auxilio se applicant, parum caute ne dicam imprudenter facere: sed in hac sententia magis magisque confirmavit me præstita in Suetonio opera. Quamobrem etsi multa nobis inter lectitandum observata in utriusq, linguæ scriptoribus, constitui tamen omnia non in nonum annum, sed in æternum premere; quia universa ejusmodi fere sunt, ut soli ingeniolo nostro accepta ea feram. conjecturæ, inquam, meræ & observationes veterum librorum auctoritate non suffultæ. Vnde enim nobis eorum copia, in hoc terrarum angulo? Beatos illos, qui in alio velut orbe versantur. eos dico quibus licet esse tam beatis, ut tua tuique fratris instructissimis bibliothecis, atque aliis quarum ingens isthic copia est, uti licet. At nos qui hic vel unius veteris libri ope juvare queat est nemo. nam N. quidem noster, etsi vivens valensque, pridem numero hominum certe doctorum eximi meruit. ea est illius inhumanitas, &, quod invitus dico, delirium. qui libros quos habet veteres, ut Indici gryphi aurum, aliis invidet, sibi perire sinit. sed quid ille habeat aut non, juxta scio ego cum ignarissimo. Non is animus tibi, vir magne: qui ignoto, & quod maximi facio, non petenti ultro optimi libri fecisti copiam. Vellem sic tuo beneficio essem usus, ut id novum provocaret. Sed si aliud tibi probare nihil possum: candidum certe animum, & gratum iri probatum tibi confido. hoc unum in me est, quod præstabo largiter, & in quo vinci me a quoquam non patiar. nam ut præstem aliquid in literis dignum quod in arce ponatur, hoc est, lectione tua, non opis id nostræ. Ex animo loqui me & plane ita ut sentio, Θεὸς ἐπιμάρτυρος ἔστω. quem oro quæsoque, ut te fratremque tuum diu servet salvos & incolumes. Vale vir magne, & me amare perge. Gen. a. d. VIII. Id. Octob. CIↃIↃXCV.

EPISTOLA CCCCCLXXV.

EIDEM.

QVas Bullioni dedisti, Pithœe clarissime; accepi nuper: eas vero nullus vidi, quas te ante misisse significas. Atque ea jactura multis nominibus per mihi est acerba & prope luctuosa: facile enim ex istis conjicio quales illæ fuerint literæ quæ perierunt. quam

doctæ

doctæ & eruditæ & quot quantarumque rerum incognitarum magistræ mihi esse potuerint. Quam multa enim didici ex hac tua epistola quamvis propesanter adeo scripta! Deinde tu me oras, veniam isthuc & te visam. Atqui ego vel si vetares facerem tamen, infinita quadam discendi cupiditate inflammatus. Sitio enim ut si quis alius rerum veterum cognitionem, bonarum inquam, & quas cognovisse sit operæ. quæ cum sit in te & fratre tuo excellens adeo, ut in nemine magis, (possem amplius aliquid & verius dicere, sed nolo apud te) constitui σὺν Θεῷ quamprimum occasio se obtulerit, isthuc venire, & oculos animumque vestri desiderio pridem saucium satiare atque explere. Sed nunc tempora quæ sint vides. itaque necessario hanc cogitationem in alia tempora differimus. Redeo ad epistolam tuam: ex qua primum de Phœdro Augusti liberto cognovi: nam plane mihi ante id nomen incognitum: prorsusque de eo qua scriptore, qua scripto vel legi nihil, vel si est aliter, non memini. Quare tu, mi Pithœe, ad istud quod attinet ἄλλῃ δρυῒ βαλάνιζε. a me nihil excutere aut extundere potes. Sed urge obsecro editionem ejus auctoris; & prioribus tuis in rempublicam literariam meritis quæ maxima sunt, etiam hoc adjice. De Seneca quod scribis gratum mihi, imo gratissimum. etsi fateor ingenue superare vires nostras id onus, quod tu & clarissimus Nicolaus Faber, humeris meis paratis imponere. Cur non potius alter vestrum ambove rem perficitis? vere dicam & ἀφιλῶς: aut vos potestis aut hac tempestate potest nemo. Quod scribis de locis aliquot in συναγωγῇ fragmentorum Suet. prætermissis, & cur prætermiserim quæris: respondeo tibi uno verbo: nescivi nempe, qui ne libros quidem eos habui unde tu illos excerpsisti. Quamobrem oro te etiam atque etiam, colligas quæ eo facere judicabis omnia, & mittas. Oro etiam te, quia suscepta nobis Spartiani, Capit. &c. editio est, adjuves hic quoque nostram industriam, & libris quibus poteris instruas ad id cœptum necessariis, nam ego plane a Mss. hic sum destitutus. Plura tecum hac de re aliisque multis agerem, nisi vetarent temporis angustiæ. Sum enim de hujus profectione sero & casu a lectissima sorore tua D. de Vassan factus certior. Igitur festinationi meæ ignosce, & vale vir clarissime, ac felix quam diutissime nobis vive. Gen. a. d. IV. Idus Sept. CIƆIƆXCVI. raptim.

EPISTOLA CCCCCLXXVI.

EIDEM.

Literas tuas & quos misisti libellos accepi, vir clarissime, & gratias ago. Tum primum videre mihi contigit Phædrum tuum scriptorem meo judicio politissimum, & vel propter antiquitatem luce dignissimum. Sed non unus Phædrus alapas Pithœis debet. debent jam alii quoque plures: & ut spero optoque alii porro multi debebunt. Deus Opt. Max. istud velit, & utrique vestrum vitam longam beatamque ducit. Gratus etiam mihi Hilarii libellus quem adjecisti, ad quem non minus quam ad Phædrum notas exspecto tuas. est enim sane quam multis locis corruptus. Plurimam vero tibi senex noster salutem nuntiari jussit, quem voluisti tuorum istorum κειμηλίων fieri participem. Perge, vir magne, in hoc literarum genere bene de omnibus probitatis & veritatis amantibus mereri. Debes hoc Christiano orbi: eo quidem magis quo majore perfidia multos in id genus rebus vides grassari. Nos utinam tam felici sidere nati essemus, ut in eo studiorum genere aliquid possemus: animus certe in iis literis solis acquiescit, & omnino nisi morimur juvenes tentabimus aliquid. Sed hæc coram melius. Nunc illud te & simul doctissimum clarissimumque virum fratrem tuum oro, si quid habetis quo ornari editio Athenæi (in ea nunc totus sum) possit, id velitis mecum communicare. Hoc mihi gratius facere nihil potestis. Scripsissem ea fine ad fratrem tuum, si plusculum otii mihi fuisset: sed neque ejus erat copia, & suberat suspicio non esse illum isthic, quando trinis a me literis provocatus respondere adhuc distulit. Erat mihi aliqua spes de manuscripto Polybio, quem habere ipsum intellexi. ea spes ne decollet in te uno situm puto. Verum plura de his brevi. De Phædri versu: *Multo majoris alapæ mecum veneunt*: non erat tuum quenquam consulere: qui verbulo uno veram sententiam indicasti intelligentibus harum rerum; non enim dubito αὐτὸν κεκρικέναι ἐπὶ τὸν βατῆρα τῆς θύρας. neque aptius ad sententiam potest quicquam. est quidem dictum duriuscule *mecum veneunt*, pro apud me. sed eam duritiem molliunt alia in eo libello non dissimilia. Vale vir clarissime, & me ama qui te cum fratre tuo plane ex animo ut λάψαιμι τῆς χρυσῆς ζώνης veneror. Iterum valete. Gen. Kal. Nov. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCCCLXXVII.

PETRO PITHOEO N.

FAcis quod te decet, Petre Pithæe, adolescens eruditissime, cum illorum expetis amicitiam, quos scis vel a doctrina vel a moribus patruis tuis viris omni laudatione majoribus fuisse probatos. Ostendis hoc ipso luculente, quanto desiderio flagres eundi per illorum vestigia. Macte hoc animo, Pithœe, & quam videris ingressus viam constanter insiste. Spera & confide adfuturum tuis inceptis Deum immortalem, si quod tui patrui semper fecerunt, de genere humano præsertim vero de literaria republ. omni studio atque opera bene mereri contendas. Verum quidem est in difficilia tempora adolescentiam tuam incidisse; quando neque literis neque virtuti sua semper sunt præmia parata. Sed tu illud potius cogita, virtutem & doctrinam a generosis hominibus propter spem præmii non solere expeti; verum propter ipsas, quia sint τῶν ἐν ἀνθρώποις τὰ κάλλιστα. τὸ δὲ καλὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ καλὸν, quod tu non nescis. Ecquod vero tam beatum unquam sæculum fuit, quo defuerit bonis quod dolerent, & in quo facerent suæ constantiæ periculum? Nunquam ita bene cum humano genere est actum, ut instituta quæ vulgus hominum probaret sapientibus probarentur. Hoc neque legimus in ulla republica aliquando factum, neque sperare debemus aliquando futurum. Hodie vero in hoc mundi senio ire pessum omnia mirari admodum non debemus; sed quantum in nobis est publicam salutem & bene sentiendo & vivendo bene ire adjutum debemus. Atque hæc ego non ideo ad te scribo, quod de tua constantia in premendis patruorum tuorum vestigiis addubitem, sed quia prævideo non defuturos qui te alio trahere volent, non potui non te hortari atque adeo rogare, ut quorum gloriam participas propter nominis & sanguinis communionem, eorum facta & egregia παραδείγματα constante animo æmuleris. τοῦ μακαρίτου Fabri transitum ad meliora nuper veris lacrimis flevi: nunc etiam vicem tuam doleo ejus immaturo obitu altero parente te esse orbatum, qui adolescentiam tuam præceptis saluberrimis fuit instructurus. Verum si patruos tuos assidue tibi, uti par est, ob oculos posueris; neque monitore neque hortatore alio opus tibi fuerit. Oro veneror que Deum immortalem ut te servet, te regat, & tuis studiis atque inceptis benedicat. Vale. Lond. x. Kal. Majas. CIↃIↃCXIIL.

EPISTOLA CCCCCLXXVIII

PETRO SCRIVERIO.

MVltum tibi debeo, doctissime Scriveri, propter illud munus eximium, quo sum nuper a te donatus. Στρατηγικοὺς tuos dico auctores, quos ante mensem unum aut alterum accepi, tuo nomine a clarissimo Baudio mihi missos. Parum me tibi videlicet obstrictum putasti, ea obligatione, quæ mihi cum omnibus bonarum literarum studiosis est communis; nisi ad id vinculum aliud insuper adjiceres, quo me tibi privatim redderes obnoxium. Bene de me, bene de publico meritus es. Qui plus in literis intelligunt, quam ipse faciam, ii melius æstimare poterunt tui excellentissimi muneris præstantiam. Ego, qui neque omnia in editis a te scriptoribus capio, & capio tamen, nisi fallor, aliquid in ejus argumenti libris plus quam vulgus, ita statuo, id beneficium collatum esse a te in Rempubl. literariam, ut vix gratia par referri queat. Dedisti enim nobis ea vetustatis monumenta, quibus nullum aurum, nullæ gemmæ possint comparari. Nihil dicam de scriptore Coloniarum, a multis jam pridem expetito: sed ille de castrametatione tractatus, quam insignis, quam dignus lectione omnium eorum, qui rerum antiquarum cognitione delectamur? Sunt quidem in eo multa obscura, multa deplorata & conclamata; nos tamen assidua illius tractatione tantum profecisse videmur, ut operæ in eo positæ minime nos pœniteat. Itaque iterum ac tertio, vel potius μυριάκις grates gratissimas tibi agimus. Quod si per te liceat, constituimus in Appendice Polybiana locum illi dare: & quædam in tam raro vetustatis monumento explanare. quod tamen ita facturi sumus, si veniam abs te prius impetraverimus. Veremur enim ne πλεονεξίαν nostram sis improbaturus, qui in alienam messem falcem non vereamur immittere. Movet tamen nos similitudo argumenti, quum Græca quædam nondum edita de re eadem simus edituri. Peto igitur a te, doctissime Scriveri, ut bona tua gratia id mihi in re tua usurpare juris liceat. Me certe juvabit publice profiteri, quid quantumque tibi ego & omnes studiosi debeamus. Polybii nostri pars major jam est edita, Dei Opt. Max. beneficio: qui si finem operis suscepti dederit videre, non dubito, quin candidi lectores φιλοπονίαν nostram sint amaturi. Maximum enim scriptorem non vulgari diligentia conati sumus serio illustrare. Sed exspectabo judicium tuum, vir eruditissime. Vale. Lutet. Par. XIV. Kal. Nov. CIↃIↃCVII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCLXXIX.

PHILIPPO CANAIO A FRAXINIS.

O εὐαγγέλιον de reditu τῆς σῆς συζύγου τῆς πολυπλάγκτης! exſpectabam avidus & μετέωρος eum nuncium : præſertim ex quo intellexeram peregrinari illam non ſolum ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, ſed plane ἐπίτοκον οὖσαν, καὶ ἠρέδοτον. Magna igitur Deo Opt. Max. laus, magnæ grates, qui & illam & te cum illa per tot pericula rerum ſervavit. Confido etiam cumulatum eſſe jam beneficio alio non minori prius iſtud ſane magnum & luculentum. Spero enim te priuſquam has legas nova prole auctum ἀνδρογενείας τῆς πεποθήτου σῆς δεσποίνης. Ita eſto, o magne rerum omnium arbiter. & hujus quoque voti damnas eſto præſes integerrime. non gaudebis ſolus tua gaudia : & nos illa tangunt : qui ſemper ἐξ ἄκρων μυελῶν ψυχῆς καὶ χαίροντι συγχαίρομεν καὶ λυπουμένῳ συλλυπούμεθα. Hæc lex æterna veræ amicitiæ : idem velle, idem gaudere, dolere idem. Igitur ut ego ex literis tuis factus ſum lætior : ita te ex meis triſtiorem fieri oportet : magnum enim cepi nuper dolorem ex obitu viri clariſſimi & doctiſſimi Alberii noſtri. Is ſi neſcis Divione ante menſem circiter hominem exuit. Beatum illum qui patriam ſic affectam, ut ſpes ſalutis ſit prope nulla, mature reliquit; mutans alia meliore & ſemper quidem optanda, cæterum nunc maxime expetenda. Me vero angit illud maxime, talem tantumque virum ita multas fruſtra vigilias vigilaſſe, tot incaſſum ſudores ſudaſſe : nec literis quod poterant eximie, quicquam unquam ejus labores profuturos. Nam ut alia omittam, Hippocratem certe & Ariſtotelem ejus induſtria illuſtratos non videbimus. Schedæ ejus & in eo genere ſcripta ſi qua poſſum ratione efficere conabor, ut tibi ſerventur agamque de ea re cum illa, quam tuis literis indicaſti, ſtudioſiſſime. Res noſtræ ſuo & ſolito loco ſunt : niſi quod diem illum avidiſſime præſtolamur qui nos junget invicem. Quare perſuaſiſſimum ſit tibi edito Athenæo advolaturum me ſtatim iſthuc σύν γε τῷ Θεῷ. Quod Montem Peſſulum te mea gratia venturum affirmas, tribui mihi a te amplius ſentio quam vel pudor meus ferre vel lingua poſſit eloqui. Tu ut ad me venias? Ignoſce mihi, ipſam rerum naturam commutas. Quis enim ego ſum? unus nempe illorum hominum quos ſapientiſſimus Imperator vulgo haberi ait ζῷα ἂν πάντως καταγελῶσι. Tu autem quis? ſed nolo tibi eſſe moleſtus. Veniam igitur ipſe potius ad te, vir maxime, neque mihi unquam longa via erit, quæ ducet me αὐτὸ τὸ ἕτερον τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἥμισυ. Omnino ſi quem exitum habere

bere debet pridem institutum negotium, conveniamus prius necesse est. multa enim sunt quæ malim tecum præsens quam per epistolas. Scito tantum alta esse quæ cogitamus, ardua, & magna. Deus ille, ille μέγας ἐν ἔργοις Θεὸς faveat conatibus & cœptis benedicat: prodesse posteris, gloriam τοῦ ὑψίστου promovere, hæc omnis mea cura, omnis amor. Sed enim quid nos sumus? iterum dico οὐδαμινοὶ plane, imo τὸ μηδέν: & quod maximum ἀνάξιοι τοῦ ἐγχειρῆσαι ἐπ' αὐτῷ. Verum ista coram. Nunc quid sit futurum & quam προκοπὴν τῶν πραγμάτων Iccius portus, adeo turpiter amissus, sit allaturus velim ex te scire. quatefecit & concussit animum meum magnitudo ejus casus. Nisi igitur aliter ipse sentis, tibi huc non nobis isthuc est cogitandum. Tuas exspectabo impatientissime. Vale præses amplissime, & scriptionem ἐσχεδιασμένην boni consule. Ego & uxor pro tua & nobilissimæ conjugis suavissimorumque pignorum salute, & πανοικετοῦ felicitate Deum precibus fatigare ἀδιαλείπτως. Vale iterum. Gen. a. d. III. Non. Majas. CIƆIƆXCVI. Iterum dico tibi, tuarum exspectatio me cruciat; magnum enim est quod accidit. καὶ ἔγχειται, ὁ γὰρ βίος ἀβίωτος.

EPISTOLA CCCCCLXXX.

EIDEM.

ECquid tantum tibi abs re tua otii erit, Canai amplissime, nostrum decus, ut tot literis legendis vaces quot ego ad te scribo? puto enim me paucis his mensibus qui a reditu meo fluxerunt, vicenas & eo plures tibi misisse. Ego vero ut omnes meas legas non postulo: satis mihi satis erit superque, si quod spero, benigno semper vultu a te excipiantur. fuerit hoc ipsum grande satis tui adversum me amoris testimonium. Ipse quod nullum scribendi ad te finem faciam, multiplex caussa est. vel quia esse hoc aliquod officii genus vulgo creditur, quod equidem sine piaculo deserere posse haud putem: vel quia in ista omnium rerum perturbatione tu unus es meus amor, mea cura, in quo animus mœrore prope confectus acquiescat: tu unus es quem affari, quem appellare, quicum garrire, pro levamento omnium mearum ærumnarum soleam: tu unus denique imis animi nostri medullis inscriptus, impressus, infixus, quem dies noctesque ore & corde circumferam, atque in oculis gestem. Qui igitur tibi sic junctus hæream, miraris si garrulitate mea sim interdum submolestus? quid fieret, inquies, si propius abessemus? Quid si una essemus? denique subit aliquando vereri, ne hic metus ab eo quod institueras te avertat. At ego

interea

interea amore tui & desiderio marcescam, tabescam, liquescam. Quam vellem quod inceperas, vel aliter cecidisset vel tibi in animum venisset nunquam. mihi enim illud tantum ex eo contigit, ut quo propius a fruendi spe affui, eo nunc tuo conspectu tuaque ὁμιλίας impatientius caream. Sed si Athenæus fuerit semel ad umbilicum perductus, faxo σὺν τῷ παντελεήμονι Θεῷ, quam hæc vere loquar re cognoscas ipsa. Vale & salve vir maxime & tecum nobilissima uxor tua cum omnibus tuis. Deus vos servet. Genevæ Prid. Id. Majas. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCCCLXXXI.

EIDEM.

Revocatus ex ipso prope μακάρων χώρᾳ, quo morbus me detulerat, hæc ad te scribo, Præses amplissime. Statues ipse gratularine mihi debeas, quod ex violentissimo morbo tam facile emerserim: an vicem meam dolere, quod exoptatissimum portum tam prope accesserim, nec tenuerim illum tamen. me si unum spectes, dolebis, scio, cum dolente. meam & meos si intueare, non noles ita potius accidisse & Deo Opt. Max. mecum imo cum aliis quamplurimis gratias reddes & laudes. Det vero ille mihi pro sua infinita clementia, ut quod super volet esse vitæ totum ad nominis ipsius gloriam pro virili augendam pio sanctoque animo a me conferatur. Ut diu vivam, non id est votorum meorum summum: ut bene vivam, id vero toto pectoris affectu opto, aveo, voveo. Spero equidem si cœptis Deus aspirarit ἴκμενον οὖρον, fore olim ut meorum laborum neque patria neque Ecclesia fructu careant. Sed hæc coram ut spero brevi, quanquam vota mea non parum moratur Athenæi, quam suscepi σὺν Θεῷ, editio. Tunc de Monspeliensi negotio affatim agemus: quod equidem quem habere exitum queat nescio. Scis enim in quibus studiis simus, aut esse potius velimus τὸ λοιπὸν ὅλοι καὶ πάντες. Scripsit ad me & Nemausensis civitas operam meam in restauranda Academia sua exposcens. respondi ut nuper Monspeliensibus faciendum præscribebas. illac nempe iter me brevi facturum dum ad te propero. Atque hæc quidem ita habent. cætera Deo curæ erunt & ut sint precor. Eundem oro veneror que supplex, servet te, tuam & tuas ac tua εἰς πολλῶν ἐτέων δεκάδας. Hoc fac, Deus magne, per Jesum Christum qui est vera salus & a quo omnis salus. Vale. Gen. a. d. III. Kal. Junias. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA CCCCCLXXXII.

EIDEM.

TVas accepi tandem, Præses ampliſſime, illas dico quas Kalendis ipſis Auguſti ad me dediſti. quas enim triduo poſt te ſcripturum ajebas, illas ego nondum vidi. Cum reddita mihi tua eſt epiſtola, quadam συγκυρίᾳ factum & bono neſcio quo meo fato, ut ſtatim mox afferrentur literæ ab ampliſſimo præſide Thuano, a clariſſimo Gillotto, nec non a doctiſſimo Petro Pithœo. omnibus idem fuit argumentum: ſerio enim mecum agunt ut Lutetiam ad menſes aliquot concedam: debere me hoc ipſorum cauſa præſtare: qui tam avide me exſpectent; debere mea & literarum, quibus juvandis idoneior (agnoſcis verbum juris) poſtea ſim futurus quam nunc ſum. quippe reperturum ibi quę diu & fruſtra quæſierim. Ipſa ſunt clariſſimi Thuani verba: qui non unis ſed pluribus literis hujus itineris neceſſitatem mihi impoſuit. noſti enim veſtras τῶν μέγα δυναμένων δυνάστας πεφυκέναι eſſe. Qua enim fronte recuſem? Sedet igitur λωφήσαντος τοῦ κακοῦ cui nunc obnoxia urbs eſt, & illos & me voti hujus facere compotem. quod tamen ſub hac conditione dictum accipias velim, ſi ita tibi videatur; tu enim ſolus omnium meorum conſiliorum clavum tenes: tu mihi prora & puppis. tu mihi τὸ πᾶν. Ac miror, cum jam aliquoties hac de re tecum per literas egerim, nullis tamen eſſe a te reſponſum meatum. Ego vero perſuaſus ſum multas epiſtolas ad te meas periiſſe: nullo quidem tuo, ſed meo nonnullo damno. non enim aſſequor quod cupis, ut aſſiduitate ſcribendi meam erga te obſervantiam tibi faciam teſtatam. Athenæus noſter lente procedit: quæ res ſummo mihi cordolio eſt. Nam quando fruar tuo ſupra quam ego dicere aut tu fortaſſe tibi perſuadere queas, mihi exoptato conſpectu? Scit Deus ὁ καρδιογνώστης omnium mearum deliberationum ſummam eo niti cardine, & in eo ſolo itinere maximas imo omnes ſpes meas τάς γε κατ' ἀνθρώπους καὶ ἀνθρώπινα eſſe ſitas. Atque utinam illum aliquando diem videam. nam aut aliquis tum erit mearum ærumnarum finis, aut nullus unquam futurus. Tu igitur ἔξιχ᾽, ἔξιχ᾽, ὦ φίλε ἥλιε. Exorere, inquam, dies ille omnium mihi jucundiſſime dierum, qui mihi pridem illuxerunt. Non peto a te ut de me inter iſta cogites, & parandi mihi otii aliquam ineas viam. Illud Deum Opt. Max. oro, viam tibi aperiat, quæ mihi adhuc patet nulla. Sed hæc coram melius. Deus, idem ille Deus, ter maximus ter optimus, te tuamq; nobiliſſimã σύνευνον & ſuaviſſima

pignora

pignora servet. Gen. a. d. v. Kal. Septemb. CIↃIↃXCVI. defessa mente ac manu scribendis literis ad Francoford. nundinas.

EPISTOLA CCCCCLXXXIII.

EISDEM.

QVintus dies hic est, Præses amplissime, quum a Coss. Mompeliensibus literæ redditæ mihi sunt quibus peramanter ad se me vocant. simul binas tuas & a clarissimo Ranchino unas accepi. Has omnes ubi legi semel iterumq; ; Dei primum invocato numine, deiii cum jucundissima conjuge re deliberata, cepi mox consilium Deum sequi vocantem, & tuam, meum decus, fidem apud eos liberare, quibus eam obstrinxeras. Caussæ quibus sum inductus ut nunc potissimũ rem vellem perficere multæ eæque graves sunt. Speroque me brevi σὺν Θεῷ illas tibi in primo nostro congressu narraturum, & probaturum. Interea mitto tibi exemplum literarum quas Coss. M. & quas Ranchino scripsi. Grave onus imponam tibi si te oravero ut ambas velis legere. sed mea interest quamplurimũ, ut scias quid mihi præstari velim, & omnino quomodo in hoc negotio me gesserim. Audebo igitur te rogare ut illas legas. At illud equidem te non orabo adjuves me & causam meam suscipias. Tu amice magne, incepti hujus primum illis autor, deinde suasor mihi fuisti: tuæ unius literæ me horsum primo impulerunt, deinde etiam compulerunt: Tuo, inquam, unius ductu atque auspiciis & inceptum & prope jam perfectum hoc negotium est. Itaque facerem, nisi fallor, gravem tibi injuriam si tecum pluribus agerem, ut me in tuam suscipias clientelam. Ergo vero pridem tuus sum; tu mihi jam per multos annos patrocinium tuum assidue præbuisti: ego cultum, observantiam, ac verum amorem & præstare conatus sum semper, & æternum præstabo, Deus Opt. Max. faxit, redeat aliquis tandem ad te fructus officiorum omnium erga me tuorum. Ita fiet, ne dubita, Præses amplissime, mihi quidem ego sic futurum persuadeo; πεπίστευκα γὰρ εἰς τὸν κύριον. πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ δίκαιος, ἵνα ἀνταποδῷ σοὶ ἀνταπόδομα καλὸν καὶ ἐν τῷ νῦν βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Vale o meorum studiorum unicum præsidium. Genev. a. d. IX. Kalend. Octobr. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCCCLXXXIV.

EIDEM.

Consilium nostrum super instituto pridem negotio, recens & ante dies xxiv. susceptum, puto jám tibi esse notum. Misi enim e vestigio certum hominem ad consules Mompel. qui doceret ipsos, ἐν κεφαλαίῳ tandem literis eorum novissimis acceptis. eidem tabellario tradidi & tibi, meum decus, inscriptum fasciculum: mandavique ut siquidem Montepessulo posset statim, via certa mitteret; sin minus, ipse eum ad te perferret. Adjunxeram autem meis literis Suetonium minore forma nuper hic editum. Exspecto nunc hominis illius reditum: qui mihi quidem lentior Myrmecide jam videri incipit. Sed enim satis cito si modo satis bene. cujus rei spem omnem in Deo Opt. Max. & secundum Deum in te positam habeo. Exspectemus igitur. Interea mitto tibi Bongarsii viri optime de studiis meis quotidie merentis epistolam, cui ut quam primum respondeas tuasque ad me mittas, rogo te atque obsecro. Sum enim ab eo vehementer oratus ut responsum a te sibi curarem. Scito autem quas nuper ad illum scripseras Argentinæ periisse, cum integro fasciculo mearum, quem Melchioris Junii filio tradideram & fidei hominis commendaram. Vereor ne & aliquot aliis mearum idem casus evenerit: forte & tuarum quæ meis adjectæ. Ut metuam facit Bongarsii affirmatio, negantis se ullas a te per istos octo menses accepisse. Quicquid ejus sit omni culpa vaco. Illorum omne scelus qui per summum nefas aut vægrandem certe negligentiam spei meæ illuserunt. Vale vir amplissime, & diu nobis quam felicissime vive cum nobilissima conjuge & suavissimis liberis. Gen. a. d. III. Idus Octob. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA CCCCCLXXXV.

EIDEM.

Cum ad hanc epistolam exarandam accessi, Præses amplissime, non aliud mihi propositum fuit scribendi argumentum, quam ut Arriani promissum librum tibi offerrem. Sed mihi uti video non munusculum offerendum, verum deprecanda potius venia est, quod post longam adeo exspectationem, ne nunc quidem illum mittam. In caussa est iniquitas & angustiæ ejus loci, qui mihi adhuc pro museo est. Nam

cum

cum solutos nuper libros ubi collocem non habeam, susque deque omnia perturbata sunt, ut quæsitus mihi cum maxime (θεὸς ἐπιμάρτυρος ἴστω) ille liber inventus tamen non sit. Atqui ego illum casu in meas manus delapsum ante sex septem dies secreveram, & certo loco posueram ubi facile eum reperire mihi futurum fuit. nisi vel tagax aliqua manus, ὃ μὴ θέοιτο, eum mihi abstulit: vel imprudentia aut mea aut alicujus meorum illum loco movit & in aliorum turbam conjecit. Scio te pro tua singulari humanitate omnia consulturum æqui boni: sed me male habet quod tantum quotidie temporis in quærendis libris male ac sæpe frustra collocem: etiam illud ægerrime fero quod præstare quod promiserim necdum possim. De ædibus spero, brevi prospicietur. si quid futurum est scribam statim ad te. quando etiam hæc levia, Præses amplissime, ad tuam pertinere curam non dubito. Deus Opt. Max. & te & nobilissimam heroinam uxorem tuam, & omnes tuos ac tua servet, sospitet, semperque fortunet. Vale nostrum decus. Monspelii a. d. XII. Kal. Martias ipso natali nostro XXXIX. ineunte quem velit Deus ita felicem illuxisse, ut ad publicam utilitatem & hic vitæ nostræ annus, & si qui alii futuri sint referantur omnes. Iterum vale vir maxime. Sed non differam diutius quid nostri judicii sit super proposita quæstione e Psalmo μβ'. Initio statim abiisse videntur LXX. ab Hebræo cujus vestigia nostri propius sequuntur. Sed nos inpræsentiarum omittemus quid secuti illi sint cum sic verterent: ἐν τρίτῳ πεδίῳ πεγγεγιασθῇ vel ὡς αὐλὰν πεπεγγεγίασμαι. Hoc dicimus sensum ex iis verbis non dissimilem posse elici. πεγγεγιάζειν verbum insolens, & quod vulgo explicant *sitire*. nempe aliquid dicendum est, etiam quum nihil quod dicamus habemus. Nos ita putamus, quam recte ipse videris, ὁ τῶν τὰ τοιαῦτα πεπαιδευμένων δὲ ῥύζετε· πεγγεγιὰ est area horti. πεγγεγιάζειν nisi animi fallor, est ἐμφαντικωτάτη dictio qua denotatur hoc loco summum desiderium. proprie dicetur hortus πεγγεγιάζειν qui avide curam & manum domini exspectat. quasi dicas, velle in πεγγιαῖς distingui. hoc est, coli & cura ἀξιοῦσθαι. Materia, inquiunt Philosophi, formam naturaliter appetit. heic forma est πεγγίασις. est autem hoc desiderium vehementissimum animæ piæ qua fertur erga Deum ✱ hac voce indicari. Plura poteram in hanc sententiam: sed nec ego stultus qui non meminerim intelligenti satis esse vel unicum verbum. de Psalmo μβ'. cum erit otioli tantillum scribam. Vale & me ama o puriorum Musarum delicium.

EPISTOLA CCCCCLXXXVI.

EIDEM.

NImia miseria est, vir amplissime, pulchrum esse aut videri. (nam hominibus φιλοκάλοις est quando τὰ μὲν καλὰ καλὰ πέφανται) Mihi adeo misero esse usuvenit non quod sim, sed quod multorum judicio pulcher tibi videar. Equidem non ita sum aut vanus aut levis aut utrumque, ut si quid Sabini de nobis somnient id ὕπαρ existere putem non ὄναρ. Itaque facile fuisset hominum fabulas contemnere & rumusculis vulgi hominum, qui me gratia pollere apud te δυνατώτατον εἶναι jactitant, ἀντίβιον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι, nisi jam aliquoties verum essem expertus Ascræi senis oraculum, negantis φήμην illam posse emori, quam πολλοὶ λαοὶ φημίζουσι. Quorsum hæc? dices. Nempe ut a te impetrem ne me impudentiæ arcessas, quod toties συστατικαῖς meis te interpellem. Fateor abuti me patientia tua & benignitate erga me. Sed per ego te Deum τὸν ὄντως φίλιον oro obsecro, miserare sortem potius meam quam ut indigneris. Fit ad nos concursus ab omnibus propemodum quibus isthic quid negotii est. omnes συστατικὰς postulant vel flagitant potius. nemo illud adjicit: si salvo pudore tuo licet, si hoc tibi grave non est futurum. omnes τὴν ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσιν in ore aut pectore habent: aut fac, aut cur non velis facere, caussam dic. Quid igitur hic faciam? equidem quod unum possum id faciam: scribam nempe: tu quod tuum erit id facies, & insigni aliqua in nos contumelia homines errore, me labore liberabis. Satis præfati sumus. Vir nobilis de la Valette commendatus mihi a Ranchino, cui quantum debeam non nescis, tibi a me caussam suam voluit commendari. Puto me jam exhausisse si quid gratia apud te aliquando valui prioribus ejusdem argumenti literis: si quid tamen superest, id omne velim ad hujus caussam conferas. Vale & diu cum nobilissima conjuge liberisque suavissimis vive quam felicissimus. Scripsi raptim eadem die & hora qua illas quæ D. de Fresac erant tradendæ.

EPISTOLA CCCCCLXXXVII.

EIDEM.

PHilologia nostra Dei beneficio excepta blande & benigne ab omnibus, doctissimi cujusque & æquissimi judicio stat & spero stabit.

ſtabit. Nihil dabo auribus tuis qui mea curas tanto opere, neque mihi ipſe porro Suffenus ero: ſed ita profecto eſt, ut quiſque in hac civitate eruditiſſimus, ita noſtras quoque nugas aliquid eſſe & ſentit & profitetur. Poſſem referre duorum ſummorum virorum elogia, Præſidis Philippi, illius optimi & doctiſſimi ſenis, & D. de Maſſilan, vere eruditi & noſtras literas callentis. poſſem chori totius muſici, cujus longe princeps Ranchinus noſter, conſenſum & ἐπισημασίας commemorare: ſed me iſta nihil afficiunt, niſi ut tanto ἐκτενέστερον Deum ſupplex orem, ne mea indiligentia aut culpa committam, ut tuæ de noſtris ſtudiis pollicitationes & πανηγυρικὴ ἐπαγγελίαν probro tibi vertant. Hic mihi ad connitendum aculeus, hoc incentivum, hæc fax eſſe ſolet. Omnino enim eo ventum, ut ſine exiſtimationis tuæ imminutione frigere noſtra ſtudia non poſſint. Parum abeſt quin de te conquerar: adeo duram provinciam humeris noſtris impoſuiſti. Nam equidem ad docendum nunquam accedo quin ob oculos mihi obverſeris, ut ſi poſſim tua quoque approbatione digna promam. eo quidem magis, quod Zoilum mihi non deeſſe terræ filium neſcio quem, Philoſophi nomen ementientem, per hoſce dies compertum. καὶ τοῦτο μὲν δὴ ταύτῃ. De Schedis ſic habe. Concio quam primam habuimus, ea nobis perſcripta eſt, ut fere eſt habita. quam die altera habuimus, de laudibus & neceſſitate Philologiæ, ea jacet in ſchedis, quæ ὕλην τοῦ τοιούτου λόγου continent. Erat animus polire utrumque ſermonem, & ſi ita videretur tibi in vulgus edere. Sed me multa adhuc qua terrent, qua impediunt. Terret exſpectatio tua & aliorum quæ ſumma eſt: impediunt quotidianæ ἀκροάσεις tanta elaborandæ cura, ut multis non Philologus ſed conſultus juris videar. Hoc poſtulat ſuſceptum argumentum. Leges enim exponimus quas Cicero Lib. III. de leg. conſcripſit. Exſpectemus igitur, amabo, reditum tuum, aut iſta potius, ſi lubet, omittamus. quanquam hoc ſcito, fore me in tua ſemper poteſtate. Libros fidei meæ commiſſos a Tornæſio habeo, invenique inter meos omnes. Iterum dico, Corpus Juris Accurſianum illud eſt quinque aut ſex voluminibus conſtans. Eo ſi tibi non opus, ſcribam ad T. & cum ipſo agam. cæteros mittam prima occaſione. etſi qui properum tuum diſceſſum adeo futurum videam, Cujacio tuo fortaſſe ad aliquot dies utar, & adventus tui tempus (quod ſit utinam quam breviſſimum) exſpectabo. Venio ad iter illud tuum, quod me quam habeat ſollicitum noli quærere. Si animum meum noſti, illud quoque noſti, tuis fatis mea quoque fata illigata eſſe. Noli igitur dubitare, pro celeri & fauſto tuo reditu Dei Opt. Max. aures me eſſe fatigaturum. Duit ille tibi, o mecum decus unicum, & pervenire quo tendis feliciter, &

per-

perficere quæ φέρει σῆμα μουσῶν celeriter & mox in uxoris amplexus redire quam citissime: ut rebus omnibus ex animi sententia rite confectis, Reipubl. commissa tibi gubernacula, quod hactenus fecisti, tractare & regere quam felicissime & diutissime possis. Γένοιτο, γένοιτο. Vale & cum Lutetiam veneris mei memor esto. Literas ad Præsides amplissimos Harlæum & Thuanum & ad Gilotum brevi mittam. Iterum vale mea cura. Momp. a.d. VI. Kal. Martias. CIↃIↃXCVII. Locus e Psalmi μδʹ epigraphe ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, longam orationem desideraret, si quæ divinus ille Basilius philosophatus est super illis verbis cum in hac inscriptione, tum ἐν τῷ ξʹ. commemorare vellem, sed nimis certum ex imperitia sermonis Heb. illa fluxisse, ut & vulgatissimum illud ὡς τὸ πλῆθος. Vox Heb. organi nomen notat quod ad lilii aliquam similitudinem erat effictum. De advocatis dies diffisus esto. meminero tamen post reditum tuum quem celerrimum futurum & spero, & ut sit voveo. Exaudi Deus Opt. Max. & me hujus voti reum face.

EPISTOLA CCCCCLXXXVIII.

EIDEM.

QVo ordine meas literas acceperis, vir maxime, quas post reditum ad te dedi, non scio. hoc scio, jam ter aut amplius factum ut binas de eodem oleo & hora eadem exararem. Nescio enim quo casu factum, ut plures eodem temporis puncto literas meas a te expeterent. Quid facerem? negarem? sane ita faciendum fuit, si apertas vellem suscipere cum multis inimicitias. Tu, qui hominum quotquot terram colunt ἡγεμονικώτατος, esses mihi ejus consilii auctor? Non jam ignoras quid velim. ferendum nempe tibi æquo animo, Præses amplissime, si multos tibi quotidie commendem. Scio & profiteor nullum esse meum erga te meritum, cujus gratia jure meo uti possim videri, cum tuam opem aliis imploro. Sed quia ita hominibus placet ut ego frequentibus literis sim tibi molestus, sine me hanc servitutem honestam servire. ipse tuo jure utere uti libuerit. Ne multa, qui has tibi tradet commendatus mihi a Bernardino, cujus quotidiana exstant in me officia, tibi porro a me voluit commendari. Si quid precibus meis moveris, peto a te ut vel vultu paullo familiariore amorem erga me tuum illi testificeris, & caussam ejus ᾗ θέμις ἐστὶν adjuves. Vale. Deus Opt. Max. te & fœminarum decus conjugem tuam tuosque omnes servet atq; fortunet. Ad amicos magnos Parisienses cras, si Deus dabit,

aut

aut perendie ſcribam. Totum me ſibi noſtræ ἀκροάσεις nunc vindicant: & quod inter nos liceat in dies excitat auditor ſtudium. τῷ θεῷ τῷ παντελεῖ ἀγαθῷ δόξα καὶ χάρις. Monſpelii a.d. VI. Kal. Mart. CIↃIↃXVII.

EPISTOLA CCCCCLXXXIX.

EIDEM.

SI necdum perſuadere quitus ſum tibi, quæ hic cunctorum & de tuo in nos amore eſſet opinio, ecce tibi, Præſes ampliſſime, luculentum ejus rei teſtimonium, & ut tragicus ait, βλέπω τεκμήριον. Jobertus enim iſthuc ad negotium neſcio quod curandum ſua putavit intereſſe ne ſine meis coram te ſe ſiſteret, vir, ut ſcis, & merito ſuo maximæ autoritatis, & patris laudibus clariſſimus. ſi igitur ὁ πιστὸς ἀνὴρ καὶ οὕτω σφόδρα ἔνδοξος noſtra nihilominus μεσιτείᾳ καὶ πρεσβείᾳ tuam illuſtrem dignitatem ſibi putavit conciliandam, quid ſupereſt, niſi ut quaſi tuorum conſors honorum exultem & incipiam μέγα φρονεῖν? Sed hem, ita tecum jocantem percellit triſtis nuntius. Ecce enim a Wecheliis literas, quibus certior fio delicias noſtras Bongarſium vivere illum quidem, ſed vivere in languore & ſitu ac ſquallore. luctus & illuviei cauſſa obitus repens ſponſæ: quæ diu ſperata cum tandem Argentinam adveniſſet quatriduo poſt ipſa hora, quæ celebrationi nuptiarum fuerat deſtinata, terris relictis in cœlum peſte correpta migravit. Cogita nunc quis amici noſtri illius optimi animus qui quantique gemitus. meipſum certe tangit iſte dolor: & quamvis ὄρεα πολλὰ μεταξὺ τυγχάνῃ, tamen συμπάσχω & συλλυποῦμαι τῷ ἑταίρῳ λυπουμένῳ. Hæc veræ amicitiæ vis. Scripſi autem ad illum nudiuſquartus, tantum ut ſi quid tuis literis eſſet factum, ſciret nullam hic culpam tuam. Sed bene eſt: ſcribit enim ad me Sarracenus noſter Geneva, ſe & accepiſſe & ſtatim miſiſſe. Nondum eram deſiturus: ſed vocor alio, nec res moram patitur, ac adeſt qui literas a Joberto poſtulet, quem ut vel mea cauſſa familiariore paullo vultu excipias per ego te noſtram amicitiam oro. Quãto mihi opere tua auctoritate opus, ut hic degere cum dignitate aliqua poſſim, ſcribam proximis diebus σὺν Θεῷ. Ad D. de Farges ut juſſeras adivi etſi longe ſitum, nec reperi. Vale. Deus te tuam & tuos ſervet. Monſpelii. XI. Kal. April. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCCXC.

EIDEM.

SEquitur vara vibiam, ait vetus dictum, & tragicus ait: πόνος πόνῳ πόνον φέρει. In te & me, Præses amplissime, si in quos unquam hæc dicta competunt: heri alium, hodie alium, cras item alium tibi commendem necesse est, & erit. Extra jocum dico, nisi effeceris ut pereat, atque ex animis hominum evellatur constans hæc opinio, quam omnes habent de nostra apud te gratia, ilicet conclamandi sumus. nullus enim modus erit, nullus finis. Semper tibi legendæ συστατικαὶ nostræ, mihi scribendi incumbet necessitas. Aude igitur contemnere clientem, & frontem semel contrahe, ne quotidie necesse habeas. Prius tamen sine me hoc a te impetrare, ut caussam doctissimi viri N advocati nostratis, cujus frater isthic est, ἣ θέμις, suscipias cognoscendam, & pro συμφύτῳ tibi æquitate disceptandam. Hoc gratius facere nihil mihi potes. Interea exspecta longam epistolam, qua me tibi, non alios, commendem ante discessum tuum. Sunt enim non pauca quæ te prius volo. De casu Bongarsii & sponsæ ejus morte ἀπροσδοκήτῳ atque intempestiva satis heri. Deus pater misericordiarum per Jesum Christum filium suum te, tuam, tuos, ac tua servet, fortunet, regat. Vale meum decus. Monspelii. a. d. x. Kal. April. CIƆIƆXCVII.

EPISTOLA CCCCCXCI.

EIDEM.

COgitanti mihi de acroasi cujus hora imminebat, significatum est nunc ipsum, scriberem ad te, o meum decus, si quid vellem. dubitavi quid facerem: temporis angustiæ urgebant & ne scriberem suadebant: amor & cultus rapiebant in contrarium. scripsi igitur paucula hæc raptim & quasi aliud agens, non ut in solutum illa veniant, sed ut futuram brevi numerationem ejus æris, quod pridem apud te contraxi, spondeant. Ita ergo tibi persuade, vir maxime, si Deus me sanum & valentem esse voluerit, scripturum ad te cis dies unum alterumve uberiore stylo. Exponam tibi tum quo loco sit valetudo nostra: quæ, ne quid dissimulem, sic videtur affecta, ut Veranæus noster scripiusculæ, serio an per jocum, brevem sed gloriosam polliceatur futuram.

ram. Omnino aliquid contumax defluxio minatur, quæ pectus & latera ita jam opplevit, ut doloris, sed remissioris, nulla pridem contigerit intermissio. Ea re factum, ut omissis aliis studiis, in sacrarum literarum lectione, & cum ab illis vaco, Senecæ per hosce aliquammultos dies fuerim. atque utinam det mihi Dominus Deus, possim aliquando proferre quæ in utroque hoc literarum genere sumus meditati! Sed hæc cernet ipse pro sui nominis gloria & utilitate nostra quam optime. Interea illi mecum gratias agas oro te quæsoque: decimus namque hic dies est cum uxor charissimi familiam filiola auxit. hanc cum in Ecclesiam reciperetur, Sarracenus noster tenuit. De codicillis a rege impetrandis ut dignitati nostræ consulatur, ne γρῦ quidem ad amicos Parisienses scripsi. cujus tamen negligentiæ non ita me pœnitet ac dolet, ut quod de privilegio impetrando nihil mandaverim Ranchino nostro, cum absque eo multa quæ habemus, quæque σὺν θεῷ vel projicere mortalitatis memores statuimus, edi vix possint commode. Si Deus dabit, plura de hac re tecum proxima epistola. Scripsi enim hæc non alia fine quam ut silentium meum apud te excusarem. Platonis siquidem vera in primis sententia est: οὐδὲν ζῶον λυπούμενον ᾄδει. Ergo & tu nobis ignosce, qui mœrore ruentis patriæ pene absorpti, quasi animum despondentes ἐγκαλυψάμενοι aliquamdiu tacuimus. Tandem collegimus nos, & ad solennia officia rediimus. Quare frequentiores posthac a nobis exspecta literas. Iter enim tuum putamus hoc rerum statu te esse dilaturum. Scripsi autem ad semones illos Parisienses ante aliquot dies, cum illuc Ranchinus vir clarissimus proficisceretur. Philologia nostra Dei beneficio stat, & videtur aliquam consequi dignitatem posse in his locis, nisi imminerent nox atra quæ suis tenebris omnia involvens γῆν πυρὶ sit mistura. Cæterum τὸ μέλλον θεῶν οἶδεν, ἀνθρώπων δ' οὐδείς. Illum precor ἐκτενῶς salvum te saltem nobis & incolumem præstet cum tua & omnibus tuis. Vale, meum decus unicum. Mompelii a. d. v. Id. April. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCCXCII.

EIDEM.

VT qui morbo περιοδικῷ sunt obnoxii, si qua bona scæva longius paulo aliquod intervallum dilucidum experiantur, stupent: sic ego solitus turba eorum inquietari, qui se & caussam suam tibi a me commendari vellent, miratus sum non semel, Præses amplissime, quod per hosce dies aliquammultos nemo fores meas pulsavit, ut ego tuas

pulſarem, nemo fuit mihi moleſtus ut ego tibi eſſem: ſed mirari deſino, nam venit ad me nunc ipſum amicus ſummus meus, qui neceſſario cuidam ſuo has ad te meas impetrat. ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον: ſimul enim rogatus ſum, arrepto calamo paucula hæc exaravi. Peto igitur a te, Præſes ampliſſime, ut cauſſæ hujus tantum faveas in quantum ἔμφυτός σου æquitas patietur. Sic te Deus Opt. Max. & tuam tuoſque omnes protegat. Vale meum decus. Momp. a. d. IV. Idus Apr. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA CCCCCXCIII.

EIDEM.

QVod ſit fœlix & fauſtum, hodie in ædeis Vochantianas migravimus. Si verum eſt, rerum principia habere omen, Gymnaſium hoc mihi futurum video, in quo ad patientiam exercear. Ita hic dies ob varias cauſſas mihi uxorique meæ illuxit illætabilis. Sed hæc Deus Opt. Max. qui ſolus poteſt, vertet in melius. ſin aliter fata ferunt, confide Stoicum ſapientem evaſurum me. Sum enim ſi quiſquam alius doctorum ejus ſectæ ſtudioſus & avidus diſcipulus. In hoc quotidie adlaboro, in hoc me exerceo, ut quod illi ſuo ſapienti τῷ tantum θεωρητῷ, nunquam autem viſo, tribuunt, id homini accommodem, rebus non nomine, Chriſtiano. Juvat nos ſapientiſſimorum virorum veſtigia legentes ab aliis principiis ad eaſdem concluſiones pervenire: atque eadem fere illis dicere, ſed alio modo. Equidem ſanctiſſimorum veterum Patrum laudo conſilium: qui τῶν ἔξωθεν σοφῶν ſcripta vel eo nomine legenda nobis cenſent, ut ſapientiſſima illorum præcepta & exempla laudatiſſima pudorem nobis incutiant, & nos nobis accinere cogant: hæc dixere, hæc fecere quibus veræ lucis vix aliqua ſcintilla affulſerat: nos filios lucis quid æquum eſt facere? nos quibus ad omne virtutis genus dux, doctor, & auctor filius Dei, & ipſe Deus? nos quibus (ſi tamen profeſſionis noſtræ nomen non ementimur) cœlo immiſſa & infuſa vis ſancti Spiritus τοῦ παρακλήτου ſemper adeſt? Hujuſmodi cogitationibus jacentem ſæpe animum erigere & ad ſuam originem revocare ſoleo, vir maxime. neque id, uti ſpero, fruſtra. Cum plus profecero, tentabo curatelas facere, & medicum profiteri. Puto riſiſſe te in hoc dicto, & vanitatis me arguiſſe. Et ita profecto eſt, curvi non eſt velle curva corrigere. hæc igitur mitto & narro tibi rem lepidiſſimam. Scripſit ad me clariſſimus Ranchinus ſe poſtquam in aulam venit, omnem moviſſe lapidem, ut codicillos quales noſti, mihi impetraret. amplius tamen efficere nihil

potuiſſe

potuisse. quam ut pretio aureorum quinquaginta eos liceat mihi redimere. hoc mihi ab aulæ proceribus pro summo beneficio concedi. Ego vero, magnæ animæ, beneficii hujus gratiam vobis facio. habete, servate vobis vestros codicillos; quibus equidem eo solo nomine fateor me indignum quod tam fatuus fui ut expeterem. τί γάρ μοι καὶ μακαρίοις αὐλοῖς; At enim illud certum, non quia istorum judicio parum dignus sim, eo mihi negari hunc honorem, sed quia auri sacra fames late grassatur per infelicem aulam. Queritur M. Tullius vexatam suis temporibus Rempubl. ab infima plebe, quam ille hirudinem ærarii summi probri loco indigetat. Nostra hodie longe deterius habet Respubl. quam non alii regunt nisi meræ quædam ærarii hirudines, quibus pro Deo lucrum est, pro virtute regina pecunia. I nunc & aude boni aliquid sperare, dum isti παλιγκάπηλοι sedebunt ad clavum. Et non est; ea tamen nostri fundi præcipua calamitas aliud est: aliud ulcus plane desperans. Verum ista ἄτομα κείσθω. βοῦς γὰρ ἐπὶ γλώττῃ μέγας. Cæterum (ut res est) de privilegio impetrando scriptis nostris non est quod cogitemus: bis enim in eundem lapidem impingere sapientis non est: sedet autem nobis literas non καπηλεύειν. Diu abutor patientia tua, nondum tamen finem faciam. Habeo enim quod te rogem. Scripsit ad me vir clarissimus Jobertus Joberti F. συστατικὰ nostra multum apud te ponderis habuisse: optare autem se, ut tibi homini occupatissimo iterum de suo negotio aurem vellam. Quod igitur liceat mihi cum bona gratia tua, Præses amplissime, peto a te, des illi aliquam tui in nos amoris significationem. Equidem quod tibi imputem aliud nihil habeo, nisi hoc unum, quod tibi uni accepta ferimus incrementa nostræ dignitatis. Hic meus de tuis erga nos meritis, maximis sensus, hic animus, si nos sapientum præcepta non fallunt, necessitatem tibi imponit in dies bene de eo merendi, quem semel ornandum & protegendum suscepisti. Non potes autem ulla ratione plus nobis prodesse quam si intellexerint qui primas hic tenent, esse nos tibi curæ, & gratia aliquid apud te posse. Fieri etiam fortasse poterit, ut tua nobis opus sit commendatione apud nunc consules. Sed esto hoc argumenrum alterius epistolæ. Vale & me ama qui te niveo prorsus pectore colo & vereor: quique pro tua & omnium tuorum felicitate τὸν μέγαν ἐν ἱερουργοῖς θεόν sollicitare non cesso, non cessabo. Iterum vale meum decus unicum. Monspelii Nonis Majis CIƆIƆXCVII.

EPISTOLA CCCCCXCIV.

EIDEM.

Diu scribere ad te distuli, Præses amplissime, ne ea quæ te scire nollem scribere cogerer. Quia tamen unus tu mortalium portus mihi & præsidium es, quid acciderit post tuum discessum celare non possum, non debeo. Scito igitur Coss. de nobis hactenus ita male meritos, ut certum consilium sit, nisi tu impedias, in veterem patriam pedem quam primum referre. Istas enim procrastinationes & vanas pollicitationes imo illusiones ferre non queo. Ut paucis omnia tibi aperiam, omnium eorum quæ per literas absenti fuerant promissa, præsenti nihil sine aliqua immutatione, hoc est, nihil bona fide præstitũ est. Domum erant daturi: eam impetrare nunquam potui nisi venirem in partem pensionis. ita hiems tota miserrime transacta in angustissimis cubiculis duobus. ut filiolum quem habeo unicum extrudere magnis impensis fuerim coactus. tandem Vauchantianæ ædes datæ: sed ea lege ut decem ipse annuos aureos darem; atque ii statim exacti. Suppellectilis nomine promissi aurei C L.. detracto triente redacta summa est ad centum. Ligni spes facta: vix adhuc quasi convitio extorquere decimam partem quitus sum. In antecessum semestre stipendium erant repræsentaturi: hoc nec factum in priore semestri, quod per minutas partes acceptum: & in isto nuper inchoato plane ostensum mihi quid in posterum sperandum haberem. nummus enim exprimi adhuc ab illis non potuit. Non illi auctoritatem tuam reveriti sunt: non datæ fidei rationem ullam habuerunt. amicorum denique omnium meorum incassum vigilavit industria. Scio non defore quod causentur. Sed istæ προφάσεις mature prævidendæ erant. nunc illis nullus locus. Quid enim ad me si sunt occupati? si rector provinciæ in urbe est? si rerum novarum occasionem quærentes nonnulli salis commercia rupere? Quid ergo nobis fiet, si non belli metus sit, sed certum bellum? Invitus hæc ad te scribo, Præses amplissime: sed coactus vi doloris, ne aliud dicam. Expertus enim sum genus istud hominum esse αὐθέκαστον, si quod est aliud. Paucos excipio veros amicos, Ranchinum, Serranum, & ipsum primum consulem. quorum tamen nemo aut gratia aut ulla alia re caussam nostram multum potest adjuvare. Ranchinus abest, Serranus apud istos qui pecunias tractant parum potest, suos ipse nobis loculos aperuit. Consul quoque partim morbo partim senectute, quæ est & ipsa morbus, κλινήρης

domi

domi jacet. Cæteris vel juvandi facultas nulla vel voluntas. Hic est rerum nostrarum status, vir maxime, quem semel aperire tibi visum, ut dares ipse ante discessum consilium. vel si suppetit nullum, caussas haberes cognitas illius quod video mihi necessario capiendum. Est autem ejusmodi ut vel Genevam vel Basileam lares conferam, & vitæ quod superest ibi degam. Puto repertum iri vacuam aliquam professionem, ut inde sit quo mihi & meis consulam. Moneor & cupiditate proferendi in lucem multa, quę hactenus in nostris adversariis malelatuerunt. Sed nos cupiditas otii segniores efficiebat. quæ spes cum jam nulla affulgeat ex ulla terrarum parte, cruda studia & extremę linee egentia scripta nostra proferre certum. Hęc sententia si placet tibi, quamprimum exequi τὸ ἅπαξ δοκοῦν constitui. Scribe igitur si grave non est, priusquam itineri te accingis. & tibi persuade maximas & gravissimas mihi fuisse caussas, cur hoc consilii inirem. Sed mihi nullum unquam placebit consilium, cujus tu mihi dux & auctor non fueris. Quæ duo ad dandum consilium necessaria sunt, amor & prudentia: eorum altero longe me superas, altero omnes homines. nemo enim est cui chariorem me putem quam tibi. Vale vir maxime. Deum Opt. Max. supplex veneror, & te & nobilissimam uxorem tuam, atque omnes tuos servet, fortunet, & omni bonorum genere cumulet. Iterum vale & me ama. Mompelii a. d. XIV. Kalend. Jul. CIϽ IϽXCVII.

EPISTOLA CCCCCXCV.

EIDEM.

OStendit mihi nunc ipsum literas tuas, qua erat in illis facta nostri mentio, Cabassus. simul addidit tabellarium qui suas ad te esset allaturus jam esse petasatum & ad portam urbis. paucis igitur accipe, Pręses amplissime, non illud quod postulabas breve εἰς ὑπόμνημα rerum nostrarum cum Lutetiam veneris: sed querelas tantum de iis qui conditiones omnes quibus me huc vocatunt ὑπέσχοντο. Scripsi ante dies sex septem ea de re plura: noli putare eo tempore quod inde fluxit resipuisse ad quos ista cura pertinet. constant sibi, & nos nostrasque æquissimas ἀδίκως animo obstinato insuper habent. Consulum primus ἀλωπεκίας jacet pridem: alios ipse parum novi. Veni tamen ad secundum nuper deducente Serrano: exposui quid vellem: addidi si ita mecum agerent brevi me repedaturum, & ipsos nostri cura liberaturum. Quid promoverim res loquitur. Omnes se mihi cupere mirum quantum

tum ajunt: omnes fidem Coss. appellant; multi quiritantur rem esse indignam, datam occasionem tam cito conquerendi: risuros & irrisuros omnes qui ista resciverint: magnum scilicet fore hoc protelum Goulardo, ad quem nuper scriptum, item Lectio aut Gothofredo de quorum altero scis nostros cogitare: hæc & similia his πᾶσι διὰ στόματος. cæterum nemo proficit hilum. Quid ergo consilii capiam? dic tu vir maxime, amicissime. cui non minus quam mihi fieri ab istis injuriam equidem doleo. Sed erat nimirum ita ut multos prædicere memini, fore istum Mompeliensium impetum ὀλιγοχρόνιον, & vere, ajunt, ἐξ ἀχύρων πῦρ. Dissimulare non possum magnum ex hac istorum inconstantia capere me dolorem. Nam si sinistra ave huc pedem intuli, redeundum est nempe in veterem locum. Sed pudet nos mutatæ tam cito sententiæ. & hominum illorum nosti ingenia. Scis quid ab illis sit nunc præsertim nobis sperandum. Sed feramus fortiter necesse est quicquid mutari non potest. Utinam tantum bibliotheca nostra hac occasione non male pereat. in multis variisque curis meis nihil habeo, quod me angat vehementius. Scis enim absque nostris libris vitam nobis nullam vitalem. Exspecto igitur quid consilii in re crepera sis daturus. Quare etsi non nescio in hac præsertim tua profectione vacui temporis habere te nihil, peto nihilominus tamen a te, scribas tuam super nostris rebus sententiam ante discessum. Ad Coss. ut de nostro negotio scribas non postulo. Satis enim ipsis perspectus est tuus, quo uno glorior, in nos amor. Adjice eo, recentem esse in eorum animis illorum verborum memoriam, quibus meipsis nuper tanto commendasti opere. Quid igitur epistolam tuam nunc abeuntis effecturam apud eos sperem, quos præsentis divina illa πειθὼ parum movit? Sed hoc statues ipse melius. Lutetiæ quod nostra caussa agas jam unum superest, si tu nobis deserendæ Galliæ auctor, vel certe suasor. Literas enim quibus civitatis Gallicæ jure doner quorsum expetam hoc statu rerum mearum? minus codicillis dignitatis nobis futurum opus, si opera nostra nullum opus Magalonensibus nostris. Solum privilegium est, de quo te exoratum velim, ut illud quam optima lege & conditione fieri poterit mihi impetres. Ego interea dies noctesque Deum Opt. Max. precibus ἐκτενεστάταις fatigabo, ut te euntem, tuaque agentem, & mox redeuntem servet, regat, & omni suarum ἀγαθοτήτων genere cumulet. Vale vir maxime & meum unicum decus. Mompelii a. d. xi. Kal. Julii CIↃIↃXCVII.

EPISTO-

EPISTOLA CCCCCXCVI.

EIDEM.

* * * Accipe igitur, amplissime Domine, non responsionem ad illam tuam accuratissime scriptam epistolam: neque enim patitur τὸ ἐξ ἴσου ἀκριβὲς: sed fidum planeque certum observantiæ pignus ab eo profectum qui cum in omni officii genere candorem simplicitatemq; suam ac constantiam tibi cupit esse probatam; tum in eo maxime negotio, quo de tanta accuratione a te nuper est actum. Noli vero, per immortalem Deum te obtestor, hanc moribus meis notam inurere, ut alterplicum hominum more aliud me corde sentire, aliud fronte promptum gerere existimes. non facio, non feci unquam, neque unquam sum facturus. Servet modo Deus Opt. Max. quam indidit nascentis animo φιλαλήθειαν. Cujus ego vel præcipuum testem fueram te laudaturus, si fors tulisset, ut alieno testimonio τὸ πάνυ τῆς ὑμετέρας γνώμης καὶ ἁπλοϊκὸν haberem probandum. Putavi ego stultus, persuasissimum tibi esse ex veteris amicitiæ, qua me dignatus es, longo usu, tuum Casaubonum cæteras quidem laudes, quas fortasse quorundam comitas illi adscribat, ut alienas aspernari, & facere non tanti: cæterum id unum summopere semper contendisse, ut vivus, nec vivus, veteris Poetæ dictum tolleret, πᾶν γὰρ ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ θεοῦ ἱερόν. At tu magne vir, διχομύθων illis me adnumeras, quos pater ingeniorum ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν bonis ait exosos. Scribis enim, satis te acceptum habere, nos in re omnium gravissima ἕτερον μὲν κεύθειν ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζειν. Mene? διαμαρτύρομαι πάλιν αὖθις τὸν καρδιογνώστην θεὸν, non scire me unde ista tibi de nobis nata sit opinio. Convenio memoriam meam: ab illa omnes sermones exigo & garritus nostros: nihil invenio nisi forte justissimas querelas in tuum sinum liberius olim effusas de certorum hominum sinisteritate, & in bona caussa animo, ut videbatur, non bono. Si alia sit mens nobis, cur dissimulem? cum præsertim quod me hic teneat, nihil quicquam eorum inveniam, quæ in rebus expetendis solent spectari, præter caussæ justitiam. Quid? tu me adeo insanum judicas, ut contra mea commoda & meorum, qui vita mea mihi chariores sunt, animum in dissimulatione obdurem? o me vacuum capitis, & judicii, si ita est, plane nullius! Sed & odio dignissimus sim tot procerum & summorum virorum, qui pro sua in nos benevolentia & in literas amore tantopere tam sæpe idem quod tu a nobis exegerunt. Omitto illius divini capitis πανθανάγκας, in cujus unius secundū Deum

 potesta-

potestate ac nutu omnes spes, fortunæ, vita ipsa nostra est posita. Huic ego tam benigno, tam clementi hero meo, sine ulla exceptione morem posse gerere, ipsa, mihi crede, vita mea vellem redemptum. Sed scit ipse quid me impediat; & pro sua æquitate facilis ignoscit. Tu quoque, amplissime domine, idem facias velim: tibique persuadeas, neque in hoc negotio, neque in tui cultu & observantia, aliud unquam mihi linguam esse professuram, quam quod φρενῶν κίνησιν εὐμοχθ.

EPISTOLA CCCCCXCVII.

PHILIPPO PARÆO.

ET serius & brevius tuis respondeo, Paræe charissime, quam voluntas mea credoque tua erat. Possem hujus moræ & multas & graves excusationes afferre: sed eo labore supersedebo hoc tempore: eo quidem libentius quod Regium nostrum, adolescentem juxta tecum mihi charum, longioris epistolæ vicem functurum apud te persuasum habeam. Novit me Regius: novit assiduas occupationes meas: & quod caput est novit idem qua benevolentia, imo quo amore spem istam tuam amplectar, prosequar. Deus faxit, mi Paræe, bonorum & eruditorum virorum studia sic promerearis ἀνδρωθεὶς, ut excitasti nunc ἡβάσκων, καὶ ὅπω εἰς ἄνδρας τελῶν. Quæ scripsisti de studiis tuis jucunda mihi grataque fuerunt: teque volo rogatum, pergas mecum de iis per literas agere. Ego de meis tecum quoties erit otium. Patri tuo viro clarissimo auctor esse ut huc te mittat (id visus es a me petere) equidem decreveram, eramque omnino facturus: cupio enim te propius nosse: sed duplex me, cum inibi essem, respectus inhibuit, loci ubi es status & nostri: illic vigent florentque Musæ & annona; hic illæ quidem fortasse non frigent penitus, at annona certe per est cara: ea si convaluerit, & nos inviseris, re experieris quam tibi cupiam. Serio dico, mi Paræe, si huc veneris senties nos tui studiosos & amantes. Vale, raptim. Parenti tuo plurimam a me salutem ex animo. Gen. a. d. Non. Aug. CIϽIϽXCVI.

EPISTOLA CCCCCXCVIII.

PHINEES HOTSONI.

VIr ornatissime, magnum adjecisti cumulum prioribus tuis in me officiis, cum sine mora vices meas apud illustrissimum Comi-

tem

tem D. Dumbar obiisti. Vere affirmo tibi, non prius gratum penitus mihi cœpisse esse illius ἀμφιλαφέστατον munus, quam hoc necessario officio, opera tua, sum defunctus. Nunc fruar tanti herois liberalitate, professus animum vere ipsi devotum, vere gratum. Tibi vero, ornatissime doctor, quas acturus sim gratias nescio. qui quidem omnium fere bonorum quæ mihi Regia Majestas contulit, extitisti conciliator. Non possum homo peregrinus tibi ulla re esse utilis: dabo tamen operam ut a suspicione animi ingrati me liberem θεὸν γε ἀ-δῖλον. qui te servet, & nostros ἀδελφούς. Vale.

EPISTOLA CCCCCXCIX.

RICHARDO THOMSONI.

ACcusas silentium meum, charissime Richarde, immerito. Scripsi enim, & prorsus tecum, si aliis rebus nequivi, hoc saltem officii genere parem calculum ut haberem feci. Scripseram etiam ad maximum Scaligerum ante quatuor menses amplius: ac deinceps ad te etiam scripsi aliquoties. si meæ diligentiæ mihi fructus periit, est ego cur doleam, non cur a te vapulem. qui persuasus esse debes, seu scribam, seu taceam, in amore tui constantem & ἀδαμάντινον me fore. sin ita es comparatus, ut paucorum mensium ἀπροσηγορίᾳ labefactari posse amicitiam nostram putes: vide quomodo tui magistri, illius veteris dico ambulatoris, κυρίας δόξας quibus te esse addictum scio possis tueri. Sed profecto & tibi & mihi de meliore luto Titan præcordia finxit: quare μεμψίαν quidem ἄλις. Duas autem a te postquam Lugdunum venisti literas accepi; quæ me quidem tantæ χαρμοσύνης ἐπέβησαν ut jam triste nihil posse accidere mihi stultus ego crederem. Cum ecce sub idem tempus quasi fulmen οὐρανόθεν ἐνσκήψαν, quod me pœne tibi meisque abstulit. Raptus enim est his diebus in sedes μακάρων ille vere μακαρίτης Petrus Chevalerius dulcissimum mihi nomen. cujus in morte quantam jacturam fecerint mea studia dicerem, nisi animus memoriam tristissimi casus refugeret. Sed & ille nimirum mortalis erat: & nos quoque illum, cum Deo visum fuerit, sequemur. Crede mihi, nunquam magis imbibi illud: *Vitæ summa brevis spes vetat inchoare longas*: etiam illud accrede, amisisse te amicum de meliore nota. Sed redeo ad tuas, quæ profecto maria quædam gaudiorum mihi attulerunt. Primum illud quanti me æstimare putas, quod tuo nescio quo strategemate factum, ut ille mortalium ἅπαξ ἁπάντων κριτικώτατος tanti nostras nugas faceret quanti tu quidem ais. Scis ipse, me qui meorum

pretia novi, ejus oculis dignum nihil judicasse quod esset a nobis profectum. Si ipsi aliter videatur, patiatur, amabo, me hac in una re διχοφρονεῖν. Sed tu nimirum hominem fascinasti. Quod scribis de Empirico; semel velim statuas, me meaque omnia tua esse tibique patere ut tua. Sed quod ad N. N attinet, nosti hominem: nosti mores: nosti quid apud eum possim: hoc est quam nihil possim: qui videtur in suam perniciem conjurasse. Nam quod tu putas eum hic esse, falleris: postquam semel abiit ante menses octo aut novem, ex illo semper non quidem per Elysios campos, sed per Germaniam ἀλᾶται, πλανᾶται καὶ ἀλύει. ita enim plane audio ἀλύειν eum, ut neque domum redire neque alibi aptas sedes reperire queat. O hominem dignum cujus te misereat! Spes illa quam tuis literis facere mihi videris, tuum in me animum magis magisque mihi testatum facit. Sed quod Scaligerum scribere memini, quis γλαῦκα Ἀθήναζε? Tu nihilominus æternum me tibi devinxisti: cujus amorem, fidem, & merita nunquam non prædicabo. Libros nondum accepi quos mitti a te tua epistola ajebat. Nostrorum enim merces nondum venerant cum hæc scripsi. Quicquid mea impenderis, id cui refundi velis fac me certiorem: alioquin carebo hoc fructu amicitiæ tuæ: tua enim opera non utar. Mandaveram Probo nostrati, ut exemplar Concordantiæ Græcæ a Stephano editæ tibi curaret deferendum: reversus affirmavit fecisse. Ego nunc Arriani Dissertationes publice expono, cujus aurei libri neque Schegkius neque Wolfius umbram viderunt. O Philosophum! O dignum tuo excellenti ingenio campum! quare si me audis rape mihi hanc palmam dum adhuc in medio est posita. offero tibi quicquid habuero, quod juvare te possit. Moliebar ipse aliquid: sed melius hoc onus in tuos valentissimos humeros incumbet. nos omnibus malis infirmi sumus, tamen quid fieri possit utcunque possumus animadvertere. Suetonium scis mihi esse ad manum, in eum si quid habes quæso adjuva. Procopii libellum quem tam blande offers si semel pellegero remittam statim. Agathias doctissimi Vulcanii ubi est? non enim comparet his nundinis. Quid ille πεντηκοντοργυιὰς ξύλλας; quando exstabit? Beatum te qui talis viri ὁμιλίᾳ fruatis. Ovum quod misisti eo gratius fuit, quod & a tali viro erat, & me non semel valde vexaverat. non enim mihi stomachus passeris marini, ut cibos ferreos concoquam. Salus a Dousis, viris nobilissimis & doctissimis, item ab eruditissimo Vulcanio sic mihi grata ut nihil queat magis. Spódeo tibi scripturum ad ipsos, ut primum occasio fuerit oblata: nam nunc quidem nullo poteram modo. Uxor, soror mea, & sororcula tua te ferunt oculis, & plurimū salvere jubent. Salutat te & sapientissimus Lectius.

noster.

noster. Vale corculum meum. Genevæ a. d. VII. Kalend. Majas CIↃIↃXCIV. Ante alios salutat te frater Paulus Stephanus. Dionysia cum ista maxime scriberem sic ægrotabat, ut de ejus salute medici inciperent dubitare. Deus illi, tibi nobisque adsit. Iterum vale.

EPISTOLA IↃC.

EIDEM.

DIu exspectavi literas tuas, ὦ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸ ἥμισυ. mirabar quid esset quod tam diu sileret tuus amor, & refrixisse illum ne suspicatus quidem unquam sum: humanæ potius sortis memor fingebam animo sexcenta pericula vel tua, vel earum quas ad me dedisses. Tandem metu omni & sollicitudine sum liberatus cum tuas a. d. Kal. Jul. scriptas accepi. Quid tibi nunc dicam quibus gaudiis elatus animus mihi sit, ubi tuas vidi, inspexi, legi? Erat tanti doluisse adeo & tam diu, ut postea tantis lætitiis αὖθις afficerer. Quid? tu igitur ad nos aliquando reversurus es? O diem illum mihi lætum & festum, qui te mihi osculandum amplectendumque sistet. Tu Deus magne votis annue, & in illud nos serva tempus. In Italiam tendere te cum voluptate haud mediocri ex tuis didici. negare non possumus, nutriculam olim eam fuisse & veluti matrem ingeniorum. nunc de iis quid sentiam, qui per Italiam soli sapere cluent, nolo tibi indicare: ne tu fortasse me apud Lucumones istos deferas, qui nos Transalpinos meros fungos & Musarum ἀνεπαφρόδιτα existimant. Cum inde reverteris, volupe mihi erit, quid ipsis videatur de nostris scriptiunculis, ex te audire. sed ne quid dissimulem præter admodum paucos vere γνήσιως κριτικοὺς vix illuc nomen nostrum penetrasse putem. adeo diversa studia sunt quæ colimus ab iis quæ sola ibi florent, & in pretio sunt. Catalogum quærendorum mihi in illis oris librorum nullum mitto: nam etsi te mea causa omnia velle persuasus sum, mihi tamen etiam & etiam videndum cavendumque est, ne facilitate amici abusus dici queam. Accedit quod census omnis noster librarius ὀλίγον ἴσως tibi est notus; nam post tuum a nobis discessum paucos admodum e raris nactus sum: eos nempe quos vel tuus amor mihi dono misit, vel gratia Bongarsii. Duit Deus utrique ἀγαθῶν ἀγαθίδας pro ista adversum me benignitate. nam etsi duo fasciculi postremi tui perfidia quorundam mihi periere, non tamen & tibi: cui pares gratiæ etiam pro illis a me habentur, ac pro reliquis fide meliori curatis. Omnino siquid Græci, Latini, Hebraici nobis invisum illic inveneris & mihi comparaveris, rem feceris gratissimam.

tiſſimam. At illud ſuper omnia gratum & commodum, ſi brevi inde ad nos advolaris, priuſquam tui exſpectatione plane tabeſcamus. Vale & me ama, ac creberrimas literas mitte ſi ſalvum eſſe vis. Vxor, ſoror, liberi te plurimum ſalvere jubent. Iterum vale. Gen. a. d. VII. Kal. Sept. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA IↃCI.

EIDEM.

QVas Lugduno ad te dedi, fuiſſe tibi redditas, ὦ αὐτάδελφον ἐμοὶ κάρα, confido. eo nunc ero brevior, nam & valetudo brevitatis me admonebat, & argumentum ſcribendi ad te nullum admodum ſuppeditabat. quod enim ſuppetebat ſolum de adventu meo in hanc urbem, id omne jam exhauſtum eſt literis ad fratrem & ſororem: quas tibi quoque oſtenſum iri nullus dubito. Omnino ſpem atque exſpectationem noſtram hactenus ſenatus populuſque Monſp. ſuperarunt. τὸ μέλλον Θεὸς οἶδε. ᾧ δὴ οὐ μόνον τὰ ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ ἡμῶν μέλλοντα καὶ μέλλει. Quæ mihi diſcedenti ſunt a te promiſſa, eorum ut me eſſe futurumque memorem ipſe memineris, oro te quæſoque. Ipſe viciſſim, quicquid tua cauſſa potero, faciam memorem agnoſcas & amicitiæ & acceptorum beneficiorum. Æſchyleas ſchedas noſtras curæ tibi eſſe cupio: eum fueris uſus Sarraceno trades aut Paulo fratri, ut ad me tuto curentur. Simul exſpecto illa Servii τοῦ περιοδευτοῦ excerpta & ſi quid in eo genere habes quod uſui mihi eſſe poſſit. Ego hic meorum librorum exſpectatione crucior μετέωρος ὤν. Octavus hic dies eſt cum appulimus ad portum & adhuc (proh dolor) quid ſit illis factum neſcimus. Atqui mecum advexi librorum aut ſcriptorum meorum ne γρῦ quidem. Ita omnes meas fortunas una habet navis: quam Deus ter Opt. Max. ſervet, regat, ſiſtatque huc quamprimum. Nam ſi quid illis factum fuerit. ſed male ominari nolo. Scripſiſſe te ad Scaligerum meam vicem perſuaſus ſum. Mihi adhuc inter ſalutantium officia nihil otii fuit: ſcribam tamen hodie, ſpero, vel cras. Nobilem tuum vere nobilem Robertum, ego, uxor, liberi tecum amantiſſime ſalutamus. Sororem meam bis viduam cupio tibi eſſe, dum iſthic eris, commendatam. Vale, vir mihi ex animi ſententia dilecte & probate. Ὁ Θεὸς σοὶ ἀγαθῶν ἀγαθίδας καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν εὐχῆς πέρα. Scripſi raptim ipſis anni novi Kal. quem tibi, imo vobis omnibus, cupio cum aliis quamplurimis annis illuceſcere quam fauſtiſſimum. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA IↃCII.

EIDEM.

Binas jam a te accepi literas, chariſſime virorum: ipſę opinor a me non multo plures. Accepi & quas miſit Aubrius Baſilea. Gratum feciſti quod illi reſponderis vicem meam: ſed illud moleſtum, quod in quam ſententiam reſponſum illi dederis nõ ſignificaſti. Urget enim, uti video: notulas neſcio quas in N. T. non poſtulat ſed flagitat. quarum ſi facta ei eſt aliqua per te ſpes, non puto liberum eſſe jam mihi pedem referre. Ad Scaligerum quod ſcripſiſti, id vero mihi longe gratiſſimum. Deus nobis illum ſemonem quam diutiſſime præſtet incolumem. Non facile credas, mi Thomſon, quam male me habeat quod longe adeo a te, ab illo, a cæteris doctis amicis meis ſim ſemotus. Sed hæc eſt conditio rerum humanarum: ubi uber, ibi tuber. Πολύποδος κεφαλῇ ἔνι ὂν κακὸν ἠδὲ καὶ ἐσθλόν. Profeſſionis noſtræ per hos dies τὰ ἐγκαίνια celebravimus. Quod multa? multorum opinio eſt, illatas in hanc provinciam Muſas adventu noſtro. Ego pede meo metiri & olim didici, & nunquam obliviſcar ſanus. Soror de tuis erga ſe officiis pluribus ad me ſcripſit. Duit tibi ὁ μέγας ἐν οὐρανῷ θεὸς pro cumulo veterum tuorum erga me beneficiorum, quicquid φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς. Gratius quidem certe facere nihil mihi potuiſti, aut unquam poteris. Uxor & liberi te & Robertum nobilem tuum quam officioſiſſime & peramanter ſalutant. Hoſpiti tuo, viro hiſce oculis mihi chariori, & ejus uxori graviter ob ſilentium iſtud pertinax ſuccenſemus ambo, qui ſcripſimus ambo ad ambos. Vale meum delicium, meus amor. Monſpelii a. d. XIII. Kal. Mart. CIↃIↃXCVII. Scripſi nuper ad Scaligerum & per occaſionem literas ad Goulartium miſi.

EPISTOLA IↃCIII.

EIDEM.

Ergo tu delicias facies? nam quid aliud dicam neſcio. Accepi enim ἀθρόως ab omnibus fere amicis qui iſthic ſunt literas, te uno excepto. Putabam neſciſſe te de occaſione literas ad nos mittendi tam bona quicquam, & jam pro excuſato te habebam: ſed poſtquam optimi hoſpitis tui literas legi, non amplius perſuadere id mihi ſum quitus. Itaque quid cauſæ ſit, cur nullas ad me dederis, quæro adhuc, nec invenio.

invenio. Tu me facies ut sciam, si putas esse tanti. Equidem cum semisomnis isthuc literas scriberem & multis curis animum ἔνθεν κἄνθεν districtum haberem, quin tamen has ad te raptim exararem facere non potui. Martialem exspectare me indies, imo in horas, οἶδα καὶ αὐτὸς. ea spes ne decollet in te situm. Vale, ex animo & penitus dilecte Thompsoni. Uxor te, & nobilem tuam salutat quam officiosissime. Iterum vale τοὐμὸν μέλημα. Scripsi raptim νυστάζων καὶ τῇ κεφαλῇ ἀλγῶν Monspelii a.d. XIV. Kal. April. CIↃIↃXCVII. Ad summum Scaligerum scripsi nuper, & misi per occasionem ad Goulartium literas.

EPISTOLA IↃCIV.

EIDEM.

ECce tibi quem tantopere visus es optare, amicissime Thomson, Animadversionum nostrarum librum. Qui si spei tuæ nulla respondeat ex parte, testor fidem tuam non hanc esse meam, sed tuam culpam. Nam ego quid feci, quid dixi, cur exspectationem tantam infortunatissimi scripti in animo tuo excitarem? Equidem τὸ προθυμώ-μον fide bona præstiti: sed magna optimo Deo gratia, quod quantum inter velle & posse meum interesset, serio tandem isto maxime experimento didici. Adde quod otium & quietem altam studia hæc postulant. Nos ab instituto opere variis casibus continuo jactati, vix mensem unum, vix diem tranquillum inter libros egimus. Quæ summa studiorum meorum infelicitas, facile spero, veniam a te & ab omnibus æquis judicibus meis culpis impetrabit. Ego vero, mi Thomson, etiam illud a te pro mutuo amore nostro exspecto, ut quæcunque aut ipse animadverteris, aut ab aliis animadversa esse cognoveris perperam nobis scripta, ea omnia in schedam conjicias & mecum ᾗ θέμις ἐστὶ τοῖσιν φίλοις communices. Hoc mihi præsta officium: & immortalitate me donatum abs te censebo. Quod scribis te, si semel Lutetiam uxorem ac liberos produxero, ad nos advolaturum; serione, amabo, an joco a te scriptum? Si joco, cur me, cur uxorem tui amantissimos ludis? si serio, quid moraris? En hic omnes quos petis adsumus, cupiditate tui videndi amplectendique incensi. Veni igitur optime & amicissime virorum. Multa habeo quæ in sinum tuum ἀλλ' ἐν κόλπῳ malim, quam ἀλλὰ γραμμάτων. Gratissimum etiam quod spem facis notarum in epistolas ad Atticum. Legi ante biennium librum illum cum cura & attentione: scire enim avebam quid tuus N. novi attulisset.

lisset. Scis quam illum virum vel solo pietatis nomine venerer. Ingenue tamen fatebor tibi πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν cum illius notas legerem, ipsum aliud egisse cum illa scriberet, existimabam. Nos quoque nescio quid in eo genere sumus meditati. Verum hæc levia; majora moliremur ad communem pii cœtus utilitatem, si otium nacti essemus. Nunc ita incertus noster status, ita instabilis fortuna nostra, ut præter rei familiaris curam nihil nobis videatur cogitandum. eo demum res nostræ rediere. O divinum plane virum, Josephum Scaligerum, quem quidem omnia multo ante prædicere memini, quæ nunc reapse experior. neque ego tam læva unquam mente fui ut prudentissimi viri monita insuper haberem. Sed quid agerem? ardebam enim incredibili quodam desiderio libellos nostros edendi: quod aliter fieri non poterat, quam ut e Narbonensi Gallia exiremus. Verum ista quando jam mutari non queunt missa faciamus: Deus enim profecto est, qui nutu suo naviculę nostræ clavum quo vult dirigit, & quomodo vult regit. Polybianas & Suetonianas notas tuas scito me tandem accepisse. Propositam a te quæstionem ante sex septem annos cum cura tractavimus Genevæ solemni promotionum publicarum die. Nosti morem. Quæ tum nobis observata sunt, in adversariis habemus inter nostras chartas. Illæ vero cum universa bibliotheca colligatæ ad vecturam, nondum solutæ sunt: domum enim adhuc quærimus quæ Musas nostras hospitio excipiat. Simul ac ἄοικοι καὶ ἀνέστιοι esse desierimus & libros revisemus, & voto tuo satisfaciemus. Vale amicissime Thomson. Uxor & liberi plurimam tibi toto pectore salutem precantur. Iterum, vel potius μυριάκις vale. Lutetiæ Parisiorum a. d. XII. Kal. Octob. CIↃIↃC.

EPISTOLA IↃCV.

EIDEM.

GAvisus sum non displicuisse tibi Polybium nostrum, quamquam scio quid intersit amorem inter & judicium. Ubi serio legeris quæ sunt a nobis profecta, invenies, scio, quæ reprehendas multa & gravia. Sed memineris in ea urbe illa scripsisse, ubi alia omnia mihi curanda potius sunt quam studia. Scit hoc Tomkys noster, qui aliquot jam menses apud nos agit: ille in patriam reversus tibi narrabit, quibus machinis, quam assidua opera, quam variis artibus mecum ab iis agatur, qui traducere me ad alia castra conantur. Feci & facio quotidie omnia, ut me semel liberem: scit hoc quoque ille idem ami-

cus noster, sed frustra. Itaque velim nolim Theologiæ studiis cogor ἐνδιατρίβειν: quid proficiam scirent οἱ ἐξ ἐναντίας, si liberum mihi esset scripto persequi cogitationes meas. Nunc, quod unum superest, id facio assidue, ut quantum τὰ τῶν αἱρέσεων ἐντάλματα, μᾶλλον δὲ τὰ ὄντως τῆς ἀπωλείας aversers atque abominer, palam & alta voce quotidie in os declarem. Quid mihi ex ea re sit metuendum satis intelligo, & fungus sim si non videam. Sed nos dudum & nos & nostra omnia Deo Opt. Max. permisimus. Ille, spero, ὁ πᾶσι τοῖς πειρασμοῖς aderit, & adversus πάντα τὰ δεινὰ nos firmabit. De Polybii Commentario si quæris, ille vero jacet, & æternum jacebit dum mihi cum purpurato viro maximo assiduæ de religione contentiones erunt. is est, qui omnibus in hoc regno literatis, ac nominatim τοῖς ἀμφὶ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ βασιλέως præest. Non puto majus extare hodie ingenium. Cum hoc viro assidue versans propter munus meum, assidue dimico. ἀλλ' ἴσθι γίνεσθαι ταῦτα οὐκ ἄνευ κελεύσεως τοῦ ἀγαμέμνονος. Quare post absolutam versionem Polybii, illa studia ne salutavi quidem πόῤῥωθεν, & omnino pessimo loco res studiorum nostrorum sunt positæ. Deus nos respiciat. συγχαιρόμεθα γὰρ καὶ σφάλλεσθαι λίαν. Vale. Lutetiæ Parisiorum, v. Kal. Jan. quas Kalendas opto tibi fœlicissimas. CIƆIƆCX.

EPISTOLA IƆCVI.

SIBRANDO LUBBERTO.

NÆ tu, vir clarissime, qui ad illustrandas res veteris Ecclesiæ me provocas, surdo fabulam non narrares, si voluntati par suppeteret facultas. Scito enim tibique ita persuade, quod hactenus in aliis studiis fuerim casu quodam id factum potius, quam judicio aut voluntate mea. Nunquam enim ita desipui, aut mei oblitus sum, ut in amœnioribus istis literis putarem mihi esse acquiescendum. Quem cupio speroque vigiliarum mearum fructum, is profecto alius longe est ab ea jucunditate & voluptate, quam solam spondent suis cultoribus novem istæ sorores. Sed mihi cum admodum adolescenti prope invito imposita hæc provincia fuisset, ad Sirenum scopulos obdormiscere iisque adhærere contigit. Sic mihi vitæ pars melior in aliis quam volueram atque semper optaveram studiis transacta. Est enim, ut nosti, βραχὺς ὁ βίος: ut serum sit cum XXXVIII jam prope excesserim annum, spes inchoare longas, aut novas. Grata mihi tamen tua, Sibrande doctissime, κελεύσματα. Si me ad illa studia maturius amici & familiares mei essent hortati, pridem factum esset, ut exta-

cet

ret in eo genere industriæ nostræ, (si qua ea est in nobis) aliquod specimen. Nunc in editione Athenæi toti occupamur: ea cura si Deus voluerit nos defungi, & reliquis cœptis faverit, ea paramus ac pridem cogitamus, quæ tibi cæterisque bonis omnibus non ingrata fore speramus. Sed de nobis nimis multa. Tu vir doctissime, cui Deus dedit & velle & posse, perge de ejus Ecclesia, de omnibus piis bene mereri; hic vere illud licet usurpare: sic itur ad astra. Deum Opt. Max. quæso oroque, servet te nobis quam diutissime salvum & incolumem. Vale vir clarissime, & me ama. Gen. a. d. VII. Kalend. Septemb. CIϽIϽXCVI.

EPISTOLA IϽCVII.

SIMONI BASTIDANO.

ME vero ita Musæ ament, ut lectione tuarum capior, doctissime Bastidane. vel illud quo Athenaicas nostras vigilias laudasti epigramma, quam elegans, ὦ Ζεῦ, quam ἑλληνικόν. σέβας μ' ἔχει εἰσορόωντα. Si me natura fecisset μικρόψυχον & invidiæ angustiis pectus mihi arctasset, inviderem tibi hanc tantam, tam ex facili partam τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐμπειρίαν. Nos enim si quid in his literis supra vulgus sapimus, ἐπιμονῇ καὶ προσλιπαρήσει μεγίστῃ τῶν Μνημοσύνης θυγατέρων id sumus ægre tandem quantulum id cunque est consecuti. Tu qui vix dum ἡβάσκων longe adeo provectus es, quo per Deum eveheris antequam ætatem illam assequaris quæ vulgo homines negotiis maturos solet reddere? Non hoc dicam ut tibi blandiar, verum quia ita judico, neminem esse hodie tuorum æqualium mihi notum, de cujus ingenio majora sperare possim quã de tuo. Crede mihi, Bastidane eruditissime, οὐκ ἀλίως hanc studiorum viam es ingressus: i modo quo te fata, hoc est, Dei providentia vocat. spondeo tibi paratam esse laboribus tuis palmam & ἀντάξιον γέρας. Atque utinam ejus sponsæ quam video te tantopere ambire, rivales plures haberes τῆς ὀρθῆς παιδείας καὶ ὄντως σοφῆς σοφίας ἐραστάς. Nunc quanta sit solitudo rectorum studiorum vides. quo minus miror novem sorores cum vulgo se sperni viderent, tuum hoc erga se studium probasse & ἰσοζυγῇ te amare cœpisse. habes igitur quod gaudeas: nos tui amici habemus cur tibi gratulemur: Ego in his & gaudeo tuo bono & tibi ex animo gratulor. Vale amicissime Bastidane. Mompelii a. d. XV. Kal. Jul. CIϽIϽXCVIII. Magni Præsidis a Fraxinis reditus in provinciam cogit me iter adhuc differre.

EPISTOLA IↃCVIII.

STEPHANO TREMULEO.

MEministin' eorum sermonum, quos nuper habuimus, quum negarem tibi posse me diutius hic ἔτη πολλὰ εἶναι? Ecce nunc venit illud tempus quando dicta oporteat exequi. Adest Legatus Monspeliensium, qui me acriter vocat. Ego sequi Deum praeeuntem, etsi ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, plane decrevi. Caussam consilii hujus mei unam esse eamque necessariam non te fugit. Erat enim aequum, ut tandem aliqua ratio iniretur a me prospiciendi mihi, uxori charissimae, suavissimis liberis. Atque utinam, iterum utinam ἐγγηράσκειν huic solo & coelo licuisset. at non omnibus licet esse tam beatis. Quid facerem igitur? Atque scito quod olim in simili caussa tibi accidit, mihi nunc cum maxime evenire, ut multorum iniqua judicia expetiar pro libito quidvis fingentium, opinantium, garrientium. Fateor, mi Tremulee, non est mihi cornea fibra, & ad hos sermones movetur mihi interdum vitrea bilis. modice tamen, & sic ut me statim colligam. Subit enim animum haec cogitatio, non primo aut soli haec mihi evenire. Solatur etiam me conscientia anteactae vitae. Quid enim non fecimus, quid non sumus experti, ut hic nobis vivere liceret? Nec te fugit βίον Graecis dici & vitam & quaecunque sunt ad vitam necessaria. Ista qui nobis denegant, simul quantum quidem in ipsis est vitam nobis auferunt. Haec maluissem coram: necdum omnis mihi spes isthuc veniendi periit. Interea volui istud nescius ne esses. Simul te obtestor per nostram amicitiam, inquiras ubi lateant libri Alberii, & an aliquo pretio emi quicquam ex ejus bibliotheca possit. Scies facile a vidua Bouys. Iterum a te obnixe contendo, curae habeas hanc curam, & me facias quam primum certiorem: Sum enim totus in libris undique emendis. Vale oculissime αὐτάδελφε. Viris clarissimis collegis tuis plurimam a me, si grave non est, salutem. raptim a. d. XIV. Kal. Decemb. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA IↃCIX.

EIDEM.

FAllor an verum est quod audivi: venisse in haec loca fratrem tuum. Si ita est, miror ita excidisse tibi memoriam nostri ut ne verbulo quidem salutare nos sis dignatus. Sed talione ut video pensare, imo ulcisci

ulcisci nostram negligentiam voluisti: nam quia nullas a me acceperas, nullas mittere nisi lacessitus voluisti. En igitur provoco te, ipse ne officio nunc saltem desis vide. quanquam si scires, quam impeditus hactenus fuerim, quam parum belle me habuerim, postquam huc veni, silentio fortasse meo ignosceres. Sed id mitto: & magni beneficii loco a te peto, ut eum qui has tibi reddet in tuam amicitiam mea gratia velis recipere. Cur isthuc sit profectus narrabit ipsus tibi. quantum autem juvare eum tua commendatione possis, scio ego: idque uti facias te oro. Vale amicissime & dulcissime Tremulee. Mompelii Idibus Majis CIↃ.IↃXCVII.

EPISTOLA IↃCX.

SVFFRIDO CALIGNONI.

AMplissime vir, quam magis cogito, tam magis miror, quid hominem acutissimum impulerit, ut locum illum Nehemiæ adeo παρὰ καιρὸν tractandum susciperet. Artis quam optime callet præceptum, opinor, est, quæ causæ noceant, caute ea dissimulanda. Cur ille suis adversariis ultro tela suggerit? Negamus enim nos ullum esse locum in universo sacrorum librorum corpore, quicum magis ἐκ διαμέτρου Romanæ Ecclesiæ instituta pugnent, quam cum isto. Quippe totius illius versus hæc sententia est: Summo studio id egisse sapientissimum Esdram, ut Dei populus in Dei lege quam diligentissime institueretur, &, ita dicam, nutriretur. Instituti sunt, inquit Nehemias, qui assidue legerent in lege Dei, & quidem מפרש hoc est; non ut fit hodie in Romana Ecclesia, peregrina lingua & populo incognita: sed eo sermone, qui tum Judæis in usu. Gens illa redux e captivitate, veteris sermonis Hebraici oblita, Chaldaicæ linguæ longo annorum LXX servitio assueverat. Ideo ut verba legis caperent, opus erat interprete. Ergo adhibitus ab Esdra interpres, qui recitata verba Hebraice παρὰ πόδας verteret Chaldaice. An & hoc nostrum esse interpretamentum dicet? at illi os Rabbini omnes obstruent, qui vocem מפרש de Chaldaica interpretatione constanter accipiunt universi. Diserte Schelomoh Jarchi: שהיו מתרגמין לעם דברי תורה: Erat, inquit, qui populo sive in gratiam populi verterent Chaldaice (id enim est תרגום) verba legis. Hæc ille quidem ad superiorem versum notat. Sed ad vocem מפרש pertinere eam interpretationem, e Talmud certum & Rabbinis aliis. In tractatu Talmudico de votis sive נדרים Cap. IV. ubi diligenter hic locus explicatur,

scriptum sic: מפרש זה תרגום Voce Mephorasch intelligitur Targum, sive ut jam dixi, versio Chaldaica. Eadem verba apud Eliam Levitam, & apud alios. Neque ullum potest dubium esse, quin hæc vera sit mens. Nam adhuc in Judæorum Synagogis manet mos ab Esdra institutus, ut ejusdem periochæ lectio fiat duplex: Hebraice primum, deinde Chaldaice. quod nos Francofurdi ante aliquot annos vidimus diligenter observatum. Atque hinc est, quod Dominus noster verba Davidis moriens non Hebraice, sed Chaldaice recitat. Censen' amplissime vir, Esdræ hoc institutum serio iis probari, qui pro liturgia peregrini idiomatis tanta animorum obstinatione pugnant? Sed veniamus ad acutissimi præsulis censuram. Clamat enim ille facinus indignum admisisse nostros, qui sequentia verba ויבינו מקרא verterint: *& exposuerunt per Scripturam.* Hanc ille interpretationem ut novam exagitat, & ut absurdam exsibilat. Novam sane esse fatemur & nos, qui scimus Hebræorum magistros cum in Talmud, tum alibi aliter longe hæc verba accepisse. absurdam tamen esse pernegamus. Cedo enim istam absurditatem? quæ si ulla est, aut in re erit, aut in verbo. In re nullam esse, vel Episcopi silentium arguat, non tacituri, si quid habuisset, quod verissimæ huic sententiæ opponeret. Quoties clamant Græci Latiniq; Patres, optimam esse hanc interpretandæ scripturæ viam? Omnis igitur nostrorum culpa in male accepto verbo erit. Ergo etiam unum hoc illis objicitur, quod מקרא vocem perperam de Sacra Scriptura acceperint, cum nullo alio sacri voluminis loco id significet. Quid levius hac objectione? quid facilius ad refutandum? nam si hoc satis est damnandæ nostrorum interpretationi, quid de ea sentiendum, quam affert? Proferat si potest vir argutus, alium locum, ubi מקרא significet τὴν ἀνάγνωσιν: nos afferemus, ubi Scripturam sacram. Cum igitur nec hoc, neque illo sensu alibi usurpata in Biblico contextu dictio מקרא reperiatur, quæ invidia est, eam potissimum vocis hujus notionem huic loco aptasse, quæ in criticis Hebræorum libris ab Esdra primo auctore profectis, vulgatissima est? Quod autem adjicitur, *Micra* appellatione non pentateuchum, sed cæteros solum Bibliorum libros intelligi, scio ita Munsterum & vulgus etiam Rabbinorum docere. cæterum ad manus sunt nobis doctorum e Rabbinis testimonia ubi מקרא liquido sit ספר תורה hoc est, liber legis. Sed nimium te diu teneo. Vale vir amplissime, & me constanter ama æternum tuum.

EPISTO-

EPISTOLA ⅠↃCXI.

EIDEM.

CUm domum reversus epistolam, de qua egisti mecum, quæsissem omni diligentia, nec reperissem, tamen placuit priorem saltem mittere ut memorem agnosceres. Posteriore quid fecerim, nescio: nollem sane periisse. est enim insignis, propter ingenuitatem. nam quo loco sacras literas habeat, clare ostendit. Quæram amplius, & faxo videas. Vale, & me ama, qui sum futurus æternum tui observantissimus.

EPISTOLA ⅠↃCXII.

THEODORO BEZÆ.

MOnspelium tandem salvi & incolumes, Beza παροιμιάζων, ego, uxor, liberi pervenimus. Itineris difficultates propter anni tempus non mediocreis, nec minora pericula, singulari Dei benignitate ita superavimus, ut vix senserimus. Libri adhuc in exspectatione sunt: quæ me cura sic angit, ut verbis exprimere non queam. Mihi enim sine illis πᾶς ἀβίωτος βίος. Sed venient spero brevi, & quæ nos rexit perduxitque Dei manus, eandem illos quoque servaturam confido. Absque eo sit, omnia adhuc nobis læta & spei plena. Omnes hic bonarum artium & literarum cupiditate flagrant. Omnes imminentem barbariem detestantur, atque abominantur. Ea procerum voluntas, ea senatus, ea populi universi. Non desunt tamen quæ habeant sollicitum, & huic incepto metuere cogant. Percellit enim animum meum religionis diversitas non mediocriter. Communi siquidem utriusque partis consilio regi cuncta atque administrari necesse est. Quod quam sit difficile & periculosæ plenum aleæ, pro tua singulari prudentia, non ignoras. Accendit ea res in meo uxorisque animo desiderium, quod Geneva attulimus, redeundi isthuc olim, si ita Deo Opt. Max. visum, & res nostras paullo meliore loco collocaverimus. Quod utinam, iterum utinam, a latere tuo, pater venerande, discedere vis major non me coegisset! sed enim, ducunt volentem fata, nolentem trahunt. Testor immortalem Deum, licet mihi adhuc omnia hic ultra spem grata, tamen quod τῆς σῆς ὁμιλίας fructu careo, quod te non intueor, quod canos tuos præsens venerari non possum, vivendi prope omnes causas mihi periisse puto. Idem uxoris sensus: quam confirmo

sermo tibi sic in his locis vitam instituere, sic semper τῷ Θεῷ victuram, ut facile omnes Genevæ natam, & in Ecclesia Genevensi educatam agnoscant: nam hic quidem aliter vivitur. Sed de his alias. Deum supplex veneror, vir maxime, servet te non tuis magis, quam universæ Christi Ecclesiæ. Vale, & me ama. Uxor & te & conjugem tuam quam officiosissime salutat. Monspelii IV. Non. Januar. CIƆIƆXCVII.

EPISTOLA IƆCXIII.

EIDEM.

Literas tuas, Beza σεβασμιώτατε, a Deodati allatas, amoris erga me tui plenas accepi, nec sine suspiritibus legi. Revocarunt illæ mihi in mentem prioris felicitatis meæ tempora, cum licebat nobis suavissima atque exoptatissima consuetudine tua adfatim frui. licebat quotidie ex tuis sermonibus aliquid, imo multa potius addiscere, quibus & melior fierem & doctior. Sed hæc prius fuere: nunc omnis ejus rei adempta mihi facultas est. Quæ cogitatio ita mihi molesta esse solet, ut licet in frequentissima & mei studiosissima urbe degam, in solis tamen locis mihi versari ipse videar. Sed quid ego dolore meo narrando te ad dolendum meam vicem impello? quin potius τῇ σοφίᾳ τῇ πάντα νικώσῃ mœrori meo modum faciam, & quod unum superest, Deum Opt. Max. supplici prece venerabor, ut te nobis, venerande senex, atque universæ Ecclesiæ suæ quam diutissime salvum atque incolumem præstet. Gratum mihi quod ex tuis aliorumque literis intellexi, florere Scholam nostram recens auctam trium doctissimorum virorum accessione: Lignaridi, Laurentii, & Deodati. det illis ingeniorum pater, ut ἥνπερ ἔλαχον Σπάρταν hanc ornent. Laurentium certe Gasparum facile spero effecturum, ut diligentia sua nostram obliteret ex animis vestris negligentiam. Mihi vero ita divina benedictio contingat, ut ex animi sententia id opto & a Deo precor. Nos hic professionem nostram hac ipsa hebdomade auspicati sumus. Si cætera respondeant, est cur speremus non fore in his locis inutilem operam nostram. Suscepimus tractandum antiquitatis Romanæ locum, de Magistratibus ejus reipublicæ: opus profecto arduum & virium prorsus non istarum. Sed erat parendum Pindarico præcepto, quod jubet πρόσωπον θέμεν τηλαυγές. tantum ut valetudo nostra labores consuetos ferat. nam continua & contumax desluxio nescio quid minitatur. Verum hoc atque omnino πάντα τὰ περὶ ἡμῶν Θεῷ μελήσει. Non excidere mihi sermones

mones quos una habuimus de pellenda scholis obscœnitate. habendæ ejus argumenti orationi tempus erit, cum dedicanda fuerit ea, quæ nunc instituitur schola. Valere omnes patres & fratres cœtus vestri semper mihi observandi, ex tuis magno cum gaudio intellexi. jucundum etiam cum primis servare omnes nostri memoriam, & nobis bene precari. Nos vicissim, ego inquam & uxor mea, pro vestra omnium salute vota facimus ἐκτενῶς καὶ ἀδιαλείπτως. Exaudiet nos, spero, Deus: qui si nostrorum votorum reos aliquando nos faciet, erit olim cum minus dolebimus. Vale & vive diu felix, pater venerande. Uxor & te & conjugem tuam quam officiosissime & amantissime salutat. Monspelii, a. d. XIII. Kal. Martias. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA IↃCXIV.

EIDEM.

Diu est, Beza σεβασμιώτατε, cum tuas exspecto. respondi enim non unis literis meis quas a te novissime accepi. eæ fuere quas Benedicti τοῦ μακαρίτου filio dederas, qui cum ante menses tres, opinor, advenerit, dici non potest quam sit longa jam mihi tuarum exspectatio. Quod si mihi nunc plusculum otii fuisset, statueram bene longam ad te epistolam mittere. Sum enim totus in tuorum scriptorum lectione. non possum aliter summum lenire dolorem, quem capio dies noctesque cum cogito quàm dulci τῆς σῆς ὁμιλίας fructu caream. Sic me Deus Opt. Max. amet, ut me tui, vir observande, desiderium angit & cruciat. Sed quid agam? θεῷ γὰρ ἐπλήσθη βουλή. Contuli hisce diebus tuas in aliquot Pauli Epistolas observationes cum Syriaca versione, & veteribus aliquot interpretibus. visus sum nonnulla annotare, quæ si isthic essem tecum lubens communicarem. ea qualiacumque sint brevi describere est animus & tibi mittere. Vale venerande senex. Monspelii Idibus Majis CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA IↃCXV.

EIDEM.

Ex literis amicorum intellexi nuper, & valere te, pater σεβασμιώτατε, & omnes muneris tui partes qua in Ecclesia qua in schola feliciter implere. Sustuli ad cœlos manus & Deo Opt. Max. gratias egi immortales pro hoc tanto in te & in Ecclesiam universam beneficio.

oravi etiam ſupplex, quod & nunc quoque facio, pergat pro ſua infinita benignitate propitium & benignum adeo ſe tibi & vobis omnibus præſtare. ſpectat enim ad omnes pios fructus hujuſce illius benignitatis. Locus Matthæi, de quo nuper ſcripſiſti, merito faceſſit tibi negotium, ob eas cauſſas quæ epiſtola tua commemorantur. recte etiam judicas frigere magni interpretis commentum. qui putat non de reſurrectione Chriſti dubitaſſe apoſtolos, ſed venientem non ſtatim agnoviſſe. Tua conjectura, ſi qua ſolitus es modeſtia in annotationibus tuis eam retuleris, cur fraudi tibi eſſe debeat non video. eſt enim ejuſmodi ut literulæ unius mutatione plurimum σαφηνείας obſcuro loco afferre videatur. Paucis tamen eam te probaturum arbitror. Objicietur enim conſenſus omnium veterum, qui difficultatem loci & viderunt & ſolvere laborarunt. Sic legit omnino Syrus interpres, qui τινὲς δὲ vertit מנהון דין: ſic Theophylactus auctor ſcholiorum Græcorum, ubi multa erudite ſuper his verbis. ſic etiam Hieronymus. antiqui denique, niſi fallor, ἅπαξ ἁπλῶς omnes. Jam quod quæris an οἱ δὲ pro ἔνιοι δὲ Græcum ſit, ſane. & multa ad manum exempla. Diogenes Laertius: Ἐπιμενίδης πατρὸς ἦν Φαιστίου· οἱ δὲ Δωσιάδου· οἱ δὲ Ἀγησάρχου. alibi, Αἰσχίνης Χαρίνου τοῦ ἀλλαντοποιοῦ. οἱ δὲ Λυσανίου, Ἀθηναῖος. idem, Στίλπων διήκουσε μὲν τῶν ἀπ' Εὐκλείδου τινῶν, οἱ δὲ καὶ αὐτοῦ Εὐκλείδου ἀκοῦσαι φασὶν αὐτόν. & alibi ſæpe idem ſcriptor atque alii multi. nec dubium his ſimilibuſque locis οἱ δὲ eſſe, quod interdum aliis verbis dicit Laertius ἔνιοι δὲ. Poſſumus igitur vulgatam lectionem ferre & cum Theophylacto interpretari. Habes, Pater venerande, noſtram de propoſito loco ſententiam. Sed nobis id demum probatum iri ſcito, quod tibi placitum eſſe intellexerim. Paraveram & alia nonnulla, de quibus tecum agerem: fui enim per hos dies in lectione epiſtolarum aliquot Pauli diligentior. Ac videor quædam annotaſſe quæ non male tecum communicentur. Sed id eſto alterius epiſtolæ aut plurium potius, ſi Deus voluerit, argumentum. Nam ſi noſtras tibi notulas legere & expendere vacaverit, aſſiduis literis eſſe tibi moleſti non verebimur. Ego enim tum demum vero mihi gaudio frui videor, cum tuas lego aut ipſe ad te ſcribo. Uxor te conjugemque tuam, matronam lectiſſimam, ſalutat quam officioſiſſime. Sorores noſtras, meam quæ olim Johanni Rigoto nupſerat, & uxoris Dionyſiam Stephani filiam, tibi cupimus, Pater venerande, eſſe commendatas. Cœtum etiam patrum ac fratrum, quos unice obſervare atque amare dum fuero nunquam deſinam, meis verbis ut ſalutes etiam atque etiam te oratum velim. Deus te nobis ſervet. Vale. Momp. a. d. Kal. Apr. CIↃIↃXCVII.

EPISTO-

EPISTOLA IↃCXVI.

EIDEM.

Credo equidem, Beza σεβασμιώτατε, si notas illas accepisti in aliquot Novi Testamenti locos, quas nuper misi, assentiri te mihi & parum dignas censere eas, quæ tibi legendæ offerantur: quia tamen visus es aliquoties hoc officii genus a me postulare, facile feram conatus in literis meos tibi improbari, modo obsequium probetur. Nam si quis est eorum omnium qui hodie tetras colunt, cui gratificari & parere cupiam, is tu profecto es. In ea ad Titum scribitur I. IX. ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακ. &c. hujus versus videtur hæc esse sententia. Vult Apostolus Episcopum ἀντέχεσθαι τοῦ πιστοῦ λόγου, hoc est, σχολάζειν & diligenter vacare studio Theologiæ. ait τοῦ κατὰ διδαχὴν, id est, sic ut ad docendum fiat in dies aptior & instructior. nam potest aliquis addiscere aliquam scientiam non ad aliorum institutionem, sed suam tantum. Si hoc sentit Apostolus, nolim ἀντεχόμενον *tenacem* vertere, sed *incumbentem* aut *adhærentem*. Chrysostomus pulchre φροντίζοντα, ἔργον τοῦτο ποιούμενον. nec minus apte Syrus verbo בטיל hic usus, quod respondet Græco σχολάζειν. Non probem etiam hæc τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν verti, *qui ad doctrinam facit*. διδαχὴ enim ipsum docendi actum, nisi fallor, notat hic: non doctrinam quæ docetur. Ita hunc locum Chrysostomus accepit: quod mihi non improbatur. At II. III. frustra moveri videtur ab eo quæstio in voce καλοδιδασκάλους, quomodo hoc conveniat cum alio loco Pauli, ubi vetat sustineri a mulieribus docendi partes. neque enim ea Pauli videtur esse mens hoc loco, ut velit docere quicquam fœminas in Ecclesia. propterea placet versio tua, *honestatis magistræ*. Versu V. non assentior iis qui tollendam censent distinctionem inter οἰκουργούς, ἀγαθάς. Duo requirit Paulus a pia matrona. ut sit οἰκουργός, hoc est, ut domi se contineat, sicuti a te est recte expositum. Veteribus Latinis οἰκουργὸς est *casaria*, Hebræis בבית. huic virtuti conjuncta est rei familiaris cura: propterea quidam οἰκουργὸς exposuere quæ recte domum curat. Naumachius Poeta elegantissimus utrumque præceptum hoc versu expressit:

Σοὶ δ' οἰκωφελίη μελέτω, οἴκοιτε φυλάσσειν.

Nam hoc vult, fac sis οἰκουργός. Alterum quod requirit Apostolus a matronis est, ut sint ἀγαθαί: hoc est, benignæ & faciles erga ancillas & famulos. Sic accipiunt Græci vocem ἀγαθὸς & Poetæ ἐσθλός. Naumachius, Μήτε κακοὶ δμώεσσι πέλοιο, μήτε μάλ' ἐσθλὴ φαίνεο. quod Gallice dici-

 mus

mus, *estre bon a ses domestiques*. Syrus tamen aliter accepit & tollit ὑποστιγμὴν. Sed ita magnus Chrysostomus. Versu x. ἐνδείκνυσθαι πίστιν est *fidem præstare*. nam *ostendere fidem* parum Latinum videtur, & ἐνδείκνυσθαι passim pro facere & præstare aliquid reipsa. sed videamus num πᾶσιν scribendum sit hoc loco pro πᾶσαν. ita vetus, opinor, legit: ita & Syrus nisi erro, qui vertit, בכל quibus verbis semper alibi exprimit τὸ ἐν πᾶσι. hæc nunc satis: imo plus satis. piget enim abuti diutius patientia tua. Sororem meam Rigotii pridem viduam tibi cupio esse commendatissimam. Magnus is accesserit tuis in nos meritis cumulus. Uxor & te & conjugem tuam quam officiosissime & amantissime salutat. Uter nostrum tui desiderium impatientius ferat, uter magis ex animo pro salute & valetudine tua vota quotidie faciat, διακρινέτω. Universum cœtum venerandorum pastorum & professorum meis verbis a te salutari, nisi grave est, percupio, idque ut facias te oro. Vale senex τιμιώτατε & me ama ac meos. Momp. XIV. Kal. Jul. CIↃIↃXCVII.

EPISTOLA IↃCXVII.

EIDEM.

FAcio invitus, venerande Pater, quod literas Bernardini nostri, quas ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα tibi tradere gestiebam, ad te mitto. Quid me isthuc properantem sistere gradum coegerit, & plures jam dies hic continuerit, etiam tacente me satis nosti: neque enim potes ignorare sparsum de pestilentia per urbem vestram grassante (quod Deus ne sirit) rumorem; quem equidem oculis non siccis intellexi. Scis vero quam difficilis sit nostrarum urbium aditus venienti e loco, qui eo nomine male audiat. Non enim Germani sumus, neque apud nos obtinet securitas & ἀφροντισία candidissimæ gentis. Deum Opt. Max. supplex veneror, liberet urbem vestram, dulcissimam patriam meam, & hoc & omni alio malo. Interea mitto ecce tibi, Beza σεβασμιώτατε, quas mihi Mompelio discedenti vir optimus & Ecclesiæ Dei fidelis ὑπηρέτης Bernardinus dedit. Si dabit mihi is cujus in manu sunt omnia, ut priusquam pedem refero, coram te possim alloqui, exponam tibi Ecclesiæ Mompeliensis statum omnem; quod ut facerem rogatus sum a seniorum lectissimo cœtu. Quæ tua pietas est & prudentia, facile intelliges non sine gravissima causa esse factum, quod viri pietate insignes & τὸν τοῦ Θεοῦ ζῆλον ἔχοντες seniores nostri, unum aliquem de numero vestro in suam Ecclesiam adsciscere, si vobis ita visum fuisset, toties tantoque studio sint conati. Equidem in hoc negotio quomodo sim versa-

tus

tus, cum mea opera Mompelienses uti vellent, ut eo facilius viro eximio Goulartio potirentur, neque tu fortasse nescis, & sciunt optime quidam e vobis. Sed dissimulare jam nullo modo possum, eam esse præstantissimæ illius Ecclesiæ conditionem, ut rem Deo gratissimam facturi videamini, si aliquam ipsius rationem habueritis. Duos in præsentia pastores frequentissima & nulli alii e Gallicanis cedens Mompeliensis Ecclesia habet: alterum admodum senem, & non suo sed ætatis vitio languentem: alterum vix dum ἡβάσκοντα & qui per ætatem episcopi locum tueri in tam illustri loco non facile possit. Gigetius vir doctissimus & nostræ Ecclesiæ ἔρεισμα σεμνότατον nunc abest. Eundem cum adest, partim studia, partim alia negotia sic occupatum habent; ut aliquando per mensem unum aut alterum vox ejus in sacra συνάξει non sit audita. Mitto nunc alia commemorare quæ seniores nostros impulerunt, vos respicerent, meq; isthuc proficiscentem orarent, suam Ecclesiam vobis etiam atque etiam commendarem. Nam Rotanum nostrum impetrare a synodo nulla μηχανῇ potuerunt. Spes autem illa quam in Peirolo viro optimo, doctissimo & quod homo de homine possit pronuntiare, ὡς ἐπιβιώτῃ posuerant, eos destituit. Aliter enim visum divinæ providentiæ: cujus etsi causas non semper capimus, semper tamen ἀποπλίσματα mirari & in iis acquiescere debemus. Quare obsecro te, vir maxime, per Deum immortalem & studium quo flagras promovendæ ejus gloriæ, si quid hic potes, enitere & demum perfice, ut beneficio tuo auctior apud nos sit numerus τῶν τὰ θεῖα λειτουργούντων. Et quoniam de Goulartio post tot repulsas vel mutire nimis temerarium duco, de Manesserio quid tui judicii sit, quæso significa. Omnino opus nobis est eo viro, cujus perspecta & probata sit pietas, eruditio, & illa, quam omnes boni admirantur in tractatione τῶν τοῦ Θεοῦ λογίων, vestra simplicitas. Formicum alumnum suum nostri repetunt; sed hac tamen lege, si tuo & totius ordinis judicio hoc ipsorum consilium probetur. Hisce de rebus scripserunt οἱ πρεσβύτεροι ad vestrum cœtum; easque literas quando isthuc ire non poteram istis adjunxi. Vale pater plurimum venerande, & cum omnibus tuis, atque universa isthic Ecclesia lætus valensque inter lætos & valentes Nestoreos annos imple. γένοιτο γένοιτο. Scripsi Lugduni Convenarum in ædibus maximi viri & tui amantissimi Vicquij. Kalend. Aug. Anno ἀπὸ τῆς Λόγου ἐνανθρωπήσεως. CIϽIϽXCVIII.

EPISTOLA IↃCXVIII.

THEODORO CANTERO.

EXit tandem promiſſus anno Suetonius, cujus exemplar unum Comelinus noſter ſe curaturum tibi nomine meo ſancte promiſit. Erit illud pertenue grandis amoris in te mei teſtimonium. Non peto a te, ut meas excuſes culpas: ut accuſes & mihi indices, ultro peto. Dico ingenue, non potes ullo officii genere majorem inire a me gratiam. præſertim cum ſim mihi conſcius, pleraque ex meis adverſariis properanter promſiſſe me, cum otium ad poliendum præter ſpem eſſet ademtum. Speraram enim in deſcribendis, quæ pridem, ut fit, obſervaveram, lente me progreſſurum, & limam judicii ſingulis accuratius adhibiturum, quod totum caſu quodam aliter evenit. Nunc inibi eram, ut in Gallias ad viſendam optimam matrem proficiſcerer: unde ſimul fuero, Deo dante, reverſus, Athenæum edere paramus. Nam quia publice fidem noſtram de eo obſtrinximus, jacta alea eſt. alioquin referrem fortaſſe pedem, metu laboris qui mihi ingens ſubeundus erit, ſi hydram illam μυελοκέφαλον, quæ cum autorem deturpavit, velim expugnare. Sed in æquitate doctorum virorum omnis mea ſpes: cum bona fide τὸ γὰρ καθ' δύναμιν præſtitero, quis negabit mihi æquus judex τῶν διερημένων χάριν, τῶν οὐχ διερημένων ἢ οὐ καλῶς εἰρημένων συγγνώμην; Sane non omnes eam diligentiam & fidem in bene de antiquis ſcriptoribus merendo adhibent. quod cum in aliis ſæpe tum nuper non ſine admiratione & indignatione deprehendi in eruditiſſimo illo viro, qui Dionem Latinum noviſſimus edidit. Cujus errores maximos tam multos toto illo opere obſervavi, ut illa excidiſſe homini adeo docto & in literis Græcis juxta & hiſtoria Romana verſato per mihi mirum viſum ſit. Indicio fuerint quæ ad Suetonium per occaſionem ſæpe notavimus, ſed plura potuiſſe obſervari ipſe, vir doctiſſime, facile mihi aſſentieris, ſi quando periculum facere volueris. Erit fortaſſe aliud tempus cætera publicandi, quæ ſunt nobis cum cura obſervata, dum nobiliſſimum illum hiſtoricum ſtudioſe legimus & cum Latinis contendimus. Sed de noſtris nimis multa. At tu, clariſſime Cantere, cur ceſſas? cur ſuſceptam a puero provinciam ornandarum literarum gravaris? nam quando vel Ammianum Marcellinum, cujus aliquando ſpem feciſti, vel fragmenta Græcorum Poetarum, vel alia quæ tamdiu premis, deſines nobis invidere? Equidem tuas graviſſimas occupationes novi: ſed neque illud me fugit, pridem

parata

parata habere te non pauca, quæ lima jam atterit potius, quam polit. Spero & a Lamberto tuo, juvene eruditissimo, uberem quandoque messem: modo tamen ille exemplo tuo contator esse non discat. Quid tu, quid ille, quid ejus paris indolis & spei frater agatis, paretis, vestris literis certior quam sæpissime fieri vehementer cupio. Vale vir clarissime & me ama. Genevæ IV. Kal. Sept. CIↃIↃXCV.

EPISTOLA IↃCXIX.

EIDEM.

MEmini, vir præstantissime, scripsisse te aliquando ad me susceptam tibi Ammiani Marcellini editionem, cujus honestissimi consilii cur te postea pœniteret causam nullam video, neque factum puto; reor magis propter gravissimas tuas in vestra republica occupationes nec te nec nos voti hujus fieri adhuc potuisse compotes. Igitur cum alia præclara exspectare nos a te scito, tum etiam eximii illius historici editionem. Atque utinam velles de una fidelia duos parietes dealbare, & cum Marcellino cęteros recensere omnes, qui Suetonio adjungi fere solent. Spartianum dico, Capitolinum, Lampridium, reliquos. non dubito futurum id tibi facile (si modo per publica negotia liceat) posita jam sedula in Ammiano opera. Igitur si tu quidem illam in te provinciam suscipis, fac nos obsecro de tuo instituto certiores. sin tantum tibi otii non suppetit, scito impositam mihi posterioris hujus oneris necessitatem. edito enim Suetonio egerunt mecum amici quidam viri magni, ut pergerem ad insecuti temporis historicos illustrandos. Ne te multis morer, accidit mihi prorsus quod ait Seneca, ut δυσωπία, quam ille frontis imbecillitatem vocat, faceret me liberalem & onus in me reciperem, cui impares humeros haberem. Nollem factum: sed ἀναλύσαι χρὴ καὶ ἀναμαλᾶν τὴν ὑπόσχεσιν ὀκνοῦμεν. Atque scito penitus hic esse me a libris veteribus destitutum. Quare oro obsecroq; te, feras mihi opem, & quicquid habueris quod usui esse possit versanti in eo negotio, id mecum communices. feceris mihi rem gratissimam, fortasse etiam reipublicæ literariæ non inutilem. Ipse vicissim si aliquid habuero vel Marcellino illustrando vel aliis scriptoribus, quibus tuam operam addixeris, id omne tibi bona fide offero. Vale vir clarissime, & me adjuva. Gen. a.d. V. Kalend. Sept. CIↃIↃXCVI. Eruditissimos filios tuos veteres hospites meos cum Johanne Vercomen plurimum salvere ego & uxor jubemus.

EPISTOLA IↃCXX.

EIDEM.

ACcepisti, opinor, vir amplissime, quas ante mensem unum vel alterum ad te scripsi. Ex iis rerum nostrarum statum omnem cognovisti. Ut nunc res sunt, incolæ hujusce urbis diutius quam persuaseramus nobis videmur futuri. Sed non ignoras & omnium quidem humanarum rerum, ἐξόχως δὲ τῶν ἐνταῦθα τὸν σάλον καὶ ἀκαταστασίαν. Simul nosti, superiorum motuum, vel caussas, vel certe τὰς προφάσεις, non esse sublatas. Itaque malis liberati quæ regnum hoc prope jam pessum dederant, metu nihilominus & suspicione τῶν μελλόντων δεινῶν non caremus. Nos tamen ista mediocriter, atque adeo intra modum afficiunt: quippe longo usu jam doctos, unicum esse τὸν πάντων ἀπειροδύναμον κυβερνήτην, qui pro sua voluntate τὸ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ λαοῦ πλοιάριον regat dirigatque. Sed & regis maximi conversus ad otium & artes pacis animus, læta & tranquilla spondet omnia: dum quidem tantus imperator habenas tractabit. quod ut quam diutissime faciat, nemo est τῶν μισοπολέμων, quin precibus suis a Deo contendat. Quicquid sit, quod nos maneat, in eadem, nisi fallor animi, & nos & vos sumus navi. Sic enim judico: neque nostram neque vestram florere posse rempublicam συμπεσόντων, quod omen abominor, τῶν κοινῶν ἐχθρῶν. Cæterum τὸ μέλλον Θεοῦ κεῖται ἐν γούνασι. Quod scribis; paratos habere te de veterum sacris opertaneis commentarios, ita nos Musæ ament, ut lætati sumus jucundissimo eo nuntio. Meminimus enim multa inter lectitandos auctores repetiri, propter ignorationem illorum rituum caliginosa, & ad intelligendum difficilia: quibus omnibus opera & diligentia tua claram iri illatam lucem non dubitamus. Pertinet eo Clementis Alexandrini locus, de quo ad filium scripsisti. Sed male in omnibus libris scriptum: Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπὶ Σάγρᾳ μυστήρια. cum sit legendum, ἐπὶ τῇ Ἄγρᾳ. Agra & Alimus vicini Athenis δῆμοι fuere, ubi mysteria parva peragi solita. De Agra diserte Stephanus; esse τῆς Ἀττικῆς χωρίον πρὸ τῆς πόλεως ἐν ᾧ τὰ μικρὰ μυστήρια ἐπιτελεῖται. Quare omnino sic emendandum. Illa vero Ἀθηναῖοι περιώρισται, habent hanc sententiam: Unius populi, Atheniensis nempe, finibus conclusa, minus nocent universo mortalium generi. Opponit sacra solis nota Atheniensibus, ludis sacris, qui celeberrimi erant, & maximo plurimorum populorum concursu celebrabantur. Hos vocat ἀγῶνας ἱερονικοὺς & in publicos omnium ferme gentium mores corruptelam magnam ab eo fonte ait manasse. Quod quæ-

ris

ris de ordine qui tibi servandus in instituto opere, impræsentiarum quod tibi respondeam nihil habeo. Longioris epistolæ & otii majoris ea quæstio est. Etsi autem non ita πεπύφωμαι, ut operam aut consilium meum tibi hic censeam exspectandum. quia tamen ita vis, cogitabo ea de re attentius, & ubi primum nactus ero plusculum otii, quid mei sit judicii faciam te ut scias. Vale vir amplissime, & me constanter ama. Ornatissimis filiis tuis, contubernalibus olim meis, & eruditissimo Vercomio plurimam verbis meis salutem velim nuncies. Lutetiæ Parisiorum VI. Eid. Sept. CIƆIƆCI.

EPISTOLA IƆCXXI.

EIDEM.

LIterarum infrequentiam mearum, vir optime, si inconstantiæ meæ in tui amore & cultu putas esse argumentum, næ parum aut ingenium meum, aut præsentem statum nosti. Nam animus quidem adversum te noster is est, eritque semper ὄφρα γούνατ᾽ ὀρώρῃ, qui fuit hactenus: imo quem par erat comitari opinionem, quam de tua virtute & singulari eruditione habemus. Sed ne faciam semper paria cum amicis in hoc scribendi officio, multa me impediunt. Valetudo toto ferme hoc anno adversa; deinde autem amici dies solidos in hac negotiosissima otiosorum matre mihi solent adimere. Ut alia sexcenta occupationum genera taceam, quæ ad desperationem studiorum meorum quotidie me adigunt. Adde quod verni & æstivi temporis partem in peregrinatione posui, quam ad piam matrem in Delphinatus remotissimis oris degentem institueram. Ex eo itinere domum reversus inveni quas ad me Majo mense dederas. Iis literis quod non prius responderim, præter superiores causas etiam illam possum afferre, quod responsum a filio exspectavi, cui statim perferendas tuas curavi. misi certe via tutissima Mompelium: quo ille se profecturum studiorum caussa novissimis literis scripserat. Ex Saumuro, quo e Pictonibus se contulerat, datæ erant, mihique ante profectionem meam fuerunt redditæ. Ex eo tempore nihil me ab ipso literarum accepisse, soleo mirari: sed multa potuerunt cadere, cur ille non scriberet, aut non inveniret cui suas recte daret: maxime quidem ob absentiam meam ab urbe per aliquot menses. Scripsi tamen ad amicos Mompelienses & rogavi, de eo significarent, si quid notum haberent: est ibi Gigordus minister, vir pietate insignis & mei amantissimus: est & Pacius J. C. cujus notum tibi procul dubio nomen: ad utrumque

horum ſcripſi, & in dies literas ἀμοιβαίας exſpecto. De carmine Nazianzeni quod ſub Amphilochii nomine publicatum eſt, dabo operam, ſi poteſt fieri, ut tuæ voluntati morem geram. Sed ne nos quidem, qui aliquot veteres codices ejus patris tractavimus, Græce id carmen legimus. noſtra fortaſſe culpa, qui aliud agentes non attendimus. Soleo Regis Bibliothecam interdum adire, etſi propter valetudinem & loci diſtantiam rarius. Cum primum ibo, meminero τῶν ὑποσχέσεων. Vtinam aliud tua cauſſa poſſim. Tu ſi me poſſe judicas, en tuus ſum, & tuorum filiorum, quibuſcum mihi vetus notitia, ut ſcis, intercedit. Vale. Lutetiæ Pariſiorum a.d. XI. Kalend. Januar. anno τοῦ Σωτῆρος Dionyſiano CIↃIↃCIII.

EPISTOLA IↃCXXII.

EIDEM.

PEr mihi moleſtum eſt, venerande Cantere, quod ex tuis modo acceptis didici, necdum iis ærumnis eſſe te liberatum, quibus voluit ὁ ἐπουράνιος πατὴρ pietatem tuam exercere, & patientiam in affecta jam ætate probare. Nondum videlicet præfixus a Deo terminus liberationi tuæ advenit: quem tamen confido mox eſſe venturum, & lucem tuis rebus οὐρανόθεν affulſuram. Vtinam ita ſit, atque adeo ut ita ſit, veneror ſupplex τὸν ἐπὶ πᾶσι. Tu interim, venerande ſenex, θυμὸν ἔχε ἀγαθόν. neque te mœrori dede, ἐπισπάσῃς κακόν. Eſt quidem, fateor, δυσβάστακτον φορτίον, quod magnus ille rerum omnium arbiter humeris tuis impoſuit. ſed novit tuas vires, qui periculum tui facit. Quod ſupereſt, legatos de quibus ad me ſcribis, ego non novi. Anglicum qui eſt apud Batavos vidi olim Lutetiæ, neque ex eo tempore ullum mihi cum illo interceſſit literarum commercium. veſtratem qui Londini habitat, nunquam vidi. Conabor tamen vel per me, vel per amicos tuam cauſſam utrique commendare. Vtinam aliquid te poſſem adjuvare ſive re ſive conſilio, experieris tui amantem, & cupidum tuis commodis inſerviendi. Vale. Scripſi raptim, ſtatim poſt tuas acceptas, Londini X. Kal. Mart. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA IↃCXXIII.

THEOPHILO RICHARDO.

ÆQuius erat ut tu mihi prior, ego enim προγενέστερος, tu minor. diu propterea exſpectavi, ecquid tui officii tandem veniret in mentem;

tem; frustra: obdurasti enim animum & constanter siluisti. Non laudo, Richarde, tuum factum, culpo magis. Quid enim habes dicere quo te excuses? non puto factum tamen, ut animo penitus tibi exciderêmus: malo enim causam tuam adjuvare, & benigne interpretari tam diuturnum silentium, quam stricto jure tecum experiri. Vt igitur agnoscas defuisse te officio, ecce provoco te ad mutuam scriptionem, quam fortasse alius ea ætate qua tu es non unis sollicitasset. Tuæ nunc partes sic postea mecum agere, ut posterior diligentia priorem negligentiam diluat. Quanquam quod fueris in scribendo lentus, levius id est. modo in studendo assiduitatem tuam desiderari non sis passus. Hoc ego mihi de te spondeo: hoc parentem tuum literis non unis ut sibi de te promitteret hortatus sum, tuæq; apud illum fidei & industriæ quasi obses sum constitutus. Vide ne utriusq; opinionem fallas: & spero meliora. Novi enim probam indolem tuam, & præclara jacta fundamenta. fac vero semper ante oculos tibi hæreat, quantum optimis parentibus debeas, qui tanta benignitate studia tua fovent. Impius in Deum sis, si istis tantis bonis non utaris bene. Sed tu potius spem nostram superabis, quam falles. Sic erit, modo opem divinam precibus assiduis implorare non cesses. Ita facito & vale. Gen. a. d. Kalend. Septemb. CIϽIϽXCVI.

EPISTOLA IϽCXXIV.

THOMÆ ERPENNIO.

VIdes, charissime Erpenni, quam sim datæ fidei memor, qui prius te lacessam, quam de tuo isthuc adventu fuerim factus certior: sed volui scires non mediocriter, esse me sollicitum de tua valetudine & rebus tuis. Simul significare volui tibi, me fasciculum ex Hollandia accepisse, in quo literæ erant quas tibi mitto. Inerat & liber, de quo non dubito quin ad te scribatur. Scito igitur non esse ausum me istum codicem prius ad te mittere, quam de tuis rebus omnia haberem comperta. Est enim liber ejusmodi quem periculo exponere temere equidem nolim. Servavi illum igitur, donec didicissem a te quid esset opus facto. Simul ac voluntatem tuam indicaveris, fiet uti voles. In eo libro manum Scaligeri τοῦ μακαριστοῦ μακαρίτου statim agnovi & amavi. Mea studia Arabica post tuum discessum frigent: jam enim in Bellarmini seria lectione occupamur & aliis curis. Scis quod genus hominum me cogat dare operam studiis Theologicis: illi nempe, de quibus sæpe me conquerentem audisti. Sed narro tibi: bene

meriti sunt illi homines de me, atque adeo optime. Exegerunt ut B. suum legerem; invitum compulerunt: vix adhuc attigi, & tot monstra horrendorum inveni mendaciorum, ut operæ non pigeat. Sed hæc alias. Exspecto literas tuas. Vale, optime amicorum. Lutet. Paris. III. Kalend. Decemb. CIↃIↃCIX statim post acceptas literas, quas mitto. Nobilissimum Dominum de Pleissi, & Dominum Trochoregium meis verbis salutes velim.

EPISTOLA IↃCXXV.

EIDEM.

VTinam, vir doctissime, possem verbis declarare tibi, quam gratum mihi acciderit munus illud χρυσοῦ χρυσότερον, quo me donasti. Sed quia desunt verba affectui meo paria, satius fuerit, ut tu ex animo meo, quem puto tibi non esse ignotum, facias conjecturam. Scis certe, amore ejus linguæ in qua magis magisque in dies admirabilem te præbes, non mediocriter me jam olim fuisse inflammatum; qui inceptum studium deserere ducis inopia cum fuerim coactus, in tantis præsertim meis occupationibus: quod nunc tam benevole operam tuam mihi commendas, & tua singulari industria meum laborem sublevas; hoc ego quanti æstimare debeo? Essem profecto bipedum ingratissimus, nisi te meum εὐεργέτην omni laude prosequerer, & memoria tanti beneficii accensus, desiderio referendæ gratiæ flagrarem. Ego vero, doctissime Erpenni, non prius bene agi mecum putabo, quam data mihi fuerit occasio significandæ erga te voluntatis meæ. Equidem qui heri tantum chartas tuas acceperim, pauca adhuc in illis legi, ex quibus tamen præstantiam scriptionis tuæ non difficulter recognovi. Deum oro, det tibi otium ad studia illa, in quibus tantum potes, serio ac feliciter urgenda. Dabo operam, quantum ejus fieri poterit, ut utar beneficio tuo. utar autem solus, neque committam, ut te hujus facti queat pœnitere. Nemo, crede mihi, id munus a me extorquebit; nemo leget, nisi tu jusseris. facerem tibi injuriam, si aliter facerem. Puto non nescire te, D. Vandermylium Venetiis redeuntem, hac transisse. fuimus una sæpius. De Heinsio a sex mensibus nihil intellexi: nisi quod scripsit Rutgersius, Polybium quem Heinsio miseram, probe esse curatum, eoque se usum. Heinsii silentium demiror. Vale vir eruditissime, & nisi grave est, nobilissimum Dominum de Plessi meis verbis saluta. nec non Trochoregium, & Græcum Professorem Benedictum. Lut. Par. Eid. Febr. CIↃIↃCX.

EPISTO-

EPISTOLA IↃCIXXVI.

EIDEM.

Mirabar nihil me literarum a te accipere, & verebar ne meæ periissent, quibus de misso munere gratias egeram. Itaque scripturus iterum eram, cum mihi tua epistola redditur, eo gratior mihi quo prolixior, hoc est, amoris prolixioris testimonium. Rem mihi gratissimam facis, charissime Erpenni, cum de tuis rebus & studiis ea familiaritate mecum agis. Omnium amicitiæ fructuum, qui multi sunt & luculenti, hic mihi videtur esse vel suavissimus, habere quicum consilia tua communices. Mihi vero longe fuit & semper erit jucundissimum, qua in re tuum occupes ingenium ex literis tuis cognoscere. Video autem te consilium quod multo ante suscepisti, fortiter urgere, neque propositum mutare: Laudo constantiam, & quantum possum te hortor, ut maneas in sententia, neque ab illa te avelli ulla ratione sinas. Debes certo statuere, οὐκ ἀθεεὶ factum ut ad hoc genus literarum appelleres animum. facit fidem operis successus, & illa ipsa quā ex his literis capis voluptatē. Nemo dubitat sanus rē esse omnium φιλομαθῶν votis expetendam, ut ad linguæ Arabicæ illustrationem aliquis se accingat, cujus opera τοῖς φιλαίγυψι possit esse usui & emolumento. Conjice oculos in quamcunq; volueris Orbis Christiani partem; neminem invenies, qui in iis literis eam viam sit ingressus, quæ solà ad finem propositum perducere est idonea. de Christianis hominibus loquor, quorum nomina & conatus nobis innotuerunt. ὁ περιμάχητος Scaliger nos simul & spem nostram destituit. Beduelus vir doctissimus ita lente procedit & cursum studiorum eum tenuit, utquid de eo sperare queamus; nesciam. Ille Germanus, qui tanto cum strepitu se commovet, συχνὴ est ἐπιχειρία, quod tu omnium optime nosti. Itali postquam in spem magnam nos erexissent, repente nos deseruerunt. Tu unus es omnium, qui futuri, volente Deo, ædificii fundamenta jecisti firma & solida. Noli spem nostram fallere. neque dubita vel in patria vel alibi terrarum oblatam iri aliquam occasionem cum publica utilitate & tua hæc nobilissima studia excolendi. denique Spartam ἔλαχες, ταύταν κόσμει, aderit Deus inceptis. Quod spem celeris reditus facis, beas me, atq; utinam Dominus daret, non paucos menses, ut ais, sed plures annos una vitam posse degere. Spero te cum venies, intellecturū, quanti tuum nuperum munus fecerim. Etsi ita occupati vivimus, adeo vexati καὶ ὑπὸ ὁμοδόξων καὶ ὑπὸ ἑτεροδόξων, ut

amici & familiares affirment in dies me canescere. Omnino propter multas caussas acerba mihi vita est. Si una essemus, effunderem in sinum tuum quæ me angunt. Vnica spe sustentamur quam in Dei Opt. Max. bonitate, benignitate, & clementia semper posui, & nunc cum maxime pono. Quæ scripsisti de voce Alcorani אלהם lubens legi, neque adducor difficile, ut tibi assentiar. neque longe abest אלהם ab אלהם. In Latino Alcorano quædam de ea voce notata sunt, quæ puto εἰκασμα potius quam certa. Si quid isthic scripseris quod editum velis, spero Lebeum votis nostris satisfacturum. Sed valde cuperem de proverbiis Arabicis te cogitare: nam in editione variorum Scaligeri libellorũ qui hic cuduntur constitui fidem tuam pariter & meam obstringere. Tuæ partes erunt, videre ne homo falsus jure dici queam. Opto scribas ad me quam sæpissime facere poteris. Sunt in hac urbe qui de instauratione literarum serio cogitent. poteram in eo negotio magnum locum obtinere, nisi ea caussa obstaret quam nosti. Sed poterit fortasse fieri, ut tuis literis honestus sit in hac Academia locus. Verum hæc nondum parata sunt. Vale amicissime Erpenni, & bene rem gere. Lut. Par. VI. Eid. Apr. CIƆIƆCX. Agam cum Lebeo de iis quæ desideras.

EPITSOLA IƆCXXVII.

EIDEM.

AMice suavissime, accepi tuas longe mihi gratissimas literas. quibus ne pluribus respondeam, caussæ faciunt diversæ. Tantum monebo te, de profectione in Angliam certam stare mihi sententiam, si Dominus Jesus pro sua inexhausta misericordia cœpta secundare fuerit dignatus. Verum est quod dicis, scripsisse ad me super ea re Archiepiscopum Cantuariensem, Præsulem illustrissimum & omni laude majorem. Ego vero qua flagrem cupiditate eo veniendi, ubi libertate plena possim frui; ne dicere quidem possum. Scit ὁ ἐπὶ πᾶσι, θεὸς καρδιογνώστης, nihil aliud me spectare, nisi ut quod reliquum vitæ superest gloriæ ipsius consecrare possim, & impendere. quod o utinam mihi, iterumque utinam contingat. Sed non facile credas, quæ & quantæ difficultates huic consilio meo sese opponant. Ne te multis morer, charissime Erpenni, res eo demum devenit, ut obtinendæ veniæ a Regina spes tandem aliqua mihi sit ostensa: & quidem ut spero non vana. proxima, si Deus volet, hebdomade quid me futurum sit sciam. Tum si, ut spero, quod peto fuero consecutus, non multo

post

post itineri cogito me cum bono Deo accingere, ea tamen lege, ut ad dictam diem sim huc reversurus, pro eo tempore quod mihi fuerit definitum. Convenit autem inter me & amicos Anglos, ut regionem illam prius viserem, & præsens cum præsentibus agerem. Itaque paucorum dierum mora in Anglia suffecerit. Oro Deum, cœptis benedicat. Vides, si huc ante meam profectionem pervenire cupias, οὐκ εἴη ὥρας ἀκμήν: sed velis remisque huc esse contendendum. Mihi nulla res gratior possit accidere, quam si priusquam pedem hinc commoveam te videro, & vel in medio foro fuero suaviatus: sed de eo quid sperare ausim non satis scio. De toto negotio melius, si superi faverint, στόμα πρὸς στόμα. Vale & me ama; qui ista raptim & semisomnis exarabam, fretus benevolentia tua. Lutet. Par. IV. Kalend. Septemb. CIↃIↃCX.

EPISTOLA IↃCXXVIII.

EIDEM.

SCripsi nuper ad te statim postquam tuas accepissem. Nunc quia suspicor, te abitum ex urbe Lutetia parare, has raptim exaravi, ut te rogarem, ne peregrinationi diutius indulgeres, quam par esset. Scis pericula viatorum. Scis quantum temporis in lustrandis regionibus amittatur. neque nescis, quæ hactenus didicisti in linguis exoticis ea te in museo tuo abditum didicisse: & quidem brevissimo tempore. ecqua peregrinatio tantum docere te potuisset? Non tamen penitus damno consilium tuum: modo tempori parcas, ἀναλώμασι πολυτελεστάτοις, & te brevi nobis reddas. Cupio enim mirifice te videre, & feliciter confecto itinere reducē amplecti salvum atq; incolumem. Det tibi mihiq; Deus immortalis illū diem videre, albo lapillo mihi profecto notandum. Exspecto epistolam a te sub discessum tuum de tuis consiliis. Vale charissime Erpenni. Londini Angl. VIII. Eid. Apr. CIↃIↃCXI.

st. n. Peto a te significes Chabanæo meo ἀδελφιδῷ, valere nos Dei beneficio. mirari quod neget se ullas literas accepisse a Boderiano, cui ego duos satis grandes fasciculos tradidi. Etiam amplissimum Thuanum salutes a me velim, & petas an binas epistolas acceperit, quas ego per eundem Boderianum illi scripsi. Iterum vale. Arabs tuus magister olim est in Anglia, nec malo est loco.

EPISTOLA IↃCXXIX.

EIDEM.

VIr amicissime, tuas modo mihi tuus affinis attulit. ac quoniam rescripturum se ad te adfirmavit, ipse quoque raptim hæc exaravi. Alcoranum meum tibi dono πρόφρονι θυμῷ, & ut amicitiæ nostræ hoc μνημόσυνον serves rogo. ὁ μακαρίτης a quo habui, popularis erat tuus. æquum est, ut illi quoque gratiam aliquam habeas, & memoriam ejus ad posteros transmittas. Quæ mea caussa descripsisse ais, gratissima sunt mihi futura. Utinam tuis observationibus possem frui. dolet mihi ex animo, non posse te isthic quæ habes parata edere. Dixeram tibi, non placere mihi illius fatui ingenium, quem ais nos censere hæreticos. μωρῷ φωτὶς ἀλλὰ βυλά. valeat, & res suas sibi habeat: mihi posthac cum homine tam infrunito nihil unquam rei erit. Quę habes a me, præsertim si quid ad bibliothecam spectat, ea spero te sororis meæ filio Chabanco esse traditurum. In meis tamen plena libertate volo utaris. Tu nostra omnium caussa laboras: omnes tuis commodis tenemur inservire. Beduelus Lexicon urget suum. o virum bonum, doctum & simplicem! de Grammatica Romana si quid didiceris, fac me ut sciam. Iter tuum ut feliciter suscipias, feliciter conficias, & perficias, supplex Deum Opt. Max. veneror. Vale doctissime & amicissime Erpenni. Lond. IV. Non. Mart. CIↃIↃCXI.

EPISTOLA IↃCXXX.

EIDEM.

SI vel decem mihi linguæ essent, non possem tibi exprimere, charissime Erpenni, quantum sinceræ voluptatis nuntius ille mihi attulerit, quo te in patriam ad parentes rediisse cognovi. Sustuli in cœlum manus, & Deo immortali gratias egi, quod mihi tantum amicum, reipublicæ literariæ tantum vindicem servasset. Oro illum toto pectore, ut pergat tibi & conatibus tuis benedicere. quod & facturum spero, imo ausim dicere, confido, teque hortor ut de tuis studiis omnia tibi læta promittas. Non solet Deus Opt. Max. honesta proposita destituere ope sua. Quare licet non statim quid te futurum sit cognoscas, bono tamen esse te animo par est, & paululum exspectare. Quid? putasne difficile illum ἀγράμματον loco deturbare, qui nunc Lugduni Bata-

tavorum alienam ſedem vult ire occupatum? Ego qui procul a vobis abſum, mihi videor poſſe tibi recipere, non debere te ea de re dubitare. Nolo ut tu illi negotio te immiſceas. habeo amicos ad quos ſerio ſcripturus ſum, quos ſcio mea cauſſa aliquid facturos: Grotium cum primis & Heinſium duo Hollandiæ clariſſima lumina. Tu ſi putas aliquid me poſſe, fac me certiorem; ego nihil intactum relinquam, quo meam fidem tibi probem, & ſummam benevolentiam qua te proſequor. Neque enim vereri debes, ne temporis longinquitas, aut locorum intervallum animum meum immutarit. quin potius crede certo, me de te abſente dies noctéſque cogitaſſe, & multa etiam apud doctos in Anglia viros eſſe locutum. Atque utinam te videre hic poſſem, & de variis rebus ſermones tecum ſerere. Spero ſane te poſtquam tui conſpectu optimos parentes ſatiaveris, huc excurrere non gravaturum, & nos tuo adventu beaturum. Invenies Arabica ſtudia noſtra plane jacere: cupiditatem tamen diſcendi in animo hærere nobis quanta olim fuit. Sed noſtros in eo genere conatus poſtquam huc venimus multa retardarunt. Nam & libri noſtri fere omnes Lutetiæ adhuc hærent: & nos alia ſtudia mire occupatos habent. Habemus in manibus, mi Erpenni, opus arduum, cujus finem ſi dederit Deus videre, fructum ut ſpero non mediocrem e vigiliis noſtris Eccleſia Dei percipiet. Animadverſiones enim ſcribimus in Annales Baronii, & fraudes illius atque imperitiam ſtupendam orbi patefacimus. Non tamen a ſtudiis linguarum Orientalium ita ſumus alieni, ut non aliquando de illis quoque cogitemus. In Rabbinis præſertim ſucciſiva temporum noſtrorum quoties licet collocamus. Sed de his rebus brevi, ut ſpero, una agemus. De אלהם quæ ſcripſiſti & nova mihi fuerunt & longe gratiſſima. Non habeo hic Alcoranum Latinum: in quo memini aliquid legere: ſed non dubito tua eſſe veriora, imo veriſſima. Scito optimum virum Beduellum iter iſthùc cogitare, ut Lexicon Ἑρμηνευτικ Scaligeri inſpiciat, ſi poteſt, & aliquam ſui Lexici edendi rationem ineat. Ille te admiratione ſingulari proſequitur, ex illis notis, quas ad ipſum miſiſti in obſervationes ſuas ad Alcoranum. magno illum afficiam gaudio, cum te rediiſſe ei nuntiabo. Scripſi ex quo huc veni duos libellos: quorum alterum non habeo jam ad manum: alterum tibi mitto, ut ſcias quo in genere literarum nunc ſim totus. Vale, amiciſſime Erpenni, & me ama. parentes tuos ut meis verbis ſalutes velim. Scripſi ſtatim poſt tuas acceptas, gaudio ebrius, propter acceptum de tuo reditu nuntium. δόξα καὶ χάρις τῷ Κυρίῳ. Vxor te ex animo ſalutat. Lond. VII. Eid. Jul. ſt. Angl. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA IↃCXXXI.

EIDEM.

VIr amicissime, habes Beduelum nostrum: cujus utinam potuissem esse comes in itinere. Vidissem te & amicos, quos habeo isthic arcta benevolentia mihi junctos. Te imprimis, quo nemo mihi amicior, nemo quem ipse plus diligam. Beduelus noster narrabit tibi præsentem nostrum statum. Dies noctesque ponimus in suscepta scriptione adversus Baronium. in quo incepto si Deus nobis benedixerit, multa legentur non passim omnibus nota. Quod si studiorum socium haberem, non leviter me in libros Rabbinorum immergerem, quos aliquando cœperam diligenter evolvere. Sed me aliæ curæ inde revocarunt. Utinam ita feliciter Dei clementia mecum ageret, ut possem te videre hic in aliquo honesto loco ex animi tui sententia collocatum. Sed quia nihil spei inde adhuc allucet, scripsi ad virum clarissimum Heinsium, & ad amplissimum Grotium, ut omni ope atque opera efficerent; ut tu in Academia Lugdunensi constituereris Arabicarum literarum Professor. Videbimus quid sint acturi. Ego tuas avidissime exspecto, qui nuper scripsi ad te διὰ ταχέων. Vale, & me ama. Lond. Kal. Aug. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA IↃCXXXII.

EIDEM.

VIr amicissime, tuas accepi, & quas tuis adjunxeras: respondebo alias pluribus, & tecum ἀδολεσχῶν ubertim. multa enim habeo de quibus tecum garrire cupiam. Doleo non esse tibi aditum ad illam professionem, cui sustinendæ solus par es τῶν νῦν ὄντων. Noli animum despondere. Scit Deus immortalis quid tibi conducat, in illum rejice omnes curas tuas. Interim conare si potes de literis bene mereri. Video characterum inopiam conatibus tuis obstare. Noster Beduelus quid isthic effecturus sit nescio. Si ille posset nancisci quod petit, auctor essem tibi ut venires ad nos. Exspectemus, multa nos dies docebit, quæ ignoramus. Ego in opere magno pergo, & pergam dante vires Deo, donec perfecero quod cupio. Optamus ego & uxor læta omnia tibi & parentibus tuis. Vale. Lond. VIII. Kalend. Octob. CIↃIↃCXII. Tuas chartas Grammaticas accepi, & non unis literis.

teris tibi gratias egi. Vtinam plura acciperem. Vtinam tua possent edi.

EPISTOLA IↃCXXXIII.

EIDEM.

INcredibili nuper dolore me affecerant literæ clarissimi Heinsii, tristia nuntiantes de tua valetudine, optime & doctissime Erpenni. Sed recrearunt me postea sermones Bedueli nostri, lætiora narrantis. Tandem omni cura liberatus sum, brevi epistola a te accepta, quæ fidem fecit tuæ ὑγιείας recuperatæ. Ago Deo immortali gratias oroque illum supplex, ut te servet quam diutissime, & facultatem tibi det bene de studiis literarum merendi, quando dedit καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ δύνασθαι. Ego, mi Erpenni, etsi totus esse in studiis Arabicis non possum, aliquando tamen illis me oblecto. Quod si penes te sunt Euangelia Arabica diversa ab editis, habeo quædam de quibus te cupiam consulere. nam etiam proposito meo inserviunt aliquando illæ literæ: ut videbis si dederit Deus immortalis absolvere, quæ scribo jam contra primum Baronii tomum. Hoc igitur, quæso te, fac ut sciam. Plura volui adjicere, sed urgebar curis & negotiis. Exspectabo tuas literas, quæ mihi solent esse gratissimæ. Vale charissimum mihi caput. Saluta parentem tuum meis verbis. Vxor tibi ex animo salutem dicit. Vale iterum. Lond. x. Kal. Dec. ut hic numeramus CIↃIↃCXII.

EPISTOLA IↃCXXXIV.

EIDEM.

VIr doctissime, sunt jam aliquot menses, ex quo parens tuus, vir honoratissimus, mihi tuas reddidit; quibus prius respondissem, nisi tua illa epistola me suspensum habuisset propter exspectationem aliarum literarum, quas te brevi missurum significabas. Exspectavi igitur illas, ut de eadem, quod ajunt, fidelia duos parietes dealbarem. Vidi hic Lexicon Raphel. cum tuis Notis. bene operam posuisti, & quid in eo genere eruditionis posses, luculente ostendisti. sed Grammaticam & proverbia quando audiemus edita? Ego nullum adhuc exemplar illius Lexici potui hic nancisci. Duo tantum hactenus vidi exemplaria, unum in manibus Eliensis, alterum Oxonii apud Professorem Hebræum. Cupio illa studia ex intervallo revisere, & quidem

 serio

ſerio, volente Deo. Quo impenſius a te peto, ut in illuſtranda ea lingua animoſe pergas, & mecum tuas lucubrationes communices. Vale. Scripſi raptim. Lond. Eid. Jun. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA IↃCXXXV.

EIDEM.

VIr doctiſſime, niſi de tua conſtantia in mei amore mihi conſtaret, ſuſpicarer excidiſſe nomen meum memoria tua, & dolerem. Poſt parentis tui adventum in hæc loca nihil a te accepi literarum, neque omnino de te quicquam intellexi. Scripſi tamen aliquoties ex eo tempore. Nunc peto a te, ut mihi ſignifices, quomodo in tuis Paraphraſibus Arabicis aut τοῦ κοινωνείτου Scaligeri ſint verſa hæc verba Matth. XVI. XVIII. Σὺ εἶ Πέτρος. graviſſima cauſa eſt cur hoc a te petam. Obſervo paraphraſin Romæ editam aliquando λατινίζειν, ut in illis verbis. Hoc me doce, quæſo te, & me beaveris. Plura vellem: ſed non vacat. Vale & me ama. Lond. Prid. Kalend. Octobr. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA IↃCXXXVI.

EIDEM.

MIrabar, ut recte conjicis, tuum ſilentium: gravemque ea ſuper re querelam inſtituiſſem adverſus te, niſi occupationes meæ ejus rei facultatem mihi eripuiſſent. Nunc ipſum tuas accepi, quibus ſine ulla vel leviſſima mora hoc reſponſum dedi. Ago tibi gratias immortales, quod meæ petitionis rationem habuiſti. Vtinam prius reſciſſem de tua verſione: nam paullo aliter locutus eſſem de Romana editione, quæ mihi viſa ῥωμαΐζειν illo loco. De hiſtoria Arabica Patriarchæ Alexandriæ: te obſecro, obteſtor, & adjuro, ut vel ipſam, vel ejus ſpecimen des publico. Non dubito fore opus Eccleſiæ Dei utile, & bonis gratum. Scito opus meum eſſe abſolutum τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. reſtant præfationes paullo uberiores, quas ſpero piis fore non ingratas. Deſtinatum eſt tibi unum exemplar: ſed nondum opus proſtabit. Proverbiorum editionem a te eſſe curatam lætor. Oro Deum immortalem ut te ſervet quam diutiſſime, & tuis inceptis benedicat. Vale. Uxor te ex animo ſalutat. Lond. proprid. Kalend. Februar. CIↃIↃCXIV. Quas hiſce adjunxi, velim diligenter cures, niſi grave eſt.

EPISTO-

EPISTOLA IↃCXXXVII.

TOBIÆ SCVLTETO.

BInas omnino post tuum a nobis discessum, Scultete charissime, literas a te accepi: nec tu opinor a me plures. Mirarer & me & te ita fuisse officii hujus negligentes, nisi locorum ingens intervallum utrumque nostrum excusaret. Deinceps, uti spero, opto quidem certe, magis erimus assidui. quamquam ego culpa vacavero, nisi tu diligenter locum indicaveris, ubi sis proximam hiemem acturus. Coloniæ Ubiorum te nunc esse, adductus novissimis tuis & Monavii epistolis, cum hæc scribebam, persuasum habebam. Itaque cum Comelino nostro egi, ut illuc Suetonii nuper editi exemplar unum curaret perferendum tibique reddendum. habebis illud tantisper amoris nostri pignus, dum prior animadversionum editio sub incudem revocatur. Nolo enim nescias, tanto cum applausu doctorum, Gallorum præsertim nostrorum, priorem editionem fuisse susceptam, ut jam in manibus prope secunda editio sit nostris typographis. In Athenæi editionem toti nunc incumbimus. absque quo esset pridem fortasse Gallia me haberet suum. Cum omnia expendi & rationes omnes subduxi, inclinat eo animus: nec sine aliqua spe, posse me in mediis illic turbis otium studiis meis nancisci. nam id unum peto, quæro, sitio. Moveor copia amicorum virorum clarissimorum & amplissimorum, qui tota Gallia me amant, me cupiunt, me vocant. Eo si visum fuerit edito Athenæo lares conferre (nihil dum enim statui: & tenet me dulcedo hujus alterius patriæ si * * * gratissimæ) sed si eo visum tandem fuerit proficisci, denuntio tibi, sis memor veteris pacti conventi: agam enim tecum stricto jure. Crede autem mihi, vir medullitus mihi chare, si manseris in sententia, nunquam te pœnitebit. habeo gravissimas cur ita sentiam caussas. sed de his post Athenæum consummatum, si ita Deo Opt. Max. videbitur. cui quidem πάντα debes, hoc est ὕμνον ἐυχαριστικὸν, quod me superioribus mensibus e gravissimo morbo liberavit. ægrotavimus enim eodem fere tempore ego, uxor, & charissima Abigail: morbus meus non sine periculo fuit; uxoris non sine cruciatu, filiolæ suavissimæ & dilectissimæ fatalis & postremus. Ignosce piæ στοργῇ: tertius jam is mensis, & tamen sine lacrimis ista non scribo. En quid sit patrem esse. Erigo me tamen, & divinæ volūtati libens merito acquiesco. Vxor & liberi te oculis ferunt, & quam officiosissime salutant. Plurimam vero omnes nobilissimo &

nobis colendo Burghausio tuo salutem impertimur. Vale corculum meum. Gen. a.d. IV. Kalend. Septemb. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA IƆCXXXVIII.

VERDERIO A VAUPRINAS.

ET eruditionis tuæ & inclitæ illius quam habes bibliothecæ fama impulerat me pridem, ut tibi innotescere & studium cultumque meum offerre cuperem. Eum enim esse te, vir clarissime, ex multorum sermonibus intellexeram, qui, cum plurimum posses literis & illarum cultoribus prodesse, voluntatem facultate inferiorem non haberes. facile igitur in eam spem adducebar, si contracta semel inter nos notitia esset, parata mihi in tua bonitate certa præsidia, ad ea præstanda, quæ, nisi fallimur, bono multorum veterum scriptorum pridem conamur. Ardebam igitur cupiditate isthuc unius tui caussa veniendi; cum nuper vir clarissimus & amicissimus, Jacobus Lectius, Lugduno rediens meam se apud te caussam egisse retulit: teque sibi omnia prolixe pollicitum esse affirmavit, quæ in tua potestate sita usui nobis ad ea quæ paramus esse possent. Ago tibi, vir doctissime, pro ista tua humanitate gratias quas possum maximas. Simul te oro, atque adeo si pateris ex illa pollicitatione velut ex syngrapha te appello ac convenio, ut quod habere te audio Polybii exemplar manuscriptum, id nobis utendum concedas. audivi & Athenæum in libraria tua haberi. si ita est, ambos mittas oro te quæsoque. ambos enim si Deus faverit, edere sedet nobis. jamque hic prælo ante menses aliquot subjectus: alter non longo uti speramus intervallo sequetur. Molimur & historiæ Augustæ scriptorum post Suetonium editionem. Si & hic nos aliquid potes juvare, beaveris. Quam sit autem moribus meis alienum dissimulare, per quos profecerim, vel unicus opinor Tranquillus idoneus testis. Vale, & me ama tui nominis studiosissimum. E museo a. d. V. Kalend. Septemb. CIƆIƆXCVI. Si quid missurus es, tuto id fidei nobilis hujus adolescentis, qui tibi has tradet & simul cum istis Suetonii recens hic editi exemplar, fidei commiseris, aut Tornæsii.

EPISTOLA IↃCXXXIX.

WOLFGANGO SEBERO.

GAudeo susceptam a te Pollucis editionem, vir doctissime. Neque enim dubito fore utilem Reipublicæ literariæ, quam in eo posuisti, operam. Est sane Pollux, si quid judico, scriptor optimus, eruditissimus, utilissimus: & eo sæculo, quod tot claros in literis viros tulit, dignissimus. Olim cum in Athenæo essemus, multa observaveramus, quæ si tum edidissemus, aliquam fortasse gratiam ab eruditis hominibus iniissemus. Sed ab illo tempore ita diversa nos habuerunt studia, ut de eo cogitandi vix ocium aliquando fuerit. Verum non dubito & plura & meliora esse, quæ observasti, qui ex professo eam provinciam suscepisti curandam. Itaque crucior exspectatione editionis tuæ, cum præsertim adsit tibi David Hœschelius, vir Græcarum literarum peritissimus, & judicii recti. Symbolæ meæ, si quam forte nactus ocium, quo nunc careo, possim conferre, non debes ita rationem habere, ut propterea studiosorum vota putes tardanda, aut differenda. Vale. Lutetiæ Parisiorum xv. Kalend. April. CIↃIↃCVII.

ISAACI

ISAACI
CASAVBONI
EPISTOLARVM
APPENDIX.

ISAACI CASAVBONI EPISTOLARVM APPENDIX.

EPISTOLA I.

BENIAMINI CARRIERO.

Magno cum gaudio tuas accepi, quæ mihi fuerunt heri redditæ. Quæsiveram sæpe de te, & communes amicos interrogaveram: sed certi nihil ad hanc diem discere potueram; tantum narraverat mihi Reverendissimus Eliensis, ad aquas Spadanas te esse profectum, & ibi aut in itinere morbo correptum hæsisse. Ago gratias Deo immortali, quod de te ex tuis non solum certiora, sed etiam meliora cognovi. Opto celerem tibi reditum, & faustum. Legi accurate scriptum, quod misisti, quodque ut Regi ostendam a me petis. Ego vero, vir doctissime, voluntati tuæ hac in parte morem non geram. Constat enim mihi liquido & certo, eam scriptionem magno tuo damno cessuram, si in Regis manus illa perveniret. Optat quidem Rex Serenissimus pacem Ecclesiæ, & concordiam inter dissidentes partes magno redimeret. Sed nullis unquam conditionibus ejus Majestas adducetur, ut societatem cum ea Ecclesia ineat, quæ tot horrendis depravationibus deformata sibi plaudit, & dicit, *Formosa sum, neque est in me ruga.* Cogita vero, vir præstantissime, quid hodie Romæ agatur, nisi ut per omne fraudum, scelerum, parricidiorumque genus, illa infanda Omnipotentia Papalis astruatur. Quo spectant libri ad defensionem Garneti Romæ scripti & editi? quo illi, quos Parisiensis Senatus cremavit manu carnificis? Quot impietates scelestus ille Bellarminus defendit contra Regem, & in suis aliis scriptis omnibus? Hæc tibi nota sint necesse est. Gravissime tu quidem disputas de erroribus eorum, quos Puritanos vocant. Sed non videtur ea esse ratio adducendi Papam ad æquas conditiones, cum nostra crudelissimo tyranno mala aperimus. Ridet Phalaris, ridet, & omnia nostra brevi ruitura sibi pollicetur. Ego ex iis, quæ legi in il-

lorum scriptis, quæ animadverti in eorum factis, persuasissimum habeo, toto cœlo aberrare eos, qui aliud a Papis exspectant, quam superstitionem, perfidiam, cædes, & rapinas. Moneo autem te, pro mea in te fide atque observantia, ut diligentissime etiam atque etiam caveas, ne tuum illud scriptum in manus veniat τῶν σοφιστῶν. Nam quia videris id moliri, ut Papæ autoritas in hoc regno restituatur; sine dubio in magnum fortunæ tuæ periculum adducerentur. Atque, ut ingenue tibi animi mei sensum exponam, ineundæ concordiæ via alia ineunda est, si Deo & hominibus operam nostram probare volumus. Quis nescit sanctissimam Paparum autoritatem dudum versam esse in horribilem tyrannidem? Jam elapsa sunt multa sæcula, cum omnes boni hoc vident, & gemunt. Vnus Matthæus Paris probationi ejus rei satis superque fuerit. Nunquam ullus tyrannus crudelius sæviit in viscera subditorum, ac sævitum est in miseros Anglos, quam diu illos Papæ in sua potestate habuerunt. Denique regnum istud Papæ est, & illud Papis vindicant Bellarminus & id genus detestanda Paparum mancipia. Sed de regno parum est, præ veritate religionis: quam hodie retineri a Papistis dici non potest. Lond. x. Kalend. Septemb. CIƆIƆCXIII.

EPISTOLA II.

BONAVENTURÆ VULCANIO.

VIr doctissime, diu est cum occasionem cupio mihi dari scribendi ad te, non ex otii abundantia, sed amoris & honoris. Vtrumque affectum large pridem tibi exhibeo. Ita meretur singularis tua eruditio, & earum literarum notitia quas plurimi semper fecimus. Indignus sit quem Musæ ament, qui Vulcanium Ἑλληνιάδων Μουσῶν τὰ παιδικὰ non amet. Ego facio, & ex animo quidem. Accipe igitur non minus gratum mihi, quam tibi futurum confido, εὐαγγέλιον de Cyrillo tuo, vere nunc tuo. erit enim quando volueris. Allatus est is liber Basilea in hanc urbem ante menses duos aut tres. Factum est autem θεοῦ οἰκονομοῦντος & bono genio tuo, ut eum codicem præsul amplissimus emeret, Bellovacensis episcopus, mei amantissimus. In illius bibliotheca cum Græce Latineque descriptum nuper eum librum vidissem, etiam ante quam in tuum nomen inciderem, suboluit mihi quod res erat. Memineram enim commovisse te ante multos annos spem de Cyrilli editione. Ubi igitur nomen tuum legi, & nescio quo casu periisse tibi tantos labores cognovi, egi cum optimo præsule, ut tuum librum

librum tibi vellet donare. Non multum laboravi: est enim cupidissimus rei literariæ juvandæ, & tui quoque privatim amans. Omnia enim quæ hactenus edidisti, & habet, & legit. Quare si eo libro cares, neque aliud exemplar habes, scito licere tibi istud repetere. Censeo tamen faciundum tibi, ut ad illum scribas: cętera mihi erunt curæ. Vale, doctissime Vulcani, & ex his literis occupationes nostras agnosce, atque ignosce. Lutet. Paris. XIII. Kal. Aug. CIↃIↃCII.

EPISTOLA III.

EIDEM.

Vir clarissime, accepi literas tuas, quas mihi tabellarius hic reddidit. priores quarum mentionem facis, vidi nunquam. Mirabar sane quid esset, cur mearum tamdiu responsum nullum ferrem. Atque hoc silentium tuum non mediocriter sinistrum rumorem firmabat, qui de tua valetudine allatus ex Anglia in Galliam diu tui amantes torsit. multos enim menses publica fama frequentavit, te gravi morbo implicitum, (ὃ μὴ γένοιτο, εἰδ' ἔτη) studiis & literariis curis in totum renuntiasse. nec deerant, qui tristiora etiam loquerentur. Quamobrem post scriptas superiores meas, egerunt varii typographi cum episcopo Bellovacensi, ut tuum Cyrillum sibi traderet edendum. erant in his Pererius quidam Parisiensis, & affinis ille τὸ μάγειρε Comelini, qui ei typographio nunc præest. erant & alii. sed omnibus restitimus nos: cum facinus immane dictitaremus esse, cuiquam potius quam tibi parenti hunc excellentissimi ingenii tui fœtum committi. Impetravimus vero non ægre ab humanissimo viro, ut tuas exspectaremus. Idem cum epistolam tuam legisset, & rescripturum se, & voto tuo, ubi primum esset occasio, satisfacturum affirmavit. Cum igitur ante triduum de tabellarii hujus opportunitate eum monuerim, & literas ab eo, & librum ipsum in horas jam exspecto. nondum tamen cum hæc scribebam quicquam ab eo acceperam. sed lentitudinem hanc excusavit nudiustertius, mandavitque puero meo ut occupatum se in curando matris funere nuntiaret. Urgebo tamen, daboque operam sedulo, ne prius discedat tabellarius, quam librum tuum abstulerit. Atque utinam aliud quid tua caussa possem. scires, vir doctissime & amicissime, ex omnibus qui summam eruditionem tuam & in rempublicam literariam merita maximi, pro eo ac debent, faciunt, neminem esse unum, cui ego in amore tui sim concessurus. Tu vicissim ut nos ames, te oro. Vale, præstantissime Vulcani. Lut. Par. a.d. V. Eid. Jan. CIↃIↃCII.

EPISTOLA IV.

EIDEM.

QVod de reddito tibi, clarissime Vulcani, libro tuo fieri certior optavi; nolim in eam partem interpreteris, quasi ego gratiarum actionem aliquam a te exspectarim. Debui hoc officium tibi, viro de literis adeo insigniter merito merentique: debui & literis ipsis, quas promovere instar triumphi mihi est, eritque porro semper ζῶντι καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένῳ. Quare noli de moribus meis adeo male existimare, ut ὑπὸ ψυχρᾶς τινος φιλοτιμίας ἀλᾶσθαι ἡμᾶς: in animum inducas tuum. Sed expertus μυριάκις subleſtam hominum fidem, jure de re tam chara tibi mihique fui sollicitus. Sed bene, quod omnia tuto sunt isthuc delata. Nunc tuæ erunt partes, vir doctissime, ut quamprimum cæteris immortalibus tuis in rempublicam literariam meritis cumulum hunc addas, & pressum tamdiu Patrem illum manu tandem mittas. Ναὶ δέομαί σου αἰτῶν καὶ ἀντιβολῶ καὶ λιτανεύω. De foliis missis, ago magnas gratias. Deum immortalem, quanta cum voluptate præclarum illud Cyrilli procemium legimus! Utinā ita hodie sentirent isti, qui nihil nisi Cyrillos & Chrysostomos crepant. Verum illi ἅπαντες τῆς ἰσχυρογνωμονοῦντες. Tu perge, per Deum, in hoc potissimum genere scriptorum industriam tuam occupare. Procopium quoque brevi ut absolvas oro te. dignus plane liber tua opera. Vale & me ama æternum tuum. Doctissimo Heinsio salutem velim a me nunties. Lutet. Paris. Eid. Sept. anno τῇ Σωτῆρος vulgari. CIↃIↃCIII.

EPISTOLA V.

EIDEM.

GRatissimæ mihi fuerunt, quas ante paucos dies a te accepi. Gaudeo amari me abs te, quantum epistola tua humanissime scripta testatur. Cyrillum vero tuum partim jam esse editum, partim brevi editum iri, etiam atque etiam vehementer lætor. Utinam de tuis annis pars magna posset tibi adimi. vereor enim ut tantis laboribus senectus tua possit sufficere. Sed aderit divinum auxilium. ille te ἐνισχύσει καὶ ἐνδυναμώσει ad tam egregium opus. Quæ nunc edidisti apud magnum Thuanum vidi: & in ipso vestigio statim eruditissimas tuas notas percurri. quæ promittebas exemplaria non accepi: neque tamen minus ex

animo tibi gratias ago, & habeo. erit σὺν τῷ Θεῷ cum par pari referam: nisi potius hoc erit χάλκεια χρυσείων. sed, quæ tua est ἀνεξικακία καὶ χρηστότης, voluntatem potius spectabis quam munusculum, quod brevi sum missurus. Vale, & me ama. Lutetiæ Paris. III. Kal. Jun. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA VI.

CONRADO RITTERSHVSIO.

NÆ tu me non nosti, vir doctissime, qui diu te contatione ais impeditum, quo minus ad me scriberes. Si tuæ voluntatis ad me vel tenuis ulla suspicio pervenisset, ademissem tibi pridem dubitationem omnem, teque prius lacessissem. Quid enim mihi queat esse jucundius talis tantique viri amicitia? Ego vero tacitus te pridem etsi ignotus amo; nempe ab illo tempore, quo primum licuit in manibus N. nostri tuas in Oppianum lucubrationes leviter inspicere. Quod etsi leviter a me factum & raptim, facile tamen jam tum animo concepi præstantiam ingenii tui: quia non cadebat opinione mea tale institutum in plebejum & vulgarem animum. Quid enim aliquis de plebe Jurisconsultus literas Græcas curet? quid illi cum elegantia summi yaris? aut quid hoc σῖτος καὶ ἄλφιτα quæ sola vulgus quærit? Merito igitur te amo, mi Rittershusi, qui nostras literas non ames solum, sed tam diligenter, tam feliciter colas. Atq; ego non possum exprimere quantum perceperim ex eo gaudium, quod testandi amoris mei erga te tam opportuna occasio se obtulit. Quem enim amiseras vereque perdideras ingenii tui fœtum, ecce eum tibi mea opera & fide redivivum. postea enim quam de tua re & injuria quæ tibi facta erat literis tuis sum certior factus, constitui illico omnem mihi machinam esse adhibendam, omnem lapidem movendum, ut tibi per me satisfieret. quin hoc vere possum affirmare, antequam ulla inter nos intercederet notitia, sæpius me tuam vicem cum N. expostulasse, quod non eo dico, ut mihi gratiæ apponatur; neque enim captare illo facto tuam gratiam potui, cum tu mihi adhuc notus non esses, sed enim quia jus & fas ab amico violari intelligebam, quod in me fuit, obstiti. Falleris vero toto cœlo totaque terra, si me putas apud senem illum optimum quicquam posse, aut ad ipsius bibliothecam ullum habere aditum. æque ac tu, mi Rittershusi, qui tanto intervallo abes. nam etsi amicissime & conjunctissime vivimus, tamen ea hominis morositas est, ne dicam aliud, ut plane sit mirabilis in multis ejus vita. Quod igitur ego

 absente

absente ausi sumus claustra revellere & omnia ἄρδην, ut tuum librum tibi mitteremus repertum, mihi crede, Ilium expugnavimus. An tu nescis qua difficultate, quo annorum spatio Xenophontem suum Leunclavius ab illo receperit? Deterior tua erat futura conditio, nisi σὺν θεῷ συνδίκῳ meam audaciam Deus adjuvisset. Tu nunc mimum tuum agas vide: hoc est, caveas ne tua opera de hac re quicquam unquam rescíscat N. noster, cujus ingenium sic est, ut si non refrices memoriam, de ea re verbum nullum sit facturus: sin ulla via quod conscia ejus uxore & filio N. gestum a me est resciscat, dici nequit quantum turbarum sit excitaturus. Ille vero καὶ πελιδνωθεὶς καὶ παλαμνωθεὶς; ποῖον. οὔ μοι μέλει, τὸ γὰρ σὺ μετ' ἐμοῦ. Quod superest, te oro, fœtum hunc tuum ne diutius comprimas, sed liberes tandem, & ejus editione de studiosis bene mereri ne differas. Vale & me ama. Genevæ a. d. IX. Kal. Sept. CIƆIƆXCIV.

EPISTOLA VII.

EIDEM.

Binis tuis suavissimis literis unis hisce respondebo, vir amicissime. Quod gratum tibi adeo de Oppiano, tantasque agis gratias, agnosco humanitatem tuam. Ego non poteram officio meo deesse, quin magni criminis me obligarem: peccassem in te, peccassem in publica commoda, peccassem in gravissimi & dilectissimi mihi poetæ manes. Tu nunc peccas, qui adhuc sub claustro contines. Quid? ergo non erit istud νυκτὸς & carceris ἀπαγωγή, sed ἀναγωγή tantum? Vide fidem præstes; sin, pipulo flagitabimus promissum munus. Quod de Pindari aliquot locis scribis, ita me Deus amet, ut magnæ mihi voluptati fuit. Sed heus tu, non tibi metuis a tui ordinis hominibus, qui magnas tibi molestias creabunt, si resciverint malle te cum Pindaro, Homero, Platone, Aristotele, & id genus nihili homuncionibus colloqui, quam cum Bartolo, Baldo, Jasone & similibus? periisti si hæc emanarit de te fama. eo enim res videtur aut rediisse jam aut propediem reditura, ut nemo possit idem cum Musis amœnioribus colere amicitiam, & Jurisconsulti famam ac locum tueri. Sed misso joco, quod graviora studia tua insititiis istis oblectas deliciis, laudo vehementer. Sane qui cognitione nostrarum artium ita excellas, thesaurum defodere non debes. Quæ disputas de Epicharmi loco apud Clementem, mihi epistolam tuam legenti valde placebant. item quæ de locis Pindaricis: & perge, amabo, id genus literas ad me mittere, re-

feram,

feram, si potero, par pari. sed alias: nunc enim ita eram occupatus & districtus editione Suetonii, ut vix his paucis raptim exarandis tempus repererim. Jam auctor ipse, Tranquillum dico, erat ad umbilicum perductus: supererat improbus labor in describendis nostris Animadversionibus, & colligendis. Multum sudamus, mi Rittershusi, his præsertim æstivis diebus quos experimur hic calentissimos: plus tamen ante sudavimus aliquoties in eo scriptore recensendo. Limam enim judicii adhibuimus. ἀλλὰ γλῶσσα τῷ τριβῇ; neque enim μέγα τι εἰπεῖν ante decet, quam γνώμην criticorum accesserit calculus. Tu in his, vir doctissime: cui placere nostra quæ hactenus edidimus, vel ex eo conjicio, quod indicem eorum mitti tibi a me postulas. Vereor ne mihi potius optandum sit, ut in tam eruditas manus non veniant nugæ nostræ. quare a me catalogum non habebis: mea quæ hactenus edidi tanti non facio, paucis exceptis, quæ tibi nota esse prior epistola tua arguebat. Vale, & grandem a me exspecta brevi σὺν τῷ Θεῷ epistolam. Genevæ pridie Kalend. Junii. CIↃIↃXCV. Si isthic est nobilissimus vir, Firxius Livonus, plurimam illi meis verbis salutem nunties rogo: item clarissimis viris Camerariis, & Jurisconsulto Poetæque insigni Scipioni Gentili.

EPISTOLA VIII.

EIDEM.

NOndum libero me ære alieno, quod apud te, vir amicissime, contraxi nuper, cum grandem aliquam tibi epistolam promisi. Scribebam enim has literas, quo tempore nostris mercatoribus Francofurtum petentibus ad plurimos amicos dandæ erant. Ego vero vixdum bene excusso jugo quod mihi Suetonii editio imposuerat, otio frui optabam quam uti. Scito tamen bonæ fidei debitorem esse me. Ubi ad Musas rediero, quibus valedicere ad tempus animus est, nihil prius faciam quam ut tecum de nostris literis epistola licentiore garriam. nunc mihi tota in Galliis mens est: quo excurrere ad visendam optimam matrem certum mihi: det modo facultatem & itinerum securitatem præstet τὸ κρεῖττον. Tentabo certe omnia, ut priusquam serio libros tractare instituam, voti quod est supra omnia mea vota compos fiam. septimus enim annus agitur, cum ego parentem meam non vidi, cum interea neque ego ipsius, neque ipsa mei desiderium ferre potuissimus. quod eo tibi volui significare, ut deinceps silentium meum per aliquot menses excusares. De Oppiano satis superque proximis tuis

fecisti

fecisti mihi. Laudo propositum tuum; cujus, scio, te nunquam pœnitebit. Sustinebimus igitur & nostra gaudia adhuc differemus. Vidi & γεῦμα illud tuæ interpretationis, quod ad Camerarium misisti. sapit nimis meo quidem palato: si omnia, quod confido, ad id exemplum, multos spondeo tibi convivas. quotquot nempe sunt qui his epulis delectentur. In Querolo tua discam lubens, unde descriptus sit tibi Nicetæ locus ad vocem *Patus* notatus tibi. nam in nostris libris aliter legitur; & sine dubio recte: πάτος enim non Nicetæ vox est, sed χίλιοι ex veteri libro descriptum Wolfio. quod quare sit a te in contextum receptum doceri cupio. At falli doctissimum Gruterum, qui *Mandrogeros* vocandi casu ferre non potest, non te fallit. est enim forma Græcanica declinationis Atticę, quæ in nominibus deductis a γέρας servari solet, ut ἱππηλάτας dicit autor & *Mandrogerontem*: id quoque ἀττικίζων, ut Homerus γηραιὸς γέρων. Sed hæc mitto. Vale doctissime Rittershusi. Genevæ a. d. x. Kalend. Septemb. CIↃIↃXCV.

EPISTOLA IX.

EIDEM.

Diu silui, nec silui, doctissime & amicissime Rittershusi. Silui apud te; non silui de te apud amicos, & Musarum ὁμοίως ἡμῖν θεράποντας. Ego vero nominis mei prius oblivis car quam Rittershusii: quem penitus ἐν δέλτοις φρενῶν inscriptum, & μυχοῖς ψυχῆς, κατ' Εὐριπίδην, infixum circumfero. Omnia in te me capiunt, eruditio, industria, judicium: sed nihil æque ac similitudo, quam animadvertisse mihi videor, in tuis meisque moribus. Quamobrem οὐκ ἀδίκως juncta inter nos hæc amicitia est. ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. Suetonium nostrum tantopere tibi probatum fuisse, (sic enim ais) cum vehementiam amoris in me tui cogito, non nimis miror. Scis enim quam soleat τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον τυφλοῦσθαι; & tamen gratum nihilominus fuit judicium tuum de nostra illa opella cognoscere: præsertim cum clarissimorum longeque eruditissimorum virorum Philippi Scherbii & Scipionis Gentilis suffragiis tuum hoc judicium comprobari scribas. Equidem is non sum, ὁ μὴ τὰν ἐν ὑγροῖς ὕδασι θεῖν, qui inanis gloriolæ cupidine ad scribendum impellar. sed neque cornea nobis fibra est: ut si quid nostri talibus viris placuerit, non lætemur. Quod me hortaris, ut quæ in Polybium aliosq; auctores sint nobis observata, edam: currentem tu quidem: etsi sunt sane nec pauca nec levia, quæ me interdum monent, ut his studiis sero quidem, sed serio renuntiem. Verum

rum de iis agam tecum alias pluribus. Nunc in Athenæo eramus: neque jam per nos ſtabit, quo minus poſt dies oppido paucos prælo liber ſubjiciatur. Abſque hoc incepto foret, in Galliis fortaſſe nunc eſſem: unde nuper cum præſentiſſimis vitæ periculis Dei ope ſum reverſus: Oppianum tuum avidius ſemper in dies & horas exſpecto. Gratiſſimum vero mihi, quod narras de Gunthero Poeta, ut illa tempora erant, eximio. Legi illius Ligurinum Wechelianæ editionis: nec alia mihi nunc ad manum. Si eſſet, aut omnino haberem aliquid, quo ornari augerique tua poſſet editio, ſcias ea fide id me tecum communicaturum, quam præſtari mihi ab amico in re ſimili poſtulo. Epigrammata noſtra, quæ feciſti de non peſſimis fortaſſe Græcis Latina quam optima, ſic mihi, ſic aliis hic placuere, ut mea tuis libentiſſime, velis modo, ſim commutaturus. Merito te plurimum amo, amiciſſime Rittershuſi, qui Poeta cum ſis, noſtra, qui ne verſificatores quidem ſumus, tanti feceris. Mitto ad te quæ olim in Theocritum ſcripſi, & nuper reſcripſi. Vale & me ama, qui te vehementiſſime. Magnis iſthic viris Scherbio Gentilique plurimam a me ſalutem. Scripſi nuper ad Joachimum Camerarium amantiſſime ab eo laceſſitus: puto meas fuiſſe illi redditas. illi quoque & Philippo digniſſimis tanto patre filiis ſalutem meis verbis, ſi grave non eſt, impertieris. Vale iterum. Genevæ a. d. III. Id. Martias. CIƆIƆXCVI.

EPISTOLA X.

EIDEM.

ET corpore propter morbum languebam, & animo magis, propter recentem chariſſimæ filiolæ obitum, cum hæc ad te, vir clariſſime, exaravi. Sed vis amoris mei in te vires ad ſcribendum ſuggerebat. Non enim dubito mirari te atque adeo indignari, quod nullas a me poſtquam in Gallias veni, literas acceperis. Sed oro te, per Deum τὸν ὄντως φίλιον, quidvis potius putes ſilentii mei cauſſam fuiſſe, quam ullum frigus mei in te amoris. nam ille quidem ut ſemper & viget & fervet. Valetudinem potius accuſa, quæ diu me exercuit, & nunc quoque parum proſpera. Præterea vides quantum locorum intervallum, quæ itinerum pericula. ego expertus ſum, vix dimidium epiſtolarum, quas in Germaniam aut Helvetiam ſcripſi, tuto fuiſſe perlatas. Quid ergo mirum ſegniorem eſſe, cum metus ſit ne pereat & oleum & opera. ſcribam tamen, vir amiciſſime, & tuas viciſſim exſpectabo. Athenæus adhuc nos habet: ſcriptor difficilis & mihi certe

molestus: si valetudo & negotia sivissent, sperabam in Deo posse nostras curas perfici multo citius quam nunc possint. Oppianum tuum videre non cupio, sed δίψω. Vale & viros clarissimos collegas tuos, à quibus nos amari scis, plurimum a me salvere jube. Mompelii, a. d. VII. Idus Sept. CIↃIↃXCVII. Oppianum tuum sic exspecto ut dies noctesq; de eo cogitem. amo enim illum Poetam, ut si quis alius. tum autem vigilias tuas videre iisque frui opto vehementer. Si fuerit editus, spero per Lugdunenses mercatores me brevi habiturum.

EPISTOLA XI.

EIDEM.

QVas ante annum scripsisse ais, scito, clarissime Rittershusi, eas nunquam fuisse nobis redditas. quod cum admodum mirarer, quia meas fuisse tibi Francofurti traditas ex literis communis amici Scipionis Gentilis didiceram; etiam antequam superiores tuas acciperem, cessationis hujus culpam omnem in tabellarii fluxam fidem conjiciebam. De illa igitur priore epistola tua quid sit factum is viderit, cujus diligentiæ est a te commissa. Posteriorem ante paucos dies accepi, cum ex Allobrogico itinere domum rediissem. Et literæ & munus a te adjectum gratissima fuerunt. dedi amplissimo Thuano quod fuerat illi missum: qui te salutat peramanter, & φίλη τε ὀλίγη τε muneris nomine gratias agit. Ex eo cognovi posse te sine ipsius offensa, imo etiam cum bona gratia quod cogitasse scribis exequi, & tua cum ipsius Poematis sacris conjungere. Clarissimo Bongarsio inscriptum ei exemplar nondum dedi: abest enim ab urbe, Regem & aulam comitatus, nec ante XX. plus minus dies ad nos videtur rediturus. Scripsi nuper ad præstantissimum virum Scipionem Gentilem: a quo integro jam ferme anno literarum accepi οὐδὲ γρῦ, quod ajunt. scripsissem nihilo tamen minus; nisi & otium defuisset & argumentum. Oro te, plurimam ipsi & amicissimam meis verbis salutem nunties. Velim etiam quid ille, quid tu paretis εἰς τὴν τῶν φιλομαθούντων ὠφέλειαν, ex literis vestris cognoscere: nos quid primum edituri simus nondum constituimus. discendi enim cupiditas a scribendo nos avertit. Vale vir clarissime. Lutetiæ Parisiorum, pridie Kalend. Septemb. anno Christi Dionysiano CIↃIↃCIII.

EPISTO-

EPISTOLA XII.

EIDEM.

HAvebam ſcire, ut valeres, & quid ageres, clariſſime Rittershuſi: mirabarque binis meis ſuperioribus nullum a te reſponſum eſſe datum: ut nec a Scipione Gentili, Academiæ veſtræ lumine, quicquam literarum accepi, poſtquam ex itinere Gallico iſthuc eſt reverſus. eramque adeo de utriuſque veſtrum valetudine ac ſtatu ſollicitus, cum miſit ad me Bongarſius, ὁ τῶν ἡμῶν φίλων ἄριστος, epiſtolam illam tuam quam utrique noſtrum communem eſſe voluiſti. Gaviſus ſum non mediocriter, & quod valentē te intellexi, & quod ita in literas animatum, ut bene de illis merendi finem nullum facias. Nam quod ſcribis de repertis B. Patris Iſidori Peluſiotæ epiſtolis, & tua cura deſcriptis atque ad edendum paratis: beaſti me, mi Rittershuſi, hoc euangelio. Macte hoc ſtudio atq; hermæo iſto. Multum quidem tibi jam Reſpublica literaria debet, propter egregia ingenii tui monumenta, quibus illam auxiſti, ornaſti: ſed magnum cumulum prioribus tuis meritis adjeceris, ſi tam pium & eruditum ſcriptorem ἐξ ᾅδου παλίνορσον nobis dederis. quod quidem ut facias non hortor te ſolum, ſed etiam rogo atque obteſtor: eo quidem vehementius, quo pauciores hodie ſunt, quorum palato dapes iſtæ ſapiant. Sed male ſanorum hominum voces inſanas, qui literas Græcas faciunt non nauci, pro tua prudentia facile intelligis eſſe contemnendas: atque illud potius nobis, qui illarum præſtantiam ac neceſſitatem intelligimus, eſſe enitendum, ut fugientibus manum injiciamus, & ſi poſſumus ſuam æſtimationem ac pretium illis apud τοὺς ἀφυεῖς νῦν τῶν νέων vindicemus. Quod autem edi cupis Lutetiæ opus tuum (vere enim tuum dixerim) de ea re quid certi ſpondeam tibi non habeo: nam lente heic Græcorum editio procedit: etſi non deeſt quibuſdam noſtrorum typographorum animus & Iſidorum & reliquos Patres Græcos edendi. Itaque cum omnia a te fuerint parata, fac me ut ſciam: & confide pari diligentia in eo negotio uſurum me ac ſi mea res ageretur. Vale. Madridi ad Vrbem, III. Nonas Septemb. CIƆIƆCIV.

EPISTOLA XIII.

EIDEM.

PRimum tibi pro eo ac debeo gratias agam & meo & magni Thuani nomine, de miſſo munere mercatu ſuperiore. quæ duo maximi

fiunt ab utroque nostrum, pietas & eruditio, ea in tuo munere, clarissime Rittershusi, eximia sunt. nihil sanctius argumento: tuis vero carminibus ea χάρις ἐπανθεῖ, is lepos, ut μωμᾶσθαι sit facilius quā μιμεῖσθαι. Utinam similibus curis industriam suam occuparent, qui suis de religione scriptis id videntur agere, ne ulla brevi in animis hominum reliqua sint religionis vestigia. nam quo censeas tot πολεμικὰ & virulenta scripta spectare, nisi ut cœlum terræ misceatur & irritatis omnium animis ad cædes mutuas, si qua adhuc restant pietatis ἐναύσματα, ea penitus exstinguantur? Equidem vates non sum, neq; μαντοσύνην me pater vel mater ἐδίδαξαν: & tamen affirmare tibi omni asseveratione non dubitem, nisi imminentem τρικυμίαν Deus averterit, præsentem rerum statum non posse diuturnum esse. hoc quærunt, hoc pedibus manibusq; agunt, qui hodie apud plerosque principum possunt plurimum. tum autem nostræ ἀβελτηρίαι τὸν πανώλεθρον πόλεμον ἐκριπίζουσι παροξύνει. Itaque laudo consilium tuum, qui piis meditationibus ac studiis plurimum tribuis. Deum oro, præstet tibi otium καὶ πᾶσαν ῥαστώνην ad id genus cogitationes: eidem egi & nunc quoque ago gratissimas gratias, quod te nuper e tanto periculo eripuerit. Multum tibi debeo, quod casum tam insignem ex tuis literis voluisti me cognoscere potius quam ex aliorum sermonibus. iterum iterumque Θεῷ δόξα καὶ χάρις: qui te pene ἐξ ᾅδου παλίνορσον in integrum restituit. Nos quoque in uxoris valetudine numinis benignitatem ἄφατον sumus experti: quod futurum tibi jucundum ἀκριβῶς οἶδα non dubito. Certe quicquid literæ nobis debent aut debituræ sunt, illius virtuti secundum Deum jure potest adscribi. Vale vir clarissime. Lutetiæ Parisiorum a.d. IV. Non. Jan. CIↃIↃCV. De Isidoro & locis a te propositis nactus plusculum otii scribam ad te: etsi quæ te lateant si putas posse me non latere, ipse profecto neque te neque me nosti. Sed mos gerendus est voluntati tuæ: quod brevi σὺν τῷ Θεῷ sum facturus: nunc absolvetur editio nostrorum in Persium Commentariorum: quos statim ad te mittam.

EPISTOLA XIV.

EIDEM.

PUto accepisse te, vir clarissime, quas ante mensem unum aut alterum ad te scripsi. respondi tum & iis quas Francofurti scriptas a te acceperam, & iis quas post casum illum tuum memorabilem ad me dederas. agebam, quod & nunc quoque facio, plane ex animo Deo Opt. Max. gratias, quod te ex tanto periculo servasset. Sed quoniam non-

nondum penitus confirmato corpore eras, cum illa mihi ſcriberes, cupio ex tuis cognoſcere quomodo poſtea tecũ ſit actum. Non autem dubito, quin ea res inceptũ tuum de edendo Iſidoro Peluſiota tardaverit. Itaque hoc quoque negotium, uti ſe habeat, ex tuis opto cognoſcere. Ego Perſium hic edidi cum veteribus ἀκροάσεσι meis, quas Genevæ ante multos annos habui, cum frequenti auditorio illum Poetam exponerem. quod ideo commemoravi tibi, ut prolixitatem commentariorum ne mireris. noſti enim libertatem commentationum ejus generis, quæ non aliud ſpectant, quam ut rudiorum ſtudiis conſulatur. Tale eſt noſtrum hoc ſcriptum, quod ad vos doctos nihil pertinet. Quod igitur muſteum librum ad te mitto, non ita inſanio ut velim id a te legi: ſed ut memorem me tui & amantiſſimum tibi probem. miſiſſem & ad clariſſimum virum Scipionem Gentilem exemplar, niſi intellexiſſem factum id jam ab optimo & amiciſſimo Bongarſio. Velim niſi grave eſt illum verbis meis ſalutes: nunc enim ſcribere non poteram, facturus brevi σὺν τῷ Θεῷ, qui vos ſervet Reipublicæ literariæ quam diutiſſime. Vale. Lutet. Pariſ. a.d.v. Eid. Mart. CIƆIƆCV.

EPISTOLA XV.

EIDEM.

SAlvæ ſunt quas periiſſe putas epiſtolæ ad me tuæ, quarum noviſſimis literis mentionem facis, omnes, ni fallor. ſerius quidem, ſed tamen accepi tandem. pro quibus omnibus ſatisfaciam tibi, ubi primum otii aliquid ſuero nactus. Nunc enim raptim & ſane quam occupatus πολυσχόλως pauca hæc ad te exarabam. Ago igitur tibi magnas maximas gratias, pro jugi hac noſtri recordatione & frequenti ſcriptione: quæ eo magis obnoxium tibi me facit, quo minus per occupationes haſce meas paria tecum in hoc officii genere poſſum facere. Mihi crede ſi de tuis commodis ageretur, omnia miſſa facerem, ut animum meum tibi probarem: nunc quo ſum de tua erga me benevolentia certior, eo minus laboro, ut ſcriptione literarum fidem meam tibi probem. quod ſemel dicendum mihi fuit, quia ſæpe accidit, ut neglecti officii hujusq; jure me poſſis reum facere. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Carmina tua accepi, credo, omnia legique magna cum voluptate: etiam illud, quod non ad me, ſed ad communem amicum miſeras ἐς τὰς διονυγῆς Λυκολίτας. Vidiſti, puto, Amphitheatrum quod aliquis eorum compoſuit. non quæro de eo libro judicum tuum. non ita

male te novi, ut probari tibi posse putem ulla ex parte nefarii hominis (scimus quis ille sit) partum, blasphemiis in Deum & in constitutos a Deo Reges plenum, in omnes bonos contumeliosissimum. Hæ sunt artes Cerbereæ illius familiæ, quam non pudet πανάγιον illud nomen usurpatione sua contaminare. nam quid homines ἀλάστορας movit, cur in magnum Scaligerum tanta cum ἀναισχυντίας ὑπερβολῇ invehe-rentur? Me verò quod nominatim traducere tanti putarunt, non pluris equidem facio quam olim Socrates asinum λακτίζοντα. hoc doleo non eo loco esse me, ubi possim μετὰ παῤῥησίας literatum causam adversus hanc pestem defendere. Est mihi cum Frontone Ducæo ejus quidem φρατρίας viro, at non eorum morum & præterea doctissimo, familiaritas magna. is juxta mecum auctorem libri, vel potius auctores & approbatores abominatur execraturque. En, mi Rittershusi, infelicium temporum diram sortem! quando veritas non cuniculo sed palam oppugnatur: mendacium publicos professores habet: maledicere Deo hominibusque, rixas serere in bella mox erupturas, pietas censetur. νῦν δὴ καιρὸς εἰπεῖν, Ναὶ ἔρχου κύριε. hæc enim sola bonis spes & consolatio relicta. Quam petis Thuanææ historiæ partem, habebis cum mantissa. tota enim priore illa forma hic cuditur in folio, uti vocant. totam mittemus mandatu Thuani, ubi fuerit editio absoluta. cum totam dico, omnia dico, non quæ scripsit Thuanus, sed omnia quæ sperare possumus eo vivo editum iri. multorum enim annorum historiam prius editis nunc adjicit ὁ ἰσομέγιστος οὗτος ἥρως: annum tamen LXXII. non transcendit, ne absolvit quidem. Is te amicissime salutat, & una tecum clarissimum virum Scipionem Gentilem, cui brevi & scribam & opusculum mittam in quo sum nunc totus, De Satyrica Græcorum Poesi & Romana Satira. Exspecta etiam tu exemplar unum & me ἀγαπῶντα φιλῶν, μᾶλλον δ' ἀντιφιλῶν. Scripsi raptim propr. id. Eid. Sextil. CIↃIↃCV.

EPISTOLA XVI.

EIDEM.

NOn dubito accepisse te quas ante mensem, & quod excurrit, ad te misi. Itaque de magni Thuani in te affectu & desponso tibi exemplari ejus historiæ, cum fuerit absoluta, quæ nunc cuditur editio priore duplo auctior: de his, inquam, & cæteris quæ proxime scripsi, nihil jam dicam. Te potius orabo, ut munusculum non magnæ rei, quod tibi mitto, Syntagma quoddam nostrum de Satyrica & Satira

Satira σώφρονι θυμῷ accipias. argumentum quam sit jejunum vides: quod tamen prolixe & accurate tractavimus. non deerunt scio, quibus ἡ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκριβολογία videatur esse supervacua: ego tuam & paucorum solide eruditorum sententiam exspectabo, assensurus haud dubie, quamcunque in partem pronuntiatum a vobis fuerit. Sexcenta talia argumenta, sive antiquitatis communes locos habemus affectos: qui modico labore poliri, atque in publicum protrudi quirent, si tanti ea facerem, ut illa publicari reipublicæ literariæ magnopere putarem interesse. Sed enim, mi Rittershusi, vita quam hic vivimus, propter frequentes occupationes, non multas horas ad studia succisivas nobis reliquas facit. nos autem ita natura sumus comparati, ut discere quam docere, legere quam scribere longe malimus. Verumtamen, quoniam per amicorum κελεύσματα nobis non licet esse negligentibus, excitabimus ipsi nos & juventuti studiosæ prodesse contendemus. Nunc quod Deus fortúnet inceptum, in Polybio sumus: brevi, ut speramus, prelo magnum illum scriptorem subjecturi. dabimus hoc publicæ utilitati, ut auctorem hunc Latinum faciamus: magno sane aliarum nostrarum curarum haut paullo graviorum damno. sed obdurandum est. aleam enim jecimus. fidei credo in hoc negotio litabimus, securi de elegantia & calamistris, quos ii curent qui otio abundant, si volent. ἐπεὶ ὁ βίος βραχύς. Notæ uberiores erunt & si possumus non inutiles iis qui notitia antiquitatis oblectantur. Isidorum tuum strenue edi, partim ex tuis cognovi, partim ex literis clarissimi viri Georgii Remi. is nuper scribebat ita assiduum esse te in opere Musico, ut ἐπικεκυφὼς τοῖς βιβλίοις νύκτας τε καὶ ἤματα πάντα laborandi finem nullum facias. Quid tibi vis, mi Rittershusi, cur te is perditum? cur non te respicis? quin exemplo utere potius meo, qui postquam huc veni, & minus in studiis assiduus esse cepi, factus sum εὐμορφέστερος καὶ ὑγιέστερος quam essem prius. Tu quoque ut quod agis, diutius agas, age remissius, & valetudinem tuam sedulo cura. Scripsi nuper, nullas tuarum videri periisse quas a mensibus sex septem mihi scripsisti. nam & illas accepi, quibus erant Oppiani flores adjecti, cum Latina interpretatione tua. qui liber tuus, si ullo modo heic edi poterit, non deero mihi, quando placuit tibi eam lucubrationem tuam pulcherrimam meo nomini inscribere. Sed ad talium editionem mire hic frigent typographi nostri: quæ gens τοῦ καλοῦ ἀσύμπαλιν ἀπεζευγμένη nisi lucrum præsens aliud nihil curat. Accepi vero a te multo ante literas, quibus de Isidori aliquot locis me consulebas. iis literis nunc, quia ante non licuit, paucis respondebimus. Recte emendatum est a te frustum illud ex Epigrammate in Archidicen, quod in editione Parisiensi non semel

cor-

corruptum legitur. habetur integrum epigramma apud Thucydidem lib. VI. unde disci potest quod de Archidicâ ista scire cupis. fuit & Archidica nobile scortum, de qua Herodotus & Athenæus: sed quæ nihil ad hanc tuam. Illud autem Epigramma esse a Simonide compositum didici ex Aristotele Rhetor. lib. I. cap. IX. Quem vocas Hymnum in Plutum, Hymnus non est, sed Scolium συμποτικὸν alibi quoque mihi lectum: etsi locus nunc non succurrit. Lex Solonis quam quæris ad illustrandam Epistolam CCXV. Libri II. a Plutarcho tangitur in ejus vita. nam plane eadem est sententia istorum: τὸ πείθεσθαι περὶ τὸ βέλτιστον ὁδὸν ἡγεῖτο τοῦ βιασθῆναι διαφέρειν. hoc solum differunt quod minus dicit Plutarchus quam tuus scriptor. Quæ ad παιδείαν Persarum spectant, non dubito desumta e libris Xenophontis. quibus similia etiam apud alios de disciplina Persicâ invenias. Regis apophthegma qui utilitatem ὁπόσον χωρεῦσιν sequebatur legisse memini. ubi legerim nunc non memini. Hæc fere erant quæ ad ζητήματα tua responderem. Vale vir eruditissime & me constanter ama. Lutetiæ Parisiorum Kal. Septemb. CIƆIƆCV.

EPISTOLA XVII.

EIDEM.

NOn putabam fore mihi vel tantillum otii ut te compellarem, vir clarissime. jamque egeram cum communi amico, doctissimo Gentili, ut patrocinium meum apud te susciperet. Sed ἐξενίκησε τὸ σφοδρὸν τοῦ πόθου, effecitque ut quamvis occupatissimus hæc pauca raptim ad te exararem, cum præsertim a superioribus nundinis neque scripserim ad te neque tuarum quicquam acceperim. Cupio ex te de tuis rebus & præclaris inceptis cognoscere: non enim dubito aliquid moliri te ad publicam literarum utilitatem adjuvandam. quod cum feceris hactenus magno cum fructu & publica utilitate, Deum oro, ut etiam porro εἰς πολλὰς πολλῶν ἐτῶν περιόδους facias idem, & magis magisq; in dies de posteris merearis. Isidorum tuum nemo adhuc in hac urbe vidit. Eum librum ego & Thuanus ὁ ὑπέρευγος quanta cum cupiditate exspectemus, ne ipse quidem nescis, nisi nos ignoras. Vale. Scripsi raptim, Lutetiæ Parisf. pridie Kal. Apr. CIƆIƆCVI.

EPISTOLA XVIII.

EIDEM.

SCripsi nuper ad te, vir clarissime, via Francfordiensi, priusquam tuas acciperem exeunte Februario datas. quæ cum paullo post mihi fuerint

fuerint redditæ, lætatus ſum occaſionem tam bonam mihi ſe obtuliſſe literas iſthuc mittendi. quas equidem uberiores darem multumque de communibus ſtudiis tecum garrirem, niſi otium deeſſet. eram enim cum iſta exarabam occupatiſſimus. Quare Μάλα γε πεί da mihi hanc veniam ut diem diffindere liceat. Scribam enim brevi οὔ γε δόλιος, & quidem οὐκ ἀπυντίκα, ut puto. De Diogenis Codice & opera tua, beaſti hoc nuntio. Amabo quæ inveneris benignus imperti. amo enim illum ſcriptorem, vel eo nomine, quia per eum mihi aditus primus ad doctorum amicitiam fuit. Sed multo magis quod meminiſſe illius non poſſum, quin parentis mei, viri cui ſimilem me liberoſque meos eſſe opto, (ea fuit illius virtus, ſapientia & eruditio) jocundiſſima recordatio animum ſubeat. Quod ſi otium aliquando Deus fuerit largitus, poſſe videor editionem concinnare non pœnitendam. Sed hæc alias. Nunc ſcito quæſiſſe me diligenter de eo Germano ad quem literas dederas, quem quia brevi iſthuc intellexi rediturum, mitto tibi quas ſcripſeras literas. Sic enim juſſiſti & ita eſt æquum. Vale optime doctiſſime vir. Scripſi raptim Lut. Pariſ. prid. Eid. Apr. c I ɔ I ɔ c v I.

Exſpectamus ego & ὁ θαυμάσιος Thuanus Epigrammata in ſceleſtiſſimum librum iſthic ſcripta, quorum in tuis meminiſti. Qui librum non oderunt, auctorem non habent pro ſacro & inteſtabili, bonorum odio dignos puto. Paratur nunc, ut audimus, Ingolſtadii liber in magnum Scaligerum, quo libro nihil ſol vidit ſceleſtius, hoc eſt, iis hominibus dignus quos Νὺξ ἐρεβεννὴ genuit, Ἅιδης produxit in lucem. En magiſtros Romanæ pietatis: en Petri ſucceſſores. Thuani hiſtoria adhuc ſub prelis eſt, quæ ſi fuerit abſoluta, memorem agnoſces cum bono Deo. Clariſſimos viros Scipionem Gentilem & G. Remum, niſi grave, e verbis meis ſalutabis. nec non doctiſſimum virum Conradum Ottonem, ad quem nuper ſcripſi. Iterum vale.

EPISTOLA XIX.

EIDEM.

ISidorus tuus de quo ſæpius ſcripſeras, vir clariſſime, naufragium in terra fecit, ad nos certe non pervenit, quod culpa bibliopolæ non putamus accidiſſe neque ego, neque ὁ κράτιστος καὶ μέγιστος Thuanus. Is tibi hiſtoriæ ſuæ tomum utrumque mittit. ego puſillum libellum, quem hortatu amicorum ante aliquot menſes & ſcripſimus & publicavimus. Spero bonis non ingratam fore opellam. at οἱ πάντα πεπαιδευμένοι quid de noſtris in eo genere conatibus ſentiant, diccum non interduim.

interduim. Mihi propositum est ἀλήθειαν ἀσκεῖν & pro ingenii copia illustrare: illis veritatem obscurare & sexcentis figmentis aut potius μυρίοις ἐπὶ μυρίοις ex hominum memoria delere. Sed est in cœlis Deus, qui molitiones istorum baronum videt ridetque. Ille pro sua bonitate infinita viros excitare velit scientia literarum & amore veritatis juxta insignes, qui adversus furiosos istos περιβλέπυς stylum acuant. En erit unquam ille dies, cum exorietur aliquis qui patrocinium veræ ἀρχαιολογίας ἐκκλησιαστικῆς fortiter suscipiat? me certe etiam vitæ piget tædetque, cum triumphare impune adeo conflatos ex mendaciis homines video. Atque hæc cura tam me urit, quam illius Scorpii amentiam facile contemno, qui me atheum & Thrasonem vocat. homo impurus, si maledicere volebat cur non aliquid fingebat, quod speciem veri haberet? nunc ea mihi tribuit, quæ omnes sciunt esse a me alienissima. Enimvero si Thraso essem, aliter mea scripta loquerentur: si atheos, Romæ essem, quo opimis conditionibus fuisse me evocatum multi norunt. Sed esto ea per me sedes Scorpiorum & similium Apostatarum, mea certe nunquam erit κατάλοιπος. sed de his plura alias. Vale. Scripsi raptim Bretoneriæ quo nos pestilentia secedere coegit. v. Kal. Septemb. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA XX.

EIDEM.

NOn distulissem ad hanc diem tuis respondere, clarissime Rittershusi, si esset hic inventus, qui eruditissimos tuos libellos vellet edere, de quibus nuper scripsisti. Equidem simul tuorum capitum indicem a te missum legi, cupiditate exarsi operis ipsius videndi. Sed nostrates typographos id fere unum ab illius editione suscipienda avertit, quod vel maxime, si saperent, debuit allicere. Sacras enim tuas lectiones nuncupas: qui titulus in homine tui meique simili statim suspectus. quid faceres? Iis moribus hic vivimus, & hæc fatua sententia multorum animos insidet, de rebus sacris nemini hiscere licere, nisi τοῖς παντομαγείρων, aut etiam τοῖς ἀπὸ τῆς Λαιόλα. Nam hic est ἀχειροβίοτος hodie τὸ ἱεροδιδαξίας κοινόν. Quod si eadem scribens titulo illo formidoloso abstinuisses, fortasse nihil fuisset, quod editioni impedimentum afferret. Hoc igitur videbis. Ego certe quibus potero cumque rebus enitar ea præstare, quæ tibi fore grata cognovero. Mitto tibi libellum hic editum, a magno Scaligero scriptum: eo magis confido fore illum tibi gratum. Quia autem ejus muneris editores nos eramus, placuit

placuit ea occasione uti, ut semel de sceleratis calumniatoribus nostris aliquid dicerem. Polybius strenue hic editur Dei beneficio: qui si dederit instituti operis finem videre, spero fore, ut & bestiarius Scribanius & Apostata Schoppius non minorem ex ea editione molestiam capiant, quam boni lætabuntur, nobilissimum scriptorem velut ex orco παλίνορσον aliqua saltem sui parte vitæ esse restitutum. Sed hoc θεῶ ἐν γούνασι κεῖται. Est enim opus magnum. Vale vir clarissime. Lut. Paris. Kal. Septemb. CIƆIƆCVII.

EPISTOLA XXI.

EIDEM.

DOlui dolore tuo quem novissimis literis mihi significabas, vir præstantissime. Neque enim dubitabam tibi acerbissimum eum casum fuisse, viro præsertim humanissimo & optimo: quo ingenio qui sunt eos suorum obitus graviore solent dolore afficere. Morum vero tuorum candorem καὶ τὸ ἄγαν φιλόστοργον, vel ex scriptis tuis videor mihi satis certis signis collegisse. Tuli igitur permoleste, tanti & tam justi mœroris caussam tibi esse oblatam. Quin tamen necessario tuo tempore virum te & vere Christianum præberes, dubitavi equidem nunquam. Noram, mi Rittershusi, tuæ virtutis aut pietatis non esse, ut ad instar χυδαίου τινὸς ἀνθρώπου remedium a longa die potius quam recta ratione exspectares. eruditionis quoque tuæ non esse, ut qui præclare alios solari posses tibi ipsi deesses. Cui enim bono literæ, quæ hanc nominis celebritatem tibi pepererunt, si aliis non autem tibi, quæ didicisti, prodessent? Didici postea ex amicorum literis, ita plane accidisse ut ipse mihi persuaseram, teque in adversis non minus fortem atque constantem esse visum, quam rebus lætis moderatus ac compositus semper fuisses. Nos quoque nuper quæ esset literarum utilitas ἐν τοῖς δυστυχήμασιν ostendere exemplo nostro sumus conati, cum fallaci genere morbi nobis esset erepta filia natu maxima, cum aliis nominibus multis, parentibus charissima, tum maxime propter singularem pietatem & adversus illecebras τοῦ νῦν αἰῶνος firmam constantiam. Sed me in eo agone vehementiæ doloris interdum succubuisse non possum negare. nunquam enim magis sum expertus, quam essem τῆς φυσικῆς στοργῆς ἥττων. Gratia Deo Opt. Max. qui nunquam ita me dereliquit, ut non statim me colligerem & in ejus voluntate acquiescerem. Juvit me non mediocriter, quod per inchoatam dudum Polybii editionem cessare mihi non licebat. est enim, ut tute scis

lius φάρμακον ἄλγος præsentissimum alio curas & cogitationes suas transferre. Pergimus igitur in suscepto opere nihil prætermissuri, si vitam & otium Deus dederit ad ea perficienda, quæ instituimus. Jam totus fere Polybii textus cum nostra versione est editus. sed longe adhuc absumus a meta, quam det videre ὁ ἐπὶ πᾶσι, qui te servet, vir amicissime. Vale. Lutetiæ Paris. VII. Eid. Sept. CIↃIↃCVIII.

EPISTOLA XXII.

EIDEM.

NUperas nuptias, de quibus cognovi ex literis clarissimi Gentilis, bene tibi cedere ex animo cupio, præstantissime Rittershusi. Dolueram tædio χαρίεως esse interturbata studia tua, quæ nunc spero in pristinum statum esse restituta. Quamobrem quid jam pares & tuis illis observationum libris quid sis facturus, scire cupio. Epicedia in Lipsium memini te aliquando ad me misisse. In Scaligerum nihil vestram Academiam scripsisse poterone credere? Ego solus hic sum qui publica voce ausus sim τὸν μακαρίτην deflere. nam ὁ μέγας Thuanus justissimam silentii causam habet: qui tamen unus omnium maxime & amavit virum admiratusque est, & nunc quoque fato functi memoriam religiose colit. Cæteri Loiolitis hunc respectum habuere, ut ipsorum in gratiam eum ne laudarent, quem ipsi quoque laude omni majorem fatentur. Nos voluimus, scirent omnes mortales, virtutis admiratione nihil nobis esse antiquius. Itaque etiam in libro, quem Regi Christianissimo dicabamus, judicium nostrum de Scaligero extare voluimus. Reperies si facis tanti in Notis ad Æneam, quem vetustissimum scriptorem a me recens editum accipe una cum Polybio, mi Rittershusi, & si me amas qualscunque hallucinationes meas deprehenderis, & stili festinantis παροράματα mecum ἀνόφθονι θυμῷ communica. Vale vir clarissime, & me ama. Lutetiæ Parisiorum. Non. Septemb. CIↃIↃCIX.

EPISTOLA XXIII.

EIDEM.

EXspectabam sane cupide literas a te, vir præstantissime, cum allata est tandem epistola tua, & quem dono misisti Salvianus, vere tuus. Utinam, mi Rittershusi, interiora animi mei nosses! scires

quam

quam ſoleat mihi eſſe gratum quicquid a te fuerit profectum. Salvianum vero qui pluris faciat quam ipſe facio, non facile invenias. Itaque pro ea opera, quæ illi optimo ſcriptori a te eſt impenſa, ago tibi pro mea virili grates gratiſſimas. Bene de literis meritus es, bene de ſtudiis pietatis, bene de nomine Gallico. Deus Opt. Max. cujus gloriam tibi curæ eſſe omnia tua ſcripta oſtendunt, magis magiſque indies tibi benedicat. Ego quod referam nihil habeo: niſi lubeat tibi illa cognoſcere quæ proxima æſtate ſcripſi adverſus Jeſuitas. Epiſtola eſt ad Frontonem ſatis prolixa, cujus argumentum & occaſionem ejus ſcriptionis malo te ex illius lectione cognoſcere. Miſiſſem jam eum ad te libellum niſi defuiſſet cui darem. Si ulla ſe offerat occaſio, eam non prætermittam. Videbis quod me nunc literarum genus habeat. Fateor equidem naturam meam quam longiſſime ab omni contentione abhorrere: ſed quia ſemel ſtadium ſum ingreſſus οὐ γνωσιμαχέω, τὸ ἐνδῶς ὅτι τὸ εὖ, καλὸν, καὶ εὐσεβὴς μετ' ἐμοῦ. Nam quo progrediatur certorum hominum furor non neſcis. Parum eſt quod aniles ſuperſtitiones & meras fabulas totis animorum viribus propugnant, niſi etiam Reges & Principes Romani Pontificis pedibus turpiter ſubjicerent calcandos, ſoliis deturbandos, mactandos. O tempora, o mores! hæc ſceleſta doctrina Henricum Magnum Regem θαυμασιώτατον & Mœcenatem meum indulgentiſſimum ſuſtulit e vivis. Quare ignoſcendum mihi eſt, ſi peculiari quodam odio & doctrinam diabolicam & ejus aſſertores odi. Omnes boni quos vulpinæ artes non infatuarunt, mecum ſentiunt. Scis quid nuper de ſecta Jeſuitica Ampliſſimus Ordo Lutetiæ pronuntiarit. Mihi crede, παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη. Laus ſit Deo Opt. Max. ſuæ veritatis vindici acerrimo. Scio quos crabrones adverſus me excitarim. Sed conſcius infirmitatis meæ in Deo fiduciam certam pono. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. venio ad tuas ζητήσεις. Ac primo de privilegio ad editionem Novellarum, ſecuro eſſe te animo jubeo. Nam typographi Angli ejuſmodi libros non curant. Sola eſt quæ hic floreat S. Theologia: ſoli fere libri Theologici & fere Anglorum qui hic eduntur. Quum enim magni conſtet editio, carius hic edita væneunt quam alibi. Quare igitur alibi vulgata ſub incudem revocarent? Adde quod jus civile veſtrum, hoc eſt, Romanorum quod docetur in ſcholis, plane hic, ſi paucos excipias ignoratur. Si nihilo ſecius privilegium deſideraveris, ſpero non fore difficile tibi id impetrare. Ego a te monitus eam curam curabo. Τὰ περὶ φιλοσοφουμένους οὕτως ἔχει. ὁ πρεσμέγιστος καὶ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ Θεολογικὰ ἄκρως πεπαιδευμένος, οὐδ' ἥκιστα τῶν παιδείας ἔστιν ἄμοιρος, οὐδ' ἀμύητος. τοῦτο μέντοι εἰδέναι σε χρὴ, ὅτι οἱ ἐν ἀγγλίᾳ σοφοὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν Θεολογίαν συντείνοντα παρ' οὐδὲν τίθενται. Sumes inde conſilium tibi. Inte-

rim hoc tibi candide & sincere affirmo, non posse te aliquem ex omnibus mortalibus digniorem tua prædicatione quam sit Magnæ Britanniæ Rex quærere. ut omittam ceteras laudes, pietate, doctrina, candore & liberalitate parem huic Principi alium vix hodie invenias. Vale vir præstantissime & me ama. Londini. prid. Kalend. Januar. CIↃIↃCXI.

EPISTOLA XXIV.

EIDEM.

NOvissimis literis quas a te accepi respondi non ita dudum, neque dubito meas recte fuisse curatas. Nunc occurrit nihil scriptione dignum, in hac præsertim μακάρων νήσῳ, ubi alta pax & rerum facies semper eadem. Quæ insignita felicitas utinam sit illis perpetua. Plane experitur hodie Britannia quantum sit bonum Regem habere Philosophum. appello Philosophum studiis sapientiæ imbutum & imprimis veræ pietatis. At vos jam morte Imperatoris Rudolphi in ipsam videmini ἀκμὴν negotiorum incidisse. Oro Deum immortalem, ut ea Principibus Electoribus suggerat consilia, quæ cum sui nominis gloria, & Germaniæ vestræ salute sint conjuncta. Quod superest mitto tibi libellum hic a me editum, de quo jam fortasse inaudisti. ego citius fui missurus, si fuisset cui darem. Audio Schoppium confutationem ejus libelli suscepisse. næ ille duram provinciam suscepit. τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ, veritas, inquam, vinci nescia. Ejus defensionem nos aliquanto alacriores, nisi insanimus, aggrediemur quam mendacii & impietatis homines perditi. tum autem Schoppium ego jam pro debellato habeo, insanabilibus confossum plagis e certamine cum divino Scaligero. Vides optime virorum quæ me nunc studia habeant. Cogitamus tamen ad priores curas postliminio redire, postquam operi hic inchoato finem imposuerimus: de quo alias σὺν Θεῷ plura ad te scribam. Vale & me ama. Lond. prid. Kal. Marr. vet. stylo. CIↃIↃCXII.
De Michaele Piccarto viro doctissimo, diu est cum nihil intellexi. cupio scire ubi sit & in quibus studiis. Justum quoque Zinzerlingum video e scriptis probe tibi esse notum. etiam ille quid agat, quo genere vitæ utatur, quidve de ejus studiis sperare debeamus cupio cognoscere. faveo enim, ut si quis alius, proferentibus se ingeniis.

EPISTOLA XXV.

EIDEM.

Diu est ex quo nihil a te literarum accepi, vir clarissime. quod eo impensius miror, quia tuam in scribendo diligentiam habeo notissimam. Opto omnia tibi ex animi sententia succedere. Opto etiam scire quid agas & quid jam præ manibus habeas. Nos pensum nuper susceptum urgemus, & cum Baronio dies noctesque disputamus. Opus est futurum, Deo bene juvante, magnum, & in quo fidem ac diligentiam nostram boni, ut spero, non desiderabunt. Puto vidisse te libellum a me scriptum adversus Cardinalem Petronium: jussi enim mitti unum ad te exemplar. Scito quicquid eo libello continetur, non magis tribui mihi posse quam universo clero Anglicano. Hoc propterea dico, quia multos esse audio e nostris qui quædam improbent. Clarissimum Bongarsium diem suum obiisse Lutetiæ superioribus diebus cognovimus, & immensum quantum ex eo nuntio dolorem percepimus. Amisit patria nostra magnum lumen, literæ magnum præsidium. Sed quoniam Deo ita placuit, feramus καὶ ἀχνύμενοι κῆρ. Vale, vir clarissime. Lond. VI. Eid. Aug. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA XXVI.

EIDEM.

Ex iis literis quas ad me nuper dedit vir clarissimus Georgius Remus cognovi, incidisse te, vir præstantissime, in gravem morbum: sed ex quo pœne jam convaluisses, cum ipse ad me scribebat. Egi Deo immortali gratias petiique ab ejus bonitate, quod & nunc peto toto affectu, ut te servet valentem καὶ ἐῤῥωμένον. Habemus hic ab aliquot jam mensibus virum clarissimum & optimum Sculterum, qui de tua singulari pietate multa mihi non semel narravit. Avide igitur nuntium exspecto de tua convalescentia & in priorem statum restitutione. Omnes qui literas amant, idem mecum optant. Ego Dei beneficio mediocriter valeo, & in opere suscepto, quantum ferunt vires corporis, assidue pergo. Brevi σὺν Θεῷ εἰπεῖν, pars operis typographo tradetur. Vale vir clarissime & valetudinem cura. Londini VII. Eid. Febr. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA XXVII.

CORNELIO VANDERMYLE.

MOnsieur: Celui qui vous rendra la presente est un mien amy, hõme docte, fils d'un Conseillier de Tolouse grand personnage. icelui allant voir vostre pais, a desiré avoir acces aux gens d'honeur par ma recommandation. C'est pourquoi je lui ay donné ce mot de lettre, pour vous prier que vel meo nomine amicitia tua dignum ipsum judices. Spondeo, fore nunquam, ut te humanitatis tuæ pœniteat. Is tibi narrabit & publicum rerum hic statum, & meum etiam privatim, si facis tanti, ut scire velis. Ego post obitum optimi Principum, Mæcenatis mei indulgentissimi, mœrendi & lugendi finem nullum facio. Deum immortalem, in quæ tempora incidimus! Princeps mortalium clementissimus, optimus, tanto scelere potuit perimi. vix præ dolore sum apud me. Oro veneror que Deum Opt. Max. ut auctores immanitates hujus malos male perire velit faxitque. Je le supplie aussi qu'il veuille garder les gens de bien, & vous, Monsieur, particulierement, a qui je suis, & serai toute ma vie,

Monsieur,

Vostre humble & affectionné serviteur

CASAUBON.

A Grigni pres Paris ce XXVII. May. CIƆIƆCX.
Avec vostre permission, je salueray icy Monsieur Utenbogard, auquel j'escrivis il y a cinq jours, & baillay les lettres a Monsieur Arsen.

EPISTOLA XXVIII.

EIDEM.

MOnsieur, Je veux vous tenir la promesse que je vous feis a Paris il y a quelque tems, de vous escrire, & vous tenir adverti de mes nouvelles. lesquelles j'espere vous estre aggreables, pour l'affection qu'il vous plaist me porter. Peu apres vostre despart de Paris, j'eu partis aussi pour venir voir cest heureux pais & ce grand Roy.

lequel

lequel tout aussi que j'eusse eu l'honeur de luy faire la reverence, me tesmoigna tant d'affection, que je ne sçaurois le vous dire, & au lieu de me congedier comme je pensois pour le moins pour aller querir ma famille, il moyenna avec la Royne que j'eusse congé de demeurer pres de sa Majesté. Ce que la Royne luy a accordé pour le tems qu'il luy plairra, pensant que ce feut pour quelques mois: mais le Roy ne l'entend pas ainsi. il en sera ce que Dieu voudra: cujus inexhaustæ bonitati acceptum fero, quod neque bonis in Gallia sim ingratus, & heic tum Regi, tum omnibus Ecclesiæ Præsulibus & omnibus doctis charissimus. Illi sit honos & gloria. Uxor quinto fere mense, postquam ego Lutetia discesseram, ad me venit: sed mox reditura, ut de communi sententia res nostras in Gallia componat, & statim cum tota familia & bibliotheca huc revertatur: quod det illi Deus posse feliciter præstare. Hic est jam rerum mearum status: quem volui te non ignorare. Quod si meas tibi gratas futuras intellexero, scribam sæpius: ut hac saltem ratione meum animum tibi significem, & quantopere te colam. Tenez moi donc si il vous plaist,

Monsieur,

Vostre treshumble serviteur

CASAUBON.

A Londres, ce 11. April. CIↃIↃCXI.
J'eusse escrit a Monsieur Grotius & Monsieur Meursius, si j'eusse eu loisir. Je vous supplie Monsieur, qu'ils lisent ici mes humbles recommandations a leurs bonnes graces.

EPISTOLA XXIX.

EIDEM.

Monsieur: Il y a quelques mois que receus celles qu'il vous pleust m'escrire, ausquelles desirant faire responce j'ay tardé plus que je ne pensois ni debuois. Vous excuserez si il vous plaist mes continuelles occupations, & me tiendrez tousiours constant a vous honorer & desirer servir. Je vous envoje un petit ouvrage, qui n'avoit esté fait pour imprimer. mais j'y ay esté forcé apres que l'epistre a laquelle je respons, a esté quatre fois imprimée. Plusieurs ne trouvent pas bonne la façon respectueuse, de laquelle j'ay usé en ceste responce.

C'est mon naturel, qui ne se changera jamais, envers les gens de qualité. Je suis marri que vos troubles ne finissent point. Je pensois du commencement, que ce feut pour apporter quelque moderation envers ceux, qui deifient un nouveau docteur, pene in singula verba illius jurantes. quod minime omnium ferret ille ipse vir maximus, si viveret. Mais je vois avec regret qu'on va a travers chams a des estranges nouveautés. Libere dico, odi profanam novitatem in rebus sacris: & tyrannidem Pontificiam laudaverim potius quam licentiam adeo temere nova dogmata publicandi. unde horrenda confusio sequatur necesse est. Sed Deus medebitur & illustrissimorum Ordinum alta prudentia. Je prie Dieu qu'il vous garde, demeurant a jamais,

Monsieur,

Vostre treshumble serviteur

CASAVBON.

A Londres, ce XIII.
Apr. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA XXX.

EIDEM.

MOnsieur: J'ay receu celle qu'il nous a pleu m'escrire touchant l'epistre au Cardinal du Perron. laquelle quand j'ay escrite je n'ay pas doubté que ceux, qui mesprisent l'antiquité, la condamneroient: mais j'oppose a ces Messieurs la l'auctorité du Roy de la grand Bretagne & de tous les sages Evesques de ceste Eglise: outre la certaine science, asseurance, & ferme creance que j'ay, que je n'ay escrit un seul Jota en ceste epistre, qui repugne a la S. Parole de Dieu, ni a la foy de l'Eglise ancienne. Quand a feu Monsieur de Serres, ce que vous dites est tresvray. J'estois en Languedoc quand il moureut. Ce n'est a moy de juger de son intention, ni de ceux qui l'ont si estrangement condamné. Seulement diray je, que si le dit sieur n'a en autre desir, que de servir a la paix en l'Eglise de Dieu, salva veritate; il est plus louable pour ce deseins que ne sont ceux qui par leurs nouveautés troublent l'Eglise. Est genus hominum, qui putant ante hos centum fere annos cepisse mundo apparere veram Ecclesiam, quæ nullo priore seculo fuerat visa. Horum amentiam ego ex animo detestor,

atque

atque ita judico: non magis nocere Ecclesiæ Dei Pontificios, dum ſuos errores vetuſtatis obtentu hodie tuentur: quam homines novitatum amantes, qui ſacram Scripturam ex libidine ſua interpretantur, & quicquid ſuis interpretationibus non convenit, falſum & impium putant. Je ne veux m'eſtendre ſur ce propos, craignant vous ennuier. faiſant donc fin, vous prie me tenir touſiours,

Monſieur,

Voſtre treshumble ſerviteur

CASAUBON.

A Londres, ce IV. Jul. CIↃIↃCXII.

EPISTOLA XXXI.

DAVIDI HOESCHELIO.

COmmodum nuper cum tuis reſponderem allatum mihi eſt, habere te, Hœſcheli doctiſſime, Athenæi Epitomen MS. Eo ſtatim adjeci ſcriptæ jam epiſtolæ preces meas, ut ejus libri uſum mihi concinnanti illius auctoris editionem concederes. Miſi illico eas literas Francofurtum ad Comelinum, obnixe rogans, ut eas tuto curaret perferendas. Sperabam ſane, quæ tua humanitas eſt, non denegaturum hoc te mihi, præſertim rogatum, & in communem utilitatem. At ecce opinione mea falſus ſum. tu enim petitionem meam non exſpectaſti. ſed ultro librum, quem habebas, utendum miſiſti. O benignitatem obviam atque prolixam. ὢ τῆς σῆς χρηστότητος! Non tu imitaris ineptos quoſdam homines, quibus nulla adeo gloriatio placet, quam ſi quid rari habent, id ut ſoli habere & ſibi tantum dicantur. Odioſum, importunum, ἀφιλόκαλον, & a Muſis alienum genus hominum. Tales memini me experiri aliquoties magno cum ſtomacho meo. Tu vero ita me tibi facilitate hac adjunxiſti, devinxiſti, atque adeo obſtrinxiſti, ut perſuaſiſſimum tibi cupiam eſſe, patere mea omnia tibi. Cæterum de Athenæi editione nondum cogitare poſſumus, quin prius Suetonium, qui nunc in eo eſt, ut edatur, cum noſtris Animadverſionibus perfecerimus. multū enim ſcriptor ille eximius rerum Romanarum nos exercuit. Eo labore defuncti ſtatim emittemus σὺν τῷ θεῷ Athenæum, & mox, uti ſpero, etiam Polybium maxima cura a nobis recenſitum & illuſtratum. Sperabam hac præterita hieme poſſe

me pleraque hæc perficere: sed gravissimi casus ejus rei facultatem mihi eripuerunt. Vale vir clarissime. Gen. a. d. VIII. Kal. April. CIↃIↃXCV.

EPISTOLA XXXII.

EIDEM.

CVm erit plus otii, scribam ad te pluribus, Hœscheli doctissime. Nunc occasione sese offerente prætermittere istud quasi legitimum carmen nolui, valere me, & omnia tibi felicia faustaque a Deo Opt. Max. optare. His diebus rusticatus sum cum Theocrito. Olim pene puer in eum eram aliquid muginatus. Putabam ἀνεμιαῖον illum & vere ἠλιτόμηνον ingenii nostri fœtum in doctorum manus nunquam venturum, & me illi fore superstitem. Contra evenit. nam summus doctorum Scaliger recudi voluit. relegi igitur, & nescio quæ interpolavi. Comelinus mittet tibi exemplar unum, rogatus a me. Proximis literis puto me tibi de inchoata Athenæi editione significaturum. Quicquid potero præstabo. Id ne nimis exiguum sit in tam difficili opere nimis vereor. Et ut verum tibi fatear, ἄρτι μῦς ἐγεύσατο πίττης. Sed quod mihi imprudenter intrivi, fortiter devorandum. Vale vir doctissime, & Velsero viro clarissimo plurimam a me salutem. Genevæ, Idibus Martiis CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA XXXIII.

EIDEM.

MIrabar silentium tuum, optime idemque doctissime Hœscheli: nec mirabar tantum, sed & ne quid dissimulem, succensebam. Est enim profecto vehemens omnis amor (ut meus in te) semper μεμψίμοιρος. Tandem accepi quas Kalend. Augusti ad me dederas cum Lampria tuo. Cujus nomine ago tibi gratias magnas. Sed vide tuarum literarum peregrinationem: missæ enim sunt ad me ex ultima fere Aquitania. neque eas videre mihi contigit ante illud ipsum ἀγρεὶς τοῦ χρόνου, quo hæc ad te scribo. Commodum enim, cum illæ mihi redditæ sunt, aderat tabellarius petasatus, qui Lugdunum proficiscebatur. Censeo, hac via posthac utaris, siquando volueris tuis literis me beare. Basilii orationem εἰς τὰ ἅγια νήπια nec dum vidi: & jam a lectione tuarum maceror & crucior exspectatione illius. Ego totos dies

sum

ſum tecum, te alloquor, te amplector. Ita bene de ſtudiis meis es meritus, miſſa Epitoma Athenæi. Spero, σὺν θεῷ εἰπεῖν, cis dies XXV. colophonem me impoſiturum Animadverſionibus in Athenæum, operi, Deus bone, laborioſo & moleſto. Cum abſolvero, ſcribam ſtatim, ut mihi graturleris, qui tantum pelagus in hac corporis ἀθανάτῃ ſim emenſus. Quanquam ego, non quod volui, præſtiti: ſed certe, quod potui, bona fide. Ain tu autem? eſſe te in eo, ut Photii bibliothecam edas: o munus vere munificum! o te liberalem! facile eſt ex iis, quæ ſunt edita de illius libris, tanquam ex unguibus leonem æſtimare. Audivi ſæpe ab H. Stephano, qui nunc κεκοιμημένος quieſcit a laboribus, habere ſe Photium mſ. integrum. Si Genevæ eſſem, eum tibi mittendo curarem. & faciam fortaſſe, nam illuc mihi neceſſario eundum erit propter uxoris dotem. Meminero tum tui, & ſi potero, referam pro Athenæo gratiam. Ad clariſſimum Velſerum ſcripſi nuper, & jam illius exſpecto literas. Vale amiciſſime Hœſcheli, & a me magnum illum civem tuum ſalvere μεγάκις jube. Scripſi raptim, Mompelii a.d. III. Eid. Martii. CIƆIƆXCVIII.

EPISTOLA XXXIV.

EIDEM.

QVas Lugdunum miſeras, ut mihi Mompelium perferrentur, doctiſſime Hœſcheli, accepi hoc ipſo die Lugduni. Hæc nunc noſtra eſt ſedes, eritque σὺν τῷ θεῷ, donec deducetur ad umbilicum noſtrarum in Athenæum Animadverſionum editio. Fregit enim anno ſuperiore conatus noſtros, cum hoc ipſum moliremur, ſuſceptum περὶ ἀσθενίαν iter in aulam. Inde Mompelium reverſi ſcripſimus de noſtris rebus epiſtolam bene longam ad ampliſſimum Velſerum. Ne te multis morer, Regis voluntas, & amicorum conſilium impulerunt me, ut Volcis Arecomicis longum vale dicerem. Rex Luteriam nos vocat: amicus magnus meus, vir ampliſſimus, & omni laude digniſſimus de Vic hac in urbe nos tenet, non ante dimiſſurus quam erit confectum, quod æſtate ſuperiore perfici non potuit. Dies pauculi ſunt, cum adveni, & jam Dei beneficio operis ſpecimen editum eſt. Faxit ὁ ὑπερέχων θεὸς, ut inſtitutam ſemel editionem nihil moretur. Noſtrorum nunc votorum ea fere ſumma eſt. Valde enim optamus ex hoc noſtræ φιλομαθείας & erga literas propenſionis teſtimonio fructum aliquem provenire. Characteres me abſente editi ſunt: recte an ſecus ipſe judicabis: mitto enim unum tibi; alterum Velſero

exemplum. Photium tuum in dies ſemper exſpecto avidius. ſi Genevam nuper, ut ſperabam, fuiſſem profectus, facile, ut puto, confeciſſem de exemplari Stephanico, quod pridem ſum pollicitus. Quia ante non potuit, promitto ſancte tibi omnia me facturum, cum illuc venero, ut voto tuo ſatisfiat. Sperabam, cum hæc ſcribebam, poſt unam aut alteram hebdomadem eo me iturum: & præmiſſa jam uxor adventũ meum præſtolatur. eadem curabo tibi mittendos, quos petis libros. Virgilium illum tamdiu doctis expetitum eſſe tandẽ editum iſthic lubens ex tuis intellexi. Vidi nuper Lutetiæ aliquot chartas ejus Servii, qui a Petro Daniele edebatur. Ita erit plane ex κλοπείας πέρι. Liturgiæ quas ais edi, ſcire velim, an adjunctas habituræ ſint aliquas Margunii notas. Magnam vero res literaria jacturam fecit in morte magnorum virorum, de quibus ad me ſcribis. Quæſo autem, quæ nos tempora manent, cum ſic ἐπάλληλα exſtinguuntur illa lumina literarum? Nam præter nominatos tibi, obiit & Sarracenus meus, omnis virtutis rarum exemplar, ut de literis nihil dicam: neque enim dubito vidiſſe te illius in Dioſcoridem eruditiſſimas lucubrationes. Rem ſane triſtem, & veræ literaturæ amantibus lugubrem. Sed quid agemus? Θεοῦ ἐτελείετο βουλή. Ille nobis magnum virum Velſerum tuum, teque cum eo, & quicunque vere Muſas amant, quam diutiſſime ſervet τηρήτω ἐκτὸς πάσης ἐχθρᾶς. Vale chariſſime Hœſcheli, & me conſtanter ama conſtanter tuum. Lugduni a. d. XIII. Kal. Apr. CIↃIↃXCVIII.

EPISTOLA XXXV.

EIDEM.

GEnevam tandem veni, & quem petis librum, amiciſſime Hœſcheli, vix quidem, ſed tamen inveni. Duo ſunt grand a ἰδιόχειρα volumina magnam partem manu τοῦ κακογείτου H. Stephano ſcripta. Egi cum Paulo Stephano fratre, ut ea curaret ad te perferenda, neque dubito facturum. Videar male de te ſentire, ſi te nunc orem, ut de Stephano quam honeſtiſſime loquaris. ſcio quanti illum tu feceris: & ſcio, quibus moribus tu ſis. Sed monet me improbitas quorundam, quibus video propoſitum eſſe de illo viro detrahere, & manes illius violare. Equidem hominis moroſitatem excuſatum non ibo: poſtrema etiam quædam illius ſcripta vellem non ſcripta. At enimvero quis mortalium ſuis nævis caret? Quid? nonne ὁ κακογείτης ἄλλοισι ἐσθλοῖς facile τοῦδ' ἀπωθεῖται ψόφον? Quantus ille vir fuerit in literis, ſi neſciebam ante, potui adfatim diſcere ex iis, quæ reperta ſunt mihi

in

in bibliotheca καὶ φιλομαθείας καὶ πολυμαθείας prope incredibilia monumenta. Næ iste, qui nuper tam multa de optimo sene blateravit, & apud Belgas edidit, indignus est, qui Stephano matulam præberet. Sed contineo me, & oro te etiam atque etiam, excuses me apud doctissimum Velserum, quod nullas nunc ad ipsum mittam. Scripsi ista occupatissimus, Lugdunum repetens, unde statim ad vos solita via sum scripturus θεῶν δόντων. Agam tum tibi gratias & amplissimo Velsero pro misso libro. Etiam quid de tuis eruditissimis emendationibus sentiam scies tum ex me. Hoc interea, diu esse, cum Græcorum Bibliorum editionem cogito. * * * * Vale amicissime vir. Magnum Velserum a me saluta ὡς φιλομαθέστατον καὶ φιλοφρονέστατον. Genevæ a.d. XI. Kal. Majas novo stylo. CIↃIↃXCIX. Egit mecum his scriptis Paulus frater, significarem tibi, se & Photium & Test. B. novissimæ editionis, & quicquid aliud fuerit libitum tibi, ei traditurum, cui hoc negotium mandasses. Liber est, ut scis, λόγου ἄξιος, nec nisi perspectæ fidei homini committendus: Photium dico.

EPISTOLA XXXVI.

EIDEM.

AGnovi manum tuam in eo, quod ad me misit magnus Velserus, magno munere. Ago tibi, optime & doctissime Hœscheli, gratias. Conabor etiam aut hoc aut simili modo ἀντιδωρήσειν, si ulla erit facultas. De Photii exemplari scribam ad Stephanum Genevam. Non dubito præstiturum illum, quod promisit: & puto jam id factum. Laertium ipse mittam. Onosandrum hic non invenio. Acta Concilii Niceni edita audio, ipse nec dum vidi. habeo scriptum manu exemplar, quo si lubet uti, e vestigio illud ad te mittam. Opus nostrum non multum adhuc promotum, sed id nulla mea culpa. simul erit editum, ne dubita isthuc volaturum ad te unum exemplar. Si ingenium in nobis desideraturus es, candorem certe desiderabis nunquam σύν γε τῷ θεῷ. Appiani Illyrica fac legamus quam primum beneficio tuo Græce. Immortali beneficio Musicum omnem cœtum obstrinxeris. Sed amabo, gaudia nostra differre noli: specimen, quod misisti, salivam movet, &, ut tibi aurem vellam, admonet. De filio tuo cogitabo, & ad amicos Genevenses scribam. Si ego isthic degerem, filium meum, charissimum mihi caput, tuæ fidei concrederem, ut tu tuum meæ. Proximis literis plura ea de re, velit modo ὁ ὑπερύψιστος θεός. Vale optime & doctissime Hœscheli, & tuum Casaubonum constanter ama. a. d. III. Eid. Jun. CIↃIↃXCIX.

EPI-

EPISTOLA XXXVII.

EIDEM.

ACcepi, quod misisti munus θησαυροῦ ἀντάξιον, clarissime Hœschelî. Obtuli etiam magno Vicquio quod miseras exemplar. Agimus tibi grates gratissimas: relaturi animo lubentissimo, si qua se offerat commoditas. Dudum est, cum egit mecum Vicquius, viderem, si quid esset in bibliopoliis Lugdunensibus, quod Musarum patrono Velsero tibique gratum futurum putarem. Velle se benevolentiam suam erga vos ambos testificari vobis. Nihil adhuc reperi oculis vestris dignum. Jacent enim hic literæ. si quid desideraveritis, quod hic reperiri queat, facite, ut sciamus. Atque hoc, ut Velsero significes, velim. De editione instituta pridem operis nostri scripsi nuper ad te, & nunc quoque ad Velserum satis multa. Adhuc paucorum mensium mora mihi operisque nostris concedenda. De Photio spero Paulum Stephanum, quod toties est pollicitus, jam præstitisse. Illyricorum versionem nullo negotio poteras addere, vir doctissime: sed alia videlicet moliris majora, quibus absolvendis longos tibi annos & felicissimam vitam a Deo Opt. Max. quotidie precor. Vale optime Hœscheli. Lugduni VI. Nonas Octob. CIↃIↃIC.

EPISTOLA XXXVIII.

EIDEM.

QVam gratum mihi fuit munus a te missum accipere, clarissime Hœscheli: tam fuit molestum intelligere, quæ scribis de Photio. Itane affinis meus nullis meis precibus potuit exorari, ut sine ambagibus librum illum tibi utendum concederet? Non hoc ille mihi promiserat, cum eo nomine jure meo cederem in multis, quando soceri familiam ante paucos menses heredes herciscerent. Quia socer intestatus obiit, quadrans omnium τῶν οὐ μεγίστης τότε ἐξουσίας ἔτι ὑπολειπόντων, ad uxorem pertinuit. Ego veneratione domus Stephanicæ motus, renitentibus omni ope atque opera coheredibus, effeci, ut omnes manu exaratos codices Paulus Stephanus præciperet. Gaudebam in ea domo, quæ literis aliquando tantum profuisset, remanere instrumenta bene merendi de iis, qui publicam reipublicæ literariæ utilitatem procurarent. Sperabam nihil in ea re difficultatis futurum, si aut

ego

ego, aut alius, qui uteretur me interprete, libro aliquo vellemus uti ex iis, quos ipse illi conservassem. Nominatim de Photio tibi mittendo millies inter nos convenit. Hæccine data fides? Sancte juro tibi, iniquissimo animo hoc me ferre. Die crastina, favente Deo, per literas cum ipso expostulabo, & faxo sentiat gravissime commotum. Mea certe culpa hic nulla est: qui nihil non feci, ut voluntati tuæ fieret satis. Redeo ad eximium illud tuum munus, cujus nomine ago tibi gratias, quantas possum, maximas. Sed quid ego tibi pro assiduis tuis donis rependam? quod ἀντίδωρον? Nostri bibliopolæ hic præter rituales libros nihil. Pindari nuper editi exemplaria duo habeo: alterum tibi, alterum Velsero τῷ πάνυ destinatum est. Sed in iis nihil quicquam invenies, cur vadimonium deseras. Profecto si fuisset aliud ad manus, quod mitterem, istud non misissem. Opus nostrum Dei beneficio non segniter perficitur. En erit ille dies, cum ab isto improbissimo labore conquiescam? Mihi crede, optime Hœscheli, tædet jam nos laborũ. Quæ de Lexici editione nuper scripsisti, grata mihi. Persuasus sum nihil unquam a te profecturum, quod reipublicæ literariæ utile non sit futurum, & tibi honestum. Vale vir eruditissime, & si me amas, magno Velsero meis verbis salutem dices quam amantissime. Vicquius meus abest nunc domo, a Rege jussus cum Legatis Sabaudi de pendente apud Pontificem Maximum lite Salutiana tractare. Ejus nomine ago tibi gratias, & studium ipsius tibi ac nobilissimo Velsero bona fide offero, si quid est, quod vestra amborum caussa possit. Nisi spes esset de imponendo brevi colophone Animadversionibus nostris, facerem, quod visus es nuper mihi author esse, ut facerem: ac libri mei, quod jam editum est, Velsero mitterem. Sed nihil est causæ, cur sitis ὀξύπεινοι. Iterum vale. Lugduni pridie Kal. Nov. c I ɔ I ɔ I c.

EPISTOLA XXXIX.

EIDEM.

Fecisti mihi rem gratissimam, vir optime & eruditissime, quod Nunnesiana illa mecum communicasti. Pridem nota erat mihi illius viri eruditio: neque dubito profuturam reipublicæ literariæ hanc illius operam. Quare hortor te, atque adeo oro & obsecro, des sedulo operam, ne debeas publico diutius hunc ejus commentarium. Utinam bona aliqua fortuna in tuas aut magni Velseri manus illos decem Pauli Leopardi libros Emendationum conjiceret, quos scimus ab eo fuisse conscriptos. Eruditionem viri illius, & rectum judicium in li-

teris nosti. Si quid est in nobis judicii, intererat omnium τῶν φιλομαθῶν, ne exstingueretur, aut tenebris damnaretur quicquam ab eo ingenio profectum. Quod scribis de notis tuis in Thucydidem, non memini quicquam tua manu scriptum invenire, cum Stephanicæ bibliothecæ reliquias non pœnitendas nuper recognoscerem. Sed fieri potest, ut id exemplar aut manus aut oculos nostros fugerit. Spero Paulum Stephanum, ubi primum erit occasio, sub incudem magnum illum scriptorem esse revocaturum, & tuo beneficio usurum: me certe habebit hortatorem assiduum. De itinere Parisiensi dicam tibi πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Sic est profecto, ut ais. & vota multorum procerum eo nos vocant, & voluntas Principis nostri est, ut illuc cogitemus. Ipse disertissimis verbis hoc nobis dixit anno, cum essemus in aula. Et cum inde pene furtim nos subduxissemus, mox regio diplomate jussi sumus A comicis Volcis ἀποπέτεσθαι, & Lutetiam iter instituere. Quod hic tamdiu hæserimus, in causa fuit ingens desiderium publicandi nostras in Athenæum Animadversiones. ducebamur enim magna spe posse id brevi tempore quam commodissime fieri, annitente præsertim viro maximo & nostri amantissimo Vicquio. In hoc luto adhuc hæremus; unde si dederit Deus Opt. Max. pedem unquam efferre, quid postea simus super eo negotio staturi, θεὸς οἶδε, ipsi nescimus. Nam etsi honestissima conditio est, non pauca tamen nos ab eo incepto avertunt: utique si volente Rege pedem liceat referre: quod negant fieri posse, qui ad nos Lutetia & ex aula quotidie scribunt. Scito autem ita amari nos ab optimo & præstantissimo Vicquio, ut omnium nostrorum consiliorum is unus jure merito prora sit & puppis. Quicquid futurum est, faciam te, ut scias. Josephi Scaligeri verba, quæ epistolæ tuæ inserueras, non sine rubore legi. Sed Deus meliora, quam ut ἄρατος hic summi viri in nos amor nos corrumpat. Nobis studia & vigiliæ nostræ non alium jucundiorem attulerunt hactenus fructum ullum, quam ut nos & nostra nossemus. Fatemur quidem fuisse illud aliquando tempus, cum de nobis fortasse poterat dici, quod de Olori filio scriptor Thurius: sed conatus nostros non fortuna destituit, verum arcana quædam supremi Numinis providentia tardavit, ac prope fregit. Quoties nobis per civilia nostra bella omnis facultas erepta est studia promovendi? Quoties de nobis desperavit optimus parens, cui uni debemus, quantulumcunque est in nobis eruditionis? Mitto alia incommoda, quæ experti sumus prope ψαμμακοσιογάργαρα. Sed de nobis nimis multa: & hæc ipsa melius fuerat tacuisse. Nam infelicitas studiorũ nostrorum ex nostris lucubrationibus satis tibi cognita: si non corrupto amore judicio illa legeris. Amplissimo Velsero, si grave

non

non est, plurimam a nobis salutem. Volebamus & ad illum literas dare, sed otium deerat. Opus nostrum ad colophonem vergit. Itaque εὐχαρισμὸν mihi para. Photium tuum avidissime exspecto. non dubito, potuisse nostras Animadversiones aliquot flosculis ornatiores in lucē prodire, si nobis ejus libri pellegendi copia fuisset. Si opera mea uti vis, jure tuo impera. Sum enim tuus plane ἐξ ἄκρων μυελῶν ψυχῆς. Lugduni a.d. v. Eid. Decemb. c I ɔ I ɔ I c. Amplissimus Vicquius & te & Velserum τὸν πάνυ officiosissime salutat.

EPISTOLA XL.

EIDEM.

QVintus decimus, opinor, hic dies est, cum redditus mihi fuit, vir clarissime, Photius tuus. Cujus rei dum te certiorē facere paro, tabellariumq; exspecto, qui meas isthuc perferat, ecce literas ex aula, quibus lectis Lutetiam versus iter sine mora cogor instituere. Itaq; rebus relictis paullo mox dedi me in viam: eaque celeritate usus sum, ut spatio dierum quinque Lugduno Lutetiam pervenerim. Inde has ad te dedi in summis licet occupationibus. Sed nolui nescire te, quid agerem, & ubi locorum essem. Inter viaticas sarcinas Photium detuli per otium legendum. quod confide me facturum primo quoque die: mire enim allicit nos qua rerum varietas, qua verborum & orationis φιλόκαλον. pauca adhuc legi: videor tamen posse aliquam symbolam ad illius lucem συνεισφέρειν: quod vel tua caussa faciam lubentissime. Sed nos adhuc tenent occupatos Athenaicæ diatribæ: quarum ultimus liber erat in manibus, cum opus interrumpere sumus coacti. Id vero æquiore animo ferimus, quia spem omnem jam ante amiseramus, posse vernis nundinis esse id confectum. Erit, uti spero, cis paucas hebdomadas. Ac statim ad te, & ad clarissimum nobilissimumque Velserum promissa dudum, imo debita, mittentur exemplaria. Pithœus, qui Photii bibliothecam habet penes se, facturum se libri sui copiam promisit: ut cum editione tua cōferatur. Quod negotium curabitur a nobis σὺν θεῷ εἰπεῖν non negligenter. Vale optime Hœscheli, & me apud Vellerum tuum magis magisque in gratiam pone. Iterum vale. Lutet. Paris. a. d. VII. Eid. Marr. c I ɔ I ɔ c. Quid nobis futurum sit, proximis literis juvante Domino tibi & amplissimo Velsero significabo. Utrumque vestrum plurimum salvere jubet optatque fautor studiorum nostrorum magnus Vicquius.

EPISTOLA XLI.

EIDEM.

ACcepi, Hœscheli amicissime, quas novissime ad me scripsisti. Quod studium meum erga te proximis meis tibi probavi, gaudeo non mediocriter. Non is ego sum, quem πολυφιλία admodum delectet: offendit magis. sed initam semel cum paucis probisque amicitiam, religiose semper σύν γε τῷ θεῷ colemus omni officiorũ genere τὸ γοῦν καδ-δύναμιν. Libros, quos desideras, & inquisivi jam diligenter & posthac etiam vestigabo πάσῃ σπουδῇ καὶ μηχανῇ. Sed non credas facile. quam raro hic inter vænales prostent auctores, quos mandas quærendos. Libanii μελέτας hactenus reperire emendas neque mihi neque tibi sum quitus. Pellegi nuper eum librum ante invisum mihi (fatebor infelicitatem studiorum meorum) & impetum edendi cœpi, si typographum in illo calore nactus essem. Verum, neque tum ad manum fuit, cujus opera uterer: & ex eo tempore molestissima negotia, in queis opera nostra Rex usus est, otium omne ad studia amœniora nobis eripuerunt. Eo etiam factum, ut nuperis tuis opinione mea, ac fortasse etiam voluntate tua serius responderem. Nunc vero cum per valetudinem nutantem plusculum otii essem adeptus, raptim ista ad te: ut voluntatem saltem obsequendi tibi, & egregios conatos tuos juvandi perspectam haberes. Photium tuum, quanta poteram diligentia inter aulicos strepitus, avidissime certe, percurri. Ostendi etiam munus tuum doctis magnisque viris: quorum in hac regia urbe numerus haudquaquam pœnitendus. Omnes tibi & præstantissimo Velsero gratias agere immortales, quorum liberalitate & industria utilissimum scriptorem proximo autumno se habituros sperant. Principem inter hujus ordinis viros locum obtinet Præses Thuanus: quem ego virum divinitus datum censeo sæculo isti in exemplum pietatis, integritatis, probitatis, & ut uno verbo dicam πάσης ἀρετῆς καὶ καλλονῆς ψυχῆς. Sunt & multi alii qua in aula qua in Senatu Parisiensi λάμποντες ἀστέρες, omnes vestri studiosissimi, & purioris literaturæ amantissimi. Omnes hi Photium vestrum cupidissime exspectant. eximie autem Franciscus Pithœus, de quo nuper scripseram, esse in ejus manibus Photii exemplar: collaturum me tuum codicem cum illo, & excerptas inde γραφὰς διαφόρους isthuc missurum. neque ab illo neq; a me insuper habita ea cura. Sed paucorum foliorum comparatione didicimus, nihil aut parum omnino auxilii ad ornandam tuam editionem a Pithœi libro

bro esse exspectandum. Quare aliud censeo agamus. Equidem si domi in museo meo, quæ sunt a te missa, legissem: aut otii plusculum habuissem ad id negotium, plura & meliora in eo scriptore observassem, & tecum communicassem. Sed crede mihi serio affirmanti, nihil occupatius, nihil a studiis alienius ea vita, quam in hac aula hactenus viximus. Ut scires tamen etiam in summis hisce occupationibus nostris Photium tuum nobis esse lectum, paucula quædam illevimus huic chartæ, quæ tum nobis in mentem venerunt. Vale vir doctissime, & me constanter ama. Lutetiæ Parisiorum v. Kalend. Junias CIↃIↃC.

EPISTOLA XLII.

EIDEM.

O Lætum nuncium, quem tuæ mihi literæ nuntiarunt! Itane Geographica illa πολυζήλωτα, certe πολλῶν, si quid judico, πολλάντων ἄξια proximo mercatu habebimus? Quantum alii eorum editione se tibi debituros existimaturi sint, non scio. Ego profiteor magnum eum accessurum cumulum tuis in nos meritis. Macte, mi Hœscheli, hoc animo & diligentia ista. Opus nostrum cum superioribus diebus in ipso pene portu naufragium facturum esse videretur, tandem eo redactum est, ut faciente Deo post octo dies nihil futurum sit nobis cum illo: quod quidem ad hanc editionem attinet: quæ eo minus grata nobis futura est, quod Prologomena nostra, quia paullo erant uberiora, edi nunc non potuerunt. Sed hæc proximis literis. Vale amicissime vir. Lugduni Nonis Augnst. CIↃIↃC.

EPISTOLA XLIII.

EIDEM.

NOn utar longiore excusatione apud te, vir amicissime, ut diuturnioris silentii culpam a me nunc amoliar. Confido enim penitus tibi esse perspectum τὸ ἀῤῥίπιστον καὶ βέβαιον τοῦ ἡμετέρου ἤθους. Quare non dubitabis, vel si verbum non addiderim, quod plusculos menses apud te siluerim, magnis & continuis occupationibus meis id esse ferendum acceptum. Hæc maxima ac prope unica est caussa meæ hac in parte indiligentiæ. Accedebat, quod diu incerti de futuro statu nostro fuerimus. Itaque rerum nostrarum quis exitus futurus esset, priusquam

ad te ſcriberemus, exploratum habere volebamus. Ac fuerunt quidem cauſæ graves, cur miſſionem a Rege poſſe impetrare optaremus. Sed cum omnia experti alienam ab eo conſilio voluntatem illius eſſe cognoverimus: mutare ſententiam plane ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ conſtituimus. Multum ſtudiis noſtris hæ cogitationes incommodarunt: abſque quibus fuiſſet, abſoluta jam foret, quæ necdum inchoata eſt τῶν μετὰ Suetonium ἱστορικῶν editio: nec non alia item non pauca: quæ brevi vitam atque otium præſtanti Domino emiſſuri ſumus. Sumus nunc in Commentario de lectis & veſte ſtragula: qui etſi majoris operis pars eſt, ſeorſim tamen οἷον χεῦμά τι τοῦ συντάγματος ὅλου edetur. Ita quidem conſtituimus nos, & jam per nos parata omnia. Cæterum operarum noſtrarum ignaviam præſtare haud poſſumus. De Photio tuo ſatis ſuperioribus literis, & quidem non unis. Utinam, quod videris polliceri, Procopium pari elegantia & fide ſuſciperes edendum. Habeo regium exemplar in manibus meis: quod publici juris facere, ſi te alia ſtudia ſibi vindicaverint, pedibus manibus contendemus. Sed age doctiſſime Hœſcheli, ſubi huic quoque oneri, & me hac cura leva. Equidem ita ſtudioſus ſum ejus ſcriptoris, ut editionem illius omni ſtudio atque opera procurare conſtituerim. Vale amiciſſime vir, & me ama. Lutetiæ Pariſiorum VI. Kal. Aug. CIↃIↃCI. Quas accepi nunc ipſum a nobili Pictavo, eccum tibi. Photii tui quicquid via Lugdunenſi miſſum a te fuerat poſt meam illa ex urbe profectionem, totum periit. Quæ jactura, ſi nullo tuo incommodo ſarciri poteſt, quid codici meo deſit, tibi ſignificabo.

EPISTOLA XLIV.

EIDEM.

DE Phrynicho magnas & habeo & ago tibi gratias. Næ multum tibi meliores literæ debent, qui ipſarum illuſtrationi tantum operæ impendas. Erat ſane ille criticus & Nunneſii & tuæ etiam opis indigus. Utinam ita res ferrent tuæ, ut omnes ejus generis criticos veteres recenſitos a te, atque iſthic editos, beneficio tuo aliquando haberemus. Neque enim neſcis quam multa ſint apud Pollucem, Harpocrationem, Heſychium τὸν πάνυ, & alios ſimiles, qua corrupta, qua obſcura. Tibi porro facile futurum, hac diligentia, hac eruditione viro, ea præſtare in editione ſcriptorum ejuſmodi, quæ temere ab alio, οἷοι νῦν βροτοί εἰσι, ſi forte unum aut alterum excipias, exſpectari non queant. Aude igitur, mi Hœſcheli, & fac obſecro, ut immorta-

libus

libus tuis in rem literariam beneficiis accedat hic cumulus. Quod tamen non ea fine dico, ut ab editione Procopii, quam paras, te avocem. quin oro te potius atque adeo obtestor, ut ab instituto consilio, nisi re confecta, dimoveri te non patiaris. Ego cum de illius nobilissimi scriptoris editione cœpi cogitare, idem & tibi venisse in mentem nescivi. simul ex Notis tuis ad Photium de voluntate tua cognovi, mutata sententia & tibi & magnis viris, quos ἀγαθῇ τύχῃ nactus es ἐργοδιώκτας, cedere constitui. Sive te intueor, & eruditionem, quæ in te est, sive elegantiam librorum qui isthic eduntur, cur tibi statione illa cedere debeam, justissimas caussas invenio. Satis hoc superque ad nominis nostri commendationem futurum, si observatiunculas nostras non censueris indignas, quæ operi tuo a te intexantur. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. Vale amicissime & τιμιώτατε Hœscheli. Auctores post Suetonium dudum prælo subjectos propediem a nobis exspectare te jubeo. Lutet. Parisiorum x.v. Kalend. Decemb. CIↃIↃCI.

EPISTOLA XLV.

EIDEM.

HAve Hœscheli eruditissime, & salve a me. Quid agas nunc rerum, ut valeatis tuque & præstantissimus Velserus, scire vehementer cupio. Jam enim multi fluxerunt menses, cum siletis vos. Ego scripsi interea sæpius. etiam ante dies oppido paucos ad vestrum utrumque literas dedi, multarum aliarum comites, quas e Pictavis acceperam ad vos mittendas. Eum fasciculum an acceperis, velim facias me certiorem. Jam enim mihi via Lugdunensis incipit esse suspecta. De rebus meis atq; studiis satis nuper. Mitto tibi quas fidei meæ commisit homo & de facie & de nomine mihi incognitus. Vale amicissime vir, & amplissimo Velsero plurimam a me salutem, nisi molestum est. Iterum vale. Lutet. Paris. x I. Kal. April. CIↃIↃCI.

EPISTOLA XLVI.

EIDEM.

DE Homiliis Chrysostomi magnas ex animo gratias. Legeram superioribus diebus plerasque illarum in Regis Christianissimi bibliotheca: ubi beatissimi illius patris scripta extant quam plurima antiquissima descripta manu ut plurimū. Id eo dico, ut si quid posthac

ejus generis sis editurus, & Regiis libris uti velis, scias licere. Dabo enim operam, ut codices nostros, quoties postulaveris, non desideres. Sed de Chrysostomo minus te jam laborare opinor: qui totus sis in Procopii editione adornanda. Laudo consilium, teque hortor, ut non prius, quam re confecta, quiescas. Curaveram describendum e Regio codice elegantissimum illum scriptorem. Nactus enim semel tam insignem thesaurum, parum me putavi consecutum, nisi extra periculum ponerer ejus quandoque carendi. Si putas futurum e re tua, ut mei exemplaris tibi faciam copiam: ubi primum dabitur occasio, id ad te mittam. Scio Josephi Scaligeri codicem indidem esse descriptum: sed illum homo imperitissimus, ut a Thuano accepi, descripsit: meum non multum variare a regio possum tibi affirmare. Adjiciam & notas meas ad oram libri, si per tempus licet. Fac igitur nos de tua voluntate quantocius certiores. Ad autumnales nundinas, aut si possum maturius, Francofurtum mittam ad clarissimum Bongarsium, quem scio curaturum ad te antiqua fide. Tuas igitur exspectabo. Vale amicissime & eruditissime Hœscheli. Lutetiæ Parisiorum a. d. III. Eid. Maji CIↃIↃCII.

EPISTOLA XLVII.

EIDEM.

TErnis tuis unis meis respondebo. non solum, quia occupatissimi, ut semper, sumus, sed etiam quia prope ἀθρόως & tempore eodem illæ nobis redditæ. Gaudeo non mediocriter, perstare te in proposito tuo constanter: recentesque subinde animos adsumere & novas quotidie palmas meditari. Deus tibi, mi Hœscheli, & magno Velsero, cæterisque tuis ἐγγυάλοντας longam firmamq; valetudinem, & omnibus numeris perfectam felicitatem. Hadriani εἰσαγωγὴν Lugduni vidimus in Verdenii bibliotheca, eo nuper defuncto, quid factum sit illo codice non scio. Sunt enim distracti omnes illius libri, & a pluribus Episcopis coemti. Et hic liber, & cæteri, quorum spem facis, elegantia typorum vestrorum παρ' ἐμοὶ κριτῇ sunt dignissimi. De Procopio per mihi gratum est, quod longioris temporis moram nobis concedis: neque enim recuso in partem aliquam honestissimi laboris venire. Esto tu in hac militia tribunus: ego vel unius manipularium locum implebo. Sed tempore, ut jam dixi, opus nobis. Privilegium spero nulla difficultate me impetraturum tibi: quod si in rem tuam extenderis, οὐκ ἂν ἁμάρτοις τοῦ σκοποῦ. Ipsi auctores juris sic docent, sic jubent.

De

De Epictetis si monitore opus haberes, instarem tibi, ut quam primum μυσταγωγὸν illum τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας nobis proferas. Exspecto avide quid eruditissimus N ad N suum. nam habet sane in illis scriptoribus, unde luculentas nobis dapes concinnet. Sed vidisti illius de literis Græcis judicium nuper in epistola quadam proditum? Decoras vult non necessarias esse. Hoc tu illi concedes? non facies: neque ego certe, qui de eodem atramento ante unam alteramve horam serio illo nomine cum ipso expostulavi. Et vis dicam, mi Hœscheli, quod res est μηδὲν ὑποστειλάμενος? Memini Plinium alicubi ἐπιστάλ sic: *Naturale est cuique, ut ea quæ quis adeptus est ipsa quam amplissima existimari velit.* Vir optimus, si quantum in Latinis operæ posuit, tantum & in Græcis sudasset, nunquam ita pronunciasset. Eclogas Πρεσβειῶν, oro te per Musarum sacra, ede quantocius. Memini ante xx. amplius annos videre illa ipsa Excerpta in Darmarii Græci hominis manibus. Non dubito, multa ibi latitare, quæ ad Cæsareos scriptores meos pertineant, maxime in Dexippo, cujus mentionem toties Græci, Latinique Historici faciunt. Juvenis, quem mihi commendasti, si opis meæ ulla in re indigus ad me accesserit, faciam experiatur reapse, qui meus sit in te animus. Sed heus tu de Herodoto, quis tibi hoc retulit? non enim memini scribere. Proximo Septembri cum amicorum rogatu in privatis ædibus ejus interpretationem suscepissemus horis succisivis, initio convenere sex septem, quorum gratia, atque adeo rogatu, ut dixi, res instituebatur: deinde ubi rumor emanavit, concurrere omnes, qui literas hic amant, etiam viri graves omnis & dignitatis & ætatis. Sensi rem apud bonos gratam, apud malos invidiosam: qui prætextu Religionis non me sed τρισμέγιστον Mæcenatem meum obtrectabant. Ille quidem ut est benignissimus, & quod istis (de ludimagistris e trivio non loquor) dolet mei amans, meum arbitrium esse voluit, docerem an non. Sed caussas graves habui cur valetudini meæ consulerem & abstinerem. Rex & Mæcenas clementissimus paullo post codicillos misit ad nos, quibus bibliothecæ suæ curam nobis mandabat, non sine benevolentiæ testimonio haudquaquam vulgaris. Eos codicillos habemus nos, qui tamen onus illud hactenus subire noluimus. Ita nobis hoc ignavum otium placet, quod Dei benignitas & Regis liberalitas facit. Etsi quid dico otium? quo nunquam adeo carui. Cogor enim dies totos, ah miser, persæpe in nugis ponere. adeo verum est: Πουλύποδος κεφαλῇ ἔν μὲν κακόν, ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν. nam si Lutetiæ non essem, ea præstare non possem, quæ spero præstiturum per hanc optimorum librorum copiam: rursus alibi si essem, multa perficerem, de quibus in hac negotiosissima otiosorum matre ne cogitare

gitare quidem possumus. Locum Ciceronis ab amplissimo Velsero indicatum videbo, & si possum, satisfaciam. nunc ne id quidem poteram: nedum scribendi ad illum erat facultas. Vale. Lutetiæ Paris. a.d. XII. Kal. Sextil. Juliani CIↃIↃCII.

EPISTOLA XLVIII.

EIDEM.

Omnibus tuis respondi iis literis, quas ad Bongarsium ante triduum misi, neque erat nunc, quod ad te scriberem, nisi mihi ab alio præbita esset occasio. Is est mercator ille honestissimus & probissimus, cujus fidei concreditus est adolescens Augustanus, quem mihi nuper commendasti. Venit ille nudiustertius ad me, consilium petens super eo juvene & ejus studiis. Post longam deliberationem de ea re ita visum nobis, futurum e re hujus adolescentis, si ad Galandium Gymnasiarcham notæ probitatis & eruditionis demigraret, istiusque eximii viri hospitio, mensa, & in studiis consilio atque disciplina uteretur. Cur illum omnibus aliis præferam, causas habeo multas, τὸ ἐλεύθερον τῆς ἀγωγῆς, τὰ καλὰ ἤθη, τὸ γνήσιον τῆς παιδείας: amor denique erga nos; ut videatur vel eo nomine studio non mediocri traditum sibi a nobis discipulum prosecuturus. Audio optasse adolescentis patrem, ut illi ipsi mercatori maneret συμβιώτης. Sed cum longissime a studiis absit ejus domus, nulla hoc ratione fieri potest. Nosti enim hujus urbis magnitudinem, ut taceam periculum valetudinis, si tam longum iter toties sit conficiendum. Habet illum adhuc apud se mercator, non dimissurus, nisi intellectâ patris voluntate. Ille igitur statuat, & suæ voluntatis filium admoneat: quem & tua gratia, & quia meretur ipsius indoles, futurum nobis curæ debes confidere. Vale. Hoc ipso die ad amplissimum Velserum scripsi per alium, cui & ad te literas dedi. Vale iterum. Lutetiæ Parisiorum a. d. IIX. Kalend. Augusti CIↃIↃCII.

EPISTOLA XLIX.

EIDEM.

Προοιμίαν, quam postulasti, ecce habes, optime Hœscheli, neque est, quod eo nomine magnas mihi gratias agas. Vix unum ea de re cum amplissimo Thuano verbum commutaram: atque illo

ſtatim auctoritate ſua, nullo labore meo, rem confecit. Scis enim, qui ille vir ſit, quantus literatorum amator. Tui vero ita ſtudioſus eſt, ut tua cauſſa omnia libentiſſime ſit facturus. Porro quantum ego & ille tua in literis merita æſtimemus, ſcires, ſi præſcripta a nobis verba formularii iſti ſuis non mutaſſent. Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores noſtri publica luce adhuc carent: non tam profecto culpa aut ceſſatione mea quam operarum noſtrarum. Nam equidem hac cura vehementiſſime cupio defungi. Procopium quia non urges, neque nos admodum urgemus. ſumus enim impeditiſſimi. ſed quod primum fuero nactus otium, id ponam in relegendo codice meo, quem ſtatim ſum tibi miſſurus. Deus modo te, amiciſſime vir, & nos tecum ſervet, præſtetque incolumes. Vale & me ama. Scripſi raptim Lutetiæ Pariſiorum. IV. Nonas Sept. CIϽIϽCII.

EPISTOLA L.

EIDEM.

Clariſſime Hœſcheli, ſalve ac ſcito redditũ mihi tuum faſciculũ: quo nihil gratius, nihil opportunius poterat nobis contingere. Nam eo temporis articulo ille advenit, quo facta a nobis erat in Notis ad Lampridii Alexandrum tui mentio, cum de Dexippo aliquid ſcriberemus. Olim ea fragmenta in noſtras manus inciderant, ſed tantum ut oculis cerneremus, non ut frueremur. Cum igitur toties auctores, in quibus nunc ſum, ejus meminerint, quo gaudii affectũ me putas, cũ ea accepi, quæ faſciculo tuo cõtinebantur? Perge vero, amiciſſime vir, de ſtudiis noſtris, & omnium φιλομαθῶν ſic mereri. Legam vete quæ miſiſti, & quicquid obſervavero, ſtatim per literas communicabo. Opus noſtrum fini jam proximum beneficio Dei: qui ſi vitam & otium porro conceſſerit, & de Procopio fidem liberabo, & ita me comparabo, ut hujus honeſtiſſimi otii & Mæcenati magno meo, & omnibus bonis rationem reddam. Literas tuas curabo, ſed jam non ignoras, opinor, quid acciderit. ſcripſi nuper ubertim, & literas ad clariſſimum virum Bongarſium miſi, quas an acceperis velim me facias certiorem. Scripſi & ad ampliſſimum Velſerum promiſſo libro gratias agens, & de Privilegio ſcriptis noſtris impetrando a ſacra Majeſtate Cæſarea conſilium petens. Oro te, & ſaluta illum meis verbis, & ex commodo ipſius tuoque appella. Scimus ab eo non inſuper haberi noſtras nugas: has certe Notas fortaſſe luce non indignas judicaturus eſt. Vale chariſſime vir, ac me ama. Kal. Decemb. CIϽIϽCII.

EPISTOLA LI.

EIDEM.

Domum reversus ex itinere satis longo inveni tuas cum foliis, quæ deerant integrando libro Eclogarum tuarum.. Ex epistola autē tua cognovi Notas nostras exspectari a te ad proximas nundinas. in quo vereor, ut exspectationi tuæ possim omni ex parte satisfacere. Miseram enim prorsus vitam hic agimus: non inter libros, sed inter occupationes nescio quas: quæ me vix interdum sinunt toto die librum aspicere. ut non possit mihi non acerba esse vita, eo solatio destituta, quo unice ac pene solo capimur. Quindecim jam lapsi sunt a reditu nostro dies: cum tamen vix adhuc horas totidem studiis nostris impenderimus. reliquum omne tempus qua amici, qua officia quædam humanitatis nobis eripuerunt. Itaque quod in aurem dictum tibi volumus, non minimum ratione ista impellimur, ut negotiosissimam hanc otiosorum matrem aliquando valere jubeamus. Verum ea de re volente & faciente Deo alias plura. Constituimus sane cæteris curis omnibus hæc prævertere, neque ante eum librum de manibus ponere, quam voluntati tuæ omnino satis fecerimus. Nam etsi observationes nostras non magnifacimus, illud tamen vel maximi æstimamus jure ac merito: ne laborem ullum, quem imponere nobis volueris, detrectasse possimus videri. Igitur ut de nostro animo melius tibi constet, quia opera nostra sæpe interrumpitur, quicquid in dies scripsero, id statim ad te mittam. Tu boni consule, & nos ama. Lutetiæ Paris. a. d. v. Kal. Aug. CIƆIƆCII. * Habe hæc interea, mi Hœscheli, dum cætera per otium parabo. etsi possem fortasse hoc labore supersedere, cum & ipse meliora queas, & aliorum paratas jam, ut arbitror, observationes habeas. Pergam tamen, si ita tibi videtur. De Origene contra Celsum, hortarer te, si opus esset, σπεύδοντα καὶ αὐτὸν. Libanius hic editur, & pars magna jam confecta. Editur & Dion ὁ Προυσαεύς. Sed Libanii epistolas nondum omnes congessit eruditissimus Morellius. Hæc alii: nos diversis curis intenti otio indulgere aliquantulum optamus: ut tanto paratiores postea ad nostra incepta accedamus. quod quidem θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Vale delitium Musarum. Notas viri inlustris vidi, & pro munere gratias ago maximas. Non difficilis fuit conjectura de auctore. Si existimassem libro edito locum esse nostræ diligentiæ, & meas tibi observationes misissem. Faciam cum voles. Aretæum isthic editum vidi. Lib. 1. ὀξέων cap. γ. corruptissima hæc

esse non vidit tuas civis, homo eruditissimus. οὐ κύφων, οὐ κρικῶ ἔτι ὄνομα. legendum, ᾧ ἀκύφων κρικῶ ἔστιν ὄνομα. loquitur de nomine συγκοπὴ, & ait merito sic morbum vocatum, qui συγκόπτει, & statim occidit. Lege, si lubet, sequentia. Talia nonnulla habemus, quæ alios fugerunt, sed hæc tu melius.

EPISTOLA LII.

EIDEM.

DE Origenis foliis magnas & habeo & ago gratias: etsi inciderunt illa in manus nescio cujus, qui vecturam utriusq; fasciculi tui πρὸς ἴσον ὀλίγου δεῖν ἀργυρίου Lugduno Parisios æstimavit. nam qui Lugduni recipit literas vestras, sæpius oblatam a me pecuniam pro vectura accipere nunquam voluit. at quæ inde ad nos afferuntur per equos dispositos, interdum πρὸς ἰσοσταθμον ἀργυρίου væneunt: quod fere accidit, cum alias in Photii aliquot foliis, tum nuper in istis. Sed mandavi amicis Lugdunensibus, ut alia via tuos ad me fasciculos, præsertim si fuerint grandiores, mittant. Nondum contigerat mihi, ut ejus scriptoris Græce quidquam legerem: quo majore cum voluptate tuas schedas statim devoravi. Inveni pauca, quæ vel tuam vel meam operam desiderarent: quædam ab operis peccata, de quibus moniturum te non dubito. Heraclidis περὶ ἄπνου apud veteres in magna fuit fama, ut olim notare meminimus ad præfationem Diogenis Laertii, qui libri ejus meminit. De Procopio integrum jam mihi non est, ut hoc mercatu voluntati tuæ morem geram: tuas enim multo post accepi, quum nostrates mercatores sua φορτία Francofurdum curaverant. Adde, quod si notas scripturi sumus, vellem eas posse simul cum libro mitti. Cæterum paratum est exemplar, & si ita vis ad Argentinenses nundinas mittetur. Notas ad Legationum excerpta, obrutus curis a reditu meo non absolvi. misi nuper οἱονεὶ χρῦμά τι: quod an acceperis, velim scire. Sic est, ut ais, excuditur hic Origenes: at noli putare ad ornandum opus tuum aliquod inde tibi esse sperandum præsidium. Ὀνειροκριτικὸν a Rigaltio impetrabo tibi hodie, aut aliunde faxo habeas. Liturgiarum exemplaria Græca difficillime hic inveniuntur. sed attendendum erit ad occasionem. De privilegio sic accipe: cum ea de re amplissimum Thuanum convenissem, respondit, auctorem se tibi esse, ut aliud denuo impetrares, in quo libri omnes continerentur, de quibus quandocunque edendis cogitas. Mitte igitur ad nos indiculum, & rem factam confide. Vale amicissime

vir. Lutetiæ Parisiorum prid. Kal. Sept. CIↃIↃCIII. His scriptis Rigaltium vidi, qui se curaturum isthuc unum exemplar promisit.

EPISTOLA LIII.

EIDEM.

Accepi, vir clarissime, & quos via Francofordiensi, & quos Lugdunensi misisti fasciculos. Sperabam me quas flagitas Notas citius missurum, quam sim facturus. neque hæc mea culpa: sed valetudinis, quæ tertium amplius mensem sic affecta est, ut a severioribus studiis, & intentiore meditatione abstinendum mihi sit necessario. Sub anni principium ictero molestissimo δίμηνον fere χρόνον laboravimus: nunc cum διαῤῥοίᾳ nobis res est contumacissima, quam hactenus sistere αἱ παρὰ τῶν ἰατρῶν βοήθειαι non quiverunt. Sed jubent illi bono esse animo: & jam cum literis in gratiam incipimus redire. Itaque tertius hic dies est, cum Persii editionem adornare σὺν θεῷ εἰπεῖν institui. Olim eum poetam publice exposuimus: nunc ut juveniles nugas nostras ne contemneremus, effecit ἀλάστωρ ille impurus, qui ante annum, opinor, alterum aut tertium eum Poetam conspurcavit. O stolidum caput! O inutilem πολυανικογνωσίαν! Est animus paucos dies huic curæ impendere. Ad nundinas Francofordienses spero opus editum iri. Velim hæc cum amplissimo & præstantissimo Velsero communices: & meam cessationem apud illum excuses. De Libanio ego & Morellus magnas gratias. Utetur ille, nec abutetur. Vale. Lutet. Paris. III. Non. Decemb. CIↃIↃCIII. Chartas Origenis accepi ad pag. 248. Cætera velim mittas via Lugdunensi. providi enim, ne mea ibi non curarent, quorum de fide nuper sum apud te conquestus. Quare aliam viam eligere non debes.

EPISTOLA LIV.

EIDEM.

Accepi hodie utrumque simul fasciculum tuum. Gaudeo impositum a te finem libris eruditissimis contra Celsum: quorum lectione mirum in modum sum delectatus, ut prioribus meis tibi significavi. Gregorii Thaumaturgi quam adjecisti orationem accurate legam, & quæ videbuntur notatu digna, si qua illa sunt, statim

ad

ad te. Jam enim beneficio Dei Opt. Max. ex ærumna gravissima respirare incipio, meliuscule in dies se habente uxore, quæ ab octava hujus anni die periculosissime & gravissime ægrotavit. Equidem pro conclamata eam non semel habui, neque quicquam potest fingi adflictius, quam fuimus nos ab illa die ad istam continuo fere semper, cum ab ejus lecto non discederemus. Itaque Persius, quem Typographo jam tradideramus, jacet, & omnino mea languent studia. Nunc si ita τῷ ἐπὶ πᾶσι Θεῷ fuerit visum, ad solennia redibimus, & brevi fortasse aliquid edemus. Verum de his, & de tuo privilegio, ac superioribus literis plura brevi. Vale doctissime vir. Amplissimo & Nobilissimo Velsero salutem officiosam velim nunties. Lutetiæ Parisiorum, a. d. XV. Kal. Martii. anno τοῦ σωτῆρος CIↃIↃCIV.

EPISTOLA LV.

EIDEM.

PAucas hodie impendi horas lectioni chartarum, quas ante triduum, ut statim significavi, abs te accepi. Incredibilem in modum delectarunt me cum Origeniana quæ nondum legeram: tum etiam εὐχαριστήριος ille λόγος quē adjecisti, S. Patris Gregorii Thaumaturgi. Nondum, ut existimo, illa oratio, cujus apud veteres celeberrima mentio est, publica luce fuerat donata. etsi facis tu mentionem, nescio cujus interpretationis, quam equidem vidi nunquam. Ne illi quidem, opinor, viderunt, qui de rebus Ecclesiasticis hactenus scripserunt, post literarum παλιγγενεσίαν. Diligentissimus certe vir, Cæsar Baronius lectione hujus Orationis Annales suos poterat locupletiores reddere & emendatiores. Perge vero, mi Hœscheli, de literis, præsertim vero ejus generis mereri bene. Quod ut perdiu facias, & μετὰ πάσης ῥᾳστώνης, Deum ex animo precor. An extet is liber in luculentissima Regis Christianissimi Bibliotheca, non scio: scirem, & diligenter inquirerem, si per gravissimum uxoris morbum, qui alterum fere jam mensem me angit cruciatque, liceret. Abest enim longius Regia Bibliotheca, quam ut illam adire post acceptas tuas adhuc potuerim. Accedit, quod in tanta librorum copia pusillum adeo scriptum diu quærendum erit, priusquam inveniri queat. Indices quippe librorum mendosissime facti sunt & negligentissime. Meminero tamen, cum primum illuc veniam, & ut voluntati tuæ morem geram, πάντα, quod ajunt, κινήσω κάλων. Interea quæ percurrenti mihi eam orationem, in mentem venerunt, paucis accipe, & boni consule.

sule. Vale. Amplissimum & nobilissimum virum Velserum verbis meis, nisi molestum est, salutabis. Lutetiæ Parisiorum. a. d. XII. Kalend. Mart. CIↃIↃCIV. ✶ Hæc sunt, eruditissime Hœscheli, quæ inter molestissimas curas, cum uxori gravissime ægrotanti adsiderem; dum elegantissimam orationem rogatu tuo percurro, observabam; quæ singulari tuo in his literis judicio fretus tibi mitto, ut illis arbitrio tuo utaris. Vale, & me, quod facis, ama.

EPISTOLA LVI.

EIDEM.

PRocopium dudum promissum mitto tibi: cum usus fueris, remittes. est enim mihi ille liber eo charior, quod manu optimi adolescentis, sororis meæ filii, Petri Chabanæi scriptus est, paullo ante, quam extremum diem obiret. Amavi vivum, luxi mortuum, & hoc velut pignus τῆς αὐτοῦ στοργῆς, ἣν αὐτὸς ἐμοὶ διετέλει ἔχων, inter κειμήλια cupio servare. Notas non misi neque in Legationes, neque in Procopium, quod velim mihi condones. Enimvero si scires, quam sim quotidie in nugis occupatus, quamque misere dies, menses mihi pereant in hac damnosa studiis meis civitate, tibi quædam mei misericordia incesseret. Adde nunc valetudinem sæpe adversam, tum meam, tum uxoris, quæ mihi vita mea charior. Illa vero tertium jam mensem, imo fere semper, ex quo huc venimus, lecto adfixa hæret. Quod eo dico, ut scias non deesse nobis voluntatem tibi obsequendi, facultatem hactenus defuisse. Quanquam nuper notas nescio quas in Gregorium Thaumaturgum ad te misi: de quibus exspecto, quid sis judicaturus: nam & raptim scriptæ sunt, & auctor ille mihi visus est ἱκανῶς salebrosus. Persium ante tres menses typographo dederam: sed uxoris morbus alacritatem omnem scribendi nobis abstulit. Scripsi tamen his diebus Diatribam in Dionem Chrysostomum, rogatu Morelli, qui eum auctorem ediderat. Promiseram pauculas notas ejus scholiis inserendas: sed dum illas describo, librum imprudens feci, qui si in tuas manus venerit, velim memineris, eam esse lucubratiunculam αὐτοσχέδιον, quod & titulus præfert. De Privilegio puto τὸν πάνυ Bongarsium scripturum pluribus. Res erat impetrata Thuani amplissimi opera: sed repertus in aula, qui rem factam nescio qua simplicitate judicii redderet irritam. hodie ad Cancellarium iveram, expostulaturus hanc injuriam. sed per valetudinem conveniri non potuit. Cras mane ibo, & rem conficiam σὺν θεῷ. Vale & apud

amplis-

ampliſſimum Velſerum ſilentii mei cauſſam redde. Lutetiæ Pariſiorum. a. d. XV. Kalend. April. CIↃIↃCIV. Amicum hic habeo adoleſcentem erudititiſſimum, & magni Scaligeri γνήσιον, qui ingens volumen compoſuit ex omnibus antiquis Gloſſariis. hujus ſi potes cepta adjuvare, feceris & mihi & illi gratiſſimum, nec facti, ſpondeo, unquam pœnitebit.

EPISTOLA LVII.

EIDEM.

CVm ſuperiore mercatu Francofordienſi Procopium ms. tibi miſiſſem, Hœſcheli clariſſime, quia poſt illa nihil a te literarum accepi, fui aliquădiu ſollicitus, eo libro quid factum eſſet. Poſtea vero ex iis, quas ad τὸν πάνυ Bongarſium ſcripſiſti, didici tuto illum ad te fuiſſe curatum. quod non mediocri me voluptate affecit: nam & exemplari, quod iſthac miſeram, metuebam, & ne ea re tardaretur tuum inceptum, anxius eram. Nunc ſpero brevi nos beneficio tuo optimum ſcriptorem typis illis veſtris elegantiſſimis editum habituros. Fallor, aut de republica literaria mereri non potes melius, quam editione cum hujus, tum aliorum ſimilis notæ ſcriptorum. Quod autem noviſſimis tuis me rogabas, de verſione Gregorii Θαυματουργοῦ, puto Jacobum Bongarſium, quæ illi ſuper eo dixi, tibi ſignificaſſe: fuiſſe me, quod petebas, facturum, niſi vidiſſem in indice ſuperioris πανηγύρεως Francofurdienſis promiſſum a neſcio quo veſtræ gentis omnium eximii ejus ſcriptoris operum verſionem. Itaque actum agere non placuit: qui præſertim adeo eſſem occupatus, & variis diſtractus curis: de quibus apud te non ſemel queri memini. Omnino vivit nemo occupatior, quam nos ſumus. ut taceam de chariſſimæ uxoris χρονιωτάτῳ morbo, qui etiam ab urbe me expulit, & in hanc regiam domum compulit ſecedere, ubi tertium jam menſem habeo. Atque ego initio mihi gratulabar, quod relicta urbe liberatum me crederem importunis viſitatoribus, per quos nulla fere mihi erant tempora ſucciſiva: cum totos dies perſæpe in nugis ἑκὼν ἀέκοντι θυμῷ cogerer inſumere. Sed jam me experientia docet, longius neſcio quo in ſolas terras fugiendum mihi eſſe, ſi vivere cum Muſis tendam. Veruntamen quicquid nobis vacui temporis conceditur, id totum in ornanda Sparta, ἣν ἐλάχομεν, ponimus. Quod ſi per typographos licuiſſet, Perſianum Commentarium iſthac miſiſſemus, & ſimul alteram Suetonii editionem priore aliquanto fortaſſe meliorem. Sunt & aliæ

curæ graviores, quæ nos exerceant: ſed quarum publicatio non eſt τοῦ παρόντος καιροῦ. Tu vir eruditiſſime, quid agas, quid jam edas, quid mox ſis editurus, aveo ſcire. Nam qui a quinque aut ſex menſibus tuas non acceperim, quam uberrimas cupio illas accipere, ἐκτίνοντος σοῦ καὶ τὸ δάνειον καὶ τὸν τόκον ἅμα. Vale. Madridi, quod regium eſt ad urbem prætorium, III. Non. Sept. CIƆIƆCIV. Ampliſſimo & nobiliſſimo viro, Marco Velſero plurimam ſalutem verbis meis nunties velim. De Privilegio, quod a nobis petiiſti, ſcito τὸν σφραγιδοφύλακα (hominem e ſenio prope jam obnoxium Græcorum proverbio, ſed ὑπὸ τῆς δεισιδαιμονίας meticuloſum, adeo ut omnia etiam tutiſſima timeat,) rogatum ab ampliſſimo & ſapientiſſimo Thuano, ut privilegium ejus meaque cura conſcriptum Regis ſigillo firmaret, quia ego veniebam in partes, ſtatim cepiſſe ſuſpicari, tot librorum editione, de quibus cogitare te ſignificaveramus, culmen Romanæ arcis peti, & hæreſim (ſic enim veritatem Dei vocant) ſtabiliri. Riſimus ego & Thuanus, cum hæc nobis referentur a Perroto Regis Secretario, nominis Germanici ſtudioſiſſimo. Ivi igitur ipſe ad τὸν σφραγιδοφύλακα, & quam longe abeſſent tuæ curæ ab eo genere ſcriptorum, quæ orbem Chriſtianum miſere lacerant, expoſui. Adjeci neque Thuanum, neque Velſerum, duos ſummos viros ejus profeſſionis, fauturos tuis ceptis, ſi eo ſpectarent. quid multa? Pervici non tibi debere hoc negari. Promiſit igitur, ſi per eundem Perrotum mitteretur, facturum, quod rogaremus. Ecce vero rem ſuavem: nam ubi venit Perrotus, reſponſum tulit ab optimo & alioquin venerando ſene, permiſſurum ſe tibi, ut tua iſthic ederes: at ut impediret, ne noſtri poſſent edere cum vellent, nullis conditionibus adductum iri. Quo quid magis γελοιότερον poteſt fingi? quid enim privilegium eſt ea parte dempta? Sed alia cauſſa eſt profecto, quæ illum terret. Ego certiſſimum habeo, ſimul ac regi rem aperuero, juſſurum, ut fiat. Sed vix in urbem ex eo tempore Rex venit, aut nos caſu tum aberamus.

EPISTOLA LVIII.

EIDEM.

ETiam antequam tuas acciperem Idibus Januarii datas, incogitantiam meam animadverteram: qui cum ea maxime occaſione ad ſcribendum tibi appuliſſem animum, ut de recenti munere gratias agerem, propoſiti tamen eſſem neſcio quomodo oblitus. Non dubito, quin hujuſmodi μνημονικὰ ἁμαρτήματα familiaria mihi ſint, cum li-

teras ad amicos exaro : cui negotio non aliud fere tempus impendo , quam quod curis aliis possim surripere. Itaque æquitate animi tua heic mihi opus, ne in crimen culpa mihi vertat, quam imprudens commisi. Nam equidem tuas in Syrachum vigilias tanti facio , ut autor tibi sim, teque adeo orem , ut parem diligentiam ad reliquos ejusdem generis libros illustrandos adhibeas. quæ tibi sententia si sedet , offero tibi Regiæ bibliothecæ opes, quarum esse promumcondum Rex optimus nuper me jussit. Quod si hoc otio (si tamen otium dici potest vita adeo quotidie occupata) diutius frui Dei Opt. Max. benignitas nos sinat, dabimus operam ; ut quæ adhuc latent multa præclara vetustatis κειμήλια in lucem proferantur. Procopium edi a te quam primum opto. De Polybio scripsi nuper ad nobilissimum Velserum , ad quem literarum nihil nunc dare possum. Tu nisi grave est, meis verbis illum salutabis. Persii nostri unum tibi, alterum ipsi mitto exemplar, quæ velim ita accipi a vobis , non tanquam lectione vestra dignum existimem opus illud : sed ne officio meo hac parte vobis defuisse videar. Olim cum Genevæ essem, impensiore cura eum Poetam publice exposui. hinc illa Commentarii moles : quam apud præstantissimum Velserum , si me amas, excusabis. Vale. Lutetiæ Parisiorum. a. d. v Eid. Mar. CIↃIↃCV. De Privilegio sic habe : Creatus est superioribus diebus a Rege non Cancellarius quidem, sed σφραγιδοφύλαξ tamen alius præter illum priorem, de quo ante ad te scripsi. is est Silerius, apud quem videmur gratia aliquid posse. Ille igitur, cum munere suo fungi incipiet , quod nondum facit, preces meas scio haud difficulter admittet.

EPISTOLA LIX.

EIDEM.

De libello Græco , quem dono a te accepi superioribus nundinis, ago gratias. quam autem mihi sint omnia grata , quæ a te proficiscuntur, non est, quod pluribus tibi narrem. nam & amorem meum in literas , & te quanti faciam confido esse tibi notum. Ego tibi mittam proximo mercatu libellos duos de Satyrica Græcorum Poesi , & Romana Satira. de quibus jam nunc tuum judicium opto cognoscere. Equidem si Dei benignitas nos propius junxisset, tu κριτὴς esses τῶν ἡμῶν λόγων. nam & ingenio parum fidimus , & ita distracti sumus quotidianis impedimentis , ut sancte jurare possim , quæ edimus citius prope prælo subjici, quam sint a nobis mente concepta.

Rapimur enim cupiditate discendi ad legendum potius quam ad scribendũ. De Procopio, gratissimũ est, quod nuncias. Deus tibi, optime virorũ, annos Nestoreos duit. Franciscus Pithœus habet excerpta τῶν Πρεσβευτικῶν ἀνεκδότων, quæ in potestate olim fuerunt magni Pinelli. Utinam quidem librum integrum posset tibi parare nobilissimus Velserus. sed si id non potest, & Pithœana excerpta placet adjicere, promisit ipse missurum, quando velles. Inveni his diebus in Regia bibliotheca alterum Procopii exemplar, nisi fallor, melius aliquanto illo, cujus exemplum misi. Bavaricum, puto, utrumque nostrum superabit. Quicquid erit, in quo opera mea tibi poterit esse usui, ἐξαιρῶ, μὴ κοινόν. omnia postponam, ut tuæ voluntati morem geram. Perge modo, ἣν ἔλαχες σπάρταν κοσμεῖν, quod fecisti hactenus. Vale & me ama. Lutetiæ Parisiorum. XVI. Kal. Aug. CIↃIↃCV.

EPISTOLA LX.

EIDEM.

GRegorium Thaumaturgum nuper editum & nos vidimus. apparet eruditum interpretem codice usum longe meliore, quam tuus esset. itaque multa emendare ibi scribuntur, quæ corrupta in tuo. Sed fallor aut interpres ille τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ἄκρος non est. multa enim cũ obiter percurreremus signa animadvertebamus τῆς ἀνεμπειρίας. quod non dubito, multo melius esse tibi animadversum. mihi gratissimum feceris, si & notulas meas & illius interpretationem serio castigaveris. quo labore lubens te levarem, si isthic essem, aut omnino per occupationes liceret. De Legationibus narro tibi, quod fortasse nescis: Est in urbe vir dignitate & cognitione literarum conspicuus Cantoclarus, qui olim Juliani quædam vertit: is auctores aliquot e Legationum libro jam vertit, atque adeo jam, nisi fallor, prelo subjecit. ab eo optimo & venerando sene sumus non semel consulti: etsi fortasse aliena ope illi opus nihil erat. Origenis codicem per multos menses Heraldus habet, vir doctissimus, & singulari amicitia mihi conjunctissimus. Ostendam illi cum ad me veniet (quod sæpe facit) epistolam tuam, & rogabo, si quid habet, commodus impertiatur. Græcas enim literas exquisite doctus est, ut te quoque scire confido. Beasti me nuncio illo de Fastis Siculis, quos Raderus convertit. Olim in potestate nostra fuit is liber: postea cum τὰ χρήσιμα excerpsissem, aliis libris illum mutavi cum beatæ memoriæ viro Sylburgio. Laudo consilium, quod clarissimo viro Grutero suggeris:

ego

ego per literas cum ipso agam, ut tibi obtemperet. De Dione agam cum Morello: & si nihil perficio, dabo operam, ut mea cura tuæ voluntati fiat satis. De Privilegio meministi, quæ nuper scripsi: sed jam alia rerum facies: nam ὁ περὶ σφραγιδοφύλαξ vir integritate insignis, voluntate Regis, non dignitate, sed labore muneris sui alteri cessurus est cis dies paucos. Ille autem alter multum nos amat, & literas colit. ὁ δὲ περὶ οὗ καὶ τὰ μάλιστα καὶ περὶ ἡμᾶς καὶ περὶ τὰς Μούσας σπουδάζων ἦν, ὅμως διὰ τὸ γῆρας δυσεγχειρητότερος ἐστι, ὅτι ἐγῷδα Poetas Græcos, quorum editionẽ eras pollicitus, exspecto. Nam præclari aliquid te præstiturum ope tuorum librorum facile conjicio ex iis, quæ ante plusculos menses scripsisti, super aliquot locis e carmine aureo & Phocylidis. Quare da hoc mihi, ut liceat συνήδεσθαι καὶ αὐτὸν ὀνίνασθαι. Vale amicissime vir. Amplissimum Velserum meis verbis salutes velim. Persium brevi ad utrumque vestrum, volente Deo, mittam, & simul ad illum scribam. Iterum vale. Lutetiæ Parisiorum, ἀπὸ τῆς σωτηρίου οἰκονομίας CIϽIϽXCV.

EPISTOLA LXI.

EIDEM.

INfrequentiam mearum excusarem, nisi confiderem notas esse tibi occupationes, inter quas vitam heic traho. Possum hoc tibi vere & sancte jurare, pestem hanc esse meorum studiorum, quibus nescio profueritne plus ob copiam ἄφατον librorum, an nocuerit ob jacturam ἄφυκτον temporis, mea in hanc urbem migratio. nisi quod illud melius esse credimus, quod Deo τῷ τὸν ἡμέτερον βίον οἰκονομοῦντι placuit. Scripsi antea de acceptis Procopii chartis usque ad paginã LX. Cœpi cum altero ms. eas conferre, nec plane operæ pœnituit. pergam igitur σὺν τῷ θεῷ, & quæ invenero, ad te mittam. Tu velim significes quo tempore absolutam eam editionem fore putes: ne serũ sit meum auxilium. Nos in Polybio vertendo pergimus. Qua molestia pridem defuncti essemus, si Mompelii aut Genevæ viveremus. Nunc vix dimidia pars operis confecta. & supersunt Notæ, labor ingens, si Deo placuerit otium præstare. non enim auscultabimus viro docto, qui nuper in editione magni scriptoris id egit, ut leviter & ἐπιπολαίως tractandos esse magnos auctores hominibus persuaderet. Damus hoc ejus ætati & meritis, ut hoc ipsi per nos liceat. At consilio illius in adornanda editione nostra non utemur. Quanquam, mi Hœscheli, nolim te fugiat, aliam esse potiorem curam, quæ mihi cor urat, cum ea videantur imminere tempora, de quibus ne cogitare quidẽ sine hor-

rore possumus. Verum hæc τῷ ἐπὶ πᾶσι μελήσει. quem oro, ut tuam senectutem omnibus rebus fortunet. Vale Lutetiæ Parisiorum. III. Kal. Apr. CIↃIↃCVI. Doctissimum virum Eliam Putschium, cujus ingenium & eruditionem maximi, pro eo ac debeo, facio, velim salutes meis verbis quam amantissime. Scripsissem ad illum, si mihi constitisset, ubi locorum nunc degat.

EPISTOLA LXII.

EIDEM.

VIr clarissime, scripsi ad te ante aliquot menses, brevi missurum me notas in Procopium περὶ κτισμάτων uberrimas e ms. codice & τὰς διαφόρους γραφὰς alterius regii codicis. ne promissis hactenus starem, varia impediuerunt. Nam & notæ illæ sero nec multos ante dies mihi sunt traditæ: & instituta collatio nondum est perfecta. habeo enim neminem, qui in ea opera me adjuvet. Constitueram ad Bongarsium notas illas εἰς τὰ περὶ κτισμάτων mittere: ut tuto ad te deferendas curaret, sed ille maturius opinione mea e Germania vestra est reversus. itaque cogor exspectare solenne tempus nundinarum Francofordiensium. Si possum, adjiciam & alia, sed egregiæ voluntati meæ morbus reluctatur. in tertianam enim nuper incidimus: quæ neque acerrima est, Dei beneficio, neque rursus ita lenis, ut statim remissura videatur. ὃ δὲ Θεοῦ ἐν γούνασι κεῖται. Libellum a me accipies proximis nundinis: quem non dubito, fore tibi acceptum. Utinam de Velsero idem mihi possem polliceri. sed nos Deo & conscientiæ nostræ gratificari studemus, οὐχ υἱοῖς ἀνθρώπων. Tu de illius judicio facias me certiorem velim. nam & illi unum exemplar sum missurus ξένιον τηλόθεν, qui te servet. Vale & me ama. Lutetiæ Parisiorum. XIV. Kalend. Sept. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA LXIII.

EIDEM.

NOtas ad τὰ περὶ κτισμάτων mitto tibi. habes eas beneficio Caroli Labbæi Jurisconsulti, viri eruditissimi & nobis amicissimi. Eram adjecturus τὰς διαφόρους γραφὰς ex altero codice ms. bibliothecæ Regiæ: sed perficiendi opus institutum facultas adhuc mihi defuit. multum enim temporis, ut scis, hujusmodi librorum collatio postu-

lat,

lat: accidit autem perincommode, ut eo tempore, quod ei operæ destinaveram, morbus me haberet. Ex quo ut sum recreatus, rus secedendum fuit ob pestilentiam, quæ multos jam e vicinis meis ἀΐδι προΐαψεν. Accedit, quod experientia didici, ut non inutilem futuram illam operam, ita fortasse parum necessariam. Video enim te plerasque lectiones ejus codicis ex aliis adnotasse. Utiliter observari quædam posse non negaverim: cujus rei δεῖγμα tibi exhiberem, nisi casu relictus esset in urbe codex Regius cum acceptis a te chartis. Bretoneriæ enim ista, non Lutetiæ, scribimus. De versione quid constitueris, velim scire. Ego & maximus Thuanus eruditissimum Rigaltium pene compuleramus reluctantem, ut vertendi onus in se susciperet. Sed consilia nostra publica hæc lues conturbavit: quæ nos huc illuc divisit. Itaque de hac re nihil habeo certi polliceri. Mitto tibi libellum, de quo nuper scripsi: qui si tibi viro doctissimo, & τοῖς ἄνω φρονοῦσι non displicuerit, omnium τοῖς χαμαὶ φρονούντων, καὶ τῇ κοιλίᾳ δουλευόντων judicia facile contemnam. Vale & me ama, & pro incolumitate nostra vota Deo Opt. Max. facito, sicut nos facimus pro tua. Bretoneriæ septimo ab urbe lapide. IV. Kal. Sept. CIↃIↃCVI.

EPISTOLA LXIV.

EIDEM.

QVas misisti chartas Procopianas accepi, credo, omnes. institutam cum Græco codice Regiæ bibliothecæ collationē nondum absolvi. nam & afui magnam hiemis partem ad matrem profectus, & amanuensem meum Lugduno Genevam misi negotiorum meorum caussa: ubi nunc quoque hæret. itaque ante ejus reditum habeo hic neminem, cujus opera uti ad eam rem possim. Accedit, quod a paucis mensibus negotio magni momenti impedior dies noctesque: de quo priusquam erit confectum σὺν τῷ θεῷ εἰπεῖν, plura ad te scribere non possum. Quare obsecro te, ignosce lentitudini meæ, & sortem meam potius miserare, quam mihi irascere. nam & Polybius adhuc in tenebris versatur: idque non unam ob caussam. Si ab imminentis, ut affirmant ἰατρῶν παῖδες, luis periculo urbem Deus liberaverit, hæc æstas cum proxima hieme Polybianis curis me absolvet. Ita velit Opt. Max. Deus, per τὸν μονογενῆ Filium suum exoratus. Audio virum amplissimum tibi optime notum in nupera Gregoriana lucubratiuncula multa improbasse. Ea si ad tuam pervenerunt notitiam, fac me, quæso, ut sciam. Equidem summum virum ex animo veneror. Sed cur

mea

mea εἰρηνοποιικὰ consilia damnet, certorum hominum σκεφημαθίαν, καὶ τὸ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης μῖσος ferat patienter, caussam non video. Demirari soleo, tantum virum, quo spectent hodie τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας consilia, parum attendere. Vale præstantissime Hœscheli. Lutetiæ Parisiorum. XV. Kal. Apr. CIↃIↃCVII.

EPISTOLA LXV.

EIDEM.

MItto tibi, vir optime & doctissime, libellum heic nuper editum: cujus parens quidem ὁ μέγας Scaliger, editor vero & οἰονεὶ μαι-άλις, ego. Poteram ante multos annos idem facere: sed dum aliqua fuit spes hoc officio alium esse functurum, abstinuimus. Nunc, cum alii cessant, & isti canes ob Scaligeri amorem in me furore perciti allatrare meum nomen non desinunt: id libenter egi, ut & ipsi & omnes scirent, quanta mea esset summi illius viri veneratio. Cupio scire, an Græcam inscriptionem heic editam nuper acceperis, & de illa quid tibi videatur. Ego didici te quoque in eadem palæstra sudasse, & interpretationem scripsisse: quam, si me amas, fac videam. Polybius noster strenue procedit, ut raro dies prætereat, quin folium integrum absolvatur. Ego qui omnia manu mea describo, omnia folia corrigo, quam sim occupatus, facile intelligis. Sed bene mecum agitur, cum horas matutinas habeo liberas ad illud pensum. nam reliquus dies varie mihi fere inter amicos perit. Opus futurum est foliorum amplius CCCL. Adde huc ferias & legitimas, & quas sibi largiuntur istæ operæ. Ex his colligere potes, quam procul a fine absim. quem Deus det videre. Idem te servet, optime, amicissime, doctissime Hœscheli. Vale. Lutetiæ Parisiorum. IV. Nonas Sept. CIↃIↃCVII. Gaudeo operam a te positam, ut liber Epithetorum correctior & melior prodiret. Perge porro de literis Græcis, quæ tantum jam tibi debent, mereri. quid porro pares, scire cupio.

EPISTOLA LXVI.

EIDEM.

QVum superioribus nundinis nihil a te neque ab amplissimo Velsero literarũ accepissem, præstantissime Hœscheli, accepi postea vestras amborum literas, longe mihi illas quidem, ut semper, gratissimas.

mas. Itaque etsi eram quotidianis curis non mediocriter districtus, constitueram tamen, ubi primum occasionem essem nactus, respondere utrique vestrum. Sed me primo inusitati frigoris vehementia τὰς χεῖρας ἐν τῷ κόλπῳ continere, vel ad ignes porrigere perditu compulit, deinde ut hoc ἐλαφρὸν κακόν, ecce κύντερον ἄλλο, quod me dolore vehementissimo perculit. Amisi enim, mi Hœscheli, vel præmisi potius εἰς τὸν τῶν εὐσεβῶν χῶρον (ita confido in Dei clementia, & merito passionis Domini Jesu) filiam quam habui ex omnibus liberis meis natu maximam, cujus desiderium propter amabilem ipsius indolem, & τὸν τῆς ὀρθοδοξίας ζῆλον vix ferimus nos parentes. Ferimus tamen Dei virtute, qui pro sua illa ἀφάτῳ benignitate dabit mihi & meis omnibus, id serio velle, & gaudere etiam, quod ipse nobis ostenderit, se velle. O beatos, qui hoc re possunt præstare! ἡμεῖς δὲ ἀκμὴν ἐσμὲν ἄνθρωποι, καὶ τῆς φυσικῆς στοργῆς ἥττους. Polybium adeo propterea non intermisimus, ut multo quam ante acrius opus institutum urgere voluerimus, ut a tristi cogitatione animum abduceremus. Sed nobis res cum miri ingenii operis: quibus dies totius anni sunt alternatim festi aut profesti. Itaque callipidæ similes sumus. Accedit operis longitudo; haud paullo majoris, quam multi putent. Tu quid agas, scire cupio. Notas in Procopium non sum oblitus; sed otium hactenus ad eam opellam mihi defuit. Mihi crede, non sunt tanti mea, ut vestras operas morentur. Et semper erit opportunum mea attexere iis, quæ fuerint a vobis edita. Deus te servet, vir doctissime. Vale. Lutetiæ Parisiorum. VII. Eid. Martias. CIƆIƆCVIII.

EPISTOLA LXVII.

EIDEM.

QVas ad me Idibus Quintilis dedisti, eas ego ante dies, opinor, quinque accepi. Quæ si maturius mihi fuissent redditæ, potuissem certius & exploratius de Arriani codicibus tibi respondere. Nunc enim brevitate temporis exclusus, aliud nihil queo præter hoc unum, quod ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως, ξὺν Θεῷ δ' εἰρήσεται, tibi recipio, omnia me eis dies paucissimos in bibliotheca excussurum, πάσας τὰς γωνίας διφήσειν, ut voti tui compotem te faciam. Scio esse ibi nonnulla ejus argumenti: sed quæ nunquam hactenus cum editis contulerim. Habes hic virum optimum tui amantissimum Frontonem Ducæum, cujus operam hac in parte confido mihi non defuturam. Fuit olim in potestate mea Simplicius a Nicolao Fabro, viro clarissimo, cum scriptis

collatus: sed is liber Mompelii turpi furto mihi est ereptus. Sed de Bibliotheca iterum confirmo tibi, nihil tibi defuturum eorum, quæ in ea fuerint reperta. Inscriptionem veterem isthic esse recusam lætor. Ego, quæ mihi iterum atque iterum illam percurrenti in mentem venerant, raptim exaravi, lubentissimo animo gratias iis acturus qui me certiora & meliora docuerint. Tu fecisti ex parte; cujus judicio mea omnia semper, pro eo ac debui, permisi. Quod si mea opera unquam ea opella heic recudatur, videbis, quam non gravate errores meos corrigam. Polybii textus Dei beneficio est absolutus. Superest Commentarius: longus, o Musæ! labor & a cujus meta procul adhuc absum. Nam quod sæpe queri apud te memini, in ea urbe sum, ubi non male mecum agitur, si paucas horas diurni temporis studiis possim impendere: sæpe enim ne id quidem licet. Spero tamen cis dies paucos principium me edendi nostra Polybiana esse facturum. Nam absoluto contextu paucos dies interjunximus. Vale optime, doctissime Hœscheli. Lutetiæ Parisiorum. IV. Kalend. Septemb. CIↃIↃCVIII.

EPISTOLA LXVIII.

EIDEM.

CLarissime vir, aderam uxori graviter laboranti, cum allatæ mihi tuæ literæ sunt XIII. Kal. Novembris datæ, quibus erat adjectum σύγγραμμα hominis ἀμύητου, τῶν τε πολιτικῶν ἄμοιρου καὶ τῶν στρατηγικῶν ἀπείρου, τ' ἄλλα δὲ πανσόφου. Non continui me, quin e vestigio ad amplissimum virum literas exararem testes judicii mei de illo scripto & scriptore Thrasonico. Quod rogas de Arriani codicibus, scito esse quidem unum aut alterum ejus libri exemplar in Regia bibliotheca: sed ejus notæ, ut nullum sit futurum operæ pretium contulisse. Itaque frustra in eo operam non perdam. Si tanti facerem illa exemplaria, & aliter desiderio tuo satisfacere non possem, mitterem illa ipsa ad te, & tuæ fidei dudum mihi perspectæ ea committerem. Faciam idem in aliis scriptoribus, quos præ manibus te scivero habere. Nisi me curæ sexcentæ impeditum & varie districtum tenerent, aut absoluta esset nostra hæc Polybii editio aut a meta certe optatissima propius abesset. Sed nostri commentarii crescit difficultas in dies. atque utinam det Deus incepti operis finem videre. Jam certe εἰς τὸ κοινὸν quædam sunt descripta, ex quibus etiamsi cætera non sequerentur de nostro conatu poteris constare. Verum hæc σὺν Θεῷ pluribus cis dies paucos. Audi-

vi

vi ab optimo Frontone, periisse meas, quas isthuc miseram, & ante nundinas Francofurdienses, & ipso nundinarum tempore per nostros bibliopolas. nollem factum. sed mutare non possum. Te oro, de mea in te voluntate securus semper vivas, neque de animo meo ex frequentia literarum aut raritate statuas. Juvenis Augustanus, quem ais κρεῖναι, & ignorari, ubi lateat, mihi quoque est ignotus. Vale. Lutetiæ Parisiorum. pridie Kal. Decemb. CIↃIↃCVIII.

EPISTOLA LXIX.

EIDEM.

QVum ante aliquot menses ἐσχεμμένον nescio quæ hominis Itali missu tuo accepissem, respondi statim, & epistola, si bene memini, satis longa, quid de illo judicio judicarem, significavi. Eam epistolam Lugdunum misi, ut inde per amicos isthuc curaretur. Sed neque literarum quicquam postea accepi abs te: & amplissimus Velserus novissima epistola, quę mihi ab eo reddita heri fuit, an illũ fasciculum accepisset, non docebat me. Fuerat animus in pręfatione, quam scripsi de historia & de Polybio, tam absurdę sententię auctorem traducere. Sed mutavi, & tenebris oblivionis dignam opinionem εἰς φῶς ἄγειν οὐκ ὅσιον ἡγησάμην. Velim tamen scire, docti Itali quid super eo problemate sentiant. Johannes Nauberger, de quo ad me scripsisti, mihi prorsus est incognitus. qui si ἱμοναχέθῃ, nomen, ut scis, mutaverit, nec libenter prioris recordetur. Quod scire potuerim, Lutetiæ is non est. an sit ad urbem, adhuc pervestigare non potui. Sunt sane cœnobia hic nonnulla, in quibus amicos aliquot habeo: cum Augustinianis vero sodalibus, nulla unquam mihi notitia intercessit. Polybium, si Deus vitam produxerit ad paucos menses, videbis publici juris factum. de priore tomo loquor: nam alterum figurę & alia quędam morantur. Ad πανήγυριν Argentoratensem, cum propitio numine, munus id a me exspecta. In magni Scaligeri morte quid respublica literaria damni fecerit, quid ego privatim, sine lacrimis non queo meminisse. Amisi parentem alterum, qui me unice amabat, quem ego, pro eo ac debui, semper unice sum veneratus. θεοῦ δ᾽ ἀπλέως βουλῇ. & erat profecto ὁ κόσμος illa luce indignus. Vale. Lutetiæ Paris. VIII. Kal. Apr. CIↃIↃCIX.

EPISTOLA LXX.

EIDEM.

EN tibi tandem, vir optime & doctiſſime, Polybium noſtrum, & cum eo Æneam. quis iſte? inquies. Si lubet ſcire, potes notas conſulere; & poſtquam cognoveris, quę fuerint mihi de pulcherrimo auctore comperta; tui erit amoris, ſi quid amplius ipſe noris, id me facere, ne ſim neſcius. Ego cauſſas habere me credidi idoneas, cur vetuſtiſſimum eum auctorem eſſe crederem. Tibi ſi aliter videbitur, vehementer mirabor, & id quoque ſcire docerique abs te expetam. De Commentariis, quorum titulus libri ſpem facit, noli aurem mihi vellere. memorem enim monueris. ſed me plenis velis currentem οὔριος ἄνεμος defecit. adhęſit igitur ad ſcopulos noſtra navicula. Deus, ſpero, aderit, & me graviſſima liberabit moleſtia. De Apollinari, quod me ſententiam meam rogas, (etſi nihil erat neceſſe; nam quis iſta melius διευκρινεῖν quam tu.) non verebor tamen judicium meum breviter oſtendere. Judico autem de ejus Pſalterio non aliter, quam ut tibi quoque placere video. Opus eſſe plane haud indignum, quod juventuti φιλέλληνι proponatur. nam & Gręca eſt oratio, & ſatis poetica; imo interdum ποιητικώτατα. illud, credo, non negabis, cum veritate Hebraica ſæpe illi parum convenire: ſępe etiam Gręcę poeſeos genium in eo deſiderari. neque enim neſcis, aliud eſſe verſus facere, aliud poetam agere. quod quum in vertendo ſit perdifficile; non deſunt tamen e recentioribus, quos anteponam Apollinari; quo in numero ſunt Florens Chriſtianus, Zanutius, & qui omnia omnium ſęculorum ingenia obſcuravit, Joſephus Scaliger, ὁ τῶν μουσιζόντων μουσηγέτης. Sed hęc, ut dicebam, tute melius. Vale, & me ama. Scripſi raptim Nonis Sept. C I Ↄ I Ↄ C I X. Lutetię Pariſiorum.

EPISTOLA LXXI.

EIDEM.

ITane eſt, ut ſcribis? ὁ καλὸς κἀγαθὸς Fronto tibi ſignificavit, habuiſſe me Alexiadem Annæ Commenæ. miror plane. nam ego illum librum in mea poteſtate habui nunquam. Vis certum ejus rei argumentum? legi nunquam. lecturus profecto, qui meus eſt amor in literas, ſi ulla unquam data eſſet facultas. Videor quidem apud virum ampliſſimum

ſimum, Memmium; cum in ejus bibliotheca eſſem, illam hiſtoriam inter alios libros mss. vidiſſe. ſed ut illam in mea ipſe poteſtate habuerim, hoc vero accidit nunquam. Itaque ἄλλην δρῦν βαλάνιζε. nam a me auxilium nullum potes ſperare. At tu perge nos beare hujus libri editione. cujus jam ab illo tẽpore magna exſpectatione teneor, quando operam dans juri civili Romanorum, in ſcriptis magni Cujacii fragmenta quædam illius adnotavi. Noſtra ſtudia, quo loco ſint, piget dicere. Illud ſcito, poſt Magni Henrici Mæcenatis mei cædem, nullum temere diem ſine gemitu egiſſe me; qui tam immanis parricidii recordari ſine lacrimis ne nunc quidem poſſum. Multa hic poſſem commemorare, quæ me angunt: ſed partem eorum conjectura aſſequi non erit tibi difficile. Ego in Angliam excurrere cum bono Deo conſtitutum habeo, jamque adeo itineri me accinxiſſem, niſi ὁρμῶντα morbus uxoris detinuiſſet. Spero melius ipſam valituram; itaque eo impedimento ſublato, nihil me morabitur. Cæterum τὸ μέλλον Deus unus ſcit, cujus providentiæ nos & noſtra permittimus. Epitomen Athenæi redditurus fui, & reddam, quando juſſeris; niſi eodem tempore rogatus eſſem a typographo Curas Athenaicas ſub incudem revocare. quod ſi futurum eſt, tuo adhuc libro uti ſi licet, lubet. Vale. Lutetiæ Pariſiorum. prid. Kal. Octob. ciɔ iɔ cx.

EPISTOLA LXXII.

EIDEM.

QVi tibi has reddidit, cum de ſuo diſceſſu ex his locis me certiorem fecit, & nunquid vellem rogavit: ſimul adjecit, ſe per Belgium iter habiturum, & aliquam in illis locis moram facturum. Itaque veritus ne gradu plus quam teſtudineo meæ ad te deferrentur, aliud nihil jam ſcribere conſtitui, niſi valere me Dei Opt. Max. gratia; cujus ope nuper e morbo convalui, illo quidem non admodum gravi (tertiana quippe erat) ſed quem reddebat graviſſimum hæc ſolitudo, quæ me enecat. Nam poſtquam Lutetia diſceſſi, a meis abſum; niſi quod uxor media hieme nuper me inviſit: ſed mox quia res domi reliquerat incompoſitas, repetere Galliam coacta, ne nunc quidem rediit. Et ſunt multæ graves cauſſæ, quæ illam detinent. Interim bibliotheca mihi carendum, & omnibus chartis meis. nihil enim præter Hebraicum Pſalterium, & duos aut tres alios libros huc veniens mecum attuli. Itaque conficior mœrore, & Chryſoſtomi lectione aſſidua animum recreo. Sed ſcribam ad te, & ad nobiliſſimum

mum Velſerum plura cis dies paucos per mercatores, qui Francofurdum ſunt ituri. Saluta, niſi grave eſt, magnum illum virum meis verbis. Vale. Scripſi raptim, Londini, xv. Kal. Auguſti. CIƆIƆCXI. De vita Antonii, quam nuper accepi a te miſſam, gratias ago, quantas poſſum, maximas. Perge, vir Clariſſime, de literis bene mereri. Ego Deum oro, ut tuis omnibus inceptis benedicat.

EPISTOLA LXIII.

EIDEM.

ANte menſem unum aut alterum cum eſſem in aula, accepi literas a te exaratas ante annum fere tertium. nam is, cui tu eas tradideras per Hiſpanias, Italiam, & Galliam eas circumtulit: deinde quum in aula forte nomen meum audiviſſet, illas mihi reddidit. Idem cum ad vos redire ſe diceret, meas tibi, vir clariſſime, adferre voluit. quas ſpero probe curaturum. Ego poſtquam huc veni ſæpius ad te ſcripſi, & de meis rebus certiorem te feci. Ad magnum Velſerum non ſcripſi, quia de iiſdem rebus ubertim ſcripſeram Lutetia diſcedens: neque ex eo tempore quicquam ab ipſo literarum accepi. Quod ſi meas ipſe accepiſti, ſcis in omnibus feciſſe me ipſius mentionem pro noſtra veteri amicitia. Hoc ideo tibi narro, quia idem vir ampliſſimus ad Savilium in Angliam ſcribens graviſſime de me eſt conqueſtus, quaſi ex arrogantia & contemptu (ὃ μὴ γένοιτο, οὐδ' ἔσται) hoc officium neglexiſſem. Miratus ſum illarum literarum vehementiam, & nonnihil etiam dolui. Spero ſi dignatus fuerit legere, quæ ſcripſi, fore, ut aliter de me ſentiat. Ego, mi Hœſcheli, poſtquam huc veni, diem nullum a gravi ſollicitudine aut cura liberum habui. Nam quod a meis abſim tam diu, quodque libris meis caream, inſtar mortis hoc mihi eſt. Uxorem in Gallia morbus filiæ detinet. Libros niſi ex parte, & quidem ægre ſinit Regina auguſtiſſima deferri. Plane enim me dimittere ſine ſpe recipiendi non vult. Ita omnia mihi ſunt incerta. Interim perit mihi tempus omne, & facultas mihi eripitur publicandi meas vigilias: quæ fortaſſe reipublicæ literariæ non erant futuræ inutiles. Sed hæc θεῶν ἐν γούνασι κεῖται. Tu doctiſſime Hœſcheli, orna Spartam, quam nactus es, ſicut feciſti hactenus feliciſſime. Vidi nuper quæ ſunt a te miſſa, vitam Antonii Græca & Latina cum tuis Notis. Vellem omnium veterum Patrum ſcripta ſimili diligentia curarentur. ſed meliorum illarum literarum mirum quoddam eſt fatum. quum eorum ad quos proprie illa cura pertinebat, alii oderunt omnem anti-

antiquitatem: alii ſic illam amant, ut de ipſius ſeria illuſtratione parum ſint ſolliciti. Hic Chryſoſtomus a Savilio editur, privata impenſa, animo regio. Ejus fere lectione ærumnas meas levare ſoleo. Utinam iſthic exiſtant, qui in ſimili opera velint tuam induſtriam occupare. Vale vir optime & doctiſſime. Londini in prætorio Epiſcopi Elienſis, admirandæ doctrinæ & pietatis viri & mei amantiſſimi. Kal. Aug. CIƆIƆCXI.

EPISTOLA LXXIV.

EIDEM.

HOdie tuas accepi, quas nobili Anglo dederas ex Italia redeunti. nihil potuit opportunius. Nam ego jam ad Lingelshemium ſcripſeram; ſed accepta epiſtola tua, quia video mihi adſcribi fœdam depravationem loci Homerici a ſcelerato Scioppio factam, aliam epiſtolam raptim exaravi ad eundem Lingelshemium, qua culpam rejicio in ſceleſtum illud caput. Eſt quidem illa epiſtola tanta feſtinatione ſcripta, ut vix relegere potuerim. exiſtimo tamen intereſſe mea, ut ea publicetur. Miſi ad Lingelshemium virum optimum, qui judicio ſuo utetur. Cupio ſane, illam ut videas. intellIges, quam parum movear perditorum clamoribus. τὸ γὰρ δή μοι ἐμῶ. Deus, inqnam, immortalis, ad cujus gloriam mea ſemper ſtudia retuli: non ad ἀνηθίκασι Romani Epiſcopi: quæ hodie eſt Theologia multorum, ſed eorum, qui totam antiquitatem ignorant, & hiſtorias non legerunt rerum geſtarum a ſceleratiſſimo Hildebrando, & aliis deinceps. Reddatur antiqua diſciplina, & tot mendaciis opus non erit, quibus hodie defenditur tyrannis τυραννικωτάτη. Ego cæde magni Mæcenatis mei ita ſum irritatus in illud μυσαρᾶς ἀδικίας, ut partem maximam pietatis putem, veritatem in hoc articulo profiteri. Si vis ſcire cauſam cædis Regiæ, lege Directorium Inquiſitionis, qua parte agitur de ſuppliciis Regum. Ab illo fonte ea cædes, certo ſcio. quid ſimile in Turcarum hiſtoriis legimus? ὄλοιτο πανοικὶ, quicunque ejus conſilii auctor. Scito parare me reſponſionem ad primum Baronii tomum, moderatam quidem & plenam reverentiæ erga illum, ſed tamen ſeriam, accuratam, & in qua pulcherrimas quæſtiones videbis novo more explicatas, non ex lacunis recentium, ſed ex ipſis Patrum fontibus. Opus jam deſcribi inceptum. Sed vix dum ſatis inchoatum. Supereſt, ut Deum mihi propitium precentur, qui me amant. Ego Dei gloriam & Eccleſiæ concordiam in omnibus meis inceptis ſemper ſpectabo. Epiſtolam tuam

tuam περὶ ἀχαριστίας accepi. non possum nunc respondere. Videbis ea de re, quæ observamus in hoc opere, si volet Deus. Peto a te, ut amplissimum virum Velserum meis verbis quam officiosissime salutes. Scripsi nuper, neque scio, an offenderim. Vale. Londini. VI. Eid. Aug. CIↃIↃCXII. Obitum Bongarsii credo ab aliis te accepisse. is casus me gravissime perculit.

EPISTOLA LXXV.

EIDEM.

INfrequentiam mearum desine mirari, vir optime & clarissime. Occupatissimus enim sum, ut si unquam fui. Scripsi tamen nuper, cum literas dedi ad virum magnificum Velserum. Eæ literæ an fuerint ipsi redditæ, nescio: nihil enim postea ab illo accepi. Et sunt, qui dicant, ipsum nonnihil a me esse abalienatum propter epistolam ad Frontonem. Vir summus duram mihi legem imponit, si ut illius gratiam teneam, queri de parricidio Regis mei non possum. Ego sceleris admissi auctores nunquam dixi esse illos, quos ipse tantum amat. Hoc dixi, & semper dicam: Doctrinam, quam Jesuitæ tuentur, esse caussam illius parricidii. Sed hæc querela non est hujus loci. Scito, me in opere suscepto Dei beneficio strenue pergere. Pars jam non pœnitenda editioni parata est. ibi videbis τὸ περὶ τῆς μετουσιώσεως δόγμα ἀκριβωθέν. nos quidem non rixamur: sed doctrinam veteris Ecclesiæ cum cura proferimus in lucem. Spero, te illam disputationem non improbaturum. Auxilia librorum ms. noli a me sperare. hic Londini vix ulla est bibliotheca, in qua extet aliquid manu exaratum Græce. Oxonii esse quædam intellexi: fortasse etiam Cantabrigiæ. Sed quid illis in locis habeatur, nescio. Oro Deum immortalem, ut tuis cœptis benedicat. Vale. Londini. VII. Eid. Feb. CIↃIↃCXIII. Jam erant clausæ fere hæ literæ, cum accepi epistolam Velseri, cui rescripsi statim.

EPISTOLA LXXVI.

EIDEM.

VIr clarissime, sperabam me tibi missurum brevem responsionem ad calumnias τοῦ ἐξωλεστάτου συγγραφέως τοῦ Κρητὸς. diu est, cum ea opella paucarum horarum sum defunctus. Sed me tamen graves caussæ retinent,

retinent, quo minus eam responsionem nunc publicem. ὁ γὰρ φιλαπέτη πίζυγος in Galliis nunc est. ut non sit consultum pestes illas irritare. Quin etiam ut apud te hoc arcanum habeas, te vehementer rogo. Scito autem operis suscepti partem aliquam prelis jam esse expositam. Qui putant, me hic artem desiisse, & voluptatibus me dedisse, intelligent, quantum eos sua opinio fefellerit. nec minus illi, qui existimant, totam ætatem in Grammaticis egisse me. Anni sunt decem, cum ego veniam petii ab Henrico Magno tale quid publicandi. Sed non putabat summus Princeps rebus suis tum id expedire. utinam alia potius occasio, quam cædes tanti Principis, libertatem mihi attulisset meas in hoc genere meditationes publicandi! Tu vir doctissime, quid agas scire cupio. Deus immortalis te servet, ac ceptis tuis benedicat. Vale. Londini. v. Eid. Aug. CIƆIƆCXIII.

EPISTOLA LXXVII.

EIDEM.

SAlve charissime Hœscheli. Mirari sæpe subiit, quod nihil a te literarum tot mensibus accepi. ne proximis quidem nundinis Francofurdiensibus quicquam literarũ a te mihi est allatum. Cogitanti igitur mihi humanos casus, sæpe venit in mentem metuere, ne gravis aliquis te morbus occupasset, ὃ μὴ γένοιτο, μηδ' εἴη. Accipe operis mei partem, quæ est edita. Prolegomena, tantum desunt, quæ nondum plane erant edita. Lege, judica, me ama, mone & doce. Vale. Nonis Mart. CIƆIƆCXIV.

EPISTOLA LXXVIII.

DANIELI TILENO.

EPistolæ tuæ plurium paginarum, quæ tua est facundia ac δεινότης, præstantissime Tilene, paucis verbis respondebo. Scito igitur eos qui tibi narrarunt me vel metu famis, sic enim ais, vel ex indignatione adversus N. N. animum in causa Religionis mutasse, rem falsissimam & a moribus meis alienissimam, tibi retulisse. Verum quidem est id sedulo egisse N. N. ut ego & omnes mei quantum in ipsis foret omnibus nostris fortunis eversi, δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν experiremur. nihil enim boni illi viri fecerunt reliqui, quo mihi meisque modis omnibus nocerent. mihi qui ὑπὸ σκαιότητος τῶν φρενῶν parentis loco semper il-

 los

los coluerant. Sed proprerea cœpiſſe me de religione quam N. N. profitentur deterius ſentire, aut loqui, hoc vero falſum eſt, commentitium eſt, diabolicum eſt quod ſi libertatem dicti pateris, te miror, clariſſime Tilene, potuiſſe adduci, ut ejuſmodi aliquid ſineres tibi perſuaderi. non enim video, quo illa pertineant quæ in eam rem ſcripſiſti mihi, niſi ut nutantem ex illa cauſa confirmares. Laudo quod rumuſculos illos non plane contempſeris: & quod amici officio ſis functus habeo & ago gratiam: ſed potuitne fieri ut ipſe crederes, id genus argumenta vel tantillum apud me habere ponderis? Egone alicujus inopiæ metu commovear, qui didici a puero τῇ Θεοῦ προνοίᾳ ἐπαναμένειν? qui opes, honores, & quicquid vulgus miratur, tanti nunquam feci, ut eorum cauſſa vel manum vertere dignarer? qui fortunam auream toties in meos lares irrumpere conantem & tantum non fores effringentem, fortiter & irretortis oculis (uni Deo ſit laus & gloria) ſemper expulerim? Sciunt hoc amici mei omnes, quibus utor familiarius: ſcit in primis ὁ καρδιογνώστης Deus.

EPISTOLA LXXIX.

FRIDERICO LINDENBROGIO.

PRo eximio munere, quod ſuperioribus nundinis miſiſti ad me, gratias ago tibi maximas. ſed magis pro amore non vulgari tuo in me, cujus mihi teſtes literæ, quas muneri adjunxiſti. amo hunc affectum tuum, & φιλῶ τὸ ſincere atque ex animo ἀντιφιλῶ. At cauſſas amoris, quas allegas, non admitto, neque agnoſco. humanitati tuæ acceptum fero, non merito ulli meo, quod meam notitiam & amicitiam expetieris. Habet hoc communio ſtudiorum, ut & animos jungat, & ignotos atque in diverſiſſimis oris poſitos conciliet invicem atque devinciat. Ex eo factum, ut tu me, ſimul noſti de libellis noſtris, amare cœperis. idem & nos facturi eramus, etiamſi laceſſiti a te non fuiſſemus, poſtquam nuperum illud γεῦμα tuorum ſtudiorum vidiſſemus. Cum igitur conſtent nobis cauſſæ inſtitutæ inter nos amicitiæ, ſupereſt ut officiis inter nos certemus. ★ Tu ubi locorum ſis futurus, & quo meas ſim miſſurus, fac me ut ſciam. Vale. Genevæ IV. Kal. Sept. CIƆIƆXCV.

EPISTOLA LXXXX.

EIDEM.

TErnas a te literas, doctissime Lindenbrogi, accepi, cum totidem eximiis & gratissimis muneribus tuis. Primis respondi pridem, tibique gratias egi pro carmine, quod primum fuit ex muneribus illis, quibus sum a te provocatus. Vinculum obligationis ejus nondum exolveram, cum ecce iterum atque iterum adstringis me novis beneficiis. Si ita pergis, non poterit, quin tui tandem sim juris & mancipii ὅλος καὶ πᾶς. Veruntamen si offert se occasio, certabo tecum iis artibus, quibus me primum es aggressus. Igitur alia alias cum Deo. nunc mitto tibi, quæ olim in Theocritum scripsimus, & nuper rescripsimus. tenue & levidense prorsus munus, sed quod gratum fore spero, vel eo nomine, quia viris magnis id velut tirocinium nostrorum studiorum non displicuisse scimus. Si de tuo consilio edendi Pauli Diaconi prius essem factus certior, juvissem te ms. codice, quem habeo non pessimæ notæ. De Isidoro fac amabo opus appareat, & illas tandem Glossas publica, quarum desiderio pene contabui. Glossarii editionem parari a Vulcanio, viro doctissimo, lubens intellexi. liberatus sum cura pridem mihi curata maxima ex parte. Fuit enim animus non semel idem conari, & in ea palæstra sudatum mihi non leviter: sed nec cum Vulcanio igne congredi libet, nec ita asotus existimationis meæ sum, ut Apollinis ejus, qui Delphis relictis suum isthic tripodem collocavit, respectum non habeam. ut Junios, ut Douzas, ut alios taceam. Theodoreti locum, de quo per epistolam quæris, attigimus ad librum primum Suetonii. sed scito quod fugit nos tum monere, ut alia multa, non primum Theodoretum ita locutum. Dio Chrysostomus: περὶ Ὁμήρου γὰρ κελεύει (loquitur de Platone) μάλα εἰρωνικῶς στέψαντας αὐτὸν ἐρίῳ καὶ μύρῳ καταχέαντας ἀφιέναι παρ' ἄλλους. τοῦτο δὲ αἱ γυναῖκες ἐπὶ τῶν χελιδόνων ποιοῦσι. De loco Suetonii e Claudio cap. XXXIII. viderimus alibi. Tertullianus in Apologetico cum scribit: *nam & aruspex mortuus apparet*: tangit veterem aliquem ritum circa mortuorum solemnia, quem ut obirent & exsequerentur aruspices, moris erat. id quale sit, alibi non meminimus διαρρήδην expressum. Arnobii locus uterque, de quo me consuluisti, manifesto corruptus est, nec prius explicari potest, aut debet, quam emendari. nihil nunc succurrit, quo me teque expediam. Tu quem solis nostri radii propius tangunt, cur aliunde lucem quæsitas? illum adi sodes. posterioris sane Arnobiani

loci mens non eſt obſcura. Habes αὐτοὺς τοὺς σοὺς ἀπογράφους non ἀπογράφους, ſed συναπογράφους .neas. Vale Friderice eruditiſſime. Genevæ Idibus Mart. CIↃIↃXCVI.

EPISTOLA LXXXI.

EIDEM.

CVm ante menſem, opinor, tuæ mihi ſunt redditę, in quibus tuum nomen non erat adſcriptum, venit quidem mihi in mentem non ſemel, eſſe illas a te profectas. quia tamen ſubverebar, ne vanus conjector eſſem, a ſcribendo ſuperſedi. Nunc cum auctorem te illarum profitearis eo ſchedio, quod modo traditum eſt, nolui committere, ut officium meum in ſcribendo diutius deſiderares. Scito autem, poſtquam ſemel relicta Geneva pedem in Gallia poſui, ne γρῦ quidem literarum a te ad nos perveniſſe. Quas dediſſe ais Servino, nullus vidi, & miror quid illis factum. Librum etiam illum, cujus facis mentionem, neque recepi, neque in ullo Lugdunenſi bibliopolio invenire potui. Cupio tamen mirum in modum videre; ut qui omnia tua plurimi faciam. Igitur niſi grave eſt, ſitim hanc meam quam primum ſeda. Nos in editione Animadverſionum in Athenæum toti nunc ſumus. eſt enim & longum & moleſtum opus. Sudavimus in eo plus ſatis. Fidem credo & diligentiam καὶ φιλοκαλίαν noſtram omnibus bonis & æquis viris probabimus. Vulgus iſtud imperitum quid ſit judicaturum, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Habemus alia prope dixeram ψαμμακοσιογάργαρα per hos annos nobis inſtituta aut conſummata. Sed de iis, abſoluto quod nunc in manibus eſt opere, viderimus: imo potius ille ὄψεται, qui δι' ὃ πάντα κυβερνᾷ. Hiſtoriæ Romanæ ſcriptores οἱ μετὰ Τράγκυλλον in manibus noſtris hærent adhuc. Si tu aut alius tibi ſimilis anteverterit, habeo gratiam. Tu quid moliaris, fac me ut ſciam. Vale. Lugduni XVI. Kal. Novembr. CIↃIↃIC.

EPISTOLA LXXXII.

EIDEM.

AMicus quidam meus, ſingularis vir probitatis & pietatis, cujus cauſa fortunas ſuas omnes amiſit in Lotharingia, homo & natalium & facultatum honeſtarum: is igitur rogavit me, ut ſibi de conditione aliqua proſpicerem, ubi miniſterio non prorſus vili occupari

cum

cum aliquo commodo suo posset. recepi cum amicis ea de re acturum me, & pro virili operam daturum, uti illi aliquis alicubi pateat locus. Ea propter constitueram ad amplissimum Calignonem adire, ut egenum hominem, sed fidei plenum, ipsi commendarem. Cum autem per negotia non licuerit isthuc venire, famulum ad te misi, qui rem omnem tibi aperiet. Oro autem te, si potes aliquid hujus causa, velis & illum & me æterno beneficio tibi devincire. in primis autem illud, ut meis verbis hoc ipsum τὸ πάνυ Calignonem roges. Vale. XVI. Kal. Octobr. CIↃIↃCIII.

EPISTOLA LXXXIII.

EIDEM.

POstquam Lutetia discessisti, neque quo esses profectus, neque ubi locorum ageres, scivi, neque quicquam omnino literarum a te accepi. ante paucos menses enim eæ sunt mihi redditæ, quas superiore Aprili ad me dederas. Ut valde mihi illius tuæ epistolæ principium mirum sit visum. Sic enim scribis, quasi defatigatus tot literis ad me exarandis, quarum nullum responsum tuleris. Ego iterum tibi sancte & liquido juro, ut semel hinc abiisti, neque epistolam tuam mihi esse ullam allatam, ac ne salutem quidem unquam abs te nuntiatam. denique plane ignorasse me, quæ te haberent terræ, quidve consilii cepisses. Meministi enim accidisse casu nescio quo, ut ne de profectione quidem tua prius quidquam cognoscerem, quam urbe excessisses. quod ego sic sum interpretatus, ut vel mea negotia, vel tua accusarem, per quæ factum esset, ut vale mihi dicere non posses. De animo quidem tuo in me nunquam dubitavi: qui conscius mihi sim, sedulo cavisse me semper, ne de meo posses dubitare. Itaque gratæ mihi supra modum tuæ literæ fuerunt, quas longo intervallo tandem accepi. Sciro, mi Friderice, semper in amore mutuo paria me tecum facturum. Pars probitatis est, me judice; in suscepto semel amore præbere se constantem. quod ego faciam, σὺν Θεῷ εἰπεῖν, dum terras colam. Ad ζητήματα tua, quia jam serum est, & tuæ notæ jam, ut opinor, prodierunt, nihil respondebo. fecissem autem, si vel tantillum vacui temporis habuissem. Polybius, quem videbis, de meis occupationibus tibi testimonium dicet: etsi quota pars mei temporis est quam studia sibi vindicant? sed in hac urbe, ut scis, non aliter vivitur. Calignonii fratres te salutant. quum paucos menses apud me fuissent, rogatu meo, hodie ex ædibus nostris discedebant, & in Delphinatum se con-

ferebant. De viro clarissimo N. N. nihil te scripsisse miratus sum. ille per aliquot annos silet. tu de eo ne sile, & meis verbis ipsum saluta. Vale eruditissime vir. Lutetiæ Parisiorum VI. Eid. Septembr. CIƆIƆCIX.

EPISTOLA LXXXIV.

FRONTONI DVCÆO.

SIc est profecto, ut scribis tu, eruditissime Ducæe: inter illos qui de literis hac ætate bene merentur, non postremi, πάλαι γε καὶ νῦν, censendi sint, qui in Græcorũ Patrum illustratione operam ponunt suam. Quo in genere si nostrorum hominum pręclara ingenia hodie occuparentur, haut paullo fortasse meliore loco Orbis Christiani res fient. Nunc tam honesti studii, tam utilis, tam denique suavis ac jucundi quam paucos amor teneat, omnes videmus. Quo magis te ex animo, vir doctissime, pridem amo, qui multorum beatissimi Chrysostomi scriptorum publicatione omnes meliorum literarum amantes æterno beneficio tibi devinxisti. Sed perge, obsecro te, in hoc præclaro incepto: & si quid aliud vel illius magni Patris vel aliorum veterum penes te latet, publice adhuc invisum, id ne invide nobis. Narro autem tibi, si forte nescis: Henricum Savilum excellentis ingenii & admirandæ eruditionis virum, in eo nunc esse, ut omnia τοῦ χρυσορρήμονος ἐκείνου καὶ πάνθ' ἐν ἀοιδίμου Πατρὸς opera, Græce Latineque in hac urbe edenda curet. Egit ille mecum per literas, ut si quid possim ad tantum opus symbolam conferrem, seque aut re aut consilio irem adjutum. Magna illi ex Angliæ, Gallię & Germanię bibliothecis parata subsidia. Tibi quoque si quid compertum fuerit, quod scire illum melius sit quam ignorare, oro quæsoque velis ipsum admonitum. Feceris rem non minus publice utilem, quam illi gratam, & hac tua humanitate dignam. Vale Ducæe eruditissime καὶ [illegible] διατέλει. Lutet. Paris. Eid. Majis CIƆIƆCII.

EPISTOLA LXXXV.

GEORGIO MICHAELI LINGELSHEMIO.

VIdi tandem infames strenas nebulonis infamis, de quibus ad me paullo ante scripseras, præstantissime Lingelshemi. Vidi, & paucas paginas delibavi, avidus cognoscendi quid sibi pestis illa jam vellet;

let; ecquem post illustrissimum heroem Josephum Scaligerum, cœlis dudum receptum, rabiosis suis latratibus, canis impurus sibi delegisset invadendum. Pergit nimirum Alastor in suscepto semel scelere, mutavit adversarium, non mutavit ingenium: eadem væcordia, idem furor. Qui doctrinæ, virtuti, pietati in Scaligero bellum indixit, oppugnare easdem ne nunc quidem cessat, neque porro cessabit, me vide. ἀνίατον est hoc πάθος. Deum deserere tum cœpit, cum veritati ὁμόσε χωρεῖν cœpit. Nosti vocem terribilem; ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, ὁ ῥυπαρῶν, ῥυπανθήτω ἔτι. Quod quidem miser iste vespillonis filius strenue nunc facit. contra scientiam enim suam, contra cõscientiam, (si tamen restat illi jam aliquid veræ conscientiæ) veritatem conatur opprimere, & alia quidem fortasse impulsus mercede; sed nullus dubito præcipuam illi mercedem esse sceleris, scelus ipsum. Solet læsa veritas ab osoribus suis has primum pœnas expetere: ut qui semel ad se oppugnandam certo consilio animum appulit, postea ne si velit quidem redire cum ipsa in gratiam queat. Paucissimis, quos Deus æquus amavit, ex illo barathro datur emergere. Nam ubi semel ἄγος est contractum, gliscit malum in dies, neque prius desinit, quam ad ultimam impudentiæ atque ἀπονοίας lineam sit perventum. Furere tum miseri, & diro agitati œstro ad exscindendum ipsum veritatis nomen, si possent, totis viribus, cœco impetu ferri. Vidit nostra hæc ætas ejus væcordiæ exempla aliquot illustria. Sed ex omnibus nullum illustrius, quam quod in vespillonis filio videmus jam edi. Ut canis rabiosus vagans huc illuc obvios mordet, ac veneno suo inficit: sic iste furore quodam Cerbereo ὀσφρηλατούμενος bonos quærit, in quos virus evomat suum: non adeo hominum ductus odio, a quibus nulla unquam injuria, ne minima quidem fuit lacessitus: sed virtutis ipsius, atque veritatis, quas extinctas quum cupiat, bellumque illis ἄσπονδον indixerit, earundem cultores pro inimicis habet. Primus illius impetus fuit ante aliquot annos adversus Josephum Scaligerum viræ innocentissimæ virum, & de republica literaria sic excellenter meritum, tanto patre prognatum, tam illustribus majoribus, ut etiam privatas simultates, si quæ intercessissent, tantis in literas & universum genus humanum meritis fuerint condonandæ. Dedit quidem, dedit nebulo pœnas justissimas suæ illius immanitatis: notis infamiæ propterea inustus, quas nulla unquam delebit ætas. Sed sunt ingenia quædam adeo sinistra, ut sua ipsos oblectet infamia. Igitur Scaligero succedit nobilissimus Plessæus; quicum sic agit filius iste Belial, ut miserationem illius potius quam iram videatur excitaturus. nam quis homini ἐμπλῆγι, non suæ spontis, sed certissime insanienti irascatur? æger animi est, oculis mentis

mentis non utitur, rationis usum morbi vis eripuit. quis non misere-tur? Serenissimus certe Magnæ Britanniæ Rex, cognito suum quoque nomen a vespillonis filio esse usurpatum, & chartis suis insertum, belluæ illius væsaniam demiratus, & sæculi licentiam detestatus, qua abutens hic scelestus, genimen viperarum, fœtor orbis, spurcitia sæculi, tantum audet; ubi paucis obiter inspectis pagellis genium scriptoris & scriptionis genus cognovit: *Omittamus*, inquit, *palam furentem: neque enim meretur, qui talia scribit, ut ulla vel minima ipsius habeatur ratio. Medicina miser opus habet, sed violenta.*

——— οὐ γὰρ πρὸς ἰατροῦ

Θρηνεῖν ἐπῳδὰς πρὸς τομῶντι πήματι.

simul infames libellos abjiciens, conspectu suo posthac se quicquam unquam fore dignaturum negavit, quod ab illa Stryge & mendaciorum cloaca esset profectum. Enimvero etsi veritati magnisque virtutibus plerique hominum parum sunt æqui: non tamen ita male cum humano genere agitur, ut metuere tantus Rex debeat, ne aliquid gloriæ Majestatis suæ vilis adeo homuncio, bipedum postremissimus, perditorum perditissimus, detrahat. Scribat filius vespillonis, dicat, agat quicquid furor & insita animo θρασύτης suaserit. Regis maximi & sapientissimi, addam etiam doctissimi, fama in tuto est: nullis canum latratibus, nullis viperarum morsibus obnoxia. Sublime tanti Principis fastigium, & vespillonis filii, tot præsertim criminibus infamati, projectissima vilitas majore disjunguntur intervallo, quam ut jacta ab isto tela ad Regis Majestatem possint pertingere. Erat facile Regi e corona doctissimorum hominum, qua solet Majestas ejus cingi, aliquem deligere, cui respondendi munus demandaret. verum hoc ille adeo non fecit, ut affirmare ausim, nunquam Rege auctore simile quid quenquam fore aggressurum. Mendacia mera sunt, meræ sycophantiæ, aut nugæ certe meræ, quicquid scribit ὁ Κρονοχρυσολογο-λόγος νεκροθάπτου ὑιός. Quid igitur responsione ulla opus? Ne nos quidem, nobilissime Lingelshemi, maledicentissimi hominis conviciis movemur, quæ plena manu in nos effudit. redeat in caput auctoris maledictum necesse est, quod generoso animo fuerit spretum. Sit Deo gratia, non veremur nos, ne quis aut generis sordes, aut juventutem per flagitia transactam vere possit nobis objicere. Parentibus nati sumus, quorum excellentissimam pietatem, probitatem, & prudentiam, ne nunc quidem satis possumus admirari. Inter bellorum civilium furores nati, studio optimi parentis (qui juvenis Burdigalæ præceptoribus erat usus Gelida, Goveano, Mureto summis eorum temporum viris) in literis instituti, quum ille viveret semper in negotiis publi-

publicis occupatiſſimus, maximamque temporis partem domo abeſſe cogeretur; profecimus ſcilicet non quantum aut pius parens optabat, aut ego vellem; ſed quantum per temporum iniquitatem fieri poterat. Longum facerem, vir ampliſſime, ſi totam ſtudiorum meorum rationem, & impedimenta, quæ meum juvenis curſum remorata ſunt, inſtituerem tibi hoc loco narrare: etſi vere poſſum ἐν Κυρίῳ gloriari, mereri patris mei abſolutam virtutem & exquiſitam eruditionem, ut cognoſcatur ejus vita: quod quidem ſi ambitioſus eſſem jam pridem per me oportuit eſſe præſtitum. Quum igitur Therſitæ iſtius maledicentiam, Dei virtute, poſſimus jure contemnere; inſignitam injuriam quam fecit nobis, tacere non poſſumus, nec debemus. Nactus enim epiſtolam quam ad magnum Scaligerum pro mutua conjunctione noſtra aliquando ſcripſimus, proſtituti pudoris nebulo nobis inconſultis partem illius edidit. Non cogitavit Alaſtor, epiſtolam alienam proferre ſe non poſſe, quin furti manifeſti, & quidem turpiſſimi, reum ſeſe ipſe perageret. Nam unde habet? quis illi dedit? aut qnid furtum eſt aliud, niſi alienæ rei invito domino tractatio? Didiceram ex graviſſimorum ſcriptis felem hanc librariam viri clariſſimi Oberti Gifanii ſcrinia olim in juventute ſua nefarie compilaſſe. Nunc prodit ſe indicio ſuo ſorex. Fur igitur eſt iſte furcifer, & quidem in maxime infami furti genere ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehenſus. Literæ ad familiares ſcriptæ, juris publici non ſunt, privati juris, privatæ poſſeſſionis ſunt. Itaque olim quum inter paganos Græcos & Romanos virtus vigeret, quam in falſis Chriſtianis cogimur hodie deſiderare, magni duces captas ſuorum hoſtium literas inſpicere noluerunt. recte. Nam qui jus literarum violat, jus gentium violat, humanæ totius ſocietatis jura conturbat. Sceleſtus igitur eſt, ἐναγὴς & piaculiaris,

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος.

Ad tantum ſcelus accedit belluæ iſtius incredibilis ignorantia. Et audet homo væcors agere mentis meæ interpretem? qui priuſquam mea verba interpretetur, hoc eſt, ſuis ſpurcitiis contaminet, turpi flagitio illa corrumpit: ſive ea ſimplex ignorantia eſt, Græcarum præſertim literarum, ſive malitia plus quam diabolica. Scripſeram ſic: *Nunc ea acciderunt quæ veriſſime dictum arguant a divino vate:* τοῖον εἶναι νόον ἀνθρώποισι, οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃ θεός. iſte aſinus ita poſtrema verba deſcripſit: οἷος ἐφ' ἡμᾶς ἄγει θεός. vertit autem, *qualem Deus nobis immittit.* En qualem nactus ſum interpretem! & audebit de meis ſcriptis tanquam novus Ariſtarchus, pronuntiare, qui nullius ope Lexici (nam inde ſapit miſer & totus pendet) verſum Homericum in ſubitanea ſcriptione mihi uſurpatum, potuit intelligere? Si quam habet tagacem dexteram in ſub-

legendis rebus alienis, tam haberet exercitatam in Græcis scriptoribus pervolutandis, non ignorasset respexisse me, cum epistolam illam more meo subito effunderem, ad divinos Poetæ versus. Ὀδυσ. σ.

> Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
> Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε:

scivisset tanti veteres fecisse hunc locum, ut Archilochus, cujus alias quoque ex Homero κλοπὰς notat Clemens in sexto Miscellaneorum suorum, pulcherrime sit illum sic imitatus:

> Τοῖος γὰρ ἀνθρώποισι θυμὸς, Γλαῦκε Λεπτίνεω παῖ,
> Θνητοῖς, ὁποίην Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγῃ.

denique si melioris literaturæ gustum aliquem haberet, præcipua totius sententiæ verba ἦμαρ & ἄγῃ non adeo fœde corrumpens a Poetæ mente & mea sententia aberrasset. Vere quidem dictum Apostolo, dona Dei esse ἀμεταμέλητα, neque Deum unquam pœnitere suæ erga mortales liberalitatis, sed hoc in bene utentibus præcipue verum apparet. Docet namque usus, eum qui hodie fortissime se gesserit, die crastino fieri posse ignavum, & idem est in cæteris Dei χαρισμάτων. Homerus igitur naturalis lucis ductum secutus, divinitus monet, non debere aliquem propter quascunque ingenii, corporis vel fortunæ dotes superbire: hominem enim tantum posse, quantum illi Deus in dies singulos bonæ mentis & auxilii sui suggerat. divina prorsus sententia, & non minus digna quam posteri imitarentur, & memoriæ mandarent, quam indigna quæ ab imperito nebulone corrumperetur. Vertit eam olim Tullius in Latinum sermonem; sed ita ut genuina mens Poetæ ex ejus versione non satis appareat. Beatus Augustinus de civitate Dei lib. V. cap. VIII. *Illi quoque versus Homerici huic sententiæ de fato suffragantur, quos Cicero in Latinum vertit:*

> *Tales sunt hominum mentes, qualis pater ipse*
> *Iuppiter auctiferus lustravit lumine terras.*

Minus miror istorum in extrema epistola verborum: οἱ μὲν γὰρ τὰ γράμματα οὐ μανθάνουσιν, οἱ δ' ἐπ' ἀριστερὰ μανθάνουσιν: aut non vidisse istum mentem, qui est illius stupor; aut exprimere noluisse, qua malitia est. Apage ergo illas glossas impuras, quibus mea verba inquinat magister artis calumniatricis: apage item illas fatuas consequentias, quas malus Logicus ex iisdem elicit. Ego talem conjectorem nihil moror. est mihi frons aperta, pectus niveum & candidum. Abeat Morboniam cum suo maledicendi morbo. Non potest apud eos, qui me norunt, factum alienum vel tenuissimam existimationi meæ labeculam aspergere. Hoc volui nescius ne esses: nam ut ad putidissimas sycophantæ calumnias respondeam, neque mihi integrum jam est per eam legem, quam ipse

ipſe in epiſtola ad Scaligerum ante annos quinque edita mihi dixi: neque ſi vel maxime vellem, poſſem tamen auctoritatem conſilii tui contemnere, cujus eſt apud me pondus graviſſimum. meminiſti autem quam ſerio mecum egeris noviſſimis tuis literis, ut & latrarorem hunc & ſimiles ei omnes alios contemnerem: ſemelque apud animum meum conſtituerem, facinus fore indignum, ſi propter hujuſmodi hominũ leviſſimas & puditiſſimas nænias a magno incepro, quod præ manibus jam habeo, ſinerem me avocari. Parebo, vir maxime, conſilio tuo; &, quod in me erit, ab omni tali ſcriptione poſthac conſtanter abſtinebo. Vale; & viris Ampliſſimis, Pleſſenio & Frehero, plurimam, niſi grave eſt, a me ſalutem. Londini, IX. Auguſti CIƆIƆCXII.

EPISTOLA LXXXVI.

DAVIDI HOESCHELIO.

DE Origenis libro, quem recens miſiſti, magnas tibi & ago & habeo gratias. Non putabam tanti te facturum quæ raptim ſcripſeram in Thaumaturgum, ut luce digna cenſeres. Exiſtimavi enim te ea demum, quæ judicio tuo probarentur, Notis tuis inſerturum. Nunc vereor ne amore noſtri minus perſpicax fias, quoties αὐτοσχεδιάσματα noſtra legis. Ego nullam aliam ex illis laudem poſtulo, quam ut omnes ſciant, quanti te faciam, & amari me a te, quanti, pro eo ac debeo, æſtimem. Locum Sirachidæ, de quo ad me ſcripſiſti, diligenter inſpexi. omnino placet verſus illius additio, quem tua primum editio probavit. Utinam Hebræa extarent, unde ille liber eſt deſumptus: haud dubie magna deprehenderemus exſcriptorum flagitia. ſed tua editio omnium longe optima, longe præſtantiſſima, multa meliora fecit, & in his hunc quoque locum. τὰ πέντε ἐνεργήματα quid aliud ſunt niſi quinque ſenſus? quæ τοῦ κυρίου dicuntur, vel ut a Deo accepta, vel quia etiam Deo ἀνθρωποπαθῶς ut quicquid σωματικὸν tribuuntur. Locus eſt illuſtris & Philoſophicus ut alii in eo libello nonnulli. Procopius te, nos Polybius exercet. in cujus editione dabimus operam σὺν τῷ Θεῷ, ut iſti Amphitheatrorum ſcriptores θεοστυγεῖς, ſi quid illis frontis ſupereſt, quod vix puto, egregiam noſtram volũtatem cogantur agnoſcere. hoc ſatis magnum nobis eſt, neque aliud profecto unquam tot vigiliis quæſivimus, quam ut ſtudioſis literarum opera noſtra poſſet eſſe utilis. quod ſi aſſecuti ſumus, aut porro aſſequemur, quid jurati hoſtes veræ eruditionis & omnis pudoris de nobis ſentiant, quid lo-

quantur, quid ſcribant, non curamus. Codicem Procopii, qui in bibliotheca, conferemus cum tuis libris, ſi aliquot folia miſeris. Cupio ſcire quid factum ſit Indice Kitcheri & quando ſimus illum habituri: plura volui, hæc potui, & quidem raptim. Vale. Lutet. Pariſ. XIV. Kal. Decemb. CIƆIƆCV.

EPISTOLA LXXXVII.

GEORGIO REMO.

THemiſtium eſſe tandem a te editum, vir doctiſſime, majorem in modum gaviſus ſum, poſtquam ex tuis id cognovi. amo illum ſcriptorem propter eloquentiam, doctrinam, & candorem erga Orthodoxos, quantumvis eſſet ipſe a fide alienus. Utinam hunc animum afferrent ad controverſias noſtras, qui pietatis magni magiſtri volunt haberi. Ego ſic natura factus ſum, ut cum in omnibus veritatem ſolam putem ſpectandam, quæ omnium animi perturbationum eſt inimica; tum in rebus religionis pati non poſſum eos, qui dum ſtudio veri ſe duci volunt videri, adverſus verum portentoſa fingunt mendacia. quo in genere quantum θεοστυγεῖς illi excellant, quos extrema epiſtola tua deſignabas, nemo poteſt ignorare. Eoſdem auctores eſſe harum turbarum, quæ Germaniam veſtram nunc maxime agitant, facile affirmantibus viris probis accredo. Qui illos Deus Opt. Max. aut ad meliorem mentem revocet, aut κακοὺς κακῶς perdat. In notis tuis quas non dubito eruditionis γεμούσας fore, ſi quid forte invenero quod negotium faceſſat, de eo ſcribam ad te ſerio ac ſine mora. non quia putem me aliquid inventurum quod te fugerit, ſed ut voluntati tuæ hac parte morem gerens, ad ſimile officium mihi præſtandum, te provocem: quo nihil mihi gratius unquam fuerit. Vale. Lutet. Pariſ. II. Non. Sept. CIƆIƆCV.

EPISTOLA LXXXVIII.

EIDEM.

ANte paucos dies tuas accepi. Gaudeo valere te & mei memoriam ſervare. Opto tibi πᾶσαν εὐημερίας ἰδέαν. Miratus ſum quod ſcripſiſti, eſſe editos in Germaniæ diverſis locis libellos, quos hic ſcripſi. Neque enim tanti mea facio, ut digna putem quæ ſtudioſius requirantur. Utraque ſcriptio ex occaſione eſt nata. Sic autem eſt, ut

tu

tu dicis, vit ἀναβίωτη; certamen ingreſſus ſum, quod video mihi deinceps eſſe certandum. Sed bono animo ſum. τὸ γὰρ εὖ μεθ' ἡμῶν. Veritas inquam, & Deus veritatis pater. Quid igitur metuam? metuerem & merito metuerem, ſi vel ingenioli mei vel corpuſculi vires ſpectarem. Sed mihi ſpes omnes in unius Dei immortalis bonitate ſunt repoſitæ. Itaque plenus fiducia ſum & meam φιλαλήθειαν bonis me probaturum ſpero. Eſt jam in manibus ingens opus, quod meas adverſus Baronium diſputationes continet. Reſpondeo ad primum tomum κατὰ λεπτὸν & accuratiſſime. Si faverit Deus Opt. Max. brevi partem operis videbis & judicium feres. Summi viri qui hic degunt bene ſperare me jubent. Mea autem ſpes ὅλη καὶ πᾶσα ἐστὶν ἐν τῷ κυρίῳ. Virum clariſſimum Camerarium τὸν τοῦ πάνυ filium meis verbis velim ſalutes. Ego ἀδιαλείπτως oro Deum, ut excitet Camerarios in veſtra Germania, in noſtra Gallia Scaligeros. Vale vir ampliſſime. Londini VII. Id. Feb. CIƆIƆCXIII.

EPISTOLA LXXXIX.

IOHANNI SARRACENO.

Binas a te, Sarracene eruditiſſime, poſt mea e Delphinatu reditum accepi literas. dum enim cupide exſpecto facultatem prioribus reſpondendi, nec tamen reperio, ecce oppreſſit me altera epiſtola tua, breviſſima illa quidem & ſermone ſcripta τῇ ἐπιχωριαζούσῃ. quorum utrumque cum ſit prȩter conſuetudinem tuam, non vana fortaſſe ſuſpicio mea eſt, te poſteaquam in celeberrimum illud emporium ſcientiarũ veniſti, cœpiſſe nos noſtraſq; Muſas contemnere, & pro indignis habere, qui iſthic parto induſtria tua nectare veſceremur. At nos antiquum obtinemus, & quia aſſuevimus Latine tecũ loqui per literas, non imitabimur factum tuum. ſi modo permittis nobis, ut tecũ more noſtro ἀδολεσχῶμεν, & ut quicquid in ſolum venerit chartæ impingamus. Sed miſſo joco conſilium tuum de non migrando ut amoris indicium & teſtimonium grande habeo. Crede mihi, ubique eſt κακῶν Ἰλιάς: ſed mala conſueta, ut ille ait, tolerabiliora. Audio ſcripſiſſe ad me Ranchinum, & Gigordium. literas nondum accepi, ſed noſter Joli affirmabat. reſcribam ut accepero. Vale, & longiores a me exſpecta. Nam quis tibi dixit me eſſe de numero eorum, qui dormierunt in Parnaſſo? ego vero hauſtum nullum unquã hauſi de fonte Caballino. Vale. nam lacinia me tenet tabellarius, ſive alius eis nomine ad me miſſus, ut has acciperet. Vale. a. d. XIV. Kal. Jan. CIƆIƆXCV.

EPISTOLA XC.

EIDEM.

LAudo tuam diligentiam, vir amicissime. Ternas enim a te paucis diebus accepi. Sed oro te per Musas, parem diligentiam noli a me exigere. Si stricto jure mecum agere paras, aut offensam tuam, aut novem sororum odium mihi subeundum. Deus meliora. Quos mihi misisti amicissimorum virorum fasciculos, vel ipse feram Genevam, vel Chonetus, qui hic nunc est. Ego in horas a Rege literas exspecto. Nam pecunia ad iter constituta, pridem tradita est Vicquio. Sed mire habent me sollicitum obscenæ istæ tempestates. Jam enim multos dies est cum ἀδιαλείπτως pluit. Ain tu autem? famulus meus diligentia sua negligentiam tuam correxit. De illis xx. assibus loquor: quos paratus sum tibi aut cuicunq; tuorum reddere, nisi ille nebulo sarciat damnum. Agam cum illo quam primum potero. At τοὺς πέντε χρυσίνους, scis me statim fratri tuo dedisse. Atque eorum nomine tibi iterum & optimo charissimoque Iugeo gratias ago. Vale vir amicissime, & me porro semper ama, semper tuum ἐξ ἄκρου ψυχῆς. Momp. a. d. xvi. Kal. Jan. CIↃIↃXCVIII. Deus Opt. Max. te servet, & omni εὐεργετικῶν gratia cumulet. Didici a Choneto, filium D. de Chalonges, qui illi unus e multis erat superstes, ante dies paucissimos οἰκτρότατα submersum esse ad Gevevam, cum paucis ante diebus desponsa ei fuisset soror D. de Coracant. Scis ita mortuam ejus sororem, etsi diverso modo. Mira casuum συγκυρία advertit animum. Sed τῶνδε πέρι μοι εὔφημα κείσθω.

EPISTOLA XCI.

EIDEM.

RIsi, & ipsum me irrisi, cum legi tuas novissimas, vir doctissime & amicissime. Itane vero? ego mei nominis sum oblitus? O literarum oblivio! quid jam igitur magni de nostris conatibus in literis tibi spondeas, si τοιοῦτο πάσχομεν ἐξ ἀπροσεξίας. οὐ γὰρ δή που ἐκ λήθης ἀληθινῆς. Possem caussari multitudinem negotiorum, quæ me fere semper distrahunt & ὀλίγου δεῖν obruunt. sed malo culpam deprecari, & te rogare, ut negligentiam meam interpreteris clementer. Hoc quidem malo, oblivisci mei nominis quam tui: quod alte inscriptum ἐν φρενῶν δέλτοις

deleri

deleri non metuit. Scripsit ad me vir clarissimus Jugeus de itinere ad nostram urbem. Si Domino sic fuerit visum, eo mihi proficiscendum esse necessario certum est. & jam non unis nec binis, sed ternis literis a clarissimo viro parente tuo sum illuc vocatus. Eamus igitur bonis avibus, hoc est, Deo Opt. Max. duce: sed eamus tres una: qua re nulla mihi possit esse jucundior. Vale vir amicissime, & meis verbis magni herois, quem scis coli a me religiose, uxorem nobilissimam plurimum saluta, & cæteros quoque isthic amicos meos. Scripsi raptim. Mompelii, pridie Kal. Majas CIↃIↃXCVIII.

EPISTOLA XCII.

MICHAELI PICCARTO.

NVdiustertius tuas accepi. Gratissimum mihi fuit de tua bona valetudine & studiis ex te cognoscere. Amo enim te, & quia de tuis conatibus spem magnam concepi, opto, atque adeo precor tibi a Deo Opt. Max. fausta omnia. Orationem tuam cum animi voluptate legi, versus vix sine lacrimis: certe non sine suspiritibus. Revocarunt enim mihi in memoriam damnum, quod nuper fecimus, amisso principe, de cujus laudibus quicquid dixero, minus erit. Scito mi Piccarte, iis virtutibus τῶν κορυφαίων fuisse præditum, ut satis æstimari jactura non possit, quam respublica Christiana (non enim dicam hoc regnum) in ejus morte fecit. Nemo illum serio contemplatus est, qui spem ingentem de eo non conceperit. ad res gerendas factus a natura videbatur, & in morte apparuit consilia illum volvisse omnino annis majora. Pietas & reverentia καὶ ἀδιάλειπτος στοργὴ φυσικὴ erga optimum parentem, in factis dictisque omnibus eminebant. Quæ paucissimorum principum laus est, ut serii sint & rerum curæ attendant, illi erat ἔμφυτον ut si cui unquam fuit. Denique videbam mihi in ejus indole characterem Henrici IV. agnoscere: qui Rex gloria rerum gestarum & arte imperandi fuit θαυμαστότατος. ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυκται ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. quoniam quidem, ut canit idem vates, ἧς πρῆξις κρείσσων λόγοιο. Quod me hortaris ad Commentarii Polybiani editionem, vellem ita res meæ ferrent, ut morem tibi possem gerere. Multum enim in illo opere sudavimus, multas noctes insomnes egimus. Sed hoc Lutetiæ dum fui. Postquam huc veni, mutata est ratio studiorum meorum, quæ a voluntate regis nunc pendent, cujus omnia studia circa pietatem occupantur. Ille cum intellexisset meditatum esse me adversus Anuales Cardinalis Baronii, voluit ut illa proferrem in lucem,

cem, & id argumentum omni alii anteponerem. Itaque in eo toti nunc ſumus. Primum tomum ſerio examinamus, errores prope innumeros ἐλέγχομεν. Sed modeſte, ut Chriſtianum decet. res veteris Eccleſiæ magna cura illuſtramus, idque ſedulo agimus, ut qui partium ſtudio corrupti non ſunt, candorem noſtrum poſſint agnoſcere. Partem operis, ſi Deus volet, videbis brevi. Interim vale & me ama. Londini VII. Eid. Febr. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA XCIII.

N. N.

NVper cum ad te ſcripſi, etſi raptim atque inter colloquia cum variis amicis ſcribebam: tamen ſi tanti feciſſem συζητήσεις, quas noſti, quanti æſtimatas eſſe ab aliis cognovi: non commiſiſſem ut ex aliorum ſermonibus potius quam ex literis meis aut ore etiam, quæ geſta fuerant, intelligeres. ſed ridiculum mihi videbatur, ſermones ἐπιτραπεζίους inter res ſerias ponere: nam ſerio quidem nihil actum eſſe, vel tu mihi teſtis es, qui intimorum animi noſtri receſſuum conſcius, ſatis exploratum habes, ſi quis mihi in fidei rebus eſſet obortus ſcrupulus, non ad eos magiſtros fuiſſe me aditurum, quorum fides optimo cuique ſuſpecta, & τῆς ἐπιδικῶν cupiditas notiſſima. Sed accidit neſcio quo modo, ut ii quos noſti, dum meum de ſuo, aut fortaſſe veteris mei amici Legati jam Venetenſis ingenio metuntur, in animum inducerent, vanis rationum coloribus & magnis pollicitationibus dimoveri nos facile poſſe. hinc illæ φιλικαὶ κλήσεις, & exquiſitæ inventiunculæ, ut pene quotidie una eſſemus. Quod equidem initio bene interpretabar, & Frontonis maxime cauſſa non invitus συμπεριφερόμην. diſſertationes de rebus ad religionem ſpectantibus non aliter accipiebam, quam ut e re natas, & nullo conſilio certo inſtitutas. Atqui falſum me fuiſſe, & ex compecto eſſe omnia illa geſta, atque ut illi volunt videri, illius juſſu ὥσπερ χορτοῦ ἐν μέσῳ, exitus palam fecit. Nam cum nuper a Cardinali Perronio ad prandium vocatus fuiſſem, & inter epulas de iis rebus velitatio eſſet inſtituta ab illo: (qui a quatuor aut quinque annis verbum nullum de religione mihi fecerat: ut facile intelligerem aliorum qui aderant impulſu rem agi, & meæ ſimplicitati ſtructas eſſe inſidias) vehemens fuit inter nos contentio: eo mihi moleſtior, quod coronam corrogatorum ex hominum ignaram occaſionis, quæ me eo detuliſſet, ſuſpicabar crediturám me illorum eſſe ſimilem, qui certi mutare fidem, prætextum ex hujuſmodi diſputatio-

tationibus quærunt, atque hoc prætexunt nomine culpam. Non fui augur vanus. nam simulac pedē inde extuli, didita per urbem fama est quasi omnia essent profligata, omnia debellata. alius me victum affirmare, alii dedisse manus asserere, & statim alium futurum. Cum hæc ad me referrentur principio ridebam: nam profecto risu res erat digna: postea vero cum silentio meo existimationem meam prodi viderem, faciendum duxi ut de ea re cum C. P. expostularem. scripsi igitur ad illum triduo post eas literas quas tibi mitto. Cæterum oro te, amplissime vir, de ea re nemini potius credas quam mihi, qui proxima congressione omnia verissime tibi narrabo. Quod si vel ille ad quem scripsi, vel quivis alius scripto nos provocaverit, rebus relictis conabimur, atque adeo favente numine efficiemus, ut quantum intersit inter veram antiquitatem & adulterinam ac spuriam non ignorare nos æqui homines cognoscant. Vale vir amplissime. Madridi. a. d. XIV. Kal. Nov. CIↃIↃCIV.

EPISTOLA XCIV.

N. N.

NOn teram frustra tempus afferendis excusationibus, cur tamdiu nullas ad te literas dederim: non quia desint quæ vere caussari possim, & quæ satisfacere tibi posse confidam. sed profecto silentii mei πρῶτον καὶ ἀληθινὸν αἴτιον fuit quod ajebat Plato, cum dicebat οὐδὲν ζῶον λυπούμενον ᾄδει. nam quæ & quam gravis luctus caussa mox a tuo discessu, iis omnibus qui bonarum in republica sunt partium, præcipue autē mihi, fuerit oblata, non clam te est. fefellit enim nos, ὁ μὴ ὤφελλε γενέσθαι, vana spes quam ambo conceperamus de salute viri optimi, sapientissimi, probissimi, & jam τρισμακαριστοτάτου D. Calignonis. Perculit me, fateor, hic casus ita, ut acerbiorem mihi nuntium ad aures accidisse a multis annis non meminerim. Pars solatii fuisset, si ægrotanti adesse, & gravissimis δαιμονίου ἐκείνου σοφοῦ sermonibus frui diutius per temporum conditionem licuisset. nunc vero hujus colloquii recordatione, quod mihi unicum & novissimum cum illo fuit, idque sub ipsam tuæ profectionis horam, magis magisque in dies excitor ad tanti viri desiderium, & increpationem mei ipsius, qui non omnia postposuerim, quo assiduus illi dum licebat, adessem. quod sane & factum esset, si impetrare ab uxore potuissem, ut rus proficiscens in urbe me relinqueret. Accepi ab iis qui τὸν μακαρίτην ἐπισκεψαμένων, nullum ipsi in mediis ardoribus morbi, secundum Dei nomen jocundius

aut gratius fuiſſe ἀκρόαμα, quam ſi tui fieret mentio, ut facile omnes intelligerent, unum te fuiſſe quem vir candidiſſimus plurimum & amaret, atque adeo in cujus ſalute non minimam publicæ ſalutis partem verti judicaret. Scio ego viciſſim unum te eſſe, qui recte æſtimes jacturam a republicam factam in viri integerrimi amiſſione: quod & vidua, fœmina lectiſſima, non ſemel dixit mihi, cum ad illam viſendam, & pro mea virili ſolandam ſtatim accurriſſem. Illa enixe contendit a me, ut & memoriam mariti, & ſe liberoſque ſuos tibi commendarem: voluit etiam ad te proficiſci ut de ſuis rebus tecum ageret, & pro tuis in ſuam domum officiis gratias ageret: petitionem poſtremo adjecit, ut quem vivum amore tuo tanto dignum judicaſti, mortuum eo digneris honore, ut tumulo quem λοιπὸν defuncto curatura eſt, ἐπιγραφὴν ſcribas. non dubito bene interpretaturum te hanc δέησιν, & piæ fœminæ morem geſturum: ſpero etiam paratam mihi a te veniam, ſi vulnus hoc animi fortaſſe jam coiri incipiens, renovare literis meis ſum auſus. Hunc porro tantum luctum Dei benignitas non levi gaudio mox mihi temperavit, cum exoptatiſſimus & exſpectatiſſimus ille Euſebius tandem aliquando ad me pervenit, quem quidem vel theſaurum potius ut ſemel ſum nactus, non prius poſui de manibus, quam totum percurri legendo. Nequeo verbis exprimere quam varie lectione illa ſim affectus: nam ad ſtuporem atque admirationem, qui ſunt affectus perpetui comites omnium quæ ab illo heroe proficiſcuntur, accedebat etiam voluptas quædam ἄφατος καὶ ἀνόητος ei qui non ſit expertus. Omnino Sirenum cantus inefficaces autumno ego illecebras fuiſſe, præut illa θαυμασιωτάτη præfatio eſt in Canones Iſagogicos, plane divinũ opus. Senſit magnus ſenex etiam præter ſolitum litaſſe ſe gratiis, quando illa ſcriberet: non enim abſtinuit quin lectoribus ſpem eximiæ cujuſdam voluptatis in ipſo præfationis illius titulo excitaret. Quid dicã de altera epiſtola longe graviſſima & & doctiſſima, quæ in cõpellatione ſummi viri deſinit? Nã opus ipſum laudare virium mearum non eſt. ſingulæ notæ totidem θαύματα. Vidi qui ipſa operis prolixitate ſenectutem auctoris prodi dictarent: ego longe aliter ſentio. Video enim ſemonem illum ea ubertate eſſe ingenii, ea eruditione redundare, ut exhaurire ipſe ſe nequeat. Itaque poſtquam viſus ſibi eſt omnia expromſiſſe, quæ ad aliquod argumentum pertinebant: ſi deinceps offerat ſe occaſio eadem de re agendi, non minus inſtructus accedit quam initio fuerat. Poſſum hujus rei dare exempla non pauca, quę mihi quidem ſummæ fuerunt admirationi. At bone Deus, οἱ ἀπὸ τῆς ἑπταλόφου quid dicẽt, cum illa legent quæ adverſus Clavios, Genebrardos, Feuardentios & id genus Stygios Pyriphle-

tiphlegontas variis locis ſcribit? Conditoremque Annalium, qua modeſtia eſt, ſpero non iniquo animo laturum, quando obiter Voluſianorum Annaliumi fieri mentionem videbit. Bellarminum quoque omne ſuum virus in Paulum Venetum, heroem magnanimum & vere ὄντως prius effuſurum non dubito, quam ad noſtrum amicum magnum ſe convertat. Audiſti, puto, quem in locum res nobiliſſimæ illius reipublicæ pravis conſiliis eorum, qui Eccleſiæ Dei volunt τυραννικῶς imperare, ſint perductæ. niſi enim præter omnium opinionem aliquis ἀπὸ μηχανῆς θεὸς affulſerit, quin ad arma veniatur, fieri haud poteſt. Scribebat nuper ad me vir ampliſſimus Legatus Venetenſis, hortans ut quia lues publica eſſet mihi fugienda, Venetias excurrerem: reperturum ibi, quorum cauſſa laborem itineris non pigeret ſuſcepiſſe. Cum primis vero, *magnum Paulum viſurum me*, ipſa verba illius ponam, *quem Deus neceſſario tempore ad magnum opus fortiſſimum athletam excitaſſet.* recte ſane & vere ille: nam ut principia ſe dant ingens aliquid molitur ὁ ἐπὶ πᾶσι, quod providere mens humana liquide ſatis non poteſt: ſi editam ab eo conſideratione ſuper excommunicatione Venetorum legiſti, non ambigo quin de magnitudine illius ingenii ſatis tibi conſtet. Apologiam vero Gerſonis ab eodem publicatam adverſus συκοφαντίας teterrimi Sophiſtarum Bellarmini, tanti equidem facio, ut in eo genere nihil adhuc ſimile putem me legiſſe. Poſſem & aliud quid adjicere, quod demirareris, niſi eſſet conſultius εὔσημα κἀκ τούτων. Quare in adventum tuum, aut reditum potius meum ab eo itinere quod ſerio nunc cogito, illa ſerventur. Ego interim quod aſſidue facio Deum orabo & obſecrabo, ut & te, vir ampliſſime, & nobiliſſimam ἡρωΐναν δ' ἐν γυναικῶν, uxorem tuam cum ſuaviſſimis pignoribus veſtris ſervet, fortunet, & omni genere benedictionum cumulet. Vale & me ama. Lutetiæ Pariſiorum, pridie Nonas Novemb. CIƆIƆCVI.

EPISTOLA XCV.

N. N.

ETſi vereor ne ſæpius etiam quam par ſit graviſſimas tuas occupationes interpellem, ægre tamen contineo me quin pœne quotidiana per literas colloquia tecum habeam. Occurrũt enim multa ἐμπείρᾳ, quæ ſcriptionis occaſionem præbere ſint idonea. Non loquor de publico ſtatu, qui Dei gratia & ſingulari virtute Sereniſſimi Regis eandem tranquillitatem obtinet quam prius. Non ignoro eſſe multos qui

 loquan-

loquantur multa, & nescio quæ πανικὰ sibi fingant. Sed me illæ prudentum suspiciones propterea minus movent, quia constat mihi optimum hunc Regem pacis & omnis æquitatis pariter amantem Deo curæ esse. Ille, ut confidimus, prava pravorũ consilia dissipabit. Omissis igitur publicis rebus de meis tecum agam familiariter. Ego, amplissime vir, toties a te monitus ut semel statuam de futuro meo statu, eas difficultates in ea deliberatione experior, ut τὴν ἐμὴν ἀμηχανίαν exprimere verbis nequeam. Animus quidem certe is est, quem literis non unis amplitudini tuæ exposui. Hoc ego cupio esse tibi quam persuasissimum. οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον οὐδ' ἀπατηλὸν τὸ περὶ ἔκαστον οὕτω γίγνεται, ὥς τ' ἴσα. Sed ἀμηχανίας τῆς ἐμῆς caussæ extra me fere sunt. Postquam enim providentia divina, sic enim mihi blandior, onus scriptionis hujus mihi imposuit, neque inchoatum opus sustineo relinquere, neque possum confidere eo edito fore omnia mihi integra, quæ videntur adhuc esse. Quid igitur faciam? τί πάθωμαι; dicam quid consilii inierim. Cogitaveram responsionem accuratissimam adversus primum Baronii tomum. Ac possum sine vanitate confirmare, diu esse cum ad opus illud μετρίως perficiendum necessariis præsidiis videor mihi instructus. Verum quia evitare non possum quin magnum id opus sit futurum, ne maneant res meæ tamdiu μετέωροι, cœpit me impetus dividendi responsionem meam in partes duas, & priorem quam habeo ferme jam ad ἔκδοσιν paratam statim publicare. Illud fuerit rerum mearum certum κριτήριον. Nam si isthic locus est antiquæ veritati, καλῶς ἔχει τὰ ἡμέτερα, sin autem ἔρρει τὰ καλὰ, τέθνηκεν ὑμῖν. Dedi operam ne aut discederem a veteris Ecclesiæ doctrina, aut asperitate bonos offenderem. sed incidi in tantas absurditates, ἀλογίας, ἀλογιστίας, fatuitates, insulsitates, καὶ ἐν λόγῳ in tantas tamque impias novitates, ut stylum cohibere semper non potuerim. Hoc si exilio dignum est crimen, longum vale φιλτάτῃ πατρίς. sin est aliquis isthic respectus veritatis & melioris eruditionis, non despero fore mihi isthic locum etiam post mearum observationum editionem. Quæ philologicæ magna ex parte quum sint, τοῖς φιλομαθέσι τῶν ἀνδρῶν cur sint displiciturae, caussam nullam video. Hæc mihi caussa una maturandi & suscipiendi novi consilii. Accipe nunc aliam, quam nisi fallor mirabetis. Anglus quidam homo doctus & acris ingenii Montacutus, qui nuper Gregorii Nazianzeni quædam edidit, postquam animadvertit in magna exspectatione esse hic opus meum, ut mearum scriptiuncularum suis popularibus desiderium leniret, ad propositum idem se accinxit, & confectam responsionem ad Prolegomena statim Etona, ubi est apud Savilium, Londinum edendam misit. Etsi autem serio mandatum erat, ut clam negotium haberetur

retur, *ne isti peregrini ex Anglorum scriptis proficiant* (hæc enim fuere verba magni cujusdam viri) tota res tamen mihi patuit. & traditus est Index Capitum libro Montacuti tractatorum. Cum primum cœpi eam chartam legere, paratus fui jurare illum indicem confectum fuisse in capita operis mei. idem ordo, eadem series, eadem reprehensa, iidem auctores allati: ut postquam rei veritatem novi, vel fraudem vel συγκυρίαν satis mirari nequirem. Quanquam nolim existimes in ista tractatione eandem congruentiam esse repertam, ut dixerunt qui viderunt. Est ille quidem vir doctus, sed nos annis graves fortius pedem figimus. itaque in summa propositi similitudine scopus tamen & ipsa tractatio plurimum differunt. Atque ego meæ existimationis interesse puto, ut alienum opus edatur. Illud me male habet, non esse habitam ab homine juvene (certe inferioris mihi ætatis) tot vigiliarum mearum rationem; non D. Archiepiscopi, qui partem maximam operis mei legit, & quanti faceret, sæpe ostendit; non Regis ipsius, Principis optimi & maximo in his rebus judicio præditi. Quod si in Gallia degenti mihi hæc injuria esset facta, non ferret impune. detestor enim hanc οὐκ ἀγαθὴν ἔριν: & Illustrissimus Archiepiscopus, cui liber erat dicatus, consilium detestatus est, & vetuit edi. Erat præfixa epistola furoris plena in Morellium nostrum. Opinio multorum est alieno instinctu auctorem id egisse, nempe ejus qui tertio quoque verbo jactare soleat: *S. præceps Grammaticus, stultus Philosophus, furiosus Mathematicus, præterea nihil.* En ingenium, en probitatem, en pietatem. Cum ejusmodi hominibus vel sermonem serere οὐκ ἀκίνδυνον. Sed moror te, vir amplissime. Ego autem quoties te alloquor verborum finem nullum invenio. Quod superest peto ab humanitate illa tua toties mihi perspecta, ut, quod fecisti hactenus, me amare pergas, & meas fortunas in tuo præsidio magna ex parte positas tua cura ne putes indignas. Deum veneror ut te servet ἄνοσον καὶ ἀπήμαντον & quicquid tibi charum. hoc eo impensius a Deo Opt. Max. peto, quia hic erat novi anni primus dies quo bene precari amicis solemus. Vale vir amplissime. Londini, Kal. Jan. CIƆIƆCXIII. Admonitio tua de vitandis Chronologicis disputationibus per mihi placet. Ego illum scopulum vitavi, nisi quod immanes errores Baronii planissime refutavi. De loco Josephi mecum communicato habeo maximas gratias. Nullus in Josepho locus majoris momenti. Ego si junior essem & alibi viverem, auderem promittere non pœnitendam editionem illius maximi scriptoris. videbis in hoc opere multa loca emendata.

EPISTOLA XCVI.

N. N.

SI quoties cepit me impetus garriendi tecum per literas, toties calamo manum admoverem, næ facerem ut otio me abuti tuo meritissime pronũtiares. multa enim ferme quotidie occurrunt, quæ posse in sinum tuum effundere in magnæ cujusdam felicitatis parte ponerē. Fraterculi Cretensis librum, quem nuper in me evomuit, scio te videre adhuc non potuisse. ego non potui non videre, qui habui in Germaniâ ita mei studiosos amicos, ut singula folia prout illa edebantur, ad me mitterent. Non fui requisiturus, nisi ultro in meas manus venisset. Ego jamdudum constitui, (& faciam cum propitio Deo semel in præfatione operis quod jam paro) omnes inimicos meos una exceptione procul a me submovere. Clamant illi imperitissimum esse me grammaticum, omnium artium & disciplinarum rudem. Esto: sed mirum est unicam epistolam hominis adeo indocti insulsique scriptoris tantopere illam satanicam societatem commovisse. Quid facerent, si aliquis eruditus eorum scelera persequi esset aggressus? Clamant perditissimis moribus esse me, pecuniæ ἐξωλίστατον mancipium. neque vident si vænalem conscientiam habuissem, & Lutetiæ & Romæ emptorem potuisse me reperire. Scit hoc reverendissimus Episcopus Parisiensis, scit Illustrissimus Cardinalis Perronius, scivit omnium maxime Henricus Magnus: cujus testimonio ne possem meam integritatem defendere, provisum est a parricidis, qui per suum emissarium ipsum extinxerunt. Hoc majus crimen est, opinor, quam in Grammaticis ætatem trivisse. Quid dicet Stygium illud genus, quando videbit hominē adeo nihili tot fœdos, stultos, asininos in Baronio errores annotasse! Et tamen Baronius Bellarmino melior, homine ad strophas, sophismata, mendacia apto, nulli alii rei idoneo. Norma illi veri est non sacra Scriptura, sed libido Papæ, quem ut Deum in terris constituat quam scelestè, quam sæpe mentitur! quædam obiter attigi, quia dissimulare non poteram, potui plurima notare quæ prætermisi. Equidem cum doctrinæ parricidialis assertoribus amicitiam nullam mihi opto. odi illos, & semper odero. Sed polemicis scriptis cum illis rixari propositum mihi non est. Itaque ne isti quidem Græculo Alastori sum responsurus. faciet hoc alius meam vicem, idque jussu regis & D. Archiepiscopi quibus mea integritas est perspecta. Quoniam igitur per alios me oppugnare con atur ὁ καλὸς Fronto, par illi referetur ἐκ αὐτῶ ἐπιμέτρυ

μίτςυ. Reſponſionem illuſtriſſimi Cardinalis cupide exſpecto, quæ utinam votis & deſideriis eorum reſpondeat, qui veritatem antiquam amant, & adverſus nova inventa eam cupiunt defenſam. ſcis quanti faciam illud ingenium: ſed vereor ne βοῦς ἐπὶ γλώττῃ. Placere enim Romæ non poteſt, qui aperte non indixerit veritati bellum ἄσπονδον. vere an falſo hoc metuam αὐτὸ δείξει, quod ajunt. Quod ſupereſt veneror Deum immortalem, ut te, vir clariſſime, ſervet. Vale. Londini v. Eid. Mart. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA XCVII.

N. N.

PVto accepiſſe te quas nuper diſcedenti uxori tradidi. etſi nondum conſtat mihi quid ſit ipſa factum, poſtquam a me diſceſſit. Ego fine impoſito illi parti magni operis, quam ſum jam σὺν θεῷ ἁγίῳ publicaturus, Oxonium dum abeſt uxor cogito, manſurus ibi volente Deo pluſculos dies. Scio cogitare illos titulis magnificis me ornare. ſed mihi dum vivam, nullus unquam præter proprium nomen titulus erit. Jam olim νίκειν. Hoc iter editionem cogit me differre. Verum erit aliquod moræ pretium, ſpero. mira enim prædicantur de bibliotheca Oxonienſi quam homo privatus extruxit, qui in ipſum ædificium, aut libros vel alia Academiæ ornamenta impendit vivus centum millia librarum Gallicarum; nuper autem rebus humanis renuntians legavit Academiæ LXX. millia librarum. Hujuſcemodi μεγαλοπρεπείας καὶ μεγαλοψυχίας exempla non pauca eduntur in hoc regno. Vale. Londini, pridie Nonas Majas CIↃIↃCXIII. Nolo te neſcire plures me jam literas accepiſſe e Flandria, ubi τὸ ἐξωλέστατον γένος καταχνυγμένον τῶν λαῶν, quibus rogor ut pergam ſimilia edere epiſtolæ ad Frontonem. Hæc ſcripſeram cum tuas accepi noviſſimas. Græculi ſcriptum mihi fuiſſe moleſtum noli putare. me illa non tangunt. unica præfatione omnibus ſatisfaciam σὺν θεῷ. Iterum vale.

EPISTOLA XCVIII.

N. N.

SCripſi ante menſem ad te Oxonium proficiſcens ut nobilem illam Academiam viſerem, & bibliothecam de qua multa audiveram. Inveni omnia exſpectatione mea majora. Collegia & plurima & pl-

raque eorum longè ditiſſima. Studioſorum qui publico ſumptu aluntur, hoc eſt, e reditibus ipſorum collegiorum, magnam copiam: nam ſuperant duo millia, plerique omnes honeſto loco nati, quidam e nobilitate etiam primaria. Abeſt enim e collegiis Anglorum illa, quam vocant noſtri pædagogicam vitæ rationem. Hic literæ coluntur nobiliter, capita collegiorum inſtar nobilium virorum ſplendide vivunt, imo magnifice. Sunt inter illos qui decem millia librarum Gallicarum in annum expendant. Res ſtudioſorum & rationes ſeparatæ ſunt, quod valde probavi. Reperiuntur quotidie qui priorum magnificentiam imitentur. Itaque nova opera quotidie ſurgunt: quædam collegia a fundamentis nova exſtruuntur, quædam augentur novis ædificiis, ut Mertonenſe cui præeſt Savilius, & alia plura. Unum ibi eſt a Card. Volſæo inſtitutum, quod ſi ad finem perductum eſſet prorſus erat futurum admiratione ſumma dignum. Sed ille vir morte ſua multa a ſe inchoata ædificia deſtituit imperfecta, nunquam, ut omnes putant, proficienda. Sed me non adeo collegia capiebant ut Bodlæana bibliotheca: opus vel Rege dignum, nedum privato. Conſtat Bodlæum ducenta millia librarum Gallicarum aut vivum aut morientem contuliſſe ad ornatum illius bibliothecæ. Locus eſt elegantiſſimus, quod figuram literæ T exprimit. partem quæ ſtipitem erectum exprimit olim princeps aliquis e ſaxo ædificaverat, opere ſatis magnifico. alteram partem Bodlæus adjecit magnificentia parem priori. Inferior pars auditorium eſt Theologicum, cui haud ſcio an ſit aliquod comparandum in Europa. opus eſt fornicatum, ſed ſingulari artificio confectum. Superior pars eſt ipſa bibliotheca valde affabre facta, & ingenti librorum copia referta. Noli cogitare ſimilem hic reperiri librorum mss. copiam atque eſt in Regia. ſunt ſane & in Anglia mss. non pauci, ſed nihil ad Regias opes. At librorum editorum admirandus eſt numerus, & qui incrementum quot annis eſt accepturus. Reliquit enim Bodlæus annuos reditus ſane luculentos in eam rem. Quamdiu Oxonii fui totos dies in bibliotheca poſui: nam libri efferri non poſſunt. patet vero bibliotheca omnibus ſtudioſis per horas ſeptem aut octo quotidie. Videres igitur multos ſemper ſtudioſos paratis illis dapibus cupide fruentes, quod me non parum delectabat. Expertus ſum doctorum omnium ſummum erga me ſtudium. Omnes πιθανάγκαι ſunt ab iis adhibitæ, ut me ſummis honoribus inſignirent. Ego conſtanter titulos omnes repudiavi. Eſt Oxonii quidam vir eruditiſſimus qui juſſu Regis & D. Archiepiſcopi parat reſponſum ad librum Græculi Cretenſis adverſus me. Ille me ſtatim adiit ut ſciret ex me, an pater meus fuerit ſuſpenſus: hoc enim Jeſuitam impudentiſſimum ter affirmare.

firmare. Obstupui ad novitatem hujus calumniæ; nam quæ hæc est plus quam Turcica rabies viri probi manes sollicitare annis ipsis XXVIII post ipsius obitum? Cogito hanc calumniam brevissimo scripto refutare, in quo si justæ iræ habenas laxavero, spero omnes bonos veniam mihi daturos. Mihi pater tot exquisitæ virtutis exempla reliquit, ut tantam scelestissimorum hominum audaciam coercere omnino debeam. Heri ostendit mihi Rex Indicem Expurgatorium Hispaniæ ipsi missum, in quo furorem suum impudenter exercuerunt Patres in Scaligeri scripta & mea. Jam intelligo meram esse insaniam sperare, posse aliquid profici moderatione. Hæc gens impia bellum ἄσπονδον juravit adversus veritatem. Itaque jam me fere pænitet quod Baronium clementius tractaverim. ἥλῳ τὸν ἧλον, πασσάλῳ τὸν πάσσαλον. Sed de his alias Deo volente, quem supplex veneror ut te servet incolumem. Vale vir amplissime. Londini XVI. Kal. Jul. CIↃIↃCXIII.

EPISTOLA XCIX.

N. N.

Accepi ante paucos dies quas ad me dederas propridie Kalend. Febr. Ego pridie fasciculum literarum ad te mittendum D. Legato dederam. Ac quoniam fuisse illum tibi redditum confido, non tenebo te pluribus. Absolutum esse opus meum nuper significavi, sed propter varias curas ad scribenda Prolegomena animum applicare nondum potui. Editum opus statim ad te mittam, ut per te, nisi grave est sciam quid mihi sit opus facto. Vidi his diebus Coifetelli vastum opus. laudo diligentiam, fidem desidero. Eo videlicet totum opus spectat, ut jugum R. P. imponatur Regibus. tuetur facta Paparum tam mala quam bona. rapinas illorum, quæ omnem fidem, omnia exempla superant, aut dissimulat aut excusat. In uno Gregorio IX quam multa pervertit. Matthæum Parisiensem accusat. Esto: sed quod ait corruptum ab hæreticis qui ediderunt; mihi constat ipsum & ante ipsum Baronium & Bellarminum impudentissime mentitos esse. Habeo nunc in Musæo meo ipsum exemplar, quod ille monachus suæ Abbatiæ dederat, quodque nunc servatur in Regis bibliotheca. Legi etiam in bibliotheca Cottoniana ejusdem libros de vita Abbatum S. Albani. Ibi quoque eædem querelæ de fraudibus, sceleribus & rapinis inexplicabilibus Paparum. Idem Cottonus habet brevem historiam ejusdem Matthæi, ubi acrius invehitur in Romanam tyrannidem quam in editis. Atque hæc omnia in membranis scripta ejus æta-

LIIII tis

tis qua ipſe vixit, aut circiter. Quæ igitur impudentia eſt aut flagitia Paparum excuſare aut Proteſtantes falſi accuſare? Hæc non tacebuntur in Prolegomenis. Si veritas odium paritura eſt, agnoſco fatum illius. Sed moror te. Vale vir clariſſime, & vive felix. Jam mihi animus totus eſt in Galliis propter conceptam ſpem de profectione ad vos σὺν θεῷ brevi inſtituenda. Ita velim ita faxint ſuperi. Vale iterum. XVII. Febr. CIƆIƆCXIV.

EPISTOLA C.

N. N.

IT ad vos Billius, ille ipſe typographus qui librum meum curavit edendum. neque tamen ullum ejus exemplar ad vos defert. Cauſſa eſt, quia etſi liber ipſe eſt abſolutus, Prolegomena tamen caſu quodam menſem ipſum tardata, nondum plane ad finem ſunt perducta. de editione loquor, nam in me gratia Dei viventis nulla fuit mora. Unum adhuc reſtat folium edendum, nihil amplius. Ea res faciet, ut ea exemplaria, quę Francofurtum ſunt miſſa, ſine Prolegomenis væneant. Scripſi epiſtolam ad Regem ſermonibus quibuſdam ejus Majeſtatis invitatus, in qua tracto illam quæſtionem: An fuerit opus reformatione. Ego fuiſſe opus contendo, & quia illam non præſtabat qui ait ſe habere plenitudinem poteſtatis, pertendo factum eſſe divinitus ut quidam exiſterent qui illam inchoarent. Non laudo præciſe hanc aut illam reformationem; illos graviter accuſo qui negant ulla opus eſſe, quique in antiquitate modica acquieſcentes veram omnibus machinis eunt extinctum. Ea epiſtola quia craſſis characteribus eſt edita, excrevit in magnum numerum paginarum. quam tamen illuſtriſſimus Archiepiſcopus quum legiſſet, breviorē dixit ſibi videri quam optaſſet. Baronium & in hac & in Prolegomenis ad lectorem ita deſcripſi, ut neque falſas ei laudes tribuerem, neque veris detraherem. Simulac Rex librum ſuum acceperit, omnia tentabo ut unum D. Cancellario, unum D. Cardinali Perronio, & ſi poſſum tertium Vicquio mittam. Poſtquam tuum judicium cognovero, dabo operam ut ſi ita tibi videtur me itineri accingam. In epiſtola ad Regem habetur hiſtoria mei in Angliam adventus & moræ ad tempus conceſſæ vere expoſita. Deus immortalis te ſervet. Lond. III. Non. Mart. CIƆIƆCXIV.

EPISTO-

EPISTOLA CI.

N. N.

NEscio an sim tandē adeptus, quam frustra optavi tamdiu, occasionem mittendi ad amplissimum Thuanū unum exemplar operis mei & alterū illustrissimo D. Cancellario. Quam non segnis fuerim ut possem hoc præstare, scit amplissimus Legatus Gallicus. tandē oblata est opportunitas de qua nihil cogitabamus. Nam uxor Gordonii isthuc proficiscens obtulit Legato, deinde meæ uxori operam suam in deferendis illis duobus exemplaribus. Adjeceram alia duo offerenda Card. Perronio, & Vicquio, sed fasciculus evasit major quam ut posset nunc curari. Spero Bilium brevi Lutetiam exemplaria missurum, quibus aliquot adjiciam σὺν θεῷ isthic dividenda amicis. Ubi opus meum acceperis, spero fore te promissi memorem & libere expositurum, quæ futura isthic judices de eo & ejus auctore judicia. Quanquam mihi quidem videtur non dubitandum, quin hostes Dei & regum sibi semper similes sint futuri. impium & abominandum esse clamitabunt quicquid cum Satanica ipsorum doctrina non congruit. Hi si, ut fama est, Regem & Reginam habent in potestate, certus sum ipsorum bona gratia locum me obtinere nullum posse. εἶεν. non hoc miraturus sum tanquam rem novam. omnium sæculorum experientia verbum vetus confirmavit: *veritas odium parit.* Improbitas autem istorum θεοστυγῶν quo sit provecta, omnes vident. Exspectabo tamen tuas. Vale & me ama. Londini v. Kal. Apr. CIↃIↃCXIV.

EPISTOLA CII.

N. N.

QVartus prope jam mensis agitur, ex quo nihil a te literarum ad me pervenit. Mirarer nisi compertum haberem, quæ negotia te ex illo occupatum habuerint. Nunc postquam rebus confectis domum es reversus tuo alloquio brevi me beandum confido. Vidimus hic librum adversus amplissimum Thuanum a Gretsero Jesuita nuper editum. Ibi observabat Rex optimus & non minus Christianus quam illa familia est Satanica, probro illi verti quod infamem lanienam anni LXXII. non laudarit. o virum beatum hoc crimine? sed quo spiritu ducatur ὁ τελχάρχης & illius mancipia vides. Ego exspecto ex

ca Cerberea familia, qui conatu ingenti adverſus me inſurgant, & nullum non criminis genus in me conjiciant. Eſto: prædixit olim Spiritus ſanctus per malam æque ac per bonam famam perveniri in cœlum. Mihi cum triplici morbo ſcito nunc rem eſſe. Vetus eſt ἀῤῥωστία τὸ νοσεῖν τὰ περὶ θώρακα. ſed quæ nunc ſolito urget me gravius. at tumor ventris recens malum eſt, cui nondum medici remedium potuerunt invenire. tertium eſt δυσουρία cujus cauſſam varie exponunt Medici, & adhuc ſub judice lis eſt. In hoc ſtatu literas tuas exſpecto, Deum aſſidue venerans ut te ſervet ἄνοσον καὶ ἀπήμαντον, & quicquid nobis charum. Londini VIII. Eidus Jun. CIↃIↃCXIV.

EPISTOLA CIII.

PATRICIO IVNIO.

QVas ad me Kal. Auguſti dediſti, ſuperioribus diebus accepi, eruditiſſime Juni: libros etiam accepi quibus epiſtolam tuam adjunxeras. Ago tibi & pro literis humaniſſime ſcriptis, & pro miſſis libris grates gratiſſimas. Dicerem relaturum me, ſi putarem poſſe aliquid a me proficiſci, quod cum tam excellentibus ſcriptis ulla ex parte poſſet comparari Accedit difficultas vecturæ, quæ me abſterret, ne mearum lucubratiuncularum aliquod ἀντίδωρον ad te mittam. Vereor enim, ne eveniat in meo faſciculo quod evenit in tuo, cujus vecturam æſtimavit quatuor libris qui tradidit: quum minore pretio & Roma & Conſtantinopoli onera majora quotidie Lutetiam advehantur. Virum clariſſimum parentem tuum in Scotiam eſſe profectum ex tuis didici. Deum oro, ut & reducem illum ad vos ſiſtat χαίροντα αὐτὸς χαίροντας, & ut univerſæ domui veſtræ magis magiſque indies benedicat. De Strabone gratiſſimum eſt quod polliceris. Adhuc me alia ſtudia habent: ſpero tamen brevi veteres curas in illum ſcriptorem me ſub incudem revocaturum, ſic auctas, ut novum opus poſſit videri. Sed hoc prius fieri non poteſt, quam dederit Deus Opt. Max. negotia quædam perficere, quæ me occupatum nunc habent. Tum ero tuæ promiſſionis memor, & te appellabo; qui etiam ſedulo cavebo, ne collati beneficii te poſſit unquam pœnitere. Vale. Lutetiæ Pariſiorum a. d. VI. Eid. Sept. CIↃIↃCIX.

EPISTOLA CIV.

PETRO CVNÆO.

DIu est, vir eruditissime, ex quo tuum mihi nomen innotuit, & singularis doctrina καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἀκριβοῦς ἐμπειρία. Nam quum aliquot Græca tua epigrammata in oculos meos incurrissent, advertit me singularis elegantia & puritas dictionis, ut non ante quiescerem, quam de te & tuis studiis eos, qui isthinc veniebant, sedulo essem percontatus. Omnes ea narrabant, quæ me facile tibi conciliarent. neque enim dubitabam, ut sermones eorum erant, præclarum aliquid in literis esse ab hac indole tua sperandum. Itaque ut primum in manus meas liber tuus pervenit, quem muneri ipse misisti, dici nequit, quanta cupiditate ejus lectionem inchoaverim, inchoatam absolverim: cupiebam enim mirifice cognoscere, ecquid falsus judicii fuissem, an conjecturam animi mei exitus comprobaret. Non diu anceps fui. ipse titulus operis tui ad majora etiam speranda me statim erexit. Nam versus facere, libros veterum interpretari, aut simile quid præstare (quæ hodie juventutis studiosæ solent esse specimina) longe minus est, quam de magni nominis vate sedere judicem, & quæ alii in eo miracula, culpas meras esse rationibus evincere. Plane rem magnam ausus es, mi Cunæe: qui si efficere quod institueras, non potuisses, vel egregiæ tamen voluntatis causa & exempli, omni laude dignus eras futurus. Nunc, re adeo feliciter gesta, quæ mereris encomia? quas εὐφημίας eorum, qui tam eruditum scriptum cum fructu suo legent? in his ego nomen profiteor meum: qui ingenue profiteor, a tuorum lectione & meliorem me discessisse & doctiorem. Perge quo cepisti pede: & magnum Scaligerum pro tua virili redivivum nobis præsta. nam illius te secutum esse judicium & exemplum non ambigo. Vale. Lutetiæ Paris. Kal. Maji. CIↃIↃCX.

EPISTOLA CV.

PETRO IVNIO.

EGit mecum Joannes Pinaldus vetus amicus meus, cum nuper Genevæ essem, ut suas ad te curarem: quod eo libentius recepi me facturum, quia ex multorum sermonibus, literis etiam Spotswodi nostri, viri præstantissimi, cognoveram, non innotuisse solum tibi no-

ſtrum nomen, verumetiam ſtudiis conatibuſque noſtris favere te (quæ tua eſt ſingularis humanitas) non mediocriter. Ago tibi, ampliſſime Juni, habeoque grates gratiſſimas; oroque etiam, ut cui ultro aditum ad amicitiam tuam viſus es offerre, eum virtutes tuas admirantem, omnibus notiſſimas qui rerum veſtrarum non ſunt plane rudes, & credas eſſe tui amantiſſimum, & mutuo amore tuo non penitus indignum. Meæ erunt partes, ſi hoc abs te impetro, omni diligentia efficere, ne te judicii quod de literulis noſtris habuiſti, aut comitatis quam exhibueris, unquam pœniteat. Scripſit ad me Spotswodus, eſſe in manibus tuis nonnulla quæ ad illuſtrationem Strabonis pertineant: uterer, ſi modo vellem: paratum enim te omnia εὔφρονι θυμῷ communicare. En igitur ſupplicem me tibi, doctiſſime Juni: mitte, δέομαι σὺν λιτανείᾳ, ſi quid habes hujus generis: & ſimul confide, neminem eſſe mortalium qui aut diſcat libentius ab aliis, aut qui magis ingenue eorum per quos profecerit nomina profiteatur. Vale & nos ama. Luteriæ Pariſiorum a. d. xv. Kal. Aug. CIↃIↃCIII.

EPISTOLA CVI.

EIDEM.

RESponſum quod ais miſiſſe ad veterem epiſtolam meam, Juni clariſſime, nullus accepi: eo gratiores accidere, quas mihi abs te filius tuus Johannes adoleſcens doctiſſimus ſuperioribus diebus reddidit. Lætor plurimum hac tua erga me benevolentia, quam & ipſe humaniſſima ſcriptione declaraſti, & tuus gnatus verbis prolixe mihi expoſuit. Pro notis in Strabonem τοῦ μακαρίτου longeque præſtantiſſimi Scrimgeri, ago tibi & habeo grares gratiſſimas, teque adeo velut ex ſyngrapha convenio, id ſummopere contendens, ut fidem quam primum, niſi grave eſt, liberes. Olim adoleſcentes neſcio quid in ſcriptorem nobiliſſimum ſumus conati; ſed neque ætas ſinebat, neque moleſtiſſimæ curæ quibus tum obruebar, ut dignum aliquid eruditorum oculis præſtarem: & ita parum inſtructus neceſſariis præſidiis ad id inceptum me accinxeram, ut non ſemel poſtea facti pœnituerit. Eſt animus, ſi dederit Deus finem videre Polybianæ editionis, revocare ſub incudem priores notas, & tentare, ſi quid forte hac diuturna lectione ſtudia noſtra in eo genere literarum promoverimus. Quantum ad eam rem adjuvare nos tuæ illæ notæ Scrimgerianæ queant, ne dici quidem poteſt. Nobis res futura eſt jucundiſſima, per eum virum proficere, cujus memoriam magna veneratione colimus: neque tu, opinor,

opinor, nescis, Henrico Stephano patri uxoris meæ, aliquid intercessisse affinitatis cum illo tuo avunculo. Filio tuo omnia officia nostra detulimus; qui, si ad Plessæum sese contulerit, dabimus operam, ut quanti te atque ipsum adolescentem faciamus, ex nostris literis Plessæus intelligat. Vale, & nos ama. Lutetiæ Parisiorum XVIII. Kal. Jan. CIↃIↃCVIII. Vidimus hic nuper librum a Torto quodam scriptum adversus libellum gravissimum & summæ pietatis, *Triplici nodo*, &c. nunc omnes boni responsum ex eadem officina exspectant. Nemo certo est literis illis melioribus excultus, qui tali Rege in exemplum genito, ceu sydere quodam novo illustrari seculum nostrum non agnoscat, non gaudeat.

EPISTOLA CVII.

EIDEM.

QVas ego tibi gratias, vir doctissime, pro misso nuper munere agam? Legeram equidem jam ante librum nunquam satis laudatum Serenissimi sapientissimique Regis vestri, sed legeram cursim & beneficio alieno; nunc beneficio tuo, & lego ipse ac relego divinum opus quoties lubet. lubet autem quotidie, & legerunt porro alii plures, primores dignitate viri, beneficio meo. Nam cum fama ejus scriptionis ad omnes jam pervenerit, ipse vero liber ad manus adhuc paucorum, & princeps Senatus Harlæus, & alii præcipuæ nobilitatis viri, quem a te accepi, codicem legere. Utinam quem sperat fructum operæ suæ Rex potentissimus, eum percipiat; percipiet autem σὺν Θεῷ, si potest ab iis obtineri quibus præcipue scribitur, ut sincerum judicium ad illius operis aurei lectionem adferre malint, quam notiones anticipatas & προλήψεις ἐῤῥιζωμένας. Mira plane res, Reges & Principes non posse adduci, ut pia libertate frui, quam turpiter servire satius & honestius esse ducant. Quem tantæ rei miraculum non advertat? quis neget aut dubitet θεήλατον esse πάθος? Beatum ter & amplius Regem vestrum, qui hoc a Deo Opt. Max. beneficium accepit, ut in fatali aliorum cæcitate oculis ipse uteretur. Sunt qui dicant, Reges & Principes ad lectionem libri sibi inscripti potuisse facilius pellici, si Rex magnus jura Principum asserere contentus, τὰ θεολογούμενα alibi quam in epistola illa tractasset. Hæc audio quosdam dicere; sed Deus meliora, quam ut meas hic judicandi partes ullas esse credam. Mihi quæ istis delicatis non sapiunt, perplacent; neque mediocriter illius disputationis subtilitatē sum miratus. Redeo

illuc unde ſum orſus, & pro tanto munere quia rependere aliquid ἀντάξιον tenuitatis noſtræ non eſt, quas ſolum poſſum, gratias ago immortales. Vale & me amare perge. Lutetiæ Pariſiorum a. d. v. Idus Julii CIƆIƆCIX.

EPISTOLA CVIII.

EIDEM.

QVando in Angliam veni, nobiliſſime Juni, habui nihil antiquius ſecundum officium erga Regem Sereniſſimum, quam ut te inviſerem e veſtigio, & meum erga te amorem ſummum atque reverentiam coram probarem. Vivit enim in animo meo atque uxoris, ſuaviſſima recordatio nominis Scrimgeri avunculi tui, & ejus affinitatis quæ viros præſtantiſſimos τοὺς πάλαι μακαρίτας, Scrimgerum & Stephanum, olim inter ſe conjunxit. Itaque per mihi moleſtum accidit, quod in ea potiſſimum tempora incidit meus, in hoc regnum adventus, quibus tu, vir clariſſime, hinc aberas. Mollierunt tamen meum iſtud tui deſiderium filii quatuor quos hic habes, qui me omnes ſalutarunt, & pro ſua humanitate officia ſua mihi non ſolum obtulerunt, verumetiam detulerunt. Ab illis accepi, non ante primum ver te huc fore rediturum: quo tempore an hic ſim futurus quum ignorem, faciendum duxi, ut cupiditatem tui videndi, qua dudum ſum incenſus, literis ſaltem meis tibi ſignificarem; oraremque te etiam & etiam, ut me in tuorum numerum multo ante (ſpero) receptum amare porro pergas, tuique vivere ſtudioſiſſimum, ac læta omnia tibi a Deo optare ac tuis, conſtanter credas. Ego, ubi ſim futurus, te amare, & ſumma obſervantia colere nunquam deſinam. Vale. Londini a. d. VI. Kal. Dec. CIƆIƆCX.

EPISTOLA CIX.

EIDEM.

AMicus hic meus patriam repetens interrogavit me, nunquid vellem? Rogavi illum, ut meis verbis plurimam tibi ſalutem nunciaret, tibique ut ſignificaret, vivere me tui memorem, petereque a Deo immortali aſſiduis precibus ut te ſervet, tibique ac tuis benedicat. Cujus mandati ne memoria illi excideret, pauca hæc raptim exaravi, & otio & argumento carens ad longiorem epiſtolam ſcribendam.

dam. Quæsivi sæpe a filio tuo Patricio, optimo & doctissimo juvene, quid didicisset de tuo itinere. Is mihi paucis diebus antequam iret Oxonium confirmavit, & te & uxorem tuam ἀνόσους καὶ ἀπημόνας in patriam rediisse. Quo nomine Deo gratias egi, & nunc ago ex animo. Ego adhuc uxorem exspecto, quæ hac longiore sua mora non cruciat me, sed enecat. Culpa tamen ipsa vacat, quam non voluntas in Galliis detinet, sed negotia & minus firma valetudo. Servet illam mihi Dominus Jesus. Quem supplex veneror, ut omni benedictionum genere & te & uxorem tuam atque liberos omnes prosequatur. Vale, & festinanti calamo ignosce. Londini xv. Kal. Sept. CIϽIϽCXIII.

EPISTOLA CX.

SCIPIONI GENTILI.

PErjucundæ mihi fuerunt, quas a te proximo mercatu Francofordiensi accepi. Nam ex eorũ numero quorum amicitia gloriari soleo, es profecto tu, mi præstantissime Scipio, merito tuo inter primos. Equidem singularem eruditionem tuam, & in utroque genere scribendi facultatem admirabilem pridem noram. sed me ista minus afficiebant, quam illa, quæ postea summa in te esse deprehendi, cum de facie te novi, & ut sermones tecum sererem, mihi contigit. pietatem dico & elatum longe animum supra ista caduca & inania, quæ hodie quis non miratur, quis non sectatur? δεινὸς γὰρ τῆς μοχθηρίας ἔρως * * ἐντέτηκε ταῖς ἁπάντων ὀλίγου δεῖν ψυχαῖς. itaque ἀσπάζεται τὸ ψεῦδος. Illa vero lux, quam patres nostri videre immortali Dei Opt. Max. beneficio excitatam e densissimis tenebris, ne ingratis auferatur cautio est. quo ardentius conspirare inter se oportet eos, quibus dedit τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας υἱοῖς εἶναι τοῦ φωτός: ut mutuis allocutionibus se invicem solentur, & ad veram constantiam hortentur. Ad illorum numerum cum & me pertinere confidam ἐν Κυρίῳ, clarissime Scipio, nihil potest mihi gratius contingere, quam ut vel tuas legam, vel ipse ad te scribam. Atque utinam non essent ἔργα πολλὰ μεταξὺ. non tenerem me quin te aliquando inviserem, quo possemus una de præsenti rerum statu qua gemere qua lætari. Verum id quia nobis ne sperare quidem licet, certe quod superest, ac licet, crebris literis σκιαγραφῶμεν, quæso te, τὴν παρουσίαν. Ex tuis didici esse isthic Judæum gente, professione Christianum, qui edendis Rabbinorum libris det operam. Beasti me, mi Gentilis, hoc nuntio. Nam ego qui in elencho Francofurdiensi li-

bri ab eo promissi titulum legeram, cum neminem invenirem, qui aut librum illum vidisset, aut de eo quidquam haberet perspectum, miris modis angebar. Est enim ejus generis liber ille, ut nihil mihi possit ejus lectione aut optatius aut jucundius contingere. Quare te per omnes Musas oro obsecro, horteris illum meis verbis, ut quicquid nactus fuerit Magistri illius, qui ipsi Rabbenu Hackados nominatur, publici juris quamprimum faciat. Sequantur vero R. Nechonijæ filii Hakkanæ בהיר, incomparabilis Rabbenu Mosis Maimonis F. מורה נבוכים. Habet divinus Scaliger hoc opus & Hebraicum & Arabicum, quomodo est ab autore editum. Horum & similium autorum editione mirifice literarum meliorum studia iri adjutum nos quidem judicamus. Quod me hortaris ad observationum sacrarum scriptionem, agnosco & pietatem erga Deum tuam, & amorem erga me. Nam quod tibi persuades posse me in eo genere aliquid, benevolentiæ est tuæ adversum me, non mei meriti. Etsi non iverim inficias plusculas vigilias nostras ei curæ fuisse impensas, atque adeo hoc unicum esse jam pridem studium, quo capimur, quo pascimur, sed ubi locorum sim vides, mi Scipio: neque ignoras quam odiosa res sit veritas iis, quibus ultro se fecere obnoxios qui nos alunt. Sed de hoc genere toto proximis literis Deo faciente plura. Habeo enim quæ tecum velim communicata. Vale clarissime Scipio. Lutetiæ Parisiorum a.d. I I. Non. Jan. C I Ɔ I Ɔ ç V.

EPISTOLA CXI.

EIDEM.

ET literæ tuæ gratissimæ mihi fuerunt, ut semper, clarissime Scipio, & illæ quoque jucundissimæ quas a Conrado Ottone, viro eruditissimo, mihi misisti. Spero fore utilem Ecclesiæ Dei & reipublicæ literariæ hominis tam docti conversionem ad Christianismum. Atque utinam ita viveremus nos veteres Christiani, ut probitas nostra miseram gentem ad expetendam veritatis notitiam alliceret. Huic certe viro optimo (e scriptis videor cognoscere) opto læta omnia, ut quæ orsus est ad illustrationem earum literarum, ad umbilicum brevi possit perducere. Scripsi ad illum sane quam παχυμερῶς, non ostentandæ eruditioni, sed benevolentiæ declarandæ. Eas literas tibi mitto, teque oro ut de meo erga ipsum animo prolixe omnia pollicearis, quæ ab homine tanto intervallo terrarum separato potest exspectare. Amplissimus Thuanus te peramanter salutat. Is amari se & æstimari abs

te

te persuasissimum habet. quare illos sermones, de quibus ad me scripsisti, (scripserunt & alii) quæso omittamus. Satis enim compertum habemus, & tuum & illius, viri alioquin magni, genium atque ingenium quicum sunt habiti. Omnino veritati satis æquus esse non potest, qui istos illius hostes manifestos tanti faciunt. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἅθρημά μοι κείσθω. Vale vir clarissime, & me ama. Lutet. Paris. IV. Kal. April. CIƆIƆCVI.

EPISTOLA CXII.

EIDEM.

CVm hæc ad te exarabam, vir præstantissime, ita curis variis distringebar, ut nemo magis: sed hoc quasi solenne tempus ad scribendum silentio transmittere religioni mihi fuit, cum præsertim faciam nihil libentius quam ut tecum per literas confabuler. quod si non deficerer otio, amplum scribendi argumentum Italia vestra suggerebat. Nam obsecro vidistine quæ superioribus mensibus Venetiis prodiere scripta? Ego vidi, si non omnia, certe maximam partem. O viros! o exactam earum rerum cognitionem, quas in illis oris nemini putabant plerique esse notas! multa legi, imo pene omnia quæ vidi inde profecta. probavi omnia & laudavi. Sed inter omnes mirum dictu quantum judicio Paulus excellat, quem scimus virum esse doctissimum, vitæ innocentissimæ, judicii tenacissimi. Hujus si scripta legisti, ecquid de vestra Italia sperare incipis? Videtur enim veri strictura aliqua illic affulsisse, quæ volente Deo clarum lumen olim sit ibidem accensura. o si me vivo hæc fieri videam! τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed obliviscor occupationum mearum, quare desinam, & ut silentium meum apud doctissimum Ottonem excuses te orabo. Vale vir clarissime. Lutet. Paris. a. d. XV. Kal. Apr. CIƆIƆCVII.

EPISTOLA CXIII.

EIDEM.

MIhi quoque, præstantissime Gentilis, luctus tuus super obitu fratris, viri clarissimi, mœrorem affert. κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. Puto accepisse te quæ nuper ea de re scripseram. Est adhuc in urbe vidua fratris fœmina lectissima: cui nuper alius dolor est objectus, cum in æquissima petitione sua apud tribunal τῶν πεπραγματευόντων caussa

 cecidit.

cecidit? Omnes fatebantur judices caussam esse justissimam : sed addebant iidem, publicæ rei interesse, ne jus illi redderetur. Ego, quæ mea tarditas est, istud non capio tam subtile. Simul ac tuas accepi, sine mora lectissimæ fœminæ de tuo adventu, quod scribebas, significavi. Ac quoniam vix puto futurum, ut Altorphii hæ literæ te offendant, plura nunc non addam. Veni igitur, & de illo, qui martyrii coronam affectat, para te ut suaviter rideamus. Est enim res urbanitate ingenii tui dignissima. Vale. Clarissimo atque optimo viro Ritershusio plurimam, nisi grave est, salutem. Lutetiæ Paris. a. d. xv. Kal. Nov. CIↃIↃCVIII.

EPISTOLA CXIV.

EIDEM.

PAuci dies sunt ex quo literas tuas accepi, quas anni novi initio ad me dederas. Dolui tibi redditas non fuisse, quas super obitu τοῦ μακαρίτου fratris tui ad te scripseram. Hæc scilicet fides est persæpe etiam illorum, qui officia sua prolixe nobis deferunt. Nam memini in fasciculo illo curando hominis opera usum me, qui omnia se mea causa capere sancte jurabat. Et tu miraris, viduam fratris tui jus suum consequi hic non potuisse, qui videas etiam in literis, re sacra, fraudes quotidie nullo more committi. Vellem ita res tuæ tulissent, ut optimæ lectissimæque fœminæ, tempore ipsius necessario, cum ejus res agebatur, affuisses, aut gratia aut consilio aliqua juvisses. Ipsam quoque hoc idem optasse, sed petere a te non esse ausam certo scio. Quæ quidem tua commoda & valetudinem pluris quam Crassi opes æstimat. Ego magnam spem tui adventus conceperam, quam nunc e literis tuis & sermonibus illius pene totam amisi. O illum diem videam, cum de publicis privatisque rebus una tecum garrire licebit, & omnes meas curas & cogitationes in sinum tuum effundere. Cognosces, quam vanus sit rumor quem accepisti de N N * * * * * * Nugæ, nugæ. ἐγκάλεσαι μὲν γὰρ, οὐ μέντοι βασιλικῶς, ac prorsus aliter quam isthic nuntiatum. De Germaniæ vestræ nonnullis Principibus possum fere idem dicere, ἀλλὰ βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ. Fateamur libere, nostris magnatibus non inest is ζῆλος, quo flagrant οἱ τῶν ἐξ ἐναντίας. Itaque velimus nolimus ἐμφιλοχωρεῖν ἡμᾶς δεῖ, qui fortasse alibi poteramus, certe optabamus ἐπιθυμίᾳ τῇ μεγίστῃ, Ecclesiæ Dei prodesse. Sed mihi omnem alacritatem nuper ademit tristissimus de illustrissimi viri Josephi Scaligeri obitu nuntius, quem bonis doctisque omnibus luctuosum

ſum accidiſſe non dubito. Verum ipſe præter communes omnibus probis alias privatas cauſas habeo, cur ἰδίως τε καὶ ἥμαλα πάντως tantum virum parentem alterum meum defleam & lamenter. Ad graves alias curas moleſtiaſque meas hæc acceſſit ærumna omnino graviſſima, quæ me ὀλίγου δεῖν enecat. ferendum τὸ ἀπὸ θεοῦ κρατοῦν & in illius voluntate acquieſcendum, quum præſertim noſter ille heros neque moriens neque vivens lacrimis ſuorum ullam occaſionem juſtam dederit. Vale vir clariſſime, & ſi me amas veni. Lutet. Pariſ. Kalend. Apr. CIƆIƆCIX.

EPISTOLA CXV.

EIDEM.

VIr clariſſime, inter ſummas occupationes & moleſtiſſimas hæc raptim exaravi, magis inſtituti tenendi cauſa, quam quod opus eſſet. nam de nobis omnia narrabit, qui has reddidit. Nos Polybium ad nundinas properantem paulatim dimittimus. Sed tantis cum moleſtiis, ut nos reſpicere non poſſimus. Non dubitas, credo, habiturum te cum primis tibi deſtinatum pridem exemplar σοῦ γε ἀεί. Potes idem confirmare doctiſſimo & clariſſimo Rittershuſio. Valete ambo & me amate, qui vos æternum. Lutet. Pariſiorum, Non. Auguſt. CIƆIƆCIX.

EPISTOLA CXVI.

EIDEM.

NVper cum iſthuc proficiſceretur fratris tui τοῦ μακαρίτου filius, dedi ad te epiſtolium raptim exaratum. Accipe nunc iſtud non multo majus. nam ne nunc quidem major otii copia ſuppetit. Inſtar longioris epiſtolæ erit Polybius meus, quem tibi mitto μνημόσυνον φιλίας. Non commendabo munus, niſi ab affectu mittentis: quem ſi ſpectas, næ verendum mihi non erit, ne parvum tibi videatur quod a voluntate maxima proficiſcitur. Gratum tibi accidiſſe hoc quicquid eſt muneris, tunc ſerio cognoſcā, cum meorum me errorum admonueris. Per ego te Deum immortalem oro, ut ſi tanti facis noſtra, ut lectione tua illa digneris, diligenter omnia obſerves, quæ meliora poſſe fieri judicabis, & mecum, niſi grave eſt, tuas deinde notulas miniatulas communices. Sciunt amici & familiares mei, quam vera ſit illa excuſatio, qua ſum

uſus in fine illius diatribæ, quæ eſt de interpretibus Polybii. Si dabit Dominus Jeſus alteram editionem curare ſaltem Latinam, fidem meam omnes agnoſcent. Prolegomenon prolixitatem noli accuſare: noram Mæcenatis mei benignitatem & erga me facilitatem ac benevolentiam: cujus grande monumentum eſſem conſecutus oblato hoc munere, ſi per religionem non ſtetiſſet. nam ſi pati potes ſemel apud amicum καυχώμενον ἐμὲ, proceribus noſtris ea pars, qua Regem laudavimus, ita probata eſt, ut ad ſuſcipiendum ejuſdem argumenti Panegyricum & Cancellarius noſter vir illuſtriſſimus & omnes certatim me hortentur. qui debuerant potius regi auctores eſſe, ut jacturam rei familiaris, quam ✶ accepimus, iret ſartum. Sed obſtat id quod dixi. Itaque illo nos ſolabimur, virtutem amplam ſibi ipſam eſſe mercedem. Vides quam familiariter tecum agam. fretus enim amore tuo ſic cum abſente loquor, ut ſi præſens eſſes. Vale. Lutet. Pariſ. Non. Sept. CIƆIƆCIX.

FINIS.

RAPHAE-

RAPHAELIS THORII
EPISTOLA
DE
ISAACI CASAVBONI
morbi mortisque caussa.

Vir Amplissime, nescio quo pacto sensim delabor in pigritiam, nec forsan adhuc arripuissem calamum, nisi dolor adegisset acerbissimus ab extincto magno literarum lumine Casaubono, quem tabido morbo liquefactum rapuit prima dies Julii. Dysuria diuturna confecit florem Doctorum, ex causa abdita, vix antea visa, vel audita. Signa omnia calculum in vesica attestabantur & mentiebantur. Nam aperto abdomine pro calculo inventa est vesica monstrosæ conformationis ab utero matris. In sinistro latere vesicæ prominebat ἔκφυσις vastæ capacitatis, sese attollens usque ad sinistrum os ilii, ejusdem substantiæ continuæ cum ipsa vesica, ut videri posset altera vesica naturali adjuncta. In eodem sinistro veræ vesicæ latere foramen erat ejus magnitudinis, ut facile admitteret quatuor digitorum apices, pervium a vera vesica in adnatum saccum, quo refluebat lotium: ubi diutius retentum, putredinem, inflammationem, tabem & interitum tandem attulit. Accessit & renis dextri purulentia: unde aucta pernicies restagnante illis in locis fœdissima illuvie. Hinc orificium vesicæ interius tumefactum ex assiduo conatu: hinc viæ angustiores: hinc refluxus totidem fere in venas: hinc spirituum infectio; & postremo animæ purissimæ ab importunis fœtoribus profligatæ exitus placidissimus. Quæres? & bene, qui potuit vivere ad eam ætatem cum organo necessario tam male conformato? Accipe responsum. Illa ἔκφυσις in primo ortu toto ambitu contingebat vesicam proxime, & foramen illud pervium occludebat, ut loco naturali moram faceret urina ad debitam emictionem. Progressu vero temporis continuo

tinuo urinæ appulsu, & forte longiore retentione, (ut attentis ad seria quandoque contingit) membrana illa adnata abscessit paulatim ab illo ostio, inque diem magis ac magis in ventrem accrevit (ut videmus superfluas partes incrementum facile suscipere) donec sex vel septem postremis vitæ annis esset saccus ille pro urinæ alveo secundario: unde pars tantum urinæ aliqua regurgitabat in vesicam, & inde in ureterem, residuo semper aliquo fluctuante in illo marsupio. nam ab illo tempore conatu fuit opus ad exprimendum lotium: ejus rei magnum argumentum est, quod veræ vesicæ corpus contractum erat densius quam pro naturæ modo, profundis rugis inæquale ex desuetudine dilatationis. Ex ea partium ad excrementorum expulsionem perturbatione, omnis corporis œconomia collapsa est, & vir magnus inter leti cruciatus extinctus per dolores ad astra penetravit, ea constantia & alacritate, ut spectantibus omnem mortis metum expectoraret. Dab. Londini Anno MDCXIV. Idibus Julii.

EIVSDEM

DE MORBO ET MORTE

ISAACI CASAVBONI

NARRATIO.

QVam ardua sit artis Medicæ cognitio vel ex eo constat, quod negotium ei est non modo cum naturæ sapientia, sed etiam cum delirio. De monstris loquor, naturæ sive errore sive ludo editis, quorum ea est varietas, ut nulla lege, ea multitudo, ut nullo possint numero comprehendi. illa si in abditas humani corporis partes incidunt, quarum usu vita nequit carere, affectus generant incognitos, enormes, quorum nec causa inveniri, nec remedium potest excogitari; artificem, dum latent, labore immenso & inani vexatum accusant imperitiæ, donec in lucem data eum absolvant. Ejus rei exemplum singulare dedit nobis homo singularis exempli Isaacus Casaubonus, longiore vita & fato molliore, si Deo visum fuisset, dignissimus, cui cum proprias homini partes excellenter natura fabricasset, ingenium, judicium, memoriam; in nonnullis, quæ nobis cum brutis sunt communes, ipsa hallucinari visa est, studio an casu incertum: certe in ipso delicto magna providentia eluxit, quę vitio formationis,

nis non ſine aliquo commodo abuſa, hominem cum miraculo in ſatis grandem ætatem ſervavit, at tandem exitio invita tradidit. Iſaacus Caſaubonus vir ad doctrinam formatus corpuſculum nactus erat tanto ingenio impar, non tamen ad obeunda animi imperia ineptum: color citrinus, macies, niger pilus, oculus cavus ſed vividus, omnia calidi, ſicci temperamenti indicia; vigil, ſermonis promptiſſimi, iraſci facilis, in agendo vehemens, bilis notæ haud dubię, quę omnia intenderat labor nunquam intermiſſus, raro remiſſus, ſomni parſimonia, animi perpetua contentio: magna voluptatum abſtinentia, corporis neglectus, in potu & cibo ἀδιαφορία; in tali apparatu vix eſſe poterat valetudinis conſtantia, nec erat ſane: nam ex ſpirituum ſqualore & impetu febri opportunus cum eſſet, actionum offenſam incurrebat frequenter, quam nec ſi cuperet, diſſimulare poterat. Sed homini ſui negligenti, in ſtudiis attento ne conquerendi quidē otium erat nec animus, adeo ut non niſi increpantibus amicis, & viribus deficientibus ægrotare ſe crederet. Ita comparatus dum urget propoſitum, vitæ curriculum ad metam accelerat: & non longum ævum ſibi auguratus, tanto acrius ſtimulos inculcat, exemplo viatorum, qui declinante die & procul adhuc hoſpitio celeritate compenſant reſiduæ lucis brevitatem: hoc conſecutus tanto ardore, ut & vitæ actum ultimum citius pertranſiret, & immortalitatem effrenis animus maturius attingeret: nam infirmum corpus heri imperioſi mandatis inquietum, paulatim concuſſum, ſubito tandem concidit, ſuaque ruina æternum memoriæ monumentū exſtruxit. Verum quoniam non longa ejus mihi fuit notitia, attingere libet ultimi tantum quadriennii hiſtoriam, quo novus Britanniæ hoſpes ſanitatis ſuæ curam mihi credidit. Primo aſpectu obſtupui in tam humili hoſpitio tam excelſam ſapientiam habitare; ſed ex vultu de ſanitatis incommodis ominatus dolui tam brevem ejus boni uſuram portendi: veritus ne, ut accidit, odio quietis, laboris dulcedine, in novo ſtudiorum campo, in tanti regis oculis, homo impiger exſangue corpuſculum curſu concitato ad æternam quietem pręcipitaret. Præter occulta mala, duo illum incommoda aperte exercebant, tuſſis ex catharro ſalſo fere continua, febris intermiſſa, erronea, ἐκλεκτικός. utriuſque materia erat ſpirituum & ſuccorum acrimonia, occaſio vigiliæ & motus animi vehementes, qui tanquam flabella internum incendium augebant: utque ex ſpontanea inſomnia tuſſis & febris, ſic invicem ex iſtis agrypnia neceſſaria, ſquallente nimirum cerebro, & interpellato per ſonos & motus pectoris violentos ſomno, quem alioqui a natura habebat leviſſimum; edebat tamen, bibebat ſatis liberaliter, &, ut reliqua, cum

impetu. Verum quemadmodum victimę aluntur non ut vivant, ſed ut feſto die moriantur: ſic ille paſcebatur in candidam illam lucem, qua innocens anima carcerem egreſſa in patriam remigraret, non auctis a cibo carnibus, ſed ſuffecto tantiſper ad vitæ lychnum oleo, donec pręfixa veniſſet hora, quæ cœlo mentem ſucci plenam, corpus tabe abſumptum terrę traderet. In illo itaque declinationis ſtatu prope quadriennium vixit, ſi vivere eſt, in ſinu geſtare apertę mortis inſtrumenta; vixit, inquam, & verius, quam qui plena ſanitate felices pręter vultus nitorem & abdominis amplitudinem nihil vitale prę ſe ferunt: tametſi ille nigris circumquaque oculorum antris, prominentibus genis, colore lurido, nutante pectore, toto denique vultu & geſtu mortis faciem adumbraret. Nemo enim, abſit verbo invidia, ætatis in flore vel valetudinis faſtigio præſtitit, quantum athleta noſter inter lentos ignes, ſuſpiria, ſtillicidia, aliaque mortis ſatellitia, ſolo animi ardore & conſtantia incredibili fretus elaborauit. Non putabat ſcilicet decorum veri decoris æſtimator ſtationem deſerere, niſi ultimam auram exſpiranti: & velut invictus miles ſuccisis poplitibus de genu pugnat ira valentior quam viribus; ſic ille longo cum laboribus & morbis conflictu fractus non animo ſed membris, non mentis acie ſed organis, ad ultimum uſque ſpiritum in munere ſibi perſiſtendum affirmabat. *Quid enim vultis?* (dicebat amicis quietem ſuadentibus) *aliam ut naturam hoc ævo induam? parebo ſi jubetis, ſed ambos pœnitebit, vos consilii, me obſequii; mihi antehac imperatum otium, a me quæſitum, ſed conatu irrito, imo pernicioſo: non enim morbo ſed morte gravior eſt deſidia; nec unquam infelicius valeo, quam ubi iners retracto corporis mala, & ex iis ſtudiorum naufragium præſentio.* Nec verba erant. violentiam quandoque indoli fecit, in gratiam amicorum bello libris indicto, ſed tanto cum naturę faſtidio & indignatione, ut rurſus laxare frenum ingenio cogeretur: non enim magis poterat a ſtudiis quam ab aeris hauſtu prohiberi. Permiſſus igitur arbitrio ſuo, eodem pede vitam & incepta ad finem promovebat per ægritudines inteſtinas quotidie invaleſcentes conſtanti ſemper habitu, quaſi animus nihil egens corporis miniſterio ei vilitatem exprobraret, deque naturę ipſius infirmitate triumphans ſceleton ſuum non amplius ut organum, ſed ut feretrum circumferret. Magnum opus & longioris animę aggreſſus in vitæ crepuſculo & deliquio valetudinis, Eccleſiaſticę hiſtorię vindicias, quo veram Eccleſię faciem per ſingulas ætates deſcribebat, deterſis fucis quos vel ignorantia, vel ſuperſtitio, vel partium ſtudium induxerat, arduum quidem opus & prope immenſum, ſed ad cujus conſummationem nihil pręter tempus defuit:

fuit: supellex enim tot vigiliis & scriptorum thesauris parta abunde suppetebat, ad componendum industria, ad disponendum judicium nusquam majora; alacritas, assiduus labor ne juveni quidem imitanda. Illud unum invidit sęculo tam illustre ædificium, quod ut Crassus per jocum Dejotaro objiciebat ipse joco dignus, δωδεκάτης ὥρας οἰκοδομεῖν ἤρξω. Sed homo ad æternitatem compositus, & mentis actionibus omnis & semper intentus nec annotum numerum recolebat, nec corporis damna pensitabat. nec denique adventum senectę aut sanitatis detrimentum sentiebat. more militum qui in calore pugnæ nec vulneribus acceptis dolent, nec brachium aut crus abscissum sentiunt. nisi cum aut feriendi, aut incedendi vim ablatam sibi vident. Postquam igitur hibernis vigiliis absolutum majoris pensi specimen primum dedisset, quale nullus Apelles possit ad umbilicum unquam perducere, remisso tantisper studiorum impetu occœpit corpus suum intueri, admonitus importunis dysurię aculeis, & lento incendio aquam expetente, & pristinos somniculos profligante: tum excsis carnibus ossium compagem figuramque contemplatus & reliquis partibus flaccessentibus ventrem miratus in utrem augeri, agnovit conditionem vitę brevis & molestę. Tum auditus est deplorare non morbi tædium, non sęvitiam doloris, non mortis viciniam, sed studiorum interitum, sed operis perficiendi spem mortuam. Crescebant in dies vesicæ tormenta, jam parietes ventrem faciebant, & alię ex aliis rimę lapsum minabantur. Spectabant medici amantes singularis ornamenti triste pręsagium, omni diligentia, qua dabatur copia, ruinam sustentantes, sed inani opera. Malum enim inusitatum quale nulla ætas aspexit, nulla veterum aut recentium scriptorum diligentia nominavit, illudebat eorum consiliis: pugna erat cum monstro, & latente, quod hinc magni lapidis faciem omnibus notis ostendebat, cum ne scrupus quidem esset; illinc aquam sacco inclusam pręter naturam ad sinistram ilium regionem mentiebatur, cum illud, quidquid esset, a natura ipsa esset. Verum etsi in assignanda morbi materia & modo ex naturę ipsius impostura esset aberratum, in prędicendo exitu vates fuerunt nimium veri: sive enim lapis foret in vesica qui sectionem necessario posceret, spes salutis nulla; talem enim tali tempore secare, non erat vesicam sed jugulum petere: seu quidvis aliud inexploratę caussę nocumentum in eo virium omnium collapsu lateret, nullus patebat ad incolumitatem exitus. Quod ergo unicum restabat, Deo permissus & naturę exspectabat intrepide animę exitum inter suas voluptates, hoc est, libros & studia, quum ecce derepente scena intervenit quę ultimum tragœdię actum clausit. Invitante cœlo & amicis, feriatum

 riatum

riatum iverat circa Id. Junii ad aulam regiam quatuor a Londino millibus, vectus rheda per duras pavimenti Londinensis salebras, qua civitas longissime protenditur, non inusitato quidem & hactenus innoxio ausu, sed tum demum imminente fato nihil non erat ferale. Mensę ergo admotus ad primas epulas simul cum ipsis lætitię verbis ex jucundo congressu amicorum fluentibus auditus est voce querula dolorem solito acerbius accusare, & vultu licet ad tranquillitatem coacto adstantibus magni mali opinionem injecit, tumque tentatis venis febris comparuit, in eo casu lævi semper ominis nuncia. Verum ut erat moribus commodus, & amicorum observator, conversis ad hilariora sermonibus, prandium sine querela, at non sine convivarum metu absolvit. Inde ad ambulationem in amœnum viridarium sponte sua deductus, inter colloquia erudita & lectionem jucundam cum familiaribus diem ad vesperam protraxit, composito semper ad hilaritatem gestu, quantum licebat per sævitiam morbi. Hinc domum petiit ejusdem viæ & vehiculi incommoditate, concussus illis in partibus, ubi morbus & mors consistebant. Lecto datus egit noctem immitem in ea tortura, qua magnus ille cruciandi magister Tiberius scientię specimen amicis dare solitus erat, restrictis lotii meatibus, & retro pulso ad caput suum fœdo flumine. Tum demum accepto vadimonio intellexit transferendum alio mortale tugurium, & de stabili domicilio cogitandum. Inest enim eo tempore pręsagus quidam vitę desinentis sensus etiam plebejis animis, ita scilicet dispensante Deo, ne tanquam mali familię patres longum iter rebus inordinatis capessamus, aut vitiis sordidi sine advocati pręsidio illotis vestibus ad rerum capitalium judicem accedamus. Mane converso ad medicum sermone, *En*, inquit, *nostræ festivitatis epilogum? Theophrastus* (addit) *in assidua studiorum contentione centesimum annum egressus erat, invitus ad nepotis ex fratre nuptias unum & alterum diem seorsim a libris inter ludicra perdiderat, qui fuit ei studiorum ultimus; nam in morbum prolapsus cito exspiravit. De me quid futurum sit, constituit Dei providentia, sed sive mihi sit moriendum, sive in his doloribus perdurandum, studiorum excidium prævideo: quicquid autem illud erit, lætus & libens tibi parebo Domine.* Ita loquutum magna alacritate, quæ illum ne in ipso quidem agone deseruit, bene sperare jussit medicus, & refutato Theophrastæo omine, de vita & valetudine, ut cogitaret, oravit, fore ut dolorum acerbitas apto remedio demulceretur, simulque balneolum suasit; sed prius ad febrem & vesicæ ardorem detracto sanguine. Inde aliquantum remisso cruciatu in ipso labro sedens gratias agebat Deo tam effusa animi lætitia, ut videretur

oblitus

oblitus laborum, & securus futuri, magno certe verę fortitudinis & humilitatis Christianę documento. quippe qui exquisita tormēta velut silentio admorsis tantum labris perferret; ad brevem dolorum remissionem exultabat & in Dei laudes pro eo beneficio totus effundebatur. Intelligebat enim vir humanarum & divinarum rerum scientissimus, adversa nobis ex merito, secunda ex Dei gratia obvenire; in illis Dei justitiam, in his benignitatem elucere, contra quam solent molles & φίλαυτοι, quorum frequens est cum Deo de pœnis vel levibus expostulatio, beneficiorum autem ingentium alta & pudenda oblivio. Alternis igitur ἀναπαύσεως καὶ παροξυσμοῦ momentis suspensus in dies ad summam diem procedebat, ut nimium certis indiciis constabat: qualia erant fætor, & pus in lotio multum, febris incrementum, sitis ἄσβεστος, odor ex ore malus, vultus hominis jam mortui, sudor toto corpore abundans, frigidus, pinguis, lentus, quo se videbat lychni instar sensim absumi, sine ullo tamen perturbationis vestigio; tantum ad dysuriæ exacerbationem gemebat interdum, verum continuato molestiæ & obdurato sensu omisit etiam gemitus, ut crederetur ab hospitibus expers doloris, nec nisi rogatus de malo suo verbum faceret. Sed & alta rerum cœlestium meditatio totum hominem tenebat, ut non vacaret aut dolere aut queri. Laus, me judice, conferenda cum veterum Martyrum gloria; neque enim equulei tortura, nec stylorum aut ungularum lancini, aliaq; crudelitatis instrumenta atrocius discruciant, quam nervorum in corporis centro incendium, aut salis, quidquid attingit erodentis, lixivium, partes exquisiti sensus assiduis puncturis vellicans: utque strenui illi veræ pietatis satellites pro Dei gloria contra fictæ religionis imposturas constanter animam per tormenta effundebant: sic ille pro tuenda Christianæ fortitudinis dignitate adversus ingenii humani mollitiem, sæculi delitias, & mali dæmonis susurros obfirmato animo victor ad ultimum usque spiritum inter acutissimos cruciatus depugnavit. Post velitationes ventum erat ad pugnam statariam cum hoste omnium maxime terribili, & vox militem nostrum ardore, siti, conatu raucum reliquerat, non sermo qui exilis aure propiore audiebatur, & quia laboriosus, ideoque seriis rebus destinatus, nihil terrenum sonabat, sed perpetua de Deo & cum Deo colloquia, quæ animi summam tranquillitatem indicabant, nullo rerum mortalium desiderio affectam, nisi quod subinde leviter deplorabat historiæ Ecclesiasticæ opus ad Dei gloriam & Christianam concordiam inchoatum non absolutum relinqui. Sed statim increpabat verborum insolentiam, ne quid præter Dei arbitrium optasse videretur, quasi veritus esset penuriam hominum, qui simili studio Dei

 regnum

regnum procurarent. Itaque ordinata familia, vale amicis dicto, consecratis manu extrema uxore & liberis in lætitiæ signum laudabili exemplo clausit vitæ historiam solenni illo epulo, quo Servator mundi vitam positurus testatam voluit & suam cum suis & suorum inter se unionem. Si enim mos est amicis paulo longius aut diutius peregrinaturis in discessu cum familiaribus ad benevolentiæ vinculum lautius convivari; non putabat intempestivum vir ad pacem natus, in magno illo ad cœlum itinere divino prandio suam cum universo Christianorum cœtu conspirationem in fide publicare. Sic mensa remota, actis gratiis, concepta precatione per amicum præsentem, mortuæ dexteræ ministerio nudato capite, ne unquam deessent membra ad Dei cultum, errantem summis labris animam in manus sui Creatoris feliciter vir maximus exhalavit; qui cum in omni vitæ labore supra fidem prodigioso virtuti & sapientiæ strenuam dedisset operam, omnium bonorum applausu celebratam, supremo tamen facinore mortis tam bene obitæ memoriam anteactæ vitæ velut eminenti fastigio coronavit, dignus Heros quem præsens ætas, quem postera admiretur, colat, imitetur.

RAPHAEL THORIUS.

F I N I S.

INDEX

INDEX

Eorum, ad quos hæ Casauboni Epistolæ scriptæ sunt.

A.

B.

C.

J. Douſa.

M. Vel-

FINIS.

LECTORI.

Habes, amice Lector, quibus hac vice sitim tuam explere potuimus. Non dubitamus plures æque legi dignas alibi latere: vidimus etiam quasdam pro occasione editas, sed quæ nunc his in locis oculos manusque nostras fugerunt. Æquitatis tuæ est, ut amanter accipias, quod libenter datur, dareturque largius, si quitum esset. Errata typographica irrepsisse & fatum librorum & modus hujus facile te admonent. Et levia quidem, videnda cuivis, tuæ curæ relinquimus: graviora hic annotare libuit. Pag. 11. l. 32. scribendum est: *regia bibliotheca*. p. 12. l. 25. *laborum*. p. 13. l. 4. *illo sermone*. p. 17. sub num. XVIII. repetita est epistola XIII. factum id, quia duo primi quaterniones alibi excusi sunt, diuque post in opere cessatum, idum ipse bibliopola sibi typographeum instruit. Cujus dein diffidentia incertum an negligentia non nisi post complures menses illorum editori copia facta, ut quid foret editum scire posset. Quia ergo bis illa descripta habebatur in chartis, unde operæ laborabant, bis edita est. Idem error commissus est per absentiam editoris infra in epistola una ad Joh. Sarracenum. p. 23. l. 27. *vocantur*. l. 28. *sit*. l. 31. מסכתות. lin. ult. מסכת. p. 24. l. 2. *Seder*. l. 28. *indicata*. p. 66. l. 8. *isthuc*. p. 67. l. 24. *esto tua*. p. 70. l. 12. *meas*. p. 103. l. 12. *priores ante annos*. p. 123. l. 19. *πώρωσις*. p. 129. l. 10. *Kal. Iun.* p. 173. l. 13. *ἐγκεχαραγμένα* & *ὑπερηφάνοις*. accentus qui ibidem Græcis vocibus male appositi, facile literas tantum doctus restituet. p. 190. l. 31. *propria manu*. p. 195. l. 22. *οὐκ ἀπέλαι*. p. 224. l. 25. *vanitatem ride*. p. 226. lin. penult. *τῶν*. p. 243. l. 6. *sententias*. p. 246. lin. antepen. *isthic sunt, meis*. p. 257. l. 29. *μετανοίας* p. 281. l. 37. *qui in*. p. 301. l. 17. *Sidonii Apollin. socerum*. lin. pen. *consilio*. p. 303. l. 21. *ἀτλήμον ἀρετή*, p. 331. l. 20. *improbabit*. p. 406. l. 19. *de Fresnes*. p. 420. l. 9. *quid sit*. p. 483. l. 24. *συγγνωμοσύνης*. p. 484. l. 17. *ne siris*. p. 483. l. 22. *procari*. l. penult. *exoptatissimo*. p. 486. l. 15. *stimulum*. l. 16. *admoveris*. p. 488. l. 6. *præsens præsentis*. l. 17. *te videre, tibi μεταδιδόναι*. l. 28. *erexisti*. p. 489. l. 1. *Σέργιος ἄζει*. l. 19. *a. d. VI. Kal.* p. 491. l. 11. *de te Lausanne vel ovationem*. p. 492. l. 18. *μικροῖς μείζοσι*. p. 493. l. 28. *certe*. at & p. 496. l. 9. l. 12. *ἀφιλής*. p. 497. l. 8. *defungimur*. p. 498. l. 26. *dubitandum non videtur*. p. 502. l. 26. *huc perferri*. p. 504. l. 4. *opera ne parcerem*. p. 505. l. 9. *ἐπληροφορήθην inter*. deleto &. p. 507. l. 18. *institurus*. l. 22. *Vidi*. p. 509. l. 2. *editionem*. p. 514. l. 14. *urbis partem*. l. 18. omissa linea est. Scripserat Casaubonus: *dum honorem ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιστέλλειν ἡμῖν studuisti, onus imposuisti humeris nostris οὐκ εὐάγκυλον*, &c. p. 516. l. 19. *εὐδοκιμέντες*. p. 518. l. 11. *igitur alias tecum*. p. 547. l. 1. *editi*. p. 549. l. 28. *casu* p. 551. l. 15. *πικρῶς ridentis*. p. 562. l. 24. *Heus vir divine*. p. 563. l. 17. *cognoscent suas mihi fuisse*. p. 571. l. 18. *Latinum fecit & Gallicũ*. p. 674. l. 23. *abunde*, & seq. *corollarium*. p. 653. l. 29. *δακτυλοδεικτῶν*. p. 678. p. 660. l. 8. *edidimus*. p. 661. l. 3. distingue: *aut potius utrumque. hoc puto verius*. l. 30. *κεκρυκέναι*. p. 683. l. 4. *afui*. p. 684. l. 28. *cupio*. p 685. l. 24. *Ego*. p. 695. l. 26. *incrementa*. p. 702. l. 9. *per Aleios campos*. p. 717. l. 30 נגרי p. 786. l. 26. *ἱκανῶς* p. 800. l. 34. *Græce & Latine*. p. 821. l. 1. *Pyriphlegethontas*.